

ISTORIA ROMÂNILOR

SERIA 1786-1800

ISTORIA ROMÂNILORŪ

CURSŪ FĂCUTŪ LA FACULTATEA DE LITERE DIN BUCURESCI

DUPE DOCUMENTE INEDITE

DE

D. PROFESORŪ V. A. URECHIĂ

MEMBRU ACADEMIEI ROMÂNE, MEMBRU CORESPONDINTE ALŪ ACADEMIEI SPANIOLE, ALŪ
INSTITUTULŪ ETNOGRAFICŪ DIN PARIS, ȘI ALŪ ALTORŪ DIVERSE SOCIETĂȚI ȘI CONGRESE
LITERARE ȘI ISTORICE, MEMBRU FUNDATORŪ ALŪ ATENEIŪ ROMÂNŪ ETC.

PUBLICATŪ

SUB DIREȚIUNEA PROFESORELUI,

DE

COMITETULŪ DE STUDENȚI AI FACULTĂȚEI DE LITERE DIN BUCURESCI.

SERIA 1786-1800

TOMUL III

CU NUMERŌSE ILUSTRAȚIUNI, PLANURI DE RESBOIŪ ETC.

BUCURESCI
TIPOGRAFIA „GUTENBERG“ JOSEPH GÖBL
23, STRADA DŪMNEI, 23
1892.

Ist Romănilor

V. A. Urechia

N. P. MAVROGHENI

Domnu țerei Romăniei și Moldovei

PREFAȚA

Când în prefața tomului nostru I-iu amă arătată, că mai toți istoricii noștri moderni, nu s'au ocupat de secolul al 18-lea, de cât într'ună modă cu totul nesuficientă și cu mai dinainte hotărâtă intențiune de a găsi rău totă ce domni fanarioși au făcută în țeră, sciamă bine, că voi stărni răsboiă asupra'mi; dar de răsboiă ca acesta nu trebuie să se terna cine își împlinesce în conștiință o datorie?

Apoi datorie, este pentru ună istoric, de *a fi dreptă* în aprecierile sële, chiar decă curente stabilite nu ar admite asemenea împlinire de datorie.

Acesta amă făcută fără pregetare. Amă arătată în tomurile I și II, în modă documentat, iar nu cu vorbe góle, ce au făcută bună și ce au făcută rău domnitori delă 1774 până la 1786. Totă asemenea făcu și prin acesta ală III-lea tomă, pentru ani 1786 până la 1791.

Decă cu tomulă I-iu ală lucrării nóstre amă sgândărită supărarea unora din cei deprinși a face *istoria* după povești, ori după curente politice, iar nu după documente, apoi, în urma publicărei tomului de față, încă până să nu apară întregă, supărarea aceloră s'au urcată la ună diapazonă fôrte naltă.

Până și în sînulă acadmiei, unde s'ar crede că sciința să urmăresce de minți potolite, amă aflată colegi, cari să mă țină de rău că n'amă urmată vechia deprindere de a înjura, cu spume la gură, pre toți domnii greci, dela o l-altă, chiar când i-amă găsită că aă făcută fapte frumoșe. Orî prin aluziuni, orî directă, lucrarea mea aă fostă criticată, dar totă numai cu *clișeurile obicinuite* în istoriile năstre scolare, că eă adecă, din nisce *bragagiă* dela Constantino-pole, amă făcută domni de trebă.

Maî întăiă, nici unulă din domni de cari m'amă ocupată nu sciă să fie fostă ajunsă la tronuri *directă din meseria de bragagiă*, dar chiar de ar fi fostă așla, ce are a face originea josnică a omului cu istoria laptelor lui proprie ?

Dintr'ună porcară se trage dinastia serbă și câte alte dinastii totă asemenea josnice originii potă avea !...

Datoria mea, ca istoric, era să nu ascundă faptele bune, nici cele rele ale nimăruî, fără să mă preocupă despre originea familiei.

Acăsta amă și făcută.

Și amă făcută acăsta, nu cu planulă preconcept de a spăla și a scôte curății ca aurulă pre fanarioși de la o laltă, cum se țice în o reclamă ce se publică într'ună mare jurnală, în favărea tomului 5 din *Istoria romăniloră* ală d-lui prof. Xenopol (1), ci cu hotărăirea de a fi istoric cinstită și a judeca pe domnitorii după fapte, iar nu după trebuințele politiceii țilei.

Nu este adevărată, că eă am susținută teza, că *epoca regenerărei romăne începe sub domnia fanarioșilor*, dar am probată, *cu documente*, pôte chiar pré numerăse, că nu dela 1821 numai începe a trăi națiunea romănă, ci că ea își continuă, plină de vitalitate, evoluțiunea culturală, din seculă ală 17-lea, în ală 18-lea și că secolulă ală 19-lea primesce dela secolii trecuți o frumoșă și necontestabilă clironomie.

(1) Țice reclama, că d-nu Xenopol : „Autorulă, de și dă dreptate acelora din Domni fanarioși, cari aă făcută ceva bun în țările năstre romăne, (ce alta amă făcută ei ?) se feresce a cădea în discuția represintată de unii (?) din autorii noștri, cari voră să vadă în epoca Fanarioșiloră regenerarea poporului romănă“. Eă înțelegă să se laude opera colegului meă, dăr să se spună ună ce *noesactii* ca acesta, despre altulă, este nedreptă !

Negreșit, ridicolă este o scriere ca aceea de curând publicată de d-nu Rangabe, carele voesce a proba, cum-că în țera romănescă totu ce s'a făcutu bunu, s'a făcutu prin greci, cum ridicolă este și afirmarea lui, că familii curatū romănesci, ca a *Sturzescilor*, *Calimachescilor*, etc. sunt familie fanariotice; dar érašī absurdū și ridicolū ar rămănea istoriculū, care ar continua să judece secolulū alū 18-lea, cum s'a făcutu până astăđi, prin cărțile nōstre didactice!

Atătū avemū de đisū aci pentru acum! Cătū privesce critica ce s'a adresat până ađi lucrării nōstre, vomū avea paciența; după cum 35 de ani am avutū paciența de a aduna documentele, vomū avea și paciența de a colecta tōte criticele, ce se vorū adresa *munciī* nōstre și, însoțite de respunsulū potrivitū și definitivū, le vomū publica la finea tomurilor seriei ultime din *Istoria* nōstră modernă.

V. A. Urechiă.

ISTORIA ROMÂNILORŪ

1786—1800

I.

Ochire retrospectivă.

Cu tótă solemna promisiune dată de Pórtă prin noul ei hatişerif din (1784 ¹⁾), vędurămŭ, că la 26 Martie 1786 înlocuesce la Domnie Munténă, pre Mihai Sutzu prin Nicolae Mavrogheni, după o domnie atât de scurtă. Şi pentru Moldova promisiunea Porţei din 1784 nu valoră multŭ, când, spre a se conforma dorinţei Austriei nemulţămită de C. Mavrocordatŭ, carele nu primise de Consulŭ Austriei pre Raicevicŭ, Pórtă mazili pre acesta şi-lŭ înlocui cu vęrulŭ sęŭ, cu Alex. I. Mavrocordat ęisŭ Firarulŭ (2). Nu e vorbă, că apropierea curţilorŭ de Viena cu acé de la Petersburgŭ înlesnisă Porţei acé preface de domnie đin Moldova. Ministrulŭ rusescŭ din Constantinopole, Bulgakoff abandonase resimţimęntulŭ ministrului Austriei Herbertŭ pre Domnitorulŭ Moldav (3), în interesulŭ cimentărei alianţei austro-rusesci.

De îndată ce noulŭ Domnŭ se urcă pe tronulŭ Moldovei, în 10 Februarie 1785, Herbertŭ îi cere estradarea desertorilorŭ din Ardealŭ. Sub acestŭ nume, amŭ arętatŭ că se coprindęŭ numeroşii scutelnici

(1) Hurm. T. VI. p. 420.

(2) „ T. VI. p. 428.

(3) Veđi Hurm. T. VI. pag. 430. Raportulŭ luŭ Herbert cătră Kaunitz din 26 Ianuarie 1785. Despre apropierea ambelor curţi veđi Hurm. T. VI. p. 437.

aî boerilorū și monastirilorū. Acéstă situațiune a așa ȃșilorū desertorî, ne-aū esplicatū resistința Divanului moldavū, resistința care noi n'o puturāmū pune în comptulū unorū simțiunente națiionale, orî măcar umanitare, ale boerimeî!

Nu numai Rusia apropiétă de Austria, lăsa pre acésta să lucreze în Principate și la Constantinopole, după interesele ei, ci și ministrul de esterne alū Franciei ordonase ambasadorelū francesū din Constantinopole, să favorizeze vederile Austriei în Principate. Noul secretarū al lui Alex. Mavrocordat, francesulū *d'Hauterive*, primesce ordine dela ambasada francesă d'a intra în strînse relațiunî cu Raicevicî (1).

Austria e mulțămîtă de noul Domnū. «Acestū principe se pare prē bine intențiunatū pentru afacerile nōstre, scrie Herbert lui Raicevicî, în 11 Februarie 1785, și e hotărît să țină bune relațiunî cu D-ta». Nu mai puțin Herbertū recunōsce (2) prin altă notă a sa către Raicevicî, din 26 Februarie 1785, că nu era tocmai vina fostului Domnū în conflictele iscate între curtea Moldavă și între Raicevicî, și recomanda acestuîa mai multă moderațiune din partea subalternilor lui (3).

Acéstă recomandare cu atăta era mai prudentă, cu cătū noulū Domnū era bănuitū, că are relațiunî simpatice cu Prusia.

Pregătirile de rēsboiū din partea curțilorū aliate sunt acum cunoscutē la Pōrtă. Acum cugetă să se pregătēscă și ea (4). Abia Bucuresciū reluaseră liniștea lorū obicnuită, după serbătorile trecerei pe aici spre Austria a soției internunțului austriacū Herbert (5) și nu târđiū apoi, vr'o douē luni numai, se lășese în Principate vestea, că întōrcerea soției lui Herbertū în Austria, este semnū neîndoios de rēsboiulū apropiatū, între Austria și Turcia. Grijă tot mai mare începe a se împrăștie în Bucuresci și mai apoi în Iași. Mavrocordatū din Moldova însciințatū de cele ce se plānescū la Viena și Petersburg, e totū mai obediente la pretențiunile lui Raicevicî, așa ca în unū raportū alū sēū cătră Herbert, din 12 Septembre 1785, Rai-

(1) Veđi Hurm. T. VI. p. 433 și 437. (Nota din Februarie 12—1785.)

(2) Hnrmuzaki T. VI. pag. 440.

(3) Despre Raicevicî veđi biografia lui de B. P. Hasdeu cu titlu: „Studii critice asupra istoriei române“, Bucuresci 1864.

(4) Veđi Hurm. T. VI. p. 448, raportulū lui Abraham Camondo.

(5) Despre solemnă recepțiune la curtea Muntēnă a soției lui Herbert, veđi Hurm. T. VI, p. 445, 446. Veđi volumulū nostru anteriorū.

cevicî ȃice cǎ : «per tutti gli affari in generale, io mi trovo molto obligato a questo signor Principe, per li suoi modi onesti e la facilitǎ nel tratare, che ha usato sin ora» (1).

Și cu tóte aceste, Mavrocordat Alex. nu cutézǎ a împinge concesiunile cǎtrǎ Austria și în cestiunea «*desertorilorŭ*» pǎnǎ acolo pǎnǎ unde le cerea Raicevicî, cǎcî Vodǎ se temé sǎ nu nemulȃmésǎ boierimea, interesatǎ, cum vȃdurǎmŭ, de așî pǎstra scutelnicîi. Ca sǎ nu se supere Austria de acésta, Vodǎ însǎrcinézǎ pre agentulŭ sȃu din Constantinopole, sǎ mérgǎ la Herbert, sǎ cerce a-î explica stadiulŭ cestiunei și a-lŭ convinge, cǎ Domnitorulŭ nu puté concede mai multŭ.

Așîa, în 12 Octombre, 1785, Herbert primesce pre Kapuchihaiia lui Alex. Mavrocordat, care-î aduce asemenea explicǎri. Herbert nu le aprobǎ, și în nota lui din 12 Noembre 1785, Herbertŭ vestese lui Raicevicî demersulŭ lui Vodǎ Moldovénŭ și cǎ i-a rȃspunsŭ, cǎ : «si la cour impériale est mécontente du Prince sur l'article des déserteurs, elle pourra aisément le *faire perdre, ou disgracier*, les ministres turcs ne demandant pas mieux qu'un pretexte, ainsi que je l'ai prouvé par l'exemple de son prédécesseur, qui au reste n'a pas été déposé pendant qu'il se montrait favorable à cette restitution, mais lorsqu'il y est devenu contraire.»

Amŭ vȃduțŭ cǎ domnia lui Alex. Mavrocordatŭ (Fitarul) a fostŭ destulŭ de anevoiósǎ și fǎrǎ de afacerea *desertorilorŭ* austriacî. O fómete gré bǎntui țera (2) și incendîi gróznice aprópe nimiciserǎ Iașîi. Aŭ arsŭ și curȃile domnescî. Vodǎ se mutǎ apoi în alte case (ale lui Razu) și trei ȃile dupǎ acea ardŭ și aceste. Mai arde și a treia curte domnescǎ peste cǎte-va ȃile, de nu mai voiaŭ boerîi sǎ închirieze casele lorŭ pentru Domnie, iar poporulŭ aplicǎ lui Alex. Mavrocordat sobriquetulŭ de *Pirlea-Vodǎ*. Ca sǎ aibǎ unde locui, Mavrocordat fu silit a reconstrui curtea domnescǎ (3).

De aceste nu se putu însǎ folosi, cǎcî nu târȃiŭ evenimentele precipitarǎ cǎtrǎ finit efemera lui domnie. Bine informat, cum vȃdu-

(1) Hurm, T. VI. p. 449.

(2) Lipsa de pǎne fǎcu ca locuitorii țerei bǎntuitǎ de secete. sǎ reclame la Domnitorŭ închiderea povernelorŭ, ca sǎ nu se mai impuȃneze productele. Veȃi Uricul domnesc în acésta în Arb. Rom. T. II. p. 183. Veȃi volumulu nostru anteriorŭ.

(3) Veȃi Drǎghicî. Istoria Moldovei p. 48—49, T. II. Veȃi volumulŭ nostru I, pag. 224

rămă, de cele ce se pregătiaă de puterile *aliat*e contra Turciei, Alex. Mavrocordată fugi în Rusia în 1787, lăsântă cârma Moldovei în mânilor a 4—5 boieră, singură cară sciaă că Domnulă nu se duce din Iașă în vre-o inspecțiune a județeloră, ci că fuge peste Nistru (1).

Divanulă Moldavă fusese înspăimântată de acestă evenimentă și de amenințările din Constantinopole. Totușă Pôrta avënd și ea grijile ei, se mulțămise cu explicațiunile ce Divanulă Moldavă îi trâmisesese despre fuga lui Alex. Mavrocordată și se grăbise a înlocui pre fugarul Domnă, cu Alex. Ipsilante, fostulă Domnă ală Valachiei, partizanulă secretă ală Austriei.

Cu câteva luni mai înainte de ce Alex. Mavrocordată fugi la Rușă, căđu din tronulă muntenescă Mihailă Suțu. succesorele lui Caragea.

Amă vędută — în Tomulă I-iă — Domnia *omenosului* și blândulă Suțu Mihai. Intervenirea în 1784 a Rusiei, și a Austriei în favórea neschimbărei frecvente a Domniloră, totă nu asigurasă lui Mihai Suțu o domnie lungă.

Dejă la finea anulă 1785 eraă cunoscute diplomașiloră din Constantinopole intrigile pentru mazilirea lui Mihai Suțu dela Muntenă. Aceste intrigă le țesă cu mare abilitate Nicolae Mavrogheni ună simplu dragomană ală lui Căpitană-Pașă. În Ianuariă 1786, Choiseul scrie Ministrulă de Vergennes, că Căpitană-Pașă, adecă marele admirală, persistă a stărui pe lângă Sultanulă, să facă pre dragomanulă sēu N. Mavrogheni Principe al Valachiei. Dēcă nu isbuti de îndată, este că toșă grecă din Fanară, de altmintrelea pururea desbinașă între ei, se uniră de astă dată, ca să împedice, fie și prin dare de bană la Viziră, numirea lui Mavrogheni, ca Domnă, fiindcă acesta nu era dintre familiile greceșă, care-șă disputaă tronurile române, ci era ună candidată noă, ună simplu țerană eșită la lumină de curëndă prin marea isteșime a lui.

Mavrogheni nu disperă și lucră să câștigue pre Ministrulă rusescă în favórea sa. De Choiseul 'i refuză concursulă sēu, dér ambasadorulă engleză intervine pre lângă Bulgakoff, care declară într'o notă dată Porșă, că suverana sa nu va suferi nică-o-dată ridicarea la Domnie a lui Mavrogheni și că, mulțămită cu purtarea lui M. Suțu, Rusia cere menșinerea acestuia pre tron (2).

(1) Veșă T. I. alu istoriei nóstre (1774—1786) pag. 240.

(2) Hurm. Tom. VI, pag. 37.

De Choiseul, în 26 Ianuariu 1786, raportându cele mai susu arête, adauge a dice cã: «Mavrogheni care cãtrã mult spirit adauge culezanța cea mai nețermuritã, a șciutũ se persuade pre stãpãnulũ sãũ, cã onõrea lui era la mijlocũ și cã trebuie sã dobãndescã favõrea care i se refuzase în publicũ».

Astfelũ cu tõte sumele importante trimise de Suțu la Petersburg și cu tõtã marea protecțiune ce-i arêta Bulgacoff, Mavrogheni nu desesperã... «*Totũ pre atãta de intrepidũ, pre cãt și de ambițiosũ, elũ este hotãrĩtũ sã-și pãrdã viața, sãũ sã ajungã Domnũ alũ Valachiei*», scrie Choiseul cãtre de Vergennes, în 25 Februariũ 1786.

Nicĩ-o lunã nu avẽ sã trecã la mijlocũ și Mavrogheni isbutea în planulũ sãũ. Trecẽndũ asupra cadavrului protivnicului sãũ, Greculũ Petrache, merge la $\frac{2}{14}$ Martie sã primescã investitura la Seraiũ (1).

Succesulũ lui Mavrogheni de sigurũ nu a trebuitũ sã placã muscalilorũ și nicĩ Austriei. Ambasadorulũ francezũ și de Vergennes acceptã faptulũ implinitũ și se silescũ a-și face favorabil pre Mavrogheni în privința comerțului Mãrei-Negre. Singurũ la Roche, fostulũ secretarũ al lui Mihaĩ Suțu, este nemulțãmitũ de numirea lui *Monsieur* Mavrogheni și se hotãresce a abandona Bucurescĩ (2).

II.

I s v ó r e.

Maĩ înainte de tõte vomũ aminti lucrãrile pãnã acum fãcute asupra lui N. Mavrogheni. Cunõscem pãnã astãzi urmãtoarele monografii, ori Istorii maĩ importante asupra Domniei și a vieții lui N. Mavrogheni. Acestea sunt:

1) *Pitarulũ Hristache* «Istoria faptelor Mavrogheneșci», o cronicã în versuri scrisã la 1817 și publicatã de Cesarũ Boliacũ în *Buciumulũ*, la 1863;

2) Memoriele unui grecũ, de *Thoma Hope*, scrise în englezesce la finea secolului trecutũ, traduse în franțozesce la 1847, de Defau-

(1) Greculũ Petrache din simplu bucãtaru devenise directorul monetãriei turcesci și era celu maĩ bogatu din Fanaru. Elu cerease sã repunã pre Cãpitanũ Pașa și pre Mavrogheni, promițẽndũ Sultanului suma de 4,000 de pungi de banĩ, ca sã exileze pre noulu Ministru. Acesta, Hasan Pașa, dele a înțelege Sultanului, cã d'cã va omori pe Petrache va cãștiga maĩ multũ. Așa se și fãcu, chiar în ziua cãnd Mavrogheni primia investitura (Istoria tom. VI, pag. 38 și 39).

(2) Veđi scrisõrea lui cãtrã de Vergennes, datã din 10 Maiu 1786. (Istoria, tom. VI, pag. 40).

conpret, iară pe românesce publicate, în parte, de D. Ștef. D. Greceanu, în *Românulă*, la 1861. Acastă carte coprinde povestirea creștinului turcită Anastase Sotiră (Selimă), despre evenimentele la care elă, alătura cu Mavrogheni, a luată parte activă, între 1787—1790;

3) *Enache Văcărescu* în «Istoria Impăraților otomanî» publicată în *Tesaură de Monumente*, după manuscriptulă originară, în posesiunea d-lui Ștef. Grecianu, încă atinge multă Istoria proprie a domniei lui Mavrogheni, deși cum vomă vedé — în modă nu tocmaî dreptă (1).

4) Histoire de l'Empire de Russie sous le règne de Cathérine II et à la fin du 18-ème siècle — par le révérend M. Tooke et traduite de l'Anglais par M. S... avec les corrections de M. *Imirnové* aumônier et secrétaire de l'Ambassade de Russie à Londres et revue par M. Leclerc, ancien capitaine en réserve, de France, Paris, 1801. 6 vol. 8°;

5) Etat actuel de l'Empire ottoman, par Elias Abesci, traduit de l'Anglais par M. Fontanelle, 2 vol., Paris 1792;

6) Taurische Reise der Kaiserin von Russland Katherine II aus dem Englischen übersetzt. Koblenz 1799 2 vol.;

7) Histoire des campagnes du Comte Alexandre Suvarow Rymninski, Général-feld-marschal, Londres, 1799, 2 vol.;

8) *Asseline*. Histoire de l'Autriche, Paris, 1877;

9) *Iohann Wilhelm Zinkeisen* — in «Geschichte des osmanischen Reiches in Europa». 8° Gotha 1859;

10) Fersuche einer kriegs geschiste des grafen Alexander Suwarow Rymninski. 2 vol. 8°, Gotha, 1795;

11) Ausführliche Geschichte des krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Turkey. 4 vol. 16°, Wien, 1791;

12) Chronografulă lui Dionisie Ecclesiarcul, coprinđendă istoria domniei lui N. Mavrogheni. Acastă scriere a fostă publicată întâeși dată de A. Papiu Ilariană, în *Tesaură de monumente istorice*, T, II Bucuresci, 1863, la pag. 161.

Dionisie Ecclesiarculă scrie la 1814, dér a fostă în parte martoră oculară ală evenimenteloră din domnia lui Mavrogheni.

13) O scriere cu totulă modernă despre N. Mavrogheni este acea a d-lui Ionescu-Gion, publicată în *Revista nouă* pe anulă I, (1888) pag. 216 și 304 (2).

(1) T. II, pag. 293.

(2) D. Ionescu Gion nu se serve la scrierea sa decâtă de câteva din monografiile mai susă citate și de colecț. Odobescu. Stilulu atrăgetoră ală lucrărei, nu ne-au convinsă contra vederiloră noastră.

- 14) Colecțiunea de documente Hurmuzaki-Odobescu. Vol. III supl. I (1889). Vol. II supl. I (1885). Vol. VII (1876);
- 15) Vaillant. La Roumanie, 3 vol., Paris, 1844;
- 16) Ubicini, în *Istoria Provinciilor Danubiene*;
- 17) Ion Ghyca, Scrisori și conborbiti economice;
- 18) Colecțiunea de documente proprie;
- 19) Condicele de documente dela Arhiva Statului;
- 20) Drăghici, Istoria Moldovei;
- 21) Mr. de *Chénier*: Révolutions de l'Empire Ottoman. 1 vol. 8°, Paris, 1789;
- 22) Magazină istorică p. Dacia, T. I, Bucuresci, anulă 1845;
- 23) Arhiva Românescă, de M. Kogălniceanu, Iași, 1860;
- 24) Considérations sur la guerre actuelle des Turcs par Mr. de Volney, 1 vol. 8°, Londres 1788;
- 25) Mr. de *Peissonnel*, ancien Consul général de France à Smirne: Examen du livre intitulé: *Considérations sur la guerre actuelle des Turcs*, par Mr. de Volncy, 1 vol. 8°, Amsterdam. 1788;
- 26) *Andr. Wolf*, în «Beschreibung des Fürstenthumes Moldau» (Sibini) 2 tom.
- 27) *Melchisedec*: Chronica Iușilor și acé a *Romanului*;
- 28) Vechile instituțiuni ale României de Ioan Brezoianu (1 vol. 8°, Bucuresci 1882);
- 29) Uricariulă de T. Codrescu, passim;
- 30) Storia regionata dei Turchi, dell' abate Francesco Becattini, 8 vol. 8°, Venezia, 1791;
- 31) Histoire de l'Empire ottoman depuis sa fondation jusqu'à la paix d'Jassy en 1792, par Mr. Salaberry 2-ème édition. 4 vol. 8°, Paris-Londres, 1817;
- 32) Lettre et pensées du Maréchal Prince de Ligne, publiées par la Baronne de Staël-Holstein dans la Bibliothèque instructive et amusante, Vienne, 1 vol. 8° mic 1818;
- 33) Atențiunea lunei era asupra țerilor române la finea secolului XVIII-lea. *Caras*, scrisă «His'oire de Moldavie et Valachie», doué edițiuni, între care cé germană din Francfort și Leipzig, 1789, cu «Nest Beschreibung der mit den Türken geführten Krieg»;
- 34) Dacia Auraria de Kösleri, cu adăogirile lui Seivertus;
- 35) Milkovia lui Benkö.

III

Europa și Orientul

Pentru a înțelege bine situațiunea în care N. Mavrogheni apucă domnia țerei Muntenesci, simțim de nevoie să aruncăm o privire mai adâncă asupra situațiunei generale a politicei europene, mai ales câtă privește Orientul și să reamintim evenimintele principali.

Maria Tereza murisă la 29 Noembre 1780, lăsându pentru succesoarele ei Iosif II, deja imperator al Germaniei din 1765, o situațiune dificilă și internă și esternă. Secriul veselei și devotei suverane fusese insultat: ca și la alu lui Ludovic XIV, se aruncară petre asupra lui!

La esterior; Prusia sporiă sub Fredericū II, care trăi încă 6 ani după Maria Tereza. Casa de Hohenzolern eși marca misiunea d'a scôte pre Austria din lumea Germanică și d'a o împinge spre Orient: *drang nach Osten!*

Alianța Austriei cu Franța, acé chimeră realizată unū momentū grație metreselorū lui Ludovicū alū XV, avea să inceteze d'a mai fi de folosū Austriei, căci fatalmente Francia avé iar să reîntre în secularea sa politică: neamicia contra acesteia și acésta în numele ideilor noué ale revoluțiunei. De géba Maria Tereza dusesse pre Maria Antoinetta ca Regină a Franciei și pre a doua sa fiică, Maria Carolina, pe tronulū ambelorū Siciliū! Nicī unū resultatū politicū nu dobândi Austria din aceste căsătoriī. *Felix Austria nibe!* remasă de astă dată vorbă gólă.

Aquisițiunea unei părți a Poloniei în odiósa împărțire a acei țeri, din 1772, puse pe Austria în contact directū cu Rusia. Acésta și ea doria să isgonéscă pre Austria din posesiunile ei slavice, cum Prusia căuta să o relege din lumea Germanică.

La interior trebile Austriei nu erau în mai bune condițiuni. Iosifū II era de 39 ani cândū primi moștenirea. Elū aduse pe tronulū catolico-feudalū alū Habsburgilorū idei cu totul moderne și o sistemă politică tinđendū la unū idealū de unitate. Multe de asemenea idei le dobândise Iosif II în călétoria lui în Francia la 1777. Cunóscemū reformele lui, reforme care atinseră și pre Românii din Ardélū, sermanii iobagi ai boerilor unguri. În specialū Românii din Ardél salutară pre Iosif alū II, ca pre unū mare imperatorū și principe alū Ardealului. În 1873 Iosif alū II-lea călétori în Ardeal și Bucovina. La 1784 luna Maiū se întroduse limba Germană ca limbă ofi-

cială în Ardealū și Ungaria și îndată apoi (3 Iunie) se desființă nedrepta împărțire a Transilvaniei numai la cele trei națiuni privilegiate: se împărți țera în 11 comitate. Românimea resuflă. . . . In aceleași anū 1784 se ordonă facerea conscripțiunei generale în Ardélū și Ungaria.

Acēsta dete ocașiune rēscōlei celei mari a Românilorū sub Ursu Horia, Closca și Crisan, după adunarea de la Mesteacăn, în ținutulū Crișului (1).

Rēscōla acēsta dete de lucru luī Iosif II în Ardélū și Ungaria.

Politica esternă a luī Iosifū II era: a'și întemeē înrîurirea în Germania prin ceva mai solidū decâtū vanulū titlu de imperatore adecă prin aquisițiunea Bavariei și de altă parte Iosifū II visa estensiunea spre Orient, cu paguba Turciei (2).

Nū ne ocupămū de cele-l-alte direcțiuni ale activității luī Iosifū II; ne limitămū a'lū vedea urmărindū planulū sēu de estensiune în Orientū.

Aci se întâlni cu lucrarea deja mai vechiă a Rusiei. Acēsta se prefăcu că e gata a împărți cu Austria și băgă cu istefiă pre Iosifū II în unū rēsboiū cu Turcia, rēsboiū din care Rusia numai căștigă.

De altmintrelea luī Iosif II nu-i plăcē, ca Ecaterina II să ajungă la Constantinopole. Cu gîndū de a împedica lucrulū, Iosifū se întâlni cu Caterina II la Mohilev (3), sub nume de comite de Falkenstein (4). Serbătoritū și învăluitū în întrigī, Iosifū II rēmase aci aliatulū Ecaterinei.

Câte-va cuvinte acum despre Rusia.

La 1783, în 8 Aprilie, prin manifestulū sēu cătră Europa, incorpora la ea Crimea și acuză pre Turcia de călcătore tractatului dela 1774. După manifestū, Turcia provócă tulburări în Crimeea, între Tătari și Ecaterina dice că «Animée d'un désir sincère de confirmer et de maintenir la dernière paix conclue avec la Porte ottomane

(1) Despre acēstă memorabilă rēscōlă a se citi lucrările relative în „Tesaurul de monumente” de Papiu Ilarianu și mai alesū lucrarea d-lui Densusșianu, în *analele Academiei*. Veđi și în *Adunarea națională*, jurnaalulu inēu, articolulu despre Horia: — Coifure à la Horia, la Paris. Veđi și volumulū I alū nostru (1776—1786).

(2) *Asseline*. Histoire de l'Antriche. Paris, 1877.

(3) Deja la 1780 Iosif II se întâlnește cu Ecaterina în Petersburgu și dobândise de la ea unu tractatu de comerțiu.

(4) Veđi Histoire des campagnes du comte Suvaroff. T. II, pag. 3

en prévenant les discussions continuelles causées par les affaires de la Crimée, nous réunissons à notre Empire toute cette péninsule, l'île de Taman et le Cuban, comme une juste indemnité des pertes que nous avons faites et des dépenses que nous avons supportées pour maintenir autour de nous la paix et le bonheur» (1).

La scirea acestei anexări a Crimeei și Cubanului, mare rumóre la Constantinopole. Turcii emoționați ceru resboiul. Divanul turcesc nu cutéză să asculte de pornirea mulțimei turcesci. Și pôte cuminte judecă Divanul. In adevărú Turcia nu avé să declare resboiú numai Rusiei: Impărțirea Poloniei, speranța unei noue spoliațiuni, făcuseră aliate pre cele trei Curți, dela Berlin, Viena și Petersburg (2), astfeliú că acéstă alianță impusese neutralitatea la celelalte doue Curți principale din Apusul Europei. Perspectiva unui tratatú de comerciú cu Rusia — ȃice Salaberry (3) și speranța a suplanta pre Anglia la Curtea dela Petersburg, împinge pre Cabinetulú dela Versailles să menageze pre Impêrătésa Ecaterina și deci ambasadorele francesú din Constantinopole primisă dela ministrulú de externe francesú instrucțiunii în sensú de a îndemnă pre Divanú să negocieze și să evite rêsboiulú, cu atâtú mai multú că Pórta avé pe capú și rebeliunea Pașei de Egiptú. și acesta așítatú și pre sub mână ajutatú de Ruși. Contra Egiptului va trâmite Abdul Hamid pre Amiralulú Hasan Pașa. Anglia singurá, nemulțamită de Rusia, — căci acéstă acorda Franciei unú tratatú de comerciú ce refuza să-lú renoéscă Englezilorú, — începu a așíța pre Divanulú otomanú la rezistență față cu Rușii și chiar îl indemnă la resboiú. Ambasadorulú englezú din Constantinopole, *Ainslie*, arú fi redactatú, ȃice-se, elú însuși respunsulú Porței la manifestulú Ecaterinei, dar Anglia nu dăde Turciei neci unú ajutorú efectivú, de óste și de flotă. Acéstă decisese pre Divanú să asculte de indemnulú Franciei și, in 1784, unú nouú tractatú, cum vedúrămú, se semnă la Constantinopole, tractatú

(1) „Animată de o dorință sinceră de a întări și menține ultiua pace inchiétă cu Pórta otomană, preîntîmpinându discepuurile continue cauate de afacerile Crimeei, noi reuimú la imperulú nostru totă acéstă peninsulă, ca drépta indemnitate a perderiloru ce anu suferitu și a cheltueleuru ce am induratú, pentru a menține în jurulu nostru pacea și fericirea.“

(2) Veđi Hist. de l'Empire Ottom. de Salaberry, T. IV, pag. 94.

Austria profită de spaima Turciei, ca să-i smulga in 25 Eebruarie 1785 unu tractatú de liberă navigațiune pe Dunăre.

Asemene dobânda comerciala a Austriei nu-i place Angliei, cum nu-i place neci stațânirea Crimeei de Ruși, ceea ce-li dăde accesul marci Negre.

(3) Loc. citat.

prin care Sultanulŭ recunoscè de bune cele petrecute în Crimeea și Cubanŭ, seŭ în Taurida și Caucasŭ, cum le numiră muscaliŭ, doră pentru ca aceste nume vechi să facă pre Europa a uŭla, că aceste țeri erau mahometane. Saim Gherai, ullinulŭ Hanŭ alŭ Crimcei, adăpostilŭ la Constantinopole, nu întârđiă d'a li esilatŭ la Rodos și apoi ucisŭ, pentru că se supusese în trecutŭ poliicei rusesci.

Tratatulŭ dela 1784 (1) făcuse că Abdul Hanid să ié grōza Rușilorŭ. Cea mai mică mișcare din partea acelorŭ arunca alarma și tulburarea în Constantinopole și în Seraf (2).

Abatele Becattini în «Storiaragionnata» a lui (T. VII, pag. 4) ȃice că «L'umiliante Convenzione del 1784 ad insinuazione della Corte di Francia, accordata dalla Porta ottomana, era un oggetto di perpetue inquietudini pel Divano, a cui ogni giorno sussuravasi alle orecchie dă' ministri delle corte emule a quella di Piētroburgo, che la continuazione del possesso di quella provincia in mano de'i Russi, era l'istesso che vedersi rapire, una volta o l'altra, le piŭ belle contrade della Turchia Europea».

De aceea Divanulŭ căuta să întrelină în populațiunile Tătare și Georgene speranța unei salvări din mânilorŭ Rușilorŭ. Aceste speranțe se înviorăŭ cu manifeste turcesci introduse între Tătari (3).

Dar aceste dădēŭ numaŭ ocaziune ambasadorulŭ Rusiei din Constantinopole, Bulgacoff, să proteste și să amenințe. Așa în 1786 Bulgacoff cere Porței, între altele, ca ca să recunoscă noue estensiuni teritoriale ale Rusiei în Asia, să înceteze înarmăriile și preparativele de resboiŭ, și să înceteze vecsațiunile Moldovei și Valachiei cu schimbarea de Domni. Porța respinsă, cum putu. pe cale diplomatică, noile acusări.

Caterina anunță solemn. la finea anului 1786 că va merge în curēnd să viziteze Crimeea. «Măreția asiatică ce o însoți în această călătorie. organizată de Potemchin; afluiņa estra-ordinară de streini de tōte treplele, ce o însoțiră în călătorie; omagiulŭ ce regele Poloniei, Poniatowski, primulŭ ei amantŭ, devenitŭ vasalulŭ ei coronatŭ, veni să-ŭ dēe, cu călcarea unei dispozițiunii a Constituțiunei polone, care oprea pe regiŭ Poloni de a trece peste hotarele țerei; sosirea lui Iosif II. împēratulŭ Austriei; amesteculŭ ambelorŭ

(1) Veđi Vol. I. alu nostru (1774-1786.)

(2) Salaberry, vol. cit., p. 97.

(3) Becattini, T. VII. V. Taurische Reise.

curți austriacă și rusescă la picioarele aceluiași idolu; toate aceste împrejurări deteră călătoriei Caterinei II în Crimeea, totu aparatulū unu marșu triumfalū de totă importanța atașată la cele mai marī proiecte...»

Incurajată de prestigiū, îmbătată de tāmăierī din totă Europa, până și dela marele Voltaire, Ecaterina visa reconstituirea imperiulū bizantinū — de sigurū în favórea Rusiei — și Potemchinū înscrisă chiar pe arculū de triumfū alū Chersonesulū, vorbele: «*drumulū la Byzanțū* (1).

Divanulū din Constantinople și Sultanulū Abdul Hamid nu puturā să nu se emoționeze la narațiunea celor petrecute în Crimeea, cu ocasiunea călătoriei Ecaterinei. Alianța Austriei cu Rusia devenisă un lucru aprópe certū în urma întâlnirei suveranilorū în Crimeea. Decī, mai mult ca ori-când, Turcia se prepara de luptă (2). Rusia, ca să împuțineze amicīl Turciei, acordă, Franciei în 1787 Ianuarie, tratatulū de comerčiū multū doritū de ea, și cu acēsta însinuēzā în sufletulū Sultanulū bănuell asupra sincerității amicīiei Franciei, de care o asigura ambasadorele ei, Choiseul Gouffier. Aceste bănueli sporiaū, întēțite de Anglia, cum arētarāmū.

Totuși cabinetulū de la Versailles, se sili în 1787, să liniștescă acele bănueli, intervenindū directū prin ambasadorulū sēū dela Petersburg, Comitele de Segur, în favórea păzirei tratatului din 1784 făcutū, dicea Ludovic XVI, cu intervenirea Franciei.

Acēstā intervenire dupā unil istoricī, arū fi fostū primitā de Ecaterina cu îngăduință, și că ea ar fi datū ordine luī Bulgacoff să se înțelēgā cu Choiseul-Gouffier pentru aplanarea dificultăților dintre Rusia și Turcia, în scopū de a evita resboiulū (3). Pare însă că depeșele în acestū sensū, ale guvernulū rusescū, a fostū pierdute, încă fiindū la Adrianopole curierulū rusescū, care le ducē la Constantinopole.

Ne primindū rēspunsū, Choiseul, dupā instrucțiunile guvernulū

(1) Acēstā inscripțiune era pe pórtā dīsā a Bizantului. În fața porței era o altā inscripțiune :

„Entra pure invitta Augusta,
Io son troppo in vero angusta,
Non ho in me alcun marmo raro,
Ma per me si giunge al Paro”. (Becat. T. VII, pag. 38).

(2) Divanulū era cu atât mai iritatu contra Austriei, că în 1785 îi acordase unu nou tractatū de liberā navigațiune și comerčiu pe Dunăre (Becat. T. VII, pag. 31).

(3) Sallaberry T. IV.

său, împinge cu energie pre Divanŭ la resboiŭ. Atunci unŭ numărŭ de militari și ingineri francesi se punŭ la dispozițiunea Turciei, ca să se pregătescă de noulŭ resboiŭ, întărindŭ cetățile din Basarabia și Oceacovulŭ.

O revoltă a țerilorŭ de josŭ supravenită, silisă pre Iosef II să se întorcă într'o întinsóre din Crimeea. Ministrulŭ său Laschi, care-lŭ însoțise în călătorie, termină regularea alianței cu Potemchin. Scopulŭ alianței era isgonirea Turcilorŭ din Europa, și «*dividersi* tra loro la Turchia Europea» (1). Ocupatŭ cu revolta țerilorŭ de josŭ, Iosef II, asigură totuși pre Francia, că nu numai că el nu va da mână de ajutorŭ Ecaterinei, ci că va îndemna-o chiar a renunția la ideea *romanescă* de a reînființa Imperiulŭ Bizantinŭ... (2).

Prusia nu era mai sinceră aliată. Ea înțelėsă cu Anglia, împingē pre Abdul Hamid la resboiŭ, după ce se făcuseră atâte cheltueli de pregătire. Prusia nu neglija a lucra nu numai la Constantinopole ci și în Bucuresci și Iași. La Curtea din Moldova, Frederik insinuēză pre König, unŭ consulŭ prusianŭ. Acesta lucra contra Austriei și contra Rusiei.... Acēsta ne explică uciderea lui în 1787, prin instigațiunea lui Ipsilante Vodă (3).

Dér. Prusia și Anglia arētă Porței, că momentulŭ e propice de o revendictă a ei contra Muscalilorŭ. Regele Prusiei se angagēză a ține în *echec* oștirile Austriei, pe fruntariile Boemiei și ale Silesiei, pre lângă că Iosef II avē pre brațe rebeliunea Statelorŭ de josŭ și acē din Ungaria. Anglia promite și ea să înarmeze Suedia și pre Poloniŭ ruși să-ı aducă la revoltă. Ambasadorii Prusiei și Angliei mai valoraŭ în fața Divanului și grēoa situațiune internă a Franciei, care în adevēru era în pređiōa revoluțiunei, și care ea acum îndemna pre Turci la conciliațiune.

Ambasadorulŭ francesŭ comitele *Choiseul Gouffier* «Non cessava di mettere in vista al ministero (turco) tutti i svantaggi e di cer rare tutti i modi di smorzar l'incendio che era per accendersi. — (pag. 54. T. VII. Becat).

(1) Pag. 45, Ab. Becattini, Tom. VII.

(2) Adevēratŭ că și însăși Ecaterina vēđendŭ pregătirile Turciei și neputința lui Iosif d'a intra în resboiŭ, alături cu ea, promisă să facă concesiuŭ. Ministril Herbert și Bulgacoff, căpătarŭ instrucțiunii conciliante asupra cererilorŭ Porței.

(3) *Almanach des ambassadeurs de 1804*. Brunswick, pag. 79.

Dar degéba, Anglia era mai multă ascultată, mai alesă că Francia, «restava del tutto anihilata, per le critiche circostanze in cui trovavasi involta, a cagione dello sconvoglimento delle sue finanze» (1).

. . . Questo stato d'importenza in cui trovavasi la Francia prodotta avea, che ni un caso di essa faceasi nel vorlice politico degli affari e che la potente sua influenza era del tutto dileguata a Constantinople, ove solo si era reso predominante il partito dell'inghiltera e della Prussia».

Divanulă din Constantinople fu ademenită de acésta perspectivă și refuză a primi propunerile conciliante ale lui Bulgakoff, ba încă deveni cu atâtă mai pretentiosă, cu câtă acesta era ordonată să fie mai moderat.

Intre aceste, situațiunea se mai agravă prin faptulă, ce deja amă raportată, ală fugei lui Alex. Mavrocordată din Iași în Rusia.

Acumă Pórta adăogă între reclamațiunile ei dela Rusia, estradarea lui Mavrocordat (2).

În marele pregătiri de rășboiă ale Turciei nu puté să nu aibă ună mare rolă Iasană Pașă amiralulă, seă căpitană Pașă, care se ilustrase în rășboie. Purtarea lui Mavrocordată Alex. din Iași, încă înainte de fuga în Rusia și situațiunea lui Iasan-Pașă, nu puțin contribuiră la succesele, la Pórta otomană, în 1786, ale lui N. Mavrogheni, *neînsemnatulă*, dară agerulă Dragomană ală amiralului victoriosă.

«Căpitan Pașă, đice Enache Văcărescu, aș vrută să mai facă ună ciraclie, mai vėrtosă găsindă în prilejire de vreme. Decă făcu

(1) Abate Becattini T. VII. pag. 55

(2) Mavrocordată pare că fugi amenințată de sórta amiculă, protectorulă seă Ismailă Pașă, care perdu în 1785 April și demnitatea de Reis și guvernatoră ală Bosniei și viața. Choiseul în raportulă seă către de Vergennes, din 13 Maiă 1785 prevėduse asemenea pericolă pentru Mavrocordată (Hurm. T. II. supl. I. pag. 36 doc. LX. Veđi în anexa acestă actă. Veđi T. I. ală operei năstre.

Întro scrisóre ce Mavrocordată adreséză soției seă Zamfira. la Constantinople, elă justifică fuga pe rațiuni de prudență. Đice că a fostă persecutată de Ipsilanti, care ar fi dată 700 pușă lui Afa-Bey, ca să-lă ucidă. Mavrocordată, ca să scape de mórte a fugită dară la milostiva împėrătésă. (Hurm. T. III. supl. I. pag. 36. Doc. XXIV.) Choiseul Gouffier avé rea opiniune de Mavrocordat: «Mavrocordată est incapable de faire volontairement une action honnête. (Hurm. T. III. supl. I. pag. 40). Despre negoțiatiunile Porței pentru estradarea lui Mavrocordată veđi același vol. III. supl. I. pag. 38 Doc. XXV, XXVI. și Doc. XXVII. Drăghică scrie că «Pricina pentru care Mavrocordată Vodă a lăsată tronulă și a fugită în Rusia, nu s'au putută afla de nimenă.» T. II. pag. 49. (Iași 1857). Veđi ce amă đisă noi în T. I. p. 241.

cerere ca pe Dragomanul armadei (flote) să-lă facă Domnă Țerei românesce (1).

Reîntorsă victoriosă din Egiptă Hasan-Pașa, împinge și elă la răsboiă contra Rusiei.

Eată situațiunea esternă în care N. Mavrogheni căpătă domnia țerei Muntenesce, pe cândă în Moldova Pôrta înlocuise pre fugarulă Mavrocordată prin Alex. Ipsilante.

Avenirea la tronulă țerei Muntenesce a lui N. Mavrogheni, amă đisă că n'a fostă plăcută Rusiei. Așa în 1787, Bulgakoff arătă că N. Mavrogheni «*gouverne dela manière la plus tyrannique*» (2).

De noulă Domnă ală Moldovei, Alex. Ipsilante, Rusia nu pără totă atâtă de nemulțămită. Dintr'o notă a ămbasadorelui francesă Choiseul, cătră ministrulă său de Vergennes, se pôte înțelege de ce? La ocaziunea viziteloră ce ministrii streini din Constantinopole făcură noulă Domnă Ipsilante, ministrulă austriacă, đice Choiseul, petrecu ore întregi și de repețițe rënduri cu Domnulă Moldavă, cu care — atâtă în interesele Austriei cât și ale aliately acesteia, ale Rusiei, — pare dar că se înțeleseseră. Purtarea ulterioară a lui Ipsilante în cursulă resboiului din 1788, probéză cât de întemeiate fură bănuelile lui Choiseul (3). Asasinarea consulului prusesce, König, în 1787 la Iași, o consideraă ca ună serviciă făcută Rusiei (4).

Venimă acum la N. Mavrogheni.

IV.

Opiniunea țerei despre noulă Domnă.

Cum considera, înainte de tôte, țera muntenescă avenirea lui N. Mavrogheni la tronulă ei?

(1) Tesaur. T. II, p. 293. Veđi Hurm, vol. II, supl. I, pag. 37. Nota lui Choiseul (Doc. LXI) prin care vestesce lui de Vergennes despre intrigile lui Căpitanu Pașa în favorea lui N. Mavrogheni (Anexa). Apoi Doc. LXIV prin care, în 10 April stilu nou 1786, Choiseul vestesce lui de Vergennes, isbânda lui N. Mavrogheni (T. II. sup. I, pag. 39. Doc. LXIV. În anexă veđi-l). Veđi Doc. LXV. p. 40.

(2) Hurm. vol. II, supl. I, p. 44. Doc. LXXIV. veđi-l în anexa.

(3) Veđi Hurm. Vol. II, supl. I, pag. 42. Doc. LXX.

Acest documentu măi desvelesce și o lature a politicei Austriace contrare Rusiei. Negreșitu alianța nu era tocmai sinceră și în totu casulă trecătoare. A conserva pre Turci la Dunăre, nu pută să fie o politică aprobată de interesele austriace. (Veđi doc. în anexa noastră).

(4) Veđi „Almanac des ambassadeurs de 1804“, ediția din Brunswic, pag. 79.

Dacă despre acesta întrebăm tocmai pre un boer reprezentându simțirile boerimeî românesce dela finea secolului alu XVIII-lea, dacă întrebăm pre vestitulă Enache Văcărescu, elă ne respunde că: «Doue lucruri se pricinuisă cu acesta (cu numirea de Domnă alu lui N. Mavrogheni) de stricăctune țerei: Unulă căci din dragomană ală Căpitană-Pășei, nică-o-dată n'ău stată a se face Domnă, nică în Valachia, nică în Moldova, ci de ablé amă vėđută a se face boieră și încă boieră în dregătorie mică...; a doua, că acesta nu era omă crescută în Fanară, ca să scie orinduelile Fanarului încă, seă ale Pré înaltei Porți» (1).

Judece-se, ce josă era simțulă națională!... Luă Enache Văcărescu nu-ă plăcē Domnulă N. Mavrogheni, căci nu era din boieră cei mară și căci nu era fanariotă!! El, cu adevărată, adaoge, că Mavrogheni nu cunoscea nică obiceiurile *nóstre*, dér mară adaoge și acē scădere în persóna luă Mavrogheni, că «*nică a grăi grecesce, seă turcesce bine nu scie; rumănesce nu era în viața luă cu puțință ca să învețe*». (De ce?)

Va să đică N. Mavrogheni nu place boierimeî, căci nu e grecă, nu scie grecesce și că este din starea de josă!...

În acēstă afirmațiune a luă Văcărescu, este explicarea casei rele ce a ținută N. Mavrogheni și cu Fanarioțilă și cu boierimea munteană. Aci este explicațiunea protecțiunei deosebite și iubirei ce Mavrogheni acordă țeranului română...

Luă Enache Văcărescu a fostă din capulă locului puțină simpatică N. Mavrogheni. Nu totă asemenea l'ău primită totă țera. Pitarulă Hristache în «Istoria fapteloră luă Mavrogheni» seă «*Povestea Mavroghenescă*» đice:

«La létă optu-đeci și șese
După ce s'aridicase
Cu Domnia, din Norodă
Mihăi Suțulă Voevodă,
Nu trecu câte-va đile
Ș'auđimă de Domnă că vine,
Unulă ce aă fostă în trebă
Dragoman pe marea Albă,
Ce-ă đice și Mavrogheni
Iscusită și omă ală trebi.
Și încă ună dară mară are
Că e omă și vitěză mare.
După care auđire,
Cu atăta 'mpodobire

(1) Tesaură, T. II, p. 293,

Toți cu mare veselie
 Ilu așteptau ca să vie.
 După ce 'ntră 'n Bucuresci
 La ce anteî să privesci?
 La *Galantomie* mare,
 Său la blânda-î căutare
 Că-lu vedei c'o plecăciune
 Incătū era o minune». (1)

Din contra *Dionisie Ecclesiarulū* arētă că impresiunea ce a făcutū noulū Domnū, a fostū de «*străjnicie*», iarū nu se arētă «cu o plecăciune» de minune, ci «că se otăria *judecata pe turcie*» (pag. 168. Tesaur T. II). Totū asemenea în locū de a fi *blândū* la cătare Greculū Anastasie, în *Istoria lui Mavrogheni* arētă că era «înspăimântătoare posomorirea sprincenelor lui» (2).

Dintre modernii istorici Aronū Florianū ne arētă pre N. Mavrogheni «prințū strașnicū (adecă rēū) și iubitorū de bani», adecă tocmaî contrariū de ceea ce scrie la 1817 Hristache, în versurile mai sus aduse.

Fotino, în *Istoria Daciei* (part. IV epoca 4), la Domnia lui Nicolae Mavrogheni ȃice că: acesta era unū Domnū fōrte aspru și *escentricū*» (3) Fotino a îndreptăȃitū în parte, pre acei carī, mai apoi descriū pre N. Mavrogheni ca pre un quasi nebunū.

Intre cei carī mai de unăȃi au scrisū despre Mavrogheni este și junele scriitorū D. Ionescu Gion. D. Ionescu a publicatū în «*Revista nouă*» pe anulū I (1888) pag. 216 și 304, sub titlu «*Din Istoria Fanarioȃilor*», o monografie asupra lui N. Mavrogheni, în care constată, că N. Mavrogheni ar fi unū nevropatū, unū quasi nebunū. La acētă conclusiune D. Ionescu nu ajunge decătū sprijinindu-se pe Enache Văcărescu, și pe alte câte-va isvōre totū atătū de pucinū demne de credinȃă. Noi vomū căuta de aprōpe faptele lui N. Mavrogheni, sprijinite și luminate cu documente numerōse și āncă inedite și vomū vedē — gāndimū — cātū de pucinū a meritatū nenorocitulū și bravulū domnū epitetulū de nevropatū și de nebunū.

(1) Veȃi Anexa, după Buciumulū.

(2) „*Romānulū*” 1861, ¹⁰/₁₁ Ianuarie. Veȃi anexa.

(3) G. Sion trad. pag. 174 T. II.

V.

N. Mavrogheni. Originea. Sosirea la Bucuresci.

Originea lui N. Mavrogheni este pucinu cunoscută. Dionisie Fotino scrie, că N. Mavrogheni era fiulū unū negușitorū obscurū, numitū Petru, dintr'o insulă a Mărei Egee, de aceea Celebi Petrachi — de care vorbirămū mai susū — ilū numea *Taușană*, adecă *iepure de multe otare*, adecă locuitorū unei insule micī. Celebi Petrachi ilū numea «fără nume și fără familie».

Choiseul Gouffier în raportulū sēu din 27 Ianuarie 1786, cătră guvernulū francesū, numesce pe Mavrogheni «un paysan de l'Archipel»; unū țeranū din Archipel.

Enache Văcărescu ne spusă, că N. Mavrogheni «era de felulū lui ostrovēnū, dela ostrovulū Paros, și se aflase slujindū la altū dragomanī».

Din faptulū că nu scie grăi grecesce, cum afirmă totū Enache Văcărescu, nu putemū conchide că nu era grecū, ci este a se înțelege că grăia dialectulū dela Paros și nu era omū de carte. Totuși e posibilū să fi fostū de felulū celorū ce se dīcēū *levantinī*, indiviđi grăindū mai multū limba italiană decăt cea grēcă. Postulū ce ocupă lângă Căpitanū-Pașa Hasan, de dragomanū, âncă documentēză acēstă situațiune de *levantinū* a lui N. Mavrogheni. Ba ce e mai multū, Mavrogheni pretinde însuși că este venețianū și că adevērata sa familie e *Maurosini*.

N. Mavrogheni nu remasă multū în Constantinople după ce dobândi scaunulū Munteniei, ci luă drumulū Țerei românesce. Dionisie Eclesiarculū nu ne spune data sosirei lui Mavrogheni în Bucuresci, decăt dīce, că: «Acestū Domnū, cu mare pompă și cū strășnicie aū intratū în Bucuresci, avēndū cucă împērătēscă și douē tuiuri, semnulū puterei împērătēscī» (1).

Enache Văcărescu dīce, că numirea lui N. Mavrogheni ca Domnū, este dela 26 Martie și că la Bucuresci sosi la finea lui Mai, 1786.

Prima dată e falșă. Choiseul dă data exactă a investiturei lui N. Mavrogheni de Sultanulū. Este 14 Martie, stilū noū.

(1) Tesaurulū T. II, pag. 167.

Data exactă a solemnei intrări în Bucuresci a lui N. Mavrogheni, o avem la pitaculă cu care el însuși, în Mai 15 (1786) ordonă *alaiul* cu care el va intra în Bucuresci. Dionisie Ecclesiarculă ne-a spus, că intrarea lui a fostă cu mare pompă. Dămă dér în notă alaiulă intrărei lui N. Mavrogheni, în 17 Mai 1786, în Bucuresci (1).

(1) Cu o zi înainte, la 16 Martie, intră mai întâi Dămă lui N. Mavrogheni în Bucuresci, cu alaiă întocmită totă cu pitaculă Domnescu.

Vodă, în pitaculă din 1786, Mai 15, vestesce „jupăneseloru ca să scie că măne Sămbătă, cu ajutorulă lui Dumneșeu, la 8 césuri din zi, este să fie intrarea pré iubitei Dămă Domniei mele în năuntru Bucuresciloru, să fie strinși toți la Văcăresci, spre a nu se face vre-unu cusură“.

(Cond. N. XVII arh. Stat. Buc. fila 3 verso)

Eată acum :

Orînduială alaiulă Domniei după obiceiulă țerei la intrare în Bucuresci.

Stégulă cataniloră de țară, cu căpitanulă i catanile acestuî stégulă, toți călări și înarmați.

Brésla agiescă.

Călăreți polcovnicesci, toți călări și înarmați.

Vel Căpitanulă de Cazaci cu stégulă i sarmaciulă și toboșulă seă.

Talpoșii Dorobanțesci pedestri, cu chivere, cu tobe și cu cimpoile loră.

Vel căpitanulă de Dorobanți cu zapcii seă înainte i cu căți-va din brésla armenescă, cu tacămulă curatū împrejură și stégulă seă cu totă podă după dînsulă.

Podari, toți pedestri câte doi.

Cazaci agiesci, asemenea pedestri, cu cimpoi și tobele loră.

Vênători asemenea.

Căpitanulă agiesci înarmați,	cu tacămulă curatū, pedestri.
Ceașulă agiesci	cu polcov. de ciocli.
Polcovniculă de vênători	cu polcov. de pod.
» de Têrgoviște	cu logof. agiesci.

Vel-aga cu podă după obiceiă.

Stégulă cu stegarulă agiesci i călăreți cu praporile i trâmbișile cu toba și sarmaciulă după D-lui.

Neferi toți înarmați călări cu baiaraculă loră, câte doi.

Beșlega, cu tacămulă curatū.

Brésla spătărescă.

Lefegii cu stégurile, călări.

Vel căpitanulă de lefegii cu zapcii seă i buciumulă, toboșulă, sarmaciulă după dînsulă.

Scutelnici spătăresci înarmați.

După ce a intrat în București, a venit — ȋce Dionisie Eclesiarcul — «cu totu alaiulu la biserica domnescă, intru care i s'a cetit molitva de Mitropolitulu, pentru ridicarea la domnie, după obicei» (1).

Poterașii toți înarmați, călări, cu haine fistichii i albastre i cu moțuri i cu musicanții lor.

Delii călări, toți înarmați, cu sulițe în mâni, cu odobașii lor.

Seimeni bulucbașesci înarmați toți, cu haine roșii și cu moțuri galbene, cu stégul cel mare, i toba și sarmaciulu.

Căpitani spătăresci înarmați, cu tacâm curat.

Ceașulu spătărescu, cu Polcovniculu de vânători.

Polcov. de potera. cu vetafii spătăresci.

Polcov. de seimeni, cu Bașbuluc Bașa.

Log. spătărescu, cu căpitanu de menzilir.

Vel spataru, cu podoba după obicei.

Stégulu cu stegarulu i buciumul și lefegii, cu prapore i trâmbițe, toba, și sirmaciul după D-lui.

Păharniceii, cu copii din casă.

Vetafu de Păharnicie, cu vetafu de vist.

Aprozii ceaușesci, cu aprozii vetașesci.

Ceașulu de aprozi, cu vetaful de aprozi.

Brésa Portărescă.

Portărei, rëndu, pe josu, cu semile în mâni.

Alu 2-lea Portaru, cu alu 3-lea Portaru.

Vel-Portaru

D-loru boeri veliți i alu doilea, cum se aréta în osebita fôie și înainte D-lor: starostea cu neguțitori pămînteni și cu neguțitorii de cumpanie.

Brésa armășescă

Armășeii, cu pușcașii.

Alu treilea armașu, cu alu doilea armașu

Vel armașu cu podoba după obicei, avëndu pre toți lăutarii Domnesci.

Stégurile țerei i trâmbițașii domnesci, cu musicanții neni.

Tuiurile.

Juruk Bairak.

Săcagii, după orînduelă cu sacale.

Salahorii călări, cu bețile în mână.

Caî domnesci împodobiți, trăgându-î comișei câte unul.

Al 2-lea comist Rahtivan

Al 2-lea postelnicu cu capoturi 6 post. caî și tacâm curat, asemenea.

Treti post. treti vist.

» Logof. treti log.

Vtori logof. vtori log.

» Post. vel pitar.

» Comis. vel Pah.

TOȚI CĂLĂREȘII CU VĂTAFUL LOR.

La această ceremonie a sacralului se petrece un fapt caracteristic. Vodă, care nu scie grecesce, seú romănesce, întrebă de se află în Bucuresci vre un bărbat în stare de a face o cuvântare romănescă. I se recomandă pe un «*dascălu domnescu*». Acesta, din

6 fustagi cu darde. Cinci căpitanii agesci cu saki cu caplan-poşur

Un cearşu împărătescu,
Un cearşu împărătescu,

alt cearşu împărătescu.
alt cearşu împărătescu.

6 fustagi cu darde

Iuzbaşa

Beizadea cu Ciohodari
i un saraci.

D-lui Memni
Agasi cu Ciohodari Dumisale,

Cinci căpitanii stă-găreşi orta cu saki cu planpoşuri

Toţi lipeanî cu odobaşii lor.

Tacămulu Galiongiilor, rânduri, câte patru cu căpitanulu lor.

Un satir
» »
» »

alt satir.
» »
» »

Mataratia
Saraci Iamac,

Alaiu-ceaş,
icioglan ceaş,

Mataragi baş.
Saraci Baş

Un găvaz
Un peicu împărătescu
Un hanaharlă
Delibaşa cu chehaiaoa
Cu toţi ciohodarii
Iar ciohodari şi tufecii cu pusei

un marzdaclă

Iar trei marzdaclă

alt găvaz
alt peicu împărătescu
alt hanaharlă
Baş ciohodaru tufecii baş
cu toţi ciohodarii
Iar ciohodari şi tufecii cu pusei

Vătaf de divan
cu saidacur,

Etori spătaru cu sabja
şi topuzul.

Semnul Domniei, Sanjiaculu

Toţi copiii din casă, purtându praporele lângă semnu.

D-lui Post. Gherake
» Camin Manolake
» Comis Romano
» Camaraş Gherake

D-lui Clucer Iancu
» Comis. Nicolake
» Pah. Condili
» Vel Gramatic

ordinul lui N. Mavrogheni ține un *logos* către adunarea norodului, ca fie-carele să se grijescă a petrece bine și cu fapte bune, căci celui ce se va prinde în vinovăție, *i se va resplăti* de M. Sa Vodă, cu pedepsă grea, în lumea acésta, de nu va mai avé Dumneđeș necazul a-lă pedepsi pre cea-l-altă ...!

Asemene amenințări nu potă plăcé boerimeî. Étă de ce un scriitor, ca Hristache, se bucură de avenirea la tronă a lui N. Mavrogheni, și étă de ce Văcărescu Enache exclamă, că N. Mavrogheni «veni pentru păcatele și peirea țerei... Mavrogheni sosindă în țeră «dete pricină tuturoră a remăné încremeniș, după ce l'au vėđută «ictromă, seșu posnă a firei a semăna» (1).

D-luș Armașu Caragea
» » » Manu
Vel vist. Romano
Iei ciohodarū
Vtori cămăraș
Muhurdarū

Vel Cupar
Armașu Iatrosū
Ispravnicū de curte
Spatar. Stavarake
Vtore Grămăticū
Diviktar

D-luș Vel Camarașu

Cu toș edeclii după D-luș și Mehter Bașa cu totă taifaoa lui, cântândū.

Careta Gospodă.

«Iō Nicolae Petru Mavrogheni VV. i gosp. zem. Vla. Poruncimū Domnia mé, Vătășe de aprođi, i Vătășe za Divanū, să aveș a însciința D-sale boiarilorū i zapciilorū mari și micī și tuturorū mai susū arėtașilorū, că Duminecă, la 10 ceasuri ale nopții, cu ajutorul lui D-deș iaste să fie intrarea Domniei nōstre înăuntrulū Bucurescilorū, la Domnesculū Scaunū și să fie toș strinș mai de nainte, la Văcăresci și puși la rānduială, ca la ridicarea nōstră să se afle toș gata la piciorū, spre a se porni; însă să cântati spre a nu se face vre nnū cusurū seșu vre o atacsiă la pornire, că veș fi în vină. Așiderea să aveș a arėta fiecāria brėslă, la mergere să n'aibă a striga și a face sgomotū și amestecătură, ce fie-care cu tăcere să urmeze mișcarea alaiuluș; iarū unū Alai-ceaș să aibă a āmbla călare cu necontenitū înainte îndreptāndū și întocmindū mișcarea alaiuluș la mergere, ca să curgă cu rānduială bună. I Saam reche Godmi.»

1786. Maiū, 15».

(1) Pag. 293, Tesaurulū. II.

Asemené modŭ de a cugeta, era atâtŭ de generalŭ în boerime, că opiniunea rea despre noulŭ Domnŭ se întinsese până și între francezii, carŭ petrecŭ printre boerŭ. În scrierea «*La Moldavie en 1785, faisant suite au journal d'un voyage de Constantinople à Jassy* (1) de Hauterive ȃice și elŭ, că: «un Mavrogheni, un homme de rien, sans talent, sans esprit, sans savoir, est devenu Dragoman du Capitan-Pacha; il a ensorcelé ce Turc, et quoiqu'il soit si médiocre que ses compatriotes en sont honteux, il deviendra Prince tout comme un autre».

Ameninȃările *logosului* dela ceremonia ungerii, sunt cu atâtŭ mai realŭ, cu cât N. Mavrogheni, dela Metropolie se întorsă la curtea domnescă, avându după densusŭ — scrie Dionise Eclesiarhulŭ — o gardă proprie din doi *gelați* îmbrăcați în cămași de zale. N. Mavrogheni, «omŭ uscăȃivŭ la obrazŭ, naltŭ și strajnicŭ» (2) pășindŭ după o gardă de doi *gelați*, în haîne de fer, era unŭ spectacolŭ pucinŭ asigurătorŭ pentru boerimea cé coruptă, din momentŭ ce i se cerea acei boerimi să înceteze cu împilarea norodului... Êmi închipulescŭ pre boerŭ mergându dela biserică să sărute mâna Domnului, în spătăria cé mare și furându-lŭ cu códa ochiului, să-și dée sémă pe ce căl forŭ puté aduce în vederile și procedimentele lorŭ obicnuite!... (3) De Hauterive a definitŭ societa-

(1) Veȃi Revue de géographie, dirigée par M. Ludovic Drapeyron, III année, Janvier 1880. Ubicini a comunicatu lucrarea acéstă inedită, a comitelui de Hauterive, scrisă după ce petrecusă în Bucuresci și Iași cu boerimea, pre care, de altŭ-felŭ o descrie, cu negre colorŭ.

(2) Dionisie, *Tesaur*. II, p. 167.

(3) Hristache scrie, că dela Metropolie până la Curte, N. Mavrogheni aruncă mereu bani :

«Și cu o galantomie
Plină de elevterie,
În tóte părȃile dândŭ
Bacșișuri și aruncându :
Lei, essindari mari și groși
Stău asvêrliȃi pe dramŭ groși,
Er décă sosi la Curte
Să mai veȃi bacșișuri multe !
Stă revêrsaȃi prin tipsii
Totŭ stamboli și fundueli.
Și care boer mergé
Mâna de îi săruta,
Vedeai cum îi atârna
Cu pumnu galbenŭ prin mână.
Ne miramŭ toȃi: ce să fie
Acéstă galantomie ?
Și toȃi mulȃmiamŭ dicându,
Că amŭ dobânditŭ Domnŭ blândŭ».

(Buciumulŭ, 1863, N. 8. Veȃi anecsu).

tea română din Moldova în câte-va cuvinte, ȳicȳndu: «Grande oppression du peuple, grande soumission des grands, grande autorit  du Prince . . . Quant   ces boiard si humbles, qui se tiennent debout et découverts, devient le Prince, qui tremblent en parlant   «M ria Sa Voda», se moquent de lui in *petto* et vont, en sortant de la cour, dire leur façon de penser   des gens qui la rediront au Prince, le dit Prince les craignant plus qu'il n'en est redouté. Il les paye pour qu'ils se taisent, donne des charges   tous ceux qu'il n'aime pas et des pensions   des amis qui mourraient de faim s'ils n'avaient pas la ressource de le voler, quand il ne leur fournit pas le moyen de voler la Moldavie».

De ast  dat  lucrurile nu se par boerimei muntene c  voru merge cum le afl  de Hauterive la Ia . N. Mavrogheni nu va tolera boerimei purtarea ei cunoscut , nici nu o va pl ti s  *tac * . . . C nd va voi ca unu boeru s  *tac *, ilu va amu i de-a binele, lu ndu-i vif ta, ori tr mi ndu-lu surghiunu  n locu siguru.

A  n elesu boerimea bucure ten  ce omu e N. Mavrogheni  i deci nu refuză a juca dela începutu după cum  i c nt  noulu domnu. Departe de a protesta contra numirei lui de Domnu boerif din Divanu se gr bescu a mulțami amiralului turcu Hasan Pa a, căci din st ruin tele lui li s'a datu unu Domnu ca Mavrogheni.

Carte c tr  luminatul  Căpitanu-Pa a

Vestese Divanulu că la 17 Mai au intratu în scaunu Nicolae Mavrogheni. Mul amescu M. S. lui Căpitanu-ba a  i se ro a «ca dupre cum numitulu Domnu este ciracu al M. Tale, a ia  i de acumu înainte să-lu aibi la deosebitu nazarulu M. Tale  i să-i dai ascultare la cele ce se va ruga pentru seraca raia». (1)

 i nu numai c tr  Căpitanu-Pa a tr mite boerimea mul amiri, ci  i c tr  Vizirulu  i c tr  luminatulu *prag*, prin unu arz , prin care ȳice, că «mul amimu Pr  puternicii Imp r  ii pentru alegerea ce ne-au făcutu de unu Domnu ca acesta, vrednicu, fără de pregetu, destoinicu, multu iubitoru de dreptate  i credinciosu alu Pr  puterniculu Devletu  i vomu ar ta tot  supunerea  i ascultarea la voin a

(1) Condicta No. 17, Arch. Stat. fila 27.

lui și povățuirile lui și duple Pré Inaltul și împărătescū firmanū, nu vomū eși nicī cum din cuvēntulū sēū . . . » (1)

Unū arzū ca acesta fu subscrisū ore de către chiar Enache Văcărescu, care nu a întârzie a fi Vornicū mare în Divan ? . .

(1) Ță aci în întregime arzulū acesta, după copia din Condicta No. 17, dela Arh. Statulū, arzū descoperitū de mine.

Arzū la luminatulū pragū

«Cu acestū prē plecatū alū nostru *arzū-mahzarū*, noi credincioșii robī ai prē puterniceī împărății, Mitropolit, Episcopii, Egumenii, boerii, căpitani și tōtă sāraca raiaua Țerei romānesci, cu plecăciune arētāmū la prē luminatulū pragū alū prē puterniceī împărății, *că la 17 ale lunēi acesteia Măi, intrāndū Domnulū nostru celū de acumū, Nicola Mavrogheni V. V. în domnesculū scaunū în Bucuresci, s'aū cetitū la curte, intru auđulū tuturorū, celū vrednicū de închinăciune și împărătescū firmanū, cu care prē puternica împărăție orānduesce nouă pre numitulū Domnū și cu mare bucurie și cu cucernicie, după datoria nōstră, înțelegēndū cele cuprinđetōre la cea vrednică de închinăciune poruncă a nebiruteī împărății, ne amū supusū și amū recunoscutū pre numitulū nostru Domnū și oblăduitorū, pre carele duple cum prē puternica împărăție l-a cunoscutū de vrednicū, înțeleptū, bunū oblăduitorū alū împărătesculū chelerū alū țerei nōstre, prachiticosū și iscusitū la împărătescile slujbe, fiindū în multă vreme cercatū și *terbie*, chiar alū prē puterniceī împărății, atātū la slujbe împărătesci *tersane*, câtū și la slujba împărătesculū stolū, *în cât aū fostū dragomanū și la multe alte locuri s'aū întēplatū de i s'aū poruncitū recomanduinlulū destoinicū a face zaptū* împărătesculū memlechetū și a ocroti pre sāraca raea cu bine și a sēvārși împărătescile porunci care se vorū porunci, l-aū alesū și cinstindu-lū cu împărătesci daruri, l-aū orānduitū Domnū Țerei Romānesci, spre care și noi urmāndū cu credință, întocmai cu voința prē puterniceī împărății și socotindū acēstă alegere dreptū mare facere de bine, nouă, în dată ce l-amū căștigatū în pāmēntulū nostru, amū cunoscutū la numitulū Domnū cea mai dinainte cercatā vrednicie și ferbințalā la împărătescile slujbe și deosebitū iūbire cătrā raiaua ; cu care aceste vrednicii și daruri ce are, nădăjduimū că mai multū ca ori-care altulū se va arēta prē plăcutū și harnicū la ocrotirea împărătesceī raiale și la înplinirea împărătesceī porunci. Decī după cum din tacrirurile însuși ale Domnulū nostru se va încredința prē puternica împărăție, de fieși-care pricinā, pentru acēsta mulțāmimū prē puterniceī împărății pentru alegerea ce ne-aū făcutū de unū Domnū ca acesta, vrednicū, fără de pregetū, destoinicū, multū iūbitorū de dreptate, și credinciosū alū prē puternicului Devleti, amū arētātū și vomū arēta tōtă supunerea și ascultarea la voința și povățuirile lui și după prē inaltulū și împărătescū firmanū, nu vomū eși nicī cum din cuvēntulū sēū. Pentru care înălțāndū mānile nōstre cătrā a Totū Țiitorulū Dumđeulū nostru, pentru buna sporire vecinicā și nebiruitā stare a împărățieī, ne rugāmū cu plecatā supunere la mare milostivirea ei, ca să se asculte numitulū Domnū alū nostru, la câte arū arēta pentru nizamulū și buna oblăduire, odichua și liniscea împărătesceī raiale, și să-lū aibā împărăția sub puternicū și înaltū acoperāmēntū dimpreună cu sāraca raia ce i s'a încredințatū, duple cum și până acuma aū fostū sub umbra aripilor sele, remāindū și noi îndatorāți tot-d'auna cu cea osirdie și credință la împărătescile porunci și la cea de pururea rugā cătrā Dumđeū, pentru bunā fericirea prē puterniceī împărății» (1).*

(1) Urmēzā la fila 20 verso o scrisōre intr'același sensu cătrā Vizirū.

În definitiv de ce puteu boerii să fie supărați pe Mavrogheni încă de la începutul Domniei? Mavrogheni, urit de Grecii din Fanaru, este dintre rarii Domni, cari nu veni în țară însoțit de o ceta de fanarioți hămisiți. «Cu fie-care Domn nou sosese din Constantinopole o ceta nouă de funcționarii de Stat și de Curtisanii (1). Mai tot-d'auna ei sunt rudenii ale suveranului lor până la a două-decelea spiță; der Mavrogheni, știind cât sunt de setose chiar de sângele aprăpelui lor aceste lipitoare financiare, avea împrejurul său un număr mult mai mic decât oricare altul din predecesorii lui.»

Mavrogheni n'avea rudă de căpătuit; ne ținându ași da pe față originea josnică, nu aduce la București din rudele sale sărace dela Paros. Un singur fost cumnat al său, fostul consul al Veneției la Canea, om de alt-fel nu pre de trebă în trecutul său, fusese trimis de N. Mavrogheni la București ca Caimacam până la sosirea lui în țară. Condili fu apoi cât-va timp Cămarășu al lui Vodă, dar nu târziu Mavrogheni era gata al băga în ocne decât Condili nu prefera să fugă din țară (2).

Mai avu Mavrogheni și un nepot, Costache Mavrogheni, care în 14 August 1786, fu numit Vel spătar. În condica domnească No. 17 fila 70 este copia circulărei porunci către ispravnicii și vâtașii de plaiuri, din 16 August 1786, prin care li se vestese numirea de spătar a lui Const. Mavrogheni.

Era natural că comanda ostrei s'o încredințeze Mavrogheni unui om de încredere al său . . .

Nu numai Divanul țerei fu compus de boerii din țară, (3) der

(1) Memoriile unui grec din secol. XVIII. „Românul“ 1861, Ianuarie 12.

(2) „Românul“ din 1861 7 și 8 Ianuar. Condili pretinde că Mavrogheni l'a disgrațiat pentru că ar fi destalinuit originea grăcă a nămului lui, pe când Vodă ținea să fie socotit urmaș din nămulu *Morosinilor* Venețian.

(3) În Octombrie 1786 eată boerii Divanului :

Ienache Văcărescu vel Vor. de țera de jos.
 Gregorie Băleanu » » » » » sus.
 Apoi urmăză acestuia Ștefan Prăscoveanu.
 Nicolae Filipescu vel log. de țera de jos.
 Costache Mavrogheni vel spătar.
 Const. Filipescu vel Post.
 C. Racoviță vel comis.
 Ioan (?) vel Clucer
 Vasilache (?) vel Paharnic
 Ales. Văcărescu vel stol.
 Nicolae Brancoveanu vel vist,

până și la isprăvnicii nu găsim¹ numiți, din primul moment al luării de Mavrogheni a frânelor țerei, decât totu boeri pământeni. Numai la Craiova, ca Banu, aflăm nume străine. In Martie 1787 a numit pre Alexandru Ierache (?) Biv. vel Post. (1) apoi acesta fu înlocuit în 27. Nov. 1787 cu Tudorache Dibuoglu (?) (2)

Eată :

Boerii Divanului la 1788 Maiu.

N. Brancoveanul vel Banu
 Manolache Brancoveanul vel Vor. de țera de sus (3).
 Scarlatu Greceanu » Vist.
 Radu Slătineanu vel Vor. de țera de jos.
 Ioan (?) vel log. de țera de sus.
 Const. Stirbei » » » » jos.
 Manolache Mavrogheni vel spat.
 Dumitrache vel Comis (autorul istoriei even. dintre 1769 1774 (?)
 Teodorache Tufeanul vel Pah.
 Ales. Văcărescu vel stol.
 Matei Cantacuzino vel slugeri.

Eată ispravnicii numiți de Mavrogheni :

Buzeu	{	Stol. Scarlatu Câmpineanu
{Saac	{	Pach Dimitre Racovița Med. Const. Movila
Prahova	{	Șat. Ionița Băleanu Cruc. Dumitrache Stirbei
Ialomița	{	Serd. Grigore Alexianu Sluger. Barbu Văcărescu
Ilfov	{	Pach. Alexandri Pach. Const. Crețulescu
Dâmbovița	{	Cluc. Radu Golesecu Biv. vel. post. Marcu
Vlasca	{	Pitar. Scarlatu Hiotu Armas. Mihalache Manu
Teleorman	{	Pitar. Const. Ghiurgiș Pach. Nis. Tarnov

(1) Condica No. 17, fila 137 verso.

(2) Veđi condica No. 17, fila 197. Arch. Statului.

(3) Condica No. 17. Fila 184 verso. 1787 Maiu 17. Circulări la vatașii de plaiuri vestindule numirea lui Manolache Brancoveanul ca vel Vornicu ca să-lu cunoscă de Zabetu alu loru.

Muscelu	{	Serd. Dumitru Papazoglu Şet. Mincu Fălcoianu (1)
Argeşi	{	Stol. Scarlatu Drugănescu Biv. vel. Căpitanu de dorobauţi Sava
Oltu	{	Dumitru Măndru Teodorache Chescol biv. vel. slug.
Romanaţi	{	Medel Georgiţa Jianu Pitarulă Enache Fărcăşanu
Vâlcea	{	Serdarū Andronache Bengescu Vist. Const. Socoteanu
Dolju	{	Biv. vel. slug. Enache Politimū Pitarū Nicolae Vlădoianu
Gorju	{	Vist. Filişianu Sord. Tarfara. şi mai apoi în locul acestuia Biv. vel. Slug. Manolache Grădişteanū
Mehedinţi	{	Stol. Ionū Glogoveanu Slugeriū Alexandru Calfoianu.

Isprăvnică ce saū făcutū la leatū 1786 Maiū 28.

Slam Rîmnicū	{	Dumitrache Bi vel. pitar. Biv vel. Medel. Grigore Hrisoscoleū (2).
--------------	---	---

(1) Se scie că Câmpulungul avē o administraţiune privilegiată, a parte. Acestu privilegiu ilū respectă şi N. Mavrogheni şi numi numai unu epistatu (inspectoru) pe lângă judeţu, seu şoltuzū.

Eată documentulū relativū, din 23 Iunie, 1786, după cod. XV, fila 40 :

Hrisovulū orăşenilorū ot. Câmpu-lungū

« . . . Judelui cu 12. Părgari şi cu toţi orăşeniū căţi sunt din oraşulū Domniei mele din Câmpu-lungū, ca să fie în pace şi ertaţi de lucrulū Domnescū şi de vama Monastirii din oraşū, şi de vama Pitarilorū dela zborulū lui sfeti Ilie Proorocū: veri ce vorū vinde seu cine ce va cumpăra, aū calū, aū boū, aū peşce, aū veri ce, să nu aibă a lua dela dinşi vama, după cum aū avutū obiceiū, de n'aū datū vama acestū oraşū nici odinioră, şi să nu aibă nimene voie a cumpăra locū de casă în orasū, nici boeriu mare, nici slugă domnescă, nici slugă boerescă, seu să cēră locū dela Domnie în oraşū, seu vadū de mōră, seu delniţă în câmpū, seu nescareva moşii, seu vii, seu veri-ce de ale acestorū orăşeni, ci numai orăşeniū să fie volnici a cumpăra unii dela alţii, şi de vorū fi datorī şi nescareva orăşeni, aū pe la boeri, aū pe la alţi ōmeni de ţeră, şi li să va întempla acelorū orăşeni mōrtea şi nu vorū avē cu ce plăti, să nu fie volnici acei datornici să vëndă la altă parte orī-ce arū rămānē după mōrtea acelorū orăşeni, ci numai

(2) Condica No 17, fila 86 verso. Lista isprăvniciloru făcuţi la 1786.

Veţi la pagina 14 din Condica No. 17 o listă aprōpe identică.

Condica 17. Fila 99 verso, cuprinde schimbările de isprăvnică făcute în 1786, Octombrie 30 şi unele în 1787.

Nu scimă până întru câtă s'ară putea documenta povestirea ce face Dionisie Eclesiarculă de faptele imediate ale lui N. Mavrogheni. Elă dice, că a doua și după intronare, Mavrogheni «a chiămată pe

iară la orășeni să aibă a vinde, Așșderea și pentru rândulă judecățiloră orașului, numai județulă și cu Părgarii să aibă a judeca pe orășeni, iar ispravniculă județului, seă alt-cineva să nu aibă voie a se amesteca în judecățile loră; i să fie în pace și ertați de fumărită, veri-care din orășeni a merge cu carele loră, să încarce peșce dela Baltă, să nu de fumărită, fără de numai să aibă a da la M-rea din Câmpu-lungă dela ună cară de peșce oca 5, după cum le-au fostă obiceiă și mai nainte vreme; așșderea și pentru erbărită încă să fie orășeni în pace și ne supărați pentru vitele ce se voră tăia la scaunile de carne care facă tōmna pe deală la vie, și pentru alte vite ce voră strînge pentru hrana loră, nici de cum erbărită să nu deă, precum n'au mai dată nici odiniōră; și iar să fie în pace și ertați de ciohădărită, care din orășeni se voră hrăni cu meșteșegulă cismăriei să nu dea ciohodărită, și pentru gostinărită încă să aibă a scuti orășeni una mie pe ană, vrendă să-i ducă să-i vândă la Brașovă, să nu de gostinărită pe acestă sumă de rămători ce scrie mai susă, și veri-cară din orășeni s'ar hrăni cu negustorie vëndăndă și alte mărunțișuri pe la târguri, nici de cum să nu aibă supărare de cotărită, după cum nici alte dăți n'au mai dată; așșderea să nu fie nimenea volnică să aducă vină sa vîndă în orașă, nici din boeri, nici slugă domneșci, nici boereșci, nici țeraui, seă măcară ce felă de omă ară fi, fără numai înșiși orășeni să vîndă vină într'acestă orașă, iară altă nimenea. Nimenea din țeraui să fie volnică a încărca veri-ce povară din orașă până nu voră încărca întăiă orășeni, atătă peste tōtă vremea cât și la zborulă sfântului Ilie prorocă; așșderea și pentru rândulă dijmăritului și oeritului, veri-care boeră ară merge cu aceste slujbe la acestă județă ală Muscelului, să aibă a le da orășeni pentru ohieltuiala loră numai un prânzu de bucate; și care din orășeni ară avă să plătescă veri-ce dijmărită, să deă de nume numai po bani trei-spre-dece, iară altă nimenea supărare mai multă să nu le facă, după cum au avută obiceiă și mai dinainte vreme; și să aibă volnică orășeni din Câmpu-lungă, să nu îngăduescă pe nimenă din cei străini a se hrăni în orașă, cu nici ună felă de negustorie, ci numai orășeni să se hrănescă într'acestă târgă. Așșderea și pentru orășeni, cari au vii în Dălulă Piteștiloră pre moșia Radului-Vodă, i pre moșia mōnăstirei Nucetului, în Dălulă Ciocăneștiloră, să nu aibă voie Egumenulă nici odiniōră a le face alte obiceiuri noue, fără numai să aibă a plăti orășeni vinăriciulă domnescă din dece vedre o vadră și otaștina pământului, după obiceiă, și după ce va scōte vinăriciulă domnescă afară apoi să le iē otaștină, și pentru părpără să aibă a da de cramă po bani doui-spre-dece; iar pentru putinile cu struguri ce voră face pentru trēba caseloră loră să nu-i supere, nici altă zăciuală din liveșile de pomă ce voră avă pre la viile loră să nu le iēe, și să nu aibă voie slugile seă țiganiă acestoră mōnăstiri să mēsure vinulă ce voră lua din vinăraciă și din otaștină cu mână loră, fără numai acela cu bucatele să aibă a-și mēsure vinulă ce voră fi să deă cu mână loră și cu vadră drēptă de zece oca, și să aibă volnică orășeni să-și vândă vinurile în dălă pe la crămile loră pe cum au avută obiceiă și mai nainte; și iar să aibă orășeni din Câmpu-lungă a stăpăni nesce munți ce sunt ai orașului din *Descălecătōrea țerei*, ce sunt acolo ot sud. Muscelu, după cum i-au stăpănită și până acum; așșderea și pentru veri-care din boeri Domniei mele voră merge să fie ispravnică acolo la acelă județă ală Muscelului, să nu aibă voie a supăra pre orășeni pentru fēnă seă pentru lemne, seă pentru cală de olacă, seă pentru alte clăci, pentru că fiindă acestă orașă la locă de munte și cu anevoie a se hrăni, ne fiindă

Mitropolitul Gregorie și pre Filaretu Episcopul Romnicul și pre Cosma Episcopul Buzeului la masa domnescă de i-aŭ ospetatŭ, cinstindu-l și imbrăcându-l cu haine imblănite, scumpe, domnesci. Ear a treia ȃi aŭ chiămatŭ pe boeril ceŭ marŭ de i-aŭ ospetatŭ la masa domnescă, cinstindu-l și boerindu-l, dându-le slujbele Divanului domnescŭ. A patra ȃi aŭ pusŭ *satară* de banŭ pe Mitropolitul, pe Episcopil și pe boieril, încă și pe negușitoril ceŭ marŭ, să dee, care 60 pungŭ de banŭ, care 50, care 40, care 30, 20, 10, care 5; asemenea și pe boeril craiovenŭ . . . »

Cuvântulŭ pentru care Domnitorulŭ a aruncatŭ acesta «*Satara*» asupra boerilorŭ și cleruluiŭ înaltŭ să fie fostŭ reconstruirea curșilorŭ domnesci din Bucuresci, «că este rușine politiesi a fi casele domnesci în mijloculŭ orașuluiŭ surpate, de nu are M. Sa unde să ședă, și cum M. Sa are cheltuială gré, decŭ boeril n'aŭ avutŭ ce face, cu voie fără voie, aŭ datŭ ce li s'aŭ cerutŭ de cătră M. Sa cădându-le ospetarea scumpă» (1).

Enache Văcărescu, Dionisie Fotino și Pitarŭ Hristache nu amintescŭ de acestă faptă.

În Maiŭ 21, anulŭ 1786, N. Mavrogheni adresă cătră tótă țeră o specie de manifestŭ-programŭ alŭ domniei. Mavrogheni declară,

locŭ de arătură, aŭ fostŭ ertățŭ de tóte acesté câte scriŭ măi susŭ încă de măi nainte vreme, după cum am vădŭtŭ Domnia mea Hrisovulŭ reposat. Domniei seŭ Mihaiŭ Racoviță voivodulŭ, și Hrisovulŭ Domniei seŭ frateluiŭ Domnŭ Alexandru Ipsilante Vodă cu létŭ 1775, Februarie 15, și Hrisovulŭ Domniei seŭ răposatuluiŭ Nicolae Caragea Vodă, i Hrisovulŭ Domniei seŭ frateluiŭ Mihaiŭ Vodă Sușul, cu létŭ 1783, Decemvre, pentru aceste milŭ și obiceiurŭ ce se arétă măi susŭ, de aceste și Domnia mé încă m'amŭ milostivitŭ de amŭ ertatŭ, ca să fie de aceste în pace și ne supêratŭ, și amŭ întăritŭ Hrisovulŭ acesta cu însăși credința Domniei mele Iă Nicolae Petre Mavrogheni Vodă, și cu a pré iubișilorŭ Domniei mele fiŭ și cu totŭ sfatulŭ einștișilorŭ și credincioșŭ boerilorŭ celorŭ marŭ aŭ Divanuluiŭ Domniei mele, Dumitrache Ghica vel ban, Nicolae Brancovenu vel vistierŭ, Stefan Preșcovenu vel dvor. de Țera de susŭ, Pan Enache Văcărescu vel vor. de Țera de josŭ, Grigorie Bălenuŭ vel logof. de Țera de susŭ, Nicolae Filipescu vel log. de Țera de josŭ, Costache Mavrogheni vel spăt., Costandin Filipescu vel post., Ión vel eluceriŭ, Vasilache vel păharnicŭ, Alecsandru Văcărescu vel stol. — vel comis, . . . vel sluj. — vel pit. — și ispravnicŭ Nicolae Filipescu vel log. și s'aŭ scrisŭ Hrisovulŭ acesta întru ântêiulŭ anŭ alŭ Domniei nóstre, aici în orașulŭ Domniei mele Bucuresci, la aniŭ dela Nașcerea Domnuluiŭ nostru Isus Hristos, 1786, Iulie 23.»

(1) *Tesaur de monuminte*, II, p. 168.

ca «cé dântéiū rîvnă și grijă a Domniei mele este a se urmă și a se păzi *dreptatea* norodului și a supușilor ce ni s'au încredințatū, întru tôte pricinile și trebele lor . . . » (1).

(1) Eată întregū acestū actū importantū, ce amū descoperitū în *Codica domnească* sub No. 17.

Circulara de noua Domnie.

«Iă N. Mavrogheni, Dumniilor boerilor ispravnică, i boerilor judecători, cuvioșilor egumeni, molitvelor vōstre protopopilorū, preoți, diaconi i mazililorū, căpitanilorū, neguțitorilorū, breslași, pîrcalabilorū duprin sate, și tuturorū locuitorilorū țerani din județulū . . . De obste ve facemū Domnia vōstră în scire, că cu mila și ajutorulū marelui Dumneșū, aședundune în Domnesculū scaunū alū acestei creștinești țeri, cea dântăi rîvnă și grijă a Domniei mele, este a se urma și a se păzi dreptatea norodului și a supușilor ce ni s'au încredințatū, întru tôte pricinile și trebele lorū, duple cum aicea suntemū povățuiți și de la milostivulū Dumneșū a totū sciitorulū, cela ce ne au învrednicitū la acēsta stăpânire și pre acēsta suntemū orinduiți și dela pré puterniculū împēratū (a căruia stăpânire să o lăfescă Dumneșū peste totū pământulū) ca să curățimū tôte urmările cele fără de cale și nedreptățile. Decī fiindū că din începutū n'au iubitū sufletulū nostru nedreptatea, și este fōrte nesuferitā la firea Domniei mele, fiindū împotrivā poroncei lui Dumneșū, iată ne facemū datoria și vē arētāmū Dumneșiasca poruncā, după care asemene este și a nōstră poruncitōre: cea mai dântéiū voință a fie-căruia din D-vōstră ispravnicilorū, sēu judecătorū, sēu verī-ce zabetū a orī-ce pricinā a norodului să vē purtați fōrte cu dreptate după tôte si cu friea lui Dumneșū și a Domniei Nōstre, să se părăsescā fie-care de cele rēu obicīnuite trecute hotăriri judecāțilorū, să le faceți după S-ta pravilā, de jafuri și de hrăpiri să-i diafendipsiți și nu numai D-tre să fiți curăți de unele ca aceleași, ci nici pe ómenii D-vōstră, cari îi aveți orinduiți cu zapcilicuri și verī cu ce epistāsie asupra satelorū, să nu-i îngăduiți a jăfui, ci fie-care să se mulțāmescā pe ceea ce este haculū sēu dreptū, fără de a se lăcomi, că aceea ce este dreptū este și blāgoslovitū de la Dumneșū, și îndestulēzā atātū pe dēnsulū cātū și pe fiulū lui, iar ceea ce este nedreptū, este prafū și ca vāpaia focului arde și nu numai nu se folosesce dintru acestū felū de nedreptate, agoniseli, după cumū ei socotescū, ci și copiii și casele lorū rēmānū la pustiire, precumū avemū la acēsta pildā multe case ce s'au stinsū și au rēmasū copiii lorū fōrte săraci; pe locuitorū să-i primiți cu bunā-voire și cu blāndețe cāndū vinū la D-vōstră de a se plānge pentru cāte ceva și la cele ce vorū fi cu cale să i ascultați, iar la cele fără de cale să le dați rēspunsulū cu blāndețe, făcēndu-i cu cuvēntū și cu deslușire a urma poruncilorū lui Dumneșū și pravilei, ca și inși ei să înțelēgā și să pricēpā bine; iar nu fār de cuvēntū înfruntāndu-i să-i isgoniți. Ușa să vā fie deschisā și auzulū deșteptū în totū ceasulū; să nu dicitēi săracului: «Dute, că nu este vreme! nici să-i țineți pe la curțile D-vōstră cu zile îndelungate, până a vē găsi vreme de a vē împreuna, după cum am auzitū că pătimiaū locuitorū, pentru că acēsta fōrte multū ne tulburā duhulū, cānd vomū anđi-o; luați pildā dela inșine noi și urmați, că ușa Divanului este deschisā a primi fără de pregetū în totū cēsulū pe fie-care. Și în scurtū întru tôte să păziți dreptatea și buna orinduelā și celū ce va sluji bine și cu credință chivernisindū și ocrotindū pe locuitorū cu bunā ocārmuire și dreptate, să fie încredințatū și cu totulū adevēritū, că negreșitū va dobāndi mila lui Dumneșū și evnia Domniei mele, iarā împotrivā, vai de acela ce va călca poruncile santei pravile și ale pré

Dionisie Eclesiarulă spune că N. Mavrogheni, judeca în Divană față cu divaniștili, une ori față și cu mitropolitul și episcopul și alte ori și singură *pricinele*, însă elă judeca, el hotăria și însuși

puternicei împărății și ale Domniei noastre și 'lă vomă dovedi că au făcută vre-o nedreptate, ori au jăfuită, ori n'au păzită poruncile și povățuirile noastre! Unulă ce acela, nu numai va fi lipsită din slujba Domniei mele și nu va măi fi învrednicită nici-o-dată la slujba și mila Domniei mele, ci va petrece și ceea ce n'au socotită, nici au gândită. Poruncimă Domnia mé și vouă tuturoră breslașiloră și țeranilor, de obște, fie-carele pentru păsurile și necazurile ce veți avé, să vé plângeți la ispravnică și la judecătore, pentru judecătii și alte nevoi ce veți avé și nădăduimă, că după povățuirile și poruncile ce au dela Domnia mé, a vé face totă îndestularea și dreptatea, iară când dela ispravnică, séu judecătore nu veți afla dreptate, să năzuiți cu bună nădejde și multă bucurie la mila Domniei mele, și étă ușa Divanului nostru este pururea deschisă, de unde veți afla totă îndestularea și dreptatea voastră la cele cu cale și . . . (*lipsă*) însă căutați de vé părăsiți și voi de cele ce sunteți réu obicinuiți de măi nainte, și rugându-ve milostivului Dumneșeu pentru sănătatea pré puterniciei împărății, voi cu soțiile și copiii voștri, pentru sănătatea noastră, să vé lăsați de minciună, să ămblați cu dreptate la tôte, să metahirisiți muncă dréptă, ca să vé fie spre îndestularea caseloră vóstre; nu vé utezați a face piri și jalbi minciunose și nedrepte, nu fiți vicleni, pentru ca să vé ajute Dumneșeu, și pentru ca să vé iubim și noi; purtați-ve cu ascultare și supunere la împărătescile porunci și la ale noastre, cari le vomă da în scrisă prin ispravnică județului, pentru că după cum vom pedepsi pre celă ce v'au jăfuită, și v'au luată adichisită, așa vomă pedepsi și pre cei ce voră cuteza dintre voi a ămbla cu jalbi și cu piri minciunose, séu împotrivire cătră orânduiri Noștri, și cu viclenie; nu vé veți puté îndrepta cu cuvântulă prostimei și ală nesciinței. Și așa dregătorii să se porțe cătră locuitori cu troposulă celă cuviincios, și locuitorii să se porțe cătră Dregători cu căduta orânduială și supunere la poruncile Noștre. Așiderea poruncimă molitveloră vóstre, protopopiloră, preoților, să căutați după cum sunteți povățuiți de părinții arhieriei, să păziți și să urmați slujbele sfinteloră biserică cu cea cădută orânduială, fără de curură, și să vé petreceți vieța după orânduiala cinului, păzindă cinstea darului ce aveți. Și să nu lipsiți întru a sfătui cu învățături duhovnicesci pre locuitori și întru a îndemna spre cele ce sunt a le datoriei crestinesci, ca să le urmeze, să le păzescă și să aibă evlavie cătră Dumneșeu și să fie curați, ispovedindu-ve și grijindu-ve în vreme, și câte se cuvină la datoria-ve tôte să le săvârșiți. Pentru care iată întrădinsă amă trimesă pre omulă nostru . . . cu această Domnescă a noastră carte, întéiu la d-tre ispravnică, ca să le cetiți și să ne trimiteți răspunsulă în scrisă că ați înțelesă; apoi să mérgă prin orașele și satele aceloră județe să o citescă întrăudulă tuturoră de obște, și să iscălăscă în dosulă ei preoții și părălabii sateloră întru adevărire că au înțeles'ă toți.»

1786, Mai 21.

Eată ómenii de încredere însărcinați de N. Mavrogheni cu ducerea în județe, a acesteii cărți deschisă :

Slam Romnic	} Stoian cafegiă Iamak
Buzău	
Saac	

elū poruncia de pedepsia pe ce-lū ce i se păré a fi vinovatū, cu gré bătaie la scară; nu mai rânduiá la veliŷii boeri, séu la Departamentū să cerceteze pricina jáluitorilorū, ci M. Sa hotăria *pe turcie*.

Acéstă acuzare ce aduce Dionisie Ecl. lui Mavrogheni, este numai întru atâtū întemeiată, că Vodă reforma judecata boerilorū in pricinile ŷeranilorū, judecată mai tot-dé-una *nedréptă*. . . .

De altmintrelea N. Mavrogheni n'a desorganisatū *Departamenturile* întocmite de Alex. Ipsilante prin codulū séu, ce amū cercetatū in urmă.

Cum că N. Mavrogheni n'a desfiinŷatū departamenturile însărcinate cu justiŷia, staū dovadă, între altele, documentele următoare:

Pitaculū acestū Domnitorū cătră veliŷii logofeŷi, 1786, Mai 20, poruncindu-le să vestescă judecătorilorū dela câte trele departamenturile, să vină in tóte ŷilele la datorie, să nu se facă întârŷiere cu judecăŷile «să se ferescă fórte de strîmbătate, séu interesuŷi, ci dreptatea fórte să o păzescă, judecândū după sfinŷta pravilă ŷi după obiceiulū pământulū» (1).

1786, Mai 20. Cătră veliŷii boeri ai Divanulū poruncă, ca să se adune pre tóte ŷilele cele orânduite de trebă la Domnésca nóstră curte la césurī orânduite, ca să căutaŷi după orânduiala ce aŷ fostū, pricinele de judecatū ale norodulū, ce se vorū orândui d-vóstră cu poruncile Domniei mele. in scrisū, ca să nu se zăbovescă cei cu jálbile, ca să-ŷi aŷe îndreptarea lorū, păzindū D-tre întru tóte dreptatea după sfinŷta pravilă ŷi după obiceiulū pământulū. ŷi pentru fie-care pricină să arėtaŷi Domniei mele hotărŷirea in scrisū prin anaforale ŷi să arėtaŷi D-lor veliŷilorū logofeŷi ŷi D-lor boerilorū celor-l-alŷi, acéstă Domnésca a Nóstră poruncă ŷi căutaŷi să urmaŷi după cum se coprinde mai susū» (2).

Ialomiŷa	}	Anastase Icioglan
Ilfov		
Vlaŷca		
Teleorman		

Prahova	}	Costandin Icioglan
Dîmboviŷa		
Muscelū		

Romanaŷi	}	Ioniŷă Icioglan
Oltū		
Doljū		
Mehedinŷi		

Vâlcea	}	Stefan Icioglan.
Gorjū		
Argeŷū		

(1) Condica XVII, fila 11 verso.

(2) Condica XVII, fila 11 verso.

Pitacii către boerii de Divanul Craiovei

(Biv vel. cluc. Barbu Știrbei, Biv vel. cluc. Const. Geanoglu, Biv vel. Pach Stan Jian, Biv vel. stol. Ioniță Brăiloiu, Biv vel. stol. Oteteleşanu) orânduie judecătore :
 judecătore, le dă instrucțiile următoare :

Să se adune de dimineață la Divan, unde-î reședința Caimacamiei.

Să judece cu frica lui Dumnezeu și după sânta pravilă, netălmăcindu rău, ori stricându pravila.

Să fiă cu dulceta și blanda către cel ce judecă, fără de pismă nici vrămășie, nici se injure pre cineva-și din ceia ce se judecă, sub pedepsa urgiei domnesce.

Să asculte forte cu luare aminte ori cât ar fi de lungi cuvintele lor, să nu le zetignescă cuvântul, ori cum ar fi și dișele lor să le scie în practicele deosebite, iscalite chiar de împicinași, decă sciu carte.

Să ședă judecătorei toți în rânduială bună, fără de vorbe, glume, seú risuri.

Să se citească cu luare aminte tote sineturile pricinatului și să iscodescă cu amănuntul pricina cu minte curată și linisce, fără de prigonire, cumpănind gândurile.

Să nu judece din prieteșug, rudenie, seú din frică «iar de veți fi și siliți de vre un obraz, să nu vă plecați, căci de vă veți pleca vă veți pedepsi forte greu, ca unii ce vătași temutu mai mult de acelu obraz decât de Dumnezeu, de pravilă și de Domn». Să nu ia mită.

De voru face vre-o greșelă judecătorei pre care ei înșiși o recunosc în urmă, să aibă voie a lua cartea de hotărîre înapoi să o îndrepteze.

Fără de răvaș de jalbă cu poruncă în dos, să nu se caute judecată nici zapcii să nu aibă volnicie a trage pe cineva la judecată fără poruncă în scris.

Hotărîrele se dau numai în scris și de față, iar nu într'ascuns.

Cartea de judecată să se citească într'auzul celui osândit.

Nemulțamitul are apelul la di hotărâtă.

Deca o parte nu vine la diua hotărîtă, se va aduce cu *trépădă* și va plăti cheltuiala.

Divanul să fie cinstit, să lipsescă dihoniele interesului. Să fie activ, să nu zăbovescă pre omeni.

În anaforale să arete cap. din pravile ce aplică în afacere.

«Așisderea poruncim și pentru cei ce se judecă, de ori-ce stare și de ori-ce tréptă voru fi, să sté în picioare când se judecă și fără de *ișlică*, forte cu cucernicie și supunere, grăind cu smerenie și respunđend cu orânduială bună să nu cuteze a huli pe judecătore, seú alu necinsti și alu injura, iar de va injura pre judecătore inșcințându-ne Domnia mea, se va pedepsi cu bătae Așisderea celu ce va năzu la un obraz ca să-l ajute la judecată, ori va mitui pre judecătore, unul ca acela să-și piarđă judecata (1).

VI

Țăranul sub Mavrogheni. Moșii. Foișor de justiție. Hoștile stârpite. Arestul preventiv.

Protecțiunea mare acordată țăranului, celui de jos era indicată în manifestul seú din Mai 1786 : «pe locuitorii să-î primiți, ordona administratorilor diversși din județe, cu bună voie și cu blanda când

vină la D-vastră de a se plânge pentru câte-ceva și la cele ce voră fi cu cale să-i ascultați, iar la cele fără de cale să le dați răspunsulă cu blăndețe, făcându-lă cu cuvântulă și cu deslușire a urma a porunciloră lui Dumnezeu și a pravilei, ca înșii ei să înțelegă și să pricepă bine, iar nu fără de cuvântă înfruntându-lă să-lă isgoniți. Ușa să vă fie deschisă și aușulă deșteptă în totă césulă; să nu diceți *săraculă*: *dute!* că nu este vreme, nici să-lă țineți pe la curțile D-vastră cu țile îndelungate până a vă găsi vreme de a vă împreuna, după cumă amă aușită că pățiaș locuitorii . . . »

N. Mavrogheni îndemnă pe țeranii nemulțamiți, de judecata judecătorulă și a ispravniculă să apeleze la Domnie, «că ușa Divanulă este deschisă a primi fără de pregetă în totă césulă pe fiecare . . . »

În manifestulă seă Mavrogheni cere concursulă bisericei pentru a deprinde locuitorii la cele drepte și cinstite. Acestă manifestă nu-lă trămită ispravniciloră să-lă citescă ei în județe, ci delega anume ómenii de încrederea lui, cari să le citescă în câte trei județe fie-care. Astă-felă N. Mavrogheni spera că va străbate graiulă lui până la țeranii.

Și pentru ca în adevără țeranulă să pótă ajunge până la Domnitorulă Mavrogheni, cu jalba lui contra nedreptățiloră ce i le ar fi făcută ispravnicii și judecătorii, seă măcară ori-cine din județă, N. Mavrogheni otăresce, în Iunie 1786, să se facă pentru elă ună foișoră la tērgulă Moșiloră, unde să pótă ală întâlni țērănimea, care vine la tērgă, ca să-lă spuie pēsurile și jalbele loră :

Pitacă la vel spătaru din 1786 Iunie 9 prin care amintindă că veliți boeră au făcută anaforă să se mute oborulă tērgulă de Afară înăuntru, unde se făcea mai înainte, «dar astăđi Marți mergendă înșine Domnia mea într'adinsă pentru acēsta la numitulă tērgă, amă văđută că bine este așeđată în loculă unde se află acumă oborulă (1) la margine, afară din Bucuresci, unde am poruncită să se facă un foișoră pentru Noi, la care avemă să mergemă la țilele de tērgă pentru a cerceta și a întreba pe locuitorii țērii după afară: cum petrecă și ce felă se pótă ispravnicii și zapcii județulă? De unde avemă lesnire a se face acēstă cercetare cândă vom merge. Ci dară să arăți acēstă domnescă poruncă și la vameșă, se șcie; să o citiți și în đe de adunare a tērgulă, ca să șcie toți de obște ce hotărire s'au făcută: tērgulă de acolo să nu se mai mute; care acēstă hotărire poruncimă să se trecă în condica Divanulă». 1786 Iunie 9 (2).

1787 Iunie 17. Carte pentru tērgurile de afară i tērgulă de la Isvorulă tāmăduirei; findă-că se făcea numai două tērguri afară din orașă pe săptămână,

(1) În anulă următoră iar a fostă întrebare de strămutarea oborulă.

(2) Condica No. XVII fila 27 verso.

și acele numai la unu locu, în interesul îmbelșugărei și ieftinăției pieței și pentru ca să se împuțineze precepeșile, cari sunt, din cauză că sunt numai doue zile de târgu la care vin vîndători de afară, Domnitorul dispune ca de astăzi înainte să se facă trei târguri de afară pe săptămână, adecă Marți și Vinerea la târgulu de afară celu obicinuitu de până acum, iarū unulu Joia să se facă la țiuva Dohopighi adecă la Isvorulū tîmăduirilorū din capulū podulu Mogoșoiei, alătura foșorulu domnescu, în maidanū, în potruva porții curții foșorulu, la care să se facă și oboru de vite, după cum trebuie, ude să vie locuitorii cu cele ce au de vîndare». Domnitorul poruncesce să se citescă porunca în totu orașulū, iar vel vameșulū să execute pe vameșii de la oboru târgulu de afară ca să înfiuțeze pe lângă foșorulu domnescu. (1)

NB. Se vestesce acestă dispozițiune și la ispravnicii județelorū veciue, ca ei să vestescă deschiderea noulū oborū.

Vorbindū de ispravnicū, e loculū să spunem, că cea mai mare grijă ce li dete Domnitorulū fu relativă la stărpirea hoților. Să analizămū cartea deschisă la toți ispravnicii, din 1786 Ianuarie 1, în privința hoților. Domnitorulū Mavrogheni spune, că în trecutū hoții sciindū că nu sunt pedepsiți cu mörte, ci numai cu ocna și cu bătae, nu desvață de hoții, dēr acum Domnitorulū ca bunū crestinū le vestesce, ca toți să se ferescă de tîlhării și de hoții și să se apuce de muncă, hrană dréptă și să nu se facă nimeni gazdă de hoți și nimenea să nu dea hoților de mîncare, arme, iarbă, seū cât de pușinū lucru, și încă să-i denunțe, căci mai vrednicū de mörte ũ are Domnitorulū pe gazdele de hoți decăt chiar pe hoți; pe unde nu sunt gazde de hoți nu sunt hoți. Decī pe viitorū celū care va fi prinsū ca hoțū, ori ca gazdă de hoțū, dândū măcarū unū codru de pâne la unū hoțū, să nu se aștepte la altă pedepsă, decăt numai mörtea de țépă, unde au tîlhăritū, unde au hoțitū și unde au găzduitū pe hoți:

«De care vă și poruncimū îndată după primirea cărței nōstre numai decăt aveți a ridica țepi (2) pe la tōte drumurile și rēspānturile de cherestea grōsă și țepānă, întemeindu-le bine a nu se strica și a nu se strēmuta în urmă, ca să vadă fieșcicare mörtea lor înainte ochilorū lor, ca să-și aducă aminte și să se păzescă de urmări nedrepte, în care țepi să se scobescă, să se facă slove scriindū acestea cuvinte: «Celū ce va face hoții, ucideri, seū va fi gazdă de hoți, seū alte ne-

(1) Condica XVII, fila 192 verso.

(2) Despre aceste țepi amintesce și Dionisie Ecclesiarhul șicēndū: „Poruncit-au acestū Domnū tuturorū zapciilorū de prin Județe și tuturorū pircalabilorū de prin sate, în tōtă țeră, de au făcutū țepi de doi stānjenī puindu-le la tōte bisericile dinainte în susū, scriindū pe dēnsele (vēdēndū și eu cu ochii) că pe omēni ce furū și pe tîlhării și pe cei ce-șī jură părinții și-i bate . . . să-i înțepe fără nici o judecată . . .” (Tasaurū de Papiū Ilar. T. II. pag. 168).

trebnice urmări va face în potriva lui Dumnezeu, seü nu va petrece viața lui creștină, a merge la biserică și a împlini totă datoria creștină, cu această pedepsă de mörte se va osândi : înțepatü.» Pentru care să aveți D-vóstră ispravnicilorü poruncă și hotărîre a nóstră a o ceti în aüdirea tuturorü de obște prin tóte orașele, satele și cătunele, și deosebitü când eșiți în județe, sfätuiți, povățuiți pe căile cele bune, poruncindü zapciilorü D-vóstre ca asemenea și ei să urmeze și să și ispitescă, aevea și prin taină, de sunt niscare-va gazde de hoți? de s'aü făcutü vre-o tovrășie de hoți nouă? care să nu fie eșitü până acum, mai nainte să-i prindă. Și celü ce va arêta slujba Domniei mele a prinde hoții seü gazdele hoțilorü, va avea milă de la noi câte *tuleri una sută*, cum în potrivă, va petrece pedepsă cel ce aü sciutü și n'aü spusü. Căutați dar să nu socotiți, după cum erați obicinuiți mai nainte, cu scrisorile și cu primirea poruncilorü, că ne vom *hodini* numai a vë scrie și a vë porunci, ce cu jurămêntü vë scriemü, în numele marelü Dumnezeu, de vom aüdi în județulü D-vóstră că s'aü ivitü măcar unü hoțü și nu l'ați prinsü, înșine vom încáleca cu totü ecpailü nostru și fără de veste ne veți vedea că am venitü acolo în județü, de unde nu ne vom ridica până nu vom prinde hoții, pentru că nu o avemü întrü nimica a erna într'o iarnă afară, numai pentru prinderea unü hoțü. Apoi socotiți-vă, atuncea ce se va alege de voi ispravnicilorü? ci dar înțelegeți-le aceste dar bine, și fiți cu strejuire ăia și nótea (1). 1876 Iunie 1».

Cu referință la hoți avemü încă de semnalatü și alte acte dela N. Mavroghni.

Anteiulü este relativü la neprelungirea arestului preventivü alü hoțilorü prinși de ispravnicü. Am vedütü deja pre Alex. Ipsilante cerând judecătorilorü și ispravnicilorü a nu prelungi arestulü preventivü. N. Mavrogheni dete poruncă cătră ispravnicü, din 1786 Decembre 19. Domnitorulü a aflatü, că după ce se prindü hoții, îi ținü ăile îndelungate închiși la grosuri și nu-i trămitü la judecata Divanulü Craiovei, ori că pe unü îi slobodü pentru interesuri. Domnitorulü ordonă să nu-i fie mai multü de 3, 4 ăile pentru «*examenü*» faptelorü lorü și să-i înainteze la Divanulü Craiovei, necutezândü pre vre unü hoțü să-lü slobodă (2).

Cu referință la arestări, se cade să amintimü măsura luată de N. Mavrogheni în privința arestărilorü de femei :

Circulara din 1786, Iulie 14, ordonă să nu se închiză muicre împreună cu bărbați, seü la casă de om neînsuratü, nici la conaculü ispravniciei, ci la părcălabulü satului, decă este omü însuratü, iarü decă nu va fi însuratü, să se dea la altü omü de ispravă, însuratü și de ispravă (3).

(1) Cond. XVII, fila 15.

(2) Condica No. XVII, fila 120 verso.

(3) Condica No. XVII, fila 55.

În anul următor 1787, N. Mavrogheni renoi cu strășnicie circulațiile séle relative la hoții:

Cărți deschise la ispravnică și la polcovnică, ca acum de primă-veară, să prindă hoții, înainte de ce ei să éså la drumuri.

1787, Mai 19. Domnitorul scrie către ispravnică, polcovnică și căpitană, deștep-tându-i din nou să aibă grijă de prinderea hoților, mai ales acum când boerii merg pre la țără pentru lucrările câmpului și călătoresc mulți la drum, «să nu care cum-va să auđim că au călcat hoții vre-o casă boeréscă, séu pre vre-unu drumetșu, cum nici vre-unu omă măcaru cât de prostu, pentru că de vomă auđi una ca acésta, după atâtea porunci ce v'amă scrisu într'atâtea rânduri, că au pututu hoții găsi mijlocu între atâția căpitană, potere, polcovnică, o sumă de slujitoră ce avemă orânduți în țără, și au călcatu casa vre unu boeră, séu boerinașu, séu pre altulu, bine să scii că pre acelu polcovnică, séu căpitanu într'acărui plasă s'au făcutu călcarea, ilu vomă pune în țépă acolo la acelu locu și cu acestu felu de mórte ilu vomă pedepsi pentru pilda acelor-l'alți. Așiderea și pre ispravnică acelu județu aducându-i. cu urgie îi vomă pedepsi strașnicu» (1).

VII

Administrațiunea. Nizamul spătăresc.

Alexandru Ipsilante reorganiză tótă administrațiunea țerei hotărind drepturile și datoriile ispravnicilor, a polcovnicilor de județe și a zapciilor breslei spătăresci. Abusurile ce comitěu acești diverși agenți ai administrațiunei ca săși acopere avaietulu, séu darea la care erau obligați cătră șefii lor au atrasu atențiunea și a lui Mavrogheni, care hotăresce avaietură mică și dispune ca toți agenții acestuia să fie numiți prin carte domnéscă. Mavrogheni dá următorulu hrisovă al breslei spătăresci:

«Fiind-că din vreme în vreme nizamul breslei spătăresci venisă la próstă stare, din lenevire și nepurtarea de grijă a zapciilor spătăresci înmulțidu-se

(1) Condica XVII, fila 185 verso.

1787, Iunie 2, aflăm iarăși circulați cătră ispravnică, polcovnică și căpitană pentru hoți. Domnitorul le spune că hotărîrea lui e neschimbată și va pedepsi cu mórte pre zabiții din circumscripțiunea căroră se vor întempla hoții.

(Condica XVII, fila 188 verso).

În 1787, Iulie 31. mai aflăm circulară iarăși pentru hoți, la polcovnică din județ, că s'au simțitu pe la unele locuri hoți, ceea ce dovedesce că polcovnică iar s'au dată la lene. Domnitorul le vestesce, că le va trămite *spionă* print'ascunsă să inspecteze modul de străjuire a fie-cărui polcovnică «și pe care vomă dovedi că nu urméză poruncilor noastre, să scii că țepele ce le vedeți puse pe la drumuri sunt puse pentru voi, și cu acestu felu de osindă a morței înțepați vă veți pedepsi . . . că iată eșimă din păcatu: fiți următoră a face străjuire și paza cuviinciosă, fiindă că Domnia mea pentru una ca aceea v'amă ridicatu havaeturile și plocónele ce dați, ca să puteți sluji la poruncile noastre cu silință și cu toți ómenii voștrii deplină, de care vă și poruncimă să nu vă cutezați în protiva hotărîrei hrisovului nostru, a da câtă de puțină mai multă, vre ună havaetă séu ploconă, ci în tocmă să fiți următoră și slujba voastră să o căutați cu deșteptare».

(Condica XVII, fila No. 213 verso).

cu adausul cusuriloror, jafurî și nedreptăți, pentru pricina că dau pré multă avaețu, peste măsură, celoră după vremi dregători ai spătăriei cei mari, când să orânduiescū zapcii, cari pentru ca să scôță acea grea dare a lorî, să nu o păgubescă, ci să câștîge, nu cautău datoria pe deplină a slujbii, ci le era gândulū numai și numai la agonisire, din care acéstă pricină nu se păzea nici străjuirea tâlhariloră precum se cade, nici nizamulū celū cuviinciosū alū menziluriloră și alū marginiloră și altoră asemenea nizamurî, și tôte ajunsesse la catachrisisū; pentru aceea dără neputendū Domnia mea a suferi acéstă atacsie a curge, ca o necuviinciosă și ne dréptă, étă dără, după cum din mila lui Dumneșeu și la altele multe am datū nizamulū dreptăței, grijindū mai nainte ca tôte să curgă și să se lucreze cu mijloculū și cuvëntulū celū dreptū, așa am socotitū și la acéstă cele cu cale și de folosulū țerei, spre a lipsi de aici înainte cusururile și pricinile zulumuriloră și a nedreptățiloră ce să făcea de cătră zapcii, și punemū în scrisū print' acestū Domnescū alū nostru hrisovū, nizamulū breslei spătărescî în ce chipū are de aici înainte a se urma, orânduindū anume atâtū venitulū spătăriei, care dregătorie ca o veche ce este nu voim a se lipsi de cele drepte și cu cale iraturile ei, ce-î facemū și adausū de léfă dela Visteria Domniei mele precum să arétă mai josū, ca să nu se îndrănescă a lua mai multū avaețu și altele peste ceea ce orânduimū mai josū, câtū și iratulū care se cade a lua zapcii cei mari și cei mici ai spătăriei, pe câtū se cuvine, după dreptate, iar nu mai multū, adecă talerî de ce mii douē sute léfă dumnélui vel spătărū dela Visteria Domniei mele pe fieșce ce anū, optū mii talerî, fēnulū i ploconulū dela toți slujitorii, însă unū leū vechiū pentru carulū de fēnū, și altū leū vechiū ploconū, care se dă numai odată într'unū anū, talerî dar trei sute dela vel căpitanū alū Menzuluriloră, carele să aibă talerî una sută léfă dela Visteria Domniei mele, și să nu se cuteze a se întinde la câtū de puținū furțișagū de fēnū, i din orzulū cailorū Menzilhanelorū, ori a sfeterisi cevași din cea orânduită chieltuială ce se dă din Domnesca noastră Visterie, ca unulū ce pentru acēsta l-am scăđutū de celū greū peste măsură avaețu ce da, și pentru acēsta are și léfă din Visterie, ci să ingrijescă pentru caii Menziluriloră a fi hrăniți bine și deplinū, precum și Menzilgii toți, căci de vomū vedē și după acéstă din urină vre unū cusurū la Menzilhanele, strașnicū il vomū pedepsi, fără de a nu-î asculta nici unū felū de îndreptare; talerî 150, dar dela log. spătărescū, carele să aibă talerî 45 léfă pe lună, din Visteria Domniei mele, și talerî doui dela fieșce-care căpitanū de legegii, carele nu are altū fără decât năđajduesce numai și numai la venitulū străjii i a grosulū seū, și la obicīnuitulū ploconū i fēnū după cum s'au đisū, adică câte doui lei vechi; talerî douē-deci, darū dela Buluc-Bașa, carele să aibă talerî douē-deci și cincî, léfă pe lună din Visteria Domniei mele și altū nimica, talerî nouē-deci, darū dela polcovnicū za seimeni, fiindū-că și elū nu are altū iratū fără de numai talerî trei-deci pe lună, léfă din Visteria Domniei mele. talerî douē sute dela polcovniculū de poterași, carele să aibă talerî trei-deci léfă pe lună dela Visteria Domniei mele; afară de alte întēplătore ce ie dela tâlharî, cum și obicīnuitulū ploconū i fēnū dela ómenii seî; talerî douē-sute dar dela polcovniculū de vênători, carele să aibă talerî trei-zeci pe lună, léfă dela Visteria Domniei mele, afară din alte întēplătore dela tâlharî, cum și obicīnuitulū ploconū i fēnū dela ómenii seî; talerî trei sute dar dela céușū spătărescū, carele să aibă talerî douē-deci și cincî léfă pe lună, i talerî doui dela fieșce-care căpitanū, dela celē de pe afară căpitanii când se va face, talerî patru-deci dela stegariulū carele să aibă talerî trei-spre-zece pe lună léfă, dela Visteria Domniei mele, și să ie avaețu dela nouē-spre-dece căpitanî ce slujescū în Bucurescî, cum și vâtafulū spătărescū să aibă talerî cincî pe lună dela Visteria Domniei mele, și să iae avaețu talerî doui dela fieșce-care căpitanū de pe afară când se face; talerî 680 darū dela șapte-spre-dece polcovnici ai județelorū, carele să aibă talerî

două-zeci léfă pe lună dela Visteria Domniei mele; care acestea tóte facú taleri două-zeci și una de miș, una sută șepte-zeci (21.170) iratú alú spătarului pe fiesce-care anú; lângă acestea poruncimú Domnia mé, ca ântéiú toți căpitanii de obște să nu dée avaetú spătarului, ci numai acei căpitanii de pe afară să dée la cei ce s'au numitú mai susú, și afară din cele mai susú însemnate să mai dée încă taleri două la *etpailú* D-lui vel spătarú, și alti două taleri la cartea gospodú de căpitănie, care să adună taleri dece, care a da fieși-care cândú să face căpitanú. Alú duoilea, căpitanii cei de pe afară să se facă cu cărți Domnesci, și de se va dovedi cinevași fără de cartea gospodú, acela nu numai să se scótă, ci încă să-și iae căzuta pedepsă. Alú treilea, căpitanii de pe la margini să fie datori să însciințeze Domniei mele amesos pentru pricinile mărginilor cele trebuinciose prin dumnélui vel spătarú. Alú patrulea, toți polcovnicii de prin județe, și toți căpitanii de obște, atâtú cei din năuntru, câtú și cei de pe afară, să-și pue toți ómenii lor la slujbă cu rândú să slujescă Domniei și Țerii, după datoria lorú, fără a nu ținé vre unú omú, ca să iae bani de șeptémână, iarú de carecumvași se va îndrăsní a urma în potriua acestor, cinevași, acela, strajnicú să se pedepsescă; cum și slujitorii de nu vorú urma să slujescă, să se dée la dajdie în visterie. Alú cincelea, polcovnicii i căpitanii de prin județe i după margini, toți de obște să fie datori să păzescă împreună cu toți slujitorii lorú ziua și nóptea cu priveghiăre hotarele lorú, înconjurândú înăuntru lú ținutului lorú, ca să nu se întâmple vre unú cusurú și atacsie, atâtú la buna orânduiala păzii mărginilor și a tâlharilorú, cât și altorú porunci ce sunt date de Domnia mé, fiindú-că pentru acésta ne-amú milostivitú Domnia mea de le-amú rádicatú de asupra lorú avaetulú celú peste măsură ce da după vremi. Alú séselea, breslele de aici ale slujitorilorú, adecă, siimenii lefegii, poterașii, vinătorii și scultelnicii să între de obște, la slujbă; fără de a nu cuteza vre-unú zapciú din cei mari, séu din cei mici, să fie pe cinevași cu plată, fiindú-că de se va dovedi într'acéstú chipú, are să se pedepsescă cu grea pedepsă. Alú șeptelea, vel spătarulú ce să va afla după vremi, să se ferescă de celú mai puținú zulumú și ne dreptate, și să nu póttă fără de scirea și porunca Domniei mele, a necinsti, séu a rédica vre unú boerú, verí de ce tréptă va fi, cum nici din partea bisericescă, și să fie cu purtare de grijă, ca nici unulú din zapcii să nu iasă din orânduiala păzii nizamului ce mai susú poruncimú, fiindú-că de se va dovedi cinevași din zapcii că au făcutú vre unú zulumú și nedreptate, eșindú din orânduiala poruncilorú ce dămú, acela are a se pedepsi cu cea mai gré pedepsă a Domniei mele. Al optulea, ispravnicii județelorú să aibă tótă purtarea de grijă spre a păzi nestrămutatú acéstú nizamú, atâtú polcovnicii câtú și căpitanii de prin județe, și când cinevași diutr'ênșii vorú face vre unú cusurú împotriva celorú mai susú șise porunci, să aibă a însciința ispravnicii Domniei mele, pentru ca să iae unii ca acei căzuta pedepsă, după vina lorú, spre pildă și învățatura acelor-l-alți, fiindú-că de va veni în auzulú Domniei mele vre unú réu herechetú alú zapciilorú de pe afară, nu numai acei se vorú pedepsi, ci și înșii ispravnicii, pentru lenevirea lorú cu cea mai grea pedepsă, ca unii ce ei sunt mai ântéiú vinovați la cusururile ce se vorú întâmpla când nu ne vorú da în șcire. Poruucimú Domnia mé, să se păzescă numitulú nizamú nestrămutatú întru tóte după cum orânduimú, spre a nu se întâmpla vre unú cusurú la vre-o poruncă a Domniei mele, ci să fie odihnă și liniștire în tótă țera Domniei mele, fiind-că cu acéstú mijlocú când se va urma se stinjenescú și réutățile tâlharilorú și făcătorii de réutăți, și să păzeșce nizamulú menzilorú, i marginilorú și se săvârșescú tóte câte se cuvine la dregétoria spătăriei, cu rânduiala lorú, cum și poruncile Domniei mele. ce să dá aici în orașulú Bucureștilorú și în tótă țera Domniei mele, se sevârșescú în vreme fără de cusurú. Decí pentru ca să se păzescă de acum înainte acéstă dréptă orânduială și bunú nizamú la brésla spătărescă, precum orânduimú mai susú, în scrisú fără de schim-

bare, amŭ întăritŭ hrisovulŭ acesta, cu însăși Domnescă noastră iscălitură și pecete, care pentru ca să fie sciutŭ la toți, și se nu se deé uitării, după vremi, acéstă dréptă hotărîre, séu să dîcă cinevași din zapciî, că n'aŭ sciutŭ acéstă orânduială, poruncimŭ ca mai înteuî să se trecă hrisovulŭ acesta la condica Divanului și a visteriei Domniei mele, unde poruncimŭ dumitale vel visternicŭ, să se așeze și lefile precumŭ mai susŭ dîcemŭ în catastihŭ, și să șcie atătŭ cei ce se află acum în zapcilăcuri, cât și cei ce se vorŭ orându după vremi, făcendu-se și cuviincioșele porunci ale Domniei mele, pe afară la ispravnicŭ i polcovnicŭ și căpitanŭ de înșciunțare, după acéstă să se deé la sfânta Metropolie, ca să se păzescă în bună păstrare, adevierindu-o și cu mărturia pré inbiților Domniei mele fiî, Constandin Vodă, Petru Vodă, Iosif Vodă, și a dumnelorŭ cinstiților și credincioși boerilorŭ celorŭ mari ai Divanului Domniei mele, Pan Dimitrache Ghica vel banŭ, Ștefan Prăscovéu vel vornicŭ de Țera de susŭ, Ianache Văcărescu vel vist., Manolache Brăncovéu vel voru. de Țera de josŭ, Nicolae Filipescu, vel log. de Țera de susŭ, Costache Ghica vel log. de Țera de josŭ, — vel spăt., Costandin Filipescu vel post., Ioan vel Clucin — vel păhar, Alexandru Văcărescu vel stol., Nicolae vel comisŭ — vel slugerŭ, Antonie vel pit., și ispravnicŭ Nicolae Filipescu vel logof. Și s'a scrisŭ hrisovulŭ acesta în logofeția Divanului Domniei mele, la létŭ 1787, Martie 4» (1):

Acestŭ hrisovŭ îl promulgă Mavrogheni cu următorele :

Cărți deschise la 17 județe și caimacanulŭ din Craiova, din 1787 Martie 5.

«Vé facemŭ în scire, că vędendŭ D-nia mea multe cusururi ce facŭ la slujba domnescă Zapciî breslei spătărescî, cei din București și cei de afară, atătŭ la altele câtŭ și la prinderea hoțilorŭ, la paza mărginilorŭ și la tréba nizamului, căntândŭ numai la agouisire, cu pricină că li se ia avaieturi grele, de către vel spătarŭ, ce este după vremi, și de aceea se silescŭ să scóță acea dare ce aŭ datŭ și cheltuiala ce li s'aŭ priciunitŭ, iată am dat Domnia mea Nizamulŭ cel cuviinciosŭ la tótă brésla spătărescă și la toți zapciî mari și mici, prin hrisovŭ și am pusŭ în scrisŭ anume și pentru polcovniciele de pre afară de prin județe, i de prin căpitanii de pe mărgini și de prin județe, cât avaietŭ se dea când se orânduescŭ la polcovnicie, séu căpătenie, adecă polcovniculŭ să dea la D-lui vel Spătarŭ taleri 40 darŭ, iar alt nimic mai multŭ și polcovnicul să aibă taleri 20 léfă pe lună de la Vistieria D-niei mele; iar căpitanii să nu aibă a da spătarului nici un felŭ de avaiet, ce numai taleri 2 la logof. spătărescŭ, doî la ceanșulŭ spătărescŭ, 2 la cepaiulŭ D-sale vel spătarŭ iar 2 la avaietulŭ cărței domnesci ce i se va da la mână de căpătenie și atătŭ polcovnicii cât și căpitanii cei de pe afară toți să aibă a se face de acum înainte cu cărți domnesci, iar carele se va găsi fără carte domnescă la mânilorŭ lui, de căpătenie, acela nu numai să se scóță ce să se și pedepsescă și să fie datorŭ căpitanii dupe la mărgini a înșciunța D-niei mele *amesosu* pentru pricinile mărginilorŭ cele trebuincioșe prin D-lui vel spătarŭ. Decî fiindŭ-că acum aŭ lipsitŭ avaieturile ce li se luau mai înainte și cheltuiala ce avea și nu pot avea nici o pricină de îndreptare, ori a lua dela slujitorŭ bani și să nu fie ómeni de pază și de slujbă la trebile domnesci, cu pricină ca să-și scóță cheltuiala ce aŭ făcutŭ, ori a se leuevi la slujba și la datoria lor, iată că vé scriemŭ, să arétați acéstă a noastră Domnescă hotărîre și poruncă polcovnicilorŭ și căpitanilorŭ căți sunt în acelu județŭ, ca de acumŭ înainte slujba și datoria lor să o cante cu mare stăruintă, dina și nóptea, neador-miți, înconjurândŭ atătŭ polcovniculŭ copriusulŭ județului, cât și căpitanii oco-

(1) Cond. XV, fila 42.

lulă hotarului lor, în totă vremea făcându străjuirea cea cuviincioasă pentru prinderea hoților, pentru paza marginilor și pentru tréba nizamului a se urma întocmai după poruncile și povățuirile D-niei mele, fără de nici un fel de cusur. Și atât polcovnicii, cât și căpitanii, să nu mai cutéze de acum înainte, precum mai susú dicemú, a lua de la slujitori bani și să lase locurile mărghinei deschise cum și județul fără de ómenii, cei trebnincioși, ci pe toți să-i aibă în slujbă, ómeni harnici și vrednici, cu cai și cu arme, fiindú pururea toți gata la piciorú.

«Pentru care datorii să fiți D-vóstre ispravnicilorú ai județelorú să-i cercetați în totă vremea a fi următori polcovnicii și căpitanii poruncelorú D-niei mele. Și când vre unulú dintr'ánșii se va purta în potriua celorú mai susú díse, să aveți a însiința D-niei mele, fără de a vé lenevi, séu a trece cu vederea, pentru că avemú a cerceta cu ómenii nostri într'adinsú printr'ascunsú de hercheturile polcovnicilorú și căpitanilorú și cândú în potrivá vom aúdi, să sciți că nu numai acelu polcovnicú séu căpitanú se va pedepsi strașnic, ce și D-vóstrá însivé veți fi vinovați la cusururile ce se va întâmpla și veți cădea în urgia D-niei mele. Căutați dar, atât D-vóstrá cu slujitorii ce-i aveți, cât și polcovnicii i căpitanii cu ómenii lor, de fiți împreună următori, spre a fi odihná și liniște în totă țera D-niei mele, curățindú locurile de hoți și ómeni réi, și păzind nizamulú și mărghinile și sévêrșindú tóte poruncile Domnescé în vreme și fără de cusurú și se avemú Domnia mea însiințare, atâtú de la D-vóstrá ispravnicilorú, cât și de la fieși-care polcovnicú și căpitanú deosebitú, cum că s'aú cetitú de voi de toți acésta a nóstrá Domnescá carte și că aú înțelesú și că sunt următori (1). 1787 Martie 5».

VIII

Justiția. — Condicariș. — Tabula.

Décá pentru hoții prinși N. Mavrogheni ceruse ispravnicilorú neprelungirea arestului preventivú, nu erau dóră împedicați polcovnicii de județe și potirele a nu-i ucide, décá nu se dádeau prinși. Capulú celui ucisú era trámisú la Bucuresci și cel care 'lú ucidé primia rêsplátire. Eatá un documentú din care se póte vedé cum N. Mavrogheni nu se lása a fi înșelatú asupra cuí are a face să viná rêsplátirea domnescá pentru uciderea unui hoțú:

Carte legatá cãtrá Caimacamulú Craiovei, din 1786 Iunie 17.

S'aú însiințatú M. S. de hoțulú ce s'aú omoritú *al cărui capú s'a trámisú la curtea Domnescá, că n'aú fostú ucisú de cãtane, ci de un ciobanú; pentru voi-nicia lui Vodá poruncescé s'ál aducá înaintea Divamului de Craiova, să-i arete căi trámite M. S. blagoslovenie și darú taleré 10, și osebitú preste 3 luni să-lú facú și zapciú de cãtane* (2).

NB. Asemenea carte saú trámisú și la mâna ciobarului ca să o aibă, ca un privilegiú în totă viața.

Dispozițiunile lui N. Mavrogheni pentru a stârpi hoțiile aú isbutitú în bună parte, cel puținú în Bucuresci.

(1) Condica XVII. fila 150.

(2) Condica No. XVII, fila 53 verso.

«Poruncit-a, — scrie Dionisie Eclesiarcul — ca nimenea în Bucuresci să nu-și închidă porțile casei sale, nici ziua, nici noaptea, și de se va întâmpla vre-o pagubă casnicilor, de furtișag, seú ori-ce, va implini M. Sa din Visteria lui; și au început a ámbla ziua și noaptea pe ulițe și prin curțile boeresci, une ori tiptil, alte ori de față, când călare, cându pe jos, cu doi trei arnăuți după el, și cercându, care cum se află pe la casele lor?...

«Iar pe furi de-I găsia, seú îi arătau alții, numai decât porunca gelaților (fiind gelații după el) de-I spânzura în uliță de o prăjină în furci și-I lăsa de sta spinzurați câte o zi, apoi îi luă de-I scote țiganii afară și îi îngropa, și se face mare frică tuturor.»

Că au isbutit N. Mavrogheni cu terórea însuflată, a mai stírpi hoțiile, o recunósce Dionisie Eclesiarcul, dícendú că «nu (mai) era a vedé, seú a auđi, gálcevindu-se ómenii în sate, seú a se ucide și nu se auđia nume de hoji unde-va și călétoria ómenii și neguțitorii ori unde fără frică» (1).

Justiția sumară ce făcea cu hoji, de-I spinzura pe ulițe, nu însemna — cum deja am dísu mai sus, — că N. Mavrogheni desființase organizarea justiției, dupe condica lui Ipsilante.

Eată circulara ce adresă, la Iunie 23 anul 1787, către judecătorii Departamentelor:

Pitacú către boerii departamenturilor din 1787 Iunie 23.

«Fiindú-că judecata este a lui Dumnezeu se cade tuturor celor ce merg înaintea judecătorilor să se judece cum și judecătorilor ce judecă, când sunt în locul judecătoriei la departamentul cel orânduit, să stea cu cuviință și cu sfială. Dreptú aceea, ca se aibă pildă ce-î ce merg să se judece, atât părășii cât și parății, spre a sta înaintea judecării cu smerenia ce se cade, poruncim D-nia mea, ca toți boerii judecători de pe la departamente, cându stau la judecăți să se păzescă de toate alte vorbe și glume seú risuri; șederea să le fie cu sistolie și fără de ciubuce, fiindu-le gândul numai la tréba judecării și cugetul la Dumnezeu, ca să-î lumineze la dreptate, iar să nu facă atuncea în vremea judecării, glume, risuri seú alte vorbe, nici să nu cutéze a bea tutun, că osebitú de scârba și uriciunea ce va avea de la Domnia mea, scârbindu-ne fórte asupra unuia ca aceluia, dar nici lui Dumnezeu nu va fi plăcute și suferite acestea. Pentru care poruncim D-tale vel log. de țera de sus, să rânduiesci la Divanul D-niei mele un logofitelú cu acestú domnescú al nostru pitacú să-lú citească la departamente, ca să-l auđă judecătorii, spre a păzi atât D-lorú aceste vo-

(1) Pag. 168. Tom, II din Țesaurú de monuminte, de Papiú Ilarian,

ințe ale Domniei mele, cât și logofiței și zapciui, iar mai vârtosă pîrîții și pîrîșii ce se judecă, să urmeze a sta înaintea judecătorilor cu sfială și cu rușine socotindă fie-și carele ca și cum ar vedea însuși pe D-nia mea stîndu în mijlocul judecătorilor» (1). 1787 Iunie 23.

Ținerea condicelor înființate sub Ipsilantă la fie-ce județ, pentru controlul justiției, este rigurosă menținută de către N. Mavrogheni, prin circulara sa către condicari, din 1787 Feb. 24 (2).

Atâtă țină Mavrogheni să nu se sustragă nimene dela asemenea dispozițiune, că în Aprilă 1787, Domnitorul scrie Mitropolitului să pedepsască foarte aspru, «*cu închisore strașnică pe ună preot care ș'a făcutu diată și n'au trecut'o în condica domnescă, împotriva povățuirilor date*» (3).

În 1786 Maiă 20, adecă îndată după sosirea în Bucuresci, N. Mavrogheni luase din nou dispozițiune, ca să se mențină condicele și să se trecă în ele toate judecățile și intabulările de vîndări, tocmei, zapise etc.

Eată pitaculă lui N. Mavrogheni în această cestiune :

Registru de vîndări și intabulări.

Ordinū la ispravnică: «Vă facemū în scire, că dă multă trebuință amū socotitū Domnia mé, a fi să se trecă în condici și să se înfățișeze înainte de judecatorie, vîndare de moșii, dă vii, de țigani și de orî-ce. Cum mai vârtosū *sulfurile* ce facū cinevașū între dênșii, i zapise de izbăviră, i zapise de așezămēturi și tocmele, ca să se adevereze acele zapise și de judecătorulă acelu județū, ori de ispravnică acelu județū și așia să aibă temeiū, când se vorū arăta acele zapise la Divanulū Domniei nōstre, să le putemū da credință a face otărîrea ceea ce este cuviinciosă a dreptăței. Decă fiindū-că acesta este și pentru siguranța și buna odihnă celui ce are acelu sinetū de aședēmētū, cum și pentru înlesnirea Divanului, étă vė poruncimū, ca de acum înainte orî-cine va cumpăra lucru nemișcătorū, séu vorū face sulfură, séu aședēmēturi pentru ver-ce pricină, unulū cu altulū, să aibă amēdouē acele părți a veni la judecătorū, séu la ispravnică iară, adecă și judecătorulū, séu ispravnică cercetāndū și vėdēndū că este cu bună orānduială, de bună voie adevēritū, și nu este împotrivă și cu pricină de gālcēvā, acelu aședēmētū și vîndare, séu iconomicosū, să adevereze cu iscālitura ispravnicilorū i judecătorilorū, să se trecă și în condicā și așia va avē tărie. Iar într'altū chipū să scie toți, că nu se va ține în zēmă și să avēmū răspunsū de urmarea acestei vestitōre porunci dela D-strē. Acesta. 1786, Mai 20» (4).

Asemēné, s'a făcutū cătră vechiulū spătărescū, cătră vel aga, totū cu ifosulū cărței de susū, și s'a datū la vechilū de spătărie.

(1) Condica No. XVII, fila 194 verso.

(2) O dăm în anescă după fila 243 condica No. XVII.

(3) Condica No. XVII, fila 176 verso.

(4) Condica No. XVII, fila 6 verso.

IX

Religiunea sub Mavrogheni

În «Istoria lui Nicolae Mavrogheni» din «Anastase» său «Memoariile unui grec din secolul XVIII», autorul ne arată pre boierii neamici acestui Domn, declarându-l, când *superstițios*, când *ateu* (1).

Contrastul acesta de *superstițios* și *ateu* nu-l aflăm în actele lui N. Mavrogheni, relative la biserică. Din contra, Mavrogheni cerea bisericii să fie organul cel putinte de moralizare și de cultivare a omenirii (2).

Prima măsură luată de N. Mavrogheni, fu ca toate bisericile să stee deschise peste totă ziua, ca să pôtă creștinii la ori-ce ore intra și a se ruga (3).

Așa dér pre preoții îi silea să-și caute mereu de slujba bisericii. Pitarul Hristache, amintesce despre această dispozițiune a lui N. Mavrogheni. Țicându :

«Apoi decă mai trecu,
Altă ceva nou făcu :
Dete strășnica poruncă
De puse pe popi la muncă,
Ca, câte biserici sunt,
Și câte s'or fi aflând
Să sté pururea deschise
Și cu lumînări aprinse
Și popa să nu lipsescă
De lângă ea, s'o păzescă,
Pentru vre o întemplantare
Ori de mórte, său de bóle ;
Ca, când îl va căuta
Să'l pôtă curându afla.
Săracii popi, ce pășise
Și ce potopu le sosise !
Ce muncă și ce canonu,
Că nu lipsea din anvonu !
Cât era ziua de mare
Sta priveghiū în piclóre,

(1) „Românul“ pe 1861, Ianuarie 18. Veđi anexa noastră cu această lucrare.

(2) Veđi și Pitarul Hristache cum îl crede.

(3) Mavrogheni scrie *Mitropolitului, în 1786, Iunie 6*, să dea poruncă tuturor egumenilor, epitropilor dela mănăstiri și preoților *dela bisericile mahalalelor, din totu orașul București, ca fie-care biserică să sté totă ziua deschisă de dimineța până séra, la unu césu din nópte*, ca să găsescă creștinii vreme ori-când potū merge să-și facă în biserică rugăciunile. Tot-d'auna să sté unu preotū la biserică pentru pază, de dimineța până la unu césu din nópte. Candelile dela icónele împărătesci și pristolă, să sté aprinse. Slujba intrării să se facă de cu séra ; făcându-se de dimineța nu potū veni creștinii.

Cu ochii pre drumă sticliți
 Și cu dinții totă rânjiți,
 Să nu cum-va să sosescă,
 Și pôte să nu-î găsescă!...
 Că scie c'obicinuesce,
 De-î lovea totă făr de veste,
 Când nu le trăsniă prin gândă
 Atunci îl vedé venindă,
 Orî cu vr'o cialma în capă,
 Sėu cu vre ună camilafă,
 De nu putéi să-î alegi,
 Nici ca să-lă mai înțelegi,
 Că sta bieții popi săraci
 În spangă, scii, ca soldați,
 Tótă dioa nelipsiți,
 Uitându-se pe la sfinți,
 Avėndu-î parigorie
 La a loră melancolie,
 Iar, colea, mai în serată,
 Când gândiaă că aă scăpată,
 Iar începea a toca
 Și iar la slujbă intra.
 La ortronă de diminéță,
 Apoi iată, uite viața!» (1).

N. Mavrogheni introduse la preoții români potcapulă grecă în loculă pălăriei și a caucului :

«Apoi le mai porunci,
 Și alta îi sfátui,
 Ca toți să pue în capă
 Câte ună grecescă potcapă ;
 La nime să nu-lă mai ié,
 Cum unii obicinuia,
 Ci ca ună dară, neclătită,
 De totă să fie oprită.
 Deci ș'acésta o urmară,
 Toți cauculă lepădară.
 Gata la poruncă fuse
 Și toți potcapuri își puse» (2).

(1) Buciumulă, de Cesar Boliac, anulă I, No. 7, Ianuarie 1863. Veđi anexa noastră.

Scrie despre acésta și Dionisie Eclesiarchul : «Se îmbrăca une-orî, Mavrogheni Vodă, în haïne popesci, alte orî se îmbrăca cu rasă și podcapă călugăresce. și mergé pe la biserică se vadă cum slujescă preoții și pe ce vreme sevărșescă slujba. Poruncise a fi pururea la tóte bisericile ușile deschise, dioa și nóptea, și preotulă celă de rândă să se afe nelipsită în biserică, peste tótă vremea, cu cuvėntă, că orî-cine va trece pe lângă biserică, să intre să se închine, sėu să-și facă paraclisă, si de cu séră să se slujescă utrenia împreună cu vecernia, cu cuvėntă că de diminéță nu potă veni ómenii la biserică, mergėndă la lucru, iar la zile de serbătorî, cu mică cu mare, toți să vie la biserică, că celă ce nu va merge la biserică, se va bate rău, fără milă. Și așa se amplea bisericile de ómenî de frica poruncei, iar nu pentru dragostea lui Dumneđu».

(2) Buciumulă, 1863, Ianuarie. Veđi anexa noastră.

Ca să nu potă avé pretext boerimea, că este pré frigü în biserici iérna și se îmbolnăvescú, N. Mavrogheni orându-i, în februarie 27, anulü 1787, să se facă sobe în mai multe biserici. Dăm în notă pitaculü domnescü în acestü objectü (1).

(1) Hrisovulü mănăstirilorü ce s'au orându-itü a se face sobe

«Fiindü-că partea locului acestuia din firea pământului seü face réceli și geruri strașnice în vreme de iarnă, din care pricină mulți din creștini și din cei slabii ce nu potü rébda iușimea gerurilorü, rămänü unii fără de biserică în vremi iuși ca acelea și păcătuescú, cei-lalți iar care mergü póte să se catirisécă în cât ședü cu capetele góle la sfânta leturghie și să rămăe cu patimă, cum și preoții cei ce sunt slujitori la sfintele taine, fiindü-că lucréză cu mânilé, nu puțină discolie pătinescú și cu multă rébdare de iușimea gerurilorü vedem să-vârșindü sfintele ierurghii pe care aceștia toți, parte mirenécă și bisericécă, véđându-i Domnia mea că pătinescú, ne-amü îndemnatü din rîvna și din dragostea ce avemü cátră cei ce iubescü sfânta biserică, și ca să nu pricinuiască lorü acésta vre-o zătignire la datoria cea creștinécă, care noi ne silimü din totü sufletulü, și cu hierbințială dorimü ca să o vedemü urmărindu-se în faptă de cátră toți supuși noștrii creștini, ce ne-au încredințatü Dumneđeü sub a noastră obladuire, iată am hotărítü, ca cu a noastră cheltuială, să facemü la tóte aceste sfinte biserici ce s'au numitü mai josü, din orașulü Domniei mele Bucuresci, câte o sobă cu care să se facă ořeși-care căldură înăuntrulü bisericilorü la vremi de răceli, iarna, când se slujescü sfintele leturghii, să potă fieș-care creștinü sta, de ași face rugăciunea și închinăciunea fără a pătimi și a se săcătü de iușimea gerului, cum și preoții asemenea, și osebitü am rânduitü dela Visteria Domniei mele și câte doi scutelnici din pămănteni, la tóte aceste sfinte biserici cu sobe pentru adusulü lemnelorü, pe cari scutelnici găsindu-i preoții seü epitropii bisericilorü acestora, să-i ducă la dumnélorü ispravnicii județului, ca să cerceteze și să le dée adeverință pe numele și chipulü lor, după care adeverințe să li să dée pecetluitarile Domniei mele dela Visterie, ca să fie nedajnici de tóte dăjdiile câte arü eși pe anü dela Visteria, seü dela cămara Domniei mele, pe cei-l-alți de obște, aceștia de tóte să fie ne supărați, însă să n'aibă preoții seü epitropii bisericilorü a metahirisi pe acești scutelnici la ale lorü slujbe, seü poslușanii, nici să cheltuiască lemnele acelea la alte părți, ci numai pentru căldură în biserică, și scutelnicii să fie numai și numai pentru adusulü lemnelorü bisericeii, fără de a-i dărvări la altele, seü a le lua banii; care acésta hotărîre vrëndü Domnia mé a săvârși în faptă, amü și datü din Visteria Domniei mele, banii cei trebuincioși pentru cheltuiala sobelorü la tóte aceste biserici, în mânele preoților dela fieș-care biserică, pe care-i îndatorimü. ca însuși să pórté grije de încălditulü bisericilor, cu îndestulare, după iușimea vremii, să nu facă vre-o lenevie la acésta, căci vomü avé a trămite omü dinadinsü întru cercare, și la care va fi nepurtare de grijă, nu va puté avé acelü preotü nici unü răspunsü de îndreptare, și pentru ca să se păzescă acésta orânduială, de mila ce am făcutü Domnia mé sfintelorü acestora biserici, cu scutelnici, și cu urmarea facerii sobelorü, a fi tot-d'una nesticite și cu căldură în lăuntrulü bisericilorü, amü datü acestü Domnescu nostru hrisovü, întărítü cu însăși Domnescă noastră iscălitură și pecete, care după ce se va petrece în condica Divanului și a Visteriei, poruncimü să se dée în păstrare la sfânta Metropolie, mărturie puindü și pre pré iubiții Domniei mele fii, Costandin Vodă, Petru Vodă, Iosif Vodă, și pre dumnélorü cinstiți și cre-

Bisericiile fiindu mereu deschise, ca să fie îndemnat și poporulă a le frecuenta, Domnitorulă, încă în 1786 (Dembre 13) trâmise cărți legate la ispravnică, să inscințeze locuitorii :

«Că este porunca Domniei mele, fieși care de obște, acumă la acésta S-ta ți, (Crăciunū) să se ispăvăduiască și să se grijescă, partea bărbătescă și femeiască cu copiii lor, fiindu folosulă și binele sufletulă lor, la care sunteți și D-vóstră ispravniciloră, datoră a-î îndemna și a-î sili spre acésta, după cum am grăit P. S. S. Mitropolitū cum și părințiloră, Episcopă, ca să scrie la Protopopă și Preoți. Ci dar cusur să nu faceți la acéstă datorie, ce să fiți cu luare aminte, ca să nu rămăie nimenea negrijiți, făcendu-vă și înșivă pildă cu urmarea, fiindu că și D-vóstră ispravniciloră aveți a da sémă înaintea lui Dumneđeū, cândū nu veți griji pentru acésta ca nisce dregători ce vă aflați rânduiți de către D-nia mea. Acésta și fiți sănătoși . . . » (1)

NB. In aceeași ți Domnitorulă a scrisū Episcopiloră și Mitropolitulă căruia îi țiice, că are mare evlavie și iubire pentru dânsulă, să poruncescă la ómenii bisericiloră, ca toți să se spovăduescă și să se grijescă.

dincioși boerii cei mară ai Divanulă Domniei mele, Pan Dumitrache Ghica vel ban, Ștefan Prescovean vel vorn. de Țera de susū, Ianache Văcărescu vel vist., Manolache Brâncovén vel vorn. de Țera de josū, Nicolae Filipescu vel logof. de Țera de susū, Costache Ghica vel logof. de Țera de josū, Costache Mavrogheni vel spăt., Costadin Filipescu vel post., Ioan vel clucerū, Vasilache vel păharnicū, Alexandru Văcărescu vel stolnicū, Nicolae vel comisū — vel slujerū, — vel pit., și ispravniculă Nicolae Filipescu vel log., și s'au scrisū hrisovulă acesta în logofeția Divanulă Domniei mele, la létū 1787, în luna lui Februar, în 28».

Bisericile anume :

Biserica Curții gospod. veche.
 Biserica Dómnei Bălașa.
 Biserica sfințiloră Apostolă.
 Sfântulă Ión.
 Sărindariū.
 Sfântulă Sava.
 Zlătariū.
 Biserica Dómniă.
 Patru-zeci de mucenici.
 Sfântulă Dimitrie.
 Sfântulă Nicolae ot Șelariă.
 Biserica Dintr'o-ți.
 Schitulă Maiceloră.
 Sfântulă Nicolae din Prundū.
 Sfântulă Ión alū Domnulă vornicū Prășcovén.
 Biserica Albă a sfântulă Nicolae din Postăvari.
 Adecă șése-spre-zece (2).

(1) Condica de la Arh. Stat. No. XVII, fila 110. 17 cărți legate la ispravnică.

(2) Condica XV, fila 39.

De Paști (1787 Martie) iar repetă Mavrogheni aceste dispozițiuni (1).

Une-orî N. Mavrogheni luă ocașiune dela vre-o sêrbătoare, ca să adreseze țeranilor, circulari prin cari să nimicescă temerile și ura ce boerimea căuta să însinueze între ei, contra Domnitorului. Așia, ca exemplu, aducem una din Oct. 20 anul 1786, pe care o expediase Domnitorul de ocașiunea Sf. Dumitru, prin tótă țera, în 17 cărți deschise către locuitori. Prin acésta Domnitorul le promitea milă, ferire de nedreptăți și de necazurile «*ce pătăméți mai înainte*», ca să fie fericiți și mulțamiți, atât despre supărări, jafuri, necazuri și nedreptăți, orî în ce chip și ver dela cine, cât și despre rândul dăjdiilor visteriei.» Boerimea împrăștiă vorbă, că Mavrogheni o să adaugă rău dăjdiile, că o să introducă dări *noue*. Mavrogheni arêtă că acésta e o scornitură dușmănescă și că departe de a se adăoga dările s'aũ mai scădută.

Eată în analiză actul, care dovedesce, că adevêrată era aserțiunea lui Dionisie Ecclesiarcul, că sub N. Mavrogheni. «*dăjdiile raialilor nu nu pré era grele*» (2):

17 cărți deschise către locuitori din județe. Domnitorul la ocașiunea sêrbătorii Sf. Dumitru «*când împêrații și Domnii obicinuescũ a da domnescete lor înscînțări în țera și blagoslovenie asupra supușilor sêi*», țice, că trãmite și el acésta blagoslovenie și nu lipsesce de a scrie locuitorilor, măcarũ că și înainte le aũ scrisũ cărți «*prin care v'am dat să înțelegeți câtă milă avemũ de voi și câtă grijă purtãmũ pentru a fi fericiți de nedreptăți și necazuri ce pătăméți mai înainte, precumũ veți fi cunoscutũ în faptă dreptatea carea o iubimũ spre toți și lucrãm cu durere a lipsi tôte cele mai dinainte ca să petreceți în țilele Domniei mele fericiți și mulțamiți, atât despre alte supărări, jafuri, necazuri și nedreptăți, orî în ce chip și ver de la cine, cât și despre rândul dăjdiilor visteriei și a altorũ neobicinuite scóteri de dări nonẽ a nu fi încarcați; care tôte acestea am fostũ datũ trebuincioșele strașnice porunci către ispravnici și către zabiți i către toți slujbașii domnesci de obște, ca toți urmândũ voinței nóstre ce avemũ asupra vóstrã, să le fie milã de voi, să se pórte cu mijlocul ce se cade și mai multũ să nu vẽ supere nimeni întrũ nimica, preste dreptul ce este obicinuitũ. Și deosebitũ am trãmisũ și trãmitemũ și ómenii nóstri pe afarã într' adinsũ pentru cercetarea a vóstrã petrecere. Dar cu tôte acestea, iatã și acum, dupã neadormita grijã și durere ce avem de voi, nu am lipsit de a vẽ scrie, ca de care cumva verũ-unu din cei ce se bucurã de slãbirea vóstrã, cari nu voese binele vostrũ și sunt vrãjmașii patriei, netemători de Dumneđeu, sêũ mai vêrtos să țicemũ Farmazoni, vor âmbla scormindũ și preserândũ, între voi nescareva deșertãciuni de vorbe minciunose, orî pentru scóterea de dăjdi neobicinuite și alte dări nouẽ, orî alte minciunẽ, care turburã odilna vóstrã, să sciiți că tôte acelea sunt*

(1) Condtea No. XVII, fila 155 verso.

(2) Tesaurũ II, pag. 168.

deșertăciunii ale acelora ce nu voiesc a vă vedea pe voi însuflețiți, și cu acesta să vă facă spaime și grijă, a vă iutrista; pentru care Domnia mea vă adevărim că nu numai vre un adaus mai mult și încărcătură de dăjdi, séu altă scotere de dări nouă, peste cele obicuiuite și drepte, nu veți cerca uici-cum, ce încă deosebită ușurință veți vedea de la D-nia noastră, la care vă încredințăm cu jurământul pe viața de la împunericul împărat, să fiți bine nădăjduiți că veți vedea de la D-nia mea din ți în ți ușurință și mănuire de cele mai de nainte și nu veți fi superați cu nimic mai mult din cea ce se cade, ce cum dicem, diu vreme în vreme ușurință, dupre cum ați și vădutu că am făcutul la séma trecută, căci avem milă și durere de voi și iubim pe sēraci dintr'adincul inimei nōstre. Dreptu acea, lepădându tōte gândurile și necreșind miuciuile, se rugați pre milostivul Dumneșu, pentru viața milostivului împărat (a căruia stăpânire să o facă Dumneșu mai biruitoare ca tōte altele) și pentru starea D-niei nōstre, făcēdu-vă hrana și alișverisul vostru cu tragere de inimă și cu bucurie, și să vă arētați cu căduta supunere, ce vi se cade, către ispravnic, către zabiți, cinstind pe mai marii voștri și implinind dreptul datoriu vōstru cu bună-voire, în vreme. De care iată și acum am scris cărțile D-niei mele la ispravnic, ca asemenea și ei să se arete către voi cu dreptate, dādu-le cuviincioșele poruici, ca să vă păzescă dreptatea întru tōte și să le fie milă de voi; dar și voi, după cum dicem, să urmați datoria și supunerea vōstră fără de cusur, ca să nu ne scārbiți. Ci dar, vădēndu această domnescă a nōstră poruncă în tot chipul, să fiți bine chipsuiți, la mai sus arētatele nōstre povățuiri și porunci și proslāvind pe prea tot puternicul Dumneșu, cu gândul ca să ne ajute, să putem curăți cu totul cele de mai înainte patimi, care trageți, și de care cumva ori vre-unul din ispravnic, ori vre-unul din slujbașii cei rānduiți, vă va supera preste poruncile nōstre, pentru unul ca acela să ne arētați și veți afla dreptatea pe deplin (1). 1786 Oct. 20.

NB. Urmēză 17 cărți legate către ispravnic de pe la județe în sensul proclamațiunei de mai sus.

Dintre mēsurile lui N. Mavrogheni, cari privesc religiuina, vom aminti încă câte-va.

Iată una :

«Carte gospodu către țigani lăeși domnesci, că au trimesu Vodă duhovnic să-și boteze și să-și sfătuescă a merge la biserică, că n'au nici o lege și nici o rānduială până acum. Duchovnicii vor primi lēfă de la visterie ca să-și învețe pravoslavnica credință și fără nici o cheltuială să-și boteze și să-și îngrijescă. Vodă ū îndemnă să se lasă de furtisagū, că vor fi pedepsiți de acesta cu mōrte de țepă. Ispravnicii să dea ajutoru duchovniciloru trāmiși prin județe» (2). 1786 Aug. 13.

(1) Condicta No. XVII, fila 94—95.

Trāmiterea de către Mavrogheni de emisari anume ca să facă dreptate țăraniloru, este amintită de Dionisie Eccles. unde ȳice : „Poruncitaū la 4 boeri mari ai Craiovei și la alți din Bucuresci, să āmble prin țēră, să judece pricinile locuitoriloru de prin sate ce vor avē, cūră mită de banī, numai conacū să le facă, iar dovediudu că vor face māncătorie, în Ocnă vor putreți“. Tesaur II. pag. 168.

(2) Condicta No. XVII, fila 68.

Pitacū pentru înmormântarea celor săraci 1786 Iunie 6, către marele spăt. și marele aga. Zapecii cândū află vre-un mortū săracū și strchinū fūrū rule sū vestescū spătarulū sēū agieci, care sū dea ba ū de cheltuialū, ca sū se îngrope după rânduiala creștinescū (1).

Ca săși dea sēmă de aprōpe de modulū cum îngrijitorii Monastirilor caută de Monastiri și de averele lor, Mavrogheni ordonă, în Iunie 26 anulū 1786, la toți isprăvnicii să vestescă tuturorū egumenilor de Monastiri, epitropi și stariți de metoce și schituri :

«Să se scōle inși, să vie la București cu tōte lrisōrele monastirei (2) ca să vedemū orânduiala ce este făcută pentru acelea monastiri de către rēposaiți titori (3).

Cum că Mavrogheni ceru egumenilor de monastiri să deē sēmă în regulă despre administrațiunea lorū, pōte sta de dovadă următorul :

Pitacū către starostele de negustori, să ia socotēla Epitropicē mōnăstirei Colțea.

«Fiindū-că ne-amū pliroforisitū Domnia mea, dela dumnēlū credinciosulū Domniei mele, Dumitrascu Racoviță, biv vel vornicū, cum că sfânta mōnăstire Colțea. din aicea, din orașulū Domniei mele București, din rea chivernisire a epitropilorū ce au fostū, nu numai a ajunsū la o prōstă stare, ci și la datorie a încăpntū, pentru care, după datoria ce are dumnēlū, ca unū ctitorū alū acestei sfinte mōnăstiri, a cerceta tot-d'a-una starea acestei mōnăstiri, fiindū-că s'au adeveritū într'acestașū chipū, iată orânduimū Domnia mea pe Șetrarul Chiriac Arbur, epistatulū starostiei de negustori, din preună cu doui-trei negustori practicoși, cărora vē poruncimū, ca după dieta reposatului ctitorū, ce a ziditū numita mōnăstire, să aveți a lua sēma epitropilorū ce au fostū, de totū venitulū și cheltuiala mōnăstirei, de când epitropescū până acum, și să arētați socotēla în scrisū sub iscălitură, și de vreme ce epitropii ce au fostū până acum, ca nisce rēi economi, lipsescū și nu vorū să intre la socotēlă a-și da sēma, iată după cererea d-sale vornicului, rânduimū pre S. Ta Părinte Zecho. epitropū la numita mōnăstire; fiindū-că te-ai aflatū și mai înainte în lăuntrulū mōnăstirei și ai șciințe de totū, să ieși asupra S. Tale tōtă trēba mōnăstirei, după cum va arēta sfinției Tale dumnēlū vorniculū ctitorū și să le chivernisești cu bune economii, până își vom da și Domnia nōstră mai pe urmă povățuire și poruncă» (4).

Toliko pisah gpd. 1787, Oct. 9.

(1) Condica No. XVII, Arh. Stat, fila 23 verso.

(2) O carte dela Epis. Buzēu din 1786, Iunie 6 dă dreptulu Mon. Buzēu să aibă bălciul Drăgaica. Cond. No. XVII, fila 17 verso.

(3) Cond. No. XVII, fila 46 verso.

(4) Condica XVII, fila 235.

La propria lui biserică, Mavrogheni, rânduiesce epitropie specială. Așa la 1788, August 28, dă cărți de renduire ca epitropi, a lui Ioan Hagi Moscu, Dumitrache Turnavitu Dimancea, Nicolae Venețianu, Teodosie Gramaticul și Ioan Odobescu, d'împreună cu câte unul din cele-l-alte isnafuri ale breslei negușitorilor din cei aleși fruntași (1).

Unu faptu curiosu, cât privesce biserica, de sub domnia lui N. Mavrogheni, este hrisovulu prin care elu donéză mănăstirei Cernica mănăstirea Argeș, ca s'o administreze Cernica «cu economie», neavând altu personalu decât 4 preoți, seú cǎlugări, unu proistosu cu nume de economu și 2 cǎlugări. Aceștia sunt chiar trǎmiși «sǎ facǎ zaptu mănăstirea Argeș pre numele Cernicǎi» (2).

Unu altu faptu este relativu la icóna făcétore de minuni dela Mănăstirea Sărindariu. Acolo se aduna multă lume și pare că sub pretext de vindecare a bólei, se făcea acolo adunări de totu felul. Domnitorul N. Mavrogheni dete:

Pitaculu Domnescu, cătrǎ egumenulu mănăstirei Sărindarului, din 1786, Iunie, sǎ nu șadǎ nimenea în mănăstire, fără numai egumenulu și soborulu mănăstirei și bolnavii de ambe sexe, care cercǎ vindecare la icóna făcétore de minuni a Maicei Domnului (3).

Dar procesulu pentru nesce lemnu sfântu, cât nu agitǎ Divanul? (4)

N. Mavrogheni ajutǎ și bisericile române din Ardél. În 1786, Octombre 17, Mavrogheni dete carte domnescǎ protopopulu Stefan dela *Scheii* din Brașov, «sǎ aibǎ voie de a ține la pǎșune în țerǎ 20 de caí, împreună cu oile lor, fără neci o supǎrare de dǎri» (5).

(1) Condica No. XVII, fila 321.

(2) Cartea lui N. Mavrogheni, din 26 Iulie, 1788. Cond. No. XVII, fila 310.

(3) Condica No. XVII, fila 42 verso.

(4) 1786, August 22. Procesu între ciohodarú și boerulu Gligore Bǎleanul vel logofetú pentin *nesce sfântu lemnú móște*. Acestu procesu a urmatú și sub Alecandru Vodǎ Ipsilant.

Móștele aceste aú fostu amanetate de ciohodarú la unu preotú Popa Ión dela Biserica Negușitorilor.

Bǎleanul le-a cumpǎrat dela popǎ cu 70 lei. Ciohodarulu voia sǎ le recumpere fiindu-cǎ erau amanetú, iar Bǎleanul țice, că nu le mai are, că aú fostu jǎfuite în timpulú mai din urmǎ.

Vodǎ scutesce pe boeriu de pretenția ciohodarulu.

(5) Condica No. XVII, fila 92.

Protecțiunea ce biserica află la N. Mavrogheni, nu 'l opria, la trebuințele țerei, a impune mănăstirilor unele sacrificii. Așa la 1787, Ianuarie 17, Domnitorul dă cătră Mitropolit unŭ pitacŭ domnescŭ : (1)

«Fiindŭ-că nu vine zaharea destulă în Bucuresci și din cauză că morile sunt înghețate, Vodă ordonă, că *prisosulŭ de bucate dela mănăstiriŭ să se aducă spre vinđare în Bucuresci, cu rizapazară, fără de nici o pagubă, că de nu se vor supune egumenii, vodă va trămite ómeni într'adinsŭ, cari «vor călca tóte gropile, jignițele și hambarele și se va lua apoi totŭ grăulŭ fără bani și osebitŭ de pagubă vor fi și blăstemați de Domnia noastră».*

Totŭ asemenea în timpulŭ resboiului, N. Mavrogheni e silitŭ a avé în de aproape vedere pre servitorii altarului, căci mulți erau instrumente a le politicei rusesci, politică ce nu o servia N. Mavrogheni. Dar despre aceste măsuri vom avé a grăi ceva mai departe.

X.

Bresle. Industria, comerciŭ.

N. Mavrogheni în scurta și agitata lui Domnie găsi timpŭ a se ocupa de interesele comerciului și ale industriei. El acordă protecțiune bună breslelor. Sub domnia lui se uniră în 1788 în un singur rufet, breslele Ișlicarilorŭ și a cojocarilorŭ Bascalii. (Hrisovulŭ din Maiŭ 25 an 1788), după ce în 1787 cu un alt hrisov din Febr. 23 se despărțiseră de blănarî. Eată ambele hrisóve:

Hrisovulŭ Bresliŭ cojocarilorŭ i Ișlicarilorŭ Bașcalii ce s'au datŭ în urmă.

«Datamŭ Domnia mea acestŭ Domnescŭ al nostru Hrisovŭ Bresliŭ Ișlicarilorŭ și cojocarilorŭ Bașcalii, ce suntŭ uniți prin zapisulŭ seŭ a fi un Rufetŭ, ca să aibă a fi Rufetŭ, după cum sunt și la tóte stăpânirile ale pré puternicei Impărăriŭ, cum și la alte țeri, spre a nu se amesteca alții la meșteșugulŭ acesta, și a nu metahirisi alții alișverisulŭ acesta, afară din cei ce sunt Isnafŭ, să aibă Rufetulŭ acesta Proistos după obiceiul lor, și a patru bătrâni aleși de tótă bresla spre a căuta tóte pricinile și socotelile lor, să fie cutie de milostenie cum țin tóte Rufeturile, și după hotărîrea ce am făcutŭ prin Hrisovŭ de asidosie de la Visterie pentru tóte Rufeturile de obște din Bucuresci, să aibă a fi ne dajnici de tóte dăjdiile visterii și ale Cămărei; poruncim Domnia mea și tuturorŭ zapciilorŭ ce au avut ne schimbatŭ, pentru care am întăritŭ Hrisovulŭ acesta cu domnesca noastră iscălitură și pecete, mărturie puindŭ și pe pré iubițiŭ Domniei mele fiŭ, Constantin Vodă, Petru Vodă, și Iosif Vodă, și pe Dunnélorŭ cinstițiŭ

(1) Conдика No. XVII, fila 124 verso.

și credincioși boeri veliți ai Divanului Domniei mele. Pan Nicolae Brâncovenu vel Ban, Manolache Brâncovenu vel vorn. de Țera de sus, Scarlat Greceanu vel vist. Radu Slătinenu vel vor. de Țera de jos; Ioan vel log. de Țera de sus, Constandin Stirbeiu vel log. de Țera de jos, Manolache Mavrogheni vel spăt., Constandin vel Post., Manolache Mavrodin vel sluger, Dumitrache vel comis, Teodorache Tufenu vel Pahar., Alexandru Văcăresculu vel stol., Mateiu Cantacuzino vel sluger., Stavrache vel pit., și Ispravnicu Ioan vel log., și s'au scrisu Hrisovulu acesta aici în orașu Domniei mele Bucuresci, la lét 1788. Maiu 25» (1).

Hrisovulu Ișlicariloru din Bucuresci.

«Intre alte rufeturi trebuinciose obștiei, fiindu și Islicarii din Bucuresci, prin jalba ce deteră Domniei mele, cerură ca să fie osăbiți rufetulu lor, de rufetulu blănariloru, și să li se pue în orânduiala ce se cuvine, obiceiurile ce au avut, pentru care obiceiuri ale lor, în vremea repostatului Domniei sale Nicolae Vodă Caragea, făcându-se de Dumnéloru Boerii Epitropi cercetare le au găsitu bune și le-au dat și Hrisovulu, care ni-l arătă del vădumu cu létulu 1782, i hrisovulu Domniei sale Mihaiu Vodă Suțulu, care iarăși îl vădumu, cu létulu 1784; decî acum cercetându-le și Domnia mea, și vădendu-le că sunt cu cale, le întărimu ca să li se păzescă întocmai precum mai josu poruncim: adevă rufetulu acesta să fie osăbiți de brésla blănariloru, întru tóte, și întru nimic să nu aibă a face Chiurciu-Bașa al cojocariloru cu dînșii, de vreme ce blănariloru nu li se price-nuește nici o stricăciune, séu scădere la Hrisovulu ce au și ei pentru ale meș-teșugulu lor; de aceea iată orânduim, ca Ișlicarii, dintre dînșii să-și alegă un Proestos, care este Calpacci-Bașa și patru meșteri, cari i vor avea mai de Ispravă, cu meșteșugu mai bun și mai vrednici și cari să fie Epitropi și Purtători de grija rufetulu lor, căți dară sunt meșteri vrednici cu șcința meșteșugulu acestuia deplinu primiți de proesti și de brésla, să aibă după orânduiala rufetulu lor ași lua și pecetluri Domnești de rufet dela cămara Domniei mele, trecându-se la catastihulu bresleloru, ca să fie știuți și cunoscuți, spre a nu fi volnici alți afară dintr'aceia a lucra meșteșugulu islicăriei, fără numai acești ce s'au făcutu rufetū, și supt dînșii să aibă un ciauș pentru strîngerea baniloru la cutia lor, și pentru cei cari vor fi chiămați la judecată când se va întîmpla pricină și între dînșii, Islicar cu Islicariu, séu când va strica lucru cui-vași, când se va întîmpla pricină de judecări între dînșii pentru ale meșteșugulu, pentru ucenic și călfii i pentru cei cari vor face stricăciune lucrulu cuivaș, și pentru cei ce vor fi neurmători la vreme din una din câte sunt legați și hotărîți prin hrisovulu acesta al Domniei mele, să se strîngă la un loc pentru a face longe după obiceiulu rufetulu lor, unde să chame pe cel cu pricina, și când acela de sineși nu va urma a veni, după știința ce-i va face Proestosulu cu Epitropii, atunci să aibă volnicie a trimete pe ceaușulu lor să-lu aducă fără de voie și să ia și trépăd bani 40 și să hotărască pricina acea sub iscăliturile lor, după dreptate și după obiceiulu meșteșugulu lor, și pe cei cari vor fi cu pricina de îndreptare să-i îndrepteze, iar pe cei ce va fi cu vină, de va fi vina lui mai mică, să-i facă ei cercetare și dojană după obiceiulu rufetulu, iar pe cel ce va fi cu vină de pedepsă, să aibă a-l arăta la d-lui vel cămărașu dimpreună cu alegerea lor în scrisu, ca cercetându-i se vină să-l pedepsescă. însă pe unii ca aceștia vinovați să-i hotărască a da și câte oareși-care geremé la cutia de milostenie a breslei lor după

(1) Condica XV, fila 94.

măsura vinei în loc de pedepsă; iar dumnului vel. Agă cum și alți zapcii ai târgului să nu se amestece a-î trage pentru ale meșteșugului islicărei, ci să urmeze după cum se arătă mai sus; să aibă a ținea și cutie, cum au și alte rufeturi, în care să se strângă în toate simbetele săptămânilor, de la fieși-care meșteru cu prăvălie câte 6 bani, cum și de la călfle cele cu simbrie mai bune câte bani trei; așisderea și cel ce va deschide prăvălie, să aibă a da la această cutie câte tal. 10, care cutie să se pecetluască de Proestos și de acei Epitropi, și așa pecetluită să se păstreze în séma lor, purtându de grijă ca să se strângă venitul ce este orânduit; și cându din brésla lor, se va întâmpla a muri vre unul întră scăpătăciune, séu vre unul din vre o bôlă îndelungată, ori din slăbi-ciunea bētrănețelor trecute și nu va fi vrednicu de a se chivernisi, séu din altă întâmplare de la D-đeu, va cădea în lipsă desăvârșit, atunci din cutia aceasta, să se deé la aceia ce se cade, ca mortulu să-lu îngrope cu celea trebuinciose după orânduiala creștinescă, și săraculu să se ajute după dreptate; însă acea cutie să nu se deschidă de altulu, ci față, înainte proestosulu, și acelor patru ce au pusă pecețile să se deschidă, și luând banii, ce va fi trebuință, iarăși să se pecetluască la locu.

«Așisderea poruncim, ca cojocarii bascalii să cumpere ori de la mocani, ori de la măcelari, numai marfă ce lucrăz ei la meștegu ce au, iar marfa subțire care este de meșteșugulu Islicarilor, adecă stărpituri, să fie opriți de a cumpăra, atât ei cât și alți ori-cine, nici dela mocani, nici dela alt nimenea, iar cari din cojocarii bascalii se va dovedi că au cumpăratu pelcele stărpituri, ca să facă ori căciule cazacliești, séu boznicesci, să aibă ai aréta rufetulu islicarilor pe aceia la d-nelul vel cămărașu, ca să ia marfa subțire ce este de tréba islicarilor pe séma cămării; dar nici islicarii să nu fie volnici a cumpăra marfă grósă de cari lucrăz cojocarii bascalii, căci dovedindu-se, asemenea se va lua și acea pe séma cămării. Cei cari vor fi să iase de la stăpăni ca să-și deschidă prăvălie, să nu aibă voie de sineși fără de voia stăpănuului, și fără de voie de la epitropi și dela rufetă, ca să-l cerceteze mai întâiu de este vrednic a avea prăvălie și a se numi meșter, și de scie meșteșugulu deseavârșit; iar după ce va lua voie, și se va vedea că este destoinicu la aceasta, să deé întâiu tal. 7ce la cutia lor, și așa să aibă voie a deschide prăvălie; uceniculu să nu fie volnicu să iase de la stăpănu până la sorocu, cât îi va fi tocmea, nici să-l primescă altul nimenea diu islicari; așisderea și după ce-și va împlini ucenicia încă să nu fie volnicu să iasă, nici să-l primescă nimenea, până nu va sluji și stăpănuului séu, cu simbrie. un an, care simbrie să i se hotărăscă de brésă cât să iae, precum ăiseră că au fost obicei; așisderea și calfa de va fugi mai înainte de sorocu fără de pricină vrednică, să rămăe păgubașu de totă simbria lui ce au slujit, și altulu să nu-l mai primescă, iar de-l va goni stăpănuulu séu fără de vină, să-î plătescă totă simbria lui pe cât au slujit. Cându se va întâmpla a veni nescareva islicari dintr'alte țeri să nu fie volnici a-și deschide prăvălie aici până nu-și va lua întâiu biru între cei-alți islicari și până nu se vor cerceta de pământeni islicari de au scința meșteșugulu, iar după ce-și va lua birulu și va fi vrednicu să scie meșteșugulu deplin, atunci cu scirea rufetulu să aibă voie a-și deschide prăvălie dând și banii cutiilor; așisderea fiind că numiți islicari, din jalba ce deteră Domni mele, ne arétară cumcă cojocarii bascalii nu-și lucrăz numai meșteșugulu lor, ci se amestecă de cumpără de pe unde găsescu hârșii albastre de fac căciule și le vënd pe la mușterii, care cu acésta le pricinuesce pagubă și cerură de a fi opriți; decí de vreme ce acelea pelceli albastre ne adevărim că din începutu s'au lucrat și să lucrăz și acum de islicari, ca un lucru dară ce este de tréba meșteșugulu islicarilor, poruncim ca de acum înainte să nu fie volnici cojocarii-bascalii a cumpăra acest feliu de pelcele și a le lucra, séu a ținea prin prăvăliile lor, ci cu totul să fie opriți, ca de un lucru ce nu este

de trăba meșteșugului lor. Deci precum și Domnia mea am întărit această bună orânduială a rufetului lor, așa să fie și ei în totă vremea a vinde marfa lor cu preț drept, și a lucra meșteșugul lor curat precum se cade, ferindu-se nici a strica islicul cuivași, nici a schimba pelceaua, nici a face vre un alt cusur, și prețul să-l ceie după cum se cade, nelăcomindu-se la câștig, spre înșelăciunea și nedreptatea cumpărătorului, pentru căci de acesta se va face cu dinadinsul cercetare în totă vremea, de față și pe subt cumpet, și pe cari islicari îi va dovedi că au luat preț mai mult peste cea ce se cade, nu numai va perde, ci se va și pedepsi. Acestea toate scriem mai sus pentru acest rufet al islicarilor, poruncim Domnia mea tot-d'auna să urmeze și să se păzescă ne-strămutată, și am întărit hrisovul acesta cu însăși credința Domniei mele Iō Nicolae Petre Mavrogheni Voivod și cu credința pré iubiților Domniei mele fii Constandin Voivod, Petru Voivod, Iosif Voivod, și cu tot sfatul cinstiților și credincioșilor boerilor, celor mari ai Divanului Domniei mele, Pan Dimitrache Ghica vel Ban, Ștefan Priscoveanu, vel vorn. de Țera de sus, Manolache Brâncovenu, vel Vor. de Țera de jos, Ienache Văcărescul, vel Vist., Nicolae Filipescul vel log. de Țera de sus, Costache Ghica vel log. de Țera de jos, Costache Mavrogeni vel spăt., Constandin Filipescu vel post., Ión vel clucer, Vasilache vel pâhar., Alesandru Văcărescu vel stol., Nicolae vel comis, . . . vel slujer., . . . vel pit. și ispravnicu Nicolae Filipescu, vel log. de Țera de sus, și s'au scris hrisovul acesta la întâiul an dintru întâia Domnie a Domniei mele, aici în orașul București, la anii, de la nascerea Domnului Dumneș, letă 1787, Febr. 12, de Gheorghe logofetul za Divan (1).

Cojocarii groși și blănarii subțiri, capătă și ei dela N. Mavrogheni un hrisov, cu privilegiu mare, protecționiste, contra comerțului austriac, căzăcesc și chiar turcesc. Hrisovul este din 20 Octobre 1886 (2).

Am vădută deja în volumele noastre anteriore importanța breslelor în genere și a cojocarilor și blănarilor în deosebi. În tomul I, la paginile 558 și 563 am adus hrisovele cojocarilor și ale altor meseriași lucrându obiecte de blană, precum, de exemplu, islicarii. De sigur nu toate dispozițiunile vechilor hrisove ale cojocarilor se schimbă prin cel reînnoit acum de cătră Mavrogheni, ci numai în parte.

Eată acest hrisov reînnoit și pe alocurea modificat, al lui N. Mavrogheni :

«Hrisovul cojocarilor din București.

«Intre alte cuviințose ce ne muncim și ne nevoim Domnia mé, a le pune la bună orânduială în faptă, spre folosința cea de obște a păzitei de Dumneș, creștinescii Țeri aceștia, ce mi s'a încredințat, fiind și rufetul blănarilor subțiri i cojocarilor groși, cărora cădându-se a li se întări și lor privilegiurile ce au avut, și li s'au urmat, s'au făcut din porunca Domniei mele cercetare și câte s'au găsit cu cale și trebuințose, atât pentru dênșii cât și pentru folosul

(1) Condica XV, fila 37.

(2) Vezi la anexă și hrisovul reînnoit rufetului bărbierilor din 22 Octobre, 1786.

obștiei, le întărimŭ printr'acestŭ Domnesculŭ nostru hrisovŭ, ca sã li se pãzescã nestrãmutatŭ, adecã numai cei ce sunt sciuți și cunoscuți de meșteri cu dajde la visterie și primiți de rufetŭ, aceia sã lucreze meșteșugulŭ acesta, ẽrã alții strãini fãrã de cãpãtãiu și nestatornici, sã nu fie volnici pãnã nu-și va lua birulŭ dela cãmãrã și voie dela Chiurciu-Bașa, i bẽtrãniŭ rufetului ca sã-lŭ cerceteze de este vrednicŭ cu sciința meșteșugului pre deplinŭ; din care meșteri sciuti și cunoscuți de vrednici, cari vor fi mai de ispravã, bẽtrãni și cu pracsisŭ, sã se alõgã șese, însã patru din cojocari subțiri și doi din cojocari groși, care sã fie proesti ai breslei, ca cu dẽnșii împreunã sã aibã Chiurciu-Bașa a-și povãțui brẽsla lor, și a purta grije preste tõtã vremea, a se urma și a se pãzi cele ce orãnduimŭ mai josŭ, anume: ıntẽiu sã aibã Chiurciu-Bașa împreunã cu acei proesti, a cãuta pricinele și judecãțile breslelorŭ pentru ale meșteșugului, pentru ucenici, cãlfi, pentru cei ce vor face stricãciuni la lucru cuivași și pentru cei ce vor fi neurmãtori la vre-una din cãte sunt legați și hotãrãtŭ a le pãzi prin hrisovulŭ acesta alŭ Domniei mele, de care cãnd va fi trebuința, strĩngẽndu-se la unŭ locŭ, Chiurciu-Bașa, adecã cãnd va fi în pricinã împreunã blãnãrii, sã se adune numai blãnãri, iar cãnd va fi în pricinã cojocari, sã se adune iar proesti ai acestui meșteșug, care împreunã cu Chirciu-Bașa i cu cei-l-alți, sã trimitã sã chieame pre celŭ cu pricina, și cãnd același de leneșŭ nu va urma a veni dupã sciința ce-l va face Chiurciu-Bașa și cu cei-l-alți proesti, prin trimisŭ atunci sã aibã volnicie, a-lŭ aduce și fãrã de voie cu cẽuși de cojocari și sã-l iae trẽpãdŭ bani 40, dupã obiceiulŭ ce a avutŭ, sã hotãrescã pricina aceea în scrisŭ, sub iscãliturile lor, dupã dreptate și dupã obiceiulŭ meșteșugului lor, și pre cei ce va fi cu pricinã de ındreptatŭ sã-l ındrepteze, iar pre cei ce va fi cu vinã, de va fi vina lui mai micã, sã-l facã cercetare și de fațã, dupã obiceiurile rufetului, iar pre cei ce va fi cu vinã de pedepsã sã aibã a-lŭ arẽta la dumnẽlui vel cãmãrașŭ din preunã cu alegerea lor în scrisŭ, care cercetãndu-se vina, sã-lŭ pedepsescã, însã unŭ ca aceia vinovați sã-l hotãrescã a da și cãte oreși-care geremea la cutia de milostenie a breslelorŭ, dupã mẽsura vinei în locŭ de pedepsã, iar altulŭ nimenea sã nu se amestece la pricinele și judecãțile ce se ıntẽmplã ıntre dẽnșii pentru a le meșteșugului lor; sã aibã a ține rufetulŭ acẽstã cutie, dupã obiceiulŭ ce a avutŭ, în care sã se strĩngã de cãtrã orãnduitulŭ cẽușŭ a lui Chiurciu-Bașa, în tõte sãmbetele sãptẽmãnilorŭ cãte trei bani de fieși-care prãvãlie, ori blãnãrie, ori cojocãrie; așiderea sã se strĩngã la cutie și de totŭ negustorulŭ cazacliŭ, însã Raelẽ ai prẽ puternicii Impãrãții, cãnd va vinde ori-ce felŭ de marfã cazacliãscã, dela vinđetori tre-đeci de bani la suta de lei, cum și de la cumpãrãtorii Raelẽ a prẽ puternicii Impãrãții, iar alții trei-đeci de bani la suta de lei, asemenea sã se strĩngã la cutie și orașŭ, care geremele dela unŭ ce vor fi hotãriți de cãtrã dumnẽlui vel cãmãrașŭ dupã cum am đisŭ pentru vinele lor, cum și dela alții care deosebitŭ le vor da mãna a face de sineși vre-o milostenie și vor vrẽ ınșiși a arunca la cutie; așiderea sã strĩngã și cei cãte tãleri đece dela cei ce va eși meșteri a deschide prãvãlie precum mai josŭ se cuprinde; care acẽstã cutie în care este sã se strĩngã acestŭ venitŭ de bani, sã se pecetluescã cu șese peceti a le proestoșilorŭ ce s'au đisŭ mai susŭ, și așia pecetluitã sã o pãstreze din preunã cu acestŭ Domnesculŭ nostru hrisovŭ, în sãma unui proestosŭ pãmãntean pre care-lŭ va alege Chiurciu-Bașa și totŭ rufetulŭ, purtãndŭ Chiurciu-Bașa de grijã ca sã se strĩngã venitulŭ ce este orãnduitŭ, și cãnd din brẽsla lor se va ıntẽmpla a muri vre unulŭ intru scãpãtãciune, sãu vre unulŭ de vre-o bõlã ındelungatã, ori din slãbiciunea bãtrãnețilorŭ trecute, nu va fi vrednicŭ de a se chivernisi, sãu de altã ıntẽmplare dela Dumneđeu va cãde în lipsã deseversitã, atunci din cutia acẽsta sã se đee ceea ce se cade, ca mortulŭ sã se ıngrope cu cele trebuinciose, dupã rãnduella crestinescã, și sãraculŭ sã se ajute dupã datorie; însã acea cutie sã nu se deschidã de altulŭ, ci iar de fațã fiindŭ ınaintea acestor

șase ce au pusă pecețile să se deschidă, și luându bani ce va fi trebuință iar să se pecetluască la loc, și de nu vor fi cei d'ânteiu cari au pusă pecețile, să fie alții în locul lor a pecetlui, cinci seșe de ispravă din blănari i cojocari; canzanlii și alți negustori, ce aducă marfă de Țera căzăcască, din Brașov și dela Lipsca, însă Raelele ai pré puternicii Impărății, să nu fie volnici a o deslega, ci anteiu să deé scire Chiurciu-bașii, carele cu șese proesti să mérgă ca să fie față la deschiderea mărfii, și puindă prețu ce se cade prin tocméla ce vor face între dênșii, fie-carele după acelu prețu să cumpere și să iae cât le va fi de trebuință. Marfa de Rumeli să nu fie volnici negustorii cei ce o aducă nici să o deslege fără de scirea Chiurciu-Bașii și acelor-l-alți proesti, nici să o lucreze ei aici, nici să o vênđă cu blana și cu pelea, ci anteiu să deé de scire Chiurciu-Bașii să mérgă din preună cu cei-l-alți proesti să o tocméscă și dândă prețu să o iae; tótă cu rădicata așiderea și cazaclii cum și lipscanii, însă raele a pré puternicii Impărății totă cu rădicata să o vênđă la bresla blănarilor, iar să nu fie volnici a lucra ei marfa aice; Vulpele, jderii, pisici, și alte măruntaí de cojocărie nime a strînge, fără numai de o va strînge și de va cumpăra pentru trebuința sa, a-și face lui-și haîne de purtată, iar într'altă chipă de se va amesteca la marfa ce este a blănarilor, și-lă va dovedi Chiurciu-Bașa cu isnafulu seú, să-i iae pe séma cămarii Domnesci acea marfă. Bogasierii să nu aibă voie să cumpere, seú să lucreze marfă cojocărescă, nici să ție în právălie, seú în casa lui haîne blánite, nici să blánéscă gordii seú tivilichii, seú jubele, seú veri-ce altă pentru negustorie, seú a scóte în tégú să vênđă, ci cu totul să fie popriți a nu se amesteca întru nimicú la meșteșugul cojocăriei; nici unulú din blănari să nu fie volnicú a merge să lucreze la vre-unulú, ci fără de ai fi meșteșugul cojocăria, ar cumpăra marfă pentru negustorie, căci dovedindu-se i se va face pedépsă, afară numai când va cumpăra cine-va marfă pentru a sa trebuință și îmbrăcăminte. Când va veni marfă, adecă sânceapă, cacomú, lațcă, dihorú, pisici, altă marfă mai ușoră, să aibă blănarii a o împărți cu toții, iar de nu le va ajunge spre a lua fiesce-care cât 'i este trebuința, atunci să iae doui blănari până la cinci sute de sângepi, ca cu acestú mijlocú să se póta chivernisi toți; hârșile dela mocani și peile dela scaune, care vor fi de trebuința meșteșugulú cojocăriei, să se protimiséscă anteiu cojocarii pămêntení ai breslei a cumpăra, apoi ce va rămănea să iae și străinii, însă cojocarii pămêntení să aibă a da fóie la Chiurciu-Bașa de câtă sumă de pele va fi trebuință la totú rufetulú peste anú, care acea sumă să o cumpere cu prețulú ce vor da străinii și cele-l-alte să se vîndă la străini. Așiderea, fiindú-că s'au fostú jăluitú în anii trecúți toți islicarii asupra cojocarilorú bașcalii, că nu urméză a cumpăra marfă de cojocărie grósă numai, cele ce le este trebuință meșteșugulú lor, adecă hârși negre de căciulă de pre la mocani, și pei de blană de cojóce de pre la măcelari, ci dela o sémnă de vreme încóce, s'au apucatú de strîngú și marfă subțire, ce le ăicú stărpiturí, care este de trebuința meșteșugulú islicarilorú și o precupesce vîndend-o printr'ascunsú pre la străini, altele le vîndú din právălii de-amană la mușterii, iar cele próste ce le rămănu le vîndú lorú cu prețu mare. Și au cerutú islicarii, ca să aibă dreptate la acésta, spre a fi opriti, a căroră jalbă și cerere fiindú cu cale după cercetarea ce s'a făcutú, am aședatú și acestú pontú în hrisovulú acesta alú Domniei mele, ca cojocarii bașcalii de a nu mai cumpăra nici dela mocani, nici dela măcelari numai marfă ce lucréză și la meșteșugulú ce au, precum mai susú se arétă, iar marfa subțire, care este de meșteșugulú islicarilorú, să fie opriti numiții cojocari bașcalii, de a nu mai cumpăra, nici dela mocani, nici dela alții nimenea, ce le sunt obicinuite de le strîngú islicarii, iar carele se va găsi, să scie că acea marfă se va lua pe séma cămerii. Cei cari vor fi să se iae dela stăpăni ca să-și deschidă právălii, să n'aibă voie de sineși fără de voia stăpănilú și fără de voia dela Chiurciu-Bașa și de la rutetú, ca să-lú cerceteze anteiu de este

vrednicŭ a avé prăvălie și a se numi meșterŭ, și de scie meșteșugulŭ desévêșitŭ. iar după ce va lua voie și se va vedé că este destoinicŭ la acésta, să dée ântéiŭ talerŭ 20, după cum le-aŭ fostŭ obiceiŭ, însă talerŭ 10 Chiurciu-Bașei și talerŭ 10 la cutie, și așia va deschide prăvălie; ucenicŭ să nu fie volnicŭ să iasă dela stăpânŭ până la sorocŭ, cât îi va fi tocméla, nici să-lŭ priméscă altŭ nimené din cojocarŭ. Așisderea și după ce-și va împlini ucenicia, încă să nu fie volnicŭ să iasă și să nu lŭ priméscă nimené până nu va sluji stăpânulŭ sêu cu simbrie unŭ anŭ, cum a fostŭ obiceiŭ. Când se va întempla a veni nescai-va cojocarŭ stréini de prin tr'alte părți, să nu fie volnicŭ a deschide prăvălii aici, până nu-și vor lua ântéiŭ bir dela cămară, și până nu-lŭ va cerceta Chiurciu-Bașa și rufetulŭ, iar după ce-și va lua birŭ și se va cerceta, de va fi vrednicŭ, cu meșteșugulŭ pre deplinŭ, atuncŭ cu scirea Chiurciu-Bași și a rufetuluiŭ să aibă voie a deschide prăvălie, dândŭ banŭ cutiei. Să aibă Chiurciu-Bașa, din preună cu totŭ rufetulŭ lor purtare de grijă, în tótă vremea a cerceta și a găsi pre toți cei ce ar vrea să păgubéscă vama Domnescă, dintre acestŭ rufetŭ alŭ lor, și pre cure-lŭ va dovedi întru acéstă faptă, să aibă alŭ da la vel vameșŭ, ca să-și plătéscă vama obicinuită pe deplinŭ, și încă să-i facă și cercetare ca să fie spre pilda altora. Chiurciu-Bașa să aibă purtare de grijă pentru blăniile de ori-ce felŭ, care facŭ cojocarŭ, ca nu numai curatŭ să le lucreze, ci nici micŭ să nu fie, făcându-le întocmai după măsură și . . . celŭ cuviinciosŭ, ferindu-se de a nu le face micŭ și próste sêu putrede, aŭ ne potrivite sêu ne cusute bine, pentru că nu numai vor perde privilegiulŭ acesta, ci se vor și pedepsi; deosebitŭ đicem mai cu strașnică poruncă, pentru prețŭ a tóte feliurimele de blane, să se feréscă ori-care blănarŭ a nu cere prețŭ mai multŭ preste ceea ce se cade, după năravulŭ ce aŭ avutŭ, ci numai cu prețŭ dreptŭ să-și vîndă marfa, pentru căci de acésta se va face cu dinadinsulŭ cercetare în tótă vremea, de față și pre sub cumpétŭ, și pre care blănarŭ lŭ vom dovedi, că aŭ cerutŭ și aŭ luatŭ prețŭ mai multŭ preste ceea ce s'aŭ căđutŭ, nu numai că-lŭ va perde, ci se va pedepsi fórte. Aceste tóte câte orânduimŭ mai susŭ, pentru numitulŭ rufetŭ alŭ blănarilorŭ și alŭ cojocarilorŭ, strașnică poruncă să aibă Chiurciu-Bașa de împreună cu cei-l-altŭ proestŭ ai rufetuluiŭ a le păzi nu numai ei, ci și pentru toți căți se află în numărulŭ rufetuluiŭ, cu meșteșugŭ, să aibă purtare de grijă în tótă vremea, spre a le cerca ca să le urmeze ca unŭ ce ei aŭ a răspunde și a da séma pentru toți cei-l-altŭ, iar când vre-unulŭ în potriva poruncii va urma cevași, ori va face blană mai mică din măsura cea hotărîtă, putredă și ne potrivită, ori va cere și va lua prețŭ mare preste ceea ce s'aŭ căđutŭ, ori va mizdui vama Domnescă, acei proestŭ și cu Chiurciu-Bașa, ca nisce însuși vinovați vor avea a se pedepsi și ei fără de a nu avea cuvêntŭ și pricină de îndreptare că n'aŭ sciutŭ, sêu să arete pre celŭ vinovatŭ, de a remăné ei îndreptați, căci pentru aceea sunt rânduiți proestŭ să-și cerce și să-și povățuiască rufetulŭ în tótă vremea, și ómenii rufetuluiŭ să fie aleși și sciuți, și pentru aceea li s'aŭ făcutŭ de cătră Domnia mé aceste privilegii la câte scriemŭ mai susŭ. Căți dér lucréză aceste meșteșuguri, acei aŭ a se cunósce de blănarŭ și cojocarŭ la bréslă, și ei aŭ a cunósce de mai marele lorŭ și povățuitorŭ pe Chiurciu-Bașa și a se sci pe sineși fie-carele dintr'ênșii că sunt legați la bréslă și supuși Chiurciu-Bașii a da ascultare în tótă vremea, iar pre cei nesupuși să aibă Chiurciu-Bașa ai aréta, ca să se pedepséscă de cătră Domnia mé. Intărînŭ dér hrisovulŭ acesta cu însași credința Domniei mele Iă Nicolae Petru Mavrogheni Voevodŭ și cu credința pré iubiților Domniei mele fi Costandin Vodă, Petru Vodă, și cu totŭ sfatulŭ D-lor einstățilorŭ și credincioși boerilorŭ celorŭ mari ai Divanului Domniei mele: Pan Dumitrache Ghica vel banŭ, Nicolae Brâncovénu vel vist., Stefan Parscovén vel vornicŭ de Țera de susŭ, Pan Ianache Văcărescu vel vornicŭ de Țera de josŭ, Gregorie Bălénu vel log. de Țera de susŭ, Nicolae Filipescu vel log. de Țera de josŭ, Costache Mavrogheni vel

spăt., Costandin Filipescu vel post., Costache Racoviță vel comis, Ioan vel cluc., Vasilache vel păharnicū, Alecsandru Văcărescu vel stol. — vel slujer, — vel, Pitar și ispravnicū, Nicolae Filipescu vel log. Scriindu-se hrisovulū acesta întru ântâiulū anū dintru ântâia Domnie a Domniei mele, aici în orașulū scaunulū Domniei mele Bucuresci, de Gheorghe logofetū za Divani, la aniū dela nascerea Domnului Dumneșu și mântuitorulū nostru, létū 1786, Decembre 20 (1)».

Eată și bărbierilorū cum le renoiesce Mavrogheni privilegiurile :

Hrisovulū bărbierilorū din Bucuresci

«De vreme ce rufetulū bărbierilorū meșteri, cari locuescū aici în orașulū Domniei mele Bucuresci, aū avutū obiceiurile și așezământurile ce se cuprinde mai josū, încă mai din nainte, din vechime, așisderea aū avutū și unū proto-meșterū mai mare preste dênșii, adecă staroste pentru purtarea de grijă și chivernisirea rușfetului lorū, cari obiceiuri cerêndū a li-se întări și de cătră Domnia mé, după ce m'amū pliroforisitū ântâiū că le-aū avutū acestea, și amū vêdutū înșine la mâna lorū, atâtū hrisovulū Domniei sale fratelui Grigorie Alexandru Ghica Vodă ot létū 1768, i hrisovul Domniei sale Alexandru Ioan Ipsilantū Vodă ot létū 1775, cum și o anafora întărită iarū de Domnia sa Alexandru Vodă mai în urmă făcută la létū 1780, i din hrisovul Domniei sale răposatului Nicolae Vodă Caragea, cu létū 1782 Maiū 12; amū poruncitū să alégă staroste și s'aū ales pe căruia i-amū datū acestū hrisovū alū Domniei mele, ca să aibă a fi staroste și purtătorii de grijă preste toți bărbierii de aici, și elū împreună cu 6 epitropi meșteri ai breslei acesteia mai bêtărâni și mai de cinste ai lorū ce vorū fi să păzeșă orânduiala ce aū între ei, adecă :

1) Toți câți lucréză meșteșugul acesta aici în Bucuresci, ori pămêntenii, seū străini, din ori-ce parte arū fi venitū, seū Călăraș, Dorobani, Sărbii, seū ori-ce felii de slujitorii arū fi, să aibă a asculta de starostea și de cei 6 epitropi la celea ce-i va povățui pentru ale meșteșugului.

2) Pentru ucenici când vorū vré să iasă de pe la meșteșug, să fie datori a da de scire stărostiei și epitropilorū, ca prin scirea și voia lorū să iasă, iar de sineși să nu fie volnicū, nici vre-unulū din meșteri să nu îndrăsnescă a luă uceniculū altuia.

3) Când se va întâmpla, ori greșală să facă vre-un bărbierū, de a nu lucra bine, ori de a nu păzi bine Duminica și alte sêrbători, seū judecată să aibă unulū cu altulū pentru ale meșteșugului, să nu fie volnicū boerii mare, aga seū alți zapcii a-i judeca, fără numai starostea dimpreună cu epitropii să-i judece și să-i îndrepteze după obiceiū și orânduială, certându-i și dojenindu-i după vina ce vor face.

4) Până nu-și vorū deschide meșteri mai de cinste prăvăliile, să nu aibă voie cei-l-alti bărbieri a-și deschide. Și pentru cutia de milostenie ce aū avutū obiceiū a ține brésla acésta, să iae dela totū meșterulū câte bani trei, i de calfă câte bani doi, dândū acestū bani ori-cine arū lucra meșteșugulū acesta, și să se stringă în cutie la starostea, care cutie să se fie pecetluită, atât de starostea cât și de epitropi cu pecețile lorū și să se păzescă preste anū ca dintr'acei bani să se cheltuiască la praznic prapodomnei Paraschiva ce-lū prăznuescū ei, i la mórtea vre-unui meșterū din brasla lorū, ce nu va avé cu ce să i-să facă trebuinciósele îngropării și ale pornirii, dintru acei bani, să-lū slujescă și să-i facă pomenirile lui; cum și de va rămînea vre un meșterū de ai lor la slăbiciune și la sărăcie din bôlă, seū din altă întimplare, iară dintre acei bani să-lū ajutoreze cu cea ce

va fi cu cale după starea lui, pentru care aceste cheltueli când se va întâmpla la trebuință a se face, cu toți împreună să deschidă cutia, și cu sfat de obște al episcopilor să se cheltuască, și atâtă de banii ce vor strînge la cutie, cum și de cheltuiala ce se va face la celea mai sus arătate, în toți anii să aibă starostea ași da socotela înaintea acelor șese Epitropi, ca să i-se cunoscă de-î este slujba cu credință seú nu, care acestea obiceiuri și aședemânturi le-au avutú brésla barbierilor încă mai dinainte vreme, după cum ne-am adevéritú din hrisóvele fraților Domni ce s'au ăisú mai susú. Dreptu acea și Domnia mea, le-am întăritú vechiulú obicei și orânduiala lor, ca să se urmeze precum poruncimú, pentru carele s'au dat domnescul acesta hrisov întărit cu însăși credința Domniei mele Ió Nicolae Petru Mavrogheni Voevod și cu credința pré iubiților Domnii mele fii: Constandinú Vodă, Petru Vodă, mărturii puind și pe Dumnélorú cinstiți și credincioși boeri cei mari ai Divanulú Domnii mele: Pan Dumitrache Ghica vel Ban. Pan Nicolae Brâncóvénu, vel vist., Pan Stefanú Prașcovénú vel vor. de Țera de susú, Ienache Văcărescu vel vor. de Țera de josú, Costache Mavrogheni vel spăt., Costandin Filipescu vel Post., Ioan vel Cluceriú, Pan Costandin Racoviță vel comisú, Vasilache vel păhar, Alecsandru Văcărescu vel stol., — vel slug., . . . vel pit., și s'au scrisú hrisovulú acesta, întrú ântăiulú anú al domniei nóstre, la leat de la zidirea lumii 7292, iar dela nascerea Domnului Dumneđeú și mántuitorului nostru I. Hristos, lét 1786, Decembrie 22 (1).

Toți boiangiú se oferescú să renunțe la prăvălii deosebite și constituescú prin asociațiunea muncii lor, o *кепарне*, o anume instalare pentru vapsirea stofelorú. Domnitorulú le dá un anume hrisov.

Hrisovulú ce s'au dát rufetului boiangilorú.

«Fiind-că boiangiú din Bucuresci după hrisovulú ce li s'au dat de cătră Domnia mea, spre a fi și ei rufetú întocmitú cu nizamulú ce li se cade și cu privilegiulú Domnescú, ca un meșteșugú trebuingiosú ce este și acesta norodulú Bucurescilorú, după cum și tuturorú altorú rufeturi li s'au dat hrisóvele Domniei mele, ne-au datú jalbă în urmă, cum-că s'au unítú cu toți cei ce au intratú la rufetulú acesta, și s'au aședatú ca să fie numai o cherhana de lucru meșteșugulú acestuia aici în Bucuresci, la care să lucreze toți cei ce sunt rufetú, făr de a nu ținea aiurea prăvălii de boiangerii în Bucuresci, și din bună voia lor au făcutú aședemântú cu egumenu mónăstirii Zoodoh-Pighi de le-au dat o prăvălie a mónăstirii, lângă pórtá de josú a curței vechi, să o facă cherhana, și să dée la mónăstire pe tot anulú câte tal. 300 și 20 oca făclii de ciară albă, în séptemána cea mare a postului de lângă pașci, învoindu-se și pentru cheltuiala cea trebuingiosă acum la facerea binalii, și au datú la mónăstire Zapisú iscălitú, care s'au vėđutú de Domnia mea, cu coprindere pe largú de tótă simfonia lor, asupra căruia au cerutú de la Domnia nóstră întărire, a cărora cerere fiindú cu cale și făr de nici o stricăciune, sée vru o pagubă obștei, s'au primitú și de Domnia mea, și le-amú datú acestú Domnescú al nostru hrisovú, prin care întărimú aședeméntulú ce-lú au cu mónăstirea Zoodoh-Pighi pentru prăvălia cherhanalei. Ca să se urmeze întocmai și întrú tóte după zăpisulú lor, poruncimú ca ni-

menea altulă să nu fie volnică a ținea altă prăvălie de boiangelic, nici să lucreze meșteșugul acesta, ori basmagiū, ori rufetū de altă brésă, ori măcarū verī-cine, după hrisovulū ce li s'au datū, afară numai dintru această cherhanea, la care să lucreze toți aceștia ce au intratū la rufetū și au datū zapisū de aședēmētū la Zoodoh-Pighi, fără de a nu avca nici însuși ei voie unul de a deschide aiurea prăvălie și a lucra meșteșugul acesta într'altă parte, fără numai la unū locū întru o cherhanea ce s'au numitū mai sus; după cum s'au unitū și s'au aședatū ei între dinși in scrisū; de care poruncimū Dumitale Vel. Agă să opresci pe toți aceștia a nu lucra acestū meșteșugū și a nu ținea altă prăvălie de lucru boiangelaculū, făr de numai această cherhanea a lorū să lucreze; dară și ei să aibă a păzi dreptatea meșterilorū la plata boiangelaculū, spre a nu căuta cu această pricină de oprirea altorū prăvălii, preț de plată scumpū peste cea ce se cade, ci după cum s'au urmatū și până acumū cu acelu prețū obișnuitū să lucreze și de acumū înainte fără de a nu strica haina cuivași, s'au a face alte înșelăciuni, pentru că Domnia mea, după cum voim folosulū lorū spre a se hrăni și a se agonisi din munca meșteșugulū lorū, asemenea voimū și dreptatea norodulū de obște să se păzescă; și am întăritū hrisovulū acesta cu însăși Domnēscă nōstră iscăliturā și pecete, și cu mărturia pré iubișilorū Domnii mele fii: Constandinū Vodă, Petru Vodă, Iosifū Vodă, și a Dumnélorū einștiilorū și credincioșilorū boerilorū cei mari ai Divanulū Domnii mele: Pan Nicolae Brâncovén, vel ban, Manolache Brâncovén vel vorn. de Țera de susū, Scarlatū Grecén vel vist., Radu Slătinénu vel vor. de Țera de josū, Ioanū vel log. de Țera de susū, Constandin Stirbei, vel log. de Țera de josū, Nicolae Mavrogheni vel spăt., Costache vel post., Dumitrache vel comis., Ienachi Mavrodin vel clucer., Teodorache Tufénulū vel pahar., Alexandru Văcărescu vel stol., Mateiū Cantacuzino vel slug. Stavarache vel pit. și ispravnicū, vel log. scriindu-se hrisovulū acesta întru al treilea anū al Domniei mele aici în orașu Bucuresci la lét 1788, Iunie 13, de Răducanū Poienariū logf. de Divanū (1).

Importante sunt și următoarele două acte ale lui N. Mavrogheni, relative la Evrei. Primulū le dă staroste și scutiri de biruri, regulându-l la ruptă. Alū doilé le acordă dreptulū de a-și construi o casă de rugăciunī în mahalaoa orașulū în Bucuresci. Ambele sunt din 1787, Ianuarie 10. Starostele Iosif Simon ni e deja cunoscutū.

Hrisovulū starostei de Evrei.

«Datamū Domnia mé acestū hrisovū lui Iosif Simon, pre care l-amū făcutū Domnia mé, staroste de ovrei. pentru care vėđuiū Domnia mé hrisove Domnesci întru care scrie, cum că au avutū aceste obiceiuri, adecă, era elū împreună cu toți ovreii, apėrați de alte dăđdii ce eșé peste anū dela visterie, fără de numai ruptórea lorū, după cum era aședatū la cămara Domnēscă. Pricinele cele mai mici ce avé ovreii între densii le judeca starostea, iar cele mai mari în care nu era odihniți pe judecata lui, dumnélui vel cămărașū. Starostea și casa lui era apėrată de fumăritū și de alte orândueli, dijmăritū pe drepte bucatele lui. Pentru căți stupi avé nu plătea, și când strîngea banii dăđdiei dela ovrei, lua de nume câte bani trei-đeci pentru ostenéla lui, și fiindū și vechilū de hahamū-bașa, lua

(1) Condica XV, fila 87.

de totŭ ovreilŭ casnicŭ câte talerŭ 1 pre anŭ și alte venituri a le hahamulŭ, după orânduela lor. Asemene ține ovreiŭ și povernile ce le-au avutŭ făcute cu cheltuiala lor în Bucuresci, pre locul ce li s'au datŭ dela Domni și Sinagoga lor. Deci acele mili și obiceiuri ce le-au avutŭ și dela alți frați Domni, cari mai susŭ arătă, ne-am milostivitŭ și Domnia mé de le-am întăritŭ; pentru care poruncim și vouă tuturorŭ ovreilorŭ să aveți a-lŭ sci de staroste, să-î dați supunere și ascultare ce se cuvine. Așisderea să-lŭ protimisiți ori unde și întru tôte locurile ca pre unŭ staroste alŭ vostru, că pre celŭ ce va arăta starostea împotrivorŭ, neurmătorŭ și nesupusŭ, se va pedepsi. Și amŭ întăritŭ hrisovulŭ acesta cu înseși iscălitura Domniei mele și pecete și cu credința pré iubiților Domniei mele fi, Costandin Vodă, Petru Vodă, martori puindŭ și pre dumnélorŭ cinstiți și credincioși boeri cei mari ai Divanulŭi Domniei mele: Pan Dumitrache Ghica vel banŭ, Ștefan Prescovén vel vorn. de Țera de susŭ, Ianache Văcărescu vel vist., Manolache Brâncovénu vel vorn. de Țera de susŭ, Grigore Bălén vel logof. de Țera de susŭ. Nicolae Filipescu vel vorn. de Țera de josŭ, Costache Mavrogheni vel spăt., Costandin Filipescu vel post., Ioan vel clucerŭ, Costandin Racovița vel comisŭ, Vasilache vel pâharnizŭ, Alexandru vel stolnicŭ — vel slugerŭ, — paharnicŭ — vel pit. Și s'au scrisŭ hrisovulŭ acesta la anulŭ dela spăsania lumii, 1787, în luna lui Ghenarie 10, de Răducanu, logof. de Divanŭ» (1).

Hrisovulŭ ovreilorŭ pentru case de rugăciuni.

«Tuturorŭ ovreilorŭ căți sunt locuitori aici în orașulŭ Domniei mele Bucuresci, ca să aibă voie printr'acestŭ alŭ nostru hrisovŭ, Domnescŭ a-și face o casă cu doué odăi, ca să le fie pentru rugăciunea lorŭ cea din tôte țilele, aici în mahalaua Popescului, pe unŭ locŭ care, în Divanulŭ Domniei noastre, s'au adevăritŭ că au fostŭ alŭ lorŭ cumpăratŭ mai din nainte, pentru care au făcutŭ cu toți jalbă și plângere dicéndŭ, că și mai dinainte au avutŭ casă pentru rugăciunea din tôte țilele aici în tângŭ, și ca să ne încredințămŭ mai bine de adevărŭ, am cercetatŭ prin marafetulŭ dumnélui vel cămărașŭ, trimițéndŭ omŭ credinciosŭ alŭ Domniei mele la acea mahala, unde au fostŭ avutŭ casa acea mai din nainte, și plioforisindu-ne Domnia mea, cum că adevăratŭ a fostŭ avutŭ, ne-amŭ milostivitŭ și le-amŭ fostŭ datŭ voie printr'acestŭ hrisovŭ alŭ Domniei mele, ca să-și facă după plăcerea lorŭ o casă cu doué odăi, unde să-și facă rugăciunea din tôte țilele, ne supărați de nimene; pentru care poruncimŭ Domnia mé zapciilorŭ să apărați ca să pótă fi ne supărați atât de cătră mahalagi, cât și de cătră nimené, nici unŭ felŭ de supărare să nu aibă, că așa este porunca Domniei mele. Și am întăritŭ hrisovulŭ acesta cu însăși iscălitura Domniei mele și pecete, și credința pré iubiților Domniei mele fi, Costandin Vodă, Petru Vodă, marturii puindŭ și pre dumnélorŭ cinstiți și credincioși boeri Divanulŭi Domniei mele: Pan Dumitrache Ghica vel banŭ. Ștefan Prescovén vel vorn. de Țera de susŭ, Ianache Văcărescu vel vist., Manolache Brâncovén vel vornicŭ de Țera de josŭ, Gregorie Bălén vel vorn. de Țera de susŭ, Nicolae Filipescu vel log. de Țera de josŭ, Costandinŭ Mavrogheni vel spăt., Costandin Filipescu vel post., Ioan vel clucerŭ, Costandin Racovița vel comisŭ, Vasilache vel pahar., — vel slugerr., — vel sârdar., — pel pit. Și s'au scrisŭ hrisovulŭ acesta la létŭ 1787, Ghenarie 10, de Răducan Poenariŭ vel log. za Divanŭ (1).

(1) Condica No. XV, fila 31.

Totû la regularea breslelorü numerãmü și alte douë hrisóve dela N. Mavrogheni.

Primulü este actulü relativü la rufetulü șelarilorü din 1787, Octomvre 9 (1).

Cartea starostei de șelari, 1787 Oct. 9.

«Dat-amü cartea D-niei mele lui pe care l'amü făcutü staroste și purtătorü de grijã peste toți șelariü de aicea din Bucuresci, ca împreună cu 3, 4 epitropi meșteri ai breslei aceștia, mai bătrâni și mai de cinste ai lorü, se pãzescã orânduiala ce aü între ei, adecã toți câți lucrözã meșteșugulü acesta al șelãriei aicea în Bucuresci, ori pãmêneni séu stréini, să aibã a asculta de staroste și de acei epitropi la celea ce i va povãtui la cele pentru a meșteșugulü. Pentru ucenicü, când vor voi să ieșe de pe la meșteri să fie datorü a da de scire starostiei și epitropilorü, ca prin scirea și voia lor să iasă, iar de sine-și să nu fie volnicü a eși, nici vre unulü din meșteri să nu îndrãsnescã a lua uceniculü altuia. Cândü se va întâmpla ori greșelã se va face de vre un șelaru de a nu lucra bine, séu judecata unuia cu altulü pentru ale meșteșugulü, să nu fie volnicü nimenea a judeca fără numai starostele dimpreună cu epitropii să-i judece și să îndrepteze dupã obiceiü și orânduiala lor, certându-i și dogeninându-i dupã vina lor. Așisderea se aibã a ținea cutie de milostenie (dupã cum aü tóte rufeturile) în care cutie să se ia de tot meșterulü, din Duminecã în Duminecã, câte bani trei, i de calfã câte bani doi, dându-i acești bani ori-cine ar lucra meșteșugulü acesta și să-i strîngã în cutie la staroste, care cutie să se ție pecetluitã atâtü de staroste cât și de epitropi cu pecetile lor și să se pãzescã peste anü, ca dintr'acei bani să-i cheltuiascã la mórtea vre unü meșterü din bresla lor, care nu va avea cu ce să facã trebuincioșã înmormântare și ale pomenirei, dintr'aceia să-l slujescã și să facã pomenirile lui. Cum și de va rămãne vre un meșterü de ai lor la slãbiciune și la sãrãcie, din bóla séu din altã întâmplare, iarãși dintr'acei bani să'lü ajutoreze cu cea ce va fi cu dupã starea lui. Pentru care acestea cheltueli, cândü se va întâmpla trebuințã a se face, cu toți împreună să deschidã cutia și cu sfatü de obște al epitropilorü să-i cheltuiascã și atâtü de banü ce vor strînge la cutie cum și de cheltuiala ce se va face la cele mai susü arëtate, în toți anii se aibã starostele ași da seamã înaintea acelorü epitropi. Câți stréini șelari vor veni din stréinãtate în Bucuresci să lucreze meșteșugulü acesta al șelãriei, să aibã datorie a da în scire întâiü starostei și epitropilorü, ca să se cerceteze de este cu sciința meșteșugulü pe deplinü și așia cu scirea să aibã voie a deschide prãvălie, dându havaetü la cutie taleri dece și starostei taleri doi și bani 90; și calfa cândü va eși și va vrea să deschidã prãvălie se aibã a da iarãși la cutie taleri 5 și havaetulü starostei; iar feciori de șelari ce vor rămãnea în loculü tatãlui séu, acela să nu se supere a da nici la o parte, nici la alta, ce se urméze a pune și el paraua pe sãptãmãnã, cum aü pus'o și tatãlü séu. Pentru care poruncimü Domnia mea tuturorü șelarilorü, să aveți al sci de staroste și să-i da-ți supunere și ascultare cãci celui împotrivorü are voie să-i facã certare dupã vina lui».

(1) Condica XVII, Arch. Stat., fila 239.

Prin acestălaltă actă se numesce G. sin Ghica cuiungiă generală peste toți cuiungiă din Bucuresci :

«Dată-amă această Domnăscă a noastră carte, slugii Domniei mele Gheorghe sin Ghica Cuiungiă, pre care l-amă făcută Domnia mé Cuiungiă-bașa preste toți Cuiungiă din Bucuresci, ca să aibă a fi purtători de grijă rufetului acestuia împreună cu bătrânii lor întocmai după hrisovulă Domniei mele ce are rufetulă acesta, ca să fie păzite dreptatea și obiceiulă loră. Pentru care poruncimă și vouă tuturoră cuiungiiloră din Bucuresci, să-lă cunósceți de Cuiungi-bașa și proestosă al vostru și să-i dați căđuta supunere și ascultare la porunciile Domniei mele, ce se vor da printrănsulă și la obișnuită orânduială a rufetului ce se coprinde în hrisovă. Cătră aceste, fiind-că numitulă Cuiungi-bașa se află slugindă cămărei Domniei mele la trebile și poruncile ce-i dá, ne-amă milostivită asupra lui și i-am dată să aibă și un omă scutită și apărată de tóte dăđdiile și angariile visteriei și ale cămărei domnesci, întră nimică să nu se supere, ca să póta fi de poslușania casei lui. Așăderea și alte privileghiuri și obiceiuri ce va fi avută Cuiungi-bașii până acum, acelea precum s'au urmată la cei-l-alți Cuiungi-bași, așia să se urmeze și la el, spre a le avea». 1788, Sept. 9 (1).

Décă breslele aă primită dela N. Mavrogheni vechia protecțiune, el nu se cređu datoră a înțelege practica comerului, cum îl pricepă unii economiști astăđi, ci esercită controlul cel mai nețermurit asupra lui, mai alesă în orașe.

Imediată cum veni în Bucuresci, stabilește, la 1786, nartu redusă pentru băcănii și lucruri de măncare. Acestă nartă fu combinată de vel Aga, de Ión Medelnicerul (?), Pahaniculă Enache Lehliu și Nicolae Stolniculă (?) (2):

Pitacă cătră boerii epitropi din 1786, Mai 22, ca împreună cu Aga se facă cercetare de nartă «băcăniiiloră, de tóte felurimile, pentru pâne și pentru carne, în ce chipă era nartulă cu care se urma până acum și cum este cu dreptate de a se urma?... și pentru tóte să ne dați plioforie în scrisă, cu arătare pre largă» (3).

În Iunie 26, anulă următoră 1887, se promulgă cu pitacă domnescă ună nartă generală întocmită de o comisiune, în care a lucrată și Stolniculă Dumitrache, autorulă istoriei evenimenteloră care se termină cu pacea dela 1774 (4). Acestă nartă generală (5) este din Cod. No. XVII a Arh. Statului, la fila 202—208. Prețulă

(1) Cod. XVII, fila 327 verso.

(2) Cod. No. XVII, fila 16 și 17.

(3) Cod. No. XVII, fila 7.

(4) Veđi lucrarea mé în analele Acad. române, pe 1888.

(5) Urmează în anexă.

ocalei de carne de oíe 3 parale și o lescaie și cé de vacă 2 parale și o lescaie (1).

În același an, 1787, Iunie 20, N. Mavrogheni, dete pitacü stabilindü nartü și la cãrãmidã :

Pitacü cãtrã vel Spät. și vel Aga, punëndü nartü cãrãmidei și obligãndü pre cãrãmidãrî să o facã bunã, adicã miia, talerî douî pre locü, iar chiria adusulü talerî 2 1/2. Totü-o-datã Domnitorulü ordonã ca veliții boerî să fie convocãți a doua ñi, ca împreunã cu Mitropolitulü se facã nartü și pentru cele-l-alte lucruri. 1787, Iunie 20 (2).

Nu numai *narturî* impuné N. Mavrogheni la neguțitorî, dér «fãcea, — ñice Dionisie Ecclesiarcul — și cercãrî pe la ceî ce vindeaü pâne și alte bucate, și pe la bãcãniî — cumpërand (incognito) cãte ceva și de-î gãsea cu vîndãre ré, îi ridica și-î pedepsia fôrte rëu, și le lua glóbã» (3).

Décã pune narturî reduse la produsele mãncãrei și chiar la haine, N. Mavrogheni îndemna pre locuitorî Bucurescenî să-și facã proviziunî de lemne și de mãncare în timpü utilü. Este curiosü pitaculü urmãtorü cãtrã vel Aga, ca să îndemne pre orãșanî a nu-și cheltui paralele în lucrurî zadarnice, ci să-și cumpere la vreme cele de nevoie caselorü lor (4).

Pitacü cãtrã vel Aga, să îndemne pre orãșenî, care anulü trecutü s'au plãnsü cã n'au lemne de focü și sunt pré scumpe să se îngrijescã de ele, «sã cumpãrã din vreme, cã și jivinele pãmîntulü încã grijesc din vreme, precum este furnica; vëdütã de fațã e ómenilor, cãtã mișcare face și cãtã gãtire pentru agonisita hranei ei ceî de iarnã, care este cea mãi micã jivinã pe fața pãmîntulü, cu cãt mãi virtosü ómenilorü, li se cade a socoti cele trebuinciose a lorü de iarnã a-le strînge . . . pentru acea dér fie-și carele, precum gãsesce de facü cheltuelele la altele în zadarü, și își risipescü agonisita lorü la *lucrurî zãdarnice, mãi bine să cumpere* cele trebuinciose ale caselorü lorü, precum, lemnele de foc, zahareaua mãncãrii și să se desobișnuescã a risipi cheltuéla lor în zadar». 1787, Iulie 14.

Asupra cheltuelilorü zadarnice ale boerimeî, N. Mavrogheni era fôrte aspru. Pitarulü Hristache, spune :

«Apoi mãi dede (N. Mavr.) un nizam,
Sã nu umblãmü cum umblãmü
În zarificurî și'n plimbãrî,
Și în alte desfrînãrî,

(1) Cod. No. XVII, fila 208 verso. 1787. Iulie.

(2) Cod. No. XVII, fila 194.

(3) Tesarü, t. II, pag. 168.

(4) Cod. XVII, fila 211.

Ci óreși-ce mai feriți,
 C'apoi vom fi pedepsiți.
 Noi după a nóstră fire,
 O socotém îngrozire
 Cu care Domnii s'arétă
 Puțin înteiș, d'ocamdată;
 Și tot nu-ı dam cređemintă
 Văđându-l la fire blândă,
 Ci o socotém drept glumă,
 Dar văđurăm că nu-ı bună;
 Că de o mică priciună
 Te pomenéi că-l *avină* !....

Maı avé obișnuită
 Ună tună séra, nelipsită,
 La ună césă il slobođe
 Când străjile se porné,
 Ca să fie semnă de străjă
 Mică și mare s'albă pază,
 Dela ună césă să nu ămble,
 Nimeni, nici să se mai plimbe,
 Nici călare, nici cu butca,
 Că străngulă îi va fi munca.
 Deci, noi ne mai speriarăm,
 De plimbat ne mai lăsarăm;
 Și cum auđem dând tunulă
 Numai toți p'a casă drumulă!
 Și nimeni nu îndrăsné
 Să sté la musaaverea....» (1).

Pentru ajutorarea afacerilor publice și ale comerciului, N. Mavrogheni, avu ochiulă atentă la menzilurı séu poste. Domnitorulă căută să împucineze abuzurile ce se făceaă cu menzilurile și, între altele, dete pitacă la toți căpitanii de menzilurı de pre margine, că a aflată Vodă că ei dau teskerele de câte 2 cai și încă și ună surugiă cu calulă séu, la orı-cine vine de peste Dunăre și din Moldova, și că sunt obligați să le dé apoi și căpitanii de menzilă din launtrulă țereı, în locă de ună *cală* de călărie pentru olacă și unulă cu surugiulă. Să lipséscă *edeculă* adaosă de ună ală duoilea cală. Numai la cei cu fermană séu buiulurtarı să dé două cai (2).

Intre măsurile lui N. Mavrogheni relative la vămi, amă aflată ună pitacă din 1786, Iulie 18 (3) oprindă intrarea în Țera Munte-nésă a păcurei din Moldova.

(1) Buciumulă, de Boliac, 1863, pag. 28.

(2) Cod. No. XVII, fila 181 verso.

(3) Cod. No. XVII, fila 55 verso.

La Ianuarie 1, 1789, vămile de la fruntarie nu erau arendate. Decî N. Mavrogheni a trimisă pitacū circularū la toîi ispravnicîi, să rînduescă la fie-care vamă cîte unū omū de încredere pre lîngă vameşulū celū vechiū, carî să strîngă venitulū anulū ce începe, *cu catastifū deosebitū*, pînă se va rîndui altū vameşū (1).

Va se đică erau vămile după unū tarifū specialū, iar nu în totulū conforme cu prevederile tratatelorū comerciale ale Austriei cu Turcia, de a se plăti o taxă fixă de 3⁰/₀.

Ne arendarea vămilorū pe 1788—1789 pare a se explica pe împrejurările răsboiului. Nu s'au găsitū cumpărătorî acestui venitū în vreme de *resmeriță* (2). Sunt cărți deschise la 22 județe de dincolo de Oltū, cu data Octombrie 31, anulū 1788 și alte 5 porunci cătră 5 județe oltene, trimise sub adresa lui Pah. Ioniță Buzescu și Iordan Teodosie, ispravnicî de Dolj, ca ei să caute vămile în regie, prin ómenî de bună credință.

De alt-mintrelea pucin a trebuitū să fi produsū vămile, despre Austria mai alesū, de óre-ce încă din Iulie 11, anulū 1787, Mavrogheni opresce exportulū în Austria de *zahere*.

Circulară cătră vătășei plaiurilorū, oprindū exportulū de zahere, fie cătū de puțină, prin mocani bîrsani, îngăduindu-le să ia numai porumbulū cătū le va trebui pentru mîncare aici în țéră la strînsū, dér nu a și-lū exporta. Domnitorulū ordonă pentru acésta, să se întărescă drumulū și potecile plaiului. 1787, Iulie 11 (3).

Acéstă probițiune a exportului zaharelei, ba chiar și a importului de orî-ce marfă din Austria și Ungaria, este generală la Februarie 3, anulū 1788, din cauza împregiurării răsboiului :

Cărți la vătăși plaiurilorū

Domnitorulū le ordonă să întărescă strașnicū paza hotarului și drumulū mergerei în lăuntru, «și de astăđi înainte să nu îngăduiți mai multū a trece în lăuntru, nici suditū, nici marfă de a lor, nici zaharea, nici rămătorî, nici altū-felū de lucruri a le lorū, cum nici din lăuntru a veni aici în țéră asemenea să nu îngăduiți sudiți, séu vre unū felū de marfă a lor, și cu totulū să fie opriți, iar întâmplându-se venindū din lăuntru vre unū negușitorū raia ca să iasă în țéră, pre acela numai să-lū lași să vie cu marfa lui împreună, neopritū, care acéstă pază să o faceți negreșitū cum o poruncimū, că veți cădea în mare urgie».

(1) Cod. No. XVII, fila 121.

(2) Cod. No. XVII, fila 345.

(3) Cod. No. XVII, fila 191 versg.

Cu privință la protecțiunea ce N. Mavrogheni acordă orașelor în desvoltarea lor, avem de înregistratū aci hrisovulū Ploescilor, din 1786, Iunie 24, ca vorniculū Moruz să nu le ia taxe, orī chirīi de casă, și nici unū amestecū să nu aibă Moruz cu orașulū și nici cu loculū din jurulū orașulū până la ore-care raze, fiind-că orașulū, acesta este și a fostū moșie domnescă slobodă și cu nedreptate Alex. Ipsilant a datū orașulū lui Moruzi. Ba încă la 1781, cuno-scându-și greșala, însuși Ipsilant a revocatū hrisovulū său datū lui Moruzi. In urmă Nicolae Caragea V. V. și apoi Mihaī Suțu iar cu nedreptate aū datū Ploesciī lui Moruzi. Contra acestor hrisove ultime aū reclamatū ploesceniī cătră Mavrogheni, care acum iarăși declară Ploesciī de orașū liberū (1).

XI.

Edilitatea publică.

Centralisarea puterei în mânile Domnului, îl obliga a se ocupa de toate cestiunile. Din dispozițiunile luate de N. Mavrogheni, din direcțiunea edilităței Bucurescilor, avem de menționatū aci reintocmirea gardurilor înconjurătoare Bucurescilor, garduri făcute, cum scimū, sub Alex. Ipsilante :

«Iă N. P. Mavrogheni VV... D-ta vel Spătarū, fiindū-că ne înscuințămū cum că gardurile care aū fostū făcute de jurū împrejurū Bucurescilor s'aū stricatū și prăpăditū la unile locuri, cu totulū remăindū vracnisce, deschise, pe unde pōte intra și a eși nu numai cu piciorulū, ci și cu carulū și fiindū-că mahalagiiī sunt datorī alū face și alū drege la locū, ca unulū ce este pentru însăși a lor împrejmuire ; iată poruncimū dumitale, să rînduesci zapciiī harniciī prin toate mahalalele marginei, ca să pue pre mahalagiiī să drégă și să facă gardurile pe unde sunt stricate, întemeindu-le bine, precum aū fostū ântēiū făcute și în grabū să le să-vîrșescă până este și vreme bună, stândū zapciiī d-tale mumbașiriī asupra lor, până ilū vor isprăvi, cum poruncimū, fără zăbavă, remăindū deschise numai drumurile podurilor ce sunt cu străji. 1788, Octombre 28. (2).

(1) Cod. No. XVII, fila 44.

Se vede că de Moruzesci nu era mulțămitu Mavrogheni. El luă in 10 Iulie, 1786, dela Vornicul Moruzi și 14 sălașe de țiganī ce i s'aū fostū dăruitū dintre cei domnesci, de cătră Mihaī Vodă Suțu, sub cuvânt că acei țiganī sunt de preste Dunăre, răia a impar. turcesci, ce potū fi considerați ca țiganī domnesci, iar nu ca țiganī particulari.

Cod. XVII, fila 29 verso.

(2) Cod. No. XVII, fila 338.

Unu asemenea gardu—nu era numai pentru vama oraşului, dër şi pentru siguranţa publică sub Mavrogheni. Iată unu pitacû curiosû adresatû de Domnitorû câtră Logofêtulû Spătăriei şi câtră Ceauşû — din 1787, Februarie 4, — imputându-le că o muîere a pututû fugi din Bucurescî fără scirea străjilorû :

Pitacû câtră Logofêtulû spătăriei şi câtră Ceauşû, din 1787 Februarie 4. Poruncimû Domnia mē câtră Logofêtulû al spătăriei şi d-tale Ceauşû spătărescû, fiindû-că amû luatû D-nia mē înscinţare cum că *astă-nôpte aû fugitû o muiere din Bucurescî, de care forţe ne-amû tullurat D-nia mē asupra-vă* : de ce se nu fie strejile cu paza cea cuviinciosă ? şi ce fel de strejă păzescû, când potû şi muerile a eşi din Bucurescî nôptea fără de nici o oprire ? cu adevêratû vrednicî sunteţi de pedêpsa cé mai grē. Ci dar, deschideţi-vē ochi şi întăriţi *strejile bine pre totă marginea Bucurescilor*, de jurû împrejurû, ca se nu se mai întâmple altă dată a putē dosi omû seû muîere din Bucurescî şi a nu'lû prinde strejarî, că în credinţa lui Dumnezeû vē spânzurû încâlţaţi-îmbrăcaţi! » (1).

Pentru grija pavelelor, a curăţeniei stradelorû, era şi sub Mavrogheni totû *Epitropia* întocmită sub Ipsilante. Cutia acesteî epitropiî era însa slăbită în fondurî, din causă că boeriî nu-şi plăteaû sumele datorite la îmbrăcare de caftanurî.

Atunci N. Mavrogheni, înscinţatû că boeriî ce îmbracă caftane de boerû, cum şi ispravnicî ce se orânduescû şi egumenî, nu mai daû *avaetulû* lor la cutie şi fiind-că aceştî banî servescû la podurile din Bucurescî: «într'acéstă vreme când sunt cheltuelile grele ale d-lor boerilorû şi ale egumenilorû, să aibă deosebire şi uşurinţa la data aceluî havaetû, din ceea ce da mai înainte, şi să dea totuşi şi ceva la cutie, . . . otărîmû că dela vel Banû până la vel Postelnicû, să dé la cutiă câte talerî 20, şi dela vel Clucerû până la vel Comisû să dea câte talerî 10; iar dela vel Sărdarû în josû, când vor îmbrăca domnescele caftane, orî halia orî paialicû, până la celû micû, cum şi ispravnicî, să dé câte talerî 5, şi egumenî mănăstirilorû marî câte talerî 20, iar ai mănăstirilorû celor-l-alte câte talerî 10. După care acéstă orînduială să aveţi d-vóstră boerî epitropî a urma». 1789, Martie 24 (2).

Domnitorulû avē în considerare dificultăţile boerilorû în timpulû resboiului şi de aceea reduse darea lor la cutia epitropiei.

Indată după sosirea în ţeră a lui N. Mavrogheni, el aflându cutia

(1) Cod. No. XVII, fila 126 verso.

(2) Cod. XVII, fila 349.

epitropiei sleită, ordonă Spătarului și Agei să oblige la repararea podurilor seŭ pavelelorŭ, pre chiar prăvăliașii seŭ proprietarii de case, fie-care în dreptul casei sale.

Eată pitaculŭ în resumatŭ :

Pitacŭ către spăt. și Aga din 1786 Iunie 20. Vodă a găsitŭ podurile din tirgŭ câtŭ și de prin mahalale fôrte stricate, așa că pe unele ulițe nu pôte obștea să trecă nici călare. Poruncesce ca tirgoveții, prăvăliașii și mahalagii să fie obligați a drege pavéaua dinaintea prăvăliei și a porții, pe unde este podulŭ cu podéua să facă totŭ cu podene, iarŭ în mahalalele pe unde sunt făcute lesi cu tufă și cu paie să le repare cu de acestea (1).

Podurile pe apa Dâmboviței se făcea, cum vădurăm, mai adese de cătră mahalagi. Podulŭ dela Radul Vodă a fostŭ făcutŭ de cătră egumenulŭ Mănăstirei. La 1787, Aprile, fiindŭ stricatŭ, Mănăstirea fu silită, cu mumbașirŭ, să-lŭ restaure, dér la 14 Aprile, se ridică mumbașirulŭ. (2)

Ma! este unŭ Pitacŭ din 1787, Decembrie 9, cătră boerii epitropi, pentru podulŭ ce se face în mahalaua sfinții Apostoli (3).

Epitropia este silită a da sémă în 1788, August 31, prin cartea Domnitorului (4).

Una din preocupările lui N. Mavrogheni, fu înmulțirea apei în Bucuresci. Dăm la anexe actele lui, relative la întemeierea conductelorŭ de ape, adusă la casa principală de ape, lângă biserica lui, unde construi unŭ chioșcŭ frumosŭ, care deveni loculŭ de preâmbulare a totŭ orașulŭ și a lui Vodă. Acolo avé el și o villă, de care vorbesce Anastase în Istoria lui Mavrogheni (5).

(1) Cod. No. XVII fila 39.

(2) Pitacŭ scutindŭ pre mănăstirea Radu Vodă de a face pod lângă mănăstire pe Dâmbovița, după cererea mahalagiilorŭ, fiindŭ-că acelŭ podŭ este pentru usulŭ lor și deci mănăstirea nu e obligată al reface. Pre celŭ vechiŭ l'au fostŭ făcutŭ unŭ anteriorŭ egumenŭ din bună-voință. Acésta s'a adeveritŭ de Filaret Episcopŭ Rimnic, și de boeri din Divanŭ D. Ghica vel Ban, Manolache Brâncoveanu vel Vornicŭ de țera de jos. Să i se ridice deci *mumbașirulŭ* de execuțiune.

Cod. No. XVII, fila 176.

(3) Cod. XVII, fila 246.

(4) Carte la epitropiŭ cutiei, din 1788, August 31, cerend dare de sémă generală de baniŭ cutiei. Veliții logofei să aibă a trămite acéstă carte.

Cod. No. XVII, fila 321 verso.

(5) Veđi Buciumulŭ din 11 Ianuarie, 1861.

14 cărți date la boeri pentru cișmele din 1786 Noembrie 11

Domnitorul Țițe, că cu ajutorul Maicei Domnului a căruia Bună-vestire se prăsnuesce la scaunul nostru din curtea veche, și cu cheltuiala sa (a Domnitorului) s'au adus pentru podoba poliției și îndestularea orașului «apele dela Crețulesci făcându-se cișmele curgătoare atât în lăuntru curții și afară din poartă cât și în deosebite locuri și părți ale poliției, iar mai virtosul afară la câmp de marginea Bucurescilor în locul ce se numesce la căpătâiul podului Mogoșoiei am ridicat o înfrumusețată zidire făcându chioșcu cu odăi și cu totă podoba sus și jos și havuză precum este de față vedută, unde pot ajunge și toți locuitorii ai poliției, de mergu pe jos, fiindu aproape, și 'și facu priveala lor». Aceste ape Domnitorul le închină lui Dumnezeu care l-a ajutat și pe care 'l roga să-l ajute și la aducerea altor ape de la «Giulesci» întru mai multă îndestulare. Decă fiindu că dintr'aceste ape ot Crețulesci, am bine-voitu și din însăși proerisul Domniei mele am cugetat ca să arătăm har cătră dumnului cinstit și credincios boerul Domniei mele întru cinstea și îndestularea casei d-lui și a tuturor omenilor casei d-lui și a împrejurășilor mahalagii, am datu der d-sale acestă domnescă carte, ca să aibă una măsură de apă, care măsură de apă să fie d-lui volnică a o metahirisi la casa d-lui. Pentru care hotărîm ca nici o dinioră să nu se împuțineze, nici să i se ia acestă măsură de apă atât d-sale cât va avé viață dela Dumnezeu, cât și după sevârșirea d-lui să rămăie la casa d-sale vecinică și ne strămutat, ca unu haru ce dintr'a noastră osteneală și cheltuială i-am făcutu, după volnicia ce am avutu pe a noastră dreptă lucrare. Dreptu aceea, peruncim d-vostră epitropiloru, ce veți fi după vreme asupra cismelelor din Bucuresci, cum și ție *suilgi başa* și meșterilor *suilgi*, și voue scutelnicilor ce sunteți orânduiri pentru șanțul cișmelelor, nu numai să vă feriți a face după vreme vre-o scădere de măsură de apă a d-sale, și încă ajutorul cel cuviincios să aibă a-i da meșterii *suilgi* în vreme ce va avé trebuință de vre unu meremet și de curățenie».

Iată boerii cari au căpătat apă :

Vel Banu Ghica, Pach. Crețulescu, Cluc. Slatineanu, Vor. Moruzi, Mănăstirea Sf. Sava, vel Banu Filipescu, Vor. Racovița, Cluc. Ionița, Cluc. Zamfir, Vorn. Ianache Văcărescu, Logof. Dudescu, Vorn. Pârșcoveanu, Logof. Manolache Brâncoveanu, Logof. Greceanu (1).

Cismelele erau un venit al cutiei epitropiei obstesci. Pentru regularea acestui venit, N. Mavrogheni dete o carte din 1787, Iunie 25, ce o aducem aci, după Cond. No. XVII, dela Arh. Statului, fila 196 verso.

Prin hrisovul primitiv al cișmelelor, Mavrogheni dăduse îngrijirea lor și a adunării veniturilor lor, la obstesca epitropie :

«Der socotind Domnia mé, că dându-se la cutie póte să se cheltuască la alte trebuințe, și când va fi trebuință de a se drege séu a se meremetisi vre una din aceste fântâni, când se va întempla să se strice, să lipsescă bani; de aceea, printr'acestă carte a Domniei mele, orânduim pe iubitorul de Dumnezeu

(1) Cod. No. XVII, fila 103.

Păr. Episcopu de Rîmnicu, Chir. Filaret, ca să se strîngă bani din eratul fîntanelor la Sf. sa, ca unul ce este cel mai întîiu epitropu alu acestor fîntâni și prin a Sf. sale epistacie și a d-lor sale celor-l-alți boeri epitropi, să se cheltuască la cele ce va fi de trebuință, urmîndu însă Sf. sa din preună cu d-lor boerii epitropi, pentru cheltnela fîntanelor și pentru prisosul ce va rămînea din bani pe anu, întocmai după coprirea hrisovulu Domniei mele și acêsta spre a se strînge eratul la Sf. sa, să urmeze în cit va avé viață, iar după petrecania sf. sale să rămîie a se strînge iratul iarăși la cutie, prin d-lor epitropii».

Maî există unu pitacû la isprăvnicia din Muscel, 1786, Maî 27, să trîmiță la Bucuresci 11 olari români, să ajute la regularea cismelor cu plata hotărîtă. Asemenea s'a cerut alți 11 olari din jud. Dâmbovița (1).

Alte măsuri de edilitate ;

Oprire de a slobođi arme în orașu.

Pitacû cătră vel Spătaru și vel Aga.

«Fiind-că este și lucr de primejdie și de spaimă a se arunca în lănturu Bucurescilor, întrun norod, pistole și puscî, fără de nici o trebuință, iată poruncim d-tale Spătaru și d-tale vel Agă . . . să dați porunci la toți zapcii d-vostră, că ori pre cine va prinde aruncîndu pistolu, seŭ pușcă, ver pre uliță, seŭ prin curți, pre unul ca acela să aibă voie zapcii d-vostră a intra ver unde va fi ca să-lu aridice să-lu aducă la D-nia mé ; însă să dați întîiu de scire cu pristavû la totă obștea, ca să fie însciințați de acêstă poruncă și după aceea când nu se vor supne să urmați după cum vă poruncim (2)». 1787, Iulie 25.

Regule pentru slugi.

Pitacû domnescu cătră vel Spăt. și cătră vel Aga, pentru slugi, în ce chipu să le dé stăpâni simbrie.

Slugile să servescă până la sorocû.

La eșire, stăpânul să le deé adeveriță la mîna. ca să-î serve acestu atestatû de a intra la altu stăpân, și fără de care nimeni să nu-lu primescă în slujbă.

Cu pristavû să deé de scire în totu orașul Bucuresci, că este opritu a da simbrie mai mare decăt se urmază, și că nu e liberu să se primescă slugă și poslușnicu pre cel fără răvașu dela stăpânul anterioru. Sluga care va cere mai mare simbrie, decăt a avutu, și stăpânul care va da mai mare simbrie, se vor pedepsi. Se va lua dela dânsul la cutia de milostenie, banii ce dă mai multu ca simbrie, de vreme că-î risipesce fără de rânduială. Stăpânul încă este datoru să dea slugii răvașu de bună purtare. 1786, Iunie 5 (3).

(1) Cod. No. XVII, fila 12.

(2) Cod. XVII, fila 201.

(3) Cod. XVII, Arch. Stat., fila 22.

Coșari și măsură pentru focu.

Pitacū cătră vechilulū spătăriei și cătră d-lui vel Aga, din 1786, Mai 20, ca prin «*pristavū sū dēe scire la toți de obște, atâtă casnicilorū câtū și prāvāliașilorū*» să aibă grija de a-și mătura coșurile în vreme. Asemené să dați «*strașnica poruncă coșarilorū, ca nelipsitū să ămble în tōte dīlele prin mahalale*». Pitaculū mai adaugă că toți prāvāliașii să aibă după obiceiū puțină cu apă, care să fie totū-d'auna plină, sub pedēpsa grea, în casū de focū din pricina lui și cu amenințare de a respunde pagubile. Aga și vechilulū spătăriei, se privegheze de aprōpe, spre a nu se întâmpla primejdie «*căci și asupra d-stră ne vom turbura și nu veți avea nici unū respunsū*» (1).

Umblare cu trāsuri.

Pitacū Domnescū cătră vel Spăt. si vel Aga, din 1787, Martie 6. Domnitărulū poruncesece ca butcile, carele și căruțele să nu mai ămble ĩute pe ulițe, că s'aū întâmplatū și mōrte de omū, cum a fostū casulū cu Ion Surugiul, când s'a călcatū o muiere și a omorit'o cu rōta carului, «*fiindū aprōpe de cunoscīntū cū vizitiū din blestemata firea lor, obicinuiți fiindū a se ĩntrece unulū cu altulū și a alerga cât potū cu butcile și caretele pe uliță, și fiindū-că pe uliță pururea nelipsitū urdină ómeni pre josū și călări, la trebuința lor, negreșitū se potū întâmpla multe ca d'alde acestea. «Cu pristavū sū se vestescū tut'rorū: archirei, sēu boeri mari să-și ĩnfrīneze vizitiū, să mērgă ĩncetū pe uliță, priveghiāndū și de o parte și de alta, strigāndū ĩnainte să se pāzescă, iar mai vērtosū când este bulucū, orī să aștepte să se curețe și să se lārgescă loculū de a trece, sēu se urmeze mergerea cu mare liniste și ĩncetinelū. Domnitorulū ordonă zapciilorū și căpitānilorū de respāntie a-lū da josū de pe caprā pre contra-venitorū și a-lū trāmite prin spātārū și aga la Domnū să-și ia pedēpsa. Toți să fie cu priveghere, căci și zapciū și căpitāni de respāntii și aga vor fi respunđetori*» (2).

XII.

Mavrogheni și poporulū.

Dionisie Fotino đice, că N. Mavrogheni «*cātră poporū se areta protectorū și generosū, iar cătră boeri desprețitorū și tiranū*» (3).

Acēstā apreciare, cum vēdurām, e drēplā. Este ĩnsă util s'o documentāmū prin câte-va acte inedite.

(1) Cod. No. XVII, Arh. Stat., fila 7. Amintēscă-șĭ cititorul de mēsurā luatā de oprire a fumārei de tutunū pe strade ba chiar și ĩn prāvālii (Veđi la domnia lui M. Șuțu).

(2) Codica XVII, fila 159.

(3) Ist. Daciei, t. II.

Așa este pitacul circular, ce N. Mavrogheni trimisă tuturor proprietarilor de moși, mănăstiri, schituri, boeri mari și alu doilea, boerinași, mazili..... curându după ce sosi în Bucuresci, la 28 Mai, anul 1786, și prin care Domnul își manifestă otărirea de a apăra pre țeranul clăcașu, contra asupririlor moșierilor.

Eată actul acesta foarte important:

Cărți deschise la 17 isprăvnicii despre *clacă* și *religiune*.

«Cuvioșilor Arch. egumeni și epitropi de pe la mănăstiri, starișilor de pe la schituri, d-vostre boerilor mari și al doilea, boerinașilor, mazililor și tuturor celor ce aveți moși și sate în județul sănătate, vă facem Domnia-Mé în scire, că viind de acum înainte vremea a totu lucrul pământului, a dijmei bucatelor, a trebilor casei fieșcăruia stăpân de moșie, când aveți a cere de la sătenii ce vă locuesc pe moși, datoria cea ce vă sunt dator a lucra și a da pentru dreptul pământului, nu am lipsit mai dinainte, din vreme, a vă da domnescele noastre învățături și porunci și a vă arăta scoposul și voința Domniei mele în ce chip este, ca să povățuiți pe isprăvniceii ce-i aveți, în ce chip să se porțe cu locuitorii, cum și inșiși cuvioșia voastră și d-vastră să fiți următori, după cum mai jos se coprinde:

«Fieși care stăpân de moșie să nu supere pe locuitori peste poruncile domnesci și preste dreptul acela ce este alu moșiei obicnuitu și scrisu prin condici, nici la clacă nici la dișmă, nici să metachirisască pe locuitori ca pe țigani seș ca pe nisce robi, a-î frământa și a-î sfărâma fără de milă, nici să-î căsnască, să-î bată, seș să-î ocărăscă cu injurături nesuferite, pe dênșii, seș pe soțiile lor, socotindu-vă fieși care, că toți zidirea lui D-deu suntem și toți frați întru Christos ne numim, după cum ăice sfânta evaughelie, și aceia ne sunt dați ca un amanet de la care ne folosim și ne îndestulăm. Pentru aceea trebuie să-î metachirisim pe dênșii după cum este voia lui D-deu, cu blândețe, cu bunătate și cu cuvintă de omenie, fiindu-ne milă de prostimea lor și atăta la lucru de clacă să nu-î îngreuneze preste obiceiul pământului. seș preste vreme, seș a-î trimite pe la moși depărtate, cât și la luatul de dișmă să nu-î păgubască a le lua ori mai multu preste drépta deciuială și preste cuprinderea poruncilor domnesci, ori cu banițe mai mari și preste vreme, ori a alege și a le lua fruntea bucatelor, ci precum le dă lor D-deu rodul bucatelor, așa și stăpânul moșiei să primască și din bun și din prost și întru tôte să păzască dreptatea și orânduela lor, făcând pe celu prostu, cu cuvântul a-l înțelege și a împlini datoria lui, care este dreptul stăpânului moșiei, seș când se întâmplă între dênșii vre-un rău omu, semețu și împotrivoru, pe unul ca acela să-lu arătați la dregători, ca cu judecată și cu dreptate să-lu supue și să-lu facă se urmeze, iar să nu pedepsască cinevași de sine și nici inși-vă, nici cei orânduiți omeni ai voștri, că pentru aceea avem orânduiți dregători și zabeți pe afară. Ci daru să fiți următori toți după poruncile Domniei mele, căci cine se va îndrăzni a face vre-o urmare preste porunca Domniei mele, să scie, că va fi căzut în urgie. Lângă acestea tôte, se cade cuvioșilor vostre, egumenilor, protopopilor, preoșilor, ce sunteți parte bisericască, cum și d-vastră boerilor mari și al doilea, ce sunteți cu sciința învățătorei, ca și pentru ale legei, să arătați celoru proști, *invățându-ri cu blândețe și cu durere cum să viețuiescă, ea nisce pravoslavnicu curăț, făcându-vă la acesta înțéiu d-văstru paradigmă cu urmarca celoru bune, ca să vadă cei proști, să se indemneze*

să nu petrecă dobitocesce, fără de biserică și fără de grijanie și spovedanie la vreme, și în scurt ca pe niște fii ai voștri să-î aveți și să-î iubiți; căci avem a da sémă pentru acésta înaintea lui D-zeu; drept aceea nu numai d-vóstră să urmați datoriei creștinesci, ci mai virtosă pe copiii voștri când mergeți la biserică să-î trageți, ca păstorul oile séle, și cât pentru d-vóstră de ați mersu séu nu, nu este atâta păcatu, când vede Dumne-deu că aveți credință și dragoste, iar supușii voștri, cari locuescū pre lângă voi, cei ce aveți sciința învățătorei, cari spânzură la a vóstră chivernisire, cum și copii voștri de nu vor petrece creștinesce, să sciți că păcatu este în grumazul vostru; iar când veți avea grijă pentru dênșii, cum dicem, se sciți că mai multu haru veți afla dela milostivulū Dumne-deu pentru dênșii decât pentru rugăciunile d-stră. Dar și locuitorii săteni trebuie, la cele ce sunt datorī cătră stăpânulū moșiei, să nu se împotrivescă, ci cu protimie să împlinescă datoria lor și dreptulū acela ce este al stăpânulū moșiei, claca să o facă pe deplinū în ȕilele cele orânduite și obicînuite și de vreme fără nici o împotrivire, lucrulū lorū, și cu înbărbăție, iar nu silitu și fără tragere de inimă; ȕioa să o apuce de diminéțā însuși casniculū și celū vrednicū de muncă, iar să nu trāmițā copii séu muierile lor; dișma să și-o dea deplinū cu dreptate și de vreme, ca să nu păgubescă stăpânulū moșiei întru nimicū de dreptulū lui; pentru că cum voim binele și fericirea lor, și precum îi iubim pre dênșii, așa voim și drepturile stăpânilor de moșie să se păzescă și să nu suferimū nedreptatea, séu paguba, nici la o parte, nici la alta; cei mici celor mari să le dea cinstea cuviinciosă, să cunoscă pre stăpânulū moșiei de voluicū pe pāmēntulū séu. Poruncimū și d-vóstră ispravnicī ai județelorū, tóte acestea câte poruncimū mai susū, să păziți a se griji, atātū pentru stăpânii moșielorū, ȕa să nu supere pre locuitori mai multū peste obiceiū, la lucru de clacā, séu la cerere de dișmā, nici să-î căsnescă, séu să-î metahirisescă fără de milă ca pre țigauī și robi, cât și pentru locuitori a nu se împotrivi la cele drepte și obicînuite ale stăpânulū moșiei și a se purta și ei cu orânduiala cea bună și cuviinciosă, făcēndū pre cei reī cu cuvēntulū să înțelégā spre a urma, și dāndū ajutorulū celū cuviinciosū stăpānului de moșie la cele drepte și cuviinciose. Să nu aveți grijă numai āntēiū când vē vine porunca nóstră și apoi să o dați uitării, aū să mai acceptați a doua și a treia poruncă, pentru câte o trebā ci și dupā acésta, pururea și în tótā vremea în urmă să aveți luare amiute ca să se păzescă voința nóstră, pentru că a doua poruncă vē va fi cu urgie, și cartea acésta să puneți să o citescă întru aūȕulū egumenilorū, boerilorū și tuturorū stăpānilorū de moșii; așīderea să o citescă întru aūȕulū tuturorū sātenilorū ca să o înțelégā de obște, și în scurtū să o faceți acésta cunoscutā și sciutā tuturorū, la mari și la mici, și să avem rēspunsū (1). 1786, Mai 28».

Nu numai că ceru N. Mavrogheni ca moșierii să nu încarce pe clăcașii în lucru peste ponturi, dér, unde putea, el mai scădea chiar și din ȕilele datorite de sāteni.

Așa, avem o carte de judecată, a sātenilorū de pre moșia Mitropolia-Tirgoviștea. Domnitorulū apērā pre sāteni contra pretențiunilorū îngrijitorulū Mitropoliei, care le cere clacā 12 ȕile pre anū, pe când

(1) Cod. No. XVII, fila 17.

Domnitorulŭ Ț recunósce datorŭ numai cu șése ȝile, și ameninȝă cu pedepsă grea pré dichiulŭ mōnăstirei care a maltratatŭ pre țeranŭ (1).

Sub N. Mavrogheni aflăm întemeiate unele slobodŭ de Sirbŭ (bună oră la Cornățelŭ în Ilfovŭ) cu anume învoelŭ de clacă și ruptă la visterie (2).

XIII.

Cultura publică sub Mavrogheni.

Din douē privinȝi ne remăne a mai vorbi despre N. Mavrogheni înainte de a ne ocupa de evenimentele din anulŭ 1787 și înainte, cu referinȝă la politica externă și la resboiŭ.

Prima întrebare este cu referinȝă la cele ce Mavrogheni, orŭ carŭ sub Mavrogheni s'aŭ realizatŭ, pentru cultura generală a țerei.

Este necontestabilŭ, că scólele reorganizate de Alex. Ipsilant, aŭ primitŭ protecȝiunea lui N. Mavrogheni.

În August 25, anulŭ 1786, Mavrogheni ordonă tuturorŭ ucenicilorŭ dela scóle, să asculte de Filaret, episcopulŭ de Romnic pre care l'a orînduitŭ nazirŭ asupra scolilorŭ domnescŭ. Eată pitaculŭ :

«Fiind-că dumnélui iubitorulŭ de Dumneȝeŭ, părintele episcopŭ Rōmnic Filaret, este orînduitŭ de Domnia mé asupra scólelorŭ domnescŭ nazirŭ, și purtătorŭ de grijă, poruncim tuturorŭ ucenicilorŭ dela scólă, să nu arêtaȝi împotrivre povățuirilorŭ séle, ci să fiȝi următorŭ și ascultătorŭ, mulȝămindu-vé cu mila ceea ce vé este orînduită de Domnia mé, care să nu o socotiȝi ca léfă și datorie, ci să o cunósceȝi o milă dela Domnia mé rînduită spre mângâerea și ajutorulŭ vostru, în vreme ce voi nu sluȝiȝi Domniei, séu altuia, ci înșive voué, vé sluȝiȝi folosulŭ și procopséla vóstră. Pentru aceea dar, mulȝămindu-vé la mila ceea ce este orînduită, să fiȝi sirguitorŭ la învățatură, ca să arêtaȝi rodŭ, pentru că celŭ nemulȝămitŭ și neurmătorŭ, pre acela arêtându-ni-lŭ sf. sa, îl vom lipsi și-lŭ vom isgoni» (3). 1786, August 25.

Încă în primulŭ anŭ alŭ Domniei séle, N. Mavrogheni se otărăsce să înfiinȝeze o scólă în seraiulŭ românescŭ din Constantinople, unde

(1) Cod. No. XVII, fila 62. Veȝŭ anexa.

(2) Cod. No. XVII, fila 130. Veȝŭ anexa.

(3) Cod. No. XVII, fila 73 verso.

să învețe 7 tineri pământeni limba turcă. Domnitorul însărcinează pe vel Banu Enache Văcărescu cu alegerea tinerilor bursieri ai Domnului, din fii de boeri mari câșt-va, și câșt-va din boerii de alu doilea, orfanii seii cu părinții.

Eată pitaculă către boerii epitropii obstesci :

Pitaculă către boerii epitropii

«De vreme ce între alte necuviincioase lucruri ce prin băgare de sémă am veđut Domnia mé că se află aici în țera Domniei mele, este unul și acesta de a nu se afla între pământeni, nici în orânduiala boerescă, nici în cé de alu doilea, vre unul ca să aibă știință de carte turcă, ce este limba *cé mai trebuinciosă într'acéstă țera*, care se află sub stăpânirea pré puternicului othomanicesc Devlet, și socotind Domnia mé, că și la acésta nu este pricină alta decât neindeplinirea datoriei ce se cuvine să aibă luminații Domni, selefii noștri ; asupra acestei faceri de bine amú cugetatú Domnia mé, din rîvnă părintescă fiind porniți, ca să împodobim țera întru cât Dumneđeésca providență ne-aú orânduit otcármuitor, mai virtos pentru acéstă facere de bine, și cu învățatura acestui cinstit și trebuinciosú dialectú, pentru ca să rămâie deapururé pomană; dreptú aceea, de osebi de scopos ce avemú ca să aducemú și aici dascáli de acéstă învățatură, fiind că am hotărít să facem *școlă a țerei la Țarigrad, în saraiul țerei Românesce*, cu cheltuiala Domniei mele, unde se învețe 7 tineri pământeni acéstă limbă, poruncim să cercetați fără zăbavă, ca să aflați 7 pământeni, atât din fii de boeri scăpătați, doi-trei, cât și din orânduiala de al doilea trei-patru, seii cu părinți, seii fără părinți, cari să voiască a merge să dobândescă acest lucru rîvnit, dupe cum ȓicem, cu cheltuiala Domnescă. Și de vreme ce acești ucenici, pentru ca să se îndestuleze fără zăbavă de acéstă învățatură, face trebuință a avé óreșcare însicinițare și de gramatica grecescă, amú orânduitú Domnia mé cercetătorú acestei pricine și purtător de grije pe d-lui vel vorn. Ianake Văcărescu. Decí dintre aflându acești ucenici dupe mijlocul ce vė poruncimú se-ı trimeteți la d-lui vel vornicú, ca urmându a face cuviincioasa cercetare dupe pãrunca ce i-am datú a-ı griji și a-ı gãti dupe voința Domniei mele și așa se-ı pornescă la Țarigrad, în numele lui Dumneđeú și cu blagoslovenia Domniei mele, ca se învețe și să se procopsescă, să fie de folosú țerei, bucurie stăpânirii și pomenire Domniei mele deapururea». (1) 1786, Octombrie 1.

În 1787, Iunie, esista scóle românesce în Focșani și Tirgoviște, cum resultă din pitaculú lui N. Mavrogheni (2), în coprindere :

«Dumnélor boerilor epitropii, din taleri 50 ce era a se da doctorului Manicat, eată vė poruncimú, taleri 15 să dați dascálului ce s'a orânduitú cu deosebită carte a Domniei mele la Focșani, și taleri 15 să dați dascálului ce s'a orinduitú la Tirgoviște, jud. Dâmbovița». 1787, Iunie 8.

(1) Cod. No. XVII, fila 120.

(2) Cod. No. XVII, fila 199.

Sciința este reprezentată în țără abé prin doctori, apotecari și căi-va ingineri (1). Spitalul Colțea din Bucuresci, are și el doctori și spițeri proprii. Cu pitaculă din 21 Iunie 1786, Mavrogheni numi pre doctorulă Constantin, medică ală *scóleloră*, iar ală Bucurescilor pre cunoscutulă doctoră Caracași. La orfanotrofie întări pre doctorulă Silvestru.

Eată pitaculă de rânduire al doctoriloră :

«D-lor boeriloră epitropi, fiindă-că m'am pliroforisită Domnia mé pentru Caracași dohtorulă politiei de aici, cum că este *practicosă* și *prothimosă* la tre-buințele țerei, de care toți sunt mulțamiți, étă-lă orînduim și Domnia mé a fi iară dohtoră ală politiei, cărula, poruncim să dați din banii cutiei pre lună câte 100 taleri; așiderea să dați și lui Silvestru, ce este dohtoră la orfanotrofie, pre lună câte 25 taleri, și lui Constantin ce s'a orânduită dohtoră la scólă, pre lună câte 25 taleri» (2). 1786, Iunie 21.

Anastase Grecul, dice că tóte meșteșugurile și artele le esercita în țără numai țiganii și că în diua când aceștia s'ar sui în căruțe și ar emigra din țără, acésta ar remâne lipsită de cântători, de danțători, de musicanți și de mesteri, și nu s'ar mai găsi nici căldărari, nici lăcătuși, nici cucieri» (3).

Cu tótă acéștă aserțiune, se póte proba, că nu numai țiganii erau meșteșugari, din atâtea hrisóve de rufetură. Apoi în alaiuri câte specii de musică n'am vedută? Eată, aci, dăm în extractă, în notă, o poruncă a lui N. Mavrogheni, din care se vede că și *trîmbițașii domnesci* aveau școlă anume (4).

(1) Carte din 1787, Martie 14, pentru léfa doctorului și a spițerului dela Craiova și a doctorului dela R.-Vâlcea. Lefile acestora rânduite au fostă de Mihaï Vodă și Ipsilant Vodă, și anume : taleri 200 din vama Craiovei ;

- » 200 dela Ocnele-Marî ;
- » 200 din vinderea oeritului ;
- » 200 din dijmărită ;
- » 200 din vinărici.

care facă taleri 1000. Peste acéștă sumă, Domnitorulă, cu acéștă carte, mai adaugă încă taleri 100 totă din slujbele mai susă arătate, care acéștă sumă, are a se împărți la cei doui doctori și la spițeri.

Cod. No. XVII, fila 165.

(2) Cod. XVII, fila 39 verso.

(3) „Românulu“ pe 1861, 12 Ianuarie.

(4) Carte de numire a lui Nițu, în slujba de vătafă de trîmbițași domnesci, ca să-î povățuiască la meșteșugă și să-î învețe. Poruncesce trîmbițașiloră să-lă asculte, și care nu-lă va asculta să-lă ducă la armașă să-și ia pedepsa.

Cod. No. XVII, fila 54.

Musica vocală, pentru care amă vedută în anii trecuți înființându-se anume școlă, nu a fost neîngrijită sub N. Mavrogheni :

Cartea ce s'a dată în 1788 Noembre 17, lui Dimcea cântărețul bisericeii Domnesci, «dupe vrednicia meșteșugului său ce are la cântările bisericesci și dupe slujba cu care s'a aflat slujind din mică vârstă și până acum, s'a făcut destoinic de mila Domnescă; iată ne-am milostivit Domnia mé de l'am făcut deștereul bisericeilor domnesci. Va avé orânduiala ce este a deștereului bisericeilor domnesci» din veniturile ce sunt orânduite tagmei preoțesci și cântăreților domnesci prin hrisov. Asemenea și deosebite scutiri (1). 1787, Noembre 17.

Cu pitaculă din 21 Iunie, 1786, N. Mavrogheni a ordonat Epitropiei obstesci, să deé Dascălului Mihalache dela clasa de musică, câte 40 taleri léfă pre lună și câte 15 taleri pre lună pentru trei scolari cântăreți dela Mitohulă Episcopiei Rômnic «cum și *vătafului copiiloră*» dela aceeași școlă (Mitohulă Episcopiei Rômnic) câte 5 taleri pre lună.

Nimeni mai poftitor de glorie și de laude ca N. Mavrogheni. Biografulă lui, greculă turcită Selim (Anastase) ne spune, că «una din principalele slăbiciuni ale lui Mavrogheni, era dorința sa cea mare de a figura în istorie» El se silia de a acorda dovezi de distincțiune tututuriloră aceloră pe care îi credea capabili de a-i da lui ore-care celebritate, fie în versuri, fie în prosă. Și Bucurescii ar fi devenit o grădină de scriitori de ode și de sonete, deca nu ar fi fost forțe anevoie a-i intra pe placă (2).

Era în adevăr în Muntenia o emulațiune de scriere și de arte, grație acestei poște de laude a lui N. Mavrogheni. Negreșit mai multă grecesce se scrie, dar se tipăresc și cărți în străinătate, dedicate lui N. Mavrogheni (3), cari cărți, ori-cum, au meritulă d'a atrage atențiunea Europei asupra țeriloră noastre.

(1) Cod. XVII, fila 340.

(2) „Românulă“, 1863, pag. 34.

Alusiune la scena curioasă, când Mavrogheni primi cu răcelă dela ună poetă grecă coșată, nisce versuri de laudă. Autorulă se rugă, vedendă răcelă lui Mavrogheni, să-i corogă însuși, ceea ce crede rău în poema lui. Mavrogheni șterge totă și lasă numai vorba : „*Mavrogheni*“, dîcendă că acestă cuvântă spune mai multă decât toate versurile lui.

(3) Așla la 1787, *Ioan Zaneti Clucerulă* imprimă la Viena cartea : *Réfutation du traité d'Ocellus : de la nature de l'Univers*, și o dedică în o prefață și francesă și grecă, lui N. Mavrogheni. În această prefață fericesce Valahia că are asemenea mare Domnă.

Avem dela N. Mavrogheni unŭ tabelŭ *naivŭ*, în colorŭ, zugrăvitŭ de zugravulŭ Grigorie, la 1 Ianuarie 1789 și însoțitŭ de numeroŭse versuri, cari sunt cea mai fidelă icônă a picturei și poesiei la 1789 și despre care vom avé a mai vorbi când ne vom ocupa de resbóele lui Mavrogheni din 1787—1789. El alăturăm aci în reproducere necolorată.

Aci vom termina aceste note asupra culturei, amintindŭ că Mavrogheni nu introduse limba grécă în Divanŭ, cu escluderea celei române, dar, nesciindŭ românesce, Mavrogheni ceru să se facă în limba grécă unŭ resumatŭ al coprinsului, pe marginea anaforalelorŭ ce î se vorŭ aduce.

Eată acestŭ actŭ :

«Poruncimŭ Domnia mé, d-vóstră cinstițilorŭ și credincioșii boerilorŭ velițŭ ai Divanului Domniei mele, pentru ori câte judecății căutați și ați căutatŭ, a căroră anaforale, séu cărți de judecată, au a veni inaintea nóstră, să le auzimŭ ; totŭ acele anaforale, séu cărți, îndoindŭ cóla de hârtie până în mijlocŭ, să se scrie de o parte românesce, iar la o parte grecesce, și așa de desubtŭ să iscălițŭ d-vóstră. Asemené poruncimŭ să urmeze și boerii judecătorii dela fieși-care departamentŭ negreșitŭ ; de care să arétați d-vóstră velițŭ boerii porunca nóstră departamenturilorŭ tuturorŭ. Care anaforale, séu cărți, aveți d-vóstră a le face cu mijloculŭ care am arétatŭ d-vóstră, pre scurtŭ scriindŭ temeifulŭ în care spânzură tótă pricina și hotărirea dreptăței, care aveți a face după pravilă. Intr'acestŭ chipŭ este voia și porunca nóstră să urmați» (1). 1786, Iunie 12.

Trebue să constatămŭ, că porunca lui N. Mavrogheni în acéstă privință n'a fost îndeplinită decât la rari anaforale și anume relative la procese, ca să póta Domnitorulŭ a-și da sémă, cine din procesanți avé dreptatea. În adevérŭ, numeroŭsele codici de Divanŭ din domnia lui și peste 200 de acte diverse ce posedemŭ înșine dela N. Mavrogheni, sunt tóte exclusivŭ în limba românescă.

Întru cât va fi contribuitŭ la manșinerea limbei române ca limbă de Statŭ, unŭ Enache Văcărescu, visterniculŭ lui N. Mavrogheni, noi nu putem spune. Dar vom aminti, că la 1787 publică Enache Văcărescu *gramatica* limbei românesce (2).

(1) Cod. XVII, fila 36 verso.

(2) „Observațiŭ séu băgări de sémă asupra regulelorŭ și ordinelilorŭ gramaticiei românesce adunate și alcătuite acum ântênu de dumnculŭ Enache Văcărescu, celŭ de acum dicheofilaxŭ al bisericei cei mari a Răsăritului și mare vistierŭ al principatului Valahiei. În tipografia Sfintei Episcopii a Rômnicului la 1787“. *Veđi anexa relativă.*

Negreșitū, astădī nu se mai pōte susține cā Enache Văcărescu este primulū gramaticianū alū Romānilorū. Deja la 1757 romāniī aveau unū gramaticianū. Macarie, apoī Măzăreanu archimandritulū, care preda gramatica romānescă în scōla dela mōnăstirea Putna, apoī la 1779 gramateca romāno-rusescă tipărită la Iași de *Toder Sholerul* și imprimarea în 1788 la Blaj a gramaticelī romānescī, a doctorului Molnar, probéză cā Enache Văcărescu nu este a fi consideratū ca inițiatorulū studiului gramaticelī între romāni, ci cā el este unū demnū de laudă factorū, dintr'o mișcare deja existentă între toți romāni. Nu imputināmū în nimica laudele cuvenite *boiarului* E. Văcărescu, dar facem *istorie!*

XIV.

Dăriile sub N. Mavrogheni.

Una din cele mai grele acuzări ale lui Enache Văcărescu contra lui Mavrogheni, a fostū cā acestū Domnū a jăfuitū și prădatū țera.

La 1 Ianuarie, 1787 (1), după cererea lui Mavrogheni, Enache Văcărescu, trece dela vornicia mare la visterie. Dēcă arū fi fostū adevēratū cā N. Mavrogheni a scornitū birurī noue și grele, ar fi putut-o spune visterniculū. Am vēđutū cum însuși N. Mavrogheni, în circulara sa către țeră, desminte acele scorniturī boerescī, cā va pune birurī noue. Apoī Dionisie Ecclesiarcul dīce lămuritū cā «*dăjdiile raelelorū nu pré erau grele*» (2).

Condicele domnescī dela Arh. Stat. nu conservă nici ele urme de adăogirī de birurī și de scorniturī de birurī noue.

Așia slujba tutunăritului pre 1787, este de pogonū cultivatū și mēsuratū cu stīnjenulū pecetluitū, cāte 4 talerī vechī și ploconū de nume, banī 40 (3). Totū așfa era și mai nainte de N. Mavrogheni. Monopolulū sarei urmēză regula din trecutū. Cămărășia Ocnei nu pare să fiă produsū venitū indoitū, în 1787, Martie (4).

(1) Tesaurū II, pag. 293.

(2) Tes. II, pag. 48.

(3) Cod. No. XVII, fila 196.

(4) Cod. No. XVII, fila 161.

Oeritulă continuă ca în trecut.

La 9 Octombree, 1788, Domnitorulă trămite carte la taxildariilă slujbei oeritululă, să grăbescă incasările și să trămită baniilă acestei slujbe: «să trămiteți sume bune și adesea aicé la nazirilă, că visteria are mare *trebuință*, atâtă de plata lefiloră ascherliiloră, cum și cum-părătorea zahereliloră, *cum și cu alte necurmate cheltueli*, că de nu veți urma după cum vė poruncimă, nu numai că veți fi păgu-biți cu grele trėpede, ci veți cādė și în urgia Domniei mele».

Avem în cod. No. XVII, fila 329 verso, 17 cārți relative la *slujba* oeritululă pre 1788 (Sept. 23), și din ele nu se vede că darea să se fiă îndoită.

Vinăriciulă, după *ponturile* pe 1788, adecă chiar în timpulă resbelululă, nu este sporită (1).

Sub N. Mavrogheni, s'aă menținută, celă pucină în anilă 1786 și 1787, contribuțiunea de șoimi în natură pentru unele județe munte. Așa aflu aceste două acte relative:

1786, Mai 22. Poruncă legată la vătășeii plăuriloră: «fiindă-că Sahagi-bașa a venită pentru șoimilă obiciniuiți, iată că-ți poruncimă, primindă Domnesca noastră carte, să aibi a trămite șoimilă ce sunt orânduiți dela acestă plăi, fără de a se zăbovi cu aducerea. Acésta îți poruncimă Domnia mé».

Plăurile anume: Plăiulă dela sudă Dâmbovița;

- » » » Muscel;
- » Nucșora sud Muscel;
- » Ialomița » Dâmbovița;
- » Argeșă » Argeșă;
- » Lovistea » »
- » Prahova » Prahova.

Totă așa la 1787, Mai 5 și în 1788, Mai 23, Vodă făcu cārți legate la vătășii de plăiurilă «să trămită datoritiilă *șoimi* bunilă, frumoșilă, iar să nu fiă niscai-va giurele; și acésta să sciți că Domnia mé nu voiă a cumpăra și a aduce dintr'altă țeră, fiindă că se află aici, ca să nu pricinuimă cheltuielă plăiululă».

(1) Cod. No. XVII, fila 319 verso, din August 22, anulă 1788. Aci se cere ca și în 1787 Iunie 17:

«De totă litra banilă 13 noi și ploconă de nume, adecă celă ce va avé dela 10 litre în susă, oră cât de multă, să plătescă câte banilă 13 și ploconă banilă 80, iar care va avé câte 10 numai, să plătescă banilă 14 fără altă ploconă. Slujba e dată până la Septembree 1 și cu scutirile obiciniuite».

Veți în anexa rânduiială acestei dări pe 1 86 și a tutunăritululă după cod. XVII filele 56 și 57 verso.

<u>Platurile</u>	<u>Șofmit</u>
Dâmbovița (Dâmb.)	1
» (Muscel)	1
Nucșóra »	2
Ialomița (Dâmb.)	1
Argeșul (Argeși)	1
Lovistea »	2
Prahova (Prahova).	2
Teleajenă (Saac).	1
Despre Buzău (Saac).	2
Parscovului (Buzău)	1
Slănicului (Buzău)	1
	<u>15</u>

Dionisie Fotino în T. III al său dă lista tuturor slujbelor, adecă a dărilor. Aceste nu le aflăm în 1786/7 urcate de cum erau sub dominația din urmă, deși Dionisie Ecles. ȳice că «vinariciul, oeritul și dij-măritul îl lua îndoitu și întreit» (1).

Negreșitu în timpurile grele și mai ales în 1788/9 N. Mavrogheni a avut recursu la mijloce de totu felulu, ca să capete bani (2). Intre acele mijloce, să amintim pre celu de care grăescu cronicile: boeriă ori pre cine pe bani. Dionisie Ecles. ȳice încă că N. Mavrogheni «boeriă cu sila pre cel ce află că au ceva bani, le trimite caftane și cărți domnesci cu ciohodari și ori pre unde-i află îi îmbracă și le lua bani, iar care nu se supunē și nu primia, îi ducē Arnăuți la Nazir și la Dervișu Aga, care era caftamacam și-i punē la grosul vartei în pulore și așa nevrēndu, primia caftanele de pīnză și da la bani, cu cuvintu că trebuie lui Vodă să dē lefi la oști (3).

Nu pré fără voiă era asemenea boerire; decă întrebăm pre Pitarulu Hristache, elu ne spune :

«Deci după alte multe
Cisluiți marți și mărunte,
Ce le preseră prin țeră,
Atătu aici cât ș'afară,
De ne luasem de gânduri
Cu cisle totu rânduri rânduri.
Mai află unu viclesugă
Să-i iē cu altu meșteșugă

(1) Tes. II, pag. 174.

(2) Așa «punea satarale de bani pre boeri marți și mici și pre cumpani și pre toți breslași și pre tōte ru'eturile.» Dionisie Ecles, Tes. II, pag. 174.

(3) Tes. II, pag. 174.

Și 'ncepu a se porni
 Spre cei mici a-î boieri,
 Făcându pre unii șetrari,
 Pre alții pitari, serdari,
 Ca să vadă cei mai mari
 Să se 'ndemne a da bani.
 Apoi d'aci să te ții
 Și să mai vezi boierii!
Alergându care de care
 Să ie caftanul mai mare,
 Măturându totu de prin casă
 Și dându până la cămașă,
 Numai și numai să fie
 In rândul l'arhontologie,
 Să nu remăe mai josu
 Decât unu altul mai prostu;
 Chiar se puné și țerani
 De da cu duimul băni
 Și care nu-ți trecé 'n gându
 Vedéi caftan îmbrăcându
 Și dintr'unu mojic plugar
 L'auđia: «arhonu șetraru!»
 Decî cu mijlocul subțire,
 Ii spălase de totu bine» (1).

Decî nu numai cu *deasila* boeria Mavrogheni, carele după legendă de altu-feliu își băté jocu de *boerie*, îmbrăcând cu caftan și pe calul seú de paradă, ce se numea Tablabașa, dându-i rangul de *Cluceriu* (2).

In conversațiunile lui N. Mavrogheni cu Selim seú Anastase, el esplică asemenea stórceri de bani astu-feliu: «Lumea ție că sunt o fiară nesătulă de răpiri? Apoi, te rog, spune-mi cum este cu puțință fără bani să resping o invaziune și să mă mențin și eu la putere? Decă nu voi aduna sumele necesarie pentru a face óste și a întreține o armie, Austriacii vor intra preste o lună in Bucuresci și decă nu voi porni mereu., ca până acum, daruri și *pescheșuri* lui Căpitanu Pașa, marelui Viziru și Sultanului, mă voi vedé destituit până la anul» (3).

In definitiv, biruri sporite nu aflăm la N. Mavrogheni înainte de resbel, ș'apoi *visternicul* Enache Văcărescu nu împarte cu Mavrogheni răspunderea sporirii dărilor, decă sporire a fost?

(1) Bucurumul, 1863, No. 10.

(2) Dionisie Fotino. T. II, pag. 175.

(3) Románul 1861, pag. 30.

Deră în timpul războiului și în trebuința acestui război Domnul recurge la un mijloc nepotrivit ca acel al *boerirei* pe bani; apoi mai bine era să impună dări noue și grele țeranului, decât să specule pe deșertăciunea omenescă?

XV.

Vizite la București. Pregătiri de rebel.

Cătră finea anului 1786 (Noembre 20) N. Mavrogheni primi cu onoruri în București și în țera sa «pre Cinst. Baron agentul C. C.» Elu primise asemenea, cu câte-va luni mai înainte (în Iulie), pre scriitoroa engleză Lady Craven (1) (Elisabeta Berkeley). Despre recepțiunea agentului austriac, etă pitacul domnescu :

Pitacul cătră ispravnicii din Argeși, 1786 Noembre 20, vestindu-le că vine cinst. Baronul agentul C. C. și ca vătășii de plaini să se afe la hotarū când va sosi să dea tot ajutorul și să aibă omeni destui de pază la locurile rele și strimtorose ale plainului, spre a călători d-lui cu odihnă și fără stenahorie. Așisderea și voi căpitanilorū, să aveți a rândui pe lângă d-lui omeni de pază până la căpitănia dinainte, iar d-vostră ispravnicilor să aveți a face d-lui totă cuviincioasă cinste, spre a petrece odichnitū și mulțamitū de a le drumului, dela intrare până în București. S'a orînduit și mechmandar din București pe Polcov. Nicolae Hiotu, cu care ispravnicii vor avea a răspunde pentru cele ce se cuvine la cinstea și călătoria agentului (2).

Anulū 1787 vine cu pregătiri de războiū mai amenințătoare decât ori și când (3). N. Mavrogheni, dete în Ianuarie 1787 Visteria pe mâna lui Enache Văcărescu, care așa puté însuși să se convingă de nevoile țerei de bani și să critice mai puțin apucăturile Domnului.

(1) Veđi articolulū d-lui Gion Ionescu in „Revista Nouă“, anulū III No. 45 pag. 184. Veđi „Voyage en Crimée et à Constantinople en 1786 par Milady Craven, traduit de l'Anglais par M. Guédon de Berchère notaire à Londres, 1789“.

(2) Cod. No. XVII, fila 106 verso.

(3) Choiseul cătră de Vergennes despre pregătirile de războiū și ordinele date Domnilorū din Iași și București :

„Les armements continuent avec célérité dans l'arsenal et il passe déjà des corps de troupes considérables qui se rendent sur le Danube. Le nouveau Prince de Moldavie est parti et l'on a expédié des ordres à Iassy et à Bucarest pour faire transporter à Okzakow des vivres et le bois nécessaire pour en palissader l'enceinte.“

Vol. II, supl. I, Hurm.

Nu târziu sosiră la Bucuresci firmanuri ca să se trimită multă zahe-
rea la ambarele Isaccei, şi salahori şi cherestea la Ozu (1). Unŷ altŷ
firmanŷ cere care, salahori şi cherestea la Ismailŷ. Unŷ firmanŷ mai
sosi îndată, din Ismail, tot de asemenea natură. Nu era, deci, pentru
nimeni din ŷeră un secretŷ, că răsboiulŷ nu va întârzié de a izbucni.
In Divanulŷ Domnescŷ Vodă începuse a se întrebă cu boierimea,
care e rolulŷ ŷerei in acelŷ răsboiŷ? Sfatulŷ boierilorŷ, in frunte
avândŷ pre însuŷi vestitulŷ Enache Văcărescu, nu pré era după
placulŷ lui N. Mavrogheni.

— Să stămŷ, aŷia dară, cu mâinile încruciŷate? ŷice întristat N.
Mavrogheni, lui Enache Văcărescu.

— D'apoi cum?... Cum vrei Măria ta să amesteci ŷera in gilcéva
dintre trei împărăŷii, răspunde *patriotulŷ* Enache Văcărescu. *Rolulŷ
nostru nu e să ne batemŷ, că Românulŷ nu mai scie să se
bată, ci să dé proviantŷ ostirilorŷ stréine...*

Văcărescu susŷine, că răsboiul nu va fi numai între Turcia şi
Rusia ci şi cu Austria. Mavrogheni, fie ca să nu se descurageze pré
mult boierimea, fie căci era réu informat, susŷine că Austria nu va
lua parte la acest resbel.

Mavrogheni se inŷela cât privesce politica Austriei, dér in fondŷ,
inŷelegé bine, că o alianŷă definitivă între Austria şi Rusia nu era
posibile, interesele acestor doué staturi isbinduse in peninsula balca-
nică şi in Principate.

Cugetândŷ a fi utilŷ deocamdată pentru elŷ a se ŷiné cu Austria
in bune relaŷiuni, ilŷ vedemŷ, in 30 Februarie 1787 dândŷ unŷ pitacŷ
cătră veliŷii boeri, cătră spătarulŷ şi Aga şi cătră ispravnicilŷ de ju-
deŷe, vătaŷi de plauri, căpitanilŷ, vornicilŷ, zapciilŷ deprin plăŷi. Prin
acestŷ pitacŷ, Vodă aplică la suditŷii Austriaci, la procesele lorŷ. pon-

(1) Choiseul cătră Montmorin despre repararea cetăŷii Ociacov.

„Ne pouvant me reposer sur le zéle de la garnison d'Oczakow, depuis long-temps fort mal payée, j'ai fait ordonner aux Princes de Valachie et de Moldavie d'envoyer 2000 terrassiers qui seront employés, ainsi que 400 charentiers pris dans cette capitale, à relever les fortifications et à palissader l'enceinte. Cette place est absolument dans le même état où l'ont mise les Russes lorsqu'ils la prirent en 1737. Les brèches sont encore ouvertes. Le magasin à poudre dont l'explosion contraignit de capituler, n'a pas été seulement réparé. Enfin, Mr, si cette place était attaquée du côté de la mer, elle ne pourrait tenir quatre heures et nous savons que les Russes ont fait préparer et cacher dans le Dniester un grand nombre de bombardes et de bateaux plats propres à cette expédition.“

Hurm. T. II., supl. I, pag. 43.

turile încheiate de Pórtă cu Austria. Elü ordonă că tóte pricinile sudişilorü nemşl să se cerceteze după acele ponturü (1). Asemené dä *ponturü* noue pentru ciobaniü ardelenü, pentru învoire de păşunatulü oilorü în plaiurü (2).

În vedere avëndü pregătirile de resbelü şi bine înţelegëndü gândulü boierilorü, Mavrogheni caută a-şl atrage totü mai multü simpatiele claselor de josü ale ţereü.

În Aprilie 5, anulü 1787, N. Mavrogheni cu ocasiunea Pascilorü, repetă manifestulü seü cătră tótă ţera, însoşindulü de o altă circulară cătră ispravnicü, polcovnicü şi căpitaniü de margine, cu aceeaşl dată, prin care ordonă acestora să dé concursulü lorü trämisululü adhoc al Domnitorulü, Biv. vel Slugerulü Ianache Politimos, ca acesta să citéscă preste tot proclamaţiunea către ţeră. În acéstă ordona proprietarilorü de moşil, «care aveşl pe moşiile vóstre locuitoril, să iubişl pre mai micil voştri şi pre cel proştl, aretându-vé spre eil cu dragoste, cu dreptate şi cu milostivire, ca cătră unil ce sunt zidirea lul Dumneşeü, ca şi voi, pentru că Dumneşeü, doué lucruril cere dela noi adecă: dreptatea şi milostivirea Să-ü povăţuişl spre cele bune, făcëndü-vé însă mai întéiü pildă, cu urmărü sufleteshil, ca să vadă cel proştl; şi să înveşe, să vé ferişl de nedreptăşl cerëndü dela dênşil numai ceea ce este dreptulü Iar când aceste nu le veşl urma, să scişl că întru zadarü vé este mergerea la biserică şi evlavia ce arétaşl, căcl creştinü fără de fapte nu este mântuire » Apó vestesce ţeranilorü, că nu vor fi încărcaşl la dăjdil, ci încă uşuraşl Decü să se apuce voioşl de semănăturil, să facă róde cu prisosinşă spre a mai căştiga Dăm în anexă ambele acte (3).

(1) Cod. No. XVII, fila 166.

(2) Veşl anexa A originală şi pitaculü din 1766 Iunie 6. Mai éta o poruncă despre ciobani : Carte legatä la vătafulü de plaiulü Prahoveil, pentru bęrsaniü sudişil, din 1786 Iunie 6.

Opresce pe bęrsaniü sudişil de a esporta mälaü din ţerä, ce numai pentru trebuinşa stănelorü ce aü în munşil ţeril. Asemenea poruncesce ca caşul făcut la stâne în munşil ţeril să fie datoril a-lü vinde în ţerä, la negustoril de asemenea articol. Brânza să nu pótä face pentru casa lor decât după ce se pogórá cu oile în vale.

Domnitorul mai însărcinézá pe vätavil să cerceteze care din sudişil aü munşil, caril la visterie nu sunt cunoscuşil? ce munşil sunt? sunt proprietate, seü numai arendaşil? 1886 Iunie 6.

Cod. XVII, Arch. Stat., fila 23 verso,

(3) Veşl aneşa.

În vedere de sigurŭ cu pregătirile de resbolŭ, Mavrogheni voiesce ca mica ôste a țerei să fiă sub comanda unui credinciosŭ. Decŭ în luna lui April, N. Mavrogheni vestesce polcovnicilorŭ de județe, căpitanilorŭ și celorŭ 17 ispravnicŭ, că N. Mavrogheni, nepotulŭ lui Vodă, este spătarŭ. (1)

Acum Mavrogheni a înțelesŭ că resbolulŭ cu Austria este inevitabilŭ. Decŭ sub pretextŭ de a urmări hoșii, N. Mavrogheni începe a priveghia de aprôpe pre negoșilorŭ austriaci și muscali. Elŭ ordonă mai ântêiŭ celorŭ 5 ispravnicŭ de peste Oltŭ cele următore:

Circulara la 5 județe Oltene. Nizamŭ pentru strêinii cari vinŭ acolo ca negoșitorŭ strêinii, din cari unia sunt hoșii, cari aŭ ucisŭ o întregă casă în Romani, să fie cercetașii toșii strêinii cari se dau de negoșitorŭ, ce rost aŭ ? și să aibă chezașii vrednice și cari să fie respunșetori pentru ei. Să se fie condici deosebite pentru numele strêinilor și chezașii lor, să nu călêtorască decât cu scirea ispravnicilor, a starostiilor și a pârçalabilor satului, însemnându-se çiua și ceasul plecării și la ce loc și la ce trebuință ?

Asemene să se ordone și la toșii locitorii din sate, să nu ascundă pe omul hoș ori rêu ce'l sciŭ între ei și să'l dé în mina zabitului. Pârçalabilŭ și preoșii să vegheze pentru toșii sătenii. Să nu călêtorască nimeni fără scirea preotului și a parcalabului satului, ca să să pôtă găsi celŭ ce âmbă în căi rele.

..... «pentru că hotărîre vê dămŭ, înși-ne că venimŭ în părțile locului și vai de ispravniculŭ acela și zabitulŭ într'alŭ căruia ținutŭ se va întâmpla hoșii și nu i-aŭ prinsŭ, dreptŭ acolo, la acelu locŭ vomŭ trage și după ce vomŭ căzni cu cea mai grea pedepsă atâtŭ pe zabișii, pârçalabilŭ și pe fruntașii satului, vom face și môrte pentru pildă» (2), 1787 Mai 5.

XVI.

Șahim-Gherai și boerii muntenii. Aprovizionări.

Între aceste Șahim-Gherai Han, fostulŭ sultanŭ al Crimului, care servea în Rusia (3) trecu prin Principate spre Adrianopole. (4)

(1) Cod. XVII, fila 172 verso. din 1787 April 10.

(2) Cod. XVII, fila 182, verso.

(3) Em. Văcărescu. T. II, pag. 293.

(4) Choiseul către Montmorin despre călêtoria lui Șahim-Gherai spre Adrianopole
„Par les dernières nouvelles reçues de Bucarest, Shahim-Gucray était à Fokchani, sur les limites de Valachie et de Moldavie, continuant sa route vers Adrinople“.
Vol. II, supl. I, pag. 45.

La această ocaziune N. Mavrogheni ie aspre măsurii să impiedice pre boerii de a se întâlni cu Hanulă, ca să nu intrige contra Domniei lui. Iată analiza unui pitacă de această natură (1).

9 cărți la căpitanii de margine pentru a nu trece nimené Dunărea cu mergerea Hanului, fiă din boeri, fiă din orî-ce tréptă, din neguțatori, orî brésle, orî din partea bisericéscă, să nu îngăduéscă a se amesteca în calabalicul Hanului, nici a se putea întâlni măcar, iar mai virtos a călători împreună, de a trece Dunărea, fără de cartea Domniei mele și fără teschere dela d-lui vel spat, nici pe față, nici întru ascuns . . . că până la viață te vom pedepsi; iar pre carele îl vei dovedi că cu meșteșug într'ascuns tăinuindu-se s'aă amestecatú și călătorește cu calabălicul din preună, pre unul ca acela, cu mijloc puind mâna, să-l triméță la Domnia mé». După ce va trece Hanulă însă va fi liberă trecerea peste Dunăre iar și pentru alți (2). 1787 Maiă 25.

NB. Aceste circulări s'aă adresat la căpitanii de Buzău, Oltenița, Odiovia din Vlașca, Gagel din Ilfov, Gréca din Vlașca, Daia din Vlașca, Fundul Dan-cinului din Ialomița, Mărgineni din Saac.

In vedere cu resboiulă, N. Mavrogheni pregătesce aprovizionarea capitalei și chîar și a orașeloră din județe.

Pitacă cătră Aga din 1887 Iulie 11, ca să însciințeze a și găti fie-cine zaherea, cum și mănăstirile din Bucuresci să facă de tótă mănăst. câte 50 cântare de paximad gata «căci întâmplarea vremei póte să aducă vre-o înpușinare și să nu se pricinuéscă feréscă Dumneđeú verî-o lipsă» . . . Domnitorul ordonă egumenilor să facă proviziunile, ca să servéscă pentru norod la vreme de trebuință, cu plata.

Domnitorulă promite, că în casu de a nu fi trebuință, egumenii vor fi despă-gubiți de plată dela Domnie (3).

NB. Prin circulări se întinde această dispozițiune la tóte mănăstirile din județe.

XVII.

Sudiții ruși. Pregătiri de óste românéscă. Paza hotareloră.

In luna următoare, N. Mavrogheni, ordonă, din porunca Porții, facerea unei catagrafilă de toți *neguțitorii ruși, cari în timpu de 6 luni nu vor fi superați de nimica* și după acest termenă *vor eși din țeră, iar cari nu vor fi sudiți muscali* și vor fi raele născuți,

(1) Din cond. No. XVII fila 187 de la Arh. Statului.

(2) Cod. No. XVII, fila 187.

(3) Cod. No. XVII, fila 224.

ver greci, ver români, ver de altă neamă și vor fi luată patentă rusescă, să se considere iar raele, supuinđu-l la haraciulă împărătescă și avându în vedere catastifulă dată la Divanul de Consululă rusescă. Domnitorulă cere resultatulă prin anaforale, ca să-lă vestescă Porțil. Aga este rânduită mumbașiră, ca să aducă înaintea Divanului pre neguțitorilă spre a-lă scrie în catagrafie (1).

Acum N. Mavrogheni nu mai ține sémă de sfatul umilitor al boerimeilă — mai ales al lui Enache Văcărescu, și se otăresce să se pregătescă și el de resboiă.

Indată N. Mavrogheni, la 20 August, 1787, rânduesce pre Damian Lubili în slujba de Buluc-bașa, preste neferilă, și-lă dă însărcinarea să mērgă prin județe să recruteze neferilă (2). Iar pre de altă parte, Domnitorulă trāmite pre cățilă-va boerilă al lui de încredere, cercetătorilă prin plăurilă despre Ardeal, ca să observe mișcărilă Austriaciloră. Voinescu este numită naziră preste 2 plăurilă, preste toțilă vātașilă din ele. El este obligată, cu vātașilă și cu plăeșilă sub arme, să împāneze tōte drumurilă și potecelă, să privegheze și și nōpte hotarele. Voinescu să cerceteze și el pre totă cēsulă, ca să alle ce se lucrēză din colo în vecinātate... dēr să nu comunice domnieilă nescare-vă *havadișurilă* mincinōse. Eate circulara de rānduire a acestor nazirilă, în vedere cu mișcarea oștilor austriace :

1787 August 27. Cărțilă legate către nazirilă rânduițilă la plăurilă.

«Boerulă Domnieilă mele *Costică Voinescule* Biv. trete logofete, sănātate! vē facemă în scire că într'acēstă vreme delicatā fiindă trebuințā ca să avem pe la plăurilă omenilă noștrilă aleșilă și practicōșilă, atātū pentru paza cea cuviinciosā care trebeu într'acēstă vreme a avea plăurilă, cât mai vērtosū pentru orilă-ce s'ar auđi și s'ar lucra înāuntru, să ne facă înscințare. Iatā te-amū alesū pre tine la amēndouē plăurilă județului Dāmbovița și te orānduimă **nazir** și desevēșit chiver-nisitor alū acestorū douē plăurilă și ițilă dām pe amēndoi vātașilă sub a ta ascultare. Decilă indată ce vēl primi domnesca nōstrā poruncā, numāi decāt să te scolilă să mērgilă la numitele plăurilă, dimpreună cu vātașilă și mai āntēiū să împānezilă tōte drumurilă și potecelă cu plăiașilă i potecașilă, omenilă harnicilă, cu arme, care să prāzescā *nāpristanilă* điuā și nōptē hotarulă cu privighere; pe care pāzitorilă adesē să-lă cercetațilă, de față și prin ascunsū, de sunt la loculă celū orānduită nelip-sițilă și de fac paza cea cuviinciosā, sēu nu. Dar lângă acēsta să aibilă cea d'āntēiū trēbā și datoriețilă a cerceta pe totă cēsulă ca să ali *ce se lucrēză din colo* în vecinātate și orilă-ce vēl auđi că se lucrēză, sēu se a'ide în părțile loculilă, numāi decāt într'acelū cēsū și într'acelū minutū, măcarū nōpte, điuā de va fi, să rā-peđilă cu grabā aici înscințare, scriindū totūodatā și totū într'ō vreme o carte

(1) Cod. No. XVII, fila 214. Pitacū cătră Divanū, din 1787, luna August 14.

(2) Cod. XVII.

cătră D-lui vel Vornicu și alta cătră D-lui vel Spat, dar să'ți deschidî ochii a afla lucruri adevărate și cu bună pleroforie, iar să nu ne scrii niscaiva *havadișuri* mincinoșe și păreri, seú într'un chipú să scrii D-niei mele și într'altú felú la D-lor veliții boeri; cum și când nu se va simți și nu se va auđi nimica, totú să aibă a însciința D-niei mele, pe tóte ȓilele, fiindú-că acum s'au orânduitú ȓimirași pe la tóte plaiurile, când aveți mijlocú de a ne trámite orí în ce vreme cu înlesnire; și orí ce cheltuială veí face la acéstă trebă a havadișurilorú să o aréți la D-lui vel Vornicu cu foie și fiindú cu cuvénțú se va plăti de la D-nia: mea. Ci dar, să aibí omú alú tēú într'adins trimisú înăuntru prin taină, carele să aibă numai acéstă trebă a iscodi și a fi cu privighere spre a afla lucruri adevărate să însciințezi D-niei mele, iar nu vorbe și păreri; și caută dar, după ipolipsis ce avem Domnia mé asupra'ți, să ne slujesci la acéstă trebă și într'acéstă vreme, cu vrednicie, deșteptú și fără cusurú, să nu se întâmple a auđi mai înainte de la alții vre-o vestire și tu să dormi, pentru că vremea este delicată și îți veí perde viața, iar slujindú bine veí fi miluitú și cinstitú de cătră Domnia mé. Acésta îți poruncimú și să avemú respunsú. 1787, August 27 (1).

NB. S'au orânduitú cu identice cărți, următorii nazirí, afară de acesta

Andreí la plaiulú despre Buzēú sudú Saac și plaiulú Teléjen.

Mihalache la plaiulú Prahovei din Prahova.

George Rucărēnu, Biv. trete. logof nazirú pe ambele plaiuri din jud. Muscel.

Stefan Caciulă, vátafú la Lovistea și nazirú la plaiulú Aref din Argeșiú.

Leul, vátafú la plaiurile Slánic din Perscov din Buzēú și nazir la amēdouē.

La plaiurile Vâlcii ispravniculú portarú Marco să găsescă nazirú pentru ambele plaiuri.

La plaiurile Vâlcán și Novaci din Gorj, să pue nazirú clucerul Grădiștēnu, pe chizeșia sa.

Nicolae, vátafú la plaiulú Vâlcán în locul lui Stoian.

La plaiul Mehedinți asemenea să găsescă om cluc. Frusin.

NB. Prin cărți cătră ispravnicii s'au vestit acéstă înființare de nazirí, dar să adauge, că și ispravnicii să nu înceteze a lucra împreună cu nazirii pentru paza plaiurilor (2).

Mēsuri rigurose se iaú la fruntariile despre Austria și Turcia în privința călătorilorú. Mai cu sémă Mavrogheni voiesce a împedica trecerea la Austria a boierilorú trădători; de aceea în Octombree 19 anulú 1787, Domnitorulú, prevēđătorú în tóte, repetă ordinulú să nu póta eși nimeni din țeră fără teșkerea, «și cu jurámēntú vē ȓicú, *pre capulú împēratululú, acolo în margine te vom pune în țepă (de vor lása adecă trecerea fără de teșkerea)*, ci dér deschideți ochii...»

(1) Codica XVII, fila 215.

(2) Cod. XVII, fila 217.

Acastă poruncă e adresată la :

Gradiştea Măcsineni Unturósa Albotesci	} Slam Rómnicu
Oraşu Stolniţa Măcăresci	} Ialomiţa
Ciocănesci Olteniţa	} Ilfovú
Gréca Daria Odivoia	} Vlaşca
Piatra Zimnicele	} Teleormanú
Uda	} Oltulú
Islazulú Celeulú	} Romanaşii
Ciobanú Ghidici	} Doljú
Calafatú Prastolú Vodişá	} Mehedinţii

NB. S'au scrisú asemené şi vâtaşilor de plaiuri.

XVIII.

Isbucnirea răsboiului. Manifestulú Porţei şi alú Ecaterinei.

La 13 August isbucni incendiulú resboiului între Ruşi şi Turci «*con sorpresa universale*», dice Abatele Francesco Becattini în «*Storia ragionata dei turchi*» (1).

«Se adună Divanulú (turcesc), scrie acest istoric, se luá otărirea de a intima ministrului rusescú invitarea a se presintă până în trei zile la Pórtá, în modú publicú, prevenindu'lú că se putea dispensa

(1) Tomulú VII, pag. 68.

de cheltuiala obiçnuită pe vase și pentru caii necesari, de ôre-ce s'a ordonatù de guvernulù turcù tot ce trebuie pentru recepțiunea lui. O chiãmare atâtù de estraordinară și neprevëdută surprinse fôrte mult pe D. Bulgakow, care dete despre acêsta îndată însciințare Internunțiuului împërâtescù Baronului de Herbertù, carele îndată espedi la Pörtă unù Dragomanù ca să întrebe de obiectulù acesteï neașteptate intimațiunii. Rëspunsulù ministrului Otomanù fu, că fiindù Turcia și Rusia douë puteri cu totulù libere și independente, puteau ele trata împreună după placulù lorù, fără să fie obligate a da comptù nimenuia, și că prin urmare întrebarea ministrului Cesărescù trebuia să fie considerată ca neoportună» (1).

Atuncî ambii miniștri înțeleseră lovitura preparată. Pe dată internunziulù, chîiar în acé séră, trãmise la marele Vizirù pre doui din secretariï sêi, însoții de doui alți dragomanii, cu unù memoriù în care vestesce că, decă Pörtă va declara resbel Rusiei, elù este datorù a preveni pre ministerulù otomanù, că Iosif II, împëratulù, este aliatulù Impërâtesei Rusiei și că, decî, M. Sa Iosif, nu va puté privi cu indiferință asemené ruptură. Vizirulù dormea când sosiră trãmișii lui Herbert. Elù rëspunse, că *nu pricepe cu ce dreptù Iosif II se amestecă în afaceri ce nu-lù privescù*. Trãmișii rëspunseră că M. S. Cesarea, oferă putintea sa mediațiune, pentru a se stabili înțelegere cu Rusia și a evita unù resbelù, care *arù puté deveni fatalù Turciei*. Vizirulù refuză a primi ca mediatóre Casa de Austria, care este manifestù pãrtinitóre Rusiei, «sapendosi che (Iosif) si era obbligato a somministrarli (a la Rusia) un soccorso di 30,000 soldati in caso di guerra colla Porta, onde S. M. (il Sultano) voleva piuttosto avere a fare con dichiarati nemici, che con amici equivoci, e che altro più

(1) «Adunatosi il Divano, si prese la determinazione di intimare al Ministro di Rnsia di presentarsi dentro tre giorni alla Porta in forma publica, prevenendolo, che potea dispensarse della solita spesa de bastimenti o cavalli necessari, attesoche erasi dal governo ordinato tutto l'occorente pel sno ricevimento. Una chiamata si straordinaria ed improvvisa sorprese assassimo il sig. Bulgakow, che ne dette subito parte all' internunzio dell' imperatore, Barone di Herbert, da cni immediatamente si spedi alla Porta un Dragomano per rilevare l'oggetto di si improvvisa intimazione. La risposta del Ministero Ottomanno fu, *che essendo la Turchia a la Russia due Potenze totalmente libere e indipendenti poteano trattare insieme a loro arbitrio senza esserne obligate a renderne conto a chicchessia e che in conseguenza dovea la richiesta del Ministro Cesareo considerarsi come inopportuna*».

non gli restava a sapere, se non quale sarebbe stato il limite che si era prescritto S. M. di mettere agli ajuti, che erasi obbligato ad accordare a' nemici del gran Signore, oppure se avea determinato di entrare egli pure in guerra contra tutte le sue forze, come sembravano indicare le tante truppe fatte filare in Ungheria, essendo pero libero l'imperatore di operare tutto quello che avesse creduto conveniente ai soi interessi»(1).

Din toate aceste înțelese Bulgakow că resbelul este gata a izbucni. În ziua de 16 (2) August, după ce s'au transportat ațuea arhivele, mersă cu totă suita, de la Pera la Constantinopole. Primit cu ceremonialul ordinar, fu dus la Divan, unde i se făcură, țice Beccattini, cele mai ciudate propuneri, la care negreșit Bulgakow nu puté respunde, neavëndü instrucțiunî. Atunci îlü lăsară să iasă din Divanü, dar abia eșitü, fu arestat și dus la *Șapte-turnuri*. La protestul unora din Ambasadori, că de ce în contra dreptului gințilorü au arestatü Pörta pre Bulgakow, Reiz-Effendi respunde, că numai așa îlü puté scăpa de furia musulmanilorü.

Cu toate aceste, numai la 22 August Pörta dete la lumină manifestul de resbelü contra Ecaterinei.

La 24 August 1787 (stil nou) Pörta remite Ministrului frances Choiseul, manifestulü sëü, prin care explică Franciei motivele pentru care ea e silită a face resboiü Rusiei.

*Traduction du Manifeste donné par la Sublime Porte contre
la Russie. Remis à M. de Choiseul le 24 Août 1787*

«Il était expressément convenu, que les Oczakowiens auraient l'extraction libre et illimitée du sel des marais salants affectés de tout temps aux habitants de cette frontière. Cependant, on y a toujours rencontré mille entraves et l'on y a éprouvé toutes sortes de mauvais

(1) «Sciindu-se că (Iosifü) se obligase a da Rusiei uu ajutorü de 30.000 osteni, iu cas de resbelü cu Pörta. Decü M. S. Sultanulü preferia să aibă aface cu neamici declarați decât cu amici îndoelnici și că nu-i mai rămâne alta de sciut, decât care este limita ce a otărit M. S. pentru ajutore și decă luase Austria otărirea să intre și ea în resbelü cu toate forțele séle, cum pare a indica numeroșele trupe cari se adună în Ungaria, liberü fiindü negreșitü împăratulü de a lucra ori-cum va fi cređutü cuviinciosü pentru interesele séle.»

traitements de la part des Russes, et lorsqu'on a réclamé l'exécution des conventions, la Cour de Russie s'y est constamment refusée. Le Consul de cette cour a séduit le Vaïvode de Moldavie, qui a le rang de Prince. Elle en a favorisé la fuite et lorsque la Sublime Porte l'a réclamé, l'envoyé de Russie a répondu que sa cour ne le rendrait point, refus formellement contraire aux traités. La cour de Russie a manifesté ses mauvais desseins en donnant ainsi des interprétations à son gré à plusieurs pareils articles. Elle a débauché des sujets de la Sublime Porte, en établissant des Consuls en Valachie, en Moldavie, dans les Iles et dans des endroits où la présence de ces officiers était inutile et même préjudiciable aux vrais croyants. Elle a fait passer dans ses Etats des sujets de la Sublime Porte. Elle en a employé d'autres à sa marine ou à d'autres services. Elle s'est surtout souvent ingérée dans les dispositions intérieures de notre administration, en sollicitant, soit la révocation, soit la punition des gouverneurs, des juges, des employés et de tous les officiers qui ne convenaient point à ses intérêts et même du Pacha de Georgie et des Princes des Valachie et de Moldavie.

«En conséquence, la Porte donne ce Manifeste à la respectable cour de France, pour lui notifier la résolution qu'elle a prise de faire la guerre à la Russie. La Sublime Porte soumet les motifs qui la font agir aux lumières et à l'équité de ses amis» (1).

Le 11 de Zilcadi l'an 1201. Le 24 Août 1787.

Abatele Becattini dă pre largă manifestulă Porței otomane (1).

Turcia în manifestulă ei se jeluesce că Rusia neconținută, dela pacea din 1774, a făcutulă să se producă obstacole la continuarea păcei, cu pretențiunilă și cererilă oneroase, contrariilă tratatelor și convențiunilor. Aștia a invadat pe neașteptate Crimeea, a căreia independență era asigurată prin pacea dela Kuciuc-Kainargi; aștia a împins pe Hanul de Tiflis, seă de Georgia, să se rebeleze și să se declare îndependinte de Pôrta otomană și Rusia a și introdus oștirile ei în Georgia.

(1) Hurm., Vol. II supl. I, pag. 46.

(1) Vol 7, pag. 71, veđi Anexa.

Cât privesce Principatele, manifestulŭ dice (cum veðurăm) că Rusia prin intermediulŭ Consulului sĕu din Iașŭ, a ademenitŭ pre Domnitorulŭ Moldovei Alex. Mavrocordat, «Vasalulŭ imperiului nostru» și că Rusia n'a voitŭ să extradeze pre fugarulŭ Domnŭ, care era culpabilŭ de trădare și de rebeliune cătră Sultanulŭ.

De asemené Rusia prin stabilirea de consuli în Valahia și Moldova, și încă și în insulele Arhipelagului, n'a avut altŭ scopŭ, decăt de a dăuna Musulmanilorŭ și să reducă câtŭ mai multŭ numĕrulŭ supușilorŭ Sultanului, făcĕndu-lŭ să trecă în Rusia.

Rusia s'a amestecatŭ și în afacerile interne ale Imperiului, cerĕndŭ destituirea, ori pedepsirea unorŭ Pașale, Judecătorei, Comandanți și Miniștri, impiegați în Vămŭ Ba și a Principilorŭ Valahiei și Moldovei, «de noŭ investiți cu guvernămĕntulŭ acelorŭ țĕri.»

Vorbesce apoi manifestulŭ de condescința cu care Pórta a fost față cu negușitorii ruși, lucru remas fără reciprocitate din partea Rusiei.

«Finalmente, ministrulŭ Rusiei fu primulŭ care provocă la rĕsboiŭ, insistĕnd ca ministru la sublima Pórtă, să i se dé în scrisŭ renunțierea expresă a Porței de la vechiulŭ nostru Dominiŭ Georgia, Kartaliniat; generalulŭ Potemkin avé ordine să se apropie de hotarele Turciei cu 100.000 oșteni, ca să ne oblige a acorda cererea ministrului. Ba chiarŭ împĕrătĕsa însăși era gata să vie în fruntea acestei oștiri. Pórta s'a mulțămit să céră d-lui Bulgakow să se remită Crimea în situațiunea ei de la 1783, iar ministrulŭ rusescŭ rĕspunse negativŭ și cu mândrie, declarĕndŭ că așa ceva elŭ nu va propune guvernului sĕu rusescŭ.

«Pentru tóte cuvintele de mai susŭ, și alte nenumĕrate, publice și secrete, resbelulŭ a devenitŭ pentru buniŭ musulmanŭ o afacere de lege și de religiune și acesta e motivulŭ pentru care s'a judecatŭ convenientŭ a se remite acestŭ manifestŭ la respectabilii noștri amici vechi, suveranŭ din Europa, notificĕndu-le acĕstă drĕptă și întemeiată otărĭre de a declara resbel Rusiei, otărĭre care se supune la înțĕlĕpta reflecțiune a persónelorŭ nepărtinitore, măgulindu-se (Pórta) că otărĭrea ei va fi privită cu ochiŭ discret și drept». Datŭ în Constantinopole, la 24 a lunei Somado (August) anul Egirei 1201 și al erei creștine în 1787.

De aci înainte numai de răsböite e vorba preste tot și pretutindene.

La manifestulü Porței, Ecaterina II întâmpină cu un contra-manifestü (1). Impărătësa Rusiei raspunde că :

«Non e dunque per nostra voluntà, ma provocata dalla perfidia de' nostri nemici e de' *nostri emuli*, che impugnamo la spada e ci azzardiamo a combattere, e perciò abbiamo incaricati i nostri comandanti il general Feldmarechallo Conte di Rumianzoff Transdanubiano. come pure, il Principe di Potemkin il Taurico, di agire ostilmente contro i Turchi, colle truppe...» (2)

Acum, ñice Becattini, (3) cunoscú Rusia ce desavantagiu era de a fi restituit ea prin pacea de la Kuciuk-kainargi tölă țëra dintre Nistru și Dunăre!...

Iată cum se daă pe față intențiunile creștine ale Rusiei relative la noi.

Respunðendü Manifestulü Porței, Ecaterina II, califică de reü intemeiate(4) cererile Porței și între aceste : estradarea lui Mavrocordat și rechiámarea vice-consulului rusescü Selinski, din Iași, sub cuvëntü că ar fi îndemnatü pe Mavrocordat să fugă în Rusia.

XIX.

Oceacovulü. Mișcarea în țëra Románescă. Volney. Peysonnel.

În țëra Románescă resboiulü declarat ocazionă, negreșitü, mișcări în sensuï diverse. Vechiï partisanï ai Rusiei se agită însă în secret, căci sciü că N. Mavrogheni va fi cu Turcia.

80,000 de Turci mărșuiră spre Oceacovü, pe când o altă armată mai considerabilă naintă spre Dunărea. Oceacovul era să fiă atacatü

(1) Becattini. Veđi anexa.

(2) «Așa dar nu cu voința năstră, ci provocată de perfidia neamicilor năstri si a rivalilor năstri, apucăm spada și încercăm sörta de a combate; și deci amü însärcinat pre comandantüi năstri, generalul Feldmareșal Contele de Rumianțov Transdanubianulü și pe Principele de Potemkin Tauricul, de a lucra ostilmente contra Turcilor, cu oștirea.» (Becattini, T. VII.)

(3) Becattini. Pag. 88.

(4) Becattini, T. VII, pag. 84.

de Potemkin. Choiseul în raportul său dela 25 August 1787 arătă guvernului frances acésta și-și exprimă temerea, că Oceaovul nu va puté să se țină, din cauza discordiilor din sînul cetăței aceștia. Inginerul francez de Lafitte «a fait des prodiges d'activité, et si ses conseils avaient été suivis, la place serait en état de faire une longue défense ; mais le peuple et une partie de la garnison se sont révoltés lorsque l'on a voulu détruire quelques mauvaises baraques pour faire passer sur leur emplacement un retranchement nécessaire. Les firmans les plus menaçants n'ont point été respectés malgré les instances du Pacha qui, d'ailleurs est très-faible, sans expérience et qui, l'année dernière était douanier de la Capitale. C'est un barbier et un cafetier qui examinent et jugent aujourd'hui les travaux de M. de Lafitte. Les janissaires refusent de travailler, ils se livrent entre eux, au milieu même de la ville, les combats les plus meurtriers et il en a déjà déserté un assez grand nombre, pour que le Prince de Valachie ait été obligé de les repousser» (1).

În 10 Septembre Choiseul arătă din nou guvernului său incuria guvernului turcesc, nepregătirea lui pentru răsboi (2).

Asupra resbelului declarat a început a scrie, în Octobre 1787, Volney, cartea sa «*Considérations sur la guerre actuelle*» tipărită în Londra în anul 1788.

— «Dans ce conflit des deux puissances, quelle sera — ȳice Volney — l'issue de leur choc ? OÙ s'arrêtera, où s'étendra la secousse qu'en recevra l'un des deux Empires ?» (3).

(1) Inginerul francez de Lafitte «a făcut minuni de activitate, și deca consiliile lui erau ascultate, urmate, cetatea ar fi în stare să reziste lungă timp ; dar poporul și o parte din garnisonă s'aŭ revoltatŭ când a fost vorba să se dărîme câte-va próste barace, ca pe locul lor să se trecă unŭ retranșamentŭ necesarŭ. Firmanele cele amenințătore n'aŭ fostŭ respectate, cu tóte stăruințele Pașei, care pe lângă acestea este fórte slabŭ, fără experiență și care în anulŭ trecutŭ era vameșŭ alŭ Capitalei. Unŭ bərbierŭ și unŭ cafegiu examina și judecă astăđi lucrările d-lui de Lafitte. Enicerii refușă de a lucra, ei să apucă la bătăi ucidătore, unii cu alții, în mijloculŭ orașului. Unŭ destulŭ de mare numărŭ dintre ei aŭ și desertatŭ, într'atătŭ, în cât Domnitorulŭ Valachiei a fostŭ nevoitŭ să-ı respingă».

(2) Veđi Hurmuzachi vol. II, supl. I, pag. 47.

(3) «În acestŭ conflictŭ alŭ celor două puteri, care fi-va rezultatulŭ ciocnirii lorŭ ? Unde se va opri, până unde se va întinde sguduirea ce va priimi din acéstă ciocnire unulŭ din cele două imperii ?»

Autorele mai volesce să lămurască care e și rolul Franței în acest război și care trebuie să-i fie conduita?

La prima cestiune ȳice cã, cu tôte cã Franța a trimisũ ofișerĩ și inginerĩ în serviciulũ Turciei, elũ nu crede cã Turcia va eși biruitoare, precum nu crede iarãși cã Turcia va fi cu desevãrsire perdutã (1). Despre Rusia Volney scrie, cã ea aspirã sã iee pãmenturĩ dela Turci și adaogã «D'abord on (la Russie) a demandé l'usage de la Mer Noire, puis l'entrée de la Méditerranée, l'on a exigé l'abandon des Tartares, puis l'on s'est emparé de la Crimée; l'on protège aujourd'hui les Georgiens et les Moldaves; le premier traité les soustraira à la Porte (2). Oui, tout annonce le projet de marcher à cette Capitale (Constantinople) et tout présage une heureuse issue à ce projet: tout, dans la balance des intérêts et des moyens, est à l'avantage des Russes contre les Turcs . . . » (3).

O singurã pedicã s'ar puté opune Rusiei: resistința ce ar opune curțile Europene . . . dar Volney trece în revidiune statele și nu aflã pre nimeni propriũ și gata la acêsta. Spania n'are nici un interesũ, orĩ a fi Rusia, orĩ Turcia la Constantinople, «il est vrai que la cour de Madrid (4), a manifesté des intentions hostiles à la Russie, en s'engageant, par un traité récent avec la Porte, à interdire le passage au Gibraltar à toute flotte armée contre la Turquie. Mais il est à croire que ces dispositions suggérées par une cour étrangère, resteront sans effet: il serait imprudent à l'Espagne, qui n'a aucun commerce à conserver, de prendre fait et cause pour celui d'une autre Puissance, surtout quand ã cet égard, elle a de justes sujets de se plaindre de la jalousie de cette même puissance.»

(1) Pag. 25.

(2) Pag. 45.

(3) «Mai înteiũ Rusia a cerutũ folosința Mărei Negre, apoi intrarea în Mediterana; a cerutũ abandonarea Tãtarilorũ, și apoi a coprinsũ Crimeea; astãđi Rusia protege pre Georgieni și pre Moldoveni; primulũ tratatũ (ce va mai încheie cu Turcia) ȳ va sustrage dela Pórtã. Da, totulũ anunțã proiectulũ de a ajunge la Constantinople și dupã tôte prevederile, acêsta va fi cu deplinã isbãndã, cãci totulũ în balanța intereselorũ și mijlócelorũ, este în avantajulũ Rușilorũ contra Turcilorũ».

(4) Pag. 55.

.... «On peut en dire autant de l'Angleterre» (1). Din contră Anglia în căderea Turciei ar obține căderea comerțului francesu; deci lucrul ȳ convine!

Francia singură «à raison de son commerce et de ses liaisons politiques avec la Turquie, a de grands motifs de s'intéresser à sa destinée Dér ea în circumstanțele în care se află, pôte-se amesteca în cërta iscată?»

Volney adaogă: «Les états du Nord: la Suède, le Danemark, la Pologne à raison de leur voisinage et de l'intérêt de leur sûreté, ont plus de droits de s'allarmer. Mais quelle résistance peuvent-ils opposer? Que peut même la Prusse, sans le concours de l'Autriche?...» Din nenorocire pentru turci, Impèratulă austriacă este aliatulă Rusiei. Nu pôte Austria să renunțe la alianța Rusiei, căci fără de ea, ar fi inferiôră neamiciloră ei naturală: Suedia, Prusia, liga germanică și Francia. Vis-à-vis de Turcia, ȳice Volney, Austria găsesce folóse înmulțite de a se rësbuna de perderile lui Carol VI-lea, de a recuceri Belgradul și de a obține pământurile care aũ pentru Austria cea mai mare importanță (2).

Volney adaugă, că Austria este interesată a pune mâna pe provincie Turciei, care o despartũ de Mediterana.

Asupra chestiunii a 2-a: care sunt interesele Franciei în rësbolulă de față, Volney ȳice, că este opiniune destulă de generală printre francezii, că Francia este interesată să menșină integritatea imperiului otoman, cu orĩ-ce prețũ și că acéstă opiniune a devenitũ o maximă politică a guvernului francezũ. Volney analiză interesele Franciei și conchide în sensũ opusũ, susșinëndũ, că interesele Franciei

(1) «Este adevèratũ ca Curtea din Madrid a manifestatũ intenșuni ostile Rusiei, angajându-se, printr'unũ tratatũ recentũ cu Pórta, a opri trecerea Gibraltarului la tótã flotã armatã contra Turciei. Dar este de creșutũ, că aceste mësuri suggerate de o curte strëinã, vor rëmâne fără efectũ: va fi fórte imprudentũ din partea Spaniei, care n'are a păstra nici unũ felũ de comerțũ, să ia parte și causã pentru acela alũ unei alte Puteri, mai cu sëmã când în acéstã privinșã ea are juste cuvinte de a se plãnge de gelosia chiãr a acesteĩ puteri. Se pôte ȳice totũ așia și despre Anglia». (Pag. 57).

(2) Pag. 55. „Statele de Nordũ: Suedia, Dania, Polonia din cauza vecinãtãșei și al interesului siguranșei lor, aũ mai multũ cuvëndũ de a îngriji. Dar ce resistenșã pot ele opune? Ce pôte chiãr Prusia fără ajutorulă Austriei?»

sunt de a fi aliata Rusiei, care este creștină, iar nu păgână și barbară ca Turcii.

Volney nu se sperie de cuceririle Rusiei și ale Austriei: «du moment que la Russie et l'Autriche se trouveront limitropes, l'intérêt qui les a unie les divisera et leur jalousie réciproque rendra l'équilibre à l'Europe. . . Déjà l'on suppose que le partage pourra la faire naître au sujet de Constantinople».

Volney arătă apoi cam ce felu ar fi în gândulă celoră două monarchii, să facă împărțirea *plăcintei turcesci*.

Austria să iee provinciile dealungulă Golfuluă Adriaticu, cu Raguza și posesiunile Veneției, care va fi despăgubită cu alte pământuri; deci Austria va avé totu pământulă, din dreptulă Vidinuluă până la Corfu. Ecaterina va fi recunoscută Impărătesă de Constantinopole și restauratorea imperiuluă grecu...

În contra politicei pronate de de Volney, a scrisu de Peyssonnel, cartea intitulată «Examen du livre intitulé Considérations sur la guerre actuelle, par Mr. de Volney» (1).

Peyssonnel refutază argumentațiunea lui de Volney și, declarându că nu s'ar opune la alianța Franciei cu Rusia, cât privesce comerciulă pe Marea Negră și deschiderea de debușeură pentru comerciulă francezū, în Rusia, Polonia, etc. nu aprobă însă o alianță care arū deschide rușiloră calea Constantinopolei (2). Când Rusia — dice Peyssonnel — va posede Bizanța, Babilona, Atena și Ecbatana, Ierusalimul, Tirul și Palmira, va deveni periculósă din tôte privințele politicei și a moralei, destructorea virtuților, moravurilor și libertăței popórelorū

De aceea Francia are interesu să conserve Imperiulă otomanu (3).

Apărătorii ai Turciei, ca Peyssonnel, sunt și alți scriitorii din acéstă epocă. Voiu mai cita opera «Lettre d'un voyageur à Mr. le Baron de L., sur la guerre des Turcs (Philadelphia? Paris, 1788).

(1) Amsterdam, 8°, 1788.

(2) Pag. 193.

(3) Pag. 206.

XX.

Proclamațiune de resbelū. N. Mavrogheni. Partidele vechi.

În Septembrie 5, anulū 1787, Nicolae Mavrogheni adresază proclamațiunea sa cătră țeră, cu referință la răsboiulū declaratū, în coperinderea următoare :

«Cu acéstă Domnescă a noastră carte scriemū și insciințămū tuturorū de obște, că Domnia mé din fire avëndū iubirea de ómeni și dragostea cătră toți locuitorii țerii mele, cari sunteți încredințați sub a noastră oblăduire, dintr'unū începutū nu amū lipsitū a griji pentru buna petrecere, odihna și dreptatea vóstră a tuturorū, ca să fiți ocrotiți și apărați de orī-ce împotriviri, cu cât mai virtosū acum într'acéstă vreme împărechiată a resmeriței, să sciiți că indoită purtare de grijă și pază amū luat Domnia mé asupra-ne pentru voi toți și ne-amū încercatū, cu totū sufletulū și trupulū nostru ca să ne jărtfimū pentru voi și pērulū din capulū vostru să nu se clintescă, nici averea vóstră, nici viața vóstră să nu se stingă, dupe cum și vedeți de față durerea și purtarea de grijă ce avem pentru voi, că nu numai cu trupulū și cu sufletulū stămū, ci și grele cheltueli și haznele vērșamū la cele trebuincioase pentru ușurința vóstră, a întimpina cererile ca se facū și pentru diafendipsisū și paza țerii, de care rugămū pre milostivulū Dumneđeu ca să ne dé ajutorū și de acum înainte, până în sfirșitū, a sevārși cele ce pohtimū spre diafendipsisū alū vostru, dupe cum și avem nădejde mare la mila dumnezeirei sele, că cele ce au fostū în vremea trecutei resmărițe și cele ce ați pătimitū atunci. acum nu veți pătimi, nici veți cerca de acelu felū de întâmplări ce ați cercatū atunci, din priciua mai marilorū voștri, cari netemându-se de Dumneđeu, au călcatū cuvēntulū evangheliei, care đice «*că păstorulū celū bunū are grijă de oi, țară naimitulū și păstorulū celū rău care n'are grijū de oi, vede lupulū venindū și lasă oile și fuge, și lupulū hrăpescē și risipesce oile*». Decī fiindū că unii din cei rău obicinuiți din fire, mincinoși, a vorbi dela sineși vorbe de spaimă și a proroci halturi și păreri deșerte, până ai dovedi Domnia mé și până a-i pune în mână ca să le facemū pedépsa ceea ce se cuvine după pravilă, ca unorū turburatori de odihna obștei, póte într'acéstă vreme să se scornescă dela sineși vorbe și a proroci minciuni de cele viitoare spre a vē îngriji și a vē duce la spaimă, ca să vē facă să vē vindeți lucrurile vóstre, fără prețū, să-și îndestuleze lăcomia lorū, care acelea urméză a vē aduce și la desnădăjduire și a vē băga în inimele vóstre întristare și frică, ca să părăsiți munca și hrana vóstră ; de aceea dar nu lipsimū cu acestea domnesci ale noastre cărți, a vē insciința și a vē da bună pliroforie, ca să nu vē întristați întru nimicū ; nu veți pătimi, dupre cum mai susū am đisū, nici voi, nici casele vóstre, nici averile vóstre, și fără de a nu asculta și a crede, séu a vē amăgi, după acelu felū de halturi, să fiți veseli, să vē lipsescă tótă grija și spaima, căutându-vē trebile și lucrurile pământulū, cu inimă întinsă, și cu silință, și cu bucurie rugândū pre milostivulū Dumneđeu pentru armele pré-puterniculū Impēratū, ca să le facă biruitoare asupra vrășmașilorū sei, după datoria ce aveți și pentru bună stare a Domniei mele, ca să ne ajute a ve ocroti și a vē apăra până în sfărșitū de orī-ce hântuială, după coposulū ce avemū ; la care aceste pliroforii, ce vē dăm Domnia mé, încredin-

țându-vă, voi locuitorii țăranii, și scoțându din inimile vóstre tóte părerile și grijile, și cunoscându buna economie ce facemú pentru ale vóstre ușurínțe, să fiți dar următori poruncilor ce v'am scrisú, de a v'apuca cu silință să v'faceți semăuături de bucate îndestulú, pentru binele și folosul vostru, ca să v'faceți alișverisulú, să v'câștigați și ca să se afle și la vre-o întemplantare de trebuință a împărătescilorú porunci zacherea, ca nisce raele credincioși și supuși ce sunteți ai pré puterniceii Impărății; să nu găsiți însă pricină cei leneși de muncă, că este vremea acésta și să rămâneți fără de arături, pentru că unii ca aceia, ca nisce leneși, vorú fi cu vină. Deosebitú poruncimú d-vóstră boierilorú i boerinașilorú, ca părăsindu-v' de cele trecute, să aveți fiesce-care durerea și grija ce se cade pentru mai micii voștri, că vremea nu este de interesuri, ci dupe cum noi grijimú de odihna și buna petrecerea vóstră, așa și voi cu mai micii voștri să v'purtați cu iubire de ómenii și cu dragoste, ca să puteți avé pre Dumnezeu de pază și de ajutorú întrú tóte. Acestea poruncimú de obște și să avem r'psuusu dela toți că ați audítú și ați înțelesú poruncile nóstre, iscálindu-v' în dosulú acesteii cărți preoții, párcálabi și sáteni» (1). 1787, Septembrie 5.

•Aceste cărți deschise cătră egumenii, epítropii de mónăstiri, protopopii, preoții, diaconii, boerii, boerenași, și la toți locuitorii de obște, au fost trimise pre lângă 17 cărți legate, cu același dată, pitace cătră ispravnicii, poruncindu-le să citescă proclamațiunea de mai susú în tóte orașele și satele și să îndemne pre țăranii să facă semăuaturii.

Partida rusescă se agita în țeră. De sigurú, mai cu sémă în clerú, inclinările pentru muscali erau mari. Austriacii încă numerau partisanii în boerime.

În 22 Septembrie, 1787, Mavrogheni, ca să împedice pre călugării de a propaga prin sate afecțiunea pentru muscali, íe, sub pretextú de religiune, dispozițiunea, ca nicii unú călugărú să nu mai pótă eși dela mónăstire și să nu se amestece cu norodulú de óbște :

«*Cu cât mai v'rtosú acuma în acéstiú vreme delicatú*». Domnitorulú ordonă o prealabilă catagrafie a călugărilor : de unde e fie-care? pământeanú séu străinú? omú sciutú și cunoscutú egumenulú, séu starițului?

După acésta catagrafie să nu se mai primescă pre nimené și călugării catagrafiați să nu mai aibă voie a eși afară din mónăstire, fără de trebuință, în care casú să aibă adeverință iscálită și adeverită dela mónăstire, indicându numele trimisulú și scoposulú și zilele câte are a zăbovi afară.

Călugărulú care are asemené certificatú, să mérgă dreptú ántéii la ispravnicii, cari cercetându-i și găsindú că nu sunt ipochimene schimbate și adeverințe mincipóse, va îngădui călugărulú să mérgă la trébă.

În acéstiú sensú a scrisú porunci la ispravnicii (2).

(1) Cod. No. XVII, fila 225.

(2) Cod. No. XVII, fila 280 verso, 17 cărți deschise cătră egumenii, stareții și episcopii,

XXI.

Enăchiță Văcărescu. Pregătiri noue ale lui Mavrogheni.

Dintre boerii cei mai marcanți ai țerei Muntenesci de pe timpul a cărei istorie o facem, este neîndoios, Enache Văcărescu. Ît alăturăm portretul.

Despre originea acestei vechi familii, fie legendară, fie istorică, ne-am ocupat în anterioarele volume și vom mai grai în anexa la această pagină.

De sigură am fi foarte mulțamiți să păstrămă lui Enache Văcărescu aureola de glorie cu care ni-lă au prezentatū până astă-đi scriitorii cari s'au ocupatū de dēnsulū, scriitorii ca Fotino și Odobescu (1), dar istoria are altă misiune decât de a crea în modū nedocumentatū ómenii mari și eroi.

Facemū deci istorie, când curmămū șirulū legendei, arētându pre Enache Văcărescu ceea ce în adevērū a fostū.

Negreșitū, scăderile ce am constatatū și avem a constata în faptele lui 'și au în parte explicațiunea, déca nu scuză, *în mijloculū socialū* în care s'a născutū, a trăitū și a făptuitū. Orī cât s'ar constata în Enache Văcărescu o natură mai de elită și o cultură mai deosebită decât a boșerilorū contimporanii cu elū, dēnsulū e membrulū unei societăți date și faptele lui în cea mai mare parte nu-lū despartū de locū de acea societate.

Așa vedurămū pre Enache Văcărescu criticându numirea ca Domnū a lui Nicolae Mavrogheni pentru că nu era dintre fanarioșii *pur sang*, pentru că nu scia grecesce și pentru că era de origine obscură. Ce altū imputa lui Mavrogheni și înșii fanarioșii din Constantinopole? Care alte simțuri aveaū boșerii cei mai înștrēinași de țēră și mai inconșienși de Romānismū?

Apoi când Austria aliată cu Rusia au formatū proiectulū de a-și împărți țērile romāne, ce pornire află istoriculū în sufletulū lui Enache Văcărescu de natură a ni-lū arēta că cērcă măcarū să salve țēra sa de această împărțire?

Singurū numai Mavrogheni-Vodă ia inițiativa apērării țerei și pentru această, prin nizamulū ce amū adusū îndărătū, reorganisēză

(1) Veđi în anexa dela această pagină ce a scrisū d Odobescu despre Enache Văcărescu în Tesaurū II, pag. 293. Veđi „Revista Romānă“, anulū I, artiicolulū d-lui Odobescu.

oștirea și în măsurile posibile căută să o înmulțescă. Amă veduțu deja opozițiunea ce vrednicul Domnitoru întâmpină în acêsta dela boțerî și chîar dela Enache Văcărescu.

În restulă anului 1787, Mavrogheni se ocupă cu reorganizarea oștirea. Enache Văcărescu nu încuviințeză procederea lui Mavrogheni ca să adune oște. De unde avea vre-o 5—6 mi de omeni, Mavrogheni ține să ridice numărulă oștirea preste 20 mi. În oștirea sa Mavrogheni primesce și turci. Văcărescu ȝice, că Mavrogheni dăndu lefurî câte 10 lei pre lună de călărețî, câte 7 de pedestrașî, turciî carî dela Sultanulă ca ostașî nu primeaũ asemenea lefi, veniră mulțî să intre în oștea Domnitorului muntenescũ spre a profita de asemené lefi (1). Văcărescu descuviințea asemené procedare, care o gășia în paguba oștirea turcescî....

Mavrogheni, ca să se facă bine veduțu la Constantinopole, nu primi plată pentru zaherelele și cherelele date Turciei în 1787. Și acêstă faptă o desaprobă Văcărescu, «ca și cum Impărăția, când ar fi vrutũ să le ié din țeră fără plată, nu ar fi pututũ și *ca și cum nu ar fi fostũ țera a Impăratului*».

Décă contra ciudatei păreri a lui Văcărescu, Mavrogheni dăruia turciloră proviziunî, nu mai puținũ energiculă Domnitoru punea străji la Dunăre, spre apărarea țerei de oștirî neregulate și chîar pentru a împedica trecerea de turci, cu titlu de comercianțî în țeră, acêsta conform tractateloră anteriore, de care deja ne-am ocupatũ.

La ocasiunea serbătoriloră Crăciunului din 1787 N. Mavrogheni, adreséză țerei a doua proclamațiune, în care, din noũ, se declară credinciosũ alũ Sultanului Hamit și îndemnă țera ca să facă ca și elũ. Mavrogheni promite țerei apărare bună de invađiunî dușmane; elũ speră a «oblădui (pre locuitorî țerei) până în sfirșitũ ferițî, după pofa inimei mele și după durerea ce avem pentru voi cei credincioșî și supușî raele și țerei Domniei mele, după cum și vedețî în faptă grija noastră ce avem asupra țerei, că pentru a vóstră odihnă și ocrotire, ca să nu pătimiti cele ce pătinescũ alțîi, cu cheltueli grele ținemũ ostașî și facemũ felurî de mijlóce, vėrsăndũ hasnalele noastre

(1) Veđi Tes. II, pag. 294.

pentru a țereî pază și odihnă». Domnitorulă adaogă a ȃice, că și el se va pune în fruntea acestorū ostași și va merge în contra neamicilorū, ca să asigure linistea locuitorilorū.

Acéstă proclamațiune o dă Mavrogheni după ce prinesce dela Constantinopole firmanurî, carî îi dădeaū mari puteri în țeră și carî mai alesū 'lă autorizaū a împedica trecerea prin Muntenia de oștirî chîfar turcescî. Negreșitū, Mavrogheni — pre când încă Austria nu declarase răsboiū Turciei — încredințasă pre Pórtă, că elū cu oștirea sa va apĕra Muntenia și că decî nu este trebuință de a intra în ea oștirî turcescî anume. Acésta convenia Porței, care își ducé tótă puterea spre Bugeac și Moldova. Poruncile dela Pórtă, ca oștirî turcescî să nu trecă în Muntenia se citiră pe la tóte serhaturile de pre marginea Dunărei, cum afirmă însăși proclamarea lui N. Mavrogheni, dela 25 Decembre 1787 (1):

Apelă la țeră de sĕrbători.

«Cuvioșilorū archimandriți, egumenilorū și epitropilorū dela sfintele mōnăstiri și mitoce, molitfelorū vóstre protopopi, preoșilorū și diaconî, d-lorū vóstre boerilorū și boerinașilorū, polcovnicilorū, zabișilorū, căpitanilorū, buluc-bașilorū și neferi i breslașilorū și neguțătorilorū, orașanilorū de prin terguri și orașe, slujitorilorū i voué parcălabilorū, sindiilorū și tuturorū locuitorilorū căți sunteți locuitori în județul, . . . de obște vĕ facemū domnia mé în șcire, că apropiindu-se acum sĕrbătorile sfānteî nașcerî și a sfāntului a Domnului Dumneđeului nostru Isusū Christosū, nu amū lipsitū, după iubirea de ómeni ce din fire este la noi și după dragostea care avemū către voi, supuși noștri ceî credincioși, carî sunteți de la Dumneđeū încredințați sub a noastră oblăduire, a vĕ trimete printr'aceste cărți domnescile noastre blagoslovenii, bine cuvĕntându-vĕ ca să vĕ învrednicĕscă Dumneđeū a prăznui aceste sfinte sĕrbători, acum, la anulū și la mulți ani cu bucurie. Pe lângă care aceste blagoslovenii, vĕ dămū și deosebitele Domnescile noastre încredințări și nădăjdi de bucurie, că după neadormita grija ce avemū pentru toți supuși noștri spre a petrece în ȃilele Domniei mele feriți de tóte relele, nu vomū lipsi, precumū nu am lipsitū a griji și a găsi mijlóce într'acéstă vreme de răsboi, pentru ocrotirea vóstră și însine ne vomū jertfi pentru mântuirea și scăparea vóstră dintru orî ce primejdie, ca unū păstorū cu grijă de oile sale, ca să împlinimū cuvĕntulū sfānteî evanghelii. că «păstorulū celū bunū sufletulū își pune pentru oi»; de care avemū nădejde la mila marelui Dumneđeū și a pré curatei maice a sfinției sale, și la ajutorulū sfințilorū āngerî, că în urmă după acestea tóte ve'ți avea mare bucurie și mare mângăere toți de obște; ce darū, fără de a vĕ desuădăjdui la vre unū *testar* pentru acéstă curgătóre vreme a răsboiului, fiți veseli și nu vĕ părăsiți

(1) Veđi în anexă purtarea lui Enache Văcărescu și la acéstă ocașiune.

alişverişurile vóstre şi munca caselorú vóstre şi faceţi rugăciuni neîncetată către milostivulú Dumneđeu pentru viaţa şi biruinţa Devletului a prea puternicului nostru ímperatú Sult. Hamit, i pentru ţera acésta şi pentru buna starea Domniei mele, ca să ne ajute a vé obládui până în sfărşitú, feriţi după pohta inimei mele şi după durerea ce avemú pentru voi cei credincioşi şi supuşí raele aí ţerii Domniei mele, după cumú şi vedeţi în faptá grija nóstrá ce avemú asupra ţerii, cá pentru a vóstrá odihna şi ocrotire, ca să nu pătimiţi cele ce pătimescú alţii, cu cheltueli grele ţinemú ostaşi şi facemú felurí de mijlóce, vérsându hasnelele nóstre pentru a ţerei pazá şi odihná, cu care ostaşi şi însine suntemú gata, cu neadormire şi fără odihná ziua şi nóptea, ca să sárimú în orí în ce ceas ar fi trebuinţa a ne porni spre a supuşilorú locuitorí ai Domniei mele apérare de orí-ce ímpotrívire. De care iată şi acum scriindú la pré ínalta Pórta şi făcêndú rugăciune pentru al vostru repansú, prin ajutorulú lui Dumneđeu ne au sositú luminatele ímpêrătescí firmanurí, íntru care coprinde a nu mái cuteza nimení din ostaşi a mái trece prin Domnésca nóstrá ţerá. După care trimiţêndú sureturí adecá copii pe la tóte serhaturile, s'au cititú íntru auđulú tuturorú. Ci darú în vreme ce prea bine sciţi şi aşi auđitú. cá Domnia nóstrá până a nu ne veni acestea ímpêrătescí porunci, ne am silitú în tot chipulú a vé ocroti de tóte câte au fost prin putinţa, ca unú Domnú şi părinte de obşte. ce ne amú aflatú ţerii acestea, cu câtú mái vértosú acumú, după primirea ímpêrătescilor firmanurí, nu vomú lása mijlocú câtú de puţin a ne sili spre a vóstrá ocrotire şi apérare şi rugámú pre bunulú Dumneđeu a bine-voi şi a ne ajuta, spre deplina sévêşire a poruncilorú firmanurí ínvrednicindu-vé şi pe voi a prásnuí sfânta naşcere, sfântul botezú al Domnului nostru Isusú Christosú, acum şi acestú viitorú an noú a petrece prin blagoslovenia sântului Vasile íntru fericire, cu sănătate, cu índestulare de bunurí, de rusumaturí şi alişverişurile vóstre şi cu pacea cea de obşte doritóre (1)». 1787, Decembre 23.

XXII.

Proclamări noue. — Garnizone.

Cu tóte asigurările ce dăde Domnitorulú în asemenea proclamaţiuni, carí se diceau «câţi de parigorie», spaíma se láşia în ţerá, întreţinulá cu ímpráştierea intenţionată de felú de felú de veşti, de cátrá cei carí nu puteau suferi pre N. Mavrogheni. Partizanii muscalilorú, ba şi aí Austriei, nu lipseaú de a agita spiritele. Vodá numia pre aceşlia «făcêtorí de rele şi *farmazoni* şi vrájmaşí aí patriei lor».

Eată o nouă proclamare a lui N. Mavrogheni dela 29 Decembre 1787, cátrá locuitorii Bucurescilorú :

«Fiindú-cá ne-am ínsciinţatú Domnia mé, cá unii din făcêtorii de rele şi farmazoni, au seménatú multe felurí de vorbe neadevêrate spre spaíma norodului,

(1) Cod. XVII, Arch. Stat., fila 248 verso,

ca să-și facă cele după obiceiul lor rele gânduri, poruncim d-tale (lui Aga) să încredințezi pe toți de obște, ca să petrecă în liniște și fără de frică de ori-ce, neguțătorindu-se fără de îndoială și bucurie, nedându credemânt la halturile celor semănători de vorbe mincinoase, ce nici prin mintea cui-vași trebuie să trecă, căci Domnia mé, cu ajutorul lui Dumneșeu, în țilele noastre avem purtare de grijă cu priveghere pentru siguranța și repausul domnescului nostru orașu Bucuresci și a tótei țeri până intratât cât și viața noastră o punem în primejdie când va fi trebuință pentru săvârșita pază a totu norodului Domniei mele. Deci fiindu și voi locuitorilor din orașul Domniei mele Bucuresci, bine încredințați pentru liniștea și neclintirea vóstră, nu trebuie să dați ascultare la vorbele celor făcători de rele și vrăjmași patriei lor, pre care unii ca aceia dovedindu-i și prindendu-i, îi vom pedepsi spre pilda altora, nici să puneți în gându vre unu lucru asemené ca acela ce s'a întemplatú în cel-l-altú răsboiú trecutú, din pricina vrășmașilor patriei, pentru că noi, precumú dicemú, cu ajutorul lui Dumneșeu și a pré curatei Maicei Séle, vé vomú pázi de ori-ce împotrívire a vrășmașilor și făcătorilor de rele și veți fi întrú o liniște și odihnă» (1).

Noutățile cu intențiune imprăștiate de cătră neamicii lui N. Mavrogheni, nu tóte erau neîntemeiate, ci, în totú casulú, multe luate din jurnalele austriace, carú încă strébăteau în țeră la 1787. Insuși Domnitorulú primesce asemené jurnale. In condica dela Arh. Stat. No. XVII, fila 241, este unú pitacú cătră Paharn. «*secretarú*», ordonându-i să trâmítă «*gazeturile din láuntru, la d-lui Postelnicú Jianu*» (2).

Indată după proclamațiunile din finea lui Decembre 1787, Mavrogheni și trâmíte ostași de al séi, doué companii de neferi, sub căpitanii Dumbravă și Baicul, la Oltenița, ca în înțelegere cu Șali-Aga, dela Dunăre, să opréscă trecerea de Turci în țeră (3). Asemené în Decembre 29, anulú 1787, «s'aú-rânduitú la Chitila în Ilfov, Achmed Brat Cheleş Ozman Ghizler Aga, cu 30 de neferi pentru paza drumului ce urméză pre la numitulú locú, ca nici de aici afară să nu lase niscaí-va neferi se iasă, nici de afară să vie aici, fără de po-

(1) Cod. No. XVII, fila 249.

(2) Pitaculu e din 5 Noembrie, 1787.

(3) 1787, Decembrie 31, s'au scrisú porunce gozpode cătră Dumbrava și Baicul, capitaniii ca să se scóle din preună cu neferii lorú să mérégá la Oltenița lângá d-lui Sali-Aga ca să fie de pază.

Cod. No. XVII, fila 249 verso.

runca M. Séle. Pentru care s'aũ scrisũ porunci ispravnicilorũ de Ilfov ca sã îngrijescã pentru conaculũ lorũ, de mãncarea lorũ și a cailorũ lorũ, a li se da cu plata dela dênșii» (1).

XXII.

Resbelulũ și Visteria. — Satarale. — Boeri!

Cu începutulũ anului 1788, N. Mavrogheni este silitũ sã iée mësuri mai violente, unele spre a avé mijlóce cu care sã facã și sã întreținã óstea sa, și altele contra boerimei din partidele rusescã și nemțescã.

Dionisie Eclesiarcul ȃce, cã Mavrogheni aruncã «satarale pre boierii mari și mici și pre cumpanii, și pre toți breslașii, și pre rufeturii». Ca sã înmulțescã clasa dela care puté sã iée «*satarale*» (cãci dela țerani nu lua aprópe nimica), Mavrogheni a recursũ, cum vedurãmũ, la ciudata mësura, de a *boeri* pre orĩ-cine voia sã plătescã darea caftanului și chĩar de a impune caftanulũ de boerie tuturorũ celorũ ce scié cã potũ sã-lũ plătescã.

Pe de o parte Mavrogheni fãcé boerii nuoi, pe de alta lua, la începutulũ anului 1788, mësuri violente contra celor vechi, pre cari îi bãnuaia cã sunt în corespondență cu muscalii și cu austriacii.

De alt-mintrelea boerimea vechiã — fãrã de a escepta nici chĩar pre Enache Vãcărescu, — era tótã infectatã de celũ mai mizerabilũ fanariotismũ, infecțiune contractatã prin o aprópe secularã convenire cu grecii din Fanarũ. Caracterulũ fanariotũ este manifestũ în cele mai multe din actele boerimei. Vedeți cum descrie pre boerii, turcitulũ Selim (Anastase), la o recepțiune la curtea domnescã:

«Intraiũ în sala de audiență, ... mē puseiũ cu atãta modestie în parte cé mai retrasã a apartamentului... în cât o cėtã numerosã de curtezanii ce sta în mijloculũ sãlei, spre a *atrage tóte privirele* și alũ cãrorũ aerũ, costumũ și maniere, anunțãu pretențiunii înalte, abé mē zãrirã cã mē aflamũ și eũ acolo.... (2). Când intrã Mavrogheni

(1) Cod. No. XVII, fila 249.

(2) „Romãnulũ“ din 1861, pag. 26, foileton.

în sală: «Fie-care din ei se muncia să trecă cu câte-va degete mai înainte de burta vecinului său...»

Primită cu dispreț, cu batjocură chiar de boierii, pre când încă nu-și declinase titlurile înaintea lui Vodă, vedeți pre acei boierii slugarnici, cum se îndesă în jurul lui, în urma audienței ce l-a acordată Domnitorul: «Când apăruî din nou — scrie Anastase, — în cercul aspiranților la audiența Domnului, nu mai era nici unul care să nu se pregătescă a vîri câte o indirectă observațiune destinată a-l înlesni calea de a se adresa apoi de-a dreptul către persoana mea. Acelu ce la intrarea mea se făcuse că nu aude salutarea ce-l adresasem, acum spuné cătră alții, că dintr'unu frigū mare s'ar fi pomenitū de o dată cu o asurđire foarte supărătoare; celū ce-mi rîsesse cu hohotū în față, spuné acum că, din ore-carî supărări casnice, i s'aū tulburatū mințile, astū-felū în cât a rémasū zănaticū; iar câtū pentru celū care mă atacase de-a-dreptulū prin cuvintele séle, spuné că elū orî de câte orî vede câte unū străinū de o mare însemnătate, doritorū de a sta *incognito*, elū își cunósce datoría sa de a-l veni într'ajutorū, cu orî-ce chipū, născocindū câte unū mijlocū ingeniosū spre acestū sfîrșitū».

«Fie-care aruncāndu-mi astū-felū mica sa frasă de îndreptare, se făcură în urmă, că sunt în mirare că mă aflu așa de aprópe de dēnșii, și începură a mă saluta cu chipulū celū mai grațiosū, și vorbindu-mi, toți vrură să mă încredințeze prin tonulū celū mai de *slugă plecată*...»

Déca cu unū veneticū abé sositū la curtea lui Mavrogheni, se pórtă așa boierii, care era purtarea lorū față cu Mavrogheni, póte orî-cine a-și închipui. Mavrogheni însuși scie, că boierii odată eșiți dela curte il numeau «*Cumplitū ca Alerone riulū Iadurilorū și neimblānđitū ca Satana*» (1).

Sciindū bine în ce *stimă* ilū aveau boierii, Mavrogheni, pe dată ce înțelege, că Austria nu va întārđia de a declara resboiū și ea, se otărăsce să facă imposibilă trădarea boerescă. De aceea lē mēsură de a trāmite preste Dunāre să stée, sub privegherea turcilorū, pre mulți boieri. Insuși En. Văcărescu đice că: «Eū vedēndū că s'a în-

(1) „Romānulū“, 1861, pag. 30.

cepută ună răsboiă ca acesta, și oblăduitoră țerei noastre este Mavrogheni, m'am prostiț de dregătoria ce aveam, pentru ca să nu fiu amestecat în faptele mai susă numitului, fiindă de totă netrebnice...» (1).

Dar care netrebnice fapte îi imputa En. Văcărescu?

1) Că «i-a intrată o idee: să se facă sesaskier și acēsta a o catortosi, aū gāsītă mijlocă...»

A se face comandantulă oștiriloră și a apēra Muntenia contra invađiuniloră era o faptă netrebnică?... Cāt de josă era simțulă demnităței și ală iubirei patriei în chīar suflete nobile ca ală lui En. Văcărescu!... Acesta, veđurămă, că sfātuia pre Domnă să-și mărginēscă activitatea domnēscă intru a servi oștiriloră turcesci *proviantă*... Pre cānd *romānulă* Văcărescu nu avē credință în valōrea ostașului română, acēstă credință o avu strēinulă Mavrogheni; elă cređu în ea și... istoriculă română nepărtinitoră, nu pōte să nu-lă onoreze pentru asemenē faptă. Apoi a fi *seraskier* era nu numai afacere de *māndrie*, ci și mijloculă unică de a protege țera chīar contra oștiriloră *amice* ale Turciloră.

2) Văcărescu mai adaogă între faptele netrebnice ale lui Mavrogheni și aceea că a «*prădatu și jăfuită țera*» (2).

Apoi să ascultămă ce rēspunde N. Mavrogheni la asemenē acuzare: «Spune-mī (đice elă lui Selim) cum este cu puțință fără banī să respingă o invađiune și să mă menșiu și eū la putere? Déca nu voiă aduna sumele necesare pentru a face soldașī și a întreține o óste, austriacī vor intra preste o lună de đile în Bucuresci, și decă nu voiă porni mereū ca până acumă darurī și peșcheșurī lui Căpitană-Pașa, Mareluī Viziră și Sultanuluī, mă voiă vedē destituită până la anulă. Loră dar trebuie să se impute răpirile mele, căci de așī fi generosă și milostivă, *eī* m'ar acusa de acēsta ca de o crimă. Cāt pentru asprimea mea, pentru ce gândescī că a făcută Pōrta în favōrea mea o escepțiune, fără exemplu până astăđī, în regulele sale obicīnuite? Pentru ce gândescī că mi s'a acordată totă de o dată și rangulă de *seraskiară* turcescă și prerogativele unū hospodară creștină? Pentru ce m'ă-a dată ea comanda mai multoră mil de

(1) Tesarū, t. II, pag. 274.

(2) Tesaurū, II, pag. 294.

soldații musulmani? Nu mi le-a dat ore pentru a mă pune în stare de a înlătura printr'o tărie excepțională toate pericolele ce amenințau țera acesta? Așa dar când în pozițiunea rară în care mă pune născerea mă, într'una din insulele grecesci, calitatea mă de supus al unui principe mahometan și religiunea grecască ce profeseză, văd pre greci că mă uresc ca pre un trântor venit de ațurea, pre români că favoriză într'ascuns pre austriaci și pre musulmani că mă desprețesc ca pre un ghiar și raia, și că toți aceștia se unesc spre resturnarea mă; când văd că trebuie să mă apăr de gelozia celui întâi, de viclenia celui al doilea și de fanatismul celui de al treilea; când știu că blândeța s'ar lua drept slăbiciune și n'ar aduce decât îmbărbătarea cetezanței lor, și ar grăbi căderea mea; în sfârșit când nu-mi pot ascunde, că ruina mă ar atrage chiar ruina țerei mele, nu e ore de a mă datorie să preîntâmpin prin o apăsare extraordinară nisce elemente ce sunt gata a izbucni? Trebuie ore să mă opresc înaintea minușioșelor forme ale legii, în loc de a avé recurs la o dreptate grabnică, pentru a lega mâinile omului bănuiră, a paraliza pre vîndător și a perde pre criminală?» (1).

Și în adevăr N. Mavrogheni, care suferise înainte de declararea războiului, chiar și în sînul Divanului, boier pre cari îi știu în relațiunii cu Rusia și cu Austria, în țarna anilor 1787—88, se vede silit — cum mai susă spusăramă — să-i «*paralizeze*», surghiunindu-i din țără în Turcia. Unii din ei, însuși En. Văcărescu, se traseră de bună voie din țără. După ce în Ianuarie 1788, intrarea Austriei în război nu mai pută fi necunoscută, de ore ce și lui Mavrogheni veni carte dela generalul austriac din Sibiu, «de propovedire războiului» (2), Văcărescu dice «că neputendă să-lu mai suferă și mai vîrtosă temend-mă să nu-mi arunce vre-o năpaste, precumă a aruncat la mulți nevinovați (?) ca să-i jăfuescă, și la mulți pre cari avé pismă, căci îi surghiunea cu cartea lui la cetatea Giurgiului, i-am arătat că nu pot într'aceste vremi (?) ca să ședă aici în țără, temend-mă de cele împotriva, și am cerut să-mi dé voie să mergă

(1) „Românul“, 1861, pag. 30.

(2) Cronica otom de En. Văcărescu. Tesauri, t. II, pag. 294.

la Țarigradū cu casa mé, mai vĕrtosū cǎ socia mé era țarigrádencǎ»(1). Marea influință de care En. Văcărescu se bucura în țerǎ îl impusese atențiunei lui N. Mavrogheni (2). Turcitulū Selim arĕtǎ cǎ Mavrogheni

(1) Socia a doua a lui Enache Văcărescu era Elena Caragea, fiica terzimanului Iordache Caragea. Veđi Tes. II, pag. 288.

(2) Dela domnia lui Brâncoveanu încóce, pe totū anulū sporisǎ buna vadǎ a Văcărescilor în țerǎ. Uciderea împreunǎ cu vodǎ Brâncoveanul a Clucerului Enăchiță Văcărescu nu puținū contribui la acĕsta. Am arĕtatū, în anteriórele volume, ale seriei 1700—1774, cum dupǎ Clucerul Enăchiță remaserǎ 4 fii: Constantin, Barbu, Radu și Stefan. Dintre aceștia, Stefan fu cel mai învĕțat și mai bǎgatū în sémǎ. Insuratū cu Catinca Donea, Stefan fu tatǎl lui Enache Văcărescu, de care e vorba mai susū. Opozițiunea ce făcurǎ Văcărescii Domnilorū, și mai alesū lui Racoviță Gehan, aū cǎșunatū pe de o parte multe neajunsurī acestei familii, dar de aci și marea ei popularitate. Stefan Văcărescu și Barbu furǎ otrǎviți din ordinulū lui C. Racoviță, la marea indignare a țerei muntenesce. Acĕsta spori și mai multū stima țerei pentru Văcăresci și noulū Domnū Alexandru Scarlat Ghica socoti a face plăcere țerei, purtându-și atențiunea și buna voință — cum vĕđurǎmū — asupra urmașului lui Stefan Văcărescu. La 1767 acĕstū Domnitorū chiǎmǎ la visterie pre Enache Văcărescu. D'atunci începu cariera strĕlucitǎ a lui Enache Văcărescu. N'avem a reveni aci asupra faptelorū la care a luatū parte pǎnǎ când Mavrogheni făcu din elū pre unulū din cei mai însemnați boierī ai Divanului sĕū. Sub Al. Ipsilante, mare și tare, Enache Văcărescu, nǎbuși mișcarea *naționalǎ* a boierului Candescu. Când fugirǎ în Ardĕlū cei doui fii ai lui Al. Ipsilant, Enache Văcărescu și cu alții — cum nararǎmū — mérserǎ pǎnǎ la Viena sǎ reclame estrǎdarea beizadelorū. Acolo Enache Văcărescu luǎ gustulū luxului, alū fastului și alū pompeii, de care atātū abuzǎ apoi, reĩtorsū în țerǎ. Bogățiile lui și buna opiniune în care ilū avĕū contimporanii, ilū impuserǎ și lui N. Caragea, urmǎtorului Domnū dupǎ Ipsilante. Acesta il făcu chiǎr și ginere la 1783. Sórta bunǎ nu pǎrasi pre bogatulū și influentele Enache Văcărescu nici sub M. Sutzū, alū cǎruia fu visterniculū mare. Déca M. Sutzū era acusatū cǎ pré jumlise *gașca* de țerǎ, óre nu are vinǎ și marele *crezusū* alū boierinei muntene, Enache Văcărescu? D. Al. Odobescu în biografia Văcărescilorū (1), ne arĕtǎ pre Enache Văcărescu continuǎndū în slujba de visternicū alū lui M. Sutzū pǎnǎ la finea Domniei. Acĕsta resultǎ și din cele ce spune însuși Văcărescu (2). Totuși *Selim* (3), martorū demnū de credință, đice cǎ Mavrogheni «*a desgropatū pre Văcărescu . . . din retragerea în care trǎia, ne venĩndū pe la Curte*». — Credem cǎ acĕsta însemnézǎ, cǎ dupǎ mazilirea lui M. Șuțul, ne remǎnĕndū caĩmacamū țerei Enache Văcǎrescu, elū, omū fórte mǎndru și ambițiosū, se simți ofensatū și se retrasǎ la moșie unū momentū. Din acĕstǎ retragere ilū scóșǎ inteligentulū Mavrogheni și-lū făcu mai ȃntĕiū vornicū (4).

(1) Revista Română, t. I, 1863, pag. 512.

(2) Tesaurū de Papiū, t. II, pag. 512.

(3) Turcitulū Anastasie.

(4) Veđi în anevǎ detaliile biografiei lui Enache Văcărescu.

«a aflată mijloculă (îndată după suirea sa pe tronă), să desgrópe pre Văcărescu, «Crezusă ală boieriloră», din retragerea în care trăia, ne venindă pre la curte... arătându-î că interesele țerei ceră ca elă să ocupe ună postă eminentă....» (1). Văcărescu fu ântăiă vornică mare, apoi visternică..... Cum de se lepădă de asemenea posturi? Este óre tocmai patriotică ceea ce făcea acestă mare boeră română?

N. Mavrogheni, care nu puté, deșteptă cum era, să nu cunóscă fundulă inimei lui Văcărescu, și elă însuși «pohtiă» ca Văcărescu să nu mai stée în țeră, decât nu găsia utilă să mérgă acolo, la Constantinopole, ci peste Dunăre, la ună serhată «unde-mă făcu — scrie Văcărescu — provlima ca să mă ducă.... pentru ca să nu céră și alți să mérgă la Țarigrad». Vodă permise lui Văcărescu, care primi să mérgă la Nicopole, de unde apoi să-și trămită casa la Constantinopole, iar elă să se întórcă îndărătă.

Impreună cu Văcărescu, Vodă scóte din țeră și-î trămite sub priveghere, la Nicopole, pre alți boeri: pre Vorn. D. Racoviță, Vorn. Man. Crețulescu, Banul Nicolae Brâncoveanu, Logof. C. Ghica, Clucerulă D. Fălcoianu, Stolniculă Alex. Farfara. Deja, mai din nainte erau trămiși la Nicopole trei boeri: Vorn. Enache Moruz, Logof. Scarlat Ghica și Pah. Tudorache Iuliano (2).

Despre aceste deșterări a unora din boeri, sub N. Mavrogheni, scrie și cronica lui Hristache :

«... Că intrasă 'n bănuială,
După a lui socotélă,
Să nu fugă cine-va
La vrăjmașă care cumva,
Séu să facă cearșitlicuri
Ș'alte multe haiticuri,
Cu cari sunt obicînuiți
De le facă în resmeriți;
Care acé bănuială
O avé fără 'ndoială,
După vremile 'ntemplărei,
Mai multă pre boerii țerei,
Ca cei ce sunt mai semeți
Și la tóte mai isteți;

(1) „Românulă“, 1861, pag. 23.

(2) Tesaură II, pag. 295.

Pentru că, cum mai trecu,
— Nu știu ce i se păru —
Pre boierii Filipesci
Îi surghiuni din Bucuresci
Cu feluri de cazne multe
Tocmai într'unu vârful de munte...» (1).

Filipescilor le confiscă Mavrogheni averea, ca trădători.

Totă asemenea făcu cu averea Clucerului Câmpineanu, care fugi în Austria (2).

Asemene făcu și Spătarului Iancu Măgureanu (3).

După cronică luă Hristache, surghiunirea boierilor în Turcia a decis-o Mavrogheni, numai în urma fugei în Austria a lui Câmpineanu și Măgureanu :

«Vodă cum vădu așa
Că începură a se căra
Câte unul câte unul,
Numai lasă pre nici unul
Și-î porni 'n țera turcescă
Ca să nu-lă mai necăjescă» (4).

Dionisie Eclesiarcul încă scrie, că N. Mavrogheni, pe cât era milostiv și bun asupra supușilor săi, pe atâta «era asupra boierilor cumplit și-î pradă de fie-ce vină și încă deca s'a început resmerița, a surghiunită pre toți boierii *cei mari* din Bucuresci și pre cei din Craiova în țera Turcescă, prin cetăți, cu mare pază, ca «să nu potă face corespondențe cu nemții săi cu muscalii, puindă paze și la Mitropolită și la Episcopi» (5).

Cu asemenea boierime, care țină corespondențe trădătoare cu neamicii țerei, ore N. Mavrogheni era ținut să âmble cu dulcēja?

Și iată cine a scris și lătită legenda, că Mavrogheni era zănatică, nebuună!

(1) Buciumulă, 1863, pag. 36.

(2) Vești Hristache. Buciumulă, 1863, p. 36.

(3) Id. ibid.

(4) Buciumulă, 1863, pag. 36.

(5) Tesaurul, t. II, pag. 168.

Nu așa era opiniunea boșerimeii celei de josă și a țeraniloră. Cronicarulă Hristache recunăscă, că Mavrogheni, în timpulă resmeriței *prăda* de averi pre boșerii trădători:

«Adevără, îi cam prăda,
Dar nevoia 'lă îndemna ;
Cum era să odihnăscă
Atăta ôste turcăscă ?
Și de-ar fi fostă ună altă Domnă
Ar mai fi scăpată vr'ună omă
Cu-atăta mare-ôștire
Ce căduse pre creștini ?

Liponă, la așa amară
Nu era baniă zadară.
Oare n'ai fi bucurosă
Dela mărte să fi scosă ?
Să nu dai pentru scăpare
Și cămașa din spinare ?
Vrei să țici că jăfuia ;
Jăfuia unde scia,
Pre care scia că n'are
Nu-i mai făcă supărare...» (4).

XXIII.

Ôștirea română. Organizarea ei.

Datoră a se premuni în contra trădăriloră boșeresci, lipsită de bani, luptândă contra intrigiloră ce i se făceaă la Constantinopole, energiculă Domnitoră adună ôste cu o activitate preste tătă lauda. Pre când ună boșeră română ca Enache Văcărescu sfătuia pre Domnitoră (ca în anii trecuți pre Domnitorulă Carol, căruia i se țicé să nu ié parte la resboiulă de peste Dunăre), să se lase de a face ôștire și să se mărginăscă a hrăni pre a turciloră, streinulă Mavrogheni reîntocmi ôștirea națională și adună bataliône de seimeni și de lefegii de tôte némurile.

(3) Buciumulă, 1863, pag. 36.

Cu ce intusiasmă descrie și salută cronicarul poetă Pitarulă
Hristache, óstea românescă !

«Óste începu a strînge
Pentru vîrsarea de sînge ;
Toți condorații, cismarii,
Precupeții, cărciumarii,
Osebită români de țeră
Ce-î strînsese dup'afară.
Și le făcu baeracū
După cum le-era pe placū,
Făcendu-î totū cete-cete
Inarmați cu puscă pe spete
Rânduindule și léfă
Numai ca să facă trébă,
Iar pre români de țeră
Ce-î strînsese dup'afară,
După ce le făcu léfă,
Îi măi puse la o trébă
Ca să învețe și mustra
Să scie să dé cu pușca.
Apoi să stai să privescă
Și cu dragū să pomenescă,
De românașii voinici
Incălțați totū cu opinci !
Să te fi datū la o parte
Să veđi regule curate...
Cât erau de drăgălași
Și născuți a fi pușcași !
Se mira cine-î vedea
Și la ei gura căsca,
Căci păre c'aū fostū catane
De când aū eșitū din fóle !
De așa muștră curată
Se totū mira lumea tótă,
Cum mergé preste câmpie
Mândri și cu veselie !
Grecii ca nisce măgari
Se miraū de opincari,
Cari de când s'aū născutū
Pușca 'n ochi nu aū vĕđutū,
Pre cari îi credeaū mișei
Neslujindu-se cu ei,
Căci ei când veniaū în țeră
Intraū cu omeni de-afară !...
Buni pentru ostășie
Nu credeaū români să fie... » (1).

(1) Bucŭmulă, 1863, pag. 36.

Numai în clasele mijlocii rămăsese încă întregu simþulŷ naþionalitãþei. Hristache este reprezentatorele acelor clase din care va eþi apoi ómenii revoluþiunei dela 1821 ŷi a tuturorŷ miþcãrilorŷ naþionale urmãtóre.

Choiseul scriindŷ cãtrã Montmorin nu grãesce însã cu mare intusiasmŷ despre oþtirea improvizatã de Mavrogheni la Bucuresci :

«Les Pachas de Bosnie et de Servie ont reþu l'ordre de se tenir pręts à marcher au premier mouvement de l'Empereur, mais la Moldavie et la Valachie sont toujours fort dęgarnies. Mauroieni rassemble à Bukarest 5 ou 6 mille grecs qu'un dęserteur allemand essaie de faire manœuvrer, et il a pris pour commandant en chef de son artillerie un cordelier échappé de couvent franþais de Péra. Les troupes commettent sur leur route des dęsordres affreux et la Porte reste souvent sans nouvelles des frontięres parceque ses propres courriers sont depouillés».

Este loculŷ sã aducemŷ aci «Ponturile pentru buna orînduialã a cetei ostãşesci, a slujitorilorŷ din totã þera, din bręsla spãtãriei etc.», adecã organizaþiunea datã de N. Mavrogheni ostirei naþionale. Eatã aceste ponturi :

Pentru slujitorimea ce se aflã pururea în Bucuresci

1) «Pentru siimeni orãnduimŷ Domnia mé ca sã fie 90 stęguri, precum aŷ fostŷ din vechime. Stęgulŷ celŷ mare sã fie de liude 100 ŷi 6 alte stęguri de cãte 50. Aceþtia ca nisce slujitori ce sunt pururea gata cu caii lorŷ spre ori-ce trebã a þerii ŷi pentru paza Curþii Domnesci, orãnduimŷ Domnia mé léfã lui vel cãpitanŷ de siimeni taleri 20; odo-baþii cãte taleri 2, ciauþului cãte taleri 1.60, stegarului cãte 1.30 ŷi pre fie-care siimenŷ cãte taleri 1, fiind-cã este cãlarime. Aþiþderca pre fie-care cãpitanŷ cãte taleri 6 ŷi zapcii ŷi slujitorii lorŷ, sã ié léfa asemené ca ŷi dela vel stęg. aceþtia sã aibã datorie a fi pururé gata cu caii lorŷ, ca în ori-ce vreme se vor porunci sã mérgã undevaþi, fára de nici unŷ felŷ de zãbavã sã ŷi purcéqã; când va fi vremea sã intre la réndŷ, aceste stęguri sã aibã datorie cãpitanii a intra cu toþi slujitorii lorŷ fára de a nu avé nici o lipsã; léfa sã aibã a-þi o lua în fiesce-care patru luni o datã; adunãdu-se în Curtea Domúscã cu zapcii lorŷ sã aibã a-þi lua léfa dela Visteria Domniei mele, orãnduindŷ sã li se dée ŷi postavurile lorŷ dupã vechiulŷ obiceiŷ roþii, ŷi cãpitanilorŷ galbine si zapciilorŷ verþi; ci în vreme ce i-aŷ léfã ŷi postavuri ŷi sunt scutiþi, aŷ datorie sã-þi facã cea-l-altã podóbã a armelorŷ;

2) Céușului spătăresc, logof. spătăresc, stegarului, buciurcașului și trâm-bițașilor le orânduimă tuturoră léfă precum se coprinde în catastihulă Visteriei. Așisderea mai orânduimă Domnia mé aici în Bucuresci brésla spătăriei să mai aibă léfă două căpităniă de scutelnică, cari sunt pentru paza focului, și căpitaniă și zapcii loră, dreptă acea aű datorie, a fi nelipsită ună stégă pe fiesce-care sėptămână din curtea d-lui vel spătară pentru a fi pururea gata la întēplătorele ianganură;

3) Arnăuții, fiindă-că sunt și aceștia trebuincioși, am orândnită Domnia mé să fie patru stéguri câte lude 100 și să ié léfă, și cu zapcii loră după orându-iala ce s'a făcută la Visterie;

4) Lefegii spătăresci și căpitănesci, le-am înmulțită Domnia mé numărulă la stéguri să fie mai mare, adecă de liude 150 stégulă spătăresc, de liude 100 stégulă căpitănesc, pentru ca să intre la rândă, din destulă să se pótă ajutora neavēndă léfă; scutelnică asemenea, de vreme ce muncescă numai pe scutelă, orânduimă Domnia mé optă stéguri de câte liude 50, pentru căci fiindă vechiă obiceiă a sluji numai pe scutelă, să intre de rândă cu sėptămână, cari să fie datori a păzi străjile mahalaleloră și căpitaniă loră să aibă a-și lua și postavurile loră. Căpitaniă de poduri să fie nelipsiți slujitoriloră dela paza margineiă poduriloră, intrândă stégulă jumătate pre fie-care sėptămână;

5) Toți căpitaniă de pre la căpităniile de pre afară să-și ié léfa loră cea orânduită dela Visterie în fiesce-care patru luni o dată; slujitoriloră să se implinēscă după suma catastihuluiă ce este pecetluită la Visterie, ca să se afle sumă îndestulă, nelipsiți pentru apērarea marginiloră și a țerii;

6) Mezilgii să aibă să-și ié léfa după orânduiala ce amă făcută Domni-mé prin testamentă;

7) Căpitaniă de slujitori să aibă datorie să păzēscă marginea și plasa căpităniei sēle, atât de ómeni răi, câtă și de toți cei ce voră trece pre la căpitănia lui; să înscințeze pre d-lui vel spăt. apururea de ori-ce se va întēpla în plasa căpităniei sēle măcară de ori-ce pricină mică (1).

Din actulă de mai susă, resultă că óstea lui N. Mavrogheni era compusă :

a)	Din 90 de stéguri a câte 100 ostași, decă total	9.000	călări
b)	Din 6 stéguri de câte 50	»	» 300 »
c)	2 căpitaniă de scutelnică, ca pompieri.		
d)	4 stéguri de arnăuți, a câte 100 lude	400	
e)	1 steagă de lefegii spătăresci	150	
f)	1 » » » căpitănesci	100	
g)	8 stéguri de scutelnică a câte 50 de stéguri pentru		
	a servi ca <i>gardă națională</i> în orașă.	400	
h)	Căpităniile de afară cu slujitori pe marginele țerei.	?	

(1) Cod. No. XV, fila 90.

Deci, cu aproximațiune, oștirea reorganizată de N. Mavrogheni, număra circa 11.000 oșteni, în care nu scimă încă numărul *potecașilor* și alți slujitorilor. Ca aproximațiune noi punem pentru plășile din spre Ardeal, numărul acestor păzitori de granițe la alți 5.000 de oșteni, pentru toate județele dela Jiū la Putna.

Să nu uităm a adăogi și unū parcū de artilerie. Preste săcălușile ce au aflatū Mavrogheni în Bucuresci și care serviaū la părăși, Domnitorulū dobândi — cum vomū vedē mai departe — unū numărū de tunuri în totă regula, dela Turcia și le utiliză cu succesū în rēsboiū.

Asupra oștirea reorganizate N. Mavrogheni rânduiesce spătar, în 1788, Ianuarie, pre ruda sa Nicolache Mavrogheni.

Eată apelulū sub arme a oștirea :

Poruncă la toți polcovnicii și căpitani, afară de cei de pre la margine, din 1788, Genarie 16. «Fiindū-că d-lui cinstitulū și credinciosulū boerū alū Domniei mele Nicolache Mavrogheni, vel spăt. iese afară, din porunca Domniei mele, cu āeplinā volnicie și putere, să căutați ori în ce cēsū să fiți porunciți de d-lui, numai decăt să vē sculați cu toți slujitorii și omenii voștrii āeplinū și intr'acelū cēsū să vē aflați lângă d-lui, urmāndū cu supunere la slujba ce veți fi porunciți de d-lui, fără a nu vē cuteza nici unulū a face vre-o zābavā, seū o āmpotrivire, pentru că celū ce nu va urma poruncilorū, unulū ca acela va fi pedepsitū cu spāzurātore» (1). 1788, Ghenarie 16.

XXIV.

Proclamări noue.

Indată apoi, în Ianuarie 25 (1788), Domnitorul adresază o nouă proclamațiune către locuitorii mai alesū cătră țeranī, în coprinderea următore :

Cărți de parigorie, cătră toți locuitorii de obște, din 1788, 25 Ghenarie.
«Prē cuvioșilorū arhimandriți, etc., vē facem în scire că cu bună pliororie amū luatū adevērata ānciintare, cum că unii din cei rēi āndārātnici farmasoni nelegiuiți și fără de temere de Dumnedeū și de stāpānū, cari sunt vrājmași patriei lorū și āmpotrivorii la poruncile domnesci și la ānsāși bună-voința prē puterniculū Devletū, alū āmpērāției, ce are pentru bună odihna vōstrā, dupā celū rēu nārāvū alū lorū nu lipsescū a nu se părăsi de urmări rele, spre a scorni și presāra vorbe în deșertū și minciuni între norodū, cutezāndū-se a și scrie āfără în

(1) Cod. No. XVII, fila 254.

țera la sătenii și ispravnicilor halțuri și vestiri neadevurate, spre a aduce grijă și spaimă în inimile vóstre, ca cu acestea turburându odihna vóstră și cădându la desnădăjduire să vă pricinuiască pagubă și risipă la ale vóstre agoniseli și strămutarea caselor și odihnei vóstre, spre a-și puté ei sevârși cele diavolesci rele scoposurile și interesurile lor, luându fără de preț agoniseliile vóstre, a vă vedé slăbiți și în trebuința de ajutorul lor, lucruri care nu le suferă nici Dumneđu și carele turbură duhul Domniei mele; ci cât pentru a lor respălțire avem bună nădejde și suntem încredințați la dreptatea și judecata marelui Dumneđu, că nu voru rămâne fără de osinda și pedépsa acea ce li se cade dupe faptele lor. Și trebuie ca pre unii ca aceia să-i dé Dumneđu în mânilé nóstre și veți vedé respălțirea după inimelé lor; iar pre voi toți de obște vă încredințăm și vă dăm bune nădejdi de bucurie, ca nimic să nu vă indoiiți, nici să credeți, nici să vă îngrijați de vorbe ca acele, și să fiți bine nădăjduiți cu credința desevărsită la domnescile nóstre diafendefsis, că noi ziua și nóptea străjuim pentru odihna și apărarea vóstră de ori-ce, nu numai cu trudă și ostenélă fără nici o adormire, întindendu auđu nostru preste toți supușii nóstri din tótă țera, ce ne-a încredințatú Dumneđu, ci și cu chielueli grele, vėrsându hasnalele nóstre la ostași, pentru paza țerei, și când vomu auđi la ori-ce parte de locú afară în țera Domniei mele, că pățimescú vre unii din locuitorii de ori-ce felú de supărare, nu numai ómenii de ai nóstri avem de a trămite și a profcaci ca să apere pre dənșii, ci și însine când va fi trebuința suntem gata a încăleca și a ne porni fără nici unú pregetú și în scurtú: capulú ne vomú pune și ne voru jertfi pentru locuitorii țerei nóstre și pentru celú mai micú măcarú, cu mijlocú ca nici viața vóstră, nici copiii și soțiile vóstre, nici averea vóstră să nu se smintescă întrú nimica, ca unú părinte cu durere și ca unú păstorú cu grijă de oile séle, ca să împlinimú cuvântulú evanghelicú ce dice: *«păstorulú celú bunú sufletulú își pune pentru oile séle»*, după cum și altă dată acele vi le-am scrisú. Ci dar, lepédându tótă indoiala și grija de vorbele vrăjmașilorú patriei și ale farmasonilorú neleginiți și socotindu-le acestea tóte ca nisce minciuni, fiți bine încredințați la părintescile și domnescile nóstre învățaturii și vestiri de bucurie ce vă dămú, și nimicú nu vă îngrijați, că avemú durerea într'adânculú inimei nóstre; pentru acesta facemú numai și numai gătirele eșirei și a mișcărilorú nóstre, care auđiți, adecă pentru a vóstră a locuitorilorú țerei mele, bună odihnă și petrecere. Pentru care într'adinsú amú trămisú omulú nostru cu acéstă a nóstră domnescă carte ca să vă dé aceste vestiri de bucurie, citindu-vé a nóstră carte întrú auđu tuturorú» (1). 1788, 25 Ghenarie.

Domnitorul se adreséză și cu o proclamare osebită către toți Arhimandriții, egumenii și epitropii de pe la monăstiri îndemnându-i «ca parte bisericescă . . . să căutați fiesce carele, după datoria ce aveți, să nu ascultați nici ca să vă amestecați la vorbe mincinoase ale nelegiuitorilor, ci grijindu numai de cele sufletesci și de ale sfintelorú monastiri economii și chiverniseli, să faceți fiți bisericesci adevărați și credincioși către stăpânú, nici să credeți la havadișuri mincinoase ce

(1) Cod. No. XVII, fila 254 verso.

vă va scrie ori vre unul din obrazye părței bisericesci, seú vre unul din obrazye părței mirenesci . . . »

Domnitorulú arétă călugărilorú, că are ostire gata pentru paza țerei și odihna tuturor, óste pentru care el își varsă hasnalele . . . (1)

Domnitorulú avé scire că Rusia, după obiceiulú ei, trámisese agenți oculți, cari agitaú mai alesú clerulú. De aci necesitatea acestei speciale cărți adresată, nu mai mult mitropolitului și episcopilor, ci direct la cei mai mici, spre a'í deslega de ascultare, în cele politice, de șefii lor.

N. Mavrogheni nu se mărginesce a chiâma la datoria de români pe bisericași, ci avénd scire de întęțitele năzuinți ale neamicilor lui și ai țerei pe lângă sáteni, adreséză, 4 zile după ce aú scrisú bisericașilor, o proclamare directă numai către țeraní. Dușoșia cu care le vorbesce și în care le arétă datoria ce aú cătră patriá, de a o apéra contra invađiunilorú, ar face onóre Domnului celui mai de sânge curatú românescú. Eată actulú acesta în tótă întregimea :

17 cărți deschise la județe, din 1788, Febr. 2.

«Vouă tuturorú locuitori țeraní de prin tóte satele și orașele ot sud . . . măcarú că îndestule v'amú scrisú în trecutele zile printr'altele domnescele nóstre cărți, dar după neadormita grijă cu durere și cu milă ce avemú pururea pentru voi, nu lipsimú iarăși și acumú a vă însciința și a vă da nădejde de bucurie că cu mila lui Dumneđeú și cu silința și truda Domniei mele să sciți că veți petrece vremea acésta fără nici o bântuială și fără de nici un felú de primejdie, pentru că domnia mea ăia și nóptea privighemú și îngrijimú pentru apérarea și ocrotirea vóstră de ori-ce felú de bântuieii și suntemú gata ori în ce ceasú și ori în coto ar fi trebuință să ne pornimú însine pentru ca se vă păzimú și pentru acea deosebitú de ostași și zabiții care îi ținemú aicea și afară în țerá, amú orânduitú și pe D-lui vel. spát. cu îndestui ostași afară pentru paza țerei căruia se cuvine a da tótă ascultarea ca să săriți cu ascultare cândú vă va porunci, și ori-ce vrășmașú va veni asupra-vé și să vă calce și să vă hrápescă, să săriți cu micú cu mare asupra lorú, să dați fără de nici o șială, și cel ce va aduce capulú vre-unui vrășmași ca acela, să sciți că aceluia nu numai se va dărui de către Domnia mea unú bacșișú bunú și încă va căștiga iertăciune de dăjdie ca unú vrednicú ce se va aréta. Ci dar lepădândú tótă grija și întristarea bucurați-vé și fiți veseli, lipsindú tótă frica din inimile vóstre, și nu credeți minciunile voitorilorú de réu ai patriei, că după cum v'amú mai scrisú, în zilele nóstre nu veți petrece nici unú réu, ci fiți bine odihniți și apérați atâtú despre alte jafuri și nedreptăți, câtú și despre ale vremilorú întâmplări, fiindú-că ne

(1) Veđi în anexă întregulú manifestú după unú originalú ce posedemú.

amă hotărîtu a ne pune viața noastră și a ne jertfi pentru voi, după cuvîntul evangheliei; pentru acea dar încredințându-vă bine la domnescile noastre mîngăeri și bucurându-vă, căutați-vă așiverișurile vóstre cu inima întinsă, petrecîndu fără nici o temere și fără nici o întristare și urmați după cum vă scriem mai sus, că după cum Domnia mea priveghem și vă păzim de aceea, așa și voi stați și fiți cu sîrguința ce se cade, sîrindă fără de pregetu cu sîrguială la întâmplare de trebuință și într'acestași chipă despre amândouă fiindă silință, nu veți simți nici o durere seú bîntuială, și rugați pe milostivul Dumneđu pentru a Domniei mele bună stare și întărire, ca să ne ajute a vă oblădui până în sfârșitu, după scoposul ce avem, spre a fi întru tóte fericiți și mulțamiți, după cum și avem mare nădejde de la mila Dumnezeirii sale, că veți cunoște și veți vedea după acestea de față și în faptă mila ce o avem pentru voi, după cum o și vedeți» (1). 1788 Febr. 2.

XXV.

*Planulă de resboiă defensivă ală lui Mavrogheni. — Boierii
chîdamați la arme. — Boierii fugari.*

Intre aceste declarațiunea de răsboiă din partea Austriei, despre care se scie încă din Ianuarie 1788, se face fapt deplinit.

În prima combinare a planului seú stategic, N. Mavrogheni, cređîndă că va avé de luptatú multú timpú numaí contra muscalilor, își concentra cea mai mare parte de oștire la Focșani, ca cu orî-ce mizlocú să împedice intrarea muscalilor în Muntenia și să'și combine și puterile cu ale Moldovenilor rēmași credincioși Porței Otomane, și cu ale Turcilor din acele părți. Cu acestú scopú pornindă oștirea spre Focșani:

«Dete strașnică poruncă
Boieriloră să se strîngă
La curte, toți înarmați,
Pe cai bunî încălecați,
Cariî după ce veni
De răsboiă îi sfătui
Și-î trămise spre Focșani
Să dé răsboiă cu muscali».

Acéstă trămitere și a boieriloră în tabera de la Focșani era numaí o încercare a lui Mavrogheni să vadă decă boerimea rē-

(1) Cod. No. XVII, fila 258.

masă în țără ascultă de ordinele lui și de și se mulțami cu supunerea la poruncă a mai multora din ei, (1) cari plecară spre Buzeu și pre cari de acolo îi întorse îndărăt. Ceea ce e mai probabil, Mavrogheni îi întorse temënduse că nu o dată apropiat de muscali, să nu facă și aceia ceea ce făcuseră îndată Câmpineanu și alții: să fugă la neamică.

Unii din boeri și chiară negușitorii din Focșani tot trecură la muscali. Domnitorul fu silit să le sequestreze averea și în Iulie 1788, dăruie averea loră la *sânta* Vlahernă de pre podul tîrgului de afară (2).

(1) Atunci fugiră în Austria, Câmpineanu, Măgureanu și alți.

Pentru înlesnirea oștirea din Focșani Mavrogheni, pre lângă multe alte dete pitacul următoră :

Cătră vel Aga, din 1788, Ghenarie 9. Domnitorul spune că la Focșani, din porunca Domniei Séle, s'a deschisă o prăvălie de băcănie, dar că n'are orez de vîndare. Aga să strămișă grabnică totă felulă de băcănie la Focșani care se voră vinde pre bani siguri.

(2) Eată actulă relativă :

Hrisovulă fugariloră dela Focșani de avutulă loră ce s'a dată la sfânta Vlahernă.

«De vreme ce Ioană Chesatulă, i căpitanulă Radulă Argintă i Ioanișă Ță-lăboiă, i Mihalache Blănariă, i Chir Apleșă, i Manolache Polcovnică, i Tudorache logofetă, i Ionișă Băcanulă și Hristea Blănariulă, pămîntenii fiindă, cu locuința aici la Focșani, într'acéstă Țără ce este memlechetă ală Devletulă pre puternică Impărășii, unde s'au chivernisită și s'au agonisită din milele Domneșci petrecendă cu odihnă și dreptatea loră, au cutezată în potrive legii și a datoriei supuneriloră de s'au hainit, fugindă la vrășmașii împărășiei, acumă într'acéstă vreme de răsboiă; după a căroră pribegire rămăindă după totă cuvîntulă dreptă averile și lucrurile loră Domneșci ca ale unoră haini; Iată amă hotărită Domnia mea, ca tôte aceste mai josă numite lucruri nemișcătore ale numișiloră fugari ce la au aici în țără, să fie de astă-șii înainte afiorisite la hramulă ce amă făcută Domnia mea, aici în orașulă Domniei mele Bucuresci, de pe podulă tîrgului de afară cu numele *Sfânta Vlahernă*, unde se adăpostescă, să adapă și să folosescă creștinii de obște cei ce au credință și fierbințelă către cele sfinte, care pricinuesce bunătate, bună folosă de a fi îndestulare de obște, acéstă apă curgătore ce amă izvodită Domnia mea într'acestu locă dela sfânta Vlahernă, care lucruri le arătămă anume, adecă: 14 pogone vie la Vărteșcoiă i Olteni, cu moșia de stânjenii 500, în ținutulă Focșaniloră ale lui Ioană Chesatulă, 14 pogone vie în două locuri, Cotești și Vărteșcoiă și moșia de stânjenii 400, la Belciugata ale căpitanului Radulă Argintă, 12 pogone vie la Bonțesci, și moșia la Budesci de stânjenii 300 ale lui Ionișă Iălăboiă, 6 pogone vie la la Cărliga ale lui Mihalache Blănariă, 6 pogone vie la Cărliga și casa în Focșani ale

Dela ziua când Turcia declarase resboiul Rusiei, Europa întregă avé ochii spre Austria, să védă ce pași va face? Se împrăștiase vorba în lume, că Iosif II, se înțelese cu Caterina II asupra planului de a isgoni pre turcii din Europa și să-și împartă Statele acestora. Becattini (1) crede că asemenea împărțire nu au avut-o în minte Austria și Rusia, sciindă aceste țeri că asemenea împărțire nu ar suferi-o să se facă cele-lalte puteri creștine, căci ea aru ocasiona o sdruncinare a echilibrului politic. Totu asemenea altă dată Francisc I, regele Franciei, Ludovic XIV și Filip V, regele Spaniei, împiedicaseră ruina Turciei și o ajutaseră.

Acésta sciindă, Iosif II se mărginise de o cam dată a arêta Porței, după arestarea lui Bulgakow, că din cauza alianței Austriei cu Rusia, nu va puté să nu tragă spada, cum se întemplantase lucrul și în 1737, contra Turciei, déca ea va ataca mai întâi pre Rusia și că numai în casul când Rusia ar ataca ea întâi pre Turcia, Austria ar puté să remână neutră.

Iosif II, în decursul anului 1787 se oferise ca mediatere, numai Sultanul să depună armele. Dar ca răspuns, Sultanul publică că va fi considerat ca trădător de Stat, orî-cine va face vorba de *pace* și de *tratative*. Decât Pórta dăde a înțelege lui Herbert că déca Austria ar voi să nu declare și ea resboiul, Turcia va primi

lui Chir Apleșa, 8 pogone vie la Cărliga și casă în Focșani ale lui Manole Polcovniculă, 4 pogone vie la Bonțesci ale lui Tudorache Logofetulă, 7 pogone vie la Bonțesci și casă în Focșani ale lui Ioniță Băcanu, 8 pogone vie la Bonțesci și casă i cârciumă în Focșani ale lui Hristu Blănarulă, toate aceste să le facă zaptă, să le stăpănescă sfânta Vlahernă, care să fie venitulă la acestă haietă; pentru care amă întărită hotărîrea acésta, cu Domnesculă nostru hrisovă, iscălită și pecetluită de noi, martori fiindă pré iubiții Domniei mele fi, Costandin Vodă, Petru Vodă, Iosif Vodă și dumnéloră cinstiții și credincioșii boieră ai Divanului Domniei mele, Pan Nicolae Brâncovenu vel Bană, Manolache Brâncovenu vel Vornică de Țera de susă, Scarlat Grecenu vel Vist., Slătinenu vel Vornică de Țera de josă, Ioan vel Logofetă de Țera de susă, Costandin Stîrbeiu vel Logof. de Țera de josă, Nicolae (Mavrogheni) vel Spăt., Ioan vel Post., Dumitrache Fălcoianu vel Cluciă, Dumitrache vel Comisă, Tudorache Tufenu vel Pahar., Ioan Știrbeiu vel Stoln., Grigorie vel Sărd., Mateiă Cantăcuțino, vel Sluj., Stavărache vel Pit. și Ispravniculă Ioan Damatis vel Logof. de Țera de susă, scriindu-se întru ală treilea ană ală Domniei mele, aici în orașulă scaunului Domniei mele Bucuresci. 1788, Iulie 30».

Cod. No. XV, fila 94—96.

(1) Becattini, Storia ragionata dei Turchi, vol. VII, pag. 98—99.

să trateze cu ea — după cum atâté orî cerură — despre îndreptarea hotarelorŭ dintre ea și Valachia și Croația. O rectificare de fruntariŭ va să ȃică în limbagiulŭ cancelariei austriace, o usurpare de noŭ teritoriŭ. Iosif II nu mai puté da îndărătŭ și ordonă concentrarea a 5 corpuri de armată gata de a intra în campanie. Primulŭ corpŭ de 7.300 oșteni staționă la Semlin, la gura Savei, alŭ 2-lea de 17.000 în Bucovina amănințându Hotinulŭ și alŭ 3-lea totŭ de 17.000 ocupă fruntaria Transilvaniei despre Muntenia. Al 4-lea procedă în Banat (20.000 ostași), și alŭ 5-lea de 40.000 ómeni fu îndreptat spre Croația. La 9 Februarie 1788 (stilul noŭ) se publică manifestul Austriei de răsboiŭ contra Turcilorŭ (1).

Pórta răspunde manifestulŭ dela Viena, cu o întîmpinare-manifest fórte lung, din 1/13 Martie 1788, prin care răsörnă cu destulă logică, tótă argumentațiunea contrarilorŭ ei (2). Intru cât ne privesce pre noŭ Româniŭ, acestŭ documentŭ amintesce modulŭ *necorect*, dușmănescŭ, cu care Austria ne răpi Bucovina (3) «Avendo essa (Austria) richiesta una non indifferenté porzione di terreno della Moldavia, misurata l'estensione e fatti piantare i segni de confini, indi fatta marciar gran truppe minacciando delle fierè ostilita, se l'Eccelse Porta non gliene făceva una immediata cessione. Il sultano avendo in vista l'antica amicizia, e la quiete comune de' popoli, in vece de restar irritato dal tuono imponente della domanda, volle usare la dolcezza, è spedi deputati in quelle parti per stipulare con documento la cessione suddetta del predetto territorio senza alcuna ragione richisto».

Unŭ altŭ punctŭ imputatŭ Austriei, este de a'și fi stabilitŭ în Principate un agentŭ, deși acestŭ dreptŭ nu îl dá nici un tratatŭ. Numai dorindŭ pacea Pórta l'aŭ primitŭ . . .

Vestea declarării răsboiului arétarămŭ că veni la Bucuresci prin *carte* dela generalul Sibiului și chiar mai nainte ceva de acésta carte Domnulŭ primise scirea de la Melechi-Pașa din Vidin. Vodă

(1) Dămŭ în anexa acestŭ Documentŭ, după Becattini, vol. VII, pag. 100—103. Veđi despre înșirarea óstei Austriace și Dionisie Ecles. Tesaurŭ pag. 173.

(2) Dămŭ și acest act în anexă. Becattini vol. VII. pag. 104 - 116.

(3) Becattini pag. 112 vol. VII.

chiamă pre En. Văcărescu și-l arătă cartea dela Sibiū în Febr. 2 (1788) mușcându-și barba — scrie Văcărescu (1).

— «Vedut-aș, Nemșii aū aridicat rēsboiū . . . esclama-Vodă. Bine imi ȃiceaș tu și acum ce să fac?».

Emoșionea lui Mavrogheni trebuia să fie sinceră, căci óstea îi era mai tótă la Focșani și pe fruntaria Ardélului nu avea destulă putere

Ciudat e însă răspunsul ce dă Văcărescu Domnitorului:

«Nu te teme, că împărăția de te-ar fi cređutū de atunci te omoria, cumū ȃ-amū ȃisū eū, ci acésta o scie și cređemēntū nu ȃi-aū datū. . . ».

Se înșelase din contra Văcărescu, cum arētarām: Pórtă ca și multe puteri din Europa nu crede în serioșitatea unei alianțe între două puteri cu tendințe atātū de opuse, cum aū fostū și sunt și astă-ȃi Austria și Rusia.

Și de astă-dată En. Văcărescu sfătuesce pre Domnū să renunțe a face elū rēsboiū, ci să-și mărginēscă rolul de hrănitorū alū oștilorū turcesci . . .

Apoi după asemenea sfatū trist și rușinos Enache Văcărescu își dă demisiunea și se duce la Nicopole! . . .

Și cu tóte aceste Mavrogheni avé «*epolipsis*» — cum mărturisesce însuși Văcărescu, în acest boerū românū, mai de trebă de câtū cei-l'alți (2). Mavrogheni l'a rechiămatū adese-orī dela Nicopole, dar elū n'a vrutū să vină în țeră, ci a statū la Nicopole dela Martie până la Octombre, totū cerēndū lui Vodă voie să mērgă la Constantino-pole, voiă ce naturalmente Mavrogheni îi refuză (3).

Bravulū Domnū părăsitū de Văcărescu îndoi energia și întări marginea despre Ardélū.

(1) Tesaurū, t. II, pag. 294.

(2) Tcs. II, pag. 295.

(3) Văcărescu pretinde că Mavrogheni surghiunindū boerī în Turcia, la Nicopole, „douē lucruri cugetase: unulū, ca să arete la Pórtă cândū va fi în privilegie de vreme că acești boerī aū avutū corespondențe cu Nemșii și cu Muscalii mai înainte“ și pentru aceea i-a trāmisū la Nicopole, și altulū pentru că de va vré să se întórcă în țeră vre-unulū, să-ȃ ia mulți bani. . . Văcărescu citéză casulū vornicului Grecianu care a plătitū dreptulū de întórcere a soșiei sale în Muntenia cu 10.000 taleri. . . Dar însuși Văcărescu mărturisesce că lui nu i s'aū cerutū asemenea *rusfetū* . . . (Tesaur II, pag. 295).

«Ear Domnulă Mavrogheni, scrie și Dionisie Eclesiarculă, (1) încă aŭ pusă ăste, străji pe marginea țerei, beșlii, cu căpeteniă beșlii agale și odobași și cu ăstea din țeră, că făcuse căpeteniă cu stéguri frumöse, zugrăvite cu sfinți, îmbrăcându căpitanii cu capoduri domnesci, dându-le și lefi, numindă căpitania lui Sf. Gheorghe și a lui Sf. Dimitrie și ală Sf. Teodor Tiron, și a altoră sfinți; eră și căpitanii de arnăuți cu turci amestecați».

Indată după primirea scireloră despre declararea răsboiului de către Austria, Mavrogheni dă o nouă proclamare către țeră, făcându-I însciințare de acestă nouă evenimentă :

«Pră cuviosiloră Archimandriți etc. (2), de obște facemă domnia mé de scire la toți, că de vreme ce prea înalțatulă Vidin Serascher, Melek Mehemet-Pașa ne aŭ adeverită în scrisă, cumă că sunt puține zile, francii, nemții în potrița prieteniei și a pravilelor răsboiului și a totă cuvântulă, fără de veste aŭ năvălită de aŭ călcată Rușava și aŭ însciințată către I. S. cu obrăznicie cum că aŭ răsboiă cu pré puternica împărăție, nu amă lipsită și noi, după netăgăduita datorie a noastră, de o parte să adăogăm puterea oștiriloră noastre și să facemă cu ajutorulă lui Dumneđeă cuviincioșa gătire pentru răsboiă asupra vrășmașiloră acestora și să grijimă mai înainte de câte trebuie spre paza supușiloră noștri și nezupărare a domnescei noastre țeri, și de altă parte să vestimă noi la toți vrajba acăsta, ce fără de nici un cuvântă ne aŭ arătată în faptă acești franci, vecinii noștri și să vă încredințămă, că de vreme ce ei s'aŭ pornită cu nedreptate și fără de nici ună felă de pricină la vrajbă, osebită că vor avea mai întâiă împotrivoră și pe însuși Dumneđeă, ba fără de indoială, dicemă, că vor fi biruiți de către purtătorele oștiri ale pré puternicului Devletă, precumă și alte ori cu ajutorulă lui Dumneđeă s'aŭ frântă și s'aŭ biruită, după cum se și ved de față b.r.iințele noastre întinse în lăuntrulă pământului țerii loră ca nisce semne vii întru pomenire; însă fiind-că în alte vremi de resmerițe s'aŭ întâmplată din rea oblăduirea aceloră după vremi domni de a fi patimită risipe i sărăcii, și urmăză să aveți într'acăstă vreme bănuială ca acea; pentru acăsta dar vă dămă mai vertosă inimă și vă încredințămă, ca să sciți, că nu numai sunteți afară din ori-ce frică, ci încă nu veți avea nici o deosebire din însuși otomanicescii ostași fiind-că în zilele noastre *nu se caută cine este musulmană și cine este raia*, ci se caută acela ce slujesce mai multă și își primejduesce și viața lui când ar face trebuiță pentru dragostea pré puternicului Devletă, care acăsta sîrguință nădăjdumă să o vedemă în puțină vreme de la voi raialelor și fii voștri și să sciți că de veți sări și voi dimpreună cu cele-l-alte oști ale noastre aŭ lovi când s'ar întâmpla a se ivi în țera noastră cu vre o tâlhărescă urmare, nu numai va fi acăstă faptă spre mângăarea voastră și spre pază de ori-ce altă întâmplare rea, ce puteți bănui, ci încă vă veți îndestula căștigându atâtea și lucruri de ale franciloră, căci noi nu vom cere de la voi alta decât capetele lor și acăsta pentru ca să cunoșcemă pe biruitorulă spre al milui cu bogate daruri și cu ertare de dăjdie în

(1) Tes. II, pag. 173.

(2) Cond. No. XVII, Arh. Statului, fila 259 verso. Actulă este din Febr. 7, anulă 1788.

totă vremea; puneți în gându câte răutăți și câte sărăcii a'ți pătimitu alte ori când au apucatū acești frânci de au intratū în pământulū vostru și sirguitive a scăpa de tôte acestea și cu mare luare aminte să le stați în potrivă de se vor arêta la vre-unū locū, socotindū câte bunătăți aveți a câștiga îndată, cu silință și îndrăsnelă ce veți face, când, precumū țicemū, se vor arêta acești vecini vrășmași și îi veți lovi, dândū cu acêsta nume chiar credinței vōstre către pré puterniculū devletū și nedeosebindu-vē cu îndrăsnelă și sirguinta vōstră din Musulmanī, veți păzi și veți izbăvi și pe voi și pe țera vōstră. Al doilea veți câștiga și agoniseli îndestule din biruințele ce cu ajutorulū lui Dumneșeu fără îndoială veți face asupra acestorū vrășmași. Al treilea vē veți cinsti cu cinuri, care numai la acêstă vreme le puteți dobândi, și al patrulea vē veți milui câtū veți face izbândă cu iertăciune de dăjdie în veci». 1788 Febr. 7.

XXVI.

Proclamații Austriace.

Austriaciū caută să inunde țerile de proclamațiune adresate către români, esplicându-le scopulū rēșboiului ca avantajosū pentru Principate.

Pachete de asemenea proclamațiuni sunt prinse de unī vătășei de la margine, credincioși lui Mavrogheni. Atunci domnitorulū se grăbesce, pe de o parte a răsplăti pe vătășeuī cari prinseseră manifesturile austriace (1), și pe de alta prin un anume pitacū din 8 Februarie 1788, scrie tuturorū vătășeilorū de plaiuri (afară de Secueni) să fie atenți și să sequestreze ori-ce asemenea publicațiuni ale inamicilor.

Eată acestū din urmă act circularū:

15 cărți la vătășii de plaiuri, afară din Secueni, din 1788 Febr. 8.

«Vă înscințamū că astă-zi la 8 ale acesteī lunī vătășii de plai ot sud Saac ne trimiseră 5 plicuri pecetluite și scrise de asupra către vătășii de plaiū, către ispravnicii județelorū și către egumeni, și într'aceste plicuri 2 manifesturi tipărite la Beciū, grecesce și românesce, de acelea ce pricinuescū înșelăciune la mulți ticăloși proști de minte, de îi aducū la perdere de viață. Numiții vătășii din plaiulū Sēcuienilorū numai decăt acêstea plicuri puindu-le în mână fără a nu te publicui, le au trimisū la Domnia mé, după datoria credinței lor, pe cari și

(1) Carte de boerie a vătășilorū din pl. Secuenii cu *Paiana* visternicū al 3-lea, din 1788 Februarie 8. Acești vătăfi se numeău *Andreiū* și *Constantin*. *Post. Andonache* este însărcinatū să ducă caftanele în plaiū și să le citescă porunca imbrăcându-i cu caftane. Asemene și pe vătăfulū *Mihalache din plasa Prahovei*.

Domnia amă trimisă postelniculă Domniei mele cu caftane și iamă cinstită și cu boerie și i-amă și miluită deosebită după credința și sadacatul lor. Făr de îndoială suntemă că și voi, după datoria credinței vóstre, de care cum-va vor fi sosită în mână ast-fel de plicuri, le veți și porni la Domnia mé; de nu v'au sosită până acumă, să fiți cu multă băgare de sémă și cu mare străjuire, ca ori în ce césu vor intra în pământurile țerii, să le puneți în mână și făr de a nu se mai aréta la altă obrază să se triméță drept aicea la Domnia mé și va fi asemenea și slujba și credința vóstră cunoscută și plăcute Domniei mele ca și acelora, și fiți sănătoși» (1). 1788 Februarie 8.

Ca să preîntîmpine cetirea de cătră țeranî, ori în genere, de locuitorii Munteniei, a vre unui manifestă austriacă, ce ară fi putută străbate în țéră, Mavrogheni socóte utilă să adreseze din noă o proclamare circulară, scrisă pe hârtia grósă turcésă, în formatulă hrisóveloră marî și în numără de 40 esemplare (2).

(1) Cod. No. XVII, fila 260 verso.

(2) Cod. No. XVII, fila 262. 8 Februarie în 1788, coprinde o copiă Noi posedemă ună originală.

Manifestul acesta s'au scrisă și s'au trămisă prin tóte părțile țerii, că de se va întempla a trămite împotriva împărăției manifesturî, să nu le cređă.

Manifestulă e adresată archimandriților, egumenilor, boerilor de tóte clasele, mazililor, breslașilor, neguțetorilor, orașenilor, pârcașilor din sate, sindiilor și dregătorilor, vătașilor de plai, căpitanilor și tuturor locuitorilor țerei. «Vé facemă Domnia mé de scire, că deapură în vremea răsmeriței se obicinuesc a se trămite prin țéră de cătră părțile împotrivotore câte ună rândă de cărți cu numire de manifesturî, întru care, cu făgădueli mincinoșe și înșelătore, se facă îndemnări, cu cari mulți din cei fără minte și fără de pricepere vină la pierderea vieței, precumă amă vedută că s'au urmată și aicea în pământulă acesteia țeri în vremea trecută a răsmeriței și ați audită că s'au întemplată și la alte țeri de au căđută mulți în robiciune și mulți și-au pierdută viața din pricina acestor feluri de înșelăciuni. Decî fiindă că și acum este răsmeriță și sunt răsboie pornite dela două némuri, nu este îndoială că se póte trămite aceste feluri de cărți și a se împrăștia prin tóte părțile, cu nădăjduire că póte se va aluneca cu firea vre ună ticălosă și prostă de minte și se va înșela pre acele făgădueli fără de nici ună temeiu și fără de nici o bună sevêșire, lucru care este în potriua și a legii și a totă cuvântulă politicesc, că nici legea nu învață pe supuși a se împotrivi străpănititorilor ce au bine-voită Dumneđu a le orîndui, nici cuvântulă politicesc, nu voesce a îndemna pre ómeni fără de arme de a se face ostași, împotriva stăpănititorilor lor și oblăduitorilor; și acestea tóte cum că sunt semne de neputință, lucrulă singură o aréta, căci de au împărățiile răsboi, are a se sevêși de cătră ostașii ce sunt orînduiți și hotărîți, iar nu de cătră locuitorii cei politicesci, cari acestia, după datoria buneî oblăduiri, se cuvine a se păzi și a se ocroti de cătră ostași, iar nu de a se îndemna ei de a se face ostași împotriva stăpănititorilor lor celor după lege și a cădea în cea după urmă robî și a fi pricinuitori și de robiciunea altor nevinovați și de pierderea vieței. Intr'aceste manifesturî puteți face socotela că are a se făgădui și a vi se propovădui paza legii întăi și ocrotirea bisericilor și

XXVII.

Ordin de ȃi pe 6ste. Concentrări. Cămpu-lung.

Cinci ȃile după acestă manifestă N. Mavrogheni dete o ordine de ȃi, adresată *pe 6ste*, cum se ȃice astă-ȃi, indemnându-o să fie credincioasă. Vodă promite neferiloră, cari se vor distinge în luptă, să-ȃi facă privilegiaȃi și nedăjnică în vecie, pre ei și casele lor.

când p6te a fi mai multă ocrotită legea pravoslavnică și orînduile bisericescă, decât sub ocrotirea pré puterniceă împărăȃii, dupe cum vedeȃi în faptă, că în totă pământulă țereă romănescă nu se află măcară o geamie seú ună mecetă ală legeă otomanicescă, ce este legea stăpănit6re într'acestă țeră. Are a vi se mai propovedui p6te pre lîngă aceste și privilegii noue, seú paza de privilegii vechi. Puteȃi înși-vă a vă face sosotela și din vedere și din aude, atătă de privilegiile țereă romănescă cu ce mijlocă s'aú păzită de cătră pré înalta P6rtă, din vremea ce s'a supusă țera și până astăȃi, t6te căte s'aú hărăzită dintru începută și din audea privilegiilor țeriloră învecinate, adecă a crăiei ungurescă, a țereă Ardealului și a Bucovinei, care acestea p6te să fie la toȃi de obște aude și sciute. Videȃi în cea după urmă că în trecuta răsmeriță, după ce s'a stăpănită țera romănescă patru ani de cătră împotrivorii pré puterniceă împărăȃii, cu ce s'aú alesă decât a fi lovită și cu a fi jefuită, cu a-i remănea zidirile stricate și dărăpănate și a remănea ticăloși locuitorii, unii cu soȃiele robite, cu copii pierduȃi, cu țerinele, vile și nemestiile lor stricate, precumă aȃi v6ȃută aieva că s'a întemplată și aicea și la Marea Albă și într'alte părȃi, unde amăgindu-se, s'aú pierdută mai multă decăt ună milionă de ticăloși creștini. Care t6te acestea, după ce a r6masă țera iarăși sub oblăduirea cea plină de milostivire a pré puterniceă împărăȃii, încetă încetă s'a îndreptată și a venită iarăși în starea ei cea d'ânt6iu, încă și cu mai adausă. Dreptă aceea Domnia mé chibzuindă pentru S. V. și d-v6stră și pentru voi toȃi de obște, de a face nu numai paza ce urm6ză după datoria domnescă, cu a ocroti țera cu ostași, luândă pre pré puterniculă Dumneȃeu întru ajutoră, ci mai virtosă și paza ce urm6ză după datoria părintescă, vă sfătuimă pre toȃi de obște, precumă amă dată acestă sfată și aici în Divanulă Domnieă mele, față fiindă P. S. Mitropolitulă țereă, iubitoră de Dumneȃeu episcopii Rîmnic și Buz6u și toȃi d-lor cinstiȃi și credincioși boierii cei mari ai Divanulă Domnieă mele, ca să vă păziȃi credinȃa și supunerea cătră pré puternica împărăȃie la care v'aú hărăzită puterea lui Dumneȃeu, precumă aȃi găsit'6 dela str6moșii și moșii voștri, și să fiȃi încredinȃaȃi, că cu acestă mijlocă, nu numai vi se voră păzi t6te privilegiile ce aȃi avută până astăȃi, ci după puternica sa milostivire vi se voră mai adăoga și altele; și de care cum-va se va întempla a se împraștia acestă felă de cărȃi înșelătoare, cu numire de manifestură și ori-ce felă de scrisoră, ori de obște, ori în parte, să le cun6sceȃi precumă și sunt, adevărată înșelătoare și pricinuit6re nu numai de a cădea în robie și ași perde viaȃa aceă ce din prostime voră putea a da creȃm6ntă. Și nu este de îndestul de a le pătini acestă numai aceă ce se voră înșela, ci voră fi pricina a le pătini și cei nevinovaȃi; pentru care voră remănea a da s6mă și lui Dumneȃeu în muuca de veci. Ci dar după cum și în porunca ce vi s'aú trimisă de la 7 al luneă acestia de obște către toȃi, v'amă ar6tată, că în ȃilele Domnieă mele, între ostași nu se caută cine este

Eată actulū întregū :

Cărți deschise către zabiți, polcovníci, căpitani, buluc-bași și toți neferii ostași, din 15 Februarie 1788, dela N. P. Mavrogheni V. V. . .

«D-vóstră Zabiților etc. vă facemū Domnia mea în scire, că acumū este vremea cândū trebuie slugile cele drepte și credinciose să'și arete slujba cé credincioasă și dréptă, cu vrednicie și hărnicie în faptă, după datorie și după lege, ca să puteți câștiga într'o răsplătire haruri vrednice, care nu le puteți dobândi la alte vremi. Drept aceea măcarū că îndestule v'amū scrisū și v'amū povățuitū mai înainte cum trebuie să vă purtați și să slujiți la acéstă vreme, dar pentau ca nu cum-va să vă amăgiți și să slăbiți silința și protimia vóstră, din pricina vorbelorū de îngrijare și de spaimă a voitorilorū de rău patriei și vre unorū haini împărăției, séu după amăgitoarele cărți ce se numescū manifesturi, care póte să trănită și pe la voi, vrășmașii împărăției cu feluri de amăgiri și se vă smintiți cevași, iată de isnové vă dăm Domnia mé înscințare, că cei ce se vor înșela a da ascultare la acelu felū de amăgitoare cărți, și la sperieturile ce vor face voitorii de rău ai patriei și se va sminti cevași din credința a slujbei lui cé dréptă, și se vor sfi a nu face împotrivirea ce se cuvine la vre-o întâmplare de năvălire a vrășmașilorū împărăției, cu vrednicie, ca un bărbatū harnicū și ca o slugă credincioasă a împărăției și a Domniei mele, séu a face vre-unū hainlic, care este și în potriua legei și a tot cuvântului dreptū, unii ca aceia póte să fie pricina de robiciune și de răulū patriei, rămândū vinovați și înaintea lui Dumneđeū, iar cel ce va sta la acéstă vreme cu desevărșită vrednicie și silință pentru paza țerei și pentru împotrivirea și isgonirea vrășmașilorū, unulū ca acela își va aréta în faptă slujba lui vrednică și va aréta dragoste către puterniculū Devletū alū împărăției, cu trupū și cu sufletulū lui, unulū ca acela va fi fericitū în viața lui, câștigândū milele împărătesci și haruri vrednice de la Domnia mé, și pe neferii voștri îi vom face privilegiați și nedăjuici în vecie, pre ei și pe tóte casele lor. Ci dar urmați după cuvântulū Sf. evangheliū ce ȓice : *supuneți-vă mai marilor voștri*. Și să vă vedemū bărbați vrednici și credincioși ai împărăției (1). 1788 Februarie 15.

musulmanulū și cine este creștinulū, ci se caută acelu ce slujesce mai mult și 'și primejduesce și viața pentru dragostea pré puterniculū Devletū. Când s'arū întâmpla a se ivi și în țera nóstră din împotrivitori cu vre-o urmare vrășmășescă și fără de veste, cel ce va ridica arme asupra lor, nu numai i se va cunoște fapta spre mântuirea țerei și spre sîrguiala și credința către pré puternica împărăție. și cunoscându-se acestea, fieși-care va dobândi darurile și privelegiurile ce vi s'au scrisū într'acéstă poruncă de la 7 ale acestei luni și în cartea ce vi s'au trimesū despre partea pré sântului Mitropolitū. Iar de carecum-va veți aréta lenevire la cele ce vă poruncimū, va fi cea din urmă amăgire mai rea de câtū cea d'antăiū, căci noi pentru acéstă vă dăm voie ca să ridicați arme asupra vrășmașilorū frânci și slăvitori de altă lege, nemți, ca să vă păziți și pe voi și patria și ipolipsis al credinței și al sadacatulū vostru către pré puternica împărăție și către noi, după datoria credinței și a supunerii vóstre și fiți sănătoși». 1788 Februarie 8.

(1) Cod. XVII, fila 246.

Apropierea oștirilor austriace de fruntaria țerei muntenesci si-lesce pe Mavrogheni a concentra, pe lângă oștirea națională, și oștirii turcesci. După porunca Vizirului i s'au pus la dispozițiune Ibraim Pașa cu *indestulă oștire*. Intemeiatu pe aceste contingente noi de ôste Mavrogheni speră a încredința mai deplinu țera că va fi apărata până în fine de invaziunea austriacă.

După cum am șisū, tótă armata disponibilă, afară de cea din Focșani, ia pozițiuni pe la trecătorile din munți. Posedemū pitaculū domnescū din 17 Februarie 1788 adresatū județului din Câmpu-lungū și archimandritului Egumenū al monastirei, cum și boerilor de I-iū și al II-lea de la Câmpu-lungū. Din acestū pitacū, prin care se vede încă o dată cum Câmpu-lungulū avé o organizațiune administrativă specială, culegemū informațiunea, că nu pré erau făcute din timpū magazine de aprovizionare pentru oștirii. Acésta se ié prin rechisițiune, însă se promite plata după tescherelele de predare. Ca și în tóte proclamațiunile deja aduse de noi, Domnitorulū face apel la credința Câmpulungenilorū și le arétă că acésta este o datoriă către țera și către înaltulū Devletū, ba ȳ amenință că la din contra va încăleca însuși și împreună cu turculū Ibraimū-Pașa și cu numerósele oștirii vor merge la Câmpu-lungū și vor tăia capulū tuturorū celorū vicleni.

Iată actulū în tótă întregimea lui :

«Cuvioșe archimandrite, egumenū alū sf. mōnăstirii Câmpu-lungū din sud Muscel, și d-vóstră boerilorū d'ântēiū și alū douilea, i ție județele dela orașulū Câmpu-lungū sănătate.

Vé facemū Domnia mé în scire, că pentru paza țerei și a cuvioșiei părințilorū și a d-vóstră boerilorū, trāmitemū Domnia mé acei boeri cu o sumă de ostași la Câmpu-lung, ca se vé străjuiască de vrășmași; cari ostași fiindū că au trebuință de hrană, vé poruncimū Domnia mé, ca să aveți a le da zachereaua cea trebuincioșă, pentru care aveți voie și volnicie dată de către Domnia mé, ca unde veți găsi zacherea dela veri-cine măcarū, să o luați și negreșitū că dela sfinția ta și d-vóstră boerilorū și după la alții pe unde veți găsi să împliniți dorința ostașilorū acestora, să nu aibă lipsă, și pe câtă sumă de zacherea veți da să aibī cuvioșia ta egumene a lua *tescherele dela orînduiții boeri, după care tescherele vi se va plăti de visteria Domniei mele*, de care amū datū și poruncă spre acésta la visterie; căutați însă de fiți cu osârdie la acésta și siliți-vé a împlini dorințele pentru folosulū vostru și pentru binele vostru, fără de a nu găsi pricină că nu aveți, séu că nu puteți găsi, pentru că, osebitū de datoria ce aveți după lege a fi cu protimie la împlinirea celorū trebuincioșe oștirilorū împărătesci și ale Domniei mele, care vé păzescū pre voi și pre țera și care sunt rânduiți a-și vërta sângele pentru voi la vre o întēmplare de trebuință și a fi cu credință dréptă și cu supunere la înaltulū Devletū alū pré puternicei împărății, sub a

cărnia umbră a-ți trăit și v'ați chivernisit, și v'ați miluit cu feluri de privilegii într'atâta sumă de ani, voi și părinții voștri, moșii și strămoșii voștri, care nu le puteți aceste toate tăgădui, dér și pildă aveți a răsmerițelor trecute pre cei ce s'au amăgit și s'au înșelat a se haini, ce sfârșit bun au avut și cu ce s'au folosit, că au rămas casele lor la pustiire, copiii lor s'erați, și țerei au pricinuit robire. De aceea dar, acestea toate socotindu-le și ca să nu cădeți în ipopsie, cei ce nu vă veți arăta protimi și cu ajutorul ostilor la această vreme, căutați de urmați după cum vă poruncim și vă feriți cugetul a nu vă amăgi și a nu căde la gânduri deșerte, care aduc la primejdie de viață pre cei ce se înșelă și împlinind cu dragoste cele trebuincioase ostilor, fiți veseli și nu vă speriați, că avem nădejde mare la pre milostivul și a totu țitorul Dumneșeu, prin silința și truda noastră și a ostilor, să nu petreceți nimica și să fiți iarăși în starea cea bună a voastră și în milele împărătesci și ale Domniei mele. Nu numai arătați credință și supunerea voastră în faptă, după cum și Domnia mé vărsăm hasnalele noastre și ne vom jerti pentru voi și iată osebit de ostile ce avem pentru alu vostru diafendefsisu, au venit acum și măria sa înaltul *Ibraim-pașa* cu îndestulă oste aicea. Iar când în potrivă nu veți împlini cu protimie cele trebuincioase ale ostașilor, și vă veți amăgi a cădea din credința și supunerea voastră și vă veți haini, atunci să știți că nici înșine Domnia mé nu vom pute scăpa viața voastră din primejdie și siliți vom fi a încăleca înșine din preună cu Măria Sa pre înălțatul Pașă de vom veni aci cu toți ostașii și pre toți cei vicleni, cari vor aduce ostile de acolo la lipsă și stinahorie cu nedarea celor trebuincioase ale hranei lor, din răutate și scumpătate și care vor fi necredincioși și haini ai pre puternice împărății, *sub sabie împărătescă* îi vom trece pre toți și casele lor și averile lor vor fi toate împărătesci ca unii ce după lege sunt vinovați morței. Și cu acesta iată, ne facem datoria de eșim din păcat și vi le arătăm mai din nainte, iar mai v'ertosu cuviosiei tele egumene Câmpulungene și-ți poruncim ca unul ce ești parte bisericescă și duhovnic, să-ți sfătuesci pre toți și să-ți faci să înțelégă, făcându-te mai înteu însuți pildă cu a te arăta protimon și credincios al împărăției și Domniei mele, ca să nu petreceți aceste ce vremea de acum le pôte aduce, și a vi se întâmpla astu-fel de sfârșit» (1). 17 Februarie, 1788.

În sensul cărței de mai sus, și mai aprópe literar, totu în 17 Februarie 1788, Mitropolitul și episcopii împreună cu veliții boțeri, scriu o altă carte cătră egumenii și boțerii din Muscelu (2).

XXVIII.

Nouă proclamare. Disciplina în oste.

O di înainte de proclamațiunea cătră Câmpulungeni, Mavrogheni se adresă la totă țera chlämându în ajutor în contra invaziunei toate brațele valide, prin următorul manifest:

Proclamație cătră locuitorii.

«Voué, tuturor locuitorilor țerei de prin toate satele și orașele, măcaru că în destul v'am scris în trecutele zile printr'alte domnesci ale noastre cărți,

(1) Cod No. XVII, fila 265.

(2) Cod. XVI, fila 266 verso. Veđi anexa.

Iar după neadormita grijă și cu durere și cu milă ce avem pentru voi, nu lipsim ȧrăși acum ă vĂ inșciunța și ă vĂ da nĂdejde și bucurie, cĂ cu mila lui DumneșĂ și cu silința și truda Domniei mele sĂ sciti cĂ veți petrece vremea acĂsta fĂrĂ de nici o bĂntuialĂ și fĂrĂ de nici unĂ felĂ de primejdie, pentru cĂ Domnia mĂ điaua și nĂptea priveghiamĂ și ingrijimĂ pentru apĂrarea și ocrotirea vĂstrĂ, de ori-felĂ de bĂntueli și suntemĂ gata ori in ce ceasĂ și ori in cĂtro ar fi trebuința sĂ ne pornimĂ inșine ca sĂ vĂ pĂzimĂ. Și pentru aceea osebitĂ de ostași și zabiți care-i ținemĂ aicea și afarĂ in țĂrĂ, amĂ orinduitĂ și pe d-lui vel spĂt. cu indestui ostași in țĂrĂ pentru paza țĂrii, cĂruia i se cuvine ă-i da tĂtĂ ascultarea, ca sĂ sĂriți cu sirguintĂ și cu ascultare cĂnd vĂ va porunci și de se va ințempla de ă veni niscal-va vrĂșmași ăi imperĂției asuprĂvĂși ca sĂ vĂ calce și sĂ vĂ rĂpescĂ, sĂriți cu micĂ cu mare ca sĂ le stați impotrivĂ și sĂ-i stĂnjiniiți. Și celĂ ce se va arĂta cu vrednicie credinciosĂ și cu dorire de patria lui la acĂstĂ vreme și va arĂta slujba lui in faptĂ, nu numai se va dĂruia de cĂtrĂ Domnia mĂ cu bacșișĂ bunĂ, ci ăncĂ va cĂștiga și iertĂciune de dajdie, ca unĂ credinciosĂ alĂ imperĂției. Ci dar, lepĂdĂndĂ tĂtĂ grija și inristarea, bucurați-vĂ și fiți veseli, lipsindu-vĂ tĂtĂ frica din inimĂle vĂstre, și nu credeți minciunile voitorilor de rĂĂ patriei, cĂ dupĂ cum v'ĂmĂ mai scrisĂ, in đilele nĂstre nu veți petrece nici unĂ rĂĂ, ci fiți bine odihniți cĂ veți fi apĂrați ătĂtĂ despre alte jafuri și nedreptĂți, cĂt și despre ale vremilorĂ ințemplĂri, fiindĂ-cĂ ne-am hotĂritĂ ă ne pune viața nĂstrĂ și ă ne jertĂ pentru toți, ca unĂ pĂstorĂ ce trebuie ă-si pune sufletul sĂu pentru oi, dupre cuvĂntulĂ evangheliei. Pentru aceea dar incredințĂndĂ-vĂ bine la domnescele nĂstre mĂngĂeri și bucurĂndĂ-vĂ, cĂutați-vĂ alișverșurile vĂstre cu inima inținsĂ, petrecĂndĂ fĂrĂ de nici o inristare și urmați dupĂ cum vĂ scriemĂ mai susĂ, cĂ dupĂ cum Domni mĂ priveghiemĂ și vĂ pĂzimĂ de aicea, vĂrsĂndĂ haznalele Domniei mele la ostași pentru paza vĂstrĂ, ășa și voi stați și fiți cu sirguintĂ ce se cade, sĂrindĂ fĂrĂ de pregetĂ, cu sirguintĂ, la ințemplare de trebuințĂ și ințr'acĂstĂ chipĂ despre amĂndouĂ pĂrțile fiindĂ silințĂ, nu veți simți nici o durere sĂu bĂntuialĂ. Și rugĂți pre milostivulĂ DumneșĂ pentru ă Domniei mele bunĂ stare și ințĂrire ca sĂ ne ajute ă vĂ oblĂdui pĂnĂ in sfĂrșitĂ dupĂ scoposulĂ ce avemĂ, spre ă fi ințru tĂte mulțĂmiți și feriți, dupĂ cum avemĂ mare nĂdejde la mila DumneșĂreii sĂle, cĂ veți cunĂsce și veți vedĂ dupe acĂstĂ de fațĂ și in faptĂ mila ce avem pentru voi, dupĂ cum ă și vedeți» (1). 16 Februarie, 1788.

De sigurĂ cĂ disciplina nu era ușorĂ de ținutĂ o armatĂ lĂ-nĂrĂ, cum era acea organizatĂ de Mavrogheni și ințre șirurile oștirea țurcesci. Mavrogheni, se arĂtĂ inșĂ strașnicĂ pedepsitorĂ al infracțiunelorĂ. PitarulĂ Christache n'are destule cuvinte pentru ă lĂuda energia lui Mavrogheni, care ințrozea chiar și pe oșțeri țurci:

«Iar vitĂzulĂ Mavrogheni
Ca un norocitĂ al vremi
Și ca un cĂrmuitorĂ,
Strașnic oblĂduitor,
AvĂndĂ putere deplinĂ
DatĂ prin firmanĂ la mĂnĂ,

(1) Codica XVII, fila 268.

Ce va face, ce va dice,
 Nimeni să nu i le strice,
 Să spânzure și să taie
 Fie măcaru cât de mare,
 Indată orându
 Paznici spre a străji,
 Dându strașnice porunci tari
 Intâi pe la cei mai mari,
 Să fie cu privighere
 Spre făcătorii de rele,
 Că în urmă mai simțind
 Pe vre-un turcū rău făcend,
 Aga le vine de hac

 Unde va simți ostași (Spătarulū și aga)
 Făcendū vr'unū rău undevași
 Făr de altă întrebare
 Să 'l prință și să'lū omóre».

Grație acestorū porunci, care se realizară pe deplinū, turcii nu mai făcură supărări locuitorilorū,

«Căci cum auzea de aga
 Tremura turcii ca varga

 Când îl vedea prin târgū trecendū
 Se sculaū toți tremurandū

 Brava, Mavroghene, brava,
 Altulū ca tine mai stava,
 Așa totū grantulū să-și ție,
 Cu atâta strașnicie ?
 Unde s'aū mai auđitū
 Și unde s'aū pomenitū
 De-un ghiarū să se 'ngrozescă
 Atâta oște turcescă ?

 Vede-ai gogemite Pașii
 Și atâția mari Bimbașii
 Cu barbele lungi lăsate,
 Așteptandū pe la perde
 Neputandū-ī găsi vremea !
 Apoi Voevodū era
 Său a vizirū semâna ?
 Care Domnū a mai stătutū
 Trei tuiuri să fi avutū ?
 Și care altulū să se bată
 Cu doi împărași de odată ?
 De mare cinste e vrednicū
 Mavrogheni celū puternicū (1).

(1) Buciumulū, 1863, pag. 36.

Pe lângă asprimea cu care pedepsea infracțiunile, Mavrogheni mai lua și măsuri prin care înlătura din calea oștirelor cârciumele. Iacă pitaculă prin care prin Mumbașiri, cu data din 20 Februarie 1788 ordonă acésta. El trâmite :

«Aprođi vătășesci i ceașesci, copii din casă, de Divană și de visterie i paharnicei, pe drumurile ce se numescă mai josă și cu porunci către isprăvnicii osebite, ca câte *cârciume* cu vinuri se voră fi aflându în drumuri, pe tóte să le opréscă și ridicându vinurile să le ducă la satele ce vor fi departe de drumuri, în laturi și să nu mai pue altele a se vinde într'acéstă vreme. Așișderea și după la sate să nu vândă la ostași străini seú turci măcară ună dramă.

Drumurile	Județele
De aicea până la Oltenița	Ilfov
» » » » Daia	Vlașca
» » » » Zimnicea	Ialomița
» » » » Segarcea	Slam Rimnică
» » » » în dreptul Darstorului	Busău
» » » » la Slobozia Gospod	Saac .
» » » » Focșani	Buzeu
» » » » Ploesci, până în Cămpina cum și în Cămpina	
» » » » Tirgoviștea Petroșița și pe	Dâmbovița de susă.

XXIX.

Moldova. Ipsilante.

Lăsându ună momentă țera muntenéscă, să urmărimă evenimentele din Moldova. În urma fugei lui Alexandru Mavrocordată, în Rusia, (1) amă vëzută că țera rămăsese administrată de o căimăcănie de 3 boeri; Situațiunea în care se afla Pórta, aú obligat'ó să priméscă de bune esplicațiunile date de boerii căimacami, prin care se desvinovățau de purtarea Domnului fugară. Negreșită, după cumă amintesce și Drăghici în Istoria sa, nu numaí Caimacami dar și întregă Divanulă și Mitropolitulă cu Episcopii semnară Arzmagzarulă de disculpare pentru purtarea lui Mavrocordată Alexandru.

Răspunsul Pórței la acestă actă fu favorabilă și urmată îndată de ună curieră anunțându că s'aú numită Domnă Moldovei, Alexandru Ipsilante.

(1) Veđi Tomulă I, pag. 241.

Numirea lui Ipsilante la tronul Moldovei, nu o protestă Bulgacow, pentru că Ipsilante era *persona grata*, pentru Internuntialul austriac Herbert. Choiseul raportează guvernului său de la Versailles, în 10 Februarie 1787 (st. n.) că Herbert profitându de ocaziunea vizitelor ce toți Miniștrii au făcut noului principe al Moldovei, a stat «enfermé avec lui plus de deux heures» (1).

Choiseul cunoscându relațiile lui Ipsilante cu Austriacii, aședea ca secretar al acestui Domn pre un francesu :

«Afin de me ménager les moyens de savoir tout ce qui se passera dans cette dernière province, où les troupes turques ne tarderont pas à se rassembler, j'ai placé près du Prince Ypsilanti, en qualité de secrétaire un Français aussi sûr qu'intelligent et qui, dans l'espérance de mériter vos bontés ne négligera rien pour se rendre utile» (2).

Ceea-ce interesa pe Choiseul era nu numai de a cunoște faptele Domnului nou dela Iași, față cu Austria, ci mai ales de a urmări de aproape evenimentele războiului ce era a se deschide mai târziu. În adevăr, la finea lunii Ianuarie 1787 după stilul nostru, determinarea Porței de a face război Rusiei era aproape luată. Turcii, dela micu la mare, erau ațâțați de dorința de a începe acest război. Fetvatele muftiului la data arătată erau expedite în toate părțile, ca imediat să se adune o oște mare, din care 60,000 au și primit ordine să treacă în Moldova.

Ipsilante nu întârzie de a sosi în Iași, în Februarie 1787, dar scurta lui Domnie nu-i de timp să facă administrațiune . . . Din primele zile avu de a se ocupa de «isvode de zaharele și de căraturile pentru trebuința oștirilor ce se aduna din toate părțile prin cetățile Dunărene» (3). Contra acestor angarale se jălucesce țera cu anume arz-magzară.

(1) Hurm., Vol. II supl. I, pag. 42.

(2) Hurm. Vol. II., supl. I, pag. 42.

(3) Drăghici Tom. II, pag. 50, edit. 1857. — Iată Magzarul trimis de Divan mulțămindu pentru noua domnie și cerend ușurare de angarale :

«Noi prea plecații și smeriții robi ai Pré puternicului împărății, Mitropolitul, Episcopii, Arhimandriții, Egumenii, boiarii, boerenașii, căpitaniii, bulucbașii și alții zapcii, (său Mitropolitul cu totă partea bisericăscă și toți boerii) către înaltul

În tom. II, supl. I, alu lui Hurm. pag, 43, sunt publicate raporturi de ale Ministrului francesu din Constantinopole din care se vede cumu bielele nostre țeri trebuia să tramiță mi de țeranî, cu

și dreptul Prag și către luminatul și milostivul Scaun, prin acest al nostru plecatu adevăratu Magzar înteu facem ale nostre robesci smerite închinăciuni și din adîncul inimelor mari mulțămiri pentru mila cu care cei de îndelungați ani stăpîniî noștri au voit a ne milui, din Dumdească însuflare fiindu îndemnați a orîndui Domnu otcărmuitoru pămîntului acestuia pe credinciosul supus alu Pré puterniceî Impărății *Alexandru Ipsilant Vodă*, carele dîntu începutu s'au arătatu cu credinciosă rîvnă la cele îndatorite slujbe către pré înaltul Devletü și forțe cu mare dreptate și milostivire au chivernisit pe supusa Impărătesca raia, în cea-l-altă domnie a sa ce au domnit în megieșa noastră țera muntenescă, fiindu domnu plin de mari daruri și îmbogățitu întru a minței iscusință și înțelepciune, prin care nădăduim să se reverse și către acestă țera a pămîntului Moldovei cele mari milostiviri și apărări ale pré purerniculu nostru Impăratu. Pentru care de apurarea cu mulțămitoriî cugetu rugăm pe dătătorul a tôte bunătățile Dumneđu ca să ție și să păzescă pe Pré puternica împărăție întru cea de îndelungați ani mărirea și slava sa. Către acesta luându noi smerinții robî cé robescă îndrăznělă, facem plecatu însciințare prin acestu smeritu alu nostru *Magzar* celoru de mulți ani milostivi stăpîni ai noștri, că țera acesta a Moldovei pentru multe nestatornicii ce pătîmesce de la o sémă de vreme și mai alesu pentru cé mare lipsă de rodirea și stricăciunea a totu felulu de pâne ce s'au întemplat în anul trecutü la cé mai multă parte, au rēmasu tōtă raiaoa acesta la o stare forțe slabă, pătîmindu cei mai mulți locuitori, întru multă sărăcie și lipsă, în cât de abia potü suferi petrecerea țileloru lorü. Dreptu aceea, din partea a tōtă obșteea acestorü smeriti supusi a pré puterniceî Impărății, cu toți cădëndu la pămîntu și vērșändu lacrimi, facem rugăminte către înaltul și dreptul scaunü, să se milostivescă milostiviî stăpîniî noștri asupra acesteî nevoiașă și săracă țera și să i-se facă ușurare de cele peste puțină grele dări și mai alesu a multelorü havalele de zahirele, cherestele, salahori și alte mari angării care necontentu în tōtă vremea se cer și se rēnduesc pe la serhaturile de prin pregiuru, la care n'au mai rēmasu puțină locuitorilorü acesteî țeri ca să pōte rēspunde, afländu-se cu toți (precumü arētămü) la forțe slabă și ticălosă stare. Decî dar iarăși adăogăm smerita și cucernica rugăminte a noastră, ca să nu fimü trecuți cu vederea și neîmpărtașiti cu aceste cerute mari mile de la marele nostru și milostivul împăratu, a căruia sântulü Dumneđu să-î vecinicescă Înaltul Devletü întru mari slave și norociri de apurarea. Și așa aceste împărătesci milostiviri ce se vor revărșa asupra noastră robilorü sei unite fiindu cu vrednica și drēpta chivernisire a Domnului, care s'au orînduitü, suntemü bine încredințati și nădăduiti, că cu vremea (s'au în puțină vreme) să vie țera acestă la cea mai bună și norocită stare sub umbra cé puternică a milostivireî Impăratului nostru și sub povățuirea cea vrednică a credinciosu slugei sale Domnului ce ni s'au orînduitü. Și în tōtă vremea vomü păzi nestrămutată către pré înaltu Pragü a milostivi stăpîniî noștri, cea pré deplinü credință și supunere, carele avemü moștenire de la strămoșii noștri, împlinindü cu tōtă osirdia ca nisce drepti credinciosi raiale tōte cele după puțină noastră poruncă a Pré puterniceî Impărății până la cei mai depărtați urmași ai noștri».

NB. Acestü actü Pam publicatü mai întai în Memoriu prezentatü Academiei în 1888, cu titlu : „Documinte dintre 1769—1800.”

transporturi, ori ca să lucreze la cetățile turcesci . . . Câți se mai întorcău la casele lor din acești nenorociți și mai ales câți își mai ducău a casă boii lor ?

În Iași nu mai era un secret pentru Divan, că Domnitorul cel nou stă în bune relații cu Austria. Prusia dobândise de curând recunoșterea oficială de către Pörtă a consulului ce ea, după cum vedurăm, întreține de câți-va ani deja în Moldova (1). Era deci un agent mai mult pe lângă cel rusesc și cel austriac, cari urmăria de aproape toți pașii noului Domn. O mare parte din boerime și mai ales Mitropolitul Moldovei nu voia să audă de Austria, ci, în secret, corespunde cu Rușii. Mai ales din finea anului 1787 noi am descoperit destule corespondințe preschimbate între Mitropolitul și cneazul Rumianțov, prin intermediul unui protoereu rusesc Mihailu Strilbiski. Am publicat în memoriul ce am prezentat Academiei române în 18 Noembre 1888 cu titlu «documinte dintre 1769—1800» (2) aceste corespondințe.

Cum că Domnitorul Ipsilante nu era în curent cu aceste corespondențe, apare de acolo, că Hatmanul, care se scie că la toți Domni greci era omul de încredere, simțind relațiile lui Strilbiski, prigionia pre acesta. Strilbiski spune Mitropolitului, în o scrisore de la 20 Noembre 1787 că «fără de veste m'am dus dela casa mé, măcar că în multe rânduri am tremurat cu trupul și cu inima despre nisce slujitorii ai Hatmanului, cari s'a lăudat că mă va juca nu popesce ci turcesce, osebitu de aceste pe o slugă a mé o închisese de pe uliță ca să mă spue unde sunt, și pentru aceea scire nu ț'am dat, ca întrebându-te, să nu mă scii unde sunt și nici în prepus să nu poți intra despre cine-va» (3).

Grafu Rumianțov za Dunaevski în 1787, Noemyrie 12, din *Parafievca*, scrie Mitropolitului Moldovei spre a intra în corespondență cu el: «spre mântuirea a multor creștini despre cele grele gone, numai cu suspinuri și cu slujbi grele» și-l promite ajutorul Impărătesei.

Originalul în limba leșescă de sigur este la Mitropolia din

(1) Hurmuzachi. tom. II, vol. I, pag. 43.

(2) Vezi anexa.

(3) Pag. 97 a Memoriului meu din 1888.

Iași. D. Erbiceanu e departe de a fi publicată în «*Istoria Metropoliei*» toate documentele prețioase de acolo. Cu deosebire d-sa a lăsat neutilizate documentele slavone.

Traducerea noastră pare a fi contimpurană cu originalul și după scrisore se vede, că traducătorul era un rus știind rău românește :

«S'au tălmăcit după cel rusescu.

Inalte și pré multă fericite Stăpâne Mitropolitul pământului Moldovei.

Alu meu întru duhul sfântu părinte și mult înștiințate făcătoriu de bine.

Inzădaru este aici a afla încredințarea i ubejdenie unde creștinătatea mijlocește și este cu cé adevărată și mai mare legătură a dragostei unită, și după alcătuirile aceste, și mie mai alesu decât altele îmi sunt la scire toate bună-tățile aședământurilor a présfinției tale, asemenea și ale mele către présfinția ta cu mai bune și cunoscute gânduri, pentru care eu punu începutu cu această scrisore între amândouă părțile, întocma spre întreaga și buna aflare aducându-ne la îndatorită îndestulare și înălțare, se cade cu urmare și cu cé peste fire bucurie și cu adevărată mângâere ca să fie pentru mine ; prelungirea aceștii trebii, care se scrie, este spre mântuirea a multor creștini despre cele grele góne, munci cu suspinuri și cu slujbi grele, pentru care după Dumnezeu tóte nădejdi le să-și pue, spre cé tare și silnică apărare și cu ajutorul întru totu avgustinei noastre, că între cei mari, mai mare este cu biruințele și cu îndurările, asemenea cé préproslăvite monarhiei și pe ale ei drepte arme mai cu nădejde este ca să le pue ; spre care eu cu tóte puterile și cu socotințele și după a mé cé nehotărítă ce m'amu aruncatú către dragostea vóstră și a Moldovei, nu o voiú lăsa-o cu tóte puterile mele, a o ajutora, și cu aceste simțiri și aședământuri, cu cé înaltă socotință și cinste în care sunt și rămăiu,

Alu preosfinției tele întru totu cucernicită și ascultătoare slugă.

Noembrie 12 : zile

1787 anulú

Din Parofievca.

Grafu Rumianțov za Dunaevski.

Mai avemú o scrisore din 1787 Noembrie, din Kneajoe, semnată de unú Protoiereu alú căruia nume nu ni-lú dá scrisorea, căci este din nenorocire în parte ruptă, dar pre care l-am aflatú din altă scrisore dela 1788 Fevruarie 21, că se numia : Protoiereul Mihail Strilbiski.

Din câtú se citește în scrisorea acéstă, destulú apare, că acestú preotú era unulú din spionii Muscălesci, care, vedurámú era intermediarulú corespondenței secrete dintre Rumianțov și Mitropolitulú Moldovei. Elú se declară chiar tălmăcitorulú scrisorei de susú a lui Rumianțov, căci acesta se temea «să nu se pórte (scrisorea lui) pe la tălmăcitorii cei ce nu sunt *la o unire* în lucrările cele de taînă». Strilbiski dice, că a tălmăcit-o «*pre câtú au fostú puterea științei lui de limbă moldovenescă*». De aci și din observațiunea scrierei lui (o deterámú întocmai), se vede că elú nu era românú din nascere.

Maî departe agentulŭ acesta secretŭ alŭ Rusiei, invęta pre Mitropolitulŭ, ca sã aręte *«numai celorŭ ce sunt la o unire și la o credințã cu biserica Răsãrituluŭ, ca sã se bucure și sã se ımpie de nãdejde, cãci tóte puterile armiei s'aũ pornitŭ intr'acéstã lunã Noembre»*, cu tótã iarna grea, ca sã scótã mai în grabã Moldova din grijele ei. Invęta apoi pre Mitropolitulŭ sã ție pre *generalul en chef* în curentŭ de totŭ ce s'aũ mai întemplatŭ noŭ dela 14 Octobre cã acesta aũ orënduitŭ pe malutŭ Nistrului omŭ împërãtescŭ, care va aștepta ręspunsulŭ, *numai fãrã zãbavã*, cã oștile sunt pe cale, și ca sã se scie cãte cãtã óste se va orëndui și la ce locuri? unde sunt Turci mai mulți și unde sunt mai puțini? ca sã se pótã socoti suma cu pŭterea oștirei, cã vorŭ o datã pe tóte părțile sã cuprindã și sã slãbescã tóte.... (lacuna ıncepe aci). Din ceea ce a rēmas neruptŭ de pe acéstã filã a scrisórei, se vede cã Strilbiski era recunoscutŭ tãlmãciŭ alŭ lui Rumianțov pentru limba romãnescã. Elŭ ȃice Mitropolituluŭ, sã nu scrie în grecesce, cã pe la Muscali nu este cine sã traducã din acéstã limbã (1).

(1) Copie dupã scrisórea protoiereului Mihail Strilbiskii (din „Kneajoe“). dela 1787, Noembre 20, cãtrã Mitropolitulŭ Moldovei :

«Preosfințite și mare stãpãne, Mitropolitŭ alŭ Moldovei, milostivulŭ meŭ stãpãnŭ.

Plecãciunea mé cé sãracã și umilitã o aducŭ ınaintę preosfinției tēle și mé rogŭ ca sã amŭ ertãciune cã fãrã de veste m'amŭ dusŭ dela casa mé mãcarŭ cã în multe rinduri amŭ tremuratŭ cu trupulŭ și cu inima despre nisce slujitori ai hatmanuluŭ, care s'aũ lãudatŭ cã mé va juca, nu popesce ci turcesce, osebitŭ de aceste, pe o slugã a mé o ınchisese dupe ulițã ca sã mé spuie unde sunt, și pentru aceea scire nu ție-amŭ datŭ, ca ıntrebãndu-te sã nu mé scii unde sunt, și nici în prepusŭ sã nu poți intra despre cine-va. Acéstã carte dela feldmareșalulŭ de pe rusie am tãlmãcit-o pe moldovenie și s'aũ pecetluitŭ de grafulŭ Rum. ca sã nu sã pórte (*sic*) pe la tãlmãcitorii cei ce nu sunt la o unire în lucrurile cele de tãinã, numai cetindu-o sã pré socotiți cã vorbele ei sunt fórte nalte, cã dupã scurtarea limbei moldovenesci nu póte sã ajungã la ınãlțimea ei, dar pe cãtŭ amŭ (*sic*) fostŭ puterea sciinței amŭ tãlmãcit-o. Preosfinția ta ca unŭ arhipãstorŭ și rãvnitorŭ bunŭ pentru pravoslavnicii din patria preosfinției tēle, bolindŭ cu inima pentru ıntristarea ticãlosuluŭ norodŭ, și adese ori cãutãndŭ la suspinurile lor, bine ai voitŭ, ca sã le descoperi la mulți tãina acęsta ascunsã; dar arętã numai celorŭ ce sunt la o unire și la o credințã cu biserica resãrituluŭ, ca sã se bucure și ca sã se ımpie de nãdejde, cãci tóte puterile armiei s'aũ pornitŭ intr'acéstã lunã a lui Noembrie; necãutãndŭ nici ıngrijindu-se de gerurile și omãturile cele necontenite, sã silescŭ mai în grabŭ ca sã scotŭ (*sic*) din grijele (*sic*) pe ticãlósã Moldova. Mãcarŭ cã eŭ și fãrã de spusulŭ a preosfinției tēle, séu a boierilorŭ țerii, amŭ sciutŭ mai bine ce sã grãescŭ, cum pentru preosfinția ta și pentru boierii Moldovei, așiderea și pentru neguțatorii, așa și pentru

Din cele espuse se vede că erau cel puțin două curente politice în Moldova: unul, al Domnului, înclină spre Austria; altul, al Mitropolitului, spre Rusia. De sigură se mai găsiu ici colo și boeri cari n'arū fi voitū

suspiniul norodului celui însărcinatū și de totū prădat și sărăcitū, pentru venirea celorlū streini, care din cei mai mari Pași, anume cu porecele lor și cu câtă somă s'au aședatū pe alocuri, și câtă zaheré și fēnū, séu și orzū, tôte anume și la ce locū tôte le-amū arētatū. Așjderea și preosfinția ta cu cei ce sunteți la unū rândū, să arētați tôte în scrisū ce s'au mai înoitū dela Octombre în 14 și până acumū. Și aceste arētându și altele carele le veți sci, să însciințați pe generalulū anșeftū (*sic*) Elmpta: că generalulū aū orânduitū la malulū Nistrului omū împērătescū (*sic*) care va aștepta răspunsulū, numai fără zăbavă, că oștile sunt pe cale, și ca să se scie câtă oste (*sic*) se vorū orândui și la ce locū, unde sunt turci mai mulți, și unde sunt mai puținū, casăse (*sic*) potă socoti soma cu puterea oștirei, că vorū o dată pe tôte părțile să cuprindă și să

Acesta ce va da răvașulū va spune loculū pe unde mergū și de dēnsu și la umblete. Și de dēnsu și la umblete. Și de dēnsu și la umblete. Și de dēnsu și la umblete.

slăbescă tót... (*ruptū*)
 mahnirea Moldovei *id.*
 părinte alū Moldovei *id.*
 cu tótă țera Mold... *id.*
 și de câtă veți tr... *id.*
 și cu multă zăbavă... *id.*
 mitere la malulū *id.*
 ce este orânduitū *id.*
 când vomū trāmite *id.*
 anșeftū generalū *id.*
 la acestū generalū *id.*
 ... cenie pe rusie, și în *id.*
 Grafulū Rumianțov *id.*
 este în malo rossie *id.*
 L. Rossiei, dară în *id.*
 Kievā ca să-ī gătescă *id.*
 măcarū că de și rămān... *id.*
 ... iasā polcurile mai în *id.*
 polcuri grecesce să *id.*
 nimenea nu să găsesce *id.*
 sânt orânduitū aice k... *id.*
 pentru talmăcitu *id.*
 voi veni și eū cu d... *id.*
 cătrā toți, și... *id.*

Protoier...

1787

Noemb. 20.
 din Kniajoe

NB. Acēstā scrisōre pe care o dāmū în ortografia originalului, ce-lū depuserām la Academie, ne arētā că acestū protoereū (alū cărūia nume l-amū aflatū în altā scrisōre, ce urmēzā la vale) era spionulū Muscalilorū, înainte de intrarea lor în Moldova la 1788. Din scrisōre se vede părțasia secretā a Mitropolitului țerei, cum și *onesta* purtare a Hetmanului țerei din 1787, Hetmanulū care simțise pre spion și-lū vestea că de nu se astāmpără ilū va juca, *nu popesce ci turcesce*,

ca țera să se strice cu Turcii(1). Cum-că boerimea era împărțită în vederile politice, se pôte conchide și din grija ce puné Strilbiski și Rumianțov așf feri scrisorile către mitropolitulū Moldovei, de a nu fi citite de cei «ce nu sunt la o unire în lucrurile cele de taină» (2).

Dămū în anexă și o altă scrisóre a lui Strilbiski către Mitropolitū, din 20 Octobre 1787, din care se va vedé, că deși s'a declaratū răsboiulū în August acelu anū, óstea muscáléscă nu era încă gata de a intra în campanie. Strilbiski scrie, apoi că la Noembre acestū anū «tóte puterile armiei s'aú pornitū». Numai acéstă scire a fostū prematură, căci deși se promité Mitropolitulū și boerilorū partizani muscalilorū, că óstea ruséscă va intra în țeră «necăutându séu îngrijindu-se de gerurile séu ometurile cele necontenite», totuși întregimea a anului 1787—88, óstea ruséscă rēmasă neactivă pe malulū Nistrului.

(1) Darū chiar și dintre boerii opuși acestui curențū aú semnatū arz-magzarulū următorū declarându fidelitate către Porta Otomană :

«Prin acestū alū nostru plecatū și adevératū Magzarū, arétămū la pragulū înaltei împărătesci mării, care să fie nebiruită în veci, că înscințându-ne acumū de la Domnulū nostru pentru cea după tótă dreptatea vestire a răsboiului către vrājmașulū și neprielniculū pré puternicei împărății, cu toții amū ridicatū mânele către cerū rugându-ne pentru îndelungata statornicie pré puternicului nostru împératū, și pentru ca se arate biruitoare urmele puterei sale, impilându și supuinđu sub picioarele lui pre totū vrājmașulū și împotriviculū, bucurându-ne atătū de împărătesculū firmanū câtū și din viu glasulū Domnului nostru, pentru că voința și vrerea curgēndū din nemărginita milostivire a împărătescei sale mării, este să se păzescă *Kelcriul* acesta de tótă stricáciiunea și supérarea; și ascultându cu tótă luarea aminte câte alte s'aú disū pentru îndatorita credința nóstră și săvērșirea împărătescilorū porunci, îndată amū încredințatū pre Domnulū nostru pentru gata plecarea nóstră și pentru cea desăvērșitū smerită sirguința nóstră, care ne-amū rugatū ca să o aréte și către înaltulū pragū. Darū n'amū lipsitū și noi însine prin acestū alū nostru smeritū Magzarū, îngenuchiându să aducemū pentru acéstă nemărginită milă, cele dintru adānculū inimei ferbinți smerite mulțāmiri și căđēndū să ne rugāmū, ca după cum dintru începutū strămoșii nóștri s'aú umbritū sub umbra și ocrotirea împărătescei mării, așa și noi să ne învrednicimū bogatelorū îndurări a milostivirei și purtării de grije a puterei sale. Pentru care ca nisce credinciose și mulțāmitóre slugi, rugāmū pre Dumneđeū să nu ridice de-asupra nóstră iubirea împărătescei mării, ca fiindū asupra nóstră acéstă împărătescă ocrotire, miluire și umbrire, să rēmānemū nesupérați și întru odihnă, ca să putemū, sēvārșindū împărătescele porunci, să aducemū către Sfāntu Dumneđeū necontenite rugi pentru îndelungarea Mării sale.»

(2) Memoriū de V. A. U., 1839. „Documinte dintre 1769—1800“.

Numai în 17 Fevr. 1788 Ecaterina II adresază Moldovenilor următorul manifest, tipărit la Petersburg :

«Cu a lui Dumnezeu mila noi Ekaterina a dooa imperatrița și avtokratorița a toate Rusiilor. I proci i proci i proci.

«Présfințiților mitropoliți alı Moldovlahiei, și alı Ungrovlahiei, de Dumnezeu iubitorilorı episcopi, cinstiților cei din partea bisericescă, cei de bună nımı și către noi cu iubire credincioși boieri, ostașilorı, oroșanilorı, și tuturorı locuitorilorı, din domnia țerei Moldovei, și a țerei rumănescı, a noastră împărătorescă buna voire și milostivire.

La toate descoperirile rezmiriților ce tot dauna fără dreptate aș deschisı sultanii turcesci către Rosia, stremoșii noștri și noi Insuși stăpınitori tronului Rosiei luındı arme pentru apărare, n'aș fostı cugetu numai de a birui pe vrăjmașı, ci aș fostı împreună cu acé mare rivnă a noastră, spre a scoate norodu celı credinciosı alı lui Iisusı Hristosı, a izbăvi biserica ortodocsiei grecesci, din celı pătimitorı necinstitı jugı alı agarinenilorı.

Celı dintru pré înălțime Dumnezeu ce aș blagoslovitı armele noastre tot dauna cu biruințe asupra vrăjmașului creștinescu, pentru cele ne cuprinse ale lui judecăți, n'aș învretnicitı la acele vremi pe toți creștinii acestorı îndestulate pământuri, ce sunt căduți suptı chinuitoarea stăpınire a muametenilor, a prăznui ei cu bucurie pe acea desevirșită a lor scăpare.

Și așa cu nădejde de viitoare fericire, sfârșindı cé de pe urmă a noastră rezmirița cu turcii ce ei aș reması biruiți, amı întăritı pin legăturile ce noi amı făcutı la pace soarta a tuturorı locuitorilorı creștini de la țera Moldovei și de la țera rumănescă, cu acéste păzindu-le toate folosințele și bunele mijlociri a stăpınirii părți duhovnicesci, și mirenesci, și deosebitı a tuturorı locuitorilorı. Dăspre o parte aveți însciintare de bunătatea inimi noastre, și de acea părintescă a noastră purtare de grijă pentru voi, ca pentru unı norodı ce este de o lege cu noi, care tot-d'auna aș trası și trage și acum la dınșii alı nostru acoperemintı; despre altă parte insuși simțiți cu grele închipuirı, a cea ne sfirșită reutate ce izvorasce din stăpınirea Sultanului turcescu, suptı care, oare puteți voi socoti măcarı o ți a nu ve teme de repunerea vieții și a averii voastre? Uciderea acea chinuită a Ghicai domnului Moldovii, și a altorı ai dumneavoastră boieri, vė dovedesce acea groaznecă pildă, când, de la curtea noastră pentru aceste neomenite urmări și pentru alte multe ce s'a făcutı în pământu vostru, s'aș fostı ăisı otcărmuirei turcesci, cum că acele a noi puse sfinte legături, ce deopște sunt sciute, zăticescu de a face silă împotriva privilegiilorı și obiceiurilorı voastre, și în locı de a se căi ei, ne amı întâmpinatı numai cu răotatea, cu înșelăciunea, și cu viclesugu, unite acéste cu călcare dă pravilă, prin care de iznoavă aș deschisı rezmirița.

Pentru aceea a noastră ostășască putere este pornită asupra vrăjmașului, deci turcii năpădindı la hotarele noastre s'aș întâmpinatı cu a lorı prăpădenie.

Dară după cum noi și la acésta de acumı întâmplare, iarăși și iară este în inima noastră a diafendevsi legea și ortodocsésca biserică grecească, și ca să aducemı la norocitı stepenu cele creștinesci noroade ce pătimescu din varvariceasca tiranie, întâiı dămı în scire deopște pentru acésta tuturorı locuitorilorı din țera Moldovei și din țera rumănescă, cariı fiindı că suferé vrăjmașescă gonire și prăpădenia ce li se face de către oștile turcesci, dorescu de acea ortodocsescă și creștinescă legea, și hrănescı în inima lor bună încredințare la diafendevsela

noastră, acestor felu de oameni le făgăduim noi deplină acoperemântu de la armele noastre.

Doao ale noastre puternice armii esu ca să biruască pe acel vecinic război creștinescu; curându o sumă de ostași dantr'aceste armii se pornesc la pământurile voastre, voru goni pe turci din viețuirea lor de acolo, și voru întări a voastră ne primejduire, voru fi pentru a voastră apărare împotriva feții neprietinilor, și locuind cu voi vor fi frați ai voștri. Urmările trecutei rezmirițe încă sunt proaspete în ținerea minții voastre, odihna voastră dintracea vreme a fostu mai bună și mai adevărată de câtu acea din zilele păcii; cu asemene orânduială și dragoste vinu și acum la voi ostașii noștri; otcarmuitorii acestor oști sunt ai noștri feldmarșali Grafu Rumianțov Zadunaieski, și Cnézu Potemkin Tavriceskoî; iubirea de oameni și dreptatea lor este îndestulă cunoscută de voi; aceasta vă dă voao o noao mijlocire de a voastră folosință; dumnevoastră boieri și toți povățuitorii țerilor, adunațivă intr'o inimă și veniți spre întemplinarea polcurilor noastre, strângeți vitejii ostași ai pământului vostru, și uniți toată puterea voastră cu ale noastre arme, pentru a birui pe turci pân toate locurile. Acea răvnitoare cu herbintelă silință a voastră va fi cu respalire folositoare după cumu s'au rasplatit dă la noi mulți pentru acele deosebite ale lor slujbe la trecuta rezmiriță, cu multe feliori de daruri; așșderé și voi sfințita bisericăscă putere, pastorii turmi creștinesci, luați paloșu celu duhovnicescu, după cumu dice cuvântu lui Dumnezeu. deșteptați pe acei ce sunt chemați la arme ca să împieze pe război ce viforescu biserica lui Hristosu: aceasta de acum vreme este cea mai bună; aceste zile sunt cele folositoare; înălțați a voastră rugăciune către Dumnezeu, ca să trimită din ceru a sa milă la acei ce diafendevsescu credința ortodocsăscă, să fie o stăpânire după cumu este o lege, cea rusăscă, cu a voastră. S'au datu la tronul nostru în orașu sfintulu Petru, la luna Februarie, la 17 zile, de la nascerea lui Hs: la anu 1788: din împărăția noastră la anu 26.

Locul Peceții

La acel adevăratu s'au iscălitu cu însăși a ei împărătescă mărire mână așa: *Ecatarina*.

S'au tipăritu în Sanctpeterburgu la tipografia pré sfințitulu sinodă.

În Februarie 21, anulă curgătoru 1788, Protoereul Mihail Strilbiski scrie Mitropolitulu Moldovei, din *Breslau*. El spune că «graba dintăiu a oștirilor a fostu, că era să calce Cazaci, ce sunt amestecați cu Tătari, pe urma lor și Turci în țera Leșăscă, ca să o robescă și să o prade.» Arătă care era planul de campanie al Turcilor, dar că le a fostu planul în zadar, că Rușii s'au aședat de la Kamenița până în dreptul *Ehurluculu* «când va veni vremea, de odată pe toate părțile să intre în Moldova.» Dă informațiun de locurile unde este aședat osta rusăscă, și cere Mitropolitulu, ca cu boierii înțelesă «să descosă peste toate locurile sciințele ce se mai nasc nou acum în Moldova, despre Țarigrad, de la

Dunăre; Hanul unde este? și în cotro vra să mergă? La Bălți cine mai este? Și cu câtă sumă? Tătarii de la Kobile cu Sultanul lor în cotro s'au trasu? etc. Cine este păzitoru în Iași, din Români au din Turci? Vodă unde a eșitu cu urdia sa? Ce scie din Valachia? La Movila Răbăei cine este? La Hotin ce se face?... Cu Nemții cum se au?

«Tóte aceste Frea Milostiva monarhina voesce să le scie de la Pré osfinția Ta, cum și de la boierii ce voiescú Rusiei binele.»

Dă apoi corespondintele sciri despre situațiunea în care se află Rumianțov și cum el trãmite informațiunile Mitropolitulu la Impêrătésa. Strilbiski a venit însuși la malul Nistrulu cu o escortă de Cazaci să aștepte acolo răspunsul Mitropolitulu (1).

(1) *Pré osfințite părinte archiepăstoriule al meu de bine-voitoriū.*

N'am lipsitu eū smeritulū și așternutul piciórelorū pré osfinției tale, a te însciința cu cele trebuinciose însciințării, asemenea și celorū ce voescú binele patrii sale: graba d'intăiu a oștirilorū au fostū, că era să calce Cazacii ce sunt mestecați cu Tătarii pe urma lor și Turcii în țera leșască ca să o robască și să o prade, dar viindū mai înainte oștile Rosiei s'au lăsatū și ei a o robi, cu tot șartulū lorū, care dice că au pace cu Leșii, că era gândulū și gătirea lorū de o dată să lovască prin Ucraina și peste Nistru, că așa se aședase, cum va îngheța Nistru îndată să trecă, căroră gândulū le-au fostū în zădarū. Că oștile Rosiei s'au aședatū de la Cameniță până drept Ehurlucul și când va veni vremea, de o dată pe tóte părțile să intre în Moldova. La Tighina altă armie este, și până la Vozia, care și aceștie tot o dată vor să intre; așijderea și cei dupe mare, cum și cei ce sunt în potriva acestorū locuri și a Țarigradulu. Pentru aceea este întârziere. Pré osfinția ta vorbesce și te sfătuesce cu boerii cari sunt întru una, și și voesc binele seū și a țerei, îndemnă-i ca să descósă peste tóte locurile sciințele ce se mai nascu nou acumū în Moldova despre Țarigrad, de la Dunăre. Hanul unde este și încotr'o vrea să margă? la Bălți cine mai este și cu câtă somă? Tătarii de la Cobile cu Sultanul lorū în cotro s'a trasu? și mai în scurtū unde stringū cei mai mulți? în Iași cine este păzitorū: diu boeri, au din Turci și cu câtă somă? Vodă unde au eșitu cu urdia sa? Vodă de țera muutenescă se aude c'au eșitu cu urdie sa spre hotarulū Moldovei? la movila Răbăei cine e? la Hotin ce se face? se stringū au cum? cu Nemții cum se au și ce vorbă se pórtă printre Turci? tóte acestea pré milostiva monarhina voesce ca să le scie, de la preosfinția ta, cum și de la boerii ce voesc Rusiei biuele, și făcend însciințare adevérată să o trimeteți cu acestū om alū meu ce l'amū trimesu cu aceste cereri. Voescú ca să sciți și acésta, că cărțile ce vinū la Ghegeneralul Baronū îndată le trimite la Rumianțovul, și Rumianțovul și mai în grabă cu curierii le trimite către împêrâteasa, de o însciințează și de acolo vine ori ce poruncă ar fi. Ghegeneralulū acesta este mai mare peste tótă armia Ucrainei și toți Ghegeneralii ilū ascultă pre elū, iară peste dînsulū este mai mare Grafulū Rumianțovulū, iară peste Rumianțovul este Impêrătésa, și într'această armie a

Baronul Elmpta, din târgul polon Braslav, în 20 Februarie 1788 încă scrie Mitropolitului Moldavă și-lă întreabă direct: Ce se face în Moldova și de este oșeș-care adăogire a ostirei? (de Turci, de sigur) Baronul comanda armata din Ucraina, dar stătea sub comanda *en chef* a lui Rumianțov. El recomandă Mitropolitului pe Mihail Strilbițki și spune Mitropolitului, ca să-l răspundă prin ómenii acestuia :

«Pré înaltú preosfințite Stăpâne, milostive arhipăstorule.

Să mé erți, milostive arhipăstorule, că-ți facú supérare, și ostenéla cu rugăminteá mé, sciú că ai multă grijă pentru ticălosulú norodú al Moldovei, așisderea și a nóstră cé întru totú milostiva monarhiá cu faceri de bine în grabá le voesce a fi, și ai slobođi pre ei de năválirile vrășmașilorú ce au venitú peste creștini; pentru care, nevoie ne este ca să scim ce să face în Moldova? și de este oșeș care adăogire oștirei? Eú nimáruí altuia nu mé încredințezú atáta câtú preosfinției téle, milostivulú méú stăpâne, și pentru aceea mé rogú să mé îndatoresci cu acéstá însciințare, și însciințările ce-mí vei trámité, să întrebí și pre cei ce sunt într'o unire cu Pres. Ta ca și ei să-mí trámitá într'acéstá parte, prin ómenii ce vorú fi orânduți de părintele Mihail Protopopolú Strilbiski, și vé nádăjduiți că o facere de bine ca acésta despre partea vóstrá, nu va rămáne fără de îndatoritá mulțámire, și încredințare să aveți, că cu cé căđutá și cu cé înaltá socotéla, cu cinste amú a petrece,

Alú Preosfinției Téle márire milostivulú arhipăstorú,

Pré plecatá slugá.

Baronú Elmpta.

20 Febralú, 1788.

În leșasca târgușorú Braslavá.

aice să pórtá vorba, că în Iași arú fi cíumá, mé rogú și pentru acésta să mé însciințezi».

Întárđierea armatei rusesci de a intra în Moldova, după ce mulți boierí și chiar prelați bisericei se compromiserá în fața Turciei prin relațiunile lor cu Muscalii, îndémná pre aceștia să adreseze

Ucráinei ea este Polcovniță. Iară de vei avé ceva a scrie, care s'arú páre că nu-í cu cale a serie către obrazile aceste mari, scrieți pe largú la mine, căci și acele prin mijlocirea mé se tocmáscu și se trimetú și acele la Peterburg. Veți sci și acésta că pe mine m'au orânduít de amú venitú la malulú Nistrului cu căți-va Cazaci pentru slujba mé, și acumú așteptá răspunsulá di pe aceste cărți, și cu aceste rămáiu alá tuturorú de obște slugá credincioasă și mijlocitoriú binelui Moldovei. *Protoierei Mihail Strilbițki.*

1788 Fevvar 21

Din Braslavá târgușorú.

Nurorí mele îi voescú totú binele și sánătate; eú sunt sánátosú, într'unú locú cu feciorulú méú Policar podporucicu.»

cătră Impărăția Rusiei unū apelū rugând-o să grăbescă a intra oștirile, să-ı apere de Turci.

Dămū, acestū actū, alū căruia originalū va fi de sigurū în arhiva din Petersburg și care, prin o norocită întēmplare a rēmasū în copie în țēră:

*«Prē înălțate generalū Feldmarșalū, alū nostru prē iubitorū
și de bine făcētorū Domnū.*

«Tocma în vremea când eram înviforați de fortunile celorū mai cumplite spaime și frici pentru apropierea Turcilorū și a Tătarilorū ce într'acele zile ni s'aū vestitū, aū rēsăritū ca o dulce rađă de lumină în mijloculū nostru luminată cartea Înălțimeı Tale, dintru care bine vestindu-ni-se pentru apropierea izbăvirei nōstre, dicemū a prē slăvitelorū intru biruințe arme a prē puterniceı *Impărătescī māriri*, cu toți ni-amū cuprinsū de o mare și nespūsă bucurie și înălțandū cătră Ceriu mānele nōstre, cu ochi vērșandū lacrimi amū datū multāmītore laude milostivulū Dumneđeū, pe carele din adinculū inimilorū ilū rugāmū ca să înalță slava vōstră în neconținute biruinți asupra vrășmașilorū.

«S'aū înțelesū de cătră noi prē deplinū și cu tōtă supusa plecăciune și cele ce Înălțimea ta prin a sa luminată carte bine voiesci a ne porunci, și cu toți din totū sufletulū încredințāmū pre Înălțimea ta, că suntemū și vomū fi cu tōtă osirdia credincioși supuși la tōte cele după putință slujbe cătră armia Impărătescīi māriri, cum și ispravnicilorū și căpitanilorū de pre la ținuturile din partea Nistrului, după luminata porunca Înălțimeı tēle li se vorū da de la noi trebuincioșele porunci, ca să aibă gata omeni cu sciința drumurilorū; să fie călăuzi împărătescilorū armii, spre părțile unde vorū fi rēnduite a merge. Așisderea și pentru vite și alte ce vorū fi de trebuință pentru hrana oștilorū se va face tōtă cea după putință purtare de grijă, însă prē suntem îngrijați gātindū aceste mai nainte de trecerea armieı, nu cum-va Hanulū tătărăscū, după ce se va însciința, să trimită Tătari să le ia.

«Deci iarăși îndrăsnimū la acea părintescă bunătate și iubire de omeni a Înălțimeı Tēle, cu tōtă plecăciunea și durerea ne rugāmū: fi milostivū asupra acesteı ticăloșe patrii, ca să se isbăvescă pre câtū s'a putē mai cu grabă de cumplicarea primejdiilorū ce o incunjură despre nāvălirea Agarineanilorū ce acumū s'aū apropiatū, căci sciutū să fie Înălțimeı Tēle, că într'aceste zile Hanulū Tătărăscū cu Tătarii sēi și cu unū Pașă cu cătă-va sumă de Turci făcēndū poduri peste apa Prutului la țin. Fălciului, din josū de târgulū Hușii, imblă prin olaturile acele trecēndū și întorcēndu-se și suntemū coprinși de mare frică ca nu cum-va adăogēndu-se sumă mai multă, să îndrăznescă a se sui și mai în susū și să facă stricăciune și perđare în norodū. Dreptū aceea, iarăși căđēndū înaintea Înălțimeı tēle și vērșandū lacrimi, cu tōtă supusa plecăciune ne rugāmū, ca să se facă tōtă grăbirea ce va fi prin putință cu trecerea și venirea împărătescilorū armii în pământulū nostru, ca să ne isbăvescă cu unū ceasū mai nainte de valurile primejdiilorū, după înaltele făgăduinți a Impărătescīi māriri, care prin luminatū manifestū ni se adevereză, căci de nu va grăbi acest doritū ajutorū ca să liniștescă starea acesteı învăluite țēri, apoi între alte ticăloși ce potū să urmeze, neputēndū locuitorū să-și caute de prășila popușoilorū și de semănatulū mălaiului,—care acum este vremea acestora,—trebuie să se întēmple și o mare lipsă de pāne, din care sū se primejduiască locuitorū a peri de fōme în vremea viitorē».

Facerea și semnarea unor asemenea acte de cătră mai mulți din boierii țerei și nu numai de Mitropolitul Leon, al Moldovei, ne-o putem greu explica fără de părtășia la mișcare și a lui Ipsilante. Negreșită, acum că Austria declarase războiul Turciei și că ea era cunoscută de aliată a Muscalilor, Ipsilante care prin Hatmanul său persecutasă în 1787 pe Strilbiski, acum n'avea de ce să nu intre și el în înțelegere și cu Muscalii. Părtășia sa la corespondența Mitropolitului Leon și a boierilor, dela începutul anului 1788, cu Rușii, se poate deduce și din chiar vorbele boierilor, din actul de mai sus: cum puteau boierii, fiind Domn Ipsilante, a promite că **vor da ei** poruncă ispravnicilor și căpitanilor din partea Nistrului, ca să se pună la dispozițiunea oștirilor rusești, deca la acesta nu erau înțeleși cu însuși Ipsilante? De sigur, Domnitorul lucra în secret, căci Turcii și Tătarii erau deja în țară.

Oștile turcești în adevăr intrate în Moldova înainteză până la Botoșani. Compuse din ianiceri, aceste oștiri devastă Moldova ca o țară dușmană. Asemene purtare a oștirei turce, scrie Choiseul, în 10 Ianuar 1788, stil nou (1) a silit pre Marele Vizir să rechiame 10,000 de ianiceri cari nu mai puteau fi dominați de ofițerii lor.

Un episod raportat de Choiseul, în același raport al său, nu ne este cunoscut din alte izvoare. Ianicerimea ar fi atacat spre a-lu prada propriul palat al Domnului Ipsilante. Atunci ceta de arnăuți domnesci, ajutată de 500 căvălerime turcă, fu silită a se bate cu ianicerii. «Ce combat a été long et très-meurtrier. Enfin ceux-ci après avoir perdu beaucoup des leurs, ont consenti à évacuer la ville». Dar ca să iasă din oraș s'apucară, în curs de două zile, să iee cu desila toți caii omenilor, la 9000, toate carele ba până și butcile boierilor. Speriat de asemenea scene, secretarul lui Ipsilante l'Abbé Chevalier, fugi din Iași în Bucovina. Atunci Turcii considerară această fugă ca o trădare a lui Ipsilante; ei dăseseră că Vodă l'a trimis pre francezul Chevalier la Nemți cu misiune secretă și să le ducă sciri de starea trupelor turcești în Moldova. Choiseul desminte această scire și desaproabă «*la lâcheté*» a secretarului (2).

Nu puțin a trebuit să imple de îngrijiri mintea lui Ipsilante,

(1) Hurm. T. II, supl. I, pag. 49.

(2) Hurm. T. II, supl. I, pag. 49.

asemeniné episodū și bănuielele Turcilorū cu referință la secretarulū sēū fugitū în Bucovina. Credemū că bănuielele Turcilorū despre înțelegerea lui Ipsilante cu Austria erau fōrte întemeiate și orī cātū nu crede lucrulū acesta Choiseul, noi vedemū în *Chevalier* unū trāmisū alū lui Vodă Moldavū în tabăra austriacă.

XXX.

Respunsulū nouū alū Porței la Manifestulū Austriei. Pregătirile Rusiei.

Intre acesté, la manifestulū Austriei, Pōrta rēspunde la 28 Februarie, 1788.

«A fost specificată în regularea limitelorū Ociacovului că locuitorii acestui orașū nu vorū fi neliniștiți în lucrările lorū și că ei cu învoiri din partea oficerilorū respectiv vorū fi autorizați să scōțā sare din mlāstinile sērate aflātore între castelul Kilburn și Kopkoi, de ore ce acele mlaștini sērate au fostū afectate de-apururea locuitorilorū din Oceakov. Amiciția ce domnia între ambele puteri le făcē o lege să observe acestū artichu, care fusese în vigore fără cea mai mică cērtā în timpū de 5 sēū 6 ani după epoca regulārei otarelorū; ba chiar, la o ocaziune, Subl. Pōrtā reprezentāndū Trāmisulū Rusiei că Curtea lui făcuse ore-care opozițiune în acēstā privință, acesta dete vina pe comandantulū de fruntarie; și ceea ce probēzā că Curtea Rusēscā recunoscea bunulū dreptū alū Subl. Porți, este că o asigurā că a ordonatū în modū precisū ca pe viitorū să se evite orī-ce asemeniné discuțiune. Sublima Pōrtā primi, în adevērū, atunci scrisorī carī o vestiaū că acēstā afacere e terminatā. Cu tōte aceste Rusia s'a îndepārtatū de cāt-va timpū dela acestū articolū alū tratatelorū. A supēratū pre locuitorii dela Oceakow la estragerea sārīi și când Subl. Pōrtā a renoitū plāngerile ei cātrā Trāmisulū Rusiei, acestū ministru s'a prefăcutū că nu scie de ordinele ce s'au fostū datū comandantelū fruntariei. Acumū đicea că comisarulū lorū s'a înșelatū în acestū articolū alū regulārei hotarelorū, acumū avē recursū la subterfugii carī făcēū să se vadā lāmuritū că intențiunea Curței lui era de a anula acestū articolū din tratatū. Cu unū cuvēntū, la urma urmei a ridicatū formalū jāluire contra îndārātniciei locuitorilorū din Ocea-

kow de a voi se estragă numai decât sare și aŭ persistatŭ de a-î împedica dela acésta.

«Capitulațiunile spunŭ formalŭ, că acei din supușii uneia și alteia din puteri, cari din cauza unei crime de trădare, ori o faptă de nesupunere, seŭ vre-o altă ôre-care vină, s'arŭ refugia din o țeră la cea-l-altă, ca să se ascundă, seŭ să afle adăpostŭ, nu vorŭ fi admiși sub nici unŭ pretextŭ, afară numai de Rușii cari arŭ îmbrășișa islamismulŭ în Imperiulŭ otomanŭ și mahometaniŭ cari s'arŭ face creștiniŭ în Rusia; că în ori-ce altŭ casŭ vorŭ fi estrădași la prima cerere, dintr'o parte, seŭ dintr'alta, seŭ celŭ puținŭ vorŭ fi isgoniși din țera unde s'aŭ refugiatŭ. Cu acésta nu s'a avutŭ altŭ scopŭ în vedere, decât de a se evita neplăceri ce arŭ puté aduce o protecțiune acordată la făcători de rēu și să se înlătore ori-ce motivŭ de recelă. Era de asemené specificatŭ, că ori-ce supusŭ alŭ uneia din cele doué puteri, fie mahometanŭ, fie creștinŭ, care fiindŭ culpabilŭ de o greșelă, arŭ trece cu ori-ce scopŭ, dela unŭ Statŭ la cel-l-altŭ, va fi pe dată estrădatŭ, la prima reclamațiune a uneia seŭ alteia din Puteri. Aceste doué puncte sunt formale în capitulațiuni; totuși, când Subl. Pórtă a reclamatŭ pre Domnulŭ Moldovei Alexandru, care lăsându-se a fi ademenitŭ de insinuațiunile Rușilorŭ, trecuse în Statele lor, Trămisulŭ acestei Curți a avutŭ recursŭ mereŭ la subterfugii, mereŭ a căutatŭ să eludeze capitulațiunile și până în fine a răspunsŭ categoricŭ, că Curtea lui neci o dată nu va da pre Principele Alexandru, de și S. Pórtă era întemeiată în cererea ei.

«Trămisulŭ Rusiei nu s'a mulțamitŭ de a da asemené răspunsŭ; elŭ a presintatŭ S. Porți unŭ oficiŭ în care anunța că Principele Potemkin se află la frontariŭ în fruntea a 60,000 de ômeni, că este însărcinatŭ cu punerea la cale a câtor-va puncte în contestațiune și că, cât îl privesce, elŭ are ordine de a urma instrucțiunile ce va primi dela acestŭ generalŭ.

«A șine asemené limbagiŭ, era neîndolosŭ a provoca S. Pórtă la resbelŭ; totuși S. Pórtă a socotitŭ cu cale să închiđă ochii. Acéstă conduită îi era dictată de prudență. Ea respunse Trămisului Rusiei, că de ôre-ce Principele Potemkin fusese însărcinatŭ cu punerea la cale a unorŭ puncte în discusiune, trebuie să-î scrie Trămisulŭ și să-lŭ îndemne a da satisfacere S. Porți asupra dreptelorŭ plângerii ce ea are contra Curții Rusesci. Trămisulŭ Rusiei răspunse categoricŭ

că Curtea lui nu va renunța la Hanul de Tiflis, că nu va estrăda pre Domnul Moldovei și că nicî-o-dată nu va ceda în afacerea extracțiunii sărei. Ast-felū fură respunsurile acestui Ministru. Ele probară căt este de otărîtă Curtea lui a rumpe tôte tractatele.

.....

«Sublima Pörtă a favorisatū în mai multe ocasiuni Curtea dela Viena fără să fie obligată la acēsta de tractate. Eată căte-va exemple: Curtea de Viena a cerutū o estindere a fruntariilor séle în spre Moldova. Acēstă pretențiune era contrară tratatelorū; ea 'și-a regulatū hotarele cum a voitū; a întăritū fruntariile acestea cu trupe..... S. Pörtă preferindū pacea la o ruptură și unicamente în scopū de a restringe legăturile de amiciție, cari subsistaū între ambele Curți, a numitū unū comisarū anume și a datū Curței de Viena unū actū care o pune în posesiunea teritorului ce ea cerea.

.....

«N'a mai fostū exemplu ca Curtea de Viena să fie avutū Consul, vre-odinióră, în Valachia și în Moldova; acestū punctū nu e de locū coprinsū în capitulațiunii. Totuși, când Curtea de Viena a cērutū să se stabilēscă agenți în aceste douē Provinci. S. Pörtă, fără a considera că stabilirea acelorū agenți arū vătăma interesele sale politice și că vorū resulta inconveniente mari pentru ea, a consimțitū la acēstă inovațiune, cu scopū de a da noue doveđi de amiciția ei pentru Curtea de Viena....» (1).

(1) «Il a été spécifié dans le règlement des limites d'Oczakow que l'on n'inquiéterait jamais dans leur travaux les habitants de cette ville, qui munis de titres de la part des officiers respectifs seraient autorisés à tirer du sel des marais salants situés entre le Chateau Kilburn et Kopkoi, ces marais salants ayant été de temps immémorial affectés aux habitants d'Oczakow L'amitié qui régnait entre les deux Puissances leur faisait une loi de l'observation de cet article; il avait été en vigueur sans le moindre débat pendant cinq ou six ans après l'époque du règlement des limites; et même, dans une occasion, la S. Porte ayant représenté à l'Envoyé de Russie que sa Cour avait formé quelque opposition à ce sujet, elle en rejeta la faute sur le commandant de la frontière; et ce qui prouve que la Cour de Russie reconnaissait le bon droit de la S. P-te, c'est qu'elle lui assura qu'elle avait donné des ordres précis pour éviter à l'avenir toute discussion semblable. La S. P-te recut, en effet, alors des lettres qui lui annonçaient que cet objet était terminé. Cependant, la Russie s'est écartée depuis quelque temps de cet article de traités. Elle a inquiété les habitants d'Oczakow dans leur extraction du sel, et lorsque la S. Porte en a itérativement fait ses plaintes à l'envoyé de Russie, ce Ministre a fait semblant d'ignorer les ordres

Incă din luna lui Septembrie 1787 Principele Potemkin, scrie Langeron în «Résumé des campagnes de 1787—1788» (1) mersă la Elisabet, mare oraşu nou situatū între Nipru şi Bog . . . Trupele rusesçi carī trebuiaū să compună óstea lui Potemkin incă merseară spre Elisabetū şi spre Cherson . . .

qui avaient été donnés au Commandant de la frontière. Tantôt il disait que leur commissaire s'était trompé dans cet article du règlement des limites, tantôt il avait recours à des subterfuges, qui faisaient voir clairement que l'intention de sa Cour était d'annuler cet article du traité. En un mot, il a fini par élever une demande formelle, se plaignant de l'opiniâtreté des habitants d'Oczakow à vouloir absolument extraire du sel et persistant à les en empêcher.

Les capitulations portent formellement que ceux des sujets de l'une et de l'autre Puissance qu'un crime de trahison, qu'un manque d'insubordination, ou que toute autre faute pourrait déterminer à passer dans l'un des deux États respectifs pour s'y cacher ou pour prendre un asil, n'y seront point admis, sous quelque prétexte que ce soit, à l'exception des Russes qui embrasseraient l'Islamisme dans l'Empire ottoman et des mahométans qui se feraient chrétiens en Russie; que, dans tout autre cas, ils seront rendus à la première réquisition de part ou d'autre, ou qu'au moins ils seront chassés des États de la puissance chez laquelle ils seraient réfugiés. On n'a eu dans cela d'autre objet en vue que celui d'éviter les désagréments que pourrait amener une protection accordée à des malfaiteurs et d'éloigner tout motif de refroidissement. Il était également spécifié que tout sujet de l'une ou de l'autre puissance, soit mahométan, soit chrétien qui, coupable de quelque faute, passerait, dans quelque vue que ce fut, d'un État dans l'autre, serait sur le champ, rendu à la première réclamation de l'une ou de l'autre Puissance; ces deux points sont formels dans les capitulations; cependant, lorsque la S. P-te a réclamé le Prince de Moldavie Alexandre qui, s'étant laissé gagner par les insinuations des Russes, avait passé dans leurs États, l'Envoyé de cette cours a toujours usé de subterfuges, il a toujours cherché à éluder les capitulations et il a enfin répondu catégoriquement, que sa Cour ne rendrait jamais le Prince Alexandre quoique la S. P-te fut fondée dans sa demande.

L'envoyé de Russie ne s'est pas contenté de donner une pareille réponse. Il a présenté à la S. P-te un office dans lequel il annonçait que le P-ce Potemkin se trouvait sur les frontières à la tête de 60 mille hommes, qu'il était chargé de l'accommodement de quelques points en contestation et que, pour lui, il avait ordre de suivre les instructions qu'il recevrait de ce général.

Tenir un pareil langage, c'était sans doute provoquer la S. Porte à la guerre; cependant, la S. P-te a cru devoir fermer les yeux. Ce parti lui était dicté par la prudence. Elle fit dire à l'Envoyé de Russie que, puisque le P-ce Potemkin avait été chargé de l'accommodement de quelques points en discussion, il devrait lui écrire pour l'engager de l'accommodement de quelques points en discussion, il devrait lui écrire pour l'engager à satisfaire la S. Porte sur les justes plaintes qu'elle avait contre sa Cour. L'Envoyé de Russie répondit catégoriquement que sa Cour ne renoncerait point au Kan de Tiflis, qu'elle ne rendrait point le Prince

(1) *Inrm.*, Vol. II supl. I.

La începutul primăverii (1788) Principele Potemkin se apropie de Oczakow . . .

Rumianțov adună armata sa în Polonia în 1787. Cu toate stăruințele puse de Mitropolitul Moldovei și de unia din boeri, (cum vedurăm) Rusia nu intră în Moldova decât după ce Austriacii intraseră. Intrarea muscalilor este din Iunie 1788, pe când în Aprilie și începutul lui Mai stilul nostru, 1788, Austriacii deja erau în Moldova.

Armata lui Rumianțov era împărțită în 3 corpuri, care tustrele trecură Nistrul fără greutate; un corp lângă Hotin, sub ordinile generalului *en chef* Soltikof; al 2-lea corp condus de însuși Rumianțov trecu la Mohila și era destinat să ocupe Moldova, pe când corpul I-i era menit să se unescă cu oștea austriacă și să asedieze Hotinul. Al 3-lea corp trecu la Iampol cu misiunea de a masca Benderul și de a se uni, la nevoie, cu corpul lui Potemkin . . .

de Moldavie et qu'elle ne se prêterait jamais aux représentations de la S. P-te au sujet de l'extraction du sel. Telles furent les réponses de ce Ministre. Elles prouvaient combien sa Cour était décidée à rompre tous les traités.

La S. P-te a favorisé dans plusieurs occasion la Cour de Vienne sans y être obligée par les traités. En voici quelques exemples: La Cour de Vienne a demandé une extension de ses limites du côté de la Moldovie. Cette prétention était contraire aux traités; elle en a réglé les limites à son gré; elle a garni ses frontières de troupes . . . La S. Porte préférant paix à une rupture et uniquement dans la vue de resserrer les liens de l'amitié qui subsistait entre les deux Cours, a nommé un commissaire exprès et a donné à la Cour de Vienne un instrument qui la mettait en possession du territoire qu'elle exigeait.

Il n'y avait point d'exemple que la Cour de Vienne eut eu jamais des Consuls en Valachie et en Moldavie; ce point n'est nullement spécifié dans les capitulations. Cependant, lorsque la Cour de Vienne a demandé d'établir des agents dans ces deux Provinces, la S. Porte, sans considérer que l'établissement de ces agents nuirait à ses intérêts politiques et qu'il en résulterait de grands inconvénients pour elle, a consenti à cette innovation, dans la vue de donner de nouvelles preuves de son amitié à la Cour de Vienne.

(Suit un commandement aux Cadis, Vaïvodes et autres officiers résidents dans les Iles et sur les côtes de Constantinople à Livourne portant que la Cour d'Allemagne s'étant alliée à celle de Russie pour prendre part à la guerre, l'Internonce et sa suite va partir de Constantinople pour Livourne, et recommandant de protéger et de ne pas inquiéter l'envoyé d'Allemagne dans les ports où il aborderait».

Colecț. Hurmuzake. (Odobescu).

XXXI.

Intrarea austriacilor ū în Moldova. Ipsilante prinsŭ de austriaci.

Pe cānd Muscalii totŭ întārđiaŭ de a intra în Moldova (1). Principele Coburg cu 15.000 de osteni ŝi cu cavalerie bună, intră în Moldova din Bucovina ŝi atacă Hotinulŭ.

La intrarea oșlirei austriace în Moldova, mareșalulŭ austriacŭ, Comitele Lascy, adresēză, în 1788, unŭ manifestŭ «*cătră populațiunea greco-ort. din Moldova, Muntenia ŝi alte țeri vecine*», prin care spune la toți mitropoliții, arhiepiscopii, episcopii, archimandriții, egumeni, boierii pământeni, norodulŭ, «că Impărătesa Rusiei fiindŭ dușmănesce năvălită de cătră Pōrta Otomanicēscă ŝi pentru aceea P. I. Impărătŭ ca credinciosŭ (aliatŭ) păzitorŭ legăturilorŭ ce are cu Impărătesa Rusiei, aflāndu-se silitŭ a apuca armele ŝi despre partea sa, ŝi a trāmite oștile sale împotriva Porței Otomanicescē... promite că vorŭ fi în liniște ŝi nesupērași toți cei cari «vor ședē cu liniștire, la casa, Mōnăstirea ŝi poporulŭ lor ŝi 'și vorŭ căuta în pace de meșteșugulŭ sēŭ trēba...» respectivă «și se vorŭ arēta... în tōtă vremea cu priință ŝi gata voință spre slujbă» Crăescei armate... Pre unii ca acela «Impărătesca mārire e hotārītă a-i lua întru puternica apērare, ŝi protecția sa întocmai ca pe inșiil vechii supuși locuitorii din țerile sēle....»

Maī promite deplinulŭ respectŭ ŝi libertate a religiunei ortodoxe... «Bisericile, Mōnăstirile ŝi schiturile dimpreună cu tōte averile ŝi veniturile să se păzēscă în starea lor...» Va respecta privilegiile de care se bucură partea bisericescā... Asemene ale boierimeii, ale țirgurilorŭ... Maī promite Mareșalulŭ Lascy, că slujbele āncă se vorŭ da la Romāni ŝi vorŭ fi primiți ŝi în oște.

(1) Muscalii întārđieŭ, scrie Văcărescu, din cauză că Rumianțov «hrānise o mare urāciune asupra nemților, urā din cea-l-altă resmeriță, pentru căcŭ se dicea că'lŭ defăimaseră nemții atunci. Deci acumŭ maī multŭ grijia ca să jōce pro Nemți ŝi să-i aducă în stare de a perde rēsbōiele ŝi a remānē biruiți, decāt să facă însuși isbāndă ŝi să fie purtătorŭ de biruință asupra Turcilorŭ».

Din totu coprinsul manifestului, resare convingerea, că Austria intrându în Principate, spera să le *păstreze*, până în Siret, ba încă amintea, prin unu falșu istoricū, de unu timpū când aceste țeri arū fi aparținutū Ungariei... (1).

(1) Eată întregū manifestul Mareșalului Comite Lascy cătră populațiunea greco-ort din Moldova, Muntenia și alte țeri vecine, din 1788 :

Despre a sa împărătescă, crăescă-apostolăscă mărire :

«Se face de scire și cunoscutū, cu acestū manifestū cele ce mai josū urmăză, de obște tuturorū creștinilorū ai Bisericei răsăritului, atâtū parte bisericăscă cum și mirenăscă, ce se află locuitorī pe hotare turcesci: Dar mai vîrtosū locuitorilorū de Moldova, țera muntenăscă, și alte acestora megieșe țeri, anume mitropolilorū, seū arhiepiscopilorū, episcopilorū, archimandrițilorū, egumenilorū, și cea-l-alte părți mōnăstiresci și bisericesci. Așșderea boerilorū pāmēntenī, norodului, și unui fieșce căruia din locuitorii acestorū țeri, verī de ce stare și rangū să fie.

Impărătesa Rusiei fiindū dușmănesce năvălită de cătră Pōrta Otomanicăscă, și pentru aceea prea înălțatulū Impēratū ca credinciosū păzitorū legăturilorū ce are cu împărătesa Rosiei, aflāndu-se silitū a apuca armele și despre partea sa, și a trāmite oștile sale împotriva Porței Otomanicesci, aū socotitū mai nainte, după a sa milostivire, la urmările cele triste și atîrnătore de moșinași și de țeranī, care aduce foculū rēșboiului.

Dreptū acēsta, a sa împărătescă mărire, departe fiindū de a întēpina cu rēu creștinilorū bisericei răsăritului ce se află locuitorī în țerile de mai susū numite, și de ai lipsi de casele, vitele, moșiile și averile lorū, este mai vîrtosū hotărită, pre unulū fiesce carele. și pe toți adeia, care cu liniștire, vorū ședē la casa, monastirea și poporulū lor și și vorū căuta în pace de meștesugulū seū trēba cinului lorū celū bisericescū seū, breslii lorū cei mirenesci, și carii împreună se vor arēta cătră împărătesca-Crăesca armie la totū prilejulū și în tōtā vremea cu priință și gata voință spre slujbă; pre unii ca aceștia dar este a sa Impărătescă mărire hotărită a-i lua întru puternica apērare, și protecția sa întocmai ca pe inșiși vechii supuși locuitorī din țerile sele; apērare, suptū care ei atunci potū fără grijă și în pace a urma de a-și căuta de alișverișū, meștesugū și trebile lor, în totū loculū, precum și mai nainte.

Mai vîrtosū aū mai susū numiții locuitorī creștini ai bisericei răsăritului despre lege și obiceiurile bisericei lor să nu fie întru nimica supērați: bisericile, monastirile și schițurile, dimpreună cu tōte averile și veniturile să se păzēscă în starea lor, și tōtā partea bisericeăscă și duhovnicăscă mare și mică să fiā apērată, și privilegiile ce va fi avēndū, care privescū starea și averea ei, să fiā ocrotite.

Asemēné aū și toți boerii și moșinașiī în țerile de mai susū numite Moldova și țera muntenăscă să fiā, precumū ei s'aū aflatū și mai nainte, în vremea ce era suptū stăpînire ungurăscă, ocrotindu-li-se tōte pronomiile, întocmai ca și nēmurile țerii ungresci. Nu mai puțin orașurile și țirgurile aū să fiā ocrotite cu dreptățile și obiceiurile lor, care privescū casa, loculū, averile lor, și alte ca de aceste.

Dar nu-i destulū en atāta! înaltulū bine voitorū scoposū ai sele (sic) im-

Muscaliți neviindu-î în ajutor, Coburg lăsa apoi Hotinul, la care se întorse numai după ce comitele Soltikoff intră și el cu corpul lui de muscali. Hotinul resistă până în 16/28 Septembrie 1788.

În extremitatea nordică a Moldovei Austriacii erau în harțe cu Turcii. Colonelul Fabris ocupă Botoșanii și se pregătea să înainteze spre sudul țerei. În ôstea lui Fabris se afla și un mic contingent de voluntari moldoveni, 500 de ômeni. Acest corp înaintă contra Turcilor spre Orește (1). La Larga trei ore departe de Iași, Fabris cu Austriacii (6—7000) și cu contingentul român se întâlni, în 7 Aprilie stilul nostru, cu Turcii. Aceștia fură învinși, și perdură «varie, bandiere, arme e bagagli. Fabris allora seguendo il corso della vittoria si avanzò fino ad Iassi capitale della Provincia dirimpetto alla quale situò nella sera del 8/20 Aprile le sue soldatesche schierandole in ordine di battaglia sopra una collina. Ibraimo colla sua gente si era posto a sinistra della città sopra un'altra collina... (2)

părătesci-Crăescii mării merge încă și mai departe, și este de a pune și a așeza atât în slujba ôștinescă, cum și politică pe aceia din pământeni și locuitorii, cari se vor găsi și vor fi, seú de aici înainte se vor face destoinici de slujbă și de a-î face părtași tuturor acelor dreptăți și folosuri, cari au vechii supuși locuitori înru țerile împărătescii sele mării cele de moștenire.

Deci dar acelora, cari după tôte acestea mai susu arătate ș'arú lăsa averea, casa, seú altă locuință și meșteșugul lor, fugind în hotare străine, și nu s'arú întorce în scurtă vreme în urmă, unora ca acestora li se va lua tótă averea și binele, fără întorcere, și se va împărți în dată în de obște ivélă între satu lui, la cei-l-alti locuitori creștini de aceeași credință, cari au rămasu cu liniște la casele și meșteșugul, seú trebile lor.

Iar aceia cari, în potriva a tótă nădejde, s'arú cumva fura cu mintea de a arêta celú mai micú tarzú de vrăjmășie cătră împărătesca-Crăiasca armie, unii ca aceia se vorú socoti de dușmani, și vorú fi dimpreună cu femeile și copiii lor cu cé mai mare strinsóre pedepsiți.

Dreptú acésta, pentru ca nimeni să nu se pótă desvinováți cu nesciința, íată, din înadinsú porunca împărătescei Crăescei mării, noi, căroră împărătesca mărire ne-a încredințatú de-asupra-stăpânire peste tótă armia sa, facemú de scire și cunoscutú cele de mai susu arătate tuturor creștinilor bisericii răsăritului, ce se afla locuitori, după cumú la începutú s'au pomenitú, pe pământul țerii Moldovii și țerii muntencesci și în alte hotare otomanicesci. Așa dar are să se dé datornica cinste și cucernicie pré înaltei împărătescei peceți ce s'a pusú mai susu.

(După manifestul originalu).

L. S. *Feldmaresalú Graf Fon Lasți.*

(1) Becattini, T. VII, pag. 142.

(2) «Fabris atunci urmărindú cursul victoriei, înaintă până la Iași, capitala Provinciei, în dreptul căreia aședă, în séra dela 8 (20) Aprilie, ôștirea sa, înșirând-o în ordine de bătaie pe o colină. Ibraim cu ôstea sa, se aședase la stânga orașului pre altă culme...»

Dar înainte de a nara cele întâmplăte între ambele oștiri ne-amice, să amintim că, după Drăghici, Domnitorul Ipsilante primise ordine dela seraskierul turcesc să meargă la tabera turcescă, la Fălciu. «Sciindă însă (Ipsilante) că Nemții forte de grabă avău să între în Iași, după corespondința secretă ce ține cu densii, Domnul, precum spună, făcea feluri de chipuri a prelungi călătoria sa ca să-lă apuce vremea în orașu la sosirea acestora. Un turcū însă din acei de pe lângă dînsul, vedendă întârzierea ce făcē pe cale, și ne mai putendū-și stăpâni mânia și grōza de nemți, pe care poporul îi aducē din cēsū în cēsū, aū scosū iataganulū dela brău și l'aū ardicatū să-lū lovēscă ca pe un trădătorū, și puținū de nu i-aū sburată capulū pe locū . . . , decă din norocirea lui Ipsilante, Bim-bașa lui, Vițu, unū vestitū vitēzū între arnăuții, nu scotē sabia mai iute ca fulgerulū ca să reteze mâna (turcului) cu iataganulū și să i-o dēe la pământū» (1).

Ipsilante în urma acestui episodū, dīce Drăghici, s'aū incunjuratū de arnăuții sei, înlăturandū Turcimea și eșindū din orașū, ca și când ar fi fostū otăritū să meargă la tabera vizirului, de o dată însă l'aū inconjuratū un polc de husari, cari uciseră Turcii și făcură prizonierū pre Ipsilante cu totū bagajulū său, la Tergușorū, lângă Iași.

Versiunea că Ipsilanti era înțelesū mai dinainte cu Austriacii să-lū prindă, nu este numai în Drăghici (2).

Despre fapta lui Ipsilante, asemenē Abattelle Becattini (3) scrie

(1) Istor. Mold., T. II, pag. 51.

(2) Totuși iată ce dīce Choiseul, de și mai apoi scrie și el că Ipsilant a fostū înțelesū cu Austriacii:

«Vous aurez été promptement instruit de l'avantage remporté en Moldavie par les troupes autrichiennes. Le Prince Ipsilanti a été fait prisonnier, deux Pachas ont été tués et, à en juger par le grand nombre de blessés que les Turcs ont fait transporter à Ismail, leur perte doit avoir été considérable».

(3) «Domnitorul Moldovei, Principele Ipsilante, considerând mai sigură libertatea sa, și pōte însăși viața, cugetă să se retragă din Iași numai cu 50 de turci din gardă, cari îi rămăseseră, fugindū pe la drepta dela orașū spre Galați, pe apa Bahlui, care curge pe aproape de orașū. Nu putē însă să-și pună în esecutiune planulū său fără ca Austriacii să prindă de veste, său fără ca să fiă urmatū o înțelegere secretă între dîsulū Principe și Comandantele Cesărescū. Acesta expediă pe dată două jumătăți de escadrone în gōna cailorū, luate din ambele aripe și apoi alte două diviziuni de întărire. Acestea ajunseră pe Vodă forte curendū, când era să urce prin munții prin cari se trece în Polonia, ilū opriră, uciseră gardia și făcendū-lū prizonierū, ilū conduseră în tabăra imperială,

că «L'Ospodaro di Moldavia Principe Ipsilanti, scorgendo mai sicura la sua liberta, e forse la sua vita, penso di ritirarsi da Iassi con soli cinquanta Turchi della guardia, che li erano rimasti fuggendo a destra della città verso Galatz pel fiume Baclui... Non potè però mettere in esecuzione il suo disegno senza che gli austriaci se ne avvedessero, o sia che qualche segreta intelligenza corresse tra il predetto Principe e il comandante Cesareo, spediti sul momento due mezzi squadroni a briglia sciolta staccati dalle due ale e poi due altre divisioni di rinforzo, lo raggiunsero ben presto mentre stava per salire le montagne.... lo fermarono, uccisero le guardie, e prigioniero lo condussero nel campo Imperiale. Insieme con lui furono presi molti de' cortigiani e 40 tra muli e cammelli, che portavano i suoi più preziosi tesauri. Si racconta che nell'atto che stava l'Ospodaro per consegnare la sciabla a' vincitori, un ufficiale Turco tentasse di ucciderlo, ma indarno, essendo restato il traditore ucciso egli stesso con un altro colpo di ciabla aventatogli da un ussero».

Totū asemené scrie și Salaberry în Histoire de l'Empire ottoman tome 4e, Paris, 1817, pag. 114: «L'empereur Joseph, qui ne parais-sait que comme auxiliaire et qui s'était déclaré le dernier, fit entrer ses troupes dans la Moldavie, avant que le grand Vizir ou ses bastiments eurent passé le Danube (?). Le colonel Fabris franchissant les défilés de la Transilvanie (?) pénétra jusqu'à Iassy, et enleva l'Hospodar avec une *facilité qui fit croire à la connivence de ce Prince* avec les impériaux. Les autrichiens, maîtres de la Capitale, arborèrent bientôt dans toutes les villes ouvertes de la Principauté l'aigle allemande à la place du *croissant* (!)».

împreună cu mai mulți boeri și cu 40 de catări și cămile, cari ducău comorile lui cele mai precioase. Se povestesc că în momentul când Domnitorul se gătia să-și dea sabia în mâinile învingătorilor, un ofițer turc se încercă să-lucidă, dar nu isbuti, căci acela fu ucis de altă lovitură de sabie ce-î dete un ūșeriū».

Vol. II, pag. 142.

D. profesorū Erbiceanu a publicatū în Revista teologică, No. 28 (Noembrie 1886, Iași), unū estrasū din Ἱστορία τῶν ἐτῶν 1787 și 1788 παρὰ Ἀ. Ἀ., tipărită în Veneția la 1791. Comparândū acestū estrasū cu scrierea lui Becattini o găsirămu identică. A lui Becattini e tipărită la Veneția și totū în 1791. Care pe care s'a copiat dintre Ἀ. Ἀ. și Becattini? Eū presupunū că Ἀ. Ἀ. este greculū plagiatorū. De aceea nici potū să citezū acestū fragmentu, care, câtū privește episodul prinderii lui Ipsilante, nu este decât o traducere din Becattini.

Enache Văcărescu raportă faptulă prinderei lui Ipsilante, cu boierimea moldovenescă, dar fără a bănui sinceritatea Domnitorului moldavă. Elă ȃice încă, că nemșii mergându la Iași, sperău că voră fi ajutați îndată de muscali, ceea ce nerealizându-se, se vedură siliți a abandona Iar Iași (1).

In oră-ce casă, evenimentulă din Iași avu de consecințe, că Ibrahim Pașa abandonă Iași și că, cum scrie Becattini, fugi la Galați. Becattini pune multă preță pe acéstă victorie a austriaciloră (2). Pare că și la Viena era acéstă opiniune, căci colonelulă Fabbris fu nălțată la rangulă de generală-maioră. Dămă, după o gravură austriacă, din 1788, scena prinderei lui Ipsilante, ce s'ar fi întemplată mai departe de Iași.

Indată ce la Pórtă se sciu de trădarea lui Ipsilante, femeea lui, o fată și ună băiată, fură maltratați de Turci, închiși și despoiați, cu tótă intervențiunea și protecțiunea ce căutară a le da Choiseul și alți miniștri streinți (3).

(1) Tesaură II, pag. 296.

(2) Tom. VII, pag. 143.

(3) «La famille du Prince Ypsilanti est réduite au dernier degré de l'infortune. L'ambassadeur d'Angleterre, dont il n'avait pas cru devoir acheter la bienveillance, abusant de son malheur, l'accuse publiquement de trahison, soutient qu'après avoir appelé les ennemis il s'est laissé prendre à dessein. Enfin, Mr., pour comble d'horreurs, il a, de concert avec l'Envoyé de Prusse, pressé la Porte de faire arrêter cette malheureuse famille. La Princesse a été enlevée de son Palais et conduite dans une prison destinée aux malfaiteurs. Son fils unique, homme d'esprit et qui pleurait encore la perte récente de sa femme a été emprisonné séparément et on l'a présenté à la question pour savoir où sont les trésors de son père. Comme il n'a indiqué qu'environ deux millions placés chez divers banquiers de cette capitale, on lui a objecté l'assertion de l'Ambassadeur d'Angleterre qui prétend que le Prince en a fait passer plus de vingt à la banque de Vienne. On attend sur cet objet des ordres du Visir. Je crains qu'ils ne soient funestes, et qu'en accueillant cette accusation il ne croie rejeter sur le Prince prisonnier la perte de la Moldavie et justifier par là les mauvaises dispositions que lui-même avait ordonnées.

L'Empereur, qui prend intérêt à son sort, a jeté les yeux sur sa famille qui se trouve à Constantinople et à laquelle il craint que la Porte ne fasse éprouver les effets de son ressentiment. En conséquence, M. le Prince de Kaunitz a prié, de la part de S. Majesté Impériale, l'Ambassadeur du Roi à Vienne de demander à S. M. qu'Elle vous charge M. de rendre à cette famille tous les bons offices possibles, afin, de la soustraire au malheur dont elle est menacée. Le Roi a bien voulu agréer cette demande et S. M-té espère que vous obtiendrez qu'on laisse la femme et les enfants du Prince Ypsilanti vivre paisiblement dans l'ob-

XXXII.

*Austriacii nu apără Iaşii. Boierii ceru din nou
intrarea Ruşilor.*

Intrarea în Iaşi a Austriacilor a putut fi ocaziune de speranţă de apărare pentru locuitorii capitaliei Moldovei. Acastă speranţă fu de forţe scurtă durată. Fabris nu era îndestul de tare ca să se mănţină în Iaşi contra unei oştirii mai mari de turci şi deci abié intratú în Iaşi la 8 April 1788, el declară mitropolitului şi boierilor rămaşi acolo, că vré să se retragă neîntârziatú. Atunci gróza cuprinse pre mitropolitú şi pre cei rămaşi în ţeră şi, sub boldulú acestei gróze, mitropolitul Leonú şi boierimea adreséză îndată (la 9 Aprilie) luí Rumianţov următórea scrisóre, rugându-lú să grábescă intrarea armatei rusescí în Moldova:

*«Pré luminate generalú anşefú, alú Nostru întru totú nădăjduitú mare
făcétorú de bine.*

«Ne mai remânându-ne altă nădejde ca să scăpămú de primejdia cei de istovú perđerí, iată şi acum, prin acestú înadinsú trimisú alú nostru, năzuimú iarăşi la Înaltá Milostivirea a ei *Impărătesci măriri* şi prin acésta cátră înălţimea ta smerită scrisóre, cu multá plecáciune şi cu ferbinţi lacrimi, cădëndú cu toţi de obşte, parte biserícescá şi politicéscá, punemú de faţă starea nóstrá cé vrednicá de plângere, şi cele umilite rugáciunile nóstre, ca să se milostivéscá spre noi *Impărátésca mărire*, şi prin ale sale împărátesci arme de subt comanda înălţimei tale, cum şi prin a înălţimei tale mijlocire şi iubire de ómení, să ne izbăvimú de gróznica primejdie a perđerei, de care suntemú îngroziţi. Căci sciutú să fie Înălţimei Tale, că după biruinţa ce s'aú mai făcutú în trecutele zile asupra Turcilor de către Kesaricescile oşti, la loculú ce se numesce Larga, trei césuri mai susú de Eşi, erí sâmbătă, Aprilie 8, aú venitú aici în Iaşi un corpos de vr'o şase—şapte miú óste Kesaricéscá, şi fugëndú Turcii în giosú câţi mai

scurité à laquelle sa catastrophe les dévoue. Je ne crois pas que pour y parvenir vous ayez besoin de combattre le préjugé qu'on peut avoir sur sa trahison, mais une des plus grandes preuves qu'il ne peut en être accusé, est qu'il a laissé sa famille entre les mains du G. Seigneur. Quoi qu'il en soit, Mr., vous ferez valoir le mieux qu'il vous sera possible l'intérêt que S. Majesté prend à cette famille, d'après la recommandation de l'Empereur, et vous tacherez de convaincre les Ministres de la Porte qu'il peut arriver des circonstances où ils se féliciteront d'avoir donné un exemple de modération en ne confondant point les innocents avec ceux qu'il croiraient coupables».

Veđi Hurmuzake, L. citatú.

era, aŭ prinsŭ Kesaricescii pe Domnulŭ de aice *Alexandru Ipsilante* și-lŭ ținŭ în pază. Iar astă-đi ni s'aŭ datŭ răsunsŭ de la Polcomniculŭ Comandir, cum că nu are poruncă să sté aicea, ci iarăși fără zăbavă iaste să se întórcă înapoi cu corposulŭ sĕŭ și cu Domnulŭ robitŭ. Decí de va fi una ca acésta, cunoscutŭ și sciutŭ iaste, că îndată Turcii și Tătarii ce sunt în părțile de josŭ a țerei, negreșitŭ trebuie să ne íee în picioare și să pue sabie și focŭ orí pe unde vor ajunge. Ne rugămŭ dar iarăși din adânculŭ inimei, vĕrsândŭ lacrimi cu jalnică plângere: milostiviți-vĕ asupra a atâta norodŭ creștinesc și izbăviți-ne cum mai íngrabă de obștĕscă perđare ce ne stă asupra. Trimisulŭ nostru carele va íchinea Înălțimei tale acésta smerită din partea nóstră scrisóre, are sciință din destulŭ, ca să arĕte Înălțimei tale, prin cuvĕntŭ, grija și temerea nóstră, cumŭ și starea lucrurilor din părțile acestea.

Noi așteptămŭ cu ínsetată dorire, sosirea aicea cum mai íngrabă a *împĕrătescilorŭ* arme, ca să ne izbăvescă de frica robiei varvaresci a Agarineanilorŭ. Nădăjduimŭ să nu fie trecută cu vederea cererea și rugămintea nóstră celorŭ de o credință supuși, și remănemŭ a Înălțimei tale cătră Dumneđeŭ smeriții rugătorí» (1).

Leon, Mitropolitŭ Moldovei.

Din Iașiŭ Moldovei
1788. Aprile 9.

Pré plecați slugi
(NB. Nu este altă semnătură).

Se mai trămite de mitropolitŭ și boerime o petițiune și directŭ cătră Impĕrătésa, cerĕndu-í, în un stilŭ oribilŭ, să dé voie Moldovenilorŭ a-í trămite o «diputațiune» ca să o asigure de devotamentulŭ Moldovei și de trebuința ei ca să nu íntárđie óstea rusĕscă a intra în țĕră. Eată acestŭ actŭ ciudatŭ :

«Tótă sufiarea norodulŭ pravoslavnicŭ și mai cu prisosință eparhiile acestea cari aŭ dobânditŭ umbrirea apĕrării íntro buna sa viețuire, se sprijinesce íntro íntĕmplătórele nevoi și primejduitórele momenturí din pragulŭ pristolulŭ vostru, neavĕndŭ unde aiure atírna íntro a sa mîntuire. Césulŭ acesta alŭ íntĕmplărilor acestorŭ de acumŭ ne face ca cu cele mai umilite glasurí să strigămŭ și să ceremŭ cu suspinătóre lăcrimare toți, noi Moldovenii, prin unite plecări, îndurarea Ta, apĕrătoriule alŭ nostru. *prin o sprijinire fără de mijlocire și trecere de vreme a armelorŭ Tale cele pravoslavnice*, ca prin pajora ocrotirei semnului Impĕrătescei vóstre mărirí, să ferinŭ o viață a nóstră, care se ínvălucesc în cugetăriile primejduirei și să rămĕe iar a ruga pre atot Puterniculŭ ímpĕratŭ pentru proslăvirea puterilorŭ vóstre. Iar credincioșii pravoslavnicii Moldoveni cei cu bună cugetare și îndatorire vecinică, după starea cé de acumŭ a Patriei nóstre, după puterea și ființa micșurării, însușindŭ către gătirile celorŭ trebuincióse ceea ce se puté, și íntro nevoi iarăși nădăjduindŭ la Indurarea Vóstră, vomŭ jărtvi cugetările nóstre cele fără mărgenire către apĕrători puteri, ce le așteptamŭ pentru o ocrotire *grabnică* și lingă ínălțarea glasurilorŭ celorŭ rugătorí. Pentru acésta

(1) Veđi Documento dintre 1769—1800 de V. A. U. Bucuresci, 1889.

cu sfială cutezămă a adăogi: să fii milostivă a primi o mângăere a sufleteloră năstre: trimeterea la piciorale pragulă Vostru a unei *diputațione* (sic), pré bună și credincioasă, cu nemărginirea mulțămiloră năstre celoră lăcrimătore și cu năzuire la limanulă Pravoslaviei, dela care se va încredința și pentru rîvna năstră și pentru întemplătorele nevoi.

«A împărătescei, monarhicescii văstre măriră pré plecații și credincioșii supuși» (1).

Din cauza întârzierăi Rușiloră de a intra în țeră, Iașii se deșertară de toți cariă puteu se trecă Dunărea. Mitropolitulă și boierimea care nu se dusesse cu Ipsilante fugiră pe unde putură. Mitropolitulă în 28 Iunie 1788 era la M-rea Slatina.

XXXIII.

Manolache Roset.

Intre aceste Pôrta avëndü nevoie să existe în Moldova o autoritate națională, ca să facă pe câtü posibilü a gravita în jurulü ei pre țeranii Moldoveni, se grăbi a numi Domnü în loculü lui Ipsilante pre Manole Roset. Drăgicilă scrie (2) că «acesta era unü boierü trăitorii la Fălciü cu o reputație destulü de bună. Cândü vizirulü cu urdia turcescă s'aü opritü acolo pentru o vreme, luändü sciință că Nemții aü intratü în Iași și Ipsilante s'aü desvelitü a fi cu dênșii și ajutorulü Rușiloră, pe de o parte aü scrisü (vizirulü) la Pôrta arëtändü necredința lui și tot-odată avëndü trebuință pe lângă armie de unü poruncitorü către țeră, ș'aü aruncatü privirea asupra lui Manole Roset, ce se înfățișase la elü cu boierii din ținutü, și l'aü numitü Domnu Moldovei după imputernicirea ce avé dela Sultanulü, ca să scóță și să pue Domnü pe aceste țeri, la întimplare de trebuință, făgăduindu-i și pentru investitură după obiceiü a scrie să i să trimiță din Țarigrad».

Cine era acestü Manoli Rosetü? Eü credü că nu e altulü decât același Manolache Giană Roset, devotatulü Domnü efemerü alü țerei muntencesci, care nu avu parte de Domnie în urma păcei dela Kuciuk-

(1) Din cartea mă „Documinte dintre 1769—1800“ 4° 1889, pag. 25.

(2) Ist. Mold. T. II, pag. 52.

Kainargi (1). Ipsilanti căpătă, cumă vëdurămă, domnia în loculă lui Manoli-Vodă din Craiova și în loculă candidatului unei părți din boierime. Era naturală că Manoli-Vodă să fi fostă candidatulă de Domnie în loculă lui Ipsilante, trădătoră causei turcesci. Este o părere ce o întăresce și faptulă, că proclamațiunea ce adresăză el către Moldova, ca să și vestescă Domnia, se vede scrisă de ună condeiă muntenească. Am descoperită acestă documentă la Mitropolia din Iași în 1886. Eată'lă în tótă coprinderea lui și cu semnătura fasi-milată. Nu să însemne loculă de scriere, probă că a fostă scrisă în cale, unde-va, în tabera turcescă, seău chiar din Turcia :

«*Iw Manuil V. V. B. M. g. z. Moldavsca.*

«Preosfinția ta alesule de Dumneșă părinte Mitropolită, Iubitoriloră de Dumneșă părințiloră episcopi, prea cuvioșiloră archimandriți și egumeni de pe la sfintele mănăstiri și tótă tagma bisericească, cinstițiloră dumnevóstră boieriloră dintăiă și ală doilea, dumnevóstră boieriloră pârălabi și starosti, căpitaniloră, bulucbași, negușitoriloră, orășaniloră, mazili, breslași, vorniceiloră de prin sate și tuturoră locuitoriloră țerei Moldovei, sănătate și totă binele vë poftimă dela milostivulă Dumneșă ca să vë dăruiască. De obște vë facemă Domnia mé în scire, că pré puternica împărăție Devletă Ali Osman (a căria putere să o întărescă Dumneșă în veci) pliroforisindu-se de amestecăturile ce s'au făcută aicé la Moldova și dă (sic) năvălirea neprieteniloră, póte din nepurtarea de grijă a oblăduitorulă ce a fostă, ni-au orânduită pre noi Domnă și oblăduitoră acei țeri, dându-ne putere îndestulă ca să curățimă țera de ne prietenii împărăției și să o ocrotimă despre ori-ce împotrivre și necazuri; cătră care iată ne-amă și pornită «eri» și avemă nădejde la mila prea înălțatului Dumneșă, că în puțină vreme va intra fiesce-care lucru la orânduiala sa și țera își va afla odihna și répaosulă ei. Pentru care nu amă lipsită a vë însciința de acésta, ca să vë veseliți și să vë bucurați cu totă, rugândă pre milostivulă Dumneșă pentru buna starea prea puternicii împărății și a nóstră și a vë sfătui părintesce ca să nu vë amăgiți după *măgliselele* neprieteniloră ce vë arétă cu feluri de făgădueli, căci tóte acelea sunt vremelnice și fără de temeă, și cei ce se amăgescă rămănu înșelați și căiți până în sfirșită, dape cum aveți pildă pă cei ce au cređută unele ca aceste, că nu numai au fostă pricinuitoři de rău și stricăciunea patriei lor, ci și-au pierdută și tóte averile, încă până în sfirșită unii și viața; ci ca unii ce sciți cu câtă îndestulată și norocită petrecere ați fostă sub stăpânirea prea puternicului Devletă, trăindă desfățați în milă și în privilehiuri împărătesci, moși

(1) Póte proba acéstă asertiune și faptulă, că în sigiliulă pusă sub Manifestă, se vede nu numai bourulă Moldovei ci și stema Muntenească, după obiceiulă luată de cei cari fuseseră când-va domni și la o țără și la altă. Văcărescu Enache spune că „Pre înaltulă Devletă făcu Domnă Moldovei pre Manoil-Vodă, încă dela Sofia mergendă spre Belgradă, care (Manoilă) trecendă pe la Nicopole și pe la Bucuresci au mersă la Iași. (Teșaură II, pag. 206). Decă nu era boierulă din Fălciă de care grăesce Drăghică.

și strămoșii, cum și înșivă, care vă aflați acum, stăpânindu-și fieși carele moșiile și pământurile lui nesupărată între atâta sumă de ani. se vă arătați acum cu prothimie, mai virtosă d-tră boiorilor i dregătorilor, ca unii ce sunteți căpetenii și otcârmuitori celor mai mici, se vă siliți în totu chipul de a găsi mijlocu ca să năvăliți la domnesca noastră milostivire împreună cu câți alți din locuitori veți putea să veniți la noi, unde veți auzi că ne aflăm și nu numai cinste și milă veți dobândi acum, ci va fi cunoscută și în urmă slujba și *sadacatul* acesta la totu nămulu d-tră, a câștiga dela pré puternica împărăție milă îndestulate și privileghiuri; și câtu despre partea otomanicescilor noastre oștiri să nu aveți nici o grijă și îndoială, pentru că au datu strașnice porunci împărătesci și ale noastre ca să nu supere *pă* raia întru nemică. Iar cei ce nu veți avea mijlocu de o cam dată a scăpa și a veni la noi se vă depărtați din prejurul neprietenilor, spre a nu se întâmpla unuia ca aceleia primejdia aceea ce o aduce iuțimea resboiului, de care nimeni nu pôte scăpa, nici putem noi sprijini atunci aflându-vă lângă prietenii. Ci dar ascultați-ne sfaturile cari părintesce vă dăm la acesta și puneți silințe veri-care și veri din ce treptă aru fi, de năvăliți cu îndrăsnelă la mila noastră, ca din preună cu d-tră se putem ocroti săraca țără spre a o aduce la starea ei și veți cunoște în faptă mila Domniei mele și bună oblăduire cu milostivire cătră toți care o avem în cugetu a o sevăși fiindu-ne milă de țera acesta, ca unii ce suntem și noi *ca unulu* din patrioți, duple cum ne sciți și pe noi și nămulu nostru. Așisderea și prea sfinților vōstre părinților arhieriei, dupe datoria ce aveți să îndemnați cu învățături și povățuiri *pă* ori câți din pământeni veți putea ca să urmeze dupe cum le scriem, fiindu spre binele și folosul lor, și așteptăm fără zăbavă venirea lor cătră noi spre a le da cuvintele mele povățuiri pentru paza și buna otcârmuire a săracei țări, și fiți sănătoși.

Iscălitu :

1788, 12 Iunie.

folio f. mare.

Iω M	
Ambele mărci.	
1788	
P	C
B	B

XXXIV.

Mavrogheni și Domnia Moldovei. Proclamațiunea lui cătră Moldoveni. Acte de Domnă Moldovei. Confiscarea moșiilor lui A. Ipsilante.

Domnia Moldovei înainte de numirea lui Manole Roșet, o vedem disputată cu stăruință de cătră Mavrogheni. Oștirea lui, din Focșani opera deja în Moldova, când Ipsilante fu prinsu de Austriaci. Mavrogheni, aflându de întemplantarea lui Ipsilante, adresază, în 13 Aprilie 1788, o proclamațiune cătră locuitorii județelor Moldovei și în deosebi celor ai județului Putnei, prin care le spune că «auzindă Domnia mé întemplantarea de acolo din Moldova, cumă ați rămasă fără Domnă, că nesce oi fără păstoră, acumă la acéstă vreme resvrătită și socotindu-ne la câtă grijă și spaimă va fi adusă acéstă întemplantare, ne-aă cuprinsă multă durere și milă de voi». N. Mavrogheni îi asigură, deci, căci îi consideră ca pe proprii săi supuși, că va grijii de liniștea și pacea lor ca și de a locuitorilor Munteniei.

Eată întregă actulă :

Cărțile ce s'au scrisă la județe în Moldova, în 1788, Aprilie 13.

«Pré cuviosiloră archimandriți, egumeniloră și epitropiloră de pe la sfintele mănăstiri și schituri, molitfeloră vōstre protopopi, preoți și diaconi i d-vōstră starostiloră séu boieriloră, ce sunteți fără de dregători, mazilloră, breslașiloră, căpitaniloră, neguțitoriloră, orășeniloră, părcălabiloră, sindiiloră, și tuturoră locuitoriloră țerană de prin tōte satele ținutului din Moldova, sănătate. De obște vă facemă în scire, că auzindă Domnia mé întemplantarea de acolo din Moldova cumă că ați rămasă fără de Domnă ca nisce oi fără de păstoră acumă la acéstă vreme resvrătită și socotindu-ne la câtă grijă și spaimă va fi adusă acéstă întemplantare, ne-a coprinsă multă durere și milă de voi, cari sunteți de același neamă cu noi, pentru care nu amă lipsită printr'acéstă domnescă a nōstră carte într'adinsă a vă scrie și a vă vesti tuturoră, ca să știți, că Domnia mé nimică nu vă vomă deosebi din ceste-l-alte raele ale țerei nōstre, la paza și ocrotirea ce trebuie să aveți într'acéstă vreme, ci ca ună părinte de obște și Domnă cu milă și durere de tōte raelele împărătesci, precumă grijimă pentru locuitorii țerei nōstre așa vomă grijii și pentru voi, ca să nu vă primejduiți de cătră vrășmași și de cătră nimeni; și iată amă trimisă și trimitemă oștiri ale nōstre îndestule în acea parte a locului, la Focșani, ca să vă păzescă de vrășmași și deosebită și înșine în puține zile venimă la partea locului pentru ocrotirea deseversită și viața ne vomă pune la întemplantare vremelnică pentru apărarea tuturoră locuitoriloră, după cuvântulă evangheliei ce dice: «păstorulă celă bună sufletulă își pune pentru oi. Ci dar nădăjduiți la mila și ajutorulă Domniei mele, fiți fără

de nici o grijă şi nu vă înfricoşaţi şi nici nu vă temeţi de nimic, că după cum vă încredinţămă mai susă Domnia mé, avemă tótă grija pentru ocrotirea vóstră şi fiesce-care să vă căutaţi alişverişurile şi hrana vóstră, fără de a nu vă risipi şi fără de a nu vă instréina, séu de a vă imprăştia pe la depărtate locuri, păzindă înşişi voi credinţa cea dréptă şi supunerea cătră Devletulú pré puterniceí împérrăţii, precumú suntem datorí după lege, fără de a nu vă înşela şi fără de a nu vă amăgi cinevaşi din voi, a vă adăpa în niscare-va cugete rele; şi aşia cu ajutorulú lui Dumneđeú fiţi bine încredinţaţi şi nădăjduiţi la acestea ce vă scrie Domnia mé, rugându pre milostivulú Dumneđeú pentru biruinţa armelor pré puterniceí împérrăţii asupra vrăşmaşilorú sêi» (1). 1788, Aprilie 13.

Maí există, din 17 Aprilie 1788, dela N. Mavrogheni şi alte proclamaţiuni cătră Moldovení (2).

N. Mavrogheni maí vestesce Moldovenilorú, în 25 Aprilie anulú 1788, că cei carí arú voi să se adăpostéscă în Muntenia, din cauza resvrătirilorú şi a resmeriţei, vorú fi primiţi de dênsulú cu braţele deschise :

«Pré cuvioşilorú arhimandriţi, egumení după la sf. mônăstiri, d-vóstră boerilorú d'ântéiú şi alú doilea, d-vóstră boerilorú párcălabí şi starostí din ţinuturile Moldovei şi nezuţetorilorú de acolo, sănătate! Aflămú Domnia mé de resvrătirea ce este într'acé patrie, şi socotindú că póte unii nu veţi fi siguri şi odihniţi pe la locaşurile şi locurile unde vă aflaţi şi pentru ca nu cum-va din pricina acésta să arétaţi că siliţi aţi fostú de nevoie pentru adăpostulú vostru a vă trage prin părţi şi locuri ne călcate de vrăşmaşú, íată de obşte vă facemú Domnia mé în scire, ca să arétaţi şi celor-l-alţi, tuturorú deobşte, cumú că verí-carí nu se vorú otári de a şedé pe locurile séle şi vorú vré a se trage pentru ocrotirea şi siguranţa lor şi a caselorú şi a averilorú lor, bine să fie încredinţaţi cu toţi de obşte, că Domnia mé cu părintescí braţe deschise nu numai vă primimú la Focşani şi în pământurile ţerei nóstre (după cumú pentru acésta am

(1) Cod. No. XVII, fila 292 verso coprinde o copie ceva alterată

(2) Proclamaţie la judeţele Covurlui cu oraşulú Galaţi, la Tecuci, Tutova, Bacău, 1788, Aprilie 17.

«Pré cuvioşilorú arhimandriţi, egumení, etc. de obşte vă facemú în scire etc. (precumú în proclamaţia de maí susă) apoi termină aşa : «Ci dar după ce veţi primi acéstă a nóstră domnescă vestire să vă întórceţi iar la locurile vóstre căţi se va fi strămutatú şi apucându-vé de lucrulú pământuluiú să vă căutaţi hrana şi chiverniséla vóstră, facéndu-vé alişverişurile fără a nu vă înfricoşa şi a nu vă speria, că după cumú vă încredinţămú, nu veţi petrece nimicú. . . » (restulú aprópe identicú ca în proclamaţia de maí susă).

Cod. No. XVII, fila 293.

Proclamaţií la Bârlad, la Vaslui, şi la cele-l-alte judeţe din Moldova, din Aprilie 19, 1788 încă posedemú şi le dămú în anexele de la acéstă pagină.

Veţi şi Cod. XVII, fila 294.

scrisă și am poruncit cinstitului și credinciosului boierului Domniei mele Costake Kiani biv vel Cluceru, Caimacamului ce se află la Focșani, și încă să scii că vă vom ocoli și vă vom păzi cu toată străjuirea și osirdia, întocmai după cum străjuim și pre cei ai țerei acestea, nedeosibindu-vă nimica de densii; cum și cari veți vră și veți pofți și vă va fi mai îndemână a vă trage la Brăila, puteți merge cu îndrăznelă și fără de nici o indoială, unde ca pre nisce raele credincioase și supuse ale Devletului pré puterniceii Impărății primiți veți fi și acolo și veți avé totu ajutorul de ocrotire și «*emniet*». Ci dar, ca să fiți fără de răspuns și înaintea lui Dumneđu și a stăpânilor, nu am lipsitu a vă arăta și acésta prin domnescele noastre cărți, la cari încredințându-vă să fiți următori a vă trage la aceste numite locuri, căți nu veți puté sta pe la casele și pe la satele și orașele vóstre. Pentru care am scris Domnia mé și la luminatulul Ibrail Muhafezu și la cinstitului Ibrail Nazir, și fiți sănătoși» (1). 1788, Aprilie 25.

N. Mavrogheni nu numai că adresază proclamațiuni ca acestea la Moldoveni, ci și face acte de Domnă, căci numesce ispravnicii în unele județe, în cursul lunii lui Mai, 1788. Eată pitacul de rânduire de ispravnică la județul Tecuci, din Mai, 1788:

«Dat-amă Domnesca noastră carte pe carele l-amă orânduită Domnia mé ispravnicu la ținutul Tecucului din Moldova, împreună cu ca unindu-se la toate trebile ținutului cu numitul tovarășul seă, și păzind pe deplin bunele Domniei mele învătări și porunci ce i-amă dată, să aibă a fi cu multă purtare de grijă și priveghere, ânteu pentru paza și ocrotirea locuitorilor de cătră ómeni răi și împotriviitori, apărându-i și ferindu-i de ori-ce împotrivre și nedreptate, spre a-și puté avé odihna și liniștea lor după bună-voința Domniei mele, așiderea să caute cu silință toate pricinele și pászurile locuitorilor ca să-i odihnescă și să-i așede, mulțămindu-i pe fiesce-care de dreptul lui; cătră acestea, atâtă numiți ispravnicii să se ferescă în totu chipul de jafuri și nedreptăți, cât și pe ómenii și zapcii lor să nu-i îngăduiască a năpástui și a jáfui pe cinevași cu câtu de puțin, căci și pentru aceia voru avé însuși a da sémă; și așa slujind bine și cu credință, voru căștiga mila și cinstea-i dela Domnia noastră. Pentru care poruncim Domnia mé și molitfelor vóstre protopopi, preoți, diaconi i voué buluc-bașilor, căpitanilor, slujitorilor, mazililor, breslașilor, vorniceilor de prin sate și tuturor locuitorilor țărani, toți aveți a cunoșce pe numitul boieru alu Domniei mele de Ispravnicu și purtătoru de grijă voué, dându-i supunere și ascultare, ca să pótă săvârși poruncile Domniei mele. Tolico pisah». 1788, Maiu, 15.

Mavrogheni nu urmări numai domnia din care fugi Ipsilante, ci și averea lăsată de el în Muntenia. El scrisé Vizirului la Sofia și

(1) Cod. XVI, fila 296 verso.

NB. Este și traducerea în grecesce a acestui act, la fila 297.

de acolo dobândi firmanul (1) prin care, în Iunie 1788, Pôrta autoriză pre Domnitorul Mavrogheni să confisce pentru sineși totu avutul lui Ipsilante din Muntenia. În urmă, în August, acestu avutu Mavrogheni îl trecu cu următorul hrisov pe numele lui Iosif, unul din cei trei fil ai sei (cei-l-alți dou erau Constantin și Petru):

Hrisovul ce au datu Măria sa pré Inălțatul nostru Domn, pré iubitul fiului măriei sele Beizadea Iosif, pentru tôte acareturile fugitului Domn Alexandru Vodă Ipsilante, ce le are cu firmanu împărătesc, cum-că le-au hărăzitu fiului Măriei sele.

«După împărătescul și vrednicul de închinăciune firman, ce ni s'au datu la 21 ale Ramazamului 1202, pentru tôte acareturile și lucrurile de aici din țeră ale fugitului Domnul Moldovei Alexandru Vodă Ipsilante, ce a pribegitu la vrășmași într'acastă vreme de răsboi, în care se cuprinde cum-că puternica Impărăție, (Domnul Dumneșu să-i înmulțescă stăpânirea), cunoscându grelele cheltueli ce facem Domnia mé cu mulțimea oștirilor pentru paza țerii și cu

(1) Eată firmanul :

Firmanul pentru acareturile fugarului Domnului Moldovei Alecsandru Ipsilante, ce le-au dăruitu Impărăția Măriei sele pré Inălțatului nostru Domnului Țerii Românesci, Nicolae Petru Mavrogheni Vod. Iunie, 1788.

«Alesule dintre Domni ai nêmului Mesiei, stăpânule acelor mari din tagma lui Isus, cel ce esci acum Domn Țerii Românesci, Mavrogheni Nicolae Vd., săvârșiturile să-ți fie bune. Ajungându acestu Impărătesc semnu, în scire să fiă, că de vreme ce s'au arêtat din cele scrise ale tèle și din tefteru ce s'a trimis, cum că fugind Domnul Moldovii, pre în pământul Țerii Românesți are îndestule acareturi; de vreme ce s'a arêtat la pré Inălțata Pôrta, ca după tefterul, ori să se vênță numitele acareturi despre partea Mărie la cei ce voru vré să cumpere, séu prin împărătescă poruncă de o dată să se facă zaptu veniturile numitelor acareturi; de aceea dar, fiind că am cunoscut cheltuelile cele mari care le faci cu oștirile, și lângă acesta fiind încă cunoscută de toți, că se cade despre partea pré Inaltului Devletu să și se facă ție ajutor și înlesnire la trebile și slujbele ce sunt asupra-ți, după încredințarea ce avem, cum că numitele acareturi au îndestul venit; iată după Impărătesca mé multă iubire ce avem cătră tine, pentru cunoscuta credință și sîrguință ce ai arêtat, te-am miluit hărăzind Impărăția mé ție numitele acareturi; deci spre încredințare s'a datu acestu Impărătesc alu meu firman care și s'a trâmisi. Ci dar după împărătesca mea iubire ce avem cătră tine, cum s'a disu mai sus, pentru multa ta credință și sîrguială încredințându-te bine cum că te-am miluit cu numitele acareturi, le vei lua întru nestrêmutata-ți stăpânire, după voința ta, și vei pune tôte silințele tèle, spre săvêrsirea Impărăteștilor mele porunci, cu tôte credința și sîrguiala; pentru care acestea s'au datu acestu Impărătesc firman care s'au scris la 21 ale Ramazamului, 1202 în Sofia.»

inuire de dreptate și cu milostivire judecându cum că pentru acele grele cheltueli și pentru truda și multa osîrdie ce avem, se cade despre partea pré Înălțatului Devletü a se da nouă ajutorn și înlesnire la trebile și slujbele Impărătescî ce sunt asupra-ne. ne-añ miluitü Impărăția cu tôte numitele acareturî, hărăzindu-ni-le și dându-ni-le în nestrămütata stăpânirea noastră, ca să le facemü zaptü după tefternlü ce ni s'añ trämisü, și să le metahirisimü după a noastră bună-voință; deci după puterea Impărătescului firmanü, tôte aceste lucruri ca nisce bune ipostatice ale Domniei mele, câștigate cu slujbă și cu multă trudă din mila împărătescă, avëndü asupra lor desävêrsită volnicie și stăpânire, amü bine-voitü Domnia mé din pärintesca dragoste și iubire de fiü, de le-amü hărăzitü pré inbitulni nostru fiü Iosif Mavrogheni Voevod, ca să le țină și să le stăpânescă nesträmütatü cu desävêrsită volnicie. tôte, cum anume se arată în deosebitü tefterü ce ni s'añ trämisü dimpreună cu Impărătescului firman al pré Înălțatului Devletü. Pentru care acestü harü și hotărîrea ce amü făcutü Domnia mé, amü datü pré inbitulni nostru fiü acestü Domnescü și bine închipuitü al nostru hrisovü, întăritü cu domnesca noastră iscälitură și pecete, și adevëritü cu credința pré inbișilorü Domniei mele fiü Costandin Voivodü, Petru Voivodü, și cu mărturia dumnëlor cinstișilorü și credincioși boierilorü Divanului Domniei mele, Nicolae Brâncoveanu vel Banü, Manolache Brâncoveanu vel Vorn. de Țera de susü, Scarlat Greceanu vel Vist., Radu Slătineanu vel Vor. de Țera de josü, Ioan Damaris vel Logof. de Țera de susü, Costandin Stirbeiü vel Log. de Țera de josü, Nicolae vel Spătarü, Ioan vel Po.t., Dumitrache Fălcoianu vel Cluc., Dumitrache vel Comisü, Tudorache Lufënuul vel Pahar., Alexandru Văcărescu vel Stol. Gregorie vel Serdariü, Mateiü Cantanzino vel Slingerü, Stavarache vel Pit., și Ispravnicü hrisovului acestuia Ioan Damaris vel Log. de Țera de susü, și s'añ scrisü hrisovulü acesta într'alü treilea anü alü Domniei mele, aici la scaunulü Domniei mele Bucuresci, în logofeția Divanului, la anii 1788, August 1. (1)

Prociit vel Logofciti.

XXXV.

Domnia lui Manole Vodă. Corespondența cu Iacob Episcopulü de Huși, cu Mitropolitulü și cu boierii.

În Iunie 30 încă Manole Vodă nu era intratü în Iași. La data acësta episcopulü Iacob din Huși se afla refugiatü prin pădurî cu mulți boieri compromiși față cu turcii. Acestü episcopü scrie mitropolitului (care era la Slatina), că la Iași a intratü unü pașă și cu Calga-Sultan dimpreună cu Pah. Mihalache Manu. Mai spune acëstä carte a bejänăritului episcopü, că în Iunie 29, Stolniculü Arghirache Cuza a aflatü dela Vaslui, că pe acolo a trecutü vätavulü de călärași cu cai de olacü înaintea Măriei séle lui Manole Vodă, «care a fost și dicëndü că pöte să se întâlnescă ori pe la Bêrlad, séü pe la Te-

(1) Cod. XV, fila 96.

cuciū» (1). Urméază de aci o nouă dovadă că nu din Fâlcii venea noulă Domnă.

(1) Eată scrisórea lui Iacob :

Pré sfințite Stăpâne,

«Cu prea plecate matanii închinându-mă, sărută cinstitū blagoslovitórea drépla preosfinției téle.

Pré cinstita carte a preosfinției téle, scrisă din Iunie 28, astăđi Iunie 30 cu bucurie o amū primitū și fórté m'amū bucuratū că te afli preosfinția ta sănătosū și în liniște, mergéndū bine până la mōnăstirea Slatina. Noi cu blagoslovenia preosfinției téle până acumū ne aflămū ședetori totū aicé în fundulū Brătilei, însă alții din boiari nimeni nu sunt aicé, că s'aū împrăștiatū cu toții care pe unde aū pututū. Insciințări de aicé : până acumū numai unū pașa și cu Calga-Sultan, dimpreună cu pah. Mihalache Manu se află intrați în Ieși. Iar Hanu până acumū se află totū peste Prutū. Turcii din Ieși, dicū unii că se slobodū în sursū până aprópe de Șipote și într'acoace spre noi încă s'aū sloboditū până pe la Ke-lișóia, luândū și vre-o câte-va cărdnri de vaci de pe unde aū pututū găsi și le-aū dusū la Ieși. Iată trimiseiū preosfinției téle suretū de pe cartea ce-mi scrie pah. Mihalache Manu, pe care i-amū făcutū și răspunsū mulțamindu-í de acéstă carte cu mângâiere și cumū că cu adevératū eū mé aflu bejănăritū în partea Cărligătorei cu câți-va ticăloși de ómení ce amū pututū scăpa, aflându-mé acnmū fugitū prin păduri, fiindū împreună cu totū norodulū îngrozitū și la mare lipsă în câtū aū începutū unii să móră de fóme și nu potū eși de prin păduri, că pe de o parte se slobodū Turcii din Ieși și apucă vitele norodului câte potū găsi și le ducū la Ieși ; pe de altă parte ne desbracă și ne jácnescū mulțimea tâlharilorū și a ómenilorū celorū rēi, ce se află în tóte părțile, aflându-ne în cea mai amară și ticălósă stare. Și că scoposulū meń este ca să mé tragū spre Huși și că amū trimesū și eū sureturi de bucurie și de mângâiere de pe acea carte a dumisale, pre la păduri pe unde se vorū putea găsi norodulū bejănăritū și acumū de douē đile de cândū amū trimisū pe unū feciorū alū meū cu răspunsū la pah. Mihalache Manu și încă până acumū n'aū mai venitū, ce a fi pricina nu potū să sciū. Mi-aū mai venitū o înștiințare de la d-lui Stolniculū Arghirache Cuza, de peste codru, că ieri Joi, Iunie 29, i-aū venitū nnū răspunsū dela unū logofétū vechilulū dumisale ce-lū are la Vasluiū, cumū că arū fi trecutū vătafulū de călărași pe acolo în cai de olacū înainte Măriei Séle lui Manole Vodă, care aū fastū și dicéndū că póte să-l și întêlnescă ori pe la Bârlad, séu pe la Tecuciū, și de a fi adevératū nu sciū. Din susū nici de la o parte nici unii felū de insciințări nu avemū nimica, pentru care mé rogū preosfinției téle pentru ceva insciințări de bucurie, ca dor ne vomū mai mângâia și noi pe aicé în câtă vreme vomū mai puté sta loculū pe aicé. Osebitū să fie porunca preosfinției téle către feciorii dela Sinesci, ca când oii avé a insciința pe preosfinția ta să nu pricinuiască a veni la preosfinția ta, căci și alaltă-erí i-am chîmatū pre toți aicé și nici unulū nu s'a priimit să mérgă la preosfinția ta cu acéstă insciințare ce trâmiseiū acum. Și cu acésta rămăiū fiindū

A preosfinției téle pré plecată slugă

88 Iunie 23.

Iacob, Episcopulū Hușului».

Manole Vodă în efemera sa Domnie s'a încercat să readucă pre boierii în țără. În acestu sensu a scrisu și Mitropolitulu să se întorcă la Iași, dar Mitropolitulu i-a răspunsu în August 5 în modul următoru :

Pré Înălțate și milostive Dómne,

«Atătú din cele mai dinainte lumnate cărțile înălțimeii téle, cât și din acésta, ce ni s'a trimesu acumú într'aceste țile, prea deplinu amú înțelesu folositórele îndemnări ce ne faci Înălțimea ta prin părintesci și stăpănesci sfaturí, pentru să ne întórcemú la locurile nóstre, ca să stămú împreună a căuta nizamulú țării, spre a se aduce la cea d'ântéiú bine norocită stare, după cum iaste celú singurú scoposú și buna-voință a pré puterniculu nostru Impératú și a celorú de multí ani stăpáni: noi prea Înălțate, precumú amú mai înscințatú Înălțimeii téle, îndestulú cunóscemú că la acéstă hotăríre a dreptei socoteli, nu numai folosulú și buna stare atátú a nóstră câtú și a țerei ne îndemnă a urma, ce și acea mare datorie a supunerei nóstre pentru acele mari milostiviri care moșii și părinții nóstri cum și noi amú avutú și avemú de la pré înălțatulú Devletú, nu mai puținú ne légă. Dar fiindú că noi suntem opriți aicea prin chipurile ce am arétatú, n'amú lipsitú cu tóte acestea *pe sub cumpétii a face datoria nóstră pre câtú ne-ai fostú în puțință, sfátuindú și îndemnândú atátú pre boierii de a doua stare, câtú și pre mazili i locuitorii ce ai fostú băjănăriți în părțile acéste, din carú multí prin îndemnulu nostru și prin arétarea celorú din partea Înălțimeii téle milostive fígúduințe s'ai întorsú pre la locurile lor până acumú, și socotimú că și cei-l-aiți ce ai mai rēmasú se vorú întorce fără zăbavă, iar acumú eu împreună cu episcopulú ce se află lângă mine, după ce amú luatú acéstă de pe urmă carte lumnată a Înălțimeii téle, îndată amú scrisú cătră d-lor boierii ce se află împreună pre la deosebíte locuri, ca să vie să ne adunămú la loculú ce s'a socoti și sfátuindu-ne să ne luămú cuvinciosele mēsurí, să punemú în lucrare tótă silința pentru să găsímú chipú și cale să putemú scăpa, ca să năzumú la mila și acoperământulú Înălțimeii téle. Măcarú că câtă jale și durere de inimă simțimú oprirea nóstră aicea, cu atátú de multă gróză și frică suntemú coprinși, ca nu cum-va întorcēndu-ne, să ne primejduimú a cădea în urgia pré înălțatilorú stăpáni, de vorú socoti că depártarea nóstră s'a făcutú cu chipú de hainlăcú și nu de*

Intr'unú colțú alú paginei a 3-a, ca P. S. se mai adaugă :

«Dumnealui pah. Mihalache Manu dicitú că se află ședătorú în casele dumi-sale vist. Matei Canta, puindu-și caii la ceairú în grădina cea cu flori. Dicitú unii că de când ai mersú răspunsulú dela noi la pah. Mihalache s'ai pusú străji turcesci tari prin jurulú Ieșului să nu se mai slodódă Turci pe afară ca să facă rău și nu scimú de va fi adevératú așa».

Acéstă scrisóre era închisă după cum se închideau scrisórele fără plic și sigilatá cu cérá roșá cu pecetea episcopulu, avēndú de a drépta și stānga mitrei literile: *ia cb.*

Formatulú sigilulu ceva mai mare ca o monedă de 50 de bani. Ca suportú scutulu: crucea și cārja. Mobilierulú scutulu nu se póte vedé bine.

*nevoie. Cu toate acestea închişându ochii şi încredinşându-ne la marea milostivirea şi bunătatea cea creştinească a Înălşimei ţele, totu chipulu de silinşă vomu pune, precumu şicemuş, ca să scăpămu şi să ne întorcemuş, avēndu după Dumnedeşū întărite nădejdele nōstre la acelu ighemonescū curatū sinidisisū a Înălşimei ţele, la care spānzurāmū şi viaşă şi averea nōstră. Şi puindū pe *acelaşū înaltū Dumnedeşū marturū făgăduinşelorū ce amū luatū dela Înălşimea ta şi judecatorū apē-rărū şi acoperământuluū ce nădăjdūimū dela mila Înălşimei ţele. Decī dar acumū mai nainte prin acēştă smeritā scrisōre năzuindū cātră Înălşimea ta, cu multe lacrimi ne rugāmū: Fii milostivū asupra nōstră şi asupra acēştū ticulōsă patrū şi cu chipulū ce Dumnedeşū va ajuta Înălşimei ţele, apēră-ne de primejdiile ce ne îngrozescū, ca de se va fi cunoscēndū asupra nōstră vre-o socotēlā primejduitōre, să avemū dela Înălşimea ta milostivū sfātuire (or cu ce chipū se va socoti), ca să nu intrāmū de voia nōstră în primejdiile de care ne tememū. Pentru care rugāndu-ne iarāşi, rămānemū aşteptāndū celū de pe urmă respunsū stăpānescū alū Înălşimei ţele» (1).**

Boşerī nu vorū să asculte de chiāmarea Domnitorulu, cāci se temū de vre-o cursă şi se sciū culpabilū de *hainlicū*, împreună cu Mitropolitulū. Dar cumū Muscalī nu se decideāu a intra în ţeră şi Iarna se apropia, cānd nici atātū Ruşī nu puteāu intra, boşerī din pribegie de pe lângă Austriaci scriū celor de lângă Ruşī şi-ī întrebā de cele ce se mai plānuise şi decā n'arū face bine pre căţī-va din cei adāpostiţi pe lângă tabāra Rusēscā să-ī trāmitā la Iaşi ca să albā aerulū de a reveni cu toţi la datorie, şi va fi o încercare de ce rezultate arū dobāndi boşerī, decā s'arū întorce toţi. Iată scrisōrea :

«Printr'acēştă scrisōre a nōstră, nu lipsimū a cerceta de bună sănētatea d-vōstră pe care Dumnedeşū să o dāruescā d-vōstră de a pururea, însciinşāndū pre d-vōstră şi pentru noi că ne aflāmū sănătoşi, dar cu ore-care paraponū, mirāndu-ne de o mare tăcere ce vedemū din partea d-vōstră, care totū felulū de *ipopsie* ne pricinueşce. Cāci nu numai cea din dragoste şi din legătura patriotismulu îndemnare a ne da şi nouā oreşi-care idee de ougerea lucrurilor vedemū că cu totū aū contentū, dar şi la cele ce noi scriemū cāte o datā d-vōstră, nu luāmū rēspunsū. Şi paraponulū nostru nu pōte fi de altū, decāt că vedemū că vremea trece fără nici unū rodū din cele ce aşteptāmū să cāştigāmū. Ne vedemū şi pe noi şi tōtā ţera, că nu suntemū nici într'o stare şi nici putemū chipzui de ne-aū mai rēmasū nădejde de vre-o adāpostire. Şi fiindū-cā d-vōstră ori din audirī prieteneşci, ori din judecata celorū vēdute mişcārī socotimū că puteţi a avē trebuincōsā sciinşă asupra acēstorū aporiī, noi necontentitū amū aşteptatū ca să fimū împărtăşiţi cu vre-o însciinşare din partea d-vōstră. Cu toate aceste iată

(1) Din cartea mé „Documente“ presintate Academiei, 4° 1889 pag. 110.

August 5, fără de nici o semnătură, dar este copie scrisă tocmai din acēştă epocā şi de bună sēmă din partea Mitropolitulu solicitatū de Manole Roset, să se întorcā la Iaşi.

că după cele din trecutele cărți a măriei seŕe lui Vodă, care sunt vędute și sciute de d-vóstră, trămitemŭ la d-vóstră și pe acęsta ce au venitŭ acum ca s'o vedeți. Înțelepciunea d-vóstră îndestulŭ va înțelege și cu adîncime va judeca cele scrise, întinđendŭ cugetulŭ și cătră cele viitoare nesciute întęmplări, seŭ mai alesŭ, cătră cele ce și lucrurile ceste de fața facŭ să se prepue. Arhondes, noi cu toți ca unii ce suntemŭ socotiți de pricinuitoři și a fericitei stări și a tristelorŭ întęmplări a norodului, căruia sórta ne-a pusŭ a fi cei întaii. și pentru carele ne au îndatoritŭ a avę tótă privegherea, cum că suntemŭ legați cu o neapęrată datorie și multă purtare de grije, nici într'unŭ chipŭ nu putemŭ a ne lepăda. Decŭ dar, într'acęstă dată nu lipsimŭ a înșciința pe d-vóstră, că după întârđierea ce se vede că s'au făcutŭ până acumŭ, iaste de prepusŭ, că de se va face și vr'o poprire de acu înainte, negătirea celorŭ trebuinciose de ernatŭ va fi pricina de a nu erna oștile rusești în pământulŭ Moldovei și nestândŭ acelę, iaste cunoscutŭ că nici aceste *Kesariccsi* nu vorŭ putę sta, și va remăne țera deschisă și lăsată iarăși pe mânele Turcilorŭ.

Ci dar, ca să nu pătımescă ticăloșia cea mai de apoi, amŭ socotitŭ noi, acești care ne aflămŭ în partea acęsta, că de vomŭ putę găsi, să trămitemŭ trei patru din boierii ce se vorŭ primi să męrgă la Ieși, ca să se auđă că au mersŭ din boieri. Dar la acęsta ceremŭ și sfatulŭ d-vóstră de găsiți cu cale ca să se facă acęstă *profilacsisŭ*, seŭ și din boierii ce se află în partea aceia pe vre unii cei veți socoti d-vóstră, putęndŭ a-i îndupleca să-i trămiteți ca să se întovărășescă cu cei ce noi nădăjduimŭ să putemŭ găsi spre împlinirea acestei socotelii. Pentru care poftimŭ ca fără de zăbavă să avemŭ răspunsŭ împreună și cu niscai înșciințări ce vorŭ fi. De veți socoti d-vóstră veți aręta și Inaltului grafŭ cartea acęsta domnescă, ceręndŭ și a Înaltimei seŕe părintescă sfătuire» (1).

Drăghici scrie, că Manole Vodă nu avu nici timpulŭ de a primi dela Pórtă insignele Domnesci, și că, de abia intratŭ în Iași, cu oști turcesci, a muritŭ acolo și a fostŭ îngropatŭ la Biserica Domnescă a sf. Nicolae.

Documentele ce posedemŭ ne spunŭ fapte cu totulŭ din contra aserțiunelorŭ lui Drăghici.

XXXVI

Moldoveni voluntiri. Mavrogheni scrie voluntirilor să se dęe în partea lui. Căpitanul Vițu. Bătălia de la Vaslui. Cetele rebele urmărite de Mavrogheni și de Manole Vodă. Choiseul despre óstea acestora. Manole Vodă hain.

Mai înteu trebuie ca să arętămŭ, că arnăuți carŭ eșiseră din Iași împreună cu Ipsilante, trecură în partea Austriacilorŭ și se organizară în cete de voluntiri dușmane Turcilorŭ și lui Mavrogheni.

(1) Din cartea mé, „Documinte dintre anii 1769—1800“, 1887. Pag. 112.

În fruntea acelorŭ oștiri de moldoveni *rebeli*, era cu deosebire viteazulŭ căpitanulŭ Vișu, celŭ care tăiasă mâna turcului, care voise să ucidă pre Ipsilante. Acestui căpitanŭ și la alți 7 căpitanî Moldoveni, adresasă N. Mavrogheni în 16 Maiŭ, 1788, următorulŭ apelŭ :

Cărți ce s'au scrisŭ la căpitanii din ținutulŭ Moldovei.

«Căpitane Vitule i Odoșe, i Baraictarule, Ceașule și tuturorŭ neferilorŭ dela această căpitănie, sənătate! Vă facemŭ Domnia mé în scire, că această ré pornire a vóstră, care ați făcutŭ, de ați ridicatŭ capu și v'ați pornitŭ a vă împotrivi cu armé asupra oștirilorŭ pré puterniculŭ Ali Osman Devlet, care ne este datŭ dela Dumneđeŭ stăpănitóru, sub a cărnŭ umbră ați trăitŭ, voi, părinții și némurile vóstre, nu o socotimŭ a fi din însuși alŭ vostru cugetŭ, séu din vre-o semeție și îndrăznélă cu nebăgare de sémă, ci îndemnați, siliți și amăgiți fiindŭ de făgăduințe deșerte ale vrășmașilorŭ, care nu le veți puté căștiga nici-odată, ați făcutŭ această rea pornire; însă încredințați să fiți, că această urmare, sfărșitŭ bunŭ nu póte avé nici cumŭ, ci, ori acumŭ, ori mai pe urmă, veri la unŭ locŭ, veri la atulŭ, nu puteți scăpa de osinda morței, pentru că însuși Dumneđeŭ ca unŭ dreptŭ judecătóru, face respălătire după fapte fieși-căruia. Decî auđindŭ Domnia mé de numele téu, căpitane Vișule, și vréndŭ să te izbăvimŭ dintr'această înșelăciune în care ai cădútŭ, iată, cu iubire de ómenî, într'adinsŭ, îți scriemŭ, sfătuindu-te părintesce, ca pre unŭ fiŭ, ca lepădăndŭ ori ce *fandășie* au băgatŭ în capetele vóstre vrășmași, să veniți la cunoscința, spre a socoti cele din urmă, și spre a nu te înșela la aceste ce sunt tóte trecétóre și vremelnice, și acumŭ fiind-că sunt să vie acolea *bairacuri* cu puteri de oștiri rinduite de Domnia mé în partea locului, căutați și mai nainte până a nu sosi acolea oștile nóstre, faceți silința de vă trageți și veniți cătră noi cu plecăciune de vă închinați și nu numai primiți veți fi și nevătămați, fără de nici o primejdie de cătră zabeții și ostași noștri, când veți veni cu capete plecate, ci încă și cu dregătorie de boerie vă voi cinsti și milă veți dobândi dela Domnia nóstră. Iar de nu veți puté mai nainte a vă trage și a veni cătră noi, faceți mijlocire când vorŭ veni asupra-vé oștile nóstre, acolea, de eșiți înainte cu pricină de a vă lovi cu ai noștri și deosebindu-vé cu mijloculŭ, năzuiți cu plecăciune închinăndu-vé la oștile nóstre, și iată, cu jurământŭ strașnicŭ vă încredințămŭ pe scumpa viața pré puterniculŭ împératŭ și pe capulŭ Domniei mele, că nu numai nu veți petrece vre unŭ réu, ci veți fi îndoitŭ și întreitŭ mai folosiți și mai căștigați decât cu *volintăria*. Și lângă acesta mai folosiți veți rămăue fără de nici unŭ ponosŭ și hulă, după liniștirea vremei aceștia, a trăi cu odihna, liniștea și cinstea vóstră. Ci dar ascultă-ne, căpitane Vișule, la acestea ce te învățămŭ ca pe unŭ fiŭ, părintesce și creștinesce, și urméză cumŭ te sfătuimŭ, fără de nici o temere și fără de nici o îndoială și, ori aici veniți la Domnia mé cu îndrăsnélă, ori în partea locului de veți vré a rămăue în slujbă, avemŭ locuri a vă orândui, și așteptămŭ să auđimŭ a vóstră întórcere și plecăciune, ca să ne bucurămŭ și să te cinstimŭ și să te miluimŭ» (1). 1788, Maiŭ 16.

(1) Cond. No. XVII, Arh. Statului, fila 299 verso.

Căpitannulŭ Vișu.

» Iane Plastirea.

XXXVII.

Campania din 1788 în Moldova.

Intârzierea Rușilor de a intra în Moldova înlesnesce lui N. P. Mavrogheni conducerea cu succes a campaniei, în anul 1788.

Lucrarea energicului Domnă se poate studia de istoric în deosebit, în Moldova și în țera Muntenescă.

Să urmărim mai întâi pre Mavrogheni în Moldova.

Aci, avându centrulă puterilor sale în Focșani, sprijinită pe oștea turcescă din cetatea Brăilei, Mavrogheni 'și desfășură aripa stîngă prin județul Putnei și ală Bacăului și aripa drépta prin județul Tecuciă și Tutova naintînd până la Vasluiă. Aripa stîngă era naturalmente apêrată de munșii Vrancei iar cé dréptă se ține în legătură cu oștirea turcescă și tătarescă, cari între Prut și Nistru se urcău mereu spre Iași și Nordulă Moldovei.

În aripa drépta a lui Mavrogheni luă pozițiune după numirea sa de Domnă Moldovei, și Manole Vodă cu unele cete de Moldoveni, rămase nehainite.

Ambele aripi ale oștirea lui Mavrogheni sunt hărțuite nu numai de Austriaci, ci și de *volintirii* moldoveni trecuți sub drapelulă Austriei.

Cu tôte dificultățile ce întîmpina, mai ales din cauza *volintirilor* rebeli, Mavrogheni putu înaintă cu aripa drépta până în județul Vasluiă, pe când aripa stîngă, se ține cu anevoie în județulă Bacăului și al Troțușului. Aripa acésta era mai mult pe defensivă ; cu cé dréptă nainta, sperând a-și combina mișcarea cu aripa dréptă turco-tatară, a cărei basă de apêrare erau cetățile din Basarabia.

În primele zile din Maiă 1788 oștea lui Mavrogheni bătu la Vasluiă ante-garda aripei stînge austriace. După afacerea dela Larga

Căpitanului Nicola.

» Sava.

Izbașa Hagi Jiuca.

Căpitană Capsizul.

Delibașa Gheorghe.

Căpitană Antonie Bekianu.

Austriacii intrară în Iași și cautară a înainta spre Galați, prin Vaslui.

Nu toate cetele de neferi Moldoveni s'au hainit. Așa aflăm în Mai 1788, o ceta de neferi comandați de Dumitru, feciorul lui Moldovanul Ianache, ajutându oștirea lui N. Mavrogheni, în bătaia ce această oștire câștigă la Vaslui. Eată actul din care rezultă această informațiune :

«Fiind că Dumitru, feciorul lui Moldovan Ianache Sprinceană s'au arătat cu slujbă vrednică ostășească la războiul ce s'au făcut de către oștirile noastre asupra vrăjmașilor nemți la Vaslui în ținutul țerei Moldovei, unde ca un sadacatlău alu pré puternicei Impărății, au năvălit asupra vrășmașilor cu bărbăție și i-au lovit și i-au biruit împreună cu oștirile noastre, iată pentru dreptă răsplătire slujbei lui și pentru ca să facem pildă și altor slugi credinciose ce se vor arăta cu vrednicie, i-am dat această domnescă a noastră carte, prin care otărîm ca să i se de dela Cămărașia de ocne lăfă pe totă ziua câte 10 bani, care această milă de lăfă să o aibă nestrămutată în totă viața lui și după mórtea lui să se de această milă de lăfă la copiii lui» (1). 1788, Mai 25.

În urma acestui succes al lui Mavrogheni, la Vaslui, ne esplicăm decisiunea subită a lui Fabris de a abandona Iași. Austriacii cari cu aripa lor extremă stîngă cercaseră să înainteze spre Vaslui, se deteră îndărăt, întîmpinându forțele lui Mavrogheni.

Atunci Mavrogheni simți că Austriacii vor reveni asupra aripei drepte cu atăt mai multă înverșunare cu cât aflasă Coburg, că Ibrahim-Pașa, comandantul trupelor turcesci din Iași făcuse greșală mare, (după ce abandonă Iași în mâinile lui Fabris în urma trădării lui Ipsilante) de a nuși uni trupele cu ale lui Mavrogheni, ajunse în județul Vaslui, ci de a apucă calea pe Prut spre Galați. (2).

În asemenea stare de lucruri, Mavrogheni ordonă, în 26 Mai 1788, trimiterea grabnică de noui contingente de oștire turco-română. Ghiura Tufecchi Bașa ce se afla cu oștire în Buzeu, primesce ordinul lui Mavrogheni, ca împreună cu «d-lui cinstit *Daritan Aga Tur-*

(1) Codica XVII, fila 302.

NB. Asemene cărți s'a dat și Toncului, feciorul lui Cara Ivanciu Șistovliu.

(2) „Questo contratempo (trădarea lui Ipsilante) obligo il Bussa Ibrahim a decampare da Iassi e rivolgersi a briglia sciolta verso Galatz. — Becattini T. VII, pag. 143.

nagiu» să mîergă cu trupele lor grabnică în Moldova. Domnitorulă dă «Saraskieratulă» acestor nouă contingente lui Daritan Aga (1).

Intre aceste Turcia comisese erórea d'a da domnia Moldovei lui Manole-Vodă. Becattini đice, că ceea ce a îndemnată pre Turcia să facă pre Manole Domnu Moldovei, (2) a fost dorința ca să deé a crede Europei, că abandonarea Iașiloră de Ibrahim Pașa și trădarea lui Ipsilante nu aă schimbată în nimica starea afaceriloră ei în Moldova. Becattini însă mai adaugă, că Manole Roset plăti cu jumătate milion de galbeni (?) dreptulă de a se urca pe «*un trono dubbioso ed efimero*» pe care în faptă nu se putu sui, neputendă purta decăt vanulă titlu de Domnă (3).

Negreșită era o greșelă din partea Turciei, nu numai de a mătini pre Mavrogheni, care se cređuse în dreptă a lua pentru sine administrațiunea și a Moldovei, dar mai cu sémă de a paralisa unitatea de comandă în mișcările trupeloră din Moldova.

Cu tótă acéstă eróre, Manole-Vodă, care ilă vedurămă altă-dată, în Oltenia, destulă de bravă luptându-se alătura cu Turcii, își combină și de astă-dată puținele trupe ce grabnică se adunară în jurulă lui, în aripa dréptă a oștrei turco-române a lui Mavrogheni, și ambii Domni avură câte-va succese.

Aceste succese, contestate de Becattini, sunt mărturisite de *Choiseul*, care în 20 Iuliă 1788 (stil noă) în ună raportă ală seă cătră Cabinetulă din Versailles, scrie : că după ce «Manol-Bey 'și-a unită trupele sele cu ale lui Mavrogheni, Principele Coburg «*n'a pas cru pouvoir résister à un corps supérieur qui marchait à lui*» (4) și a dată îndărătă. *Choiseul* chîar adaogă a spune, că ariergarda óstei austriacă a fostă bătută de Domni români (5).

Aripa dréptă era aștia dar în Iulie 1788 stăpână până la Valuiă. Aripa stîngă caută și ea a combina mișcarea sa cu a acelei drepte. La începutulă lui Iuliă 1788, antegarda aripei stînge — com-

(1) Cod. XVII fila 302.

(2) „Per mostrare al mondo risolutezza e grandezza d'animo nominò subito un altro Principe nella persona di un rico mercante (?) greco chiamato *Meyole* (?) Rosset.“ Tom. VII pag. 144.

(3) Becattini, T. VII, pag. 144.

(4) „N'a cređută că pôte resiste la ună corpă superioră de óste, care venia contra lui“.

(5) Hurm. T. II, supl. I, pag. 56.

pusă numai de 400 ascherlii, făcū o mișcare înainte contra neamiculū care ocupase cu antegarda aripei sēle drepte Târgulū-Ocnei. Austriaciī scoși din acēstā localitate, sunt urmăriți cu succesū, bătuți din nou la Comănesci și alungați peste hotarū, în Ardeal, unde sunt din nou bătuți.

Eată ordinea de ȃi, datā de Mavrogheni, relatāndū acēstū succesū de arme :

«Cinstiilorū d-vōstrā seraskerilerū, bimbași, agalelorū, zabiilorū și tuturorū ascherliilorū noștrii, sănătate și vrednicā biruință asupra vrășmașilorū, vē pohtimū dela pré puterniculū Dumneȃeū să vē dāruiascā. Vē facemū Domnia mé în scire, că astāȃi Mercuri la 5 ale acestei luni (Iulie) ne veni veste de bucurie cum că d-lui *Hagi Suitari Bași-aga* alū nostru numai cu 400 de ascherlii, după ce *aū lovitū și aū gonitū pe vrășmașii nemți dela Ocnele Moldovei*, mergēndū asupra lorū până la Comănesci, asupra hotarului nemțescū, unde acolo fiindū ordia vrășmașilorū întemeiați cu cetate de pāmēntū, cu șanțuri, cu tunuri și cu alte dresuri de resboiū, cu îndrāsnelā și cu bărbăție aū iurudisitū asupra lor, pre carii cu ajutorulū lui Dumneȃeū biruindu-i și sfărāmāndū-i fōrte rēū, *le-aū luatū meterezurile cu 4 tunuri ale vrășmașilorū și cu alte multe calabalācuri și întorcēndū-i în fugā, mergū ostile nōstre înainte*. Pentru care nu lipsimū a vē vesti tuturorū de obște și acēstā biruință care dā Dumneȃeū celū dreptū oștilorū nōstre asupra vrășmașilorū, ca să vē bucurați cu toții și să mulțāmiți și să slāviți pre Dumneȃeū pre care luāndū-lū și d-vōstrā într'ajutorū, să nāvāliți cu îndrāsnelā asupra vrășmașilorū și nādājduimū la mila Dumneȃeirei sēle, că veți birui, după cum în tōte părțile unde s'aū arētatū vrășmași, asemenea aū fostū biruiți și aū fugitū rușinați și bătuți; de care așteptāmū și dela d-vōstrā veste de bucurie și fiți sănētoși» (1). 1788, Iulie 5.

Restulū anului 1788 este folositū de Mavrogheni, de Manole Roset și de Turci, pentru a împiedica mai departe înaintarea austriacilorū în Moldova. De altmintrelea și austriaciī, ocupați cu asediulū Hotinului, se ținū și ei în defensivā în Moldova, cu atātū mai multū că Muscalii nu se otāriaū să intre și ei în Moldova, reținuți, cumū vomū vedē, cu alte nevoi despre Suedia. Harțe de antegarde destule dela August până la finea anului 1788. Ceea ce supēra multū pre Mavrogheni eraū cetele de *volontiri* moldovenii, din carī Coburg făcuse ante-garda oștirei austriace. Cunoscēndū, ca Moldovenii, locurile, avēndū legăturī cu satele și cu boierimea, aceste cete sunt mai anevoie de bātutū decāl óstea regulatā austriacā.

(1) Cod. No. XVII, fila 311.

Ca să repună volintirii, Mavrogheni face la începutul lui Oc-tombre 1788 ună nouă apelă la sătenii Moldoveii, le arătă greșela ce făceau *hainii*, și cumă elă cu 40.000 de ôste nouă e gata, *încăl-țându însuși opincă*, să vină să stingă pre dușmanii și pre hainii» (1).

(1) Eată acestă manifestă :

«Iă N. P. Mavrogheni Pré cuvioși archimandriții și episcopi a sfin-teloră Mănăstiră și schitură, molitveloră văstre protopopiloră, preoți și diaconi, d-văstră boieriloră, părcălabiloră, și boieriloră ce sunteți fără dregătorie, căpita-niloră, vameșiloră, breslașiloră, neguțitoriloră, orășaniloră, vorniciloră, săteniloră de priu sate și tuturoră locnitoriloră mari și mici din țera Moldovei, sănătate ! S'au auditu la pré Inaltulă Devletă, că vre-o căți-va volintiri învârtindu-se în pământurile Moldovei au ridicatū arme asupra purtătoriloră de biruințe oștiri ale pré puternicii Împărății și nu numai ei ca nisce hainii s'au făcutū vinovați de tătă pedepsă împărătescă pentru a lor iudrăsnelă, ci încă cu alū lor *hainlică* au pricinuitū buneloră raele neodihnă și prăpădenie. De aceea cu tătă smerenia noastră ni se poruncesce, prin sfințū împărătescū vrednicū de închinăciune hati-humaiumă, să dămū cu puterea lui Dumneđeū țerei văstre doritū nizamū, adecă pre acei vrășmași volintiri cu ajutorulū lui Dumneđeū să-i prăpădimū și pe cre-dincioșele raele ce și-au perditū din pricina lor odihna să-i căutămū și strin-gându-i să-i aducemū la urmă și la casele lor. Decă fiindū că după această vred-nică de închinăciune împărătescă poruncă, trămitemū de-ocamdată acolo în părțile locului Moldovei vre-o câtevași baierace cu ôste de a noastră și în urmă cuaju-torulū lui Dumneđeū este să plecămū, și înșine cu câtă ôste va face trebuința, iată de obște vă însciințămū și vă adevărimū, că tătă socotela noastră este ca să se prăpădescă volintirii și voi să vă câștigați odihna și să vă stringeți prin casele văstre ca nisce raele ale pré puternicei împărății. De aceea dar fiindū-că acesta este cu totuși pentru mântuința și bună starea văstră, îndată ce veți vedé această domuească a noastră carte, până a nu pleca și înșine de a veni în partea locului, vedându numai baeracele noastre ce se trimiseră de o cam dată, nu numai să vă scoboriți pe la satele și casele văstre și să vă apucați de muncă și de trebile văstre, pentru ca să vă agonisiți hrana vieței văstre, ci încă să și dați totū felulū mână de ajutorū, aretându ostiloră noastre locurile unde veți sci că se află volintiri și făcându-vă totū una cu ostașii noștri, să izbiți pre acei hainii volintiri ca nisce pricinitoră sărăciei și peirei văstre ; nu vă temeți, nici puneți în gândū că este lucru cu anevoie a se prăpădi acei volintiri, fiindū-că fugū și se vîră priu muuți și se ascudū prin păduri, căci acesta este pré lesne de a-i *zătigni* și de a-i înfrânge și de a-i potopi, că Dumneđeiasca putere înlesnesce cele mari și grele lucruri și precumū munții mari cei cu prăpastii și cu rîpi mari, cu Dumneđeiasca putere s'au făcutū odinoră noue locuri șese și câmpii și amū supusū pe maniații (?) nemți, asemenea și acumū cu 40.000 de ôste de arū face trebuința, ce într'adinsū amū gătit' o și încălțându și înși-ne opincă, venimū și vomū sdrobi acei volutiri scoțându-i de priu păduri cu ajutorulū lui Dumneđeū și cu a sf. Nicolae, alū căruia nume purtămū, scriindu-ve acesta în đina prăznuirei pomenirei sfinției sele. Acestă numai să păziți, ca voi înșivă să vă arătați cre-dincioșe raele ale pré puternicei împărății și nu numai să vă arătați *aduafori* și

XXXVIII.

Guvernul austriac în Moldova.

Austriacii neajutați de muscali și bătuți de Mavrogheni se retrag pe linia Siretului. În Roman se așază centrul «*administrațiunei* Cesaro-regesci austriace» cum să intitulează, compus din 2 Austriaci (baronul Herghelet și generalul Enteberg) și boerul Constantin, Balș Ciuntul. Acestă administrațiune rînduesce ispravnic la unele din județele Moldovei de apus și nord și prelevă dela aceste dările. Mai multe familii boeresci au trecut în partea austriacilor. Așa vedem pre un Răducanu Roset și pe Toderașco Balș (1). În

să stați departe de ostile noastre, căci atunci strașnic vă vom pedepsi, ci să scobiți îndată prin casele vóstre și să vă faceți totu una cu ostașii noștri, ca cu ajutorul lui Dumneșeu volintirii să se prăpădescă și voi să aflați mântuința și odihna vóstră. Aceste vă înscințăm și fiți sănătoși». 1788, Decembrie 6.

Cod. XVII, fila 344 verso.

(1) De la d-nul Senatoru Blancfort am dobândit un act, dela „*l. k. administrația a Romanului*”, prin care Răducanul Roset este rîndit ispravnic la ținutul Niamțului, împreună cu cinstit și credincios d-lui Toderașco Balș biv vel Vornic. Actul e din 1789 Iunie 15 (4). Semnat de B. Metzburg.

Porunca administrațiunei din Roman, către mazili, ruptași, slujitori, vornici și locuitori din regiunea Moldovei ocupată de oștile Austriace, din 1789, Iunie 15.

«De la Kesaro-Krăiasca administrație a Romanului.»

«Socotindu-se de către administrație, s'au rîndit pre cinstit d-lui Răducanu Roset ispravnic la ținutul Niamțului împreună cu cinst și credincios d-lui Toderașco Balș biv vel Vorn. căruia i s'au dat deplină învătătură ca să cumpănescă starea tuturor și să arătuiască pe toți locuitorii cu buna orânduială și dreptate, neasuprind pe nimeni întru nimica preste dreptate. Să scrie dar și *vóav (sic)* mazililor, ruptașilor, slujitorilor, vornicilor, locuitorilor de prin sate și tuturor altor ședători din ținutul Niamțului, să dați totă ascultarea și supunere ce se cade ca unui dregătoriu și ispravnic ce este orânduit, ca să pótă împlini cu lesnire poruncile împărătesci și slujbele trebuincioase a oștilor și a țerei întocmai precum îi se trimete poruncă. Căci pe cel ce se va arăta nesupus și împotrivor are deseversite puteri ca să-i pedepsescă.

Iar de va fi mazil, seú de altă stare, să-l trimată aice cu vina lui în scris, ca să li să facă căduta cercetare spre pilda și altora». 1789, Iunie 15. Orașul Romanului.

Semnat: *B. Metzbourg.*

<p>L. Sigil Cé ră roșă, Vulturul bicept.</p>
--

partea reseriténă a Moldovei administră după intrarea Rușilor, Divanul din Iași. Un documentu din 15 Sept. 1789 semnatu de General Feldmareșalū Baron Spleni scrie cătră boerii Divanului să nu mai se amestice în județele Herța, Dorohoi, Botoșani, Harlău, Suceava, Niamțu, Romanu și Bacău, nici să le requisitioneze, ci numai în județele unde sunt oști rusești și cari «*de acum* cu ajutorul cu Dumneșeu se vor lua sub stăpânire» de Ruși. Baronul Spleni țice, că «dupre cum asupra dușmanului prietenesce unindu-ne (cu Rușii) batemū rēboiū, asemenea și pentru cele trebuincioșe amēndurorū oștilorū trebuie țera să ne dēe căduțū ajutorū» (1).

(1) *Memoriă* de V. A. U., pag. 122 și 113 din 1889. Eată nota într'égă a lui Spleni :

Gheneral Feldmareșal Baron Spleni cătră cinst. D-lorū Boerū Divanului din Iași

«Cu mirarea mé am vēduțū astă-đi o carte a d-lorū boerilorū Divanului depreună cu un zapciū ce este rēnduit să vie aice la Roman și la Bacău să zapciiască pe ispravnici, pēntru împlinirea zaherēlei și a fēnului ce s'au orīnduitū acestor ținuturi, spre trebuința oștilorū împērătesci rusești, poruncindū Divanulū, cu un chipū de uitare că ar fi în părțile aceste oștile imper. Kes. mărirī, la care osti nu puținū ajutorū trebuie să dēe acēstă țeră și mai alesū la fēn, care de aiurea nu se pōte aduce, cum și la cară spre caratulū zaherealei și altorū trebuincioșe oștilorū; Pentru acēsta dar, pe zapciulū ce s'au trimisū de la Divanū asupra acestui ținutū l'amū trimisū înapoi, căci însuși Divanulū trebuie să socotēscă că ținut. acēsté pe unde se află acumū oștile Impēr. Kes. Mărirī, cum și ținuturile din sus, de unde necontenitū se cară zaherea pentru trebuința oștirilorū și mai alesū acumū nădăjduindū că far zabavă se va pogorī și luminatulū Prințipū în părțile aceste, trebuie ținuturile: Herța, Dorohoi, Botoșani, Harlău, Suceava, Niamțu, Romanu și Bacău, cu alte rīndueli de cătră Divanū să nu se supere, și de s'au și trimisū nescaī zapcii de către Divanū într'acele ținuturi, nădăjduescū că îndată îi va chiama înapoi. Iar Divanulū cândū nu va conteni și tot va cere rīnduele de la ținuturile aceste arētate (din cari noi nu vom conteni a lua cele trebuincioșe pentru oștile nōstre), nu numai că ținuturile nu vor putē să rēspundă la douē părți, ce pentru cea desevērșitū stricăciunea lor, care trebuie să li se întāmplē, Divanul însuși va fi pricină. — Eū nădăjduesc, că însii d-lorū boierii Divanului, asupra acestei gingașe madea să facă obstesc și patrioticesc sfatū și să pue la cale, ca să nu se dé zătīcnire ostilorū la trebuințele ce sunt și mie să-mi dé în grab rēspunsū la ce cale s'au pusū acēstă pricină, ca să potū lua măsurile méle. Căci la ținuturile unde sunt oștile împēr. rusești și care de acumū cu ajutorulū lui Dumneșeu se vor lua subt stăpânire întrū nimica de cătră noi nu se supēră; după cum asupra dușmanului prietenesce unindu-ne batemū rēsboiū, asemenea și pentru céle trebuincioșe amēndurorū oștilorū trebuie țera să ne dēe căduțū ajutorū. Asemēnē s'au trimesū înapoi pe zapciulū ce era rānduitū la ținutū. Sucevei și Niamțulū, căci la aceste ținuturi acumū s'au trimisū esecuții de cătră mine, să aducă 700 care pentru trebuința ridicărei corposului méu de aice. — Roman—Sept. 15.»

Acestū actū l'ānū donatū bibliotecēi Acad. romāne împreună cu altele mai susū aduse.

XXXIX.

*Campania din 1789 în Moldova. Hainirea lui Manole Roset.
Proclamarea nouă a lui Nicolae Mavrogheni după hainirea lui
Manole Roset.*

Iarna anului 1788—89 a potolitŭ în câtŭ-va resboiulŭ în Moldova, dar a datŭ timpŭ de pregătiri pentru noua campanie. Căderea Hotinului, intrarea în Moldova a Muscalilorŭ, înaintarea lor spre Iași, aŭ obligatŭ pre Turcii și pre Mavrogheni la alte dispozițiuni belice. Aripa stîngă continuă a ține munții despre Ardeal și județele Troțușului și Bacăului, iar aripa dréptă se mai concentréză spre județele Bêrlad-Tecuciŭ. Aripa stîngă se sprijinea pe centrulŭ ostirei concentrate în Focșani, iar aripa dréptă era în legătură cu acestŭ centru și cu Galații și Basarabia sudică.

Grație acestei situațiuni, óstea comandată de generalii lui Mavrogheni, respinseră în 1788 încercările austriacilorŭ de a sparge centrulŭ, atacându-lŭ între Bacău și Focșani. Totuși aripa dréptă a lui Mavrogheni, din cauză că Turcii din Basarabia nuși combinaŭ bine mișcările lor cu ale Domnitorului munteanŭ, nu numai nu mai progreséză, ci, din contra, perde pe tótă ȕioa terenul. Austriacii simțindŭ slăbirea acestei aripe, eși diregŭ din noŭ forțele unite spre județulŭ Băcău și al Putnei.

Nu mai puțin óstea lui Mavrogheni se luptă vitejesce, nu târđiŭ chiar în contra Rușilorŭ și-i opresce cât-va timpŭ de a-și face junctiunea cu óstea austriacă în sudul Moldovei.

La mănăstirea Adam óstea turco-română câștigă unŭ frumosŭ succesŭ contra Muscalilorŭ, la începutulŭ lunei Martie, 1789.

Dar unŭ elementŭ noŭ și neașteptatŭ de slăbire a aripei drepte a ostirei lui Mavrogheni vine în trădarea lui Manole Roset. Acesta desperândŭ de a lupta cu succesŭ și în contra Rușilorŭ, după ce ei intrară în Moldova, preferi să se înțelégă cu ei și se lăsă a fi prinsŭ de Ruși în o clocnire din Februarie, seŭ începutulŭ lui Martie.

Despre acéstă trădare a lui Manole Roset nu scrie nici unulŭ din puținiŭ noștri istorici. Drăghiciŭ ȕice eronatŭ (veȕurămŭ), că Manole

Vodă a domnită numai 2—3 luni și că mergându la Iași, acolo s'a îmbolnăvită și a murit, îngropată fiindă la Sf. Nicolae Domnescu.

În contra aserțiunei acesteia, stău destule documente inedite. Eată, în primulă locă, o proclamațiune a lui N. Mavrogheni, cătră Moldoveni, povestindu-le *hainliculă* lui Manole Roset:

«Pré cuviosiloră arhimandriți, egumeni și epitropi dela sfințele mănăstiri și schituri, molitvele vóstre protopopiloră, preoților și diaconiloră, d-lor boieriloră, pircălabi și boieriloră ce sunteți fără dregători, mazililoră, breslașiloră, căpitaniloră, vameșiloră, negușitoriloră, orașaniloră, pașiriloră, slujitoriloră, vorniceiloră de prin sate și tuturoră locuitoriloră țerană de prin tóte satele și orașele Moldovei, sănătate! De obște vă facemă Domnia mé în scire, pentru **hainulă Manole Vodă Roset**, ce era orînduită cu domnia ascetăi țeri, că nemulțămitoră și necunosctoră arătămă-se la atăta . . . și cinste ce se învrednicise din Devletulă pré puterniculă Impăratulă nostru, și călcândă pravila și porunca lui Dumneđeă, fără a nu socoti osinda și urgia Dumneđească, care are a găsi pre cei ce sunt împotrivoră și necredincioși stăpănitoriloră ce Dumneđeă le-a dată, și fără de neci o durere și grijă de săraca raia, care era încredințată sub a lui oblăduire, aă cugetată în gândulă seă viclesugă și aă și săvrșită fapta netrecnică și vrednică de tótă categoria, fugindă însuși de sineși la vrășmași, fără de nici o nevoie, seă pricină vrednică de îndreptată, cu acestă mijlocă, care ne-amă plioforosită dela însuși Polcovniculă de Muscali anume Ivan Trumbețcov (ce prin puterea oștiriloră nóstre ce avemă rânduite aci în Moldova și prin biruința ce aă dată Dumneđeă oștiriloră nóstre la resboiulă ce aă făcută cu vrășmași la mōnastirea Adam, l'aă luată robă viuă, prinđendă și alți vrășmași vii și morți și iaă adusă aici la scaunulă Domniei mele), care din lacrimi, cu graiulă lui, înainte Domniei mele, a arătată că l-aă însciințată numitulă Manole Vodă pre dēnsulă, unde era cu oștirile lui, de aă trāmisă pe furisă o sēmă de ostași, unde eșisă Manole Vodă, afară din Galați. de ilă așlepta, și luānulă de acolo l-aă trecută la Iași. Decă fiindă că s'aă întēmplată acestă hainlică ală lui, de aă fugită la vrășmași și v'aă lāsātă ca pre nisce oi fără păstoră, voi dar să nu aveți nici o frică seă temere din lipsirea lui, căci Domnia mé avemă din pré puternică împăratulă nostru hatisherifuri împărătesci date nouă încă mai de nainte pentru țera Moldovei și suntem rinduiți și porunciți a griji și de țera aceea și de raelele Moldovei întocmai ca și pentru raelele țerei aceștia și pentru aceea rânduină putere de oștiri ale nóstre precum vedeți în ținutulă acei țeri, pentru isgonirea și lovirea vrășmașiloră și amă avută purtarea de grijă a vóstră încă până a nu se haină Domnulă vostru și a fugi la vrășmași, cu câtă mai virtosă acumă vomă avē induoită grijă și durere pentru voi, de care amă dată strașnice porunci și învțături seraskeriloră și tuturoră oștiriloră nóstre, ca să aibă asupra vóstră raeleloră miloserdie și să vă strējuiască, să vă păzescă a nu vă călca vrășmași și a nu vă supera și a nu vă jăfui alți făcători de rele hoțomană și jăcași și veți petrece prin silințe și purtarea de grijă a nóstră fără de nici o primejdie, nedeosebindu-vē nimica din raelele țerei nóstre. Dreptă acēsta aveți a sta feteșă carele pe la satele și locurile vóstre, cu toții, fără de a nu vă spāimānta, și nu numai voi cară vă aflați acumă pe la sate și pe la locurile vóstre să nu vă strēmutați, ci și pre alții căți s'aă bejănărită și aă fugită, luāndă aceste bune vestiri din noi, să aveți a-i însciința și a-i îndemna ca cu toții să se tragă

și să vie la locū și urma lor, să vă faceți hrana și chivernisela vōstră, aflându-vē prin prejurulū oștirilorū nōstre, cariī vinū să-și verse sângele pentru voi și să vă păzescă pre voi și pre copiii vōstri și casele vōstre, cătră cariī se cade să aveți sîrguința a ajuta și voi cu veri-care zaherele, cu slujbă și care cu ce veți putē, după starea și putința vōstră, lepēdându din gāndurile vōstre tōte cugetele rele și viclesugurile, fără de a nu vē amāgi la lucruri vremelnice și deșerte, că aceste sunt tōte trecētōre, la care nici legea nici datoria nu vē îndemnā pre voi raelelorū a vē împotrivi, ori a socoti măcar în gāndulū vostru cugete rele, seū a dosi și a fugi din préjma oștirilorū nōstre, că și fuga și dosirea iarăși *hainlicū* se numesce, și după cum însuși Dumneḃeū poruncesce prin gura apostolului ḃicēndū: «supune-vē-ți mai marilorū vōstri și vē plecați lorū, că aceia priveghiazā pentru sufetele vōstre» și după datoria ce aveți cătră stāpānire a acestui Devletū împērātescū, subt a căruia umbre ați trāitū voi și pārintii vōstri de atāta sumā de ani, fiți cu supunere și cu credința dreptā, că avem mare nādejde la mila lui Dumneḃeū, carele bate resbōiele și la puterea mulțimeī ceī nenumērate, a oștirilorū împērātesci, a înfrānge, a isgoni și pre vrāșmași și petrecēndū vremea acēsta, veți fi iarăși în odihna și liniștea vōstră, și căți vē veți arēta credincioși și raele drepte și veți sluji acumū la acēstā vreme oștirilorū nōstre, veți dobāndi mili nemārginite, și slujba și credința vōstră va fi cunoscutā și prin dreptā oblāduirea și mijlocirea Domnieī mele veți cāstiga nume bunū la împērāție și cele ce ați risipitū acumū la acēstā vōpae a resbōiului, tōte le veți pune la locū și le veți întemeia indoitū și întreitū din noianulū celū plinū de îndestulare și milostivire, care din fire are Devletulū pré puterniculū Impērātulū nostru asupra supușilorū seī. Așia dar să urmați și fiți sānētoși!» (1). 1789, Martie 17.

O carte însemnatā de consultatū asupra evenimentelorū din Principate la epoca ce studiāmū este opulū lui Atanasie Kommen Ipsilante (2).

Acestū istoricū dā prețioase informațiuni despre Manole Roset Vodă (3) și câtū privesce hainirea lui.

(1) Dāmū în anexā altū actū iar despre Manole Vodă, scrisū cliār de Mavrogheni, în limba grēcā, cu data din 20 Martie 1789. (Cod. XVII, fl. 348.)

(2) 'Αθανασίου Κομνηνού 'Υψηλάντου Εκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν τῶν εἰς δωδεκά βιβλίον Η', Θ' καὶ Ι', ἡ τοι τὰ μετὰ τὴν ἀλωσιν (1453—1789) ἐκ χειρογράφου ἀνεκδότου τῆς ἱεράς μονῆς τοῦ Σινᾶ, publicatā de archimandritulū Gherman Afthonidos Sinaitul, la Constantinople, în 8°, 1870.

(3) Pag. 705.

«Διχμαλωτισθέντος τοῦ Μανόλ-Βόδα εἰς τὸ Γαλατζί ἔγραψεν ὁ Μαυρογένης τῇ πατριάρχῃ Προκοπίῳ νά καθαιρέσῃ τὸν Μολδοβλαχίας ὡς ἰποταγένοτα τοῖς Ρουσσοῖς, καὶ νά δώσῃ ἔκδοσιν διὰ νά χειροτονηθῇ μητροπολίτης Μολδοβλαχίας ἄλλος πιστὸς τῇ βασιλείᾳ τὸν ὅποιον αὐτὸς θέλει εὑρεῖ· καὶ ἐκήρυττε καὶ διὰ γραμμάτων καὶ δια Ζώσης φωνῆς καὶ τὸν Μανόλ-Βοδαν Χαίτην τῆς βασιλείας, με ὄλον ὅπο ἤχμαλωτίσθη ἀκῶν ἄλλ' ὁ Βεζιρῆς ἐδέχθη καὶ αὐτὴν τὴν συγκοφαντίαν, με τὸ νά δέχεται καὶ νά ἐνεργῇ τὰ ὅσα τὸν γράφει ὁ Μαυρογένης με ὄλον ὅποῦ ἤξεῦρει βεβαίωτατα πῶς τα πλείω εἶναι ψεῦδη, σκάνδαλα καὶ συκοφαντίαι . . . »

Orî-care fie aprecierile lui Ipsilante Komnen despre Mavrogheni faptul că — după aserțiunea verbală a d-lui B. P. Hasdeu — la Kiev este îngropat Manole Vodă, ne probază, că în adevăr el a trecut la Muscali, orî că cu voie, orî fără de voie a fost prins de ei, la Galați. Din declarațiunea maiorului rusu, prinsu la bătălia dela mănăstirea Adam, de cătră Mavrogheni, apare că prinderea lui Manole de Cazaci, a fostu de chîr elu pregătită....

În totu casulă acestu Manole Vodă, care unu momentu stă în calea ambițiunei lui N. Mavrogheni de a domni asupra ambelor Principate, nu este altul decăt acel Manole Giani, οίος τοῦ κληρικῶς Τζαννῆ. De ce acestu Manole Giani se numla Roset, ni-o spune cronica lui Dumitrache :

«Să povestim și pentru părțile Craiovei. Era acolo pusă de Domnă Cai-macamă, dumnealui Manolache Giani biv vel postelnicu. Dumnealui dar pentru apărarea țerei, unindu-se cu boierii acei părți de locu, ajungu la muhafazulă Diiului Mehmet Pașa Capăcăran, carele mai nainte fiindu cu dregătorii între ogeaglii, de câte-vași orî îl rânduise Pôrta cu nizamurile țerei.

În locu numitulă Pașa îl face vel Banu, și dându-i cevași ôste, curăți acele cincî județe de *stupaî* (Ruși). Despre altă parte îl însciintă Porțoi la Babadag, de credinciosu și vrednicu, fiindu nou vizirul Halil Pașa fiulul lui Aivat Mehmet Pașa în loculul lui Moldovangi Ali Pașa; și i se făgădui Domnia, cum i s'aũ și datu mai la urmă și se numi Manoil Roset, trăgându-se despre mumă» (1).

Nu pré multe hrisóve există dela Manole Geani Roset, neci ca Domnă ală Munteniei ne cum ca Domnă ală Moldovei. Dămũ în anexă unulũ din 7 Aprilie, 1770, în posesia d-nei generalũ Macedonski. Reproducemũ actulũ cu facsimilea după semnătura lui Manole, care se mărginesce așl ȕice «Io Manole Roset V.V. «*gospodin*» și nu și «*Ugrovlatiscoe*».

XL.

Pregătiri pentru răsboiũ. Măsuri administrative. Campania în Muntenia în 1788. Emigrarea țeranilorũ.

Să ne întorcemũ acumũ în Muntenia. Aci Mavrogheni, îngrozitũ de sôrta familiei lui Ipsilante (2), ȕice Becatini, își manifestă cu mai

(1) „Memoriũ“ de V. A. Urechiã, presintatũ Academicũ în 1887—88. Bucuresei 4º 1889.

(2) Ipsilante fusese cazernat de austriaci la Briau.

multă ostentațiune de câtu orî când credința cătră Pórta otomana. Boerîi, fugindú cu tótă oprirea Domnitorului, il iritase rău și mai multú contra lorú (1).

Mișcarea de emigrare a boerilorú era atâtú de mare, în câtú Domnitorulú fu silitú să dea poruncă, ca nimeni din boerîi de clasa I seú II seú și din neguțitorî, să nu mai âmble prin Bucuresci cu butce, căci împedică mișcarea oștirilorú. Dela acéstă oprire Domnitorulú scutesce numai pe mitropolitulú, episcopulú, doctorulú, seú vre unulú ce va fi bătrânú, seú neputinciosú. Prin aceștași pitacú Mavrogheni, avéndú în vedere greutatea cu care se ținé disciplina în oștirea turcă, acumú sosită în Bucuresci, ordonă ca jupănesele să nu mai âmble pe strade cu carete, ci să șeđă pe la casele lor «căci fiindú vremile împrăștiate și împărechiate, se potú urma multe împrejurări necuviinciose». Domnitorulú poruncesce și femeilorú mahalagiilorú și târgovețilorú că, de câte orî mergú după trebuințe, să iasă cu capulú acoperitú și nu cu desfrânări «ca să se pótă păzi edeculú și cinstea fie-căruia» (2).

(1) În Febr. 18, 1788, la 4 ciasurî din ți Mavrogheni aú pornitú 4 cărți să ducă ispravnicelú fugarilorú boerî însă la Buzeú copilulú din casă de divanú, la Argeși aprodulú Ceașescú, și la Prahova i Secueni aprodulú Vătășesculú i pe ispravnicelú Cămpinenilorú.

Condica XVII, fila 269.

(2) Pitacú către Vechilulú spătăriei și către Aga, din 1788 Febr. 21. Fiindú ca acum după trebuința vremei s'aú adunatú multă snmă de ostași eniceri și levinți și sunt să mai vie și alți de pe la serhaturî, după la ordii, aicea și fiind-că din pricina caretelorú și a butcelorú se întâmplă de multe orî întâmplări netrebnice, poruncimú D-nia mé D-tale vechilule de spătarú și D-tale vel-agă, ca se dați în scire tuturorú, arătându-le că este porunca D-nielú mele, ca nimené din boerîi întâiú și al doilea, seú din neguțitorî, de astă-đi înainte se nu mai âmble cu carete seú butce, ci toți de avalma să âmble călări, afară numai de Mitropolitulú, Episcopulú și din boerîi, seú doftori vre uulú ce va fi bătrânú, seú neputinciosú . . . însă și acestia să mérgă cu multă băgare de sémă, ca să nu se urmeze la vre-unú ostașú vre o întâmplare netrebnică. Așiderea să dați D-vóstră în scire și prin graiú și prin alte însciințări, că și jupănese seú neguțătorese să nu mai âmble pe uliță cu carete, ci se șađă pe la casele lorú fiesce care, căci fiindú vremile împrăștiate și împărechiate se potú urma multe întâmplări necuviinciose și mai vėrtosú să însciințați și pe femeile mahalagiilorú și târgovețilorú, ci cele ce vor avea să mérgă unde-va pentru vre o trebuință, să mérgă acoperite și nu cu desfrânări, ca să se pótă păzi edeculú și cinstea fie-căruia, care Domnia mé grijimú în tótă vreme de a fi ocrotite. Hotărímú într'aceștași chipú și poruncimú Domnia mé să se urméze».

Totū în interesulū ordinei Domnitorulū dă specialū pitacū :

Pitacū regulândū hanurile din Bucurescī din 1788 Febr. 28.

Hangiī sunt datorī a avé supravegherea tuturorū acelorū ce locuescū în hanū. Locuitorīi din hanurī sǎ nu aibǎ arme. Asemenea sǎ se înlătoreze din hanū orī-cine nu se pórtǎ cinstitū (1).

Nu scimū de unde a luatū Becattini informațiunea, că Mavrogheni ca sǎ placǎ turcilorū, ar fi prefăcutū câte-va biserici din Bucurescī în geamiī. Acéstǎ minciună o aflǎmū și la anonimulū grecū, scriitorulū cărței *Ιστορία των ετών* (2). Acesta đice în adevărū, că Mavrogheni « *a ajunsū la atǎta nerușinare și impiositate de a preface mai multū de o Bisericǎ în Bucurescī în Giamiī turcescī* ». Becattini, ca și greculū anonimū, aduce o proclamare a lui Mavrogheni cătrǎ țerǎ, în urma declarǎrei rėsboiului de Austria, unū manifestū pre care eū nu l'amū aflatū în condicile Domniei sėle, dar care, de altmintrelea concordǎ cu vederile lui și cu atǎtea alte manifeste ce cunoscemū dela el. Eatǎ actulū acesta, care este tradusū dupǎ grecesce de d. prof. Erbiceanu în Revista teologicǎ (3).

«Noī Principele etc. etc. Vė facemū cunoscutū vouė creștiniloū, boierilorū, proistoșilorū și altora din orī-ce rangū și vė ordonǎmū în acelașū timpū ca sǎ fiți supuși și credincioși Autocratorului nostru, sub a căruia autoritate am trǎitū noi pǎnǎ acum. Nu trebuie sǎ ne lepėdǎmū noi de acéstǎ credincioșie, nici măcar cu mintea, și vė ordonǎmū sǎ aveți tótǎ luarea aminte de a nu vė înșela de viclenia Tudescǎ (nemțescǎ); pentru că Nėmțulū și Rușiī sunt de o potrivǎ ușori la minte și ușurei ca frunđa deasupra apei. Rusulū aū începutū o datǎ rėsboiū cu împėratulū nostru, dar n'aū urmatū multū timpū și noi am luat din noi domnirea acestei provincii ; acėsta cautǎ sǎ facǎ acum Nėmțulū. Acela rėspāndesce scrieri contra nōstrǎ, acela voesce sǎ vė asigure cǎ adecǎ are sǎ intre în acéstǎ stǎpǎnire (a țerei), dar este cu neputință sǎ și ajungǎ scopulū sėū. Scopulū sėū este sǎ semene între noi desbinarea, ș'ar reuși dar se teme de sine însuși, pentru cǎ Autocratorulū nostru este așǎ de puternicū, în cǎt dēcǎ toți Autocratoriī și toți Regii se ridicǎ contra lui nu sunt în stare sǎ'l invingǎ. Și eū am putere de cai și de ómeni, ca alți Regi și Dumneđeū este cu mine, pentru cǎ legea mea este a Creștinilorū, ier nu a Turcilorū. De aceea veniți voi creștinilorū, veniți cu toții în numele lui Is. Christos, înarmați-vė, luați fie-care arma dupǎ cum puteți, sǎgețile, sulifele, cuțitele, și orī-ce altū ce v'ar cǎdė în mǎni, veniți, veniți contra

(1) Cod. 17, fila 274 verso. Veđi anexa.

NB. Saū cerutū și chezeșie de la cei ce ședū prin hanurī.

(2) Revista Teologicǎ. Iași Noembrie 1886.

(3) Iași, Noembrie 1886. — Becattini pag. 146, vol. VII.

Nemților. Imputerniciți-vă de a opri invasiunea în țară. Aci cugeta să invadeze pe nesimțite, nu pentru ca să ne cucerească, ci pentru ca să ne jăfuiască. Dăr va fi alungat și Nemțul și Rușii. Rusul și altă dată au invadat în țările noastre, dăr unde este acum? Nu vedeți voi ore că și în prezent împărătesce Autocratorul nostru? Asvârliți de la voi ori-ce neîncredere cătră pré Inaltul nostru Autocrator, sub a căruia guvernare noi am trăit până acum atât de fericiți. În cât cine rămâne orb, acela este afurisit și condamnat etern în Iad. Noi vă ordonăm în timp propriu să substrați și să desființați toate scrierile ce se răspândesc contra sfintei noastre credinți. Celu ce va trăda pe unul din acei ce răspândesc ast-fel de scrieri și'l va preda în mânele noastre va lua un dar de 400 lei, va fi înălțat de la gradul de cetățen în gradul boerilor; și eu cu mâna mea 'l voi îmbrăca cu caftan. Acela însă care va continua a publica ast-fel de scrieri va muri într'un par, fără nici o compătimire, în aceeași oră. Fiți sănătoși, credincioși creștini, supuneți-vă ordinilor noastre. Plătiți acum darea impusă vouă, după acesta veți fi liberi de ori-ce altă dare fiscală. Veniți, veniți contra Nemților spre a'i învinge. Fiți sănătoși (1).

În urma declarării de război a Austriei, N. Mavrogheni adresează cătră zabiți și ostași, în 27 Februarie 1788 un ordin dn și prin care le spune că «vrășmașii nemți âmbă ca cu mijlocul de hrăpire și cu feluri de vicșuguri să calce (țera) și unde vor puté ajunge să hrăpescă raiaoa și să jăfuească». Domnitorul apelă la ostași ca să nu măă aștepte noi ordin dela el, ci pe dată ce vor auzi, că s'au arătat verunde niscariva nemți, numai decât... «să vă porniți asupra lor în grabă, ca cu veste, seú fără veste să'l loviți și nu voimă Domnia mé altă nimică fără numai capetele lor». Domnitorul renunță în favoarea ostașilor seú la toate spoliile de război, ba le promite și recompense «*haruri vrednice și dregătorii care la altă vreme*» nu le potú ostașii câștiga. La din contra, decât ostașii nu'și vor face datoria, vor fi pedepsiți. Termină Mavrogheni a îndemna ostașii să «iurudisescă ca nisce bărbați vrednici, fără sfială... că ómeni sunt (dușmanii) ca și noi, mai vartosú nisce nelegiuți, pe cari însuși Dumneđeú îi bate pentru nedrepta pornire a lor» (2).

(1) „Revista Teologică“ din 1886, pag. 118 — 119. Vorba „Tudescă“ încă probază că anonimul grec a tradus și plagiat pe Beattini.

(2) Eată actulú întregú :

5 cărți deschise cătră zabiții ostași din 1788, Februarie 27.

«Vă facemú în scire că de vreme ce vrășmașii nemți âmbă ca cu mijlocul de hrăpire și cu feluri de vicșuguri să calce și unde vor puté ajunge să hrăpescă raiaoa și să jăfuiască, nu trebuie să ședeți nemșcați făr de nici o urmare așteptându numai poruncă dela noi, ci când veți auzi că s'au arătat ver unde

Două zile după acestu ordinu de ȕi, Mavrogheni trãmite oștiriloru unũ nouũ ordinũ de ȕi cam în aceeași coprindere, darũ li mai vestesce cã la plaiurile Secuenilorũ țeranii munteni aũ sãritũ cu ciomegile asupra oștirea nemțesci și le aũ gonitũ.

Deci Vodã le ȕice sã nu le fiã grijã de ómenii ca și ei, cu atãtu mai multũ cã acelora le este îndoita și întreitã frica.... Domnitorulũ promite cãte 500 taleri de capũ de vrãșmașũ neamțũ «și-lũ vomũ cinsti cu cinste și dregãtorie..... ca pre unũ bãrbatũ vrednicũ și viteazũ,» și fãcendũ pre toți neferii lui privilegiați și nedãjnicii în veci... Domnitorulũ îndemnã pre ostași ași face dãtoria și pentru motivulũ cã se cade «a ne pune vlața pentru frații creștini cei de o lege cu noi și pentru patrie și pentru dragostea cea cãtrã pre puterniculũ împãratũ Sultanulu Hamit, sub alũ cãruia skiptru ași trãitũ și v'ași chivernisitũ voi și pãrinții voștrii, dupã cum și Domnia mã gata suntemũ a ne jãrtfi cu voi, la întẽmplare de trebuințã.... Ci dar sã vã vedemũ fiilorũ!....» (1).

nescarva nemți, numai decãt fãr de a mai aștepta poruncã de la noi sã vã porniți asupra lor cu grabã, ca cu veste, seũ fãrã veste sã-i loviți; și nu voim Domnia mea alta nimica fãrã numai capetele lor și tot avutulũ de cai, arme, și de veri-ce alt veți dobãndi sã fie al vostru folosũ și osebitũ sã nãdãjduiți de la Domnia mã cu mare bucurie haruri vrednice și cinste de dregãtorii, care la altã vreme nu le puteți cãștiga. Iar cãnd acẽstã datorire nu veți urma-o și se va întẽmpla de la veri-o parte a se arãta vre-unũ vrãșmaș și nu-i veți lovi, dãndu-le vreme a nãvãli și a cãlca în pãmẽntulũ țerei acestia, atunci sã sciți cã dupã gãtirea ce facemũ de a eși inșine Domnia mã afarã, pe care vomũ gãsi cã n'aũ fãcutũ în vreme slujba lui, pe unulũ ca acela il vomũ pedepsi cum va fi mai greũ. Ci dar urmați dupã cum vã scriemũ și îdatã ce veți simți de vrãșmașũ numai decãtũ fãr de a aștepta poruncã de la noi, de o parte sã ne faceți de scire, despre alta sã vã porniți cu graba asupra lorũ ca sã-i loviți și cãndũ veți avea silința deplinũ și veți iurudisi ca nisce bãrbați vrednici, fãr de nici o șialã, avemũ nãdejde la ajutorulũ marelui Dumneđeũ, cã veți face isbãnda negreșitũ, pentru cã ómenii sunt ca și voi, mai vãrtosũ nisce nelegiuiți, pre care însuși Dumneđeũ îi va bate dupã nedrãptã pornirea lor». 1788 Febr. 27.

(1) Eatã actulũ în întregime, dupã cod. No. XVII, fila 269 verso.

Carte cãtrã zabiți și ostași domnesci spre a fi cu priveghiare bãrbați a sãri asupra vrãșmașilorũ nemți.

«Tuturorũ zabițilorũ și vãtașilorũ Domniei mele care vã aflați la sãnãtate și vrednicã biruințã vã pohtimũ dela milostivulũ Dumneđeũ ca sã vã dãruiascã. Vã facemũ Domnia mã în scire, cã de vreme ce nelegiuiții nemți fãrã de nici o pricinã vrednicã s'aũ pornitũ asupra acesteia pravoslavnice țeri, a cãrora pornire nici este, nici póte fi pentru altũ sfirșitũ, fãrã de numai sã jãfuiascã unde

Cu toate frumoşele apeluri la ţeră şi la oştirii, cu toate micile isbânde deja câştigate de ostire şi de chiar ţeraniii din unele părţi contra ante-gardelor austriace, mulţi locuitori din sate ca şi din oraşe, fiă după deprinderea vechiă, fiă ademeniţi de spioni austriaci şi ruseşti, abandonă casele lor şi emigrăză. N. Mavrogheni adresază acestor fugari o proclamaţiune prin care îi indemnă să revină la casele lor, unde nimeni nu-i va supăra cu nimica, căci proviziunile ce voru da la oşteni, li se voru plăti directu de ei, din lefule ce au. Porunci straşnice s'au datu să nu fiă nimeni din locuitori supăraţi cu nimica, ci apăraţi de ori-ce jăfuitori numai să nu asculte de vorbele înşelătoare şi de făgăduelile cu care âmbă vrăşmaşii să-i înşele . . . ,

voru puté ajunge, să calce şi să robescă pe fraţii noştri creştini şi se facă răntate ţerei, avemu nădejde la dreptul judecătoru şi pré puternicul Dumneşe şi la ajutorul pré curatei Maicei séle şi alú tuturor sfinţilor, că se voru întorce ruşinaşi şi voru fi bătuşi de cătră ostile împărătesci şi ale noastre, după cum iată am şi luatú astădi vestire de bucurie că şi la (?) şi aici pretutindené unde s'au arătatú, lovindu-se ostile noastre şi birundu-i s'au întorsú ruşinaşi, iar mai vîrtosú la plăurile Secuienilor cu ciomagele i-au lovitú şi gonitú. Dreptú acea nu lipsimú a vé însciinţa de aceste şi a vé scrie, că nu trebuie să vé îngrijaşi de ómenii ca şi voi, la care este încă indoită şi întreită frica, nici se cuvine a le da pricină de îndrăsnélă cu sfiala voastră, ci luândú pre Dumneşe întru ajutorú şi încingendu-vé mijlócele vóstre cu brîlú credinţei, să îndrăsnii să iurudisişi cu inimă întinsă ca să-i lovişi şi să-i sdrobişi când se voru aréta. Şi celú ce va face biruinţă şi va aduce la Domnia mé capú de vrăşmaş neamţú, unulú ca acela va lua dela Domnia mé 500 talere şi-lú vomú cinsti cu cinste şi dregétorie care la altă vreme nu póte dobândi, ca pe unú bărbatú vrednicú şi viteazú făcendú şi pre toţi neferii lui privileghiaşi şi nedajnicii în veci; şi nu numai voi care v'aşi ostăşitú veţi avé în parte milele dela Domnia mé, ci veţi fi pricină pentru toţi pămêutenii de obste a câştiga dela pré puternica împărătie ipolipsú bunú şi a revêrsa în urmă milele ei cele bogate cătră toţi, când priu silinţa şi osirdia voastră se voru isgoni vrăşmaşii din ţera acésta. Şi pe lângă acestea veţi avé şi dela milostivulú Dumneşe vrednică resplátire pentru mântuirea şi isbăvirea zidirei mânilor sf. séle de cătră vrăşmaşii aceştia, pre care însuşi Dumneşe îi va bate, după nedréptă pornirea lor. Lângă acestea trebuie să socotişi că şi détori suntem *a ne pune viaţa pentru fraţii creştini* cei de o lege cu noi şi pentru patrie şi pentru dragostea pré puterniculú împératu Sultanú Hamitú, sub alú căruia skeptru (!) aşi trăitú şi v'aşi chivernisitú voi şi părinţii voştri, după cum şi Domnia mé gata suntem dimpreună cu voi a ne jârfti la întêmplare de trebuinţă pentru dragostea pré puterniculú împératu Sultau Hamit şi pentru ţeră. Şi iată de aicea vé vom proftacsi Domnia mé totú felulú de imdatú şi nu vé vomú lăsa nici cum fără de ajutorulú celú cuviinciosú când va fi trebuinţă. Ci dar să vé vedemú, filorú, acum este vreme când trebuie să vé arătaşi fieşi-care slujba şi vrednicia şi rugămú pre milostivulú Dumneşe ca să faceşi isbânda aceea care o şi nădăjduimú. 1788, Februarie 29.

Că cei ce se amăgescū dela credința (cătră țără) și se înșelă la primejdie de viață vinū....

Mavrogheni termină ȃicēndū, că și-a făcutū dētoria crestinēscă mai vestindu-le o dată și că nu mai are păcatū dēcă eșindū apoi însuși la partea locului, va fi va! de acela ce-lū va afla neurmătorū: «nu va scăpa de robire și de sabie...» (1).

(1) Eată întregu actulū analizatū pe scurtū :

3 Cărți deschise cătră locuitorii fugari ca să se întorcă la casele lor, din 1788, Martie 3.

«Tuturilorū locuitorilorū de prin sate și orașe ot sud sănătate, de obște vē facemū în scire, că fōrte ne mirāmū Domnia mé de urmările vōstre și de mișcările care auȃimū că faceți risipindu-vē de la casele și locurile vōstre și ascundēndu-vē, în potriua învățaturilorū și cărților prin care intru atâtea rinduri v'amū scrisū și v'amū încredințatū, că Domnia mé avemū pentru voi tōtă purtarea de grijă cu durere de inimă și cu milă ca să nu vē bāntuiți, nici să vē primejduiți într'acēstă vreme și pentru truda și ostenēla ce facemū; neadormitū, ȃiua și nōptea, priveghiāmū pentru a vōstră petrecere, cheltuimū în greū și vārsāmū hasnalele nōstre și pentru aceea am orānduitū și la partea locului atāta oștime ca să vē păzēscă și să vē străjuiască, atātū pre voi de cătră vrășmașū, ca să nu vē calce, séu să vē hrăpēscă și să vē robēscă înstreināndu-vē din locurile vōstre și despărțindu-vē de nēmurile și rudeniile vōstre, cât și pentru ale vōstre averi să nu se risipēscă, cărora ostași le avemū date strașnice porunci și învățături, ca să nu vē bāntuēscă, séu să vē facă niscaī-va sili și jafuri, ci se petrecă cu voi bine și cu blāndețe ca nisce raiele ce sunteți ai pré puterniculū împēratū, care, au porunca a-și vērsa sāngele pentru voi. Apoi când aceste le vedeți de fața în faptă, că le facemū Domnia mé, pentru ce voi faceți urmări netrebnice și mișcări cu care dați pricină de bānnială și inși-vē aduceți lucru la sfirșitū reu și la primejdie? cu adevēratū să sciți, că fōrte ne-amū māhnitū de acēsta și iatā vē scriemū și vē mai sfātuimū pe toți: căutați de vē adunați fiesce care pe la casele și pe la locurile vōstre și ca nisce credincioșe raiele stați pe loc și nu vē temereți că Domnia mé grijimū nu numai pentru vrășmașii nemți și vē apărāmū ca să nu vē calce, să vē hrăpēscă, ca și despre oștele nōstre să nu fiți bāntuiți, arētāndu-vē însă cu supunerea și credința acea ce se cade unorū raiele credincioșe, spre a da ajutorulū celorū trebuincioșe de hrana oștilorū nōstre din cele ce aveți, cu plata vōstră de la ostași, fiindū-că pentru aceea le dāmū Domnia mé lēfă. Nu vē amāgireți la vorbe înșelātōre și la fāgăduēle cu care āmbli vrășmașii să vē înșale, că tōte acelea sunt vremelnice și în zadar, cari nu pōte avea nici un temeiu adevēratū și care aducū pe cei ce se amăgescū de la credința și se înșală, la primejdie de viață. după cumū pildă aveți a vremilorū trecute pe cei ce s'au înșelatū la vorbele și îndemnările vrășmașilorū, séu la ale nepretinilorū ai patriei, că n'au folosit alt, decātū în cea după urmă în robiciunea frațilorū creștini, pentru care aveți a da sēmă și înainte lū Dumneȃeu pentru ceea ce din pricina vōstră vor pătimi.

Dreptū acea ascultați învățaturilorū ce vē dāmū părintesce și domnesce și fiindū următorī la acestea ce vē scriemū, întorcēndu-vē fiesce carele, ca să auȃimū

XLI.

Protecțiunea acordată Românilorŭ din Ardêlŭ.

Cu tótă aprinderea resboiului contra Austriei, Mavrogheni scie deosebi dintre dușmanii țerii pre români supuși austriaci. Așia vedemŭ că îngădue, cu pitaculŭ sêu din 5 Martie 1788, bârsanilorŭ ardeleni să-și țină oile în țeră, numai ordonă ispravnicilorŭ de Rômnicul-Sărat, Buzêu, Saac, Prahova, Dâmbovița și Muscel, să nu-î îngădue a sui oile la munte, ca să evite corespondența prin ei cu austriaci (1).

Chiar și mai târziu când resboiulŭ e mai aprinsŭ, Mavrogheni este bunŭ pentru ciobanii ardeleni și ȳ lasă în țeră cu vitele lorŭ, prin următorulŭ pitacŭ alŭ Divanului :

Cartea boerilorŭ la biv vel 3 vist. Andreiŭ epistatulŭ amêndurorŭ plaiurilorŭ din sudŭ Saac, ca «sudiții ce se află cu oile lorŭ la pașune aici în pământulŭ țerei românesce, după a lorŭ cerere ce aŭ fostŭ făcutŭ în urma deschiderii resboiului, spre a li se da voie să trecă în lăuntru cu tôte vitele lorŭ, măcarŭ că li s'aŭ datŭ de cătră M. Sa Pré Înălț. nostru Domnŭ slobođiciune ca să fie nepopriți și aŭ și scrisŭ poruncile M. Séle la toți vătășii plaiurilorŭ cumŭ și la D-lorŭ ispravnicii județelorŭ, ca să le dați drumulŭ să se ridice cu tôte vitele lorŭ să mērgă în lăuntru neopriți. Dar fiindŭ-că d-ta acumŭ ai înscințatŭ, M. Séle lui Vodă, cum-că sudiții ce se află în partea locului cer ca să rămăe cu oile în pământulŭ țerei să și le pască aice. și făgăduescŭ că tótă brânza ce vor face să o dée la neguțitorii de aice, pentru trebuința capanului împărătescŭ, rugându-se a li se da voie a cumpăra malaiulŭ pentru demâncarea celorŭ ce se află cu vitele la pașune aicea ; la care acêsta cu tôte că li aŭ trimisŭ

în puține ñile, că v'ați adunatŭ și vă aflați pe la casele vóstre, cu sîrguința de ajutorŭ la împlinirea celorŭ trebuincioase oștilorŭ nóstre. Iar cândŭ nici acumŭ nu veți înțelege, atunci să sciți, că Domnia nóstră tótă datoria creștinescă ne-amŭ făcutŭ-o de amŭ eșitŭ din păcatŭ și cândŭ vomŭ eși înșine afară la partea locului, va fi vai de acela ce-lŭ vomŭ găsi neurmătorŭ : nu va scăpa de robire și de sabie ; iar cei ce nu se vor sminti din credința lor și se vor afla nestrêmutați de pe la locŭ și slujindŭ și ajutândŭ cu cele ce potŭ la trebuințele oștilorŭ nóstre, unii ca aceia veți vedé milele Domniei mele de față spre voi și veți câștiga privileghiuri cari nu le puteți dobândi la alte vremuri, rămăindŭ nedajnici în tótă viața vóstră și pentru puținŭ ajutorŭ ce faceți acumŭ oștilorŭ nóstre veți dobândi mai mult și veti câștiga îndoitŭ și întreit și veți fi pricina a câștiga și cei-l-alți pământeni ai voștri nume bunŭ de la Devletulŭ prea puternicei împărații prin arêtarea și ajutorul Domniei mele când ne veți asculta». 1788, Martie 3.

Cod. XVII, fila 272.

(1) Cod. XVII, fila 275 verso.

M. Sa Vodă răspunsă prin cartea M. Séle cum să urmeze, dar deosebită ne-aă chiămată și pre noi M. Sa și ne aă poruncitū să'ți scriemū într'această chipū, cum-că de vor da sudiții vrednice chezași cum-că remăindū aice în țără nu vor avé nici un felū de ămbletū și trecere pe potecele plăurilor, nici înșiși ei, nici ómenī de ai lorū, nici rude de ale lorū a trimete de aici în colo, séu de acolo aici, cu nici un felū de pricină și de trebuință, nici *corespondenții* prin scrisori, nici alt-felū de spionficuri nu vor face, nici vre-o zaherea nu se vor cerca a căra peste hotarū de aici acolo, ci vor petrece cu ferire de tóte acestea, căutânduși numai de hrana vitelorū și cumcā vor plăti tóte rusumaturile visteriei Domnesci la vreme, după vechiulū obiceiū făr de nici o împotrivire, cum și cele-l-alte obiceiuri și dreptăți ale stăpănilorū de moși și ale munților, nepăgubindū pre nimeni de nimică și de te încredințezi și d-ta la tóte acestea, că nu vor face vre o urmare împotrivă, print'ascunsū, care să aducă vre-o nevoie țerei și nouă, și d-tale așa să primiți și sloboțiți a rămāne cu oile lorū să și le pască aici în țără și le veți da pace la căți sunt cu ei aicea în partea locului a nu-ī sili și a nu le face nici o supărare pentru mergere în lăuntru, și le veți da voie a cumpăra și malaiulū celū trebuinciosū, numai pentru de măn-carea lorū și a ciobanilorū. Iar să nu se cuteze, cu numele acesta că'și ducū merinde pentru demāncarea ciobanilorū la oi, a trece măcarū o oca în lăuntru. Ci dar, după luminată porunca M. Séle lui Vodă, nu lipsimū ați scrie și noi ca să urmezī întocmai, după cum te povățuimū și să întăresci fórtē tare potecile și tóte locurile hotarului, ca să nu pótă găsi mijlocū de a trece, că așa ne aă poruncitū M. S. Vodă să'ți scriemū și într'această chipū veți urma și pentru plaiulū Teliajinului, fiindū-că este datū asupra D-tale, să nu se facă vre unū cusurū, că apoi nu te veți putea mīntui de urgia și primejdia domnescă și să avemū răspunsū» (1). 1788, Maiū 22.

La Martie 6, anulū 1788 Mavrogheni permite lui Ioniță Lungu suditū, care a avutū prăvălie în Pitești, ca împreună cu alți 11 sudeți bărbați și muleri și cu totū avutulū lorū să se retragă în Transilvania (2).

Ba mai multū, cu un cavalerismū de laudă, Mavrogheni cere de la Pórtă voie ca să permită a eși din țără nesupăratū și agentulū Austriacū Sior Marchel (3).

(1) Cod. No. XVII, fila 301.

(2) Cod. XVII, fila 275 verso.

(3) «Cartea dată la divanulū țerei romānesci de Sior Marcheli pentru întórcerea sa și supușilorū astriacesci la patria lorū, din 1788 Martie 11 e după firmanulū dobânditū la cererea lui Nicolae Mavrogheni-Vodă. Marcheli recunósce că li s'a datū voie să iasă cu toți cu totū avutulū lorū. Aă mai rămasū în țără numai sudiți 5, aretați anume, până ce-și vorū termina afacerile, după care se vor libera și ei în siguranță».

Cod. XVII, fila 284.

XLII.

Planulŭ de r̄esboiŭ alŭ Austriei. Mavrogheni împăn̄eză pasurile munșilorŭ. Apelŭ la arme alŭ tuturor! Austriaciŭ la Jiul de susŭ și la Cămpu-lung.

Făcendŭ din Timișora și localitășile vecine loculŭ de centru alŭ oștirea s̄ele, Imp̄eratulŭ Austriei căuta, prin aripa dr̄eptă să invadă Serbia și Bosnia, ca să fiă siliști Turciŭ a-și împărși oștirea și a se slăbi în Principate. Cu aripa stîngă Austriaciŭ se îndreptaseră prin Bucovina spre Hotin, ca să-și deé m̄ana cu óstea aliată rusescă. Or̄i câtŭ de mare era relativŭ oștirea austriacă, întinsă pe un frontŭ de atacŭ dela Hotin la Bosnia, ac̄estă oștire nu era în stare de a lua ofensiva în or̄i-care punctŭ alŭ frontului ei. Negreșitŭ și Mavrogheni cu Turciŭ, cred̄endu-se d̄etori a ține peptŭ Austriacilorŭ prin tóte punctele pe unde ei arŭ fi pututŭ str̄ebate în Moldova și Muntenia, cădură și ei în greș̄ela austriacilorŭ, împrăștiindu-și totŭ mai multŭ forșele. Ce-i dreptulŭ, Mavrogheni avu ochiulŭ mai multŭ așintitŭ la Focșani, ca să împedice de a fi învăluitŭ pe acolo de neamicŭ și apoi să se afle între foculŭ austriacilorŭ de pe hotarulŭ munșilorŭ și ac̄e oștire ce arŭ fi r̄esbitŭ pe la Focșani. Dar nu mai puținŭ Mavrogheni caută să apere pasurile principale ale Carpașilorŭ dintre Ardeal și țera muntenescă.

După ce prin proclamașiunea ce amŭ adusŭ mai susŭ N. Mavrogheni rechiamă pre fugariŭ din sate și orașe, apoi în 5 Martie același anŭ, el adres̄eză o specială proclamare numai cătră locuitoriŭ din orașe și t̄eguri, obligându-l a lua parte activă cu óstea la ap̄erarea localitășilorŭ unde locuescŭ: «Ca nisce raele credincioșe să stași dimpreună cu ostile nóstre la vre-o înt̄emplantare de năvãlire a vrajmașilorŭ, sãrindŭ cu micŭ cu mare, . . . și avemŭ nãdejde la mila lui Dumneșeŭ că veși birui, *după cumŭ s'aŭ înfrântŭ* și pe la alte locuri unde s'aŭ ar̄etatŭ pãnã acumŭ (1).

(1) Proclamașiune la locuitori, din 1788, Martie 5.

«Tutororŭ locuitorilorŭ de prin orașe și tãrguri ot sud iarăși de obște v̄e facemŭ Domnia mé în scire, că pentru a vóstră bună pace

Intre acestea Mavrogheni nu putu dispune de atâta oștire cât să trâmă și la estremele Olteniei. Pe acolo oștirea austriacă aflându nepăzite trecătorii în munții Jiului-de-sus, au intrat și înaintară până la tirgul Jiului, pe când alte cete austriace cercară se înainteze la Câmpu-lung și Rucăr. Oștirea română unită cu cete din oștirea turcă au isbutit în primele zile din Martie să isgonască — cu pagube — pre austriaci din Jiū și să i scotă din țără. La Câmpul-lung s'a întemplată asemenea luptă, în care austriacii fură învinși și fugăriți până peste hotarele Ardélului. Noi dăm în notă buletinul acestor victorii, din 8 Marte 1788 (1). Domnitorul ie ocașiune din această victorie, ca să

și strejuiure, care trebuie să aveți într'acastă vreme spre a nu vă călca și a vă hrăpi nescare-va vrămăși ai împărăției, avem tótă purtare de grijă și nópnea cu durere și cu milă ca de nisce raele credincioșe și supuse și pentru aceea am rânduit la tóte trei trebuincioșe părțile locului îndestui ostași precum a-ți vedut, cărora ostași strașnici porunci le-am dat Domnia mé, ca să petrecă cu voi raele cu blândețe și su bună orânduială, dându-le trebnincioșele sacherelle și lefi dela visteria Domniei mele, ca să nu fiți voi supărați și năcăjiți, și așa veți fi și despre vrășmașii nemți feriți cum și despre oștile noastre nu veți păți nici un rău. Dreptu aceea fiți veseli, nu vă întristați, nici vă risipiți cu strămutarea și cu fuga de la casele și locurile vóstre, ca să nu scadem cu acesta din credința vóstră și veți da o pricină de bănuială, ci că nisce raele credincioșe să stați dinpreună cu oștile noastre la vre-o întâmplare de năvălire a vrășmașilor, sărind cu micu cu mare ca să le stați înpotrivă și să i loviți. Și avem nădejde la mila lui Dumnezeu că veți birui, după cum s'au înfrânt și pe la alte locuri unde s'au arătat până acum și cine va fi bărbat vrednic și va arăta slujba în fapta cu osirdie asupra vrășmașilor împărăției, unul ca acela va câștiga milă vrednică, care nu le pôte dobândi la alte vremi, făcându-l Domnia mé nedejnic în veci; cum înpotrivă, cel ce se va sminti din credința lui și nu va urma datoría aceea ce este dator după lege raelele cele supuse către stăpânitorii ce Dumnezeu le-au dat și se va amăgi și după înșelăciunile vrășmașilor și a voitorilor de rău patriei, unul ca acela nu numai lui își va pricinui, sfirșit rău, ce și celor-l-alți frați creștini primejdie de viață și robiciune, pentru care vor rămâne și vinovați a da sémă înainte lui Dumnezeu.

Ce dar urmați după învățăturile care părintesce vă sfătuim și care v'am sfătuit într'atâtea rânduri până acum, ca să nu vă căiți pe urmă». 1788, Martie 5. Cod. XVII, fila 275.

(1) «D-vóstră agalelor, i boerilor zabiți, i polcovnici buluc-bași, căpitani și tuturor ostășilor ce sunteți orânduți pe afară în țără Domniei mele, sănătate.

«De obște vă facem Domnia mé în scire, ca astă-zi ne-au venit alu doilea veste de bucurie a biruinței și a vitejiei ce au făcut purtătoarele de biruințe otomanicescele oștiri și ale noastre de la Câmpu-lungu asupra vrășmașilor, care oștiri năvălind către dênșii cu cel obșnuit iureș al lor i-au gonit nu numai în trecutele zile până la Rucăr, ci trecend podul au iurudit în lăuntru în

îndemne cu întusiasă țera și ostașii la noue lupte și victorii. Și pentru ca îndemnul să fie mai eficace, Mavrogheni trimite carte de răspuns la căpitanii săi, lui cămărașu alu doilea, și la Buluc-bașii săi Spiru și Luca cari au reputat victoriale mai susă arătate, prin care cărți de răspuns spune că pre al doilea cămărașu, îl ridică la rangul de mare serdaru «și facem totu nêmulu și casa ta apêrată de tôte dăjdiile visteriei și alte multe și să aibi și cămărășia alu doilea *arpalăcū*». Lui Luca și Ipir (sêu Spir?) îi «cinstim cu paioa polcovniciei Craiovei». Cu cartea lui Mavrogheni e trimisă anume boieru dela Divanu cu trei caftane ca să-i îmbrace în tabără. Domnitorul întinde respălătirea și la polcovnici și la catane: «vê hărăzim privilegiul ca în tôte viața vóstră să fiți apêrați de tôte dăjdiile și orânduelile visteriei. Și de va fi cădutu vre unul din voi în rêsboi, hărăzim acêstă apêrare fiiloru săi, cari prin sciința vóstră luândū adevêriță dela d-lui Caimacamul și dela d-lor boierii Divanului Craiovei, să vie la Bucuresci ca să li se dêe și cărți din Divanul Domniei mele pe acêstu privilegiu....»

Mavrogheni mai trimite și 500 taleri cari să se împartă tuturor de vel serdarul (1).

pământurile lor și pe unii dintr'ênșii i-au omoritu și pe alți mulți i-au rănitū. Ne-au adus și atâtea capete de vrășmași și vii și mulți. Asemene biruințe au făcut și oștile nóstre de la Craiova, atât otomanii cât și creștinii, care dândū năvală au mersu la Têrgul-Jiului și de acolo gonindū pe vrășmași și lovindu-i au omoritu mai mulți; ne-au adus și de acolo capete de vrășmași pre multe și vii robi, au prinsu și pe unu bāraictaru cu baiaracul lui și pe toți cei-l-alți vrășmași i-au gonitū până la hotarele lor. Acestea vi le însciințăm și ca să vă bucurați și ca să le vestiți la toți ostașii noștri ce se afla acolo, arêtându-le pre largū cu buna înțelegere neputința vrășmașilor și dându-le îndrăsnelă la năvălirea cătră dênșii. Ce daru acumū cândū s'au făcutū la toți cunoscută neputința vrășmașilor, nu perdeți vreme, ci săriți cu neîndoiósa nădejdie și prin Dumneđeiasca putere și a nóstră blagoslovenie își veți birui și îndată să avemū veste de bucuria vóstră, pentru că milostivul Dumneđu îndestule semne și începuturi bune ne-au arêtat și ne arêtă cu biruința ce dá ostiloru nóste asupra vrășmașilor și rămâne numai la *gaiavretul* D-vóstre zabiților și ostașilor Domniei mele, ca să faceți îndrăsnela ca nisce barbați vrednici. Dreptū acea urmași după cumū vê scriemū și să vê vedem fiilor!!!». 1788, Martie 8.

Cod. XVII fila 278.

(1) «Boierul Domniei mele alu doilea cămărași i slugiloru Domniei mele Ipir și Luca buluc-bașiloru, i voue catanelorū, ostașiloru Domniei mele ce v'au purtatū cu credință și cu vitejie și ați făcutū biruințe asupra vrășmașilor pre puternicea împêrății, sănătate. Cartea ce ați trimisū la Domnia mé vestitóre fiindū

XLIII.

Pregătiri de intrare a lui Mavrogheni în Ardeal. Manifestul lui către Ardeleni.

Incuragiatu de isbândile micî dela Jiu și Câmpu-lungu, Mavrogheni să dispune să intre în Ardélü. Atunci în cursul unei Martie 1788 adreséză Brașovenilor o proclamațiune, care o dămü aci integrală, fiindü fórté curiósă și importantă :

Cărți de înscințare către locuitorii dela Brașovü, din 1788 Martie.

«Tuturorü locuitorilorü din ținutulü Brașovului parte bisericescă și mirenescă, cu dregătorie politicescă și ostășescă, sănătate și totü binele vë poftimü

de biruință ce puterea lui Dumneđeu v'au hărăzitu asupra vrășmașilorü, o amü primitü și veselindu-ne amü datü mulțămită mare lui Dumneđeu pentru ajutorulü ce v'au făcutü și pentru credința și sirguiala cu care v'ați purtatü de obște, pentru cinstea Domniei mele și a țerei. Iată și Domnia mé vë facemü cuviincióșă respłătire și pe tine alü duoile cămărașü ca unü credincióșü boierü alü Domniei mele, iată te cinstimü cu dregătoria serdăriei celei mari și facemü totü némulü și tótă casa ta apėrată de tóte dăjdiile visteriei și alte multe și să aibi și cămărașia alü duoilea **arpalácü**; iar pe tine Luco buluc-bașa și pe tine Ipir buluc-bașa vë cinstimü cu paiaoa polcovniciei Craiovei și dămü Domnia mé volnicie pentru acésta boierului Domniei mele . . . Post ce s'au orânduitü cu trei caftane de aici din Divanulü Domniei mele ca să vie în partea loculuiü și prin sciința d-sale caimacamului Craiovei, ori unde vë va întempina se vë îmbrace umerile vóstre cele credincióse cu caftanele Domniei mele cele hărăzítóre de cinste și se vë numescă cu mai susü numitele boierii. Și voi boierilorü Domniei mele polcovnicilorü să fiți iarăși apėrați de tóte dăjdiile visteriei. Iar voi catanelorü credincióși ostași ai Domniei mele, ca unii ce v'ați purtatü cu credința cea cuviincióșă către Domnia mé și pentru aceea v'ați învrednicitü de către puterea cea Dumneđeiască a fi biruitori; vë hărăzimü Domnia mé privilegiulü, ca în tótă via!a vóstră să fiți apėrați de tóte dăjdiile și orânduelile visteriei și de va fi căđutü vre-unulü din voi în rėsboiü, hărăzimü acésta apărare fiilorü sei, cari prin sciința vóstră luändü adeverință dela d-lui caimacamulü și dela d-lor boierii Divanului Craiovei să vie la Bucuresci ca să li se dea și cărți din Divanulü Domniei mele pe acestü privilegiü. Și iată vë trămitemü și darü taleri 500, care să vi se împartă prin mâna d-séle vel sárdarü. Cu toți dar acum remănendü împärtășiți de domnescele nóstre daruri ce am făcutü spre respłătirea acestei credințe ce ați arėtatü, acumü să vë sirguiti iarăși totü cu acestü hairetü și credință, ca să aduceți și altă biruință asupra vrășmașilorü, cu ajutorulü marelui Dumneđeu și a blagosloveniei Domniei mele, ne avėndü nici unü felü de indoială că iarăși după pãrintesca și domnesca nóstră datorire vë vomü împärtăși de altă cinste și milü, atătü pentru ca să remăie mulțămite ostenelele vóstre, câtü și pentru a sta pildă și altorü slugi ai Domniei mele, ca să ne slujescă cu credință și cu dreptate. Și tu postelnice, sevărșindü porunca Domniei mele, să aduci adeverință dela toți cei mai susü numiți și înscințare dela d-lui caimacamulü Craiovei; hotărítü într'acestü chipü să urmezü, că acésta este porunca Domniei mele». 1788, Martie 8.

de la milostivul Dumneșeu să vă dăruiască! Vă facem Dumnia mé în scire, că din césul ce s'a stricat pacea dintre Inaltul Devletú cu imperăția Rusiei, am avut desevârșită voie ca să aducem aci în principatul nostru din tóte părțile mulțime nenumărate de ostași, însă iubirea de ómení și firésca miloserdie ce dela Dumneșeu ne este în iuimă sedită, spre a nu îngreuna norodul de aicea, ne-au zătignitú, mai vértosú aflându-se aicea în principatul nostru sumă de sudíți din vecinătate, atâtú negușitori, câtú și de altă stare sálășlúitși, ne amú îngrijatú pentru a lor pază și fericire, ca nu cum-va să li se întâmplă primejdie de viață, atingere de cinste și pagubă câtú de puțină la avutul lorú. Dar fiind-că făr de veste și făr de nici un cuvântú de dreptate au deschisú răsboiú și împărăția némțului în potriua Devletului, și vedéndú mișcări necuviinciose la o persónă împorătésca și creștină, căci până a nu se vesti stricarea păcii au semănatú prin plăiurile țerei nóstre manifesturí îndemnátore de a'și eși norodul din cuviincioasa supunere, cuprinđendú într'insele o hotăríre desevírșită pentru cele viitóre, care numai unú Dumneșeu sunt sciute, că singurú este a totú puternicú, și îndată după acésta nu numai locurile Devletului au călcatú, ce încă au intratú și în hotarele principatulú nostru, au hrăpitú din supușii nóștri, s'au véritú și în mő-năstirí vecine de hotarú și au turburatú cu totú felulú odihna norodulú acésta, făr de a nu socoti vérsarea de sánge ce aduce acéstu felú de urmări și mai vértosú nepurtándú grija nici măcarú de înșiși sudíții lorú, ce erau aicea, ca să nu se primejduésca; pentru acea dar *siliți am fostú ca să aducemú mulțime de óste, nu numai spre în potrivirea arestorú mișcări vrăsmăsesce, ci áncú spre răsplătirea nedreptăței care s'au pornitú asupra-ne. Și cu tóte că se cuvinca ca și noi aseneea făr de veste să ne pornimú și intrándú cu ajutorulú lui Dumneșeu aici în lăuntru să pricinimú vérsare de sánge, robire și perđare tuturorú celor-ce pornirea ostașilorú i-ar fi întâmpinatú; dar iarăși creștinesca nóstră datorire și firésca *evsplachnie* ne-au popritú de a ne porni făr de a nu vă face ántáiú scire. cum-că venimú, și ántáiú să vă sfátuimú pentru binele ce vă voimú ca se vă dați înșivă supunere făr de răsboi și împotrivire și se vă alcătúitși iarăși la acéstu principatú de unde v'ați desghinatú și vă primimú cu orí-ce legături și privileghiuri vă veți socoti înși-vé a vă fi mai de folosú, atâtú la partea bisericésca, cât și ostășésca, i politicésca. Care aceste capitulațiune ni le veți trimite cu cel mai de cinste și de credință și mai de vírstă dintre obștea de acolo în sorocú de țile . . . ca să le aprobálumú și să le întárimú cu domnescile nóstre hrisóve și o să vă căștigați liniștea și ocrotirea avutulú vostru, și să vă îndestulați de privelegiuri pline de milostivire și iubire de ómení și cei politici și mai vértosú cei ostășesci, cu adăugire de întreită plată de léfă. Și deosebitú veți căștiga totú felulú de haruri dela Dumneșeu, fiindú ocrotiți sub oblăduirea ce cu totulú odrășlesce rodurí ale credinței urmátore propovăduirei a sfântei evanghelii; iar de care cumvași nu veți da ascultare sfatulú nostru, iată ne spălámú mánile de vinovăție pentru sángele ce are să se verse și pentru înfricoșata junghiere și amară robie a soșilorú și a copiilorú voștri și pentru foculú și prada ce are a se urma cu desevârșită prăpădenie pământului ce se va călca de ostași. Care tóte acestea socotindu-le numai ne aducú mare scârbă și mahnirea sufletului si nici într'unú chipú nu amú voi perđarea și stricăciunea vóstră, dar nici putemú a mai popri mulțimea oștilor ce sunt gata a năváli acolo în lăuntru despre tóte părțile, și nădăjduimú la mila pré puter. D-șeu ce este răsplătitorú nedreptăți și ocrotitorú celorú asupriți, cum că ne va ajuta și va încunna oștile nóstre cu biruință și cu isbândă. Acésta vă insciințámú și fiți sánătoși. 1788 Martie (1).*

(1) Cod. XVII, fila 287.

Lectorul va observa cu emoțiune, credem, vorbele din manifestul: „**să vă dați înși-vă supunere fără de război și împotrivire și se vă alcătuiți iarăși la acest Principat (Valachia) de unde v'ați desghinat**“. Negreșit, istoricesce nu prè se potè explica vorbele aceste, dar ele ne arètă, cã mintea lui Mavrogheni, orî a celor din boierî carî nu-lù pãrãsiserã și-lù încunjuraù, era conscientã de comunitatea de naționalitate cu Muntenii a *Românilorî Ardelenî*, pre carî Domnitorulù îi invitã sã nu mai fie «desghinați» de mama patrie.

XLIV.

Mavrogheni lãudatù la Constantinople. Darurile Sultanului trãmise lui Mavrogheni: baterie de tunurî. Nouë tradãri. Confiscarea averilor Jianilorù, a lui N. Topliceanu etc. Austriacii trãmitù cãrți la Craiova, cerëndù proviziuni. Noile circulãri ale lui N. Mavrogheni. Sãteniã ademeniți de Nemți. Apelulù cãtrã ei. Volintirî.

Intrigile boierimei nu sunt bãgate în sëmã la Constantinople. Domnitorulù N. Mavrogheni se bucurã de cè mai bunã opiniune la Pòrtã și marele Amiral n'are decãt a se lãuda de *ceraculù* sèu. Sunt convinși la Divanulù turcescù, cã Mavrogheni este celù mai vrednicù oșteanù și cã serviciile lui, în timpulù resboifului, vorù fi de mare utilitate Turciei.

Scirea de norocitele prime rezultate dobândite de cãtrã Mavrogheni la începutulù campaniei 1788, sunt primite cu mare bucurie la Constantinople. Atunci Pòrta dãruesce Domnitorului Munténù unù numèrù considerabilù de tunurî. Acestù darù l-amù aflatù consignatù în condica No. XVII (Arhiva Statului) fila 291, cu litere marî și în

fiunî secrete cu unî boierî din Craiova și în genere de peste Oltu. Neașteptat ū s'au hainit ū Mavrogheni Hagi Stan ū Jianul ū Post, și fiul ū s'eu Gheorghe, și Pitarul Nicolae Toplic'enu (1) și carî au fugit ū în tab'ara Austriacă. N. Mavrogheni dete Divanul ū de Craiova ordine de sequestrare a averilor ū acelor ū hainî (2) cum sequestrasă și confis-

(1) «S'au făcut ū carte domnescă la m'anele dumn'el ū elucerul ū Ch'enis, ca t'ote lucrurile și averile pitarul ū Nicolae Topliceanu ce s'au hainit ū fugind ū la vrășmaș ū împ'ărăției, să-î fie d'aruite întru veșnică stăp'ânire, pentru slujbele ce au ar'etat ū și ar'etă dumn'el ū cu r'ezboi ū împotriva acelor ū vrășmaș ū».

(2) *Carte c'ătră Caimacamul Craiovei să iae în scris avutul ū Jianul ū și să tr'amit'ă în scris c'ătră M'aria Sa.*

«Cinstit ū și credincios ū boierul ū Domniei mele Teodorache Dibooglu biv. vel. Post. Caimacamul ū Craiovei i d-v'ost'ra celor-l-alt' boierî ai Divanul ū Craiovi ū, s'ânitate. V'ē facem ū în scire pentru Hagi Stan Jianul ū Post. i pentru fiul ū s'eu Gheorghe, care p'ăm'ent'enu fiind ū al ț'erii aceștia ce este Memlechet al Devletul ū p're puternic ū Imp'ărății, subt a c'aruia umbră au tr'ait ū îndestulaș ū și s'au chivernisit ū petrec'endu în mil ū Domnesc ū cu dreg'ătorii de boerie și cu multe privileghiuri, încă mai cu deosebire acum în ț'ilele Domniei mele, miluindu-se de c'ătră Domnia m'e și cinstindu-se cu cinstea de boerie mare, la care aceste t'ote bunăt'ăți fiind ū necunosc'etori și nemulț'ămitori ar'et'ându-se, s'au sculat ū, în pot'riva legii, și în pot'riva datoriei, care se cuvine a av'e c'ei supuși la stăp'ânitor ū ce dela Dunneț'eu li s'au dat ū, și hainindu-se au fugit ū din patria lor, pribegind ū în Ț'era Nemț'escă la vrășmaș ū Imp'ărăției într'ac'estă vreme de r'ăsmirișă, după care pribegire a lor r'em'ăind ū după poruncile Imp'ărătesci, după obicei ū și după t'otă dreptatea, lucrurile și averile lor t'ote Domnesc ū ca a unor ū hain ū și pribeg ū, am hot'ăr'it ū Domnia m'e, ca t'ote averile lor celea nemışc'ătore, care au r'em'as ū Domnesc ū, să fie de ast'ăđi înainte aș'eroma la hazneaoa apelor ū de aici, ot. Zoodohul Pighi de unde se adapă tot ū norodul ū Bucurescilor și la s'ânta M'ônăstire dela ac'estă numită haznea, pentru care am dat ū și domnescul ū nostru hrisov ū deosebit ū cu ac'estă cuprindere, ca să aibă volnicie epistatul ū dela zoodohul-Pighi a le face zapt ū, și a le stăp'âni biserica și hazneaua apelor ū în bună pace, strîng'end ū și lu'and ū t'ote veniturile lor, din care venituri să cheltuiesc'ă la trebuințele haznelii apeler ū de acolo dela Craiova de unde se adapă norodul ū deobște al orașul ū Craiovei, epistatul ū de aici dela zoodohul Pighi, iar'ăși să porțe grijă a trimite cheltuie la cea trebuinciosă, pentru care venituri și cheltuieli să aibă a ar'eta la Domnia m'e pe t'otă vremea socot'ela și prisosul ū ce va prisosi din venituri peste cheltueli, se va orîndui de c'ătră Domnia m'e unde să se dea, ier'ăși la loc ū cuviincios ū, ier'ă cele mișc'ătore t'ote vînd'endu-se să se trimit'ă banii la Domnia m'e. Pentru care ietă trimitem ū într'adins ū pe cu carele primind ū ac'estă domnescă n'ost'ra poruncă, să aibi d-ta biv. vel. Post. caimacamul ū Craiovei a face catagrafie de t'ote averile Jianilor: case, pr'ăvălii, acareturi, locuri, moșii, vii, mori, ț'igani, dobitoce, stupi, m'ărfuri, haîne, giuvaeruri, bani, d'ă-

casă și averile lui Constantin și Iordache Cantacuzino (1). Averile aceste le donază Mavrogheni la hasneoa apelor și la biserica lui dela actuala șose (grădina Kișelef).

Asemenea purtare a boiariloră motivéză următorea proclamațiune adresată de Mavrogheni boeriloră d'ântăiū și alū doilea și la toți locuitorii prin care le dize :

«D-vóstră boeriloră d'intăi și alū doilea, polcov., căpitaniloră, și cataneloră țerei, neguțitoriloră, breslașiloră și orășeniloră din Craiova sănătate. De obște vė facem Domnia mé în scire pentru vrășmașii nenți ce s'au arătatū la Gorjū că fiindū neputincioși a sta înaintea oștiloră nóstre au trămisū *cearșitū* cu cărți frăncești care s'au prinsū de către ostașii nóștri și s'au trămisū aicea la Domnia mé, prin care e scrisū cătră voi acia la Craiova dregătoriloră și cerū ajutorū de imdatū

torii cu zapise séu fără zapise și orī-ce, tóte prin cercetare bună să le faci zaptū, să le scrii până la una, apucându cu strinsóre pe fiesce-care omū al lor ca să le aréte întru adevěrū, și de o parte acum mai întéiū să aibī a trimite la Domnia mé catastih iscălit de tóte averile lor, iér de altă parte să puī ca să vīndă tóte cele mișcătóre cu prețulū lor cel cuviincios, și cu Mumbașirulū acesta să trimiți la Domnia mé baniū ce se vor strīnge întéiū și rīnduri; asemené să urmezī a trimite și cei-l-alți bani, după vīndarea lor, cu fōe anume iscălită de fiesce-care lucruri cu ce prețū s'au vīndutū, la care să nu faci vre-unū cusur. Ji saam receh».

1888, Martie 17.

Cod. XV, fila 77.

(1) Cod. XVII, fila 28, diu 1788, Martie 12, coprinde fōia țiganiloră lui Const. și Iordache Cantacuzino (129 de suflete) confiscăți din cauza hainiei acestorū boeri.

Constantin Cantacuzino dīsū și Dudescu nu așteptase declarațiunea rės-boiului dintre Austria și Pórtă, ca să se apropie de politica austriacă, căci deja în 1787 Iulie, elū obținuse dela împăratulū Carol VI, unū hrisovū autorizându umblarea și locuirea lui în Statele austro-unguresci și asigurându-i protecțiunea guvernului austriacă și unguurescū. Constantin Cantacuzin invocase, pentru a obține acestū actū, acte auterióre dobândite de familia Cantacuzin, dela Austria, în 1711. Dămū în anexă acestū actū alū căruia originalū munitū cu sigilulū statulū Austriacă și semnătura lui Carolū VI este în posesiunea nóstră.

Să arētămū îndată că nu tóte averile confiscate pe cuvēntu de *hainlic* dela boerii pribegiți la neamicū, au rēmasū bune date de Mavrogheni la *hasnaua* apelor și la biserica lui, dela Capulū podulū Mogoșóiei. Atătū după uciderea lui Mavrogheni, cumū vomū vedé, câtū și sub domniū următóri dela pacea din 1791, se restituescū moșii și averi la boerii hainiți de Mavrogheni. Dămū în anexă actele, bunăórá, prin care Alex. Const. Moruzi restituē, la 1793 Augustū, averea nemișcătóre a fraților Constantinū și slugeru Gheorghe Măgurēnu și a sulgeresei Maria Vergulésa și Nicolae Vergulu din 1793 Septembrie 2. — În aceste acte de restituire nu se cruța de sigurū memoria lui Mavrogheni, iar temeulū restituirei il ia Divanulū și Moruzi-Vodă din proclamațiunea porței, după pacea din 1791 și 1792 de iertarea tuturorū celorū căduți în vină de hainlicū.

ca să le profitașiți ca să stați dinpreună ca dênșii la rêsboi în potriua oștilorŭ nôtstre, lucru ce nici legea nici cuvântulŭ politicescŭ nu slobode pre supuși a se împotrivi, séu a ridica armă asupra stăpânitorilorŭ ce de la Dumneđeŭ sunt orânduiți, mai vêrtosŭ asupra unei stăpâniri sub a căria umbră a'ți trăitŭ și v'ați chivernisit îndestulați voi și părinți și moșiŭ voștriŭ de atâta sumă de ani și care pricinuesce primejdie de viață și vătămare la obștea celor-l-alți frați creștini ai patriei. Pentru care nu lipsimŭ a vê scrie și acumŭ acêsta domnêsca nôtstră carte la toți că nu numai să vê feriți a nu vê cuteza la o făr' de lege faptă ca acêsta și să nu vê înșelați a vê împotrivi oștilorŭ nôtstre, ori a ridica arme și a da vre-unŭ ajutorŭ vrășmașului fiindŭ-că acestea sunt trecôtore și nevrednice, la care nu trebuie să vê înșelați a pune vre-unŭ temeiŭ, încă ca nisce datoriŭ după lege și ca nisce credincioși raele supuse și drepte ale puternicului Devletŭ alŭ împêrăției, să vê siliți cu oștile nôtstre, care vorŭ să-și verse sângele pentru voi și cu inimi curate și cugetŭ dreptŭ, fără de viclenie și meșteșuguri ascunse purtându-vê să dați oștilorŭ nôtstre ajutorulŭ celŭ cuviinciosŭ, ca prin credința și slujba ce veți arêta acumŭ la acêstă vreme trebuinciosă câștigându și voi și tótă patria vôtstră ipolipsisŭ bunŭ și milî împêrătescî și ale Domniei mele și nu numai voi să vê feriți de urmări împotrivitôre, ce încă și pe alți ce-î veți pricepe dintr'ênșii, séu ver-care se dă după cugete rele și metachirisesce minciuni pe unŭ ca aceia să nu-î acoperiți și ca pe nisce pricinuitoři de însuși alŭ vostru rêu și ca pe nisce haini să-î descoperiți, să-î dați de față, să-î trâmiteți legați la Domnia mé, pentru că de nu veți fi următôri după cumŭ vê poruncimŭ și vê veți înșela la urmări netrebnice, să sciiți că hotărîre avemŭ a veni înșine acolo în partea locului cu puteri de 30.000 de ôste și pe toți pe sub sabie vê vomŭ trece și vê arêtamŭ eșind din păcatŭ». (1) 1788, Martie 24.

Cu 3 zile numai înainte de acêstă proclamațiune, la 21 Martie 1788, N. Mavrogheni se adresă la tótă țeră, să nu credă în vorbele ce se răspândescŭ de nemți și de muscali, ci să-și caute fie-cine de trêba sa, căci Vodă îi apêră cu oștile séle și *«câtŭ pentru un cavalerŭ oblăduitorŭ alŭ Sibiului, suntemŭ Domnia mé vrednicî, cu ajutorulŭ marelui Dumneđeŭ și cu puterea oștilorŭ ce avemŭ a rêsponde și ai veni de hac»*. Pe cel ce se va dovedi că împărăștie vorbe de nemți și de muscali, îi vor denunța ómenî *ascunși* ai lui Vodă, vor fi prinși, legați și vor fi trâmisi la domnie, «dar și hotărîrea nôtstră să o sciiți, că nu avemŭ altă pedepsă a le face, ci numai capulŭ să i-lŭ tăiemŭ îndată» (2).

(1) Cod. XVII, fila 292.

(2) Eată proclamarea :

Carte din 1788, Martie 21, cătră toți de obște.

«Cu acêstă Domnêsca a nôtstră carte scriemŭ și însciințămŭ la toți de obște egumeni de pe la monôstiri, preoți și protopopi, boeri d'intâi și alŭ doilea, breslași

Nu numai boerimea era acum trädätöre, dar și unii din locuitorii din județele muntene, agitați de agenți muscali și austriaci. Locuitorii din Secueni, cu tôte isbändele oștirea lui Mavrogheni și cu tôte îndemnurile și apelurile lui de a nu fugi, de a nu-și părăsi casele, fugü și dosescü prin păduri. Domnitorulü le adresözä în Aprilie 19, anulü 1788, urmätorulü actü, prin care le arötä réoa purtare nepatrioticä și îi bänuesce cä s'aü înțelesü cu vräjmașii Nemți... Și le dă termenü de 5—6 zile sä revinä la casele lor, unde vor fi nesupörași. La din contra vor fi robiți și trecuți sub sabie.

i negușitori, și tuturorü locuitorilorü de prin satele și orașele țerei, cä ne-amü înscințatü Domnia mé de unii cari nărăviți réü în netrebniții și obișnuiți a vorbi halturi și minciuni nu lipsescü a scorni și a presera vorbe de nemți, de muscali, cu mijlocü care dau îngrijare și spaimä oștilorü împörațesti și ale Domniei mele ce se aflä ränduite la părțile locului celorü trebuincioșe pentru împotrivire vrășmașilorü și pentru paza însăși a vösträ și a țerei de obște. De care acözta förte multü ne-amü turburatü Domnia mé și ne dați pricinä cä cu tötä dreptatea sä ne pornimü cu nemilostivire și färä de milä asupra vösträ, în vreme ce este bine cunoscutü, cä acei ce facü acestü felü de vorbe cu adausulü de vrășmașü și pricinuescü grijä în inimile oștașilorü sunt necredincioși și haini; pentru care iatä cä vë scriemü la toți de obște boeri, negușitori și locuitori, parte bisericözscä și mirenözscä și ne facemü datoria creștinözscä de vë sfätuimü pärintesce fieși carele sä se päräsözscä și sä nu se cuteze mai multü a vorbi, ori cumü de nemți și de muscali, ci cätändu-vë trebile caselorü vöstre, alișverişurile și hrana pämentului, sä petreceți ca nisce raele credincioșe și supuse ale prea puternicei împörației, precumü sunteți datorii duprä lege, fär de a vë eși din gurä vorbe care nu vi se cade și așia petrecändü cu credință și cu supunere fiți fär'de nici o grijä și fär'de nici o îndoiälä și nu vë temereți nici de vre-o supörare a oștilorü nöstre, când veți fi credincioși, nici de vre-o hräpire și cälcare a țerei despre vrășmași, în vreme ce cätü pentru unü *cavalerü oblädutorü alü Sibiului, suntemü Domnia mé vrednici cu ajutorulü marelü Dumneșeu* și cu puterea oștilorü ce avemü a rözspunde și a veni de hacü! Iarü când nici dupä acözta nu vë veți părăsi de vorbe ca acelea, sä știți cä avemü într'adius ascunși ömenii nöstri, ca sä afle și sä dovedözscä pe celü ce va vorbi de nemți și de muscali ori cumü și deosebitü cä avemü porunci date la toți zabiții nöstrii, ca sä prindä pre aceia sä-i lege ori-care va fi acela și legatü sä-i trämität la Domnia nösträ; dar și hotärirea nösträ sä o știți cä nu avemü altä pedepsä a le face, ce numai capulü sä i-lü täiemü, îndatä cu mörte sä'lü pedepsimü, pentru cä nu numai odatä vi le-amü scrisü acestea și într'atätea rinduri și nu mai römäne ertare greșelilorü dupä ce amü ertatü odatä și de douë ori. Ce darü urmași dupä cumü vë poruncimü și feriti-vë sä nu cädeți în primejdie, fiindü-cä datoria creștinözscä ne-amü făcut'o. Sä știți cä hotärire avemü și înșine sä venimü în partea locului și pe unii cä aceia pe sub sabie i vom trece». 1788, Martie 21.

Eacă proclamațiunea :

«Vouă tuturor locuitorilor dela județ. Secuenilor, vă facem Domnia mé în scire, că ne amă însciințatū Domnia mé pentru ale vóstre netrebnice și ne-suferite urmări, cum-că în locū de a vă arēta cu sîrguință împrejurulū oștilorū nóstre, cari sunt orînduite pentru a vóstră ocrotire, spre a'și vėrsà sângele pentru voi și a sluji pentru pământulū vostru și pentru datoria care aveți ca nisce raiale ce sunteți, iar voi împotrivă făcendū, și nemulțamitori și necunoscători fiindū de truda și de cheltuēla cea gré ce facemū Domnia mé pentru a Vóstră izbăvire de cătră vrājmași, v'ați ridicatū după la casele și după la satele vóstre și fugindū și depărtāndu-vē de lângă oștirile nóstre v'ați ascunsū prin munți și v'ați apropiatū la vrājmași noștrii, cu gânduri ca să slujiți printr'ascunsū vrājmașilorū și ca să faceți mijlóce și povățuirī vrājmașilorū, ca să hrăpescă dela ostași noștri lucruri, care ne dă pricină a ne porni fără de nici o milă, ca să lāsămū lovirea vrājmașilorū și să vė lovimū pre voi, dāndu-vē în mânăle ostașilorū ca să vė facă *ciabun* și să petreceți cele ce n'ați gânditū și care noi n'amū voit'o a vi se face. In vreme ce noi nu așteptāmū acumū dela voi altū decât numai o slujbă în préjma oștirilorū nóstre și o credință dreptă, căci *dājdiile visteriei vedemū că vė împotriviți de nu le răspundeți*, zaherelile cele trebuinciose de hrana oștilorū iarăși nu le dați voi ca nisce datori ce sunteți a-ī hrāni, ci ale cumpēra Domnia mé cu grele cheltueli din alte părți și le trimetemū noi de aice, cum și lefile lorū și tóte trebuințele oștirilorū le implinimū vėrsāndū haznelile nóstre ; vre o primejdie iarăși n'aū pătimitū de cătră ostași căți aū stātutū și căți stāū din locuitori în orașū cu sîrguință și cu slujbă și se află neclintiți, nepetrecendū nici un rēū, afară numai de vre-unū hainū și spionū al vrājmașilorū noștrii. Apoi care pricină vřednică aveți a fugi și a dosi ? séu ce greutate și spaimă vė silesce de a nu sta în locurile vóstre, prin préjma oștirilorū nóstre, decâtū numai o rēutate viclénă și un cugetū rēū, cu care singurū voi cereți perirea vóstră cu faptele ce le urmați ? Pentru care să sciți, că până aicé aū fostū tótă milostivirea și rēbdarea nóstră și mai multū nu vomū poté suferi și cu hotărīre vė scriemū acéstă din urmă poruncă, ca să eșimū din păcatū ; să căutați toți de obște, mic și mare, parte mirenésca și parte bisesericéscă, până în 5—6 ȳile să eșiți de prin păduri și de prin muuți, să vė depărtați din préjma vrājmașilorū și întorcēndu-vē toți pe la sate, să aveți a fi prin prejurulū oștilorū nóstre, ca să le slujiți și să vė sîrguiți în trebile ostașilorū ca nisce raiale, precumū sunteți datori, făr de a nu dosi mai multū, pentru că de nu veți fi următori, pre viața împēratulū Ne jurāmū, că vomū întorce asupra vóstră oștile nóstre de vė va face *ceabun*, de vė va sfărīma și vė va zdrobi. Ci dar ascultați la acestea ce vė poruncimū, ca să nu petreceți aceea ce n'ați gânditū și mai multū nu vė vomū mai scrie, fără decât așteptāndū respunsulū întórcerei vóstre. Tolco pisah gospod. Iar de vė va lua cinevași cevași să veniți la Domnia mé și vė voiți implini tóte inapoī, că de nu vė veți veni la urmă-vē, și să eșiți din păduri și locuri ascunse, să sciți că inși-ne Domnia mé voimū să dāmū porunca să vė robescă și să vė trecă sub sabie ca nisce nesupuși» (1). 1788, Aprilie 19.

(1) Cod. XVII, fila 296.

Pe când pre țeranii îi silea să se întorcă la casele lor, de boieri amărâțul Domnii voia să scape, punându-i — cum vădușămă — sub privegherea Turcilor, peste Dunăre. Boierii nu pré voia să méréga acolo.... Ei găsiră pretextu, că au copii mici și că doicele nu voru să méréga peste Dunăre. Domnul înlătură acestu pretextu, poruncind în 11 Martie 1788, ca slugele și doicile să méréga peste Dunăre cu haremul boierilor, unde nu li se va întâmpla nici unu réu. Spătarul și Aga se aréte porunca doicilor și slugilor. Cele care voru fugi se voru pedepsi și se voru trâmite fără de voia lor la stăpâni peste Dunăre (1).

Negreșitu, de țeranii avé nevoie Mavrogheni să-i păstreze, pentru ca să se facă arăturii și să fie proviziuni de hrană în țéră. Chiar îi obligă la lucrarea pământului. Eată cărțile adresate de Domnii în Aprilie 18, anul 1788 către protopopi, preoți și la locuitorii spre spre acestu scopu (2):

Io Nicolae Petru Mavrogheni Vod. i gospod. zem. Vlas.

«Moliftelorú vóstre, protopopilorú, preoțilorú, diaconilorú, mazililorú, breslașilorú, slujitorilorú, orașenilorú, párcălabilorú de prin satele și orașele țérei Domniei mele și tuturor locuitorilorú, de obște vă facemú Domnia mé în scire, că după neadormita grijă ce avemú ziua și nóptea nelipsitú pentru paza țérei și a vóstră a vă feri și a vă ocroti de ori-ce nedreptate și împotrivre, am trimisú și trimitemú oștire la trebuinciósele locuri ca să sté împotriva vrășmașului și să nu le dé vreme a vă călca și a hrăpi lucrurile vóstre, care oștire fiind că au ale lor trebuincióse, rînduite și sciute de unde să le íe, avemú Domnia mé date strașnice porunci ca să nu vă supere și să vă bántúescă pre voi, ci íer să fiți incredințați la acesta, că atâtú oștile ce sunt în partea locului dinainte trimise, cât și cele ce se măi trimetú de aicea sunt numai pentru a vóstră străjuire de către vrășmași, și după poruncile ce au date de la noi, se vor feri și nu veți petrece nici unu réu dela dênșii, și pentru aceea nu numai a vă îngriji de ei nu trebuie, ci încă să vă înveseliți, primindu-i cu bucurie ca pe

(1) Cod. XVII, fila 279.

Pre țeranii și desertorii nu-i lasă să trecă peste Dunăre.

«Carte din 1788, Aprilie 11, către Daut-bașa, rânduitú cu 15 neferi paz-nimici la punctul Gigalia pe Dunăre să împedice trecerea peste Dunăre a desertorilorú și să inlesnescă intrarea în țéră a celorú ce voru să ia slujbă în óstea din țéră».

Cod. XVII, fila 292 verso.

(2) Cod. No. XV, fila 81, Arh. Stat. din București.

unii cari voescă să-și verse sângele și să se jertfescă pentru a vóstră mântuire de cătră vrășmașii Nemți; pentru care lipsindă orî-ce întristare din inimile vóstre, să vă apucați cu toții de lucrul pământului, ca să vă faceți arăturile și semănăturile cele trebuincioase, mai vârtosă la semănătura de orz să vă siliți mai multă, a ara mai multă, să aveți la vreme de cerere, ca să nu fiți siliți atunci a cumpăra dintr'altă parte bucate, curățindu-vă locurile i livețile vóstre de hrană, și făcendă câte sunt tóte spre chivernisirea caseloră vóstre, fiind că timpulă cu mila lui Dumneđeú se arétă fórtă bună, cu ploí și cu semne de îmbelșugare, și veți strînge ródele și ostenéla mániloră vóstre cu bucurie, pentru că Domnia mé suntemă hotărîți a ne pune viața în primejdie ca să păzimă țera și pe voi cu tóte averile vóstre, nevătămăți de cătră vrășmași, *tolco pisah gospod.*». 1788, Aprilie 18.

Orî câtă energie punè Mavrogheni de a ține în frâu oștirea turcă, ea neliniștea, pe alocurea locuitorii. Aștia s'a întemplată la Câmpu-lungă, care fu prădată de Turci.

Domnitorulă era amărită de acésta. Cređendă că țeranii ară fi mai încređetori în vorba boieriloră din Divană, pune atunci pre acei boieri cari îi remăseseră credincioși, să adreseze ei locuitoriloră fugiți din județulă Muscelă, apelulă următoră, din 11 Maiă 1788 :

Cărți dela boieri cătră locuitorii din județulă Muscel, a veni de unde sunt fugiți.

«*Hristos a învitată*»,

«Pré cuvioșiloră egumeni de pe la sfințele mănăstiri și schituri, molitfeloră vóstre protopopiloră, preoți și diaconi, i d-vóstră boieriloră, mazililoră, neguțitoriloră, breslașiloră, orășaniloră Câmpulungeni, plăiașiloră, părcălabiloră de prin sate și tuturoră locuitoriloră săteni de prin tóte satele ot sud Muscel, părintescă blagoslovenie trămitemă de obște, iar dela noi boierii dragoste și sănătate pohtimă dela milostivulă Dumneđeú ca să vă dăruiască. Măcară că îndestulă v'amă sfătuită părintesce printr'atâtea rînduri de scrisori și v'amă povățuită pe largă, cu pohtă din dragostea și durerea ce avemă, ca nisce patrioți, în ce chipă trebuie să vă purtați acumă la acéstă vreme, cu credința dreptă după datoria ce avemă cătră pré puterniculă Devletă împărătescă, pre carele dela Dumneđeú il avemă stăpănitoră, sub a căruia umbră amă trăită toți de obște și ne-amă chivernisită într'atâtea sumă de ani, ferindu-vă de tóte cugetele, urmările și mișcările, cari cantă vrășmașii a vă înșela și a cădă din credința și supunerea vóstră cé bună; dar fiind-că vrășmașii nu voră fi contenită nici acumă a amăgi pre norodă cu feluri de înșelăciuni și cu urmări netrebnice și fără de nici ună temeiu, silindă spre a vă face să eșiți din rânduiala supunerei vóstre, nu lipsimă iarăși de isnová printr'aceste cărți a vă scrie și a vă aréta că înși-vă vedeți și audiți urmările vrășmașiloră, că nici ună temeiu și nici o putere vrednică, séu scoposă bună nu aă asupra acestei țeri, ci numai ca să hrăpescă și să jăfuiască pe undă

voră puté ajunge hoşesce şi apoi fugă şi se întorcă ruşinaţi înapoi la hotarele lor. Decî când aceste sunt vèdute şi cunoscute de faţă că puterea şi temeînlă la dènşii nu este, nu trebuie să aşteptaţi nici dela Măria Sa Vodă porunci, nici dela noi sfătuirî şi învèţaturî, avèndu pildă totuşi fapta lor, ci însuşi din sine-vè să vè feriţi de amăgitori cu care amblă să vè înşele fără de a nu căuta la cestea ce sunt vremelnice şi trecètore şi stàndu întemeiaţi la credinţa şi supunerea vòstră, să aveţi a vè trage din prejurul lor, să fugiţi de ori-ce spionlicu şi slujbă printr'ascunsu a vrăşmaşilor şi să vè aflaţi pe lângă oştile domnesci, nedepărtaţi cu slujba şi cu sîrguinţă, fîndu că aceia mergu să-şi verse sângele pentru voi şi pentru noi toţi şi aû straşnice porunci date dela Măria Sa Vodă, a se purta cu voi bine şi a nu vè face nici unû rëu, în vreme ce Măria Sa Vodă le tràmite şi zaherelele cele trebuincloşe şi lefi din destul din haznatele Măriei Séle şi remâne la voi numai o slujbă şi sîrguinţă a arêta împrejurul lor. Iar pentru cele ce împotriva voinţei Măriei Séle aû urmatu acei făcëtori de rele ostaşi, aceia în Câmpu-lungu de aû hrăpitu şi aû jăfuitu mônăstirea şi pre oraşani, şi aû fugitu, multu scărbindu-se Măria Sa Vodă, auîndu de acestea, îndatã aû însciinţatu la însaşi pré puternica ordie împèrătèscă şi la serhaturî, după unde aû fostu acei ostaşi ca să-i prindă şi ca să dé focu caselorû lor să ardă cu totul, pedepsindu-i cu mórte. Şi pentru a vòstră pagubă ni-aû încredinţatu pré bine Măria Sa, că tôte până la una vi se va împlini din visteria M. Séle. De care veţi avé a arêta la urmă M. Séle pagubele vòstre şi vè veţi afla la tôte dreptatea şi îndestularea. Ci dar ascultaţi-ne la acestea ce ca pe nisce fii iubiţi vè învèţamû cu dragoste şi cu durere şi nu vè îndoiiţi, nici vè spèriaţi, că Măria Sa Vodă aû tràmisu şi tràmite necontenitu putere de oştirî îndestule asupra vrăşmaşilor de-i lovesce şi pe tôte çilele aduce la scaunul M. Séle vii şi capete de vrăşmaşi, precumû auçiţi şi avemû mare nădeje, că până la urmă vorû fi biruiţi desevèşitu şi vomû avé petrecerea nòstră iarăşi cu odihnă şi cu linisce, rugàndu pre milostivul Dumneçeu, ca să vè dăruiască pacea cea dorită, care o şi nădăjduimû» (1). 1788, Maiu 11.

In urma repetitelor isbânde din munţi, Mavrogheni obligă prăvăliaşii din Muscel, Argeş şi Prahova să-şi redeschidă prăvăliile şi să-şi urmeze în linisce negoţul lor :

3 cărţi deschise din 1788, Martie 19 la ispravnicii de Muscel, Argeş şi Prahova să silèscă neguţătorii din Piteşti, Câmpu-lung şi Ploesci ca să deschidă prăvăliile să vinđă fără frică, de ore-ce ôste numerosă din țèră 'i apèră de ori-ce bântuire, de vreme că şi de cătră vrăşmaşi nu aû mai remasu vre-o grijă căci cu mila şi ajutorul lui Dumneçeu pe ori unde s'aû arètatû «lovindu-i purtătorele de biruințe domnescele nòstre şi otomanicescele oştirî i-aû înfrântu, i-aû sfărâmatu şi aû curățatu locurile de dènşii. Iatã că vè poruncimû să se citèscă acèstă domnescă a nòstră carte acolo în oraşulû întru auçulû tuturor, ca fiescècare prăvăliaşu şi negustorû să aibă a-şi deschide prăvălia şi marfa lor, ca să-şi

(1) Cod No. XVII, fila 298.

facă alisverișul și neguțătoria lor fără de nici o grijă și sială de către nimeni, cărora să le arătați și acesta, că ori-ce pagubă li se va întâmpla și cât de puțin lucru li se va lua de cinevași în silă, Domnia mé vom respunde de la înșine» (1). 1788, Martie 19.

Nici vorba lui Vodă, atât de energică și atât de corespunzătoare adevăratelor interese ale țerei, nici sfatul de mai sus al boțerilor din Divan, nu putură opri pe unia din locuitori, împinși de austriaci și de muscali, de a se face cete de așa diși «*volintiri*», dar cari erau adevărate bande de hoți, ce prădaș și nelinișteaș țera și ucideaș ici-colo și câte un turc, ca să nu fie dișu că nu sunt *ostaș*.

Acastă stare de lucruri provocă pe Mavrogheni să dé în 26 Maiu 1788 următorea nouă proclamațiune :

«Tuturor locuitorilor de prin satele și orașele țerei Domniei mele, sēnitate! De obște vē facem de scire Domnia mé, că într'acastă vreme pōte vre-unia din făcători de rele cari sunt din firea lor nărăviți la hoție și la fapte netrebnice să cugete din sineși în gândul lor a se porni la câte rele și cu nume de *volintirie* să prade și să jăfuiască pre unde voru puté ajunge; precum și cei ce sunt voitori de rău patriei și de neodihna vōstră a raelelor, pōte să pue la cale pe vre-unul din cei proști pământeni spre a eși din rinduiala supunerii lor și se voru înșela a se porni cu arme și aface vre-o îndrăznială, ca să ucigă și să omóre vre-un turc, seú cu nume de *volintirie*, cunú s'au întēplatú în în cea-l-altă trecută rezmeriță și va aduce asupra vōstră locuitorilor vre-o bănuială care să vē pricinuiască vre-o peire și primejdie. Pentru care vē dăm în scire, că Domnia mé avem rinduite în tōte părțile și potiri pentru hoți și făcători de rău și puteri oștiri pentru lovirea vrășmașului, cum și a celor ce pōrtă nume de *volintirie* și nu voru puté lucra și săvērși nici un scopos rău al lor, nici voru puté fi urmările acele ce au fost în cea-l-altă rezmeriță. Dar cu tōte acesta fiind-că vremea este împārechiată și amăgitōre, când pōte iarăși să se înșele vre-unul din cei proști fără de minte și nărăviți mai dinainte, a cugeta în gândul lor vre-o pornire rea, și fiind-că Domnia mé voimú să trecem fără de nici o bănuială asupra-vē și fără de nici o primejdie, curgerea acestui rēșboi, după cum așa și nădăjduimú la mila lui Dumneșeu, nu lipsimú a vē scrie la toți de obște, că după cum Domnia mé nu lipsimú, cu multă trudă și grijă pentru voi și facemú atata cheltuială, vērșamú haznelile nōstre pentru paza țerei și a vōstră tuturor raelelor, despre ori ce făcători de rău, așa și voi trebuie să fiți cu privighere și cu bună luare aminte pentru unii ca aceia ce se adapă în gânduri deșerte ca acelea ca să nu cadă, cum dicemú, asupra vōstră vre-o bănuială când se va întēpla a face vre-un făcător de rău vre-o pornire rea, a ucide vre-un turc și vē veți primejdui voi cei nevinovați, și pre care veți pricepe că se află într'acestu

(1) Cod. XVII, fila 288.

felu de cugetu și gătiri mai dinainte să'lă dați de gâtă și să'lă arătați la zabiții noștri; cumu și cându se voru arăta de față unulu ca acela ămblandu la aceste fapte de hoție și de volintirie, seú voru fi eșitu din partea loculu vre-unulu, numai de cătu dându de scire potiritoru și zabiților noștri, să săriți și voi asupră-le cu toți dinpreună mari și mici cu ciomege și cu sape, ca să dați într'ênșii să-î loviți, să-î prindeți, să-î sdrobiți și să-î ucideți fără nici o sfială ca pe nisce hoți pricinuitoi de răulu vostru ș'ală patriei. Așia să ne aveți blagoslovenia! urmați după cumu vă scriemă pentru binele și folosulu vostru și celú ce va fi următoriu și veți prinde niscare-va hoți de aceia, seú îi veți ucide, acela nu numai va ave blagoslovenia lui Dumneđu, ca unú mintuitoru și izbăvitoru fraților lui creștini de făcătoru de rău, ce și de la Domnia mé veți căștiga mile și respălăiri pentru slujba și credința vóstră». (1) 1788, Mai 26.

XLV.

Incercarea austriaciloru d'a sparge centrulu liniei de frontă a lui Vodă. Victoriă nouă. Recompense la viteji. Bătăia la pasulu Buzău și la Curtea de Argeșu. Desertoriă austriaci.

În aceleași zile, dela finea lui Maiu 1788, pela 26 Maiu, oștirea lui Mavrogheni avu o nouă isbândă contra austriaciloru. Centrulu oștirii lui Sax-Coburgu căcă să spargă centrulu oștirii lui Mavrogheni din direcțiunea Focsaniloru, dar, cum deja arătarămú, nu isbuti de astă dată. La Odobesci se dete bătălia, în care austriacii fură respinși. Care încărcate de capete de ale vrăjmașiloru, mulți prinși vii, unú baeracú, osebitú de multe lucruri și agaoniseli fură spoliile opime (2).

(1) Cod. XVII, fila 302 vers.

NB. La fila 305 este un alt act aprópe identic.

(2) Cărți cătră zabiți de biruința ce s'au făcutú la Focșani, din 1788 Maiu 29. «Cinstiților D-stră Serascheri, Bimbași, Agale, Zabiți și tuturorú Ascherliilor ot sud . . . sênătate și vrednică biruință asupra vrăjmașilor vă pohtimú dela milostivulu Dumneđu. Vă facemú Domnia mé în scire, că astă-đi luní la 29 đile ale acestei luni ne veni mujdea dela Focșani în scrisú arătată, cum că biruitoarele oștile noastre lovindú pre vrăjmași ce se arătase acolo și biruindú i-au înfrântú și i-au isgonitú și ne trimitú care încărcate de capete de ale vrăjmașiloru și vii mulți și baieracú de ale lor, osebitú de multe lucruri și agonisele cu care s'au folositú oștile nóstre de la vrăjmași. Pentru care nu lipsimú a vă vesti acéstă biruință, ca să arătați D-tră zabițiloru și la toți ostașii spre a se bucura de acéstă biruință ce dá Dumneđu oștilorú nóstre și asemenea D-vóstră

Nouă răsplatiri se dau în 30 Maiu 1788 la oștenii distinși în această luptă. Lui Enache Buluc-Bașa i se va da dela Cămarășia Ocnei, o pensiune de banî 15 pe Ți și câte 10 banî pe Ți la neferii Dumitru Baraictarū, Stoica neferulū, Iane, și . . . «pentru slujba ce s'au arĕtatū la rĕsboiulū ce s'au fĕcutū la Odobesci i Focșanî în potriua vrĕjmașilorū nemȚi (1).»

La începutulū lunei Iunie, fiindū domnitorulū la Văleni în munte, i-au venitū veste de isbândă nouă asupra austriacilorū la vama Buzeului.

Despre această luptă (nu mă încumĕtū să Țicū rĕsboiū) vorbesce Pitarulū Hristache așia :

.
 «Îi veni bună vestire
 Că cei despre Austria (2).
 Aū fĕcutū o vitejie,
 Adecă, mergĕndū în susū,
 Pân' la vamă aū ajunsū,
 Și că vama aū coprinsū,
 Pre nemȚi cu totulū i-aū stinsū. . .
 Decî de grabă porunci,
 Tunurile sloboȚi.
 Pe-atunci trăsnia tunurile
 De le mergĕ fumurile,
 De trăsnetū multū și de plesnetū,
 IȚi sbura pĕrulū din creștetū.
 Iar peste pucine Țile
 După acē isbândire,
 VĕȚurămū numai că vine
 Vr'o sută de nemȚi, măi bine,
 Aducĕndu-î din apoî
 Turcii ca pe nisce oî;

de acolo, luândū pre DumneȚeū în ajutorū, să năvăliȚi cu îndrăzuelă asupra vrĕjmașilorū, că nĕdejdumū la mila și ajutorulū lui DumneȚeū că veȚi birui, după cum în tōte părȚile unde s'au arĕtatū aū fostū biruiȚi și s'au întorsū rușinaȚi și bĕtuȚi, de care așteptămū și de la D-tră veste de bucurie și fiȚi D-tră sĕnĕtoșî». 1788 Maiu 29.

Cod. XVII, fila 303 verso.

(1) Cod. XVII, fila 304.

Mai sunt și alte nume, cari par a fi de strĕini, ca Ivanciu Neferul, Zahul Neferul, Gheorghe Sideri, biv căpitan za dorobanȚi și Ioan SigȚovlĕșū asemenea. Acestorū doi Vodă li asigură câte 15 banî pe Ți pe tōtă viaȚa lorū și a copiilor lorū. (Același cod. XVII, fila 304).

(2) Oastea sa dela munte.

Unii vii, alții răniți,
 Și alții prin masdrace 'nfiți
 Vedeai pe turci, pe veri-care
 Cu câte un cap la spinare.
 Iar Mavrogheni vădându
 Atâția nemți aducându,
 Cu tunuri, cu terhanele
 De iarbă și cu ghioarele,
 Chiamă pre Turci, pe agale
 Și-i îmbrăcară cu blane,
 Pe alții i-a 'mpodobitū,
 Cu celenchiuri de argintū,
 Celenchiuri, blane, capode
 N'avé cin' să le mai porțe,
 Atâta era de dese,
 Nici marfă mai rămăsese.
 Croitorii, cojocarii
 Și sêracii argintarii
 Nu mai puté totū lucrându
 Blane, celenchiuri făcându...»

Acolo cădură 1000 de ostași austriaci, și au fost mulți prinși vii cumă arătă Domnitorul în următoarea ordine de ți pe oștire:

«Cinstiților d-văstră serascheri, bimbași, agale, zabiși și tuturor ascherliilor ce vă aflați . . . sănătate și vrednice biruințe asupra vrășmașilor vă pohtimū dela pré puterniculū Dumneđeū; vă facemū Domnia mé în scire, că astăzi Duminică la 4 ȝile ale lunei Iunii, ne veni veste bună la Văleni, cum că purtătoarea de biruință oștirea noastră iurudisindū asupra vrășmașilor nemți dela vama Buzăului, i-au lovitū forțe rău, pre cari cu ajutorulū lui Dumneđeū biruindu-i, peste 1000 au omoritū, au prinsū vii și au rănitū, osebitū de multe lucruri și agoniseli, cari au dobânditū oștile noastre dela vrășmași. Pentru care nu lipsimū a vă vesti tuturor acéstă biruință care dete Dumneđeū ostilorū noastre, ca să vă bucurați asemené și d-văstră luându pe Dumneđeū într'ajutorū să năvăliți cu îndrăsnelă asupra vrășmașilor și nădăjduimū la mila lui Dumneđeū că veți birui, dupe cum în tôte părțile unde s'au arătatū vrășmași au fostū biruiți; de care așteptămū și dela d-văstră vestire de bucurie, să fiți d-văstră sênătoși»(1). 1788, Iunie 4.

Altă hartă se întâmplă la Curtea de Argeșu totū în primele ȝile din Iunie 1788. Mavrogheni resplătesce la 10 Iunie 132 neferi și 10

(1) Cod. XVII, fila 364 verso.

Buluc-Bași pentru că, la curtea de Argeșu au apărât artileria, atacată de austriaci și au isgonit pre aceștia (1).

În urma acestor izbânde N. Mavrogheni trimite cărți dela boerii Divanului către vătașii dela platurî, prin care cărți, cu data de 5 Iunie 1788, Domnitorul ordonă tuturor păzitorilor de hotare să lase libera intrare în țară tuturor desertorilor din Țstea austriacă (2).

XLVI.

Bătăia la Timis. Victorie. Oastea lui Mavrogheni intră în Ardeal. Turnavitu caimacam.

În Iuliu Țstea lui N. Mavrogheni caută să străbată la Brașov. Cetele din oștire, cari aveau apărarea văiei Prahovei, avându tabăra la Câmpina, plecară spre Predeal și strebătură la Timișu în Ardeal unde întâmpinându Țste austriacă, s'au bătut cu acea și au dobândit victoria, după care au mersu totu înainte (3).

(1) Cod No. XVII, fila 307 verso. Cărți date la neferii din Argeș :

«Fiind că (buluc-bași, séu baraictaru, séu neferu feciorul lui, bucurescianu séu edrinela) s'au arătat u slujbă și cu saidacatu la Curtea de Argeș, stându cu viața lui de au păzit tunurile împărătesci, ș'au făcutu trebuincioșele mijloce ostășesci de au gonit pe viășmași, iată pentru respătirea slujbei lui amu datu acésta domnescă a noastră carte, ca să aibă a lua léfă dela Ocne, pe și câte bani de ce în totă viața lui și dupe mórtea lui să aibă copiii lui acésta milă». 1788, Iunie 10.

NB. S'au scrisu 132 cărți asemené la neferi și 19 la buluc-bași.

(2) «Boerii scriu acestor agenți administrativi, că Vodă s'au înscințat că vin soldați desertori din Ardealu cu dorința de-a se supune Domului, dar că nu cutéză a trece din cauza oștilor rânduite la hotar. Domnu poruncesce ca în taină vataji să vestescă desertorilor, că M. S. Vodă după firésca iubire de ómeni porunca au datu serascherilor ce se afla cu oștile la hotare, «ca cei ce cu capete plecate și cu supunere voru veni spre închinăciune, nu numai să nu-i vateme intiu nemicu ce încă cu blândețe primindu-i și cu bună siguranțe de paza loră la drumu, cu tóte ale loră întră și cu îndestulare de cele trebuincioșe ale mănăcării, să-i trimită până aici la luminatú scaunu Domniei, unde vor afla mângăere de la mila M. S. Vodă». 1788, Iunie în 5.

Cod. XVII, fila 306 verso.

(3) «Cinstiților Dumnelor Serascherilor (formula ca la cele-l-alte avisuri de victorii). De obște vĂ facemú Domnia mé în scire, că oștile noastre dela Câmpina, luându pre Dumneđu întru ajutoru și năvălindú asupra vrășmașilor,

Pitarulū Hristache amintesce de pornirea oștirea în direcțiunea Brașovului:

«Iar înapoi îi porniră
Dreptū la Brașov ca să-lū ia . . .»

Domnitorulū eșindū însuși la oște, lăsă în Bucuresci o căimăcămie, dar sufletulū guvernului era *Turnavitul*, contra căruia energicū scrie Pitarul Hristache. Mai întăiū acestū cronicarū arătă că Mavrogheni:

«Găsi dar a fi cu cale
Ca însuși să se pogore
Cu toți Turcii după el,
Să s'alégă la un felū,
Orī spre bine, seū spre răū,
In mila lui Dumneđeū,
Că se supărasă fôrte.
Vêdendū că nici cum nu pôte
Nici Brașovulū ca să'lū ie,
Nici Turcii spre Ruși mergé,
Incepu a se găti
Spre vrăjmași a se porni
Și strinsă tótă Turcimea
Și tótă a lui boerimea
Și ai curței mari și mici
Ciohodari și epaici,
Spătar, aga, dorobanți
Și Zapcii toți cei alți (1)
Și merse 'ntăiū cu ordia
In câmpū sub Mitropolia.
Șeđu dar câte-va dila
Acolo sub Monăstire,
Apoi iar se ridică
Și dreptū in susū apucă,
Luându'și oștirea tótă
Spre vrăjmași ca să se bată.

ca să intre în lăuntrulū lorū, pe la Timișū. unde întâmpinându pe vrășmași și lovindu-i fôrte răū, i-aū zdrobitū și i-aū sfărîmatū, luându mulțime de robi soldați vii și rōbe, cu stégurile lorū, dimpreună și cu tobele, iarū capete nenumărate ale celorū omoriți, din cari mulți vii și capete aū adusū astăđi aice la *scaunulū Domniei mele* și mergū înainte. Pentru care nu lipsimū a vē vesti și acéstă biruință (ca în cele anteriore)». 1788, Iulie 11.

Cod. No. XVII, fila 311 verso.

(1) Fotino țice că oștea adunată in țără de Mavrogheni se urcă la 100,000. T. II, pag. 176. trad. Sion. Asemenea D. Papadop. Calimah in Revista D-lui Tocilescu pe 1890. pag. 125.

Ear *aici* în București,
 Ți-era scârbă să privești,
 Că-și lăsase pre inbitulă,
 Adecă pre Turnavitulă,
 Vechil în loc ca să-î fie.
 Apoi vești blăstemăție,
 Din câți boeri rămăsese
 Pre dănsul îl alesese
 Mai harnică, mai practicos!
 Mojică, grosă și necioplită
 Ș'un fudulă deosebită...

Până și ună bletă Pitar Hristache se supără că ună omă de rëndă ajuge la o mare demnitate în țeră!...

«Vai, o! țeră românească.
 Vești cin să te stăpânească?
 Un Dumitru Turnavit
 Care n'ai fi mai gânditū.
 Păi să te dai la o parte
 Și să vești ale lui fapte!

Ca ce fapte?

Apoi avé o mândrie
 Lăpită de mojicie
 Și atâta semetie
 De nimeni nu vré să scie.

Dar puté Turnavitul alt-felū să albă autoritate asupra boerimeî rēu nărăvită?... Da, elū era aspru și mărețū cu boerimea:

«Veniaū la dănsulū boeri
 Pentru niscare-va trebī
 Ca la un stăpănitorū,
 Țereî oblăduitorū,
 Iar el ca unū blestematū
 Ședé resturnatū în patū
 Și boiarī în piciorē,
 Staū cu capetele gōle.
 Alte ori staū priu pridvor,
 Până se sculă din somnū.
 În scurtū se afla al vremi
 Al doile Mavrogheți,

Nu puteū boerii suferi un mojiću la așā rangū de locotenentū domnescū. Dar era el Turnavitu în adevēřū omū mândru, semețū ? Insușī Hristachē descrie portulū luī simplu, fără de nici o pretenție, de rēndū :

«Avé în cap o căciulă,
 Țuguiată ca o sulă
 Și cu ghebe în spinare
 De nu făceaū cinci parale,
 De aba roșie, ruptă,
 Cu ațā albă cusută,
 Cu poturi, cu imineī,
 Se deprinsese cu ei.
 Iar să'lū fi vēđutū călare
 Chiarū vātafū de haimanale,
 C'o grāmadă de voinici,
 Toți arnăuți, socarići,
 Avēnduī pe lângă dīnsul
 De nu puteai să'ți și rīsul...

Turnavitulū represintă pentru istorie acē clasă de boierinași și neguțitorī romāni, cari singurī rēmăseserā credincioși luī Mavrogheni și cari, urāndū boierimea înstreinată, începe să aibā consciință de naționalitate și de dreptū. Eatā strēbuniī celorū cari la 1821 și 1848 vorū lucra la mântuirea țerei de fanarioți, dar și de oligarhia boerescă.

XLVII.

Atacū simultaneū în munții Carpați. Apelū la cei din Văleni-de-munte. Isbānda dela Porcenī. Noulū atacū la pasulū Buzēului. Impresurarea Brașovului.

În același timpū cândū Mavrogheni 'și pusese în gīndū să iēe Brașovulū, el ordonā să se facā simultaneū atacuri și pe la alte puncte. Așia îlū aflāmū dānd ordine cetelorū sēle să atace Ardēlulū pe la vama Buzēului, pe când peste Oltū înaintaū în munți și pe la Orșiova cete de Turci. La acēstā ocașiune N. Mavrogheni adresēzā locuitorilorū din județulū Secuenī și celorū din Vălenī următorulū

apelu ca să ajute oștirea spre a o înlesni să mérégă înainte și li promise scutirea de biru, a lor și a copiilor lor.

Eată acestu apelu, din 14 Iulie 1788 :

«Tutororū locuitorilorū de la Văleni și din prejurulū Vălenilorū ot sud Saac sănătate. Fiindū-că cu ajutorulū lui Dumneđeū oștile nōstre *aū a face acumū năvălire asupra vrășmașilorū la vama Buzăului* ca să-i lovescă, nu lipsimū a vē scrie și vouă, că acumū este vremea cândū trebuie să vē arătați credința și datoria aceea ce vi se cade cătră prea Înaltulū Devletū pré puterniceī împărății pentru cea dintr'atata sumă de ani viețuire și chivernisélă cu care ați trăitū subt umbrele cele pline de milostivire ale împărăției sale, voi și părinții voștrii și totū nēmulū vostru și acumū este vremea cândū puteți a câștiga și a dobândi milī și privileghiuri, care nicī odată nu le puteți dobândi la altă vreme. Ce darū câți din voi veți arēta acumū slujbă împrejurulū oștirilorū nōstre la năvălirile împotriva vrășmașilorū împărăției și veți da ajutorū la cele de trebuința oștirilorū silindu-vē arētindū în faptă credința vōstră cu tragere de inimă și cu rīvnă ferbinte, silindu-vē cu slujba vōstră spre înlesnirea mergerei înainte și isbānda oștilorū nōstre, bine să scīți că nu numai nedajnici vē vomū face īu veci pre voi și pre toți copii voștri, ci încă și cu alte mile de privileghiuri și cu daruri vrednice vē vomū hărăzi pe voi și pe totū nēmulū vostru, care veți fi deosebiți din totū norodulū celū-l-altū de obște. Pentru aceea dēru nu vē leueviți, nicī perdeți acēstă vreme, care vē pōte face norociți, ci īnși-vē vē porniți din sine-vē ca să urmați câtū de mulți oștirilor nōstre la acēsta pornire, cu slujbă și cu credință și veți cuuōsce în faptă milele Domnieī mele» (1). 1888, Iulie 14.

Numai la finea lunē Iulie 1788 se realiză încercarea dela pasulū Buzăului și la vama de acolo. Pe la acestū punctū — mai lesne de āmblatū decât cum era pe atunci Predealulū, — oștea lui Mavrogheni înaintă victoriōsă spre Brașovū, pre care il și impresurā. Eată ordinea de ți prin care N. Mavrogheni vestesce acēstă isbāndire :

Cinstițilorū D-lorū Serashierī (formula).

«Vē facemū D-nia mé în scire, că alaltăeri lunī pré slăvitulū Ali-Pașa cu D-lorū agalile, zabiții și cu toți ascherlii noștrii de la Văleni, luādū pe Dumneđeū într'ajutorū aū făcutū iureșū la vama Buzăului, unde intrāndū oștile nōstre aū făcutū zaptū vama și tōte meterezurile și șanțurile vrăjmașilorū de acolo. Aū luatū oștile nōstre īntru stăpānire și tōte tunurile vrăjmașilorū câți aū avutū acolo; iar pe vrăjmași nemți câți s'aū aflatū la meterezuri īn vama Buzăului pe toți i-aū stricatū și i-aū omoritū și de acolo, cu ajutorulū lui Dumneđeū intrāndū īn lāuntru īn hotarulū vrăjmașilorū și mergēndū înainte aū ajunsū până la Brașovū; aū făcutū și Brașovulū muhaserea, pe care nădăjduimū la puterea marelui D-đeū ca să stăpānimū și cetatea Brașovului, īn vreme ce tōtă puterea vrăjmașilorū nemți aū fostū la vama Buzăului. Pentru care nu lipsimū a vesti . . . » (2) (formula).

(1) Cod. No. XVII, fila 312 verso

(2) Cod. XVII fila 314.

Era de sigurŭ, o isbândă însemnată acésta dela Pasulŭ Buzeului. Nu putemŭ crede ceea ce Ńice Mavrogheni în ordinea sa de Ńi, cã acolo era «*tótã puterea*» austriacilorŭ, dar, negreșitŭ intra în planulŭ lor de a întãri multŭ acestŭ punctŭ, cãci cu mișcarea aripei stinge austriace care înaintã spre Odobesci și Focșani, trebuia sã fie combinatã o pogorire de oștire austriacã din pasulŭ Buzelui, ca sã coprindã între douë focuri oștea romãnã-turco din Focșani. Victoria dela Pasulŭ Buzelui asigurã spatele centrului oștirea lui Mavrogheni și sub impresiunea bunã a acestei victorii, care ȳ deschide calea spre Brașovŭ, începe ataculŭ general alŭ liniilorŭ austriace din Oltenia.

XLVIII.

Mersulŭ campaniei în Oltenia. Luarea Rușavei. Șenlic la Bucuresci.

Mai numeroșe ordine de Ńi avemŭ cu referința la succesulŭ trupelorŭ din Oltenia spre munți și peste munți. Dãmŭ în notã aceste diverse ordine de Ńi. Primulŭ este din Iulie 31, anulŭ 1788, relativŭ la lupta dela 27 Iulie, la Rușava. Oștirea turco-romãnã luã Rușava și Lazaretul și Jupalnicul și satulŭ Tufurile. Aŭ peritŭ 2500 Austriaci și s'aŭ luatã 10 tunuri. Scirea acéstã o dã lui Vodã cãpitanŭ Mihaiŭ Stiucã ispravniculŭ din Mehedinți, din chiar locurile din Ardélŭ unde strebãtu oștea (1).

(1) Eatã și ordinea de Ńi relativã, comunicatã și boerilorŭ din Nicopole, doarŭ vor intriga mai pușinŭ :

Cinstișilorŭ d-vóstrã Seraschierŭ etc. (dupã formulã ordin.).

«De obște vë facemŭ în scire, cã astãđi luãndŭ Domnia mé însciințare cum cã purtãtorile de biruințã oștile pré puternicei împãrãșii și cu oștile nóstre dinpreunã cu M. S. Hasanŭ pașã Seraschierulŭ și cu Maimișŭ pașã, Joi în 27 ale acestei luni la 3 césuri din zi, lovindŭ pre vrãșmașii nemți la Rușava, cu ajutorulŭ pré puterniculŭ Dumneđeŭ i-aŭ biruitŭ, i-aŭ izgonitŭ și dupã ce aŭ fãcutŭ zaptŭ Rușava cãlcãndŭ și lazaretulŭ nemțescŭ, asemené i-aŭ biruitŭ, i-aŭ izgonitŭ și de acolo. Și intrãndŭ înãuntru în hotãrele lorŭ aŭ fãcutŭ oștile nóstre zaptŭ dinpreunã cu *Rușava și Lazaretulŭ și Jupalniculŭ și satulŭ Tufurile*, la care acestŭ

În același ordinu de Ți Mavrogheni vestesce și altă mică isbândă dela Porceni din susu de Têrgulü Jiului. Despre acéstă isbândă este și unu altü ordinu de Ți deosebitü, din Augustü 4 (1788) (1).

Al treilea ordinu de Ți, din Augustü 6, vestesce înaintarea oștirea turcescî pe Dunărea, după luarea Orșovei, și luarea cetăței Inic-Calesi (2).

resboiü peste 2500 de vrășmași nemți, ostași, aü cădütü morți și s'aü prinsü vi-afară de alți robî și röbe, le-aü luatü și 10 tunuri cu gebhanelele lorü și multe alte *lafuri* aü dobânditü și s'aü îndestulatü oștile nöstre de la vrășmași. Unde trecëndü de altă parte și din împărătescă ordie a Devletului împărătesc, Măria Sa Cherkez pașa cu putere de obște, aü iurndisitü cu toțiî înăuntrulü hotarelorü vrășmașilorü și cu ajutorulü lui Dumneđeü mergü înainte. Care acéstă vestire o scrie Domniei mele chiarü din lăuntrulü lazaretului nemțescü Căpitanü Mihaiü Știucă ispravniculü Mehedințilorü și cu Capikihaiaoa nöstră, cari aü fostü rinduiți dinpreună cu oștirile și deosebitü ne-aü pliroforisitü și prin cuvëntü cătane din ale țerei ce aü adusü Domniei mele aceste cărți de vestire, cari aü vëdütü cu ochii lorü aceste biruințe și sunt adevărate. Pentru care acéstă bună vestire făcëndü cuviincios *şenlic* aice la scaunulü Domniei mele, nu amü lipsitü mai äntei a proslăvi numele marelü Dumneđeü celü dreptü judecătorü, carele întru respătirea nedreptei porniri a vrășmașilorü i-aü osinditü chiarü în loculü unde aü făcutü ei äntiaa începere a pricinei resboiului, de aü călcatü și aü datü pricină de pomină a oștilorü Devletului pré puternicei împărățiü, dändü biruința oștilorü nöstre de i-aü junghiatü și i-aü sfărîmatü. Osebitü de aceste biruințe ce s'aü făcutü la numitele locuri ni-aü venitü și altă veste dela Tîrgulü-Jiului, cumü d-lui Cara Mustafa, cu 300 de *atlı* lovindü pe vrășmași ce era la Porceni, unde spărgindu-le ordia, peste 200 de *ceadiruri* le-aü tăiatü, le-aü sfărîmatü și din vrășmași multă sumă aü omoritü și aü prinsü vii și pe căți aü scăpatü i-aü înfundatü într'unü locü strimtü făcëndü-i muhaserea din tóte părțile, cari nădăjdiumü la mila lui Dumneđeü că nici aceia nu vorü scăpa. Deci nu amü lipsitü printr'acéstă Domnescă a nöstră carte a vesti și d-vóstră tuturorü (*Restulü după cumü în tóte*) 1788, Iulie 31.

Cod. No. XVII, fila 313.

Asemené carte s'aü scrisü și la d-lor boeriî de la Nicopolc.

(1) « . . . în scire, că pré slăvitulü Ibraim Pașa cu d-lui Cara-Firtaf (?) i cu d-lor zabițiî și cu tóte oștile ce era la Têrgulü Jiului, plecändü asupra vrășmașilorü la Porceni, i-aü lovitü și le-aü sfărîmatü ordia de acolo dela Porceni și stricatü cu puterea lui Dumneđeü, förte rëu. Din care förte mulți aü omoritü și aü luatü vii robî cu tóte *ceadirurile* lor, de aü și tăbăritü și aü rămasü oștile nöstre într'acelü locü ce aü făcutü zaptü și de acolo inträndü oștile nöstre în lăuntru hotarelorü vrășmașilorü aü iurdisitü asupra Sibiilor. Pre care nu lipsimü a vesti d-tră acéstă biruință. . . » (formula) 1788, August 4.

Cod. XVII, fila 314 verso.

(2) « . . . Scire, că după ce cu puterea lui Dumneđeü oștile nöstre a făcutü zaptü Rușava, Jupalnicul, Tufurile (*sëu Tuurile?*) și aü sfărîmatü pe vrășmași ce era acolo, mergëndü înainte pe hotarele vrășmașilorü, pe Dunăre în susü, aü

Oștile din Jiū, după bătălia dela Porcenī, mergū înainte și iaū vama Vulcanuluī, unde Austriacii perdū 4 tunuri și multe proviziuni diverse. Ordinulū de ȃi din 7 Augustū 1788 vestesce acēstā isbāndā și dā sciri și despre luarea Mehediei (1).

Dupā fie-care victorie, la Bucuresci se face «*senlic*» adecā paradā și slobodire de tunuri de bucurie. Asemene isbānde Mavrogheni nu utā sā le vestescā și boerilorū din Nicopole, ca dōrā sā stē liniștiți și sā nu cuteze a intriga.

În direcțiunea Cāmpu-lunguluī încă, în primele ȃile din Augustū, intrarā oștile de sub seraskieratulū lui N. Mavrogheni, de prādarā în Ardēl mai multe sate (2).

iurudisitu asupra cetăței ce avea vrășmașii pe Dunāre, care cetate se numesce Inic-Calesi, Māria Sa Hasan-Pașa seraskerulū cu luminatulū Laz Meimiș-Pașa după uscatū și după Dunārea cēta Caiclarā și Șaicī, unde avēndū vrășmașii cincī tãbiū cu tunuri îndestule, aū bătutū resboiū cincī cēsuri cu vrășmașii, pre cari cu ajutorulū lui Dumneȃeu i-aū biruitū oștile nōstre făcēndū zaptū cāte cincī tãbiile lor și pre toți vrășmașii acei cetăți i-aū chirdositū fōrte rēu. Pentru care acēstā biruințā amū datū slavā lui Dumneȃeu și amū făcutū șenliculū celū cuviinciosū cu foculū tunurilorū, aici la domnēscā nōstrā curte. Decī nu lipsimū a vesti și d-tre» (formula). 1788, August 6.

Cod No. XVII, fila 315.

(1) « . . . Scire, cā d-lui Cara Mustafa Bimbaș cu cei-l-alti zabiți și cu tōte ostile nōstre dela Tīrgu Jiului, după ce cu puterea lui Dumneȃeu aū bătutū pe vrășmașii ce era la Porcenī, sfārmāndu-le fōrte rēu ordia, totū aceste oști, mergēndū de acolo înainte biruitorī, aū făcutū zaptū și vama Vālcānuluī, unde mulțime de vrășmași aū omoritū și aū prinsū vii; le-aū luatū și 4 tunuri cu gephanelile lor, cēdiruri, zaherele și totū ce aū avutū și de acolo intrāndū în nāuntrulū hotarelorū vrășmașilorū, mergēndū înainte, făcēndū biruințā și luāndū prāȃi dela vrășmași; de altā parte M. Sa Hasan-Pașa Seraschierul, precum v'amū însciințatū, după ce cu puterea lui Dumneȃeu aū făcutū zaptū Rușava, Jupanic, Tufurile și aū făcutū acolo atāta sfārimare vrășmașilorū, mergēndū înainte biruitorī, aū făcutū zaptū și cetatea Mehedia, unde multe zaherele și alte agoniseli aū luatū ostașii nōștri dela vrășmași și iarāși cu ajutorulū lui Dumneȃeu mergēndū înainte, făcēndū biruințā, pentru care acēstā bunā-vestire amū datū slavā lui Dumneȃeu făcēndū *șenlicū* celū cuviinciosū aici la Domnesculū nostru scaunū cu foculū tunurilorū. Ci dar nu lipsimū a vesti și d-tre . . . » (formula). 1788, August 7.

Cod. XVII, fila 315.

(2) « . . . Scire cā astăȃi amū primitū veste de bucurie dela Cāmpu-lungū, cum cā dintre ostile nōstre ce avemū rīnduite acolo, o sumā de ostași oreștini adecā Ghiuler-Agasi cu buluc-bașii și cu o sumā de neferi aū intratū în hotarele vrășmașilorū, aū sfārimatū fōrte rēu pre vrășmașii ce aū întēminatū,

La 16 Augustū se vestesce intrarea oștilorū turco-române și pe la pasulū Branū în Ardél, cu intențiunea de ași face junctiune cu óstea trecutā prin pasulū Buzēului, ca să realizeze înconjurarea Brașovului (1).

Câte-va zile apoi (August 21 și August 26) Domnitorulū aduce la scirea tuturorū, că óstea sa turco-romānā, intratā în Mehadia, a fostū din noū atacatā de óstea austriacā, dar că acestā fu bātutā, după care óstea turcā înaintā în Ardeal și «aū făcutū și Temișóra muhaserea» (2).

omorindū mulți și luāndū vii; aū călcatū sate de unde mulțime de robī și de róbe aū luatū, familii întregi și copii, ergheliī de caī, 200 oi și alte vite aū luatū oștile nōstre. Pentru care nu lipsimū a vesti și d-tre» (formula). 1788, August, 10.

Cod XVII, fila 316.

NB. Asemene cārți s'aū trāmisū la boțeriī din Nicopole.

(1) « scire, că astā-đi ne aū venitū veste de bucurie dela Cāmpulungū, cum-cā pré slāvitulū Osman-Pașa cu puterea oștilorū ce avemū rinduite acolo, cu ajutorulū lui Dumneđeū aū intratū în vama dela Branū, unde lovindū pre vrājmași nemți fórte i-aū stricatū, de care 5—600 aū omorītū, între cari aū căcutū și unū ofițerū mare și 3—400 aū luatū vii. Aū luatū și 6 tunuri ale vrājmașilorū și multe alte agoniseli aū dobānditū oștile nōstre și așa după ce amū biruitū acolo și amū făcutū numita vamā zaptū, intrāndū în lāuntru mergū oștile nōstre înainte asupra Brașovului, care și acela nādājdumū alū stāpāni cu voia lui Dumneđeū. Pentru care acestā biruință amū dat slava lui Dumneđeū făcēndū *șenlic* celū cuviinciosū aicē la Domnēscā nōstrā curte cu focu tunurilor. Decī nu lipsimū . . . » (formula). — 1788, Augustū 16.

Cod. No. XVII, fila 317.

(2) scire, că după ce cu ajutorulū lui Dumneđeū, oștile pré puternicei nōstre împērāții, aū făcutū zaptū Mehadia trecēndū și în lāuntrulū atāta cale, precumū v'amū însciințatū în trecutele zile, vrājmașiī căți scăparā dintr'acestū rēsboiū mai înmulțindu-se și ispitindu-se acum de isnovā resboi împotriva puterilorū oștireai nōstre totū acolo, asupra cărorū iurudisindū M. Sa pré slāvitulū Hasanū Pașa seraskierū cu puterea oștilorū împērāției, i-aū biruitū și acumū cu ajutorulū lui Dumneđeū fārāmēndu-i fórte rēū, luāndū iarāși mulți robī vii și atātea tunuri. Și astāđi se aflā întinse corturile oștilorū nōstre cu M. Sa Seraskierū înlāuntru în Mehadia și dincolo de Mehedia, inaiute de atāta cale. (formula *șenlic*, tuunri etc. . .). 1788, Aug. 21.

Asemene cārți și la boeriī din Nicopole.

Cod. No. XVII, fila 318.

« scire că M. Sa Cerchez Pașa Seraskierulū, și pré slāvitulū Meemișū Pașa, cu putere de oștiriī din ordia ruma după ce aū făcutū zapt Mehadia și cetate Enikale și aū făcutū atāta biruință luāndū mulțimi de

Din ordinul de ȃi pe oștire, dela 26 August, se vede că 6stea lui Mavrogheni nu însocesce pre Turci spre Timișora, căci ținla operațiunilor s6le belice, era coprinderea Brașovului și defensiva pe hotarele despre munții Carpați. Când e vorba de «*Timișora*», Mavrogheni scrie, că se speră că acea celate o vor6 lua în stăpânire «*oștile pré puternicul6 împ6rat6*» iar în ordinea de ȃi dela 16 August scrie, «*că merg6 oștile n6stre asupra Brașovului, care și acela nădăjduim6 al6 stăpâni*».

În același timp6 6stea turcă din Belgrad luase Zemlinul. În Bosnia cu puține ȃile înainte 6stea turc6scă dobândise biruința contra ostirei austriace (1). Aripa stângă a oștirei turcesc6 pașia din isbândă în isbândă.

rob6 vii și morți, capete nenum6rate, și atâta sumă de tunuri ale vrăjmașilor6, precum6 v'am6 însciințat6, merg6nd6 înainte biruitoari, au făcut6 și Temișvarul muhazerea. Pentru care ne însciinț6ză capichehaiaoa n6stră din ordihumaium cum că M. Sa pré înălțat6, pré luminat6 stăpinul6 nostru vizir6, au scris6 vrăjmașilor6 ce se află închiși în Temișvar6, cum6 că de se vor6 închina și de se vor6 supune a se da făr de resboi6 și a se închina la oștile n6stre, vor6 av6 rai și t6tă milosivirea și nu vor6 petrece nici o primejdie. De care și așteptăm6 negreșit6 însciințare cum6 că s'au închinat6 și au făcut6 cu voia lui Dumneȃeu zapt6 și Temișvarul6, după prósta starea și neputința în care se află vrăjmașii. De altă parte veți sci, că M. Sa Abdi Pașa Seraskierul6, cu puteri de oștire din Beligrad6 iurudisind6 asupra Zemlinului 1 au făcut6 cu ajutorul6 lui Dumneȃeu zapt6 și astăȃi se află sub stăpinirea oștilor6 pré puternicul6 împ6ratului nostru și este otărire a pré luminatului stăpinului nostru (Dumneȃea să-i fie ajutor6) că despre am6ndou6 părțile aceste ad. M. Sa Cerchez6 Pașa cu slăvitul6 Meemiș6 Pașa despre Timișvar6 și M. Sa Abdi Pașa despre Moncaci, cu puterea oștilor6 ce au merg6nd6 înainte să ia și *Budinul6* vrăjmașilor6, pe care și nădăjduim6 la ajutorul6 lui Dumneȃeu să-l6 stăpânescă purtăt6rele de biruinți oștile pré puternicul6 împ6ratului nostru». 1788, Aug. 26.

Cod. No XVII, fila 319.

(1) « . . . Scire că purtăt6rele de biruința oștile pré poter. împ6ratului nostru, după ce au făcut6 zapt6 Mehadia și au prăpădit6 pre vrăjmașii s6i, au intrat6 și cale de dou6 césuri în lăuntrul6 hotarelor6 vrăjmașilor6, luându-le nenum6rați vii și capete și 50 de tunuri din care 10 au oprit6 M. Sa Seraskier Asan-Pașa lângă M. Sa, iar 40 leau6 trimes6 la *ordihumaium*. Și iarăși am luat6 veste cum-că vrăjmașii intrând6 în Bosna cu atâta 6ste, cu ajutorul6 lui Dumneȃeu s'au întors6 rușinați și stricați fórte r6u. Au prins6 și mulți rob6 unde au fost6 acolo la ac6stă bătălie și însuși imperatorul6 nemȃesc6 și s'au jurat6 cu otărire asupra Bosniei să nu mai cerce cu r6sboi6. Și iarăși am luat6 veste cumcă vrăjmașii ce au fost6 în potriua Belgradului s'au tras6 cătră partea Mehadiei lăsând6 câte-va 6ste pentru paza Belgradului. Asupra cărora năvăbind6

Despre isbânde de la Mehadia s'au bucurat mult și Divanul din Constantinople, carele trâmise lui N. Mavrogheni un firman vestitor isbânde. Urméază atunci noua proclamare din Septembrie 8 anul 1788 prin care N. Mavrogheni vestesce sosirea și coprierea firmanului (1). Acestu act era de natură a mai potoli și amâna intrigele boierime, dar nu și a le curma definitiv. Eată actul acesta :

Patru cărți ce s'au făcut de vestire pentru răsboiul ot Mehadia și altor locuri de acolo.

« Zemli Vlahiscoe Cinstitoru D-tre saraschieru, bimbași, agale, zabișilor și tuturor ascherliilor ai Domniei mele. — Vă facem în scire, că prin vrednic de închinăciune pré înaltului împărătescu firmanu, care acună ne au venit cu d-lui cinstitoru Huseinu Aga Bărbier-Bașa al pré înaltului Viziru, ni se vestesce, că cu ajutorul lui Dumneșeu, purtătoarele de biruințe oștiri ce au fostu pornitu spre răsboi din câmpul Fetislamului și au trecut pe la Vidin dincôce în pământul țerei românesce. cu povățuirea înaltului Hasan-Pașa seraskierulu, au luat sub stăpânire lazaretulu ce este aproape lângă palanca Rușavei și pe Nemții cari erau în lăuntru, ca la 6000, pe cei mai mulți i-au trecut sub sabie, pe cei-l-alti i-au robitu, care lazaretulu fiind-că era locașu negușitoriloru, au dobânditu purtătoarele de biruință oștiri întregi magazii, pline de feluri de averi, argintării și mulți robi și robe. Care aceste aușindu-le oștile ce era în potrivă la Fetislam, cu mare rivnă au alergat și ei la răsboiu. Deci vedându pornirea purtătoarelor de biruință oștiri, vrăjmașii au perditu nădejdea mântuirii lor și precum cei ce se innecă în marea, copriindu în brațe cât de mică lemnă ce ară găsi, cu nădăjde că voru pute păzi (scapa), au făcutu șanțuri i meterezuri late și adânci aproape de un munte care este la Boazu Mehadie și cu parcani și șarampoi au făcutu mare tabie cu meștesugă învățat și bine scintu și înăuntru șanțurilor ce au făcutu au abătutu și girla ce trece pe dinaintea Mehadie și pe dinapo au întăritu tabiile puindu tunuri multe și cumbarale. Și cu acestu mijlocu măcară că se vedă lucrulu cu anevoie, dar nădăjduindu la Dumneșeu într'ajutoru, au năvălitu purtătoarele de biruință oștile împărătesce asupra pâlancei ce este în partea dréptă a Boazulu și după ce s'au răsboit vitejesce șile trei, în cé după urmă, cu multe năvăliri, vântulu biruinței au suflat în partea otomanicesciloru oștiri și așa s'au luat în stăpânire și numita palancă și vrăjmașii cari erau în lăuntru toți sașu prăpăditu, și la 25 ale

M. Sa Abdi-Pasa, cu ajutorul lui Dumneșeu i-au prăpădit și au intrat purtătoarele de biruință oștile pré putern. împăratulu nostru în pământul vrăjmașiloru cale de 8 césuri în lăuntru. Pentru care aceste biruinți s'au făcutu șentlic mare la ordihumaium cum și noi aici la Domnésca noastră curte am dat slavă lui Dumneșeu cu foculu tunurilor. Deci nu lipsimă a vesti și d-tre» (formula) 1788 Augustu 13.

Cod. No. XVII, fila 316.

(1) Veđi En. Văcărescu, și Dionisie Eclesiarcul despre aceste fapte în Tesaur de mon. T. II.

lunei zilcada, Joi, în numita palancă care este în vârful muntelui scoțându câte-va tunuri au început războiul din partea otomanescilor oștiri asupra meterezurilor nemțesci ce era în cel adevărat boază, bătându cu foc de trei părți purtătoarele de biruință oștirile noastre ale împărăției, care oști năvălind cu sabie și cu sulite și nădăduind la Dumnezeușcul ajutor, au intrat în frica în inimile vrăjmașilor și desnădăduindu-se gheșnerul nemților au fugit împreună cu oștea sa. Care fugă a lor făcându-se cunoscută a doua și dimineță, au intrat purtătoarele de biruință oștirile împărătesci de au făcut zapt meterezurile. Deci numitul Serasker-Pașa gonind pe fugiții nemți dela cetatea Mehadii două trei ceasuri înainte, s'au făcut și alt război cu *Ungurii ce sunt îmbrăcați în heră*, cari erau spre ajutorul fugiților Nemți și în cè după urmă și îmbrăcați în heră nesuferind năvălirea oștirilor otomanesci au fugit și ei. Și așa cetatea Mehadii rămăind deșertă de omeni, fără de greutate s'au stăpănit de către pre puternica împărăție. La această dar mare biruință sunt nenumărate vitele și robii și robele și averile cari au intrat în mâinile biruitorilor otoman. Cătră acestea locul ce se numește *Inicu (Enicale)* care este chieea Dunărei fiind stăpănit de oștile otomanesci, o sumă de vrăjmași luând cele trebuinciose cu dênșii au mers și s'au oștit cu dênșii acolo și așa oprindu-le trecerea Dunărei. Pentru care orindutul care era acolo asupra lor Mimiș Pașa năvălind asupra vrăjmașilor și multă strimtorindu-i s'au închinat și cu acest mijloc au luat întru stăpănire tot locul acela și s'au deschis drum spre Belgrad pe Dunăre; care aceste vestiri de bucurie ale marelor biruințe ce au făcut otomanescile oștiri, ni se poruncesce prin mai sus numitul înaltul firman, ca arătându-le la cei ce se cade, *să ne silim cu oștirile ce sunt orinduite aici, a înlesni mijloce spre luarea Brașoului*; drept aceea nu lipsim a vesti și d-vostre acesta pre larg adevărite pentru mai sus numitele mari biruințe care au dat și da Dumnezeu oștirilor noastre asupra vrăjmașilor, ca să vă bucurați și să slăviți pre Dumnezeu pre carele luându-l și d-tre într'ajutor să năvăliți cu îndrăsnelă asupra vrăjmașilor». (1) (*după formula cunoscută*). 1788. Sept. 8.

În cursul unei Septembrie nouă victorii sunt semnalate prin ordine de și ale lui Nicolae Mavrogheni. În 13 și 19 Septembrie 1788 Domnitorul anunță victoria mare dela Caransebeș, unde Turcii luară nu mai puțin de 5000 prizonieri și 200 tunuri de diverse calibruri. Caransebeșul rămase o ruină în acest război (2).

(1) Un original în mâinile noastre.

(2) « . . . în scire, că astăzi la 13 ale unei acesteia ne-au venit veste de bucurie, cum că purtătoarele de biruințe ostile pre puternicul împăratului nostru, lovindu-se cu oștile nemțesci în lăuntru la Caransebeș, cu ajutorul lui Dumnezeu au biruit și au sfărîmat puterea nemțului, făcându și Sabeșul zapt, unde au fost și însuși Craiul lor, carele spăimântându-se de lovirea oștilor otomanesci, noștea, Sâmbătă spre Duminică, la 8 césuri, au fugit și pentru care această bună vestire am slăvit . . . ». 1788, Septembrie 13.

Cod. XVII, fila 323.

În 18 Septembrie nouă avantaje fuseseră obținute contra austriacilor, pe linia Vâlcanului. Numeroase sate se supuseră și oștea română-turco înainteză contra Sibiului (1).

(1) «. în scire, că d-lui Cara-Mustafa Aga, și cu slăvitul Ibraim Pașa din preună cu oștile de la Craiova după ce au făcut zapt Lazaretul Vâlcanului și au călcatu toate cele din prejur sate ale vrăjmașilor, luându atâtea rob și robe și mulțime de vite în multe rânduri, au eșit și au intrat la ceabun oștile noastre mai în lăuntru, întinându-se cale de trei césuri, de unde cu multe agoniseli se întorcea îndestulați și folosiți până au ajuns și la locul ce se numesce Poiana, unde era la 6000 de vrăjmași îmbrăcați cu fier și alți soldați ostași, cari spăimântându-se de puterea oștilor noastre, s'au sculat de la locul lor și au fugit. După a căroră fugă toți locuitorii satelor părți locului vedându-se că au rămasu singuri, nefiind vrednici stăpânitorii lor, s'au închinat la oștile noastre și s'au supus a fi raele ale pré puternicului împératului nostru cerându ca să aibă milă și mângâere. De care acéstă fugă a vrăjmașilor și supunere a toate satele părți locului, aducându răspunsul numiților la căpeteni ot oștirile noastre, s'au pornit totă puterea oștirelor, de mergu înainte asupra Sibiului, care, cu vrerea lui Dumneđeu nădăjduim a-lu stăpâni și pre acela. Deci făcându obicinutul șenlic cu focul tunurilor aice la domnesca noastră Curte nu am lipsit a vesti și d-vóstră». (*formula ordinară*) 1788, Sept. 18

Cod. No. XVII, fila 327.

«. Eri v'amă înscințat biruințele care cu ajutorul lui Dumneđeu au făcut oștile otomanicesci în partea locului din Lazaretul Vâlcanului până la poiana unde este cetatea vrăjmașilor, astăzi iarăși am primit și alte noui vestiri de bucurie. cum că oștile noastre, ce sunt sub chivernisirea lui Naime Ibraim Pașa și a d-lui cinst. Bimbașu al nostru Cara-Mustafa Aga, după ce au intrat și s'au lățit în lăuntru în pământul țerei vrăjmașilor, coprinându îndestulă parte de loc, făcându ceabun au ajuns și la ținutul și la orașul Ahcea, care sunt departe în lăuntru ca la 15 césuri și prădându din prejur satele le-au și făcut zapt și au rămasu acolo oștirile, de unde îndată atât boerii, neguțitorii ce se afla acolo, cât și din cei de josu cei mai aleși au scris arzuhalu cerându la oștile noastre ca să le dea (*pace?*) că se supun singuri, făgăduindu-se să se facă și ei raele, ale pré puternicului împératului nostru și să plătescă haraci, a căroră plecăciune primind-o oștile noastre. au intrat în lăuntru în *casa bali* (?) de unde au făcut zapt armele vrăjmășesci câte se afla acolo și gephanele îndestule, și astăzi se afla oștile noastre în numita *Casa Ahcea* dându-le locuitorii părți locului tainuri zaherele cele trebuinciose oștilor noastre. Deosebitu de acestea acum ne-au scris și M. Sa pré înălțat și pré luminat vizir stăpînul nostru vestindu-ne pe largu războinlu și biruința ce au făcut oștile otomanicesci la Caransebeșu, de care am scris cărțile Domniei mele de înscințare D-vóstre, de prăpădirea vrăjmașilor, unde au fost și împératul lor, carele spăimântându-se, nóptea au fugit din preună cu oștile sale, în care fugă a lor dându pedestrima peste călărime ca nise înfricoșati și socotindu-se unii pe alții de vrăjmași s'au sfărîmatu tăindu-se și înjunghiindu-se între dênșii și într'acé junghiare a lor au pornit M. Sa pré înălțat viziru odată asupră-le cu mare năvălire puterea oștilor M. Sale, și lovindu-i au luat 5000 de rob și peste

XLIX.

*Mavrogheni în Ardél. Șapte sate se supunū.
Proclamațiunī diverse.*

N. Mavrogheni împedicat-a maltratarea de cătră Turcī a Românilorū din Ardélū ? Lucrulū acesta era greū de făcutū, totuși vedemū că, cu autorizarea lui, se făcură în Muntenia, pe alocurī, adevărate subscrierī ca să se adune banī cu care *Popa Ion dela Sf. Stefanū din Bucurescī* răscumpēra dela Turcī Româniī robiți de dinșil (1).

Mai uza Mavrogheni și de altū mijlocū spre a scăpa pre Româniī Ardelenī, de măcelulū și jafulū Turcilorū: li cerea să se închine lui și să se strămute în țēra românescā; ba și cei ce vor rămāne pe acolo vor fi apērați, dēcā se vor declara raele. Eatā, ca model, următōrea proclamațiune din 19 Septembrie 1788 adresatā de Mavrogheni la orășeniī dela Casabaoa Ahcē (?) din Banat :

« . . . Vlahiskoe, vouă tuturorū orășenilorū din Casabaoa dā Ahcea și dela celelalte orașe și sate ale părții locului din ținutulū Transilvaniei, din țēra nemțescā, sānitare ! Ne-am însciințatū Domnia mé dea d-lui Cinst. Bimbaș al nostru Cara Mustafa, cum că după ce cu ajutorulū lui Dumneđeū aū intratū oștile nōstre prin Vulcan, aicea cătră partea locului, în țēra vrājmașului, voi locuitorii din Casabaoa Ahcea ați trimesū elciū cătră Dumnēlui mai susū numitulū zabitū alū nostru de v'ați închinatū, pentru care amū luădatū buna urmarea vōstrā de supunerea și plecāciunea ce ați făcutū, cu care vē arētați, de care étā și Domnia mé vē scriemū printr'acéstā Domnescā a nōstrā carte acéstā veste de bucurie, că după firēscā iubire de ómenī ce avemū, căți cu capete plecați și supunere drēptā se vor închina la noi făcāndu-se raele ale pré putern. imperatului nostru, nu numai primiți sunteți, ci și totū felulū de mângāere veți avea și intru nimicū

204 de tunuri mari și mici și tōte gephanelele și gātirile ostășesci, fără de a scăpa nici unū vrājmașū. Aū fostū și 2 ghinārarī din care unulū s'a omorīt și pre altulū l'aū prinsū rānitū preste totū. Și așia aū intratū și intrā cu tōtā óstea M. Sale în pāmīnturile vrājmașilorū, supuindū mulțime și noróde și pe toți vrājmași și împotivnicii, iar Caransebeșulū l-aū arsū cu focū. Acēsta vē însciințamū și fiți sânătoși ». 1788, Sept. 19.

Cod. No. XVII, fila 326.

NB. S'aū scrisū asemenē la boeriī din Nicopole.

(1) Veți cod. No. XVII, fila 317, arh. Statului.

« Rēscumpērare prin subscriere în Bucurescī de căți-va Romāniī din Ardél, robiți de Turcī. *Popa Ion dela Sf. Stefanū a dat chezașie de desrobire tl. 200* ».

superați nu veți fi, și pentru câți din voi veți vré a vé trage și a veni aice, iată amú scrisú la d-lui zabitulú oștilorú nóstre ca să vé trimită cu bună siguranție de paza vóstră la drumú și cu tóte lucrurile vóstre întregi aici la Domnia mé, unde și locú îndestulatú de odihnă și chiverniséla vóstră avemú a vé da. Ci dar ori-câți și ori de ce tréptă veți fi, verí din ce parte de locú, veți avé acéstă bună socotélă în cugetulú vostru, să fiți bine încredințați la acésta ce vé scriemú și cu bucurie să năzuiți la mila Domniei mele: cu acestú mijlocú de supunere și cu plecăciune arétându-vé nu vé va întâmpina nici o lovire ostășéscă. Acésta și fiți sănătoși!» (1) 1788, Septembre 19.

Oștirile înaintându în Septembre contra Brașovului, din mai multe părți, cetele române din calea Buzéului și Timișului, ocupară satele din jurul Brașovului. Domnitorul prin proclamațiunii cătră românii din șépte sate îi îndémnă să se supune țerei románesci. Aceste șépte sate trámiseră câte unú *elciú* la Domnitorú să declare supunerea lorú, iar Domnitorul le răspunde următorulú importantú manifestú, din Octombre 6, anulú 1788:

Carte ce s'aú scrisú la șépte sate ce s'aú închinatú. Scrisă pe cólă mare, de hârtie turcésă.

«Voué tuturorú locuitorilorú dela satele ce se numescú Săcelele. Tirlungenii, Zazenii, Purcărenii, Podila, Prejmiile și Hărmanú, din ținutulú Brașovului, sănătate! Amú luatú Domnia mé insciunțare pentru supunerea și plecăciunea vóstră, cumú că după ce ați primitú domnescile Nóstre cărți vestitóre de milostivirea ce facem Domnia mé spre voi, v'ați bucuratú și prin șépte elcii trimeși ai voștri, cătră Seraskierii oștilorú Domniei mele, dela Văleni, anume Gheorghear Deleanu, Ioniță Barbel, Bratulú Coinac, Ioan Bratul, Ion Bucșă, Ion Bratul și Achim Olteanul ați cerut ca să vé faceți raele ale pré puterniculú împératulú nostru, cu supunere sub stăpânirea Domniei mele, ceréndú dela mila Domniei mele sa să fiți primiți sub ocrotirea nóstră. Pentru care ne-aú părtú bine de acéstă bună socotință a vóstră, carele pentru binele și folosulú vostru ați făcutú. Și iată și Domnia mé nu lipsimú printr'acéstú domnescú alú nostru sinetú a vé încredință că atâtú voi, locuitorii satelorú din mai susú numitele sate ce v'ați închinatú, câtú și alții de aí voștri ver de ce tréptă ar fi, care din sineși, mai nainte de a fi întâmpinatú puterea oștilorú nóstre se vorú închina și vorú avé a se supune la noi și a se trage cu locuința într'acéstă creștinésă oblăduire a Domniei mele, în țera románescă, veți petrece fericiți sub stăpânirea pré puterniculú Devletú alú împératulú nostru, care din fire are milostivire asupra raelelorú sale, și sub dréptă și creștinésă ocrotirea Domniei mele, iubindú pre supușii nóstri cei credincioși ca pe nisce fiți și pre cei din tagma ostășéscă îi vomú orîndui în slujbă cu bunú folosulú lorú, învrednicindú la cinste de dregătorii, iar pe locuitorii cei muncitori și casnici îi vomú mulțami cu tótă odihna și dreptatea lorú, pe moșiile Domniei mele, care se numescú Uluiții ot sud Ialomița, o moșie mare în sud

(1) Cod. XVII, fila 326, Arh. Stat.

slamŭ Romnicŭ, i moșia Giulesciŭ din sudŭ Ilfovŭ, i moșia Afumați în sudŭ Ilfovŭ, i moșia Zimnicele în sudŭ Teleorman, seŭ veri unde veți vré și ve va plăcé loculŭ de locuința vóstră, ori toți la unŭ locŭ, seŭ deosebiți, sunteți primiți și aveți voie a vę așeđa cu tóte casele vóstre. Pentru care și porunci amŭ scrisŭ atátŭ ispravnicilorŭ, cari sunt rinduiți de Domnia mé purtători de grijă numitelorŭ moșiŭ, cât și d-lor dregătorilorŭ, ispravnici ai județelorŭ, ca viindŭ voi din năuntru, să vę primescă cu tótă mângâerea și să vę așeđe în loculŭ unde ve va plăcé spre mulțămitede și odihna și hrana vóstră și a vitelorŭ vóstre, și deosebitŭ avemŭ porunci date la d-lor Seraskierii și Zabițiŭ noștri, ce avemŭ orinduiți cu oștile pá măriiŭ, ca la eșirea vóstră să aveți totŭ feliulŭ de pază și de străjuire, și nici pre voi să vę supere, nici ale vóstre lucruri să nu se clintescă întru nimica, ci încă și ajutorŭ ce ve va trebui la drumŭ, pentru ale mănăcării vóstre să vę dé. Dreptŭ aceea fiți bine nădăjduiți la acésta ce vę scriemŭ Domnia mé, și atátŭ voi locuitorilorŭ din mai susŭ numitele sate, vę porniți a veni cu bucurie, și fără de nici o îndoială, seŭ temere de cevaș, câtŭ și pentru acei de ai voștriŭ îi îndemnați și vę însciințați unii pe alții ori de ce tagmă vorŭ fi, ca să scie că Domnia mé, după firésca iubire de ómeni ce avemŭ, pe fie-care vę primimŭ cu brațe deschise și toți veți afla odihna și milostivirea dela Domnia mé». (1) 1788, Octomb. 6.

L.

Istoricii streini despre isbânde de luă Mavrogheni. Bătaia dela Mănăstirea Sinaia. Austriacii respinși de acolo. Austriacii reduși la defensivă de oștirea româno-turcă.

Becattini, care este favorabilŭ Austriacilorŭ, nu tăgăduesc de diversele ciocniri din luna Aprilie și August 1788, dar le impută importanța. Elŭ dice că : «Trupele cesaree se împotrivesc cu obstinațiune și ajunseră a face mereŭ fără rezultatŭ atacurile lor (*ale Turco-Românilorŭ*) obligându-i a da îndărătŭ cu furie, asemené la pasulŭ Turnu-roșŭ, alŭ Buzéului și la Vulcan. *Fabris* (unchiulŭ celŭ care luase Iașiŭ) luă în posesiune în acele țile bogata mănăstire dela Sinaia unde s'arŭ fi pututŭ menține daca nu era copleșitŭ de forțele

(1) Cod. XVII, fila 332 verso.

La fila 334 sunt și cărțile scrise la ispravnicii pentru 7 sate ce s'aŭ închinatŭ, ca să-i așeđe la odihna lor când vorŭ veni :

La județul Slam Romnicŭ

» » Ialomița

» » Ilfovŭ

» » Teleormanŭ.

superiøre ale neamicului. Se apără însă Fabris acolo, dar silită a abandona pozițiunea cucerită, n'o lăsă decât după ce incendiă mănăstirea» (1).

Maî apoi însă recunósce că aceste ciocniri diverse ori «*scaramucchie distrasero gli Austriaci da maggiori intraprese nella Valachia per tutto il mese di Agosto*»(2).

Apoi decă óstea lui N. Mavrogheni n'ar fi isbutitū decât atāta, de a împedica descinderea oștilorū Austiace în inima țerei, āncă laudă se cuvine bravului Domnitorū.

Și nu maî multū isbulise óstea Austriacă, a înainta sub feldmareșalulū Conte de Vantersleben Fiamingo, oficerū de meritū. Din luna Aprile āncă, spre Servia și la Dunăre «remasă monarhulū (Iosif II) maî multū de trei lunī în acē ultimă a sa cetate de frontierie, suspendāndū operațiunile ulterioare ofensive, contra unuī neamicū, care *nu era atātū de desprețuitū*, cum ilū cređuseră la începutū (3).

Ceea ce împedica pre Iosif II de a nu lua ofensiva maî energicū contra frontariei turcescī era și încetinēla cu care oștirea rusescă descindea spre Moldova (4).

Cum se face că Austriaciū sunt mereū bātuți pe tótă linia munților? *De Chénier* în «*Révolutions de l'Empire Ottoman*» (5) la pag. 249, recunósce că Turciū (respectiv Munteniū) «avură câteva

(1) «Le trupe cesaree fecero un ostinata resistenza, e giunsero a rendere colà sempre infrutuosi i loro attachi, obligando li a dare adietro con furia, ugalmente che alle angusta di Torres (Turnu-roșū), Boza (Buzēū) e Vulcan. Il Fabris (unchiū celui care luă Iașiū) si impadroni in quei giorni del rico Monasterio di *Sidnay* (Sinaia), ove si sarebbe potuto mantenere si non fosse stato sopraffatto dalle forze superiori degli avversari. Vi si difese tutavia in tal modo, che non abandono la sua conquista se non dopo aver veduto consunto dalle fiamme il monastero stesso». Veđi despre bātaia dela Sinaia în anexa ce scrie *Ioan Zanetti*.

(2) Că aceste harțe distraseră pre Austriaci dela maî marī întreprinderi în Valachia în tótă luna lui Augustū.

(3) «Dimoro il Monarca (Iosif II) per più di tre mesi in quella sua ultima piazza di frontiera, sospendendo le ulteriori operazioni di offesa contro un nemico che *non era poi tanto da disprezzarsi, come dapprima si era creduto*».

(4) Veđi ce scrie de acēstă întārđire Văcărescu Enake în „Istoria Imperiului Otomanū“. Tesaur, II, pag. 295.

(5) Paris, 8°, 1789.

isbânde despre Ardeal, după ce atacaseră de mai multe ori posturile neamice, cu cé mai mare obstinațiune, ei strebătură (Turcii), în Sclavonia și în Banat, unde făcură multă pustiere (1).

Și mai departe: «In diferitele ciocniri ce avu în Transilvania, Otomanii puseră atâta încăpățănare, că în două zile ei renoiră atacurile lor de mai multe ori» (2).

..... La 1-iu Septembrie 1788, Austriacii voindă (3) să forțeze pasulă Oituz, ôstea turco-munténă îl apără și sili pre generalulă austriacă Roll să dea îndărătă. Apoi Banatul fu invadată de turco-munteni.... Mersulă răpede ală acestora spre Ungaria «respândise grôza. Austriacii otărira să de focă la mai multă de 60 de orașe, ca să împedice pre Otomanii de a le coprinde» (4).

Asemene perderi le explică Abatele Becattini prin greșelele planulă de resboiă concepută de Imperatoarele Iosef II: «In locă de a trece Dunărea și de a merge dreptă contra Otomaniloră, în centrulă chîiar ală țerei loră, elă le lasă timpulă de a aduna oștiră și întinse ună frontă fără profunditate pe o linie cu multă pré lungă. Acestă principe la care activitatea era dreptă geniă, fără însă a-lă înlocui, otărise singură planulă mixtă de campanie ce adoptase» (5).

(1) «... eurent quelques avantages du côté de la Transilvanie, après avoir attaqué plusieurs fois les postes ennemis, avec la plus grande obstination, ils pénétrèrent dans l'Escavonie et dans le Banat, où ils firent bien des ravages».

(2) «Dans les différents engagements qu'il y eut en Transilvanie, les Ottomans mirent tant d'opiniatreté, que pendant deux jours ils renouvelèrent leurs attaques plusieurs fois». (pag. 250).

(3) Același autoră, pag. 250.

(4) «... avait répendu la consternation. Les Autrichens se déterminerent même à mettre le feu a plus de 60 bourgs, pour empêcher les Ottomans de s'en emparer....».

(5) «Au lieu de passer le Danube et de marcher droit aux ottomans, dans le centre même de leurs provinces, il leur laissa le temps de rasssembler des armées, et étendit un fond sans profondeur sur une ligne beaucoup trop longue. Ce prince, chez qui l'activité remplaçait le génie, sans le suppléer, avait arrêté seul le plan mixte de campagne qu'il avait adopté».

Pag. 115. Vol. VII, 1817, Paris et Londres.

LI.

*Considerațiuni politice. Principele de Ligne în Moldova.
Suedia față cu Rusia. Mavrogheni despre politica esternă și despre
răsboiul Suediei.*

Turcia, declarându răsboiul Austriei și Rusiei, comptă pe sprijinul Suediei și al Poloniei. «Ambasadorele Angliei dăduse Turciei să spere, că aceste țări, (Suedia și Polonia) vor lua armele în favoarea Porței, și că și regele Prusiei se va însărcina să se opună împăratului Iosif» (1).

În aceste împrejurări se deosebi, ca diplomat și oștean, Principele de Ligne.

Mareșalul Principe de Ligne care joca un rol destul de important în răsboiul din 1788—1791, pe lângă ambele armate Rusescă și Austriacă, se afla în Noembrie 1788 la Iași. De aci trâmite Principelui Kaunitz o scrisore, apoi în 1 Decembrie 1788, altă scrisore la o persoană nenumită. Ambele aceste scrisori le dăm în anexă, după cum le-au publicat Staël-Holstein în «Lettres et pensées du Prince de Ligne» (2).

În prima scrisore *de Ligne* face mai multă politică; judecă pre Muscali în purtarea lor față cu Austriacii în resbelul de față și arată lentorea de mișcare a oștirea lui Potemkin. *De Ligne* i-a spus că decă el, Potemkin, ar fi voit să înainteze oștirea pe țermii Mării-Negre la Dunăre, el, *De Ligne*, ar fi isbuti să facă din Potemkin Hospodarul *Moldovei* și *Valahiei*. Potemkin ar fi răspuns că ar pute fi rege al Poloniei de ar voi; a refuzat să fie Duce de Curlanda.. Cu totu disprețul manifestat de Potemkin pentru tronul Românilor, noi vom vedea că acestu desideriu l-a avut și a cerat mai apoi să-l realizeze.

(1) «El embajador de Inglaterra le habia hecho concebir esperanzas de que se armarian estas dos naciones en favor de la Puerta, y ademas que el Rey de Prusia, se encargaria de oponerse al Emperador Iose.»

Historia de la Turquía de Iose Maria Iouanin y Iulio van Gaver, — tradusă în l. Ispaniolă de „una sociedad litteraria. Barcelona, 1840 pag. 358.

(2) Viena, 1 vol. 8° mică, 1818.

De Ligne a îndemnată apoi, ȕice elă, pre Potemkin să facă Rusia țările Române independente de Turci și să fie ele guvernate de proprii lor boieri, sub protecținea celor două imperii.... Potemkin response: «*Nous verrons!*»

Am vădută noi Români, apoi, ce gânduri hrăniau Rusia și Austria despre noi!

În a doua epistolă Principele *de Ligne*, din tabăra dela *Movila Răbăei* și *Iași*, face ună minunată și simpatică tablou ală societăței moldave și pledază cu multă căldură cauza țerilor române în fața lumel culte. Descrierea plastică și viu colorată a unei case boieresci, din epistola lui *de Ligne*, este proprie a ne arăta că o dată cu ocuparea Iașilor de cătră Muscali, chăr în anulă 1788, boierimea se reintorsese în Iași și ore-care siguranță și încredere în viitoră înlocuise spaîma și gróza dela începutulă resboiului.

Simțimintele acestei boierimel, după *de Ligne* n'ară fi decât de laudă. Elă ȕice că boieril: «*bănuiți de Ruși că au preferință pentru Austriaci, suspecti acestora căci îi credă în legătură cu Turcilor, ei (boieril) dorescă totă atăta plecarea unora pe câtă se temă de revenirea celor-l-alți*» (1).

Regretămă că nu putemă confirma aserținea nobilă a lui *de Ligne* despre boierimea Moldovei. De sigură *excepționi* se voră afla între boieril, cu asemenă *naționale* simțiminte, dar noi amă arătată cum boierimea acăsta a chărătată ea însăși pre Muscali.

Ce e de mirare, de altmintrelea, că boierimea noastră de acumă 100 de ani să nu fi avută deșteplată consciință *națională*, când *de Ligne* ne spune, că *cocónele* boieriloră «*méprisent la langue de leurs époux*»?

Din légănă primindă asemenă dispreță a totă ce e națională, apoi înstreinată sufletulă junelulă fiă de boieră prin educaținea grécă, când ajungeau în vărstă *țera*, *patria* pentru ei era numai mijloculă d'a se *intreține*, d'a dispune de venituril cu care să-și satisfacă largă trebuințele de *luxă*, de risipă... Cele 150 de curțil boierescil din Iași erau de sigură — mai tóte — *exploatatóre*, érá nu *conducétóre devotate* și *generóse* ale poporului română.

(1) Staël-Holstein, pag. 236.

Și când facem această durerosă constatare, noi nu urmărim scopul — ce nu admitem la un istoric — de a denigra o clasă a societății în favoarea alteia; noi facem numai funcțiunea medicului deștept, care «*nu ascunde rana nevindecată*», căci știe că atunci poate deveni cangrenă.

Trebue, în sinul unei societăți ca cea descrisă de *de Ligne* să fi existat undeva, în vre un strat obscur, și *semînța binelui*, a *naționalismului*. Aceea aștepta numai timpul propice ca să încolțescă!

Principele de Ligne se sili a dejuca politica englesă și prusescă în Polonia (1). Prin Principele Czartoriski se înțelese ca Potemkin să de 4000 de puscă dela Tula la Poloni, cari sub pretext d'a se înarma contra Tătarilor, să fie gata a se ridica contra regelui Prusiei. Principele de Ligne isbutise a proba Polonilor «că Regele Prusiei âmbă să ia ce mai rămăsese plus-minus independente din Polonia după prima împărțire».

Despre pretenția lui Gustav al III al Suediei în timpul războiului declarat de Turci Muscalilor, ca flota rusescă din Baltica să salute ea mai întâi flota suedeză, Becattini aduce mai multe informațiuni în tom. VII, pag. 200 și 221, dar nu este locul a ne ocupa de această. Ca să dejuce pre Suedezii, Ecaterina câștigă în favoarea Rusiei pre Danemarca. Acesta declară război Suediei (2) Anglia, care împinsese pre Suedezii contra Rusiei, nu voesce ca Dania să fie o pedică în calea Suediei și aduce lucrurile, că împedică pre Danemarca de a face război regelui Suediei, prin tratatul ce Anglia subscrie cu Prusia la 13 August 1788, tratat prin care Prusia se lăgă la această și încă și de a agită Polonia rusescă contra Muscalilor (3).

(1) Vezi Lettres du Prince de Ligne (Viena 1818, pag. 140 și 150). «Sous pretexte de s'opposer aux Turcs, j'ai engagé le Prince Potemkin à livrer 40,000 fusils aux Polonais, s'ils veulent former une confédération appuyée par les deux cours imperiales. Plusieurs grands seigneurs polonais que j'entretiens dans ce projet, n'attendent que son exécution pour étouffer le parti prussien. Je ne leur demande seulement que de n'être rien que polonais». etc.

(2) Becattini, vol. VII pag. 225.

(3) Becattini vol. VII, pag. 238.

Principele de Ligne — cum ȃiserămŭ — lucră și elŭ în acestŭ sensŭ în Polonia.

Totuși Suedia fu liberă a urmări răsboiulŭ. Acéstă scire este forțe plăcută la Constantinopole și ea este comunicată și țerei românesce, prin următorea proclamațiune, din Septembre 15 (1788):

Cărți de înscințare de răsboiulŭ ce aŭ făcutŭ Sfeți asupra Rușilorŭ. 1788, Septembre 15.

« în scire, că cu adevăratŭ Sfeții aŭ pornitŭ răsboiŭ și pe uscatŭ și pe mare asupra Rușilorŭ și la începutulŭ lui Iulie cândŭ aŭ eșitŭ armata rușilorŭ până la Zaretŭ ca să vie la Marea Albă cu 30 de corăbii mari și mici, armata Sfeșilorŭ, după ce aŭ popritŭ eșirea lorŭ la marea Baltică cu înfricoșatŭ răsboiŭ, pe unile din corăbile lor cele mai multe le-aŭ înecatŭ și cele-l-alte care abia scăpândŭ prăpădite s'aŭ întorsŭ înapoi. Așiderea și pe uscat făcândŭ Sfeșii năvalire asupra hotarelorŭ rusesce, le aŭ luatŭ și o cetate ce se numesce și aŭ intratŭ la cele mai dinainte locuri ale Rusiei, apropiindu-se ca 20 de césuri cale până în Petersburg; care acéstă aŭ pricinuitŭ mare spaimă în Petersburg în cât și craiasa s'aŭ dus la Moska. Decî nu lipsimŭ a vesti și d-tre acéstă strimtorélă și slăbire de neputința a vrăjmașilorŭ ruși, întru care se află acumŭ, casă sciți la ce stare se află vrăjmașii noștri și fiți d-vóstră sănătoși.» (1) 1788, Septembre 15.

LII.

Noi pregătiri de invađiune a Ardélului. Noui proclamări. Apelŭ la hainiți. Svitariulŭ trădătorŭ. Intrigele lui Văcărescu și ale boierilorŭ.

In pređioa unei noue încercări a lui N. Mavrogheni d'a resbi în Ardealŭ, el adresă țerei o nouă carte de parigorie, în care-l spune că «*suntemŭ hotăriți a rămâne săraci și a ne jărtvi pentru mântuirea vóstră.*» El apelă la țera să ajute și ea sărindŭ în ajutorulŭ oștinei cu ce pôte, căci, ȃice el cu duioșie «*ale Domniei mele cheltueli și pagube sunt nenumărate și nesocotite, până în cât am ajunsŭ . . . a ne vinde și hainele și acareturile nóstre ca să fie țera și locuitorii ei păziți și necălcați de vrăjmași și de*

(1) Veđi și Cod. XVII fila 323.

ómení rei» (1). Ce puté face mai multú N. Mavrogheni și cât e mai odiósá, față cu frumósá lui purtare, acé a unora din boierí páménteni!

Unú apelú ultimú mai face vitézulú și amáritulú Domnú chiáru și la *hainiți* de țérá. Acesta e motivatú póte de intrigele boierilorú

(1) Cod. XVII, fila 335.

Cărți de parigorie cătrá toți de obște

«Cuviosilorú egumení sănátate vé poftimú de la milostivulú Dumneđeú. De obște vé facemú Domnia mé în scire, cá pentru a vóstrá ocrotire și străjuire de cătrá vrájmași și de cătrá orí-ce făcétorú de réu, cari cautá într'acéstá vreme rezvrátitá a vé călca și a vé hrápi, nu lipsimú Domnia mé, dioa nici nóptea a ne chipzui și a face totú feliuulú de mijlóce, orínduindú puterí de oștire în tóte părțile, precumú sunt véđute de față și priveghindú în totú césulú ca să fi fiți feríți și ca să petreceți curgerea acestuí réu resboiú fără de primejdie, la care nu numai viață ne-o cheltuimú cu truda și ostenéla ce facemú fără de nici o odihná și adormire, avéndú durere dintr'adínculú inimeí pentru voi raelele ce sunteți încredințați dela Dumneđeú subt a nóstrá obláduire, ci și tóte haznelile nóstre amú cheltuitú și cheltuimú până încátú sfírșindú totú ce amú avutú și neputéndú întimpina grelele cheltuelí, amú vëndutú și tóte tacámurile, rafturilo și haznelele Domniei mele spre ímplinirea grabnicélorú trebuințe ale grelelorú cheltueli ce pe tóte țiile facemú necurmatú cu atáta sumá de oștirí ce le hránimú pentru paza și ocrotirea țerei și nu vomú lipsi până în sfírșitú a sta cu viața și cu averea nóstrá, ca să vé pázimú și *suntemú otářiți a rămáne sáraci* și a ne jertí pentru mántuirea vóstrá. Decí aceste tóte sciindu-le voi, cá se facú de cătrá Domnia mé fără de nici unú cusurú, și cá sunt adevérate și de voi véđute, priveghindú cu durere ca unú părinte cătrá fiú sái, să nu vé întristați, nici vé îngrijați de niscareva rele întâmplári ale vremei acesteia, nici să vé pará réu de óreș-care pagubá și risipá ce s'ar fi întâmplátú cuivași într'acéstá vápae a resboiului, căci ale Domniei mele cheltueli și pagube sunt nenumérate și nesocotite până încátú amú ajunsú, cumú ȓicemú, a ne vinde și hainele și acareturile nóstre ca să fie țéra și locuitorii ei páziți și necálcați de vrájmași și de ómení rei, ci rugați pré milostivulú Dumneđeú, ca să ne dé ajutorú a vé străjui după scoposulú și buna-voința Domniei mele, după cumú și nádájduimú la puterea dumneđeirei sale, cá prin silința și truda ce facemú veți petrece curgerea acesteí vremi fără de nici o primejdie și veți dobândi iarási odihna și liniștea vóstrá cea dorită, stápanindu-vé cu pace páménturile și veniturile vóstre, și tótá risipa care aú pricinuitú cuivaș rezvrátirea vremei aceștia, și pagubele, le veți ímplini la locú, în țiile Domniei mele și vé vomú face Domnia mé îndestulați a vé agonisi îndoitú și întreitú, pentru cele ce acumú dați la trebuințele oștirilorú, numai fiți credincioși până în sfírșitú și, cumú ȓicemú, veți avé dela dreptatea Domniei mele totú feliu de ajutorú spre índestularea vóstrá. Așia dar fiți urmátori și vé mângâeți, lepádândú tótá grija și întristarea, avéndú buná nádejde la mila lui Dumneđeú și la privigherea Domniei mele, cá veți dobândi iarási odihna și liniștea vóstrá și veți cunósce în faptá durerea ce avem pentru voi. Acésta și fiți sănátoși». 1788, Octombre 8.

din Nicopole. În toamna anului 1788 Mavrogheni află că Enache Văcărescu și alți boieri, dela Nicopole au adresat o petițiune la Pörtă, cerându, — contra otăririi lui Mavrogheni — învoirea de a merge la Adrianopole. «Acestu arzohalü după ce l'au luatü vizirulü, ne-au trämisü răspunsü sä slämü acolea (Nicopole) până ce va face otărîre. După ce au sositü la Rusciuc (vizirul), viindü la Bucuresci și pîrîndu-ne Mavrogheni cu multe pîri mincinöse, dändü și la hasnea o sumă de banî, au pututü face ca sä se trämîșă fermanü cu unü ceaușü împërășescü și sä iée și pe 6 boierî sä-l ducă la Rodosü surgunü și așa lăsându-ne familiile la Nicopole, la sfârșitulü lui Noembre, am purcesü după poruncă și am mersü la Rodosü» (1).

N. Mavrogheni isbuti și de astă dată a dejuca intrigile lui Văcărescu și ale lui N. și Manoil Brâncoveanu, Constantin și Scarlat Ghica, Ión Moruzi etc.

Nu suntemü de părerea învęțatului istoricü și amicü al nostru D. Papadopul-Calimah, că acești boierî și cu marele Banü Pană Filipescul cu fiii săi Nicolae și Constantin, constituiaü în țeră unü partidü «*al păcei*» în înțelegere cu Alex. Ipsilant. Ce *pace* era posibilă în țeră, decât Austria și Rusia împărțiaü țerile nôstre și imperiulü Otomanü, cum projectaseră? Eraü acești boierî conscienți de *naționalitatea* lor, când lucraü cu Alex. Ipsilante, *fugitü* la Nemți? Töte vorbele și faptele acestorü boierî nu le dau dreptulü a fi considerați ca unü *partidü politicü și maî alesü naționalü*. A fi în contra lui Mavrogheni și a căută sä mérgă la Constantinopole ca sä intrige contra celui care dela începutulü răsboiului sä luptase cu atăta energie cu așa succesü contra oșlirei austriace, era a avé puținü, förte puținü deșteptată consciņă națională. Mavrogheni — orî-ce dice Enache Văcărescu, — lucră ca om care cunoscé și pre Văcărescu și pre cei-l-alți boierî, când obșinu ezilarea celorü 6 boierî (între cari și Văcărescu) la Rodos și când pe marele Banü Pană Filipescul și pre cei doi fii ai lui îi surguni la monășlirea Meteora (2).

(1) Văcărescu. Ist. Imp. Otom. Tes. II, pag. 296—297. Veđi Ist. lui Naum la anii 1787.

(2) Veđi „*Dare de sémă*“ de Papadopul-Calimah · în Revista arheol. a d-lui Tocilescu pe 1890, pag. 125.

În țără Jianiș și Șerban Otetelișanu. cum vedurăm, erau din cei mai de curându hainiș. Dar până și *suitariul*, omă care mânca pânea Domnitorului, îl trădă și se haini fugindă la nemș, precumă se constată din o carte a lui Vodă, din Noembre 20, 1788, prin care dă lui Nicolae Polcovniculă Delibașa folosința unei prăvălii de *cahvene*, pe loculă curței domnesci, la porța curței, care cafenē tot Vodă o dedesă suitarului, adecă bufonului sēu. Acumă o dă noului sēu servitoră credincioșă Delibașa N. Polcovnicul (1).

În apelulă sēu cătră *hainiș*, mai alesă la cei cari formaseră bande de așfa dișii volintiri contra oștiriloră turcesci și deci și domnesci, le promite iertare, decă se întorcă la datoria lor, ba le promite chiar orînduire în slujbe cu bună folosă, la din contra vor fi trecuți sub sabie (2).

(1) Cod. XVII, fila 342.

(2) Eată aci acestă actă :

« Vouă tuturoră celoră ce din prōste cugetele vōstre și din rele îndemnări și amăgituri deșerte și mincinoșe v'ați înșelată de v'ați abătută din calea cea bună și v'ați pornită în urmări netrebnice, petrecendă în hoții cu supărarea locuitoriloră din sudă vă facemă Domnia mé în scire, că după iubirea de omenī ce avemă spre toți și spre cei greșiți și după cugetulă nostru celă părintescă care avemă și spre voi, cei ce v'ați înșelată, ca să vă izbăvimă dintr'acéstă netrebnicie, v'amă scrisă cartea Domniei mele de însciintare, cu bune făgăduințe cumă că sunteți ertați de Domnia mé pentru greșala ce ați făcută și nu numai voră fi nepomenite greșalele vōstre, ce încă veți dobândi și milă dela Domnia nōstră, orînduindu-vă în slujbele Domniei mele, cu folosulă vostru, numai să vă părăsiți de urmărire ce ați apucată și să veniți la cunoscintă mai nainte, până a nu vă întâmpina puterile de zabiți și poterași ai noștri, și până acumă următoră nu v'ați arētātă sfaturiloră nōstre. De care să sciți, că aceste urmări sfurșită bună nu aș și a vă scăpa din primejdia ceea ce aduce Dumneđeă judecătorulă celă dreptă pe unī ca voi și de pedepsă și de urgia Domniei mele putință nu este, și eată de iznōvă ne facemă creștinēscă datorie de vă mai scriemă odată: ca să vă luați séma bine spre a nu rămāné căiți pe urmă, și de vă veți părăsi de acéstă cale ce ați apucată și veți veni acumă după primirea acestei de al doilé porunci spre închinăciunea Domniei mele, să sciți că după cumă mai susă vă arētāmă, sunteți ertați, și veți căștiga dela Domnia mé milă și chiverniselă, orînduindu-vă în slujba Domniei mele cu bună folosulă vostru, iar de nu veți fi următoră nici acumă, după acéstă să sciți că nu veți scăpa de robie și de sabie, neputendă mai multă a vă ocroti și a vă răbda și păcatulă va fi în grumazul vostru». 1788, Oct. 17.

Cod. No. XVII, fila 337.

LIII.

Campania din 1788 dupe colecția Hurmuzaki și după scriitorii naționali. Potemkin Principe de Ligne despre Ruși. Luarea Hotinului.

Pucine sunt în colecțiunea Hurmuzake scirile despre mersul războiului în anul 1788. La pag. 55 a volumului II, suplimentul I, Doc. XCII,—XCVII, se dau sciri pucine importante dela 9 Iunie la 22 Iulie. După Choiseul, la 1 Iulie 1788 se lășise scirea în Constanti-nopole, că Rușii au trecut în fine Nistrul și au intrat în Basarabia și că Mavrogheni a bătut un detașament de oște austriacă, dar că a fost rănit în luptă și că din această rană a și murit după câteva zile. «Ces nouvelles sont très-incertaines», adaugă Choiseul (1).

Dela Iuliu la Octobre 1788, Potemkin își perdu timpul în jurul Oceacovului. La 1 Octobre Principele de Ligne scrie din tabăra dela Oceacov: «*Nous ne serions plus ici si les deux grandes armées des deux grands empires n'avaient pas été si long temps en compliments, à qui passerait l'une le Bog et l'autre la Save, et si j'avais été cru, elles se donneraient à présent la main à Nicopoli*» (2).

Numai în 17 Decembre 1788, pe un geru de 23 grade, Oceacovul cade. Austriacii, cari cum vedurăm, se retrăseseră pe linia Siretului, își concentrase principala lucrare la asedierea Hotinului. Dar numai în Septembrie 1788 Hotinul capitulă cu condițiuni favorabile pentru asediați (3).

(1) Hurm., Vol. II supl. I, pag. 55.

(2) Pag. 223. «*Lettres et pensées du Maréchal Prince de Ligne*» par M-e la Baronne de Staël-Holstein, Vienne 16—1818. «*Noi n'amă mai fi aci decât cele două mari armate ale celor două mari împărății n'arū fi statū atât de lungū timpū pe complimente, că cine să trecă una Bugulū și cea-l-altă Sava și decât ele mă credeaū, acumū ș'ar da mâna la Nicopoli*».

(3) Luarea Hotinului se datoresce trimiterei unui contingent de Ruși, după mijlocirea Principelui de Ligne (*Lettres du Prince de Ligne*, pag. 164). Văcărescu pomenesce de acesta (Tesaur II, pag. 296). Muscalii lăsară Hotinul în

Căderea Oceacovului ară fi putut da mână mai liberă Rușilor, dacă nu ară fi avut de furcă cu reșboiul cu Suedia (1) și dacă nu exista în fundul sufletului lor o tănuită ură contra austriacilor, de altmintrelea ură seú gelozie împărtășită și de Austriaci contra Rușilor. Principele de Ligne spune, că unú oficerú de geniú austriacú însărcinatú să someze garnizóna dela Hotin de a se preda, arú fi đisú garnizonei: «Temeți-vé de Muscali; nu vé predați lor; grăbiți-vé a vé preda Principelui de Coburg, căci Ruși ai đisú că ai să vé violeze femeile și să vé scótă afară intestinele» (2).

Dela scriitorii contimporanii români seú și străini, dar cari au scrisú în țéră despre cele petrecute în cursulú anului 1789, încă putemú culege câte-va informațiuni utile.

stăpânirea Austriacilorú și ei plecară spre Iași, de unde isgoniră pre Domnul și pre Hanul de acolo, cari se retreseră în Bulgaria și Galați. Atăta isbândă a făcutú feldmareșalul Rumanțov în acestú anú (1788). Care *Domnú* isgoniră Muscalii din Iași? Manole Vodă? Văcărescu înțelege că *Domnulú* fu silitú a se retrage din *Moldova*, iar nu din Iași, unde nici pare să fie intratú.

Afacerile străine cătră Choiseul despre ocuparea Hotinului de cătră Coburg și despre continuarea reșboiului:

«Chokzin est pris du 19 Septembre et cet événement peu important par lui-même le devient par la circonstance parcequ'il laisse M. le Prince de Cobourg maître de venir au secours de la Transilvanie, ou de marcher avec M. le M-is de Romanzow vers la Moldavie. (Hurm. Vol. II, supl. I. pag. 59).

.....
 «La prise de Chokzin a été confirmée par l'arrivée d'un courrier. La résistance qu'a faite pendant trois mois cette place qui, suivant les règles de l'art, ne devait tenir que trois jours, prouve aux Cours impériales qu'elles paieront bien cher les moindres succès. On assure que l'armée combinée s'est vu forcée d'abandonner pour la seconde fois la Moldavie et qu'elle vient d'évacuer Jassy».

.....
 «Je puis mettre — dice Prince de Ligne, pag. 164 — encore Chokzin au rang de mes exploits militaires puisque c'est à force de courriers que je l'ai fait attaquer, et au rang de mes exploits politiques, puisque j'ai obtenu de l'impératrice qu'elle nous en assurât la possession quelque paix que l'on fasse».

(1) *Choiseul* credea că în primăvera anului următorú 1789 se va face pacea cu Suedia și că atunci Ecaterina va puté trămite flota în Mediterana spre a activa reșboiulú. Choiseul adaogă: «Cette princesse, quoiqu'elle manque d'argent, continuera la guerre de terre, et si, pendant l'hiver, elle occupe la Valachie et la Moldavie, elle menacera au mois de Mai les provinces à la droite du Danube».

Hurm. T. II, supl. I, pag. 60.

(2) Lettres du Prince de Ligne, pag. 161.

Până aci am citat, din această privință pre Enache Văcărescu, Dionisie Eclesiarculu și Pitarulă Christache, căci aceștia scriseră cu gându otăritu de a face istorie. Dar mai sunt scriitorī, carī nepropunându'și a face anume *istorie*, prin lucrările lor atingū același scopū. Sunt apoi alți carī scriū cronice, carī ori-cât de răpeși și nestăruitoare, caută să fie băgate în sémă.

Din această categorie este scrierea protosinghelu Naum Rômniceanu. Cronica acestuia se întinde dela 1768 la 1810 și coprinde timpū vĉduțu de autore. Dămū în anexă, după manuscrisulū academiē No. 322, părțile din această cronică, relative la Domnia luī Mavrogheni. Despre mersulū campaniei din 1788 puține scrie Naum, dar el ne aū păstratū numele boierilorū surghiuniți peste Dunărea și la Rodos de cătră Mavrogheni. Dela scrierea luī am adusū înșine mai susū acele nume.

O altă operă, cu mai multe amănunte asupra vitezei campaniī din 1788 a luī N. Mavrogheni este cea tipărită la tipografia *dela Cisméoa luī Mavrogheni* în 1789; este cea cu titlulū «*Povestire scurtă de faptele viteze ale Pré înălțatuluī, Bine credinciosuluī și biruitoruluī Domnuluī nostru și stăpânitorū a totă ungrovlahia Domnu Domnū I. Nicolae Petru Mavrogheni, alcătuită de nobilulū și învățatuluī boierū marele Caminar D-luī Manolache Persiani.*»

Deși această filadă de 47 pagine, din Februarie 1789, este semnată de *Manolache Persiani*, ea coprinde lucrările în lauda luī Mavrogheni ale mai multora scriitorī. Așia fură: Matei Mitropolitulū Mirelorū, Filaret episcopulū de Romnicū, Alexandru Calfoglu mele comisū, Ioan Zaneti mare logofētū, Teodor dascălulū de la Sf. Sava, Dumitru Zisu asemenea dascălū la Sf. Sava, marele postelnicū Eustație, George Slătineanu și frate sēu Scarlat Slătineanu. Toți aceștia scriū, care prosă, care versurī, spre a lăuda faptele de rēsboiū ale luī N. Mavrogheni. Publicămū în traducere română, la anexe, aceste scrierī, din care, cât privesce campania din 1788, lectorulū va culege totū mai multe informațiunī decât amū aflatū în Hurmuzaki. Isbândile luī Mavrogheni la *Câmpu-lung, la Tîrgoviștea, la Focșanī, la Văleni, la Sinaia, la Câmpina, la Căneni*, sunt descrise și

cântate de diversii aceștia scriitorii. Viteziile Domnitorului Muntean, împlu totu orientulă până la Bagdad. Organizarea armatei séle minuna chiar și pre Turcî. Gaziulă Sahip Devlet veni anume din Giurgiă la Bucurescî să vadă óstea lui Mavrogheni și rêmase în admirațiune în fața ei. Unia đicū că acéstă armată trecé de 100.000 de ómenî «armați și echipați de minune» (1). Noi am adusū mai susū părerea nóstră asupra numărului ei, care era multū mai redusū.

LIV.

Nowile dispozițiuni bellice ale Austriei. Mavrogheni intervine pentru pace la Choiseul.

Cu tóte neînțelegerile secrete și gelozii dintre cele două armate sorțile resboiului începū a suride de acumū înainte mai multū Austriacilorū. Corpulū de armată alū lui Fabris rêmasū neocupatū după cãderea Hotinului, putu să se îndrepte, în mare parte, spre Ardeal, ca să întărescă corpulū de acolo, atâtū de maltratatū de óstea lui Mavrogheni și acé turcésă (2).

Noile dispozițiuni bellice ale Austriei erau ajutate și de faptulū că în Moldova, la instigarea Austriei și a Rusiei, se înființaseră, cum vedurămū, cete de voluntirii dintre locuitorii, carii cu gândū de pradă, hărțuiaū pre Turcî și pre ai lui Mavrogheni.

În Iași, după cãderea Hotinului, sosindū muscalii lui Rumianțov, s'aū organizatū guvernū naționalū. Divanulū fu lăsatū să administreze cel puținū județele unde nu erau nemții, sub președința unui superiorū rusū Lascasov senatorulū. Mai importantii în Divanū erau, scrie Drăghici, Logofétulū Iordache Ghika și Vorn. N. Rosnovanul, «dela care aceștia cerea tótă rěspunderea».

(1) Veđi „Dare dé sémă” de Papadopulo Calimah în *Revista pentru istoria* a d-lui Tocilescu, pag. 125.

(2) Choiseul scrie în 26 Octobre 1788, la Versailles: «L'Empereur, dont l'armée est considérablement diminuée, attend le corps de M. le Prince de Cobourg qui a quitté Chokzin après la prise de cette place et qui s'avance dans la Transilvanie».

Hurm. Vol. II, supl. I, pag. 60.

Orî-cât se lăuda Mavrogheni cu óstea sa de 40.000, el, deşteptŭ eum era, nu puté sã nu începã a se îndoi de sórta rėsboiului. De aceea il ŝi vedemŭ esprimãndŭ, în mař multe scrisorî cãtrã Choiseul, dorința de a se face pace, dorința împãrtășitã apoi ŝi de marele vizirŭ, în decursulŭ luneı Noembrie ŝi Decembrie anulŭ 1788. Mavrogheni stãruia pe lângã Choiseul «à faire passer par lui les insinuations que je pourrais avoir ordre de présenter au grand vizir. Quoigne l'intérêt de Mavrojeni soit sous tous les rapports, de hâter la paix et d'y contribuer». Choiseul totușî nu destãinuesce decãt mař târđiŭ luı Mavrogheni cã deja în sensulŭ păceı lucrãsã ŝi vizirulŭ (1).

(1) Hurmuzachi. vol. II, supl. I, pag. 61, Doc. CVII.

Choiseul cãtrã Montmorin despre dispozițiunile Turcieı pentru pace ŝi despre dorința luı Mavrogheni de a comunica el marele Vizirŭ mijlocirî de pace.

«Ces détails ne permettent point de douter, M. le Comte, que le Grand Visir n'ait que le désir réel d'entrer en négociations et qu'il ne soit toujours dans l'intention d'employer les bons offices de la Cour de France.

Une lettre que j'avais reçue quelques jours auparavant du Prince de Valachie en est également la preuve. Il m'avait déjà écrit plusieurs fois, ainsi que j'ai eu l'honneur de vous le mander, M. le C-te, pour m'engager à faire passer par lui les insinuations que je pourrais avoir ordre de présenter au G. Vizir. Quoique l'intérêt de Mauro-Ieni soit sous tous les rapports, de hâter la paix et d'y contribuer, cependant, son personnel mérite si peu de confiance que je crus devoir mettre la plus grande réserve dans mes réponses. Il s'est plaint aujourd'hui et me presse de m'expliquer comme vous le verrez dans sa lettre, que je joins ici.

Après ce qui se passe entre le Visir et moi depuis deux mois, je n'ai plus de raisons pour me tenir sur la même réserve avec le Prince de Valachie ; mais, comme il paraît ignorer la négociation déjà commencée, je n'ai rien dit qui put la lui indiquer.

J'ai confié à Rachid-Effendi la demande de Mauro-Iéni, afin qu'il ne put me soupçonner de manquer de confiance en lui, ou de vouloir conduire à son insu une double négociation, et je crois que ce Ministre n'a appris qu'avec plaisir cette circonstance qui, en cas de quelques mauvais succès, lui laisserait le moyen de les rejeter sur un autre».

Extrasŭ din scrisórea luı Mavrogheni cãtrã Choiseul despre tractarea păcîı între Rusia ŝi Austria cu Turcia :

«Le commencement de la lettre est rempli de compliments et ensuite de quelques détails sur des prisonniers de guerre pour lesquels je l'avais prié de solliciter du Visir uu meilleur traitement.

Par rapport à l'affaire de la guerre, persuadé comme est le Suprême, de mon attachement et fidélité pour la Sublime Porte et de mon empressement pour les intérêts de mon auguste souverain, et ayant, comme j'ai dit, pour moi de la

Dar acéstă pace dorită e încă departe.... Insuși Choiseul mărturisă guvernului său, în 13 Septembrie, 1788, că «Turcii nu vorû

bonté et bienveillance il m'a assuré que ses sentiments pacifiques et son humanité ne lui permettaient pas de considérer sans chagrin l'effusion de sang et la ruine du genre humain lorsqu'il commença à combattre avec valeur l'ennemi; mais comme les intérêts de la Sublime Porte exigeaient un prompt secours, il se pressa de les défendre par la voie des armes; qu'ainsi, S. Altesse, le suprême Visir ne négligerait pas le moindre moyen qui puisse concourir au rétablissement de l'ancienne tranquillité de cette partie d'Europe, pourvu qu'il ne soit pas contre la gloire de l'Empire ottoman, puisque cela a été son principal but et connaissant outre mon attachement et fidélité pour la Sublime Porte et mon inclination pour la paix, il m'a permis d'accepter la proposition et de traiter de cette affaire, ce que je fais de bon cœur.

Je prie donc V. Excelence si elle a la permission de son auguste maître d'entrer et de traiter de cette importante affaire, de vouloir bien déclarer à l'avenir avec plus de décision ses sentiments touchant ce propos lorsqu'elle voudra m'honorer de ses lettres, afin que nous puissions profiter de l'occasion (par la proximité de notre ministère) de faciliter les moyens pour en accélérer la fin. Autrement, Mr. avec des lettres semblables à celles que jusqu'ici ont formé notre correspondance, nous ne pourrions rien conclure.

Răspunsul lui Choiseul trimis lui Mavrogheni cu privire la intervenirea Franței pentru facerea păcii.

«J'ai reçu hier la lettre que V. Altesse m'a fait l'honneur de m'adresser le 8 Noembre S. V. et je ne perds pas un instant pour avoir celui de lui répondre et de la remercier de la justice qu'elle rend aux sentiments généreux de mon auguste Cour. Sans-doute, Mon Prince, elle est, comme vous l'observez. la plus ancienne et la plus fidèle alliée de la S. Porte, et la seule puissance qui, depuis tant d'années qu'elle a contracté ces liens d'amitié, n'ait jamais donné lieu à la plus légère discussion ou à un seul moment de refroidissement. L'avenir ne peut jamais démentir l'heureuse expérience du passé, et cette inaltérable harmonie est dans les décrets de la Providence qui a placé nos Empires dans des rapports de politique et de commerce si intimes qu'ils ne pourront jamais séparer leur fortunes et que les mêmes intérêts ne cesseront jamais de leur être communs.

L'immortel Visir qui vient de rendre aux armes ottomanes leur ancienne gloire est trop éclairé pour ne pas sentir que, de toutes les Puissances de l'Europe, la France est la seule qui ne puisse être soupçonnée aujourd'hui d'agir par des motifs personnels. Elle n'a et ne peut avoir en vue, M-r, que la prospérité de la Sublime Porte; et c'est pour cette raison qu'elle désire lui voir promptement conclure une paix avantageuse qui puisse devenir une barrière insurmontable pour l'ambition de ses ennemis.

V. A-esse aura facilement saisi les raisons qui jusqu'à présent, m'ont empêché de m'expliquer plus clairement dans les différentes lettres que j'ai eu l'honneur de lui écrire. Je devais attendre que j'eusse reçu quelques lumières sur les dispositions de la Sub. Porte avant de lui communiquer entièrement celles du Roi mon maître.

âmbla seriosŭ după pace decât, seŭ când vorŭ fi fostŭ reŭ bătuŭ ca la Pasaroviŭ și la Kainardgi, seŭ când vorŭ fi avutŭ marŭ isbânde (1).

Je vous prie aujourd'hui, M-r, de faire connaître à Son Altesse le Suprême que ma Cour s'empressera d'interposer sa médiation aussitôt que la S. Porte témoignera le désirer; qu'elle a déjà pris des mesures pour agir avec efficacité auprès de Cours ennemies; qu'enfin elle ne se refusera absolument à aucun des moyens qui pourront paraître nécessaires pour rendre cette paix stable et permanente à jamais.

Telles sont, M-r, les assurances aussi sincères qu'illimitées que je suis autorisé de donner à la S. Porte.

Le Suprême appréciera l'étendue et la grande utilité de ces dispositions du Roi mon maître, s'il daigne se rappeler le zèle et le succès de la Cour de France en 1739, lors de la glorieuse paix de Belgrade, laquelle subsisterait encore si, en 1747, les Ministres qui gouvernaient alors l'Empire Ottoman ne s'étaient hâtés de renouveler prématurément cet accord, sans la participation de la France, à son insu et dans le moment où elle était en guerre avec la Cour de Vienne.

Les circonstances actuelles sont semblables à celles de 1739; les vœux de ma Cour sont plus ardents que jamais pour la prospérité ottomane et l'on ne saurait douter, M-r, du succès d'une négociation entreprise sous de si heureux auspices.

Je prie donc Votre Altesse, de faire connaître au suprême Visir les sentiments du Roi mon maître et de m'instruire des intentions de ce chef de l'Empire afin que je puisse me livrer à mon zèle et accélérer, s'il est possible, l'heureux instant qui doit rendre le repos à l'Europe et consolider la gloire de Yousouf-Pacha.

Je vais, M-r, en attendant votre réponse, engager le Ministère du Roi à continuer ses démarches secrètes et à préparer les voies; mais V. Altesse sentira combien il est nécessaire qu'il ne soit pas exposé à perdre des occasions précieuses et qu'il sache si la sublime Porte accepte exclusivement l'utile médiation de la France.

Puissiez-vous, mon Prince, inspirer au Suprême des sentiments de modération et d'humanité si dignes de lui et l'engager à m'accorder une confiance que je mérite par mon zèle sans bornes pour sa gloire personnelle, par mon attachement inaltérable aux intérêts de cet Empire que je regarde comme une seconde patrie. Je m'estimerai très-heureux, M-r, si l'amitié que je vous ai vouée peut devenir un moyen de commencer le salutaire ouvrage de la paix et je me féliciterai de toutes les occasions où je pourrai vous renouveler l'assurance de la haute considération avec laquelle j'ai l'honneur d'être etc.»

(1) «Les Turcs n'ont jamais fait la paix que lorsqu'ils y ont été contraints par de grands revers, comme à Passarovitz et à Kainardgik, ou lorsqu'ils ont obtenu de grands avantages, comme au traité de Belgrade. Ni l'un, ni l'autre de ces deux cas n'aura lieu, au moins de quelque temps, puisque la campagne n'est pas loin de sa fin.

Il ne faut pas oublier que lorsqu'ils ont accepté les conditions de la paix de Kainardgik, ils étaient épuisés par six campagnes; ils avaient perdu toute

Însă diplomația profită de iarnă, de încetarea silită a resboiului, ca să schimbe note cu referință la acest război. Încercarea lui N. Mavrogheni d'a provoca, prin Choiseul, negocierii de pace, nu rămâne fără rezultate, căci Choiseul, cum vedurăm, negocia, de și nu voia să amestece în negocierii pre Domnitorul muntean. În o notă a ministrului din afară francesă către Choiseul se vede, că la finea lui Ianuarie 1789, Choiseul comunicase la Paris condițiunile cu cari Rusia și Austria ar primi să trateze de pace. Acestea cereau ca baza negocierilor *uti possidetis*. Ministrul dela Verasles dice că: «*Uti possidetis* qu'on propose pour base de la négociation pourrait effrayer au premier aspect. Il semblerait qu'on voudrait y comprendre la Moldavie et la Valachie, dont en effet les Cours impériales occupent une partie. Les explications que j'ai eues avec M. le Comte de Mercy (ambasadorul Austriei la Paris) ont dissipé mes doutes à cet égard»(1). Hotinul, dice Mercy, e totu ce cere Austria. Ba chiar decât Turcii ar refusa această cetate, totu Austria nu va rumpe negocierile. «Quant aux autres places ou plutôt aux postes dont l'Empereur est en possession, ils me semblent qu'ils sont si peu considérables qu'on peut se flatter que la Porte ne fera pas beaucoup de difficulté de les céder. Dans le fait, il n'en résultera qu'un arrondissement de frontières pour la Cour de Vienne, qui ôtera peu de choses aux Turcs et fixera les limites dans cette partie d'une manière plus solide et moins sujette à discussion.

leur marine; ils craignaient à chaque instant de voir monter jusqu'à leur capitale une flotte victorieuse. La Moldavie et la Valachie étaient conquises; l'ennemi avait passé le Danube et s'avancait. Leurs troupes sans confiance dans leurs généraux et frappées d'une terreur panique, fuyaient sans oser combattre; et malgré tous ces motifs, M. le Comte, ils auraient encore prolongé leur résistance si le souverain, qui après 50 ans de captivité, venait de monter sur le trône, avide de repos et de plaisirs, n'avait cru pouvoir séparer sa gloire de celle de la nation et terminer à quelque prix que ce fut une guerre entreprise par son prédécesseur . . . »

Hurm. Vol. II, supl. I, pag. 59.

(1) «*Uti possidetis*» ce se propune ca basă a negociațiunei ar pute speria primul aspect. S'ar păre că în elu o să se coprină Moldova și Valachia, din cari curțile imperiale ocupă în faptă o parte. Explicațiunile ce am avutu cu d-nu Comite de Mercy au risipitu îndoelile mele în această privință.

La négociation avec la Russie présentera, je crois, plus de difficultés» (1). Suedia însă, Gustav III alŭ ei, împinge pre Turci la luptă!... (2) Aşa dar Austria, dupe deprinderea ce-l cunoscemŭ, cere numai «o rectificare de hotare»!...

La 22 Martie, 1789, Choiseul, care a înţelesŭ pre Ministrulŭ sŕu unde voesce să ajungă negoŭiaŭiunea, respunde mai limpedŕndŭ în căt-va cestiunea (3).

(1) «Cătŭ privesce cele-l-alte localităŭi sŕu mai curŕndŭ *posturi* ce posede acumŭ împŕratulŭ, mi se parŭ atătŭ de pucinŭ considerabile în cătŭ este de speratŭ cĂ Pŕta nu va face multă împotrivre de a le ceda. În faptă, nu va resulta din acestă cesiune decăt o rotunŭire de fruntariŭ pentru Curtea Vienei, care va lua putină trĂbă dela Turci ŭi va ficsa hotarele în acĂ parte în unŭ modŭ solidŭ ŭi mai pucinŭ supusŭ la discusiune».

Hurm. Vol. II., supl. I, pag. 64.

(2) În 3 Maiŭ, 1789, guvernulŭ dela Versailles, adăogi a scrie lui Choiseul :

«La modification de l'*uti possidetis* me paraît offrir beaucoup de facilité. Il me paraît clair que l'Empereur ne cherche dŕfinitivement qu'à assurer ses frontiŕes et les sacrifices que les Turcs auront à faire pour remplir cet objet me paraissent bien peu considŕrables, car alors il ne serait plus question de Chokzin et mĂme, si j'entends bien la dŕpĂche de Mr. le Prince de Kaunitz, la restitution de cette *place pourrait devenir le prix des cessions peu importantes (?) que les Turcs seraient dans le cas de faire*».

Veŭŭ ŭi Hurm. vol. II, supl. I, pag. 66.

(3) Choiseul cĂtrĂ Montinorin despre pretenŭiunile Rusiei ŭi Germaniei, ŭi despre condiŭiunile pĂcei :

.....
«Je sens-bien, Mr., que la Cour de Vienne ne tiendra pas inviciblement à l'*uti possidetis* qu'elle exige d'abord et les expressions mĂmes du Premier Ministre m'autorisent à le supposer. puisqu'il ajoute que ces sacrifices seront de peu d'importance pour les Turcs, expression qu'il n'emploierait pas sans doute s'il avait rŕellement en vue la cession d'Oczakow et de son territoire, celle de Chokzin, de toute la Principautŕ de Moldavie, Dubizza et Novi. Mais il serait bien à dŕsirer, comme vous l'avais pensŕ, Mr., que les Cours Impŕiales *rŕduisissent promptement leurs demandes aux prŕtentions qu'elles veulent dŕfinitivement conserver et qu'elles ne perdissent pas en d'inutiles tentatious un temps prŕcieux dont sauront profiter les ennemis de la paix*.

.....
J'espŕe dŕsabuser les Turcs de la vaine espŕance de reprendre Oczakow dont ils se bercent encore et je suis persuadŕ qu'ils consentiront, aprŕs la dŕmoliŭion de la place à laisser entiŕrement dŕsert tout le territoire compris entre le Bog et le Dniester, moyen terme qui remplit ŕgalement les vues de la Russie.

Cum puté accepta Pórta să trădeze pe baza *uti possidetis*, când Rusia ocupa o așia de mare întindere de teritoriū în Moldova, și pe aiurea. Insuș orbitulū De Merci ministru dela Versailles pricepe imposibilitatea acésta și scrie luī Choiseul în 31 Martie 1789, că a aréat Cabinetuluī rusescū, prin ambasadorulū francesū dela Viena, ca să atragă atențiunea Principelulū de Kaunitz asupra acestul punctū (1).

Față cu condițiunile puse de împératulū Austriei, Pórta stabilește pre ale séle, din care amintim :

1. Restituțiunea teritoriilor și piețelorū ocupate de trupele austriace și anume Hotin, Sabatz și Palancele Bosniei.

2. O despăgubire de spese de răsboiū ce Hamidi Zadé vizirulū o socoti a fi de 50.000.000.

Choiseul țice, că condițiunea acésta nu pré este rigurosū susșinută de Turci. Choiseul a objectatū Porței, că Austria ar puté consimți să evacueze Moldova și Hotinul, dar că nu le ar puté remite otomanilorū, de óre-ce în Moldova sunt și Rușilī aliațilī Austriei și ocupațiunea Hotinuluī este comună. Acestū răspunsū al luī Choiseul este din 2 Iunie.

Intre aceste, se întéplă și mazilirea viziruluī, care se lăsase a fi bătutū de austriaci și de muscali. Hasan-Pașa amiculū luī Mavrogheni devenise vizir.

La Moldavie serait évacuée et, peut-être, si l'Empereur l'exigait absolument, pourrait-on convenir que la ville de Chokzin restera dans l'état où elle sera rendue sans que les Turcs puissent y ajouter de nouveaux ouvrages.

Le vieux Orsova et les terrains à l'orient de l'Unna resteraient à l'Empereur qui restituerait Novi et Dubizza. Les anciens traités seraient confirmés».

Hurm. Vol. II, supl. I.

(1) Afacerile străine către Choiseul, despre condițiunile păcei și mijlocirea Franciei :

«L'objet de M. de Prince de Kaunitz en vous donnant l'*uti possidetis* pour base a été de montrer des facilités de la part de son maître, puisqu'il est vrai que l'Empereur gagnerait peu de chose en l'obtenant. mais pour la partie qui regarde la Russie, il présente une masse de possessions dont la Porte ne peut pas faire le sacrifice. Vous aurez, selon toute apparence, été bientôt à portée d'instruire M-r le Prince de Kaunitz de la répugnance de la Porte à traiter sur ce pied. J'ai écrit dans ce sens à M-r le marquis de Noailles et j'espère que l'Empereur se relâchera de cette première proposition, d'après les observations que vous transmettez à son Ministre».

Turcitulū Anastase scrie, că la numirea noului vizir Hasan-Paşa «Mavrogheni recâşligându nişelū curagiū şi speranţa . . . se duse de grabă să'l întâlnească».

Întâlnirea lui Mavrogheni cu amiculū sēū fu plină de emoţiuni: «Sloicul celū mai nesimţitorū n'ar fi privitū pe aceste doue personaje, fără a simte óre-care plăcere, când işi frecaū barbele unulū de altulū îmbrăţişindu-se, pe când ei se cunosceaū aşia de bine între ei. Se đice că la cea d'ântâiū a lor sărutare emoţiunea ce simţirā amēndoi fu aşia de mare, încât pleopele lor de aramā vārsară chiar lacrimi de bucurie. În faptā vizirulū şi Domnulū eraū cu totulū unulū pentru altulū. Lui Hasan i-se păre, că cu ajutorulū lui Mavrogheni ar putē avē ceva succese diplomatice, şi lui Mavrogheni i păre razimulū lui Hasanū mai necesar de cât existenţa» (1).

«Mavrogheni ce venise pe la Arvanitohori dela Şumla, într'acē iarnā şi mērse la Sistov, ceru ca să fie rēnduitū lângā Iusuf-Paşa seraskier de Diiū (Vidin) şi se duse acolo». En. Văcărescu scrindū aceste, amintesce că «Hasan-Paşa Gezaerliul (Hagiul) cercase ca să afle un mijlocū de a putē închiē o pace şi cu muscaliī şi cu nemţii, întîmpināndū cererī marī, nu sevērşi nimicū până i-se întēmplā şi mórtea de lingóre» (2).

Asemené Selim (Anastase) đice, că speranţele şi ale lui Hasan, şi ale lui Mavrogheni le curmā în 20 Martie 1790 o mórte grabnicā unī đicū că ar fi fostū otrăvitū «dar era de 90 de ani când muri» (3)

LV.

Incetarea luptelor în timpulū iernei. Bătăliā nouā la Mānăstirea Adam. Muscaliī la Iaşi.

Iarna anului 1788—89 dā óre-care đile de odihnā relativā oşti-rilorū din Principate. Toluşí óstea lui N. Mavrogheni făcu în Februarie 1789 o nāvālire până la 18 ore distanţa dela Focşanī la Mo-

(1) Romānulū 1867, pag. 55.

(2) Tesaurū II, pag. 298.

(3) Romānulū 1861, pag. 55.

nastirea Adam. Acolo se urmă o harță în care óstea lui Mavrogheni eși biruitoare remănându în monăstire, din care isgoni pre neamicu și punându mâna pe multă «zaherea». Acestu avantagiu fu serbatu la Bucuresci ca o victorie deosebită (1).

Muscalii ocupându Iașii după cãderea Hotinului, boerimea Moldovênã se întórse, în mare parte în capitala Moldovei. Aci în Noembrie 1788 petrecu Principele de Ligne și de aci el scrise Principelui Kaunitz acé remarcabilã epistolã (din Noembrie 1788), prin care-i spune cã a propusu lui Potemkin sã'lũ facã Principe peste Moldova și Valachia numai sã grãbescã Rumantzov a merge cu óstea sa în Bucuresci. Cerëndu acésta de Ligne lucrã în scopu de a ajuta óstea austriacã mereu bătută de Turci și de N. Mavrogheni. Diversiunea

(1) Eatã ordiné de și a lui N. Mavrogheni relativã :

« Vlahisloi — cinstiților d-lor Serashierilor (*formula*) . . . în scire cã astã-đi la 2 đile ale acestei luni ni aũ venit veste dela Focșani, cum-cã vrãjmașii fiindu strînși multã sumã la Monăstirea ce se numesce *Ada* (Adam) în ținutul Cuhurluiului în Moldova, cale de 18 césuri din Focșani, unde face adunare de zaharele și alte gãtirii de rėsboiũ, cu scopos de a lovi oștile nóstre ce avemũ în partea locului trimise, gîndindũ cã dor ostașii noștrii dormũ fãrã de nici o priveghere; de care acésta însciințandu-se ostașii noștrii s'aũ pornitũ cu ajutorulũ lui Dumneđu asupra lor și lovindu-i antãiu caraula vrãjmașilorũ ce se afla înainte-i aũ prinsũ vii și aũ omorîtũ câții-va'și dintr'înșii și cei-l-alți ce aũ scãpatũ, alergãndũ la numita Monăstire, unde erau cei mai mulți vrãjmași, îndatã ce aũ luatũ veste de puterea oștilorũ nóstre numai decãtu ridicãndu-se înfricoșãți s'aũ pornitũ în fugã cu mare grabã lãsãndũ tóte ale lor în locũ, iar oștile nóstre dupã lovirea și sfãrîmarea caraulii lor nãvãlindũ asuprã-le aũ mersũ pãnã la aceeași mônăstire pre care aũ fãcut'o zaptũ, aũ intratũ inti'înșã și astã-đi se aflã oștile nóstre în lãuntrulũ ei în loculũ vrãjmașilorũ, biruitori. de unde nu puținã zaherea și alte multe feluri aũ agonisitũ dela vrãjmași și de acolo pornindu-se oștirea, mergũ cu ajutorulũ lui Dumneđu înainte; pentru care acésta vestire și biruințã ce face oștile nóstre aũ slãvitũ numele marelui Dumneđu fãcëndũ *șenliculũ* cel cuvinciosũ cu foculũ tunurilorũ aice la Domnėsca nóstrã curte. Decĩ nu lipsimũ și D-tre a însciințã ca sã vã bucurați și ca sã cunoșceți ca Dumneđu cel tare și pré puternicũ este ajutorũ oștilorũ nóstre și biruințã este a nóstrã; nu ședeți dar nici D-trã în locũ nemișcați, ci luãndũ pre Dumneđu într'ajutorũ, faceți pornirea cé cuvinciosã asupra vrãjmașilorũ fãr de a nu pune înainte *discolia* vremei și a drumurilorũ, cã Dumneđu cel pré puternicũ tóte le înlesnesce și cele colțoróse și cu anevoie el le face cãi netede și drepte. De care așteptãmũ și dela D-tre bunile vestiri de bucurie. Acésta vã însciințãmũ și fiți sãnãtoși ». 1789, Martie 2.

Cod. XVII, fila 345 verso. — Dela 31 Noembre 1788 la 2 Martie 1788 nu mai este nici unũ actũ în condictã 17. Lucrul se esplicã, cãci rėsboiulu a încetatũ în tin.pulũ iernel, iar Mavrogheni este și elũ peste Dunãre dusũ sã se înțelégã cu noulũ vizirũ și cu seraskierii cel-l-alți.

acésta a Ruşilorŭ spre Bucurescŭ, ar fi degagiatŭ oşŭirea austriacă din Ardél ŝi ar fi pututŭ să se concentreze în Bănatŭ unde Turcŭi, cum vedŭrămŭ, înaintaseră atâtŭ de mult.

Cerëndŭ un duumviratŭ pe 3 ani, pentru guvernarea Moldovei de Ligne, de sigurŭ scrié în urma vre unei discusiunii cu boerŭi ceŭ doi Iordache Ghyca ŝi N. Rosnovanu, carŭi duceauŭ atunci trebile ŝerei.

LVI.

Pregătirile lui Mavrogheni pentru noua campanie din 1789. Victoria la Tabac. Turcŭi la Movila Răbăeŭ. Mavrogheni face erorea de a slăbi corpulŭ din Focşani. Oastea austriacă mai bine pregătită. Suvaroff. Nouŭ planŭ de bătăia al Ruşilorŭ.

Mavrogheni abia înŭelesŭ cu vizirulŭ amiculŭ seŭ, işŭi vedŭ speranŭile perdute prin mórtea subită a lui Hasan-Paşa. Totuşŭ elŭ nu rămase inactivŭ, ŝi întorsŭ în ŝeră, încă în Februarie 1789, el se puse pe lucru. Decŭ chiămă pe 1 April 1789 oşŭirea sub arme ŝi pre toŭi boerŭi ca să-şŭi iée locurile lor în armată. Eată acestŭ pitacŭ domnescŭ :

12 cărŭi ce s'aŭ scrisŭ la 12 judeŭe de a merge toŭi la ordia Măriei Séle.

« D-vóstră boerŭilorŭ de starea ântéiŭ, a doua ŝi a treia, câŭi v'aŭ cinstitŭ ŝi aŭ îmbrăcatŭ domnescŭ caftane. carŭi vė aflaŭi la judeŭulŭ . . . sănătate. Vė facemŭ Domnia mé în scire, că acumŭ la ŭi ântéiŭ a lui Aprilie otărŭmŭ a veni, cu puterea lui Dumneŭeŭ ŝi ajutorulŭ Maiceŭi Preciste ŝi a sfinŭilorŭ ângerŭi, să eşimŭ înşŭ-ne Domnia mé cu mulŭtime de oşŭiri afară pentru lovirea vrăşmaşilorŭ ŝi pentru mântuirea ŝerei; ci dar fiind-că la acéstă vreme sunt détori toŭi supuşŭi ŝi credincioşŭi Devletulŭ pré puterniculŭ Impăratulŭ nostru, cum ŝi tagma boerescă care s'aŭ cinstitŭ ŝi s'aŭ chivernisitŭ din milele domnescŭ cu privileghiurŭ osebite din locuitorŭi ŝerani, a urma Domnieŭi mele ; iată vė poruncimŭ ca toŭi de obşte, mare seŭ micŭ, afară din ceŭ ce sunt rînduiŭi de Domnia mé cu slujbă în tréba domnescă, toŭi ceŭl-alŭi de obşte, boerŭi mari seŭ mici ŝi zapcŭi câŭi aŭ îmbrăcatŭ caftane domnescŭ, gătindu-vė, să vė sculaŭi să veniŭi fătă zăbavă la ordia Domnieŭi mele. Pentru care poruncimŭ ŝi d-vóstră ispravnicilorŭ judeŭelorŭ să aveŭi a însciinŭta porunca ŝi otărŭirea acésta la boerŭi ŝi boerinaşŭi aceluŭi judeŭŭ, ca să n'aibă pricină că n'aŭ sciutŭ ŝi n'aŭ auŭditŭ porunca » (1). 1789, Martie 27.

(1) Cod. No. XVII, fila 350.

Iar la 5 judeŭe oltene s'aŭ scrisŭ ca să mėrgă la Craiova la d-lui Turnagi Ismail Aga. vechiulŭ Calmacamŭ.

Intrarea Rușilor în campania, schimbasă însă multu mersul războiului. În față cu oștirea rusescă, care nainta între Nistru și Prut spre Dunărea, aripa dreaptă turcă era multu distrasă dela mișcările oștirea lui Mavrogheni, concentrată la Focșani. Acestă împrejurare slăbia linia de apărare aleasă de Mavrogheni. Acesta făcu greșală de a sprijini el aripa dreaptă turcă prin detașarea de oșteni din corpul dela Focșani. Cu acestu contingentu Turcii bătură pre muscalii la Tabac și înaintară până la Movila Răbăei, detașându din ea pre Muscali și sperându a puté să intre în curându și chiar în Iași.

În Basarabia începu campania în primele zile din Aprilie. Turcii fură, cum arătarăm, victorioși la Tabac:

Proclamație la scraskiri

« . . . în scire, că oștile pré puternicului împăratului nostru, Dumneđeū să-î înmulțescă stăpânirea. făcându mare războiū cu vrășmașii la Tabac Chiuprusă aprópe de Ismail cale de 4 césuri și ajutându Dumneđeū oștilorū uóstre aū biruitū pre vrășmași, din cari mulțime nenumărată aū prinsū vii și aū omoritū, aū luatū dela vrășmași și 18 tunuri dimpreună și cu alte multe lafuri și câți aū pututū scăpa, gonindu-î oștile uóstre, aū mersū Măria Sa Hanul dimpreună cu oștile biruitoare și astăzi se află Măria Sa cu puterea oștirilorū la Hautepeși. (*Movila Răbăei*) De care avemū nădejde la ajutorulū pré puternicului Dumneđeū și în uoroculū milostivului împăratū, a goni pre vrășmași și dela Iași, cum și din tóte părțile. Decī nu lipsimū a vesti și d-vóstră» (*formula*) (1). 1789, Aprilie 29.

În primăvera anului 1789 óstea austriacă avé căpeteniū mai încercate și mai abile. Bolnăvindu-se împăratulū Iosif II după bătăia dela Caransebeș, 1788, unde austriacii fură învinși, se întórsă la Viena, numindū comandantū în părțile Slavoniei, pre mareșalulū Laudon și în părțile Ungariei pre Hadik. Apoi, întemplându-se mórtea mareșalulū Hadik, se dete comanda acestuia mareșalulū Laudon.

Sub conducerea acestuia Austriacii vorū relua o fericită ofensivă în 1789.

Campania nouă din 1789, era să se deschidă, când muri în 7 Aprilie st. nouă (2) Sultanul Abdul-Hamid în vârstă de 65 de ani.

(1) Cod. No. XVII, fila 351 verso

Finca codiceī No. XVII este cu un actū relativū la pogonări, din 1789, Iunie 25.

(2) Enake Văcărescu țice *Martie* 1789. *Tesaur*, II, pag. 297.

Acestu evenimentu nu fu remarcatu — scrie Salaberry (1) decăt în lăuntru lu Seraiulu și n'avu în afară neci o influință. Selim III fiulu unicu alu Sultanulu Mustafa, se urcă pe tronu în vêrstă de 25 de ani. Acesta dete îndatâ ordine de întărire a oștirea la Dunăre și în Basarabia. In contra lu Iosif II mai bucuros mergeau Turcii, mai aleși în urma victoriiloru deja câștigate în Banat.

În Moldova oștea rusescă avu și ea comandantulu schimbatu.

După ce Suvaroff, îndreptându-se de rana ce căpătase la Oceacov, fu trămisu în Moldova, Rumianțov bolnavu de unu picioru se retrase (2) curându apoi și Potemkin remase peste ambele corpuri de armată combinate. În noulu planu de campanie, Rușii nu'și mai îndreptară tôte ănevoințile numai spre a ocupa pământulu și cetățile dintre Prut și Nistru, ci înțelesară că era indicată întărire a aripei stînge a austriaciloru, care nu puté sparge frontulu ce-i presinta Mavrogheni între Comănesci și Milcovu. Rușii împinseră decî oște și pe linia Bêrladulu, ca să ajungă a'și da mâna cu Austriaci pe linia Siretulu, în județulu Tecuci.

În fruntea acesteia oștirii era generalulu-locoteninte Derfelden. Acesta isbuti să bată pe Turci nu departe de Bêrlad și ocupă acestu orașu.

LVII.

Campania din 1789. Suvaroff își face joncțiune cu Austriaci la Ajud.

«În anul 1789, scrie anonimulu *oficiosu* alu cărței: *Ausführliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Turkey* (3) noroculu favorisă armele austriace în unu modu

(1) Hist. de l'Empire Ottoman. Tom. IV, pag. 122.

(2) Rumianțov, care nu făcea nimic, perdu comanda. En. Văcărescu scrie că «mareșalulu Rumianțov, bolnavu de unu picioru, defăimându-se de ocăruierea ce făcuse până acum, din care s'au pricinuitu și Nemților stricăciune și Rușiloru neisbândă, îi ridică comanda din mână împărătesă, și cu mijlocu disgrățiatu se orîndui a ședé la Jijia în Moldova fără trebă și se dete și comanda sa totu asupra Principelulu Potemkin, care și veni la Iași». Decî ambele armate se uniră sub Potemkin, de care asculta generalii Kamenski, Soltikoff, Repnin și Suvaroff. Aceste oștiri rusesci fură reintregite cu noi recruți în timpul iernei.

Tes. II, pag. 297.

(3) Wien. 1791, 4 vol 8 micu, pag. 95. Dritter Band.

estra-ordinarū, așa că această campaniă fu una din cele mai gloriose înregistrate în analele Răsbóelor.»

Lauda ce trage pentru oștirea austriacă ne arătă strașnica resis-tință ce opusă acestei armate centrulū óstei turco-română din Focșani.

Autorulū anonimū voiesce a esplica perderile Austriacilorū din Campania anterioră pe motivulū că óstea turco-română fusese pu-rurea în numărū covârșitorū, și că oștenii austriaci erau îngroziți de răpediciunea și impetuositatea atacurilorū óstei neamice și mai denainte spăimēntați de obiceiulū turcilorū de a tăia capetele celorū căduți răniți pe câmpulū de bătaie, de maltratarea prizonierilorū și de strigătele gróznice de alah! în timpulū atacului. «Dar Austriacii acumū se deprinseseră cu d'alde astea și începură a avé consciință de *superioritatea* lor . . . »

Adevărulū este aiurea : amū arătatū deja că Turco-Româniil fă-cuseră greșală a'și slăbi óstea dela centrulū frontului de bătaie, cu gēndū să oprēscă pre Ruși în Basarabia, pe cândū Coburg ne mai avēndū Hotinul de asediatū, își îndreptă în josū tótă puterea. Apoi și altă împrejurare schimbă mersulū resboiului. Impēratulū Iosif îmbolnăvindū-se de lingóre, se retrasă din fruntea oștirei, la castelulū sēu dela Laxenburg și Hetzendorf ca să-și caute de sănētate, și dete comanda nepotului sēu Arhiducele Frantz, ca să-și facă edu-cațiunea militară, în acestū însemnatū rēsboiū. Comandamentulū efectivū însă ilū avu Feldmareșalulū Grafū de Habick. Cavalerulū Laudon comandă întrunitile armate Slavono-Croate. In loculū Feldma-reșalului leitenantū Grafū de Wartensleben, care se retrasă din cauza de bólă, Feldmareșalū leitenantū Clairfait luă comanda corpului din Banatū. Corpulū din Ardealū care continuase a fi comandatū de generalū feldzeigmeister Fabris în quartierele de iarnă, în primăvēră dobândi ca șefū pre Feldmareșalulū leitenantū Principe de Hohenlohe, iar Principele Coburg păstră comanda oștirei din Galiția și Bucovina, lucrândū în înțelegere, în Moldova, cu óstea rusēscă sub comanda generalului Grafū Suvarow.

La începutulū lunei Martie ante-garda aripei stīngi austriace era comandată de Baronulū de Kiemnayer. El avé misiunea de a observa mișcările óstei lui Mavrogheni și a turcilorū din Focșani. Lagărulū

austriacū era aşedatū la Podulū Beizadeleī, pe malulū Siretului la o milă şi ceva, în linie dréptă dela Bacăū, unde trupele austriace erau sub comanda Colonelului Karaiciaī. Acesta îşi combină mişcarea cu a antegardei de sub Kienmayer şi cu mişcarea a douē bataliōne şi douē diviziunī de cavalerie, carī din Ardélū primescū ordine de a ataca şi ele pre neamicī (Turco-romāni) din flancū.

Din Focşanī auđindū de mişcările oştirei austriace, încă se mişcă contra austriacilorū unū corpū de 8000 oştenī sub comanda lui Hagi Suitariū Seraskierulū. Obligaţi Turco-Romāniī a se apēra nu numai de óstea lui Coburg, dar şi de cea a Muscalilorū, ei nu puteau prudentū să iēe ofensiva. Colonelulū Karaiciaī între aceste luā o posiţiune naturalū întărită şi proprie de a împedica înaintarea oştirei turco-romāne în Moldova pe linia Focşanilor. Pasurile Oituz şi Ghimus pre la carī arū fi pututū să fie învăluiţi Austriaciī de o mişcare încunjurătoare a Turco-Romānilorū, furā acoperite în timpū utilū de austriaci.

La 14 Aprilie (stilū nou) ante-garda lui Hagi Suitariū, tare de 8,000 cavaleri stete la *Petruscanī*, localitate situată cam la mijlocū între Adjud şi Ocna, pe apa Trotuşū. De aci óstea acēsta Turco-Romānă apucă calea prin munţi până la Parava, totū pe drumulū mare care ducē dela Bacăū la Adjudū. Va să đică scopulū Turco-Romānilorū era de a încunjurā pre Austriaciī.

Pe dată ce Karaiciaī prinsă de veste de mişcarea Turco-Romānilorū trāmisă câţi-va husari şi unū detaşamentū de Arnăuţi Moldovenī comandaţi de căpitanulū Sava, din tabăra dela Faraoni, cu misiunea de a recunósce mersulū şi posiţiunea Turco-Romānilorū.

Prindēndū la rēndulū lor de veste, Turco-Romāniī nu înaintarā mai departe, ci se întórserā îndărătū pe lângă apa Trotuşului. Austriaciī însă îi urmārirā, ucigēndū câţi-va şi făcēndū 4 prizonierī. Cam pe atāfia perdurā şi Austriaciī. Era o simplă luptă de anteposturi şi durere! la aceste posturi se băturā Romāniī lui căpitanū Sava cu Romāni de ai lui Mavrogheni!

Cinci đile apoi, la 19 Aprilie stilū nou, urmā o afacere mai seriósă la Valea Seacă. Dāmū în facsimile planulū acestei bătălii, aşia cum l-amū aflatū făcutū de cătră Austriaciī (1). Bătaia urmā între

(1) Veđi planulū anexat.

óstea comandată de Karaiciai, și acé de sub comanda lui Hagi Suitariü, împrejurul Faraoanilor. Hagi Suitariulü revenisă și se apropiă de Austriaci cu vigóre pe drumulü dela Agiudü spre Bacăü. Pe dată Karaiciai ordonă ca cele 3 diviđiuni de cavalerie Levenehr, Barco și Imperială și unü batalionü de infanterie a lui Kaunitz să ié grabnicü posiđiune la Valea Sécă, la drépta dela drumulü pe care era angagiată óstea lui Suitariü. De abia esecutaseră Austriaciü acéstă mișcare, când étă și Turco-Româniü, la 5,000 oșteni cavalerie alésă, comandați de Hagi Suitariul, unü Pașă, unü Bimbașă, trecü cu mare grabă șanțurile în care se întăriseră Austriaciü și daü unü atacü formidabilü («*mit ungemeinem Muth*»). Austriaciü se retragü cu ordine înapoia artileriei lor și întâmpină grózniculü iureșü alü Turco-Românilorü cu unü focü de tunuri atâtü de susținutü, în câtü obligă pe ai noștri să se retragă. Atunci unü noü atacü impetuosü datü în flanculü stîngü alü Austriacilorü, nu isbuti mai bine, din causa artileriei austriace. Unü alü treilea atacü la flanculü dreptü și la centru comandă Suitariulü, însă și acestü atacü fu respinsü. Atunci Hagi Suitariul vedëndu-și fără rezultatü atacurile, s'apucă de adună la unü locü morțiü și rănițiü sei și retrecu cu totă prudența șanțulü, ca dincolo să-și reforme oștirea pentru unü noü atacü. Acéstă nouă încercare n'avu locü, căci, urmăriți de Austriaci, Turco-Româniü se retraseră spre infanteria lăsată îndărătulü lor și a doua ți se înapoiară până la apa Trotușului, lăsändü, cum scrie anonimulü (1) în mânile Austriacilorü doué drapele, 40 de morți și 200 de prizonieri și alte averi. Scriitorulü care ne dă asemené informațiuni, pretinde că cavaleria austriacă n'a voitü să facă prizonieri, ci i-aü ucisü ca să-și rësbune de identice procedimente ale Turcilorü. Mare credința nu putemü pune în cifrele istoricului oficiosü, care scrie, că cele trei atacuri ale Turco-Românilorü nu aü ocasionatü Austriacilorü decât 14 morți și 32 de răniți!

Principele Coburg la primirea scirei despre acéstă victorie trămise mulțămiri călduróse colonelului Karaiciai și descinse îndată și elü cu oștirea din Roman spre Fărăóni, urmändü răpede calea spre

(1) In „Geschichte des Krieges“. pag. 103.

Adj. Feld-mareșalul Laitenant Spleeni și colonelul Karaiciai meraseră dreptu asupra Focșanilor. Oștirea acestora se compunea din 5 bataliōne infanterie, 6 diviziuni husari, 35 tunuri și toți arnăuții români ai căpitanului Sava. Restulū corpului de armată alū lui Coburg coprindea 5 bataliōne de infanterie și 9 diviziuni de cavalerie, decī peste totū armata Austriacă era de 32,000 de ómeni. Pe planulū întitutatū «Lager bei podulū Peysedey», lectorulū va urmări cu înlesnire situațiunea înaintátóre a armatei austriace până în primele zile din Maiū. Restulū acestei luni se întrebuițeză de Coburg pentru a descinde câtū mai iute spre Roman restulū trupelorū din Nordulū Moldovei. Principele Coburg primi întăriri din aripa dréptă austriacă despre Ardeal și înaintă spre Focșani(1).

Linia turco-română, precumū vedurămū era de mică profunditate, afară din orașulū Focșani, unde era concentrarea ceva mai mare. Se tot așteptă sosirea trupelorū noi din Brăila și se speră a se putē opri intrarea lui Coburg în Muntenia, decă acesta ar fi cercatū să facă acéstă intrare prin Focșani. El însă isbuti să facă o mișcare la care nu se așteptău cei din Focșani. Lăsândū Focșani neatacați, Coburg împinse o parte din oștirea sa în țera românescă spre apa Buzēū până la 8 mile mai josū de Focșani, întindēnduși frontulū și spre Târgulū-Ocnei ca să evite soluțiune de continuitate cu aripa Austriacă din Ardél. De sigurū Coburg urmărea planulū să iasă înainte oștirea turcesci așteptată de la Brăila, pe care bătēnd'o, apoi să înconjóre Focșani. Intre Faraóni și Ocna, se afla Feldmareșalul Spleeni cu o importantă parte din oștire, iar în lăturī pe apa Trotușului luă pozițiune colonelul Horwath cu 4,000 ómeni trupe ardelene.

Pe dată însă Coburg simți că greșise în mișcarea sa precipitată, căci află cum că o oștire turcă tare de 20,000 ómeni este concentrată nu departe, în susū și în josū de Focșani. Nesimțindu-se destulū de tare nici pentru a merge înainte nici pentru a menține pozițiunea ce luase, principele Coburg se retrage și trimite olac la Bêrlad, unde se afla Suvaroff cu oștire Rusescă și-lū îndémnă săși facă grabnic juncțiunea cu armata austriacă și să înainteze împreună spre Focșani.

(1) Veđi planulū indicatū.

După autorul cărții «Incercare de Istoria Războierilor, a Contelui Alexandru Suvaroff (1) Rymniksky», oștirea rusescă din Bêrlad se compunea din 3 regimente de carabinieri de câte 5 escadrone, regimentele de cazaci ale colonelilor Grekow, din 1,000 arnăuți, adică oșteni Moldoveni, 12 batalione de infanterie și pe lângă tunurile regimentelor încă 16 piese de câmp. Acestă oștire fusese până acum sub comanda Generalu-Leitenantului Derfelden. Acestași anonim scriitoru spune, că Suvaroff de și nu cunosea personalu pe principele Coburg, simpatisa foarte multu cu elu și nu întârziă să lege o strînsă amiciție. Acestu scriitoru dice, că oștirea turcă în marșu spre Focșani era nu de 20,000 ci de 40,000 de omeni. Pe dată ce Suvaroff primi invitarea lu Coburg, lăsă o bună garnisonă în Bêrlad și în fruntea oștirii apucă deadreptulu pe căi aprópe neamblate prin munți, ca să străbată la Adjud. Óstea merse și și nópte și trecu Siretulu pe unu podu de pontone austriacu.

Intr'o și și jumătate Suvaroff percurse o cale de 12 mile, ceea ce abia putu crede Coburg, care veni să 'l înfîmpine în tabăra ce Rușii aședără la aripa stîngă a armatei Austriace. La 30 Iulie ora 11 de nópte ajunse óstea rusescă la tabăra Austriacă și luă aci o pozițiune ascunsă, ca să nu bage de sémă turco-românii că s'a făcutu junctiunea muscalilor cu Austriacii.

In ziua următoare se construiră 3 poduri pe Trotuș, unul în drumulu Domnescilor și douē la gura Domoșiței. Colonelulu Baron Karaiciai fu însărcinat cu protegerea primulu podu, cu detașamentulu său, iar cele-l-alte douē poduri fură date în séma colonelulu Kepiro comandându 2 divisiuni de husari și unu batalionu de infanterie. Coburg și Suvaroff în comunu acordu făcură planulu de bătăiă. Corpulu Austriacu ținu flanculu dreptu cu 5 batalione în prima linie, douē batalione într'a doua linie, fie-care batalionu formatu în careu cu câte 5 tunuri, la distanță de 300 pași și artileria de rezervă fu împărțită și ea în aceste intervale. Cavaleria venea după infanterie în a 3-a linie.

(1) Versuch einer Kriegs Geschichte des Grafen Alexander Suwarow Rymniksky (Friedrich Anthing) Gotha 1795—96, 2 volume 8°.

Aripa dréptă era comandată de Feldmareşalul Spleeni. La aripa stînga comanda Feldmareşalul Leitenantul Levenehr.

Corpul de armată rusescă era la flancul stîng cu 3 careuri, dar în frunte păşia un şir de armată Austriacă cu scop de a masca Turcilor prezenţa Muscalilor. Cavaleria rusescă venea în al 3-lea rând.

La 31 Iulie dimineţa la 3 ore se puse în mişcare armata aliată pe 3 colóne, trecu Trotuşul şi merse până la Călimănesci, avîndu ca ante-gardă: Ruşii pre colonelul Karaiciai şi aripa Austriacă pre colonelul Kepiro. De la Călimănesci armata înaintă până la Mă-răşesci. Aci corpul rusescă luă o poziţiune ascunsă în sat, iar corpul Austriacă se răzică cu aripa stîngă de corpul rusescă avîndu Siretul la spate.

Din Mă-răşesci Suvaroff trămise un oficer cu 30 cazaci ca cercetaş (éclaireurs). Aceştia aduseră veste, că au zărit patrul turcesci. Suvaroff detaşază 1500 cozaci şi voluntari Moldoveni (tot-d'auna ei erau puşi în frunte!) Antegarda turcă era de 3000 oşteli, sprijiniţi pe un lagăr de 7000 oştire, comandată de Osman-Paşa şi aşedat dincóce de Putna, cu scop de a tăia calea neamicului spre Muntenia. Nînic nu isprăvi se pare acest detaşament de cozaci, de óre-ce însuşi apologistul lui Suvaroff scrie, că faţa cu numérul mai mare al oştirei turco-române «*mussten die Russen zurück*» tură siliţi Ruşii a se întórce îndărăt. Totuşi ar fi perdut óstea turco-română în această hartă cu Cazaci, sprijiniţi de Austriaci, la 600 ómeni.

Acum însă urmăze o afacere mai seriósă: acé a trecerei Putnei de către Austro-Ruşi sub focul tunurilor turcesci. Posedem şi dăm în facsimile(1) planul trecerei Putnei în nóptea de 31 Iulie stil noú 1789 spre I August, faptu belicú care deschide calea armatei aliate spre Focşani. Acestu plan. ce presupunem dresat de principele de Ligne şi care se conservă în manuscriptu originalu de Bibl. Academiei nóstre, va înlesni bărbaţilor specialí urmărirea, pas după pas, a mişcărilor ambelor armate, care-şi dau la Focşani şi apoi la Rómnicu o bătălie aprópe definitivú otărítóre pentru sórta Turciei şi a lui N. Mavrogheni.

(1) Veđi facsimilea.

Antegarda Austriacă nu putusă a se menține dincóce de Milcovü, până la sosirea lui Suvaroff și retrecusă îndărätü, luändü armata austriacă și rusescă pozițiunea *A* indicată pe planulü anexatü. Dincóce de Putna era, cum aretarämü, tabăra lui Osman-Paşa. In față cu tabera turcă Austriacii construescö nöptea podü, după ce colonelulü Karaiciai bate anteposturile turcescö și le alungă.

Indată apoï Austriacii și Muscalii trecü podulü lor de luntre *B. B.* și cavaleria prin vadü și atacă tabăra lui Osman Paşa. Acesta nu resistă și se retrage spre Focșani, luändü acolo pozițiunea *K. K. K.* La aripa lor stîngă Turco-Românii punü cavaleria, la centru aşedă infanteriä și la drépta totü infanteriä sprijiniță in spate de monăstirea sf. Samoil și alte Biserici. Turcii cugetaü că, sprijiniți pe întăriturile făcute la Focșani, să învăluescă pre neamicü luändu-lü pe la spate. Decî detașară unü corpü de spahii și aceștia primiră ordine să apuce pe departe prin lunca Putnei și să înconjure neamiculü, luändü pe la spate aripa dréptă austriacă. Dar Austriacii prinseră de veste la mișcare și in punctulü *E* de pe planü respinseră primulü atacü alü Turcilorü. Aceștia reveniră cu mai multă impetuositate, pe totü frontulü austriacü, dar lipsiți de artilerie și secerați de cea austriacă din aripa dréptă, sub comanda lui Spleeni in equer, ei nu putură nainta decât până la punctulü *G* de unde, după acestü al doilea atacü, se retraseră in pozițiunea ocupată in jurulü și inläuntrulü Focșanilorü. Austriacii își desfășurară mai multü aripa dréptă in *I* și pe o linie de frontü profundă, profitändü de terenulü favorabilü, avëndü in față uuü câmpü greu de ämblatü, din causă că era plinü de spinii și de tufărișü și de unü faldure de delișiorü, cum se póte vedé pre planü, ei apucară din nou ofensiva, atacändü din ambele aripi cu óste de cavaleriä pe când infanteria și artileria pășia nainte in centru și luä nouă pozițiune îndărätulü atacului cavaleriei. Turcii și Românii nu putură a se susține contra acestui atacü și se întórseră in linia lor de apărare in jurulü și in läuntrulü Focșanilorü. Cavaleria austriacă (3 diviđiuni) strebäturä in punctulü *M* și inlesnirä ast-felü inaintarea altorü trei diviđiuni de cavalerie in punctulü *N*, chîar la marginea orașului, in partea stîngă privindü despre Milcovü. Altä diviđiune de oștire austriacă își combină iute mișcarea cu cele din punctele *M* și *N* și

streată cu o manoperă identică în punctul *O*, isgonindă pre Turci și Români.

Din aripa stîngă Suvaroff și infanteria mergă și ei înainte ca să încunjure Focșani din partea dreaptă, cum privesci dela Milcov. Suvaroff nu se opresce naintea retransamentelor marcate pe plană la stînga privitorului, ci trece și ia pozițiune între Milcov și Focșani la sudul orașului, înapoi, străbate chiar în orașă lângă pîrăul de hotar. De aci, ajutată de infanteria austriacă, atacă pre Turci și Români adăpostii între zidurile Monăstirei Sf. Samoil și ale altor Biserici ce se potă vede indicate în altă plană ce anexăm. Turcii și Români disputară neamicului pasă cu pasă stradele orașului (1) care remasă o ruină fumegandă.

După o apărare de mai multe ore siliți fură cei din Monăstire a se preda, iar cei cari putură se retraseră, Români mai multă spre Râmnic și Turcii pe calea Brăilei.

Anonimul austriacă pretinde (2) că oștea turco-română bătută era de 30.000 de oșteni și că a lăsată în mâni învingătorilor totă artileria, munițiunile, magazinul și tabăra. Sunt multă esagerate, aceste spoli, decă amintimă că același scriitoră arătă că aliații nu prinseră vii în acastă victorie decăt 96 oșteni!

Și mai esagerate sunt cifrele date de Istoria Campaniilor lui Suvaroff (3), ba chiar și în Salaberry aflăm erori de cifre. După primul scriitoră germană însă dămă în anexă planulă resboiului dela 21 (31) Iulie 1789, cu esplicațiunile lui Naréză și Salaberry pe scurtă acestă resboiă cam așa :

«Indată se află (de Coburg) că 40,000 Turci din Brăila aș plecată

(1) Insuși scriitorulă austriacă mărturisesce, că o monăstire din Focșani fu încunjurată de Austriaci și că din turnulă ei cei împresurați trăgău focuri. Cândă comandantulă Austriacă isbuti să intre în Monăstire găsi o garnizonă numai de trei oșteni . . . Infanteria austriacă înfuriată căci trei oșteni cutesezară a-i resiste, îi măcelări miserabilmente ! Chiar și în Mōnăstirea Sf. Samoil nu mai aflară Austriaci decăt 56 oșteni, cari cutesezară a ține meterezele contra oștirea aliata, ca să deă timpă grosului armatei a se retrage.

Ausführliche Geschichte des Krieges. — „Wien 1791. pag. 123.

(2) Pag. 122, opera citată.

(3) Versuch einer Kriegs Geschichte des Grafen Alexander Suvarow Rymnikski II, Theil Gothă, 1796.

spre Focșani. La 12 mile dela tabăra turco-română Coburg era cu un număr mai mic și deci ceru ajutorul lui Suvaroff, care pe loc se pune în marșu forțat lăsându ceva oște și în Bêlad (1).

Sultanul Selim întărise și el oștea din Moldova și dela Dunăre cu 150,000 oșteni, dar greși înlocuind și pre Vizirul Iusuf Pașa, prin pașa dela Vidin.

Coburg înainta contra trupelor turcesci, pre când Suvaroff mergea la Horopșesci și pe Prut ca să încunjore pre Turci. Coburg luă linia de bătaia la Milcov».

În marșurile acestea precipitate bieții țeranii români erau siliți, și și noapte, să lucreze la drumuri din nou deschise... Să lucreze? să moră sub caznă, lipsiți până și de mâncare! (2).

Între aceste, oștea turco-română, fără să fie adăogită încă de cei 40.000 oșteni dela Brăila și Buzău, cari nu sosesc la timp, face o mișcare înainte și primele șiruri sosiră lângă Mărășesci (3).

Suvaroff mergându și el spre a învălui pre turco-români, își bagă un ac în picior de unde turcii îl numiră apoi *Topal* adică Schiopul.

La 21 Iuliu 1789 se dete bătaia. Austriacii și Muscalii avură grija să-și dividă trupele în mici carele și lasară să trecă între intervale mulțimea de spahii pe cari îi fulgerau apoi cu tunurile aședate la unghiurile carelelor. Era în luptă, dice de Salaberry (4) 18,000 Austriaci și 7,000 de Ruși. Turcii fură zdrobiți, de și comandați de însuși Hasan Pașa.

«Turcii nu prinsese de veste de joncțiunea Austriacilor cu Rușii, căci lucrul se tainui pré bine, punându-se totu Austriacii în antegardă. La Mărășesci ajungându armata unită, începuse harfele cu anteposturile turcesci. Turcii fură bătuți și fugăriți unii spre calea Bucureștilor, alții apucându spre Brăila, în 31 Iuliu, 1789».

Acésta fu prima bătaia câștigată de Austriaci de când începuse resboiul.

(1) Histoire des campagnes de Suwarow, pag. 51, T. II.

(2) Histoire des Campagnes de Suwarow, pag. 67.

(3) Pag. 75, ibidem.

(4) T. IV, pag. 131.

Insuși autorulŭ istoriei luŭ Suvaroff recunósce acésta dícendŭ: «Für die kaiserliche war es die Erste Feldschlacht die sie in diesen Kriege gewannen» (1).

Avem informațiunŭ positive, că la Focșanŭ nu se afla și Mavrogheni în persónă, dar neîndoios se afla și óste Română. Décă ne amintimŭ de chiámarea — mai susŭ adusă — a tuturorŭ bolărilorŭ în tabară, la quartierulŭ generalŭ, la începutulŭ campaniei, puteamŭ presupune că se afla la Focșanŭ și Mavrogheni, dar în capitolul de mai la vale vom aréta cum vitézulŭ Domnŭ era în timpulŭ acesta ocupatŭ cu răsboiulŭ în Carpați. Cum că totuși la Focșanŭ erau și Români, se póte înțelege și din faptul că retragerea oștinei după învingere, se face nu numai spre Brăila, ci și spre Bucuresci. Presința Românilorŭ o afirmă și Anastasie Turcitulŭ.

Bucuria despre victorie e mare în tabăra aliată.

Dăm în anexă reproducerea unuŭ tabelŭ în care sculptorele Schubert ne arétă cum Coburg și Suwarow și în genere Muscali și Austriaciŭ se îmbrățișeză și se felicită de isbânda (2) unei lupte care ținusă dela 6 ore dimineța nu mai puținŭ de 10 ore!

Principele Coburg fu resplătitŭ de Impératulŭ sěu cu Crucea mare a Mariei Teresa. Același Impératŭ Iosif trămisă luŭ Suvaroff o tabachieră bogată cu cifra sa, însoțită de o epistolă autografă din 13 August 1791, ce dămŭ în anexă (3). Asemené reproducemŭ epistola adresată luŭ Coburg. Același lucru făcu și Ecaterina cătră Coburg.

Cu multă inteligență fu combinatŭ îndată ataculŭ ce la 2 August stilŭ nou deféră trupele Turco-Române contra aripei drepte a Rușilor dela Bêrlad, pe Siretŭ și pe Prutŭ. Acestŭ atacŭ sili pre Suvaroff să abandone pre Coburg la Focșanŭ imediatŭ după victoriă (4). Coburg ne mai fiindŭ sprijinitŭ de corpulŭ rusescŭ, nu cuteză să urmărescă pre Turco-Româniŭ în retragerea lor. Austriaciŭ se mulțămíră a

(1) Pag. 71, tom. II.

(2) Veđi gravura anexată.

(3) Veđi anexele.

(4) „Ausfürliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Turkey“. Vol. III, pag. 124.

lua pozițiune la o oră distanță de Focșani pe apa Milcovului (1). Colonelul Karaiciai fu trimis la puțină distanță înainte cu ante-garda.

Restul lunii August Austriacii nu culezară a nainta, iar Suvaroff este strîns ocupat de mișcarea Turcilor din Basarabia sudică și Galați-Brăila.

LVIII.

*Unde era Mavrogheni când se dete bătălia dela Focșani?
Lucrarea oștirei române în Munții Carpați.*

Simțindu-se în Focșani de pregătirile de atac ale lui Coburg, încă dela desprimăvărarea anului 1789, Mavrogheni care, cum vîdurăm, chiamase pe boiari în tabăra dela Focșani, 'și luă misiunea de a ataca óstea austriacă de-alungul Carpaților, ca să împedice adunarea de mai multă oștire Austriacă pe linia Centrului Focșani-Galați.

În luna lui Iuliu Mavrogheni conduce cu vigóre oștirile turco-române pe la diversele pasuri din munți contra oștirilor austriace din Ardeal și Banat (2).

Anonimul Austriacă (3) în tomul al IV-lea al «Istoriei Răsboiului», urmăresce din punctul său de vedere, atacul diverselor pasuri și aședarea trupelor Austriace în timpul erno pe la aceste. La Pasul Vulcanului, bună-óră, în primele zile din Martie se găseau două bataliöne din primul regiment românesc, două bataliöne a lui Spleeni, două Belgiojoso, unul dela Esterhazy, două divisiuni dela

(1) „Der Graf (Suvaroff) hatte Nachricht, das die Türken in seiner Abwesenheit von Berlat aus Bessarabien über der Pruth setzen, und diese Gegenden überfallen wollten. Er begab sich deshalb Tags nach der Schlacht bey Focsani auf den Marsch“.

T. II, pag. 73 a Versuch einer Kriegsgeschichte des grafen Alexander Suwarow Rymniksky. Gotha, 1796.

(2) In Iulius zeigten sich sehr häufig feindliche Truppen an den Pässen Bocza, (Buzău), Tömösch, Altschanze und Törzburg. Man vernahm dass dieselben zu dem unter dem comando des Fürsten der Wallachey, Mavrojony, versammelten Korps gehörten, und die Absicht hätten, zu gleicher Zeit unsere Grenzen von Siebenbürgen aller orten anzufallen.

(3) Ausführliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Turkey. Vol. IV, pag. 7. Viena, 1791.

Husariŭ de Toscana, o divisiune de dragoni de Savoia și unŭ escadronŭ de voluntariŭ.

La Pasulŭ Turnu-Roșu eraŭ unŭ batalionŭ Oross, unulŭ Spleeni, unulŭ Aoinzi, o divisiune de husari Toscana, o divisiune de dragoni și vre-o câte-va sute de volintiriŭ călări și pe josŭ. La Temeșiŭ, autorulŭ anonimŭ pretinde că se găsea numai unŭ batalionŭ Oross.

În pasulŭ despre Câmpulung se găseaŭ 2 batalione din alŭ 2-lea regimentŭ românescŭ-austriacŭ care făcuseră parte în trecuta campanie din armata prințului Coburg.

Cum se ridică zăpada din pasuri pe la finea lui Marte, Mavrogheni dete ordin de mergere înainte, de și încă dînsulŭ nu se afla în munți.

Prima ciocnire se întîmplă între Câmpulung și Rucăr. La 8 Aprilie st. n. turco-românii atacă ante-posturile austriace dar, după cum scrie anonimulŭ istoricŭ austriacŭ, ataculŭ nu isbuti, de și Turco-Românii arŭ fi avutŭ 253 morți. După obiceiulŭ lui, istoriculŭ nu acuză morți din oștea austriacă decât unŭ *secuiŭ!*... Răniți fură, ȃice, mai mulți și durere! cei mai mulți dintre ostașii din regimentulŭ românescŭ. La acestŭ atacŭ luară parte, din partea oștirei austriace și unŭ escadronŭ de volintiriŭ români, din cei cari la îndemnulŭ înstreinașilorŭ boeri, abandonaseră pre Mavrogheni. Unŭ oficerŭ din acestŭ escadronŭ, anume Burtă, încă fu rănitŭ.

Oastea româno-turcă se retrasă ceva mai îndărătŭ, în Valea Muierii (*Walja Mulieri*), cautândŭ a se mai întări, sprijinindu-se acéstă ante-gardă pe trupele din Câmpulung, cari făceauŭ recunoscerea pînă în lăuntrulŭ Ardélului.

La 25 a aceleași luni (stilulŭ nou), 1500 Turci, și la 4000 Arnăuți munteni eraŭ gata să năvălescă dela Romniculŭ Vâlcei în Ardeal, cu intenșione de a ocupa punctul Șeasa-sate peste munți. S'aŭ și însinuatŭ turco-românii pe la Cozia și Cornet cu scopŭ de a ataca pe Austriaci pe șermulŭ stângŭ alŭ Oltului, cari aveaŭ ante-posturile la Gura-Lotrului și la Piatra. După 7 ore de bătăiă aprinsă de ambele părți, românii și Turcii luară pozișionile dela Gura-Lotrului și Piatra și dela Fôrfica pînă la Cornet. Acéstă mănăstire fu prada flacărilorŭ în mijloculŭ acestorŭ harșe. La 1 Maiŭ (stilŭ nou) turco-românii căutară să mērgă înainte dincolo de Cornet și isbutiră unŭ

momentu să coprindă înălțimile dela Iona și să delogeze pre inamicu din Sărăcinesci, dar, după arătarea anonimului austriac (1) întreprinderea nu isbuti.

In definitivu aceste harțe erau menite numai să împedice pe austriaci de a se însinua în România, căci adevărata încercare de a merge în Ardeal, urma să se facă numai în lunile viitoare și a nume după sosirea la Câmpina a Domnitorului Mavrogheni.

Anonimul austriac recunoște, că restul lunii lui Maiu se menținuse și Austriacii și Turco-Românii în pozițiunile ocupate, iar în luna Iuniu Turco-Românii întreprinseră noue atacuri asupra pasurilor Transilvănene.

Este de amintitu curagioasa încercare a Turco-Românilor dela 18 Iuniu (stilu nou). Deprinși a urca călări munții cei mai prăpăstioși, ei se hotărîră a lăsa pasul unde 'i așteptau Austriacii și să trecă de a dreptul peste munți pentru a coprinde Făgărașul. Neamicul luase toate precauțiunile pentru a evita surprindere dela Munte. Așa el făcu să sară cu iarbă de pușcă o gróznică stâncă care constituia unu felu de punte între două prăpăstii pe unde era singurul locu de trecere în spre satul Breaza, care vine la o mică depărtare de Făgărașiu, iar dincolo de acéstă prăpastie făcu întărituri prin șanțuri și aședă puține trupe pentru apărarea acestor întărituri.

Ajungându la locul unde Austriacii săltaseră în aeru stânca, Turco-românii se puseră pe lucru și prăvălind petre reîmpreunare ambele maluri. Acum óstea noastră trecu acestu locu dificil profitându și de o negură désă, dar sgomotul ce făcuseră pietrele prăbușite pentru a constitui puntea de trecere, deșteptă atențiunea sentinelei Austriace dela șanțurile din apropierea stânței. Pe dată sentinela dă focu șumăiagului dela prăjina de alarmă. Din prăjină în prăjină semnalul e datu pe o mare întindere în Ardeal, și trupele Austriace din împrejurime se punu în mișcare, îndreptându-se la locul de bătaia, iar o parte cercându să strebată la Câmpulung, și se taie linia de retragere a culezătoarei trupe Turco-Române.

(1) Opolu citatú, pag. 16, vol. IV.

Spaima fu mare și în oștirea Austriacă și în Făgărașu, unde tocmai era ȕi de târgu la 19 Iunie (stilu nou) (1).

.Turco-Românii de și isbutiră să delogeze dela șanțurii garda și să-și deschidă cale implându-le și pe acestea cu pământu, vedându că mișcarea lor este simțită și temându-se ca să nu li se taie retragerea nu mai înainte și se întorseră îndărăt la pozițiunile lor, nu fără a se apăra de atacul combinat alu neamicului care țșșnia din tôte părțile.

În luna Iuliu însă, precumă arătarăm, avea să se întempe marea și ultima încercare a oștirea muntene de a străbate în Ardeal prin pasul Timeșului. Mavrogheni înțelesu cu Turcii din centrul frontului de bătaia dela Focșani lăsă o parte din oștirea sea acolo și cu o altă parte veni însuși la Cămpina luându misiunea de a-și combina atacul în pasul Timeșului cu încercarea oștirea din Focșani de a întâmpina pre Coburg la Putna. Mavrogheni ordonă unu atacu simultaneu prin tôte pasurile Carpaților.

Hagi Suitariul din corpulă dela Focșani înaintase cu 8000 de călări între Adjud și Ocna (14 Aprilie stilu nou). La 15 Aprilie st. n. Mavrogheni va să atace pe Austriaci la Temeșiu ca să producă o diversiune puternică, care să împedice întărirea neamicului din fața Focșanilor.

Mavrogheni avé cu sine, în acéstă expedițiune 30,000 oșteni, pre cari îi concentrasé la Cămpina. De aci elu naintă la Sinaia. Acolo detașă 6000 de ómeni cu misiunea de a cerca să trecă prin pasul Temeșului (2).

Austriaci, sub comanda generalu-maiorului Oross, luaseră la

(1) In Fogaras war an diesem Tage eben Wochenmarkt. Der Schrecken und die Bestürzung unter dem Volke war unbeschreiblich. Die Bauern, um sich leichter flüchten zu können, boten den Kübel Waizen, den sie vorher um 8 Gulden nicht geben wollten, um 1, und eine Fuhr Holz, für die sie sonst zwey Gulden verlangten, um drey Groschen zum verkauf an (In Făgărașu era în acea ȕi târgu săptămânalū. Spaima și neliniștea în poporū era de nedescrisū. Țșșrani, pentru a putea fugi mai ușorū, ofereaū pentru vinđare, banița de grău, pe care mai nainte nu o dedeaū cu 8 florini, cu unulū, unū carū cu lemne, pentru care de obiceiū cereaū 2 florini, pentru trei grosi). Vol. IV, pag. 21. Ausführliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Turkey. Viena, 1791.

(2) „Wirklich gieng auch bald darauf die Nachricht ein, der Fürst Mavrojeny sei mit 30.000 Mann von Kimpina aufgebrochen und bis Sinay vorgerticket“, pag. 22, opulū citatū.

Predeal o pozițiune favorabilă și se întăriseră în ea cu șanțuri și parapete.

În ziua de 15, la 6 ore dimineața, ante-garda lui Mavrogheni atacă aripa dreaptă și stângă de o dată eșind din pădure, și când fu aproape de șanțuri îndreptă trei tunuri asupra fortificațiilor austriace. Unul din aceste tunuri fu însă îndată scos din serviciu cu o lovitură de tun (Sechspfünder) austriac.

Cu mare vigoare fu condus atacul fortului. Oștirea atacătoare nu afla însă pozițiune avantajoasă. Totuși 12 viteji oșteni (1) avură cutezarea să sară în șanțuri sub ploia de glonțe și începură a bate pirone pe parapete ca să își formeze scări de urcat pe ele. Șapte din acești bravi fură săcerați de morțe și cei-alții siliți a renunța la temerara întreprindere.

Până la 10 ore ținu atacul. Dar sosind un nou contingent de oștire austriacă, sub comanda căpitanului Maina, al lui Mavrogheni simțiră că ar pute fi luați între două focuri și preferiră a se retrage.

Urmăriți de Austriaci, retragerea fu penibilă până la Valea Țapulului, lângă Sinaia. Autorul austriac pretinde, că Românii lăsară 191 morți și 33 cai. Cu prinși nu se laudară Austriaci decât cu *trei* și cu 6 drapele. Negreșit că scriitorul oficios austriac nu denunță, după obicei, decât vre-o 30 morți austriaci!

În același timp, după cum arătarăm, urma ca oștirea Turco-Română să ia ofensiva pe totă linia Carpaților, ca să împedice concentrarea Austriacilor în număr mare la Focșani. La 16 Iulie stil nou, urmă la pasul Turnului-Roșu, la Pripor, o harță a căreia descriere părtinitore Austriacilor negreșit, o dăm în anexă (2).

În tot restul lunii Iulie mai urmară diverse harțe de ante-garde în principalele pasuri Carpatice (3).

(1) Eată cum naréză însuși autorul oficios austriac acestu episod: „Zwölf Waghälse hatten die Kühnheit in den Graben der Schanze zu springen, wo sie Nägel in die Pallisaden schlugen, und so hinauf klettern wollten; aber der Herr Posten-Kommandant, Obristwachtmeister von Layritz liess Mannschaft auf das parapet (Brustwehre) steigen die 7 von ihnen erschoss“.

(2) Veđt anexa.

(3) Opolu citatü austriacü, T. IV, pag. 27.

Domnitorulŭ Mavrogheni, după harța dela pasulŭ Timeșului, pregăti unŭ noŭ atacŭ pentru primele ȃile din August, combinându-lŭ cu o mișcare simultanată despre Văleniŭ de Munte.

În momentulŭ când se pregăti și se dete bătălia dela Focșani, mai multŭ decât ori-când Mavrogheni și corpulŭ sēŭ de oștire luară ofensiva în Carpați (1). Cu deosebire însă ataculŭ fu îndreptatŭ mai cu putere în pasulŭ Buzēului, ca să se provōce mai în apropiere de oștirea lui Coburg, diversiunea dorită, care să împedice întărirea corpuluiŭ lui Coburg cu nouē contingente din Ardealŭ. Pasulŭ Timeșului fu apēratŭ de Austriaci contra ante-gardei lui Mavrogheni de 4000 oșteni, pe când în pasulŭ Buzēului se concentraseră peste 9000 oșteni, mai multŭ Turci, cu 6 tunuri. Ataculŭ violentŭ datŭ aci sub comanda lui Soliman Pașa cu douē tunuri, în cursŭ de mai multe ȃile îngroȃi pre Austriaci. Feldmaresalulŭ Leitenant, din Ardealŭ, se răpeȃi însuși la pasulŭ Buzēului să aducă ajutōre oștirei austriace din acelŭ pasŭ (*gieng selbst nach Bocza ab*) (2).

Dămŭ în anexă pe largŭ după istoriculŭ oficiosŭ alŭ campaniei austriace, narațiunea diverselorŭ harțe urmate la pasulŭ Buzeului. Bravulŭ Soliman își făcu datoria cu sacrificiulŭ viaȃei sale. Alătura cu Turciŭ se luptară vitejesce și mai mulți oșteni români comandați de Anastasie.

Acești vitezi împedicară juncțiunea armatei Austro-Rusesci din Focșani cu oștea Austriacă care lucra să resbēcă prin pasulŭ Buzēului, dar nu putură schimba sōrta resboiuluiŭ dela Focșani!

De sigurŭ incurajați de isbānda lui Coburg, și a lui Suvaroff, dela Milcov, comandanții Austriaci cari apērau pasurile Carpatice în contra lui Mavrogheni, începură, cătră finea lui August (stilŭ noŭ) a lua ofensiva și a descinde pasurile. La 22 August (stilŭ noŭ) 2 colōne austriace purceseră a descinde pe valea Oltului. O colōnă se opri la Racovița iar alta trecu Oltulŭ pe la Căneni. Austriaciŭ se insinuase în Valea Topologului.

Acolo întâlneră o ante-gardă de căți-va turci sub comanda lui

(1) Am I und 2-ten August zeigte sich der Feind an allen Pässen, hauptsächlich aber bey Tömösch und Bocza (Buzē).

(2) T. IV, pag. 31, opulŭ citatŭ. Veȃi narațiunea lui Anastasie (Selim).

Osina Bimbașa Seraskier și Bostan-Ulu Bimbașa și 300 de poterași Munteni, comandați de Armașul Dumitru Lamciul (1).

Acastă mână de vitezi ce puté contra înmiitelorū puscī ale Austriacilorū? Ei se luptară câtū putură și isbutiră a se retrage prin pădurī spre Curtea de Argeș. Armașul Dumitru și cu căpeteniile turcescī, luară din Curtea de Argeș âncă ceva oștire și ca la 1000 de ômenī se întôrseră aprigi contra Austriacilorū, ca să-i opréscă de a merge înainte. O nouă harță remasă fără rezultatū mai bunū pentru Romano-Turcī, căci era imposibilū ca 1000 de oștenī să țină lungū timpū contra unorū forțe cu multū mai mari. Că s'aū luptatū minunatū poterașil Armașului Dumitru, staū de mărturie cei 200 de morși și numeroși răniți ce arétă istoriculū Austriacū că aū remasū pe câmpulū de bătaie din ôstea română. Numai 11 oștenī români se lăsară să fiă prinși de vi!

Resistența acastă vitéză a poterașilorū Armașului Dumitru, pusă pe gândurī pe Austriacī. Ei se opriră din mersulū lor înainte, mărginindu-se a se întări în pozițiunile ce apucaseră. Aci remaseră în tótă luna Septembrie (2).

La pasulū Rușavei âncă s'aū petrecutū harțe și bătăi între Turci și Austriacī, în legătură unele din aceste bătăi cu acea dela Focșani. Din documentele până acum cercetate de noi nu rezultă că în 1789 se afla pe lângă ôstea turcésă din acestū punctū și oștire românescă, de aceea nici nu vomū insiste a descrie diversele aceste harțe și bătăi care se întindū în Transilvania până dincolo de Mehadia și descindū în țera Muntenésă în județulū Mehedințului.

Asemené nu ne putemū ocupa aci de operațiunile belice turco-Austriace din spre Serbia, Croația, Slavonia, etc. Orī câte succese aū pututū avea Turcīl icī-colea în aceste regiuni, bătălia care se dete la Rômnicū, și de care urméză âncă a ne ocupa, le-aū făcutū inutile, acésta hotărândū definitivū sórta rêsboiului.

(1) Opolū citatū, t. IV, pag. 41—45.

(2) Istoriculū austriacū pretinde că de aceea ôstea austriacă fu liniștită în Septembrie în aceste părți, căci Romano-Turcīl nu mai cutezară a o ataca. Dar de ce nu înaintară Austriacīl mai la vale în țéră?!... (pag. 46, opū citatū, vol. IV).

LIX.

Atac la Bêrlad. Răsboiul dela Râmnic. Evenimentele la București.

În lipsa lui Suvaroff, vedurăm că Turcii ca să facă diversiune voră să trecă Prutul și să atace ariergarda din Bêrlad. Dără a doua și după victorie Suvaroff plecă din Focșani, și la 27 era ear cu óstea la Bêrlad. Unú altú corpú de Ruși detașatú de Repnin se posta între Bêrlad și Fălciú, sub comanda Principelui locotenent-generalú Volgonski ca să acopere flanculú stângú alú lui Suvaroff.

Ne rămâne să studiămú acum și a doua mare bătăliă, acé dela Râmnic, după chlar autorii germani.

Să observămú mai întâiú că victoria dela Focșani nu prea era în definitivú așa de mare, de óre-ce óstea turco-română nu numai nu fu urmărită, dar că să retrasă relativú în destulă bună ordine și anume cea mai mare parte din cavaleriă pe drumul la Râmnicú și Buzêú, cea mai mare parte de Ianiceri pe drumulú Brăilei (die meiste kavalerie auf dem Wege, nach Rumnik und Buzeu, die meisten Ianit-scharen auf dem Wege Braila). Negreșitú, în mânilé Austro-Rușilorú învingétorii remaseră cele ce nu erau lesne de luatú în retragere și âncă nu tóte, căci Austriaciú nu aflară abandonate în retransamente decát vr'o 10 tunuri.

Amú vedútu atuncú că pe când se petrecea acéstă bătăiă la Focșani, Domnitorulú Mavrogheni se afla în Carpați.

În bătăliile aceste ultime jucă ultima sa carte și N. Mavrogheni. Sciindú că sórta lui era legată acumú de acé a răsboiului, scrie Selim (Anastasié): «Mavrogheni își slei visteria sa privată pentru a ridica cu a sa cheltuială un corpú nou de oștire alăturându pe lângă acésta și óstea ce mai putu aduna din tabéra dela Focșani, porni spre Râmnicú pentru a organiza acolo un atacú generalú, care să se póta da totú într'unú timpú și în contra tuturorú strîmtorilorú Transilvaniei, avéndú speranță că inimiculú, vedéndu-se silitú de a se apéra din tóte părțile de odată, s'ar poté aflá mai multú deschisú din vre o parte. Mavrogheni se și încercase a cârmui însuși o expedițiune contra strîmtórei dela Temiș». (1).

(1) Românul 1861, pag. 54. Veși anexa.

Despre corpul de armată a lui Coburg în urma bătăliei dela Focșani și până la jumătatea lunii Septembrie (st. n.) nu se mai vorbește de loc. Insuși Istoricul Austriac recunoște acesta. După acesta Coburg la 17 August lasă Focșani și ia pozițiune nouă mai în apropiere de Carpații Ardeleni. Acastă mișcare a corpului lui Coburg se explică prin faptul atacului violent ce Turco-Românii dedeau la pasul Buzelui, la Timeș și la cele-lalte pasuri. Coburg rămase inactiv, nedându-și bine seamă de cele ce se petreceau în munți și temându-se de a înainta spre Bucuresci, pe cât timp la Brăila era o armată importantă Turcă și că din munți putea îndată descinde armata lui Mavrogheni, așa în cât Coburg putea să se alle între două focuri. In totu casul, repeșim, bătălia câștigată de Coburg și Suvaroff la Focșani, era departe de a fi fostu o victorie așa de strălucită cum au voit s'o califice aceșii doi conducători de oștire, de ore-ce n'a cutezat Coburg să urmeze calea spre Bucuresci.

Cât auți de învingerea dela Focșani, Domnitorul se repeși cu o parte din trupele sale spre Râmnic pentru a căuta să împușineze desastrul. Elu provocă imediat o nouă concentrare de oștire Turco-Română. Marele Viziru dela Măcinu, se puse însuși în fruntea a 100,000 de turci și trecu Dunărea pe la începutul lunii lui Septembrie, *debarcându* la Brăila.

Îndată Principele de Saxa Coburg află că vine această oștire turcă de 100.000 oșteni sub comanda marelui viziru în persoană. Coburg cere grabnicu ajutoru dela Suvaroff.

Mișcarea turcilor și a lui Mavrogheni simțind-o Coburg, detașază pre maiorul Kienmayer cu câte-va cete de oșteni ca să facă o recunoșcere spre Râmnicu. Se pare că Mavrogheni nu concentrase încă toate puterile turco-române aci, căci aflându de apropierea lui Kienmayer de Râmnicu, ori reu informatu asupra puterilor cu care acesta venea, preferi să lase Râmnicul și să ia pozițiune la 5 mile dincolo de Buzeu, mai aproape de Turci.

La 18 Septembrie stilu nou, înainte de amiazi, Coburg primu limbă că Marele Viziru cu mare putere, cu multă artilerie, cu mare număr de cămile, a trecut Buzeu la Grădiștea și că chiar în acelu o să întâlnească pre Coburg la *Martinesci*, dincăce de apa Râmnic,

aflându-se deja la o distanță de 4 ore de lagărul Principelui, pe drumul ce duce dela Brăila la Focșani.

Cu această veste se trimise imediat un curier la generalul Suvaroff, iar corpul Principelui de Coburg 'și trămisă toate bagajele la Focșani, și 'și construi o întăritură care adăposti manutanța și magasiile.

Apărarea acestei întărituri fu încredințată maiorului Klein de Khevenhüller care avea sub comandă 700 oameni infanterie, 100 cavalerie și 6 tunuri.

Corpul Principelui plecă după amiază, la 3 ore, în 2 coloane, o oră la stânga, apoi drept înainte luându pozițiune ast-fel că trecu frontul pe drumul dela Brăila la Focșani, avându flancul stângu cătră Milcovu, iar cel dreptu lângă o dumbravă cătră riul Rimna.

Brigada generalului Karaiciai care se compunea din 2 batalioane împărătesci și infanterie Kaunitz, 2 divisiile Levenher chevaux légers, 1 divisie Barco, 1 divisie husari săcuți și arnăuți (Români și Moldoveni) fu așezată la flancul dreptu, pentru a acoperi tot-de-odată drumul ce duce dela Bucuresci prin Buzău, Râmnicu la Focșani.

Corpul de trupă se așază apoi în ordinea de bătaie hotărâtă în careuri, infanteria pe 2 linii, cavaleria într'a treia linie.

Acastă pozițiune era favorisată de terenul alesu, protegându pe Principe, în casul când inamicul ar merge asupra Focșanilor, a-lu putea ataca fără de veste în flancu.

Turcii și Români lu Mavrogheni încă luaseră pozițiuni bune. Marele Viziru ocupă cu lagărul oștirea sale Martinesci, pe flancul dreptu alu lu Coburg și arier-garda o avea spre Odaia, avându spatele acoperite cu garnizonele din Galați și Brăila. La 19 Septembre sosi din spre Buzău Mavrogheni cu oștirea română și înființă la 20 Septembre (st. n.) tabără nu departe de tabăra Marelui Viziru (1).

(1) „Den 20 September war alles ruhig, um Mittags aber wurde wahrgenommen, dass der Feind auf den an der Seite unsers rechten Flügels liegenden Anhöhen, jenseits der Rimna, ein beträchtliches Lager aufschlage“ Patrula austriacă aduce scire, că „dass dieses neue Lager (lângă cel de la Martinesci al Marelui Vizir) aus den Truppen des Fürsten Mavrojeni bestehe, die bisher zu Buseo waren“ pg. 151 I-III din „Ausführliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und Türkei. Wien 1791.

După planul de bătaie întocmit cu Marele Vizir, óstea Turco-română ocupă Crângul Meilor, o ridicătură de pământ, care servia ca post avansat între Martinesci și flancul drept al oștirea Austriace. Acolo se improvizară întărituri volante apărute de 30 tunuri.

Turco-Românii ocupară Bogza, Tîrgul Cucului, satul Caiata avîndu în acéstă parte la spate, pădurea Caiatei, și decî dela Martinesci la pădurea Caiatei se întindea frontul oștirea Turco-Române, care răspundea așa la ambe ariple Austriace.

Dăm în anexe doué diverse planuri ale acestui resbelu, unul reproduș după unu planu manuscriptu, ce amu aflatu în Biblioteca Academiei (1) și carele este decî ineditu și poté chîar originalulu planu întocmitu de Austriaci, după bătaie, și alu doilea după altu planu litografiatu în colorî și anexat de istoricul campaniilor lu Suvaroff (2). Mai anexăm și o vedere generală a bătăliei, după același istoric.

Lectorulu, ajutat de explicațiunile dupe planulu 1-iu va puté cu lesnire urmări fazele acestei bătălii memorabile.

Scopulu urmărit de Vizir în înțelegere cu Mavrogheni era, după cum se înțelege lesne din privirea pe planulu anexatu de a întinde o linie opritoare descinderei mai departe a Austriacilor între Brăila și pasulu Buzelui. Acéstă linie deveni învelitoare oștirea Austriace între Martinesci, Bogza, Caiata și Tîrgulu Cucului. Laculu de sub Martinesci, apa Slivniculu de altă parte și marile păduri dela Caiata și Tîrgulu Cucului cu apa Rômna, ajuta multu scopulu. urmărit de Turci. Tabăra turcescă din Martinesci aședă în Crângulu Meilor (punctulu *Q* de pe planu) 30 de tunuri apărute de șanțuri. De aci cugeta Mavrogheni să se întindă o a doua linie de frontu prin punctulu *K* unde în adevêru și isbutiră turco-românii a aședă o baterie până în flancul drept al pozițiunei turcesci la Tîrgu Cucului-Caiata. Bateria din punctulu *K*, de isbutea să se mențină

(1) Plan von der Hauptschlacht an dem Rimnick-Flusse den 22. September 1789. — Veđi anexa.

(2) Plan de la bataille près du Rymnick din opul: „Versuch einer Kriegsgeschichte des Grafen Alexander Suwarow Rymnikski 2 vol. 8° la Friedrich Anthling. Gotha 1795.

oprea mergerea înainte a antegardei lui Karaiciai din punctul *I*, și devenea o a doua linie de apărare în contra neamicului, pogorându-se dela Focșani. Dispozițiunile fuseseră luate foarte bine și Mavrogheni cu Vizirul puteau spera victorie. Grecul Anastasie, amicul devotat al lui Mavrogheni și care cu multă vitejie se răsboise alături cu el pe la strimtorile Carpatice și în deosebi pe la Timeș și Buzău, ne spune că și de astă dată Austriacii au fost salvați de învingere numai prin sosirea la timp a lui Suvaroff. În adevăr, onorurile bătăliei istoria trebuie să le atribuască Rușilor, căci aceștia trecându dela Jorăsci și Bogați luară flancul drept al armatei austriace și-și îndreptară atacul prin punctul *H* în *O* asupra liniei Târgu-Cucului-Caiata, făcându să tacă bateria română din *K* și acoperindu ast-fel deplin spetele corpului Austriac, care prin *MN* se apropie de Crângul Meilor îndreptându-și puterile spre Martinesci. În fața bateriilor din punctul *Q* se desfășură frontul corpului Austriac care sili pre Turco-Români după o rezistență formidabilă să se retragă spre Mărtinesci. Pe punctul *R* între Bogza și Crângu Meilor și apoi pe ambele flancuri *S, S*, după ce flancul stâng al Turco-Românilor fusese spart și risipit de Suvaroff, Muscalii și Austriacii năvălesc asupra Mărtinescilor în ziua de 22 Septembrie (stil nou) 1789 sperându a prinde chiar în tabără pre Hassan Pașa Marele Vizir, și pre Mavrogheni. Cu totă insistența lui Mavrogheni, care simțea bine că pierderea bătăliei avea să însemneze pentru el pierderea Domniei, Domnitorul nu putu îndupleca pre Vizir la o rezistență desperată în Mărtinesci. Turcii fugiră abandonându tabăra și lăsându în mâna neamicului numeroase trofee, arme și munițiuni de preț de peste 3 milioane. Mica armată română după o luptă eroică susținută dela răsăritul soarelui până la apusul lui, trebui să urmeze și densa pre Turci în fuga lor desordonată. În 23 Septembrie încă Austro-Muscalii urmăreau pre fugar. La 24, Suvaroff își aședă tabăra îndărătul Milcovului, iar Coburg se întorse în pozițiunea dela Golești.

Șese zile durase această memorabilă bătăia cu pregătirile ei.

Dece mii de turci și Munteni cădură morți, și înecați în Rîmnic și Buzău. Anastasie dice că «cursul Dunărei se opri prin numărul multelor care ce rămaseră într'ênsa și prin corpurile celor care cercase

să trecă undele ei crușite de sânge». 68 de tunuri rămaseră în mâinile creștinilor, 100 drapele și proviziuni numeroase.

Victoria dela Rîmnic fu celebrată la Viena și la Petersburg. Suvaroff câpătă titlul de «Romnikski» iar Coburg marele cordon al ordinului Mariei Tereza. Dămă în anexă scrisorile adresate lor de Imperatorul Austriei și de Ecaterina.

Eată cum narează Selim cele petrecute la Bucuresci în urma învingerei lui N. Mavrogheni la Râmnicu :

«In Bucuresci tótă lumea dela mare până la mică erau în consternațiune. Cel mai mulți dintre curtezani și Mavrogheni îl părăsiră până chiar și rudele lui cele mai de aproape și nepoții lui. Unele dintre persoanele însemnate ale țerei părăsiră capitala înainte de plecarea principelui, și pe când principele eșia din oraș pe o poartă spre a merge în Turcia, boiării săi eșiau pe alta pentru a complimenta pe nemții, cari după bătălia dela Râmnicu plecaseră îndată spre Bucuresci».

Din aceste vorbe se vede că Mavrogheni după învingere reveni la Bucuresci, dar că aci nu rămase multe zile, creșându că Austriicii și Muscalii se voru grăbi să descindă până la capitala Munteniei, deci lăsându căimăcămie în Bucuresci, se grăbi a trece Dunărea. Insuși Becattini recunoșce că numai după fuga acesta a lui Mavrogheni din țera, putură pune mâna pe Muntenia. Acestu succesu descuragiându și pe Turcii din Serbia, Belgradul și el se predă Austriacilor (1).

In urma bătăliei, Mavrogheni, dice En. Văcărescu, a lăsat în Bucuresci puțină oște și el s'a retrasu la Giurgiū. Aci proiectă Domnitorul să se facă o *treugă* cu Potemkin «întru care să lege, ca să nu vie Muscalii și Nemții în țera și să tragă și el Turcii din țera până se va face pace. Trămisul ce a fost însărcinat cu această solie ajungându la Focșani găsi acolo pre prințul Coburg, ce cu tóte că fusese biruitoru la această campanie, dar nu se

(1) «Aperta (fu) alle armi vittoriose la Valachia colla fuga dell'Osopodaro Mavrogheni, che vide rovesciato irremissibilmente il suo trono, facilitato in fine l'aquisto di Belgrado non meno che l'altro di Bender e di presso che tutta la Bassarabia».

îndrăznea să vie la Bucuresci . . . » (1). Emisarul lui Mavrogheni a fost un pare-se un trădător, care asigură pre Saxe-Coburg că poate în totă liniștea să meargă la Bucuresci, că oște nu este în cale nicăieri.

După Pitarul Hristache, avem altă versiune despre acest război. Cronica în versuri, dă dupe victorie Nemților naintase până la Buzeu :

Mai pân' la Buzeu venise.
 Apoi ca să se mai bată (2)
 Venia trebuia cam cindată,
 Că Turcii se risipise
 De frică mai toți fugise.
 Deci vedându și el așa
 Că nimic nu isprăvia,
 De tot se desuădăjduse
 Și țera o părăsise
 Și trecu în țera Turcească
 Să nu se mai nevoiască
 Remăindă vr'o doi-trei Pași
 În Bucuresci, cam golași,
 Cu vre-o mie de Turci,
 Toți, toți iar un mai mulți ;
 Care și ei aștepta
 Prilej d'a se depărta ;
 Când de când să se strecore
 Nu cum-va să-și impresore
 Că Nemții se întinsese
 Totă țera copriusese
 Iar Mavrogheni gândi
 Încă pân' ce un fugi
 Că 'n Bucuresci a rămasă
 Vr'o câți-va Turci de pripasă
 Și nu cum-va să ie scire
 De a Nemților venire
 Și până ei a sosi (3)
 Să 'ncép'a parladisi

1) Istoricele Austriac anonim încă ne spune că în tabăra Austriacă dela Gârlicle și Golești a sosit Episcopul de Râmnic, trimis de Mavrogheni pentru a negocia un armisticiu, dar că acesta nu trată numai cu Poterkin, cum scrie Văcărescu, ci în deosebi cu Coburg. De altmintelega Potemkin nici nu era în tabără.

Mavrogheni luândă deciziunea de a negocia el armistițiul își asigura un ultim mijloc de salvare a Tronului.

(2) Mavrogheni.

(3) Nemți.

Deci chîamă pre Filaret
De-lu trâmise la *Nemți* dreptu . . .
Ca să-î parachiuiescă
Câtu mai curëndu să pornescă . . .

Va să ȃică, din contra părerei lui Văcărescu, că Filaret aru fi fostu trâmisu la Muscali.

Mitropolitulu Filaret află, după Hristache, pre Austriaci spre Buzeu. E mai de crețut însă versiunea istoriculu Austriacu. Coburg esită d'a asculta de Filaret:

«Stătură la indoială,
Arătându multe cuvinte
Și nu îndrăsniău să intre
Pentru c'aflase că Turci
Iu Bucuresci sunt cam mulți.

Atunci Coburg porunci cetei de arnăuți și volintiri (1) ce-î avé strînși din Moldova, să mērgă ei ca ante-gardă, la Bucuresci.

Coburg trimițendū în ante-gardă pre arnăuții români, urmărea scopul de a trage în partea sa pre Bucurescenii, arătându-le că cu dînsulū ține deja o parte din țēră și pe de alta făcea actū de prudență netrimitendū oștire Austriacă în ante-gardă, neîncredințendu-se deplinū în apelulū ce-î făceaū boerii rēmași în Bucuresci, în asigurările ce-î dedeaū că aci Austriacii vorū fi bine primiți.

De o dată se lășesce vestea în Bucuresci, că oștea nemțescă va intra în orașu ne întārđiatū. Comandanții garnisónei turcesci se hotărăscū a retrage oștea la Văcăresci.

Pitarulū Hristache ȃice și el că :

«Arnăuții ce s'aflase
Toți pe cai încălecase
Și spre Turci se ridicase.
Merse de le dete veste
Că Nēmțulū pe margini este (2)
Și decăt să se lovescă
Mai bine să se pornescă

(1) Pag. 208, tom. III, *Ausführliche Geschichte des Krieges*,

(2) Adică barieră.

Și Dunărea să o trecă
 Și spre Giurgiū cu toți să mērgă,
 Turcii numai zăboviră
 Ci îndată se porniră . . .

Turcii ajungēndū la Văcăresci stau locului, și nevedēndū pre Austriaci apărēndū nicăirea, sunt otărîți a reintra în Bucuresci și a-l prăda nainte de intrarea Nemților :

«Ia spune-mi acum ce faci
 Și unde să te mai bagi?»

întrebă Hristache cu dreptū cuvēntū. La scirea acestei întōrceri a Turcilorū, confusiunea și spaīma fură la culme în Bucuresci. Fugiau toți care în cotro puteau :

«Unii spre Nemți apuca,
 Alții prin hanuri intra.
 Nemții nu se mai vedea
 Turcii se apropia! . . .

Cele patru poduri de căpetenie ale orașului nu mai sunt destuū de largi pentru totă lumea care cercă a fugi spre a-și scăpa avutulū și mai cu sēmă viața.

Bejănie cumplită!

Se închidū prāvăliile.... Lēgănele cu roți aurite și chervanele gemū de femeī și de copii căutāndū să plece în direcțiunea opusă Văcărescilor, cu risiculū de a muri de fōme, ori de a fi uciși de hoți în cale.... Cine n'are măcar unū calū de încălecatū 'și duce lada de Brașovū, ori sipetulū, la una din mōnăstirile incongiurate de zidū și se pregătesce a 'și-o apēra, împreună cu alții asemenea lui, împușcāndū dela meterezele zidului, în Turci când vor nāvāli.

Acum se petrecu în Bucuresci legendara-salvare a orașului de *dascālulū Florea* și *învēțăcei* sei dela școla romāno-slavonă din sf. Gheorghe.

La mōnăstirea sf. Gheorghe, dascālulū Florea învăța liniștitū vre-o douē-șeci de ucenici să citēscă la psaltire și pe bucōvnă.

— Ce faci, dascāle, strigă din pragulū ușei intrāndū părintele Onofrei? Dă drumulū ucenicilorū pe la casele lor, că peste unū

ceasă-două totu oraşul e perdut, că turcii au hotărît să-l prade şi să-l arză până nu vinu nemţii în Bucuresci. Grăbesce, dascăle, că nu mai e vreme de «cruce ajută buche az, ba; ce e césul rēu de mare cumpēnă!»

Băeţii ucenicî 'şi punu cartea în traistă şi dau busta spre uşă.

— Ho, ţeră! strigă dascălul Florea, alergându în pragul uşei şi impedecându eşirea ucenicilor.... ho, ţeră! că Mavrogheni totu e domn, de Turci nu-i habar!

— Dar Mavrogheni a fugit, dascăle, adaugă a dice popa. Cu nasul în cărţi, dascăle, di şi nópte nu mai scii ce-i prin ţeră.... Dă drumul ciracilor, că dascălii greci dela sf. Sava au tulit-o la fugă încă de a-seră...

— Da eū nu sunt grecu, părinte.... Ce au Turcii de împărţit cu noi?

— Eşti nebun. dascăle? Décă Nemţii nu sosesc peste unu ceas în Bucuresci, grecu orî român, totu de sabie perim...

— Care va să dice părinte, decă vinu îndată Nemţii scapă oraşul?

Şi fără să mai aştepte răspunsul preotului, dascălul Florea pune pólele antereului în brîu, şi fişnesce pe uşa şcolei strigându: «după mine băeţi».

— A înebunitu bietul dascăl gāndi părintele Onofrei, care căutāndu şi el să-şi scape dīlele, fugi în vre-o parte a ţerei.

De odată, pe la amiazi, rēsună aerul de glasul clopotelor mari şi mici de pe la tóte mōnăstirile din Bucuresci.

Sgomotul este asurđitoru şi tótă lumea se opresce din fugă, întrebāndu-se: Ce este? ce se întēplă?

La mōnăstirea Văcăresci, căpeteniile turcesci împărşiseră desu de diminēţā glōnţe şi iarbă de puşcă la oştire. Tóte măsurile erau luate pentru ca, cum va innopta, Turcii să nāvālēscă în oraşu să prade şi să măcelărēscă pe bieţii locuitorī.

De o dată se audu la Văcăresci rēsunările clopotelor din Bucuresci.

Intr'o clipă căpiteni şi oşteni au eşitū din corturi şi pe sub pórtā mōnăstirei, întrebāndu-se unul pe altul:

— Ce este? ce se întēplă?

— Ce să fiă mărite agale, strigă dascălulū Florea, oprindu-și calulū în fața unū Iusbașa turcū. Fugiți, fugiți agale! Aū intratū Nemții în Bucurescī... Sunt mulți ca frunđa și iarba.... Auđiți clopotele cum răsună... Mitropolitulū cu boerīi primescū pe Nemți cu cinste mare... Fugiți!

Amesteculū celū mai cumplitū produce vorba dascălulū Florea. Intr'o clipă Turcīi aū încălecatū câte doui și trei pe unū calū și călări și pedestri o tundū în direcțiunea Giurgiulū...

Bucurescīi sunt scăpați, fără ca Nemții să fi sositū măcarū la marginea orașulū. Ce se întēplase?

Dascălulū Florea împărțișe pre cei douē-đeci de ucenicī ai lui pe la clopotnițele tutulorū mōnăstirilorū din Bucurescī.

— Mē băeți, când o fi sōrele a chindie, trageți mē clopotele, tōte clopotele până la vremea tōcă-i de vicernie și Dumneđeu cu noi.

Acēstă frumōsă legendă Pitarulū Hristache o strică atribuindū tragerea clopotelorū la preoți.

Atunci preoțiimea, đice el, dete năvală la clopotele bisericilorū. Turcīi cum le auđia din Văcărescī cređurā că sună în onōrea intrārei Nemțilorū și

«Nu scieaū cum s'orū întōrce!...»

Voluntirīi Austriacī și puțină călărime intrarā în Bucurescī, numai în sēra acelei đile memorabile de 28 :

«A doua đi aū intratū
Totū obuzulū regulatū
La létulū opt-đeci și nouă
Octobre douē-đeci și nouă (1).

Intrarea în Bucurescī a lui Coburg o đescrie istoriculū oficiosū austriacū în tomulū III, și o pune la 10 Noembre, stilū noū (2).

(1) Bucumulū, 1863, pag. 40.

(2) «Hierauf kamen alle Bojaren, Kaufleute und Arnauten der Stadt unserer Mannschaft entgegen, und führten dieselben, bei der schon eingebrochenen Nacht, durch die mit Menschen angefüllten Gassen, bis jenseits der Stadt, wo der Trupp auf dem Wege nach Giorgiewo Posto fasste, und den übrigen Theil der Avantgarde erwartete.

Negreșitū tōtă boerimea din Bucurescī, după cum mai susū arētarāmū din Istoria luī Mavrogheni, a luī Anastasie Turcitulū, nu așteptă intrarea luī Coburg în Bucurescī pentru a i se închina, ci pe întrecutele eși întru întâmpinarea luī la mari distanțe. Dăm după o naivă iconă anexată la Istoria campaniei Austriace, închipuirea cortegiului eșitū din Bucurescī pentru a întâmpina pre Principele Coburg la intrarea sa în capitala munténă (1).

Austriacī intrândū în Bucurescī la 10 Noembrie stilū noū, ȃice și Becattini, (2) fu «incontratto da tutti i boiari, mercanti ed arnauti». Tutto il clero aprestavalo fuori di una porta, ed nel tempo del suo ingresso suonavano tutte le campane e il popolo esclamava ad alto grida: *viva l'imperatore*. Ben volentieri si prestarono i boiari e tutti gli altri ceti di persone a prestar giuramento di fedeltà all' Augusto Regnante, il cui ritratto stava appeso pubblicamente sotto il trono, convenendo di buona voglia relativamente alle contribuzioni da pagarsi dalla rendite del paese per l'avanti adette al fuggitivo Prince Maurojeni, e circa le somministrazioni di commestibili di ogni genere».

Serbări numerōse, mese, rugăcūnī prin biserici, tōte înlesnirile pentru înquartirarea oștireī, nimicū nu refusară cei 800 boiări (!) ce

Den 10-ten traf auch der Feldmarschal Prinz von Koburg mit dem Hauptkorps bey Bucarest ein. Bey 800 Bojaren, und mehr als 17000 Einwohner ritten und giengen dem Prinzen entgegen, und empfangen denselben vor der Stadt an einer kleinen Kirche. Von allen Seiten ertōnte ein grosses Freudengeschrey, die Glocken von allen grossen und kleinen Kirchen wurden geläutet, alle Stände standen in den Gassen unde verherrlichten den Einzug des Prinzen, und des Kaiserlichen Heeres in diese Hauptstadt. Der Prinz rite auf einem Schimmel, der mit goldenen Steigbügeln und grōsster Pracht ausgezieret war, und welchen die Bojaren ihm entgegen geschickt hatten, der Prinz hatte seine Feldmarschalls Uniform an und war mit allen Orden, die er hat, behängt».

Eacă cum naréză intrarea Austriacilorū „Moniteur Universel“ francesū, No. 110, din Noembre, 1789 :

«Nous recevons les details suivants sur la prise de Bucharest, par le prince de Cobourg. Les quatre Bachas qui avaient occupé cette ville ont été saisis d'une telle frayeur à l'approche des troupes Autrichiennes, qu'ils se sont retirés sur le champ vers Giurgevo dans le plus grand désordre.

La noblesse et le clergé de Bucharest ont été recevoir le Prince de Cobourg jusqu'à une église située hors de la ville, et lui ont fait une pompeuse réception»

(1) Veđī anexa.

(2) Vol. VII pag 335.

Coburg află în Bucuresci. Bietulū Mavrogheni totū mai spera la țermul Dunărei că Austriaciū nu vorū intra în Bucuresci și că doar se vor găsi căi-va boiări cari să vină după el măcăr în semnū de protestū contra invasiunei Austriace.

LX.

Batălii la Porcenī și Vlădenī. Oltenia ocupată de Austriaci.

Turciū mai susținură câte-va țile rēsboiulū în munții Olteniei și după învingerea dela Rômnicū. La Porcenī și Vădenī erau 17000 de turci sub Pașa cu douē tuiuri Kara Mustafa, cel care, în 1788 dusesse cu multă strălucire oștirile destulū de adîncū în Valea Hațegului.

Contra taberelor dela Porcenī și Vădenī își îndreptă tōtă puterea disponibilă Principele de Hohenlohe. Turciū apērară vitejesce pasul, dar fură bātuți la 8 Noembre (stil nou). Hohenlohe 'și deschise calea spre Craiova. În același timpū, oștea austriacă dela pasul care conduce la Rômniculū Vâlcei sub comanda maiorului Brugglach, âncă isbuti să rēsbească — bătândū pe Turci și Munteni — spre Olănesci și Horez, la 5 Octobree (st. nou). La 6 Octombree oștea Austriacă apucă la Cozia. De aci descinse la Călimănesci și Capu-Piscului. În antegarda acestui detașament de oștire austriacă era Boerul Băbeanu, care trădase pe Mavrogheni cu un numărū de poterași români. Acesta nu împedică pre poterașii rēmași credincioși lui Mavrogheni să 'și facă datoria până în fine. Așa ei se luptară împreună cu Turciū în contra Austriacilorū și a fraților lorū trădători, la Ocna și în mai multe puncte din calea Austriacilorū până la Craiova.

La 7 Octombree antegarda austriacă se afla la Fântâna Banului. La Rômnicū 500 de turci deliși și 200 de poterași români căutară fără rezultat să împedice intrarea neamicului.

Româniū și Turciū cari puteau să'si apere viața se retraseră spre Craiova. Dar într'acolo mergea acum și biruitoarea oștire Austriacă intrată prin pasulū Rômnicului. Pe la Căinent țșnise detașamentulū austriacă sub comanda Locotenentului Colonel Wilhorsky cu scop

«pentru a descinde în Valachia (*um tiefer in die Walachey einzudringen*) (1).

Prin pasul care duce la Câmpulung apucă alt detașament austriac sub colonelul V. Kray care se îndreptă în marș repede spre Craiova. La 8 Noembre (st. nouă) Kray se găsește la 2 ore depărtare de acestu orașu, la Isalița. Aci 50 de credincioși oșteni de al lui Mavrogheni arseră vitejește ultimul praf de pușcă în contra austriacilor lăsându 5 morți și mai mulți răniți în retragerea lor.

Se mai întorseră curându apoi turcii și Muntenii dar era prea târziu. Ca și la București boerii din Craiova eșiră împreună cu mulți locuitorii din orașu întru întâmpinarea colonelului Kray și'l introduseră ei singuri în orașu punându la dispozițiunea austriacilor provisiunile necesare și primindu'i cu mari manifestațiuni de bucurie (2).

Scriitorul Austriac adesea citat de noi recunoște că acesta a fost ultima afacere belică a corpului de Armată Austriac în acest războiu. De altmintrelea sosirea ernei pune capăt campaniei austriace în țera românească.

Despre intrarea Austriacilor în Craiova scrie și Dionisie Eclesiarchul.

Eaca cumă naréză cronica intrarea Austriacilor în Craiova :

«Nemții au sosit și au intrat în orașu cu pace, eșindu-le înainte boerii schimbați în haie boieresci (3) și întâmpinându-i cu rugăciune i-au poftit de au venit la Episcopii, eșindu-le înainte cu

(1) Vol 4, pag. 68. Ausführliche Geschichte.

(2) «Hierauf wurde der Oberste Kray mit seiner Mannschaft von den Einwohnern von Krajova ebenso freundschaftlich aufgenommen, als Prinz Coburg mit seinem Heere von den Bewohnern Bucarest's. Viele Bojaren und ein groser Theil der Bewohner dieses ziemlich ansehnlichen Städtchens kamen dem Herrn Obersten auf eine Stunde weit entgegen. Verschiedene von den Bojaren, liessen unter die Mannschaft, welche auf ihren beschwerlichem Marsche schon durch zwei Tage ohne Brot war, Brot, Fleisch, Wein, und andere Erfrischungen austheilen. Hierauf nahm der Oberste, unter Bedeckung eines Kavalleriedetachements und der Scharfschützen, begleitet von alen Bojaren zu Pferde, bey läutung aller Glocken, gegenseitiger Begrüssung der Artillerie, und Rührung des Spiels von dem städchen Besitz».

(3) Cara-Mustafa cu Turcii din Craiova (avându și catane români) cu o lună înainte de ce Austriacii să se apropie de acelu orașu, după spargerea taberei dela Porcenii au avut o falsă alarmă. Coprinși de frică fiind, dăo pe la prândă au dat fuga Intr'unu sfertu sa multu jumătate ceasă, nici unulu n'au

litanie bisericească, adecă preoții cu Sf. Evanghelie și cu S-ta cruce în pridvorul bisericeii, unde Oberster Craiū cu oficerii lui (care acestū Oberster era venitū înaintea oștilorū cu piota pedestrimei și cu volintirii) și sărutându sfințele, aū intratū în biserică toți, cântându-li-se axion, dīcēndu-se de diaconū citirea pentru biruința improtivnicilorū, pomenindū pre Impēratulū Iosif, și li s'aū făcutū masă mare în Episcopie de cătră boierii, ospătându-i bine. Mai vērtosū boierii Bibescu, fiindū unulū din ei la Nemții pre carele îndată l-aū făcutū ispravnicū. Apoi aū sositū și generalii cu multă oște călărime....» (1).

LXI.

Quartiere de iarnă. Belgradulū capitulatū. Succesele Rușilorū. Mișcări politice. Apreciări despre rēsboiulū dela Rōmnic. Mavrogheni.

Coburg acum își stabili quartierulū de iernă, pe când Principele de Hohenlohe făcu tot asemenē la Craiova, în 26 Oct. 1789, după spargerea taberii romāno-turce dela Porcenii județulū Jiului și dela Cāmpina (2).

rēmasū în orașū și fugindū până la Mōnăstirea Jitianu, unde este podū mare stătătorū pe apa Jiului, acolo aū stătutū să vadă ce se face, și vēdēndū că era alarma falsă, s'aū întorsū în Craiova și bănuindu-și pre boierii că ei aū pricinuitū spaīma lorū, aū chīamatū pre toți boierii și i-aū juratū să ție credință cu ei și să le spue adevērulū când se va întēmpla să vie Nemții și *le-aū poruncitū de s'aū schimbātū și s'aū îmbrăcatū în haīne turcesci lepādāndu-și ișlicele și puīndū căcūlū negre lungē în capū . . . »*

Turcii voiaū cu acēstā schimbare de haīne, ca în casū de nālă a Austriacilorū să fiă în pericolū și boierii și decī ei să nu tăinuēscă de Turcii scirea învađiunei oștirēi austriace în oraș Dionisie adaoge că la ultimulū momentū când Nemții aveaū să intre, Turcii eraū gata să prade Craiova, decă boierimea și neguțitorimea arū fi refuzatū de a da lui Cara-Mustafa 70 pungi bani, sumă ce în urmă boierii aū pus'o pe țēră și aū scos'o cu pristosū! . . . »

Tom. II, pag. 178—179. Tesaur, P. Ilarian.

(1) Tesaur II, pag. 179.

(2) «Nemții decă s'aū împlinitū trei ani, aū intrat în țēră de o dată pe la tōte schelile într'ođi, că așa 'și tocmise sfaturile între dēnșii și Prințulū Coburg aū intrat în Bucuresci cu generalulū și cu oștile lorū, coprinđēndū tōtă țēră peste Oltū și nu 'i aū stătutū nimene împotrīvā; la Craiova aū venitū în đioa de Sf. Dumitru 26 Octombrie Prințulū Henzerberg, . . . iar la Cerneții aū venitū doi generari cu oști pedestrime și călărime, cu multe tunuri, venitaū și regimentulū militarilorū romāni ce le dīce *Frātușii*, iuți la rēsboiū.

Tesaur II, pag. 178.—Dionisie Eclesiarcul, veđi povestea turcilorū din Craiova la acelașū loc.

Victoria dela Râmnic demoraliză pre Turci Garnizona din Belgrad sub Abdi-Paşa capitulă cu onorurile belice şi se retrase în Bulgaria. Abdi fu descăpăţinat de Sultanul ca pedepsă.

Ruşii, la gurile Dunărei, mergeau şi ei din cuceriri în cuceriri. Benderul îşi deschise porţile înaintea lui Potemkin (1). Galaşul fusese ars de Kaminski. Ismailul mai ţine încă. Suvaroff înainta ca să-l asedieze.

La strigătul de aman! al Turciei, Anglia şi Prusia se agită serios. Sub auspiciile acestor două state, Polonia se aliază cu Porta, o armată navală englesă se dispune a protege diversiunea regelui Suediei, care nu cere altă decât se fie sprijinită . . .

N. Mavrogheni trecându la Dunărea, «acolo porunciă turcilor să stee cu războiul asupra Nemţilor să nu-l lase în ţeră, dar turcii daoge Dionisie Eclesiarchul (2) vedându că şi el au dat dosul de au fugit din ţeră, nu-l mai băga în seamă.

«Scria Mavrogheni şi boerilor ţerei cari îi lăsase caimacamii la scaunul Domniei, că decă vor veni Nemţii în Bucuresci, să le de zaherea şi să ocrotască ţera, precum şi Măria Sa s'au nevoit de au scăpat-o de robie» (3). Bravul Domn voia cu ori-ce preţ să scape ţera de pustiire.

Nu putem încheia acest capitol al ocupaţiunii ţerei de către Austriaci fără de a înregistra aci aprecierile unora din scriitorii asupra acestui Domn cât priveşte purtarea lui în război şi chiar faţă cu ţera, cât şi aprecierii străine asupra războiului dela Râmnic.

Langeron în memoriul său despre campaniile Ruşilor şi Austriacilor scrie că triumful lui Coburg în Muntenia e datorită

(1) Dăm în anexă stampană reprezentându luarea Benderului.

(2) Tesaurul, Tom. II, pag. 177.

(3) Dionisie Eclesiarchul scrie că, după învingerea dela Râmnic «Turcii se gătită să robescă ţera, (ca ţeră neamică) şi au venit un paş mare cu oştea lui, şi adusesă saci arari plini de strânguri şi curele şi lanţuri să lege robii şi mai mult Bucurescii îi era în minte. Dar Domnul Mavrogheni cu mare meşteşug şi cumpătare au tăiat pre acel paş pe Dunăre şi l'au aruncat în apă, nesciind nime din Turci».

Tesaur, Tom. II, pag. 177.

numai lui Suvaroff, carele sili pre Coburg să adopte planul s^{eu} de bătaie la Focșani și la Râmnic. «Le prince de Coburg, dominé de sa gloire et croyant que la victoire s'étaít trompée, vainquit presque malgré lui!» (1)

Turcitul^u Anastasie (Selim) în istoria lui N. Mavrogheni, însu-și activ^u în bătăliile dela Focșani și Râmnic^u, atribue victoriile tot^u lui Suvaroff. «Nu voi^u mai întreprinde să deslușesc^u în ce chip^u... fură scăpați de dou^e ori Coburg și Austriacii prin activitatea fără esemplu a lui Suvaroff căci de dou^e ori era să fie prăpădiți de cătră turci» (2).

N. Mavrogheni, care după mărturia lui Selim se luptă vitejesce la Râmnic^u, explica învingerea sa prin nedisciplina oștirea s^{ele} și a celei turcesc^e. Ordinele lui nu erau executate, ac^{es}ta ved^{end}u el în tabera dela Focșani:

«Selim, esclamă s^{er}manul^u Domn^u, scit bine că eu laș^u nu sunt; am dat^u doveđi de vitejie chiar pe când postul^u ce ocupam^u cerea dela mine să fi^u mai mult^u prudente. De nu ar trebui aici de cât^u curagi^u de a se asigura isb^{an}da, nu m'ași teme de loc c'o să mă biru^{esc}; dar, privesce oștirea ce avem^u, veđi de are cine-va pe ce se răđima, spre a se flata că va birui.»

După perderea bătăliei, eșind^u din Bucurescⁱ însoțit^u de credinciosul^u Selim, care îi urmă de și schiopăt^{and}u în urma unor răni căpătate în lupta ulti^mă, Mavrogheni era trist și đicea: «Cine s'a pus^u vre-odată pe un tron^u, și a putul^u sta pe dⁱⁿsul^u în liniște? Cine a alergat^u ca mine după favórea unui Sultan^u, fără să aibă a se teme de perderea capul^u s^{eu}? Vie dar mórtea când va pofti, destul^u am trăit^u decă am fost^u Domnitor^u!» (3)

«Ac^{es}tă dispozițiune de spirit^u se schimbă însă, scrie Selim — când sosir^{am}u pe malurile Dunărei. Ved^{end}u ac^{es}t^u măreș^u fluvi^u, pe care'l trecusă căți-va ani mai înainte pentru a merge să ia în posesiune demnitatea cé mai înaltă la care el put^e să aspire, și pe care se gătia să'l^u trecă acum îndărăt^u, fugar^u și despoiat^u de tot^u

(1) Hurm., Langeron, pag. 92.

(2) Románul 1861, pag. 54.

(3) Románul 1861, pag. 55. Veđi anexa.

mărirea, Mavrogheni, cu tóte că fusese Domnă, se opri spre ași arunca ochii în urmă cu mahnire și nefiindă în stare să se smulgă de odată dela tot ce fusese obiectulă ambițiunei vieței séle întregi, el refuză de a merge mai înainte până nu se va încredința de a intratū în adeverū Coburg în capitala sa.»

Acéstă scire o află îndală Mavrogheni... Ba mai află, cum vedorămū, că boerii, cari se otăriseră să rămână pe lângă dînsulū și-i juraseră credință... «aū primitū cu brațele deschise» pre austriacī...

Atunci N. Mavrogheni intră în barca care-lū aștepta și dișe ultimulū adio unei țeri care nu-lū înțelesese și nu-lū iubise că nu-lū înțelesese....

«Iar Domnulū Mavrogheni i-aū *rēmasū* Domnia» dișe Dionisie, voinđū să înțelégă că-i s'aū terminatū Domnia, după intrarea lui Coburg în Bucuresci. Celū puținū Dionisie nu-lū mai înfrunta, pe când En. Văcărescu scrié : «Mavrogheni în vremea ce aducea Turciī isbānde în Bosnia și în Ungaria, aducé și elū cu Turciī ce avea (nici pomenesce de óstea romānă!) aici isbāndă pe la hotarele Transilvaniei și apoi se întórcé și *jăfuia* (?) Mănăstirile țerei și lua și odóre și sfintele rase de prin biserici și vasele călugărilor(1) și sfărîma zidurile curților, cumū aū făcutū la Cozia și la Argeșū și scrié la Devletū, că aū luatū dela Nemți *Cozia calesi* (2). Ear într'acéstū anū (1789) ce s'aū împotrivitū noroculū biruinței. Pré înaltulū Devletū, neavēndū ce se mai facă și Mavrogheni aici, cari nu avé ce se mai prade și să mai jăfuéscă, nici mai rămăsese boierinași și mazilași

(1) Acésta era în timpulū când Craiova urma să fie apărată de Turci. Văcărescu.

(2) Dionisie Fotino spune aceste fapte așa : «Mavrogheni cu oștile ce avé, avu noroculū a repurta câte-va învingeri asupra austriacilorū, atâtū la mănăstirea Sinaia câtū și la Cozia de peste Oltū și în alte locuri. Acele loviri deși nu fuseseră de câtū nisce mici harțe totuși Mavrogheni cătră Turci le representă ca bătălii mari și mănăstirile le numise cetăți întărite, intitulāndu-le Sinaia-Kalesi, Kozia-Kalesi și altele. Pentru asemenea succese, Sultantulū i-a trāmisū *Kiliĭ-Kaftan*, adecă sabie împărătéscă și haină, cu felurite laude și binecuvēntări». (Trad. de Sion, Tom. II, pag. 177.

Și de ce nu le puté Mavrogheni considera ca cetăți acele Mănăstiri în conjurate de ziduri cu metereze? Ca cetăți le luase austriacii și le apărase până ce îi rēsbi óstea lui Mavrogheni. Despre prădările vaselorū sfinte, n'amū aflatū de câtū în Văcărescu. Dar lucrulū era și posibilū, cu îndisciplina oștinei turcesci. Ce puté Mavrogheni contra acestei nediscipline, el o făcu tot-d'a-una.

(audiți pe boerul cel mare cum nu voiesce să ăasă în fruntea țerei din *prostime!*) de a'î da dregătorie fără de voie (veți Pitar Hristache ce scrie din contra) și apoi îi jăfua și trimetă caftanele pe la județe și îmbrăca fără voie pe cine audia că are bani... Făcuse și Caimacan Craiovei turc și Chehaia turc și Capigilor Chehaia turc și ne avându ce altă a mai face aici, cu pricină că merge ca să'și facă cercetare ordiilor, umbla prin sate și *îmbrăca pe țeranți cu caftane* și apoi îi punea la închisore ca să-i deă bani.... Spăimântat după toate aceste... s'au trasă la Giurgiu» (1).

Așa ceva n'o scriu nici Dionisie nici pitară Hristache.... Este limpede strevăduță ura *boerului* Văcărescu în ce spune de *democraticul* Domnitoră! Eaca cum apără și Selim pre Mavrogheni de acuzările ce i se aduceau:

Pe câtă timpă era încă primejdia mare, și era trebuință de multă energie, el era trebuincios; dar căderea protectorului lui, Hasan Pașa, puse în mișcare toate limbile invidiei, și în secretă se pregătira *o mulțime de acuzări pe care 'și propunea inemicii săi să le asvârle asupra lui la cea mai d'ântăiu ocaziune favorabile. În faptă, nu există nici o crimă sau greșelă care să nu 'i-o impute. Se dicea că administrase rău treburi cu care nici că-lă însărcinase cineva vre-o dată; că, și însușise sume pe care nici odinioară nu le primise; că tăiase capete care încă stăteau foarte solide pe umerii lor. Dacă adevărul s'ar afla între amândouă extremele, s'ar fi putută privi el ca omul cel mai perfectă, căci i se făcea imputările cele mai contradictorii și cele mai nepotrivate. Totă de o dată 'lă făcea și cumplită și risipitoră; și lașă și îndrăsneț; și superstițios și ate; și prea blând și prea aspru; și prea prudent și prea nesocotit. Dar de și nu era prea lesne de a vedea cu deslușire care 'i erau crimele, totă era evidente că pedepsa 'i era neapărată și că 'i se va face, îndată ce sentința se va pută pune în lucrare fără primejdie, căci era deja pronunțată în secretă. Despre acesta era chiar el convins; și pe oră-ce grecă vedea plecându spre Bucuresc, i se părea că o să fiă ună pînitoră care mergea să dea dovadă în contra lui.*

(1) Tesaură, Tom. II, pag. 297.

LXII.

*Muntenia sub Austriaci. Bucurescii în iarna anului 1789 - 90
Potemkin la Iași. Noul vizir și resboiul. Bătălia
la Calafat. Negociări de pace la Iași.*

Pentru administrațiunea politică a Munteniei se trămită, mai târziu, din Viena, Baronul Thugut și Consiliarul Ștefan Raiceviță fostul agent al Austriei în Principate. În Bucuresci continue însă Divanul din boierii de al țerei. La finea anului 1789 și în anul 1790 află în Divan pre boierii: Dumitru Ghyca Banu, Radu Slătineanu Vornic, Drăghiceanu Greceanu Visternic, Manolache Grădișteanu biv vel. Visternic, Episcopul Filaret (Römniceanu), Ioan Damaris, Matei Fălcoyanu, Constantin Stirbel.

Alătura cu boierii din Divan semnăză *oficialul* austriac *Marchelius* și «Măria Sea pre înălțatul Prinsip, seu *general-feld-marșal leitenant Baron fon Entiberg*».

În decursul iernii 1789—90, Bucurescii resună de petreceri organizate de Austriaci. Baluri, ospete neîntrerupte.... «Nemții după ce s'au aședat în Bucuresci și în Craiova s'au apucat — ție Dionisie Ecclesiarcul — de musică și de baluri, după obiceiul lor și nu pre grija de resboi... și țubea și boierii, mai vertosu, muțerile, musicile și balurile nemțesci, că se aduna cu ei la acele veselitoare» (1). Se mărgini Coburg a pune străji pe marginea Dunărei la toate schelele, ceva oștire regulată și mai alesu *volintiri* români, sîrbi, arnauți... (2).

Aceșii petreceri la Iași, unde Potemkin ține curte ca unu adeverat Monarcu. «Suița lui ce strălucită și mare, scrie Drăghici, nu înfățișa tipul unu statu-majoru de generalu, seu de mareșalu, ci glota unei curți de monarcu orientalu, după îmbrăcăminte ce purtau, fiindu încărcat de aur, și de argintu pe toate cusăturile straelor...

«Șefii cei mai atașat de Potemkin nu ridicau capul dela petreceri ce se dau în toate țilele, când la unu boieru când la altul

(1) *Tesaur II*, pag. 178.

(2) *Ibidem*.

pentru ca să facă mulțămire sfetlișului, titlu de *serenitate* ce purta acestu prințu (1).

Langeron amintesce că «après la prise de Bender, le Prince Potemkin vint s'établir à Jassy. où toutes les dames russes suivant sa cour vinrent embellir le séjour de cette capitale et faire l'ornement des fêtes que le Prince y donna!» Amourile lui Potemkin cu cocónele moldovene și mai alesu cu dómna de Witt, femeea unu generalu polonú, nu erau scandalurî tainuite nimenui... (2). Aceste petreceri nu erau de natură a activa preparativele campaniei anulu 1790.

Mórtea lui Hasan Pașa ridică curagiulu partidulu contrarú pácei. Ii succedă Celebi Aga Zadé Serif Hasan Pașa, ce se afla la Rahova Muhafir, neamicu alú lui Mavrogheni (3).

În asemené condițiuní, noulú Vizirú puté spera succese militare, și decí a fi contrarú la tratativele de pace. De aceea, cum scrie En. Văcărescu, provocă pe Prusia să se conforme tratatulu de alianță din Ianuarie, și cu deschiderea campaniei din 1790, Frederic să intre și elú în acțiune.

N. Mavrogheni, după eșirea sa din Muntenia nu státu neactivú. nici indiferentú la cele ce se lucrau. După ce încercarea lui de a dobândi armistițiú dela Potemkin nu isbuti prin faptulú lui Filaret, Mavrogheni readună din sfărámăturile oștinei sale și o complectă cu turci, concentrându-și acéstă oștire în fața Calafatulu.

Domnitorulu plánuí să atace, cu óstea dela Vidin, Calafatul. Dionisie Eclesiarchul díce că acestú atacú urmă la 15 Ianuarie, pe un mare gerú. Mavrogheni și Turciú aú isbutitú a trece Dunărea și a se întări la Calafat. Auđindú de acésta, boferiú și neguđitoriú din Bucuresci se înfricoșarú «râpstindú asupra Nemđilorú că nu staú de resboiú, ci staú de tractirú și de balurí... Apoi s'aú gátitú Nemđiú și aú mersú

(1) T. II, pag. 54 și 55. Ist. Moldovei.

(2) Hurm vol II, supl. I, pag. 92, Memoriile lui Langeron.

(3) «Celebi Zadé Hasan Pașa — díce En. Văcărescu — după ce sosi, despre o parte întări gátirile resboiulu, despre altá parte pré înaltú Devletú îndemnă și pre Craiulu Prusiacu ca să se ridice asupra Nemđilorú dupe datoria alianței ce făcuse cu Pórta».

Te-saur II, pag. 298.

asupra Turcilor și era unŭ gerŭ cumplitŭ și zăpadă, însă nóptea pe lună, cu putere de oșŭ și tunurŭ, și lovindu-se cu Turcŭ i-aŭ biruitŭ și i-aŭ băgatŭ în Dunăre să se scalde și să bea apă; prins-aŭ și viŭ robŭ și aŭ luatŭ și câteva tunurŭ dela Turcŭ, iar pe cei morŭ i-aŭ cotelitŭ Nemŭ și ce aŭ găsitŭ aŭ luatŭ și i-aŭ aruncatŭ salahorŭ în Dunăre. La acestŭ resboiŭ aŭ fostŭ și Vodă Mavrogheni cu Turcŭ și avé și carăta lui cu sine, căci avé gândŭ să scape dela Turcŭ la Nemŭ (?) Dar n'aŭ pututŭ, că l'aŭ priceputŭ Turcŭ și luă aminte Pașŭ de elŭ; încă i s'aŭ imputatŭ că aŭ venitŭ la resboiŭ cu careta ca mulerile. Iar nu cafare ca voŭnicŭ și careta cu telegarŭ i-aŭ răpitŭ în resboiŭ ostașŭ nemŭescŭ!»!

De unde a mai luatŭ Dionisie și acéstă nouă trădare pusă pe socotéla lui N. Mavrogheni? Și de când unŭ șefŭ de armată nu avé voŭe să albă cu sine o caretă? Este unŭ ce escepŭionalŭ acéstă?

În urma acesteŭ victorii. Coburg se mărgini a mai trămite doué trei escadróne de óste sub colonelulŭ Craiŭ (din Craiova) să înconjure cetatea Turnu «în un ostrovŭ nu departe de dênși» scrie Dionisie Eclesiarchul, (1) iar Coburg rămase până în primăveră inactivŭ în petrecerŭ, la Bucurescŭ.

La Iași însă erau negociaŭuni pentru pace cu Principele Potemkin, pe câtŭ timpŭ resboiulŭ continua în tómnă și iarna anului 1789—90 (2). Rușŭ ridicaseră asediulŭ Ismailului ca să șŭ adune toŭŭ puterile contra Benderului, în Octombrie 1789 (3). La provocările

(1) *Tesaur II*, pag. 179.

(2) Ministrulŭ afacerilorŭ stréine din Versailles scrie în 19 Martie 1790 lui Choiseul: «Nous sommes fondés à croire que la négociation entre le G. Vizir et le Prince Potemkin n'est pas rompue. D'un autre côté, ce Prince agit à Jassy, comme s'il était assuré d'y demeurer toujours.»

Hurm. II, supl. I, pag. 74.

(3) Parte din traducŭinea unui biletu turcescŭ trămisŭ ambasadorului de urulŭ din agenŭŭ sêŭ:

«Les Russes se sont éloignés d'Ismail et ont formé avec toutes leurs forces le siège de Bender. Cette place a tout au plus deux mois de vivres, et la Porte la regarde comme perdue. On ne peut pas même y envoyer du secours d'Ismail, puisqu'il s'y trouve tout au plus 10 à 15 mille hommes.»

Hurm. Doc. CXXVII, vol. II, supl. I.

Prusiei (1) în favoarea Turciei, Ecaterina II (în 8 Ian. 1790 stilu nou) răspunse prin Neselrode, că și ea doresce să înceteze calamitățile războiului și că, ca titlu de încredere personală și exclusivă în regele Prusiei, ea va primi pacea cu condițiunea următoare: «Dacă se va puté învoi la facerea păcei, că tóte țerile situate între Nistru, țermii Mărei Negre, Dunărea, Oltulū și fruntariile Austriace, cunoscute sub numele de Basarabia, Moldova și Valachia, să pótă forma pe viitorū unū Statū liberū și independinte guvernatū de unū Principe de religiunea (*Potemkin*?) domnitóre în țeră și care Statū nicī o dată să nu pótă fi supusū la altă putere, ci să servescă pururea de barieră vecinilorū sēi, ca să se înlătore între aceia totū cuvântulū de discussiune și de cértă, care certe nascū pré adese din cauza unei vecinătăți imediate. Cu acestū modū este de speratū că va lipsi pe viitorū orī-ce motivū de discussiune și că pacea și liniscea vorū fi solidū stabilite din o parte și din alta» (2).

Va să đică Rusia încercă încă o dată cu sistemulū ei: a face pre Români independenți, ca apoi să li se întēple și lor ceea ce pășiră Tătarii din Crimea declarați independenți!

În aceeași lună 31 Ianuarie 1790 Pórta semnă cu Frederic Wilhelm al Prusiei unū tratatū de alianță în tótă regula. Acestū tratatū convenia Turciei, dar convenia și Prusiei, care nu s'ar fi dat în lături să lase pre Rusia și Austria să ié pre séma lor Moldova

(1) Provocări interesate: «Non era un mistero, che il Re di Prussia tirava tutte le sue linee perche gli venissero cedute le città di Danzica, di Thorn nella Prussia, state dichiarate amesse sempre alla Polonia nel trattato di membramento».

Becattini vol. VIII, pag. 100.

(2) «Si l'on peut convenir à la paix que tous les pays situés entre le Dniester, les côtes de la Mer Noire, le Danube, la rivière d'Aluta et les frontières autrichiennes connues sous le nom de Bessarabie, Moldavie et Valachie puissent former désormais un État libre et indépendant gouverné par un Prince de la religion dominante du Pays et qui ne puisse jamais être soumis à aucune autre Puissance, mais servit toujours de barrière à ses voisins, afin d'écarter d'eux tout sujet de discussion et de querelles qui ne naissent que trop souvent d'un voisinage immédiat, on pourra se flatter par là que tout sujet de discussion pour l'avenir serait ôté et la paix et la tranquillité solidement établies de part et d'autre».

Harm. vol. II, supl. I, pag. 73.

și Valachia, numai acele s'o lase, pre ea Prusia, a lua și ea o parte din Polonia. In acestu sensu încă în Oct. 1789 Prusia negoțiasse în secret cu Rusia și Austria (1).

La umbra tratatului cu Pórta din Ianuarie 1790, Prusia concentra oștirii amenințătoare Austriei. Leopold e silitu să ducă și el oștiri spre fruntaria nordică, căutându să disimuleze prin mari pregătiri de răsboi, temerile séle reale relative și la situațiunea internă și la cea esternă. Adevărat că succesele bellice contra Turcilor, obținute de către mareașatulă Laudon, erau îmbucurătoare (2) dar tocmai aceste succese agitați nu numai pre Prusia, ci și pre Anglia. Ministrulă englez Pitt nu voiesce desmembrarea Turciei în favórea Rusiei.

LXIII.

Bătălia la Giurgiu. Negocieri de pace. Reichembach. Purtarea Austriei. Ecaterina continuă a cere înființarea unui regatū românescū. Joculū politicū alū Prusiei.

Pre când ast-felū curgea politica la curțile beligerante și la Berlin, Londra, Coburg se pregăti să atace Giurgiul în primăvéra anului 1790. Acésta se întâmplă încă înainte de mórtea lui Iosif II.

(1) Choi-seul către Saltan, despre intrigele și duplicitatea Prusiei față cu Turcia :

«La Cour de Prusse, en même temps qu'elle excite la S.-Porte à continuer la guerre en la berçant de nouvelles promesses, négocie secrètement avec les deux Cours Impériales et offre de leur laisser prendre la Moldavie et la Valachie et même de leur en assurer la possession par sa garantie, à condition que ces deux Cours lui laisseront prendre une partie de la Pologne. C'est ainsi que la Cour de Berlin sacrifie entièrement l'Empire Ottoman à ses propres intérêts».

Hurm. vol. II, supl. I, pag. 71. Doc. CXXV.

(2) «I prodigiosi progressi del Maresciallo Laudon e del Principe Coburgo contro i Turchi, igalmente che quelli della Russia erano sempre più a Londra e a Berlino un oggetto d'inquietudine, ed i rispettivi primi Ministri Pitt ed il Conte de Hertzberg stavano ponderando i mezzi di conservare la bilancia politica, che veramente si videva minacciata dalle conquiste luminose dei due Imperi Confederati».

Becattini, VIII, pag. 48 Veđt in anexa despre aceste împrejurări ce scrie Johann Willh. Zinkeisen in tom. VI, sub titlu : *Orientalische Politik Preussens* și „Die Weitgreifenden Pläne des Ministers von Hertzberg“ apoi și in „Modification der Orientalischen Politik Preussens“. pag. 671 700.

De acestu evenimentu nu se amintesce în Hurmuzake, dar este descris pe largu în Dionisie Eclesiarchul și mai pe scurtu în Enache Văcărescu (1).

Eată cum îl naréză Dionisie Eclesiarchul (2) :

Turcii din cetatea Giurgioval, vedëndu pre Nemți negrijulivi și zăbavnici în răsboiū, ei s'au gătitu să-i lovescă fără de veste, și așa într'una de zile. fiindu oștile nemțesci la lagărū afară în câmpū cu cortarile și negătiți de răsboiū și caii călărimeī priponiți la pășune. Ave și multe muieri cu ei, după obiceiul nemțescū, unele ale ostașilorū, altele cu oștile se ținū, de spală rufe și curvescū cu cine poftesce, că acestu lucru este la Nemți fără de sfială, și Muscalii încă o au acésta fără perdea. Avea Nemții cu ei și vaci și capre, pentru lapte, și acelū lapte era pentru generari și oficeri de-lū bé cu cafea; aveaū posadnice și slujnice țitōre cei mai mari. Deci eșit-au Turcii fără de veste din cetate, ca la vr'o trei patru sute și au isbutitū acolo la lagărū, unde fiindū și Principele cu tōtă ofișerimea și dândū năvală în Nemți i-au începutū a secera cu săbiile și cu iataganele ca pe verde și cumplitū îi tăie de rōndū; iar muierile și copii țipau, ostași strigaū ajutorū și se vaitau. Prințu Coburg cu generariī tremura și striga : Husari, Husari, Arnautū ! Arnautū ! . . . că nu scie ce se facă de mare frică, că-și perduse cumpētulū». Au săritū Unguriī, cari aveaū lagărū deosebitū și au săritū și Arnăuțiī, volintiriī romāni sub conducerea șefului lor, maiorulū Mavrodin. Acesta a luatū pre Turci pe la spate și cu vitejia lor au scăpatū din mânele Turcilorū tunurile Nemțilorū cu tōte spoliile și robii. Totuși 6000 Nemți au cădūtū în acéstă bătae. Coburg dădea vina pentru acéstă perdere pe unū maiorū, care ar fi fostū trădătorū, fugindū la Turci în Giurgiu și că acesta arū fi venitū cu Turcii în modū așa neașteptatū asupra taberei austriace.

Noulū vizirū nu ascēptă nici el desprimăvărarea pentru a se găli de răsboiū contra Austriacilor. Avea de gândū, zice Dionisie Eclesiarchulū, să robescă Bucuresciī și tōtă țera. Acésta aflândū Boeriī din Bucuresci, și ei cunoscēndū slăbiciunea Austriacilorū de la întēmplarea de la Giurgiu, s'au grăbitū de a trimite o delegațiune la generalulū Suvaroff, în înțelegere cu Mitropolitulū și Episcopii, rugāndulū, în numele creștinătăței, să vină cu oștirī grabnice să scape Bucuresciī. Suvaroff primi chiāmarea și expediă îndată oștirī și artilerie importantă spre țera Romānescă, iar el veni în Bucuresci cu cai de poștă să se înțelēgă cu Principele Coburg.

Frate, te temi de Turci cu atâția voinici ce ai? ȃice Suvaroff lui Coburg.

1) Ist. împērașilor otomanī.

(2) Tesaur, vol. II, pag. 180.

Ei făcură planul de bătaie contra urdiei vizirului. Victoria rămase aliaților, grație artileriei rusești, între care 2 tunuri pe care le trăgea cu câte 40 de boi.

«Și așa auză izbăvită D-zeu țera de peire. . . . Decă după acésta isbândă auză venitū Suvaroff, Generalū comandirū cu óstele în Bucuresci întimpinându'lu boerii cei mari și Archiereii cu mare cinste, făcându'î ovații pentru vitejie și biruințe și petrecendū Muscalii ca o lună de zile în Bucuresci, se veseleau și cântau și beau și împreunându-se soldații Muscali cu Nemții pe la cărciume, după ce se îmbătau și unii și alții, se băteau pe poduri și Muscalii răsbea pe Nemți că-î bătea la fălci cu pumnii și-î da josū» (1).

Intre aceste se întâmplă mórtea lui Iosef II-lea, la 20 Febr. 1790 și-î urmă în tron Leopold II Duce de Toscana.

Acésta împreurare, adausă la agitațiunile seniorilorū din Ungaria, nemulțumiți cu legile liberale și egalitare ale lui Iosef II, și cu amenințările Prusiei, împingea pre Austria spre pace, încă trăindū Iosef al II-lea. Intre Ungurii nemulțamiți amblau agitatori Francesi, Flamanzi, și Turci (2) ca să-î răscole contra lui Leopold, căutându să împedice ast-felū pre Austria de a urma mai departe răsboiulū cu Pórta.

În Polonia austriacă și în Ardélū nu erau mai puține agitațiunile. Totuși asemené silinți ale emisarilor streini nu dădură rezultatele așteptate. Leopold făcu seniorilorū Ungurii concesii mari și ei se liniștiră, (3) atunci când la Roma, Neapoli, Paris, Londra, Berlin, se credé că Austria va fi în rele condițiuni, cu atâtea zarve lăuntrice și cu Prusia în spate, de a mai continua răsboiulū cu Turcia.

Murise Ahmet IV; murindū și Iosef II numai rămase actorū în răsboiū de cât Caterina II. Selim III doria pacea; pacea o doria și

(1) Cronografalū lui Dionisie Eclesiarchul, Tesaur vol. II pag. 180—181.

2) Becattini, VIII. p. 67 :

«Per vero dire era piuchè certo, che nell' Ungheria erano insorti da qualche tempo de' torbidi degni di riflessione, quantunque la Corte di Vienna procurato avesse di nascondere con ogni cautela immaginabile la periglioasa sua situazione. Gli emmissarij Fiaminghi, e Francesi uniti agli Ottomani soffiavano per tutto il fuoco della ribellione, persuasi i primi de non poter mantenersi e i secondi non poter salvare il vacillante loro Impero, che col procurare ovunque delle sollevazioni e rivolte.

(3) Becattini, VIII, pag. 72—80.

Leopold II, căci avé pe lângă altele, socotelé de regulatú cu Frederic Wilhelm II.

Prusia deveni periculósă Austriei şi mai multú în urma tratatului de alianţă închiatú de Frederic cu Turcia la 31 Ianuarie, 1790 (1). Un asemené tratatú făcu Prusia şi cu Polonia, cu condiţiune ca ea să dé contingentú de óste contra Austriei (2).

Rusia schimba şi ea note cu Berlinul (3) note de natură a da bănuelí curţei de la Viena.

Succesele bellice din primăvéra anului 1790 nu erau însă de natură a împinge pe muscalí şi pe Austriaci la pace. Negociaţiunile începute la Iaşi fură ínterupte în luna lui Martie 1790 (4). Nicí

(1) Becattini, VIII, pag. 88.

(2) Vezi anexa dupe pag. 92 a lui Becattini vol. VIII.

(3) Vezi pag. 96 T. VIII a lui Becattini.

(4) «Les négociations à Iassy sont rompues. La Porte Ottomane ne veut entendre parler d'aucune cession et d'aucun traité, sans la participation de la Suède, et sans l'intervention de la cour de Berlin.

Ou est très-impatient d'apprendre quel effet produiront les dépêches qui ont été envoyées dernièrement par des couriers à Berlin, Varsovie et Petersbourg. Ces dépêches étaient le résultat du conseil qui avait été tenu la veille. La cour de Berlin ne s'est pas encore expliquée sur l'objet de ses préparatifs militaires. M. de Cachet, chargé d'affaires de la cour de Vienne à Varsovie, a envoyé à sa cour des dépêches dont le contenu a paru très-satisfaisant. On espère que la République acceptera les offres qu'on lui a faites. Son envoyé à Vienne, le général de Woyna, est très-porté pour une alliance avec cette cour : si elle a lieu, il est plus que probable qu'il n'y aura pas de guerre avec la Prusse, puisque cette cour attendu la neutralité de la Saxe Electorale, manquerait absolument son but.

Voici les propositions qui ont été faites par la cour de Vienne à celle de Berlin : 1. La cour de Berlin donnera son consentement aux articles de paix proposés dernièrement à la Porte Ottomane, par les deux cours alliées, et les garantira ; 2. dans le cas où la Porte voudrait continuer la guerre, la cour de Berlin n'y prendra aucune part, à moins que les deux cours aliées ne s'éloignassent des demandes faites à la Porte, ou de l'équité naturelle ; 3. La cour de Berlin fera tout ce qui dépendra d'elle pour déterminer les Etats Belgiques à la tranquillité et à une soumission raisonnable ; 4. Enfin cette cour s'expliquera sur ce qu'elle exige des deux cours alliées. Les propositions qui ont été faites à la République de Pologne portent en substance ce qui suit : 1. La maison d'Autriche s'engage à garantir l'indépendance et l'indivisibilité des provinces qui composent actuellement les possessions de la République ; 2. les Polonais propriétaires de terres dans la Galicie, seront traités comme les domiciliés dans cette province, et ne paieront, quoique absence, que la contribution simple ; 3. on diminuera, autant qu'il sera possible, le prix du sel fossile de Wieliczka ; 4. On accordera à la République autant et plus d'avantages de commerce qu'aucune autre cour ne pourra lui en offrir, et cela sans demander aucun sacrifice quelconque ».

„Moniteur Universel“, No. 96. Coresp. din Viena 20 Martie 1790.

Turcii nu o voiaŭ. Choiseul scrie în 22 Martie guvernului său de la Versailles, că: «Il n'est que trop vrai que les fanatiques et ceux qui sont soudoyes pour désirer la guerre, l'ont emporté sur tous les efforts du Grand Vizir et que le Grand seigneur a rejeté les propositions avantageuses et malheureusement tardives des cours impériales... La continuation de la guerre est résolue» (1).

Totuși, subŭ presiunea ministrului Englezŭ Pitt, și mai alesŭ a armatei lui Frederic Wilhelm, care era gata de a intra în răsboiŭ contra Austriei, Imperatoarele Leopold, cum arătarăm, primi negociațiunile de pace (2). Se decise ținerea unui congresŭ la Reichembach în Silesia Prusiană, Aci se adună pe lângă reprezentanții Austriei și al Prusiei, plenipotențiarii ai Angliei și Olandei, ca să se concerteze asupra preliminarilor (3).

În primele conferințe dela Reichembach (4) se tratară afaceri privindŭ mai multŭ pre Polonia decât Orientulŭ. Wilhelm ceru Danzigul și Torn. Austria pentru acēsta să despăgubescă pre Polonia cu restituirea unei părți din Palatinatul Zamosc și a salinelorŭ de Veliczka, iar Austria să păstreze cuceririle ei din Croazia, cele două sangiacuri de Belgrad, de Semendria și Oltenia (Valachia mică) până în Oltŭ, restabilindu'și otarele dela Pacea de Pasarowitz din 1718. Leopold refusă și energia refusului său de a ceda din teritoriulŭ ce ȳ

(1) Hurm vol. II, supl. I, pag. 74.

«Nu este de cât pré adevăratŭ că fanaticii cari sunt plătiți pentru a dori răsboiulŭ, au paralizatŭ tôte stăruințele marelui Vizir și că Sultanulŭ a refusatŭ propunerile avantajoase, din nenorocire târziile ale curților imperiale... Continuarea răsboiului este hotărâtă».

(2) «Se ne stavano già da qualche mese gli eserciti Austriaci e Prussiani accampati in alcune parti a vista l'uno dell' altro, quasichè dovessero ad ogni momento combattere, quando apertosi un regular carteggio tra due Sovrani, si convenne di unanime accordo tra loro di aprire un pacifico congresso a Reichenbach».

Bec. VIII, pag. 107.

(3) Vezi în anexa corespondențele desprē acēsta publicate în Monitorul Universal francez din primele luni ale anului 1790.

(4) Austria fu reprezentată în Congresŭ de Principele de Reus trimisulŭ său extraordinar la Berlin și de Baronul de Spielmann; Prusia prin Comitele de Hertzberg și Marchesul Lucchiesini; și Domniŭ Evert și Baronul de Heede pentru Anglia și Olanda.

lăsase Maria Tereza mai potoli pretențiunile lui Frederic Wilhelm. Pertratările la acestu congresu tărăgăiră mult timp fără rezultat, și numai din când în când apăreau la lumină reciproce declarațiuni și contra declarațiuni. În fine Baronul de Lusi fu trāmis de Regele Frederic Wilhelm la Viena să se înțelégă direct cu Leopold. Acesta arētă Imperatorelū Austriacū, că Prusia nu mai pretinde teritoriile sus arētate, dar și Austria să renunțe la cuceririle sale peste Dunărea, Sava și Unna. Frederic Wilhelm promite mediațiunea sa la Pōrtă în favōrea unei rectificări de otare despre Croația și că-ī va da și votulū sēu la prosima alegere de imperatorū Romanū. Leopold, sfătuit de ministrulū sēu Kaunitz, se decise a primi propunerile, numai să i se dea o mai mare întindere de otare în Croația și Rusava vechiă să i-se lase, ca punctū de apērare a Banatului și ca Regele Prusiei să se unescă cu el pentru a readuce sub ascultare Țerile-de-jos și Belgice.

În 27 Iuliū stilū noū 1790 Prusia și Austria sēmnară la Reichenbach convențiunea în acestu sensū (1).

Totū-odată Regele Frederich Wilhelm lāsă să se împrăștie vorba, că Representantulū sēu la Constantinopole, *Dietz*, închiăind cu Pōrtă în Ianuarie 1790, tratatū de alianță *ofensivă și defensivă*, și cu obligațiunea pentru Prusia de a intra în rēsboiū alătura cu Turciū, trecută peste puterile lui . . . Așa ceva părē că este să se înțelégă din faptulū rechiāmărei lui Dietz dela Constantinopole și a înlocuirei lui cu alt represintant.

Luândū cunoscință de cele otărite la Reichenbach, părerile fură diverse în Divanulū de la Constantinopole. Unia voia să se primescă fără rezervă cele acolo decise, ca să fie liberă Pōrtă de așī întōrce tōte puterile contra Muscalilorū; iar alți, basați pe tratatulū închiatū de Turcia cu Prusia, cerētū să se restituie Crimeea, Benderulū, Ociacovulū, Basarabia și totū ce era în mānile Rușilorū. Mai ales se cerē de unia din Divanū respingerea condițiunilorū ce Austria puse pentru libera navigațiune în marea Nēgră și pentru dreptulū de a avē con-

(1) Beattini v. VIII, pag. 113.

sulf în toate scalele și porturile Turciei. Divanul trăgână de a răspunde cate-va zile, dar în fine Sultanul primi condițiunile propuse.

Frederic Wilhelm cercă să aducă și pre Ecaterina la tratare de pace. Ea răspunde, că Turcia a trasă întâiū spada și că Rusia nu vă pune pe a sa în tēcă decât în ziua când Turcia va recunósce de bună posesiunea de Rusia a Crimeei, și i se va da Ociacovul cu teritoriul seū . . . Ecaterina, necređendū utilū politicei sele să cėră și Principatele, procedă pentru ele, cum procedase în 1774 pentru Crimeea. Ea propuse, vėđurămū, ca condițiune de pace, să se declare Principatele nedependinte, cu un Domnū suveranū, ca barieră între Rusia și Turcia . . . Ecaterina punėndū asemenea condițiunī adăugă, că dēcă ele nu convinū Prusiei, cu care Rusia n'are nici o cėrtă — Rusia e gata să 'i răspundă prin arme, că soldații Muscali cunoscū deja drumulū ce duce din Rusia la Berlin !

Din acestū răspunsū luă ceva curagiū și Leopold, care făcu cunoscutū, că în orī-ce cas, Austria avėndū alianță cu Ecaterina II, oștile austriace vor trebui să lupte alături cu cele Rusescī în ziua când Prusia ar voi să invade pământurī rusescī, și că nu pot oștile austriace evacua Principatele, până ce Turcia n'ar face pace și cu Rusia, căci aceste principate aū fostū ocupate de Austria ca aliată a Rusiei.

LXIV.

*Campania a 3-a din 1790. Mavrogheni la Calafat.
Proclamațiunea austriacă despre Victoriă. Boerī esilați. Văcărescu
în favóre la noulū Vizir, cere capulū lui Mavrogheni.*

Pe cândū asemenea negociări continuaū, campania a 3-a bellică urmă în Principate și peste Dunăre. Coburg înțelesū cu Suvaroff deciseră să trecă peste apa Timokuluī, care desparte Serbia de Bulgaria. Turcī se mărginiră ași concentra, din acėstă parte, puterile, spre a definde Vidinul. De altă parte Mavrogheni, cumū deja vėđu-

rămă mai în urmă, retrecuse Dunărea (1), cu un corp considerabil de oștire «*presso il luogo ove esistono le reliquie dell'antico ponte di Trajano*». De aci Mavrogheni se apropie de Calafat, unde se întări în tranșee. La 26 Iunie stilă nouă, în faptulul țilei, generalul Brugglach cu 9 bataliōne de infanterie și cinci diviziuni de cavalerie, în marșu forțat înaintă spre tabera lui N. Mavrogheni. Lupta începu violentă, dar Mavrogheni se apăra vitejesc, cu desperare, dar fu silit, părăsit de turci, cari fugiră peste Dunărea, să trecă și el cu mari greutate la Nicopole. Austriacii uciseră 800 oșteni de ai lui Mavrogheni, făcură prizonieri vr'o 700, dobândiră câte-va tunuri, stéguri și șaice inarmate. Calafatul rămase în mâinile Austriacilor . . . (2)

(1) Selim scrie că «la 14 August, Iusuf, (Pașa Vidinului) porunci diviziunei lui Mavrogheni să trecă Dunărea, avându de gând, că îndată ce ôstea lui Mavrogheni se va întări cu șanțuri lângă satul Calafatului, din dosul căruia voia să se așeze, să trecă apa puțin mai sus cu restul armiei sële, ca să pue pre inamicu între două focuri. Dar inamicul nepoliticos nu lăsă să se împlinescă acestu proiectu, ci, înaintându noptea, fără a fi văditu, ne atacă la 26 August în faptulul țilei cu oștire multu mai mare decât a noastră».

Selim descrie apoi cu penă de maestru episoadele când crunte, când de risu ale resboiului (veți anexa).

(2) Mavrogheni abia scapă cu viață în o luntre . . . «o ghiulă sparse barca lui Mavrogheni chiar în minutul când el se pogorise într'insa și de ar fi isbit'o cu o clipă mai apoi, principele și-ar fi aflatu sfârșitul în Dunăre, dar nu era acesta mórtea ce i se destinase lui, ci o alta! . . . »

Românul din 1861, pag. 70, foiletonu. Veți anexa.

Mavrogheni și ôstea lui s'au bătutu ca nisce adevărați viteji. Resultă această informațiune din chiar proclamațiunea adresată Bucurescilor și țerei de Divan anunțându victoria ast-fel :

*«Cătră dumnélui vel Spătaru, i cătră dumnélui vel Aga, pentru biruința
ce s'a făcutu la Calafatu*

Publicație pentru biruința ce au făcutu generalul Feldzeugmeister Graf Clerfait — la Calafatu, cum că strîngându-se acolo optu miș de Turci, au mersu numitul ghegeneralu asupra lor cu 9 bataliōne de pedestrime și cu 5 diviziōne de călărime, și la 26 ale aceștiu luni după călindarul nou lovindu-se de dimineță în inșeși șanțurile turcesci, și neputându a-i scote numai cu bătaia tunurilor, s'au aflatu silitu, și cu năvălirea puștelor i-au scosū din șanțuri, și cu tôte că vrășmașii au stătuți forțe tare și cu mare împotrivre, dar, iar oștirile crăiesci după firea lor bătându tare resboiū, i-au înfrântu pre vrășmași cu mare omoriciune și cu inecare în apa Dunării, care fără greșală au rămasū morți

Nouă succese în Bosnia fură ultimele victorii ale Austriacilor. căci îndată apoi interveni armistițiul de care vorbi-vomă mai jos

Intre acestea boșerii români, esilați la cererea lui N. Mavrogheni la Rodos și pe aiurca, stăruiră să li deă voie Pôrta a merge la Têrnova, unde 'și aveau mulți familiile. În Febr. 1790, scrie Văcărescu (1) sosi boșerilor (itlacul) la Rodos, prin care Sultanul învoi boșerilor să mērgă la Têrnova. Ajunseră boșerii la Chio numai când murindă amicul lui N. Mavrogheni. se făcu viziră neamicul lui, Celebi Aga Zade Șerif Hasan Pașa.

Sosiți boșerii în jurul Tîrnovei, ei cară nu putēu să nu scie în ce situațiune se afla acum N. Mavrogheni, mai ales în fața noului viziră, aș stăruită și aș obținută firmană să mērgă la Adrianopole cu familiile loră și *acolo să se odihnescă*. La începutul lui Iulie 1790 sunt boșarii acolo. Marele Viziră care nu putē suferi pre N. Mavrogheni, nu întârziă a chiama la el pre Enache Văcărescu. Vizirulă dice lui Văcărescu, că desaprobă surgunirea lui și a boșerilor de cătră Mavrogheni și că *«să mē scol (Văcărescu) să mergă la ordie la Rusciuc»*.

«Deci, scrie Enache Văcărescu, lăsându'mi soșia și un copilă mai mică ce aveamă la o doică, amă plecat cu menzil și amă mersă la Rusciuc. În cēsulă ce amă sosită, amă descălecată în ordie la Bostangilar-Oda-Pașa, care și îndată dând veste la luminafulă Chehaia-Beiu, Chehaia Chatibi-Efendi, chiamându-mē m'aș luată și m'aș dusă dreptă la Vizirulă.

în locă, ca la o mie cincă sute, luându-li-se și ună tună, i vre-o căte-va stēguri. Iar din partea oștiriloră crăieșci aș murită ună oșteră și s'aș răuită ună maioră i optă oșteri, și soldați ca vre-o optă-deci morți și răniți; încă mai viindă ajutoră Turciloră cu șăici de pe apă, iarăși mare stricăciune li s'aș făcută cu tunurile oștiriloră crăieșci și îndată ce aș luată șcire de venirea armieiă asuprăle, tôte tunurile căte li se găsea, nôptea și ziua le-aș întorsă înapoi; deci acestă biruință să o publicniți dumnévostră la tôte obștea polițieiă Bucuresciloră, ca să facă mulțamită lui Dumneșcu cu toții și fie-care să se bucure și să se veselēscă avēndă nădejde la ajutorulă marelui Dumneșcu și la puterea oștiriloră crăieșci, că vom avea și alte vestiri de bucurie pentru mai mari biruințe și sfărîmarea vrășmașiloră. 1790, Iunie 20.

Entenberg, ghenearal-feld-marschal-leitnant Baron fon; *Römmic Filaret*, *Dimitrie Bană*, *Marchelie*, *Manolache Grădișteanu*, *Dimitrie Logof*.

(1) *Tesaur II*, pag. 298.

«După ce m'aŭ primită cu milostivire și cu cinste, m'aŭ pusă de amă șeđuță și între alte vorbe și întrebări ce mi-aŭ făcută pentru pricinile răsboiului și ale țerei românesce, mi-aŭ poruncită să scriă boțerilor dela Bucuresce și să le arătă, că o să vie ordia împărătăscă la Bucuresce, ca să deă răsboiă Nemțiloră . . .».

Turciț simțiaă nevoia, aflândă dără cumă boțerii se dedeseră toți la Nemți și Muscali, să aibă măcără căți-va cu dănsii. Vizirulă se gîndi tocmai la cei nemulțamiți de Mavrogheni, pôte deja otărît să'lă părădă pre acesta. Vizirulă promitea, decă, prin Văcărescu, deplină milostivire asupra boțeriloră ce voră abandona pre Nemți, numai să nu dosăscă din țără, în ăiua când Austriaciț vor fi învinși. En. Văcărescu lucră acumă ca neamică neimpăcată a lui N. Mavrogheni. Invitată de Viziră să scrie boțeriloră din țără, elă refuză ăicând : «In vreme ce sciă toți din Bucuresce că Domnulă Mavrogheni este la Diiu, și este *halea Domnă*, și fiindă isbânda turcăscă are să vie la Bucuresce, nu este cu puțină să-mi deă ascultare mie, ci toți trebuie să dosăscă (1).»

Vizirulă întrebă : «*Până acolo urăscă Româniă pre Mavrogheni ?*».

Cu socotělă încărcală En. Văcărescu nară Vizirului ceea ce el pretinde că sunt faptele rele ale lui N. Mavrogheni. Până acolo împinge lucrulă Enache Văcărescu, că ăice Vizirului, că decă ar sci că în mergerea Turciloră, va fi luat și el cu Vizirulă spre Bucuresce, el va preferi să *dosăscă*, decă va sci că Mavrogheni tot este Domn!...

Aceste declaraționii le repetă En. Văcărescu și înainte a trei alți miniștri turci seă «*rigiali*.» Aceștia fură de opiniune să se raporteze la Constantinopole declaraționile lui En. Văcărescu . . . Era totă ce voia Vizirulă : — «Mergă, ăice el lui Văcărescu, *de scrie la boțeri și 'i încredință că nu va mai fi Mavrogheni Domnă!*»

Ca să fie mai tare în joculă seă politică, En. Văcărescu ceru Vizirului să se chiăme lângă dînsulă și cei-l-alți boțeri din Arvanitołori și din Adrianopole. Acăsta o dobândi lesue și pe dată En. Văcărescu scrisă boțeriloră din țără. Scrisărea lui nu o aflămă publicată

(1) Tesaură II, pag. 299.

în «*Istoria Impăraților otomanî*», deși lăsase loc pentru deprecierea ei. Ar fi un document de mare învătămintă și decă s'ar afla copia între hârțile familiei Văcărescu s'ar aduce cu publicarea ei deosebită lumină în istoria acestor timpuri grele. Póte că ar fi și de natură a mai apăra și onórea politică a lui En. Văcărescu.

Destul că din acelu moment En. Văcărescu este omnipotent pe lângă Vizir și serbătorit în óstea turcescă din Giurgiu și Ruscuc. Vizirul îi ordonă «*să fiă nelipsit delă corturile lui*» pe tótă ziua «*făcându și dragomanlic în Divan în tótă curgerea de vreme ce am fost la ordie într'acéstă companie*» (1).

Din aceste țile capul lui N. Mavrogheni este otărit peire!

Grecul Anastasie (Selim) mai dá și altă explicațiune la căderea și perirea lui N. Mavrogheni: ura învechită contra unui nepot al său, Stefan, dragomanul arsenalului turcesc. Selim arétă, că acest Stefan era om modest și stăruitor în *slujba* sa, dar nu voia să se amestece în intrige..... N. Mavrogheni interpretă acéstă rēcélă și indiferență tocmai din contra în planul neamice lui. «*In fine Mavrogheni se otări să întrebunțeze puțină stare și puținul credit ce-l mai rămăseseră pentru ca să cumpere disgrăția nepotului său, chiar și mórtea aceluia, de-l va fi trebuință*».

În deșert Selim îi arétă că făcea rău, că lui chiar își făcea rău, căci perdea un răzım și gură perdându pre Stefan, orî cât el nu manifestă sgomotos serviciile ce adusesse și mai poté aduce unchiului său. Mavrogheni «*amărit de necazuri, scrie Selim, ajunsese incapabil de a mai judeca cu sânge rece. El semănă ca un om care, urcându o stâncă răpede cu ochii mereu ațintiți spre vârf, merge cu pași fermi și siguri, dar la coborîșu vedându prăpastia deschisă sub picioarele sële, își perde totu cumpetulu și se aruncă într'ênsa chiar de frica ce are de a căde în întru*» (2).

Așa fiindu acum Mavrogheni, el nu ascultă de sfatul bun al lui Selim, și striga spumegându de mânie: Nu sunt înconjurat decât de *trădători!* Ați luat cu toți parte la complot; toți v'ați înțeles ca să-mi repuneți viața!....»

(1) Tesaur II, pag. 299.

(2) Românul din 1861, No. 22, foileton. Veđi anexa.

Avea dreptate Selim. Dăcă Stefan nu fusese de mare ajutorŭ luŭ N. Mavrogheni, fu pentru el de peire înlocuirea luŭ Stefan în postulŭ ce avé prin *Hangerliu* «a căruŭ ură contra luŭ Mavrogheni, scrie Selim, nu avé marginŭ!»

LXV.

*Hangerliu. Intrigile luŭ. N. Mavrogheni în fața morții.
Uciderea luŭ. Aprecieri despre acésta.*

Acestŭ Hangerliŭ începu a intriga în contra nenorocituluŭ Principe Mavrogheni. El amintia cum zarafulŭ Petrache își perduse capulŭ din cauza luŭ Mavrogheni și că «Mavrogheni s'ar fi îmbogățitŭ din comorile aceluia» (1). Asemené intrigŭ se întemplaŭ — prin o coincidență fatală, — tocmai când Mavrogheni perdé bătălia dela Calafat... Atunci Mavrogheni simți — inteligentŭ cum era — că e perdutŭ. Acéstă convingere îl aduse la cea mai de pe urmă descurajare și chŭar la esaltare à la Ludovic XI. Selim naréză o scenă gróznică de asemenea sureccitare (2). Dar asemené bólă și desperare nu-ŭ întunecă multŭ timpŭ pătrundetőrea vedere politică. « — Selim, exclamă el — în urma unuŭ paroxismŭ de nervi — ora după urmă s'a apropiatŭ pentru mine; ași fi nebunŭ de m'ași flata că potŭ s'o îndepărtezŭ!...

În tot-d'auia pe N. Mavrogheni 'l-amŭ vëduțŭ viteazŭ, desprețindŭ mórtea și însetatŭ de glorie, de lauda Istoriei. Până la ultimulŭ momentŭ atarŭ fură simțirile luŭ. El întrebă pre Selim — credinciosulŭ și ultimulŭ sêu amicŭ — ce ar fi mai cuviinciosŭ pentru gloria luŭ: să se ucidă singurŭ «sêu să așteptŭ cu liniște și curagiŭ lovitura fatală ce mi se pregătesce?»

Selim pledă căldurosŭ contra sinuciderii. Apoi Selim voi să mērgă la Constantinople să dejóce intrigile luŭ Hangerliu. Nu avu timpŭ. Abia plecatŭ, dela Vidin, dupe o despărțire de Mavrogheni, care merită să fie citită în scrierea luŭ Selim, — și abia Mavrogheni să

(1) Românul, 1861. pag. 81. Veđi în anexă scrierea luŭ Selim.

(2) Veđi anexa.

mutase de lângă Vidin âmbându rătăcitoru din satu în satu, și iată că la localitatea Țisă *Bela* îl întâlnește Capigiulu trimis de Viziriulu «însărcinat de a-l aduce cununa nemurirei», cum scrie Selim.

Mavrogheni mai uză de unu mijlocu de scăpare, ce-lu plănuse de mai dinainte: el scose, de față cu Capigiulu, unu micu coranu din sînu, și se declară partizanu al legei lui Mohamet...

Dar planulu nu-l reuși. Capigiulu nu-l dete decât timpul necesaru a-și face rugăciunile dupe coranu. Ingenunchiându, Mavrogheni exclamă: — Meritamu o altă respălțire dela suveranulu meu. Măcar să mai găsească Sultanulu în totu imperiulu său celu vastu, unu singuru grecu să-l fie credinciosu ca mine!...»

După aceste cuvinte își goli însuși cu fermitate capulu și lăsă să i se trecă la gâtul strîngulu fatalu!... (1).

Ca să legitimizeze fapta uciderii, neamicii lui inventaseră minciuna, că la bătălia dela Calafat, Mavrogheni otărise să fugă la Nemți. L'am vădutu, de siguru, bătându-se contra Austriaciloru cu desperare și căutându-și apoi adăpostu totu pe țermulu turcescu. Cine l'opri de a fugi la Austriaci, când acestia erau învingători, decă în adevăru fusesese înțelesu cu ei?...

Scirile despre trădarea închipuită a lui N. Mavrogheni, încă din 1789 se respândise de Austriaci, cari nu puteau uita cu ce vitejie Domnitorulu îl ținuse în respectu în Carpați atăta lungu timp. Așa veste duceau jurnalele germane și la Paris, unde *Moniteur Universel* înregistra asemenea scornituri (2).

(1) Românul, 1861, foiletonulu dela pag. 82. Vezi anexa.

(2) «La défection de l'hospodar Mavrojeni se confirme par des lettres de Frankfort du 23 Novembre: il est en négociation avec les chefs des armées impériales. Il offre de faire cause commune avec les Antrichiens et les Russes, si les deux cours consentent à lui assurer la souveraineté de la Valachie».

„Moniteur Universel“, No. 106, din 7 Noembre, 1789.

«Les dernières nouvelles de la Valachie annoncent comme certaine la mort de l'Hospodar Mavrojeni. Ce prince a été décapité, par ordre du Grand-Visir, dans un bourg, près de Widdin. C'était le seul moyen qu'on eût de s'assurer de sa personne. Le Ministre, dit-on, l'avait mandé pour lui faire quelque reproche, l'hospodar refusa de venir, et le Grand-Visir lui renvoya un capigi-bachi qui, dans les formes de ce genre de procédure, lui trancha la tête. Cette nouvelle a besoin d'être confirmée».

„Moniteur Universel“, No. 311, 22 Oct. 1790.

Eacă în ce modă rece și indiferentă naréză En. Văcărescu uciderea lui N. Mavrogheni :

«Intr'acéstă vreme Mavrogheni aă purcesă dela Diă, ea să vie la ordie, avëndă la dënsulă vre-o 7—8000 de óste și vre-o 20 de tunuri și fiind-că Români (nu și Văcărescu?) printr'ună magzară arëtaseră tóte faptele séle la Vizirulă și Vizirulă la Impëratulă, aă venitū hatișerifū și aă trãmisū Vizirulă pre unū Sultanū și pre frate-sëă, care era Capigi-Bașa și Mirahor-Paiasi și întãlnindu-lă pe cale viindū, într'un satū ce se numesce Bela, i-aă tăiatū capulū și l'aă adusū la ordie și chiãmându-më Vizirulă pre mine, m'aă trimesū la Leilec-ceadir cu caftangiulū mãriei sale *să-i vëdă capulū* și întorcëndu-më mi-aă poruncitū să scriū la Bucuresci boierilorū o carte, *ca din porunca Mãriei sale*, și să le arëtū, că dreptatea pré puterniculū impëratū aflãndū de faptele lui Mavrogheni ce aă fãcutū în țara Romãnescă, i-aă fãcutū rësplãtirea, și dupã porunca îndatã i-amū incințatū și s'aă bucurat cu toțit!»

Auđiți! *s'aă bucurat cu toții!* ca și Enache Văcărescu!
Cu așa boierime, ce putea face unū angerū, necumū Mavrogheni?

Totū mai omenosū este Dionisie Ecclesiarculū, care đice : «iar pe Domnulū Mavrogheni l'aă tăiatū Vizirulū cu fermanū impëratescū, dar n'a fostū fermanū fãcutū cu scirea impëratului, ci cu *viclesugū* aă pusū vizirulū pre capichelãiaoa lui de aă pusū pecetea impëratului, *avëndū vizirulū pismă pe el*, încã din când era seraschier la Diă, că atunci îl poruncia Mavrogheni lui să mërgã la óste, să nu stée în cetate . . . (1)».

Eatã cum scrie și Choiseul despre uciderea lui Mavrogheni :

«Sa expusă astã-đi la pórtã Serafului capulū Principelui Vala-

«La nouvelle de la mort de l'Hospodar de Maurojeni est confirmée ; sa tête a été envoyé à Constantinople. Ce malheureux prince avait cru pouvoir se soustraire à ce cruel sort, en embrassant la religion de Mohamet ; mais cet expédient ne l'a pas sauvé. Le Grand Seigneur lui a donné pour successeur de la dignité d'hospodar de la Valachie, le Prince Mauro Cordato. La famille de l'infortuné Maurojeui s'est sauvée à Carlsbourg en Transylvanie, avec une partie de ses trésors».

„Moniteur Universel“, No. 312, 23 Oct. 1790.

(1) Tesaur II, pag. 181.

hiei N. Mavrogheni. Acesta fu victima geloziei ce marele Vizir și ceilalți Pași prinseseră contra lui din cauza isbânderor lui celorlaltă și a silințelor stăruitoare ce puse pentru cauza otomană. Neamicii lui aș obținută antăi dela Sultanulă, care stima pre Mavrogheni, ordinulă să fie esilat. *Resistența* (?) ce puse de a se supune s'a părulă marelui Viziră ună motivă suficientă ca să ordone *dela sineși* să'l ucidă. Vizirulă a rechiămată trupele ce Mavrogheni comandă și apoi lipsilă așia de oștire, Domnitorulă n'a putută evita lovirea ce pregătia ura contra lui. Oastea pare că fu nemulțămītă de acēstă crudă ucidere și nu se pōte vedē decăt cu durere, că zelumulă celū mai statornicū și cele mai generōse silințī ale acestuī Principe nenorocitū, aș fostū neconsiderate pānă la acelu punctū de a-ī se imputa ca *trădare* demersurile ce el făcē ca să-ī fie rēsplătite și să'lū condamne a'și perde viața în modū neomenosū» (1).

(1) «On a exposé aujourd'hui à la porte du Sérail la tête du Prince de Valachie, Nicolas Mavrojeni. Il a été victime de la jalousie que le Grand Vizir et les autres Pachas avaient conçue de ses premiers succès et de l'opiniâtreté de ses efforts pour la cause ottomane. Ses ennemis ont obtenu d'abord du Grand Seigneur, qui l'estimait, l'ordre de son exil. La résistance qu'il a apportée à s'y soumettre a paru au Grand Vizir un motif suffisant pour ordonner de son chef qu'il fût mis à mort, Il a fait rappeler les troupes qu'ils commandait; et, abandonné ainsi à ses propres moyens, il n'a pu éviter le coup que la haine lui a fait porter. L'armée paraît avoir été mécontente de cette cruelle exécution, et on ne peut voir qu'avec douleur que le zèle le plus constant et les efforts les plus généreux de ce Prince infortuné aient été méconnus au point de lui avoir fait imputer à trahison les démarches qu'il faisait pour en obtenir la récompense, et l'aient fait condamner à perdre ignominieusement la vie».

Signé: Choiseul-Gouffier.

Hurm., Vol. II supl. I, pag. 77.

Altmintrelea esplică abatele Becattini mōrtea lui N. Mavrogheni în vol. 8, pag. 135. Elū pretinde că Coburg a reclamată la Viziru contra lui N. Mavrogheni, pentru că acesta, în timpū de armistițiu «spediva intimazioni a que' Boiari o Gentiluomini per aver viveri e denari. Stanchi quelli gia del tirannico suo governo, e di soffrire ulteriori avanie, consegnarono in mano del Principe di Coburgo supremo comandante dell'Armata Austriaca le lettere di detto Ospodaro per ottenere nuova retribuzione . . . Sdegnato il Maresciallo, che costui, in *tempo di armistizio* nutrisse l'ardimento di chiedere tributti da una provincia di cui non era piu in possesso perchē occupata dalle forze Austro-Russe, spedì per un Ufficiale queste lettere al gran Vizir, per fargli comprendere come erano rispettati i suoi ordini, domandando nell atto medesimo un adeguata soddisfazione. Il grand Vizir trasmesse queste lettere al giovane Sultano, il quale

LXVI.

Negociări de pace la Giurgiu. Văcărescu administră țera din tabăra turcăscă. Armistițiū.

Pe când se întempla bătaia de la Calafat negociațiunile de pace erau intrate în o fază nouă, chiar la tabera Vizirului, ca o consecință a convențiunei încheiate de Austria cu Prusia la Reichenbach.

Impărătesa Ecaterina vedëndū noua față ce luaū lucrurile, după convențiunea dela Reichenbach, se grăbise a se împăca cu Regele Suediei, prin condițiuni onorabile pentru ambii suverani, la Varela, în 14 August 1790, cu intervențiunea Spaniei.

Ecaterina II otări că ea va continua singură resbelulū (1).

Muntenia în acestū timpū era administrată de Divanulū mixtū de boierī și impiegați Austriaci. Mai la vale vomū studia faptele acestei administrațiunii *sui-generis*.

O altă administrațiune ocultă mai exista în țeră în același timpū:

Enache Văcărescu, înainte ca și după uciderea lui N. Mavrogheni, este administratorulū supremū alū țerei în numele și din tabăra turcilorū, măcar că Pōrta după uciderea bravului Domnū, numise îndată în locu-i pe Alexandru Mavrocordat, dīsū și Delibei. Acesta nu făcu nici un actū de domnie, țera findū în mâniale nemțilorū, cu stete în tabăra Vizirului (2). Văcărescu însă scrie pentru provisiuni, care

in un istante di collera invio al suo ministro il comando di far decapitare l'inquieto Mavrojeni».

Becattini dīce, că Mavrogheni a fostū chiămatū la Vizirū și că acolo i se tăiă capulū. Selim a fostū celū mai bine informatū și cele scrise de el concordă cu cele scrise de En. Văcărescu, cum vedūrămū.

Că Austriaciī nu fură streini la uciderea lui Mavrogheni, cum aū fostū părtași la acē a lui Gregorie Ghica, nu ne indoimū, căci vitezia cu care Domnitorulū le ținu calea în munți devenise «frica și spăima Nemțilorū» :

Φρίκην Καὶ θάμνος τῆς Γερμανίας cum serie Caminarul Persiani. D. Papadopulo-Calimach însă afirmă că «noulū Vizirū, **cumpēratū de Austria** decapită mișelesc pe Vodă N. Mavrogheni, fără scirea Sultānului, la satulū Pelina (?) aprōpe de Șistovū în Iulie, 1790.

Revista pentru Istoriă și liter. de d. Gr. Tocilescu, 1890, pag. 125.

(1) Salaberry — Histoire de l'Empire Ottoman, vol. 4, pag. 137,

(2) Veđi Fotino, II, pag. 180—181, trad. Sion,

de requisitiuni etc.; el e în comunicațiune cu Mitropolitul și cu Episcopii, deși aceste toate se fac în secret de Austriaci (1).

La 1 August 1790 trecuse urdia turcă cu Vizirul la Giurgiu (din Rusciuc), însoțită de Văcărescu. La $2/21$ August, Turcii pregăteau planul de bătăie — căci din Prusia Părta spera ajutor... A doua zi la $3/15$ August era să plece oștea turcă spre Daia, ear la $8/20$ «să purcedem noi (Văcărescu și boierii) cu Vizirul».

Dar la $6/18$ August Văcărescu venind la Giurgiu din Rusciuc, vedu la cortul lui Ilagi Eieni Aga Capigi Bașa nisce *Evropei*. Intre ei era comitele Lusi. Cu acesta Văcărescu grăi italienește, căci evita de a vorbi grecesce, ca să nu'l bănuască Turcii. Lusi era sol pentru pace. Primit de Vizirul, fu îmbrăcat cu blană de samură... (2) Vizirul trâmise stafetă la Constantinople. Resultă un armistițiu între Austria și Părta, cu începere dela 21 Septembrie stil nou, până la finea lui Mai 1791. Eată în ce mod este redactat acest armistițiu, după cum îl aflăm în Becattini (3):

«Se face de scire la totă armata de sub ordinele mele și de asemenea la cele-lalte armate ale Majestăței Séle Apostolice, Regele Ungariei și al Bohemie, cum că primind Părta otomană condițiunile stipulate între Majestatea Sea și Majestatea Sea Regele Prusiei la 27 Iuliu trecut. Eu Feldmareșalul principe de Coburg am fost autorizat din partea prea grațiosului nostru suveran, precum de asemenea și Marele Vizir Șerif Hasan Pașa a fost autorizat de Sultanu a încheia un armistițiu între respectivele două armate, austriacă

(1) «Iar mie-mi orîndui (Vizirul) tréba țerei românesce ca să se caute de mine totă». . . (Tes. II, pag. 299). Scrisorile mele ce am scris în județele țerei românesce au fost dindestule la înduplecarea și credința ce au firesce (?) Români câtră pré puternica Părta, ca să pornescă pre locuitorii ai tuturor județelor după marginea Dunărei, să care zacherea și să vîndă la serhaturile turcesce și să o vîndă la Turci, aflându-se nemții la Bucuresci. In hasul Giurgiuului, 1700 familii veniseră cu carele lor din Ilfov, Vlașca și din Teleorman și hălăduia sub ocrotirea mea... In totă această curgere de vreme, judecățile și pricinile lor so căuta de mine... Intr'acest chip am otcărmuit trebile țerei cu multă plăcere a stăpînilor până când s'au făcut armistițiu cu Nemții».

Tesaur II, pag. 299 - 300.

(2) En. Văcărescu în Tesaur II, pag. 300.

(3) Vol. 8, pag. 129—131.

și turcă, spre a da locu la negociațiunile de pace. In consecință, noi, comandantul general al ȃiselorū armate prin mediațiunea Contelui colonelū Luzzi din serviciulū M. S. Prusiane, amū priimitū și semnatū reciprocamente următorele articole cu cele mai josū scrise pacturī și condițiunī :

1) Din ȃiua subscrierei armistițiului supraȃisū, 21 Septembre curentū, va încela ori ce ostilitate atātū pe uscatū cātū și pe apā între trupele austriace și otomane, carī trupe pānā la subscrierea tratatului de pace vor rēmānea în posesiunea provinciilor și forlārețelorū ce actualmente sunt în puterea lor, și între aceste se vor silī cu tōtā stāruința de a evita ori ce manifestare de neamiciție, fiā directā fiā indirectā, care ar putea da ocaziune de întōrcere, ast-fel cā din ambele părți să se observe o perfectā liniște și concordie.

2) In casulū cānd, contra a tōtā așteptarea, s'ar comite, după publicarea presentului armistițiū, dintr'o parte sēū dintr'alta vre o devastare, invasiune, daunā, furtū, rāpire sēū altā faptā de ostilitate, ambele părți se obligā de a'și da reciprocā deplinā satisfacere și despāgubire și să pedepsēscā rigurosū pre autorī, favorisatorī și executorī.

3) Atātū corpulū de armatā regescū Austriacū cātū și acelū otomanū se vorū deosebi. Trupele austriace nu vor intra nicī în numărū mare, nicī în numărū micū în județele Tūrnu, Giurgiū și Brāila și din contra Marele Vizirū nu va ține dincōce de Dunāre dealungulū fruntariilorū Valachiei, ocupatā de armata Austro-Rusā altū numărū de soldați, decāt necesariulū pentru garnisōnele ȃiselorū trei cetāți. Assemenea trupele turcescī nu vor trece nicī în numărū mare, nicī în numărū micū fruntariile Valachiei în districtele cele-l-alte ocupate de Austriaci. Navigațiunea Dunārei va fi liberā pentru ambele părți în susū și în josū de a lungulū țermului respectivū ocupatū, darū fārā a se apropia de țermulū opusū.

4) Loculū de destinatū pentru congresulū de pace se va fixa în țērā cu totulū neutrā, și se vor lua mēsurile cele mai eficace pentru siguranța lui și pentru comoditatea și libertatea miniștrilorū carī vor avea să asiste la el.

5) Din ȃiua publicārei presentului armistițiū se declarā, cā rē-

mâne deschisă între ambele părți o reciprocă comunicațiune precumă era și mai înainte în timpū de pace.

6) Fie-care din supușii respectivī, care va voi să trecă de pe teritoriulū unuia său altuia, va trebui să aibă pasportū semnatū de comandantulū său și cu acesta va putea âmbლა pentru afacerile sale fără nici o împedicare.

7) Rămâne hotăritū și stabilitū că armistițiulū acesta nu va fi parțialū ci generalū pentru tôte armatele și pe tôte hotarele M. S. Apostolice, Regelui Ungariei și al Bohemiei, câtū și ale Porței otomane, și va trebui să dureze 9 luni, adecă până la finea lui Mai 1791».

LXVII.

Turcia față cu Rusia în noua campanie 1790. Răsboiū navalū. Totū negociări de pace. Prusia aliata Turciei. Luarea Benderului de Potemkin. Situațiune grea pentru Potemkin. Turcia exigentă. Răsboiulū Rușilorū cu Suedi.

Turcii speraū că după facerea armistițiului vor putea a-și duce tôte oștirile contra Muscalilorū. Deci Vizirulū plecă din Rușciuc spre Silistria, ca de acolo să facă pregătire contra Rușilorū din Moldova. Flota turcescă era la gurile Dunărei (1), pe cândū muscalii se pregătiaū să atace Kilia. Prin faptulū că Austriacii nu îngăduiaū pre Turci în favórea armistițiului, să trecă prin Valachia spre Moldova, campania contra ostilorū rusesci mergea greū. În Septembrie Sultanul ceru Austriei să-i restituie Valachia — deși pacea cu ea nu era făcută, — măcarū pe 6 luni, ca să pótă conduce prin ea oștire spre Moldova. Supune acéstă *naivă* cerere Choiseul cătră Ministrul său Montmorin (din Versailles) în nota ceī trâmite, diñ Constantinopole, în 8 Februarie 1790:

»Le Grand Seigneur veut que — sans attendre seulement la signature des préliminaires, sans savoir si l'on pourra convenir des premières bases de la paix, — l'armée autrichienne évacue la Valachie,

(1) Veđi corespondința lui Choiseul din 22 August 1790. Hurm. Vol. II, supl. I, pag. 75.

par ce qu'il en a, dit-il, besoin pour attaquer les Russes en Moldavie, et, dans le cas où l'on ne pourrait convenir de la paix, il rendrait cette province qu'on lui aurait ainsi prêtée pour six mois» (1).

În 22 Septembrie Choiseul scrie iarăși la Versailles, că Sultanul primindă dela Austria refuză la cererea de susă. a trimisă olac la Viziru ordonându-i să reîncépă războiulă cu Coburg. Norocă, țice Choiseul, că Vizirulă mai puțină înverșunată partizană al războiulă decâtă Sultanulă, apucase a semna convenșionea de armistișiuă cu *Comitele Lusi*.

Campania cu Muscaliă fu anevioasă pentru Turciă în 1790. Pe marea Négră, în 19 Iuliă, 36 de vase turcesciă fură bătute de contra-amiralulă rusă Uschakow și nu putură scăpa în parte la Sinope, decâtă fugindă favorisașă de întunereculă unei nopșă. Lupta nu fu decisivă «ma le forze Turche non tornerono a velleggiare per molto tempo» (2).

De altă parte Principele Potemkin «non tralasciava niun preparativo per uscire validamente in campagna coll' armata di terra» (3).

Între aceste, la Iași, cum vędurămă, se afla unia din miniștrii Porșei cu scopă de a negoșia pacea. Ministrulă rusă Bulgakoff arestată de Turciă, fusese liberată cu gândă de a facilita negoșiarile. Dar Porșă nu se lăsa de pretenșionile sale, relative la înapoierea Crimeei de Ruși, în situașionea celă puțină în care o pusese tratatulă dela 1774, și acăsta nu puteaș admite Muscaliă cu nici ună preșă. Eacă de ce în Martie deja erau rupte negoșiarile dela Iași (4). La

(1) Sultanulă vrea ca fără a aștepta semnătura preliminariloră, fără a sei decă se va putea ajunge la primele base ale păcei — armata austriacă să evacueze Valachia, pentru că, țice el, are necesitate de acăsta spre a ataca pre Ruși în Moldova, și în cas când nu se va putea încheia pacea, el va înapoia acăstă provincie, care i se va împrumuta pe șease luni.

Vol. II, supl. I, Hurm. pag. 76.

(2) Lupta nu fu decisivă dar forșele turcesciă nu se mai încercară la luptă multă timpă, iar acele rusesciă se folosiră de acăsta pentru a se retrage la Caffa, ca de aci să dea mână de ajutoră armatei de uscată proteșiond'o și procurându'i provisiuniă și Artilerie.

Becattini VIII, pag. 140.

(3) Ibidem.

(4) Hurm. vol. II, supl. I, pag. 73, Doc. CXXX.

acéstă se deciseră Turcii, — cum vedurămă, — împinși de Regele Prusiei (1).

Pe când unū corpū de oștire, la ordinile lui Kaminski, ataca Galații și 'l ardea, Suvaroff l'amū vedutū ajutându pre Coburg în bătăliile dela Focșani și dela Râmnicū (lângă Mărtinesci) la 22 Septembrie.

Principele Potemkin începu campania cam încetū, în Augustū 1790, făcu demonstrațiunī în jurulū Benderului, luă Akermanul (cetatea Albă). La Bender ajunse Potemkin numai în Octombree. Benderulū cădu nu prin luptă și prin trădarea Pașei. Acesta plăti la Constantinopole cu capulū trădarea cetăței.

Turcii, la favórea armistițiului cu Austria, îndoescū silințele contra oștirilorū rusesci. Acéstă ne esplică afirmațiunea lui Choiseul în nota sa către ministrulū Montmorin, din 1 Sept. 1780, că : «La position du Prince Potemkin est cruelle, et le voilà loin de réaliser ses chinières. Il ne s'agit plus pour lui de régner sur la Moldavie, mais de parvenir à en sortir» (2).

Choiseul afirmă încă că acumū Potemkin propuné, prin trâmisiulū seū Lascaroff, negoțiări de pace și că Turcii refuseră : »*Ses avances ont été refusées*». Décă, adăogă Choiseul, Polonii s'ar decide a intra în acțiune și ar descinde iute dealungulū Nistrului. ei pe de o parte

(1) Choiseul către Montmorin, despre proiectulū de alianță între Turcia și Prusia :

«M. Dietz a pris enfin le seul parti qui ne permet plus aucune objection de la part des Turcs, ni aucune résistance de la mienne. Il adopte généralement toutes les conditions exigées par la Porte et il ne manque plus pour la signature du traité que le consentement du G-d Visir, auquel on vient d'expédier un courrier. On ne prévoit pas les motifs qu'il pourrait alléguer pour rejeter une convention entièrement rédigée suivant les désirs de la Porte. En voici les articles tels qu'ils me sont communiqués par l'agent plus fidèle et le mieux instruit qui, pour tout dire, les tient du Ministère lui-même :

Le Roi de Prusse promet de déclarer la guerre le printemps prochain aux deux Cours Impériales et de n'entendre à aucune proposition de paix que de concert avec la Porte. Il s'engage à lui procurer une paix solide, avantageuse et conforme à ses désirs, à lui faire restituer tout ce qu'elle a perdu dans cette guerre, et, de plus, la Crimée, objet qui forme seul un article séparément rédigé dans le termes les plus clairs».

2 Hurm. II, supl. I, pag. 75.

și pe de alta cei 80.000 de Turci din nou expediți contra lui Potemkin, ar pune pre Ruși în grea situațiune.

Porta devenia în așa ocuringă, și mai neînduplecată în cererile sële (1) Pe de altă ea implé «tutte le corti di Europa di lagnanze sopra la durezza del imperatrice nel ricusare a dessi (Turci) la pace, dal che essi deduceano che si vedea chiaro l'oggetto da essa prefisso di rovesciare il loro impero» (2).

Ecaterina II, cu scopu de a potoli réua impresiune făcută în Europa de acuzările Turciloru, puse pre Conte de Ostermann să transmite tuturoru miniștriloru reședinți pe la curțile europene un memoriu circularu, desmînțindu vorbele turcesci, că Rusia ămbă numai după cuceriri teritoriale. Impărătesa acuză pre Porta, ca începătoare răsboiului, apoi arătă că ea nu cere spre a face pacea decât:

1. Renoirea simplă a vechiloru tratate și a transacțiuniloru ulterioare păcei de la 1774.

2. Inființarea unu Statu independinte din Moldova, Basarabia și Valachia.

(1) Choiseul către Montmorin, despre greutățile Rușilor și cererile din ce în ce mai mari ale Turciloru pentru încheierea păcei.

«La position du P-ce Potemkin est cruelle, M. le C-te, et le voilà loin de réaliser ses chimères. Il ne s'agit plus pour lui de régner sur la Moldavie, mais de parvenir à en sortir. C'est en vain qu'il a renvoyé plusieurs fois Lascarof au camp turc pour y entamer à quelque prix que ce fût une négociation. Ses avances ont été repoussées et quatre-vingt mille Turcs marchent en ce moment contre lui. Si les Polonais se décidaient à la guerre et se portaient rapidement le long du Niester, il lui deviendrait au moins très-difficile de regagner Oczakow.

Je crois, M. le C-te, pouvoir assurer que le G-d S-r ne se désistera point de ses prétentions sur la Crimée, et vous pouvez en juger par celles qu'il se dispose à élever dans la rédaction du traité définitif avec la Cour de Vienne. Ce n'est pas assez pour lui, après tant de revers, d'obtenir l'entière restitution de ce qui lui a été enlevé, de se voir rendre Chokzin, toute la Valachie, les deux villes d'Orsova, Fétislam, Belgrade, Semendria, Sabatz, toute la Servie et un tiers de la Bosnie; il prétend encore aujourd'hui annuler toutes les concessions accordées par son prédécesseur à la Cour de Vienne, se reporter à l'époque de la paix de Belgrad».

Vol. II, supl. I.

(2) «tote curțile Europei de jăluiri asupra neînduplecării Impărătesei, care refuză turciloru pacea, din care refuzu ei deducă că se vede claru scopulu hotărîtă alu Impărătesei de a le ruina imperiulu».

Beccattini VIII, pag. 141.

«Considerându-se bine, ținea Ecaterina II, întinderea țerei și numărul cetățitorilor cucerite de oștirea rusescă și pe care voimă să le restituim Porții, cessionile neînsemnate ce-î cerem sunt de natură de a ne garanta contra a orî-ce bănuială de ambițiune nemăsurată. Cererea privitoare la independința celor trei provincii, din orî-ce parte s'ar considera, nu pôte păre decât desinteresată din partea noastră. Opresiunea și devastările de totu felulă, sub care ele gemă, reaua administrațiune și depradările, le facu de puțină importanță chiară și pentru Pörtă. Primindă decî acestu punctu va perde mai puțină de câtă va câștiga nimicindă orî-ce scânteie aprinđetore de răsboiă greă prin spese și crudă, care atătă de desă se întemplă din cauza acestoră posesiună» (1).

Asemenea notă a guvernelu rusescă era din 8 Iunie 1790.

De sigură *moderațiunea* (?) Ecaterinei II venia în mare parte dela situațiunea Rusiei în răsboiă cu Suedia, cu care închiée pace numai în 14 August 1790 (2), și dela amenințările din partea Pru-

(1) «Considerandosi bene, l'estensione del paeste ed il numero delle Piazze conquistate dalle armi russe, e che vogliamo restituire alla Porta, le meschine cessioni che le domandiamo sono di tal natura da garantirci da ogni sospetto di smisurata ambizione. La domanda riguardante l'indipendenza delle tre provincie, da qual si voglia parte si consideri, non puo parere se non desinteressata per parte nostra. L'oppressione e le vessazioni di ogni genere sotto di cui gemono, la cattiva amministrazione, e le spoliacione, le rendono di poca importanza alla Porta istessa. Accettando dunque questo puncto, perdera assai meno di quello che non guadagnera a stradicare affatto ogni incentivo di guerre dispendiose e crudelo cagienate con tanta frequenza di que' possedimenti».

Becattini, vol. VIII, pag. 144—148.

(2) Victoria oștinei rusesci din Iulie 1790 asupra Suediloră, a fostă anunțată în Bucuresci de Austriaci și serbată prin Tedeum. Eată publicațiunea trămisă în 19 Iulie 1790 de Divană cătră județe și la Aga și Spătară :

*Publicațiă la tôte județele i la Aga și la Spăt. pentru biruința
Moscalilor cu Sfeți*

«Măria Sa pré Inaltulă Principe Coburg prin Orderă însciințeză Divanulă cum că i-aă venită veste dela Iași, cum că Măria sa Georgis Ghenerală-maioră apropiindu-se cu flota muscălescă de strămtoreă Mării cătră Viiburg, unde sta totă flota Sfeșiloră cea mare și cea mică aă venită însuși Craiulă Sfeșiloră cu flota lui cea mică înainteă flotei moschiesci, și izbindu-se aă ținută bătaia multă vreme, în cât atătă de multă s'aă biruită și s'aă bătută flota Sfeșiloră, câtă aă fostă

siei. De alt-mintrelea convenia, cum arătarămŭ, Rusiei declararea independenței Principatelorŭ, cum îi convenise asemenea independența Crimeei la 1774....

Inchierea păcei de Gustav, regele Suediei, la Varella, cu Ecaterina II, surprinse neplăcutŭ pe Turcia ca și pe Anglia și pe Frederic Wilhelm II. Sultanulŭ făcu chlar imputări reprezentantului Suediei despre acéstă pace, pe când Suedia se legase cătră Turcia ca aliată, să continue resboiulŭ contra Rușilorŭ (1).

La acusările Divanului turcescŭ, Suedia respunse cu unŭ memoriŭ circularŭ (2), din 18 Noembre 1790, că Regele Suediei s'a răsboitŭ contra Rusiei în trei campanii, împedicândŭ ast-felŭ forțele navale rusesci de a fi duse din Baltica contra Turciei, în Arhipelag. Suedia, în negociările sale de pace, cu intermediarea Spaniei, ceruse Rusiei ca să facă pace și cu Turcia și să se restituie Crimeea sub vechii săi Hanŭ. La acéstă cerere Rusia a răspunsŭ, că amesteculŭ altorŭ curți și mai alesŭ acé dela Berlin, face imposibilă asemené împăcare și că de aceea ea, Rusia, însărcinase pre Principele Potenkin să negocieze directŭ cu Pórta, fără nici o intermediațiune streină. Regele Suediei n'a voitŭ totuși să facă singurŭ pacea, dar în 20 Iulie Rusia a declaratŭ că va restitui Turciei tóte cuceririle făcute dincolo de Nistru, (adecă în Principate) conformŭ trat. dela 1774, și că cetatea Bender și altele intermediare vorŭ fi dărimate. Intre aceste Suedia

trebuință, a eși și flota cea mare vrândŭ ca să taie drumulŭ Muscalilorŭ, pe care flotă ansă Rușiŭ puindu-o încă înainte aŭ bătut-o mai cu asupră și de totŭ i-aŭ sfărîmatŭ, și aŭ câscigatŭ Muscalii la acéstă bătălie 7 corăbii mari și trei mici, iar o corabie mare și două mici și alte șăici spărgându-le s'aŭ prăpăditŭ cu totŭ și s'aŭ prinsŭ vii din Sfeți ca la 6000 de ómeni, în scurtŭ tótă flota Sfeșilorŭ, unii s'aŭ stricatŭ de totŭ, alții s'aŭ prinsŭ, atátŭ câtŭ nici o corabie n'aŭ pututŭ să scape, și fórte mulți ómeni s'aŭ înecatŭ în apă; s'aŭ luatŭ de Muscali optŭ-sute de tunuri, și însuși Craiulŭ Sfeșilorŭ la bătălie când rămăsese numai patru corăbii mutându-se dintr'una în alta, care corăbii iarăși s'aŭ luatŭ de Ruși și nu se scie Craiulŭ ce s'aŭ făcutŭ; decí nu lipsesce Divanulŭ a însciința dumné-vóstră, ca să puplicuiți în totŭ județulŭ ținutului acestuia de biruința ce s'aŭ făcutŭ. — 1790, Iulie 19.

(1) „Il Divano fu quello, che strepitó allamente, e chiamato il seegretario di legazione Suedeze Signore Aspo gli rimproveró in termiani assai forti diavere il suo Sovrano manifestamente violato ed infranto il Trattatto di alleenza“. Becattini tom. VIII, pag. 185.

2) Veđi anexa după Becattini, T. VIII, pag. 186—189.

perdu o. bătăle navală și mai vedându că Frederic Wilhelm II împinge Pôrta la o pace izolată cu Austria, iar că Anglia și Olanda nu dădeu banî și oștire pentru continuarea răsboiului, ce Suedia nu-lu mai puté continua, silitu fu Gustav regele a face pacea, mulțămindu-se cu declararea Ecaterinei II «*che assicurase alla Porta una pace non svantaggiosa*».

Ce displăcea mai multu Porței era că Suedia recunoscuse prin tratatulă dela Warela, titlulă Impărătesei de «Czara della Crimeea e della piccola Tartaria, non meno che di Sovrana de' Regni di Cabardinia e Giorgia».

LXVIII.

Congresulă dela Sistovă.

La Șiștovă (1) se adunaseră între aceste, de și totu cu tră-gănare și «*non con molta sollecitudine*» reprezentanții Austriei, în fruntea căroră era baronulă de Herbert, fostulă internuntiū austriacū la Constantinopole. Asemené sosiră acolo reprezentantulă Prusiei, al Angliei și al Olandei, totu așa cum aceștia luaseră parte la tractatulă din 1698 (Carlovitz). Ungaria pretinse să aibă și ea unū reprezentant (trattandosi di dover regolare de' confini spettanti al loro regno) (2). Comitele Esterhasi avu acéstă misiune, la marea satisfacere a Ungurilor, cari, spre a mulțami luț Leopold, îl rugară să grăbescă a face serbarea încoronărei ca rege al Ungariei.

(1) Loculă de adunare fu lungu timpū discutată. Pôrta propuse Bucureșciț ori Șumla, în finea luț Septembre 1790 stilū vechiū. Eată ce se scrie la 8 Octobre 1790 stilū noū, din Constantinopole :

«Le Congrès se tiendra probablement à Bucarest ou à Chumla, le Grand Seigneur exigeant absolument qu'il se tienne sur son territoire».

• • • • •
«Du 1-er Octobre. — Le Drogman s'est rendu aujourd'hui che MM. les Ambassadeurs d'Angleterre et de Hollande pour les inviter de la part du Grand Seigneur à se rendre à Bucarest et faire valoir la médiation de leurs cours pour terminer l'ouvrage de la paix entre la Porte et le Roi de Hongrie.

(2) Becattini, vol. VIII, pag. 132.

Din partea Turciei era — scrie En. Văcărescu — «pré slăvitulū Reiz Efendi Biri Abdulah și pré învățatulū Meche Molasin și Ordu-Cadisi, Ismet Bei-Efendi și slăvitulū Oruznamegi Efendi Duri Mehemet. Dragomanū fu Alexandru Moruzi» (1). Din partea Prusiei era Comitele Luchesini.

Spătarul Ion Cantacuzino, personagiū importantū în timpurile de care ne ocupămū, nu atâtū prin lucrarea lui în țeră, cât prin cunoștințele ce avé cu bărbații la putere în Rusia și pe aiurea, ne a lăsatū în unū memoriū alū său, în limba rusescă, unele informațiuni ce n'aflarămū nicăiurea, relative la Congresulū dela Șiștovū. Așa el ne spune, că după cererea lui Luchesini, Divanulū din Bucuresci trāmisă pe el, Ion Cantacuzino, ca să arēte Congresulū și în deosebī lui Luchesini, dorințele și drepturile țerei. «Scopulū lui Luchesini — scrie Ion Cantacuzino — era d'a scuza purtarea Turcilorū și de a depărta pre Romāni din partida Rusiei și Austriei, căutāndū să dovedescă, că unirea cu aceste puteri nu le va fi de nici unū folosū, de vreme ce cu tōte făgăduelile lor, sōrta acestorū ambe țeri nu se va putea hotāri fără cele-l-alte puteri ale Europei». La aceste vorbe, Cantacuzino îi rēspunse hotārītū și cu vrednicie: «Cu nedreptū, marchise, imputezi Romānilorū necredința cătrā Turci. Țera Romānilorū este o țeră liberă, ea își are drepturile sale; și acei ce vorū voi a le desprețui, său a le silui noi îi vomū numi și pe dēnșii tirani și îi vomū urī ca și pe Turci. Aplecarea cătrā Rusia se pōte erta privindū tractatele dela Kainardgi și conferința dela Ailuncavac și nici una din puterile Europei n'aū făcutū până acum pentru țeră aceea ce aū făcutū Rușii. Nu uita, domnule, că țera Romānescă în vreme de trei vécuri s'a luptatū cu Turci, pe când Turcia era în temelulū puterei sēle, și când ea făcea să tremure Europa. Silită de împrejurări fatale, țera Romānescă trebui în urmă să se plece, să se recunōscă sub protectoratulū Turciei, iar nici o dată aī fi rōbă». Cantacuzino în urmă adăogă: «Pentru ce Prusia în locū d'a apēra interesele Porții nu ia sub protecția sa țera Romānescă, care ar fi mai mulțămilită să fie sub protecția ei decât sub a unorū State vecine țari

(1) Tesaurū II, pag. 301.

și puternice, și prin urmare tot-d'auna primejdiöse pentru dënşa în rivalitatea lor? Prusia prin poziția sa geografică nu póte fi primejdiösă pentru țera Românescă, dér interesele, mai cu sémă cele comerciale le ar fi comune. Ea ar putea vinde Principatulul produsele séle manufacturale, și să primescă în schimbü produse brute. Më mirü cum Mareluî Frederic II l-a scăpatü acésta din vedere, și lată acum o ocazie care ți se înfățișeză ca să faci fericirea Principatulul întemelatü fiindü pe interesele Prusiei, și eü creğü că în împrejurările de acum, domnia-ta, vei putea cu înlesnire să dobândesci învoirea și rézëmulü Portiî pentru acésta». Ioan Cantacuzino în urmă, cu curățenia de inimă ce îl caracteriza, făcu cunoscutü acestü cuvëntü Prințului Potemkin.

«Ministru Olandezü, unü bëtânü slabü ce ocupa postulü de ambasadorü la Constantinopol, era mai de totü uitatü de cabinetulü séü. El își aréta intusiasmulü pentru totü ce era orientälü, iubea pré multü portulü boțerilorü și era mândru că vorbesce turcesce. Gelosü de influința ce Marchisulü Luchesini începuse a dobândi între boțeri, el începu a-l încredința, că nu trebuie să dea nici unü creğëmëntü acestui ministru, căci el nu are nici o instrucție dela cabinetulü séü, decât numai ca țera Românescă să se întörcă Turcilorü, fără nici o condiție. Ministrulü englezü era prea rece cu boțeri și înțemela numai vorbele Ministrului olandezü. Aceste împrejurări credemü că făcură ca relațiile între boeri și Ministru prusianü să înceteze (1).

Trăgănarea lucrării Congresulul o esplică Văcărescu prin aceea, că Rușiî, avëndü succese bellice contra Turcilorü, Austria voia să le déc timpü să înainteze, cã să-și impună și ei condițiunile de pace (2). Mai multü credemü că trăgănarea veni de acolo. că Austria spera să dobândescă la tratatü cu atâtü mai bune condițiuni, cu cât Turcia va fi mai răü incolțită de Muscali....

(1) Veđi Magaz. Istor. p. Dacia. T. I, pag. 197.

(2) «Și cu tóte că se începuse Congresulü dela Noembrie 1790 și prelinăriile păcei erau hotăríte, vëđëndü-se însă biruințele Moscalilorü, Nemțiî, după datoriă, prelungia păcea, potrivitü vremea de a o sevêși, séü de o dată cu Moscaliî, séü óreși-ce mai nainte

Văcărescu. Tesaur II, pag. 301.

În adevăr, la începutul lui Octombrie, armata rusescă cu Potemkin, ajunsese la Bender și — cum vădurmă — luă cetatea — fiă și prin cumpărarea Pașei ce o apăra.

Luarea Kiliei, totu în Octombrie, după optu zile de bombardare, de leutenant generalulă Gudovici, deschise oștirea rusescă calea spre Tulcea. La 1 Noembrie 1790, Rușii intrară în Tulcea (1); de și era apărata de 6000 cavalerie turcă, 400 muscali temerari intrară în orașu și Turcii speriați fugiră (2) fără de a cerca să lupte!

LXIX.

Luarea Ismailului.

La 12 Noembrie, flotila rusescă străbătu pe Dunăre la Isaccea, luă iar fără luptă și acestu orașu unde aflară 48 tunuri și multe munițiuni de rășboi și proviziuni, ca și la Tulcea.

Dela Isaccea, flotila merse de organiza asediulă Ismailului, din insula Cetal, după ce susținu o harță pe Dunăre cu flotila turcă, care se retrase sub bălăia focului din Ismail. Pe când la Versailles se credea, că campania anulă 1790 s'a terminat și că Potemkin «va prendre ses quartiers d'hiver à Iassy» (3), iată că în noptea dela ¹⁰/₂₁—¹¹/₂₂ orașulă Ismail fu luat de Muscali sub Suvaroff: «La prise d'Ismail — țice Langeron — est certainement le plus extraordinaire de tous les événements de guerre arrivés depuis bien des siècles» (4).

Rușii trecură sub ferulă spadei 27000 de ostași turci din gar-

(1) «Une partie de l'armée russe a passé le Danube et s'est portée à Badag. Un corps assez nombreux de Tartares qui occupait ce poste s'est promptement replié sur l'armée du Grand Vizir, toujours campé à Chumla. Constantinople, 8 Decembre, 1790»,

(2) Memoriulă lui Langeron, Hurm., pag. 96.

(3) Hurm. Doc. CXLII, tom. II, supl. I, pag. 79.

(4) Hurm., pag. 97. Memoriulă Langeron. «Luarea Ismailului este în adevără unulă din cele mai extraordinare evenimente de rășbelă întemplate de mai multe secole.» Amintimă că fortificarea Ismailului de Turci s'a făcută după îndemnulă lui Moruzi, Domnulă Moldovei.

nizona Ismailului (1). La Sîstov însă congresul, la data acesta «*continue tranquillement ses séances*» (2). La Constantinopole când veni scirea căderei Ismailului, puțină de nu isbucni o revoluțiune.

(1) Les détails qui vous seront parvenus directement sur la prise d'Ismail ne sont que trop vrais. Les Russes, irrités d'une horrible perfidie, conseillée par un Prince Tartare, ont emporté la place d'assaut et passé au fil de l'épée 27 mille hommes qui y étaient enfermés. Les chefs n'ont pu parvenir à modérer la fureur du soldat et ont à peine préservé deux ou trois cents hommes de ce massacre général. Le Prince Tartare, frère du Kan, et deux ou trois Pachas ont péri les premiers.

Choisenl către Montinorin, în 22 Ian. 1791, pag. 79, Tom. II, sup. I. Hurm.

Veđi Panorama Universal — Hist. de Turquie de Iouanin, pag. 361. Becattini dă și raportul lui Suvaroff despre aceste mari fapte de arme, în tom. VIII, pag. 219:

«Dopo la pace di Kainardgi la Porta si era determinata a fortificarla (Ismail) e renderla un autemurala della Romania per consiglio di Morusi allora Hospodaro di Moldavia, e quelle opere consistenti in una triplice fossa con un grandissimo argine della maggior consistenza fortissimo ed erto con palizzate duplicate erano state costruite negli anni 1776 e 1777, sotto la direzione di un Ingegnere nativo di Catalogna il quale trovandosi nel 1771, in Polonia si era impegnato al servizio di Mustafà III. Aveano costate queste qualche milione di piastre dovute sborsare dai Moldavi e Valacchi, che furono inoltre obbligati a somministrare provvisioni, operaj, e tutti i materiali nella maggiore abbondanza. Il gran Visir, che conosceva l'importanza di questa gran fortezza, e che l'apprezzava come l'unico baluardo degli Stati del suo padrone, distacco dal suo esercito un Seraschiere, due Bassà, tra Principe della deposta famiglia di Crimea, tutto il corpo de suoi Gianizzeri, ascendenti intorno a diecisette mila, e tredici mila Asiatici armati. con precisa istruzione di morir tutti pria chò cedere e parlare di rendersi. L'assedio incomincio verso il dì 25 di Novembre, e il bombardamento nel dì 6 Dicembre, ma il numeroso presidio che potea dirsi piuttosto un armata, non lasciava avanzare di un passo gli assediati, che non ascendevano più che a 25 mila uomini. Non era mai forse avvenuto in guerra che un corpo sì poco numeroso ne assediase un altro di 32 mila. Il Principe di Potemkiu vedendo, che le operazioni erano per andare in lungo, e temendo la cattiva stagione, e che una gran parte delle sue truppe non restasse consunta dalle vigorose sortite della guarnigione, scrisse risolutamente al Ten. Generale Conte di Suvaroff (che si trovava sulla sponda sinistra del fiume Sireth per tenere a tenore di quanto si è detto, intercetta la comunicazione tra Ibrail, e l'assediata piazza) facendogli sapere, che egli voleva ad ogni costo Ismail nelle mani, e che perciò ne affidava l'impresa al suo sperimentato valore. Il prode Ufficiale, di cui abbiamo già enunciate le azioni, e la gloria acquistata unitamente al Principe di Coburgo, nelle due vittorie di Foskani, e di Martinesi, ricevuta appena questa commissione si trasferì a gran passi in faccia ad Ismail con una scorta di circa quaranta Cosachi che gli servivano di guardia, lasciando al Seret il Generale Kaminskoi per comandare alle sue genti

(2) Hurm, Tomi. II, supl. I, pag. 79.

LXX.

Administraţiunea ţerei sub Nemţi.

Pe când Congresulŭ caută la Sistov să ajungă la o pace ce întârzie iar Muscaliŭ păşescŭ din victorie în victorie la Basarabia şi

Giunto al campo, venne ricevuto con i maggiori applausi, e visitati i posti comando le disposizioni perchè fosse disposto l'assalto senza perdita di tempo, destinandone la memorabil giornata. Prese tutte le opportune misure, fu diviso tutto l'esercito, rinforzato da varie Pulke di Cosacchi, in sette colonne di due mila cinquecento uomini per cadauna compresi quelli del Generale Ribas, e distribuite vennero agli Uffiziali le rispettive inconbenze. Si pose egli alla testa delle due prime colonne e per incoraggiare i soldati tenne loro in brevi parole il seguente energico discorso: *Ricordatevi amici, che non vi è mai stato assalto per gli cserciti Russi, che non sia loro riuscito. Non vi possono essere per anche sfuggiti dalla memoria quelli di Oczakow, di Kilburn, e di Kilia, in cui avete sempre trionfato. Non ostante le numerose forze degli Ottomani voi gli avete sempre battuti.* Il rimbombo uniforme delle voci feci comprendere l'universal desiderio di venire alle mane, onde immediatamente comparvero i segnali per avanzarsi ad assalire le combattute mura. I difensori trovavansi già preparati per la resistenza, essendo già stati minacciati di morte se si dimostravano neghittosi e vili, e al contrario allettati colla speranza di doviziosi preni se opponevano una coraggiosa difesa, talchè la loro costanza, ostinazione, e ferocia non poterono esser maggiori. Il Suwaroff prima di eseguire il suo piano avea fatta intimare la resa alla Piazza su della quale aveano i Musulmani tanta fiducia, che le aveano dato il nome di *Hordu Kalessi*, o sia Fortezza dello Stato. *Ajdaj Meemet Bassà* a tre code, che ài comandava colla dignità di Seraschiere, contando sulla validità della città, e sul numero e risoluzione de' Giannizzeri dette una risposta piena di disprezzo, ed aggiunse anche alla fieraza l'insulto. Gli fu soggiunto, che se volea attendere l'estremità le sue truppe sarebbero passate tutte a fil di spada, e gli fu mantenuta la parola. I Russi cominciarono animosamente l'assalto, la mattina del dì 2 Gennaio 1791, secondo il nostro stile, verso le ore sette di Francia, vale a dire cinque ore avanti il mezzo giorno. I Turchi oltre quello di fuori aveano eretto un trinceramento interno guarnito con cinquanta quattro cannoni di bronzo. Le batterie della Flottiglia incominciarono il cannoneggiamento nel giorno precedente, che durò per ventidue ore continue. Dalla parte di terra quattro mila Cosacchi furono le prime a montare le scale. Dalla parte del fiume ne seguirono l'esempio dieci battaglioni, e tre altri mila de' predetti Cosacchi. Ogni colonna fu ricevuta con un fuoco infernale a mitraglia, di ucili, granate, carcasse e altri strumenti di morte, Malgrado questi ostacoli, resto eseguita la scalata, e giunti che furono gli aggressori sul baluardo, attaccarono colla picca e la bajonetta i Turchi armati di lance, spade e pugnale, e dopo non lunga resistenza ne fecero prigionieri cinque mila. Incalorito sempre più il combattimento, i Giannizzeri battendosi comme disperati, respinsero i Russi per ben cinque volte, e in tal congiuntura

Dobrogiă, să aruncăm o retrospectivă ochire asupra administraţiunei țerei muntenesci sub Coburg.

Deja am menționat, că Principele Coburg mănținuse administrațiunea țerei Muntenesci prin Divan, cu adăogire de câți-va reprezentanți austriaci. Despre această regulare memoriulă rusescă ală lui Ion Cantacuzino scrie, că avu poruncă Coburg din Viena de a *con-*

molti restarono necisi e non pochi feriti da ambe le parti. Il Generale Suwaroff fermo sempre ed intrepido senza niente alterarsi si occupava ad ispirar coraggio alle milizie, e sostituendo nuovi soldati agli estinti, ordinò un sesto attacco col rinforzo di alcuni Reggimenti di cavalleria. Questo ebbe luogo con tal bravura, buona direzione, e ordine, che fu inutile ogni riparo, e fu superata la breccia fatta già a forza di continuo fuoco. Le colonne Russe entrarono furibonde nella fortezza tagliando a pezzi, chiunque loro si presentava davanti. Più di 26 mila Turchi rimasero trucidati colla più orribile carnificina che forse siasi veduta in questo secolo; il rimanente fino a 42 mila uomini oltre gli abitanti si gettarono in ginocchio chiedendo la vita, il che non dee recar meraviglia, quando si consideri esser la Città di dieci Verste o siano intorno a sette miglia Italiane di circuito. Cinque e più mila Russi perdettero la vita ne' diversi attacchi senza annoverare i feriti, contandosi fra gli estinti molti Uffiziale dello Stato maggiore, e tra secondi il Generale Besborodoko fratello del primo Ministro nel dipartimento degli affari esteri della Corte di Pietroburgo. E' questa la maggior perdita di gente, che essi abbiano fatta in tutto il decorso della presente e forse anche della decorsa guerra, perchè i Turchi discacciati da' baluardi, si barricarono nelle strade, ed ogni edificio pno dirsi, che sostenesse un particolare assedio, onde vittime furono del lor coraggio tre Generali maggiori, un Brigadiere, sei Colonnelli, più di quaranta tra Tenenti Colonnelli e Maggiori, cento sedici Capitani, e cento ottanta quattro altri Uffiziali subalterni. Il comandante Mnsulmano, scorgendo i vincitori penetrare per ogni dove, si rinchiuse con una scelta truppa di più di mille uomini, chiamati bravi, entro una Moschea ove si difese fino all' ultimo sangue ricusando di abbassare le armi. fino a tanto che vendette cara la sua vita unitamente a tutti i suoi seguaci. Uno spaventevole saccheggio seguì l' orrendo conflitto, e non terminò se non passati due giorni, avendo guadagnato i vincitori un bottino considerabilissimo. Furono ritrovati tante ne' due argini, che nelle opere, e sulle batterie erette alle sponde del Danubio dugento e sessantacinque cannoni, trenta mortari, quattromila porzioni di polvere da cannone, sedici stendardi, ventotto bandiere, e infinite provvisioni da bocca. I prigionieri asciesero a sedici mila cinquecento, compresi gli Ebrei, ma tre mila in circa ne morirono in pochi giorni, mille distribuironsi tra gli Uffiziali, e il rimanente fu spedito a Nikolaw sul fiume Volga. Oltre al Seraschiere *Aydes Meemeth* perirono nella strage quattro Bassà a due code, e sei sultani Tartari avanzo dell' infelice famiglia de' Gueray proveniente dal famoso Gengiskan, che ne tempi delle Crociate avea soggiogata quasi tutta l'Asia. Tutti gli Ingegneri esteri vale a dire, Prussiani, Francesi, e Inglesi che si trovarono in Ismail perirono nell' assedio, e il sanguinoso macello fu tale, che fecero rosseggiare le acque del fiume in molta distanza della Piazza. Siccome nel tempo dell' attacco la flottiglia Russa combatteva con ugual valore contra la squadra leggiera Ottomana, che si trovava in un braccio del Danubio

serva întru toate legile țerei. Imperatorele Iosif numi însă directu pre Ión Cantacuzino *Spătaru* și pre Scalat Câmpineanu *Agă*, ca pre unii ce-l cunoscea, de când fugiseră la Sibiū abandonându pre Mavrogheni. Cei-l-alți membri ai Divanului, după memoriulū lui Ion Cantacuzino, fură: Președinte Principele Coburg, Vice-președinte General Entenberg, secretarū și translatorū Hofrath Markelius, Mitropolitulū Cosma, Filaret Episcopulū de Rōmnic, Episcopulū de Buzău Dositeiū, marele Banū D. Ghica, marele Vistierū Scarlat Corneșcu, marele Vornicū Radu Slătineanu, marele Logofetū Radu Golescu, Ión Damali, Const. Drăgănescu, Vistierulū Matei Fălcoyanu.

in soccorso degli assediati, con una pioggia incessante di palle incendiarie, e infuocate getto a fondo una gran porzione de' bastimenti Turchi, e astringe il rimanente a rendersi con tutte le munizioni e cannoni. Tra gli Uffiziali trovati a bordo vi erano non pochi Svedesi e delle altre surriferite nazioni, che tosto colla morte ricevettero il giusto castigo di avere impugnate le armi in favore de' Maomettani contro i Cristiani loro fratelli. Non si sa comprendere come a fronte di tanti infelici esempj si trovi tra gli Europei chi osi pascare in servizio de' Turchi, giacchè l'esperienza ha fatto vedere, che l'esser guidat. i Musulmani indisciplinati e inesperti nella tattica da Uffiziali Cristiani ben poche volte è servito a far conseguir ad essi delle vittorie. Il Duca di Lorena, e il Principe Eugenio ne aveano sacrificati al loro giusto sdegno quanti ne aveano potuti aver nelle mani

Fu detto, che il Principe de Potemkin avesse prescritto che non si desse quartiere ad alcuno in questo memorabile assalto, non in vista dell' insolita ostinata resistenza, ma per aver saputo, che a Costantinopoli erano stati poc' anzi a sangue freddo trucidati tutti i prigionieri presi ultimamente dagli Algerini sopra la piccola squadra del Lambro Cazioni nell' Arcipelago contro ogni costume e diritto della guerra. L'Harem o sia il Serraglio delle vaghe donzelle, e degli Eunuchi del Seraschiere, procuro salvarsi alla meglio su' navigli appostati sotto il medesimo, ma caddero tutte in mano de Cosacchi Zaporowiensi, che erano smontati da cavallo per sostenere i loro compagni destinati a salir le scale. Il *Cadi*, e il *Capigi Bachi*, il figlio medesimo del già Kan di Crimea *Kerim Gureray*, il figlio del Seraschiere, il Bassà di Kilia, e molti altri Uffiziali e Ministri Ottomanni di primo grado si gettarono prostesi a terra avanti il vittorioso Generale Suwaroff, che pieno di modestia avea scritto al Principe di Potemkin per avvisarlo dell'ottenuta conquista in questi termini: *Le mura, e gli abitanti d'Is-mail sono sottomessi a piedi di S. M. Imperiale. L' assalto è stato micidiale, ed io ho l'onore di farvi i miei complimenti per sì grande acquisto. Il Gen. Ribas ha presi a' nemici cento sedici bastimenti. Tutti i soldati si sono arricchiti. Noi siamo i padroni di tutta la spiaggia dritta del Danubio, e di togliere al gran Fisir i modi di trar la sussistenza durante l'inverno. Ne' bastimenti Turchi inceneriti dal General Ribas vi erano quattrocento sessanta cannoni de' quali cento e ventiquattro sono stati presi, e trecento quaranta colati a fondo del fume»,*

Negreșit că în Divanul esercită o deosebită influință *Spătarului* Ion Cantacuzino și cu *Aga* Câmpineanu, ca cei cari fuseseră directi dela Viena recomandați lui Coburg.

Acestu Divanul va fi nu mai pucinu în secrete legături cu Enake Văcărescu din Giurgiu, din tabăra turcască și după pacea dela Șiștov va primi îndată modificări în sensul vederilor lui Enache Vacărescu.

Este locul să înregistrăm aci, ceea ce Ion Cantacuzino *Spătarului* ne spune despre modul curios cum Divanul prestă lui Coburg jurământul de credință.

Coburg ceru asemenea jurământu după unu formularu scris în limba germană și românească. Acestu formularu coprinde, că nemții mântuind țera de robia Turcilor, numai prin puterea armelor, Românii jură pentru dênșii și pentru urmașii lor, credință și supunere Austriei, „**ca unii ce au fostu o dată tributari Regiloru Ungariei**“. Spătarul Ion Cantacuzino și boierii ne găsind cu cale a recunosce prin jurământu acéstă aserțiune a Austriacilor, eată cum I. Cantacuzino isbuti a face ca țera să nu jure pe *formularul* întocmitu de Coburg: «Sciind că prin împotrivire n'ar câștiga nimica, hotări (I. Cantacuzino) c'ar fi mai bine a înșela pre Nemți. Nedescoperindu-se Divanului, el merse numai la Mitropolitul și-i dîse să numescă o comisie secretă, care să cerceteze jurământul propus». Se întocmi comisiunea din Episcopul Filaret, Cornescu și Ion Cantacuzino. Des de dimineta se adunara aceștia, în ziua când la ora 12 boierii ave să depuna jurământul la Mitropolie. Cantacuzino dîse colegilor săi: «Nemții sunt prevădători, noi însă le vomu dovedi că suntem mai isteți decât dênșii, când e vorba de fericirea patriei noastre; să aruncămu dér jurământul românesc scrisu de dênșii și să scriem altul întemeiatu pe celu mai mare folosu alu țerei. Noi îl vomu da apoi Mitropolitului ca să-lu scotă din sînu în minutul ce va trebui a jura. Nemții nu voru pricepe nimic; translatorul Markelius să fiă înconjurat de boieri, cari să-l caute a-l distra și să facă sgomot multu în câtu el să nu audă articolele jurământului» (1).

Naivul mijlocu de a elude proiectele Austriacilor asupra țerei!

(1 Apud. Balusm. Magazinul Istorice pentru Dacia, t. I, pag. 194—195,

Totuși istoriculă caută să țină sémă boierilor și în deosebi Spătarul Cantacuzino și pentru intențiune.

Din fericire joculă politicei Prusiei, al Angliei și alte împrejurări apărări la Șiștov țera în modă mai eficace de incorporare la Austria decât *intenția* boerimeii la prestarea jurământului.

Décă față cu Austria Divanulă se pörtă destulă de romănesce, reacțiunea boerescă contra regimului ce l'amă puté numi *democratică*, al lui Mavrogheni, fu extremă. Oamenii lui Mavrogheni fură persecutați și țeranii nu mai puțină . . . Par-că boieri voiaă să'si răs-bune asupra loră, de puțina considerare în care Mavrogheni îi avu-sese pre ei boerii. Insași Austria era în mirare vedëndă pre boerime cum își apăra privilegiile fără nici o considerațiune pentru îngenu-chierea de tot a contribuabililoră țeranii. În Moldova Coburgă totă is-buti să facă pre boerii din județele ocupate de óstea austriacă, să ie și ei parte la nevoile răsboiului, contribuindă ca și țeranii cu care, proviant etc. Coburg cercă să dobândescă acestași lucru și dela Divanulă Muntenescă. Dar eată ce răspunsă energic cât și reacționară, și dușmănescă pentru țeranii, dá Divanulă la cererea lui Coburg :

Cătră Prințip, dela Divană

«Am primită cu plecăciune vredniculă de închinăciune pré luminatulă ordărulă Înălțimeii, Tale prin care ni se poruncese cum că, fiind-că țeranii cei-l-alți tragă tóte greutățile oștiriloră, să facemă porunca Divanuluiă cătră d-lui vel Vistieră ca să dea și *scutelnicii boieriloră tuturoră* câte ună cară de fênă și câte ună cară de lemne cu cuvëntă că scutelniciiă au fostă pnnă acum nesuparați de nimică. Acéstă poruncă după cum și cele-l-alte am fi vrută să o sėvirșimă cu osirdie, când nu am fi avută datorie să arėtămă cătră Măria Ta aceea ce aduce prihană la oblăduirea Înălțimeii Tale, ce ai asupra țerii, împotriva buneloră făgă-dueli ale Mărieii Tale și ale Înălțimeii Sale Feldmarechalul Lasi, tipărită, și împotriva firesceii și obicinuiteii milostirii ale pré puterniculă Impărată și Craiulă, spre a se păzi privilegiurile. Tótă lumea scie că la fitesce țera o parte care se numescă boieri nėmuri, au privilegiuri cu care se deosibescă dintre țeranii, ce nu au, și aceste privilegiuri, razimă la hierbințela ce au și la ostenelile ce facă cu sängele lor aceștia, ca să păzescă forma oblăduirii. De a avea boerii scutelnicii razimă la ună mai mare, mai vechiă privilegiu, care-lă dobândise din slujbele și din vitejia lor, adică cei vechi Domni întru respălătirea vre-unei mari slujbe ce au sėvirșită cătră dēnșii și cătră patrie, le-au hărăzită sate întregi robii, cari se numea vecini și rumăni; cei după urmă Domni, cu gândă tirănescă vrëndă să surpe nėmulă boiereseii i-au lipsită de acestă mare privilegiu, și pentru ca să-i mângăe óreșii-cum, în locă de câte 500 și de câte 1000 și mai multă, care avea

mulți, le-au dat mai întâi câte 200, 300 ómeni diu birnici și celor-l-alți după analogie mai câte puțin, ca să le slujescă la vii, la mori, la adnșu de lemne, la bucate, întocmai ca să împlinescă cu slujba lor locul robilor, ce îi luase și-i făcuse birnici; care acestu privilegiu 'l-amu avut tot-d'anna deplin, mai virtosu în vremea resmeriței cei-l-alte, amu avut și celu diu urmă privilegiu, spre a avea scutelnici, și amu dobânditu și celu d'ânteu privilegiu spre a avea *salguardie* (?) *osebitu sate întregi precum avem la acesta și doveți în scrisu. După încheerea păcii dela Cainargi, cu toate că era în tratatú să avem toate privilegiurile, dar Domni ȧarăși după tirănesca rívnă care avea, ne-au stricatú privilegiulú de o sumă mare de ómeni a nedajnicclorú sate; cu toate acestea ne-au lăsatú cel-altú privilegiu, adecú a avea scutelnici și poslușnici, până la Domnia lui Mavrogheni Vodă; acesta ȧarăși a păzitu după vederea obiceiului vechiu, și au datú scutelnici cu pecetluitur i poslușnici, dar după ce s'au deschisú răsboiulú, fără de a ni-i strica de totú, lăsandú numai numele lor 'l-au pusú de au datú zacherere, fenu, care și ori-ce da și birnicii, până într'atátú, câtú s'au prăpăditú vitele și toate ale lor, de nu putea să ne fie de nici o trebuință, séu folosú întru nimicú; acum după buna venire a creștinesclorú împărătesci oștirí, după ce au rămasú dela visterie a fi nesuperați și nu s'au pus la zacherere și la altele, nu potú a ne fi ȧarăși de nici unú folosú, séu de vre-o trebuință întru nimicú, mai virtosu de se întemplá a avea cineva vite și care, căci ispravnicú fără de porunca Visteriei îi ia în slujba oștirilorú, ȧar acolo pe unde se aflá pâlcurile îi ȧau însuși ostași cu totulú și îi metachirisescu în slujbele séle fără de a nu-i slábi nimicú, și neadeverată și nedreptá este acéstá arétare, ce s'au făcutú cátrá Înălțimea Ta, cum că scutelnici au fostú nesuperați până acum și nu au datú nimicú, căci întru nimicú osebiți de cei-l-alți n'au fostú, ci și fenu, care și vite li s'au luatú, încă mai cu asupra lor decât celor-l-alți, ponosluindu-se și pismuindu-se că au nume de scutelnici boeresci, și sunt acum chiar în slujbele ostașilorú ei și carele și vitele lor. Decí ca să dăm porunca Divanulú cátrá d-lui vel vistierú spre a pune pe scutelnici a da câte unú carú de fenu și câte unú carú de lemne, acésta este tocmai a se strica privilegiulú boierilorú; și totú acésta este care aduce mare prihaná la Înălțimea Ta, cum că s'au stricatú privilegiurile țcrii, care lucru datoría și adcvérulú ne sílesce a aréta Măriei Téle, în vreme ce noi avem nádejde să ceremú dela Înălțimea Ta ca să ne înoesci celú mai vechiu privilegiu, spre a ne da sate întregi precum am avut dela cei vechi Domni, și o aveam în vremea resmeriței cei-l-alte și totú o dată nádăjdnuiamú să ne întărescă Înălțimea Măriei Téle și celú de al dnoilea privilegiu, spre a nu se supéra scutelnici și poslușnici de cátrá ispravnici și de cátrá pâlcurile ostăsesci. Dreptú aceea, cu plecáciune rugám pe Înălțimea Ta, pentru améndoné ca să cunoșcemú și noi cum că am vedútu slobodenie cu bună-venirea și înfățișarea împărătesclorú oștirí, și cum că nu mă suntem supuși sub jugulú varvarilorú, care eram în vremea Gospodarilorú, de a face ori-ce vrea și ori-ce li se părea după fandasile și relele lor socotínțe, spre interesulú lor, și punem înaintea Măriei Téle suma scutelnicilorú și a salguardiilorú ce aveam în vremea resmeriței cei-l-alte, și sumele ce am avutú în vremea păcii, cum și suma ce se numesce că 'l avemú acum, ca să veđi Măria Ta nedreptatea nóstrá când vom perde și aceste puține ce ne-au rămasú într'acéstá vreme» (1).*

(1) Cod. No. XVIII, fila 348,

Acestŭ documentŭ iscălitŭ de toți boierii Divanului negreșitŭ va intrista pe toți acei, cari s'au deprinsŭ cu procedeulŭ istoricŭ adoptatŭ până astăzi, de a pune toate relele pe vina Domnitorilorŭ, nu numai fanarioși ci și naționali, și de a atribui totŭ binele la clasa boierescă. Vașă-se o dată mai multŭ cum această boierime, tocmai în momentul când în Franția se punea capătŭ privilegiurilorŭ boieresci și alătura cu Ardélulŭ, unde Horia și ai sêi ceruseră, expunându-și capulŭ, dreptate pentru țărănime, vașă-se, șicemŭ, cum că n'a învățatŭ nimicŭ, și cere întorcerea la timpurile iobăgiei, desființate de Mavrocordat.

Eată și altŭ Documentŭ de valórea celui de susŭ :

Către Prinșip, în privința carelorŭ ce au pusŭ să dea boierii la óste.

«Am priimitŭ cu plecăciune vrednicŭ de închinăciune pré luminatulŭ order a Înălțimeii Têle, prin care ne arêși Măria Ta, că în anulŭ trecutŭ arêstândŭ Înălțimea Ta boierilorŭ Moldovei cum că ca să nu se superc numai țărani, să ajute și D-lorŭ la care de óste și cumosând'o D-lorŭ că este spre folosŭ, această arêtare au dat de bună-voia D-lor 230 care pentru slujba campaniei și cum că, după pilda Moldovenilorŭ, trebue și noi de bună-voia noastră să dămŭ 600 care câte cu 4 boi și câte cu un omŭ și osibitŭ 200 de cărași, ca o mai mare ce este țara românescă decâtŭ județele Moldovei. Pré Înălțate Dómnne, adevêratŭ nici o dată nu primimŭ a fi mai josŭ decâtŭ Moldovenii la osirdca slujbei către oștirile împêrâtesci precum nici suntemŭ mai jos la hîrbînțala căznirei din mânilorŭ turcesci prin înaltele breșuri ale creștineștilorŭ împêrâtesci oștiri. Numai ne rugămŭ să primească Înălțimea Măriei Têle a lua sêma, că Moldova n'a avutŭ nici o asemănare cu țera Româncă, nici în vremea păcii, ca unŭ ce au avutŭ Domni creștini și cât era prin puțință mai micșora și impușina tirania turcilorŭ, iar noi am avutŭ Domnŭ pe Mavrogheni-Vodă, carele unŭ anŭ și jumătate mai naintea resmeriței deschisese rêsmerițe către bisericile tagme, cătră boierii și cătră țărani (?) și îi muncea, îi tiranisca, cum nici în vremea resmeriței; căci rêsmerița s'au deschis la 5 ale luncei lui August și la Aprilie în prclungire de șase, șapte luni tómnă și țarna s'a mântuit de către turcii Moldova, până a nu simți înclăerarea resmeriței; noi am avutŭ cum șicemŭ și pe Mavrogheni Domnŭ și o sută mŭ de turci încă alți anŭ doi și jumătate după deschiderea resmeriței în care vreme numitul Domnŭ despre o parte și turcii despre altă parte, au prăpăditŭ cu totulŭ țera și adevêratŭ au pălmitŭ multŭ țărani, dér ochii isgonitorilorŭ și tiranilorŭ noștri au fost cu mai multă rêtate asupra bisericescii tagme și asupra boierilorŭ (1), asupra

(1) Așa dar mărturisescŭ înșii boierii, că pentru țărani Mavrogheni era bunŭ. Mai la vale boierii credŭ a-și justifica refuzulŭ de a da și ei care, pe cuvêntulŭ că s'au luatŭ toate carele din județul Vlascei. Dar de ce dau ei ca exemplu unŭ județ în care Turcii erau în putere, la Giurgiu, și din care Văcărescu adunase și el care și proviantŭ pentru Giurgiu? De sigurŭ țera era ingenunchiată de rebelŭ peste totŭ, dar cei mai sărăciți erau óre boierii, cei mai mulți fugari peste otare?

neguțătorilor și orășanilor și de atâta de bine au nimerit și au săvârșit gândul lor, în câtă ne-au prăpădit și ne-au sărăcit cu totul, care nici vite ne-au rămas, nici care, nici zaharele, nici altă venit și altor, ci încă și după intrarea împărătescilor crescinesci oștiri ne avându vreme să resuflăm din grabnicele trebuințe ale oștirilor astăzi câte care și vite sunt în țară, toate se află zaptă în slujba ostașilor și spre semn de dovadă pus-am într'acesta și o copie de care a d-lui poroșnicului Sentpali din județul Vlăsiei într'aretare, că ale tuturor care s-au luat și să ia *dela toate breslele și bisericesci și boeresci, și scutelnicesci și postușnicesci și slujitoresci* și sunt în slujba oștirilor; deci de vom face cislă de acastă sumă de care la partea bisericescă, la boerii mazili, la neguțitori, i la rafeturi, nici unul dintre aceștia n-au care, se viteză dea în natură, ci se va face numai o mare turburare și mâhnire în zadară la toți; de le vom socoti iar în bani care fac 300 și mai mult de pungă și vom cere a da banii nacht, abia să se găsescă la dece, două-deci, unul care să potă ori da banii lui, ori cu datorie să plătescă cislă lui, cei-l-alți toți n-au și *mumbășirii vor să ample închisorile și să înnoimă cu acesta véculă lui Macrogheni*. Cum dăr să aretăm noi proheresis, acela ce-lu pohtimă din totă sufletul nostru, acolo unde nu este puțință de a săvârși un fapt și acolo unde aduce prihană la buna oblăduirea înălțimei Tèle și la milostivirea pré puternicului Impăratului și Craifului. Pentru care după datoria noastră aretăm dreptă adevăr și ticălosă starea noastră la bunătatea și la iubirea de omeni a Măriei Tèle, ca să nu fim vinovați în urmă când nu se va putea împlini că nu am aretată Măriei Tèle, ci rămănem la mila Măriei Tèle»(1). 1790, Ghen. 5.

Cu totă protestarea acesta a Divanului, Austriacii otărăscă, că boerimea, mănăstirile și breslele, fiindă-că n-au care, să plătescă o sumă ore-care, ca să servescă a închiria carele necesare. Eată un documentă probândă acesta :

Cărțile ce s-au făcută dela Divană de orânduială a 200 care mocănesci pentru căratul zaharelii dela Focșani

«Dumnévostă ispravnicilor ot sud... vă facem în scire, că fiindă trebuință de o sumă de care, ca să aducă zaharele dela Focșani, și vedându neputința și lipsa țeranilor, am socotit că la acastă vreme când este atâta lucru, de ași căpăta cineva trebuința vieții lui peste totă anulă și după atâtea supărări a se supără și cu acesta le va căde forțe cu greu săracilor locuitori; deci dăr socotindă aceste toate discoli, s-au socotit cu cale ca să se facă de țară 200 care mocănesci cu câte două chirigi, și să fiă în acastă podvadă până se va căra zahareaua de orz și de făină, căroră să li se plătescă chiria de care pe o lună câte tal. 60, și acastă chirie se va plăti după orânduială ce s-au făcută din banii ce s-au orînduit să se strîngă dela mănăstiri, dela preoți, dela boeri cu scutebuici, dela bresle și dela slujitorii ce sunt pe afară. Iată dăr că și la acestă județ se orîndui

(1) Cod. No. XVIII, fila 349-350.

a se face care, care socotim că îndestulă va fi chiria, și nici o împotrivire sevă discolie se va găsi; ci luându porunca, numai decât să căutați să faceți aceste care, să fiă care bune, țepene, ca să pótă lua povară de 30 saci cu ovėsü, și de trei burie cu făină, însă să fiă carele cu câte optü cai și duoi cărași, și făcându-se carele pe deplin, cu tóte ale lor, după cum vi se scrie, să le dați în mâna Mumbașirului și la mâna unui armașü, sevă slujitorü, ca să le ducă dreptü la Focșani, și de acolo aș să-și iae chiria lor pe o jumătate de lună dela boerulü celü orînduitü, și viindü cu povara aici la Bucuresci, își va lua și cea-l-altă chirie pe jumătate de lună, dér până la sfîrșitulü acestei luni negreșitü să se afle tóte carele duse la Focșani; socotiți-vé dér, că nu puteți găsi nici o pricină, sevă împotrivire, să diceți că nu sunt care, pentru că noi vedemü aici tot-d'auna viindü care cu cai cu buți cu vinü și cu altele; nu potü să găsescă pricină și să dîcă că amblă în angarele, pentru că îndestulată chirie li se dá pe o lună și scapă și de angara, și este dela Dumneđeu și vară vreme bună, și fără nici o cheltuială își hrănescü caii, socotiți-vé câtă trebă delicată este, care este în grabă să se aducă acéstă zaherea, ca să nu se întemple lipsă la ordie; să nu cum-va să urmați cu amelie, sevă cu vre-o nebăgare de sémă la acéstă poruncă, pentru că nu va ajunge cu pedépsă de a scăpa, ci să sciți că veți cădea în primedie de viață, și să avemü răspunsü» (1). 1790, Maiü 25.

(1) Cod. No. XVIII, fila 161.

«Porunca ce s'aü făcutü în dosulü reportulü comisiei visteriei pentru cislă némurilori, de banii ce s'aü pusü a da pentru carele de căratulü zaharelei, care cislă poruucesce Divanulü să se facă după puterea fiesce-căruia, și să o dée la d-lui vel spăt. ca după aceea să facă tacsilü banilorü». 1790, Iunie 13.

Enteberg, gheneral-feld-marschal-leutenant, Românîc Filaret, Dimitrie Ghica Banü, Radu Slătineanu, Marchelie.

Dămü aci și douë alte acte relative la carele de transportü ale oștiroi, unulü din 23 Iannarie 1790 și alü duoilea din 16 Februarie 1790 :

Dela Divanulü Principatulü țerei Românesci cătră d-lui vel Vist.

«Măria Sa pré Înălțatulü Principe, prin luminatulü orderü dela Februarie 2, ale acestui următorü anü, poruucesce la Divanü, cum că carele cu transporturile ostășesci, din pricină că nu sunt sub povață ostășescă, nu numai carele se strică. ci și ómenii dela care se năpustescü și fugü din lipsa hranii, unde n'aü purtare de grijă să se căpuľască de Vist. și poruucesce Măria Sa, ca Divanulü să dée în grabă poruncă, să se facă cislă pe tóte județele, de optü sute de care, și până la di înteiü de Martie să fie tóte aceste care strînse la unü locü, ca să se pótă da la magasie spre a se aduce transporturile mai în grabă; să nu aibă locuitorii mai multü supărare, ci să aibă fiesce-carele vreme să se apuce de lucru pământului, și să-și caute de muncă spre rodirea pământului. Decü Divanulü nu lipsece a serie și a face dunitale cunoscutü porunca acésta, ca îndată după primirea acestui pitacü, numai decât să se facă de cătră Domnia Ta cislă acestor 800 care pe fiesce-care județü, după starea lor, și cum mai fără zăbavă să se pornescă cu unü césü mai nainte porunci cătră ispravnicii din tóte județele ca în dina soroculü să fiă tóte carele gata, veü socoti însuși Domnia Ta, câtü este

În privința acestor 200 care, există nizamul întocmit de Divan și orânduirea la «*epistasia*» carelor, a Divanistului biv vel Vist. Manolache Grădișteanu (1).

de scurtă vremea sorocului, la care se cer aceste care; de aceea d-er d-icem, că trebuie ca și poruncile să se facă cu strășnicie, și cu mare grabă să se pornescă spre a nu se zăbovi nici lucrarea ispravnicilor județului pentru săvârșirea poruncii aceștia». 1790, Ianuarie 23.

Cod. No. XVIII, fila 8 - 9.

Alta. «După înștiințarea vistierului Drăghiceanu Greceanu, pentru carele ce sunt orânduite, că nu se pot găsi precum se cer, s'a făcut răspuns la d-lui vel vistier, că de nu se pot găsi carele gata cu fier se facă orânduială și din cele ne legate cu fier, numai să fiă țepene și sănătoase, fiind că se cer cu grabă». 1790, Februarie 16.

Cod. No. XVIII, fila 29.

(1) *Cartea ce s'a dat d-lui Vist. Grădișteanu pentru epistasia carelor. Dela Divanul Principatului țării Românești, către d-lui biv vel Vist. Manolache Grădișteanu Divanistului.*

«Pentru două sute care mocănesc ce s'a rânduit a se face dintr'aceste 12 județe pentru căratul a patru-șeci de mii saci cu ovės și două mii butoșe cu făină dela Focșani până în București, cu plată de chirie pe lună câte taleri 60 unu caru, Divanul a găsit cu cale pentru buna săvârșirea acestei trebii, a primi d-ta asupra-ți atât epistasia carelor ce au venit până acum și vor veni și de acum înainte, spre a le primi cu zapt dumnéa, cât și a socotelei banilor de plata chirii acestor care prin mâncle dumatiale, cum și purtarea de grijă și silința până în sfârșitul a căratului acestei zaharele din Focșani până aici cu orânduitele care și cu ómenii cei trebuincioși ce se vor rândui langă dumnéa.

1. După primirea aceștia, mai înteu să cere d-le dela comisia Visteriei suma orânduiei carelor la care județe anume sunt orânduite, și câte cât dela fie-care județ, și care județe sunt poruncite de a trāmite carele drept la Focșani și cu ce mijloc, și care județe sunt poruncite de a veni drept aici la București? ca de aici să se trāmită drept la Focșani să încarce numita zaharea, din care avem raportul dela comisia vistierii, că au și venit, spre a avea dumnéa scire de unde să aștepti orânduitele care ce sunt pentru trāba acésta.

2. Pentru ajutorul dumatiale și orānduesce Divanul și pe ca să-lu metahirisesci la trāba acésta a carelor după buna socotelă a dumatiale și el să aibă a urma după porunca și povățuirea dumatiale, fiind cu léfă ce are orānduită pe lună tal. Așiderea să ceri dumnéa dela comisia Visteriei patru din boerinași, cari sunt orānduiți cu léfă dela țāmara Craiască a sluji la întâmplătoarele trebii de acestea, cărora li se va face și dela Divan ajutor, cari săi orānduesci dumnéa unul peste câte 50 care, carele acel boerinași are a merge de împrenă cu carele la Focșani, trimițēndu-le dumnéa drept la Pitaru

Și pre când boerii refuză să contribuască la greutatea țerei, ca și țeranii, fiind-că ei sunt boerii, ei ceru «*Printipului*» austriacū adăogire de venituri prin următorul raportū :

Respunsū alū Divanului către Printipū, pentru slujbele boeresci asupra Divanului.

«Rezimându-ne la bunătatea Înălțimei Tële, îndrăsnimū a ruga pe Înălțimea Ta pentru venitulū lui vel cămărașū, vel căminarū, vorniculū Curții, al lui vtori armașū. al lui vtori spătarū. al lui vel cupar, al lui icī cihodarū, ca să le dă-

Asanache Robescu, ce este orânduitū acolo la Focșani pentru încărcatulū acestii zaharele, ca să le încarce cu zaharea, și iarăși de împrennă cu carele încărcate cu zaharea să vie la drumū până aici, și până se va descărca zahareaua aici în Bucuresci, ca iarăși printr'ensulū să se descarce la magazia proviantului, și să iae adeverință dela magazierii pe câte burie cu făină, ori saci cu ovėsū aū făcutū teslimū și în câte cară, care adeverințe să le strângi în mânilē dumitale ca să-ți dai sēma.

3. Acetorii care aū să se începă plata chirilorū din ziua ce se vorū încărca cu zaharea din Focșani, cărorā să le socotesci dumnēta chiria pe lună câte taleri 60 precum s'aū toemitū, dreptū aceea să te ajungī dumnēta cu numitulū Pitarū Asanache Robescu dela Focșani, ca să te inșiințeze pentru fiesce-care cărașū, câtū și în ce zi aū încărcatū și aū plecatū din Focșani dândū numitulū orânduitū fiesce-cărnia cărașū cftanță la mână cu arētare anume: cutare din cutare județū, din cutare satū, din cutare cētă, a încărcatū în cutare zi atăția saci, sēn atățea burie, sub purtarea de grijă cētărnia boerinașū, precum și d-lui asemenea îi vei da scire când trimiți de aici carele, cu cine anume din postelniciei le trimiți prin sōe, și când s'aū pornitū de aici.

4. Fiindū că la orânduiala de suma acestorū donē sute care, a socotitū Divanulū și povare ceea ce pōte încărcā fiesce-care carū dintr'acea sumă de zaharea, cu măsură și pe puterea dobitócelorū. De aceea der dumnēta să povățuesci și să pornesci orândușilorū ce merg cu aceste care, a griji ca fiesce-care chirigiū să fie datorū a încărcā într'unū carū câte 30 saci, ca să pōtā încărcā în fiesce-care carū și câte douē butóie cu făină, pentru care să nu-i îngăduiască a face zăbavă la călătorie āmblāndū incetū, cu gândū de a le trece luna numai cu unū căratū sēu douē, spre a lua plata de 60 de lei, ci să āmble cu silință ca fie ce carū să care într'o lună măcarū de trei ori câte atāta povară.

5. Baniū pentru chiria acestorū care sunt rāndniți a se da dela pré sfinția sa părintele Mitropolitū, pe mōnăstiri, i preoții, i de sfinția sa părintele Buzū, i dela comisia Visteriei ce vinū de pe la județe și dela d-lui vel Spătarū, cari implinesce după cīsla ce aū făcutū Divanulū prin catastihū anume pe Bucuresci, ci der dumnēta să ceri dela d-lor cu cartea acēsta a Divanului baniū ce va fi trebuință să dai acumū la pornitulū carelorū, cum și mai pe urmă la pornirea fieș-cărei cete, unde vei da dumnēta adeverință de baniū ce primesci, iar dumnēta dāndū chirigiilorū pe mână fie-căruia, să iai dela mâinele lor cftanță cu numele, porecla, satū și județū, a cărorā plată de chirie este alū socoti dumnēta, precum

ruiască înălțimea Măriei Téle la Divanū, fiindū-că acestū felū de venituri era tot-d'auna căștiguri boeresci, și nici o dată nu intra la veniturile Domnilorū, și fiindū-că fiesce țără are veniturile ei în parte ale séle; cu această bunătate a Măriei Téle, Divanulū va puté lucra fapta bună la scăpătași, vrednici de ajutorū, la îngropări, la vēduve și la alte locuri cuviincioșe ca acestea; suma este pré mică, iar mângâerea va fi pré mare. Și tóte acestea faceri de bine se vorū adăoga la bunătășile Măriei Téle»(1). 1790, Ghenarie 21.

Ne existândū Domnū, nu erau numiși slujbași: vel cămărașū, vel căminarū, vorniculū Curței, armașulū al 2-lea, al 2-lea spătarū, vel cuparulū, iciciohodarulū . . . Boeril rēmași din Divanū vor să cumuleze veniturile acestorū oficii . . .

O slujbă a Curței, dispărută sub regimulū Austriacū, a fostū și *vel cafegiulū*. Avaetulū acestei slujbe era dela *cafenele*. Abuzivū acestū venitū, 10 taleri de cafenea, în 1789—90, il percepu pentru sine vel aga. Divanulū otăresce în 21 Octombree, 1790, ca venitulū să se percepă în folosulū cutiei milelorū, afară de taleri 10 pe lună, cari se

dicemū dumitale mai susū, din ziua ce încarcă zahareaa dela Focșani și plécă la Bucuresci și de aicea înainte de rândū pe câtă vreme vorū face mergendū și viindū până la sfârșitulū căratulū a tótei sumei de numita zaharea are a le āmbra chiria acésta și acum îndată să pornesci dumnéta fără zābavă o cétă ce va fi gata carele în Bucuresci, ca să plece la Focșani. fiindū-că strigă și se jāluescū căraușil cum că ședū de-și perdū vremea, cărorā să le dai dumnéta acum înainte bani pe câte o jumătate de lună, ca să aibă de chieltuială.

6. Sevērșindu-se căratulū de tótă suma acestei zaharele și făcēndu-le teslimū la magasia proviantulū, să aibī dumnéta să-și dai séma la Divanū pentru isprāvirea trebii, ca cu cftanțele magasierulū de teslimatulū acestorū patrușeci de mi de saci cu ovēsū, și douē mi butóie cu fāinā, cu care împreună să arēși dumnéta Divanulū și socotéla banilorū prin catastih anume iscālitū căși bani ai primitū dela d-lui vel Spătarū, căși ai plătitū la căratulū acestei zaharele cu cftanțele chirigiilorū deosebitū ale fie-cāruia, arētāndū și adeverințele Pitarulū Asanache, cu ziua ce aū încārcatū fie-care din Focșani și cu vremea de când și până când a āmblatū acésta chirie, și în câte rânduri aū făcutū povară, și câtă chirie a luatū fie-care, așteptāndū dumnéta porunca Divanulū pentru slobođenia carelorū; decī pentru urmare spre sevērșirea acestei trebī poși dumnéta a te ajunge și cu comisia visteriei, și cu ispravnicii județelorū, unde sunt orānduite aceste care, precum și dela Divanū se va da dumitale oreși ce ajutorū și porunci vei avea trebuință, și adesē să raportuesci dumnéta Divanulū de urmarea trebii aceștia, puindū silințele dumitale pentru sāvērșirea fără de zābavă». 1790, Iunie 14.

Cod. XVIII, fila 205.

1) Cod. XVIII, fila 344.

vorū da ca léfă vâtafului de coșari, organizatū în interesulū bunel grije de incendiū (1).

Lui vel aga Scarlat Cămpineanu, i se dă însă îndată o compensare pentru acestū avaețū ce i se luă. Se vede că aga Cămpineanu reclamase că i s'a scăđutū venitulū. Decī Divanulū rēnduesce la Noembre 1790, o cercetare: care anume fost-aū avaețurile *ab antiquo* ale agiei?

Dela Divanulū țērū Romănesci, cătră d-lui Stólnicu Dumitrache i cătră d-lui Stólnicu Niculescu.

«Pentru avaețurile agiei dela vătăjiile rufeturilorū din Bucuresci, fiindū că s'aū hotăritū dela Divanū, că acele avaețuri pe câtū era în vremea Domniisale Alexandru Vodă Ipsilant, i a domniisale Mihaiū Vodă Șutul, și a Domniei séle Mihaiū Vodă Caragea să se deé la dumnélui *vel aga Scarlat Cămpineanu*, Divanulū orănduesce pe dumnévostă amēndouī, ca nisce practicoși și cu sciințe de aceste, ca împreunāndu-vē la unū locū, unde aducēndū și pe vătăși rufeturilorū, atātū cei ce sunt acum, câtū și cei ce aū fostū, bētrāni mai de înainte, și pliofori-sindu-vē dreptu întru adevērū atātū din cercetarea acestora, câtū și din alte doveđi, câtū era obiceiulū de se da în vremile a trei Domniū, după acelu obiceiū urmāndu-se și acum să aibă a se da avaețulū d-lui vel aga, care avaețū implinindu-lū dumnéta Stolnice Costandine Nicolescule, după porunca ce ai, să-lū faci teslimū la d-lui vel aga și să raportnesci Divanulni». 1790, Noemvre 15.

Enteberg, feldmarschal-leitnant, ot Rómnic Făaret, Dumitrache Banū, Ioan Logof. Costandin Știrbeiu.

(1) *Dela Divanulū Prințipatulū țērū Romănesci. Poruncă cătră boerū epitropi.*

«Dela cafenele din Bucuresci obiceiū era de se lua de cătră vel cafegiū pe tótă luna avaețū care era venitū al sēu, fără de a nu avea a face nici zapcū țargulū, nici altū nimenea la acelu avaețū; acum fiindū că vel cafegiū lipsesce și fiindū-că s'aū adeveritū Divanulū cum că pe tótă luna plătescū la agie tótă cafeneaua câte talerī dece, fără de a nu fi avutū *agia acestū obiceiū*; Divanulū a găsitū cu cale, ca acestū avaețū, câte talerī dece pe tótă lna de tótă cafenēua, să se facă venitū la *cutia milosteniei* de obște, din care să se plătescā *vâtafului de coșari*, care slujesce iarāși pe tótă obște, léfa lui câte dece talerī pe lună, iar cei-l-alti bani să se cheltuiască cu scirea Divanulū la milosteni de săraci și vāduve care este folosū sufletescū de obște. Decī poruncesce Divanulū d-vostă ca să luați în scrisū câte cafenele sunt în tótă poliția Bucurescilor, și de tótă cafenēua să aveți a lua câte talerī dece pe lună, care să-i strīngeți la cutie, din care dāndū pe tótă luna vâtafului de coșari câte talerī dece, pentru cei-l-alti să aveți a vē da socotēla. trecēndū și acestū avaețū alū cafenelilorū între cele-l-alte venituri ale cutiei». 1790, Octombre 21.

Dumitrache Banū, Ioan Damaris, Matheiu Fălcoianu.

Cod. No. XVIII, fila 285.

Boierii încă ceru regimului Austriacū ca să li se deē și sare gratis din ocnele țerei :

Cătră Prințipū pentru obiceiulū ce ai avutū boerū de a li se da sare.

«Cu plecăciune însciințămū Inălțimei Tēle, că diu sarea ce ȳasā diu ocnele acestei țēri, am avutū totū-d'auua oriinduialā la toți Domuii dupe vremi, de se da la boeri pāmāntenī cum și la jupānesele vēduve, sarea cea trebuincioasă pentru casele noastre fiesce-cāruiā după trebuința stării sēle, care acestū obiceiū s'a păzītū și se da de cătrā cămārași în toți anii și când era ocnele vēndute și când era în credință ; pentru care rugāmū pe Inălțimea Ta să bine-voesci a poruuci la d-lui epistatulū ocnelorū ca să uu fim isterisiți de acestū obiceiū diu matakulū pāmēntulū nostru, să ne împārtășimū pentru trebuința caselorū noastre cu acēstā oriinduialā de sare după obiceiulū ce l-am avutū diu vechime» (1). 1790, Gheu. 26.

Iată și douē pitacurī pentru aprovizionarea cu sare a oștirei austriace :

«Cătrā Cāminariū Hagi Moscu. După însciințarea Vistierulū Ghiurghiu, că este trebuință de sare la lagărū în județulū Ialomița, pentru vāndare aū ȳdestulare, i se poruncesce a griji de acēsta și dela Ocnele ce vor cădea mai aprōpe să trimiță sare cu ȳdestulare la lagărū, ca să cumpere sare ostașii, și de n'are mijlocū de carā să scrie Vist. . . . , ca orī din carele lagărului, sēu diu județū să trimitā să o ȳncarce».

«Dupā orderulū prē Inaltulū Prințipū s'a făcutū poruncā la Cāminariū Hagi Moscu, epistatulū Ocnelorū, ca să scōtā sare din destulū, și Ocna Slāniculū ce pānā acum era ȳnchisā să se deē ȳntru ajutorulū celor-l-alte spre a se scōte sare de ajunsū, adecā 200 sēu 300 de cāntare, și să uu se facā vre-o risipā din folosulū cămārii ȳmpērātesci, ȳar cheltuiala ce-i face-o la trebuința acestui lucru, să se dea diu banii veitului alū Ocnelorū și alū vāmiī». 1790, 5 Iulie.

Și o datā porniți în acēstā dicecțiune, de ce să nu cērā boerī Divaniști și alte privilegii ? În interesulū aprovizionārei oștirilor se opresce vāndarea în țērā și exportulū vitelorū de tōtā specia. De grabā boerilorū le vine în minte, să cērā administrațiunei austriace scutirea boerilorū de așta proibițiune. Țēranulū, omulū din prostime nu va cumpēra, sēu vinde o vitā, măcar orī ce nevoie arū avea . . . Boerulū ȳnsā, va putē face acēsta, de asemenē mōnāstirile și preoții . .

(1) Cod. XVIII, fila 346—347.

În aculă acesta ce dămă în notă aci, mai este amestecată și altă dispozițiune, iar ca excepțiune, pentru boeri. «Ceî ce se întemplă în vinovății și greșeli» urmază a se pedepsi cu bătaie. «Dar fiindă-că între cei-l-alti proști potă să cađă la vre-o vină și vre-unii din cei de cinste, carî nu se cuvine a se pedepsi cu bătaie, Divanulă a socotită că acela să se osîndescă cu strafă, după măsura vinei lui, care acestă strafă s'a făcută venită la cutia milosteniei» (1).

(1) Eată acestă actă :

*Publicații la 12 județe, și una la Caminaru Moscu pentru vite a fi oprîți
lăcuiitorii să vinđă și negustorii să cumpere.*

«Măria Sa pré Înălțatulă Prințip, poruncesce prin luminată orderulă Înălțimeî Séle, ca nimené din lăcuiitorii să nu aibe voie a vinde vite, căci cu acésta să pricinuesce mare stingherelă la trebuinciose care și vite de slujbă, și cum că acésta voie este să o aibă numai partea boerescă și bisericescă, care nu dau care la trebuința oștiriloră, a-și vinde vitele lor ce voră avea de prisosă, și cum că pentru ca să fie îndestulare în țeră, atâtă pentru hrana oștiriloră, câtă și pentru trebuința țerii, poruncesce Înălțimea Sa, ca dela și antéiu a lunii viitoare, după carindariă nouă, să fie oprită a nu mai trece de aici, nici la Ardeal. nici la Banat niscareva vite: boi, vaci, oi, séu capre. Deci după înaltă orderulă Înălțimeî Séle, vă poruncesce Divanulă să fiți următori și după ce veți publicui acésta poruncă atâtă la toți lăcuiitorii și negustorii de vite i la vameșii tēguriloră, câtă mai vērtoșă la vatașii plaiuriloră, să aveți apoi purtare de grijă, ca nimené să nu cuteze print'ascunsă a face vîndare, căci și celă ce va vinde se va osândi și celă ce va cumpăra va păgubi și va lua și pedepsă, cum și pentru de a trece vite de aici din țeră cu totulă să fie oprîți. Pe lângă acésta vă mai însciunțămă, că la ale lunei acésta s'au trimisă d-vóstră publicații pentru cei ce se întemplă în vinovății și greșeli de a nu se globi cu dare de banî, dér fiindă-că între cei-l-alti proști potă să cađă la vre-o vină și vre unii din cei de cinste, care nu se cuvine a se pedepsi cu bătaie, Divanulă a socotită ca numai acei să se osîndescă cu strafă după măsura vinei lui, care acelu strafă s'a făcută venită la cutia milosteniei de oște, ci dér așia să urmați și să aveți a însciunța Divanulă pentru unii ca acei vina lui și starea și părlegiulă întru care se află, dreptă într'adeveră, după care să socotiți câtă este cu cale a da după vinovăția lui, care să-î și împliniți și să-î trimeteți dreptă la Divană, cu însciunțare în scrisă, ca să se dée la cutia de milostenie fără de a nu se face alte urmări în potrivă, séu a se mistui acestă venită ală cutiei. Veți sci că acum într'acéstă ciasă veni ală duoilea orderă ală Înaltului Prințipă prin care întăresce fórte strașnisă porunca opririi a vîndărei viteloră cu hotărîre de a nu avé nimenea voie să cumpere vite dela lăcuiitorii, căci de se va face împotrivă aveți a cădă în mare osîndă de pedepsă, iar orî negustorii, séu liferanți, adică cumpărătorii împărătesci de se va întempla a âmbla să cumpere, *să aibă voie numai dela mōnăstiri boeresci, popi ce voră fi avēndă de prisosă și de vîndărea căroră li se voră da pășușurile cele cuviinciose fără de plată; așiderea întăresce Înălțimea Sa*

Sub totu regimulü austriacü, noi n'amü aflatü renuire de privilegi pe la mönăstirü. Posedemü unü singurü actü din 19 Aprilie 1790. în favórea mönăstirei Radu-Vodă. Se scutescú de beilicuri lemnariü și zidariü, cari lucră la mönăstire :

«S'a făcutü pitacü cu poruncă cătră dumnélui vel spătarü i vel aga, după jalba lui David, epítropulü mönăstirii Radului Vodă, a nu se supéra cherestelele și alte trebuințe de lucru mönăstirii, care le va avea tocmita a se lua la beilicuri, cum și pentru lemnariü i zidariü ce se însemnară mai josü, să nu se supere la fie ce beilicü, fără de numai când va fi o trebuință grabnică, să iconomisescă a nu rămânea nici lucru mönăstirii josü cum și pe lemnariü să-i supue după aședeméntü a lucra, ca să nu găsescă pricină cu beilicurile și să facă alte meșteșuguri și înșelăciuni mönăstirii» (1). 1790, Aprilie 19.

Lemnarü : Manole Grecu, Oprea, Manea, Sima, Stoica, Petre, Ștefan, Gheorghe, Ioan, Stoica, Marin.

Zidariü : Dumitru Tipografu, Ioan, Dinu, Dumitru, Gheorghe, Paraschiva, Nicola, Sandul, Ioan, Petre, Neacsul.

Din causă că toți lemnariü, dulgheriü, se requisitionaseră la lucrulü podurilorü pe căile de comunicațiune, era fórté greü a se afla meșteșugarü de aceștia în Bucurescü (2).

Amü disü că scutiri deosebite, ori reînoirü de mili la mönăstiri nu au făcutü regimulü Austriacü. Adevératü că în 23 Ianuarie 1790 : «S'au făcutü Pitacü la pré sfinția sa părintele Mitropolitü, a da de scire tuturorü egumenilorü și epítropilorü mönăstirilorü, spre a-ș

oprirea trecerii, dicéndü că póte să se întemple cu nume de lucruri câștigate în răsboiü, a se trece în țérite acelea cu liniscire cai, boi, vaci, oi și capre de aici din țérá și totü cu acéstă numire să se pricinuiască și paguba cămărei de a nu plăti nici vamă, de aceea dér cu totulü sunt oprite a nu eși din țérá acéstü felü de vite, atâta numai caii cei ce vorü fi de prețü peste 30 galbeni și cu adevéru că sunt câștigați la răsboiü, aceia să fie slobodü a-i trece, ci dér să întăriți strajnicü paza acésta, mai vértosü vătășii de plăuriü». 1790, Maiü 20.

(1) Cod. XVIII, fila 106.

(2) «După raportulü dumnélui vel Vist. ce a însciințatü dumnélui vel Aga, că nu mai póte găsi dulgheriü să lucreze la trebuințele spítalurilorü și la casele dumnélui Vorniculü Văcărescu, s'a datü poruncă cătră dumnélui vel Vist. ca din 73 de dulgheriü ce sunt arétați în fóie, să facă trei cete, cea d'ântaiü câte 20 dulgheriü care să se iae după analoghia ce va găsi dumnélui cu cale, și să lucreze câte 3 zile de rândü, apoi să se schimbe să între altă cétă».

Cod. XVIII, fila 118.

arëta hrisóvele i sineturile de milele ce va fi avëndü, ca să și le înóiască»(1).

Acéstă poruncă n'avu însă nici o consecință. Din respectulü bisericeii nu aflămü decât unü actü de constituire de léfă pentru preotulü duhovnicü alü pușcăriei(2) și o curiosă notă a Divanului cătră «*Inalta Crăiască gubernie a Principatului Transilvaniei în scaunulü cetăței Sibiiü*», cerëndü restituirea dela unü preotü dela biserica grecescă din Brașov a capului st. Acsentie, dela mönăstirea Cotroceni(3).

(1) Cod. No. XVIII, fila 6—7.

(2) *Porunca ce s'a făcutü în dosulü jălbü popi Barbu duhovnicü ot pușcărie și în dosulü anaforalü d-lui vel Armașü, ca să i se dée léfă dela Visterie câte talerü 5 pe lună.*

«Fiind-că s'a adeviritü Divanulü și dela Comisia Visteriei cum că a avutü preotulü, duhovniculü pușcăriei, léfa acésta, și fiind-că după slujba sa în care se află cu primejdia vieții lui, i se cade cu tótă drepratea a-și avé orânduiala ce a avutü, poruncesce Divanulü dumitale vel vist. ca din veniturile țerii să i să dé pe tótă luna câte acei talerü cincü léfă, aședëndulü în catastihulü lefilorü, de care nu suntemü la îndoiälă că și Măria Sa pré Înălțatulü Prințipü cu bună voire va primi acéstă puțină léfă, ce cu tótă dreptatea se cuvine numitulü Preotü; așiderea poruncesce Divanulü, ca să i se păzescă și privileghiulü scuteliü de orü ce dări și angariü» 1790, Maiü 17.

Entenberg, feldmarșalü-leitnantü, ot Rómnic Filaret, Ioan Damaris, Constantin Știrbeü, Mateü Fălcoianu.

(3) «Cătră Inalta Crăiasca gubernie a Prințipatului Transilvaniei, în scaunulü cetății Sibiului, însciințare după arëtarea ce a făcutü la Divan Ignatie Egumenu mönăstirei Cotroceni de aici de lângă politia Bucurescilor, ce este închinată la obștea mönăstirilorü ot sfetagora, cum că unü eromonahü și duhovnicü, Hristofor sfetagoreșulü dela mönăstirea *Cseropotamulü*, ce de mulți ani se află preotü slujitorü la biserica grecescă a companiei din Brașov, a fostü primitü în păstrarea sa, prin mânele dumisale vel Ban Ghica Divanistulü, în cea-l-altă rësmiriță trecută, capulü sfântului Acsentie celü nou și mâna sfântului Acsentie celü vechiü, trimise de aici dela egumenulü ce era la numita mönăstire Cotroceni; dintr'acăruia păstrare cădëndü aceste sfinte mőște la mânele sfinției sele părintelui episcopü Ardélului Chiru Gherasim și se află și acum sub pecetea sfinției sele; pentru care aü adusü egumenulü Cotroceanu, la Divanü, doveđi înscrisü dela toți părinți sfetagorei căți se află aici, anume sfinția sa părintele archiereü Chir Gregorie Stavropoleos, cuviosulü arhimandritü, David, epitropulü mönăstirei Radului-Vodă și cuviosulü archimandritü Chiril, egumenulü mönăstirei Mihaiü-Vodă, cum că aceste sfinte mőște nu aü fostü ale numitulului Hristofor, ci trimise dela egumenulü mönăstirei Cotroceni în păstrarea sa pentru turburarea vremii, ca când

Administrațiunea Austriacă, în țera Muntenescă este anevoie de a se califica în două vorbe; în genere ea lasă să subsiste vechile deprinderi și obiceiuri.

Maî înainte de tôte să amintimū aci, din nou, că nu numaî Coburg are administrațiunea țerii, ci că pentru administrațiune s'a maî trâmisiū dela Viena și pre Baronul Tugut și consiliarulū împărătescū Raicevicî. N'amū aflatū nici unū act de administrare semnatū de acesta, dar maî aflarămū semnaîi adese și pre două cancelariști ai curței și ai statulul, pre Marchelie și Raab. Amū văduțū pe *Raab* numitū în comisiunea socotelilor. Toîi aceștia primiaū leî și tainurî dela visteria țerii(1).

«*Prințipul*» avé cancelaria proprie, la care dela 1 Maî, 1790 stilū nou, funcționa unū cancelaristū român anume Dimitrie și unū scriitor *Anton fon Fișer Mazurcovicî*. Primulū i se plătia 25 talerî

se vorū cere iarăși să le deé, precumū și d-lui vel Banū Dumitrache Ghica Divanistulū asemené dete mărturie și piroforie Divanulū, și fiindū-că acumū se cerū acestea de părinții sfetegoreți, ca unū lucru al lor, pohtesce pre Înalta gubernie, ca să bine-voiască a însucița sfinției sële părintelū episcopulū Ardélulū spre a da aceste sfinte mōște la orânduitalū episcopū, ce aduce cartea acésta, ca să le trimită aici cu siguranță, la loculū lor».

Cod. No. XVIII, fila 194—195.

(1) «După orderulū pré Înălțatulū Prințipū, pentru Escelenția Sa Baronulū Tugut, i consilierulū Impărătescū Raicevicu și cei doi canțelariști ai Curței și ai Statulū, d-lor Marchelie și Raab, ca să li se deé pe ți, pentru Escelenția Sa Baron Tugut, 12, pentru d-lui Raicevicu 6, la două canțelariști de fie-care câte patru adecă porțiōni de fēnū, i de orzū, după care s'a făcut pitacū cătră d-lui vel Vist. ca întocmaî să deé acele porțiōni dela ți antēiū a lui Martie». 1790, Februarie 25.

Cod. No. XVIII, fila 35. (Veși și pag. 327).

Porunca ce s'a datū cătră d-lui cinst. vel Vist. în dosulū copieî d-sale sinior Marchelis, ofichelulū Impărătescū, pentru tainulū d-sële.

«Veî vedé d-ta nota d-sale Sinior Marchelis ofichialulū Impărătescū, cum și cuprinderea luminatulū Orderū alū Mării Sële pré Înaltulū Prințipū, și să aducî d-ta pre Ispravnici să-î întrebî, cu ce cuvintū să împotrivescū a nu da acésta orânduială de orzū, i fēnū, și de aū altă poruncă împotrivă să arēte, iar de nu, datorî sunt după Porunca Înaltulū Prințipū, a urma și a da deplinū acésta orânduială». 1790, Sept. 6.

Cod. XVIII, fila 253.

și celui din urmă (Mazurcoviți) 35 taleri pe lună (1). Acesta se vede din «cartea pentru lefa ce se orânduiește la un cântelist și un scriitor de la Escelența sa generală», dela Divanul Principatului țerei Românești către *Comisia Visteriei*.

Chiar din intitulatura actului de sus se vede, că pentru administrațiunea finanelor țerei era rânduită o *comisiune*, ținută «a *Visteriei*». În această comisiune intră și Raab, de care am vădit mai sus. Comisiunea are condicari speciale pentru toate lucrările sale.

Divanul compus din boierii și prelații deja numiți de noi mai sus, era executorul ordinelor lui Coburg și al celor-l-ai capii trimiși dela Viena. De-altmintelega Divanul ține, ca și în trecut, condică de toate lucrările sale. În Ianuarie 1790, Divanul ceru lui Coburg rânduirea logofetului Raduc, ca condicari (2).

Rînduirile în slujbe la județe, le făcea Divanul, dar negreșit mai adese după indicațiunile capilor Austriaci.

(1) «Măria Sa pre Inaltul Prințip, după reportul Escelenței Sale Feld-marșal-Leidnant Baron fon Ențenberg poruncesce prin luminat Orderul Înălțimi Sale, ca de la și întâiu de Maiu după calendarul nou, să intre la lefa cu tot 25 pe lună un cântelarișt anume Dimitrie, ce slujesce la cântelaria Escelenței, și osebit să intre la lefa și altă trebuincios scriitoriu la cântelaria Escelenței Sale, anume Anton fon Fișer Mazurcoviți, cu tot 35 pe lună, de la 27 ale lui Maiu după calendarul nou, spre a li se da aceste lefi, fiind-că slujăscu, pentru care poruncesce Divanul, să bine-voiască, cinstita comisie ai aședa în catastifu leflor și a li se da hotărîta lefa dela numitele țile». 1790, Maiu 22.

Cod. XVIII, fila 159.

(2) *Cătră Prințip, dela Divan*

«Insciințăm Înălțimei Tăle, că la Divanul cel mare este mare trebuință de un condicari cum este la Comisia Visteriei, deosebit, numai la traba acesta, adecă ca să ție condica Divanului și să fie cu grijă de a se trece toate lumnatele Măriei Tăle ordăre și raporturi ale Divanului și or-ce porunci și cărți să dau dela Divan afară în țera pentru or-ce traba. Pentru care nu lipsim cu plecăciune a ne ruga Măriei Tăle, să bine-voiesc a se orândui unul ce va fi vrednic, anume Răduc logofet, căruia să i se orânduiască dela Măria Ta lefa, câte taleri 30 pe lună, cum este și alți visteriei.» 1790, Ianuarie 18.

Cod. No. XVIII, fila 345.

Austria avé doué categorii de amici pre cari îné să-î respălă-téscă și în favórea cărora intervinea pe lângă Divanü. Orî erau in-dividiî, cari ajulaseră în unü mod óre-care, descinderea în țéră a oș-tirei Austriace, orî boîării pre cari voia să-î căpătuiască cu slujbe. Așa în 4 Ianuarie 1790, după ordinulü lui Coburg «s'a dat ü cartea Divanului lui Panait și Ion frați sin Dămian vătaful i Radului Bărleanu de la satulü Brăesci jud. Buzéü, pentru slujbele ce aü arétatü la ve-nirea armelorü chesăricesci, să fie apărași de tóte orânduélile și dă-rile ce vor fi pe țéră (1).

Unia din boîării se făcêu cunoscuți Austriei, însocindü óstea lorü prin județe. Eată unü exemplu :

«S'a datü cartea Divanului, cu poruncă cătră dumnélor ispravnicü Ialomiței, că s'a rânduitü dumnélui Ghiurghiu, lângă Escelența Sa ghenéralü Horvat, și dumnélor să-î dée totü felulü de mână de ajutorü cu mazilü breslasi i slujitorü de ajunsü la cele ce va avé trebuință, și de va fi trebuință să fie și unulü din dumnélorü ispravnicü lângă dumnélui». 1790, Aprilie 27.

La fila 36 a cod. No. XVIII, din timpulü regenței Austriace, aflu asemenea că, «după orderulü pré Inaltului Prințip s'a făcutü pitacü la d-lui vel Vist. pentru Constandin Duca, pentru care voesce pré Inaltulü Prințip, ca unde va fi privilegiü, să se orânduiască Ispravnicü la vre-un județü și-lü curtenesce către Divan». 1790 Februarie 24.

Câte odată Divanulü cutéză să resiste la unele ordine date în favórea vre-unui boîar de a fi rânduit în slujbă, orî pentru a des-titui pre unü altulü. Eată unü casü :

«Amü primitü luminatulü orderulü Înălțimeî Téle, dela Fevruarie 11, prin care ni se arétă cu mâhnirea Înălțimeî Téle, cum că Divanulü n'a fostü următorü la luminatulü orderulü Înălțimeî Téle ce s'a datü dela No. 38 pentru Ioniță Drăgănescu dela Vlașca, ca să se scótă din isprăvnicie, ci am făcutü împotrivă arétare. Pré Înălțate Dómne, noi nu cutezămü la nici o luminatä poruncă a Înălțimeî Téle, a ne aréta neurmători, ci fiindü-că s'a întemplatü de a venitü aici Armașulü Nicolae, ce este rînduitü epistatü să facă vasele podului, a arétatü că n'a fostü Ioniță Ispravniculü pricina de cusurulü lemnelorü podului, ci altă pricină a fostü, unde aflându-se aici și d-lui einstitutü Maiorul ce a fostü răpor-tuitü pentru Ioniță Drăgănescu, aü mersü Paharniculü Alexandri, socrulü numi-tului Ioniță de a grăitü cu d-lui, iertându-î greșéla, i-a datü făgăduință că v-răportui de acolo Înălțimeî Téle spre a-î da iertăciune. Acum dar, după lumia

(1) Çod. No. XVIII, fila 5.

natul orderulî Înălțimeî Tële, numai decât lipsindü pe numitulü Ioniță într'acest ceasă am făcut și ispravnic în locul lui pe Vtore Vist. Răduc. Fărcășanul, căruia i-amü trimisü și cartea Divanului de ispravnicie, și osebită poruncă pentru graba lucrului vaselorü podului»(1). 1790, Febuarie 1.

Regimulü Austriacü caută a-și apropia și pre boierü pribegiți în Turcia și pe ațurea, din timpulü lui N. Mavrogheni. Eată unü actü relativü la familia Filipescilor :

«După Orderulü pré Înălțatului Prințipü dela 27 ale luneî aceștie pentru cocóna Smaranda și Zoița Filipescilor, ale căroră boeri se afla în ticăloșie surghiuniți, aü făcutü rugăciune Mării Sale să nu li se supere țărani, ci să-i lase să fie pentru slujba d-lor, s'aü poruncit prin pitac la d-lui vel Vist. că fără de a se pricinui ne isprava la binele obștiei, și la slujba ostășască, să le facă ușurare și ajutoriulü acela ce va fi prin putință». Februarie 22.

Din propria sa inițiativă Divanulü încă intervine pe lângă vre unulü din miniștri, în favórea a câte unü personagiü. Așia în Fevruarie 15, anulü 1790 «după rugăciunea ce în scrisü a făcutü Divanulü biv. vel. Ban Ienacache, s'aü făcutü răspunsü la d-lui vel Vistier, ca să se orînduască filulü d-lui Banului Ispravnicü la unü județü și în loculü ce va găsi cu cale să răportuască Divanulü»(2).

Unele numiri în funcțiunile județene le face Divanulü după găsirea cu cale a ispravnicilorü respectivü :

«S'aü făcutü răspunsü la Ispravnicü Buzölui pentru Dinul, ce aü fostü vătafü la plașulü Pârscovului și după arătarea d-lor s'a orânduit în locu-i Petre Matei; fiind-că și cel-l-altü iar după arătarea d-lor s'a orânduitü, să caute să nu fie și acesta ca cel-l-altü»(3). 1790, Februarie 24.

Orü și câtă umbră de autoritate mai lasă regimulü Austriacü Divanului de boierü alü țereî, se găsiră unia boierü, cari nu mai vorü să scie de acestü divanü. Așia aflămü, bună óră, un rebelü contra Divanului, în Ianuarie 1790, pre Postelniculü Hieruță Bocșănescu, numitü în actulü următorü :

Cătră Prințip pentru Hieruță Bocșănescu Post.

«Am vëđutü luminata poruncă a Înălțimü Tële, ce s'aü datü pentru Heruță Bocșănescu Postelniculü, ca să-și céră în scrisü ertăciune dela Divanü, și să se osândescă cu închisóre de trei ñile în casa lui; mulțamiți suntemü Măriei Tële,

(1) Cod. No. XVIII, fila 352.

(2) Cod. No. XVIII, fila 28.

(3) Cod. No. XVIII fila 35.

pentru care aducându pe Heruță în Divanul i s'aŭ cititŭ întru auđŭ luminatulŭ orderŭ a Înălțimeii Tële, ca despre o parte să-și cunoscă greșala, și să urmeze poruncii a-și cere iertăciune în scrisŭ; despre altă parte să ne arête pe Polcovnicŭ anume și unde se află, ca să trimitemŭ s'e-l aducă spre a intra cu dînsulŭ în judecată, să-î căutămŭ dreptatea ce are cu acelŭ Polcovnicŭ, care și dintru ântëiŭ acësta, i-amŭ dis-o fără de a nu-lŭ opri, nici a-î cere zapisŭ pentru polcovnicŭ, și elŭ iară-și următorŭ n'aŭ fostŭ, nici iertăciune a-și cere în scrisŭ, nici pe Polcovnicŭ a ni-lŭ arêta; dreptŭ aceia s'aŭ pusŭ aici la caraula Divanului până să-și cëră, după luminata poruncă Măriei Tële, iertăciune în scrisŭ spre a se întorče asupra lui necinstea aceea, care o ceremŭ de la Măria Ta, fiind-că cinstea Divanului este cinstea Măriei Tële» (1). 1790, Ianuarie 19.

Cum nici regimulŭ Austriacŭ, nici Divanulŭ nu puteau da slujbe tuturorŭ boierilorŭ, cei rēmași afară din budgetulŭ țerei, după obiceiulŭ lor, grăiau de rēu pre Austriaci și lăudaŭ administrațiunea rusescă dela Iași, ori nu deșertau antecamerile capilorŭ Austriaci, făcēdu-le dŭile rele, ca solicitatori de slujbe. E probabilŭ chiar, că unia din ei, nemulțamiți că nu capătă slujba dorită, erau gata de a conspira acum contra Austriacilorŭ, cum conspiraseră altă dată contra lui N. Mavrogheni. De aceea Austriacii iēu unele măsurŭ de ordine polițienescă, interesându liniștea și buna rēnduială a țerei. Intre acestea fu și isgonirea din Bucuresci a tuturorŭ boierilorŭ, *carŭ n'aveŭ slujbe*, trâmțiēdu-î pre toți pe la moșiele lor. Nu-î vorbă, pitaculŭ cu acëstă dispozițiune, se întemează pe nevoi igienice ale Capitalei!...(2).

(1) Cod. XVIII, fila 344.

(2) *Dela Divanulŭ Prințipatului țerei Romănesci. Poruncă către d-lui vel Spătarŭ i d-lui vel Aga.*

«Măria Sa pré Inaltulŭ Prințipŭ, prin luminatŭ orderŭ Înălțimeii Sële, poruncesce pentru toți boierii i boerinași, ce se află în Bucuresci, câți nu sunt la slujbă, ca să li să dēe de scire, și să fie siliți a eși afară pe la moșiele lor, căci din mulțimea și multa adunave a norodului în Bucuresci, să pricinuesce nu numai scumpătate, lipsă și ne ajungere la tôte ci și bôtele se înmulțescŭ, acum mai vērtoșŭ în vreme căldurosă de vēră; decŭ după luminatŭ orderulŭ Înălțimeii Sële, Divanulŭ poruncesce d-vestră, ca să însciințați porunca la toți, câți sunt fără nici o slujbă, seŭ trebă în Bucuresci, și să-î siliți ca negreșitŭ să iasă afară fără de zăbavă, și să arêtați Divanului de urmarea poruncii». 1790, Iunie 13.

Entenberg, ghenearal-feld-marschal-leitenant, Dimitrie Banŭ, Răducanu Șlătineanu, Rômnic Filaret, Marchelic.

Cod. No. XVIII, fila 196.

Măsura această contra boțerilorŭ fu precedată de o altă măsură contra călugărilorŭ *străini*... Pare-se că vineăŭ pré mulțŭ, carŭ făceaŭ — la adăpostulŭ rasei — meserie de spioni. Mitropolitulŭ — de sigurtă la intervenirea lui Coburg, orŭ a lui Tugut — cere Divanului asemenea poruncă de oprire de intrare a călugărilorŭ străini, la ocasiunea isgonirei din țeră a lui Iosif Proin-Radul-iotul și Diaconul Eugenie (1).

(1) Eată ordinea adhoc :

«Aŭ cetitŭ Divanulŭ această însciințare a pré sfinții séle Metrop. și s'aŭ găsitŭ cu cale socotéla pré sfinții séle, și de trebuință, și eata pentru Iosif Proin-Raduliotul și Diaconulŭ Evghenie ce aŭ fostŭ izgoniți de aici pentru ale lorŭ rele urmări, și aŭ cutezat a se întorče iarăși aici în țeră fără de scirea și fără de voia Divanuluiŭ și a pré sfinții Séle, s'a făcutŭ poranca Divanuluiŭ cătră d-lui vel spătariu, ca să-i rădice în pază să-i trimiță spre a-i scóte afară din hotarele țerii, unde aŭ fostŭ făcut surghiunți, dându-se și poruncă Ispravnicilorŭ mărgineni de a nu-i lăsa altă dată a se mai întorče, nici să calce mai multŭ în pământulŭ țerii, iară pentru cei-l-alți călugari ce se vorŭ întimpla de acumŭ înainte a veni aici în țeră, întocmai după cum aŭ găsitŭ pré sfinția sa cu cale, s'aŭ făcutŭ poruncile Divanuluiŭ și cătră Ispravnicii județelorŭ margini și cătră Vătașii de plaiŭ, ca nici de cumŭ să nu-i lase a intra în țeră pre călugari, ci poprindu-i la hotarŭ și cercetându-i cine sunt, de unde sunt și din ce locŭ vine, și cu ce trebă și unde cere să mérgă, să însciințeze Divanuluiŭ, și Divanulŭ arătându pré sfinției vóstre de vorŭ fi primiți de sfinția ta a veni, așa li se va da slobođenje, iarŭ de nu, vorŭ fi popriți, izgonindu-se înapoi». 1790, Martie 20.

Cod. XVIII, fila 67.

Sépte cărți totŭ după această hotărire la Slăm-Rômnic, Buzeu, Saac, Prahova, Dâmbovița, Mușcel și Argeș.

«Pré sfinția Sa părintele nostru Mitropolitulŭ țerii aŭ însciințatŭ Divanuluiŭ dela 15 ale lunii aceștia, pentru mulțimea călugărilorŭ străini, carŭ ne cercetați și nesciuți de unde sunt, și cu trebă și ce feliu de ómeni sunt, vinŭ în țeră slobođi, din care póte unii să fie goniți din locurile lorŭ de ómeni réi, pentru care sfinția ta aŭ găsitŭ cu cale, unii ca aceștia ce sunt fără de nici unŭ căpătaiŭ și ne sciuti, să fie opriți și ne primiți aici, și să lipséscă acestŭ réu obiceiŭ, mai *vărtosŭ acumŭ într'acéstă vreme*, ceréndŭ prea Sfinția sa ca de acumŭ înainte să se facă ánteŭ cercetare la hotarŭ unora ca acelora, care această găsindu-o și Divanulŭ cu cale și de trebuință *intru acéstă vreme*, iată sé poruncesce atât d-stre, câtŭ și vătașilorŭ de plaiŭ, să aveți purtare de grijă, de acum înainte, și cândŭ sé va aréta vre-unŭ călugarŭ, veri din ce parte ale vecinătăți, orŭ străinŭ, orŭ pământénŭ, oprindu-lŭ, să-lŭ cercetați cu deamăruntulŭ, orŭ străinŭ orŭ pământénŭ, cine este? de unde este și la ce vine? și făcéndŭ însciințare Divanuluiŭ, după porunca ce vé va veni, veți fi următori, orŭ al slobođi să vie, orŭ a nu-lŭ lăsa să intre în pământulŭ țerii întorcéndŭ-lŭ înapoi; căutați însă de fiți următori, că apoi veți avé a răspunde». 1790, Martie 20.

Cod. No. XVIII, fila 68.

De sigură asemenea măsuri interesa de aproape mersul războiului. Totu cu vedere la război, în timpul noului campanii din 1790, aflăm date de Divanul ordinele următoare, oprindu, în Aprilie 25, și mai departe oricare comunicațiune a țerei, a comercianților și de oricare natură cu cei de peste Dunăre.

Eată aceste două ordine :

«Poruncă către d-lui vel Spătarul și către d-lui vel Aga, fiindcă s'a apropiat vremea de a eși oștirile afară la lagheu, să înștiințeze la toți de obște, că oricare voru fi avându până acum comunicațiunii și alșveriușu la marginea Dunării, de acum înainte să conteneze, ca nici să ducă, nici să aducă marfă, nici pentru altu alșveriușu său trebuință, căci oricare se va prinde, totă marfa aceea se va lua și se va și pedepsi, iar de va fi altul cu târgul și cu Ocna se va pedepsi; să nu găsească vre uulă pricină că n'a știut». 1790, Aprilie 25.

«Poruncă către Căminariul Hagi Moscu, cum că toți cei ce se află cu trebă de vămă și cu altu alșveriușu de negustorie, ori de altă comenecațiune cu marginea Dunării, trebuie să se tragă, fiindcă este să iasă oștirile la lagăr afară, să arate d-lui pe toți cei ce vor fi orânduși, priu fôie anume Divanului, ori la trebă de vămă și de ale ocnelor la scheli, împreună cu ômenii lor, și la ce locu se află, în ce județu, și cu ce trebă este orândușu? care arătare să o facă fără de zăbavă». 1790, Aprilie 26.

Cu referință la *vămă*, dăm în note o colecțiune însemnată de documente, unele relative la arendarea lor, la condițiunile de arendarea lor, altele arătându ce articole nu se puteau importa, ori exporta și în genere măsurile luate pentru regulata percepere a vămilor din toate părțile țerei românești(1).

(1) *Dela Divanul Prințipatului țerei Românești. Poruncă către d-lui Camin. Hagi Moscu epist. vămilor.*

«Pentru trebuința obștei spre a fi sãu din destul la lumînările de aici, este cu cale a fi popritu totu sãul, să nu iasă afară din țera, nici de cumu, până nu se va face îndestulare și împlinire de suma ce trebuințoasă aici; dreptu acelu Divanul poruncesce d-le, că câte seuri se află aici acum, și pe afară și voru vră ca să le rădi ca să le întrăcă în alte părți, d-ta să nu dai nici de cumu voe de a se rădica, nici Tescherele de trecătoare, până cându cumu șisem, se va face îndestulare trebuinți ce avem aici, de care cumu că s'au făcutu îndestulare trebuinți, atunci numai să te încredințezi d-ta când vei vedea adeverință în scrisu a d-lui Biv. vel Stolnicu Constandin Neculescu, cuprințetore care să dică așa, că s'au împlinitu slujba cea trebuințoasă aici, ca pe unul ce pre d-lui 'lă are Divanul încăratu cu trãba Narturiloru târgului, și are a griji de a nu fi lipsă

Se iaŭ negreșitŭ mēsurŭ extraordinare în Bucurescŭ, în timpulŭ ocupațiunei austriace. Eată ponturile cu care sunt să se urmeze ni-

în orașŭ, și de a nu se precupi de cătră vëndători cu prețŭ nesuferitŭ; și după ce vei vedea acestŭ feliŭ de adeverință a d-lui, apoi pentru seulŭ ce va mai prisosi peste suma cé trebuinciosă aici, acela va fi slobodŭ de a se rădica și a se vinde la alte părți; ci intra acestŭ chipŭ, vei protacsi d-ta și porunci la toți vameșii de pe la tôte schelele ca sēurile să nu le slobodă a trece nici de cumŭ până nu vorŭ avea alŭ doilea însciințarea d-lui de slobozenie». 1790, Octom. 18.

Enteberg, ghegeneral-feld-marschal-leitnant, *Cozma* alŭ Ung. Vlah. *Ioan Log.*, *Marchelie* oficialul Impērătescŭ.

Cod. No. XVIII, fila 297.

Dela Divanu Prințipatului țērŭ Romănescŭ. Poruncă cătră Ispravnicŭ ot sud....

«Ve facemŭ în scire pentru vnzarea vămilorŭ a anului viitorŭ leatŭ 1791, să faceți într'acesta-și chipŭ, adecă cea d'ântăi strigare fiind-că aŭ fostŭ la 15 ale acestei luni, a doua strigare este să se facă la sfârșitulŭ acestei luni, după noulŭ călindarŭ, iarŭ a treia strigare cândŭ cu hotărŭre este să se dea vămile, este să se facă la 12 a lui Ianuarie, létŭ 1791 după noulŭ călindarŭ, care vine la 1 de Ianuarie după vechiulŭ călindarŭ, începutulŭ anului cum se obicei-nuește în țera acēsta; ci darŭ acēsta sē o publicarisiti în tôte județele și la toți cei ce vor vré a fi mușterii, ca să o audă și sē o înțelégă, spre a veni fieșce-care în vreme să se afle or-ce mușterii aici, căci în urmă de se va găsi cineva și că n'aŭ sciut, veți fi d-stră în vină». 1790 Decembrie 12.

Enteberg, feld-marschal-leitnant, *Rômnic Filaret*, *Ioan Log.*, *Manolache Grădășteanu*, *Const. Știrbei*, *Marchelie*.

Cod. No. XVIII, fila 336.

Dela Divanulŭ Prințipatului țērŭ Romănescŭ. Poruncă către Ispravnicŭ ot sud Teleorman.

«S'aŭ cititŭ la Divanŭ însciințarea d-stre, ce faceți de la Noemvrie 29 pen-tru 29 buți ce a'ți găsitŭ descărcate acia în Zimnicea, trecute de peste dunăre în pământulŭ țērŭ în potriva privilegiulŭ țērŭ și a poruncilorŭ Divanulŭ, pen-tru care macarŭ că scrieți d-stră cum că cercetândŭ v'aŭ arētat omul cel orin-duitŭ asupra căminăritulŭ, cumŭ că sunt trecute cu o lună înainte, dar acestea sunt cuvinte de îndreptare, pentru că oprirea vinurilorŭ este încă de mai îna-inte din vremea domniilorŭ, care acelŭ obiceiŭ fiindŭ sciutŭ și împotrivă făcēndŭ, acēstă urmare era vinovați de a-î osândi să păgubescă totŭ vinulŭ acesta, cu câtŭ mai vartosŭ, că aŭ întăritŭ și Divanulŭ acumŭ acelŭ obiceiŭ alŭ opriri vi-nurilorŭ străine după cumŭ aŭ fostŭ. Pentru aceia darŭ, Divanulŭ poruncesce ca tôte aceste vinuri să le întorcă înapoi și pentru ca să nu se facă alte mijlociri, iată într'adinsŭ orânduitŭ și acestŭ mumbașirŭ sluga Divanulŭ, carele să stē acolo mumbașiru până cândŭ se vor trece tôte aceste vinuri înapoi, cu carele sē aveți a însciința Divanulŭ cumŭ că s'aŭ săvirșitŭ și s'aŭ împlinitŭ porunca,

zamulü atätü în läuntrulü tîrgulü, cât și prin mahalale, prin boierii Spătarü și Aga :

«Dumnélui vel Spătarü să aducă pe toți hangii de pe la hanuri, cum și de pe la mönăstiri, unde ședü boierii și negustorii să-ı pue să dea catastihü fie-

fiindü și de acumü înainte cu luare aminte și cu priveghiere, și dändü în scire la toți ca să nu se cuteze cine-va de a trece vin de peste Dunăre aici în pä-méntulü țării, căci le vorü pierde cu totü». 1790, Decembrie 10.

Enteberg, ghenereal-feld-marschal-leitnant, ot Römnic Filaret, Dumitrache Bamul, Radu Slätinenu, Ioan Log., Damari, Matei Fălcoiamul, Marchelie.

Cod. No. XVIII, fila 339.

Publicație la töte județele și la Spătar i Aga cumü și la Căminaru Moscu pentru cêrá că este oprită.

«Së face d-stre în scire pentru cêra ce aü fostü slobodă pe acestü anü trecutü a eși din țêrá, că deosebitü de lipsa și scumpătatea ce aü pricinuit acêstä slobodenie fără de socotêlä de aü ajunsü lumînările la unü prețü förte mare, și la o lipsă încätü pätimesce politia și totü norodulü de obște; darü este cunoscutü, că va să rêmăe lucru a nu së puté găsi nici pentru trebuința sfințelorü bisericü. Decü ca së nu ajungă trêba la o lipsă ca acêstä desävêrsită, së poruncesce d-stre, ca să însciințați la toți că cêra este oprită a nu eși din țêrá mai multü fără de scirea și porunca Divanulü în scrisü, până nu se va îndestula äntöia trebuință de obște a politiei și a țării; pentru care së aveți a arêta porunca Divanulü la Vătășeii de plaiuri, la Vameșii schelelorü și la căpitaniü de margine, ca să nu së cuteze a slobodi macarü o oca de cêrá fără de cartea Divanulü. Iarü de se va întâmpla a face cercare vre-unulü fără de porunca Divanulü în scrisü, nu numai acela ce va da slobodenie se va pedepsi, ci și cêra se va lua contraband». 1790, Decembrie 19.

Enteberg, ghenereal-feld-marschal-leitnant, Römnic Filaret, Radu Slätinenu, Ioan Log. Manolache Grădișteanu, Const. Știrbei, Marchelie.

Cod. No. XVIII, fila 340.

Cătră cinstita dregătorie a Impêrătescü vămü, dela crăiasca cetate a Brașovulü

«La 2 ale nöstre de Martie, primindü Divanulü cartea Impêrătescü vămü, sub No. 462 dela 2 ale luneı lui Martie létulü 1790, pentru negustorulü Friderich fon der Remnic, carele a tăinuitü în vama Impêrătescă unü césornicü de aurü, prețü de 22 galbeni, sëü 99 florinți, am adusü pe numitulü Ioan Friderich față la Divanü, spre a-lü îndatori la cererea Impêrătescü vămü, ca să facă teslimü ori la negustorulü *Scufa*, sëü la vama Impêrătescă la Brașov acêstä sumă de bani și dete răspunsulü lui înscrisü sub a lui iscălitură, de curgerea pricinii, al căruia răspunsü, nu lipsimü după prietenésca vecinătate a-lü trimite alăturatü într'acêstä carte a Divanulü, dela care va vedé cinstiții dregători ai Impêrătescü vămü, cum

care hangiu de toți câți sunt de ședă în hanuri și în mănăstiri, anume cum îl cheamă? de unde este? de câtă vreme a venit? și cu ce trebă? și egumenii și hangii să aibă datorie a da în scris pe totă ziua cine a lipsit dintr'acel han și mănăstire, și cu chieșie a lipsit, și cu ce trebă și unde s'au dus? cum și

că această pricină este încheiată prin cinstită administrație a crăescilor vămi ale Transilvaniei dela Sibiu, de care nu lipsim a face înștiințare spre răspunsul la mai sus numita carte a Impăratescii vămi, și de va fi vre un cusur iarășî va avea Divanul în scire». 1790, Martie 12.

Cod. No. XVIII, fila 53.

«La ispravnicii ot sud Slam Rômnic; s'a făcut răspuns la ispravnicii pentru vameșii dela Focșani, care nu urmază obiceiului vechiu la luatul vămii, ci face supărări în potrive ponturilor; s'au poruncit ispravnicilor ca să nu îngăduiască a urma în potrive obiceiului, trimițându-li-se din ponturi și capul al 19, care este pentru Focșani ritos, și de vor mai face vameșii și de acum înainte nescari luări în potrivă, să-i pue să plătescă îndoitu». 1790, Aprilie 3.

Poruncă către ispravnicii ot sud Saac.

«Fiindcă dumnului Hagi Moscu, epistatul vămilor a arătat la Divan, că cu porunca ispravnicilor, ce au dat vâtafului plaiului nu îngăduie de a intra în lăuntru unii-alții cu lucruri de cele ne poprite, și așa se păgubesc vameșii de Valeni, li s'au poruncit să deă poruncă dumnelor, ca pentru cele ce sunt slobode a intra în lăuntru să nu se poprescă nici de cum, fiind și folosul cămării Impăratescii». 1790, Martie 13.

Cod. No. XVIII, fila 48.

«După înștiințarea ispravnicilor dela Muscelu, pentru jafurile ce face locuitorilor, trimiși și Mortasipii vameșilor dela Pitești, s'a dat poruncă la ispravnicii dela Argeș a nu-i îngădui să facă urmări în potrive catalogului și a ponturilor, și ceea ce va fi luat rău să-i întorcă. Asemenea și la ispravnicii Muscelului s'au făcut răspuns a nu îngădui pe Mortasiipi, cum și la căminarul Hagi Moscu, epistatul vămilor, s'a poruncit a scrie vameșului ca să se părăsască de acel fel de urmări, că va cădea în grea pedepsă». 1790, Ianuarie 25.

Cod. No. XVIII, fila 11.

Poruncă către ispravnicii ot sud Prahova, ca să apuce pre cumpărătorii de rachiū din Podgorie să deă vamă.

«S'a jăluit la Divan cumpărătorii vamei acelu județ al Ploiescilor, cum că de pe la Podgorie au cumpărat și cumpără negustorii sumă de rachiū pentru vinzare și pentru alișveriușul lor, dela care rachiū cerându vameșii dreptul vămii, nu se supun a plăti, nici vindețorii podgoreni, cu cuvânt că n'a fost obicei, nici cumpărătorii negustori, pentru care căutându-se catalogul vămilor, se găsește pontu anume pentru acesta, unde dice chiar așa: «rachiul ce-lu aduc

cei ce vină de unde au venită ? cu ce trebă și cu ce credință ? și să li să iae zapise hangiiiloră din mână cum că voră păzi acestă nizamă, și cum că de se va întâmpla vre ună furțișagă seă în altă pricină, vre-unulă dintr'acei hangii să deă sēma, iar care hangii nu va urma acēsta, dumnēlor Spătar și Aga să-i arēte cu raportă la Divană, ca să-și iae pedēpsa.

dela Podgorie, are a plăti vameșului deciuială la dece bani unulă » ; deci după acestă pontă dreptate are vameșulă, ca dela totă rachiulă acela ce-lă coboră și-lă aducă negustorii dela Podgorie, a lua deciuială, adecă dela cumpērătorii, iar cu vîndētorii Podgoreni, să nu aibă a face alta, fără de numai dētori sunt acei vîndētori a arēta într'adevēr suma ce au vîndută, și la cine au vîndută ; dreptă aceea Divanulă vē poruncesce, să aveți a da totă ajutorulă celă cuviinciosă vameșului, ca acei cumpērătorii să deă totă venitulă vămiloră la tōtă suma vedreloră ce au adusă, seă voră aduce dela Podgorie, fără de a nu mai aștepta altă poruncă ; dēr și pe vîndētorii podgoreni să-i apucați ca să aibă a-i arēta întru adevēră tōtă suma rachiului ce au vîndută și vîndă, iar ne urmândă a arēta, atunci ca pe nisce vicleni și înșelătorii ce sunt de venitulă cămarii Impērătesci, să-i apucați să plătescă totă venitulă vămii. 1790, Iulie 1.

Entenberg, Cozma ală Ungro-Vlahiei Rōmnic Filaret, Vel Bană, Ioan Damaris.
Cod. No. XVIII, fila 218.

Cătră d-lui Căminarulă Moscu, epistatulă vămii.

«După orînduiala ce s'au făcută la 21 ale lui August, leată 1790, ca din ziua dint'ăiă a lui Septemvrie începēndă, câte vite se voră scōte din țēră să se plătescă la acelea adăogirea cea hotărîtă, fiindă-că până acum nici ună felă de socotēlă nu s'a dată, nici banii acestui venită nu s'au rēspunsă la cămară, și fiindă-că la sfârșirea anului după călindarulă nouă trebuie să se închee socotēla, și apoi înainte la tōtă luna trebuie să se dea banii aceia la camera crăiască. Pentru acēsta dēr, Divanulă poruncesce dumitale: îndată după primirea acesteia, să aibă a face în scrisă acēstă socotēlă și cu toți banii împreună să se adune ca să se dea la cămară». 1790, Dec. 29.

Cod. No. VXIII, fila 342—343.

Publicație la tōte județele i la Spătară și Aga, pentru vămii ce voră să se vîndă.

«Fiindă-că la 13 și la 20 ale lui Decembrie după călindarulă nouă este să se strige vîndarea vămiloră a anului viitoră, iară la 27 se voră vinde aici la Divană, și celă ce va da mai multă la cochii-vechi acela le va lua, se poruncesce d-stre să înscințați de obște făcându-o acēsta cunoscută la toți, spre a se afla la ziua acē orănduită or-care va fi mușteriuilă, cărora li-se încredințēză că vîndarea acestoră vămii va avea tōte acelea după cumă le-au avută și în anulă trecută ; încă mai are acēstă deosebire, că în anulă trecută tōte câte se aducea pentru armie nu plătea vamă. Iară acumă tōte sunt să se plătescă, afară numai din vină i rachiū, verdețuri și făină, ce va aduce pentru trebuința armiei acelea nu voră plăti vamă, pentru care este și lucru vēdūtă că a patra parte nu au rēmasă ostași încătă au fostă în anulă trecută». 1790, Noembrie 24.

Entenberg, gheenerală, ot Rōmnic Filaret, Const. Știrbei.

Cod. No. XVIII, fila 321—322.

«Dumnélui vel Spătarū i d-lui vel Aga, atâtū prin târgū câtū și prin mahalale, să așede vătășei în toate mahalalele, ómenī de ispravă și cu bună credință. a cărora nume să se trecă în condica spătăriei și agiei.

Pentru 30 creițari ce este a se lua de unū rîmătorū la slobođenia eșirū din țeră după raportulū caminarulū Hagi Moscu; s'au făcutū acestă carte către numitulū Hagi Moscul și osebitū 6 cărți la Divanulū Craiovei și la cinci județe.

«Cătră căminaru Hagi Moscu epistatulū vămilorū și ocnelorū. Fiind-că rîmătorii au fostū popriți a eși din țeră, iarū la Ianuarie 25 ale acestui următorii létū au datū Măria sa pré înălțatulū Prințipū Orderū la Divanū, cumū că celū ce va vré a scóte rîmătorī să deé peste obicinuita vamă câte trei-deci creițari de unū rîmătorū pentru slobođenie, care bani să se deé la cămara Impărătéscă, iată s'au făcutū poruncile Divanului și cătră ispravnicii și vameșii din cinci județe ot peste Oltū, după raportulū d-tale, ca să fie următorī a lua dela rîmătorii ce vorū trece înlăuntru câte acei trei-deci creițari peste obișnuita vamă, dară deosebitū să dă d-tale poruncă și volnicie, ca să aibī a cerceta și pe cine veī dovedi dela venirea oștirilorū și până acumū, orī ispravnici județului, orī din zapciī, orī din vameși, séu verī cine că au luatū dela negustori de rîmătorī, orī acești câte trei-deci de creițari, orī mai multū, séu mai puținū, și peste poruncă au slobođitū nescareva rîmătorī, pe unii ca acei să-i apuci să împlinésca banii ce vorū fi luatū, ca să-i răspunđi la cămara Impărătésca». 1790, Aprilie 10.
Cod. No. XVIII, fila 89.

«Cătră d-lui vel. Vist. După reportulū d-tale vatașii de plaiū și Potecași carī prindū pe unii-alții, carī trecū peste plaiū cu lucruri cele oprite și furtișaguri, și cerū a avé slobođenie, cât vorū găsi asupra lorū să fie ale lorū, Divanu a datū respunsū la acésta, că pe cine va prinde să aibă a înșcința Divanului pe cine anume au prinsū și cu ce? și Divanulū va orăndui ce să iee vatașii și ce să iae potecașii, și întru acestū chipū să răspunđă d-lui vist. vatașilorū și potecașilorū i ispravnicilorū județului». Maiū 11.

Dela Divanulū Prințipatului țerii Romănesci.

«Pentru 12 buți cu vin și 12 buți cu struguri ale Radului Catană Brașovenului, ce au făcutū în viile séle, care le are aici în țeră, se poruncesce d-stre ispravnicilorū i vatașilorū de plaiū i vameșilorū dela schele, să aveți, a da voie ca să și le rădice și să le și trecă înlăuntru la Brașovū, fără de nici o oprire, după cumū slobođi au fostū Brașovenii în toți anii a-și trece vinurile lorū ne opriți, pentru care să aibă a-și plăti vama ca unū suditū ce este, după tarifă, câte vreī la sută, fără altă supărare, numai să grijiți, ca pe lângă aceste vinuri din viile sale, să nu ridice și altele de cumpăratū. fiind-că cu acésta se păgubesce venitulū vamei». 1790, Octombrie 29.

Enteberg, ghenerarū, Cozma alū Ungro-Vlahiei, Dumitrache Ban, vel Vist. Ioan Log., Constandin Știrbeiū, Marchelie.

Cod. No. XVIII, fila 300.

Preotul mahalali și vătășei aceia. ce se voru așeđa, să aibă datorie acum în grabă să dea catastihă de toți câți sunt șeđetori, anume, de când și cu ce negustorie, seú alișverisú, atâtú pámánteánú seú stréinú, însuratú seú ne însuratú?

«Să aibă purtare de grijă, ca pe tótă ziua a da în scrisú tãrgoveții la d-ta vel Aga și mahalagii la d-lui vel Spătarú, câți vorú veni de afară, ori páménteánú

«S'aú făcutú poruncă cãtră Ispravnicii din sud Prahova, că aú luatú Divanulú însciințare, cumú că în locú de a da mână de ajutorú vameșilorú a nu se pricinui pagubă la venitulú cãmării Impérátesci, ei sunt pricină a nu puté face tãrgú, că descarcă mărfurile și iaú carele și vitele, și li se poruncesce a se pãrasi de acestú felú de urmări, áncă să deé mână de ajutorú vameșilorú după ponturi și catalogú la venitulú vãmii, că vor fi învinováțiti a rěspunde paguba ce li se va pricinui». 1790, Aprilie 17.

Cod. No. XVIII, fila 101.

«Poruncă cãtră ispravnicii ot sud Oltú după jalba vameșilorú de acolo, cumú că mergéndú cu porunca Divanului la ispravnicí, ca să le împlinească banii dela începutulú anului până a se vinde vãmile și să și iae ispravnicii deciuială, următorí n'aú fostú a da banii și să-și iae ispravnicii deciuială, ci se află órânduítulú vameșú pãgubașú, de nu are cu ce rěspunde sferturile la cãmără; aú mai făcutú vameșii arětare, împreună cu preoții i órășenii și toți locuitorii dintr'acelú județú. cumú că d-lor ispravnicii i zapcii d-lor aú datú poruncă de aú oprítú tãrgurile, după cumú arėtá vameșii unú rávașú a lui Mihalache Mardagiu zapciulú plășii Vedii, în care scrie, că negreșítú să trimiță parola de erí, că apoi embodisesce tãrgulú; jalba lorú ránduinduse la d-lui cãmínaru Hagi Moscu, ca să însciințeze Divanului de este vre-o poruncă pentru oprirea tãrgurilor, și însciințeză, că acumú nici o poruncă de a se opri tãrgurile nu este, fără numai cândú era turci, pentru reutățile ce făcea în țeră, era poruncă dată a fi oprite tãrgurile de pe la vale, iarú acumú fiindú liniște de turci, nici o poruncă nu aú a opri tãrgurile. S'aú trimisú mumbașir a aduce pe acelú zapciú; osebitú s'aú mai jáluitú vameșii i tãrgoveții și toți locuitorii de acolo, cumú că zapcii și slujbașii de județú, cu nume de havaetú iaú câte o leiță și unú zlotú de pe la ispravnicí cu cuvintú de obiceiú, care aceste rele urmări fiind-că s'aú rádicatú încá din domnia mării séle Alexandru Vodă Ipsilant, Divanu le poruncesce, ca să se pãrăsescă de acestú felú de rele urmări, că de vorú mai face și se va mai însciința Divanulú, se vorú aduce și se vorú pedepsi». 1790, Iunie 10.

Cod. No. XVIII, fila 194.

Dela Divanulú Principatului țerii Románesci, cãtră ispravnicii ot sud...

«Se face dumnévóstră în scire, că în potriua obiceiului și privilegiului țerii a înțelesú Divanulú cum că unii alții aducú vinuri stréine de peste Dunăre și nici o vamă nu plătescú, care pentru acésta fiindú-că nu s'a datú nimulú vre unú pașusú de slobođenie, nici a avutú voie cinevași. de aceea se poruncesce dumnévóstră, ca să cercetați în totú județulú, și câtú vinú se va găsi aici în județulú dumnévóstră, stréinú, seú rachiú adusú din țera turcescă, să aveți a apuca pe aceia cu strínsóre să plătescă vama indoítú. Din cari banii dreptú ai

orî străinû, de unde aû venitû ? cu ce trebă aû venitû și la cine este în gazdă ? căroră acestora veniți de pe afară le va face dumnélorû cercetare după porunca ce aû.

«Dumnélui vel Spătarû să urmeze a avé căpitanî, zapciî de ispravă și cu străjari la podurile cele mari, la marginî, și la străjile drumurilorû, ce sunt

vămii să se dée la cămara Impărătéscă, iar îndoiala să aveți a o trimite aici cu însciințarea dumnévóstră în scrisû, și cu fôie anume dela cine și pe câte vinuri ? care o și așteptămû. măcar că se cădea acele vinuri i rachiuri să se facă controbontû, ca unile ce știutû a fostû acestû obiceiû de oprire încă din zilele Domnilor, dér de acéstă dată a făcutû Divanulû miloserdie cu dênșii și aû lăsatû a plăti numai vama îndoită, iară după acésta în urmă de vor mai veni și alte vinuri și rachiuri străine, să aveți dumnévóstră a le face controbontû pe tóte fără de a nu aștepta a doua poruncă, și luându-le în scrisû, numai decât să dați scire Divanulû, ca să se vinđă și să se dea banii la cutia milosteniei de obște ; așiđerea și pe acei, cari, prin mijlocirea lor, se vor slobođi acele vinuri, să-î arô-tați, ca și ei să se pedepséscă și să se străjuiască, dér să aveți a însciința la toți de obște, făcendû porunca acésta cunoscută fie-căruia, că sunt oprite vinurile i rachiurile străine a veni în țéră, precum a fostû obiceiulû ; de care măcar că s'a datû strașnică poruncă și la dumnélui vel Spătarû, ca să întăréscă paza marginilorû, dér și dumnévóstră să aveți grije de acésta. Așiđerea se poruncése d-vóstră, ca să dați în scire vâtașilorû de plaiû, i vameșilorû mărginenî, cum și căpitanilorû, ca fără de pașusulû meû, al feldmareșalului-leitnant Baron fon Entenberg, nici vinû, nici vite, nici zaharea, nici de ale mănăcării, orî de ce, să nu iasă din țéră, și tóte acelea ce se vor găsi fără de pașusulû meû, să se iae controbontû și să se arete». 1790, Noemvrie 1.

Entenbergh, gheeneralû, Filaret Rômnicéanu, Dumitrache Banû, Ioan Logof. Marchelius.

Cod No. XVIII, fila 303.

«Asemené poruncă s'a făcutû și cătră căminarulû Moscu, ca să găséscă pre toți cei ce aû adusû în Bucuresci vinuri străine, să-î apuce cu stuinsóre, și după ce va lua dela dênșii vama dréptă, care să se dée la cămara Impărătéscă, să-î apuce să plătéscă îndoiala, pentru care îndoială să reportuiască Divanulû anume de câți bani sunt, iar de acum înainte de vorû mai veni alte vinuri să se iae controbontû pe séma cutiei milosteniei obștei. Așiđerea s'aû mai însciințatû pe la tóte marginile, ca nici vinû, nici altă zaharea de ale mănăcării să nu iasă din țéră fără de pașusulû escelenții séle ghegenerului, ci darû să dá în scire și d-le de acésta». 1790 Noembrie 1.

Cod. No. XVIII, fila 304.

La boerû epitropî pentru vinuri și rachiuri străine ce se vorû mai aduce să se iae controbontû pe séma cutiei.

«Pentru cei ce de aici înainte vorû aduce vinuri și rachiuri străine, din țéra Turcéscă, în urmă după însciințarea aceștiî porunci, s'aû făcutû hotărîre, ca tóte acele vinuri i rachiuri să se facă controbontû și vinđendu-se. banii lor să se

alătura, cari să privegheze neadormiți ziua și noaptea, să raportească de toți cei ce voru eși din Bucuresci, unde mergu și cu ce trebă? cari acei toți căți voru eși din Bucuresci, ori slugi, ómeni boieresci, ori alți ómeni, veri ce felu, să aibă răvașul d-lui vel Spăt. câtu și de cei ce voru intra, de unde vinu și cu ce trebă? care de aceștia toți pe fie-care séră să raportească dumnélui vel Spătaru cu catastihă la Escelența Sa Generalulă, iar fără de răvașu pe nimenea să nu lase a eși din Bucuresci afară.

«Dumnélui vel Spătaru și dumnélui vel Aga, după datoria ce aú, atâtú ziua câtú și nóptea să ámbles prin târgu și mahalale, străjuindú pururea cu priveghere, câtú și toți zapcii dumnélor, mari și mici, cu ómenii lor din preună, cercetándú pentru cei cunoscuți, cât și pentru cei necunoscuți, făcéndú cercetare tot-d'a-una, cu mare luare aminte pentru d'alde acestú felú de ómeni.

«Dumnélui starostea de negustori, cu cei 24 de negustori, să aibă datorie cu negustorii și cu rufeturile a străjui nóptea pentru prăvăliile lor, orânduindú din tóte rufeturile pe rândú cu strajă, ca să nu se întemple vre-o primejdie de focú, ori din felinare, séu din uscăciunea ce este, séu din altă întâmplare.

«Toți prăvăliașii, atâtú mari și mici, pe la prăvăliile lor, câtú și se aibă tocióri și putini pline cu apă tot-d'auna, care pentru acésta, cum și pentru felinare, cu priveghere să aibă purtare de grijă d-lui vel Aga, după cum din începutú a fostú acestú nizamú obicnuitú, și pe care va dovedi că n'are putină, séu tocióre plină cu apă, îndată *ridicându-lú la grosú*, să-lú aréte la Escelența Sa Generalulă, ca să se pedepséscă pentru nesupunerea lui; cum și pentru ogeaguri datori sunteți de obște a griji de curățenia lor.

«Toți boierii mari și mici, parte bisericéscă, séu mirenéscă, *până la trei césuri de nópte să ámbles fieși-care* la tréba sa, iar dela trei césuri să nu mai ámbles nimenea, iar carele nu va urma, se va pedepsi la închisóre, însă dela unú ciasú să ámbles toți cu felinare.

«Fiindú-că la cafenele se face adunare numai de ómeni străini și netrebnići, și este și foculú ce arde într'ensele necontentitú lucru de primejdie, găsimú cu cale să se închiđă tóte cafenelele și să stée închise o lună de țile.

«Dumnélor, boierii zapcii, după cercetarea ce voru face apururea, pentru cei cu ipopsie și bănuială, numai decát pe care voru cunoște în vre-o bănuială să-í aréte Escelenței Séle Generalulú și cu grabă să urmeze a-í și scóte unde va fi orânduitú.

«Dumnélui vel Spătarulú să aibă datoria a pune pe mahalagii de pe margine ca să închidă cu gardú tóte drumurile și locurile deschise, unde nu sunt

dée la cutia de milostenie, ca unile ce și mai înainte aú fost oprite, și aú călcatú obiceiulú și prevelegiulú țórii și porunca Divanulú, afară din vinurile ce aú apucatú de aú adusú până acumú, la care aú făcutú Divanulú milostivire de le-aú lăsatú ca să plătescă vama îndoită, din care vama dréptă este a cămării Impărătesci, care acéstă hotărîre s'aú însciințatú și la ispravnicii județelorú pe afară, și li s'aú poruncitú să se urmeze în faptă, ci dér și d-stră să aveți a griji, ca să aflați vinurile i rachiurile ce se voru mai aduce în urma poruncilorú acestora». 1790, Noembrie 1.

Entenberg, ghenéralú, ot. Rómnic Filaret, Dumitrache Ban, Ioan Log. *Marchelie*.

străji, pe care esă din Bucuresci, ca să nu rămăe mai multă locă slobodă, decât acolo pe unde sunt străjile. care la acésta cu mare străjuicie să facă strînsóre fieş-căruia, ca în grabă să se închidă tóte marginele Bucurescilor de jură împrejură.

«Pentru marchitanii şi soldaţii ce se află risipiţi în Bucuresci, şedendă prin mahalale fără de nici ună cuvântă, să bine-voescă Înălţimea Ta, a da poruncă, ca să se ridice aceştia toţi să éasă la lagără, séu să se dée voie şi porunca Escelenţei Séle feld-mareşal-leitnant Baron von Entenberg, ca să-i ridice să-i scóă pe toţi la lagăre. Fiindă-că catanele au începută de strică şi sfărămă gardurile acele ce sunt în préjma Bucurescilor, la vii, i grădină, care acestea sunt pentru o pază şi oprire de intratū şi eşitū din năuntru politiei Bucurescilor, la ómenī răi şi furī de vite şi de altele; ne rugămū Înălţimei Tăle să bine-voescă a da poruncă strajnică, ca să nu strice acele garduri, fiindă, cum đicemū, pentru a politiei străjuire»(1).

Cu tóte măsurile excepţionale luate, justiţia continuă a se da în Divanū şi în Departamenturī.

Puţine prefaceri în personalulū Departamenturilorū aflămū sub Austriaci. Ei nu lasă pre toţi boşerii ce-i află la intrare, dér remănū mulţi neschimbaţi. În Februarie 1790, «prin pitacū s'a orînduitū judecătorū la Departamentū Sărd. Dumitrache Brezoianu, în loculū Clucerulū Istrate Creţulescu»(2).

Cu deosebire a şinulū Coburg să favorizeze pre unulū din judecătorii Departamentulū, cu numele Saul. Acesta a motivatū următoarele trei acte :

«Cătră Comisia Visteriei, că alaltă-erī s'a făcutū poruncă Divanulū cătră Comisia Visteriei pentru dumnélui Paharniculū Saul, ca până la Martie 1 să i se dée pe patru luni trecute câte talerī 40, iar dela Martie de când au intratū la judecătorie să iae câte talerī 150. Dér fiindū-că Înălţimea Sa pré Înălţatulū Prinşip a bine-voitū şi prin orderū cu hotărîre poruncesce ca dela đī antéiū de Noemvrie să i se dée léfă deplinū câtū unū Divanistū, care i s'a şi orînduitū câte talerī 150, trebuie să urmeze întocmai. Şi poruncesce Divanulū ca din veniturile Visteriei şeriī să dée câte talerī 150 dela đī antéiū de Noembrie şi să orînduiască pe Sraf ca astăđi să-i dée negreşitū şi cu cartea acésta şi cu orderulū Inaltulū Prinşipū se va şinea în sémă la socotială . 1790, Martie 15.

«După Orderulū Inaltulū Prinşipū s'a făcutū poruncă cătră Comisia Visteriei. pentru Paharniculū Saul, judecătorū dela Departamentū, ca să aibă léfă ca şi boşerii Divanişii, şi din điuva d'antéiū a lui Noemvrie 1789, până la sfîrşitulū lunii lui Fevruarie să i se dée ceea ce i se face, pentru care Divanulū orăn-

(1) Cod. No. XVIII, fila 241—242,

(2) Cod. No. XVII.

duesce pe lună câte tal. 150, adică tal. 60 ai judecătorei și 50 ai nomocratorului și tal. 40 prisosă după orderul Inaltului Prințipă; dér fiindă-că léfa judecătorei și a nomocratorului până la sfîrșitul unei lui Fevruarie, s'a datú celorú ce au slujitú, rămîne a i se da dumnélui dela Noemvrie până la sfîrșitul lui Fevruarie câte tal. 40, iar de acolea înainte pre ceste-l-alte luni până la sfîrșitul lui Aprile fiindă-că a luatú câte tal. 110, să i se dée și acei tal. câte 40 și a i se urma pe fie-care lună, de acum înainte câte tal. 150, darea lefiú pe fie-care lună».

«Cătră dumnélorú boeríi epitropí, poruncă; după arétatea Paharnicului *Saul*, că a avatú mái nainte dela epitropie orándúială de i se da câte tal. 50 pe lună, fiindă-că Inaltul Prințipú voiesce a i se pázi acéstă orándúială, Divanulú nu a lipsitú a-í însciința». 1790, Maiú 8.

Avemú de înregistratú în privința Departamentelor acestora, noua lor regulare — mái uniformă cu deprinderile apusene, prin urmátórea:

Porunca Divanului pentru buna orándúială și nizumulú Departamentului.
In dosulú Anaforalei:

«Aceste raportuite de cătră dumnévóstră, făcéndu-se cunoscute la Divanú, s'a vėđutú că cu bună orándúială și cu cale este cererea ce face printr'acésta, și primită fiindú arétarea dumnévóstră, s'a și poruncitú a se pune tóte în lucrare, și s'a și rânduitú casá într'adinsú pentru a se căuta judecáțile, cu masă numai în mijlocú și cu scaune în prejurú, firă de patrí, séú láviți, precum și soldațií Impėrătescú de priză la úșa casei de juecată s'a rânduitú; pentru care se poruncesce și tuturorú zapciilorú Divanului, ca în vremea judecáței nu numai înși-vé să stați cu *sevasú* ce se cuvine și cu luare aminte la *isihie*, ci încă să fiți cu pr'vaghere și asupra celorú ce se judecă, ca să stée cu sífilă, și să nu se îndrăsnescă nimenea a cuvėnta nimicú până nu se va întreba de judecátóru și se grăiescă numai ale judecáțií, și deosebitú să aveți a rândui pe tótă đina câte unú zapciú de cei mici, ca să stée afară la úșă împreună cu soldațií cei rânduiți, carele să fie dótóri a sloboți intrarea în lăuntru numai acelora ce vorú fi trebuincioși și cu pricină vredeică, iară altú pe nimenea să nu lase a intra în lăuntru fără trébhă, iară când óre-cine nu se va aréta cu supunere și nu va fi urmátóru poruncií, ci se va obrăsnici nepázindu-se orándúiala ce se cuvine, pre unulú ca acela dumnévóstră boeríi judecátóri aveți a-lú aréta cu Anafora în scrisú»(1). 1790, Ianuarie 28.

Avéntulú ce ie influința Austriacă în urma intrării oștirilorú cu Coburg în Bucurescú, este atâtú de mare, că până și negușitoríi Austriaci căuta, la umbra acelei înriuriri, a se impune Románilorú, până la abusú. Nu unú casú avemú, ci numeróse, când vedemú

(1) Cod. No. XVIII, fila 21.

negustori și meseriași români dați afară din propriile loră prăvălii, ca să se instaleze în acele sudii austriaci.

Iată unŷ raportŷ alŷ Divanului cătră «pré Inaltulŷ Prințipŷ» prin care, în 8 Februarie 1790 constată această invaziune de marchitanŷ Austriaci în proprietățile Românilorŷ:

«Istrate Islicarul de aici din Bucuresci, aŷ jăluitŷ divanului, că în prăvălia unde-și lucra meșteșugulŷ sŷu de-și scotea hrana cea din tŷte țilele, noué sŷeptamăni de când aŷ intratŷ unŷ marchitanŷ cu niște marfă de Bécs, prăvălia nu este a lui Istrate ci o are luată cu chirie, aŷ datŷ și bani jnmătate înainte, aŷ cheltuitŷ și taleri 10 de aŷ dres-o, altă prăvălie nu mai are ca să se pŷtă chivernisi, cinci soldați împăratesci ține în casă, cu lemne, cu luminări și cu alte trebuinciose; Divanulŷ după jalba lui aŷ poruncitŷ d-lui vel Agă, ca să facă pe acelŷ marchitanŷ să éasă din prăvălia jăluitorului; d-lui Aga însciințéază Divanului, că trămițendŷ de-a chiama pe acelŷ marchitanŷ, nici aŷ vrutŷ să vie ca să stea față. Deci nu lipsimŷ a însciința Inălțimeŷ Téle de acésta și a aréta, că acestŷ jăluitorŷ datorია ca fieșce-care pământénŷ și o împlinesce, fiind-că ține cinci ostași împăratesci în casa lui. pentru prăvălia acésta elŷ plătesce chirie, când va fi scosŷ din prăvălie, ne avendŷ unde să-și lucreze meșteșugulŷ, urméză să fie lipsit și de hrana vieții; marchitanii aceștia se cuvine a-și găsi prăvălie să intre cu învoială, fiind-că facŷ alisverișŷ pentru folosulŷ lorŷ. Să bine-voiescă Inălțimea Mărieŷ Téle, ca cu luminata poruncă ori cătră d-lor cinstiții comandanți, ai părții ostășeșci, séu cătră d-lor zapciiŷ dregătoriŷ ai politiei, să scŷtă nu numai pe acelŷ marchitanŷ din prăvălia jăluitorului, ci și pe alți marchitanŷ, care asemenea ai intratŷ cu sila pe la alte prăvălii, precumŷ din jalbile stăpânilorŷ prăvăliilorŷ ce pururea daŷ la Divanŷ ne-amŷ adevărit, ca să rămăe slobodŷ ca să se hrănescă și sŷeraculŷ acesta»(1). 1790, Februarie 8.

Cătră Prințipŷ.

«Punemŷ într'acestŷ plecatŷ rŷportŷ jalba ce aŷ datŷ la Divanŷ Stefan Polc. ca să se védă de Inălțimea Ta; pentru care să bine-voesci Inălțimea Ta a porunci pentru acei marchitanŷ, că ori să se plătescă chiria după dreptate și așa să sédă să-și facă alisverișulŷ și câștigulŷ lor, ori se slobóză prăvălia jăluitorului să se pŷtă chivernisi cu alŷ séu (2)». 1790, Ianuarie 26.

Urmărirea contra amicilorŷ lui Mavrogheni și a conluptașilorŷ, cari i-aŷ rămasŷ mai lungŷ timpŷ credincioși, nu e una din cele mai

(1) Cod. No. XVIII, fila 357—358.

(2) Cod. No. XVIII, fila 341.

mică preocupățiunii a Divanului ocupațiunii Austriace, în decursul anului 1790 (1).

«După arătarea d-lui vel Log. Golescu s'a orânduită Mumbașir a strînge ravașele slujbașilor vinăriceri ca să se potrivescă catastihu spre a se vedé sfer-tirismosul și furțișagul ce au făcută slujbași. 1790, Ianuarie 22.

(1) *Carte ce s'a dată dela Divană pentru oprirea mărfa Turnavitului.*

Cătră starostea de Negustori

«Astă-đi au dată jalbă la Divană d-lui vistu Mateiu Fălcoian cum că l-a prădată Turnavitulă cu 17 pungi de bani și taleri 150, osebi de 50 pungi ce i-au luată domnul Mavrogheni, așiderea și căminariu Hagi Moscu au dată jalbă cumă că l'au jăfuită Dumitrache Turnavișu și cămărașul Iancu Mavrogheni cu taleri 2500, osebi de taleri 8000 ce i-au luată juvaeruri domnul Mavrogheni, și iarăși căminariu Hagi Moscu, au dată jalbă cumă că au oprită Dumitrache Turnavitul banii ai ciocănașilor dela Telega taleri 800 și ai ciocănașilor dela Slănic taleri 1200. Așiderea și Suitana Medelnicerésă au dată jalbă, cumă că are să iae dela Turnavitul taleri 4845 și bani 74, cu hotărîre de judecată, și au făcută cerere la Divană, prin jalbile d-lor. ca orî să deé făgăduința în scrisă Dimitrie Armașopolon comisionerulă Turnavitului, la care este marfa a Turnavitului trimisă, cumă că le va plăti acești bani, orî să deé poruncă Divanulă a se opri marfa Turnavitului după analagon sumei baniloră, și osebită de aceștia au mai jăluită și alți cumă că au să iae dela Turnavitulă, și au cerută dreptate și ajutorulă Divanului, unde viindă de față și Dimitrie Armașopolon, comisionerulă Turnavitului, la care se află marfa Turnavitului trimisă; s'au întreată ce respunde la acestea jălbi de pricină de bani ce să jăluescă numiți că au să iae dela Turnavitul, și au dată Divanului respunsă hotărîtă, că nici este vechilulă Turnavitului a respunde la pricinile lui, nici se amestecă la plată de vre-o datorie a Turnavitului; decî Divanul neputendă a izgoni pe cei ce dau jălbi și ceră dreptate, acumă cândă se află marfa Turnavitului aici, și fiind silită Divanulă a face îndestularea jăluitoților sau răspunsulă numitulă comisionelă ală Turnavitului, cumă că de vreme ce elă să lepădă și nu va să răspundă la jalbile acestea, să șcie că marfa Turnavitului este oprită, iar d-tale își poruncesce Divanulă, că îndată după primirea aceștii porunci să mergă la Armașopolon la care sunt 27 tencuri cu mătase ale Turnavitului, după însuși arătarea numitulă Armașopolon, care tencuri să le pecetlueșci cu pecetea starostiei și cu pecetea numitulă Armașopolon, comisionerulă Turnavitului, și făcendu-le tóte zaptă, să dai adeverință iscălită la mâile comisionerului pe atâtea tencuri pecetluite cu mătasa, cumă că le-ai făcută zaptă din porunca Divanului după jalbile numiților jăluitoți, și să ieș și d-ta adeverință dela mâile, comisionariului iscălită, pe atâtea tencuri pecetluite, cu mătase, ce sunt ale Turnavitului, care tencuri cu marfa să aibi a le pune la ună locă sigură într'o bună pază și păstrare a nu se strica, și a nu li se întâmpla vre-ună pericolonă, unde să stée poprite până se va face hotărîre pentru jalbile ce s'au dată asupra Turnavitului, și precum și se va porunci cu ală doilea poruncă a Divanului așa veți fi următoria. 1790 Maiă 17.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, Cosina al Ung. Vlah., Buzeu Dositeiu, Marchelie, Ioan Damaris, Manolache Grădiștén, Constandin Știrbeiu, biv vel Sardaru, Cod. No. XVIII, fila 105,

Puțină timp după acesta boierii se împacă cu Turnavitu și mijlocescă această poruncă nouă, din 5 Iulie 1790:

Poruncă către starostea de negustori pentru slobozenia Mărfii Turnavitului.

«Marfa Turnavitului, care după jălbile boierilor jăluitoari este oprită, fiindcă inșiși acei boieri jăluitoari au dat acum iscăliturile d-lor în scris la Divanul ca să se sloboadă, să aibă dară a o face totă teslimă în mâinile lui Arnașopolon comisionerul Turnavitului, carele au dat la Divanul adeverință sub iscălitura sa în scris cumă că au primit o totă întrégă precumă au fostă, care adeverință s'au pusă în păstrare la canțilaria Divanului lângă jălbile jăluitoarilor ce au cerut opirea aceștii mărfi și au primită acum slobozenia ei» (1). 1790 Iulie 5.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, Român Filaret, Ioan Damaris, Costan. Știrbeiu, Mateiu Fălcoian.

Nu numai în averea lor au fostă isbiți amicii nefericitului N' Mavrogheni, ci și în viața lor. Sub acuzare de «mare viclenie și de vindători de patrie», sunt spânzurați în August 1790, doi nenorociți foști slujbași Gheorghe Logofetulu și Cămărașulu Gheorghe Poliz (1).

(1) Două publicații și la Spătară și la Aga pentru doi inși ce s'au hotărîtu de spândurată, către ispravnică ot sud.

«Gheorghe Logof. și Gheorghe Poliz Cămărașu, prin corespondența ce au făcută cu partea vrășmașulu, s'au aflată pîrători următori de mare viclenie și vindători de patrie, după a căroră fapte judecata ostășescă i-au hotărîtu a se osindi cu pedepsa funiei, care judecată din porunca pré Inaltulu Priotipulu la 27 ale acestei luni, după calindarulul nou, are a se implini cu mai susă numiții; deci pentru pilda tuturor să aveți d-vóstră ispravnică a publicui acesta făcend-o sciută și cunoscă tuturor de obște». 1790, August 15.

Cod. No. XVIII.

Eată și alte două acte, unul urmărind o întrégă serie de slujbași ai lui Mavrogheni și al duilea de surghiunire din țără, a unuia din ómenii lui Mavrogheni:

Dela Divanul Prințipatulu țării Romănesci

«De vreme ce ispravnică, menzilari, taingii și sameși, ce au fostă la județulu Buzéulu în vremea Domnulu Mavrogheni, a căroră nume s'au insemnată mai josă inșiși s'au dovedită pe sine în Divanul cu căștiguri nedrepte și dobândi de măn-cătorii de pe la săracii locuitori, prin impliniri de rămășituri din rândueli ale Visteriei, luate din județ și împărțite între dênșii, fără de a le aréta la Visterie că le-au implinită, și prin alte felurimi de hoșii cu măsurături nedrepte zahare-

Dacă amicii Turciei și ai lui N. Mavrogheni, erau maltratați, surghiuniți când nu spânzurați, de Austriaci, erau ore mai bine tratați Români în genere din țera Românească?

lelor spre paguba și încărcătura săracilor și spre înșelăciunea și paguba societăților Visteriei țerei, dobândindu-se pe sineși, pe cari furțișaguri și câștiguri nedrepte, neputându-se învoi și a se împărți între dânsii, au cutezat să se îndrăsni de a eși și la marele Divan fără de nici o șială, unde s'au vădută de față relele urmări ale lor, ne tăgăduite de însiși acele câștiguri și hoții, tal. 7050, carele le-au luat mai jos numiții, cerându analogă dreptă a le împărți această hoție la toți tovarășii, și pe urmă, după ce dau Divanului această pliroforie și arătă de față această hoție a lor, facu într'adinsu învoielii și sulfure de împăcăciune întorcându unul altuia, care aceste urmări ale lor nefindă cuviință și cu cinste Divanului a le primi, se au ale trece cu vederea, după ce s'a făcutu de față vădutele și datoru fiindu Divanul a face pildă pentru alți slujbași și dregători, osândimă pe toți acești tovarășii de furțișaguri să dea din însuși acel câștig de tal. 7050 *una mie galbeni Imperătesci la cutia milosteniei săracilor de obște*, pentru care rânduimă zapcii pe ca atâtu pe acești ce sunt aici dintr'ensii să-i apuce cu strînsore să împlinescă dela toți acesta cu analoghie partea lor, câtu și pe Panait Slujeru, Vistieru Neagu și Sameșu Gheorghe, ce se află afară la Buzău, să împlinescă dela toți această mie de galbeni în sorocu de zile cărora nici un felu de priceuire să nu primescă, ci până la numitul sorocu de nu va împlini această sumă de galbeni, *să-i ridice pe toți în fiare, pe toți să-i aducă la Divan*; pentru care poruncesce Divanul și dumatule orânduitle zapcii Mumbașiră, de nu vei face împlinire să scii că te vei cunoște de nevrednic și vei fi cădută din orânduiala slujbei tele». 1790, Iulie 2.

Câștigurile ce au fieș-care după soco ăla Comisiei dela Maiu 14, 1790.

Taleri

- 2000 Stolniculă Răducanu ca tal. 500, răsura semiloră obicnuite ce au luată fără a nu eși din județu.
 1500 Ilie Cămărașul cu tal. 500, răsura acesteii semii, tal. 1000, luați din județu cu nume de a se cheltui la trebile județului și nu i-au cheltuită, bez tal. 300 duți Pit. Génet, ce a slujită la magazie.
 1000 Iamandi Căpitanulă
 1600 Hagi Ene.
 300 Panait Slujeru.
 250 Vistierulă Neagu.
 400 Sameșulă.
 7050

Alta. S'a făcutu volnicie cu mumbașiră să aducă pe Medelnicerul Ianache dela sud Dâmbovița ce a fostu ispravnicu în sud Vâlcea la létulă 1788, tovarășu cu Marcu Portarul prin scirea ispravniciloră, aici la Divană, ce să răspundă pentru arătarea ce a făcutu cătră Domnulă Mavrogheni atunci la fuga numitului Portară Marco în Sibiu, cum că a luat numitul Portară din județu tal. 13294 banii ai Măriei Séle, după care s'a pornit numitulă Domnă de a luat dela sudiiți Austricesci, taleri 9028». 1790, Iulie 5.

Cod. No. XVIII, fila 223.

Nu numai pe capul său nu era sigur nime, dar nici pe proprietatea și avutul său. Trebuie administrației Austriace, în Ianuarie 1790, casa de școală și de bibliotecă de la st. Sava? Școala încetă, iar biblioteca și muzeul didactic erau strămutate ori și unde (1). În localul școlii, Austriacii făcuseră spital militar. Dar nu se respecta mai mult proprietatea privată. Se dă afară din casele seclerului Otetilișanu, fiindcă convin casele lui Oberfervallerului spitalului din st. Sava. Pivnițele lui Lehliu și a seclerului Racovitză se deșertă cu sila spre a le ocupa Austriacii... (2).

Alta. «După jalba lui Dumitrache Sandagiul și după anaforaua dumnului vel Spătaru pentru închisoarea ce se află cu prepuere de bănuială pentru că el a fost și isgonit aici, ca un om al lui *Maurogheni* și în potriua poruncii pré Inaltului Prințipă s'au întors, s'au găsit cu cale de către Divan și s'au poruncit dumnului vel Spătaru ca să-l surghiunească de aici din pământul țării, trimițându-l cu paznici, de unde să nu mai aibă voie a se întorce, și se înscințeze și pe ispravnicii Focșanilor de a nu-l lăsa să mai calce în pământul țării; asemenea și pentru o muieră ce era în sălășluire fără cununie și ambla cu jălbi numind-l de bărbat, să grăiească pré sfântiei seclerului Mitropolit ca să cerceteze și să facă cuviincioasă îndreptare la acesta». 1790, Mai 24.

(1) «S'au dat porunca Divanului prin pitacu la d-lor boerii episcopii, după orderu ce au venit la Divan, ca să se deșerte o oda ce este în sfântu Sava Vivliotichi, fiind trebuincioasă a se pune într'ensa hainele bolnavilor ostași Impărătesci, să rânduiască d-lor un gramaticu cu știință de învățatură și cu *Andriu dascalul latină*, ca să facă catastih de toate cărțile anume, cum și de alte meșteșuguri ale învățaturii și să se așeze ori în măriștirea sfântului Gheorghe său în altă parte, unde voru socoti locu bun a nu se strica». 1790 Ianuarie 28.

Cod. No. XVIII, fila 14.

(2) După raportul d-lui vel Aga. ca după cererea d-lui Retmaisteru a i se da o pivniță să fie deponitoriu al spitalului dela sfântu Sava, au urmat porunca Divanului, ca ori pivnița din curtea ce veche să i se dea, său a paharnicului Lehliu, ci pentru pivnița din curtea ce veche au dat răspuns că este pentru altă trebă a spitalului de acolo, iar pivnița dela paharnicu Lehliu vedând-o i-au plăcut, dar au cerut și casele de desupra tote ca să ședă Oberfervallerul spitalului, în care case fiind că șede secleriu Otetilișan cu chirie, l-au făcut de au primit numai casele jumătate, și cere porunca ca să scotă culabalăcurile din pivniță și să șeli și secleriu în jumătate casele; s'au făcut răspuns către domnului vel Agă, că pivnița seclerului Racovitză nu s'au luat, căci are vinuri într'ensa, apoi ne arătând de sunt vinuri în pivnița Lehliului, cum și pentru a șede cu secleriu Otetilișan în jumătate casele, iarăș nu arată de s'au mulțamit și secleriu, ci să deschidă pivnița

În orașu nu mai putea resbate nime fără de a fi pungășit... Țăranul care aduce la Bucuresci de vânzare din produsul câmpului său, zaharele, lemne, legume etc. era dispoiatu de ele de către soldați, «*luañ dela ei cu deasila, cu hrăpire, fără de plată, dintre cele ce aducū de vëndare; dela alți iañ bani la drum, și așa nu-mai îi slobod de merg*»....

Numai în 5 Februarie 1790 Divanul isbutesce a dobândi voia să trimită la județe și la spătarul Aga din Bucuresci următorul ordinu pentru stărpirea acelor jacmăni austriace:

Publicații la 12 județe pentru cei ce facū rēutăți, celorū ce aducū de vëndare cele trebuinciose la târgū. Dela Divanul Prințipatulu țerii Romănesci. Poruncă către vel. Ispravnicū ot sud...

«Fiind-că de apururea vinū jalbī Divanulu, cumū că omeii ce arū fi viindū dela țeră cu lemne, la târgū, cu zaharele, legume și ori-ce de ale mândării se supără, se necăjescū, și se păgubescū de omeii rēi, și de către soldați, luându-le cu désila, cu hrăpire, fără de plată, dintre cele ce aducū de vëndare, dela alți iañ baui la drumū și așa îi slobodū de mergū, din care acēsta speriindu-se locuitorii, se embodisesc de a aduce cu tragere de iuimă cele trebuinciose la târgū de vëndare, și se priciunescē dintru acēsta și lipsă la obștea norodulu, cum și acelorū locuitorū ticăloșie; decī noi, pentru partea ostășescă, iată amū datū cu feld-marschal-leituant strașnice poruncī cu jurământū tare, cumū că pe cari din ostași se va găsi în faptă dintr'acēsta, pe unulū ca acela ilū voiū vedea întocmai ca pe unū hoțū drumașū, și după judecata ostășescă i se va orândui pedepsa luī cu mōrte, și comandații companiei ce nu va ținea în orânduială omeii sēi se vorū pedepsi și mai strașnicū, iar pentru cei-l-alți omeii rēi și hrăpitorū, cari supēra pe locuitorii ce aducū unele altele de vëndare la târgū, s'au poruncitū la d-lui spataru, la d-lui Agă, și la d-lui Armașū ca nișce zabiți ce sunteți să dēe tare poruncă zapciilorū d-lor de pe la margiu și de pe la răspanti și din lăuntru politieī, cumū și pe afară, în drumurile care intră la Bucuresci, să rânduiescā omeii de pază, ca să străjuiescā, de față și priu taină ascunși, cu priveghere mai vērtosū în târguri în lăuntru, și pe ori-care va vedea că se îndrăsnescū cu obrăzuicie a face *hrăpirea bictulu țeranū*, ori a-i face verice supērare, numai decātu să esă întru ajutorū și priudēndū pe acela și legāndulū, de va fi soldatū să-lū aducā la mine împrenuā și cu tacirulū luī, iară de un va fi soldatū să-lū aducā la Divanū, ca să-i facā cu pedepsa luī pildā la toți, iarū împotriviindu-se civeva-și la adncere. îndată fără alta să-i împușce. Decī se po-

și de vorū fi vinnri să însuciunțeze Divanulu și să cante altă pivuiță împrejurū, iar de vorū fi alte calabalcunri să le scōtă; iar pentru casă fiind-că arētā la Divanū d-lui Vist. Fălcoiaun, că numai trei odăi sunt drese în care șede cluceriū, iar douē odăi sunt stricate, ci să grăiescā clucern sēu cu stăpāun casii, ca să șe drēgā și acelē stricate, la care să dēe și d-lui ajutorū»,

runceșce și d-stră ca acestu Nizam, să-lu faceți d-stră cunoscutu și la toți locuitorii cei înfricoșați ca fie-care să se îndemne la drumulă și venirea lui, și când va fi supărată de cinevaș, să strige cu glasū mare la poterași și la paznicii zapcii să le mērgă întru ajutorū sū-i prinđu, și deosebī sē poruncesce și zapciilorū, căpitanilorū de poterași de pe afară, ca să fie și ei cu purtare de grijă pentru acēsta; care aceste porunci ce s'au dat la d-lui spătaru, la Aga, la Armaș și la d-tre, veți șci că le-amū făcutū eū feld-marschal-leitnant cunoscute și la partea ostășească ca să le șcie» (1). 1790, Noembrie 5.

Asemenea s'au făcutū și la spătaru Aga și Armașu, ca să privegheze în Bucuresci și pe la margini.

Aga orașului nu pōte apēra pre nimeni și nimica de oștenii Austriaci; nici chīar ruinele curților domnesci arse nu le pōte protege: Austriacii fură lemnulū, ferulū, desgrădescū curtea «cārora n'au pututū căpitanulū agiescū să le stē împotrivă»(1).

(1) «După poruca ce au datū Divanulū încă de când s'au arsū casele curții nouē, la dumnēlui vel Aga, ca să rānduiescā paznicii a nu se lua de cătră cinevași herulū, petrele, cărāmida și ori-ce din cele rēmase, au reportuitū Divanulū d-lui vel Aga la Decemvrie 11, cum că soldații lângă alte māruntae de fierū ce au luatū, de care au spusū de atunci și d-sēle cinstitulū comandantū, au luatū și o ușă de fierū; acum iarăși au reportuitū Divanulū d-lui vel Aga d-la 6 ale acesteī luni, cum că ostașii nemți au mersū la două grajduri ale curții despre vii, afară din cuprinsulū curții și le-au desgrăditū de jur-împrejurū de uluce, cārora n'au pututū căpitanulū agiescū să le stea în potrivă; pentru care nu lipsimū cu plecăciune a înștiința Inālțimeī Tēle». 1790, Fevruarie 8.

Dēr decă în orașe Austriacii dădeaū iureșū în avutulū și casele omenilorū, ce se urma pe afară, prin județe? Tēra mai era devastată și de așași dișii volintiri, cari, sub pretextū că sunt partizani ai Austriei, vagabondaū, prādaū, jăfulaū.... Insuși Coburg fu silitū a-și purta atențiunea asupra acestorū hoși, cari organisați în cete, cu steagū, nelinișteaū tēra întrēgă.

Așa, în 25 Ianuarie, 1790, Divanulū ordonă vel Spătarulū, să se ie la caraulū pre Radu Căciulă, Radu Hergheliegiu, Toder Moraru, Stan Drăgan, Voică Trăistarul și Gheorghe Vasile, foști «în slujba ostășească lângă Dumitrache Strajmaistru sin Mi-

(1) Cod. No. XVIII, fila 305.

halache, care după netrebnițiile lor s'aũ scosũ dela slujba ostășescă, să-ĩ pedepsescă cu câte 30 de toiage la tãlpi» și cu ocna pe tãtã viața la recidivă. Aceștia sunt trecuți la birũ ca pedepsă, și «vel Vist. va încãrca satele cu numele lor, «iar Dumitrache Strajmaistrulũ s'a datũ la spitalulũ Colței fiindũ bolnavũ»(1).

Alți 27 de voluntiri ai Majorului Stefani, pradă locuitorii din Dâmbovița. Aceștia sarũ cu toții și obligă pre Maiorulũ Stefani să deé zapisũ că din léfa acelor 27 de hoți — ȃșiș voluntiri, — va plăti cu încetulũ tãte pagubile. Divanulũ intervine în 28 Februarie, 1790, la ȃsulũ Maiorũ Stefani «ca unulũ ce iubescẽ dreptatea(?) și nu voescẽ a se ponoslui numele dumnélui, să facă îndestulare» la cererea celor cu zapisulũ (2).

Eatã unũ altũ casũ în care intervine Divanulũ cu raportũ la Principele Coburg, ca să se aducã la Divanũ unũ altũ voluntarũ hoțũ, *Hristea Bulucbașa*:

«Insciințãmũ Mãriei Tële pentru unũ Hristea Bulucbașa voluntirũ, ce se aflã în slujbã lângã Maiorulũ Nicola, pentru care jãluindu-se la Divanũ Spãtarulũ Hangerliu cum că este dëtorũ cu taleri 600. așis lerea jãluindu-se și unũ Gheorghe Boșneagul, că aici în Bucuresci l-aũ jefaitũ de totũ ce aũ avutũ asupra lui, aũ scrisũ Divanulũ la Maiorulũ Nicola ca să-lũ trimitã spre a se judeca cu davagiũ lui, cãud fiindũ-cã numitulũ Hristea de sineși venise în Bucuresci, aũ mersũ zapciulũ Divanului cu cartea ce era scrisã pentru dënsulũ de i-aũ arëtatũ chiamãndu-lũ să vie la judecatã, și ăntëiũ a ȃsisũ că va veni a doua ȃi însu-și la Divanũ, iar dupã acësta mergëndũ zapciulũ să-lũ chĩame, nu numai n'a vrutũ să vie, ci ăncã luãndũ cartea Divanului din mânele zapciului, cu înșelãclune, a încãlecatũ să plece; și cerëndũ-i zapciulũ cartea să i-o dea, el l-a și gonitũ lovindu-lũ cu scara calului și așia în silã a luatũ și cartea Divanului din mânele zapciului și s'aũ dusũ, nevrëndũ să dea nici o ascultare. Pentru care să binevoesci Înãițimea Ta a porunci să se aducã acestũ Hristea la Divanũ, ca să se cautã prin judecatã aceste jãlbĩ ce sunt asupra lui»(3). 1790 Ianuarie 30.

(1) Cod. No. XVIII, fila 10.

(2) «Dupã jalba lui Bucur i Neculae și Radul din Valea-lungã sud. Dâmbovița pentru 27 voluntiri ai Maiorului Stefani ce i-aũ prãdatũ și a luatũ zapisũ dela numitulũ Maiorũ, ca din léfa lor să le plătescã cu încetulũ; care l-aũ arëtatũ și la Divanũ de s'aũ vëdutũ, s'aũ scrisũ Maiorului Stefani, ca unulũ ce iubescẽ dreptatea și nu voescẽ a se ponoslui numele d-lui, se facă îndestulare de dreptatea lor». 1790, Februarie 18.

(3) Cod. No. XVIII, fila 351—352.

Maî înserămû în notă și altû documentû de acestă natură (1).

În 10 August, 1790, Divanulû căpătă învoire dela Coburg să ia măsuri mai serioase spre stârpirea hoșilororû și jafurilorû așia ȃșilororû ostași și voluntari Austriacesci.

Publicații la 12 județe și la Craiova pentru hoșii și făcătorii de răi.

«Fiindû-că într'acestă vreme de primăveră, mulți din cei nărăviți de mai din nainte la fapte rele, vor cuteza a cerca gândurile lor cele deșerte spre a se porni în hoșii, și răutățile ce era obicinuiți, alții din prôsta minte a lor, îndemnați de cei răi, socotindû să se folosescă cu agoniseli nedrepte, se vorû înșela la aceste netrebniici, cari pentru ca să amăgescă norodulû, să pôtă a-și sêvêrși relele faptelorû lor, se vorû și schimba în haîne ostășesci, spre a nu fi cunoscuți de hoși, iată ântêiû pentru ostașii cei buni spre a fi cunoscuți, Escelența Sa Feldmarechalul-leitnant, din porunca pré Inaltului Prințipû, aû datû nizamulû celû cuviinciosû scriindû la tôte tisturile ostășesci pe afară în țeră, ca ori-care din ostași, veri cu ce trebă ar fi orânduți în județû, să aibă dela comandirulû regimentulû adeverință la mâni iscalită, cum că este ostașû Impêrătescû, și cum că este orânduit sêu trâmisiû cu cutare trebă, spre a fi cunoscutû; iară carele se va găsi fără de dovadă în scrisû la mânilor, âmblândû după jafuri și fapte rele, cu pricină că este rânduitû la trebă, fără de dovadă la mânilor, pe unî ca

(1) *Hotărîrea ce s'au făcutû în dosulû anaforalei departamentulû de cremenalionû pentru Ștefan fecioru Bratulû a se trimete la ocnă, și alți doi a se slobodi pe chiezășii, cu porunca cătră boerii judecători de la acelu departamentû.*

«Câtû pentru Ivan Turculeț și Gregorie Geianu, fiind-că după arêtarea d-stră n'au pe nimeni Dovagiû, prin chiezășie vrednică, (că ori când se va arêta pe urma lorû vre-unû păgubașû să aibă a-lû da de față), să se slobodă dela închisóre, iarû pentru Ștefan fecioru Bratulû, măcarû că arêtați că nici acesta n'are pe nimeni Dovagiû, dară pentru acești feciori ai Bratulû destui pârîsi le sunt înșeși faptele lorû, ce de atâța ani până acumû, apururea n'au contenitû din jăcmâni și tâlharii, șciute de obște, precumû chiar și acumû la venirea armiei cu mijlocu că aû intrat volintiri la slujba impêrătescă, asemenea aû început rele urmări și tâlhării ale lorû, după cumû însuși dela comandirulû lorû aû luatû Divanulû înșciințare, că pentru aceste urite fapte, ca pe nișce tâlhari i-aû și izgonitû din comanda sa; dreptû acé divanulû porunceșce d-tale vel Armaș, ca îndată ce vei primi porunca acêsta, numai decâtû pe acestû Ștefan feciorulû Bratulû să-lû pornești cu grabă la Ocnă, ca să stee acolo în pedepsă, și fără de porunca Divanulû, nici de cumû să nu fie slobodû a eși». 1790, Martie 16.

Cod. No. XVIII, fila 61.

Poruncă cu Mumbașir cătră cămărașul dela Ocnă Telega, ca să pue în Ocnă pe Ștefan fecioru Bratulû, și fără de porunca Divanulû să nu-lû slobodă, dândû adeverință la mâna Mumbașirului că l'au făcutû teslimû. 1790 Martie 16.

aceia, au voie locuitorii să sară cu toții să-î prindă și cu pază să-î trămiteți dumnévóstră la tisturile ce vorú fi mai aprópe; decí de altă parte dumnévóstră să întăriți strejuirea și paza cea cuviincióasă în totú coprinsulú aceluí ținutú pentru hoți, orânduindú poterași într'adinsú la părțile locului cele trebuincióse, și la drumurí pe Polcovniculú județului cu toți poterașií lui, căpitanii cu slujitorii lor, cum și zaciilorú de prin plăși, să le dați porunci a priveghea de acésta, carí să facă totú felulú de străjuire cu toții spre a simți și a cunoște mai dinainte pe acei ce au cutezatú acésta și sunt porniți spre fapte rele, ca mai nainte să-î întimpine, nedându-le vreme a săvírși vre unú rău. Iar întâmplându-se a călca pe cinevași, ori la casele lor, séu la drumurí spre a-î jáfui și a le face vre un rău, numai decât profcacsască cu unú ciasú mai nainte poterașií și cu satele din preună, mare séu mic, să sară cu toți să-î prindă, să nu scape, séu de se vorú depărta să le iée urma și să-î puneți în mână negreșitú, atât pe dênșii câtú și pe gazdele lor, căci hoți fără de gazde nu potú fi, și să-î trimeteți în bună pază cu ecsamenulú lorú aici; pentru care să și faceți cercetare în tot cuprinsul județului de arnăuți volintirí și depărtați dela comândile lorú, sêrbí séu și din pământeni, care ámbliá încunjurându-se prin județú, cu arme asupra lorú, ca să vă dée sémă cu ce trebuință este? de cine este orânduít? și cu ce dovadă în s risú la mânilorú? și pe acei ce-î veți găsi fără nici un căpătáilú și fără de trebuință cunoscută, ne știută și cu bănuială, să aveți a-î prinde și cu pază să-î trimeteți aici la Divanú cu însciințarea d-stră în scrisú, iarú mai vêrtosú pentru țigani ce sunt ámblátorí în țerá, ori domnesci, múnăstireșci, séu boeresci, să aveți a chiama pe toți vátavii lorú să le luați chezáșie bună dela mânilorú, ca să-și pórte grijă fieșcecare vátavú pentru toți cetáșií lui a nu cugeta la câtú de puțină hoție, și a se părăsi de năravurile lorú, căci pe lângă hoți și însuși vátavu acela se va pedepsi strășnicú; așíșderea și párcálabilorú, preoților de prin sate, și fruntașilorú orașeni de prin orașe să le dați în șcire și să le porunciți, ca fieșce care să grijască în satulú séu, séu în orașú a nu se afla vre-unú omú rău necunoscutú, séu gazdă de hoți; să aibă și datoria acésta, și pentru cei ce vorú fi în bănuială ori de hoți séu de gazdă de hoți, fără de a nu-lú trece cu vederea, să-lú dée în șcire la ispravnicí, că de se va dovedi în urmă, că din satulú și orașulú acela au eșit vre-unú omú rău, pe lângă aceluí hoțú va fi și párcálablulú în osindă; dreptú acé dară să grijiți fórté de acésta bună petrecere a locuitorilorú și drumețilorú, fără de grijă și temere de hoți și ómení rái, ca nișce deregători ai județului ce sunteți, căci veți fi vinovați când nu veți avé acésta purtare de grijă, mai vêrtosú că unii ca acești făcători de rău ne înfránați fiindú, s'au cutezatú în vremurile trecute și la ómení, oúteri Impêrâtești a face ucidere de mórte, și socotiți-vé când se va întâmpla una ca acésta în ce nevoie veți intra!» (1).

Acésta circulară e repetită sub o altă formă numai 2 zile după aceea, însă cu acésta de a doua circulară Divanulú ié, cu o dușoșie care tocmai bine nu-lú prinde, apêrarea țeranului și ordonă ispravnicilorú să le facă dreptate la jalbele lor. Dice Divanulú și aceea, că *«la orânduiala oblăduirei ce ne aflămú»*, adecă sub regimulú

(1) Cod. No. XVIII, file 97-98.

Austriacū, nu încape că pentru una și aceeași afacere Divanul să repete zadarnic ordinul ce dă după cum avea ispravnicii rău obiceiū din trecutū

Iată întregul actū :

Publicațiū la 12 județe, către ispravnici, pentru cei ce facū rău ostași, să-î înștiințeze Divanulū, cumū și la pricinile de judecări ori-ce porunci le vinū să le urmeze, iară să nu lase pe locuitorī să se întorcă în deșertū.

•Macarū că și alaltăieri prin cărțile ce vi s'au trimis dela Divanū pentru nizamulū hoților, s'au arătatū cumū că locuitorī aū voie să sară să prindă pe care din ostași vorū āmbra după jafuri și după fapte netrebnice, supărāndu-ī și necājindu-ī, fără de a ave la mările lorū pașușū și dovadā în scrisū dela mai mari comāndilorū, cumū că este orānduitū cu vre-o trebā; dară iată acumū într'adinsū să poruncesce d-stre, ca să aveți în grijā pentru unii ca acei ce se vorū găsi în județū fără de pașușū și fără de dovadā în scrisū la mările lorū, cumū că este rānduitū cu trebā, să-ī puneți să-ī prindā negreșitū, și să-ī trimeteți în pazā la tisturile ce vorū fi mai aprōpe; pentru că așia s'au și datū porunci la tōte tisturile ostășesce de pe afarā, încă și cei ce cu trebuință aū venitū să cērā dela ispravnicii județului trebuințele lorū ostășesce, iarū de sineși nu sunt volnici a supēra și a necāji pe locuitorī intru nimicū; pe lângā acēsta vē înștiințāmū de obște, că multe porunci pentru multe feluri de pricinī, judecări și de altele ce să daū odatā dela Divanū, d-strā ne urmāndu-le, ne sāvārșindu-le, se întorcū jāluitarī în deșertū, fără de nici o ispravā și fără de nici un rēspunsū, seū înștiințare dela d-strā, de li se pricinuescū cheltueli și trēpādū perđēnduși vremea lucrului lorū; așiderea și pentru alte trebuințe ostășesce și Nizamuri ale țērii, cāte douē trei rānduri de porunci vi se trimet pānā le puneți în faptā cu lucrarea, pentru care să șciți, că acestū rău obiceiū cu care ați fostū învățați, de a aștepta pentru o trebā cāte douē trei porunci, nu este acumū suferitū la orānduiala oblāduirii ce ne aflāmū, ci pentru ori-ce pricinā mare seū micā, porunca Divanului ce s'au datū o datā, are ași avē puterea și urmarea ei fără de a nu rēmānea josū, supuindū pe cei ce sunt îndatorați la acē hotārīre și poruncā a Divanului, a fi urmātorī fără de voia lorū, și mai multū să nu așteptați alū doilea și alū treilea poruncā, căci acē de al doilea poruncā să șciți că are a vē veni cu urgie și cu mare osindā; asemenea și pentru supērările ce se jāluescū locuitorī pe tōte țilele, că aū de către ostași, vē poruncesce Divanulū, ca fără de a nu lāsa pe sāraci să se trepede pe aici cu jālbī perđēnduși vremea lorū, să aveți d-strā Ispravnicilorū, ca nișce dregători ce sunteți cu datorie a ajuta pe locuitorī la pāsurile lorū, unde veți aūdi că aū făcutū veri-care din ostași vre-o supērare la vre-un satū, și aū luatū de sineși, ori vite, ori care, ori bucate, seū veri ce, să aflați pe acei ostași dela ce regimentū anume sunt, și cu grabā să înștiințați Divanulū, că într'altū chipū nu pōte face Divanulū zaptulū acela ce se cuvine, seū pedēpsa aceluī ostașū și implinire de dreptulū sāracilorū, cānd acei ostași nu sunt șcițiți și cunoscuți, și pe lângā înștiințarea de regimentu lorū, să aveți a înștiința Divanulū și pentru hrāpirile ce arētā jāluitarī că li s'au făcutū, cātū și ce supērare aū făcutū fieș-care, cu dovadā, fără de asuprire mai multū»(1). 1790, Aprilie 15.

(1) Cod No. XVIII, fila 112.

La 9 Iulie 1790 nouă circulară la cele 12 județe și la Divanul Craiovei i la d. vel spătaru, pentru volintirii ce âmbă prin județu fără nici o trébă, ci numai spre a jăfui. (1)

Totuși asemenea circulară n'au fostu de vr'unu realu ajutoru țerei, decă judecămă după faptulă că ele mereu se repetă.

O asemenea repetițiune găsimu în 1 Noembrie 1790. De astă dată Divanulă apelă la locuitoră să se înarmeze și să sară, ca să prindă *voluntari*, să-i desarmeze și să-i trecă ispravniculă peste hotarū în Austria, darū să nu-i lase a trece la Turci, oră la Ruși.

Dela Divanulă Prințipatului țerū Româneșci, cătră ispravnică ot sud.

«Fiindū că mulți arnăuți și volintiri ce s'au lăsatū din slujba ostășeșcă, mergū înarmați și călări prin țeră, fără de nici o trébă și prin târguri bulucū,

(1) *Publicați* la 12 județe și la Divanulă Craiovei, i la vel spătaru și la vel Agă, pentru volintiri ce âmbă prin județu fără nici o trébă ca să sară să-i prindă. *Dela Divanulă prințipatului țerū Româneșci.*

«In multe rândueli s'au arătătū că este porunca Mării Sèle pré Inălțatulū Prințipū pentru volintiri ce âmbă răzniți din comândile lorū înapoia lagărilorū, prădândū, jăfuindū și făcendū totū felulū de rēutăți, ca pe unii ca aceia cu orī-ce mijlocū se va putē să se desbere, încătū și voie s'au datū poterilorū, ca să-i prindă și să-i ducă la lagărulū celū mare; acumū dară fiind-că au luatū pré Inălțatulū Prințipū bună pliroforie, cumū că mulți omeni străini cu nume de volintiri se respândescū și âmbă prin tôte locurile, făcendū felū de felū de supērări, jafuri și alte netrebnice urmări, pentru care cu tōtă puterea pré Inălțatulū Prințipū se dă slobođenie la toți căpitaii, slujitorii, părcălabii și săteni, ca orī-unde se vorū afla acestū felū de omeni âmbândū fără de căpătăiū și prāvāindū, jăfuindū, făcendū lucruri tâlhăreșci, să sară cu micū cu mare să abată ca să-i prindă, și legāndu-i să-i aducă dreptū aici, darū de nu-i va putē prinde vii, să deē să-i omōre, încă de care cumvaș vor fi și nescari-va căpitani, tisturi Romāni, decī lorū să le facă asemenea ca unora ce se învoiescū dēnșii la urmări de fapte rele. Decī Divanulū vē poruncesce, ca să sciți atātū d-stră ispravnicilorū, cātū și la toți de obște să insciințați, că acestă voie au dat-o însuși pré Inălțatulū Prințipū, și negreșitū să pue în urmare porunca acesta fără de a nu se sfi nimenea de a face cu îndrăznělă silință să-i prindă pe unii ca acei, și legāndu-i să-i aducă dreptū aici, de care așteptāmū și respunsū cumū că s'au publicitū porunca acesta întru auđulū tuturorū de obște, atātū la târguri i orașe, cātū și la tôte satele județului». 1790, Iulie 9.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, Filaret Rōmnicēnu, Marchelic oficial Impērătescū, Manolache Grădiștēn, Constantin Știrbeii.

Cod. No. XVIII, fila 227.

care cei mai mulți sunt de alte țări și nu locuitori de aici din țera Românească căsătoriți, care de multe ori s'au întemplat a face hoții și jafuri și pôte negreșit și acum asemenea îndemnare să aibă, Divanul poruncește strașnic, ca pe uni ca acei ce au fost în slujbă ostășească găsindu-i în țera ămlându, arnăuți seú volintiri, să aveți a-i opri cu bine, seú cu sila, luându armele lorú cu puterea poterașilorú, a zapciilorú și a slujbașilorú de județú, seú la întem- plare de trebuință, când vorú fi mai mulți, să ridicați și ómeni din țera armați spre a-i duce și a-i scóte cu pază bună peste hotarú. unde să fie depărtați și dela óstea Rusescă și dela óstea Otomanicească, și mai vértosú a nu se puté împreuna între dênși, și după ce se vorú tráce peste hotarulú țării Chesaricesci, atunci să li se deé armele. ca să mérgă unde vorú vré, iar împotrivindu-se unii ca aceia a da armele lorú, nici a se lása ca să-i ducă. și nu arú vré ca să asculte la cuvintele cele bune, să li se metalirisescă și sila unora ca ace- lora; de care se cade și d-strá ispravnicilorú să deșteptați pe locuitori, și să-i povățuiți ca să fie silitori pentru folosulú și odihna lorú, spre a se înarma și ei și a sări, care cu arma, care cu ce va puté; așisderea să dați ajutorú unui is- pravnicú altú ispravnicú de alătura județului la prinderea unora ca acelora, de care mai nainte să dați șcirea locuitorilorú pentru venirea și trecerea unorú făcú- tori de rele ca aceia, făcendu-i cunoscuți locuitorilorú și când se vorú împotrivi, și nu va fi altú mijlocú a se prinde, să deé să-i omóre, ci darú așa să urmați»(1). 1790, Noemvrie 1.

Entenberg ghenărar, Filaret Rómnicén. Dumitrache Ban, Ioan Log. Marchelie.

Negreșitú că de asemenea fapte ale volintirilorú vagabonđi, ba chiarú și ale ostașilorú regulați, nu vomú face respunđetori pe căpe- teniile Austriace (2), darú nu mai puținú ele au fostú cauza de grele suferinți pentru țera, cumú se pôte înțelege și constata și din actele ce aduserămú mai susú.

Dreptatea cere să adăogămú încă, că multe din acele rele dom- niaú contra voinței capilorú oștirea Austriace, grație conivenței cu hoții și volintirii vagabonđi, a slujbașilorú naționali din județe. Că lucrulú așa este, se pôte vedé din următórea circulară ce Divanulú adreséză la toți ispravnicii:

(1) Cod. No. XVIII, fila 302.

(2) Și cu tóte aceste iată barem unú cazú în care acuzările se potú repurta la șefi și în care cazú Divanulú muntenescú avu meritulú d'a cuteza să cêră dreptate de la Coburg :

Cătră Prințipú pentru doi husari.

«Cu plecăciune înșciințămú, că ispravnicii dela Ialomița înșciințéză la co- misia visteriei și comisia înșciințéză Divanulú, că un domn căpitan Baron von Kereszti, de husari, trimițendu doi husari la țera unгурescă, la întórcere au mai venitú cu alți trei, aducendu haíne și alte calabalicurí și viindú pe la satulú

*Cărți la toate județele pentru hoții ce se prind, că s'au înscințat Divanul
că nu urmăz obiceul a-i trimite la spătărie.*

«D-stră ispravnicilor ot sud..., sănătate, vă facem în șcire, că luând Divanul înscințare cum că mulți hoți s'ar fi prinsu la acel județu dela venirea armiei încóce, unii cu vinováții de ucideri, alții căznitori de ómeni, furí de dobitoce și borfași, și d-stră prin mijlocirea de mituirí în slobodíți, precum acestea priciní s'au și cercetatú spre dovedire unele și s'au cunoscutú adevărate, și măcarú că sunt a vi se aréta d-stre una câte una aceste priciní de căți vinovați ați slobodítú și vorú fi să se cérá, darú până a se săvârși cercetarea acésta și a se pliroforisi Divanulú mai desovărsítú, iată dela Divanú vi se poruncește, să știți că orânduiala acesteí priciní a hoților curge ínstr'acéstú chipú, adecá: orí-ce felú de hoți s'ar prinde în județú, nu sunteți volnici a-i ținea mai multú de câtú trei zile la grosulú d-stre, orí ucigași fie, orí căznitori de ómeni, séu furí de dobitoce, séu borfași, iar a patra și sunteți datorí a-i trimite la Bucuresei cu examenu lorú, dreptú la d-luí vel spătar, după obiceiu, și d-luí are a-i da la cremenalionú și acolo aú a se cerceta și după canonele, după orânduiala pravilelorú are a li se hotărí pedépsa, după viná; ci darú acestea ce ați urmatú până acumú, să nu vă îndrăzniți a le mai urma de acumú înainte, și orí-căți vinovați vi se va afla în grosú, în ziua ce veți primi cartea acésta, cu orí-ce priciná de hoție, numai decátú cu examenulú lorú să-i porniți să-i aducá dreptú la d-luí vel spătar, și pe căți veți fi apucatú a-i slobodi cu mituirí, să-i prindeți și iarăși cu examenele lorú să-i trimeteți, până a nu răménea lucru să vi se cérá cu mustre, și de acumú înainte să vă feriți să nu se mai auđá la Divanú, că s'au urmatú fapte ca acestea, ci după cumú mai susú vă dicemú, orí-ce vinovați de hoție se vor prinde, după trei zile să-i trimeteți dreptú la d-luí vel spătarú, că ne urmându după cumú vi se poruncește, veți fi învinováțiți fără de cuvéntú de îndreptare; acésta și fiți sănătoși.»

Iacă și altú actú de așa naturá :

«D-stră ispravnicilor ot... sud Buzeú; aici la Divanú venirá cu jalbá Gheorghe Tunsoiu i Nica Marda dela Istrița sud. Saac, arétându, că unú călugărú, care este purtătorú de grijá pe moșia Istriți, a m-rú sf. Gheorghe, i-apucá pe ei și pe alți săteni din satulú lorú, să plátéscá talerí 213, paguba ce dice că s'au fă-

Jilava și întemplându-se masul acolo, aú apucatú pe Părcálabu satulú de i-aú dat doi locuitorí să pázéscá de strajá nóptea la carele în care era acele haine, pe care locuitorí peste nópte trimițendu-i cu caii să-i adape, diminéța aú pusú pricina că le-aú peritú din carú calabalicú, de talerí 35, și aú luatú din satú trei boi; acuma cei sêraci stápânií boilorú își cerú vitele lorú, ne fiindú nimicú vinovați și cerú ispravnicíi luminata poruncá a Înălțimii Téle, cătrá acelú căpitan de husari baronulú von Kereszti, ca să dé boii sêracilorú, ci să bine-voiascá Înălțimea mării Téle a sé da acéstá poruncá, căci ni sé pare că nu era cu cuvință să puná locuitorí să pázéscá de strajá, ci sé fi pusú cătane să pázéscá, care știú obiceulú, séu încaí să nu fi trimisú peste nópte cu caii să-i adape». 1790, Ianuarie 26.

Cod. No. XVIII, fila 346.

cutu de cătră o sumă de hoțomanî, cari la venirea armiei l'au călcatu și l'au prădatu, cu cuvântu că și ei au fostu atunci împreună cu acei hoțomanî la acé pradă, de care numiții jăluitorî arétă, că cu adevăratu de au și fostu împreună cu aceia, dară ei n'au luatū nimicū dela acelu călugărū, ce vorū fi luatū tôte cei-l-alti hoțomanî, și cumū că atunci la venirea armiei, prinși fiindū, au încăputū la închisorea d-strē, și după ce li s'au luatū de cătră d-stră tot ce au avutū asupra lorū, le-ați luatū și glóbă la 7 inși din satulū lor câte tal. 27 de omū și i-ati slobođitū și cerū acumū dreptate a nu fi apucați ca să plătescă acé pagubă de tal. 213, ca unii ce ei totū ce au avutū li s'au luatū de cătră d-stră și au datū și glóbă pentru vina lorū; deci știutū este Divanulū, că atunci la venirea pré puternicii oștirî aici în pământulū țării, prindēdu-se 43 de hoțomanî, cari jăfuisse pe mulți, s'au făcutū teslimū toți la închisorea d-stre, cu tôte orî-ce s'a găsitū asupra lorū, dādu-vi-se poruncă de cătră d-lui cinstitulū ofichelū împărătescū siniorū Marchelie, ca să stē la închisore până vorū veni toți pāgubași să-și iēe fie-care dreptulū seū dela acei hoțomanî și în urmă ați fostū înscințatū Divanulū, cumū că acei hoțomanî, spārgēndū grosulū unde i-avēși închiși, au scăpatū și au fugit, ci fiind-că acumū după arētarea jăluitorulū, se vede că d-stră ați făcutū înscințare divanulū ne adevărată, fiind-că nici au spartū de sine, ci însuși cu voința d-stre i-ati slobođitū, luādu-le de omū câte 27 de lei rușfetū, ca să-i lăsați, care urmare a d-stră este împotriva poruncii ce ați avutū, ca să nu-i lăsați până vor veni toți pāgubași, și fiind-că acēstă faptă a d-stră vē face tovarāși cu acei făcētorî de rele, dreptatea silesce ca Divanulū să hotārască pe d-stră a plăti tôte pagubele la orî căți pāgubași sē vorū arēta de acumū înainte jăfuiți de cătră acei hoțomanî, însă, care pagube arū putē să le dovedescă cu bune și vrednice dovedī, pentru care și se poronceșce d-stre, ca jăluitorilorū supērare nici într'unū chipū să nu li se facă, fiind-că ei au eșitū numai cu trupu din închisorea d-stre, și vina lorū s'au plătit-o la d-stră cu câte 27 de lei; ci darū așia să urmați negreșitū, că mai viindū și jăluindu-se, orî din pāgubași, orî ēnsiși aceștia, să știți că veți fi aduși cu trēpādū și după ce veți plăti pagubile, vē veți și necinsti».

Dumitrache Banu, Manolache Grădiștēnu, Dumitrache Log. Marchelie ofichelū Impărătescū.

Cod. No. XVIII, fila 20-24.

Și când fapte de asemenea natură se petrecū în tōtă țera, reacțiunea boierescă contra țeranilorū este în tōtă plenitudinea. Monastirile și boerii, neascultați sub N. Mavrogheni, cât privesce *claca* respiră sub regimulū austriacū, care dă aspre ordine, orānduindū *mumbașiri* să facă locuitorilorū zapcēlicū spre a se supune la tôte cele prevēdute de *ponturī* și de sigurū și peste ponturī (1).

1) Cetimū în cod. din timpū :

«S'au datū douē cărți ale divanulū M-rei Délulū din Sud-Dâmbovița, pentru locuitorii ce sunt șeđetorî pe moșiile M-rei, că nu urmēză datorilorū a-și face clasa și a-și da dijmă precumū și la cele-l-alte obiceiuri; s'au poruncitū la ispravnicii județului, ca după condică să-i supue».

Fi-va acéstă situațiune gré pentru țeranū, causa pentru care un întregū satū, Neculescī, din județulu Rômniculū Săratū, a fugitū din țera Muntenescă în munți Vrancei ai Moldovei (1), orī spionii ruși au îndemnatū la acestū actū pre săteni, ca să arete țerei Muntenescī, că Românilū e mai fericit sub administrațiunea muscălescă? Póte că ambele explicațiuni sunt bune.

Dar atunci și Coburg se puté felicita cu 30 de familii, cari emigrară din raiaoa Giurgiulu și cerură regimulu Austriacū locū de aședare în altă parte a țerei muntenesce. Acestū locū li s'a datū în județele muntene și fură și scutiți de biruri (2).

S'au făcutū cartea Divanulu cu Mumbașir, dupa anaforaua pré sfântiei, Părintelu Mitropolit, pentru locitorii de pe la moșia Gherghiții din sud. Ilfov, că nu vor să urmeze la obiceiurile și adeturile moșiei, porunciudū a le face și a le împlini tóte adeturile, și a-ī opri dela vânđarea viulu și a rachiulu.

(1) «După donē însuciuțării ale ispravnicilor ot sud Slam Rômnic și după reportul d-lui vel Vist, s'a făcutū răspunsū la d-lui vel Vist, ca pentru satulū Neculescī ce au fugitū în Moldova i pentru niște volintiri rusești ce trecū dincoce în pământulū țerii și facū stricăciuni, s'au făcutū rēportū la pré Iualtulū Priuțipū, ca să serie nude va socoti, cumū și pentru trei snte scânduri i 70 cosorovi, bună este urmarea ce-au făcutū și pentru căratul șăicelorū să facă silință, iarū pentru vitele ce i se cerū să dé la tăiat și să plătescă ocana pe parale patru arétă discoli, că nu se potū găsi, la acestū răspunsū dá Divanulū că și d-lor era datorī a nu lăsa să trecă vite din județulu d-lor în Moldova, căci boii împărătești acuma nu se potū aduce și să economisescă d-lor a nu fi lipsă». 1790, Februarie 25.

A mai emigratū și altū satū în Aprilie 1790, anume *Jitia*, cumū se vede în acestū actū:

«Răspunsū la Ispravnici din Slam. Rômnic: la însuciuțarea ce au făcutū pentru nuñ satū anume Jătia din plain Rômnicū ce au fugitū în Moldova la vornicia *Vrancii*, în țiuutulū Putui, care era postașū în Rômnic, care țiuutulū fiindū în stăpânirea Austriecescă, au scrisū esceleția sa genăral Feld-marschal-leitnant baron fou Enzenberg la Roman, ca să poruncescă a da acești ómeni, numai și d-lor ispravnici să cante a trimete fóie de numele lorū și ómeni de paza lorū la drumū spre a-ī aduce». 1790, Maiū 8.

(2) «Pitac cătră d-lui vel Vist pentru 30 familii ce au eșitū de Raiana Giurgiulu. căroro li s'au datū la mână luminatū senetū al Iualtulū Priuțipū pentru odihua lorū în pământulū țerii. aici, și fiind-că la locul ce cerū ei a se aședa, au socotitū Divanulū că nu vorū avé odihună, s'au trimisū la d-ta cu vătav de visterie ca să socotescă un locū în partea muntelu, la Prahova, séu la Dâmbovița a se aședa, și să li să dée și cuviinciosă carte cătră ispravnicii de apărare». 1790, Martie 13.

Nevoile și greutățile ce apăsaū pe țēră din cauza ocupațiunei străine și a rēsboiului nu împedicaū pe poporū d'a mai petrece, după deprinderile străbune, la ocasiunea sērbătorilorū bisericeī. Așa vedemū, că bucurescenī petrecū totū în balurī și mese cu Austriaciī, iarū și starea neguțitorēscă și cé de jos nu lipsescū a'și petrece pascele la jocuri și la dulapurī. Aceste din urmă nu lipsescū a se înființa cu anume voīe a Divanului (1).

Birurile și veniturile țērei se adună după obiceiū prin comisia Visteriei, în care este reprezentantulū Austriacū Raab (2).

Dămū în note acte relative la darea fumăritului pe 1790 (3).

(1) *Carte pentru Dulapū.*

«După obicei ce s'aū urmatū din vechime în toți ani, s'aū datū prin acēstă carte a Divanului slobođenie lui Bălaș Săraciul i Iancu Ciohodariul i Panait Bucsarū și lui Dumitru Căpitanu, ca să aibă voīe a face la Radul Vodă dulapulū celū obicīnuitū la serbătorile sfintelorū pascī ale Invierī Domnului ce ține trei țile de rāndū, pentru mīngăerea și privéla norodului de obște și pentru óreșicare agonisēlă și chivernisēla lorū, cu care se folosescū cu dela venitu acestui dulapū, pentru cheltuiala și ostenēla ce facū, urmāndu-se orānduiala acestui dulapū întocmai după obicei ce s'aū urmatū și mai nainte; pentru care se poruncesce și d-stră zapciilorū politieī, supērare să nu li să facă împotriva obiceiului, ci să fie slobođī». 1790, Martie 13.

Cod. No. XVIII, fila 75.

(2) După orderulū pré Inălțatului Prințipū s'aū făcutū pitacū la d-lui vel Vist, că s'aū orānduitū din preună cu cei-l-alți la comisia socotelilorū, d-lui cinstit Raab, ca să fie nelipsitū dela acēstă trebă». 1790, Februarie 25.

Cod. No. XVIII, fila 33.

(3) *Cartea ce s'aū datū la mâna fumariului, cu ponturī, dela cine are a lua fumăritū. Dela Divanulū Prințipatului țērī Romānescī.*

«Fiind-că slujba fumăritului din Bucurescī este venitū alū cămării crăescī, care s'aū vīndutū din porunca Mării Séle pré Inaltului Prințipū oblăduitorulū țērī la mezatū în Divanulū țērī, pentru care rēsponde cumpēratorulū aveturile banilorū pe totă luna la cămara crăiască și fiind-că aū jăluitū Divanului cumpēratorulū acēstīi slujbe, cumū că cei mai josū numiți nu vorū să plătēscă acēstū obișnuitū venitū al cămării, după datoria lorū, pentru prāvāliile și cărcimele cu care se negustorescū și își facū alisverisulū pentru folosulū și căștigulū lorū; s'aū datū dela Divanū acēstă carte, de volnicie la mânile cumpēratorului de fumăritū, prin care să poruncesce pentru fieș-care în parte să se urmeze pre-

Nu mai puțină continuă a se percepe și darea căminăritului deși

cumă să cuprindă mai jos: 1) Pentru sudiți, pentru marchitanii, pentru ovrei, câți dintrînși țină prăvălii de se negustoresc aici în lăuntru politiei Bucurescilor, ori prăvălii cu feluri i meșteșuguri, seú cărciumi cu vîndări de vină i rachii, toți aceștia sunt datori a plăti acestu venitū alū cămării, fără de nici o împotrivire, după ponturi și după vechiul obiceiū, și numai marchitanii și negustorii armiei, cari sunt la lagăre afară și-și țină prăvăliile lorū acolo de vîndū mărfurile la armie, acei aū a fi nesuperați de nimicū și în bună pace, dar în lăuntru politiei Bucurescilor făcendū alisverisulū ca și cei-l-alți prăvăliași ai politiei trebuie să plătescă obișnuiturile venituri ale cămării, cumă plătescū cei-l-alți prăvălieși ai politiei fără de nici o deosebire, pentru că nu potū a pretendirisi scutela cu nume de marchitanii și sudiți, cândū ei se negustoresc aici în politie, iarū nu la armie; pentru care se poruncesce d-tale vel Agă, să orănduiți zapcii harnici, ca cu ajutoru și dela d-lui plațmaiorū să facă împlinire dela toți acei de acestu venitū al cămării.

2-lea. Pentru câți cărciumari și negustori prăvălieși aū luatū cărți ale Divanului dela boerinași și dela alții ce aū privileghiuri de scuteli, fiind-că în privileghiurile și cărțile lorū scriū să scutescă drepte bucatele lorū, iarū nu ale altora străini dela aceste cărciume și prăvălii ce se vorū dovedi că nu sunt bucatele privilegiaților, nici cărciumele seú prăvăliile lorū, ci aū vîndutū privileghiul lorū la cărciumari și prăvălieși, să se iae acestu venitū alū cămării, și d-ta vel spătarū i d-ta vel Agă să dai fumariului tot cuviinciosulū ajutorū a se împlini dreptulū seú dela fieș-care cu zapciu orănduitū într'adinsū, afară numai din logofetū Divanului și ai Visterii, după anaforaua ce s'aū vîdutū la Divanū dela lét. 1783 Septembre a d-lor boerilorū Divanului țerii, întărită și cu hotărîre de judecată domnescă a Mării Sèle Mihaiū Vodă Suțul, aceștia câți se afla în slujbă, care slujescū cu deosebire diua și noptea în totă vremea ne lipsitū și fără de nici unū felū de rîndū, să aibă a scuti câte o pivniță, macarū a lorū, macarū străină, să fie în pace și nesuperață, păzindulise privileghiurile și la acele cărciume ale lorū să nu aibă a face fumarii nici o supărare.

3-lé. Pentru mănăstiri scrie la Ponturile Divanului, capulū 14 alū vîndării fumăritului, cumă că mănăstirile cele mari, după vechiul obiceiū, aū scutită câte o pivniță, care pentru acé câte o pivniță să nu aibă a face fumariulū nici o supărare, iarū pentru câte alte cărciume seú prăvălii vorū fi pretendirisindū a scuti mai multe, trebuie să aibă privileghiuri domnesci de milă deosebită, pentru care privileghiuri fiindū că atâtū de obște s'aū datū porunca Divanului încă de astă iarnă după venirea oștirelorū, câtū și însuși la ponturile de vîndarea vămilorū și a slujbelorū cămării, care s'aū publicitū de față în auđulū tuturorū, scrie la capulū 30 cumū că privileghiurile dela trei domni: Alexandru Vodă Ipsilantū, Nicolae Vodă Caragea și Mihaiū Vodă Suțul, fieș-care mănăstire arătându-le la Divanū să se întărescă cu cartea Divanului, și așia să fie păzite și urmate, urméză dară după cuprinderea acestorū ponturi și după orănduiala cé cuviinciosă, că câți vorū avé privileghiurile lorū întărite cu cartea Divanului, să li se păzescă, să fie nesuperați de fumăritū pre câte prăvălii seú cărciume le va fi scriindū cartea Divanului, iar care nu va avé cartea Divanului, să aibă a plăti, macarū mănăstire, macarū negustori străini ai companiei; dreptū acé să poruncesce d-tale vel Spătarū i d-tale vel Agă, după acéstă orănduială să urmați,

numai la orașe, cumă rezultă din actulă ce dămă în nota din 8 Noemvrie 1790 (1).

Birulă țiganiloră este de aprópe urmărită (2). Austriacilă reintroduseră

și să-ı dată ajutorulă celă cuviinciosă a se împlini dela fieș-care dreptulă fumaruluiă». 1790, Iulie 3.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, Cozma, ală Ung. Vlah. Dimitrie Ban, Ioan Damaris log., Manolache Grădiștén Biv. vel Vist., Constandin Știrbeiu, Mateiu Fălcoianu, Marchelie ofichélă Impărătescă.

Cod. No. XVIII, fila 216.

(1) *Dela Divanulă Prințipatulă țeră Romănescă.*

«Dela Divană aă venită jalbă dela tóte satele plăeșescă din Plaiă, despre Buzeu sud. Slăm-Rómnic, cumă că orânduitulă ce este cu slujba căminăritulă la partea loculă, în potri va vechiulă obiceiă, a cărțilă Divanulă și a ponturiloră de acéstă slujbă ce aă dată la mână, aă supărată și supără pe locuitoră de prin satele acestuă plaiă, ca să plătescă căminăritulă, cu pricină că aă plătită în anulă trecută ală Domnulă Mavrogheni, pentru care *fiind-că obiceiă aă fostă a se lua căminăritulă numai prin orașe și târguri, iară nič prin sate plăeșescă în plaiă, nič în satele cele-l-alte dela vale nič o dată căminăritulă n'ău fostă*, după care obiceiă vechiă și Divanulă urmândă aă dată la mână căminăritulă cărțilă cu asemenea cuprindere, anerisindă nedrepta urmăre ce s'ău făcută în anulă trecută ală domniei lui Mavrogheni și s'ău dată acéstă carte a Divanulă la mânilă tuturoră sateloră dintr'acestuă plaiă, să se apere acumă și tot-dé-una de slujbașilă căminărită, și pentru că aă făcută orânduitulă cu acéstă slujbă a căminăritulă estimpă urmăre în potri va vechiulă obiceiă a ponturiloră Divanulă, spre a jăfui pe locuitoră—se dă volnicie slugi Divanulă... să mērgă și prin silința d-loră ispravnicilă județului, după ce va împlini dela dănsulă totă inapoă ce aă luată dela locuitoră plăiași, apoi rădicândă pe aceluă căminărită ce-lă va găsi în plaiă făcendă supărare sateloră, să aibă al aduce la Divană; de care se poruncese și d-stră ispravniciloră ai județului să aveă a da șcire și celorl-alțilă tovarășilă căminărită în cele-l-alte plăși ale județului ca să se părăsescă de acestuă felă de urmărită, și să nu supere pe locuitoră de prin sate pentru căminărită, ci numai prin orașe și târguri să aibă a âmbila». 1790, Noemvrie 8.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, ot Rómnic Filaretu, Dumitrache Ban, Ioan Log. Mateiu Fălcoian, Marchelie.

Cod. No. XVIII, fila 310.

(2) *Cătră d-lui vel Armaș pentru birulă țiganiloră.*

«După orderulă pré Inălțatulă Prințipă, cumă că voiesce Măria Sé a sci câtă trebue să plătescă birulă cele treă felură de țigană, ad. rudari, ursari, și spălători de aură, și în ce vreme acēștilă bană trebue să se deă? care acéstă arătare o cere Măria sa până în treă țile, ci dară îndată ce veă primi d-ta porunca acēsta numai decâtă să răportuăscă Divanulă în grabă, care arătare să o facă după temeinice lucruri, adecă, după condică și catastișe pecetluite, că este să se reportuăscă Inălțatulă Prințipă». 1790, Martie 14.

Cod. No. XVIII, fila 56.

darea «cerăritului»; (1) nu este uitat de regim (2), agiulă aurului, forțându cursul galbenilor; Puțurile de păcură dela Câmpina fură

*Cătră vel Armaș pentru țigani de peste Oltă că s'au dată
subt stăpânirea dămcalui.*

«Măria Sé pré Inălțatulă Prințipă prin luminatu orderulă Măriei Séle dela cincă ale aceștiă lună, face șcire Divanulă, pentru țigani domnescă ce sunt trecuți în ținutulă Craiovei peste Olt, cumă că d-ta ai tótă voia a strînge dăjdia loră și aurulă din totă cuprinsulă Prințipatulă țerii Romănescă, și ca să nu să dée vre o zătignire slujbiă, de acea aă dată Măria Sé acéstă voie a trece zapcii d-tale și de cé parte de Olt, pentru care pricină aă poruncită Măria Sé și Divanulă Craiovei de a nu face vre-o zătignire ómeniloră d-tale de cătră veri-cine, fiindcă d-tale ți s'au dată tótă voia și stăpânirea țiganiloră domnescă, după cumă mai susă se cuprinde și este Măria Sé încredințată, că și d-ta vei face catastihă curată și vei pune silință de a găsi pe toți țiganii, ci încă și la vreme vei face împlinela dăjdiiloră cu rânduială, atâtă a baniloră câtă și a aurulă și după ce vei face istovulă 'lă vei și da la casa răsboiulă; ci dară nu lipsimă a arêta d-tale luminata poruncă Măriei Séle Inaltulă Prințipă pentru volnicia ce ți se dá, spre a fi însciințată, după care să faci urmare». 1790, Martie 29.

Cod. No. XVIII, fila 76—77.

(1) «După jalba Bițului negustor, chiezaș ce este a luminăriei de céră, pentru céră ce prin Ponturi este hotărită a da negustorii la luminărie, că cu pricină că n'au céră nu voră să-i dée nimică, și elă aă dovedită céră pe la negustori. număi i cere câte parale 70 pe ocă, s'au făcută poruncă la starostea de negustori, ca să mijlocéscă a-i învoi și a-i da acumă macară trei patru miă ocă céră din céră cé hotărită, că de nu voră urma apoi se va lua cu porunca Divanulă acestă alisverișă dela negustori». 1790, Martie 8.

(2) «S'au dată poruncă Divanulă la căminaru Hagi Moscu, pentru bani ce ia din vămă, să iae jumătate argintă și jumătate galbină, pe care asemenea să-i dée la cămara Impăratéscă, care acésta s'au făcută după orderulă pré Inălțatulă Prințipă». 1790, Ianuarie 25.

Cod. No. XVIII, fila 10-11.

«După luminatulă orderă ală pré luminatulă Prințipă, s'au dată poruncă la d-lui vel Vist ca tóte dările de bană ce să daă la cămara Impăratéscă, să se dée jumătate în galbenă și jumătate în bană de argintă, asemenea și d-lui să dée poruncă la ispravnică prin județe, ca ispravnică ce bană voră lua și voră trimite la Visterie, așa să-i trimiță, de care acésta s'au dată poruncă la căminaru Moscu, ca și d-lui cu bană din vamă așa să fie următoru». 1790, Ian. 28.

Insciințându-se Măria Sé pré Inaltulă Prințipă din jălbile ce i-au venită din tóte părțile, cumă că negustorii și locuitorii nu voră nici să iae, nici să schimbe galbenii în prețulă loră celă poruncită, strașnică poruncesce la Divană prin luminatu Măriei Séle orderu dela 25 ale lunei aceștia, ca să se facă publicație în țeră, ca cela ce nu va vré galbenii dreptă cincă florinți, câtă de puțină,

puse sub pază de soldați austriaci și venitul acestor puțuri — prin arendare — atribuită cămărei împărătesci (1), seü că proprietarii puțurilor fură rețușiionați de ea.

seü să schimbe, unul ca acela va fi osânditü pentru unü galbenü să dce altulü, și de-ı va fi marfa de mai multü prețü va fi osânditü să dce mușteriuului glöbă prețulu mărüi, ne fiindü cu cale a läsa pe negustori să căștigue îndoitü căștigü cu acestă urmare; deci Divanulü poruncesce d-stră să însciințați acestă poruncă prin tóte orașele i târgurile și satele aceluı județü, ca fieș-care să scie că celü ce nu va vré nici a lua nici a schimba galbenü întru acestü mai susü numitü prețü, hotărütü bine să scie, că se va osindi cu osânda acesta negreșitü, ce poruncesce Inaltulü Prințipü, de care să și aveți purtare de grijă, ca să aflați pe unulü ca acela ce nu va fi următorü, și numai decätü să însciințați Divanulü». 1790, Februarie 15.

Asemenea s'aü făcutü pitaculü Divanulü cătră d-lui vel Agă, pentru Bucuresci, cumü și cătră d-lui vel Vist.

Cod. No. XVIII, fila 27—28.

Publicați de la Visterie la căminaru Moscu, lu späturü, la Agü și la toți ispravnicü pentru galbeni, ca să se primescä la tóte dările câte taleri 5.

«Până acumü galbenii și în alte dăjdii a țerii aü urmatü și s'aü primitü la casa ostășască câte 5 lei și 10 parale, iarü acumü în țeră la obște nu se potü da galbenii mai multü decät taleri 5 și cămara nu suferé mai multü paguba acesta; se face d-tale în șcire, că din ȕiua dintăiü a lui Noemvre după călindarulü noü, galbenii în ori-ce felü de dare nu se va primi la casa ostășescă mai multü decätü taleri 5, precum nici casa nu-ı va da în mai mare prețü, pentru care se dă d-tale în șcire mai de vreme, ca cu acestă orânduială să urmez d-ta a primi și a da galbeni la cămara crăiască, de care s'aü datü în știre și pe afară la ispravnici, și la slujbași și la toți de obște». 1790, Oct. 8.

Cod. No. XVIII, fila 27.

(1) «Cumpărătorii ce aü cumpăratü estimpü vama dela Cămpina cu păcurile de acolo aü datü jalbă Divanulü cumü că la puțurile cu păcuri păzescü soldați și nu-ı îngăduescü a lua păcura ce este obicinuită a vameșilorü, pentru care fiind-că păcura ce iese dintr'acele puțuri peste orânduilele curții este venitü alü cămărei împărătesci, care s'aü vîndutü la mezatulü Divanulü, pentru care vameșii răspundü sferturile de bani aici la camera resboiului, să bine-voești Inăltimea Ta a porunci să se ridice acei soldați și să fie slobodi vameșii a-și lua păcura, ca să nu se pricinuiască nedreptate cumpărătorilorü vămii; așisderea jă-lueșce numitulü vameșü, că acolo la Cămpina i s'aü pusü șese soldați în cfartirü, pentru care se rögă Măriei Tële a se porunci la d-lui ofichelu ce este acolo la Cămpina spre a i se slobodi casa vămii de cfartirü, să potă căuta tréba și stringerea banilorü camării; pentru care nu lipsimü și de acesta a aréta Măriei Tële». 1790, Februarie 3.

Cod No. XIII, fila 356.

«Poruncă către ispravnicii din sud saac după reportul căminarului Moscu ca să siléscă pe stăpânii cei cu puşurile de păcura ale lucra cumă să cade fiindū trebuinţă de o sumă de păcură ce să cere la oştirii şi nu are de unde o împlini». 1790, Maiū 6.

Peste dările obicînuite, ţera mai plăti după găsirea cu cale a lui Coburg, o îndoită dare estraordinară, una în bani şi alta în natură. Ispravnicii fură orînduiţi să preleve şi să dé socotelii de aceste dări, sub pedépsă *militară*, precumū resultă din actulū ce dămū, unū raportū către Coburg, din partea Divanului din 6 Februarie 1790. Unū curiosū birū trecătorū fu şi acela alū adunărei din unele judeţe de brósce cu ţest(1).

Administraţiunea Austriacă este fórte energică în stingerea dărilorū acestora. Coburg impută Divanului la 15 Februarie 1790 (stil nou) întârşierea perceperii, iar Divanulū respunde aşia :

Cătră Măria Sé pré Înălţatulū Prinţipū dela Divanulū ţerii.

R E P O R T

«Cu plecăciune amū primitū luminatulū orderulū Înălţimei Séle, ce este datū dela Februarie 15 lét 1790, astăđi la şése ale nóstre de Februarie, întru care se poruncesce pentru ispravnicii judeţelorū, cumū că patru lunii n'au urmatū să trimiţă raporturile lorū şi socotelile cu isprava dărilorū ce s'au poruncitū în ţeră, adecă o parte în bani şi o parte în natură, pentru care îndată după priimirea luminatulū orderū, numai decăt s'au datū porunca Divanului către d-lui vel Vist. ca să trimiţă în grabă porunci straşnice la toţi ispravnicii de obşte, ca în soroculū ce porunceşci Măria Ta, de 14 şile, să trimiţă negreşitū reporturile lorū şi socotelile şi cu isprava dărilorū la Divanū, arătândū ispravnicilorū însăşi coprinderea luminatulū orderū alū Măriei Téle, că cel-ce nu va fi următorū nu numai i se va opri léfa, ci încă vorū cădea şi în pedépsă ostăşescă şi îndată ce vorū veni numai decătū le vomū arəta Înălţimei Téle». 1790, Fevr. 6.

Birurile ordinare se prelevau greū, nu numai din cauza lipsei de mijlóce a ţeranului, dar şi din cauza amestecului ostăşimei austriace. Acéstă lipsă este atât de evidentă, că Divanulū caută să urmeze, orī măcarū să împuţineze unele abuzuri ordinare la prelevarea

(1) «S'au datū poruncă la ispravnicii Ilfovului ca să găsescă 300 brósce ţestósa, séu să găsescă negustoru să le strîngă, fiindu trebuinţiose pentru unū obrazū şi cu plată bunnă se vorū lua.

dărilorŭ. Intre acésta era și *cercătura oeritului* și a altorŭ venituri. In 29 Ianuarie 1790 Divanulŭ a autorisatŭ pre vel Vist, după raportulŭ lui, ca să se vîndă la mezatŭ cercătura oeritului, însă cercătura să se facă numai asupra slujbașilorŭ *strîngendŭ rēvașele lorŭ, iar asupra locuitorilorŭ să nu se facă nici o cercătură, nici să-î numere oile, nici să-î cēră parale, măcarŭ cu orice felŭ de numire fiindu-le îndestulŭ locuitorilorŭ cele ce au pătimitŭ.*

Acéstă *cercătură* a oeritului se arendă numai cu 5500 lei pe 1790. Pentru a se face posibil prelevarea acestui venitŭ, Divanulŭ intervine la Coburg cu următorulŭ raportŭ, din 7 Februarie 1790:

«Inălțimei Tēle cu plecăciune însciințămŭ, că cercătura slujbei oeritului s'au vîndutŭ cu talerŭ 5500, și fiind-că cumpērătorii acestei slujbe au trebuințā de cinci lumnate porunci ale Inălțimei Tēle, să li să dé către comandirii ostirilorŭ, adecā o poruncă către Măria Sé ghenear Oros aflāndu-se în cvartirŭ la sud Ialomița, altă poruncă către d-lor comandirii ce sunt la cvartirŭ la sud Ilfov i altă poruncă către comandirii din sud Vlașca și altă poruncă către Măria Sé ghenear Horvath dela Focșani; în care porunci să se poruncescă de către Inălțimea Ta să nu se supere slujbașii aceștia de către cineva-și din cinurile ostășesci, ci să aibă voie a-și căuta slujba cercăturii de oeritŭ întocmai după cărțile Divanului și ponturile comisiei Visteriei, ci să bine-voesci Inălțimea Ta a porunci să li se facă lumnatele porunci ale Inălțimei Tēle»(1). 1790, Februarie 7.

Cod. XVIII, fila 353.

Desigurŭ că venitulŭ vămilorŭ mergē fōrte slabŭ în 1789-1790 din cauza resboiului și a ocupațiunei austriace. Esportulŭ de produse și vite (1) era oprit. Importulŭ încă primea restricțiunii numeroase. Nici chiarŭ cōse nu se putēu aduce în țērā fără anume permisiune, căci Austriaciŭ consideraŭ cōsele ca arme periculōse în m-

(1) Iacā un actŭ din care se vede cu ce grijă Divanulŭ oprea exportulŭ și alŭ cailorŭ

(1) «Inălțimei Tēle cu plecăciune însciințămŭ, că d-lor ispravnicii din sud Saac facŭ arētarea acésta: Că locuitorii din Transilvania cu pașușuri trecŭ din-cōce în țērā de cumpēră cai de pe la herghelii și după unde găsescŭ de i ducŭ înăuntru și dicŭ că sunt pentru trebuința împērătescă; pentru care arētămŭ înălțimei Tēle, că a fi acestŭ felŭ de cumpērătorii fără de scirea Divanului, pōte a se întāmpla multe pricinuirii și pe lângă aceia și alții de aici din țērā putemŭ dice că și pentru alisverisu lorŭ iară-și vorŭ cumpēra cai, cu nume că pentru trēba ostășescă facŭ și aceia strînsurā de cai, locuitorii fiindŭ supērāți de podveđi cu luarea cailorŭ cu luarea dobitōcelorŭ, cu a rēspunde poștile, și mai alesŭ

nile țeranului român și ale celorlalte de peste Dunăre. Iată un permis de import de cotoșe din Gratz:

Cătră Măria Sa.

«Constandin Grigoriu neguțătorul al țării de aici cere slobozenie a aduce dela Graz șapte buți cu cotoșe ce le are mai dinaintea tocmite de omul său acolo, pentru care fiind-că Divanul l'au pus de a dat zapisu aici la Divan cum că în altă parte nu le va scote, nici va trece câtă de puțin în țera turcescă, ci sunt de trebuința țării, iar dovedindu-se cu câtă de puțin că au trecut dintr'acea marfă aiurea să se pedepsescă cumă va fi mai greu, să bine-voesci Înălțimea Ta a-i da pașaport și slobozenie a aduce numitele șapte buți cu cotoșe» (1). 1790, Ianuarie 26.

«S'au făcut Pitacul la Divanul cătră căminaru Hagi Moscu epistatul vămilor a scrie la vameșu dela hotar pentru șapte buți cu cotoșe ce este să aducă Constandin Grigoriu pentru trebuința țării aceștia, ca să le sloboadă a veni, plătind însă vama ce obicinuită». 1790, Februarie 9.

Cred că același motiv explică și controlul vânzării ierbei de pușcă și a plumbului. De asemenea plumb și ierbă de pușcă fuseră confiscate dela Turnavitu, cunoscutul credincios al lui N. Mavrogheni.

«S'au făcut Pitacul dela Divanul la Februarie 7, 1790, cătră starostea de negustorii, după anaforaua starostii ce s'au cetit la Divanul pentru 532 oca plumb în 13 *lospe*, și pentru 732 oca iarăș plumb vergele într'o puțină, și pentru 40 oca ierbă de pușcă într'un buriu, și pentru 160 oca fisicuri testele ce sunt luate la starostie din magazia lui Chir Dumitrache Turnavitu, cumă că

împușinându-se nutrețul, cei mai mulți voescă a-și vinde caii ca c'ună cuvintă că n'au dobitoce să scape de podveđi. alții putem dice că avëndu rudenii său prieteșuguri cu din locuitorii ședători înăuntru, pot face vre-o mijlocire cu ceice se numescă cumpărători de cai împărătesci și fără a-și vinde dobitocele să și le trecă înăuntru la rudele și să scape de podveđile țării; ci dar de va fi cu puțință, bine este să se zăticnescă cu totul această cumpărătoare a cailor, ca să nu se pricinuiască lipsă de vite aici în țeră, iară de nu va fi acesta prin puțință, atunci face trebuință a se pune acesta de Măria Ta în orânduială, încunoscind pre Divan, de acești omeni câți cu adevărat și cu numele lor, sunt acei rânduși de-a cumpăra cai pentru trebuința împărătescă și fiesce-care câtă sumă de cai are poruncă a cumpăra și când se va întorce să fie iarăș prin scirea Divanului sciută suma de cai ce voră trece înăuntru. De acesta facem scire Înălțimei Telle și ne rugăm a se pune la bună orânduială de Măria Ta cu a nu se da pricinuiră de zeticniri aici în țeră la cererile trebuințe loră ostășesci ce să ajutorăză cu dobitocele acestor locuitori ai țării». 1790, Ianuarie 31.

Cod. No. XVIII, fila 353.

(1) Cod. No. XVIII, fila 347.

s'aũ găsitũ musterii ale cumpãra acestea, însã plumbulũ ocua pe banĩ 60, iarba ocua po talerĩ 1, fisicurile suta de testele talerĩ 14, ci fiind-cã pe acestũ prețũ nu sã implinesce lãfa ce aũ a lua Neferii, sã cerceteze starostea cu ce prețũ le vîndũ acei musterii, și de este îndestulũ acestũ prețũ la analogul vîndãrii, ca sã nu se dëe în pagubã și așia sã urmeze a le da, rãportãndũ și Divanului ce sumã aũ eșitũ, ca sã iae poruncã».

Lipsa de importũ era și ea mare. Nu mai era ferũ de ajunsũ în Bucuresci (1) și pentru trebuința podurilor se adusã din Roman. Acestã lipsã motiva urmãtãrile ordine din 22 Ianuarie 1790:

S'aũ fãcutũ poruncã la starostea de negustorĩ, ca îndatã sã cerceteze fãrte cu de amãnuntulũ în totũ târgu pe la toți negustorii unde se aflã ferũ de vîndãre, și la ori-cine va găsi, ori cãtũ ferũ, anume în grabã sã reportuiascã Divanului». 1790, Aprilie 18.

«S'a datũ poruncã prin pitacũ la starostea de neguțitorĩ, dupã orderulũ pré Inaltului Prințipũ, ca sã dë în scire la toți neguțitorii cã cei ce vorũ vrë a cumpãra ferũ sã mërgã, seũ sã trãmițã sã ridice dela Sibiũ, fiindũ îndestulũ, și dupã locũ are sã-lũ plãtëscã funtul... creițari seũ opt, ori-ce felũ de fierũ arũ vrë». 1790, Ianuarie 22.

Starea acestã de decãdere a comerțului nu se putë împutina, de sigurũ, cu ordine ca acesta:

«S'aũ datũ poruncã Divanului la ispravnicii ot sud Saac pentru târgu Gãjeni, Orlați cu Bucov, sã se silëscã ispravnici pentru stringerea târgurilorũ și pentru facerea obãrorelũ a nu se întãmpla pagubã vãmii ce este venitũ alũ cãmãrei împãrãtesci». 1790, Februarie 16.

Cod. XVIII, fila 27.

«S'a fãcutũ Pitacũ la starostea de negustorĩ, dupã luminatu orderũ dela 6 ale aceștii luni și dupã catalogu de o sumã de cãrți ce aũ datũ, care sunt de vîndãre, sã dëe de scire la toți de obște și care va vrë sã cumpere sã arete la cinstitulũ Ștaps auditorulũ, unde este sã se facũ mezatulũ acestorũ cãrți». 1790, Februarie 25.

Cod. XVIII.

Și acestã stare decãduțã a comerțului provine în mare parte și din cauza requisitiunilorũ de tãtã natura în folosulũ oștirilorũ de ocupațiune. Requisitiunile avëu a se face, ce-ĩ dreptulũ, cu *cislã*, pe județe și cu ore-care plãți minime. Acestã se vede din urmãtãrile

(1) Cod. No. XVIII, fila 22.

ordine ale Divanului, unul delă 25 Ianuarie 1790 și altul din 29 Ianuarie:

«După reportul d-lui vel Vist. pentru a mai avé locuitorii unde sunt ostași ușurare, cum și ostașii a nu avé lipsă de carne, s'au dat delă Divan răspuns d-lui, ca să poruncescă să facă cislă pe doué plăși la Ilfov, unde nu sunt ostași ispravnicii județului, la care să se dée totu felul de strașnice porunci, a nu găsi cine-va mijlocu de vre-o mâncătorie, fără de numai cislă să fie de cincideci de vaci și cei ce voru da vitele să-și iae peile și plată câte parale *trei pe ocă*».

După reportul d-lui vel Vist. pentru județu Buzeului, că nu mai are vite a se da la hrana oștirilor, până și vacile cu viței s'au tăiat, că să taie pe totă ziua câte 15 vaci, cum și pentru satele plaiului, i ungureni că nu pot a răspunde zahareaua în natură, s'au dat poruncă la comisia Visterii, ca să facă orânduială la vre-un județ, de vite, în puțină vreme până voru sosi vitele împărătesci, cum și pentru cei ce nu au a răspunde zahareaua în natură să o răspundă în bani și întâiu darea de bani să se dée pentru împrumutarea ce au făcutu Divanul prin zapis, și să se iae zapisul. 1790, Aprilie 29.

«După înscințarea ispravnicilor delă sud Teleorman și după reportul d-lui vel Vistier pentru vitele ce se mănâncă de ostași, ca se taie pe fieștecare și câte patru-deci vaci și până acum numai dintr'acelu județ s'au dat, au găsit și Divanul cererea ispravnicilor dreptă și reportuiera d-lui vel Vist. cu cale, spre a se da vite și din județul Oltului și s'au dat răspuns la d-lui vel Vist. ca să facă orânduială și la Olt de vite.

Deci: *trei parale pe oca de carne* era prețul ce se promité de Austriaci

Pentru tăierea vitelor requisitionate ast-fel, cât pe ce să se *requisitioneze* și măcelari români. A trebuit să intervină un nou ordin în 20 Mai 1790 ca să se împedice asemenea requisitionări (1). Măcelarii n'avéu voie să cumpere vite tinere pentru consumațiunea orașelor. A trebuit intervenirea unei jălbi a lor, din Aprilie 1790, ca să li se dée voie.

(1) «După reportul d-lui vel Agă că nu voru măcelarii a merge cu carne de tăiat la lagăre, s'au dat răspuns că de vreme ce aréță, că porunca este a nu face silă, ci de bună voie cine-va vré să mérgă, nu încape poruncă, nici orânduială a face». 1790, Mai 24.

«La jalba măcelarilorŭ din Bucuresci ce aŭ datŭ, cã nu ũ îngãduescŭ marchitanii ostãşesci sã cumpere vite tiuere, și d-lui vel Agã le face sicletŭ a fi carne la scaune îndestulã, sã rógã a avé voie sã cumpere vite cumŭ vorŭ gãsi; li s'aŭ datŭ poruoca Divanului, cã vite tinere nu sunt slobođi a cumpãra, ci d-lui vel Agã sã arete numele măcelarilorŭ cãți sunt adevãrați măcelari și sã li se facã cãrțile Divanului la mâni, spre a avé voie sã cumpere vite, ue mai supãrandu-i marchitanii cu luarea vitelorŭ, avënd și cãte un ostașii împreunã». 1790 Aprilie 17.

«Dupã însciușarea d-lui vel Ghiurgiu i s'aŭ făcutŭ rãspunsŭ cã fiesce-care regimentŭ are a griji pentru măcelari, fiindŭ orãnduitã plata lorŭ, ne fiindŭ țera datore, iarŭ de nu aŭ ómeni cu acestŭ meșteșugŭ s'aŭ scrisŭ la ispravnici Sãcuienilorŭ i Prahova, ca sã trimișã și sã slujescã cu platã dela regimenturi; s'aŭ datŭ poruncã și la d-lui vel Agã, ca cãți vorŭ vré din uegustori, sã mãrgã cu cele trebuinçioșe de mâncare la lagãrŭ ca sã vîndã cu folosulŭ lorŭ». 1790, Maiŭ 3 (1).

Dãmŭ în note o serie de ordine relative la requisitiunŭ militarã și la modulŭ cumŭ se prelevaŭ. Iatã însã unŭ documentŭ care probezã cã asemenea requisitiunŭ nu se facéu tot-déuna în modŭ regulatŭ și dupã o anumitã *cislã* (2), ci ca o adevãratã jãfuire :

«Dupã însciușarea ispravnicilorŭ dela sud Teolerman pentru ostașii ce trecŭ în susŭ și în josŭ, cã aŭ luatŭ dela locuitori și care și vite și fën și porumb și ori-ce aŭ gãsitŭ de l'aŭ mâncatŭ, încãtŭ s'aŭ speriatŭ locuitoriŭ, s'aŭ făcutŭ rãspunsŭ cã întru atãtea rãnduri li s'aŭ scrisŭ ca sã afle pe ostașii ce facŭ rœu, dela ce regimentŭ sunt, și cumŭ chãmã pe comandirii și tisturile acelorŭ regimenturi? și n'aŭ urmat'ó acésta, din care sunt vinovați, cãci din pricina acésta nici unŭ rãspunsŭ sevãrșitŭ nu potŭ lua, ci sã caute sã însciușeze uumele comandirului i regimentului, ca sã se scie spre a se puté face îndreptare și sã însciușeze dreptulŭ adevãrŭ cea ce s'aŭ luatŭ dela locuitoriŭ de ostași, iarŭ sã nu scrie vre-o minçiușã, cã vorŭ cãdé în mare urgie și se vorŭ scóte și din ispravnicie» (3). 1790, Aprilie 24.

1) Cod. No. XVIII, fila 125.

(2) «*Cislã* era mai multŭ o vorbã gólã, cãci se luaŭ dela unele județe tóte vitele. Iatã dovadã:

«Dupã însciușarea ispravnicilorŭ județului Ilfov și dupã raportulŭ d-lui vel Vist. pentru trebuința ce este de vite a se tãia la ostași din cvartirŭ dela acestŭ județŭ, cãci vite nu se mai gãsescŭ în județulŭ Ilfov, s'aŭ datŭ rãspunsŭ la d-lui vel Vist. ca suma ce va gãsi cu cale și în care județe va socoti din Dâmbovița, Argeș, i Saac, sã cisluiascã, care cislã sã o arete și Divanului». 1790, Februarie 19.

Cod. No. XVIII fila 31.

(3) Cod. XVIII, fila 113.

Și nu numai proviziuni în natură și vite se requisitionau. Morile particulare erau luate în serviciul manutanțelor oștirilor (1).

Lemnul la poduri pe căile de comunicațiune, se taie și se cară requisitionalmente. Ba chiar vase de plutire pe Dunărea, Olt se fabrică în același mod (2).

(1) *Cătră d-lui stolnicul Constandin Nenciulescu pentru cheltuiala morilor ce se face, unde se macină zaheréua Impăritescă.*

«După orderul pre Înălțatul Prințip, dela 3 ale lui April, pentru măcinișul zaherelilor ce se fac la morile de aici și ceru stăpânii morilor a nu rămânea de totu păgubași avându multă cheltuială și oium nu li se dă și că voesce Măria sa a aréta stăpânii morilor cheltuiala ce au la meremeturi și-și va lua plata, s'au făcutu poruncă către stolnicul Constandin Nenciulescu și către alți stăpâni de mori, ca să arete cu catastihă tótă cheltuiala ce au la meremetul morilor, arétându-se cuprinderea luminatului orderu întocmai». 1790, Martie 28.

Cod. No. XVIII, fila 79.

(2) «După orderul pré Înălțatului Prințip dela Martie 3, cumu că d-lui maiorul de Podari Hoembruc, aréta, că afară din 8 vase ce sunt făcute la Cășcióre s'au isprăvit și trei șeici din cele 12 poruncite și s'au pus și pe apă, și cumu că de aru fi fierul celu trebuinciosu s'aru isprăvi și celelalte până la sfârșitu lui Martie și cumu că fierul dela Roman ce s'au adus la Focșani este trebuinciosu a se aduce în grabă și cumu că mai face trebuință de lemne, de scânduri și de funie gróse ca să mai redée; de care poruncesce, ca ispravnicu județului Vlășcii celu din urmă celu află la Cășcióre, să facă gătirea cé cuviinciosă și se ducă tóte ale podului la locul celu orânduitu și să-lu și facă. Așșdere aréta Măria Sa, cumu că pentru acelea 12 șăici este trebuință de 220 de fulăi la lopeți, care trebuie să se dée din județu Vlășcii i al Ilfovului și cumu că să se poruncéscă armașului Nicolae să porțe grijă, ca până la sfârșitul lunei aceștia, ómenii să fie strinși și ca să rămăie și să stée acești ómeni în slujbă să nu fugă, să cuvine să nu se supere de dări și să le plătescă fieșcăruia pe ți din capitalul țării câte dece crețari și câte o oca malaiu de porumb și după trebuință să-i schimbe, pe lună, séu cétă, cu rândul; pentru care acésta póte să porțe grijă și să ție socotelă armașu Nicolae care au slujit la rėsmirăța trecută la muscali lângă luntrașii vaselor și are sciința apéi și a locurilor și trebuie să ămble după poruncile ce i se va da; pentru care aceste tóte poruncesce să se facă rânduilele cele cuviinciose în grabă și fără de mică zăbavă; deci după luminatu orderu Mării Séle, care întocmai pe largu arétăm d-tale, să nevoești atâtu pentru hieru, pentru lemne, pentru ispravnicu Vlășcii, pentru lopătarii din județu Vlășcii și Ilfovului, cu rânduiala mănecării și plata lor i pentru acéști armașu Nicolae, a face trebuincioșele porunci pentru orânduiala și urmarea săvârșirii și împlinirea acestora în vreme fără de zăbavă». 1790, Martie 12.

Cod. No. XVIII.

Serviciulŭ requisitiunilorŭ (1) pentru armata austriacă nu se

Către Dumnéluiŭ vel Vist.

(1) «După orderulŭ pré Înălțatului Prințipŭ dela 24 ale lui Martie cumŭ că de vreme ce slujba cere a se lua socotela zaharelelorŭ ce s'au datŭ pentru ostași din județele de peste Olt și a se face rânduială atâtŭ pentru ceea ce trebuie să de de acumŭ înainte, câtŭ și pentru darea carelorŭ și alte slujbe pentru campania viitoare, și așa să se facă măsurile cele trebuincioase, atâtŭ pentru vremea trecută, câtŭ și pentru vremea viitoare; Divanulŭ să poruncescă d-tale și să te însciințeze, că trebuie să mergi la Craiova cu d-lui Oberst-Laitnant *directoru zaharelelorŭ Helișer*, ca să întocmești acolo cu Divanulŭ și să faceți orânduilele obicinuite atâtŭ pentru binele slujbei, câtŭ și pentru mântuința țerii și să faceți reportŭ de toate ce se vorŭ face de d-ta acolo; pentru care nu lipsesce Divanulŭ a însciința cuprinderea orderului spre a fi următorŭ». 1790, Martie 16.

Iacă și diverse acte relative la requisitiuni, acte promise mai susŭ, la pagina 386:

«După însciințarea comisii Visterii țerii și după reportulŭ d-lui vel Vist. la pricina ce este între Ienache Ciupescu cu locuitorii dela Fulga pentru bani ce i să cere de zaharelele ce au luatŭ, fiind-că elŭ tăgăduesce că nu au luatŭ bani din județ dela ispravnicii ce nu au fostŭ și că sunt și la alte sale ne plătitŭ, au făcutŭ Divanulŭ răspusŭ la d-lui vel Vist că s'au orânduitŭ stolnicŭ Movilă ca împreună cu Polcovnicu Izvoranu i cu Ciupescu să facă cercetare de au luatŭ ispravnicii din județŭ acei bani și lui nu-i au datŭ, la care să facă cărțile comisii Visterii». 1790, Februarie 15.

Cod. No. XVIII, fila 28.

«După însciințarea ce face d-lui vel Vist. cumŭ că la cuptórele unde se cóce pâné ostășescă arŭ fi fostŭ trebuință de 4 care cu butii să care apă și fiind-că era mare cheltuiala, s'au făcutŭ unŭ puțŭ după arătarea lui Constandin Gramaticu epistatul dela cuptóre, ci Divanulŭ să răportuiască către înaltulŭ Prințipŭ, ca să slobóđă acești bani ai cheltueli să se deé celorŭ ce au făcutŭ, d-lui vel Vist. să facă cercetare prin vederea lucrurilor de față cele ce s'au lucratŭ la acelŭ puțŭ de sunt precumŭ le aréță orânduitulŭ epistatŭ și de este cheltuiala lorŭ atâta, ca să nu fie arătarea lui cu prisosŭ». 1790, Aprilie 22.

Cod. No. XVIII, fila 210.

«După raportulŭ d-lui vel Vist. pentru lude 36 ce are a ținea ispravnicu de curte, pescari, acumŭ se află numai 24, din care acești lude 7 sunt la Vlașca, de unde nu potŭ aduce pesce și cere vel ispravnicu a se schimba și să i se deé dela Ilfovŭ cumŭ și cei ce lipsescŭ, să i se deé din cei intrați în orânduile, s'au făcutŭ răspusŭ la d-lui vel Vist. ca pe cei dela Vlașca să-i schimbe precumŭ cere, iarŭ pentru cei ce lipsescŭ să fie îngăduitorŭ până se va istovi zahareua și să i se deé». 1790, Aprilie 26.

Șese cărți cu 6 Mum-bașiri orânduieși la 6 județe pentru care i salahorii ce au fostŭ porunciți și nu s'au împlinitŭ, care sunt trecute din cuvintŭ în cuvintŭ cu datoria fieș-căruia județŭ, arătate pe anume.

«Fiindŭ-că pentru carăle i salahorii ce sunt mai josŭ aréțați, cari au fostŭ orânduitŭ a veni dela județŭ Vlășcii pentru trebuința lagărului cu ți de sorocu

face numai de boierii rînduiți de Divan, ci era unu anume *Di-*

orânduitu spre a se afla la orânduitele locuri, în trei rînduri s'au trimisú poruncile comisiei Visteriei la ispravnicii județului, întâiu la Aprilie 25, alú doilea la Aprilie 26 și alú treilea la 21 întâiu a lunii aceștia, cu care aceste porunci din urmă s'au trimisú și Mumbașiri într'adinsú, arătându-se ispravnicilorú câtú este de mare și grabnică acéșta trebuință, și câtă silință și osîrdie sunt datorii să pue la acéșta trebă spre a se afla la sorocú, cumú și ce primejdie le va veni cândú vorú face vre-o zăbavă și uu numai la soroculú celú orânduitú nu s'au arétatú sevărșitori poruncei, nici până astă-21, carele i salahorii n'au venitú la lagărú, pentru care volnicesce Divanulú pe să mérgă cu mare grabă la numitulú județú, ca să vađă întru adevărú, care este pricina de aú zăbovitú și zăbovescú ispravnicii trimeterea acestorú care i salahori? de sunt adecă care în județú și ispravnicii i cu Mum-bașirii n'au făcutú căđuta silință a le trimete până acumú, seú de este elú embodisit care zătiguesce și priciuuesce lipsă și discolie la împlinirea aceștii mari trebuințe, diu ce anume curge acéșta ne urmare și ne împliure a poruncilorú și de va fi pricina din uesilința ispravnicilorú și a orânduitulú Mumbașir, numai decátú să iae de grumaz pe ispravnicii să ámbie în județú 21ua și uóptea, ca să facă orânduita sumă de care i salahori să le pornescă cu grabă la orânduitele lagăre și până nu va săvârși trebă să nu slăbescă pre ispravnicii nici unú césú și după ce va porni carele i salahorii, apoi să rădice atátú pe unulú diu ispravnicii, câtú și pe acelu Mum-bașir, ca pre unú nevrednicú și becișnicú ce n'au împlinitú slujba lui, să-i aducă aici la Divanú ca să se pedepsescă, iarú de va fi altă pricină adevérată și vėđută de față, care zătiguesce și priciuuesce lipsă și zăbavă la împlinirea aceștii orândueli, numai decátú cu mare grabă să rãportuiască Divanulú cu mizil dreptulú adevărú, arétându cu pliroforie bună și cu înțelegere curată și pe anume, acéșta poruncesce Divanulú». 1790, Maiú 7.

Cod. XVIII, fila 135.

«Respuns cătră comisie la raportú ce aú darú d-lui vel Vist. pentru luminările ce aú datú unii din ispravnicii la trebuințele ostășesci și cerú a se scădea la socotelile ce se încheie pentru zahereua ot Noemvre, s'au datú poruucă ca ispravnicii să aréte cu catastihú suma luminărilorú, la cine aú datú și cândú? și vėđėndu-se de Divanú catastihu, apoi se va da poruucă în ce chipú se va găsi cu cale». 1790, Maiú 20.

Cătră comisia Visterii țării după raportu comisii pentru luminările ce cerú unii diu ispravnicii a se scădea, ca să se aréte cu catastihú la ce județú și unde aú dat, ce s'au cerut de Divanú a se vedea, arétă că ispravnicii aú trimisú catastihe, numai până acumú fiind sumă puțină de ajunge până la tal. 200, darú póte să se măi întámple de acestea și cere hotărúre cumú să urmeze: să le ție în séma ispravnicilorú, seú să le iae dela locuitorii? S'au datú respunsú dela Divanú, că Divanulú cere ca să vađă unde și la ce locuri s'au datú, spre a se face poruncă, atátú pentru celea de acumú înainte, ce póte să se întámple trebuință la ce locuri se cuvine a se da, și unde nu este poruncă a se da, câtú și pentru cele date până acumú, după ce se vorú vedé locurile unde s'au datú să se facă orânduială de unde să plătescă și cu ce mijlocú și pentru locurile ce

rectorŭ alŭ zaherelelorŭ, oberleitenant Helișer.

nu este cuviință a se da, să scie de acumŭ înainte a nu se mai da; și face trebuință a se vedea acelŭ catastihŭ la Divanŭ». 1790, Maiŭ 23.

Cod. No. XVIII, fila 157.

«După orderulŭ pré Inaltulnŭ Prințipŭ dela 13 ale acestei lunŭ, că după însciințarea ce aŭ luatŭ Măria sa dela directorulŭ zaherelelorŭ polcovniculnŭ Helișer, la socotéla ce aŭ arătătŭ de zaherele ce aŭ datŭ țera în natură, pentru brutariŭ de aici care-și cerŭ plata lorŭ pentru pânea ce aŭ datŭ dintr'alorŭ la venirea oștirilorŭ în țeră și poruncesce Măria Sa ca să încarce pre d-luŭ vel Vist. ca din banii ce vinŭ de pe afară de pe zaherele să mulțămescă și pre acești brutari și tescherelele de dare se va scăde la socotélă de către directorul, ca să facă urmare și săvârșire aceștiŭ porunci, de care se arete și Divanulnŭ ca să răportuiască pré Inălțatuluŭ Prințipŭ». 1790, Martie 4.

«Cătră d-luŭ vel Vist. ca să orânduiască a se face merimet ce trebue cu cherestea la grajdu din mănăstirea Sărindariŭ, ca să se pue caiŭ esceleții Séle generaluluŭ Maior Salm ce este în conacŭ la d-luŭ vorniculŭ Cătunén, ne avëndŭ locŭ în curtea d-luŭ a pune». 1790, Aprilie 26.

«După raportulŭ d-luŭ vel Vist. și după însciințarea ispravnicilorŭ Muscelŭ, pentru scădemântŭ ce cerŭ la județŭ, s'aŭ făcutŭ respunsŭ, ca asemenea să facă și la acestŭ județŭ cumŭ s'aŭ făcutŭ la județele Prahovei, spre a face ispravnicii extractŭ cumŭ este starea județuluŭ și puterea și atunci ceea ce se va găsi cu cale se va face scădemântŭ». 1790, Ianuarie 25.

«După raportulŭ d-luŭ vel Vist. pentru tal. 70. 60 ce s'aŭ cheltuitŭ la facerea a trei cuptóre la Ciupag și unulŭ la Ruși, în sud Teleorman și după adevierița ce aŭ arătătŭ a oficialuluŭ Impărătescŭ de acolo, s'aŭ făcutŭ respunsŭ d-luŭ Vistieruluŭ, că oriŭ dela Visterie séu din județŭ să se deé acei bani». 1790, Ianuarie 25.

*Carte pentru îndreptarea drumuluŭ și gătirca conacilorŭ de artileriile
ce vinŭ pela Câmpu-Lung.*

«Astă-đi... Martie luămŭ orderulŭ mării Séle pré Inălțatuluŭ Prințipŭ, întru care ni se poruncesce pentru artileria ce vine din lăuntru pe drumu Câmpu-Lunguluŭ, să orânduimŭ unŭ boeriŭ pentru purtare de grijă, credinciosu, cu pracsis, ipolipsis și cu vrednicie; decŭ dară Divanu aŭ ales pe d-ta... de a merge la Câmpu-Lung și acolo unde întâlindu-te cu d-luŭ vei da porunca ce și se dă dela comisia d-luŭ ciustitulnŭ Ghenarar Oberslaintant Eliser, unde aŭ a urma întocmai după cumŭ mai josŭ și se arătă, și dimpreună cu artileria a d-luŭ a veni până în Bucuresci și a purta de grijă de tóte celea trebuinciose, însă din Bucuresci până la Câmpu-Lung tóte podurile pe unde vorŭ fi stricate să dai poruncă ispravnicilorŭ, boerilorŭ, mazililorŭ, breslașilor să drégă podurile după povățuirea d-le, pe unde vor fi gropi și noróe. să astupe cu tufe și cu pădure ca să póťă înlesni trecerea fără primejdie.

Requisițiunile mari de produse agricole avură și alte consecințe, căci nimiciră o industrie care era pe la 1790 foarte răspândită: fabricațiunea spirtoselor din grâne și porumburi. Ca să nu se împuțineze grânele pentru magazinele oștirilor, *povernele* întimpinară mari și serioase pedici, căci nu mai putură lucra decât foarte reduse la număr și numai cu mari garanții și pedepse, pentru proprietarii povernelor, că nu voru lucra decât produse agricole stricate.

Se poate vedea acestea din actele ce dăm în note toate din anul 1790 (1).

2. Find-că artileria vine cu 1200 vite, în 1070 cai și 130 boi, pentru pâinea la cărâși și pentru ovăz și orz de cai este de a li se da dela magazia Piteștilor, care pentru acestea la fieșce-ce conac trebuie 1070, tainuri de orz, pentru orz și pentru pâine făcându ispravnici care să-lu încarce d-lor și să-lu trimită pe la conacele cele orânduite și la locurile ce veș socoti d-ta împreună cu..... ca să fie conacele de poposală, veți orândui de a pune câte 1200 porțiune de fenu, dându poruncă ispravnicilor, ca negreșitu fenu fără zăbavă să-lu pue la conace deplin, care vinu care 12 de măsură, în fieșce caru câte 80 porțiune și porțiunulu de ocă 5, puindu d-stră și omeni salahori să lege fenu și să facă porțiune, ca să nu se risipescă și să nu de iama chirigiului a lua fără orândnială, că atunci nu va ajunge îndoit și întreit.

3. Aveți această voie și poruncă, ca să orânduiți boerii și boerinași de împreună cu ispravnici pentru înlesnirea trebi și pentru discolia carelor de a cumpăra porumb pentru grăunțele cailor de unde voru gâsi să iae și cu fitanțiile d-lui să se plătescă chila Brăilii de 240 ocă po tal. 7, care plată se va da dela d-lor ispravnicii și cu fitanțiile d-lui se voru ținea în sémă la Visterie.

4. Fiind-că cu aceste dobitoce ce vinu cu artileria, cai și boi, este să se întorcă înapoi, trebuința este de a se pune iarășu la acele orânduite conace câtu fenu și porumb, cum și la alu doilea venire ce este să se mai aducă altu conac la venire, și altulu la al doilea întorcere, iarășu d-lui să aibă purtare de grijă a orândui pe ispravnicii județelor, de împreună și cu boerii, mazili, brășlași ca din vreme să stringă fenu să-lu aibă făcutu gata porțiune, să cumpere porumbulu să fie gata bătutu, după cumu dicem că se plătesce dela Visterie, ca să nu se supere locuitorii pentru care, ci lându d-lui porunca Divanului numai decâtu cu olacu să porceși și în faptă să pu tréba, dându porunca cu strășnicie, ca fără de zăbavă să se pue fenu și porumbulu la locurile de conace, unde se voru socoti, orânduindu câte un mazilu și câte unu slujitoriu a fi magasieru a primi fenu și porumbulu, ca în vreme să se deé iarășu cu porunca d-lui, avându respunsu în scrisu dela d-lui, că ai primitu porunca, și ai purcesu și ai pusu tréba în faptă cumu și se poruncesce și fii sănătosu». 1790, Martie 10.

Cod. No. XVIII, fila 47.

(1) «După porunca ce ni s'au datu prin cinstitul pitacu alu Divanului supunându-ne acei porunci, amu mersu însine la povarna ce o are anastasia Negustoriu din

Orî-câtû de nesuferitû regimul requisitiunilorû, totû s'arû fi în-

mahalua Gorganului, carele acestû Anastasie acumû se află la Rusia și la numita povarnă, găsirămû pe Constandin nepotulû sêû, ce-lû are lăsatû vechilû pentru acêstă trebă a poverniî, căruia cerêndu-î ca să ne arête bucatele ce le are strînse pentru lucru poverniî, ca să le vedemû de sunt stricate, netrebnice pentru hrana, mîncarea obștiei, sêû de sunt bune, precumû așia ni-se poruncesce de către cinstitulû Divanû, nîaû arêtatû trei felurimî de bucate, însă vre-o 10 chile de porumbû, i vre-o 10 de meiû și vre-o 2000 ocă de mălaiû și porumbû măcinatû, care aceste bucate ni le-aû arêtatû: tôte sunt stricate, cu adeveratû netrebnicî de hrana obștiei, fără numai de trebuința poverniî; întrebândulû de mai are la altû locû aici în Bucuresci alte deosebite bucate strînse, ca să mergemû să le vedemû de sunt stricate sêû bune și ne dete respunsû, că elû până acumû alte bucate nu are strînse, fără numai acestea ce arêtamû mai susû și că este să mêrgă afară prin județû unde va afla bucate stricate să cumpere și să le aducă; după acêsta l'amû dusû la epitropie și după porunca cinstitulû Divanû l'amû pusû de aû datû zapisû prin chezășia unû Diamandi Angheni negustorû, cuprinđetorû întocmai după porunca cinstitulû Divanû, prin care se légă elû și cu chiezașulû lui, că în tótă vremea câtû va lucra acêstă povarnă nici într'unû chipû nu va face vicleșugû de a cumpêra bucate bune, ca să le lucreze împreună cu celea stricate, fără numai pre câtû i se va da voie dela cinstitu Divanû, la o sută de chile bucate stricate, cincî chile de bucate bune, iarû mai multû nu, iar dovedindu-se cu vre-un vicleșugû că aû cumpăratû bucate bune pentru trebuința poverniî mai multû peste acelea cincî chile la sută, atuncî deosebitû de strafalû ce se va hotărî de cătră cinstitul Divanû ca se dé unde i se va porunci, ci să se osândescă și cu *pedêpsa de perderea vieții*, elû și cu chiezașu lui, ci noi după porunca cinstitulû Divanû nu lipsimû a face înscînțare, ca să i se facă cuviincioșa hotărîre, cumû Dumneđeû va lumina cinstitulû Divanû». 1790, Martie 12.

Constandin Cluceriu. Nicolae Păhar. Stefan Medel.

Intărîrea Anaforali dela Divanû.

«După încredințarea ce aû datû Divanulû prin chezașû la epitropie cumû se vede într'acêstă Anafora a epitropilorû, i s'aû datû slobođenie, ca să aibă voie a lucra numitele bucate ce are și altele ce va cumpêra stricate, pentru care se poruncesce d-tale vel spăt. i d-tale vel Agă și tuturorû câți se cuvîne, să nu fie povarna oprită mai multû, ci slobodă a lucra cu acestû felû de bucate, fără de a nu se supêra de către zapciî întrû nimicû». 1790, Martie 12.

Cod. No. XVIII, fila 55.

Pitacû către boerû epitropî pentru povernî.

«S'aû cetitû la Divanû Anaforaua d-vóstră de cercarea ce ați făcutû bucatelorû lui Anastasie povarnagiu și de chezășia ce a-ți datû, căruia după chezășia ce aû datû, i s'aû datû slobođenie dela Divanû a lucra ne opritû, ci darû să grijiți d-vóstră de acêstă trebă a povernelorû, după porunca ce ne-aû venitû și dela Măria Sa pré Inaltulû Prințipû. prin orderû dela 22 ale lunei acêștia, prin care poruncesce Divanulû: (ca să iae amînțe Divanulû a nu

dulcitu, decă, precumă se promitea, se plăteau requisitionatele pro-

se cheltui bucate bune la acestu lucru de băutură și că să se lucreze acestu lucru numai de acei ce s'au hrănită cu această meserie :) și atâtă acestu Anastasie să nu aducă bucate bune peste porunca slobođenii ce i s'au dată, câtă și alți, cari auđimă că lucreză bucate la poverni în Bucuresci seú afară să cercetați d-vóstră, cine sunt, cu ce volnicie și cu ce poruncă au deschisă poverni de lucru? și cu ce felă de chezăsie? cumă și ce felă de bucate lucreză la poverni? și să arătați negreșitū Divanului. Decă este Divanu datorū, după orderulū Inaltulū Prințipū a face cercetare de această trebă și a fi pliroforisitū pentru fieș-care povarnă; cu care purtare de grijă sunteți dela Divanū, d-vóstră încărcați și aveți a respunde și fără de cartea Divanului nu este slobođū nimeni». 1790, Martie 13.

Cod. No. XVIII, fila 58.

*11 Cărți, publicați la 11 județe, afară din Muscel, pentru povarnagi
ce voră să cumpere bucate stricate.*

«După jălbile unora din povarnagii ce au fostū obiciniți a se hrăni cu acestu lucru a povernelorū și din poruncă au fostū opriți, răportuindū Divanulă către Măria Sa pré Inălțatulū Prințipū, s'au milostivitū Măria Sa atăta pentru dinși, spre a nu fi lipsiți de hrana acé cu care au fostū obiciniți, dândū atâtă chezăsie aice la Divanū și Divanulū să li deé slobođenie numai pe bucate stricate ce nu voră fi de alte trebunțe fără de numai de lucru povernilorū, câtă și asupra acelora ce au acestu felă de bucate stricate, ca să pótă prinde cevașū pe dinsele să nu le pėrdă cu totulū, pentru care ne-au datū Măria Sa Prințipū orderu la Divanū, dela 22 ale lunei aceștia, cum-că Divanulū să iée aminte și să pórte grijă a nu se lucra pe lângă acelé stricate și bucate bune și să se incredințeze bine la acestū Divanū; Decă Divanulū au orânduitū treba acésta asupra epitropilorū ca să iae chezăsie dela fieșce-care după poruncile ce li s'au datū și arētendū Divanului cu Anafora, să li se deé cărțile Divanului de slobođenie, căci intr'altū chipū, fără de cărțile Divanului, nu sunt slobođi nimenea, dar cu tóte acestea Divanulū vă poruncesce și d-vóstră ispravnicilor, să nu cumva vre-unulū din cei ce li se va da voie de bucate stricate prin cartea Divanului să ridice și se aducă de pe afară la acestu felă de lucru de bėutură și bucate bune, să căutați să purtați de grijă, poruncindū și zapeilorū ca să nu îngădniască a face împotrivre la Inaltă porunca Mării Séle Inaltulū Prințipū, spre a ridica bucate bune, nici să fie slobođi a lucra pe afară cinevași povarnă fără de cartea Divanului și de este acia în județu d-vóstră vre-o povarnă, să aveți a cerceta, cine este acelu povarnagiū? și cu ce poruncă și slobođenie lucreză? și negreșitū să insciințezi Divanului, oprindū negreșitū pe celu ce nu va cărțile Divanului». 1790, Martie 15.

Cod. No. XVIII, fila 65.

Carte către Iordache Niculescu, ce s'au orânduită de Divanū asupra povernelorū.

«Eți facemū în scire, că nimenea nu este slobođū a avea povarnă și a lucra lucru de bėutură ce se face diu bucate, nici în Bucuresci, nici afară în țoră, fără

ducte, fie și cu prețuri derisorii, dar promisiunea nu se realiza mai

de numai celui ce va avea cartea Divanului de slobozenie pe bucate stricate, după porunca și hotărîrea pré Înălțatului Prințipi, prin orderul ce a dat la Divan, dela 22 ale lunii lui Martie lét 1790, în care scrie chiaru așa, că paza ce se face într'aceste vremi de a nu se lucra rachiū din grău bunū este pré bună și trebuința este de a lua aminte Divanu, a nu se pune la facerea rachiului bucate bune, decâtu stricate și rachiul să se facă numai de acei ce s'aū hrănitū până acumū cu acéstă meserie; decī amū socotitū să orânduimū într'adinsū unū boerū cu bunū epolipsisū, asupra căruia să dămū tréba acésta a Nizamului povernilorū, spre a păzi să nu se facă în potrivă urmări; iată Divanu aū alesū pe d-ta și-ți dămū tréba acésta asupra cu asfetulū celū cuviinciosū dela d-lui vel spătarū, ca mai întâiū dupe ce vei primi porunca acésta a Divanului să aibī a face cercetare în toți Bucurescii și afară ca să afli unde și cine lucréză povarnă și cu ce poruncă și slobozenie și pe cela ce nu va avea cartea Divanului numai decâtu să-lū popresci, să-lū inchiqi și să pecetluesci povarna, ca unuia ce aū făcutū îndrăznélă împotriva lumnatei poruncii Mării Séle Inaltului Prințipi, care din începutū aū fostū datā prin orderū spre a fi poprite povernile, pe care să-lū aréți Divanului: de când și ce felū de bucate aū lucratū? și vei avea poruncă; de altā parte, să faci cunoscutū la toți povarnagii vechi, cari se hrănescū cu lucru acesta, spre a ști cum-că esci orânduīt de Divanū asupra Nizamului povernilorū, însciunțandū pe unii ca aceia, că Măria Sa Inaltulū Prințipi s'aū milostivitū atātū asupra povarnagiilorū spre a nu se isterisi de acestū alisverisū cu care aū fostū obicinuiți de s'aū chivernisitū, câtū și asupra celorū ce vorū avea bucate stricate spre a puté prinde pe dinsele cevașū să nu le piardā cu totulū și le dā voie, însă cu acéstă orânduialā, să aibā întâiū a da cheșazū la d-ta în scrisū cum că nu va strica bucate bune ce sunt de trebuință mănăreii, la acestū lucru de bēturā peste porunca d-lui, iarū de se va prinde, atunci să se pedepsescā și să piardā și bucatele acelea și d-ta luandū acéstă chiezășie și pliroforisindu-te bine, ca unulū ce însuși ai a respunde la întimplare împotrivā, să aréți Divanului cu Anafora în scrisū unde și cine anume? ca să se dée cartea Divanului de slobozenie a lucra și a face hrana sa și așa cu cartea Divanului va fi slobodū; dreptū acea se poruncesce d-tale vel spăt. să orândnesci un zapciū cu căți-va slujitorī, ca să se afle la tréba acésta, lângā numitulū stolnicū». 1790, Martie 20.

Cod. No. XVIII, fila 77—78.

Către stolniculū Iordache Neculescu pentru povarnagii ce li se dā voie să lucreze.

«Vasile Grecu ce ține povarna Iancului la Fântāna Boului, după obiceiū vechiū, după chezășia ce aréți prin reportulū d-tale dela patru ale lunii lui Aprilie, că aū datū prin zapisū în scrisū, iată i s'aū datū slobozenie, ca să aibā voie a lucra rachiū de bucate stricate, pentru care s'aū datū la mânăle lui cartea Divanului de slobozenie, ca să nu fie popritū, ci darū să grijesci bine, ca să nu se cheltuiască la acestū lucru de bēturā zahare ce este bunā de mănăre, peste orânduiala și peste porunca ce este datā, căci nu numai el va cădē în mare vino-vășie și va păgubi cu totulū acele bucate, ci și d-ta vei avea a respunde, ca un orânduilū asupra acesteii trebī». 1790, Aprilie 6.

nicî odată și ómenii rămăneaú cu «fitanții» neplătite, ba une-orî contestate, sub unú cuvântú orî sub altulú (1).

Apoi pe lângă nevoile requisitiunilorú mai se impunéú, ca în timpurî liniștite și narturî. Adevératú că «boerîi epitropî» se camú sfiaú de a impune narturî, déră Divanulú, împinsú de regimulú Austriacú, ceré acele narturî și otăria, bună-óra, ca carnea de mielú să se vîndă cu nartú la scaune dupe sf. Gheorghe :

«Dupe reportulú d-luí vel Agă, cumú să se urmeze pentru carnea de mielú a o vinde măcelariî la scaune? fiind-că sfeti Gheorghe aú trecutú, s'aú datú poruncă către boerîi epitropî, ca să cerceteze atătú pentru acésta, câtú și pentru celelalte felurîmî de cãrnurî și nartul ce se va găsi cu cale să-lú aréte Divanulú și d-luí vel Agă să ducă pe măcelari la boerîi epitropî și să aducă Anafora. 1790, Aprilie 24.

«Poruncă către boerîi epitropî, că din ziua sfinților Impérați Constandin și Elena aú avutú poruncă a pune nartú la carne și nicî până acumú nu s'aú vëdútú nicî o urmare, ci darú dupe porunca ce aú să facă nartú și se aréte Divanulú Nartulú celú cuviinciosú, la care d-luí vel Agă se facă epistasia a se urma porunca». 1790, Maiú 24.

Dămú în note preciose documente referitóre la diverse narturî stabilite sub regimulú austriacú, între carî :

«Luî Dumitru Grecu povarnagiu ce are povarnă aici în Bucuresci la Fântána Bouluí după raportulú stolniculú, dela 5 ale luî Aprilie, asemenea carte i s'aú datú». 1790, Aprilie 6.

«Luî Gheorghe Grecu povarnagin ce are povarnă aici în Bucuresci la Fântána Bouluí dupe reportulú stolniculú dela 5 ale luî Aprilie asemenea carte i s'aú datú»(1). 1790, Aprilie 6.

Cod No. XVIII, fila 83.

(1) Iacă un exemplu :

«Dupe reportulú d-luí vel Vist. pentru ceî ce li s'aú luatú bucate în venirea crescinescilorú oștirî și li s'aú datú fitanții, cumú și pentru doné fitanții ale magazierilorú i a d-luí vel Agă, ce s'aú luatú bucate dela Ioniță Nicola șalvaragiú, i Dragomir i Tudorache și Pilat ovreîlú, de aici din Bucuresci, care nicî în catastihú ce aú datú magazierîi nu se găsescú trecute, că de unde este porunca a li se plăti, fiind-că își cerú împlinirea dreptulú lorú? s'aú datú respunsú la d-luí vel Vist. că pentru acele fitanții va face Divanulú teoria pricineî, iarú pentru plată, dupe cumú și d-luí găsescú cu cale, să fie îngăduitorî până se va încheia socotelile județelorú». 1790, Februarie 18. Ad. colendasgraecas!

Cod. No. XVIII, fila 30.

a) Nartulă pe verdețuri și legume din 15 Septembrie 1790. b) Nartulă pe lucruri de băcăni, din 8 Noiembrie 1790. c) Nartulă pe carne, 15 bani oca. d) Nartulă pe pâine. e) Nartulă pe luminări de seă. f) Nartulă pe luminări de ceară și altele(1).

(1) *Nartulă luminărilor în ce chipă s'au găsită cu cale a vinde ocaua de luminări de ceară. Către luminatul Divană ală Prințipatului țării românești, dela noi cei mai josă numiți, Anafora.*

«Duce jalba ce au dată luminatului Divană celă ce ține pe acestă următoră ană, cherhaneaua vîndării făcliilor de ceară, duce poruncă ni-amă adunat la un locă și prin cercetare îndestulându-ne de cumpărătoarea materialurilor la această vreme și de alte cheltueli, iată se arată mai josă :

Părale

70 Cumpărătoarea unei oca de ceară.

7 Se încarcă la deuce una scădemântulă cerii la topit și lucru.

3 Pentru 9 dramuri bumbacă ce intră la oca.

7 Pentru lemne, chiria prăvăliei și simbria slugilor.

7 Câștigulă luminărarului, la deuce unul, duce prețulă cumpărătoarei unii oca

94 de ceară. Inșă cu acestă nartă va pută fi până la vremea strînsului de miere, iară atunci razemă tréba iară la porunca luminatului Divană; de acesta însciințămă și cé desăvârșită hotărîre se va face de către luminatulă Divană».

Dumitrache Stolnicu, Ioniță Căminariu.

Dela Divanulă Prințipatului țării Românești.

«De vreme ce s'au cunoscută de față paguba luminărarului, poruncesce Divanulă ca să aibă voie, de acumă până la vremea strînsului de miere, a vinde ocaua de făcliă de ceară roșie câte părale 94. Inșă făcliile să fie de ciară curată, fără de amestecătură și fitilulă duce potrivă, iar atunci eșindă ceară nouă va face Divanulă cercetare și va pune nartulă celă cuviinciosă; dreptă acea să aibă scire și d-ta vel Agă, spre a face cuviincioasa publicație».

Cod. No. XVIII, fila 93.

Pentru luminările de ceară cu ce preț potă să le vîndă ocaua luminărarulă.

«S'au făcută poruncă la căminariulă Moscu epistatulă vămiloră și al ocneloră i către stolniculă Dumitrache judecătorulă i către sârd. Chiriac Arbut, duce jalba luminărarului ce ține cherhanana de ceară, ca să socotescă cumpărătoarea cerii cîte parale 70 ocaua i cheltuiala ce are la bumbacă i la lucrători și ori-ce și se aréte Divanulă câtă lă ține ocaua cu tótă cheltuiala lui, ca să se potă cunosce cumă potă să vîndă și elă luminările». 1790, Aprilie 8.

Din cauza acestor narturi nu mai aduceau sătenii lucruri de

Dela Divanul Prințipatului țării Românești.

«Poruncesce Divanul d-vastră boerilor epitropi ca din preună cu d-lui stolnicul Constandin Nicolescul (pe carele îl are Divanul încărcat cu treba narturilor târgului) să mergeți la d-lui vel Vist. unde făcându-se cercetare la toate aceste ce se jălucesc zalhanagii cum și de s'au urmat și în anii trecuți a se lua seuri de pe la zalhanagii și câtă sumă de oca s'au luat și cu ce preț s'au vîndut seul an și anțerțu, și cu ce preț se vinde acum? să se facă o chibzuire în ce chip s'ar putea face îndestulare pentru suma seului ce este trebuincios a se cheltui peste an, aici, și a nu se pricinui scumpete luminărilor și dupe ce se va găsi mijloc și se va face îndestulare și împlinire de suma cea trebuinciosă, apoi veți urma d-vastră a pune și nartul cel cuviincios, cu ce preț să vîndă luminării oca de lumină la obște, care nart ce veți găsi cu dreptate a se pune, să-l aveți al arăta Divanului în scris, ca să se dea poruncă către d-lui stolnicului, Niculescu, spre a griji ca să fie nartul păzit, și să urmeze fără de a se face vre-o înșelăciune la vîndare». 1790, Octomvrie 18.

Enterberg feld-marschal-leitnant, Cozma ală Ung. Vlah. Marchelie oficheul Impărătesc, Ioan Logf.

Cod. No. XVIII, fila 280.

Boerilor epitropi, pentru nartul cărnii.

«Dupe însciințarea d-lui vel Agă și aiarul ce s'au făcut pentru carnea de vacă, că nu pot să vîndă măcelarii după nart, fiind vitele scumpe și se încarcă oca de carne câte bani 15 afară din cheltuiala lor. s'au orânduit delă Divanul la d-lor boerii epitropi și la d-lui stol. Dumitrache, ca să aloggă prețul cel drept cu care se cuvine a fi vîndarea cărnii, vîdînd și aiarul ce s'au făcut de d-lui vel Agă și să însciințeze Divanului în ce chip vor găsi cu cale». 1790, Martie 12.

Cod. No. XVIII, fila 56.

Către d-lui vel Agă pentru narturi.

«S'au făcut poruncă către d-lui vel Agă, dupe orderul pré Inaltului Prințip, ce au dat la Divanul, Aprilie 3, pentru nart, ce s'au făcut de astă-tomuă spre a se vinde cele trebuincioase zaharele de hrana vieți și nu s'au urmat de d-lui vel Agă, i s'au dat strașnică poruncă să urmeze negreșit, arătându-i-se și cuprinderea orderului întocmai». 1790, Martie 26.

Către d-lui vel Agă, pentru nartul cărnii.

Dupe orderul pré Înălțatului Prințip, că s'au piroforisit însuși Măria Sé, că nu pot măcelarii să vîndă oca carne câte bani 12 și au hotărîtu a vinde

vîndare în oraş. Aşa că Austriacii siliţi fură a publica, că unele arti-

până la sfântul Gheorghe oca carne câte bani 15, s'aun datū porunca Divanului la d-lui vel Agă arătându-se şi cuprinderea orderului întocmai, ca să pôrte grijă a se urma acestū nartū şi să fie carne de îndestul şi bună». 1790, Martie 27.

Cod. No. XVIII, fila 78.

«S'aun datū poruncă la d-lui vel Agă pentru brutari, ca Nartulū să-lū pă-zescă şi să fie îndestulare, iarū în pâne să aibă voie a amesteca mălaiū de mieiū şi de porumbū şi să scôţă la târgū şi mălae, iară pentru cele-l-alte rufeturi care nu vorū urma nartulū, pe care-lū va dovedi, să-lū aducă la Divanū». 1790, Aprilie 17.

Cod. No. XVIII, fila 101

«Dupe însciinţarea beerilorū epitropi pentru rîndulū măcelarilorū, că nu se pôte a se pune nartū, fiindū vitele totū slabe, li s'aun datū poruncă, ca să gri-jiască la vreme, făr de altă poruncă să pue nartū». 1790, Maiū 6.

Porunca ce s'aun datū în dosulū reportulū vel Agă pentru nartulū cărnii de vacă.

«Fiind-că a se face iarū la carnea de melū este orînduitū d-lui vel logf. Ioniţă şi cu d-lui, sinior Marchelie ofichélul Impărătescū, orânduesce Divanulū şi pentru carnea de vacă, iarăşi la d-lor, unde viindū şi chirū Panait Dimancea să facă şi la acésta aiarū celū cuviinciosū şi să arête d-lor Divanulū preţulū celū dreptū dupe care să se dée nartū măcelarilorū, ci darū d-ta vel Agă să dai ajutorulū celū cuviinciosū la d-lor pentru tréba acésta». 1790, Iunie 21.

Cod. No. XVIII, fila 118.

Porunca ce s'aun făcutū în dosulū Anaforalei Epitropilorū, pentru nartulū cărnii. Dela Divanulū Prinţipatulū ţerū Românesci. Poruncă către d-lui vel log. Ioniţă Damaris i către siniorū Marchelie.

«Veţi vedea d-vóstră acéstă carte ce aū făcutū d-lor boerii epitropi şi nartulū ce punū la vîndarea cărnii, care fiindū că ni se pare a fi scumpă, acumū într'acéstă vreme, când mieii crescendū s'aun mai îngrăşatū, d-vóstră să bine-voiţi ca înşivē să faceti cercare acea ce socotiţi că trebue pentru buna cunoscintă şi de faţă vederea preţulū ce-ī cuviinciosū, decī împreunându-ve amândoi în curtea conaculū d-sale sinior Marchelie, unde aducendū şi pe chir Panaiot Dimancea ca un practicosū în ale vitelorū, să faceţi d-vóstră aiarū ce urméză, cu bună luare aminte, ca pentru o trébă ce este a obştiei şi se arêtaţi Divanulū în scrisū nartulū celū dreptū, care se cuvine într'acéstă vreme a se da măcelarilorū; pen-tru care poruncesce Divanulū şi D-tale vel Agă să urmezī la cea ce vorū avea d-lor trebuinţă asupra trebei aceştia». 1790, Iunie 17.

Feld-marschal ghenaral leitnant baron fon Entenberg, Cozma alū Ungro-Vlahii, Rômnic Filaret, Radu Slătîmēnu.

Cod. No. XVIII, fila 203.

cole, necesare la spitale, se vorü cumpëra fără nart, cu prețuri bune (1).

Dela Divanulü Prințipatuluî țërii Românescei.

«Aducëndu-se față în Divanü, atâtü pe luminärarii, câtü și pe uniî din negustori, zalhanagii, măcarü că și luminärarii ämblä sä-și micșoreze vinovăția lorü, arëtändü că și în alți ani äü fostü îndatoriți zalhanagii de le-äü datü lorü câte o sumä ocä de seü, și că ei n'äü vîndutü seü seü luminäri făcute la negustori din țëra Turcëscä, darü acestea le vînduse la o parte, ämü întreatü numai äcësta sä arëte, ädecä pänä a nu se face armistiția de era seulü mai efitinü, de câtü acumü? și nici de cumü nu puturä sä-și tăgäduiască, ci cu graiulü lorü mărturisirä, că ädevëratü era mai efitin; dupe äcësta le ñiserämü iarășü: pentru ce atunci când era seulü mai efitinü nu grija ca sä fie cuprinsü seulü celü trebuinciosü peste änü, ca uniî ce ei sunt rufetü legatü sä ție orașulü de luminäri, sä grijiască în tötä vremeä a nu fi lipsä și alții sä nu fie volnici a deschide luminärii, decätü rufetulü lorü? și la äcësta nu avurä nici unü cuvintü vrednicü de respunsü; i-am mai întreatü: de vreme ce ñicü că li s'äü datü și în alți ani seü dela zalhanagii și äcësta vorü sä facä și ca unü obiceiü hotäritü, sä arëte la Divanü vre-o carte de poruncä Domnëscä, prin care sä se hotärască ca sä fie datorü zalhanagii în toți ani sä le deë câte o sumä ocä de seü, și nu avurä, fără numai cu gura ziserä, că äșia s'äü urmatü; decü äcëstä problemä a lorü ne fiindü carte și hotärire Domnëscä la mijlocü, Divanü nu pöte sä o primëscä ca un obiceiü hotäritü și mai vîrtosü, că de cumpëra ei seü din vreme, pe când era efitinü, acumü nu arü fi avutü nici o trebuință de a cere seü dela zalhanagii; macarü și carte Domnëscä sä fi fostü, pentru pedëpsa vinovăției lorü, Divanü, cu sfätü de obște, äü hotäritü ca luminärarii sä cumpere seü ori unde vorü putea găsi și cu cât prețü se vorü putea tocmi și vîndarea lorü la obște sä fie ocäua de luminäri pe parale 20, iarü nu mai multü; ci darü dupä äcëstä hotärire poruncesce Divanü și d-tale stolnicü Niculescule, ca sä priveghezi a nu se vinde luminäriile mai scumpe, ci sä se päziassä nartulü acesta far de nici o schimbare, iarü pe care din luminäri se va dovedi că urmëzä în potrivä și vîndü luminäriile, ori cu lipsä din suma dramurilorü ocalii, ori cu prețü mai susü, seü va pune în luminäri amestecäturi, pe unulü ca acela sä-lü pedepsescü d-ta cu bätäie în fața prävăliei lui pentru pilda și vegherea celor-l-alți tovaräși äi rufetului lorü; längä äcësta sä le arëți d-ta că totü seulü de aici din țërä, veri a cui va fi, cu porunca mé feld-marschal-leitnant baron von Entenberg este de totü opritü a nu eși din țërä la nici o parte și poruncescü luminärarilorü ca sä cerceteze și ori unde vorü dovedi seü scosü ca sä-lü trecä în alte părți veri a cui va fi sä-lü iae controhontü și jumëtate dintr'acelü seü sä se iae pe séma cätanilorü Impërätescei, iarü jumëtate sä se iae pe séma luminärarilorü, fără de nici o platä». 1790, Noemvrie 11.

Entenberg, Cozma al Ung. Vlahiei, Dumitrarhe Banü, Ioan lof.

(1) «Poruncä către ispravnicii ot. sud Ilfov, ca sä dé în scire la toți de obște ce vorü ävé untü, găini, ouë, lapte de vîndare, sä le äducä în Curtea cea veche ca sä le vîndä pre bun prețü». 1790, Maiü 10.

LXXI

Abusulă cu sudii. Evreii. Turcii.

În vedere cu greutatea ce apăsău asupra țeranului și spre a le mai ușura, Divanulă se tânguesce lui Coburg, în 12 Februarie 1790, că «Ungurenii» «*ce sunt cu locuința și legați cu darea și rîndulă țerii*» acumă, de cândă au intrată oșteă austriacă în țeră, mergă la cancelaria lui Coburgă și capătă pasportură cu cară se ducă la Transilvania.... Divanulă ȓice, că «țera este încărcată la suma liuȓiloră, cu toȓi ungurenii, la darea datoriei zaharelelor», apoi dăcă ei sunt sloboȓi a se duce în Ardél, cumă remănă satele încărcate cu quot-partea loră ?

«Poruncă către d-lui vel Agă, fiindă că la spitalurile din Bucuresci este trebuință a se cumpăra untă, oue, găini, lapte, s'au poruncită d-lui să dăe în scire prin mahalale i celoră ce vină la târgă cu de acestea de vîndare, pentru hrana soldaȓiloră bolnavi, ca să se strîngă în Curtea cea vechiă pe marginea gârlei făcendu-se ca ună târgușoră unde să-șî vîndă lucrurile loră cu preȓ și cu tocmelă făr de a li se face vre o silă, seă a li se pune nartă, ci dară într'a-cestaș chipă să urmeze d-lui». 1790, Maiă 11. Iacă aci avemă originea haloră actuale din Bucuresci de pe malulă gârlei.

Cod. No. XVIII, fila 141.

Cărți la opt județe pentru seuri de trebuință a luminărariloră.

Dela Divanulă Prinȓipatului țerii romănesci. Poruncă către ispravnică, ot sud. «Fînd-că pentru lipsa ce este de luminări aiciă în orașu Bucuresciloră, au hotărită Divanulă, ca toȓi neguȓătorii ce au strînsă vite aiciă în țeră și le-au tăiată la zalhanale să dăe o sumă oca de seă la luminărară de aiciă din Bucuresci, ajutoră pentru trebuință obștei, din care sumă după analogia ce s'au găsită cu cale, s'au orînduită și la acelu județă ca să dăe neguȓătorii ce au strînsă vite oca seă.... Dreptă aceea primindă d-văstră porunca acăsta a Divanului, numă de cătă să aduceți neguȓătorii căți voră fi strînsă vite și le voră fi tăiată la zalhanale aciă în județulu d-văstră și puindu-i să-șî facă cislă ei între ei să aveți a implini dela toȓi acăstă sumă oca de seă ce mai susă se arătă, și aducend-o aiciă să o facă teslimă la vătafulă de luminărară, căroră să li se plătescă de luminărară mia de oca căte taleri 450, iară nu mai multă, ca să pôtă vinde și luminărară la obște după nartulu celă hotărită, care bană prin marafetulu d-lui stolniculu Constandin Neculescul epistatulu narturiloră tîrgulu, să li se implinescă pe șină dela luminărară, adecă cu o mână să dăe seulă și cu alta să primescă bană». 1790, Noemvrie 15.

Entenberg, Cosma ală Ung. Vlachiei, ot Rômnic Filaret, Dumitrache Banu, Constandin Știrbei.

Cod. No. XVIII, fila 318.

Iacă anaforaua Divanului:

«Inălțimei Têle cu plecăcinne însciințăm, că dela o sémă de vreme încóce vedem, că unii dintre ungurenii de aici, ce sunt cu locuința și legați cu darea în rîndul țerii, vin la canțelaria Inălțimci Têle și luându-și pașaporturi merg, și la d-lui vel spătar, și scot răvaș de drum, ca să mERGă în Transilvania cu casele lor, precum vei vedea Măria Ta și pe aceste cinc case ce s'a scos pașaporturi a merge și Divanul dela Inălțimea Ta n'are nici o poruncă ca să scim de sunt sloboși a merge din d'acești în Transilvania; atâta scim, că țera este încărcată la suma lușilor și cu toți ungurenii la darea datoriei zaharelor, precum s'a dat inălțimei Têle însemnare de tótă suma ungurenilor; și de sunt dintre dânșii sloboși a merge în Transilvania să se dea luminată poruncă Inălțimei Têle la canțelaria Măriei Têle, ca când li se dă pașpörte să-i trimită la comisia visteriei, ca să se scöă cu numele lor din catustihul ungurenilor, ca să nu rămăe țera încărcată cu numele lor și pentru aceștia adevărul arătăm Inălțimei Têle, că la lét., prin silința d-lui sinior, Marchelie ofițer împărătesc, au fost sloboși și ne opriți a merge în Transilvania, și nici au avut voie să mERGă, acum vedend, aceștia că s'a îmulfit aici în țera podveșile și trebuințele oștirilor împărătesci, cer, să mERGă și iarăși peste puțină vreme ne astâmpărându-se la un loc, pot, iarăși a veni, ci să scim și noi de sunt sloboși de către Inălțimea Ta, iar de nu sunt sloboși iarăși să se poruncască a nu li se da slobozenie și atâtu pentru aceștia ce ș'a scos acum pașpörte cât și pentru alții ce s'a mai dus și alții ce vor vrea să mERGă, ci de acum înainte să avem porunca Inălțimei Têle: în ce chip să urmăm?» (1). 1790, Februarie 12.

Contra altui nēm, de priligiați încă se tânguesce țera și Divanul obține învoirea a se pune la bir, toți *ovrei*, făcend, o specială catagrafie «că âmbă cu înșelăciun, ca se pötă fi apërați.... și nu dau nici o dare nimic, nici în țerile împărătesci **de unde vin**, nici aici în pămîntul țerii dupe ce sosesc, și pricinuesc numai o greutate țerii» (2).

Publicați la 12 județe și la Craiova pentru ovrei, a se pune la bir,

«Fînd, trebuință a se sci căți ovrei se află cu locuința aici în pămîntul țerii, atâtu cei căsătoriți și întemeiați cu familiile și casele lor, cât și cei ne căsătoriți, ce se țin cu fel de fel de negustorii și mesteșug, între cari

(1) Cod. No. XVIII, fila 360—361.

(2) «Deci acest act spune de evrei, că vin dela înpărășile vecine, și ne arătă cât de întemeiată e teza evreilor autochtoni în Dacia și în ori-ce casă, cât de puțin erau evreii pămînteni în Muntenia, pe la 1790! Se va vedea acesta și din actele ce succesiv vom mai publica, între cari o minunată statistică a Bucureștilor din 1820.

se găsesc mulți ovrei, care âmbă cu nume că sunt veniți din năuntru din țerile Impărătesci și cu altă cevașu numiri nu sunt intrați în vre-ună felă de dare, ci âmbă cu înșelăciuni, ca se pótă fi apórați, și așa dupe viclesugulă cu care se pótă nu dau nimic, nici în țerile Impărătesci de pe unde vină, nici aici în pământulă țerii dupe ce sosesc și pricinuesc numai o greutate țerii, fără de a nu se folosi cămara Impărătescă cu nimic delă ei; pentru care fiindă la toți datorie întrégă, ca după starea, puterea și mesteșugulă ce are fiesce-care să facă cuviosă ajutoră și folosă cămării; iată cu sfatū de obște se găsi cu cale și se poruncesce d-vóstră, să faceți cercetare cu amăruntulă în totū județul acela, și să-i luați în scrisū pe toți evreii căți se vorū fi aflândū, arătândū pe fiesce-care cu familia lui și ce mesteșugū și negustorie are și de unde se numesce că este? așa făcendū catastihū curatū, întocmai precumū vi se poruncesce, să aveți a trimite la comisia visteriei, însă până la 11 ale viitórei lună lui Martie, după numărulă testamentulă celui vechiū și să sciți d-vóstră și acéta, că oricare ovreiu căsătoritū, seū necăsătoritū, aședatū, seū ne aședatū, se va afla slujindū marchitanū în tréba armadii Impărătesci, aceia sunt a fi fără de dare, dară totū trebuie să se iae în scrisū și să fie arétați în catastih cu deosebire, unde slujesc, iară cei-l-alți aū să plătescă la Visterie, delă di ântéiu de Noemvre lét 1789 până la sfirșitulă lui Octomvre lét 1790, pe unū anū întregū câte tal... cea-ce veți găsi cu cale și cu dreptū să arétați în catastihū pentru fieș-carele, cumū și zaharelele celea orânduite, precumū respundū și locuitorii țerii și care din ovrei ce vină din alte țeri se vorū adeveri că și-aū plătītū darea lui acolo, pentru anulū

Continuăm cu actele relative la *narturi*, începute la pagina 395 :

«Poruncă către Aga Ischistambol și Armașu Arcuda, că nu sunt următorii zapisului și prinsorei ce aū datū pentru pânea a o scóte mai mare și deplină la dramuri după zapisū și Divanulū după zapisulū ce aū datū are a le cere răspunsū, ci primindū porunca să aibă a da nizamulū celū cuviinciosū, ca să se facă pânea după nartū și prinsórea ce aū datū, să nu cađă în vină pentru catahrisisū alū trebii aceștia» 1790, Junie 24.

Cod. No. XV/II, fila 211.

Către d-lui vel Agă pentru nartulū vinulū.

«S'aū datū poruncă delă Măria Sa Ghenerarul Entenberg și delă cei-l-alți Divaniți, la d-lui vel Agă, pentru nartulū vinulū: a se vinde ocoa dréptă și vinulū ne amestecatū, pe părăle șése». 1790, Martie 31.

Cod. No. XVIII, fila 80.

Narturile pentru lucrurile mánăării în ce chipū s'aū găsitū cu cale a se vinde.

	<u>Părăle</u>		<u>Părăle</u>
Unt de lemn	40	Săpunul celū bunū	36
Orezu	16	Fideua de Veneția	50
Năhutul	12	Pastrama de vacă de zalhana	12
Măslinile	20	Săpunul prostū	20
Brânza de oi din Burduf	16	Meiul	24
Cascaval	22	Icrile tescuite	50

acesta acela va fi apăratu de zaharele, iară nu și de darea ce se face acumu hotărîre, însă această dare voru răspunde cu cislă între ei, ca să nu simțã vre

Părale	Părale
Icerele negre moi 46	Morcovi ocaua 3
Mălaiul de porumb măcinat . . . 3	Capere 2
Mălaiu meu măcinat 2	Gulia mare una 2
Făina de orzū 2	Gulia de mijlocū una 1
Ciapă 4	Guliile cele mărunte 2 1
Fasole 6	Ridichile, 6 de lună 2
Lintea 6	Rădichile cele mari, ocaua . . . 2
Mazărea 8	Țelina ocaua 4
Bobul 10	Merele creșesci 8 1
Prunele uscate 5	Merele amestecate 15 2
Usturoiū 6 căpășini 1	Nucile 30 1
Prazul celū mare 5 fire 1	Apa, în ocolulū Agescu, sacaua . 4
Prazul măruntū 10 fire 2	In mahala, apa, săcaua 5
Spănac ocaua 4	Orzul ce se vinde la hanuri și la
Pătrănjel ocaua 6	băcăniū ocaua 4

Dela Divanulū Prințipatului țeri Romănesci.

«După acestū nartū ce s'aū găsitū cu cale a fi vîndarea acumū într'acastă vreme la fieș-care felurime, precumū mai susū se arătă, poruncesce Divanulū d-tale, biv. vel stolnice Neculescule, să daī cuviinciosulū nizamū, ca cu acestū prețū să fie vîndarea lucrurilor ce se numescū mai susū, iară nu mai scumpe» 1790, Noemvrie 8.

Entenberg, Dumitrache Banū, Ioan logf. Constandin Știrbeiu, Mateiu Fălcoian, Marchelie.

Cod. No. XVIII, fila 313.

Poruncă către boeri epitropi pentru nartulū pânii.

»Fiind-că Aga Ischi-Stambol și cu Armaș Arcuda ce aū avutū asupra lorū nizamulū pentru nartulū de pâne aici în Bucuresci, aū fostū datorī ca numai până la grăulū nou să aibă acea epistasie, acumū dară, d-vóstră să dați nizamulū acesta, adecă să cercetați prețulū grăulū nou cu care-lū cumpără brutarii din tîrgū, atătū celū de frunte, câtū și celū de alū doilea și alū treilea, să faceți apoi și cea cuviinciosă socotélă brutarilorū, după prețulū grăulū ce cumpără, cu ce nartū se cuvine a vinde pânea în Bucuresci? însă căutați bine să nu faceți vre-unū cusurū la această socotélă, precumū nu ați făcutū cercetarea cea dréptă și cuviinciosă la grăulū vechiū și s'aū aflatū acei doi boeri, de aū luatū tréba asupra lorū, cu multă deosebire și folosū norodulū; și nu numai acumū să faceți această urmare și să arătați Divanulū în scrisū, ci tot-déuna, în vremi, să cerce-

unul năpăstuire, asemenea și la altă cheltuială ce voru răspunde rufeturile» (1). 1790, Aprilie 14.

tați prețul grâului și după aceea să urmați a face și nartă brutarilor și iar să arătați Divanului, de care așteptăm răspuns» 1790, Septembrie 13.

Ioniță Logofăt, Mateiu Fălcoianu, Marchelie, Biv. vel Sărdariu.
Cod. No. XVIII, fila 259.

Anaforaua episcopilor pentru nartulă precupeților.

«După luminată poruncă amă făcută cercetare, pentru legumile și verdețurile ce vîndu la obste precupeții în târgu și vedem cum că vîndarea le este cu prețu ne suferit, daru noi după cercetarea ce facem de prețul cu care cumpără precupeții de pe la locuitorii de pe afară și de pe la grădinarii de aici din București și după starea vremii, socotim a fi cu cale să se vîndă legumile și verdețurile cu prețul ce însemnăm mai jos, însă acum de o camă dată, dar mai asupra tómnii de se voru mai effini vomu purta de grijă și în ce chipu va fi atunci vîndarea vomu face deosebita pliroforie cinstitului Divan, ci pentru ca să se păzescă vîndarea cu acestu prețu, să fie luminată porunca cinstitului Divan cătră d-lui vel Agă, ca să deé poruncă tuturor precupeților în ce chipu să le fie vîndarea; de acésta însciințăm cinstitului Divan». 1790, Septembrie 10.

Costache Cluceru, Nicolache Păhar.
Cod. No. XVIII, fila 261.

	<u>Părale</u>		<u>Părale</u>
Fasolea oca	7	Pătrânjel fire 15	1
Lintea oca	6	Morcovi fire 10	1
Mazărea oca	10	Gulia una	1
Bobul oca	8	Brojbe două	1
Ciapa oca	5	Sfecle mai mari 3	1
Varza, căpățina mare	2	Sfecle mai mici 6	1
Iar cea mică	1	Spănac, ocaua	6
Usturoi, căpățini opt	1		

Divanul Prințipatului țării Romănesci. Poruncă căire d-lui vel Agă.

«Cu acestu prețu ce au socotit cu dreptate întru acésta vreme, să poruncești d-ta precupeților de a fi următori spre a vinde fiesce-care felurime de legumă, supuinđu-î fără de voia lor la acestu nartu; iar pe celu neurmătoru se va pedepsi, arătându d-ta tuturor de obște prețul acesta, ca să fie sciut la toți cei ce cumpără». 1790, Septembrie 15.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, ot Rômnic Filaret, Ioan Damaris, Manolache Grădișteanu, Constandin Știrbeiu.

Cod. No. XVIII, fila 262.

(1) Cod. No. XVIII, fila 104.

O altă categorie de locuitorii de care se preocupă regimul austriac în Muntenia, sunt turcii. La favoarea armistițiilor, negustorii turci au voie să vie în țară, pe timp limitat și cu *pașușu* dela feld-merschal-leitnant Entenberg. Se face însă catagrafie de toți turcii remași în țară, ascunși pe la locuitorii țerei, cu scopul de a fi considerați ca «robi» și a servi apoi la schimbulu pe prizonierii austriaci, robiți de turci. Iată actele relative la această categorie de locuitori :

Publicație la toate județele și la Agă i la Spătar, pentru turci.

«Dela Divauu Prințipatului țării românești.

Poruncă către ispravnicii ot sud....

Pentru neguțătorii turci ce viu cu firmauri, ați avut porunci date dela mine feld-marschal-leitnant, că nuii ca aceștia ce viu cu firmauri să aibă în mâinile lor și pașușurile mele, în care pașușuri cu deosebire să poruncesce d-văstră. că numai în locul unde este șederea ispravnicilor să aibă a se neguțitori, fără de a nu âmbra prin sate, care au voie a rămânea numai până când voru fărăi negustoria lor; acum am înțelesu, după cum și iusuși cei mai cinstiți turci se jăluesc, că o mulțime de turci fugari și alt-fel de omeii răi aru fi fugind de peste Dunăre și aru fi venind aici în țera românească fără de nici un fel de firman și s'aru fi ascuțend pe la locuitorii pin păduri și în alte locuri; pentru care strănic se poruncesce d-văstră, ca să aveți a urma după poruncile ce aveți date dela mine feld-marschal-leitnant și pe acel fel de turci fugari, ce u'au firmauri, seu pașușuri dela mine, să aveți a-i prinde, meteherisind anteiu cuvinte dulci, după cum aveți povățuire și să le luați armele dându-se la cel mai de aproape comandant ostășesc, ca să-i trimită la mine, împreună cu armele lor (iaru mai virtos d-văstră ispravnicilor i căpitanilor dupe margiue forte să străjuiți marginea și turc fără de firman să nu lăsați a trece și intra în țară, dar să urmați uegreșitu» (1). 1790, Noemvrie 22.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, ot Rômnic Filaret, Ion Damaris, Const. Știrbeiu, Matci Fălcoianu.

Publicație la toate județele și la Spătar i Agă, pentru turcii ce se voru fi aflându remași în țară.

«Copie întocmai dupe orderul exceleuței Sèle feld-marschal-leitnant baron von Entenberg, care au dat la Divanul țării.

Suțem pre încredințați, că atât pe la țară, cât și cu deosebire în oraș în Bucuresci, mai înainte intrării armiei Cesaro-crăesci în țera românească i la vremea când intra armia și după ce au intrat, mulți turci, de locuitorii țării au fost luați în slujbă și anteiu că sa au opritu aici în țară, seu sub altu chip, după cum toți aceștia ce sunt de legea lui Mohamet, nuii fiind în slujba înaltei porți, au purtat arme asupra armelor creștinesci și au căduț

(1) Cod. No. VXiI, fila 320—321.

robii la noi, cari sunt a se metaherisi întru asemenea chipu, precum și ei metachirisescu pe ai noștrii; deci să bine-voiască cinstitul Divan a face cele mai strașnice porunci pe largu, atât pe la ispravnicături, cât și la spătărie i la alte, dregătorie, ca fiesce-care în ținuturile și în popóarele lor să cerceteze cu amăruntul: unde și câți turci se află? să se trimiță foi la cinstitul Divan. care dregătorii să aibă a ținea în pază acestu felu de turci, séu să se lase cu îndestulată chezeșie, ca când voru fi ceruți să se dea, ca să se pótă da la comisionul schimbării de robii; numai pohtescu pe cinstitul Divan, ca îndată ce va veni foile de pe la județe și dregătorii, să facă unu catastihă de tóte și să ni se trimiță». 1790, Decembrie 9. (st. n.)

Entenberg, feld-marschal-leitnant.

Dela Divanul Prințipatului țării românesce.

Poruncă către ispravnicii, ot sud . . .

«După coprinderea mai susu arătatei porunci, poruncesce Divanul să aveți a urma întocmai, de care asteptăm fără de zăbavă respunsu cu fóie anume» (1). 1790, Noembrie 29.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, ot *Rómnic Filaret*, *Radu Slătineanu*, *Ioan Damaris*, *Marchelie*.

LXXII

Edilitatea sub Coburg.

Ocupațiunea austriacă făcu óre-care bine. dóră în direcțiunea edilităței. Pentru prima dată se gândesce guvernul țerei la regularea piețelor publice, la curățenia și pavarea stradelor din alte orașe decât Bucureșcii. Acésta grijă este energică, mai ales spre finea anului 1790, din cauza bólei ciumei, care amenința țera, la acéstă dată.

Acéstă curățenie a orașelor, în interesul igienic, cum și măsurile de luat cu referință la tăierea vitelor, le aflăm în circulara Divanului, către tóte 17 județe, din 6 Aprilie 1790. Se otărescu pedepse bănesce dela contravențiuni, în folosul *casei spitalului*. Dăm în note actele relative. (2) Eată ordinul relativ la Bucuresci:

(1) Cod. No. XVIII, fi'a 328.

(2) *Cărți la 17 județe pentru curățitul ulițelor de prin orașe.*

«Fiind-că curățenia polițiilor și a orașelor, de spurcăciuni, de leșiuri, de gunóe și de orice murdarlicuri și putori, este pază sănătăței de obste, căci aceste molipsescu aerul cel sănătos și pricinuescu bóle; iată se poruncesce d-vóstră,

Dela Divanul Prînzîpatului țării Românești. Poruncă către d-lui vel Agă.

«Curățenia unei politii plină de norod și de alisverishu are deosebire la sănătatea obștiei și la o bună ocărmuire de orânduiala țării (1); iată un deosebitu lucru care învrednicește luare de sémă la toți! Pentru aceea dară, pré bune și înțelepte orânduială ale mării Sale pré Înălțatului Prînzîpului de Sacsoma Coburg, aș fostu date Divanului d-lui; porunci în multe rânduri de a se aduce acestu multu trebuinciosu lucru la urmare în faptă, ca și celu mare și celu micu să strîngă gunoiul dinaintea casi sale și din curțile séle cu silință să-lu scótă afară din tîrgu; daru fiind-că acestu nizamă nu se păzesce, s'aș făcutu hotărîre în Divan, ca nu numai cei mici, adecă prăvăliașii, negustorii, rufeturile, mahalagii, parte mirenescă, cumu și bisericescă, ci și boerii toți de obște să strîngă dinaintea casii séle de doue ori pe septemănă și să-lu scótă afară din tîrgu, pentru care s'aș rânduitu hotărîre și glóbă de banii la cei ne ascultători, iar deosebitu va metahirisi escelenția sa feld-marschal-leitnant silă cu esecuția ostășiască strașnică în cătu celu mai dinteiu va sta atăta vreme în casa sa neslobodă până când va fi desevărsită așia curățenie, care este spre binele de obște; decî acestă hotărîre, după ce s'aș vestitū și s'aș făcutu cunoscută în Divanū spre înțelegera fieș-căruia obrazu, iată să trimite d-tale, ca să o faci publică și la tótă obștea, cumu și fieș-căruia în parte, la care acéstă trébă și poruncesce Divanulū strașnicu să fii cu purtare de grijă acumū și în tótă vremea și să silesce pe fieș-care ca

să purtați grijă pentru târgurile și orașele acelu județu, ca pururea în tótă vremea să fie tóte ulițele grijite și curățite, făr de gunoe și făr de nici un murdalicu, putori, séu leșuri, ca tóte aceste să se scótă afară din orașu la locu depărtatū iarū să nu se arunce pe uliță și pe lângă ziduri și uluci; așiderea măcelarilorū să le dați poruncă și nizamū, ca să taie vitele la unū locū mai deosebitu, afară, unde să arunce măruntaiele și spurcăciunile ce esū din trînsele, că murdaliculū face mare putore nesuferită, care negreșitū molivsesce aerulū sănătăței, iarū mai virtosū zalhana să nu fie în lăuntru tîrgului și a orașului, ci afară, la locu depărtatū; decî la acéstă datorie să faceți supuși și următori pe fie-care, iarū celū neurmătorū poruncii, să scie, că mai întéiu are a se pedepsi cu tal. 2 a doua óră cu tal. 4, a treia óră cu tal. 8 și așia înainte totū îndoitū să se pedepsescă, care acești bani sunt să se pue la casa spitalului; să se scie, că acéstă pedépsă fără nici o deosebire a stărilorū să urmeze». 1790, Aprilie 6.

Cod. No. XVIII, fila 84.

(1) «După raportu d-lui vel Agă, pentru luminăria de céră și pentru alte cherhanele de luminări de séu și de săpunū, cumu și boiangii, cari varsă pe poduri putori spre molipsirea aerului și arétă că arū fi bine să fie oprîți cherhanagii a nu mai lucra în tîrgu, cumu și boiangii asemenea, s'aș datū poruncă către d-lui vel Agă, că bună este acéstă socotélă a d-lui și să le urmeze în faptă, ca să lucreze la mahalale și să le aducă gata în prăvălii spre vîndare». 1790, Maiū 6.

Cod. No. XVIII, fila 128.

«S'aș datū porunca Divanului la d-lui vel Agă, pentru lemnele, i fênū și cherestele ce vinū de vîndare la tîrgu, să pórte grijă d-lor a veni numai la Ț-

negreșitū politia să fie curățită de apururea; așiderea să grijesci d-ta și de alte necurățeni și putori, cari molivnescū aerulū sănătății, după povățuirile și poruncile ce ai date și mai dinainte pe largū, ca să nu fie cusurū trebei aceștia din nepurtarea de grijă și nesilița d-le» (1). 1790. Octombrie 23.

Entenberg feld maschal-leitnant, *Cozma alū Ungro-Vlah*; *Dumitrache Banul*, *Ioan Logf. Manolache Grădișteanū*, *Constandin Știrbeiu*, *Mateiu Fălcoianu*, *Marchelie ofichial Impărătescū*.

Poruncele date în April nu avură efectele dorite, de ôre-ce aflămū o anafora a boerilorū epitropi, din 3 Maiū 1790, arătându modulū de organizare a polcovniciei podurilorū, atributele acestuia și beneficiile lui și cerëndū Divanulū readucerea ca polcovnicū a logof. Stoica, spre a se ocupa seriosū de podurile, adecă pavelele din Bucuresci.

În urma acestei anaforale aprobată de Divanū, acesta, în 7 Maiū 1790 rînduesce pre vel Spătar și vel agă ca mumbașiri pe lângă

curile celea orînduite, să se strîngă ca să nu se mai primescă îmbulđirea carelorū pe ulițe, însă pe podu calicilorū lângă Antim, pe loculū Leurdencei, de lângă șetrăresa Fălcoianca, i lângă mōnăstirea Mihaiu Vodă, pe măidanū lângă Dămbovița, i pe podu lui Șerban Vodă, măidanulū uude aū fostū dulapulū, i pe podulū țirgului de afară pe loculū Măinescului, de lângă polcovnicu de călărași Stan și pe loculū Martagiului, iarū pe podulū Mogoșoiei fiindū multe virane deschise, uude va socoti acolo să fie adunarea carelorū, și de acēsta să pôrte grijă și d-lul vel spătarū». 1790, Ianuarie 26.

Porunca ce s'au făcutū în dosulū Anaforalii epitropilorū pentru curățitulū podurilorū. Dela Divanu Prințipatului țērū Romănesci.

«Obiceiulū care aū fostū, poruncesce Divanulū a se urma și acumū și să aibă volnicie polcovnicu de podū a sili cu acēstă poruncă pe toți prāvăliesii și casnici ca înaintea namestiilorū sale fiesce-care să măture și se curețe podu; așiderea poruncesce Divanulū, d-tale vel Spătarū și d-tale vel Agă, mai întēfū să poruncesci la toți străjarii mărginilorū și respântiēsii ca să deē în scire locuitorilorū ce intră în lăuntru politiei, arătându-le locurile cele orînduite unde aū a trage fără de a se popri mai multū pe podurile ulișilorū, cari locuri datori sunt d-lor boeri epitropi să le arēte anume după cumū mai înainte aū fostū porunciți, ca să fie sciute, atātu acelorū locuitori, câtū și orășenilorū politiei, făcânduo acēsta sciută, cunoscută cu publicare cătră toți de obste, apoi și locuitori ce se vorū găsi stândū pe uliță să fie siliți a trage la locurile cele orānduite», 1790, Iulie 1.

Cod. No. XVIII, fila 112.

(1) Cod. No. XVIII, fila 239.

polcovnicu de poduri și Epitropia obștească, pentru ca să repare podurile din capitală.

Iată aceste acte:

Anaforaua dela boerii epitropi cu întărirea Divanului, pentru care s'au orânduit polcovnicu de poduri logf. Stoica.

Către cinstitul și marele Divan al Prințipatului țării Românești. Dela departamentul Epitropiei Anafora.

«Inștiințăm cinstitul Divan, că polcovnicia podurilor, mări Sa Alexandru Vodă Ipsilante prin hrisovă au legat-o subțovața epitropiei obștești împreună cu toți oamenii stégului său, asemenea urmăz și la mări Sa Nicolae Vodă Caragea, i la mări Sa Mihai Vodă Suful, precum și la anul dintăiu al mării Sèle Nicolae Vodă Mavrogheni; fiind-că după cuprinderea hrisovelor epitropia este încărcată cu purtarea de grijă a facerii și meremetului celor patru poduri mari domnesci, de către epitropie să alege om vrednic de slujbă și credincios, pe care arătându-l epitropia la Domnie il cinstea cu îmbrăcăminte de domnescu caftan, dându-i poruncă de a fi silitor spre lucrarea și meremetul acelor patru poduri, făcându teslim subțovața Epitropiei împreună cu toți oamenii stégului său, ca numai de epitropie să asculte, iar aceștia nici o trebă cu el, său cu oamenii lui, să nu aibă, rămăind numai și numai pentru traba podurilor, ne supărat fiind polcovnicu de vre-o cerere de havaet, cum și oamenii stégului său de alte podveși și lucrări să nu se iae și așa urmându-se, podurile cele mari totdeauna, în curgere acelor ani, era bune, fără nici un fel de stricăciune, iar dela al doilea an al mării Sèle Nicolae Vodă Mavrogheni, ne mai urmându-se orânduiala hrisovelor și polcovnicia podurilor făcându-se fără de scirea Epitropiei, prin felurim de gerimele, cu dare de havaeturi, nici un fel de lucrare nu s'au făcut la lucrarea și meremetul ășelor poduri mari, rămăind suma de podine grămăși pe marginea podurilor ne puse la locurile unde era trebuință de meremet, care podina totă au ars-o ostași ascherlăi, din care pricină a polcovnicilor de poduri fiind oameni neași de epitropie, însărcinați cu dări de havaeturi și cu luare de oameni din stégul său, la alte deosebite poslușanii domnesci, au rămas câte patru podurile cele mari la o prăstă stare, precum este cunoscut cinstitul Divan; pentru care ne rugăm cinstitul Divan, ca să bine-voiască a-și păzi orânduiala polcovnicului de poduri și a oamenilor sei după puterea hrisovelor domnesci, pe alegerea ce acum au făcut epitropia, să se orânduiască la slujba polcovniciei de poduri Stoica Logf, care este om vrednic, cercat și credincios la toate trebile epitropiei, aflându-se slujind de câți-va ani și bine-voind cinstitul Divan a se orândui acest mai sus numit la slujba polcovniciei, fiind de înșine scit și ales de vrednic, având și satele ce sunt podinari ai epitropiei, mila cinstitul Divan de a fi nesupărați la alte podveși, ca să potă aduce în Bucuresci suma podinii ce sunt tocniți, se vor meremetisi câte patru podurile cele mari; noi fiind pentru această trebă a obștei, îndrăsnim a face în scire cinstitul Divan, arătând puterea hrisovelor și în ce chip se pot îndrepta podurile, iar hotărîrea rămâne a se face cum D-șeu va lumina cinstitul Divan (1)», 1790, Mai 3.

(1) Cod. No. XVIII, fila 131.

«S'au dată poruncă cătră d-lui vel spăt. i cătră vel Agă, după orderulă pré. Inaltului Prințipe, care poruncesce, că după altă poruncă dela 11 a trecutei luni a lui Aprilie pentru făcutul și dregerea podurilor, atât celea din târg, cât și celea de prin mahalale și nu s'au făcută nici o urmare, pentru care foarte s'au scârbită pré Inaltul Prințip și poruncesce, ca să facă de isnovă poruncă, că fără de zăbavă să se drégă, căci și eră era să se întâmple primejdie la 6 cai crăesci și de nu se va face de acéstă dată urmare, nu va trece cu vederea Inaltul Prințip și fără de milă se va turbura asupra, ne mai dândă ascultare la nici un fel de pricinuire și ce primejdie se va întâmpla voră respunde d-lor; ci pentru podurile celea mari s'au dată strașnică poruncă la boerii epitropi, ca fără de zăbavă să pue să le drégă, iară pentru podurile mici și de prin mahalale, să pue d-lor pe târgoveți și mahalagiile drege fără de zăbavă și să se astupe tôte baltacurile, stândă d-lor Mumbașiri, cumă și pentru curățenia politiei și măturatu podurilor să urmeze poruncei, ce are dată dela 15 ale lui April și să nu mai aștepte altă poruncă, ci în tótă vremea să urmeze» (1). 1790 Maiu 7.

«Poruncă cătră d-lui vel spăt. ca prin tôte mahalalele să cerceteze și unde voră fi drumurile stricate să rânduiască zapciile asupra mahalagiilor, ca cu tufă, cu fărămătură de zid, cu cenușă, să se drégă negreșit, până afară la câmp, că apoi va avea d-lui a respunde» (2). 1790, Maiu 6. (3).

(1) Cod. No. XVIII, fila 130.

(2) Cod. No. XVIII, fila 128.

(3) Iată și alte acte relative la pavelele din Bucuresci :

«Insciintămă Inălțimei Tèle, că zapciulă ce este purtătoră de grije asupra podurilor, adecă polcovniculă de poduri, jăluilă la Divan, cumă că slujitorii ce are la steag, adecă podarii, fiindă șeșetori pe afară în sud Ilfov, nu-i lasă ostașii ce locuesc prin casele loră ca să vină în Bucuresci să-și împlinescă datoria slujbelor, la tréba podurilor, care s'au stricată neavendă cu cine, să lucreze și cere cuviincioasa îndreptare la acestea, ca să nu fie elă căduț în vină, că podurile sunt necurățite și stricate, ci fiind-că acești podari este trebuință a nu lipsi din slujbă, să bine-voesci înălțimea Ta a se da luminată porunca Inălțimei Tèle cătră comandirii ce voră fi printr'acele sate, ca să slobodă pe acei podari să vie spre a-și împlini datoria slujbelor, adecă a fi înșiși ei să lucreze la trebile podurilor séu cu bani să-și plătescă septemăna la alți ómeni de aici din Bucuresci ca să lucreze, spre a nu se aduce podurile Bucurescilor la mai mare derăpănare și stricăcune», 1790, Februarie 5.

Cod. No. XVIII, fila 354.

«După reportulă d-lui vel Agă, că i vine porunci adese pentru meremetu podurilor și polcovnicu de podă nu-i dă ascultare, đicendă că boerii epitropi are a-i porunci, s'au dată respunsă cătră d-lui, că polcovnicu de podă este supusă la epitropie și pentru podurile celea mari să fie datoră a aréta la epitropie, iar pentru celea-l-alte să urmeze obiceiulă a pune pe cei cu case și prăvălii să le drégă», 1790. April 24.

«Poruncă cătră boerii epitropi, ca după datoria ce au a purta grijă pentru poduri, să fie drese, fiind-că în tôte părțile sunt stricate, să orânduiască d-lor

Reorganizarea spitalelorū dela Pantelimon și dela Mărcuța, cu scopū de a conține până la 1000 paturī(?) încă e o dispozițiune a regimului austriacă:

«După orderulū pré Înălțatului Prințipū s'au făcutū Pitacū la d-lui vel

polcovniculū de podurī, cu podinā dela epitropie a drege podurile cele mari, iar pentru podurile celea mici, cari sunt datorī mahalagii și prāvālieșii a le drege, fiind-că găsescū pricinā că nu se găsește podinā, s'au datū poruncā osebitā la comisia Visteriei a scrie cărți la ispravnici să pornescā pe locuitorī cu podinā de vîndare, dar și d-lor să orânduiescā polcovniculū de podū ca să le deē ajutorū cu podinā de cea veche, ca să drégā și acele negreșitū, să nu se întimple vre-o hata că vorū avea a da sémā». 1790, Aprilie 28.

«După anaforaua boerilorū epitropī pentru podari ce sunt cu pecetluiturile comisiei Visteriei a fi apērați, cu pricinā că se supērā de cătrā ostași, nu vorū a veni la lucru podurilorū, s'au făcutū poruncā în dosulū Anaforaliū, că fiindū strașnicā poruncā dela Înaltulū Prințipū a se drege podurile negreșitū, pentru care se rānduesce Mumbașir zapciū polcovnicescū, ca cu voie fără voie să-ī aducā pe toți acei podari nesupuși la lucru și se poruncesce și la toți zapciiī plāșilorū să nu se supere mai multū acești podari; așīderea se poruncesce și de cătrā escelenția sa feld-marschal-leitnant la tótā partea ostășescā, ca să slobođe pe acei podari, a nu le face nici o supērare». 1790, Maiu 23.

Dela Divanu Prințipatului țērī Romānescī.

«D-ta vel Agā fiind-că podulū ulișii care începe dela hanulū lui Șerban Vodā și urmēzā la vale până la pōrta din susū a curții domnescī, cei vechi, este fōrte stricatū, câtū se primejduescū caii și vitele trecētorilorū și fiind-că podurile ulișelorū mici precumū este acēsta sunt datorī a le drege mahalagii, ulicerii și prāvālieșii căți ședū de rāndū pe acēstā ulișā și de oparte și alta, Divanulū poruncesce d-tale, ca să pui pe toți mahalagii, uliceri și prāvālieși, căți ședū pe acēstā ulișā și pe de oparte și pe alta, rānduindū zapciiī asupra lorū, ca să-ī silēscā a drege acēstū podū negreșitū, precumū trebue, de temeidū, iarū de vorū pricinui că nu aū cherește și podine, Divanu este pliroforisitū, că chereștea aū începutū a veni la tîrgū de vîndare din destulā, precumū și astāđi vineri ne-amū însciințatū că aū venitū de vîndare din destulā la Tîrgu-de-afară, de unde potū să cumpere din tîrgū și să drégā podulū negreșitū». 1790, Octombrie 25.

Dela Divanulū țērī Romānescī. Poruncā cătrā d-lor epitropī.

«Podulū din pōrta de susū a curții vechi peste apa Dâmbovița și de rîndū până la conacul d-lui Ministru Erbet fiindū fōrte stricatū, vā poruncesce Divanu să aveți a'lū drege, la care să orānduiți pe polcovnicu de poduri și tōte locurile stricate să le impliniți și să le întocmiți și să nu rămāe mai multū stricatū». 1790, Octombrie 25.

Cod. No. XVIII, fila 292.

Vist. ca să orânduiască a se face celea trebuincioase pentru două spitaluri mari, unul la Pantelimon și altul la Mărcuța, în care să încapă câte o mie ómeni și de urmarea și începerea ce va face să aréte Divanului, ca să reportuiască pré Inaltului Prințipú, care acelea să se cisluiască pe județe după mészura ce va da polcovnicu de ingineri(1). 1790, Martie 1.

În Mai 1790 se construesce casă de spitalú și la Bănésa, cumú probéză doue acte, pe lângă spitalulú esistentú dela Colța (2).

De aceste spitale îngrijesce încă Epitropia obștésză.

De acésta și continuă a fi îngrijite și podurile mari din Bucuresci. Aduserămú mai susú câte-va ordine relative la podari și polcovniculú de poduri, sub administrarea austriacá. Podurile mici se repará de právăliași și proprietariil de case din stradele laterale. Îngrijirea de podurile de pe Dâmbovița (3) și de mészurile de apărare de focú nu

(1) Cod. No. XVIII, fila 40.

(2) «Se vede acésta din nota d-lui siniorú Marchelie oficalialulú Impérátescú pentru stufulú ce se găsesce de vîndare la mahalagi și pe la sate, cá cerú prețú nesuferitú și trebue la spitalulú ce se face la Bănésa». 1790, Maiu 29.

«Poruncá către comisia Visteriei a rândui 60 care celea trebuincioase la spitalulú ce se face la Bănésa, care care să nu se supere, nici să se iée la alte podvóde și angarii; pentru a fi cunoscuți să li se dée pașușuri dela comisia Visteriei și dela eselenția sa gheeneralulú». 1790, Maiu 29.

Cod. No. XVIII, fila 173.

«Poruncá cătrá părintele Zehno Arhiereulú epitropú m-rii Colții, fiind-cá s'aú orânduitú la spitalulú monáștirii doftorú d-lui șátrariulú Ioan, care aú fostú și mai nainte, ci să fie însciințatú și pe d-lui să-lú cunoscă de doftorú alú spitalului, dându-í orânduita léfá de tal. 60 pe luná». 1790, Iunie 17.

Cod. No. XVIII, fila 204.

(3) «Fiind-cá s'aú făcutú cheltuialá din poruncá la cele trebuincioasă ta-cámuri de tréba focului, i la meremetu caselorú Divanului tal. 2459 și bani 117, care cheltueli fiindú cá sunt pentru a obștei trebuință și folosú cu care nu se îndatoresce cámara Impérátésză a o respunde; Divanulú poruncesce d-le sard. Arbut, ca unulú ce aú fostú și mai nainte la cislele de cheltuelile orașului și lefile Neferilorú, ce să plătea de rufetulú Bucurescilor, după acea orânduialá urmándú, de împreună cu starostea de negustori, să cislueșci cu dréptá orânduialá acéstá sumá de bani, cari bani ímplinindu-se cu zapcialicu d-sale vel Spátar, i d-sale vel Agá, să-í faceți teslimú la Visterie, ca să se pue în locú la cámara Impérátésză de unde s'aú luatú de s'aú cheltuitú și să aibi d-ta sárd. Arbut, i d-ta staroste a aréta cislá ce veți face, la Divanú». 1790, Martie 1.

Cátrá Haji Chiriac starostea, pentru a ímplini banú după cislá ce s'aú făcutú.

«Pentru cheltuelile ce s'aú făcutú la cele trebuincioase ta-cámuri ale focului i la meremetu casei Divanului și la alte trebuincioase, care s'aú cisluitú pre bres-

sunt uitate sub regimulă ocupațiunei austriace; spesele pentru ele și pentru reparațiunile la casele Divanului, le plătescū însă rufeturile.

În Mai 1790 s'aă strămutatū la turnul Colței «*foișorulū de focū*» unde mai fusese și mai înainte(1).

Unū obiceiū vechiū nu se perde sub Nemțī: *cēta masalagiilorū* continuă a avē cătare!... Câte solemnitățī, âmbłări nóptea și chefurī nu aă fostū luminate de acei masalagiī, cari pe lângă scutire, aveau dreptū și la 4 rîndurī de cisme pe anū(2)!

lele din Bucurescī după pitacu Divanului dela Martie 1 și intrândū și sfințele țile ale patimilorū și ale sfintei învierī, aă fostū porunca Divanului dată ca să nu se supere nimenea într'aceste țile; acumū dară, după septemâna acēsta, poruncesce Divanulū să se iae împlinirea acelorū țile în bani dela fie-care, pentru care și se dă ajutorū pentru acēstă trēbă pre Ioniță cupeț negustorū dintre liptcanī, i pe Hagi Anton Blănariu dintre blănari, i pe Hagi Nedelea dintre bogasierī, după orânduiala ce aă fostū mai nainte, ca să aveți a face împlinire dela tóte breslele și dela toți, după cislă ce aă făcutū, cari banī împlinindu-i să aveți a-i face teslimū la visteria țerii, de unde s'aă luatū banii de s'aă cheltuitū, fiind-că nu este datóre câmara Impērătēscă a respunde cheltuelile aceastea ce s'aă făcutū la trebile politiei țerii; decī se poruncesce d-tale vel Spătar i d-le vel Agă, să dați ajutorulū celū cuviinciosū cu zapciī și ómenī orânduīți din destui, cari să âmble a face taxilū banilorū dela fieș-carele». 1790, Martie 26.

Cod. No. XVI, fila 79.

Dela Divanulū Prințipatului țerii Românescī, către boerū epitropī ai obștei.

«Pentru podulū de peste apa Dâmboviței, care cobóră către Mihaī Vodă, primind porunca Divanului, să aveți a orândui pe polcovnicu cu podariī, ca să facă parmaclicurī de stinghiī pe amēndoue marginile pentru sprijinēlă a nu se face vre-o primejdie vitelorū și trecătorilorū acumū în vreme de iarnă pe înghețū cumū și meremetu găurilorū și podinilorū stricate de acilea să le întocmiți». 1790, Decembrie 3.

Cod. No. XVIII, fila 390.

(1) «Cătră d-lui vel Agă, că s'aă cetitū raportulū d-lui pentru foișorulū de focū în care sunt pazniciī pentru întâmplare de focū, cumū că s'aă slăbitū și paturile de susū s'aă stricatū și pentru ca să nu se întâmple primejdie cere a avea voie să mute paznicii la Colța, unde aă fostū și mai nainte și este și mai înaltū; i s'aă datū respunsū, că de sunt numai paturile stricate, să puē ómenī să le drégă, ca să se păzescă totū acolo și acea puțină cheltuială ce va merge la acelu patū va areta-o într'alte cheltueli, iarū de este de susū până josū slabū, să aibă voie a muta paznicii de focū la Colța și să reportuiască Divanului, ca să se căpuiască și pentru acelu foișorū a nu se face vre-o primejdie». 1790, Maiu 15.

Cod. No. XVIII, fila 147.

(2) «Poruncă cătră comisia Visteriei, după porunca Inaltului Prințipū pentru vameșii dela Cămpina, că din banii ce sunt să dée la căminaru Moscu arū fi

O altă măsură de edilitate, dar menită a produce ună venit, din strafurile otârite de 3 și 6 galbeni, este cea ce împune neguțitorilor cumperarea de măsuri cu marca țerei, fabricate sub controlul Divanului. Eată acest document din 9 Iulie 1790 :

Dela Divanul Principatului țării Românești. Poruncă către d-lui vel Spătari.

«Fiind-că apurarea se jăluesc atăt ostășii, cum și norodul de obște, cum-că cârcimarii ce vindu vinuri și rachiuri, după ce-și ia prețulu acelu drept, care este hotârît dela Divan, cu folosul câștigului lor, fără de nici o pagubă, apoi nu vindu cu oca dreaptă, ci fiindu sloboși, în voia lor, cu măsuri neînsemnate și necunoscute, facu feluri de meșteșuguri și viclenii cu înșelaciuni la ocale, vindend cu măsuri mai mici, din care se pricinuesce pagubă la totă partea ostășescă, cum și la totu norodul de obște, și cu acestu mijlocu nici nartul vinului nu se păzește și intru înzadaru este nizamul ce sa datu la prețulu vinderii cându măsurile nu sunt drepte, deci fiindu cu cale a se pune și acesta la orânduiala cea cuviinciosă spre a avé cârcimarii măsuri însemnate și pecetluite cu semnul Divanului, ca unu lucru ce este pentru trebuința și dreptatea de obște a totu norodului, după cum și la alte politii din țerile europe-nești să urmează, nu ca să mai mărească ocalele din dreaptă măsura lor cea obișnuită, care este a țerii, următoare din ceputu și până acum, adecă ocau dreptă de patru sute dramuri, ci ca să nu se facă înșelăciune și viclesuguri la acelea drepte ocale a vinde cu alte mai mici măsuri, înșelându norodul; iată dar din porunca Divanului s'au făcutu măsurile celea cuviciose ale țerii de her albu, pecetluite cu semnul peceții Divanului, cari sunt drepte și întocmai la dramuri, adecă cea dintăiu oca dreptă de dramuri patru sute, jumătatea de dramuri două sute, litra de dramuri una sută, și cindecă de dramuri cincideci, care și se dă d-tale pentru cârcimile ce sunt în mahalaua ținutului spătării, spre a le împărți și a da la toată cârciuma de obște câte patru de acestea, făcându-le teslimu în mânil cârcimarului, dela carele vei lua d-ta cheltuiala acestora pentru câte patru, tal. doi și un ort, care bani să-i aduci d-ta toți deplin pe suma ocalelor ce primești, ca să se deé de unde s'au cheltuitu, cu care aceste măsuri să aibă a vinde toți cârcimarii, fără de a nu se cuteza să facă vre-o schimbare acestor măsuri, séu a vinde cu altele ce nu voru fi pecetluite cu semnul peceții Divanului, iară carele se va prinde în urmă că nu

opritu cea ce se face la păcura masalalelor, ca acei bani să se întorcă dela Visterie d-lui căminarului și se va ținea în sémă, ci dar să urmeze poruncii». 1790, Maiu 20.

Cod. No. XVIII, fila 153.

«După reportu d-lui vel Armaș, pentru obiceiul ce au avut masa-lagii a li se da de patru ori într'unu an cisme și acum nu li se dă; s'au datu respunsu la d-lui vel Vistier, ca să cerceteze și de va fi avut cu adevăratu acestu obicei vechiu, poruncesce Divanul să li să pună în orânduială obiceiul ce au avut, ca să li se dea». 1790, Noembre 22.

Cod. No. XVIII, fila 320.

vinde cu acestea măsuri drepte, unul ca acesta să deé șese galbeni împărăteșci, și se va închide prăvălia séu cârcîma acea, cu hotărîre ca nici odată în urmă să nu se mai facă alisverîșu și vîndare întrênsa; ci daru după ce vei face teslimu acesteia măsuri, să publicuești totu de odată întru o vreme nizamulă acesta la toți de obște, ca să șcie fieș-care cumpărătoriu a cere dela cârcîmaru să-î vîndă cu ocaua cea pecetluită, iar care cârcîmaru nu va vrea, îndată să vie cumpărătoriu la d-ta, să deé de șcirea, spre a se urma hotărîrea ce arătămă mai susu, pentru care se va face în urmă osebite cercetări pe subt cumpetă de a pune în mână pe unul ca acela cu însăși ocaua acea nedreptă și schimbată, asemenea și la toți vîndătorii de untu-de-lemnă, oțetu, rachiū, să albî d-ta a da măsurile aceste pecetluite, de care așteptamă și pentru aceștia asemenea foae de căți sunt la numărū toți pe anume» (1). 1790, Iulie 9.

Entenberg, feld-marșal-leitnant; Cozma alu Ungr.-Vlah.; Merckelius, oficheal împărătescū; Manolache Grădiștenu; Costandinū Stirbeiu.

Asemenea poruncă ca acésta s'aū făcutu și la d-lui vel Agă.

Dăm în note aci și altele documente relative la măsurî, ocale, coturi etc. din Sept. și Noemb. 1790(2).

(1) Cod. No. XVIII, fila 225.

(2) *Poruncă cătră boerū epitropi pentru coturile de pe la prăvălii.*

«Fiindū că s'aū înștiințatū Divanulū, din jălbî, cumū că cei ce vîndū marfă cu cotulū în Bucureșci, prăvălieși, ovrei și bucureșteni, înșelă norodulū de vîndū cu coturi nedrepte, mai mici din măsura lorū și mincinose, care pricinuescū multă nedreptate și scumpete, pentru care fiindū că coturile celea drepte cu care trebue să vîndă fieș-care prăvăliașū, sunt șciute și cunoscute, însemnate cu semnulū cămărei Domneșci și date întradinsū pe la toți prăvălieșii, care acelé se vedū că le-aū ascunsū și facū vîndare cu altele, se porunceșce d-vóstră, ca îndată după primirea aceștii porunci, fără de veste și cu mijlocū pe sub cumpetū să cercetați întradinsū pre la prăvălieși ori-care va fi, ca să puneți în mână de acelé coturi mincinose cu care înșelă norodulū, și numai decătū să înștiințati Divanulū.» 1790, Sept. 6.

Carți la 12 județe și la Bucureșci pentru a se împărți coturi la cei ce vîndū marfă. Divanulū principatului țerii Românesci.

«Pentru ca să se urmeze dreptatea de obște la vîndarea mărfurilorū cu cotu și să nu se înșele mai multū norodulū de către vîndătorii mărfurilorū, care s'aū prinsū cu coturi schimbate și mai mici din măsura lorū, Divanulū cu socotélă de obște urmândū și obiceiulū ce aū fostū, aū făcutū coturi drepte de herū cari saū pecetluitū la amêndouă capetele cu semnulū peceții Divanulū și s'aū datū ca să se împarță la toți, ori căți vîndū ori-ce felū de felurime de marfă cu cotulū, atătū aici în tótă politia Bucureșcilorū, cumū și pe afară în tótă țera, de obște, nu numai la negustorii pămênteni, i străini, ci și la brașoveni și la ovrei, fără de nici o deosebire, ca unii ce aici în țera negustorindu-se, sunt

Un câștig realu avu țera, sub regimulū austriacū, din grija maif mare pusă pentru a face practicabile drumurile marif și de a se

datorif așif vinde marfa cu cotulū țerii care se urmază la obște, pentru care coturif măcarū că în vremea Domnilorū obișnuitū era de plătea negustorulū un galbenū, dar Divanulū făcendū ușurare și scădere dintru acēsta ce era obișnuitū, orânduēșce cu hotărire de obște a se lua numai cāte 60 parale de cotū, și findū că pricina a douē coturif ce obișnuiaū prāvālieșii de ținea până acumū, unulū adecă maif mare pentru unū felū de marfā, era o lesnire a se înșela norodulū prostū ce nu avē șciința a mēsurif coturilorū, Divanulū aū rădicatū de totū acelū maif micū cotū și orânduēșce, că numai unū cotū să fie la tōte felurimele mārfi, cu care acela să vîndā negustorif tōtā marfa lorū, și să-șif iēe prețulū; dreptū acea orânduēșce Divanu pe — ca la toțif de obște să dēe cotū de herū pecetluitū cu pecetea Divanulū, și să iēe dela fieșif-care cāte 60 de parale, și împārțindū aceste coturif nouē, să strîngā dela toțif pe celea vechif, după obiceiū, ca să nu rēmāe maif multū a metahirisif cu acelea vre-o înșālāciune, după care acestū nizamū porunceșce Divanulū tuturorū negustorilorū de obște a fi urmātorif, și fieșif-care cu acestū cotū să-șif vîndā totū felulū de marfā a lorū ca celū ce se va găsi cu altū-felū de cotū să șcie că se va pedepsi.» 1790, Octom. 21.

Dumitrache Ban, Ioan Logf., Mateiū Fālcoianū, Marchelinus.

Cod. No. XVIII, fila 288.

Publicațif la Aga și la spāt. și la tōte județele.

«Primindū porunca Divanulū, să avețif a face catastihū de cāțif vîndū marfā cu cotulū în țergurif și în totū județul acela, verif pāmēteni, verif străinif, verif ovreif, verif Brașovenif, verif care vinde ori-ce felū de marfā cu cotulū să luațif în scrisū numele lorū și numērulū; așiderea să făcețif catastihū de cāte cārciumif cu vîndare de vinū, i rachiū, cumū și cāțif vîndetorif de unt-de-lemnū seū oțetū, care vîndū cu mēsurif de ocale în totū județulū acela, prin țurgurif și pretutindenea? pentru toțif făcendū catastihū, să trimetețif Divanulū, carele așteptā aceste fără de zābavā.» 1790, Octomvre 11.

Insā în Bucurescif saū scrisū numai pentru coturif.

9 poruncif pentru a se împārțif ocale pe afarā în județe. Dela Divanulū principatului țerii Romānescif.

«Pentru ca să se urmeze dreptatea la vîndarea vinului și rachiului, untū de lemnū și ori-ce cu mēsurile celea drepte și obișnuite ale țerii, iatā după hotărirea ce aū făcutū Divanulū încă dela trecuta lunā lūi Iulie 9 a acestūf urmātorū anū prin cartea iscālītā de tōtā obștea Divanulū, făcendū-se ocale de fierū albū, și pecetluindu-se cu semnulū pecețif Divanulū, după mēșura țerii, adecă ocaua de dramurif 400, adecă patru sute, iatā după cumū și aici în lā-unturū polițief Bucurescilorū s'aū urmatū, să trimite și afarā la județe omulū Divanulū, anume, carele să aibā a da la toțif cāțif vîndū rachiū, cāțif vîndū vinū, untū de lemnū, oțetū și ori-ce bēaturā, cāte unū tacāmū de patru ocale, care este una de dramurif patru sute, alta jumētate, de dramurif douē sute, altā litrā

construi poduri pe apele de pe căile mari. (1) Negreșită aceste lucrări se făceau totu prin requisitiuni împilătore, dar celu puțin totu se mai folosi și țără din acele requisitiuni. Principala cale îngrijită, între Muntenia și Ardealu, fu acea dintre Ploesci-Câmpina-Timișu. Dămu

de dramuri una sută, și alta de cincideci dramuri, veri prin tîrguri, prin orașe, prin sate, pe la drumuri, pe la cărcime megieșesci, boeresci i mănăstiresci, și la toți ori câți facu vinđare petutindenea și în totu locul, datorî să fie de obște a primi aceste măsuri, ori străini, ori pămîtenî și a vinde cu dinsele, pentru care aceste câte patru are a lua doi lei și unu ortu vechiu, iar mai multu nu, că se va pedepsi; deci se poruncește d-vóstră ispravniciloru ai județulu să dați ajutoru la acéstă, orînduind unu slujitoru de ai d-vóstră, de împreună cu orînduitulu Divanulu să ămble să arête tóte cărcimile din județu, cumu și pe alți ce vîndu cu măsuri de ocale spre a se da la toți măsuri drepte, căci în urmă are să se cerceteze, și de se va dovedi că nu s'a u arêtatú la orînduitulu Divanulu toți acei cari vîndu cu măsuri, ca să li se deé măsurile Divanulu și că nu urmêză a vinde cu acelea, veți fi învinováții; așiderea vi se poruncește, atátu d-vóstră, i zapciiloru de prin plăși, i căpitaniloru, i vataflorú de plaiu și altorú slujbași, să dați totu feliu de mână de ajutoru orînduitulu acestuia, ca să póta săvîrși tréba cu lesnire, supuindú negreșitu pe cei ce se vorú arêta cu împotrivre.» 1790, Noem. 5.

Entenberg, feld-marșal-leitnantú, Rómnic-Filaretú, Dumitrache Banú, Ioanú Damaris, Manolache Grădișteanu, Mateiu Fălcoianú, Marchelius.

Cod. No. XVIII, fila 307.

(1) Brudina pentru trecerea pe poduri servia, atátu statulu, câtu și particulariloru, pentru întreținuterea podulu. Acéstă brudină nu o plătescú nici ostașii nemți, nici podvodarii lorú.

Dela Divanulu principatulu țării Românesci, către ispravnici ot. sud. Ilfovú, Vlașca, Oltú, Buzéu, Prahova, Ialomița și Argeșu.

«Să sciți că la transporturi cu trebuințe ostășesci, cumu zaharele și altele, cumu și dela ostași și ómeni împêrâtesci nu are a se cere nici o plată la trecerea poduriloru peste apă, nici de către stăpânií moșiloru, nici de către cum-pêrâtorii venituriloru acelorú poduri, nici de către căpitaní seú podari, pentru care Divanulu vê poruncesce strașnicu să însciințați de acestea la toți, ca să nu se cuteze nimenea din cei ce au poduri peste ape, a face vre-o supêrare că-răușiloru cu acestú felú de transporturi, spre a le cere vre-o plată de trecétore, nici să le facă podarii dintr'acéstá pricină vre-o zăbavă la trecere, căci nu numai unulu ca acela va întórce îndoitú și întreitú, ci încă se va și pedepsi.» 1790, Iunie 13.

Entenberg, ghenearal-feldmarșal-leitnantú, Dimitrie Banú, Răducanú Slătî-nénú, Rómnicú Filaretú, Marchelius.

Cod. No. XVII, fila 195.

«Către comisia visteriei după notă d-lui cinstitulu obers-leitnantú fon Eli-

în notă (1) actele din 30 Ianuarie 1790, 5 Maiu, 23 Iulie, 7 Sept.,

șerū, proviant-maisterū, pentru drumurile și podurile ce cadū dela Focșani până în Bucuresci, mai vĕrtosū pentru podulū dela Molpoveni, ca să facă fără de zăbavă întocmirea și dregerea lorū, pentru care acésta s'aū mai datū în multe rânduri porunci către comisie, și să facă cumū mai în grabă, ca unū lucru ce este de mare trebuință.» 1790, Maiu 27.

Cod. No. XVIII, fila 167.

Pentru podulū dela Moldoveni s'a mai scrisū deja în Aprile.

Pentru podū dela Moldoveni sud Ialomița i pentru dregerea drumurilorū.

«După orderulū pré Înălțatului Prințipū, astădī, la Aprilū patru, s'aū făcutū poruncă la ispravnicī Ialomiții, ca să facă podū stătătorii la Moldoveni, poruncindu-le ca cu grabă să se facă și să drégă și drumulū bine, care s'aū trimisū cu lipeanū întradinsū la Aprilū 5 diminēta, și osebită poruncă s'aū făcutū și la ispravnicīi Ilfovului, ca să drégă drumulū ce cade într'acestū județū.» 1790, Aprilū 4.

Cod. No. XVIII, fila 82.

«După reportulū d-lui vel vist, că după însciințarea lui Nicolae Andronescu, ce este asupra podurilorū ot Cășciore, că n'are cujnițe de ajunsū, s'aū făcutū poruncă la d-lui vel armașū ca să profcacsescă cujnițe negreșitū.» 1790, Februlare 20.

Cod. No. XVIII, fila 32—54.

(1) *Către Prințipū, pentru Ionū sin Manole.*

«Amū înțelesū luminata porunca a Mariei Tale ce ni-se dă pentru Ioanū sin Manole, carele în drumulū Timeșului aū făcutū cărciumi în care va să pue vinū și alte trebuinciōse pentru conacu călătorilorū Transilvaniei; pentru care să dea Divanulū păruncă a nu fi supēratū de vamă, nu lipsimū cu plecăciune a însciința Mariei Tale, că pentru acéstă pricină dândū stăpānulū moșiei jalbă Divanulū, amū reportuitū înălțimeī tale cum-că Divanulū aū socotitū pentru ca să nu-și piardă nici stăpānulū moșiei stăpānirea aceea ce are asupra pāmēntului sūū după dreptate, și nici acestū jaluitorū care aū apucatū de aū făcutū cărci-mele să nu se păgubescă întru nimicū, să bine-voesci, Maria Ta, a ne pgrunci ca să punemū pe stăpānulū moșiei să plătescā nu numai cărci-mele pe câtū va fi cheluitū până la unū banū, ci și vinuri, fēnū, orzū și ori-ce va fi adusū să le plătescā cu prețulū acela ce arū fi pututū vinde cu folosulū lui și să remāe cărci-mele la stăpānulū moșiei; pe carele să-lū îndatorescă Divanulū a purta grije de-a avē tōte cele trebuinciōse drumului pentru odihna călătorilorū, la care răspunsū cu plecăciune rugāmū pe Măria Ta, să bine-voesci a o priimi acéstă, pentru ca să nu se facă nici stăpānulū moșiei nedreptate cu a-și pierde pāmēntulū sūū, nici paguba celuia ce aū făcutū cărci-mele acestea întru nimicū și va fi îndatoratū stăpānulū moșiei a avē tōte cele trebuinciōse pentru odihna călătorilorū.» 1790, Ghenarie 30.

Cod. XVIII, fila 350—351.

18 Noembre și 22 Noembre 1790, care se ocupă, fie de repararea călei, fie de așezare de «*trahitură*» pentru călelor pe această cale.

«Poruncă către ispravnicii ot sud Prahova, după cererea d-lui Eperieșu, comisarșul țării, pentru dregerea drumului dela Sinaia, că are însciunțare dela comisarșul Ungarū a-i se da pe totă ziua 150 lucrători și să i-se rânduiască două sate seū mai multe din plaiū, se poruncește ispravnicilor ca să se ajungă cu comisarșul ungarū, ca nici lucrătorii să nu rămăe fără de arături, și de urmarea ce vorū face să aibă răspunsū Divanulū.» 1790, Maiū 6.

Dela Divanulū Prințipatului țărū româneșci, către Egumenulū Sinaū.

«S'aū cititū la Divanū răspunsulū ce faci pentru unū trachtirū ce este trebuinciosū a se aședa acolo, cu toate cele trebuincioșe, intru care arēți, că pentru trebuința călătorilor ai făcutū două cărcime, una din susū și alta din josū m-rei, care aceste cărcimī potū fi pentru a conăci cei proști, iarū cândū se va întempla a trece alte persoane și obraze ciustite, trebue să-i priimești înăuntru m-rei; pentru care Divanulū aū socotitū, ca înăuntru m-rei să faci, cuvioșia ta, o despărțire cu unū rindū de uluci și în partea despre răsăritū unde este și porțița de intratū și eșitū cu câte-va odăi până într' această parte, seū partea despre amiață-ți, unde cade și culmia cu câte odăi sunt la acea parte să le deosebești cuvioșia ta, cumū țicemū, deschidēndū și o porțiță pe unde să aibă intrarea și eșirea musafirii, gătindū acele odăi și puiudū cele trebuincioșe pentru odihua și mulțămirea oșterilor și altorū persoane ciustite, spre folosulū m-rei, ca cu acesta să se facă și trebuința, și să fie și biserica i mōnăstirea nesupărate; ci darū această gătire trebue să o faci, cuvioșia ta, negreșitū și fără de zăbavă.» 1790, Noembre 22.

Cod. No. XVIII. fila 319—20.

Dela Divanulū Prințipatului țărū Româneșci. Poruncă către Medel. Grișorie Hrisoscoleo.

«Ți facemū în scire, că încă de astă-iarnă după bună-venirea ostirilor crășeci s'aū datū în scire, priu ispravnicii județului Prahova, la toți stăpânii moșiilor diu drumulū Timișului, ca să se apuce să facă cărcimile aceluī drumū la locurile celea obicūnite, unde să așede și tōte celea trebuincioșe de conacū, ca să găsescă călelori și omenii Impăratesci ce mergū și viuū pe aceluī drumū. cu zaharele de hrana ostirilor și cu alte trebuințe, adăposturi pentru dăușii și pentru vitele lorū și cele trebuincioșe. cu plată de bani, cu folosulū și câștigulū lorū, fără de nici o pagubă, și ne urmândū stăpânii moșiilor a griji de acesta. aū pătimitū rău atātū călelori ce venea diu lăuntru și căraușii ce aducea proviantū, de lipsa celorū trebuincioșe și de ințimea vremii de iarnă, ne avēndū conacū de adăpostire, în câtū nuora li s'aū întimplatū și mōrte din viforulū ce aū datū întâiū; dreptū acea trebuință aū silitū a face Inaltulū guvernū o urmare cuviincioșă la acesta și s'aū aședatū unū Ioan Manole cu tovarășulū seū. marchitanii, de aū făcutū cărcime diu pagiște cu cheltuiala diu cămara crăiască, unde aū pusū de tōte cele trebuincioșe pentru odihua și îndestularea călelorilor;

Altă cale îngrijită în cât-va fu cé dela Focșani la Bucuresci.

după cumă să urmăză și până acumă, dară fiind-că d-ta ai dată jalbă Divanului pentru cărciuma din valea Ursului, ce este pe moșia d-tale, bănuindă pentru ce să facă acestă alisverișă pe moșia d-tale altulă, și ai cerută a o ținea d-ta și răspunđi cheltuiala ce ai făcută; Divanulă primesce această cerere a d-tale după dreptatea ce ai, ca o moșie ce este a d-tale, care nici Impărăția nici Inaltulă Prințipulă nu voescă acésta a te păgubi, seú a te isterisi de veniturile, însă fiind-că banii cheltueliloră ce s'au făcută la aceste cărciumi se ceră acumă la cămara crăescă, după cumă și orderulă dela Inaltulă Prințipulă s'au dată la Divanulă în două rândură pentru acésta și pe lângă acésta fiind-că celă ce va să fie cărciumele de iarnă, trebuie de acumă să fie aședatū spre a putea căpui atâtă fēnulă celă trebuinciosă de conace ală găti și ală stringe de acumă până nu trece vremea fēnului, cumă și grăunțele și tóte cele-lalte trebuie din vremea loră să le căpuiască, la care aceste, cere Divanulă bună încredințare și siguranță dela d-ta că le vei păzi, după cumă și numitulă Ioan Manole asemenea este legatū la înalta Gubernie; iată într'adinsă să scrie d-tale această poruncă, la care ceremă respunsă hotărītū dela d-ta în scrisă până în cincă-șese zile, adecă de vreă d-ta să ieă cărciuma asupra d-tale, să plătesci acumă banii cheltuiți, ce s'au făcută la cărciumă și la împrejmuirile ei, care sunt să se deă la cămara crăescă, să plătesci d-ta și lui Ioan Manole natura ce va fi strinsă la cărciumă, cumă vină, rachiū, bucate pentru trebuința căletoriloră, cu prețulă ce le-ară fi vindutū elū, și pentru ca să fie Divanulă bine nădăjdutū, că d-ta vei fi însuși silitorū, a avea tóte cele trebuinciose pe iarna viitoare, cumă: vină, rachiū, pâne, fēnă, grăunțe și adăpostire de odihnă căletoriloră și nu se va face vre-unū cusurū, să puă d-ta la Divanulă, ca unū amanetū, tal. două miă să sté în păstrare, ca cândū se va face vre-unū cusurū și se va întâmpla a pătimi căletorii vre-o lipsă de cele trebuinciose, seú primejdie din neafierea adăpostirei, să respunđi cu acestū amanetū, iarū cândū d-ta aceste nu le vei primi a le face, atuncă va rămânea asupra numitulă Ioan sin Manole, încatū numai va fi vremea rezmirăței, iarū nu mai multă, pentru că d-ta ai dreptate adevărată. ca unū stăpănulă alū moșiei, a le ținea acestea, dară și trebuința vremei resboiului urmăză a înlesni trebuințele oștiriloră și aceloră ce căletorescū pentru oștiri, care este folosulă alū țării și bine de obste, ci dară la una dintr'aceste două așteptămă respunsă hotărītū». 1790, Iulie 23.

Asemenea poruncă și la Egumenu Mărgineanu, cumă și la Egumenu Sivait, Cod. No. XVIII, fila 235.

«Divanulă ai luatū însciințare dela Escelenția Sa comandantulă Sibiului prin Măria Sé pré Inaltulă Prințipulă, pentru drumulă ce urmăză dela Cămpina în susă spre Timiș până la valea Ursului, cumă că după poruncile ce li s'au datū nici unū dresulă n'au făcutū; se dă dar de iznóvă poruncă a pune totū felu de silință. ca cu un ciasulă mai nainte să facă totū dresulă celū cuviinciosă la aceste trebuinciose locuri, fiind-că acumă este să trecă oștirea și alte transporturi pe acelea drumuri și la fieșcare trecere a oștiriloră să orânduiască câte unū boerinașulă din conaculă în conaculă pentru a întórce carele înapoi, iarū alte care să se afe înaintea de schimbatū». 1790, Septembrie 17.

Cod. No. XVIII, fila 203.

Căile din ditectiunea Ialomiței, spre Dunărea, în vedere cu mișcarea ostirei în primăvăra anului 1790, aū preocupatū de timpuriū pe Divanulū țerii. Incă din 31 Martie s'a scrisū despre podulū dela *Moldoveni* de pe Ialomița (1).

În Mai se repetă ordinile pentru podurī pe Argeș și în genere peste apele din Ilfov, Buzeu, Ialomița (2).

Dela Divanulū Prințipatului țerii Romănesci. Poruncă cătră Egumenulū sfinteī mōnăstirū Sinaia.

«Trebuință este negresitū atâtū pentru ostașii Impērătescī și pentru ómenii călătorī și āmlătorī în slujba Impērătescā, ca acia la mōnăstirea Sinaia, ce este aprópe la hotarulū Ardélului, să se orānduiascā unū trahitirū, care să aibā atāta ȳscusire și avere ca să póta găzdui ofițirī și alți ómenī de cinste; deci Divanulū protimiseșce pe cuvioșia Ta la acestū alisverisū, catun stāpānū alū moșiei, dupā dreptate și iatā într'adinsū cu acestū lipcanū și scriemū: de voesci a lua asuprāși și a face trahitirulū acesta, cu de tóte cele trebuincioșe și fără de cusurū, a putea găzdui, cumū ȳicemū, ofițirī și alți ómenī de cinste, să aibī a da respunsulū d-le, trimițēndū și ȳncredințare în scrisū subț iscāliturāși, cumū cā veī avea purtareā acēsta de grijā cu tóte cele trebuincioșe și ȳdestulare pentru găzduire și bunā odihnā; care acestū respunsū 'lū așteptāmū fără de zābavā și fār a trece iarāși cu tēcerea, cā iatā vremea este și trebue a se afla în grabā trahitirulū gătitū, iarū de nu, să avemū iarāși respunsū și va orāndui cinstitulū ghegeneralū — comandā altū omū vrednicū acolea, cāruiā i se va da totū felulū mână de ajutorū pentru cāstigu lui». 1790, Noembrie 18.

Entenberg, ot Rōmnic Filaret, Dnmitrache Banu, Ioan Logf. Matciu Fălcoian, Marchelic.

Cod. No. XVIII, fila 908.

- (1) *Cātră comisia Vistericī pentru a se face podu la Moldoveni peste Ialomița, i a se trimite hierulū celū trebuinciosū la Hierășci.*

«Dela April 10 piin luminatū orderulū Mārie Sēle pré Inaltulū Prințipū, ȳnsciințēzā la Divanū, cumū cā este trebuință a se face la Moldoveni, peste Ialomița, podū pe vase stātătorū și visteria are datorie a trimite fierulū celū trebuinciosū la podu Herășci ocā 200. 6 ȳiganī meșterī de hier, 15 podarī și poruncesce Māria Sa Divanulū, ca numāi decātū să aibā purtare de grijā a se pune la orānduiālā, comisia Visterii să aibā a face cu urmarea și sāvārșirea trebīi în grabā, la aceste poruncite de Inaltulū Prințipū, fără zābavā». 1790. Martie 31.

Cod. No. XVIII, fila 82.

(2) «Poruncă cătră ispravnicī ot sud Ialomița, Buzeu și Ilfov, fiind-cā d-lui Zape meșterulū de podurī, din porunca Mārii Sēle prea Inālfatului Prințipū, pentru ȳntocmirea și așeđarea podurilorū peste apele din Ilfovū i din Ialomița și

LXXIII.

Postele. Ispravnicii de județe. Măsurți administrative. Cutia milelor.

Pentru nevoile administrațiunii și ale oștirea, continuă a esista menzilirile, darū nu parū a fi în bună stare. Oficerii austriaci ieu delă menzilurii caii fără sémă și serviciulū suferē. (1) Se ieu unele dispozițiunii de îmbunătățire.

Buzeū, Divanulū le poruncesce ca totū ajutorulū ce va fi trebuinciosū de salahoři i chereștole, meșterii și ori-ce să aibă a le da negreșitū și în grabă fără de zăbavă să profitēscască cele ce va cere, fiindū trebă mare și delicată, că de va scrie că din pricina d-lor nu se pōte sevărși întocmirea, vorū fi în vină». 1790, Maiu 12.

Cod. No. XVIII, fila 142.

«Poruncă cătră Fotache Știrbein serd. fiind-că este mare trebuință, pentru podulū ot Prisiceni de peste apa Argeșului a se întemeia, că este să trecă artileria pe acolo și fiind-că după însciușarea ce au luatū delă vel Vist. că i au datū și patru omeni de poslușanic la podū, cumū și poruncă cătră ispravnicii a-i da ajutorū, delă alū cărui venitū este să se folosēscă, îi poruncesce Divanulū, ca să pno totă silința să-lū facă și să-lū întărăscă bine, tocmindū două vase cu cheltuiala d-lui și altele ce va fi trebuință și câtū mai curēndū fără de zăbavă să-lū săvârșēscă, fiind-că este strașnică porunca Inaltului Prințipiū, la care s'au orânduitū și Mumbașir să stēe asupră-i să-lū săvârșēscă». 1790, Maiu 15.

Cod. No. XVIII, fila 146.

(1) «După însciușarea escelenției sale baronū Entenbergh ce au făcutū la ispravnicii Argeșului, pentru aședarea și îndreptarea poștelorū, de dincōce de apa Oltului și de dincolo de apa Oltului, s'au orânduitū delă Divanū — cu carte către Escelenția sa, ca dincōce de apa Oltului, și cei de dincolo de apa Oltului, ajungēndu-se între dînșii să facă aședarea și îndreptarea poștelorū, la care să bine-voiască escelenția sa a se face acēsta bună întocmire și aședare.» 1790, Ianuarie 26.

Anașora la Coburg pentru poște :

«Din alăturatulū reportū ce se pune într' acesta, alū epistatului poștelorū, veī înțelege Măria Ta supērările ce au poștele.

Pentru care Divanulū cu plecăciune arētă înălțimea Tale părerea sa pentru îndreptarea lorū, spre a lipsi aceste supērări, prin lunatele poruncile Măriei Tale, ca să nu se prapădēscă și poștele și va avē și Divanulū muștrare pentru zăbava și zălcinirea trebilorū din pricina stricăciunii poștelorū.

1. D-lorū oficerii, ce sunt afură, în cfarțirurii, seū omenii d-lorū, āmblāndū

Décă regimulü austriacü introduse unele modificări în compunerea Divanului, cumü vedurämü, elü lasă neschimbată compunerea autorităşilorü judeţene, adăogëndü numai la acésta, pe alocure, câte unü «*oficial Cesaro crăescü*». Totü doi isparvnicü administréză

prin ţeră cumü şi la Bucuresci, viindü, întorcëndu-se, pentru tréba d-lorü, să nu supere poştele, ci să âmble cu caii d-lorü.

2. Pentru câţi slujbaşi împërătesci mergü şi vinü cu forşpanuri, să nu se supere poştele, ci să âmble cu caii forşpanurilorü.

3. Pentru d-lorü oficerii şi ostaşii ce sunt la cfartirü prin satele poştelorü, să se dée poruncă, ca trebuinţele ce vorü avea pentru căratulü zacherelei să şi le facă cu caru cu boii ce sunt pintre acele sate, iarü să nu opréscă pe postaşii cari sunt datorü a veni cu caii la slujba poştii, fiind-că se prepădescü caii poştii de aici.» 1790, Februarie 9.

Cod. No. XVIII, fila 359.

«După orderulü escelenţiei sale ghenăralü Entenberg ce aü luatü însciintare dela oficialü ce este în judeţulü Dâmboviţa, pentru satulü Voinescii şi Gemenele, că pórtă pošta şi se supără şi de care la căratu zaharelii, şi că poştea ce aü fostü la podu Bărbierului s'aü rădicatü, din care se pricinuesce prăpădenie cailorü, neputëndü ţinea 12 césuri, s'aü făcutü poruncă la d-lui vel vist. ca îndreptarea ce va găsi d-lui cu cale a se face să aröte Divanului în scrisü.» 1790, Aprilie 29.

Cod. No. XVIII, fila 118

Publicaţiü la töte judeţele pentru poşti. Dcla Divanulü Principatuluiü ţerii Românesci. Poruncă către ispravnicü ot sud.

«Fiind-că Măria sa pré înaltulü Prinţipü are hotăröire şi poruncă strajnică dată atâtü la Medelniceriu Gregorie epistatulü poştilorü, câtü şi la töte stăþile dintr'acéstă ţeră, ca pururea să se afle în totü césulü gata caii aleşi, la fie-care poştă, pentru curieri şi estafeturi, adecă câte 12 cai cu hamuri, şese surugii şi trei căruţe, şi fiind-că s'aü făcutü socotélă, cum-că de multe ori se va întempla a nu putea epistatulü poştelorü să ajungă cu cercetarea ce este datorü a o face adesé; de acea Divanulü poruncesce d-vóstră strajnicü, ca în tötă vremea să aveţi a face cercetare pe töte septémânile de câte doué ori, pe la poştele ce se află într' alü fie-căruia judeţü şi de veţi găsi nescăi cai lipsă, séü surugii, séü căruţe, îndată, fär' de a mai aştepta altă poruncă, să-î împliniţi dela postaşi, ce sunt datorü a avea caii aceştia de slujbă, căci de se va întempla, fercască Dumnedeü, a se pricinui vre-o zătignire, vre-unui curueriu din pricină că nu s'aü aflatü cai, negreşitü vë veţi învinováþi şi d-vóstră întocmai de opotrivă cu epistatulü poştelorü; lângă acésta vë mai însciinţămü, că nu sunteţi volnicü d-vóstră ispravnicilorü, precumü nicü alþi nimenea a lua cai de poşte, şi ai dărvari încöce şi în colé; ci darü vë poruncesce Divanulü şi pentru acésta, să nu vë îndrăzniţi mai multü a lua cai de poşte.» 1790, Iunie 15.

Cod. No. XVIII, fila 202.

județul, cum se vede și din circulara următoare adresată acestorū ispravnicî din tôte județele, în 22 Aprilie 1790 :

Publicații la 12 județe și la Craiova pentru ispravnicî, a ámbla prin județe, iarū să nu ședū amēdoî la scaune.

«Fiind-că s'aũ înscințatū Divanulū pentru toți ispravnicîi de obște, cumū că mai nicî o dată nu se mișcă din locū a eși înșiși prin județū, atātū pentru trebuința ostașilorū ce se află în județū, ca să căpuiască de celea ce trebuie să căpuiască, de celea ce trebuie, care le sunt orânduite, câtū și pentru locuitorî să vadă cumū petrecū, despre zapciî și slujbași, ci amēdoî stau la un locū și poruncile și trebuințele ce sunt le trimetū numai cu zapciî și cu slujitorî fără de a se arēta eî pe la d-lor comandirî și tisturile ostășesci, ca să grăescă și să pue la cale de trebuințele ce sunt și fără de a face alte cercetări pe urma zapciilorū și acelorū orânduiți, ci precumū vorū acei zapciî și slujbași, așa necăjescū și supēră pe locuitorî cu urmări și cu cererî mai multū peste cele orânduite, pentru interesurile și căștigurile lorū; și iarāși la celea obicinuite ale lorū de mai nainte aũ căduțū zapciîi și slujbașii și pe lângă grēuțāțile trebuințelorū aũ și de cătră dînșii jafurî cu luări mai multū peste cererile ce sunt cu poruncă, și de acēsta d-vōstră nimicū nu grijiti; pentru care Divanu vē poruncesce: fiind-că la totū județu sunteți cāte doî, să cāutați unulū din d-vōstră să aveți tot-dēuna a eși în județū, ca să vē încunjurați pe plāșile și satele județului, una pentru a grijii de trebuințele ostășesci și de poruncile ce vi se dau, alta pentru ca să cercetați urmările și faptele zapciilorū d-vōstră, să ve pliroforisiți înșivă de adevērulū lucrurilorū, în ce chipū să pōrtă și cumū metahirescū slujbele ce li se dau? care acēstă datorie să o urmați acumū și tot-dēuna: a eși cāte unulū în rāndū, iarū să nu ședeți amēdoî la unū locū, fiind-că acēsta este de mare trebuință a vedea înșivă cele ce urmēzā zapciîi și slujbași d-vōstră și cumū petrecū locuitorî». 1790, April 22.

Māsuri de încetare a jafurilorū administratorilorū aũ luatū Divanulū sub administrația austriacă, de și nu în genere, căci nu voia Coburg să-și înstrăineze aci boerimea, care trăia din acele abuzuri. Este unū casū însă în care, la 28 Ianuar 1790, vedemū cumū se dă poruncă de Divanū, ca cu «Mumbașir să mērgă la Cāmpu-Lung să se cerceteze jalba orășenilorū din Cāmpu-Lungū, de cătră Gheorghe Slujerul ispravnicu ot cu... Mumbașir dinpreună pentru jafurile ce adecă s'aũ făcutū de cătră Steric ce aũ fostū județū și să aducă înscințare orînduitulū Mumbașir împreună și pe piritulū județū, ca aici să se facă implinire, iarū nu acolo (1).

În interesulū buneî orāndueî s'a dispusū, în 5 Iulie 1790, facerea uneî catagrafiî de tôte casele, unde se vinde vinū și în genere de cărciume, spre a se veghia asupra lorū (2).

(1) Cod. No. XVIII, fila 107.

(2) *Dela Divanulū Prințipatului țerei Romānesci. Poruncă către d-lui vel spăt.*

«Indală ce veî primi d-ta porunca Divanului, numai decātū să puî pe

Cutia mililor și în genere Epitropia obștească a fostă bine-vădută de administrația austriacă. Acestă organă administrativă, orî de idilitate, fu menținută. Veniturile casei Epitropiei obștesci aū fostă îmbunătățite. Mai alesă cutia milelor aū primită adause de venituri, cumă deja vădăramă, bună oră din venitulă cafeneleloră din orașe. Ispravnicii și în genere slujbașii, cumă amă arătat, erau ținuți a da la cutia mileloră o sumă de bani, la «*orânduire*». Acești bani nu pré intraū regulatū în casă și de aceea Divanulă expediă circulare provocândū la respectarea dispozițiunei(1).

vătavu de cărciumari ca să facă foie anume de câte cărciumi mari seū mici sunt în totă cuprinsulă plășiloră d-tale, de prin mahalale, căți facū vîndarea de vină? verî cine arū fi, pămēnteanū seū străinū? pe tōte să le arēte în numărū, cu catastihlū, care catastihlū să-lū trāmiți făr' de zăbavă la Divanū, fiind-că are a da Divanulă prin d-ta măsurile celea cuvinciose la vîndarea vinului, cu care și ei să se folosescă la alișverigulă lorū, darū și dreptatea cumpărătoriloră să se păzescă cu bună orânduială, însă trebue să i arēți d-ta vātavului de cărciumari, să scie, că Divanulă are a face deosebită cercetare în tōtă politia Bucuresciloră, și care cărciumă, seū magasie, seū casă cu vîndare de vinū mare, seū câtū de mică, verî a cui va fi, nu se va găsi arătată în catastihlulă vātavului, nu numai elū se va pedepsi, ca unū înșelătorū la porunca Divanului, ci pe lângă dēnsulū va pătimi și acelu cărciumarū; ci darū așteptămū câtū mai curândū acea fōe, câtū și pe alți orî căți vîndū, orî untū de lemnū, oțetū, rachiū, cu măsurī, pentru toți să faci foie.» 1790, Iulie 5.

Cod. No. XVIII, fila 221.

(1) *Cărți la 17 județe pentru havaetu cutiei.*

«Vē facemū în scire pentru obișnuitulă avaețū alū cutiei de milostenie care sunt orânduiri de daū ispravnicii câte tal 50, după hrisovele Domnesci ce s'aū urmatū tot-dēuna, fiind-ca acestū puținū ajutorū ce faceți d-vōstră la cutia milosteniei, este trebuința obștei, cumă și însăși d-vōstră, și l'ați trecutū cu vederea, mai aducēndu-vē aminte de acēsta datorie, care de asta nebăgare de seînă va fi pricinuitoare de smintelă, în vreme cândū de lume este șciută câte dări se da de ispravnici mai nainte, de unele cu rușfetū, de alți prin sila tiraniei ce sugruna pe toți; iată vi se poruncesce, primindū cartea acēsta să aveți a trāmite acesti bani făr' de altă prelungire la Epitropie, luândū adevēriță de primire, căci neurmândū din proerisis a vē împliui datoria d-vōstră cu acestū puținū ajutoriū, să șciți că vē veți osândi la mai mare strafū.» 1790, Aprilie 6.

Cod. No. XVIII, fila 89.

Câteva zile apoi, cu ocaziunea unei circulari de aflarea unor cai austriacesci, Divanul repetă ordinea în cestiune. Apoi în Decembrie 19, anul 1790 nouă repetire. (1)

Divanul dela Craiova creduse un moment, că banii avaelului dela cele 5 județe oltene să-l oprască la Craiova. În 19 Maiu 1790 Divanul dela Bucuresci scrie celui din Craiova :

«Către Divanul Craiovei. După raportul ce au trimis dela 16 ale lui Aprilie pentru taler 50 de pe la ispravnic, ai cutiei de milostenie, ce ceru a se opri acolo, s'au dat porunca Divanului, ca să se trimită aici, fiind-că în hrisovele de orânduiala acestor bani ai cutiei scrie să se trimită aici, iară nu acolo. (2), 1790, Maiu 1.

(1) *Publicați la 12 județe pentru doi cai ce au fugit dela Afumați și pentru avaelul cutiei a-lu trimete.*

«D-vastră ispravnicilor, vă facem în șcire că la 28 ale lunei lui Aprilie, după carindariu nou, au fugit doi cai dela satul dela Afumați din câmp de unde păștea, amândoi caii nați de mijlocu, la toate picerile potcoviți cu potcove nemșeci, unu calu este vînetu, altul este murgu și comele la amândoi sunt în drepta, cari acești cai sunt-ai lui Daniil Borsu Popa dela regimentul Oros, pentru care bun bacșis are a capeta acela la care se va găsi acești cai, ci d-vastră să dați în șcire la toți de obște pentru acesta. Vă mai înștiințăm pentru avaelul cutiei, de ispravnicie, pentru care vi s'au mai poruncit, și nu s'au arătat dela d-vastră nici o urmare, căutați de nu faceți prelungire, ca să nu vă păgubiți cu trepede.» 1790, Aprilie 25.

Cod. No. XVIII, fila 114.

Dela Divanul Prințipatului țerei Românesci.

«Fiind-că d-lor mai jos numiți boeri ce au stătu ispravnic la numitele județe, n'au urmat a da obicinuitul avaelu la cutia de milostenie după orânduiala hrisovelor Domnesci, care iaste cu cale și drept. Și fiind-că epitropii cutiei sunt siliți din porunca Divanului a-și da socotela de toate aceste venituri ale cutiei, cari prin report făcură arătare Divanului în scrisu, că de la acești mai jos numiți boeri ce se află acum în Bucuresci, nici pân' acum n'au putut primi acești bani, după două porunci ale Divanului, ce li s'au scrisu, se dau voluicie orânduitalui de la Epitropie, carele să apuce pe fișce-carele din d-lor cu strînsore să împlinescă negreșit acești bani la cutie, pentru care poruncesce Divanul și d-vastră numiților boeri, fiind-că acestu avaelu este obicinuit să aveți a-lu da fără de pricină de împotrivire, căci veți fi siliți și cu alte mijloce a-lu da fără voia d-vastră.» 1790, Decembre 19.

Entenberg feld-marsal-laitnant, Cisma al Ungro-Vlahici, Râmnicu Filaret, Radu Stălineanu, Ioan Logf., Manolache Grădișteanu, Const. Știrbei, Matci Fălcoianu, Marchelius.

Cod. No. XVIII, fila 340—341.

(2) Cod. No. XVIII, fila 19.

În 10 Octombrie 1790, s'a cerutŭ dela epitropia obŃtescu s'emă generală de gestiunea fondului Casei(1).

LXXIV

Rechiãmarea bãjenarilor. Mãsurĩ relative la agriculturĩ

Întru mãsurile de administraŃiune, de sub guvernulŭ austriacŭ, se cuvine a cita Ńi silinŃa ce-Ńi pune elŭ a rechiãmă în plaiurĩ pre lŃcuiitorĩ fugiŃĩ. În felulŭ acesta este cartea din 4 Ianuarie 1790 (2).

Cu circulara din 8 April 1790, aŭ fostŭ invitaŃĩ sãtenĩ a cultiva pãmĩntulŭ, alŭ semãna, promiŃendu-li-se, cã de acumŭ înainte nu li se vorŭ mai lua bucatele fãrã de preŃŭ. Regimulŭ austriacŭ nu ezitã de a pune chiarŭ MumbaŃirĩ, pre soldaŃĩl sei, de prin sale, ca sã scŃlã Ńeraniĩ la arãturĩ Ńi semãnãturĩ de primãverã:

18 CãrŃi la 17 judeŃe Ńi la Divanu Craiovei, cãtrã ispravnicĩ, a indemna pe lŃcuiitorĩ la semãnãturĩ.

«D-vŃstrã ispravnicilorŭ ot sud.... Sãnãtate, vã facemŭ în scire pentru rindulŭ semãnãturilorŭ de bucate, cã trebuinŃa o cunoŃceŃĩ cãtŭ este de mare, spre a indemna Ńi a sili pe lŃcuiitorĩ toŃĩ de obste, sã iasã cu plugurile lorŭ a face arãturĩ de bucate mai cu îndestulare decãtŭ în alte vremĩ, ca sã pŃtã fi Ńi pentru împlinirea datoriilorŭ ce aŭ cãtrã hrana ostirilorŭ ce se aflã în Ńerã de pazã Ńi ocrotirea lorŭ de cãtrã vrãŃmaŃi Ńi de ale prisosi Ńi pentru alisveriŃŭ Ńi

(1) «D-vŃstrã boerilorŭ epitropĩ, care sunteŃĩ dupã orãnduiala hrisovelorŭ patru la numãrŭ. ad. d-luĩ biv. vel Clucer Costache, i d-luĩ paharniculŭ Nicolae, i d-luĩ biv. vel Clucer Iordache Colfescule. ce te-aĩ fostŭ orãnduitŭ în loculŭ reposatului stolnicu Ianache Palade Ńi d-luĩ, biv. vel Medel. StefãniŃa, primindŭ porunca Divanului, sã aveŃĩ a veni înaintea mitropolitului Ńi a pãrinŃilorŭ epitropĩ, ca sã vã daŃĩ socotelã de tŃte veniturile cutiei pãnã la orĩ-ce, i de cheltuelĩ, împreunã cu tŃte pitacurile Ńi seneturile datoriilor, care socotelã cãntãndu-se cu deamãnantulŭ de sfinŃia lorŭ pãrinŃĩl Arhireĩ, dupã orãnduiala hrisovelorŭ Ńi iscãlinduse sã se aducã la excelenŃia Sa feld-marschal-leitnant baron von Entenberg, fãrã de zãbavã». 1790, Octombrie 10.

Cozma Mitropolit. Dumitrache Ban, vel Vist., Ioan logf., Manolache GrãdiŃteanu, Constandin Ńtirbeiu, Mateiŭ Fãlcoianu, Radu Grolescul.

Cod. No. XVIII, fila 272.

(2) «S'aũ datŭ cartea Divanului luĩ Damian ce aũ fostŭ vãtavŭ, ca sã fie epistat Ńi Nazir poste vataŃi de plaiũ, la doue plaiurĩ în sud Buzcu Ńi sã povãŃuiascã pe lŃcuiitorĩ a-ĩ strĩnge la urma lorŭ Ńi a pãzi Nizamulŭ cumŭ se cade», 1790, Ianuarie 4.

câștigul loră întru această vreme, când acumă nu li se mai iaă bucate fără de preț, ci se câștigă și se folosescă cu preț, care la alte vremi nu-lă aă și când se voră sili a face arături de bucate mai îndestule este însuși folosulă și interesulă loră; dară fiind-că unii din locuitoră aă venită cu jălbă la Divană jăluindu-se, că nu-ă slăbescă și nu-ă lasă tisturile și ostașii ce sunt la fartiruri aă putea face arăturile loră, alții din locuitoră pôte din lenevirea loră se voră zăbovi și nu voră sili la această trebuincioasă lucrare a pământului; de acea dară, iată că Măria Sa ghenăralu feld-marschal pré Inaltulă Prințipă aă dată poruncă la tôte tisturile ostășescă de pe afară, ce sunt la fartiruri, ca și însuși să fie Mumbașir a îndemna și a sili pe toți casnicii și familiașii unde se află la cfartiruri să iasă cu vitele loră și cu plugurile loră la arături de bucate și nu voră fi locuitorii mai multă opriți de cătră ostași, nici ei, nici vitele loră și rămâne acumă numai la a d-văstră silință de a pune această faptă în lucrare, ca să orânduși omeni întradinsă de a scôte pe fieșce-carele cu plugă la arături de bucate și îndemnându să facă câtă de multă semănături; dreptă acea dară căutați de nu faceți cusură la această trebă, care este cea dintăiu și mai mare a țării, ci mare silință să puneți, până nu trece vremea arăturilor, și faceți pre locuitoră a se îndemna și însuși ei cu tragere de inimă pentru folosulă și alisverășu loră, și pentru îndestularea țării și să avemă respunsă» (1). 1790, April 8.

O altă măsură luată, sub regimulă austriacă, cu referință la agricultura, fu oprirea de a se da *pârjole* la țărini(2).

(1), Cod. No. XVIII, fila 86.

(2) 12 Cărți la 12 județe pentru locuitoră a nu avea voie să decă pârjole, și a-ă îndemna la hrana pământului. Dela Divanulă Prințipatului țării Romănescă.

«D-văstră ispravniciloră ot sud... sănătate; pré Inaltulă Prințipă oblăduitoră țării prin luminatu orderă Mării Séle dela 3 ale lui Februarie de acestă anu 1790, însușințeză la Divană pentru pârjolele ce se obiceiuesce întră această țără în primăveră a se da pe la liveți de fenețe și peste câmpuri, că lipsa ce este de fenu nu slobode a se urma estimpă acestă obiceiă; pentru acea poruncesce Inălțimea sa a se zătigni această urmare de pârjole pe la luna lui Aprilie spre a putea găsi pășune dobitoțeloră, transporturiloră, asemenea și pentru holdele de bucate poruncesce Inălțimea Sa, să începă țăraniă a lucra din vreme, ca să se facă îndestulare de bucate, căci afară din hrana ce-ă dobândescă prin buna lucrare a pământului voră avea mare câștigă din vinđarea bucateloră loră la mulțimea oștiriloră Impărătescă ce se află în țără, căci tôte li se voră plăti cu bau gata cu deosebită urmare dintru a oștiriloră otomanicescă. Decă după luminatū orderu Inălțimii Séle, Divanulă poruncesce d-văstră, să faceți cunoscută și sciută porunca această la toți de obște în totă cuprinsulă județului aceluia, întâiu pentru pârjole, mai multă pe locurile unde sunt trecătoarele transporturiloră și pe lângă drumuri să nu se facă până la luna lui Aprilie spre a putea găsi vitele pășunea loră fiindă lipsă de fenu; a doua pentru holde, să-ă îndemnași pe toți locuitorii țării de obște, prin arături cuviincioșe, ca să se silăscă din vreme a le lucra și a face arături cu îndestulare pentru binele și folosulă loră, făcendă

Acésta dispozițiune fu repetită și în 14 Noembre 1790. (1)

În interesul agriculturii, regimul austriac a menținut și întărit vechile dispozițiuni, ca țeranii să nu fie trași în judecări în cursul lunilor Iulie și Octobree, ca săși pôtă cauta de tréba câmpului, a viilor și a culesului porumburilor. Numai pentru Bucuresci funcționéază Divanul odată pe septemână în Octobree.

Publicație lu 12 județe a nu se trage nimenea la judecată în totă luna lui Iulie.

«D-vóstră ispravniciloră ot sud... fiind-că aprópe este vremea secerișului bucateloră cumă și cositura fânețeloră și strîngerea a tuturoră sămănăturiloră, cândă întru acésta vreme trebue să conténeze pricinile de judecări și de jălbi între locuitorii țeranii, precumă și obiceiulă a fostă; Divanulă vé poruncesce să publicarisii porunca acésta la toți de obște, ca să scie, că în totă luna lui Iulie pricinii și jălbi de judecări nu se caută și fieș-carele săși caute de lucru, fără de a nu trage și a duce d-vóstre pé nimenea într'acésta vreme la judecată, ci încă și pe cei ce sunt întrați în judecată să-i slobodiți, dândă sfirșitū priciniloră în grabă, fără de a ținea mai multă, ca să nu-și piérđă acésta trebuincióasă vreme.» 1790, Iunie 21.

Publicații lu 12 județe pentru luna lui Octobree că este vacanție.

«După obiceiū ce a fostă și după trebuința ce urméază în vremea culesului viiloră și a porumburiloră, a nu trage nimenea prin judecări, se poruncesce

pe toți să înțelégă, că are a lipsi dela acca, ca în vremile trecute, spre a li se lua bucatele fără de plată și fără de prețū, ci toți voră fi folosiți și câștigați din munca loră; dreptū acca și pe cei leneși să-i siliți la acestū folosū și îndestularea loră și în faptă să urmași porunca acésta, de care să avemū respunsū». 1790, Ianuarie 26.

Cod. No. XVIII, fila 14.

(1) *Publicații lu 12 județe către ispravnici pentru pârjole.*

«Pentru pârjole s'aū înscințat d-vóstra încă de astă primăveră din porunca Mariei sale pré înaltului Prințipū Coburg, că trebuința ce este într'acésta vreme de oștiri pentru a putea găsi vitele împărătesci hrana loră peste câmpuri nu slobode acestū obiceiū, mai vertosū acumū în vreme de iarnă, cândă nu sunt atâtū trebuincióse pârjolele, iar vitele ară putea găsi pășunea loră peste câmpū, deci fiind-că auđimū că acea poruncă nu se păzesce, ci în totū locul se dá pârjole, Divanulă vé poruncesce strașnicū, să aveți a opri negreșitū spre a nu se mai da pârjole, mai vertosū acumū cândă nu sunt, după cumă đicemū, atâta trebuinciósc, căci de se va mai întempla undevași, să sciți ca ispravniculă aceluia județū se va pedepsi și se va scóte din slujba sa.» 1790, Noembre 14.

Entenberg, Ioan Logofăta, Matei Fălcoianu.

Cod. XVIII, fila 315.

d-vóstră să faceți publică în totu ținutul, că în tótă luna lui Octomvre este vacanție și Divanul se face numai odată pe săptămână Vinerea pentru trebă ale Buncrescilor, ci daru fiesce-care într' acéstașu lună să se astîmpere de judecată și să-și caute de culesul viilor și de arăturile bucatelor.» 1790, Septembrie 24.

Vorbindu de justiție, e locul să ne otărîm a anexa la acestu volumu o serie de acte din 1789/91 cu referință la diverse procese cercetate de departamenturi și de Divan. Din aceste anexe lectorul va puté ași da sémă de progresele și schimbările întâmplăte în legile și obiceiurile țerei românesce, la finele secolului alu XVIII-lea.

LXXV.

Licenciarea volintirilor. Noulu neamicu: Ciurma!

La Sistov. Muscali victorioși în Basarabia și Dobrogea.

Vizirulu strangulatū pentru uciderea lui Mavrogheni. Bucuria la Petersburg. Condițiunile de pace. Intervenirea Prusiei. Rescôla Șistovenilor contra plenipotențiarilor. Turcii cu Văcărescu voru să apuce pre Ruși pe la spate. Coburg face diversiune. Semnarea păcei la Șistov. Analisa tratatului.

Amu întârziatū pre lectorulū nostru cu cercetarea și documentarea administrațiunei din anii 1790/91, dar istoria nu mai este numai înșirarea de nume proprii și de date de rēsbôie, ci tocmai cercetarea evoluțiunei culturale a națiunei, iarū acéstă evoluțiune se manifestă tocmai prin documentele de categoria celor care le amu adusū mai susū.

Finea anului 1790 se semnaléză prin licenciarea tuturor celtorū de volintiri, formate de Coburgū în țeră. Divanul vestesce ținuturilor, prin circulară din 30 Decembre 1790, acéstă desființare și reintrarea cetășilor sub legea comună, fiind-că într'acéstă vreme «nici unulu n'au rēmasū trebuinciosū mai nullū în slujbă.»

Actulū acesta, prin unū amestecū de lucruri, ce nu face onóre cancelariștilorū Divanului din 1790, coprinde și o întrebare către ispravnicul, decă ci cu adevēratū ș'au arogatū dreptulū de a lua câte trei lei de fiē-ce vița ce se vinde în țeră, seū să esportă? (1)

(1) *Publicație la tôte județele pentru volintiri și pentru vitele ce se slobodū.*

«Se face d-vóstră în scire pentru toți căți au fostū volintiri în slujba

Dar țera abia scapă de cetele de vagabonđi, de volintiri, și ea este amenințată greu de bóla ciumei. Se iéu încă din Decembre 1790 măsurii profilactice contra întinderii acestei complite bóle, care în 1791 este violentă în multe părți ale țerei și în totú Orientulú Europei. Instrucțiunile necesare date vorú urma în anexă. (1)

Pe când la Șistov, cumú vedúramú, continua molatecú negoțiarile de pace între Austria și Turcia, muscalii culegeaú succese repețite la Dunărea, în Basarabia, în Dobrogea. Vizirulú Hasan fu spánzuratú și capulú lui expusú, în Februarie 1791, la Constantinopole, la pórtá Seraiului, cu o inscripțiune, că era leneșú, ineptú și trădătorú. I se imputá și uciderea lui Mavrogheni, fără scirea Porței și a Sultanului.

oștirilorú chesaro-crăesci, că într'acéstá vreme nici unulú n'aú rămasú trebuinciosú mai multú în slujbá, ci toți de obște sá sciiți, că sunt ridicaiți, lipsiți și fără nici unú felú de slujbá seú pretenție. Deci, pentru ca nu care cumva unii ca aceștia purtândú totú numele acela de volintiri, se vorú împotrivi, orí a nu merge la judecătóriile țerii, cândú se va întâmpla a avea vre-o priciná de judecatá cu cineva-și, orí a se purta cu nescare-va urmări netrebnice, de aceea vé dămú în scire, că nu numai d-vóstrá sá o sciiți acésta, ci și la toți de obște sá o faceți acésta cunoscutá, că fieș-carele dintr'înșii are a fi următorú la poruncile ispravnicilorú, ale dregătorilorú și la datoriile țerii. Pe lângá acésta vé mai însciințámú, că pentru tótá vita ce se vinde în țerá și se scóte din țerá s'aú auđitú, că ispravnicii íaú câte trei lei; pentru care așteptá Divanulú răspunsú dela d-vóstrá de ați făcutú vre-o urmare ca acésta, orí de aú luatú altú-cineva, seú cumú este pricina acésta?» 1790, Decembre 80.

Cod. No. XVIII, fila 342.

(1) 13 Copii după orderulú gheeneralulú la tóte județele și la Aga i Spătar pentru lăzăretulú de ciună și la fiesce-care s'aú făcutú câte o poruncá cumú este mai josú.

«Dela Divanulú Prințipatulú țerii Románesci.

Cátrá ispravnicii de sud....

Veți vedea d-vóstrá orânduiala ce s'aú făcutú de acestea lăzăreturi la numitele locuri pentru care Divanulú vé poruncesce ca sá le faceți cunoscutú la toți de obște după poruncá». 1790, Decembre 8.

Entenberg feld-marschal-leitnant, Rómnic Filaret, Radu Slătineanu, Ioan Damaris, Matei Fălcoianu, Marchelie. (Veđi instrucțiunile în anexă).

Cod. No. XVIII, fila 341.

«Și în urmă (a uciderii) ai făcutu dómna lui Mavrogheni dava la împératulii cu harzoval, cumcă Domnulii ei a fostu credinciosu împérației, ai slujit cu dreptate în oștire, Impératulii ai poruncitú de ai tăiatú capulú vizirului, învinováfindulú că ai tăiatú pe Mavrogheni cu firmanú viclean», scrie Dionisie Eclesiarchulú (1).

Pe câtú era spaimă și tristețá la Constantinopole în urma succesorú Rușilorú, pē aláta mare era vola-bună la Petersburg. Medalii de aurú se bátura în onórea lui Suvaroff, o scrisóre autografá trámise Ecaterina lui Potemkin, cu darú unú palatú. (2) Se ținu aci în Martie consiliú nou pentru continuarea noiei campanii, ba și a posibilului resboiú contra Prusienilorú. Se decisá, ca Potemkin și Suvaroff sá lase comanda armatei dela Dunárea lui Repnin și Solticoff, cari sá se ținá în ofensivá, iarú Potemkin și Suvaroff sá mérgá la corpulú de armatá destinatú a se bate cu Prusia, spre Livonia, Polonia, Rusia Albá. În Aprilie 1791 Rusia avea gata 340,000 ostași: *il che rendea estatici tutti gli emuli di questa potenza*» ad. «Ceca ce făcusá sá încremenescá toți protivnicii acestei puteri.» (3)

Austria deși negoția la Șistov, ținé strânse relațiunile cu Rusia. Potemkin era directú informatú, la Iași (4), de toți pașii ce făcea Austria la Șistov. (5)

(1) Dionisie Fotino încă scrie, că firmanulú pentru tăierea capului lui Mavrogheni fusese falsú, fără scirea Impératului, fiind-cá faimosul vali de Kethudasi, care era Taraphana Eminis, fiindú neamicú alú lui Mavrogheni, a mijlocitú mórtea sa prin Sala Mahmud, ce fusese crescătorulú lui Sultan Selim și cu tóte că vizirulú a trámisú la Constantinopole capulú lui Mavrogheni descriindú culpa ce a cerutú mórtea sa, dar Sultanulú s'a supératú forțe; pentru acésta nici averile lui nu s'au vindutú în folosulú haznelei împérațesci, după obiceiú, ci s'au lăsatú dómnei și copiilorú sei». T. II, pag. 180 și 181. trad. Sion.

(2) Becat. 8, pg. 225.

(3) Becat vol. 8, pg. 228.

(4) Potemkin petrecé la Iași în iérna 1790—91. Veđi descrierea petrecerii dela Iași de Langeron la pg. 98. În Martie 1791 elú merse la Petersburg, unde cheltni în petreceri 4 milióne și apoi fu silitú de împérațesa sá se întórcé la óste în principate. La finea lui Iulie 1791 e în Galați. (Hurm. Langeron pg. 104).

(5) Becat. 9. pg. 231.

Victoriile Rușilor la Ismail, Isaccea, Tulcea nu puțin contribuie a muia cerbicea plenipotențiarilor turci dela Șistov. De unde turcii susținere mereu, că prin vorbele «*statu quo ante bellum*» să se înțelegă întorcerea la Moldova a Bucovinei și a tuturor pământurilor ocupate de austriaci în timpul resboiului, acum, influențată de victoriile de peste iernă ale Rușilor, Pörta primi, în 27 Ianuarie, *statuquo* relativă la posesiunile din ajunul resboiului, deci recunosc din nou spoliatiunea Moldovei de Bucovina. Totuși Turcia îndemnată de Prusia cere să se facă mențiune în tratate, ca lucrare preliminară, convențiunea dela Reichembach. În ruptul capului nu primi Imperatoarele austriacă aceta și Prusia îndemnată pe Pörtă să nu mai insiste, destulă fiind-că Austria să primescă în tratatulă seă cu Pörtă, la Șistov, acelea condițiuni folositoare Porței, ce fură prevădute la Reichembach. Austria puse în Mai 1791 următoarele condițiuni pentru pace: I. Să i se cedeze de Turcia totă teritoriulă Croației turce, până la apa Unna. II. Să i se cedeze cetatea Orșovei vechi cu totă districtulă seă, fiind-că Pörtă nu împlinise articolulă din tratatulă dela Belgrad. Acelă articolă dispune, că acé forterăța și vecinările ei voră fi înapoiate Imperatorului «se dentro un anno, la Porta non avesse a sue spese fatto prendere altro corso al fiumicello Cerna, e fatto în modo che circuise il distretto della medesima, affinché fosse intieramente separato dal territorio appartenente al Bannato di Temiswar(1). III. Libertatea de navigare și comerciū pentru supușii Austriaci pe Dunărea și pe Marea Negră și pe tôte mările, fluviile și porturile, șcalele și radele Turciei. IV. Despăgubirea supușilor Austriaci de tôte pagubile suferite din cauza resboiului. V. Să se anuleze articolulă din pacea dela Belgrad, care opresce pe Austria de a construi cetăți pe Dunărea și pe Sava și pe ori-ce hotarū despre Turcia. VI. Finalmente, că Hotinul și Principatele voră rămâne ocupate de Austria până când va dura resboiulă Turciei cu Rusia.

(1) «Dacă în ună ană de zile Pörtă nu va fi dată, cu spesele sele, altă cursă apei Cernei într'așia felū că ea să încunjore districtulă acelei cetăți, ca să fie cu totulă separată de teritoriulă aparținend Banatului Timisorei.» În calea spre Mehadia, călătorulă vede și astăzi resturi de apaducte imense, din lucrarea încercată de Turcia, ca să conducă pe acolo *Cerna*. Acetă lucrare nu se realizează și România perdă o bună parte din teritoriulă seă.

Acestū *ultimatum* surprinsă și înmărmuri pre plenipotențiarīi otomanī. El cerură instrucțiunī dela Constantinopole.

Acumū era terminată și luna lui Maiū și armistițiulū avea să înceteze, când sosi la Șistov chiarū marele noulū Vizir Iusuf Pașa. Acesta cređu, că arū putea să intimideze pre plenipotențiarīi austriaci, resculându (1) contra lorū pre poporulū din localitate. «Puținū lipsi ca (plenipotențiarīi) să nu remănă victime ale turbărei plebee» (2), scrie Becattini (vol. 8 pg. 262). Siliți fură plenipotențiarīi să fugă și să se adăpostescă la Bucuresci (3). Asemene purtare a lui Iusuf Pașa dispăcu multū miniștrilorū Olandezū, Prusianū și Englezū, mediatorīi dela Șistov. El espediră curierī la curțile lorū, carī protestară contra acelei purtări.

Turciī surescitați unū momentū de cutezanța plebei dela Șistov, se declară gata a începe campania cu vigóre. Marele Vizir spera triumfurī. El aruncă, ajutatū de Văcărescu, în secret, unele poduri pe câte-va ape în Valachia și pe Dunărea, lângă Silistria, cu gândū de a lua pe muscali de pe la spate, prin Valahia. Acestū planū nu isbuti. Rusia și Austria prinseseră de veste. Austriaciī făcură grabnică diversiune cu óste spre Cladova și întăriră óstea lui Coburg, din țera Romănescă. Rușiī înainteză grabnicū și ei în sinulū Turciei, «a gran passi si aprivan l'adito per penetrare fino sotto le porte del serraglio!» (4) «Cu marī pași își deschidēu intrare ca să strebată până sub pórtă Seraiului.»

Puterile mediatóre amenințau la rēndulū lorū. Ele provócă reînnodarea negoțiațiunilorū la Sistovū. Lucrarea se grăbi de astă dată

(1) Dămū în anexă corespondențele ce publică Monitorul francesū din 1791, cu referință la cele ce se petrecēu în orientū și în deosebī cu referință la resboiulū de care ne ocuparămū și ne ocupămū.

(2) „*Poco manco che non restassero quelli vittimi del furore plebeo*“.

(3) Choiseul scrie la Paris in 25 Iunie 1791 : (Doc. CXLV Hurm. II supl. I, pg. 80):

«M. de Noailles vous aura instruit exactement de la marche du Congrès de Sistowa et des difficultés qui, au dernier moment, ont amené une déclaration très-ferme des Ministres autrichiens, et enfin leur retraite à Bucarest. Quoiqu'ils aient en même temps évité tout ce qui pouvait donner à cette démarche l'apparence d'une vraie rupture, et quoiqu'ils aient ménagé aux Plénipotentiaires ottomans toute facilité pour renouer la négociation, elle me paraît cependant exposée à de grands dangers».

(4) Becat. vol. 8, pag. 264.

și în 5 Augustu, și credută faustă de superstitioșii Turci, se semnează la Sistovă pacea «*permanenta et perpetua*» și îndată se semnează și convențiunea anexă separată. (1)

Să analizăm tractatul :

În art. I alu lui, Turcia acordă amnestia completă tuturor supușilor ei, din Valachia și Moldova, cari au luat armele contra ei și voru avé dreptul a se întorce liniștiți în țeră și la moșiile lor. În art. II Pórta recunósce și ratifică din nou «convențiunea din 7 Maiu 1775» *relative alla cessione della Bucovina, quella de 22 di detto mese 1778, sulla fissazione de 'limiti de detta provincia.*» «Relativă la cesiunea Bucovinei, și cé din 22 Maiu 1778, asupra fixărei hotareloru dișei provincii.» (2)

În art. III se dispune, între alte asigurări date, libera navigațiune a supușilor Austriaci și Toscani și renoirea firmanului din 1786, relativu la dreptul de intrare, petrecere și eșire din Moldova și Muntenia a ciobanilor români (Mocani).

În art. IV Austria se légă a restitui Porței și a le evacua, tóte țerile, provinciile, posesiunile, terenurile, cetățile, fortarețele, cu tóta artileria și palancele ce a ocupatú în timpul resboiului, coprinđendu-se «*tutto il Principato della Valachia e i distritti dela Moldavia occupati dalle trupe imperiali.*» și a restabili otarele cumú erau la 9 Februarie 1788 cândú s'a proclamatú resboiulú.

Art. V dispune, că Cetatea Hotinului cu *vaiava* sa se voru restitui Porței numai în diuva cândú ea va fi făcutú pacea cu Rușii, până cândú acésta cetate va sta în mânil Austriacilorú, neamestecându-se înse nici directú, nici indirectú în resboiulú Rusiei cu Turcia.

Evacuațiunea, dișe art. VI, se va începe îndată după ratificarea păcei și se va termina în 30 dișe.

În fine prin actulú separatú, la art. 6, se légă Austria din nou, a evacua principatele până în 30 dișe dela ratificarea păcei.

Acésta pace fu de mulți aplaudată și de mulți criticată. Noi Românii scaparăm de a fi încorporați la Austria și Rusia, grație intervențiunei Angliei, Olandei și a Prusiei.

(1) Veđi în anexă întregile acte, după Becattini vol. 8, pag. 264—278.

(2) Becattini vol. 8.

LXXVI.

Deșertarea Munteniei de Austriaci. Actulă de predare a țerei în mânil guvernului Românesc.

Ocupațiunea austriacă, mai alesă cu Olenia, dură încă și peste timpulă otârîtă în tratatū. «Néoa cădută în munțil vecinil Banatului întârđiară restituțiunea micil Valachiil.» (1)

Deja noulă Domnă ală țerei Muntenescil este numitū de Pórtă. Măcarū că, după cumū vēđurămū, îndată după uciderea lui N. Mavrogheeni fusese numitū în loculă aceluia Alex. Mavrocordat Deliuil, dar Austria și boeril isbutiră, după pacea de la Sistovū, să fie înlocuitū acestū Domnă, care nicl o đil nu domni în Muntenia, prin fostulă Domnă Mihaıl Suțul. Deși țera era încă ocupată de o parte din oștirea austriacă, Suțu veni în Septembrie 1791. Coburg însă nu mai este în țeră; (2) Capētenie oștireil de ocupațiune este comitele de Mitrowski. Acesta predă definitiv țera, prin reprezentanțil sēl Comitele Strasoldo locot.-colonelū și Cavalerulū de Caballini Ehrenberg major, în primirea reprezentanțilorū noulul Domnitorū Șuțu, cu actulū din 9 Septembrie 1791, anume marele serdarū Dumetraki și cancelarulū Domnitorulul, Panaitache Codrică.

Dămū în notă, în limba originalului, actulū într'o próstă redacțiune francesă, prin care aceste 4 persóne recunoscū implinită misiunea lorū, iar aci eatălū în trăducere: «Stipulatū fiindū în tratatulū de pace dintre Inaltă Pórtă otomană și Curtea de Viena prin plenipotențiaril acestorū douē puteril, în 4 Augustū, că trupele M. S. I. și R. A. vorū deșerta marea și mică Valachie, cumū și județele Moldoveil de dincóce de Siretū, A. S. Principele a tótă Țera Rumânescă,

(1) „Le nevi cadute per tempo sulle montagne limitrofe al Banato, ritardarono la restituzione della piccola Valachia“. (Becattini 8, p. 270).

(2) Veđi Fotino II, pag. 181.

Ioan Mihail Constantin de Șuțu, grațiosulă mēu Domnū, în virtutea deplinei sēle imputernicirī, destinându-ne pre noi doi, pre marele seū Serdarū și pre mine în calitate de secretarū alū seū, ca să asistemū din partea sa, ca reprezentanțī aī autorităței Domnului Nostru, la cesiunea formală a țisei țeri, ce d-vōstră domnilorū destinațī din partea E. S. Comandantulū generalū comte de Mitrowski avețī a o face în calitate de plenipotențiarī, reprezentândū autoritatea Es. S.; Noi doi nu putemū decâtū a fi sōrte măgulițī de a .avē chiamarea să împlinimū cu tōte formalitățile cerute, comisiunea nōstră. Noi doi vē putemū asigura, d-lorū, maī denainte, că M. S. S. grațiosulă nostru Principe este îndemnatū cu bună-voințā a acorda supușilorū M. S. I. și R. A. totū ce cere buna armonie, care esistă între cele două puterī respective, câtū și totū ce pōte proba propriile sēle simțiminte. La Bucurescī, în 9 Septembre, 9 óre diminētă, 1791.» (1)

(1) «Ayant été stipulé dans le traité de la Paix entre la sublime Porte Ottomane et la Cour de Vienne, par les plénipotentiaires de ces deux Puissances, le 4 d'Août, que les troupes de S. M. I. et R. A. évacuassent la grande et la petite Vallachie, aussibien que les districts de Moldavie en deçà du Schiret, S. A. R. le Prince de toute la Vallachie Jean Michel Constantin de Suzzo, mon Grâcieux Prince, en vertu de son plein pouvoir ayant destiné nous deux: son grand serdar et moi en qualité du son secrétaire, pour assister de sa part comme représentant l'autorité de notre Prince à la cession formelle du dit pays que Vous M. M. destinés de la part de S. E. M. le Commandant général Comte de *Mitrowski* devraient faire en qualité de plénipotentiaires représentant l'autorité de S. E. Nous deux ne pouvons que d'être bien flattés d'avoir à remplir avec toutes les formalités requises notre Commission.

Nous deux ponvons vous assurer MM. d'avance que S. A. S. nôtre Grâcieux Prince est porté de bonne volonté à accorder aux sujets de S. M. I. et R. A. tout ce que la bonne harmonie qui existe entre les deux puissances respectives exige, aussi bien que tout ce qui peut prouver ses propres sentiments. A Bucarest, le 9 Septembre, 9 heures du matin, 1791.»

Δημηθρακη μεγας σερδαρις,
Le Comte *Strasoldo* m. p.
lieut-colonel.

Le Secrétaire de I. A. S.
Panajottaky Cancegliery Codrica m. p.
Le Chlier de Caballini
Ehrenberg m. p., major.

LXXVII.

Rușii continuă resboiulă. Batalia la Macin. Incendiul la Constantinopole. Tulburări în capitala Turciei. Intervenirea lui Pitt. Intervenirea Danimarcei. Cererile Rusiei. Repnin. Negotări de pace la Galați, cu Potemkin. Apoi la Iași. Planurile lui Potemkin, după Langeron. Morteala lui Potemkin. Negotările continuă după morteala lui Potemkin. Scriitorii români despre Potemkin. Inscricțiune la Golia.

Muscalii continuă resboiulă și după semnarea păcei dela Sistov. Principele Galișin, sub comanda lui Repnin, cu 25000 ruși (1) mai bātu pe Turci, la Maiu în 17, în anulă 1791. Aci Rușii luară 500 corturi, 26 tunuri, 5 stéguri, 26 bandiere și alte trofee și numérouși prisonieri. Repnin amenință Varna. Iusuf Pașa, de a două oră viziră, era neconsolată de atâte perderi, cu atâtă mai multă că scié, că tóta Turcia doria pacea, căci toți erau convinși, că Rusia nu va mai puté fi oprită de a merge înainte. Nenorociri neașteptate adaogă la spaimea de Ruși în Constantinopole: 4 incendii nimiciră acolo dela 20 Maiu la 26 Iunie, la 9000 de case, prăvălii, averi colosale. (2) Satirele și pamfletele se înmulțiau în Constantinopole contra Porței. . . . Chiară sultanulă Selim III, i-se aruncaă Vinerea, mergendă la moschee, reclamațiunii cerendă pacea. . . (3)

Divanulă Otomană, vedendă mișcarea acésta, cauta să provóce pre Prusia și Anglia a se ține de promisiune și a ajuta Turcia cu oștire, ca aștia Rusia să fie silită a face pace. Ambele cabinete se marginiră la intervențiunii diplomatice, iar nu bellice. În Londra ministrulă Pitt declară, ce-ı dreptulă, că va espedia o flotă de 35 vase în Baltica, ca să oblige pre Ecaterina a accepta pacea cu Pórta pe basa de *statu-quo*, se pregătia chiară flota de plecare, dar lucrulă se mărgini la plecarea unei singure fregate de resbelă cu două bas-

(1) Veđi și Langeron, pag. 101.

(2) «De Salaberry în Histoire de l' Empire Ottoman, vol. IV, pag. 139, dice că aceste incendii erau puse anume: «chaque nuit le feu était mis dans un quartier de la ville ou dans un autre; des malintentionnés étaient les auteurs secrets de ces attentats impunis. Le fanar, le quartier des princes grecs, fut incendié presque en entier.»

(3) Veđi Becattini, t. 8, pag. 285.

timente armate. Aceste se marginiră a face recunoscere în Beltul mare, apoi se duseră la St. Elena. Parlamentul englez nu aproba intervenirea armată. Poporul englez nu voia nici el războiul cu Rușii, ca să nu pierdă comerțul cu ei. Pitt nu putu învinge nici Parlamentul, nici opiniunea negușitorilor. Curtea de Danemarca, vechia amică a Rusiei, se interpusă, ca să împedice ruperea cu Anglia. Ea declară la Londra și la Berlin, că Ecaterina nu va subscrie pace cu Turcia, silită de intervenirea cuiva, dar că dacă cabinetele de Londra și Berlin au născut-va propunerii equitabile și acceptabile de făcut în asemenea scop, Rusia le va auzi cu plăcere, căci ține să scie lumea, că la orice glorie preferă pe aceea de a reda Europei liniștea, destul că acesta să fie împacată cu onoarea sa și ca să se stabilească o nouă frontieră, care să nu fie favorabilă Turciei pentru planuri ofensive (1).

«Un asemenea răspuns, scrie Becattini,(2) conceput cu atâta demnitate (eu Urechia, voiți dice: astuție) a făcut să înțeleagă Cabinetul britanic și cel prusian, că nu era posibil nici cu amenințările, nici «colle offerte» (cu propunerile) de a sdruncina otărirea celui dela Petersburg. De aceea ministrul Pitt trâmise pe Fawkenor în Rusia, ca să între în negoțări, pentru a obține pentru Turcia cele mai bune condițiuni posibile. Cu acest scop trâmisi Angliei și al Prusiei, prezentară împărătesei Ecaterina un memoriu, în 27 Iunie, la care guvernul rusesc răspunsă cu o lungă notă adusă de abatele Becattini (3): Guvernul rusesc a înțeles cu plăcere dorința sinceră și leală a Angliei și Prusiei d'a vedea restabilită pacea între Rusia și Porta. Dar de ore-ce Rusia a suportat greutatea războiului, i-se cuvine să caute o pace care s'o resplătească de eforturile făcute. Ce cere Rusia este just și moderat.» Ce cere?

Cele două curți aliate oferă să propună Divanului de a ceda pe tot-deauna Rusiei districtul Oçakov, dela Bog până în Nistru, «*in tutta proprietà e sovranità*». Rusia va demantela însă cetatea

(1) Curând și Choiseul din partea Franței consilia pre Turci să fie moderați și să primescă condițiunile pacii. Vezi Hum. pg. 81, Doc. CXLVII din 1791, Iulie 13.

(2) Tom. VIII, pag. 278.

(3) Tom. VIII, pag. 279.

Oceacovului, spre liniştea Turciei. Turcia va conserva toate cetăţile de pe ţermul Nistrului şi de dincóce. Turciei vorú rămâne toate ţerile de dincóce de Nistru, căci Rusia nu ş'a pusú în gândú să-şi mărească teritoriul cu paguba Turciei. (!) Însă cere, ca Turcia să nu împedice navigaţiunea liberă pe Nistru, ci încă s'o protégă. Rusia nici odată nu s'a gânditú la distrugerea Monarchiei Otomane, nici la daunarea echilibrului generalú, cumú aú birfitú numai neamicii sêi (!). Aşléptă Rusia să vadă ce vorú face, în acestú sensú, puterile amice ale Angliei şi Prusiei.

Cele două cabinete acceptară propunerea Rusiei. *«Il popolo inglese non voleva sentir parola di guerra; il re di Prussia giudicava di non dovere entrare egli solo in un impegno si grande.»*(1)

Marele vezir, cumú vedúrămú, între acesle fusese rău bătutú de Ruşi. Atâte disgratii şi informaţiunile primite de Pórtă, că Anglia şi Prusia o abandonă, decă nu va accepta condiţiunile de pace ale Rusiei, în unú momentú cândú oştirea rusescă avé cale deschisa spre Constantinopole, ilú îndemnă se espedieze la tabăra lui Repnin plenipotenţiarí, ca să céră pacea şi să semneze o suspensiune de arme. Comandantul rusescú respunse, că pacea se póte acorda numai cu condiţiunile următóre :

I. Să nu mai fie vorba în congres despre Crimeea şi de Tartaria-mică, cari vorú rămâne pe deapaururea cumú sunt, sub suveranitatea Imperiului Rusiei, conformú convenţiunei din 20 Ianuar 1784, care convenţiune va fi confirmată în toate părţile ei şi considerată în deplină vigóre.

II. Cesiunea de Pórtă cătră Rusia a celăţei Oszacov, cu totú districtulú seú, Nistrul devenindú hotarulú între Rusia şi Turcia.

III. Libertatea de navigaţiune pe Nistru pentru ambele ţeri.

IV. Tractatulú dela Kuciuk-Kainardgi din 1774 în toate articolele lui, cu referinţă la libera navigaţiune a bandierei rusesci pe toate fluviile şi mările supuse Porţei Otomane, şi specialmente în Marea Négră, cumú

(1) „Poporulú inglezú nu voia s'audă vorbă de resbelú; regele de Prusia socoţia că nu trebuie să se bage singurú în aşa gré trebă.“

și toate convențiunile posteriore, principalmente că din 1779, voru rămâne în deplină vigore.

V. Turcia va putea construi ori restaura fortărețe, dar departe de Nistru, ca să nu supere navigarea liberă.

VI. Liberarea prizonierilor de ambele părți, fără rescumpărare.

VII. Pórta nu va fi în dreptu, pe viitoru, sub cuvintu de felonie de a schimba ospodariu de Valahia și Moldova, și nici unu turcu nu va mai putea pe viitoru a-și stabili domiciliu în aceste doue principate.

În fine, ca ultimă condițiune, Rusia propune, după primirea preliminarilor de susu, unu armistițiu de *optu luni*, pentru a conveni în acestu timpu și de cele-l-alte puncte remase indecise(1).

Perderea de turci a unei bătăi navale în fața Varnet și bóla ciumei care decima ostirea loru, (dealtmintrelea și pre cé Rusescă(2), adaoase aceste la toate cele-l-alte, silescu pre Pórtă să negoțieze grabnicu pentru pace. Decu, la 11 August 1791 (stilu nou), se deschiseră negoțiarile, la Galați. unde Potemkin se afla, urmându-și viața sa delucs, ca unu adevăratu Suveranu.

Potemkin deși muria lumea în jurulu seú(3), persista a sta

(1) După Choisenl iată ultimele condițiuni primite de Vizir dela Repnin : (pag. 81, vol 1718—1781 Hurm.).

«Le Reis-Effendi me fait communiquer en ce moment, Mr., les conditions de l'acte préliminaire, signé par le G. Visir et par le P-ce Repnin.

Ils se réduisent à trois articles très-succincts et qui seront susceptibles de grandes discussions lorsqu'il faudra les traiter définitivement.

1°. — Une suspension d'armes de huit mois, à compter du 1-er Août jusqu'au 1-er Avril (vieux style).

2°. — Le Dniester formera la limite des Empires, mais avec des modifications sur la manière dont sera possédé le terrain cédé à la Russie.

3°. — Il sera apporté en faveur des Turcs des modifications à quelques articles des anciens traités.»

.

(2) L'Epidémie dont on avait commencé à sentir la maligne influence dès le mois de Juillet, augmenta bientôt dans toute l'armée avec une fureur indicible. A Galatz surtout, où, dans les années précédentes, on avait enterré légèrement un grand nombre de victimes des batailles,... les maladies furent affreuses. Tout ce qui habitait cette ville en fut attaqué. (Langeron pag. 104).

(3) Murisă și junele Principe Carol de Wirtemberg. (Langeron pag. 104.)

acolo (1), negociându. Atinsu însă de bôlă și elu, se grăbi să se ridică să mērgă la Huși... (2). Apoi, urându-i-se și aci, trece în cinci șese locuri diferite, scrie Langeron (pg. 104) și în fine merge la Cerdam, «jolie maison de campagne à 5 verstes de Iassy».

Cerdam pare să fie Cerdacul lui Ferentz. Deci Potemkin a trebuit să locuască la palatul lui Duca Vodă, la Cetățuie.

La Huși câtu stătu, congresul pentru pace se ținu și acolo, după Becattini.

Congresul se continuă apoi la Iași. Aci sosiră plenipotențiarii turci cu o suită de 3 la 400 persoane.

Potemkin, care nu isbutise în proiectele lui de a domni asupra Curlandei și a Poloniei, acumă nutrea speranțe să-și țină pentru sine Moldova. pôte și Valahia. Langeron recunoște, că decă Potemkin trăia, s'arū fi opusū la retrocedarea Moldovei: «Acéstă dorință din parte-i nu era condusă de dorința binelui patriei sale, ci de al seū. Măgulit cu gēndulū plăcut și nu chimeric de o suveranitate independinte, după ce nu isbuti în proiectele sele asupra Curlandei și a Poloniei, Potemkin considerasă Moldova ca ceva al lui și avēnd asemenea proiect, el alcătuisă acele douē monstruoșe regimente de 12 batalione de granădirī fie-care și de 12 escadrōne de cuirassierī, cei mai frumoși și mai bunī soldați. El destină aceste bataliōne Principelui Moldovei și speră că Imperatēsa i le va da lui.» (3)

Langeron chiamă monstruoșe acele regimente pentru că Po-

(1) «Le Prince etait fort bien établi à Galatz. Il y avait fait richement meubler une très-jolie maison; le grand visir lui envoyait tous les jours des fruits et de la glace. Que lui importait le reste?» (Langeron pg. 104).

(2) «Il vient à Huși, joli village, a 80 verstes de Iassy. Sa maladie augmente, il pleure, il gémit, il invoque tous les saints, se confesse, communiē, maltraite valets et médecins, envoie cinquante courriers par jour, l'un chercher un fruit à Iassy, l'autre un légume en Crimée, un troisième un joujou à Moscou». Langeron pg. 104.

(3) Pag. 105. „Ce désir de sa a part n'était pas dirigé par celui du bien de sa patrie, mais par le sien propre. bercé de l'idée flatteuse et non chimérique d'une souveraineté indépendante, après avoir échoué dans ses projets sur la Courlande et sur la Pologne, il avait regardé la Moldavie comme un bien qui lui appartenait et c'est d'après ce projet qu'il avait composé ces deux monstrueux régiments de 12 bataillons de grenadiers et de 24 escadrons de cuirassiers des plus beaux et des meilleurs soldats de l'armée. Il destinait ces deux corps au Prince de Moldavie et espérait que l'impératrice les lui donnerait.”

temkin, ca să se conforme unei stipulațiuni ce se negocia de Turci, că Rușii după reînnoirea păcii să nu aibă dreptul a ocupa Moldova cu mai multă oște decât două regimente și două escadrone, ca să respecte *litera* învoielei, dar să aibă oște în Moldova, Potemkin mări regimentele și escadronele și în locuri de câteva mii de omeni, voi să țină în țera 24000 de muscali în ziua când ar deveni Domnitoru.

Dar planurile omului, fie acel om chiar gloriosul și neîntrecutul în mărirea Potemkin, sunt nimicite de sorță . . . Potemkin nu putu ajunge să semneze pacea; boala lui se înrăi. La finea lunii lui Augustu 1791, Potemkin refuză orice remediu, trăind câțva timp prin forța temperamentului său. Apoi boala se întetșese . . . În o zi când crede, că este mai bine, anunță proiectul de a lăsa Iașii și a se duce la Nicolaiew. Medicii se opun; elu îi maltrată. El tăcură și elu plecă din Iași, pe calea Copoului, în 25 Aug. (6 Sept.) cu Massot, chirurgu francesu, Timan doctoru germanu și cu nepoata sa Comtesa Branitska. În cale se opri, ne mai putendă continua călătoria. «Il descendit de voiture et ayant fait jeter un matelas par terre ce coucha dessus et expira.» (1)

Petrecerea lui Potemkin în Iași a rămasă legendară prin luxul desfășurat. «După povestirea bătrânilor din vechiul alu 18-lea, s'ar puté alcătui, (scrie altu bătrănu istoricu, Draghici(2) unu tomu întregu, la istoria țerei de era prin puțință a se ține unu jurnal de toate urmările cele mai însemnate ale viețuirii sale țilnice.»

Și fiindcă cităm pe Draghici, să amintim că elu scrie, că Potemkin se ducé la Petersburgu, fiindcă căduse în opiniunea Ecaterinei și că «în drumu au muritu pe teritoriul Moldovei, *otrăvită* precum spunu, de dușmanu, de unde întorcendulă la Iași, i-au făcutu operație (voesce să dăcă *autopsie*) și măruntaiele le-au îngropat

(1) «Langeron dăce, că corpul lui Potemkin fu dusu la Kherson și îngropat în monăstirea Cetaței, unde rămasă, cu toate ordinele contrarie ale împăratului Paul.» (Langeron, pg. 105).

(2) Tom. II, pag. 55 a Istoriei Moldovei.

unde și au datŭ sufletulŭ, iarŭ trupulŭ, balsamându-se, le-au trimisŭ la Petersburgŭ (?) spre a se înmormenta» (1).

Potemkin fiindŭ mortŭ (2), negociațiunile continuară după câțva timpŭ prin comitele *Bedborodko* (3). Acesta fu mai conciliant, de și ceru și elŭ în numele Ecaterinei 12.000.000 lei ce pretindé Rusia ca spese de resboiŭ. Pacea fu semnată în fine, la *Iași în 9 Ianuarie 1792* (4).

Ecaterina ca să se aréte magnanimă și generósă în fața Europei, iertă Turciei cele 12.000.000 lei. (5)

Ast-felŭ se termină acestŭ resbelŭ, în paguba Turciei, de și ea sperase a eși învingătoare prin ajutorulŭ Angliei, a Prusiei, a Suediei și chiarŭ și a Poloniei. Dămŭ în anexă întreg tratatulŭ Păcii dela Iași (6).

Consecința cé mai daunătoare a acestui resbelŭ, pentru Principate, fu stabilirea în mintea Românului a convingerei, că Rusia până în puținŭ anŭ va nimici pre Turci și deci totŭ mai mare deveni înfriri-

(1) O curiosă otărire luase unŭ momentŭ consistență în capulŭ lui Potemkin: elŭ voia să pună a se traduce și tipări la Iași operile lui *Horatiu*.» Vom reveni asupra acestei informațiuni.

(2) CXIX. Choiseul către Montmorin, despre mórtea principelui Potemkin și întârziarea lucrărilorŭ Congresului din Iași. Constantinople, 31 Octobre 1791.

«La mort imprévue du P-ce Potemkin apportera nécessairement quelques délais aux opérations du Congrès de Jassy. Les trois Ministres plénipotentiaires ont déclaré qu'ils n'avaient reçu leurs pouvoirs que du P-ce Potemkin et qu'ils étaient, par conséquent, obligés d'en demander de nouveaux à l'Impératrice.»

(3) CL. Choiseul către Montmorin, despre reînceperea negociațiunilorŭ la Iași. Constantinople, 12 Decembre 1791.

«Le C-te Bedborosko, arrivé à Jassy déjà depuis quelques jours, a repris les négociations entamées par le feu P-ce Potemkin, et il paraît que ses manières conciliantes, si différentes de celles qu' affectait son prédécesseur, achèveront de lever les difficultés qui s'opposaient encore à la paix.»

(4) Becattini pune data de 11 Ianuarie (loco citato). Cu această pace se termină scrierea lui Becattini și a lui de Salaberry.

(5) «Avendo avuto l'imperatrice la generosità di condonare alla Porta 12.000.000 di piastre di cui andava creditrice per le spese.» (*Becat.* pag. 293, vol. 8).

(6) Veđi anexa.

rea muscalilor în Principate, unde, cu puțin mai înainte, după afirmățiunea chiară a unui istoric partizan călduros al Rusiei, Draghici, «Poporul se teme atunci de Muscali ca și de oștea turcească, fiind că țin calea oamenilor pe drum, îi desbracă, îi stlcea și făcea multe necuviințe pe la case, de nici se mai pot povesti.» (1)

Acum Potemkin este cântat de un versificator Român, (2)

(1 (Tom. II, pag. 56 .

(2) In codicele No. 154 din biblioteca Academiei se află următoarele versuri :

«*Intâmplările vieții feldmarșalului Cnăzu Potemkin al Imperăției Moscovei, în stilhuri*».

O ! tu deșertă lume !
 — Ne putându a-ți da alt nume.
 Pentru ale tale schimbări
 Ce faci într'acestea stări, —
 Vădă în tine norocirea
 Covesită cu mărirea,
 Cu așa aședemētū
 Ca-cumă n'arū avē sfirșitū.
 Perdēoa când o ridici,
 Te uîți, nu scii ce sē dicitū...
 Atunci te arēți schimbată,
 Precumū firea ți-i lăsată,
 Ori-cu a morței grăbire
 Sēu în vr'o nenorocire.
 Și ne întrebându de nime
 Iți iei darul iar la tine
 Iarū pre ticălosulū omū
 Ilū dărîmī ca pre unū pomū,
 De cinste și de dulcēță,
 Mai pe urmă și de viață,
 Și'lū aduci la așa stare
 De'lū faci vermilor mănecare.
 Precumū acumū voiū să dicitū :
 Și la mare și la micū
 În lume s'au auditū
 De Potemkin celū vestitū,
 Că acestū mare bărbatū
 Fiindū celū întēiū de sfatū,
 Ministru impērătescū,
 Feldmarșalulū ostășescū,
 Vitejilorū celorū mari
 Ai Rusiei cei mai tari,
 De care ntr'acēstă vreme
 Siliti sunt mulți a se teme,

După ce s'au ostenit,
 Ca unū comandirū vestitū,
 De-au supusū și-au biruitū
 Și cetăți au risipitū,
 Ismailulū și Vozia,
 Cu puternică tăria,
 Benderulū și alte multe
 Care sunt de toți sciute ;
 Prins-au în a sale mreji
 Pre vitejii cei aleși
 Și-au cerutū să facă pace
 Neavēndū altū ce mai face.
 Din Turcii cei mai aleși
 Au venitū și-aici în Eși :
 Reiz Efendi și-alți mulți
 Pentru pace hotărîți.
 Eată și mórtea sosește.
 Tălhariulū celū făr de veste,
 Și cu mare îndrăsnelă
 Ilū face de esă-afară
 Din curțile und'era,
 Bolnavū, precum se afla,
 Gândindū acēsta cu cale
 Ca să facă o primbare,
 Când spre Nistru au purcesū,
 Din orașū, de-aici din Iași,
 Cântându locū de scăpare
 Dintr'a morței vătămare ;
 Iar ceasulū celū otrăvitū
 Mai multū n'au îngăduitū
 Și când au mersū o di cale,
 Unde se numesce — o vale
 Codrulū, Fundulū-Biculū,
 După starea locului,

și pe zidul internu alu bisericeî Golia se inscrie numele, titlurile lui și ȕiua morȕei. Este ultima amintire ce remasă în Moldova dela Potemkin. (1)

Și vȕdȕndu cȕ ajungȕ
Mȕrtea carea il gonȕ.
Acolo aȕ poruncitȕ
Sȕ-ȕ așȕternȕ pre pȕmȕntȕ,
Sȕ ȕngȕdue puȕin,
Stȕndu-ȕ careta în drumȕ.
Decȕ privindȕ în tȕte pȕrȕȕ
La cȕmpii frumoșii și verȕȕ,
Din ochii lacrimȕ ȕi curȕȕ
Lumei dȕndu-ȕ defȕimare
Cuncȕ nicȕ unȕ preȕȕ nu are
Cȕ celȕ-ce tare o iubescȕ
La sfȕrșitȕ multȕ se cȕesce.
Aȕ ȕisȕ și cuvȕntȕ mai tare
De-a vieȕei lui scurtare :
«Nicȕ averea mȕ cȕ multȕ
Acumȕ nimicȕ nu-mȕ ajutȕ.
Diamantȕrȕ și berlantȕrȕ,
Nu-mȕ trebuiȕȕ, staȕȕ-ȕ în laturȕ !
Cinȕrȕ și cavalerȕi,
Acumȕ vȕ lasȕ celorȕ viȕ !
Prietenȕi credincioșȕ
Acumȕ sunt neputincioșȕ
Și decȕtȕ rudele tȕte
Moartea este mai aproape
Și grȕbesce cu tȕrie
Fȕcȕndȕ a sa datorie.

Iar puterea ȕi cȕ datȕ
Tȕinȕ de noi neaflatȕ !
Veniȕȕ ostașȕi înȕr'armaȕȕ !
Gȕȕȕȕȕ cȕii, ȕnhȕamaȕȕ,
Ca sȕ mȕ pornescȕ îndatȕ
Unde n'amȕ fostȕ nicȕ odatȕ,
Sȕ lasȕ ai mȕi cunoscuȕȕ
Sȕ mergȕ la cȕi nesciuȕȕ...»
Decȕ ceru sȕ-ȕ dȕ la sine,
Icȕna sȕ i se ȕchine
Și spre ea a cȕutȕ.
Aȕ strigat sȕ vie toȕȕ
Ostașȕi lui înarmaȕȕ.
I-aȕ ȕnvȕȕtatȕ cu cuvinte
Ca cumȕ le-arȕ fi fostȕ pȕrinte
Și le aducȕ aminte
Ca pre dȕnsulȕ sȕ nu'lȕ uȕte,
Ca unulȕ ce vede bine
Cȕ perȕ tȕte de la sine.
Iar dupȕ aceste tȕte
Schimbȕ viaȕa lui spre mȕrte
Și se dusȕ sprintenȕȕ
La polculȕ cel'aȕ gȕtitȕ,
Sȕ iȕ a sa respȕlȕtire :
Orȕ milȕ, orȕ osȕndire . . .

.

Acestȕ cnȕzu s'aȕ severșitȕ la anii dela Hristosȕ 1791 (fila 33—36 din codex 154 al Academiei. Codicele e e copie din 1837 în 4°.)

(1) În monastirea Golia dela Iașȕ, pe pȕretele din drȕpta, este o lungȕ inscriȕȕiune rusȕcȕ în litere aurite, cu referinȕȕ la Potemkin. Iatȕ traducerea datȕ de P. S. Episcop Melchisedec :

«Reposatulȕ în Dumneȕȕȕ pré luminatulȕ Kneaz Gregorie Alexandrovici
«Potemkin Tauricul, generalȕ feld-marschal alȕ Rusiei, comandantȕ șȕfȕ alȕ ar-
«miilorȕ rusescȕ operȕtȕre la sud, alȕ tȕtei cavalerȕi, ușȕre, regulate și neregu-
«late, alȕ flotelȕrȕ din Marea Neagrȕ, Azov, Caspicȕ și Mediteranȕ, Senatorȕ,
«presidentȕ al colegiului ostȕșȕescȕ alȕ statului, generalȕ guvernatorȕ alȕ Tavriei
«și Charcovului, generalȕ adjutantȕȕ, actualȕ camerierȕ alȕ M. Sȕle Imperiale,
«generalȕ instpectorȕ alȕ oșȕtilȕrȕ, sub colonelȕ alȕ Leib-guardiei, alȕ polcului
«preobrajenski, șȕfȕ alȕ corpului cavaler-gardȕilorȕ, alȕ polcului de Chiurasierȕ,
«cu numele seȕ, alȕ polcului de dragonȕ de Sȕnt Petersburg, alȕ celui de gra-
«nadiri de Ecaterinoslav, supremulȕ șȕfȕ alȕ palatului fabricȕrei de arme și ca-
«valerȕ alȕ ordinelȕrȕ rusescȕ; alȕ st. apostolȕ Andrei celȕ ȕntȕiȕ chȕȕmatȕ, alȕ

Ceea ce nu puțin contribuie la terminarea rebelului fu și marele eveniment din Franța, *revoluțiunea* poporului contra vechei monarhii. Acestu evenimentu aruncă panica în toate curțile creștine: «Un sentiment spontané d'alarmes, scrie Salaberry (pag. 148 vol. 4) et de haines saisis à la fois toutes les têtes couronnées de l'Europe et une croisade presque universelle fut tramée contre une seule nation, que de grandes erreurs et de grandes fautes devaient précipiter dans le gouffre de l'anarchie». Un sentiment spontaneeu de îngrozire și de ură coprinde totdeodată pe toate capetele încoronate ale Europei și o cruciadă aprópe universală fu urzită contra unei singure națiunii pre care mari erori și mari greșeli avéu s'o precipite în prăpastia anarchiei.

«st. Alexandru Nevski, alú ordinului ostășescú alú st. marelui martir Gheorghe «purtătorul de biruințe și al st. întocmai cu apostolií Cnéz Vladimir, de clasa I-a; «al ordinilor regale polone: al vulturului albú; alú st. stanislaú, alú ordinului «prusianú vulturul negru; alú elefantului danez; alú ordinului suedez; alú Serafimilorú și alú marelui Principatú Holstein, grafú alú Rusiei, mare hetmanú «alú oștirilorú căzăcesci de Ecaterinoslav și de Marea Négră, celú mai zelos pen- «tru Domnitoriú; credinciosú fiú alú Patriei, carele a întrunitú cu Imperiulú ru- «sescú Crimeea, Tamanul și Cubanul, întemeitorulú și ridicătorulú flotelorú vic- «toriose în mările sudice, învingătorulú puterilor turcesci, pe uscatú și pe mare, «cuceritorulú Basarabiei, alú Oceacovului, Benderului, Akermanului, Kiliei, Is- «mailului, Anapei, Sugiuc-cale, Suniei, Tulcei, Isaccia, alú insulei Berezan, Hagi- «Beilui și Palancei, carele a făcut să tremure capitala și a sgduitú inima im- «periului Otoman prin victoriile pe mări; carele a acoperit de glorie armia ru- «sescă în Europa și Asia și a pus temelii glorioseí păci cu Pórta otomană, fun- «datorulú și ridicătorulú a multe orașe, protectorulú sciințelorú, industriei și co- «merciului, bărbatú împodobitú cu toate virtuțile publice și cu cucernicie, a «terminatú glorioasă curgere a vieței sale în Principatulú Moldovei, la 37 verste «dela orașulú capitalei Iași, în 5 zile ale lui Octombrie la alú 52-lea an dela «nascere. aruncându în abisulú mahniciunei nu numai pre toți aceia căroro le-au «făcutú bine, ci și pre acei cari 'lú cunoseau».

Loculú unde muri fu pólele délului *Băcul*, care se întinde la nordulú Basarabiei. P. S. Melchisedec a vizitatú monumentulú ridicatú acolo lui Potemkin, venindú la 1851 dela Kiev.

Intrebându pe unú Român Basarabian, ce este acelú stîlpú, acela i-a respunsú că-í *stîlpulú lui Sfelicé*.

Bietulú Român dăde lui Potemkin vechiulú lui titlu de «*Svetleiú sú*» adecă «*pré luminat*».

— Darú de ce chiamă așa, ilú întréba Episcopulú român.

— Pentru că *a sfelit'ó aici!* respunde glumeșulú român. (*Notițe istorice și archeologice, Bucuresci 1885 pag. 243*).

ANEXE
LA TOMULŪ III

(Tomul I din seria 1786—1800

ANEXE LA PAG. 15

D. de Choiseul către d. de Vergennes despre intrigile ce se fac la Pörtă pentru punerea lui Mavrogheni la domnia țerei românesci.

«J'ai eu l'honneur de vous informer avant-hier par le courrier de Vienne du changement général arrivé dans le Ministère et de l'élévation de Yussuf Pacha de Morée, qui, après avoir été l'un des derniers valets du Capitan Pacha, avait obtenu depuis quelque temps toute sa confiance. Les grands de l'Empire, tous ceux qui ont déjà occupé les premières places voient avec peine l'usage violent que le Gd amiral fait de son crédit et, malgré la terreur qu'il inspire, les gens de loi ne dissimulent point leur mécontentement. Je crains, Mr, que le nombre de ses adversaires n'augmente encore si, comme on me l'assure, il persiste à vouloir faire son drogman Pce de Valachie. Il l'avait tenté vainement il y a quelques mois, et je ne vous informai point de cette intrigue, parceque je ne pensais pas qu'elle put se renouveler. Les circonstances sont changées, et ce genre d'événement autrefois très-indifférent, pouvant avoir aujourd'hui des suites embarrassantes, je vous prie d'excuser quelques détails dans lesquels je vais entrer.

Le G. S. étant venu l'été dernier passer la journée dans la maison de campagne du Capitan Pacha, celui-ci se jeta aux pieds de S. Hautesse et lui demanda la Principauté de Valachie pour son drogman. Le G. S., suivant son usage, la lui acorda sur le champ, donna sa parole impériale de déposer le lendemain le Prince de Valachie contre lequel il n'y avait aucunes plaintes, et de nommer à sa place Mavrogheni; mais lorsqu'il voulut faire dresser le Hatishérif, ses Ministres lui représentèrent le danger d'un changement qu'il n'avaient pas conseillé et il fut entièrement de leur avis. Toutes les grandes familles grecques, malgré la haine qui les divise toujours, se réunirent pour empêcher un paysan de l'archipel de leur enlever une place qu'elles regardent comme leur patrimoine et se cotisèrent pour convaincre tout le Divan de l'incapacité de Mavroieni. Cependant celui-ci ne désespérant point encore de son élévation, voulut s'assurer que la Russie n'y mettrait point obstacle et vint me demander des conseils que je me gardai bien de lui donner; mais l'ambassadeur d'Angleterre, moins prudent ou plus empressé de l'obliger, lui offrit, avec les assurances les plus positives d'un plein succès, des services qu'on ne lui demandait pas et fit avec beaucoup d'éclat et de gaucherie à Mr de Bulgakov des offres que ce Ministre rejeta avec humeur. Cette fausse démarche ayant bientôt transpiré, il crut même devoir té-

moigner encore plus fortement son indignation. Il déclara dans un office remis à la Porte que Sa Souveraine ne souffrirait jamais l'élévation de Mavroiéni, et que, satisfaite de la conduite du Prince actuel, elle exigeait qu'on le maintint dans sa dignité.

Cette affaire parut alors absolument manquée, mais elle va se renouveler. Mavroiéni qui, à beaucoup d'esprit joint l'audace la plus inébranlable, a su persuader à son maître que son honneur était engagé à emporter une grâce qui lui avait été enlevée publiquement et Hassan Pacha m'a dit à moi-même qu'il saurait tôt ou tard venger cet outrage.

Je ne doute point, M-r, que la Cour de Russie ne s'oppose à ce changement par une suite de l'extension qu'elle donne à tous les articles des traités qui peuvent être utiles à ses vues. D'ailleurs, le Prince actuel de Valachie a fait passer des sommes considérables à Pétersbourg, et on le dit fort protégé de M. de Bulgakow, dont la conduite est sans doute fort approuvée de l'Impératrice, puisqu'elle le comble de bienfaits.

Vous saurez apprécier. M-r le Comte, le degré d'importance que l'on doit attacher à cette intrigue».

D. de Choiseul către d. de Vergennes despre numirea lui Mavrogheni la domnia țerei românești. (10 April 1786).

«La négociation de la mer Noire, dont je suis occupé, est encore dans une situation qui ne me permet pas d'en prévoir les suites et de hasardées démarches.

Le Drogman du Capitan Pacha, ce Mavro-Ieni dont j'ai eu l'honneur de vous entretenir, Mr, dans ma dernière dépêche, vient d'être nommé Prince de Valachie, lorsqu'on s'attendait le moins au succès de ses intrigues et je n'espère plus qu'après avoir profité de l'influence qu'il avait sur le Visir pour ses propres intérêts, il apporte le même zèle à seconder nos projets. J'ignore encore, Mr, si la Russie avait été consultée sur ce choix, auquel son Ministre s'est opposé longtemps. On assure que son Drogman a témoigné quelque humeur, mais on ne peut juger par là des véritables dispositions de sa Cour. Il n'est cependant pas vraisemblable que la Porte ait voulu contrarier ouvertement une Puissance pour laquelle elle est accoutumée d'exagérer les ménagements».

Bulgakow către Simolin despre nemulțămirele Rusiei față cu Turcia pentru schimbările de domni în țările române. (27 Mart 1787).

«La Porte ne se montre pas mieux disposée relativement à ce qui se passe dans la Cuban et aux environs d'Oczakow. Elle ne prend aucunes mesures pour contenir ces peuples et donne même asile aux transfuges qui passent de la Russie dans son Empire. Il est vrai qu'il a été publié des firmans pour mettre ordre à ces divers objets, mais ils restent sans exécution.

D'un autre côté, elle se permet toutes sortes de vexations contre les peuples de la Valachie et de la Moldavie qu'elle ruine par de fréquents changements d'Hospodars, dont le choix fait même peu d'honneur à son humanité, car celui de Valachie, par exemple, gouverne de la manière la plus tyrannique.

Ces griefs ne sont pas les seuls que la Russie ait à reprocher aux Turcs».

Choiseul către Afacerile străine despre preparativele Turciilor pentru războiul cu Austria.

«Le Ministre (l'Internonce) paraît bien convaincu que l'Empereur est plus intéressé qu'aucune puissance à la conservation des Turcs, dont le voisinage peu inquiétant lui permet de porter ses forces sur ses autres frontières et dont l'anéantissement ne lui offrait d'ailleurs, en compensation d'un avantage si réel, que l'acquisition de quelques provinces pauvres et difficiles à réduire par leur étendue, leurs montagnes, la résistance; mais il est possible que M. d'Herbert ignore les projets de sa cour ou veuille les cacher et peut-être même son affectation à démontrer ses principes pacifiques doit-elle être pour moi un nouveau motif d'observer ses démarches. Il a profité de la visite que les Ministres ont faite au nouveau Pce de Moldavie pour rester enfermé avec lui plus de deux heures et, depuis quelque temps, il a pris divers prétextes pour multiplier ses agents en Valachie et en Moldavie. Afin de me ménager les moyens de savoir tout ce qui se passera dans cette dernière province, où les troupes turques ne tarderont pas à se rassembler, j'ai placé près du Prince Ypsilanti, en qualité de secrétaire, un Français aussi sûr qu'intelligent et qui, dans l'espérance de mériter vos bontés, ne négligera rien pour se rendre utile.

Mes mesures sont également prises, M. le Cte, pour être bien instruit de toutes les déterminations que la Porte pourra prendre et de la disposition où seront successivement les esprits. Dans ce premier moment, la nation s'indigne de la perfidie qu'elle éprouve. Elle sent qu'elle a épuisé tous les sacrifices qui pouvaient éloigner l'orage, et les regrette, puisqu'ils n'ont servi qu'à encourager de nouvelles usurpations. Le même sentiment des Ministres a passé jusqu'aux derniers soldats et la fermentation est extrême. Les Fetfa du Mouphti ont été envoyés dans les provinces avec ordre d'y rassembler sur-le-champ toutes les troupes, et 60 mille hommes sont désignés pour former une première armée d'observation en Moldavie, Depuis quatre jours on enlève tous les charpentiers de la ville pour le service de l'arsenal et tout ce qui existe de vaisseaux est mis en armement».

ANEXE LA PAG. 17

*Istoria faptelor și a răzmiriței din timpul lui pe la 1790.
Scrisă la 1817 de pitarul Hristache.*

O poveste minunată
Când s' întâmplă câte o-dată,
La vre o parte de loc
Din alii acei țeri noroc,
Tată firea e pornită
A n'o avea tănuită,
Ci pentru o pomenire
O puni în publicuire,
Ca după vremi să citească,
Ce nu știu, să pomenescă;
Dreptu aceea dar și eu,
Cu mila lui Dumnezeu

Incepă după a mea idee,
Cu vr'o câte-va condee,
Povestea Mavroghenescă
De la țera Românescă,
Că nu e după dreptate
A o lăsa la o parte,
Fiindă lucruri minunate
Și peste fire ciudate,
Întâmplări nepomenite
Și fapte neauđite,
Care de le-oi scri pe tóte
Mavroghenescile fapte,

Nu'mi ajunge nici hârtie
Nici condee 'n mâni să'mi fie,
Ci din cele mai mărunte,
Să nu vi se pară multe,
Și vă rogă orî căți nu sciiți:
Ascultați să pomeniți.

La leatu optă-șeci și șese
După ce s'aridicase,
Cu Domnia din norodii
Mihai Șuțulu vevodii,
Nu trecu câte-va zile
Ș'auđimii de Domnii, că vine,
Unulii ce a fostii în trebă
Dragomanii pe marea Albă,
Ce'ii ăice și Mavrogheni
Iscusitii și omii alii trebi,
Și încă unii darii mai are
Căci e omii și vitézii mare;
După care auđire,
Cii atăta'-mpodobire,
Toții cu mare veselie
Iii așteptămii ca să vie.

După ce întră 'n Bucurescii,
La ce antei să privescii?
La galantomie mare,
Seii la blanda'ii căutare?
Că'lui vedeai c'o plecăciune,
Incătu era o minune.
Și cu o galantomie
Plină de elefterie,
In tôte părțile dândii
Bacșișurii și aruncândii,
Lei, essindarii și groși
Stă asvirlitii pe drumii groși.
Iar decă sosi la curte
Să mai veđi bacșișurii multe!
Stă revărsații prin tipsii
Totii stambolii și fonduclii.
Și cari din boierii mergea
Măna de ii săruta,
Vedeai cum ii atirna
Cu pumnul galbenii pînă mână.
Ne miramii toții ce să fie
Acéstă galantomie?
Și nimenii nu pricepea
Acésta ce'nfelegea,
Și toții mulțamiamii, ăicendii,

Că amii dobânditii Domnii blândii.
După ce s'a așeđatii,
De nizam s'a apucatii;
Și puse tôte la cale
După a s'a cugetare,
Arătândii o hărnicie,
Cu o mare strășnicie.
Dete 'nteiui poruncă mare
Că toții săii dea ascultare,
Că cele ce elii va ăice
Nimene să nu'ii le strice,
Fie bune, fie rele,
Elu 'și-o da sēma cu ele.
Apoi mai dete-unii nizamii
Să nu ămblămii cum ămblamii.
In zarrificurii și 'n plimbării
Și in alte desfrănării,
Ci ořeși ce mai feriții,
C'apoi vomii fi pedepsiții.
Noi, după a noastră fire,
O socotiamii îngrozire,
Cu care Domnii s'arētă
Puținii, anteiui, d'o-cam-dată
Și totii nu'ii damii cređēmētii
Vēđēndu'lui la fire blândii,
Ci o socotiamii dreptii glumă,
Dar vēđurămii că nu'ii bună;
Că de o mică pricină
Te pomeniai că'lui anină.
Numai ce'lui vedeai d'o-dată
P'in tărăgu trecēndii, fără glotă,
Cu vr'o doui trei, din preună
Cu câte o sopă 'n mână,
Și după ce se întorcea
Vedeai colea și colea
Câte unulii atărnatii
De vre'o șiandrama legatii.
Iar pe afară prin câmpurii
Stău țepele 'nfipte pălcurii.
Pe unii in țepii căznindii
Iar pe alții spānzurāndii,
In cătu ne camii speriarāmii,
Și toții la grijă iutrarāmii,
Vēđēndii fapte întocmite
Și lucrurii deosebite,
Care altulii n'au avutii
Din cății Domnii amii petrecutii.
Decă mergeai și la curte
Vedeai altele mai multe,

Te uitaî prin spătărie
 Rămâneî la aporie,
 Vedeai săbiî ferecate
 Totû prin păreî spenzurate,
 Mai pistole, busdugane,
 Măsdrace și iatagane,
 Suliî, angere, cuîite,
 Ca acile ascuîite,
 Măciuci, mai pușci ghintuite,
 Tôte prin păreî lipite ;
 Apoi stai, te socotiai
 Și'n rostû nu puteai să'i dai.
 Vedeai casele d'o parte
 Numai de arme 'ncarcate,
 D'altă parte te uitaî
 Și la elû și îngheîai
 Că'lû vedeai c'unû hărzû străinû
 Nu'și semăna a creștinû.
 Cândû îlû auđiaî vorbindû
 Incremeniaî tremurândû,
 Din damuitû și din chiafărû,
 Și din as și din caldărû,
 Nu'lû mai puteai potoli
 Nicî a'lû mai încoteni.
 Atâta unû darû avea
 Fôrte-e vlaviosû era.
 Și la cel e-l-alte tôte
 La ch pû, la vorbă, la fapte,
 Nu avea deosobire
 Dintr'unû păgânû d'altă fire.
 Avea câîi-va spenzuraî
 In portû schimbatû îmbrăcaî,
 Cu nisce mintene scurte
 Numai pân' la brăû făcute,
 Cusute cu găitanurî
 Și la brăue iataganurî,
 La capû cu salurî turceșci
 Cu șalvarî largî încălîaî,
 Și cuîa pân' la genuche
 Cu gaitanurî pe muche,
 Cu iminiî în picioîre
 Și cu genuchile gôle,
 Cu mânicile sumese
 Și prin mânî glônșele dese,
 Galeongî, le đicea,
 De lângă elû nu lipsea.
 Cândû facea vre-o plimbare
 Nu mergea cu pompă mare,
 Ci călare voinicesce,

Și la capû legatû turceșce ;
 Cu galeongî dimpreună
 Și mazdracû țindû în mână ;
 Și pe unde nu gândeai,
 P'acolo îlû întâlnea ;
 Tiptilû, pe josû și călare,
 Prin târgû și prin mahalale ;
 Une-orî în portû turcescû,
 Alte-orî călugărescu.
 Mai avea obicinuitû
 Unû tunû, sêra nelipsitû,
 La unû cêsû îlû slobođia,
 Cândû străjile se pornia,
 Ca să fie semnû de strajă,
 Micû și mare s'aibă pază.
 Dela un cêsû să nu ămble
 Nimenî, nicî să se mai plinbe
 Nicî călare, nicî cu butca,
 Că ștrêngulû îi va fi munca.
 Decî noi ne mai speriarămû,
 De plimbări ne mai lăsarămû ;
 Și cumû auđiamû, dândû tunulû,
 Numai toî p'a casa drumulû ;
 Și nimenî nu îndrășnea
 Să stea la musaverea,
 Că câtû era nôptea mare,
 In straja făcea preămbulare.
 Și te pomeniaî cu elû,
 Tiptilû, în portû felû de felû :
 Turceșce, călugăresce,
 Schimbatû ca dômne feresce.
 Apoi decă mai trecu
 Altû ceva mai nou făcu :
 Dete strășnică poruncă.
 De puse pe popî la muncă ;
 Ca, câte biserici sunt
 Și câte se vorû fi aflândû,
 Să stea pururea deschise,
 Și cu luminări aprinse ;
 Și popa să nu lipsescă
 De lângă ea, s'o păziască,
 Pentru vre-o întêmplare,
 Orî de môrte, sêu de bóle ;
 Ca, cândû îlû va căuta
 Să'lû pôte curêudû afla.
 Săracii popî, ce pășise
 Și ce potopû le sosise.
 Ce muncă și ce canonî
 Că nu lipsiaî din amvonû ;

Câtă era ziua de mare
 Sta priveghindă în picior, e,
 Cu ochii pe drumă sticliți,
 Și cu dinții totu rinjiți,
 Să nu cum-va să sosescă,
 Și pôte să nu-î găsescă;
 Că scia c'obiceînesce,
 De'î lovea totu făr' de veste,
 Cându nu le trăsnea prin gându,
 Atunci 'lă vedeaî venindū,
 Ori cu vr'o cëlma în capū
 Séu câte unū camilafū,
 De nu putea'î să'î alegi,
 Nicî ca să'î mai înțelegi.
 Ci sta bieții popi săraci,
 În sbangă, șcii, ca soldați,
 Tôtă ziua nelipsiți
 Uitându-se pe la sfinți,
 Avându'î parigorie
 La a lorū melancholie,
 Iar, colea, mai înseratū,
 Cândū gândeau că au scăpatū,
 Incepea iar a toca,
 Și iar la slujbă intra,
 La ortonū de diminéță ...
 Apoi iată, uite viața.
 Apoi le mai porunci,
 Și alta'î mai sfătui:
 Ca toți să pue în capū
 Câte unū grecescū potcapū;
 La nimeni să nu'lū mai ea,
 Cumū unii obiceînuia,
 Ci ca unū darū neclătutū
 De totū să fie opritū.
 Decî s'acesta o urmară,
 Toți căciula lepădară,
 Gata la poruncă fuse
 Și toți potcapiuri puse;
 Că n'avea cumū să nu pue
 Vêdëndū că nădejde nu e
 A'î mai sta cu 'mpotrivre,
 Séu a'î mai da sfătuire;
 Că se temea de elū forte
 Să nu 'ncapă la vr'o mórte,
 Că'ntru nimicū nu avea
 A tăia ș'a spenđura.
 Incă elū făcea unū hazū
 A dice *al* și nu *az*.
 Ci ce cântecū le cânta

Acele și ei juca.
 Ne miramū toți ce să fie
 Acestū focū și greu urgie?
 Și nimeni nu putea s'afle
 Ce închipuescū aste fapte?
 Unii dicea că i omū bunū,
 Cei mai mulți că e nebuñū;
 Alți 'lū țineaū de prostū,
 Și nimini nu-î da de rostū.
 Cândū sedeaî cu elū la sfatū
 Chiarū nebuñū adevératū;
 Cândū incepea numa'ți spune,
 Nisce basne de minune.
 Cumū și se felū s'au purtatū
 Și nóptea ce a visatū.
 Unele ilū întrebaî
 Alte răspunsuri luaî.
 Iar la țile 'mpérătesci
 Cândū vreaî să'lū heretisesci,
 În locū de logosū să facă
 Spunea după Marea Albă;
 Apoi uite-te și veđi
 De puteaî să'î mai alegi.
 Ci care, cumū dicū vorba,
 După cumū să pricepea
 Și nimeni de nicăirea
 Nu putea să'î afle firea.
 Și mai avea încă una:
 Că credea lesne minciuna;
 La dēnsulū câtū te-ai fi dusū
 Vr'o minciună să'î fi spusū,
 Pe locū intraî la nazarū
 De te avea mai mandarū;
 Insă ce felū de minciună:
 Cu zavistia 'mpreună
 Să șcii să paradosesci
 Și să categoriseșci,
 Pe unii de bunī d'o parte,
 P' altulū de rău d'altă parte:
 Și-așa prohoriseaî
 Și cinste îți dobândaî.
 Numai să te ții și bine
 C'apoi ride-orū toți de tine,
 Cumū păți bietulū Desliū
 D'o pomeni mortū și viu:
 Așa 'ntrase d'o-cam-dată
 Și elū la acéstă tréptă,
 Avēndu'lū la unū nazarū,
 Incătū îi dete caftanū,

De armaşiu mare, pafta
 După slujba ce-i făcea,
 Şi așa o surdisi
 Până cându o și greși,
 C'atâta mi'lă forfecară,
 De nu nemerea pe scara;
 Și-i fuse într'unu zădaru
 Mavroghenesculu nazaru,
 Și să fi sciutū sērmanulū
 La ce-o să-lū scōțā caftanulū
 Mai-mai că, s'ar fi lāsātū,
 D'acestū caftanū pipēratū.
 După ce-și perdu nazarulū
 Intră de rândū Perdicularulū,
 Cu minciuni, dīcēndū că șcie,
 Fōrte bine astronomie.
 Adicāte că-i ghicitorū
 Și de stele cititorū.
 După care amāgire
 Credea 'ntr'ensulū peste fire,
 Șcii, ca Turci 'n Moametū
 De'lū ține omū sântū și dreptū,
 Ast-felū și elū ilū ținea
 Și de tōte ilū credea;
 Nōptea căuta pe stele
 Diua venea cu mușdele,
 Arētāndū lui Mavrogheni
 Cursulū anilorū, ș'alū vremi,
 Și cele intēmplātōre
 Ale vremei viitōre.
 Apoi nici elū n'o lungi,
 Că incepu alū pārāsi,
 Pentru că vedea că i spune
 Nisce minciuni de minune.
 Une ori bīetū le ghicia,
 Iar mai adesea mințea.
 După ce eși și elū
 Dintr'acestū meșteşugelū,
 Apoi altu'n locū căđu
 Care pân'in sfârșitū fu,
 Adecă-te: Turnavitulū
 Dimitrache, procopsitulū;
 Cu șoptele, cu momele
 De-i intrase pe supt piele,
 Ori-ce i-ar fi arētātū
 Nu eșa dintr' alū lui sfatū,
 Atātū i-se 'ncredințase,
 Incātū pe toți îi uitase.
 Numai, avea și dreptate

Că îi semăna la tōte.
 Adevēratū, își gāsise
 Omulū după cum poftise,
 Cu tōte încoronatū
 Chiarū Iuda celū spēnzuratū.
 Acumū dar să mai lāsāmū
 Ș'altā vorbā s'apucāmū.

La létulū optū-deci și optū
 Dete spaimă în norodū
 Auđindu-se că vine
 Oste turcēscā mulțime,
 Avēndū Turcii și Tātarii
 Grōsnicū rēsboi cu Muscalii.
 Deci iarāși luarāmū veste
 De rēsmiriță că este
 Și vēđurāmū ca unū aslanū
 Pe Mavrogheni în divanū.
 Incepēndū a se găti
 Rēsboiulū a'lū întocmi,
 Și de grabū sabia scōte
 Și în spātārie o trase,
 Din tēcā pe jumētate
 Cu pioșchiolurī atārnate,
 Ș'a colea o spānđurā
 Semnū de rēsboi arētā.
 Apoi scōte și sangēculū
 Adecā: tuiulū și stēgulū
 Și le așēđā în curte
 A fi la toți cunoscutē,
 Că sunt puse într'adinsū,
 După cum mai susū am đisū,
 Dup'aceea porunci
 Sā facā catagrafi,
 De cāți Nemți se atlā 'n țērā
 Și pe toți să i scoț' afarā;
 Pe sudiiși și cei-l-alti
 Și cāți sunt lorū închinați,
 Cum mai în grabū să i pornēscā
 Sā plece 'n țēra nemțēscā;
 Avēndū și cu ei bātae
 Grabnicā și fōrte mare,
 Că pān' a 'ncepe cu Rusia
 Sā sculase ș' Austria.
 Iar după ce îi pornirā
 Tōte scheile se pornirā;
 Și porunci cărți de scrise,
 Prin județe le trāmise,
 Intr'auđū să le citēscā

Prin totă țera românească;
 Cu bună pliroforie
 De această bătaie,
 Și nimeni să n'albă frică,
 Ci să stea toți în odihnă,
 Că pe toți îi va păzi,
 Nimic nu voru pătimi,
 Numai să stea cu credință
 La această răsmeriță;
 Că intrase 'n bănuelă
 După a lui socotelă,
 Să nu fugă cine-va
 La vrăjmașii care cum-va,
 Său să facă ceasitlicuri
 Ș'alte multe hainlicuri,
 Cu cari sunt obișnuți
 De le facu în răsmeriți;
 Care acea bănuelă
 O avea fără 'ndoială,
 După vremile 'ntimplărei,
 Mai multu pe boerii țerei,
 Ca cei ce sunt mai semeți
 Și la tóte mai isteți;
 Pentru că cumu mai trecu,
 Nu sciū ce-i-se păru,—
 Pe boerii Filipeșci
 Îi surghiuni din Bucureșci
 Cu feluri de cazne multe,
 Tocmai într'unu vîrfu de munte.
 Iar după ce'i surghiuni
 Dreptu la case năvăli
 Și tóte zaptu le făcu
 Scule ș'i alte ce avu;
 Butci, rădvane și carete
 Ș'alte lucruri mai mărunte.
 Decî până Turcii sosi
 El câtă vreme a găsi,
 Să strîngă și de aici
 Vre-o sumă de voinici
 Să dea o ajutorință
 La această răsmeriță.
 Óste începu a strînge
 Pentru vîrsare de sânge;
 Toți condorașii, cismarii,
 Precupeții, cărciumarii,
 Osebit Români de țeră
 Ce'i strînsese după afară;
 Și le făcu baeracū
 După cum l'era pe placū

Făcendu'i totu cete cete,
 Inarmați, cu puscii pe spete,
 Rînduindu-le și léfă
 Numai ca să facă trébă,
 Iar pe Români de țeră
 Ce'i strînsese după afară,
 După ce le făcu léfă
 Îi mai puse la o trébă:
 Ca să învețe și mustra
 Să scie să dea cu pușca.
 Apoi să stai să privești
 Și cu dragū să pomenești
 De Românașii voinici,
 Incălțați totu cu opinci!
 Să te fi datū la o parte
 Să veđi regule curate,
 Cătū erau de drăgălași
 Și născuți a fi pușcași!
 Se mira cine îi vedea
 Și gura la ei căsca,
 Căci părea c'aū fostu catane
 De cândū aū eșitu din fóle!
 De așa mustră curată
 Se totu mira lumea tótă,
 Cumu mergeau peste câmpie
 Mândri și cu veselie!
 Grecii ca nisce măgari
 Se mira de opincari,
 Care de cândū s'aū născutu,
 Pușca în ochi n'aū vĕđutu,
 Pe cari îi credea mișei
 Ne slujindu-se cu ei,
 Căci ei cândū veneau în țeră
 Intrau cu ómeni d'afară;
 Bunii pentru ostășie
 Nu credeaū Români să fie.
 Ș'acumu în óste de'i punea
 Mai multă fală făcea.
 Iar după aceștea tóte
 Vĕđuramū că alte scóte:
 Dete strașnică poruncă
 Boerilor să se strîngă
 La curte, toți inarmați,
 Pe cai bunii încălcați;
 Cari după ce veni,
 De rĕșboi îi sfătui
 Și'i trimise spre Focșani
 Să dea rĕșboi în Muscali.
 Boeri plecândū se duse;

Până la Buzău n'ajunse
 Și trimise să se-ntorcă
 Zăbavă să nu mai facă.
 Nu'î trimetea d'altă ceva
 Numai firea le-o 'ncerca,
 Ca să vadă cum s'arată :
 Supuși se'u haini d'odată ?
 Iar clucerul Câmpinului
 Ca să scape de tiranul,
 Adecă de Mavrogheni,
 Apucă drumul Vieni,
 Spre părțile țerei Nemțești,
 Lăsându'și tote 'n București,
 Numai călare, cu trupul,
 Ca oea când vede lupul.
 Mavrogheni cum simți,
 Ca un bălaur scrișni,
 Și de grabă orîndui
 Casa de pecetlui,
 Orînduind într'adins
 De le-au luat tote 'n scris :
 Haine, scule, argintării,
 Carete, moșii și vii,
 Și ori-ce au mai afiat
 Pe tote le făcu zaptu.
 Atunci să fi vedutu jale
 Și plângere forte mare,
 Că după ce i le luă,
 Pre cocóna 'i rădică,
 Din preună cu copii
 De'î supuse la urgi :
 În Țarigradu îi trimise
 Acolo îi surghiunise.
 Iară decă mai trecu
 Ș'altul iar așa făcu :
 Spătar Iancu Măgurénul,
 În urmă după Câmpinul.
 Vodă cum vedu așa
 Că 'ncepur-a se căra,
 Câte unul, câte unul,
 Numai lăsă pe nici unul,
 Și'î porni 'n țera Turcescă
 Ca să nu'lu mai necăjescă.
 După ce dar îi porniră
 Iată și Turcii sosiră,
 Nenumărată mulțime
 Cu tunuri și cu țarime.
 Unul și unul deli
 Resgrăseni și vindeli

Hotoneni și Nicopeni
 Șiștoveni, Turtucăeni,
 Manafi, Arapi, Anatoleni,
 Dancălici și Giurgiuveni,
 Ortale peste ortale
 Cu feluri de saltanale.
 Gemea țera romănescă
 Numai de óste turcescă,
 Cari după ce veniră
 La conace năvăliră,
 Deșertîndu casele tote
 Ce era mai îmbrăcate,
 Toți cei mai mari, agale
 Ce aveau pompă mai mare ;
 Iar cei mai mici năvăliră
 Care pe unde putură,
 Âmblandu totu invergunafi,
 Șcii, ca nisce câni turbați ;
 Nimeni n'avea să le ȃică
 Vre o vorbă câtu de mică,
 Că cum te ar fi aȃitu
 Punea mâna pe cuțitu ;
 Mă cutremură cându gâdescu
 La acelu fursaltu turcescu
 Și la acelu căpătăiu
 Ce 'lu avea Turcii ântăiu !
 Atătu avea semeție
 De nimeni nu vrea să scie
 De *avrad* și *d'anasina*
 P'atunci se 'ngroșase gluma.
 Mulți se lipsiră de case
 Și toți prin hanuri intrase,
 Ne fiindu obicinuiți
 A ședea cu atăția Turci ;
 Cari decă mai trecu
 La zurbale începu,
 Și la alte multe rele
 Ce era deprinși cu ele.
 Nu era ȃi netrecută
 A nu fi zurba făcută,
 Numai auȃia trântindu
 Pistóle, pușci, sloboȃindu.
 Iar vitézul Mavrogheni
 Ca unu norocitu alu vremi
 Și ca unu cărmuitoru
 Strașnicu oblăduitoru,
 Avendu putere deplină,
 Dată prin firmanu în mână,
 Ce va face, ce va ȃice,

Nimene să nu le strice,
 Să spânzure și să taie,
 Fie măcaru' câtu' de mare,
 Indată orîndui
 Paznici spre a străjui,
 Dându' strășnicii porunci tari
 Inteu pe la cei mai mari,
 Să fie cu privighere
 Spre făcătorii de rele.
 Că în urmă mai simțind
 Pe vre unu' Turcu' rău făcendū,
 Dela ori ce baeracu',
 Aga le vine de hacu';
 Asemeni fu porunciți
 Și cei-l-alti ai lui zabiți,
 Adecă: Spătarulū, aga
 Cumu' și a lorū tōtă tagma,
 Unde vor sinți ostași,
 Făcendū vr'unu' rău undevași,
 Fără de altă întrebare
 Să'lū prindă și să'lū omóre.
 Apoi d'aci să te ții,
 Să veți bătăi la zapcii,
 Totu' cu sopa neghiobeșce
 Vedeai numai că i lovesce,
 Nu căuta nici de mână,
 Nici de piciorū, nici de gură,
 Unde le venea lovea,
 Vai! de ei ce pătimea!
 In câtu' și ei se sperieșe
 De aceste bătăi dese,
 Ce pătimea bieții Turci,
 De zapcii și de-arnăuți,
 Atătu' de cei spătăreșci,
 Mai virtosu' de cei ageșci.
 Că cumu' aușia de aga
 Tremura Turciū ca varga,
 Șciindulū că e deliū,
 Ce îi dicea Hangerliū;
 Atătu' îi luase frica
 De nu mai dicea nimica;
 Cândū 'lū vedea prin țirgū trecendū
 Se scula toți tremurandū,
 Șcii, ca cândū ar fi trecutū
 Vr'unu' Turcu' mare, cunoscutū,
 Așia se scula la rândū
 Toți cu toții tremurandū.
 Bravo, Mavrogheni brava,
 Altul ca tine mai stava

Așia totū grantulū să'și ție,
 Cu atăta strășnicie?
 Unde s'aū mai aușitū
 Și unde s'aū pomenitū
 D'unū ghiaurū să se 'ngrozescă
 Atăta oste turcescă,
 Și cu răcorile numa
 Să'și sigurifescă slujba?
 Mă rogū ce putere tare
 Și ce strășnicie mare,
 Ce avea omenii lui,
 Te întrebū, mie să'mi spuī:
 De n'arū fi fostū Mavrogheni
 S'ar fi sumețitū puterii
 Ci cu răcorile lui
 Se temea și de ai lui,
 Că toți Turciū ilū scia
 Ce fursalū mare avea;
 Vedeai gogemite pași
 Și atăți mari bimbași,
 Cu barbele lungi, lăsate,
 Până la braū spânzurate,
 Așteptandū pe la perdele
 Ne putendū-i găsea vreme!...
 Apoi voivodū era,
 Séu a vizirū semăna?
 Care Domnū aū mai stătuțū,
 Trei tuiurī să fi avutu'
 Și care altū să se bată
 Cu doi Impărați d'odată?
 De mare cinste e vrednicū
 Mavrogheni celū puternicū.
 Adevēr, spunū, că prada,
 Dar nevoia 'lū îndemna:
 Cumū era să odihnescă
 Atăta oste turcescă?
 Și de ar fi fostū altū Domnū
 Ar fi mai scăpatū vr'unū omū,
 Cu atăta mare-oștire
 Ce căduse pe creștinī?
 De câte ori s'aū ispititū
 Și 'n câte rînduri s'aū pornitū
 Să dea focū și să robescă
 Și să iarmaladisescă,
 Și elū, cu a sa putere,
 I-aū opritū de aste rele!
 Pe câți pași și Turciū vestiți
 I-a omoritū, surghiuniți,
 Numai căci se ispitise

La rău, iar nu se și pornise?
 Liponū la așa amarū
 Nu 'i era banii zadarū.
 Ore n'ai fi bucurosū
 Dela mórte să fii scosū
 Și să dai pentru scăpare
 Și cămașa din spinare?
 Vrei să dici că, jăfuea...
 Jăfuea unde scia...
 Pe care scia că n'are
 Nu'i mai făcea supărare,
 Ci unde vedea mai glótă
 P'acolo da câte o rótă.
 Să lăsămū dar până aici
 Să 'ncepemū de resmiriți.

Veni vremea să pornescă
 Oște spre țera Nemțescă;
 Decī facu mare gătire
 Pentr' a Turcilorū pornire;
 Și găti vr'uo dece mie
 Cu o mare protimie.
 Tuturorū lefi împărți
 Și spre Brașovū îi porni;
 Iar pe cei mai mari agale
 Ii îmbrăcă și cu blane;
 Sfātuindu-i cum se facă
 Și pe la ce locuri să trecă,
 Pentru Brașovū ca să-lū ia,
 După cumū nădăjdūia.
 Apoi după ce-i porni
 Altă oște mai găti,
 Atâtū Turci câtū și Tătari
 Și-i trāmise spre Muscali.
 Iar peste puține zile
 Priimi o rea vestire,
 Cumū că Russia s'a întinsū
 Și Moldova a cuprinsū,
 Și din căți Turci s'au aflatū
 Mai nici unulū n'a scăpatū.
 După care auđire
 Iarāși mai făcu oștire
 De ostași să mai trāmītă
 Spre a da ajutorință,
 Ca să mērgă drept la Iași
 Să gonescă pre vrājmași.
 Și porni o sumă mare
 De Ieniceri și ortale
 Imbârbătându-i cu vorba

Ca să stea să ia Moldova.
 Iară cumū plecă din locū,
 Sciī, ca cândū dete pe fēcū.
 Că toți Turcii se topiră,
 Nici unulū nu mai veniră.
 Apoi vedēndū că nu pôte
 Pe Muscali din Iași a-i scóte,
 Se mai lāsă de Moldova
 Și s'apucă de Europa;
 Căci vedea că cam spre Nemți
 Venia Turcii mai semeți;
 Iară în colo spre Ruși
 Cum se ducea era duși;
 Rarū când unulū de scăpa
 De voinicū se lăuda.
 Decī pân'a găti ostire,
 Ii veni bună vestire
 Că cei despre Austrie
 Au făcutū o vitejie,
 Adecă: mergēndū în susū
 Pân' la vamă au ajunsū
 Și că vama au coprinsū
 Pe Nemți cu totulū i-au stinsū.
 Decī de grabū și porunci
 Tunurile-a slobođi;
 P'atunci trāsna tunurile
 De le mergea fimirile
 De trāsnetū multū și de plesnetū
 Iți sbura pērulū din crestetū.
 Ear peste puține zile
 După acea isbindire,
 Vedurāmū numai că vine
 Vr'o sută de Nemți, mai bine,
 Adducēndu-i din apoi
 Turciī, ca pe nisce oi:
 Unii vii, alții rāniți
 Alți prin masdrace 'nfipti
 Vedeai din Turci pe orī-care
 Cu câtē-unū capū la spinare.
 Iar Mavrogheni vedēndū
 Atāția Nemți adducēndū,
 Cu tunuri, cu terhanele
 De earbă și de ghiulele,
 Chiāmă pe Turci, pe agale
 Și-i îmbrăcară cu blane;
 Pe alți 'i-a împodobitū
 Cu celenchiuri de argintū.
 Celenchiuri, blane, capóte
 N'avea cin' să le mai pórte,

Atâta era de dese,
 Nicî marfă mai rămasese.
 Croitorii, cojocarii
 Și săracii argintarii
 Nu mai putea totu încrându
 Blane, celenchiurî făcendū. —
 Apoi după ce-î cinstiră
 Iar înapoi îi porniră,
 Dreptu la Brașovū, ca să-lū ia,
 Darū nimicū. nu folosia,
 Că oștea de tot slăbise
 Și Turcii se mai rărise,
 Unii la răsboiū perise,
 Alții de frică fugisă.
 În susū a se mai întinde,
 Sēu a mai merge 'nainte,
 Vedea că nu isbutise
 De câte ori se pornise;
 Da numai câte-o năvală
 Și se opria iar la vamă,
 Și de la vamă prin ginrū,
 De făcea câtē-unū ceaburrū.
 Găsia cât'-o caraulă,
 Cumū amū dice mură 'n gură,
 Și cândū le venia 'ndemănă
 Stergea câte-o căpășină,
 Și la Bucureșci năvală
 Ca să le dé Vodă blană.
 Asta le era isbânda,
 Totū câștigulū și dobēnda.
 D'antēiū de nu borbonia
 Incaî totū mai frunđăria.
 Iar de la o vreme-'ncōce
 Așa-î vedea-î că se 'ntorce.
 Vēdēndū așa Mavrogheni,
 Că se dedeseră leni,
 Se socoti, ce să fie
 Acēst'a lorū mișelie
 Și împotrivă norocū
 Că cumū mergū așa se 'ntorcū?
 Și fiind-că pentru lēfă
 Nu-î tragū inima la trēbă
 Și nu scia că din fire
 Și din a lor norocire
 Nu potū să prohorisēscă
 Pe vrășmașiū să-lū birnēscă.
 Decî dup' ale-altē multe
 Cislurî mari și mărunte,
 Ce le presăra prin țēră,

Atâtū aici, câtū ș'afară,
 De ne luasemū de gândurî
 Cu cisle totū rāndurî, rāndurî;
 Mai află unū viclesngū
 Să-î ia cu altū meșteșngū,
 Și 'ncepu a se porni
 Spre cei micî a-î boeri,
 Făcēndū pe unii șetrari
 Pe alții pitari, serdari,
 Ca să vađă cei mai mari
 Să se 'ndemne a da bani
 Apoi d'aci să te ții
 Și să mai veđi boerii!
 Alergāndū care de care
 Să ia caftanulū mai mare,
 Măturāndū totū de prin casă
 Și dānd până la cămașă,
 Numai și numai să fie,
 In rēndū 'l arhontologie,
 Să nu rămāe mai josū
 Decātū unū altulū mai prostū;
 Chiarū se punea și țērani
 De da cu duimnulū bani
 Și care nu-ți trecea 'n gāndū
 Vedea caftanū îmbrăcāndū;
 Și dintr'un mojičū plugarū
 L'auđia: arhon șetrari!
 Decî cu miđlocul subțire,
 Îi spēlase pe toți bine.
 Apoi vēdēndū că oștirea
 Totū nu-și părăsesce firea
 Să facă și ei vr'o trēbă.
 După ce le dete lēfă;
 Nu, ci se ducea în munți
 Și se 'ntorcea jumuliți,
 Găsi dar a fi cu cale
 Ca însuși să se pogōre
 Cu toți Turci după elū
 Să 'și alēgă la unū felū,
 Ori spre bine, sēu spre rēū
 In mila lui Dumneđeū.
 Că se snpērase forte,
 Vēdēndū că nicî cumū nu pōte
 Nicî Brașovulū ca să-lū ia,
 Nicî Turcii spre Ruși mergea.
 Incepu a se găti
 Spre vrășmași a se porni
 Și strīnse totă turcimea
 Și tot'a lui boerimea

Și ai curții mari și mici
 Ciohodari și epaici
 Spătaru, aga, dorobanți
 Și zapcii toți cei-lalți,
 Și merse ânteiu c' urdiă
 In câmpu sub Mitropoliă;
 Șeđu daru câte-va țile
 Acolo sub monastire,
 Apoi iar se rădică
 Și dreptu în susu apucă,
 Luându-și oștirea totă
 Spre vrăjmași, ca să se bată.
 Iar aici în Bucuresci
 Ți era scârbă să privești;
 Că și lăsase pe iubitul,
 Adecă pe Turnavitul,
 Vechilul în locu-i să fie.
 Apoi vești blăstemăție!
 Din câți boeri remasese,
 Pe dînsul ilu alesese
 Mai harnic, mai credincios
 Și la trébă practicosu,
 Mojic, grosu și necioplitu
 Ș'unu fudulu deosebitu.
 Vai! o țeră Romănescă
 Vești cin' să te stăpănescă?
 Unu Dumitru Turnavitul,
 Care n'ai fi mai gânditu.
 Păi să te fi datu d'o parte
 Și să vești ale lui fapte!
 Că făcea prin Bucuresci
 Totu tarturi Mavroghenești;
 Apoi avea o mândrie
 Lipită de mojicie
 Ș'atâta o semeție,
 De nimeni nu vrea să scie!...
 Venia la dînsul boeri
 Pentru niscare trebî,
 Ca la unu stăpînitoriu,
 Țerei oblăduitoriu;
 Iar elu, ca unu blăstematu,
 Șeđa în patu răsturnatu
 Și boeril în picior
 Stăndu cu capetele góle.
 Alte ori sta prin privdor
 Până se scula din somn.
 In scurtu se afla alu vremi
 Alu doilea Mavrogheni.
 Avea în capu o căciula

Țugueta, ca o sulă,
 Și o ghebă în spinare
 De nu făcea cincî parale,
 De aba roșie ruptă
 Cu ață albă cusută;
 Cu poturi, cu iminei, —
 Se deprinsese cu ei.
 Iar să-lu fi văđut călare
 Chiaru vatafu de haimanale,
 C'o grămadă de voinici
 Totu arnăuți, socarici,
 Avendu-i pe lingă dînsul
 De nu puteai să 'ți ții risul;
 Și da prin țirgu cât'o rață
 Ca să-lu vadă lumea totă
 La ce tréptă a adjunsu
 Și câtu s'a nălțatu de susu.
 Afferim Dimitrăchiță
 D'ar mai fi vr'o rěsmiriță
 Și unu Mavrogheni Domnu,
 Șciu că tu te-ai face omu!
 Acumă iați nădejdea, frate,
 Că aia nu se mai póte.
 Ce gândia? c'a ta Domnie
 Până 'n sfirșitu o să ție,
 De âmb lai așa pe susu
 Cătu fu Mavrogheni dusu?
 Nu socoteai că e vėntu
 Asta ce âmb lai făcėndu,
 Care suffăndu te 'ngrozese
 Apoi iar se potoleșce?
 Nu scieți să lumea este
 O róta ce se 'nvirtesce,
 Care altă trébă n'are
 De câtu să sue, pogóre?
 Cu tóte aceste dar
 Să ȓicemú că e unu dar
 Și unu noroc negănditu
 De la Dumnegeu venit
 Că tóte la omú cându vine,
 Ori rele voru fi, ori bune,
 Sunt totu după norocire,
 Iar nu născute din fire.
 Daru să le lăsămú d'o parte
 Să 'ncepemú de alte alte:
 A vedea sfirșitul trebî
 Ce a făcutu Mavrogheni.
 După ce eși afară,
 Se plimbă cât-va p'afară

Și plecă dreptu spre Focșani,
 Să dea răsboiū în Muscali.
 Apoi vĕdu că nu i vorbă,
 Că-î dete unū prafū de tobă,
 Atăta de oțețitū
 In cătū n'a mai zăbovitū,
 Ci pe locū s'a strecuratū
 Și spre Nemți a apucatū.
 Nemții încă se pornise
 Mai pân' la Buzeū venise.
 Apoi sta: ca să se bată,
 Venia trĕba cam ciudată,
 Că Turcii se risipise,
 De frică mai toți fugise.
 Deci vĕdĕndū și elū așa,
 Că nimicū nu isprăvia,
 De totū se desnădajnuise
 Și țĕra o părăsise
 Și trecu 'n țĕra Turcescă
 Să nu se mai nevoiască,
 Rămăindū vr'o două trei pași
 In Bucuresci camū golași,
 Cu vre-o mie de Turci
 Toții-toți iar nu mai mulți;
 Care și ei aștepta
 Prilejū d'a se depărta,
 Cândū de cândū să se strecore
 Nu cum-va să-î impresore,
 Că Nemții se întinsese,
 Tótă țĕra coprinsese.
 Iar Mavrogheni gândi,
 Încă pân a nu fugi,
 Că 'n Bucuresci aū rĕmasū
 Vr'o căți-va Turci de pripasi,
 Să nu cum-va să ia scire
 De a Nemților venire
 Și până ei a sosi
 Să 'ncĕpă a parladisi.
 Și chiamă pe Filaretū
 De 'lū trămise la Nemți dreptū,
 Ca să-î parachinisescă
 Cum mai curĕnd să pornescă.
 Sântia sa plecă, se duse
 Și spre Buzeū ū ajunse
 Și i-a întilnitū viindū
 Spre Bucuresci coborindū,
 Că poruncă priimisă
 Și d'aceea se pornise.
 Dupĕ ce s'apropriară,
 Stătură la indoelă,
 (Dupe unū codice propriū. Veđi și *Duciumul Român* din 1862, 23 Ian.—2 Februar).

Arĕtândū multe cuvinte:
 Și nu îndrăsnia să intre
 Pentru c' aflase de Turci
 Că 'n Bucuresci sunt cam mulți.
 Dup' aceea se sculară
 Arnăntii ce s' aflară
 Și toți, caii 'ncălecară
 Și spre Turci se rĕdicară.
 Merse de le dede veste,
 Că Nemțulū pe margini este
 Și decătū să se lovescă,
 Mai bine să se pornescă
 Și Dunărea să o trecă,
 Ca spre Giurgiu cu toți să mĕrgă.
 Turcii nu mai zăboviră
 Ci îndată se porniră,
 Plecă pân' la Văcăresci,
 Apoi gândi 'n Bucuresci
 Pentru ce însă așa,
 Să nu le facă ceva?
 Întĕiū s'armaladisescă
 Și mai apoi să pornescă
 Mai vĕrtosū că Nemți nu sunt,
 Ci raea i-a amăgitū.
 Așa dar se socotiră
 Iar înapoi se porniră.
 Ia spune-mi acumū ce faci
 Și unde să te mai bagī?
 Unii spre Nemți apuca,
 Alții prin hanuri iutra.
 Nemții nu se mai vedea,
 Turcii se apropia.
 Ce milă Dumneđeescă
 Făcu legea creștinescă!
 Că pe toți Turcii orbi
 Și înapoi se porni.
 Dar totū nu se întorcea,
 Clopote de n'auđia;
 Ci cumū începur'a trage
 Nu scia cumū s'or întorce,
 Socotindū adĕvĕratū
 C'atunci nemții aū intratū.
 Iar nemții tocmai pe séră
 Aū intratū și ei d'afară;
 Însă din volintirime
 Puțini și din călărimē;
 A doua ți a intratū
 Totū obuzulū regulatū,
 La létulū optū-đeci și nouē
 Octombre douē-đeci și nouē.

Istoria lui Nicolae Mavrogeni, Domnul ū țerei Romănesci.

(Fragment ū din Anastase, scū „Memoriile unui grec în secolul XVIII“)

I.

S U M A R I U

Anastase se otăresce să mērgă în Valachia la Mavrogeni, care ajunsese domn ū în acea țēră.— Trece Balcanii și Dunărea și se intălnesc cu nise cālători franci. — Indiscrețiunea unui egumen ū grec ū. — El ū intălnesc pe Condili, care lăsase serviciul lui Mavrogeni.

De mult ū timp ū aveam dorința d'a merge în Valachia, să cerc ū norocul meu pe lângă Mavrogeni, care se făcuse Principe al ū acei provincē. Din Egipt trec ū la Constantinopole. În timpul acela Iusuf fusese înălțat ū la demnitatea de Mare Visir. Din momentul numirei sēle, Iusuf pregăti rumperea păcii cu Rusia și rebelul ū izbucni fără declarațiune formală. La 18 August 1787 Turcia făcu ambadorul ū acestei puteri politetă de a-i da un ū apartament la șēpte turnuri (1) pe socotēla Sultanul ū și garnisōna turcēscă de la Ociacof atacă fortă-rēța de Kinburn într'un ū moment ū în care acēsta se credea în pacea cea mai deplină. Chiar ū de ar ū fi dobândit ū turcii succesul cel ū mai complect într'acēstă lovire, tot ū n'ar ū fi putut ū să fie apērați de pata acestei fapte de rea credință, dar neisbândirea lor ū adaogă mai mult rușinea pentru dānșii. Impēratul ū găsi acum ū un ū pretext ū serios ū pentru a se uni cu Rusia și declară rebel ū Porței la 9 Februarie 1788. Acēstă intāmplare se pāru cā va face neapărat ū din Valachia teatrul rēșboiul ū în cursul campaniei următore, și de acea se indoi dorința mea d'a merge în acea provincē. Dobândi ū dela Hassan scrisōre de recomandațiune cātre Iusuf și cātre Mavrogeni.

Marele visir tăbărise oștirea sea la Daud-Pacha și aridicase stindardul sacru al ū Profetul ū; el ū adunase în jurul sē ū marea oște a credincioșilor ū pentru apērarea Imperiul ū Otoman. Aveam ū proiectul de a-i face o vizită în trecăt ū; dar sperānd ū a juca un ū rol ū mai strălucit ū pe pāmēntul ū Valachiei, mē otăr ū a merge la Mavrogeni.

Cu tōte cā tōte dispozițiunile și scrisorile de recomandare 'm ū erā ū luate pentru plecare, mai petrec ū însă încă vre-o patru zile în capitala Turciei, pentru a me deda la tōte plăcerile ce acest ū scurt ū spaț ū de timp ū im ū permitea d'a m ū procura. După ce 'm ū lnai adio într'acēst ū chip ū dela Constantinopole, plec ū cātră teatrul rebelul ū și al ū periclelor ū, al ū cārora drum ū este adesea încojurat ū de mai puține pericle decăt al ū plăcerilor. Echipagiurile mele erā ū fōrte ușōre: ele nu consistā ū de cāt în cea ce calul meu putea să pōrte, pe lângă persōna mea. Nefind ū îndestul ū de bogat ū pentru a' m ū da o escortă numerosă, cređ ū cā voi ū cālători în chipul acesta cu mai puțină temere decăt cānd aș fi fost ū însoțit ū de un ū cortegi ū neindestulător ū pentru a mē apēra.

Mersei la tabăra lui Iusuf. Visirul 'm ū era cunoscut ū de mai înainte de cānd era Kehaia al lui Hassan. Indată ce el mări numērul ū scrisorilor ū mele

(1) Inchisōrea de Statu la Constantinopole unde Pōrta, în cas de rumpere de relațiun ū, aresta pe Miniștr ū puterilor ū străine, sub pretext ū d'a-i apēra de insultele populațiunei.

cătră Mavrogheni, înaintaîu călătoria mea, căci și Iusuf se pregătea pe curând să pornescă cu ôstea sa în câte-va locuri însemnate, unul după altul, pentru ca să dea timpū Zaimilor și Timarioșilor de prin tôte provinciile Rumeliei a mări numărul armiei sële și doriaîm să întălnescū în calea mea cât se va putea mai puține din aceste despărțiri de dreptū—credincioși de ai lui Mohamet, cari supuindu-se chiămărei ce le făcea Vicariulū Profetului(1), erău să alerge din tôte colțurile să se așede sub ordinele locoțiitorului sēu.

Dela Daud-Pașa până la Heracli nu mi se întâmplă nimicū extra-ordinarū. Trecerea Balcanului arū fi pututū da plăceri mari unū altū om decât mine. Eū însă care eramū multū mai doritorū d'a cunôsce sfîrșitulū lucrurilor de cât începutulū lorū, fusei încântatū în ziua când vđui muntele Emu la spatele meū și cu atătū mai multū când maiestôsa Dunăre începu a rostogoli sub ochii meī valurile sële mărețe; iar după ce trecui acestū riū mândru și puseiū piciorulū pe câmpiile bogate ale Valachiei, atunci bucuria mea nu mai avu margini.

Spre a profita pe cât 'mi era cu puțină de bine facerile Cristianismului și a da o probă de stimă ce purtamū încă pentru instituțiunile sële 'mi propusei a petrece întâia nôpte după sosirea mea pe un pământū creștinescū, într'o mōnăstire ce era în drumulū meū ș'ai căria călugări aflasemū că viețuiaū în abundență și că puteau cu înlesnire să deē călătorului din bogatele rămășițe ale mesei lor, și din dormitorulū lor un colțū pentru odihnă. Mōnăstirea se cotropise cu o oră mai înainte de către o cētă de Franci ce călătoreau avēndū la mână o ordine otărîtore dela guvernul provincial pentru a fi bine primiți și ospătați ori unde în calea lor.

Dicū că schitulū era cotropitū de dēnșii, căci numărândū stăpâniū, slugile, curieriū, mekmandariū (2) și dragomanii, cređū că nu erău mai puțin de trei-đeci, și călugării fuseserū scoși de prin chiliile lor pentru a face locū acestorū numeroși ôspeți. Cređui mai întēiū că o măsură așia de extraordinară, trebuie să aibă o cauză de aceeași însemnătate, și că negreșitū capulū acestei cete va fi celū puținū un trāmis al vre unei puteri creștine, d'a se duce la Pōrtă spre a trata niscaī afaceri importante. Mē otării dar în liniște a'mi odini calul în ori-ce colțisorū mi s'ar acorda. Vrusei cu tôte acestea să mē asigurū deēcă bănuielele mele erău adevērate și adresându-mē la unū fel de curier jumătate elvețianū jumătate italianū, carele dădea ordinele sale către economulū mōnăstirei într'o limbă amestecată cu italienește și elvețienește, fără ca economulū să înțelegă unū singurū cuvētū din vorbirea lui și totū ce putui descoperi fuse că domnulū T*** patronulū sēu era unū tēnerū posesorū de o stare mare și care, desgustându-se d'a găsi a casă la dēnsulū tōtă odihna, și de-ași vedea ordinele esecutate îndată ce le dedea, s'a apucatū să rătăcēscă prin lume, pentru a'și procura plăcerea, sēu d'a se culca fără cină, sēu d'a continua călătoria sa fără a se odini într'unū patū. De aci avea gândū să se oprēscă mai întēiū la Constantinopole; dar de acolea înainte nu era otărîtū încă de va merge la China pe uscatū, sēu la Peru pe mare, acēsta nu se șcie încă.

(1) Acestū titlu se purta de Sultanulū ca urmașū alū Califilorū. În tôte resbelele scile în contra puterilor străine creștine, stindartulū sacru alū Profetului era tot-dē-una desfășurat spre a face pe poporulū sēu să cređă, că resbelele scile erău întreprinse tot-dē-una pentru apērarea Islamismului.

(2) Impiegați se se fusărcință în Turcia d'a însoți la drumū pe ambasadori și voiajiorul de distincțiune și de a împlini trebuințele ce au.

De și invasiunea francilor lipsise pentru puțin pe călugări de chiliuțele lor, dar starețul nu avusese nici o supărare. Eu înțelesesem, că acesta vedându-mă că mă făcusem familiară cu óspeții săi din nóptea trecută și că aveam către dânsii o purtare puțin obișnuită unui mahometan, începuse a prinde bănueli despre mine. Temându-mă dar să nu facă la București vre-un raport rău în contra mea, cređui că pentru astă dată ași putea fără căință să mă lepădău de Profetul. Il trăseși dar la o parte și-i ăiseși cu un ton de confidență misterioasă, că eu sunt un grecă venită tiptilă, ceea ce-i fu ușor de cređută auzindă vorbirea mea în limba grecă, și că sunt un emisară al Rusiei, însărcinată a afla dispozițiunile călugărilor de religiunea grecăscă către marea împărătésă. Atunci elă îndată mi deschise inima sa, mi arătă cea mai vie admirațiune pentru Ecatrina, și mă ruga s'o asigur cu cea mai întăe ocaziune, că părintele starețu Kiril este unul din cei mai devotați partizani ai ei, adăogând chiar, că schitulă ar fi avendă mari înlesniri d'a întreține o corespondință secretă între persoanele distinsă d'a servi intereselor acelei principese. N'amă dată uitărei buna sa voință când, mai în urmă, avui trebuință d'a supune la contribuțiună, seú d'a trimete în acelú districtú óștiri pentru a sta în cartiere.

Imi luași iarăși drumulă, cufundatú în gânduri, printre nisce locuri băltoșe pre unde prea încetă puteamă merge, ast-fel încătú abia zării pe ună călărețú alú căruia echipementú nu prețuia mai multă decât calulă seú, și carele venea din partea către care mă dirigeam eu. — La căți-va pași departe de mine, el și opri calulă strigândú: «Selime!» și tot într-unú timp strigaiú și eu: «Condili!» —

Domnulă Condili ce era o dată catolic romanú, avusese de întăia soțiă p'o soră a lui Mavrogheni, prin urmare o grecă. Rămăindú veduvă peste optú-spre-dece luni după căsătoria lorú, cređu că celú mai bunú mijloc d'a proba dorul și iubirea sa către soțiă ce perduse era d'a îmbrățișa religiunea ce ea profesase; cu tóte acestea însă el se reinsură cu o catolică romană înainte d'a împlini anulú doliului. — Părăsi și pe acéstă a doua soție pentru a intra în o monăstire, și eși și din monăstire, pentru a se însura d'a treia óră cu o femeie mai jună decât cele două d'intăiu. — În politică el nu fusese mai statornicú decâtú în amóre: Consulă alú Veneției la Cănea, el vinduse turcilor interesele republicei; și trimis fiind apoi de turci la Zante, i-au trădat pe acestia în favórea Venețianilorú. — Eu 'l cunoscusemă la Constantinople, unde și da aere de importanță, ca cumú în măneca lui ar fi purtatú trăsnetulú lui Ioue. — Când Mavrogheni fusese însărcinatú cu principatulú Valachiei, trãmise înaintea sa aci pe acest demnă cununatú alú seú, ca Caimacamú din parte'i. — Cândú sosi el însuși, il numi Cămărasú al seú și 'l credeamă esercitândú încă acéstă funcțiune din urmă.

— Unde ai plecatú Iordache? il întrebai: la Constantinople, seú la Tabără?

— Unde m'o mânia noroculă, imi respuse elú, căci iacă-mă iarăși obligatú a'lú căuta.

— Asta este o întâmplare cu care te vei fi obicinuită, îi ăiseși. — Dar Mavrogheni de ce te-a alungat?

— Spună cine pótel imi răspuse el ridicândú din umeri, căci cū unulú nu potú. Când un omú are unú spiritú familiarú de care se conduce tot-déuna, noi ástia bieții muritori nu mai suntemă admiși după perdea. Acei ce lucréză prin inspirațiune potú face orí-ce le trece prin capú. Vei fi auzitú negreșitú

vorbindă de bogatul Văcărescu, Cresus al boierilor, care credea că s'a putut apăra de orî-ce prădare din partea lui Mavrogheni prin nevenirea sa nici o dată la curte și prin neprimirea orî-cărei funcțiuni s'eu distincțiuni. Eî bine, Mavrogeni, grație consilierului s'eu celui nevedut, a aflat mijlocul d'a desgropa pe Văcărescu, — I a trimis răspuns că cei umiliți urmeză a fi înălțați, și că interesul țerei cere, ca el să ocupe un post eminente.

— Și pe semne n'a găsit totu aceeași rațiune pentru a te opri pe d-ta în servițiul s'eu?

— Demonul s'eu cel familiar 'i-a băgat în cap, că numele s'eu grecesc este o corupțiune, că el se trage dintr'o vechiă și nobilă familie venețiană, Morosini, și acum si dă numele de Mauroceni. Limba mea din nenorocire a alunecat într'o și 'i-am dat numele ce purta tată-s'eu, și pentru această crimă el m'a condamnat, pe mine cumnatul s'eu, consilierul s'eu, cămărașul s'eu, eu care aveam dreptul d'a gusta fie-ce pahar cu vin cu bea el, m'a condamnat, dic, să viețuesc cu pâne și apă în ocele de sare! — Am găsit cu cale mai bine să mă fac nevedut mai înainte de executarea sentinței; dar după ce voi trece otarele principatului s'eu, atunci voi vorbi!

Imi păru că d-lu Condili nu aștepta momentul acela pentru esecutarea amerințării ce făcea; dar ne voindu a'mi perde timpul în care nu așteptam să găsesc nici un cuvint de adevăr: «Iordache, îi disei, d-ta care pleci, poți avea rațiunea d-tale de a vorbi, dar eu care sosesc abia, aș fi greșit când te ași asculta. Cunosc lumea îndestul pentru a ști, că aerul ce încongioră pe un om disgrățiat este contagios, și nu poți să desaprobî, deca ai fost și d-ta tratat ast-fel precum ai fi tratat și însu'ți pe alți în asemenea casu. — Așia dară, adio; 'ți doresc tôte fericirile.»

După aceste cuvinte mă depărta, dar, cu tătă graba plecării mele, totu nu putui să nu aud pe Condili strigându, că va îngriji pe drumul s'eu să poruncască a se ține caii gata pe la poștii pentru întorcerea mea. Nu mă mai apuca să dau răspuns și făcendu tătă putincioasa silință, sosii chiar în sera acea la București.

II.

S U M A R I U

Anastase sosese în București. — Curtea lui Mavrogheni. — Elu se presintă la vechiul s'eu patronu. — Serviciile s'ele sunt primite. — Politica lui Mavrogheni. — Anastase se numește capu alu Arnăușilor gardei. — Situațiunea unui ospodar. — Slăbiciunea lui Mavrogheni — Mersul armiei către Focșani.

Din minutul când rebelul se declarase contra Austriei, Mavrogheni, prevedendu că Valachia va deveni teatrul bătăliei, își trimise înapoi la Constantinopole pe Dómna sa cea grósă d'impreună cu tătă escorta ei; mă mirai mult de această înțeleptă măsură, care 'mi păru a fi de bun angur pentru mine. Pentru a se pune în stare d'a purta cheltuelile trebuinciose la apărarea prințipatului s'eu, el pusese contribuțiuni grele, nu numai asupra mirenilor, dar chiar și asupra membrilor clerului, cari, ca ministri ai păcii, nu pricepeau în ce chip putea să-î privescă pe dênșii rebelul, căci ei credeau, că nu trebuia a se preține dela dênșii decât rugăciuni pentru scăparea țerei lor. Osebitu de acesta prin-

cipele trimisese în esilū în Turcia, seŭ pusese la oprélă în țéră, pe aceia d'între boeri pe cari îi bănuia, că întretinū înțelegeri secrete cu Austria. Elū incredințase la vre-o șapte, seŭ optū mii de seimeni, seŭ soldați provinciali, paza gurelor și a potecelorū ce forméză singura trecétore printr'acea înfiorátore barieră de munți care desparte Transilvania de țera Românilor. Prin îngrijirile séle, Bucuresciū, oraș d'o iutindere fórte mare, aședatū într'o câmpie, pentru apérarea căruiua natura n'a făcutū nimicū, și artea n'a pututū face mai nimicū, Bucuresciū, dicū, deveniră unū orașū așia de bine întăritū pe cât situațiunea sa putu permite. Fiecare han fu prefăcut într'unū fortū; tóte mōnăstirile fură schimbate în fortărețe; palatulū archiepiscopului și biserica mitropoliei chiar, clădite pe singura înălțime ce putea servi ca punctū de apérare, se transformă într'o cetățue; și, unū scandalū neauđitū pentru Români, se vėđură soldații principelui locuindū acolo unde până aci nu se auđise decăt sfintele serviții; ghiulele de tunū se grămădiră acolo unde era înfiptă sf. cruce, puști și sabii staū înșesate acolo chiar unde preotulū presinta sfintele taine înainte credincioșilor rugători.

Tocmai pe căud se făceau aceste pregătiri de rebelū ințraiū și eū în Bucuresci. În apropierea acestei cetăți, nu întâlnea călătorulū altū decăt cete de familii ce fugeau dintr'insa înspăimântate și lăcrimăudū, și despărțiri dintr'o oștire turbulentă care năvăleau înăuntru. Ori pe unde 'mi opriamū mersulū meu în cetatea acésta n'auđiamū vorbindu-se decăt de esiluri, de strafuri, de confiscări, de arestări, de recrutări, de fortificări și de planuri de atacū și de apérare. «Fórte bine!» țisei în gândulū meu, «tóte aceste sunete discordanți sunt pentru urechile mele o armonie desfătátore. Ele 'mi promitū aceea ce 'mi trebuesce, aceea ce 'mi place mie mai multū decăt ori-ce: confusiunea și turburarea, cari se parū c'ar fi ajuns a fi elementulū meu; resufu și eū aici, și o să înnotū acumū în largulū meu». De auđiamū vorbindū că vre-unulū din cei mai d'întei funcționari ai statulū ar fi scăđendū din favóre, seŭ că se anunță pe curândū căderea vre-unuia din cei mari: «Bravo!» 'mi țiceamū în sine'mi; «este trebuiță ca să'mi deschidă și mie cine-va loc». Mė asemenamū cu acele paseri răpítore pline de esperință, care chiar din momentulū ce se începe bătălia, batū deja din aripe așteptandū căștigulū ce li se pregătesce.

Însă, după ce se astimpără prima furie a simțurilor mele, când mă găsii cufuudatū pe gânduri în singurătatea camerei mele, visurile de mărire nu'mi mai fură tot așia de strălucítore. «Amū intratū» 'mi țiseiū, într'o «țéră unde n'amū nici unū amicū, nici măcarū unū cunoscutū, unde fie-cine urméză a mă privi ca pe un trântorū, contra căruiua toți aū interesū a se uni; sunt în mâna unū singurū omū, și omulū acela este Mavrogheni! Mavrogheni care, chiar în vechea sa pozițiune dependințe, nu putea erta să'l contra-țică cine-va; care se guverna mai multū de capriciulū seŭ decăt de rațiune, și care în vechia sa condițiune de supusū, după ce atăta timpū s'a luptatū cu setea sa pentru gloria ce acumū a căpătat'o, se ímbatā astă-đi în fie-ce minutū din cupa lingușirilor și a puterei! Este adevératū că portū în sinulū meu calități de acelea cari, în situațiunea sa de astă-đi, urméză a fi prețioșe în ochii seși, și în buzunarulū meu amū recomandațiuni pe care propriulū seŭ interesū 'lū obligă ale lua în óre-care bágare de sémă. Cu nisce scrisori așia de favorabile pentru mine, din partea celor douē personaje, cari sunt mai puternice în imperiulū Otomanū, marele-vizirū și Căpitan-pașa, ar trebui abia să amū timpulū da'mi declina numele și d'a declara ceea ce dorescū, pentru a dobândi totulū. Dar de unde șciū eū, decăt Mavrogheni, cu tóte că nu e nici elū prea scrupulosū în materie de religiune, nu va privi schimbarea mea de lege

ca o pedică la înaintarea mea în principatulul său grecesc? Nu cum-va va fi conservându-vre-o rea suvenire despre maniera puțină cavalerescă a eșirei mele din casa sa? Nu este probabil iară-și, ca să fie supărat că n'amă mai mersu' nici odată să-l întâlnesc, să ceru' protecțiunea lui, și umbrirea mea sub aripele sele? In faptă mă încredințasem în mai multe rînduri, că era de o fire așa de neapropiată, încât, de ce l'ai fi strînsu' mai de aproape, de aceea 'ți opunea mai multă rezistență. Aveam dar a mă teme, că recomandările mele vor să servescă numai spre a-î da ocasiunea d'a arêta independința sa, neluându-le de loc în sémă; așa dar cu tôte frumósele mele speranțe, vrmu' să fiu pregătitu' a suferi primirea cea mai rece, și otărîi a înainta cu atâta prevedere, încât unu' refusu' să nu pótă nici a mă compromite, nici a mă rușina.

După planul acesta, departe de a face o toaletă complectă pentru a mă duce a doua ți la audiența lui Mavrogheni, departe d'a prevesti pe toți trecătorii pe ulițe, prin aerul meu de importanță, că mă duc la Curte; departe d'a anunța printr'unu' tonu' d'autoritate, la sosirea mea în palat, că aduc cu mine recomandațiunile marelui-vizirü, ale marelui amiralü și ale primulu' dragomanü alü marinei, amü datü chiar în escesulü contrariu; și nevoindü a rădica tonulü încât să mă vedü silitü să'l coborü la casü de nereușire, venii într'o îmbrăcăminte așa de simplă, intrai în sala de audiență cu atâta modestie, în partea cea mai retrasă a apartamentulu', cu mânele vîrite pe mânece, încât o cétă numerosă de curtesani ce sta în mijloculü sălei spre a atrage tôte privirile, și alü căroră aerü, costumü și maniere anunțau pretențiunü înalte, abia zăriră că mă aflamü și eu acoloa.

Ei nu întrerupseră pentru mine nici dese și lungele lor căscături ce le dedea unü aerü de neastămpărü, nici convorbirile lor ce păreau destinate a ajunge până la urechile auditorilor celor mai depărtați și se atingeau când de celü din urmă *bon mot* ce făcuse hanulü Craiovei, când de cea din urmă băgare de sémă făcută de d. cămărașü, când de cea din urmă trăsură de spiritü a d-lui Spătar.

Audisemü și eu, că arü fi unü locü unde modestii se vorü înălța prin laude, dar loculü acela negreșitü că nu era anticamera lui Mavrogheni. Credincioșii seü nu păreau de loc dispuși a acorda unu' străinü o pozițiune mai ridicată decăt aceea ce elü însuși voia să 'și dea, ce 'i arü fi lăsatü deplină mulțămire a dorințelorü sele decăt arü fi găsitü elü cu cale d'a se ține la cödă. Esta pré adeveratü, că din timpü în timpü primeau a mă onora cu atențiunea d-lor, dar acésta pentru a mă măsura cu ochii dela capü până la picióre, iar nici de cumü pentru a mă invita prin ochii lorü măcarü să iaü parte în nobila lorü cétă. Acelü esamenü tăcutü merse atätü de departe, în câtü în sfirșitü perdui răbdarea și începui și eu, la rëndulü meu, a'î esamina cu atâta mândrie în câtü puținü câte puținü le camü tăiaa' pofta de vorbă și siliü privirile lorü cele mărețe a se schimba într'o uitare silită. Unulü d'intrênșii, în sfirșitü otarit a se ridica în luptă, se deslipi din cétă și veni suriđindü, cu unü felü de politetă mușcătore până la scaunulü unde șeđusemü și mă întrébă cu unü aerü insolinte: decăt so-cietatea d-lor are onórea d'a-mi fi plăcută? Fără altă întrevorbire eramü să 'i respondü că nu, când totü odată se deschise ușa cabinetulu' lui Mavrogheni și toți aspiranții la onórea audienței sele se aședară în cercü în jurulü camerei, pe când unulü din ofițerii seü se înainta spre a alege pe acelü fericitü muritorü pe care 'lă va presinta mai întâiu Inălțimei Séle.

Fie-care din ei, sperändü acéstă distincțiune, se muncia să trecă cu căte-va degete mai înainte de burta vecinulu' seü, Cătü pentru mine în acelü mo-

mentă critică, eramă cea mai de pe urmă persoană de care 'și ar fi adusă aminte ei să se ocupe. Și m'ar fi uitată cu totul, de n'ași fi informată pe ușieru de prezența mea, ridicându mâna peste capetele tuturor celor ce se împingeau d'înaintea mea, și arătând nisce hârtii, care fură un talismanu la vederea căruia ușierul împinse cu grămada pe cei ce stau d'înaintea mea și mă trase spre el. Îi dedei atunci scrisoriile mele de recomandare și 'mi făcui plăcerea viclenu d'a numi în gura mare pe acei ce le scrisese. Elu le duse îndată principelui, și întorcându-se chiar în acea clipă, 'mi duse, să intru în cabinetul său. Imi aruncamă ochii asupra celor ce lăsamă în anti-cameră; și păreau c'aă fostu d'odată isbiți d'unu trăsnetu. Unulu era palidū de consternatū, altul roșiū de ne-cazū; toți se trăgeau cu respectū să mă lase să trecū, și fie-care părea că se ocupă a afla mijloce să repare cu dibăcie imprudinta sa, când marele personagiū ce se presintase incognito va trece iară-și prin anti-cameră.

Dar, de și amă fostu chiămatū așia de iute de principe, nu dobândii pentru acestă o primire mai mulțămitoare. Mavrogheni nu vru nici măcarū să 'mi adreseze o privire plină de surprindere la care mă așteptamū. Elu continua a da atențiunea sa trebilor celū ocupau, fără a arăta că a băgatū de seamă că mă aflu în fața sa, lăsându'mi tōtă înlesnirea d'a privi dărăpănarea ce a săvârșitū ambițiunea mai multū decât virsta în trāsurile feței sēle, ce erau de felū comune și grosolane. Pasiunea sa dominantă, prin întunecarea naturală a ochiului său celū dreptū, adăogase în ast-fel de gradū uitarea crucișă a ochiului stīng, încât privirea sa devenise cu totulū prevestitōre de rău. Elū se uita în veci în lături. Pentru a vedea bine pe celū ce 'i vorbia în fața, 'și întorcea capulū intr' o parte. Este adevēratū, că partea de josū a obrazului său compensa ciudata asprime a părței de susū. Barba și mustățile pe care le îngrija fōrte multū, erau negre ca cernēla, surisulū ce eșia din buzele sēle ast-fel înconginrate era atitū de dulce pe câtū era de spăimântatōre posomorirea sprincenelor sēle; buzele sēle desvēleau când vorbia douē rīnduri de dinți albi ca zăpada, și nimeni nu șcia mai bine decât dēnsul a'i arăta la ori-ce ocaziune.

Tocmai după ce săvârși d'a dicta o scrisōre de trei fețe către Reis-Efendi, și dnpă ce termină tōte cele alte treburi ale sēle, chiar și curățitulū unghiilor pe care le îngrija în cea mai perfectă liniște, abia atunci Mavrogheni, prefăcându-se în sfirșitū, că mă zăresce, mă întrebă cu unū tonū posomoritū, decă eū sunt celū ce 'i a adusū acele trențe de hârtii, arătându'mi bieteile mele scrisori, ce erau asvārlite pe sofa, fără sē fie deschise? Îi rēspunsei, că da, și mă plecaiū cu unū aerū respectuosū. «Dar m'amū însărcinatū cu dēnsele din întâmplare. Îi adăogai, căci scii eū fōrte bine, că recomandațiunile sunt cu totulū de prisos către Înălțimea Vōstră; că chiar talentele nu sunt de ajunsū, decă se înfățișeză însoțite de îngâmfare, și că trebuie numai ca o rață din bunătatea Înălțimei-Vōstre sē pice de bună-voie asupra aceluia ce veți avea bunătate să 'l favorisați».

Acestū complimentū, făcētū caracterului independent al principelui, 'mi păru că mai tocesce spiniū cu cari era sbārlitū. Trāsurile feței sēle mai perdură din asprime lor; 'mi păru că vedūni unū felū de surisū de mulțămire, și în sfirșitū 'mi mărturisi chiar prin vorbă satisfăcțiunea sa. «Aī dreptate, 'mi duse, voința mea este singura mea lege. D'ai fi măcarū Archangelul Gabriele, coboritū din înălțimea cerurilor, trebuie mai întâiū să găsesci mijlocū d'a 'mi plăcea mie, pentru ca sē capeți de la mine vre-o favōre, în Valachia celū puținū.» «Dar, 'mi adăogă desposomorīndu-se cu totulū, tu scii că cu tōte nebuniile tale eū totū te-amū inhitū tot-dēuna. Erai vestitū în sburdālnicii la tinerete; sperū că

timpul 'ți a mai dat' mințe, fără ați stinge focul' acela. Spune'mi, căci știu c'ai fost' Kiașef în Egipt, cum' ai ajuns' la acel' rang', și din ce cauză 'l ai perdat' ?

În povestii pe scurt' toate întâmplările mele din pământul' Mamelucilor, fără însă a pune în acea descriere atita esactitate și adevăr' ca în această carte. Nu vrusei să 'î cerc' credulitatea vrând' a mă face să trec' drept' un' model' de înțelepciune și de virtute; dar 'mi zugrăvi' vinele și greșelile mele cu condeiul' indulgent' al un' amic', a căru' chiar defămarca este tot-déuua mai puțin' aspră decât lauda inamicului. Cel' din urmă obiect' de care îi vorbi' fuse întâlnirea mea cu Condili, la intrarea mea în principatul' său, și-i spusei' că luase drumul' spre Turcia.

— Nu, 'mi dișe Mavrogheni: știu bine că merge drept' la Viena. El' nu face ocolul' acesta decât pentru a mă amăgi. Dar ce 'mi pasă? sunt sigur' că el' a fost' în tot' timpul mai periculos' pentru amicii de cât pentru inamicii sei: de aceea și eu am' dat' ordine, ca toate drumurile să 'î fie deschise. Dar cu tine voi face cu totul' din contra».

Incredința pe beiful', că eu unul' mă constituiam' prizonierul' său de bună-voia; și vedând' că după această nu 'mi mai face nici o întrebare, îl saluta' și mă trăse.

Intr' acest' timp', lungimea audiinței ce dobândisem', și despre care în anticameră începuseră a crede, că nu se va mai sfârși, confirmase pe deplin' ideea ce 'și formaseră toți despre însemnătatea persoanei mele. Misterul' ce mă învăluia, asemănat' aburilor' ce învălesc' vârful' muntelui, făcea și mai mult' să crească pretinsa mea importanță; de aceea, când apărui din nou' în cercul' aspiranților la audiința principelui, nu mai era nici unul care să nu se pregătescă a viri câte o piezișă observațiune, destinată a 'î înlesni drumul' d'a se adresa apoi d'a dreptul' către persoana mea. Acel' ce, la intrarea mea, se făcuse că nu aude salutarea ce-'i adresasem', acum spunea către alții, că d'intr' un' frig' mare s'ar fi pomenit' d'odată cu o asurđire forțe supărătoare; cel' ce 'mi rîșese cu hohot' în față, spunea acum că, din ore care supărări casnice, i s'au turburat' mințile, ast-fel în cât' a rămas' zănatic'; iar cât pentru cel' ce mă atacase de-a dreptul' prin cuvintele sale, spunea, că el' ori de câte ori vede un' străin' de o mare însemnătate doritor' de-a sta incognito, el 'și cunósce datoria sa de-a 'î veni într' ajutor' cu ori ce chip', născocind' câte un' mijloc' ingenios' spre acest' sfirșit'. Fie-care aruncându-'mi ast-fel mica sa frasă de îndreptare, ca și când ei, bieții ómeni, n'ar fi gândit' că vorbele lor 'mi ar atinge urechile, se făcură în urmă că sunt în mirare d'a mă saluta cu chipul' cel' mai grațios' și vorbindu-'mi toți de o dată vrură să mă incredințeze prin tonul' cel' mai de slugă plecată că, dar nu știu despre ce voiau să mă incredințeze, căci n'am' vrut' a mă opri nici o clipă măcar pentru a 'î asculta; ci despicând' mulțimea, cu un' aer' de demnitate, îi lăsa' pe toți să 'și împartă între dênșii o salutare plină de mândrie ce le arunca.

A doua și primii dela Mavrogheni ordine d'a merge să 'l întâlnesc' la o casă de țeră ce avea afară din oraș', unde însuși el desemnase și plantase o grădină forțe frumósă. Această ordine este de bună augur', mă gândii eu. Intr' un' timp', Mavrogheni. când intra în grădina'sa, 'și lăsa importanța la ușă. Este prea adevărat' că în mijlocul' lalelelor și garófelor sale, caracterul' lui lua o înfățișare mai voioasă, devenea și el' de colórea roselor; dar ca și aceste regine ale florilor, ascundea tot-deauna câte un' ghimpe. Printre voioșia ce domnea în

conversațiunea sa descoperiamŭ o greutate staționară, ce 'i apesa ânima, precum se vede în stânca nemîșcată subț unde le limpedi, cari în cursulŭ lor o acopere, dar nu o ascundŭ. Cuvintele ce 'mî țise nu se păreau a fi pregătite din 'nainte, dar ținta lor evident era d'a descoperi în ce chipŭ vorbeșce lumea, despre densusulŭ. «Nimicŭ mai plăcutŭ. 'mî țise elŭ, decât d'a șci ce țice lumea de noi, și nimeniŭ ca omulŭ streinŭ (pe care nu 'lŭ cunôșce nimeni, și de care nu se șneșce nimeni), nu 'i vine mai bine să afe acestă, din cauză că elŭ nu ține de nici o partită. Unŭ omŭ nouŭ venitŭ aude adesea lucruri pe care omulŭ celŭ mai iscusitŭ nu pôte isbuti a le scôte la lumină. — «Suliman celŭ dreptŭ, de gloriôsă memorie, îi țisei cu o mare serioșitate, ori de câte ori se întâmpla ca supușii sêi să desaprobeze faptele sêle, avea obiceiŭ d'a tăia nu numai limba la cei ce rîdeau, dar chiar și urechile la cei ce 'i auția.»

— «O înțelepte Solimane! strigă elŭ, cu unŭ suspinŭ, însă fiind-că nu sunt supremulŭ arbitru al imperiului, ar putea fi o desfătare pentru mine să auț diferitele opiniuni ce are lumea despre meritulŭ administrărei mele.»

— «Stăpâne, îi respunsei fiind, la mare îndoială că 'i ar putea face plăcere sê auț opiniuni, cari tôte se sfârșiau cu o defăimare, ce ar putea să afe Înălțimea Vóstră, decât că supușii se întrecŭ care mai de care să vorbescă de Măria Vóstră cu mai multă iubire și respectŭ?»

— «Dar care este virtutea mea pe care o laudă mai multŭ din tôte,» respunse elŭ? «Fi-va ôre blândețea, sêu neinteresarea mea?»

Acestă întrebare mă punea pe unŭ tărîmŭ fôrte alunecosŭ. Aci trebuia sê iaŭ lingușirea cu asaltŭ, și isbindulŭ ast-fel despre partea cea mai slabă a sa, trebuia să'lŭ expui a lovi și a râni pe cei ce 'l urau, de și avea tótă buna-voință de-a se arêta numai cu iubire și cu mângâiere. Laudele prin cuvinte deșerte și generali, câtŭ de puținŭ meritate sê fie, își găsesc locul tot-déuna cu înlesnire. Dar, în momentulŭ acesta, Mavrogheni se părea a fi ast-fel de setosŭ de laudele cele mai nepotrivite cu constituțiunea sa, încât mă temuî, că n'ar putea să mistuiască tôte laudele câte dorea sê i se facă. Acestă întrebare ce 'mî făcea elŭ, nu era ôre o cursă pentru a descoperi pe lingușitorulŭ, și a 'și rîde apoi de mine? Mă munceamŭ să citescŭ pe fața sa ceea ce trebuia să crețŭ; dar trăsurile lui erau în nemîșcare, fisionomia sa era nemîșcată și nimic un putŭ afla.

Îi trebuia însă unŭ răspunș. «Stăpâne» îi țisei, cine nu cunôșce câtŭ de bunŭ și de dulce este caracterulŭ Mării Tale, și tótă lumea este încredințată că, decă câte o dată esci sforțatŭ să dai o ordine cu asprime, ânima cea mult bună a Mării Tale geme de nevoia care te-a îndatoratŭ a o face.»

— «Vêțŭ, 'mî răspunse elŭ cu nerăbdare, că n'o sê pot scôte nimicŭ de la tine. Dar 'ți voiŭ proba că n'amŭ trebuință să 'mî răspunș la cestiunea ce 'ți amŭ adresatŭ. Lumea țice că sunt o fiară nesătulă de răpire și de rêtate.»

Mă arêtai fôrte surprins de aceste cuvinte.

— «Dar, continuă Mavrogheni,» se țice că sunt cumplitŭ ca Alerone riul iadurilor, și neîmblânditŭ ca Satana; și cu tótă mirarea ce vreî să 'mî arêți despre acestă, o cunoșci însă și tu ca și mine. Dar ceea-ce în adevêrŭ pôte că nu scii, este că publiculŭ ar trebui sê 'mî fie recunoscêtorŭ că sunt ast-fel precumŭ sunt.»

Pentru astă dată mirarea mea deveni adevêrată, dar mă ferii d'a 'i o arêta.

— «Sunt două lucruri, țise Mavrogheni, pe care creț că nu le poți tăgădui.»

Eramŭ să 'i răspundŭ: negreșitŭ așia este! dar mă oprii la timpŭ. — Una este

că această provincie trebuie să fie apărată; alta, că nimeni nu e mai în stare de cât mine a o apăra».

Făcui din capul unu semnă de aprobațiune.

«Spune-mi acum, cumu este cu putință fără bani să respingă o invasiune și să mă mențiu și eu la putere? Dăcă nu voiă aduna sumele necesare pentru a face soldați și a întreține o armie, Austriacii vor intra peste o lună de zile în Bucuresci; și dăcă nu voiă porni mereu, ca până acum, daruri și peșchesuri lui Căpitan-Pașa, marelui visir și Sultanului, mă voiă vedea destituit până la anul. Loră dar trebuie să se impute răpirile mele, căci, de ași fi generos și îndurător, ei m'ară acusa de acesta ca de o crimă.

«Cătu pentru asprimea mea, adăogă elă după ce 'și mai trase resuflarea, pentru ce gândescă că a făcută Pórta în favorea mea o escepțiune fără exemplu până astă-dă în regulele sale obicinuite?

Pentru ce gândescă că 'mi a acordat tot de o dată și rangul de Seraskier turcesc și prerogativele unui hospodar grec? Pentru ce imi a dat ea comanda a mai multoră miă de soldați musulmani? Nu mi le-a dat óre pentru a me pune în stare de a înlătura printr'o tărie estraordinară tóte periclele ce amenințau această provincie? Așa dar, când în pozițiunea rară în care mă pune nascerea mea într'una din insulele grecescă, calitatea mea de supusă ală unui principe mahometan și religiunea grecescă ce profesăză, vedă pe greci că mă urăscă ca pe ună trântoră venită de aiurea, pe români că favoriză într'ascunsă pe Austriaci și pe Musulmani că mă desprețuescă ca pe un ghiaur și raia și că toți aceștia se unescă spre resturnarea mea; când vedă că trebuie să mă apără de gelosia celui d'ântăi, de veclenia celui d'ală doilea și de fanatismul celui d'ală treilea; când șciă că blândeșea s'ară lua dreptă slăbiciune și n'ară aduce decât îmbărbătare cutezanței loră și ar grăbi căderea mea; în sfrșitū când nu 'mi potă ascunde, că ruina mea ar trage după dinsa chiară ruina provinciēi mele, nu este óre datoră mea să preîntămpină, printr'o apăsare estraordinară, nisce elemente cară sunt gata a isbucni? Trebuie óre să me oprescă înaintea minuțioseloră forme ale legei, în locū de a avea recursă la o dreptate grabnică, pentru a lega mânele omului bănuit, a paralisa pe vinđătoră și a perde pe criminali?»

Se opri aci pentru ca să vađă efectulă produsă asupra-mi prin talentele séle oratorice și se arētă mulțămită. După ce dar scuză într'acestă chipă, după plăcerea sa, necesitatea în care se afla d'a goli la lăđi și d'a trânti la capete fără să mai céră voie dela proprietari loră, trecu dela trebile séle la ale mele.

«Din ora de când ai sosită, 'mi dăse, 'mi ai ocupată necurmată gândirile. Din nenorocire, după capitulațiunile acestoră provinciū, este totă așa de greă în Valachia pentru ună musulmană, pre cât este în Constantinopole pentru ună grecă, ca să dobândescă înaintare. Sunt fórte puține postură la care ună turcă ar putea să pretinđă; și cu tóte acestea ași dori pentru tine o funcțiune și avantajosă în sine, și care să nu te prea depărteze de persóna mea. M'amă gândită multă până să 'și găsescă una, care să reunescă aceste două condițiuni. Dar în sfrșitū, convinsă că cu talentele tale trebuie să isbutescă, în oră-ce carieră, te orânduescă să fii Divan-Efendi ală meă (secretară al Divanului). Vei avea să schimbă spata pentru a ținea péna.»

Bagatele! mă gândi eu în mine: totă cu acea întorsură de mână cu care s'ar fi sburată capulă ună inemică, se voră înmulți esercițiile de péna pe hârtie. Imi voi închipui, când voiă sta în cabinetulă meă să aședă simetricese fraze și vorbe, că aședă companiă de soldați în linie de bătaie; și acesta totă cu aceeași

șintă, adecă de apărare și de atac către inemici. Miniștrii vor fi neapăratu onorați multu de noulu lor corespondent, și scrisorile mele vor deveni monumente de conservatū, ca modeluri de stilu diplomaticū, pentru meditațiunea secolilor viitoare. Dar eu cunoscemū bine caracterulū lui Mavrogheni și nu'i arētai nici mirare, nici nemulțămire. «Stăpāne, îi dīsei, cu serioșitate, Înălțimea Vōstrā a făcutū până astā-și indestule minuni, și acumū va mai face încă una: d'a mē metamorfosa pe mine de odatā într'unū secretarū înțeleptū și aședatū, stārcitū câtū e diua de mare pe călcāie să tragū la linie drepte și să rotunjescū la periōde. Este adevēratū, că eu nu cunoscū decāt dialectulū poporārū alū limbei turcesci; dar mē voiū sili a studia limbagiulū curței, pentru ca cei mari în capitalā să nu gāsescā a critica nimicū în scrisorile nōstre cele provințiale».

Acēstā întrebare pare că pusesse pe gânduri pe Domnu Mavrogheni. Pe când 'l salutamū ca să plecū: «mai aștēptā! 'mī dīse, gândurile de-al doilea sunt adesea mai bune decāt cele d'întēiū, și mi se pare c'ar fi mai bine să te facū Beșli-Aga alū meū. În calitatea acēsta, vei avea comanda regimentutū de Ianiceri ai mei; vei fi însărcinatū a transmite ordinele Sultanulū în diferitele provințe, a orāndui escortele marilor funcționari ai Porței, și șciū bine că vei îndeplini de minune sarcina acēsta. Va trebui în adevērū să ții și unū felū de tribunalū de justiție, pentru a lua cunoscință de contestāriile ce s'ar ivi între Musulmani și raiiele, și să'i judeci după regulele condiceī mahometane; dar ce ne pasā? când Dumneșeu ne dā o funcțiune, totū elū ne acordā și talentele trebuitōre spre a'i îndeplini funcțiunile. Postelniculū meū este unū minunatū ministru de Statū, cu tōte că nici nu șcie să'și subscie numele, și pōte că din cauza acēsta este elū și mai bunū. Vistierulū meū este fără cusurū, de și nu cunōște nici măcar regula de trei. Și câtū despre spātarulū nu cum-va este elū mai rău ministru alū poliției, pentru că cāte odatā nōptea se desfātēzā spārgēndū la ferestre pe la orāșeni și făcēndū sgomotū prin ulițe? Vei face și tu ca toți cei-l-alți: vei lua unū ajutorū bunū, care va fi plătitū mai puținū și care va face trebā mai multā decāt căpetenia sa, și ast-fel vor merge bine tōte. În casuri grele însă și îndoiōse, închipuesce-ți tot-dēuna că musulmanulū are dreptate și fă'l să cāștige pricina».

Funcțiunea de Beșli-Aga nu'mī plăcu nici de cumū mai multū decāt cea de Divan-Efendi; dar mē rezimai pe caracterulū nestatornicū alū principelū pentru a'și preschimba ore-cumū proiectele sēle; și șciamū că pentru a le face să nu se mai preschimbe, era de trebuință numai ore-care împotrivire să'i arēți. Il salutai darā din nou și mē retrāseī fără a'i face cea mai micā obiecțiune.

A doua di iar mē chiamā, și tocmai după gândulū meū se întorsese vîntulū: «Scanavi este de părere, dīse Mavrogheni, zārindu-mē» că o să fiī unū prostū judecātorū; elū dīce, că nici odatā n'o să aibi gravitatea necesarā într'o salā de audiență, și că n'o să'ți placā mai bine să cobori vîrfulū mustășilor decāt să'l rēsucesci în susū. Nu înțelegū nici eu însu-mī pentru ce'mī pari că doresci așia de tare funcțiunea acēsta. Crede-mē pe mine, comanda arnāșilor mei 'ți-ar conveni cu multū mai bine». Tocmai acēsta era ceea ce'mī plăcea mai cu osebite; și, spre a'lū întāri mai bine în rezoluțiunea acēsta, nu'i arētai, nici bucurie, nici rîvnā. Eramū chiar să începū a discuta asupra îndatoririlor și atribuțiunilor acēstei funcțiuni, spre a'mī asigura și mai bine posesiunea ei prin ore-care contradicțiune, pe când 'mī tăie cuvēntulū: «sā nu'mī vorbești! strigā Mavrogheni, eu mai bine decāt tine cunoscū ceea ce 'ți convine. Orānduirea 'ți amū și scos'o; ia-tā-ți-o: dute de'ți ia postulū în posesiune și mulțāmesce lui Dumneșeu c'a trimisū predecisorulū tēu o lungōre, care a lāsātū vacantū unū locū așia de bunū.

Orânduirea ta va face pe mulți să te rîvnescă, dar câte-va hapuri de plumb le va împuțina numărul și alii acestora, pe curîndu».

Mă arunca la picioarele principelui spre mulțămîta de favoarea sa, și după aceea nu mă mai gândii la altu, decât a mă achita de noua mea funcțiune. Făcui curîndu cunoștință cu oficerii din corpul meu de oștire, și ajunsei, de și cu ore-care auevoînță, a dobândi și supunere de la soldații. Mai înainte de meseria lor de astă-đi, cei mai mulți d'între dênșii avusesese meseria de bandiți și se păreau dispuși a sfârși viața lor precum o începuse. După câte-va ȓile de campanie, ne învoirăm cu desevărsire.

Fiind-că nu mă așteptam să stau timp multu la unu locu, nu făcui nici cheltuială pentru instalarea mé. Lăsându principelui Brâncoveanu plăcerea d'a pune pe frumoșele seles robe să 'i facă vîntu într' un chioscu poleitu, armându-le cu code de păuni albi, eu mă mulțamii d'a locui într'o casă de lemn și cu căți-va țigani pentru a mă servi: este obicei d'a vorbi rău de rasa acésta de ómeni ageri, flecari, mincinoși și hoți, cari, închinându-se lui Mahometu cu turci, și sântei feciore cu creștinii, încreză în Valachia a stórce aur d'în gunóiele orașelor, cu aceeași adresă cu cari scóte foițele de aur d'în luciosulu cristalú alú páraelor ce se coború din munții acéstei țeri. Decă țigani s'ar sui iar în căruțele lor și ar párași țera acésta, provinția ar rămânea lipsitá de cîntători, de dănțitori, de musicanți și de ursitori, și nu s'ar mai găsi nici cãldărari, nici lăcătuși, nici cucieri. Cătu pentru mine, n'amú fostu nemulțamitu de serviținlu lor. Ei sunt prea multu desprețuiți pentru ca să potá fi onești, dar sunt și prea sficioși pentru ca să se dea la crime de mare cruđime; nici o-datá nu lipsescu d'a isbuti în orí-ce meserie ce întreprindú, decă le trebuie mai multá istețime decât curagiú, mai multá îndemánare decât muncá.

Desorganizarea imperiului Otomanú sílesce adesea pe suveranu a alerga la viclesngú pentru ași ținea dreptulú ce 'i dá Constituțiunea țerei asupra vieței supușilor sêi cei adevérați. De aci vine că guvernulu turcescu înfățișezá adesea unu contrastu cindatu de învederatá viclenie, cu ore-care buná credința adevératá; căci elú observá tractatele cu mare îngrijire, și în prtarea sa față cu provințiile grecesci, Valachia și Moldavia a datú despre acésta unu exemplu demnú de mirare. Cánd se supuserá aceste provinții armelor turcilor, (1) ele stipulará pástrarea religiunei și dreptulú d'a se governa de către principii de națiunea lor. Acésta capitulațiune a fostu tot-deauna pázită fără abatere. Li s'a și datú guvernatori, cánd d'între nobili țerei lor, cánd d'între neguțatori din Fanar, cánd ómeni a căroro naștere le dedea dreptú la acestu postu eminente, cánd însfârșit ómeni ce n'aveau altú titlu spre a ajunge aci decât bogățiile lor; însă, până astá-đi, într' una ca și în cea-l-altá provinția, clopotnițele bisericilorú creștine se înalță mai presusú decât minarelele moscheelor turcesci, și închinătoriú lui Christ au președerea asupra celor ce credú în Mahometu, celú puținú în cea ce privesce organizațiunea din întru, căci afará de acésta, ospodarulú grecú primește dela suveranu puterea cu care este investitu, întocmai ca și un pașá turcu. Despotu în provinția sa,

(1) Acésta scriere coprinde mai multe inexactități istorice și aménunte lipsite de fundamentu pe cari însă nu le rectificămú, din causá ca nu dămú acéstu operá ca istorie, ci ca o narațiune din timpulú lui Mavrogieni, care, cu tóte neexactități. aruncá ore-care luminá asupra acelei epoci și asupra deprinderilor și datinelor de pe atunci, cari sunt fôrte puținú cuoscute încă. (*Nota Redacțiunei.*)

dar sclavŭ cu tôte acestea alŭ sultanului, capulŭ sŕu pŕte, în ori-ce momentŭ, sŕ se gŕsescŕ numeratŭ între acele patru-spre-dece ce are dreptulŭ sŕ cŕrŕ dela supuŕii sŕi pe fie-care ŕi, fŕrŕ a da vre-o seamŕ de dŕnsele împŕrŕtescului ucidŕtorŭ de ŕmeni (sultanului): acŕsta este o împregiurare ce în ideea multor ŕmenii ar scŕdea cŕt-va din fericirea d'a posedate o curte alcŕtuitŕ, în tŕte departamentele sŕle, întocmai dupŕ curtea foŕtilor împŕrŕi greci.

Cu fie-care principe nouŭ sosese din Constantinople o cŕtŕ nouŕ de funcționari de Statŭ ŕi de curtisani. Mai tot-dŕuna ei sunt rudeniile ale suveranului lor pŕnŕ la a douŕ-decilea spițŕ; dar Mavrogheni, ŕciindŭ cŕtŭ sunt de setŕse chiar de sŕngele aprŕpelui lor aceste lipitŕre finanțiare, avea împrejurnlŭ sŕu unŭ numŕrŭ multŭ mai micŭ decŕt ori-care altulŭ d'între predecesorii lui. Sosirea mea dar fŕcu societŕtei sŕle intime unŭ adaosŭ, care nu'i fu neplŕcutŭ. Abia trecea cŕte-o ŕi fŕrŕ sŕ trimițŕ sŕ mŕ aducŕ, ca sŕ'mi plŕtescŭ partea mea la petrecerile sŕle; elŭ se sŕia de greci ŕi se temea de Turci. Eŭ eramŭ unŭ felŭ de dobitoacŭ amfibiu pe care'lŭ privea ca neavŕndŭ nici ghiare, nici aripŭ de înotatŭ; elŭ ŕicea adesea ori: «n'amŭ fricŕ cŕ Selim sŕ mŕ sfŕșie, sŕu sŕ'mi aluneca din mŕnŕ».

Favŕrea însŕ de care mŕ bucuramŭ nu era ŕi ea fŕrŕ ŕre-care inconveniente. Barometrul dispozițiunilor Principelui era tot-dŕuna la variabile: adesea se ridica la timpŭ frumosŭ; adesea iar se coboria la furtunŕ, ŕi în cazul acesta Marea Nŕgrŕ chiar nu se arŕtŕ mai furtunosŕ, în luna lui Martiu, decŕt elŭ. Aceste variațiuni depindeau mai cu osebite dela ŕcirile ce'i veneau din Constantinople. Cŕnd vedeamŭ venindŭ vre-unŭ trimisŭ dela Pŕrtŕ, aveamŭ grijŕ a mŕ ține în lŕturi pŕnŕ ce se afla obiectulŭ misiunei aceleia. Intr'una din ŕile 'lŭ gŕsiŭ așia de spŕimŕntatŭ, ca cŕnd Parcele ar fi venitŭ sŕ'lŭ silŕscŕ sŕ le urmeze.» Ia citeșce colea, 'mi dŕse cu unŭ tonŭ de desperare, ia veđi ce scrie aici». Eŭ mŕ așteptamŭ celŭ puținŭ sŕ gŕsescŭ vre-unŭ hatișerifŭ conținndŭ scŕtarea sa din Domnie. Dar nici de cumŭ: era o gazetŕ de la Viena; ŕi acea mare nenorocire nu consistea decŕt într'unŭ articolŭ trimisŭ din Bucuresci, în care într'adevŕrŭ elŭ era fŕrte maltratatŭ. «Acŕstŕ diatribŕ miserabilŕ, continuŕ elŭ, compusŕ în vre-o cafenea de la Viena pentru a face petrecerea celor ce n'au de lucru, se va culege de foți blŕstemații de scriitori de diare din Germania spre a se tipŕri; va fi primitŕ în totŭ restulŭ Europei ca unŭ documentŭ autenticŭ, ŕi în sŕrșitŕ istoriografii serioși îi vor da unŭ caracterŭ durabilŭ, ŕi o vor face sŕ trecŕ în istorie, pentru viitorŭ, ca unŭ adevŕrŭ netŕgŕduitŭ. Voiŭ fi defŕimatŭ de strŕini în tŕte secolile viitorŕ, ŕi nici unulŭ din concetŕțeniŭ mei nu va întrebuintŕ pŕna sa spre a mea justificațiune. Ah! de ce m'a asvŕrlitŭ sŕrta în mijloculŭ unui neamŭ așia de miserabilŭ? Eŭ aveamŭ în mine generositate, o mŕndrie onorabilŕ, multŕ noblețŕ în sentimente; ŕi numai cŕnd vŕdui cŕ virtutea întŕritŕ mai multŕ neîncedere decŕt vițiuulŭ, ŕi vițiuulŭ fericitŭ rŕpindŭ pentru dŕnsulŭ laudele cuvenite virtuții, atunci ŕi eŭ amŭ pŕrșitŭ calitŕțile ce nu puteau sŕ semene decŕt pedici în drumulŭ carierei ce 'mi propuneamŭ sŕ petrecŭ. Atunci devenii ŕi eŭ ca cei-l-alti: falșŭ, invidiosŭ, fŕrŕ credințŕ. Nu trebuie dar sŕ cađŕ vina asupra mea; greutatea greșalelor mele ŕi responsabilitatea lor este a acelora ce au sucitŭ spre rŕu dispozițiunile mele cele bune».

Pŕte conchide cine-va din aceste cuvinte ale lui, cŕ una din principalele slŕbiciuni ale lui Mavrogheni era dorința sa cea mare d'a figura în istorie. Adesea faptele sŕle n'aveau altŭ scopŭ decŕt d'a le ŕci așŕdate în analele timpilor. Elŭ afla chiar unŭ felŭ de mulțŕmire în evenimentele acele, la care de ŕi nu era elŭ amestecatŭ, însŕ în sinele trebuia sŕ aducŕ unŭ subiectŭ de întristare generalŕ,

De exemplu, decât s'ar întâmpla ună cutremură, o inundare, ună focă, care să cenuşescă jumătatea unui oraş, elū atunci bătea din palme, şi striga cu ună aerū de satisfacţiune: «Eată câte-va pagini pentru istorie. Urmaşii noştrii vor dice: Acésta s'a întâmplatū sub domnia principelui Mavrogheni». Şi pentru a face pe urmaşi să'lū pomenescă, gândescū c'ar fi fostū în stare, ca Nerone, să dea focū capitalei séle. Acéstă sete de o glorie după mórte, da tuturor faptelor séle o turnură teatrală, care era cu totulū ciudată pentru unū ospodarū alū Valachiei, şi care 'lū făcea să facă lucruri de acelea ce în ţerile creştine catolici l'ar fi înălţatū până la cerū, de óre-ce, ţera acésta, îlū făcea să trecă dreptū unū lipsitū de minţi. Nemicū nu'lū spăimânta ast-fel ca amerinţarea de-a fi luatū în risū în una din scrierile publicate în ţera francilor(1); şi aşī putea numi douē séū trei capete carī rămaseră între umerii posesorilor lor, numai din frica ce avea Domnulū ca nu cum-va să'lū sfâşie jurnalele Vienei când le-ar fi tăiatū. Adesea îi venea să imite pe principele Cantemir şi să scrie elū însuşi istoria timpului séū' pentru a fi sigurū cu chipulū acesta, că va figura acolo aşīa precumū elū dorea; dar n'a-vea îndestulū timpū ca să se ocupe de acésta, şi amāna acéstă lucrare după finitulū resbelului. Alte orī gândea să mă facă pe mine istoriografulū séū. Ceea ce'lū oprea, era că nu i se părea că spiritulū meū ar fi îndestulū de seriosū, şi se temea să nu facă pe cititori să riđă. Alte orī îi venea dorinţa s'aducă lângă sine vre unū învăţatū francesū; dar tóte capetele lor era smintite prin ideile cele revoluţionare, şi unū asemenea omū ar fi pututū face să resune şi în Turcia strigarea de libertate. Până a se otărī însă la unū felū asupra acestui subiectū, elū se silea d'a acorda doveđi de distincţiune tuturor acelora pe carī 'i credea capabili d'a-ī da lui óre-care celebritate, fie în versuri, fie în prosă; şi Bucuresciū ar fi devenitū o grădină de scriitori de ode şi de sonete, déca nu ar fi fostū fórte anevoie d'a-ī intra în placū. În mijloculū laudelor celor mai estravagante, nu trebuia adesea decât unū cuvētū pentru a întărīta mânia sa, şi obicinuia a trimete pe autorū să corigă cuvētulū acela la ocele de sare, locū minunatū pentru a răci intusiasmulū poeticū şi a face să se stărpescă orī-ce născocire literară.

Acéstă temere însă nu putu îngheta curagiulū unui fiū pocitū alū lui Apoline, carele se credea destinatū a restabili în Grecia modernă gustulū elinescū în tótă a sa curăţenie. Acela presintă lui Mavrogheni o odă în onórea sa, compusă în forma odelor lui Pindar. După esemplulū poetului ce luase de modelū, elū turnase laudele principelui în câte-va cuvinte, şi se întinsese fórte multū asupra căderii Babilonulū şi asupra cutremurului dela Lisabona, subiecte ce 'i dedeau ocaziune să facă o mulţime de període resunátore, după placulū séū. Acésta însă nu era şi gustulū mai puţinū clasicū alū ospodarului: şi poetulū vedēndū că versurile séle nu produceau impresiunea la care s'astepta, îlū rugă cu umilnţă d'a şterge dintr'însele cele ce nu 'i-ar plăcea; şi atunci Mavrogheni luă condeiulū şi înegri tótă scrierea osebitū de numele seă, đicēnd că acel cuvētū singur dice mai mult decât versurile lui tóte.

Autorulū închisă în mica sa persónă tótă mânia de care este capabilū unū poetū şi unū cocoşatū. Nu răspunse nimicū Domnului; dar 'şi vēndu casa ce avea, desfăcu şi starea sa mişcátore tótă, şi se retrase în Austria. De acolo, ne

(1) Turciū numeauă pe atunci franci pe toţi Europeiū apusenī, fără osebite, carī locuiaū din afară din hotarele imperiului Otoman.

mai avându a se teme de ocnele Valachiei adresă principelui o sorisóre, pentru a'lú vesti, că elú avusese proectulú d'alú alege pe densuslú eroulú unei poeme epice, dar că de óre-ce versurile séle n'áú avutú noroculú sá'i fie pe placú, elú o sá se mulțámescá sá scrie în prosá: că a făcutú tocmélá cu unú librarú dela Lipsca pentru a compune istoria resbelulú, și că nu va uíta nici una din faptele principelui Mavrogheni.

Dar pe acelu timpú principele începea a avea ocupațiunii mai serióse decât aceea d'a se gândi la producțiunile muselor. Granița despre méđá-nópte a Principatului séu, deși lipită cu Austria, dar 'i pricinuia temere puținá. Natura o întárise îndestulú printr'o barierá de munți, între cari nu se afla decât câte-va poteci strímte, ale cărora înálțimi fiind mai peste puținá d'a se apropia, apă-rarea lor devenea lesniciósá și trecerea prin ele cu desávârșire primejdiósá. Par-tea cea lesne de isbitú a Valachiei era despre rásáritú și lesne putea cine-va sá rěsběscá într'insa despre Moldavia, care era deja ocupată de Ruși; chiar de când s'a deschisú resbelulú, acești barbari intraserá în provincia acésta, luaserá capitala ei Iașiú, și făcuserá prisionierú pe principele Ipsilante, ospodarulú ei; și cu tóte că fuserá în urmă respinși spre Holín, ei amerințáú în fie-care și d'a re-cástiga těrémulú ce perduserá și d'a se înainta până la unú páriú ce curge pe unú locú șesú și formézá linia despárțitóre dintre Moldavia și Valachia.

Spre apěrarea otarului despre partea acésta, care era celú mai tare ame-riñțatú, Mavrogheni 'și ficsase încá de mai înainte ca *rendez-vous* alú puterilor séle celor mai tari, câmpia Focșanilor, care pórtá acestú nume dupá unú orașú fără de zidurí, așeđatú la hotarulú aměndorura principatelor, și din care orașú fie-care principatú posedézá pe jumětate. În Aprilie pimiú ordine d'a merge acolo, din Bucuresci, cu arnáuții, a cărora principalá divisiune o comandamú eu, și cu orí-câți seimeni, orí eniceri s'ar fi pututú aduna din provincie. Se porni totú odatá dela Sofia, totú asupra acestuí punctú mai multe divisiú de infanterie și de ca-alerie din oștirea cea mare, căci acolo 'și avea Marele visirú cartierulú gene-ralú alú séu, compuse acele divisiunii de eniceri cu léfá subț ordinele sangiaci-lor lor (séú șefi prin înaintare), și de oștiri ținutale de spahii subț ordinele agililor lor (séú comandanți cu dreptulú de moștenire). Când se reunirá la Foc-șani puterile acestea tóte, ele puteau sá se ridice la vre-o douě-spre-đece séú trei-spre-đece mii de ómení. Dar cu trupele acestea nu putea cine-va a se rá-zima decât asupra arnáuților, ce erau din natura lor bravi, și cărora nu le lipsea decât disciplina și óre-care cunoscință în tacticá. Mai toți enicerii și infanteria veneau din Anatolia. Eraú ómení obicínuiți a se ocupa de profesiunii pacínice și nu mergeau pe josú decât când erau în neputință d'ași procura cai. Spahii din contra, cari formaú cavaleria, erau în cea mai mare parte ómení cari căpátaserá dela vre-unulú din oamenii mari ai imperiului unú Ziamet saú unú Timar(1) ca titlu de rěsplată pentru serviciile lor casnice; și adesea chiar erau locțiitori tri-miși de către titularii lor, cari titulari era chiar o femeie séú unú copilú. Abia șciéú aceștia sá stea pe cai și ar fi avutú înfáțișare mai buná ca pedestrime. Índatoráti a'și îngriji ínșile de îmbrácáminte și de hraná, n'avea altá grižá decât d'a calcula timpulú absentei lor de a casá și minutulú unde ar putea sá se

(1) Ținuturí dáruite militarilor, care se deosebescú între děnsese numaí dupá numěrulú de ostași de cavalerie ce titularii sunt obligați d'a da guvernului în timpú de resbelú pe a lor socotélá.

întórne în vetrele lor. Eî nu staû subţ stéguri decât atâtú câtú gáseaû mijlóce să trăiască jăcmănindú pe amici şi pe inamici; şi îndată ce acéstă înlesnire le ar fi lipsitú, eî se credeau descărcaţi de orî-ce obligaţiune, şi se făceau nevêduţi, fără concediú. Provisiunile date de guvernú, şi asupra cărora capii făceau negoţú, erau după obiceiú, neîndestulátóre şi de calitate próstă; ast-fel încât era anevoie de a ghici care era cauza adevêrată a celei mai mari mortalitáţi, îmbelşugarea seú fómetea? Neavêndú nici unú felú de magasiî în regulă, oştirile ar fi fostú bántuite de mórte din pricina hranei celei rele, seú a fómetei, de n'ar fi avutú o mulţime nemêsurată de telali, seú împrumutátóri de bună-voie de cari tot-déuna se găsescú în suita unei armii turcesci, care împedecă marşulú ei, şi poprescú retragerea sa. Când léfa soldaţilor se întâmplă a nu le fi de ajunsú, acei ómeni, ce se împacă cu puşinú, primescú în locú de bani armele, obiectele de echipamentú, caii; de unde resultă, în momentulú bătăii, că jumétate din infanterie este fără arme, şi jumétate din cavalerie fără cai.

Mavrogheni vedea tóte neorânduelele acestea, dar nu putea să le aducă nici o tãmăduire. Principatulú seú nu dedese decâtú o parte din oştirile adunate la Focşani, şi se temea d'a aduce aminte celor-alţi că omulú pe care lú pusese în capulú atátor musulmani nu era altulú decâtú unú grecú, unú ghiaurú. Când însă sosi la tabără şi vêdu acea adunătură gróznică de trupe nedisciplinate, să spăimântă şi tremură că sfîrşitulú nu va corespunde de locú dorinţelor séle. Intr'o ñi când merse să dea o rótă cu mine, să se asigure decă se esecuta nisce reglemente noué, la care vêdu că nu se conformau cu nici unú chipú, nu putu să se opréscă d'a striga: «Selime, scii bine că eu laşú nu sunt; amú datú doveði de vitejie chiarú pe când postulú ce ocupamú cerea dela mine să fiú multú mai prudentú. De nu ne-ar trebui aici altú decâtú curagiú spre a se asigura isbânda, nu m'aşi teme de locú c'o să mă biruiască; dar, privesce oştirea ce avemú, veði de are cine-va pe ce să reðima spre a se fiata de-a eşi biruitor?—Asupra focului aceluia netăgăduitú ce lipsesce cu totulú dela bandele acestea de creştini, aşıa de reú disciplinate şi dênsele, îi răspunsei pentru a'lú popri de-a se preda la descuragiare, reazimă-te pe ceea ce ţine locú de ordine, de tactică şi de subordonaţiune între rîndurile soldaţilor turci; reazimă-te pe fanatismú, pe aceluîntusiasmú a privi mórtea fără spaimă, fiind-că o crede unú paşportú sigurú pentru a ajunge la fericirea eternă».

Acestú discursú se páru că lú însufleţesce. «Este de mirare, îmi ñise elú zîmbindú, că tocmai unú grecú să doréscă aşıa tare să se conserve foculú fanatismului turcescú; să caute a popri glótele cele cu cai albi despre Nord d'a veni să înfigă din nou sfânta Cruce pe malurilè Bosforului! sórta mea cea neînţelésă voiesce ast-felú, şi aducú cerului rugăciuni ferbinţi să 'mi acorde graţia acésta».

III.

S U M A R I U

Lovirea cu Austriacii.—Avantagiurile dobândite de către Anastase.—Voiesce să trecă strimtorile pentru a merge spre Braşovú. Este respinsú. — Corpulú de oştire tureescú se întórce la Văleni.

Marele visirú şeduse aşıa multú în nelucrare la Sofia, încátú pe la Constantinopole începuse a se murmura în gura mare. Pentru a se restabili veselia în

capitală, Iusuf otări să sacrifice o parte din armia sa. Banatulul Temişorei fu teatrul ce elu își alesese pentru această tragedie. Trebuința era însă să începă a trage asupra vre-unui altu punctu băgarea de sémă a oștirilor austriace, ce ocupa provinția acésta. Avëndu planul acesta, generarul primarü ordonă lui Mavrogheni să atace una după alta tóte pasurile munților, ce se aflaü între Valachia și Transilvania, și îi trimise unü adaosü de patru miü de ómenü de oștire própătă, jumétate infanterie, jumétate cavalerie. Cu puterile acestea și cu cele ce putu scóte din câmpulü Focșanilor, principele cercă una după alta să învingă îngrozitórele strimtori dela Terzburg, dela Vulcan și dela Turnul-Roșu. Dar după ce vëdu că nu isbutesc la nici unü unü punctü, dori să renunțe la nisce cercări atâtü de omorítóre pe câtü erau și de nefolosítóre. Dar acésta nu intră în planurile vizirulü. Acesta trecëndü Dunărea la Vidin, și înaintändü cu armia d'a lungulü otarului despre apusü alü Valachiei, dete principelü ordine noue de a'și îndrepta armele séle spre strimtorile ce mergü la Brașovü, orașü bogatü și fórté comerciantü, unde boerii fugiți din principatü trämisese avuțiile lor, ca într'unü locü de siguranță. În urmarea acestui atacü Mavrogheni organiză la Văleni o nouă tabără alcătuită din vre-o trei miü de spahiü, care mai fusese întrebuințai deja la atacurile precedente, și din doué miü cincü sute de ómenü de oștire própătă, arnăuți și eniceri, scoși din tabăra dela Focșani, și încă neobiceiunüi la resbele de felulü acesta. Câți-va desertori Nemți ce cunosceau bine potecile și puncturile ce erau păzite le serveau de călăuze, și otări să atace mai întéiu strimtórea dela Bozan (?).

Pe mine më alesese, ca să conduc expedițiunea acésta. Eü eramü chieamatü săü daü gloria, séü săü suferü rușinea; de acea më și otării a nu uita nici una din îngrijirile și din privigherile, cari ar fi pututü servi spre a'ü asigura succesulü, căci este de prisosü să mai adaogü vre-o vorbă pentru curagiulü meü. La 9 August pornü, din Văleni, șese sute de spahiü, cari ajunseră totü în ziua acea în mare apropiere de Austriaci, și care luaseră pozițiune în fața linielor lor. La 10 më puseü pe drumü, în fruntea divisiunei principale, compusă din optü sute de arnăuți și din 200 de spahiü. Më opriü la trei leghe depártare de ante-garda mea, și peste câte-va ore, imü sosi restulü cavaleriei și infanteria tótă. La 11, dimineța, tóte puterile nóstre erau concentrate pe vírfulü dola Poru Ilki, primulü punctü pe care era nevoie a ne face stăpânü.

Pe câtü era de importante, totü atâtü era de anevoie de-a lua în stăpânirea nóstră înălțimea acésta, care domnea tóte jururile locului. Ea se cobora spre linia Austriacilor printr'o clină ușórá; și îndată ce ei ar fi prinsü de veste de planulü nostru, n'ar fi lipsitü de-a pune s'o împresóre printr'o cétă de cavalerie aședată în observațiune despre partea lor cea dréptă. Pentru a înșela corpulü lor, împinsei pe spahiü și pe enicerii mei, ca și când n'ași fi avutü altü gândü decâtü de-a ocoli muntele acela. Pe când colóna lor prelungită și înaintändu-se cu încetulü deștepta băgarea de sémă a inamicilor, arnăuții mei ascunși ochilor lor de către acelu munte, se urcaü din partea opusă peste stânci, cu o greutate necredută; și tirau acolo după densüi artileria nóstră. Când veniseră fórté aprópe de vírf, și până a nu'ü afla Austriaciü, trämiseü ordine oștirilor celor-l-alte de-a se întórce cu spatele și de-a urca și densüi stâncile muntelui. Indată ce cavaleria inemică vëdu mișcarea acésta, ghici intențiunile nóstre, și plecă în fuga mare să'și apuce locü pe poiana acea; dar într'același momentü ea dări vírfulü muntelui coplesitü de arnăuții noștriü, cari răcnindü în gura mare, asvârliră îndată la focü din bateriele nóstre ce le și aședaseră.

La această vedere neașteptată austriacii se opriră și priveau încrămeniți când pe arnăuții, cari erau stăpâni ai înălțimei, când spahii, cari se urcau pe munte pe unde nu puteau fi atacați. În sfârșit se traseră înapoi și merseră să-și reia pozițiunea lor cea d'întei.

Era o frumoasă priveliște să fi văditu acele oștiri cari până aci merseră în liniște prin fundul strîmptorei, încuragate de strigările de bucurie ale camarazilor lor cari ocupau deja înălțimea, cum se repedeau pe còstele cele rãpede ale stâncilor, cum își făceau drumu de trecere printre mărăcini și crânguri, cum se suiau pe nisce înălțimi ce se păreau a fi neapropiate, cum săriau ca nisce căprioare dintr'unu vîrfu de munte într'altul, cum picau jos și se ridicau, își dedeau unii altora ajutoru, făcându-se pio și scară, și tóte acestea sub focul neîntreruptu alu inamicului, alu cărui sgomotu era năbușitu, potu dice, de strigările de mulțămire ale soldaților noștri.

În fine, ómenii din aripa mea cea stângă biruiră tóte pedicile și tóte nevoile și prinseră și ei locu pe poana cea d'împreună cu camarazii lor din aripa dreptă, care de cât-va timpu deja o luaseră în posesiunea lor.

Nóptea o petrecurăm în pozițiunea acesta respectabile, comandând în frunte liniile Austriace și protectați la spate printr'o perdea de pădure fórte desă, care nu permitea inamicului să cunoscă puterea noastră séu să cerce a ne muta din loc. Nóptea fuse frumoasă, și stelele luciau pe firmament ca nisce diamante; dar în revărsatul zioriloru se înălță o ceață așa de desă în cât se părea că acopere natura întrégă cu unu vélu nepătrunsu și obiectele deveniră atunci și mai întunecoase în orele zilei de cum fuseră în orele noptei. Voind să profitu de acea perdea nepipăită ce ne coplesia, pusei să atace cavaleria austriacă în șanțurile ei prinu ante-garda mea de spahii; și acești eroi, neputându cunósce numérulu nostru, fură coprinși de spaímă, apucară la fugă chiaru dela l-iulu focu ce dederăm și părăsiră în mânilé noastre minunata pozițiune ce țineau.

Coborăiu atunci corpul meu de armie după munte. Eram protejați în dreptă prin continuațiunea tufișului de pădure, prin intru căreia pătruseseră arnăuții mei; și în față-ne avému ceta aceea care nu ne lăsa nici să vedem nici să fim văduți de câtu pênă în depărtare de vre-o două-zeci de pași.

Unu închipitu desertoru austriacú se angajase a ne aréta drumul celú mai bunu pentru a da ocolu șanțuriloru inamicului. Mișelulú acela mergea alătura cu mine, dar fiind-că 'lú bănuiamu, îi priveghiamu cu multă grijă tóte mișcările séle. De odată 'lú vădăi oprinduși calulú; se întorce cu câți-va pași înapoi sub unu pretextu de nimicu și creșendu că a nemeritu unu momentu favorabilu și porni calulú în fuga cea mai mare.

Ajutoratú de ușurința și de iuțela sa, inamiculú ar fi aflatu tocmai în momentulú celú mai criticu și sosirea noastră și numérulu nostru și dispozițiunile noastre. Gonii calulú după acestu trădatoru în fuga cea mai rãpede, trasei și eu améndoué pistótele în direcțiunea ce elú luase, căci să 'lú ochescu nu puteamú, fiind-că ceta mi'lú furase dinaintea ochiloru chiaru din minutulú fugei séle. Dar nu profită de înșelatoria lui; d'abia făcu o sută de pași și auđii unu sgomotu surdu ca când ar fi picatú ceva greú dintr'o înălțime; totú de o dată mă pomenui și eu pe marginea unei ripe și din fundulú ei auđii eșindú nisce gemete care 'mí deteră să pricepu că trădatorulú nu scăpase de glónțele mele decâtu pentru a își zdrobi ósele peste stânci.

În iuțela gónei, eu mă depărtasemú ore cumú de ómenii mei și ocolindú după unghiulú unei stânci pentru a-i reintálni, mă trezii de odată în mijloculú

unei cete de husari austriaci, cari eşiseră din rëndurile lor pentru a face o recunoscere și pe care 'i atrăsese în partea acésta sunetul pistólelor mele. La a lor întâlnire, eú mă crequí perdutú. Vrusei însă să facú o încercare pentru a le scăpa mai înainte d'a mă preda ca să facă cu mine orî-ce arú vrea. «Amici, le dísei în limba italiană, auđit-ați semnalulú meu? veniți în ajutorulú unuí creștinú, care caută să fugă; scăpați-mé de turbanulú acesta din capú și curîndú dați-mí vre-o căciulă».

La aceste cuvinte, mă primiră cu mari strigări de veselie; fie-care luă în mână-și căciula ce purta și o ridică în aerú, dar profitândú de momentulú unde mânele lorú erau ast-felú prinse, porní în galopulú celú mai mare. Auđiamú deja sgomotul mersului oștirilorú mele și în puține minute ajunsei iară corpulú meu de oștire. Husarií, auđîndú și eí acelú sgomotú, ce le vestea că í ajunge inamiculú, nu mai creðură de trebuință să mă urmărescă, ci se înturnară trimițendu-mí dreptú escortá câte-va glónțe, cari, mulțamită ceței, șuerară pe lângă urechile mele, dar mă lăsară să tráescú. Mai făcurámú încá vre-o doue sute de pași și céta se respândi îndată și ne vedurámú numai la o bătaie de pușcă de parte de liniile austriacilorú. Un foc spăimântătorú din tóte bateriile lorú ne salutá de o dată. Eú le respunsei dândú semnalele de năvălire; și pe când spahii, cari respinseseră corpulú de cavalerie, loveau pe inamicú în lature, eú mergeamú dreptú într'insulú cu óstea cea-l-altă.

Arnăuții noștrii ajutorați de sábiile lor, se suiră peste redutele asupra cărora erau puse bateriile, și enicerii noștri scóseră cu dinții lor fitilulú dela tunurí; rupseră îngrádirile de castramente, și implură șanțurile cu corpurí grămá-dite, căci mulți braví periră mai înainte de-a se întări liniile. În sfirșitulú foculú inemiculú începu a se domoli și numérulú lui a se ímpuțina. Ne făcurámú cu tunulú unú drumú prin eí și trupele nóstre năvăliră din tóte părțile ca o gárlă rápede. Gásirámú în tabără grámeđi de morți, dar nici unú corpú cu viață. Austriacii fugiseră cu atáta zorú mare, încátú nici nu astupaseră tunurile ce părăsiseră.

Înaintându-ne spre contumață (vamă) și cele-l-alte cládiri, din dosulú taberoi, le gásirámú asemenea pe tóte pustii. Din délulú de unde se aflau edificiurile acestea, se vedea prea lámurítú trupele inemice, cari erau deja la o distanță însemnată, și cercaú să apuce pasulú ce ne despărțea de Brașov (Cronstadt), prin partea cea mai strîmtă a aceluí pasú. Cátú eramú de prăpádiți de ostenelá nu vrusei să oprescú mersulú nostru nici unú singurú minutú, ci continuarámú a urmări pe fugari. Ajunserámú peste puținú la o rîpă, unde trei sute de ómeni otáriți ar fi pututú lesne să opréscă o armie întregă. Dar améțela Austriacilor era așa de complectă, în câtú fie-care soldatú fugea deosebitú. Vre-o trei decí însă se raliară și vrură cât-va timpú să se opue mersului nostru, dar nu le folosi acésta la altú nimicú, decâtú de-a se preda singurí în mâna morții.

Îndată, din vírfulú unuí dealú, zărirámú de departe câmpia în care da strîmtórea aceea; și la a eí vedere, speranța și chiarú încredințarea de-a putea ajunge până la Brașov scóse din pepturile nóstre strigări de o bucurie generală. Unú singurú lucru ne cumpéta: Austriacii páreau a se ralia din noú la gura potecei și a se pregáti să intre iară într'insa pentru a ne disputa trecerea. Creðurámú întéiú, că ne înșelau ochii noștrii, dar ne încredințarámú în curéndú că acésta nu era o iluziune de optică. Îndată ce se aflase la Brașov, că trecótórea strîmtorei dela Bozan fusese invinsă, se trámisese trei mií de óneni, ce formaú garnizóna acestei cetáți, ca să vie în ajutorulú corpulú austriacú ce fu-

sese învinsă de armele noastre; ei întâlneau pe fugari, se întruniră cu densii, și'și așezară la arier-gardă, ca să isbescă cu trupele cele odinite pe soldații noștri cei oboșiți.

Nu eram în stare să luptăm cu năvălirea unei cavalerii ce nu trăsesese încă nici un foc. și într-o clipă trupele acestea noi, pornind din delul în virful căruia le văduserăm, căzură peste noi cu tot avantajul ce le da clina țărîmului. Otărîi cu toate acestea să le țină peptu, numărul lor nepărându-ni-se prea considerabil; dar când vădui, după rezistența mea la lovirea acestei d'întei divisi, că mai ese totu de pe delul acela încă o a doua divisiune și mai numerosă, simții bine, că nu mai e speranță de-a reuși, și că nu ne mai rămănea altă partidă de luat decăt de-a ne întorče înapoi.

Când vădusem pe inamic că începea a se reuni, înțelesesem că trebuia să alergu la mijloce extraordinare spre a reinvia ardorea soldaților mei oboșiți; prin urmare le împărțisem câte un pahar mare de *curagiă*, sub formă de *rachiă*. Acestă doctorie făcu efectu: le încăldi inima, și aburii ei li se urcă în capu. Căți-va din ei se simțiră așa de înflăcărâți de dorința de-a se sui la ceru prin drumul celu mai scurtu, încăt nemulțămindu-se d'a fi uciși în ripă, se suiră pe muntii din prejuri. De acolo asvirleau ca plœ arbori, petre, bucăți din stânci peste Austriaci împedcându-le ast-felū mersulū, pe când restulū armiei își sēvârșea retragerea în bună ordine. Dederăm focu vāmei în trecere; și părāsindū tabăra cea cu șanțuri, unde plățiserăm atāt de scumpū cea d'întei victorie, reintrarām în Valachia, fără altă perdere decāt a cător-va intusiaști dintre noi, cari prea multu se devotaseră. Nōptea în sfârșitū veni și ea, ca să mai domolēscă atātū gōna ce ne dau Nemții, cātū și iuțela fugei noastre și ast-felū puturām cu ceva orînduială mai bună să reintrām în partea Vălenilor.

O împrejurare pricinui o simțitoare mahnire trupelorū mele, căci perdurām în timpulū retragerei noastre pe cei mai mulți dintre prisionierii ce prinseserām în gōna nemțilorū. Cei mai voinic și mai activi gāsiseră mijlocū să scape la primulū momentū de confusiune și ne rămăsesse numai din cei răniți și oboșiți de ostenelă, cari mai multu ne împedcāu mersulū decāt ne folosiaū. O parte din ei avurā norocalū d'a muri pe drumū; cāt pentru cei ce se păreau dispuși să trăiască, fără altū motivū decāt d'a ne încurca drumulū, nu fuse bine de densii; mai toți suferiră o operațiune hirurgicală, care țintea a deosebi trunchiulū de extremitatea superiōră a corpulū, căci soldații mei nu primeau a se încurca cu calabalicū de prisosū și capulū unū inamicū le era îndestulū a căpāta recompensa obișnuită. Mē siliū să conservū pe la loculū lorū câte-va capete care imi însuflau milă; dar vădui că mijlocirea mea la acēsta, nu plăcea eroilorū mei: «Ei vreaū, ȳiceau ei, să le lasū sarcina asta asupra-le s'o săvârșiască după voia lor».

După ce āmblarām mai tētā nōptea fără a ne opri, odinirām la cele dintāii rațe ale aurerei. Plecarām apoi și sēra reintrarām în Valeni, unde nu fuserām lāudați multū pentru laurii ce udaserām cu sangele nostru, cu tōte că noi făcuserām multū mai multū decāt toți aceia ce cercaseră, mai înainte de noi, a lua vre-o strîmtōre. Și apoi noi aduceamū și prea puține capete și mē temū, că arnăuții mei ar fi luatū ca să-și implē sacii, chiarū capete de ale tovarășilorū lorū ucisi, decā soldații musulmani n'arū fi avutū înțelēpta îngrijire d'ași rade capetele, pentru a nu se întâmpla greșele ca acestea.

Decā cititorilorū li se pare că amū datū o socotelă pré amānuntă despre spedițiunea acēsta, îi rogū să se gāndēscă, că eū scriū pentru petrecerea mea

mai multă și apoi care evenimentul din rebelul acesta p^ote fi pentru mine mai interesant, decât bătălia dela Bozan, în care eram^u chiar^u eu însumi eroul?

La Văleni, aflară^m îndată nuvela, că nu numai strămtorea ac^esta, dar^u t^ote câte duc^u în Transilvania, fuseseră fortificate și se păzia^u, pentru a nimici orⁱ ce nouă încercare d'a le mai lovi. Renunțară^m dar la acest^u proiect^u și mi se dete ordine d'a porni t^otă oștirea spre Focșani, punctul^u către care din t^ote părțile se părea^u a veni să se grămădescă norⁱ noi.

IV.

S U M A R I U.

Frigul^u aduce un^u armisteș^u cu nemșii. — Luarea Ociacofului de către Potemkin. — Sclim succede lui Abdul-Hamid la 7 Aprilie 1789. — Disgrația lui Hassan și a lui Iussuf. — Incurcătura în care se află Mavrogheni. — Armistișiu la 20 Mai^u 1790. — M^ortea lui Hassan. — Stefan, nepotul^u lui Mavrogheni este înlocuit^u prin Hangerliu. — Reineceperea ostilităților cu Austriacii. — Cele din urmă lupte ale lui Mavrogheni.—Esecutarea lui.

Rușii sub comanda lui Romanșof luaseră iarăși Iașii, chiar^u dela deschiderea campaniei. Austriacii, sub ordinele lui Coburg, se înaintaseră până la Ajud. Departe de a se sfii de un^u bimbașă (colonel^u turc^u), ce trămisese Mavrogheni cu 1800 de omenⁱ, pe la jumătatea lui Octombre, ca să sc^oțză ante-posturile lor^u din acel^u oraș^u, ei continuaseră mersul^u lor^u și luaseră în sfârșit^u și orașul^u Focșani.

Valachia se părea atunci a fi în cea mai mare primejdie; numai din pricina apropierei iernei se mai amână sfârșitul^u. Armiele combinate, creșându că este îndestul^u pentru anul^u acela biruința Moldovei întrege, se aședară în cuartirurile lor^u de iarnă, Rușii la Iași și Nemșii la Roman; iar noi stam^u destul^u de rău în tabăra noastră nu departe de Focșani.

Trebile nu înfățișau un^u aspect^u mai favorabil^u dincolo de Valachia. Prin năvălirea sa în Banatul^u Temișorei, visirul^u Iusuf implusese imperiul^u otoman^u întreg^u de cea mai mare veselie, și apoi de odată cufundase t^ote inimele într'o forțe mare întristare. Luarea acestei provincie fusese așia de grabnică, spaima răspândită prin succesul^u vizirului fusese atât^u de mare, încât^u Buda și chiar^u capitala Austriei credea deja, că ved^u pe Turci la ușa lor; dar o mână mai puternică decât^u cea omenescă însemnase Mehadia ca termenul^u cel^u din urmă al^u progreselor lui Iusuf. Sub zidurile cetăței aceștea, aerul^u ciumat^u al^u acestui loc^u mlăștinos^u, se făcu îndoit^u vătămător sănătăței, din pricina timpului ume-dos^u, și decimă așia de teribile rindurile soldaților seⁱ, încât^u pentru a nu^u perde pe toți, se ved^u silit^u d'a părăsi cu cea mai mare grabă biruințele sele. Tot^u cu acea iuțelă cu care condusesese în Banat^u o oștire numerosă și plină de ardore, tot^u așia de răpede sc^ose el^u înapoi o mână de trupe slăbănogite prin b^ole, și se ved^u silit^u la sfârșitul^u anului, d'a închia, pentru trei luni, cu Nemșii, un^u armistișiu umilitor.

Confidența Turcilor în comandantele puterilor lor pe mare încercase o izbire tot^u așia de completă. La începutul^u primăverei din 1788, când Hasan, căpitan-pașa, se suise în Marea Negră cu opt^u-spre-șapte corăbii de linie, două-șapte de fregate și o sumă nenumărată de șalupe canoniere, pentru a merge să lovescă escadra rusescă lângă Kinburn, imperiul^u întreg^u avea cele mai strălucite speranțe de reușită; dar când trecu timp^u după timp și primiră bătăi după bătăi;

când întei șalupele canoniere ale lui Hasan fură prăpădite în Liman de către Nasaî; când apoi flota sa se respinse cu o pierdere însemnată de către Paul Iones la Gluboca; când în fine totă pregătirea corăbiilor se le de resbelu fu prăpădită prin acești doi comandanți de mai sus, împreunați în dreptul Kinburnului, atunci inimile tuturor musulmanilor se împlură de spaimă și de temeri; toți se acoperiră cu saci și cu cenușă, toți vedură mâna lui Dumnezeu ridicată în contra celor ce au turburată pacea.

Câtă fu de mare desparerea bine-credincioșilor, când, la 17 Decembre, Potemkin se făcu stăpân peste importanta cetate dela Ociacof! Efectul produs prin evenimentul acesta este mai presus de ori-ce descriere. După unu an ca acesta, însemnat prin amenințatorul pericol al Valachiei, prin pierderea Moldaviei, desființarea armiei turcesci, nimicirea flotei otomane, rușinosul armistițiu încheiat cu Austria, și luarea unuia din bulevardele imperiului de către Rusia, calamitățile se păreau că nu vor mai înceta decât după ce nemul lui Osman s'ar fi isgonit din Europa cu desevêșire. Poporațiunea a căreia nemulțămire pricinuită de toate aceste nenorociri se mai amărise și mai tare vedendă mereu despărțiri din armia marelui visir, că se întorceau în toate țilele, trecendă Bosforul, în starea cea mai miserabilă; începu atunci poporul să cêră capul lui Iusuf, totu aceleași strigări furișe cu cari mai înainte ceruseră numirea sa de visir.

Însă, renunțandă la ori-ce proiect de resbelu ofensiv, visirul otărî să concentreze, pe câtă va fi putință puterile se le la unu loc, spre a se ocupa de apărarea imperiului. Trimisese lui Mavrogheni unu adaos de cincî mii de omeni cari împrăștiindu-se între Curtea de Argeș, Râmnicu, Brâncoveni, Văleni și Câmpina, se păreau a fi de ajunsu spre apărarea otarului Principatului se, și întră apoi și el însuși în Basarabia, pe când ostilitățile se suspendaseră.

Își rădică deja mâna spre a da în acea parte o nouă lovitură în Moldavia și și promitea, că succesele se le de mai înainte se vor renoi, când o împrejurare neașteptată veni să vestejescă toate speranțele Turcilor și să ne paralizeze puterile.

Acêsta fu mórtea Sultanului Abdul Hamid, căruia îi succese nepotul se Selim, și la împrejurarea acêsta nimeni nu era pregătitu. Fără a fi pututu prevedea o așa mare preschimbare, acêstu Principe trecu de odată, la 7 Aprilie 1789, din umbra haremului la splendoarea tronului despoților otomanî.

Ca cei mai mulți tineri, Selim se ocupă a strica totu ce făcuse îpredecorul se. Barba lui abia era de cincî-spre-șeșce țile și acei doi favoriți principali ai unchiului se, Iusuf și Hasan, cădură îndată din posturile înalte ce ocupău. Nu-i trată însă de totu cu asprime. Vîrsta lui Hasan, îndelungele se le serviciu, vechile se le isbândi, inspiraî încă pentru acêstu eroi veteranu unu felu de venerațiune, la care era lumea obicînită și căria noulu monarhu credu că trebuie să se plece. Își ascunse dar disgrația sa prin aparința unei favori noi, și îl orândui Begler-bei alu Rumeliei, iar pe căpitan-bei (care era până aci comandant alu marinei, sub ordinele se le), anume Geretlu-Husein, îl puse în locul marelui amiralu.

Nu numai că Hasan se depărta cu acêstu chipu de elementul se natu-ral, dar, osebitu de acêsta primi ordinu de-a pleca în fruntea armiei din Basarabia, în calitate de Seraschier, să desrobescă fortăreța Ociacovului. Iusuf, ce era cu mult mai puțin întemeiat în dragostea poporului suferi o disgrație mai complectă. Din rangul de viziru mare îl kobori la acela de pașă de Vidin; și spre a învenina și mai multu săgêta cu care îl rani, demnitatea ce elu pierdea, fuse dată guvernatorului acêstei cetăți, chiaru inemicului se celui mai de-

clarat. Acestu nou comandant primar era supranumit Dgenase, adică Mor-tul, supranume ce i se dedese din cauza slabei sănătăți.

Câtă despre Mavrogheni, nu i se făcu îndată vre-o schimbare în situațiunea sa. Pe câtă timp era primejdia încă mare, și era trebuință de multă energie, elu era trebuincios; dar căderea protectorului lui puse în mișcare toate limbele invidiei, și în secretu se pregătiră o mulțime de acuzări pe care își propunea inemicii săi să le asvirle asupra lui la cea mai d'intăiu ocașiune favorabilă. În faptă, nu există nici o crimă, seú greșală, care să nu-i o impute. Se dicea că administrase rău trebură cu care nici odinoră nu le promise; că tăiasse capete, care încă stau forte solide pe umerii lor. Decă adevărul s'ar afla între amândouă estremele, s'ar fi putut privi elu ca omul cel mai perfectu, căci i se făcēju imputările cele mai contradictorie și cele mai nepotrivite. Totu de odată il făcea și cumplitu și risipitor; și lașu și îndrășnețu; și superstițiosu și ateu; și prea blându, și prea aspru; și prea prudentu, și prea nesocotit. Dar deși nu era prea lesne de-a vedea cu deslușire, care-i erau crimele, totu era evidentu, că pedepsa îi era neînlatuarată și că i se va face, îndată ce sentința se va putea pune în lucrare fără primejdie, căci era deja pronunțată în secretu. Despre acesta era chiar elu convins; și pe ori-ce Grecu vedea plecându spre Bucuresci i se părea că o să fie unu pâritoru, care mergea să dea dovadă în contra lui. asemenea și pe ori-ce turcu vedea că sosese aci, gândea că este vestitorul însărcinat a-i aduce disgrafia sa.

Aflându-se în pozițiunea acesta și știind, că perderea principatului seú va trage după sine și perderea lui chiaru, ne avându să aștepte nici unu ajutoru de la noul viziru, care dorea să 'l vadă încercându pagube în resbelu mai bine decât isbândi, Mavrogheni își slei visteria sa privată pentru a ridica cu a sa cheltuială unu corpă nou de oștire; și alăturându pe lângă acesta și oștea ce mai putu aduna din tabăra dela Focșani, porni spre Rômnic, pentru a organiza acolo unu atacu generale, care să se pôtă da tot într'unu timpu în contra tuturor strimtorilor Transilvaniei, avendu speranță că inamicul, vedându-se silitu d'a se apăra din toate părțile de o dată, s'arú putea afla deschis mai multu din vre-o parte. Mavrogheni se și încarcă a cârmui însu-și elu expedițiunea în contra strimtoarei dela Timiș. Dar, seú că au aflatu Austriacii scopul seú, seú că l'au bănuitu, căci ei îi apucară înainte printr'unu atacu atât de puternicu, în cât chiaru până să nu aibă timpul d'a da semnalele lovirii, ce combinase elu, fuse respinsu cu o perdere considerabilă și silitu de a se înapoia spre Ploesci. Vedându-și dar ast-felú proectele zădărnice până a nu avea timpul de a le îndeplini, își rechiámă trupele sele dela otarele Ungariei și se întorse descuragiatu cu totul, la Rômnic, unde își aședă cartierul generalu.

Dela începutul focului eú fusesem răvită la cósă printr'unu glonțu, care, atingându-mă la osu produse încetu încetu o esfoliațiune forte durerósă. Rana acesta mă puse pentru cât-va timpu în neputință d'a servi, de aceea părăsi Rômnicul și mă întorse la Bucuresci, unde chirurgul lui Vodă, singurul tăetoru de oșe de omu din principat, carele era în stare d'a deosebi unu osu de picioru dintr'unu ciocănelu de tobă, fu trimis de vre o doue ori la mine pentru a-mi grăbi vindecarea.

Nu voi mai întreprinde să deslușesc aici în ce chipu, după evenimente acestea mai mărunte, de care vă vorbi, fură scăpați de doue ori Coburg și Austriacii, prin activitatea fără esemplu a lui Suvarof, căci de doue ori erau să fie prăpădiți de către turci. Suvarof bătu cu desăvârșire pe turci, odată la

Focșani și alți doilea la Râmnic; acestea sunt fapte pe cari analele neuitate ale istoriei le-a scăpată din întuneric. Ast-felă, de mare era amețela turcilor la Râmnic, în cât, cu toate ca Djenaze, comandantele loră, ordonase să se impușce chiară soldații săi, cari ară fugi, dar totă tabăra otomană cădu în puterea inamicilor loră. Cursulă Dunărei se opri prin numărulă multoră care ce rămăseră într'însa și prin trupurile aceloră, cari cercară să trecă undele sele împlute de sânge.

În Bucuresci, totă lumea, dela mare până la mică, erau în consternațiune; cei mai mulți dintre curtisanii lui Mavrogheni îl părăsiră, până chiară și rudele lui cele mai de aproape și nepoții lui. Unele dintre persoanele însemnate ale țerei părăsisiă capitala, înainte de plecarea principelui și pe când principele eșia din orașă pe o portă spre a merge în Turcia, boerii săi eșiau pe alta pentru a complimenta pe nemți, cari, după bătălia dela Râmnică, porniseră îndată spre Bucuresci.

Cât despre mine, fără a căuta să mă laudă de credința mea și cu toate că aș fi putută găsi causă pentru a rămănea în Bucuresci, căci rana mea mă silea a schiopăta în suita principelui, făcuă neroșia de a merge după dănsulă. Temerea mea cea mai mare era, că 'lă vedeamă cufundatū într'o desevărsită întristăciune de a părăsi suveranitatea a cărei căpătare 'lă costase atât de multă; dar mă vedău cu mulțămire înșelatū asupra acestui punctū. Cu toate că atâtea resbele, pierdute unulă după altulă, dedeseră gânduriloră sele o colóre pré întunecă, călătoria păru a-i schimba gândurile și a-i rechiama veselia: «Cine s'a pusă vre-o dată pe ună tronă, îmi dise elă, și a putută sta pe dănsulă în liniște? Cine a alergatū ca mine după favórea vre unui Sultan, fără să aibă a se teme de pierderea capuluiă său? Vie dar mórtea, când va pofți; destulă amă trăitū, decă amă fostă principe».

Acéstă dispozițiune de spiritū se schimbă însă, când sosirămă pe malurile Dunărei. Vădendū acestū mărețū fluviū, pe care 'lă trecuse, cu câți-va ani mai înainte, pentru a merge să ia în stăpânire demnitatea cea mai înaltă la care elă putea să aspire, și pe care se gătea să 'lă trecă acumă înapoi, fugarū și despoiatū de totă mărirea, Mavrogheni, cu toate că fusese principe, se opri spre a'și arunca ochii în urmă, cu mahnire, și nefindū în stare să se smulgă de odată dela totū ce fusese obiectulă ambițiunei vieței sele întregi, elă refusă d'a merge mai înainte, până nu se va încredința de-a intratū în adevărū Coburg în capitala sa. Dar șcirile rele aū aripă; elă află îndată, că inemicii nu numai aū intratū în Bucuresci, dar chiară că nobilii 'i aū primitū cu brațele deschise; și ast-felă, dăcendū adio pentru tot-déuna principatuluiă său, elă intră în barca care'lă aștepta.

Binele câte odată se nasce din rău. Perdendū bătăia dela Râmnic, Djenaze perdu și demnitatea de mare-visoră; dar, fiind-că elă chiară de acumă purta numele de mortă, Sultanul Selim, cređu, se vede, că póte să'ı lase viața. Însă neisbutirea locotenentuluiă său și a celor-l-alți generali ai săi îlă desgustaseră de resbelū, și elă alese, pentru a înlocui pe Djenaze, pe vechiulă nostru Căpitanpașa, Hasan, ale căruia sentimente pacifice conveneauă mai bine dispozițiunilor celor nouă ale suveranuluiă. Cumă se orândui, noulă visiră se duse la cuartierulă generală, la Șumla; și Mavrogheni recăștigandū nițelū curagiū și speranță după aflarea acestei noutăți, se duse de grabă să'lă întâlnească.

Stoiculă celă mai nesimțitor, n'ar fi privitū pe aceste două personaje fără a simte óre-care plăcere, cândū 'și frecaū barbele unulă de altulă îmbrățișandū-se, pe când ei se cunosceauă așia de bine între ei. Se dice, că la cea întă a lor să-

rutare, emoțiunea ce simțiră amândoi fu așa de mare, încât pleopele lor de aramă vărsară chiar lacrimi de bucurie. În faptă, vizirul și principele erau cu totul unul pentru altul. Lui Hasan i se părea, că ajutorul lui Mavrogheni i ar chezașui ceva succese diplomatice, și lui Mavrogheni îi părea reazimul lui Hasan mai necesar decât existența; dar vai! bucuria celui din urmă fu scurtă. Întocmai ca Moisi, Hasan era destinat a privi numai de departe obiectul tuturor dorințelor sale, ținta tuturor bucuriilor sale: pacea cea de multă căutăată, și pe care în sfârșit abia o vedea licărind în depărtare, sorta poruncise ca el să nu guste din închierea ei. După o iarnă întregă petrecută în negociațiuni spinose și ostenitoare, numai un armistițiu se încuviințase, și la 20 Martie 1790, Gazi-Hasan, după o zăcere care nu ținu decât câteva-va ore, termină lunga și strălucita sa carieră. Unii inculpaș pe inamicii săi de a-i fi scurtată șilele, dar era de nouă-șeci de ani când muri.

N'a mai rămasă acumă lui Hasan decât memoria; dar ea va trăi înconjurată de splendore, câtă timpă va ține imperiul turcesc. Un șingur ș norș, ce ar întuneca șorele la apusul șeu, n'ar putea face să se uite atâtea ore în timpul cărora el a aruncat ș pãrae de lumină. Fusesem ș marșor, în tinereșea mea, la expedișunea din Morea; mai târșiu 'lă am ș urmat ș în Egipt, și destinata sa esercitase asupra alei mele aceeaș influinșă depãrtată, dar neșnteruptă, ce eserciteză asupra naturei șntregi marea fáclie a lumei. Precumă am vęduț ș pompa amedișilei șele, vęduș și rașele din urmă ale apusului șeu; și nu numai că în timpul vieșei lui Hasan, șorta mea a ștatut ș legată șndirect ș de-a lui, dar șncă și după mörtei șorta mea se află șnfășurată în negrul șntunecimei ce acoperi imperiul Otoman.

Șntimplarea acęsta ridică curagiul partidei, care voia resbelul. Un șimplu agă dela Rușciuc fu numit ș ca șuccessor al lui, numai din pricină, că, cu cășș-va ani mai șnainte, acel ș turburător ș musulman ș insultase pe principele Repnin(1), carele trecea, ca vestitor de pace, prin orașul ș ce șuverna el. Mânia personală fu primită ca o chezașuire despre șciinșa militară. N'am ș trebuișă să adaogă că cu câtă mai mult ș Hasan s'a arętat ș amic ș al lui Mavrogheni, cu atit ș șuccessorul lui se creșu dator de a-i deveni cel mai neșmpăcat ș inamic; dar Mavrogheni mai avea șncă un ș inamic ș secret, de carele nu se teme ș nici de cum, și era cu multă mai periculos ș decât ș toș aceia a cărora dușmanie se declarase: acel ș inamic ș era ș chiar el ș însuș.

Acest ș inamic ș ș inspirase, pușin ș pușin, o ură șnvechită în contra nepotului șeu Ștefan, dragomanul ș arsenalului; și acęsta fără cuvșnt, căci Ștefan ș era unul din șmenii aceia ciudașș, car ș prefer ș un ș post ș modest ș cu care șăș ș potă crea prin muncă o existinșă liniștită și dulce, ręșplata unei oneste și modeste industrie, iar nu posturi mult ș mai șnalte, car ș sunt și cu multă mai șguduitoare și nesigure, unde ambișunea este legănată pe genuchii pericolului. — Ștefan, pentru a priveșhia mai bine cursul și a preveni șconșinșele intrigilor, ce se urzeau șmpotriva unchiului șeu, s'a abștinut ș tot ș-de-una, cu o neașdită ștaruișă, d'a se amesteca el ș însu-ș în intrige, și nu'ș ș slabise ș puterile în ștrigări șeșerte, nici nu iușise șnreutășșirea șnemicilor șei prin lupte nefolositoare.

O conduită atăt de diferită de a sa, urma să pară de bãnuit acęșui unchi ș

(1) Principele Nicolae Repnin, șmbasador Ruș ș la Constantinopol, și apoi șeneral ș în eștirile Rusiei, care luă mai multe biruișe în contra Turcilor.

ne cu minte; și omul care se mulțămise de a se ține de datoria postului său, care văduse pe Gazi-Hasan înlocuit în comanda marinei prin Hasan de la Creta, și pe acesta înlocuit prin Husseim Georgianul, carele sub favoritul sultanului ca și sub acela căruia i-se închina poporul, nici odată nu s'a schimbat din credința sa către cei mai mari ai lui, nici din devotamentul său pentru cei de aproape lui, nu putu dobândi dela nesocotitul de unchiu al său decât o dușmănie înrădăcinată dreptu recompensă a tuturilor calităților sale celor bune și a serviciilor ce-î făcuse. În fine Mavrogeni se otări să întrebuițeze puțina stare și puținulă credită ce-î mai rămăseseră pentru ca se cumpere disgrația nepotului, său chiar și morțea lui, decă va fi trebuință.

Spăimântându-me de această otărire a lui, a căreia esecutare trebuia neapărată se aducă ruina principelui și a tuturilor celor de pe lângă dînsul, mă dusei să-l întâlnesc, și fără multe perifrasede îi pusei înainte toate consecințele cele rele ale acestui scopu nesocotit. — Dar amărită de necazuri, Mavrogeni ajunsese incapabile de a mai judeca cu sânge rece. Elu semăna cu un om care urcându o stâncă răpede cu ochii tot-dé-una ațintiți către virfă, merge cu pași țepeni și siguri, dar la coborișu vădendă prăpastia deschisă sub piciorle sale, î-î perde totu cumpetulu și se aruncă într'insa chiaru din frica ce are d'a cădea în întru. — Ofensat de îndrăsnela mea, dar incapabile d'a găsi cuvinte puternice în contra argumentelor mele, elu nu-mi răspunse la toate muștrările mele, decâtu prin ocări. «Nu sunt încungiuată decâtu de trădători», 'mi striga elu, spumegându de mânie; «ați luat cu toții parte la același complot; toți v'ați legat ca să-mi luați viața; toți v'ați deschis brațele, ca să-mi apucați rămășițele averei mele.»

Nu creșui de trebuință să caută a-î da răspunsuri la atâtea înculpări ne-meritate; mă mărgini a-î spune, că decă va persiste a lucra după plăcerea inamicilor săi, rēsturnându și pe acestu din urmă rezimū al casei sale, apoi amicii săi se voru vedea siliți a-și îngriji de siguranța lor, și-lu lăsa să se mai gândească la avisul ce-î dederă.

Nu-î fuse de nici unu folos. Elu continnă să intrigeze pentru isgonirea din funcțiune a nepotului său; și, fiind că ceea ce elu cerea cu atâtea rivnă, se întâmplase a fi de acord cu dorințele chiaru ale inamicilor săi celor mai înverșunați, elu ajunsese la ținta ce-și propusese. — Ștefan fu destituit, dar Mavrogeni avu mahnirea d'a vedea orânduit în locul lui pe Hangerliul, a căruia ură asupra lui Mavrogeni nu avea margini.

Ași fi putut, fără vre o muștrare de cuget, să mă despart de dēnsul în aceste momente, dar din două motive rămăsei încă cu elu: o rămășiță de dragoste îi mai păstram încă, cu toate nedreptățile lui și apoi nu 'mi venea să-mi dau demisiunea tocmai în momentul când tāmăduirea rănei mele imi permitea de a-mi relua serviciul.

Adevăratu este, că acelu serviciu se cunoscea că nu o să ție multu timp. Geniul păcei pe care 'lu văduserăm unu minutu întindendă aripele se deasupra consilieru Porței, își luase șborul de aci spre Nord și se oprise în Austria. Iosif II, autorul acestui resbelu, acelu Principe, care, prin chipul nesocotit cu care vruse să esecute scopurile se folositoare în sine-le, dar care în locu de a se sfirși după dorința lui, a aprinsu focul rebeliei în toate statele se, dela Dunăre până la riul Escaut, Iosif II murise. După ce a stinsu flăcările ce elu ațigase, desființand de o dată pe patul său de morțe toate reformele ce ocupaseră cu ostentela viața sa întregă, elu și-a dat suflotul, împovărat

de vederea atâtoror nenorociri publice și private, ce adăpară cu amărăciunii minulele din urmă ale unui om plin de mândrie și de simțire. Leopold, fratele și urmașul său, care cu părere de rău părăsise malurile pacinice ale râului Arno, căci nu se bucura d'ă se espune vijelielor, care bubuiaă atunci împrejurul tronului imperial, Leopold dedese trupelor Austriace deja nișce idei așa de diferite din ale trecutului, încâtă într'o vară întrégă, ele se mulțămira de a privi în liniște pe turci dela ună mală ală Dunărei până la cel-altă. Din nenorocire, Iusuf, pașă vidinului, care nu iubia odihna, luă liniștirea acésta a loră dreptă o dovadă de slăbiciune și își inchipui că puterile séle unite cu acelea ale lui Mavrogheni, ară fi îndestule spre a isgoni pre Austriaci din vecinătatea sa. Elă invită pe principele fără principatū să vie cu oștirea, ce-î mai remăsese, să se unescă împreună și acesta se duse lângă elă îndată.

La 14 August, Iusuf porunci divisiunei lui Mavrogheni să trecă Dunărea, avândă de gândă, ca după ce acelă despărțimént se va întări cu șanțuri lângă satulă Calafatulă, din dosulă căruia voia să se așede, să trecă apa puțină mai susă cu restulă armiei séle, ca să pue pe inamică între doue focuri. Dar inamiculă nepoliticosă, nu lăsă să se îndeplinescă acestă proectă, ci, înaintându nóptea fără a fi vădută, ne atacă la 26, în faptulă țilei, cu oștire multă mai multă decâtă a noastră. Adevêrulă este că, atacându-î dela spate, îi făcuă a crede ună momentă, că planulă nostru reușise și că Iusuf elă însuși î-ară fi atacându; dar acésta diversiune venea prea târziu spre a ne scăpa: inamicii erau deja în deplină posesiune a liniiloră noastre.

În mijloculă vărsărei de sânge ce urma după acésta, nu sciū de imă va fi iertatū de a vorbi despre sórta unei căldări, care, câtă de prostă obiectă se pare a fi și ea, a formată însă ună episodă însemnată în tabloulă generală. De ună timpă nepomenită, acésta sculă a bucătăriei fusese consolațiunea, reazimulă, punctulă de împreunare ală unei odale (regimentă) respectabile de ieniceri. Trupele acestei divisiuni o cărau după dânsela în fugele loră, cu tótă iuțela ce putea să permită forma, mărimea și greutatea sa, și căldarea făcea cu maiestate retragerea sa în mijloculă funcționariloră devotați serviciulă său, cari erau dela bucătarulă primară, Așci-bașa ală odalei, până la celă de pe urmă rândașă ală regimentulă. Ună despărțiméntă de husari de ai inamiculă o zări și otări să se facă stăpânū pe dânsa. Ienicerii a căroră era căldarea, otărira și ei, pe de altă parte, să apere până la mórte ună instrumentă ca acela, care de atâtea ori susținuse existența lor și restartornicise vigórea loră. Lupta fu lungă și sângerósă: când Austriacii biritoră duceauă căldarea în triumfă, când ienicerii, atacându-î ca nișce desperați, se puneau iarăși în posesiunea ei. În fine, d'abia când victima pasivă a acestei contestări înverșunate, târită într'o parte, târită într'alta, vădu că periră toți apărătorii săi cei musulmani, d'abia atunci trecu din mânele bine-credincioșiloră într'ale păgâniloră(1), fără să se aréte îngrijată de a șci cine voră fi aceia, cari voră împla de aci înainte larga sa capacitate și cine va fi însărcinată de a mai ațița foculă sub pântecela sale cele năprasnice.

Voi care dați tot-dé-una mai mare importanță cuvinteloră decât lucruriloră, veți întorce capulă cu disprețū dela o asemenea scenă și veți privi-o ca ună faptă de vitejie neburnescă! Aflăți dar, că organizarea fundamentală a ieniceriloră, face din căldarea ce servă la fertura din tóte țilele punctulă de împreunare ală regimentulă loră, face obiectulă a căruia pierdere împla, pe acelă

(1) Păgânii aci suntă creștini, iar bine credincioși sunt musulmani. Anastase e turc.

corp, ce n'a știut s'o apere, cu o pată neștersă și rușinosă și că indestul este, ca soldatul să aibă un obiect de care a cărui păstrare să fie pentru dânsul un punct de onoare, căci puțin ne pasă ca obiectul acela să fie un vas de aramă, s'eu un peticu de mătăasă împeștriat de mai multe fețe (ca stindardul), s'eu o aquilă, s'eu o căldare.

Divisiunea mea pătimise mai puțin de câtă tôte în bătaia acésta a noastră; mă întorsei dar la Calafat, ca să protegă reîmbărcarea celor-l-alte trupe, dar nu putui opri o scenă de o grozavă confușiune. Sute de nenorociți, neputându ajunge la barcele adunate pe riu, se aruncară în apă cu speranță d'a le ajunge și valurile Dunărei uciseră un număr mai mare de soldați de ai noștri, decât armele nemților. Barca plină de soldați fu cufundată în apă de către artilerie; o ghiulea sparse barca lui Mavrogheni chiar în minutul când el se coborise dintr'însa și d'ar să isbit-o cu o clipă mai înainte, principele s'ar să sfârșit d'ilele în Dunăre; dar nu era acésta mórtea ce i se destinase lui, ci alta.

Fiind-că rămăsesem pe urmă pe malul inamicului, cu o mână de arnăuți, mă așteptam să beau paharul muceniei, cu tôte că bătura acésta nu mi era de loc pe gust, când zării la câți-va pași o luntrică pitită în stuf, pe care n'o luase nimenea de acolo, neputându scote. O arătai la vre-o patru cinci d'între soldații mei cei mai vrednici; alergărăm degrabă la d'însa și aruncându-ne înainte, traserăm câtă putem, cu brațele în loc de vâsle către malul turcesc. Artileria inamică găsise în noi un semn ca să lovască, dar pentru norocul nostru iuțela cursului Dunărei ne împinse curind spre locul scăpării; și cu tôte că ghiulele șuieră pe lângă urechele noastre, nici una însă nu ne a atins de mórte. Mi-ai lăsat numai prin cărnuri vre-o două răni spre suvenire de dioa aceea, dar eu m'as fi lipsit bucuros și de acelea, cu tôte că, după cum dice Coranul, din rănile făcute de armele necredincioșilor ese un miros plăcut lui Mahomet; și cu atât mai multă, că turcii sunt atât de supuși voințelor providenței, în câtă nici nu obișnuiesc a târ după oștirile lor omeni de aceia, cari strică decretul cerului și cari se numesc chirurși.

Reușirăm ast-fel a trece Dunărea; ne stabilirăm cu șederea în apropierea Vidinului. Printr'o întâmplare cindată trecerea noastră în Turcia se făcea chiar în momentul când Hangerlin deșteptase în capitală vechea istorie a zarafului Petrarhe și de a da de față pe Mavrogheni, că s'ar fi îmbogățit din comorile ce perduse Sultanul din pricina morței silite și grabnice a acestui bancher. Asemenea loviri date principelui, una după alta, se păreau a face neapărată pierderea sa; fie-care silință ce făcea el pentru a se mai ridica nu servia decât pentru a răpedi căderea sa și mai mult și sorta pare că voia să 'l conducă din nenorocire în nenorocire, pentru a încovoia puțin câte puțin orgoliul său până la pământ, nevrându să-l doboră dintr'o singură lovitură.

În mijlocul silințelor nerodite ce făcea el pentru a conserva mândria sa cea neobicită, se vedea într'însul pe tôte d'ilele simptome de o pierdere de curaj crescându neîncetat. Începuse să credă el însuși la voia secretă a povăitorului supranatural cu care în timpii sei de fericire, îi plăcea să facă a crede pe lume, că are relațiune; chiar el se temea acum de acela povăitor; căci, în loc de a fi un geniu bun, acelu spirit familiar al său devenise o furie răsbunătoare, care-l nuncia dioa și noptea. — Cu ochii țintiți el se adresa din timp în timp către acea ființă închipuită, ca când ar fi vădat-o înainte-și, și i cerea să-și mai precurme persecutările, s'eu alte ori se apuca d'împreună cu acelu spirit să apere și să îndrepteze conduita și admini-

strația sa. Intr'una din zile, în mijlocul unui cercu numerosu, aromindu câte nițel, căci dela unu timpu încoce, somnul acesta îi amorția adesea simțirile și dedia o odină scurtă grijiloru ce'lă sfășia, 'lă vėđui mișcându-și buzele câte-va minute, ca și cându ar fi șoptitū ceva către persónă, și apoi sculându-se de o dată, totu corpulū sguduitū de convulsioni, deschidėndu nisce ochi turburați, și răcnindū cu o voce ca tunetul: «Ba tu minți, duhū necuratū! căci n'amū datū eū focū magasielorū celorū góle, ce se credea că sunt pline cu gráne; n'amū reclamatū eū léfa desertorilorū, cari nu părăsise nici odată stégulū suveranulū lorū; nici n'amū ingropatū eū în câmpū casa cu bani a oștirii, care după depeșile mele, o răpise o cėtă de ulani nemțesci; nici paharulū cu otravă nu 'l-amū datū.....».

Înghetăndu de oróre și de spaimă, îi pusei mâna pe buze și reușii a opri acestu isvorū desvelitorū de taïne; il trăsai din cameră afară și abia putui să domolescū rătăcirea mințitorū séle. «Selime» imi dișe elū atunci, «ora de pe urmă mi s'a apropiatū, ași fi nebunū de m'ăși flata că pociu s-'o depărtezu; spune-mi dar cu sinceritatea ta cea obicinuită, ce 'ți pare a fi mai cuviinciosū gloriei mele: să-mi sfărșescū eū singurū zilele, ca să nu lasū pe persecutori să triumfe după dorința ce aū, séu să așteptū cu liniște și curagiū lovitura fatală ce mi se pregătesce?»

— Stăpáne, îi respunsei, cu serioșitate, toți cunoscemū că unu rege, unu generalū, unu omū de Statū, potū fără nici o muștrare de cugetū, să jertfescă unei politice rele și nesocotite, unui necazu nebunescū, unui punctū de onóre amăgitorū, atâtea victime inocinți pe câtū arū găsi cu cale. Cunoșcemū iarăși că unu particularū póte sacrifica o parte din membrii corpulū séu pentru conservarea celor-l-alți. Dar, ori câtū de uricóșă arū deveni existința unui omū pentru elū însu-și și pentru cei-l-alți, nu vedemū nicăeri să ne dică, că 'i este ertatū de a alerga la sinucidere și acésta este cea mai grozavă din tóte crimele.....».

— «Nu-ți amū cerutū eū să-mi înșiri» strigă Mavrogheni «tóte teoriile și ideile creștinilorū și mahometanilorū; căci așia, luându-ne după acești din urmă, ei ne arū dișe póte că ora morței nóstre fiindu-ne scrisă pe frunte, nu este în mâna nóstră de a o grăbi. Eū te consultū pentru a sci care din aceste doue partite m'arū face să figurezū mai cu folosū în instorie? Amū vėđutū, că s'a datū laude la unii eroi din vechime, cari s'aū ucisū fără nici o trebuință; amū vėđutū iar, că s'aū cāntatū dintre cei moderni, cari s'aū supusū răbdăreii d'a viețui fără ca să mai conserve vre-o speranță câtū de mică și nu pré sciu care din aceștia insuflă lumei mai multă admirațiune».

— «Aceia cari trăescū, îi strigai fără indoială. Cei vii figuréză pretutindenea multū mai bine decâtū morții. Și apoi afară de acésta, este și obiceiulū pământulū ast-felū și este o datorie de a se conforma lui. S'arū bănuii că vre-o bółă mizerabilă și rușinóșă te a lipsitū de onórea ștrėngulū de mătasă și martorii aceștii fapte eroice s'arū pune la pedepsă póte ca nisce ucigași».

Mavrogheni pe ascunsū totū mai conserva óre-care dragoste pentru viață. Nu numai că otări să sufere viața și să n'o mai scurteze pe câtū îi rămăsese; dar, pentru a'și asigura mai bine și acésta rămășiță, elū otări a o feri de mâna lui Iusuf, care devenise acumū inemiculū séu.

Eū mă dispuneamū încă odată a'lū urma, căci nu mă puteamū otări de alū părăsi tocmai la nenorocire; dar, spre mirarea mea cea mai mare, în locū de a-mi fi recunoscătorū de devotamentulū meū, elū ilū privi ca o sarcină supără-tóre. «Amū vėđutū eū, imi dișe elū, că Iusuf te are de aprópe; sciu eū că

esci spionul lui, și adăogă că sigurul și cel din urmă serviciu ce ași fi trebuit să mai faci încă unui stăpân care a fost plin de bunătați și de indulgență pentru mine și căruia ar fi trebuit încă să-i mai dai ore-care supunere, este de-a mă depărta pentru tot-déuna dinaintea ochilor săi». Cât-va timp mă împotrivi; dar vădându, că în toate dăile îmi făcea muștrări noue, că n'amă plecată, lua și eu otărîrea de a-lă satisface. Bătaia dela Calafată fusese pentru mine ună câmpă de onore, și 'mă mărise reputațiunea mea militară; prin urmare eramă fără grijă despre destinul meu. Căutaă ună momentă, în care îmi păru că Mavrogheni se bucura de ore-care liniște de spirită și, intrându în camera sa, îi sărutaă mână și îi ceruă ordinele sële pentru capitală.

Se făcu galbenă auzîndă vorbele mele, și se uită la mine cu ună aeră așa de speriată, ca și când nici odinoră nu mă ar fi ordonată să mă ducă. «Stăpâne, îi dăsei, nu m'ai învinovățit în su-ți, chiară eri, dîcendă că m'amă împizmută a ședea lângă D-vóstră?» «Ah! strigă elă, trebuia tu să ascuți ună omă amărită de atâtea nenorociri grămădite pe capul sêu? Situațiunea mea nu-ți măi lasă nici o speranță, se vede, de ore-ce aă venită lucrurile până aci!» Și se preămbăla cu pași mari și cu ună aeră turburată. Apoi oprindu-se și cercându-se a se arăta măi liniștită îmi dăse: «Nu, nu se pôte; Sultanulă nu voiesce să mă pěrđă pe mine; elă scie bine cătă amă făcută eu pentru binele imperiului».

Mă încercaă să'i întărescă în minte ideea acésta mângăetóre și gândeamă că și-a măi luată puțină odihnă, când de odată sberă cu o sălbăticie măi mare ca tot-déuna. «E de prisosă să cercă a'ți ascunde aceea ce simt. O grózá întunecósă îmi apasă sufletulă; nisce fantasme de totă felulă șe țină după mine și iaă formele cele măi îngrozitóre de esme, de năluce împrejurulă pașilor mei. Chiar acuma iată două, trei, o cétă întrégă de aceste esme înfățișeză imaginațiunei mele prevestirile cele măi nenorocite».

— «Ei bine, dar printre atâtea duhură de ale întunereculă, îi zisei eu, nu se vede ore vre ună ingeră strălucitor, care să'ți arăte, că ducendu-mă eu în capitală voiă putea lucra pentru restabilirea posițiunei Domniei Tale? 'Ți este cunoscută vechia mea intimitate cu Spiridon, influința ce are acesta asupra tatălă sêu, legăturile acestă din urmă cu Hangerliulă, creditulă ce cest-l-altă are în Divană, bogățiile și ambițiunea lui Mavrocordat. Cunoscă cătă de multă a dorită acesta o domnie pentru fiulă sêu. Nu s'ar putea lua măsură cu dănsulă, în puterea cărora elă să'și întrebuișeze starea și creditulă ce are pentru a'ți scăpa viața și rangulă ce ocupă, sub condițiunea însă, ca să lași fiulă sêu, după încheerea păcei, toate drepturile ce ai măi putea să aibi asupra Valachiei?»

Acésta fu ca și cumă ași fi întinsă ună paiă ună omă care se înnecă; dar principele se agăță de elă cu mare zelă, și mă sili să pornescă, ca să aducă proectulă acesta la îndeplinire. Când îmi luaă adio dela dănsulă, îmi strînse mână între mânele sële, cară erau înmuiate într'o sudóre rece: «Selime, îmi dăse, Selime, tu care m'ai cunoscută din tinerețile tale, tu, care tot-déuna ai desprețuită bunătățile mele; tu, pe care nici odată nu te-amă perdută din ochii mei, nici chiară când te gândeai că te părăsisemă cu totulă, acordéză-mă și tu singura răsplată, care pôte sta în puterea ta; nu suferi să se atribue incapacităței mele aceea ce a fostă ună efectă ală ordinelor sôrtei. Când vei auză vre odată criticându conduita mea din timpulă Domniei, opune acelor învinovățiri tabloulă puținelor și slabelor mijlóce ce amă găsită; spune ce amă făcută acolo, și cu ce le-amă făcută. Când s'ar uni lumea întrégă să mă condamne, tu nu'ți uita pe vechiulă tőu amică, și aibi cutezanța d'a lua apărarea memoriei sële».

Mă simții atinsu ; eramu în punctulu de a renunța la călătoria mea, dar în ce-î aru fi pututu fi de folosu presința mea? Trăsei atunci incetișorî mâna mea din mânele séle și-î dîsei, că sper alu vedea triumfandû de toți inamicii séi.

— Fie pe voia lui D-deu, îmi dîse elû, cu unû tonû mai odinitu : plécă și să-ți dea D-deu norocire !»

Plecaî, dar nu fusei norocitû.

Mavrogheni se mntâ curîndû de lângă Vidin, dar nu se depărtă pré multû, ci âmbîlă cât-va timpû rătăcindû din satû în satû, fără să se fixeze nicăeri, ca și când î-arû fi fostu frică să nu 'lû urmărescă cine-va, însă nici o dată nu se depărtă de lângă otarele principatulu séu, întocmai ca fluturulû de nôpte ale căruia aripe s'au pârîlitû prin flacăra vre unei luminări și tot continuă a falfâi împrejurî, micșorândû cercânulû din ce în ce, până la minutulû otârîtû pentru sfârșitulû séu.

Minutulû acela sosi pentru Mavrogheni la Bela. Acolo vëdu sosindû de o dată înainte-î, nu o fantasmă plâsmuită de imaginațiunea sea, ci unû capigiû însarcinatû a-î aduce cununa muceniciei (căci după prejudecățile musulmanilorû, favórea ștréngulû de mătasă trimisû din partea Sultanulu, asigură pe lumea cea-l-altă tóte resplátirile muceniciei). Elû păstrase pentru scăparea sea cea mai din urmă, unû mijlocû iscusitû, în puterea căruia avea tótă credința. Elû dîse trimisulû din partea Sultanulu : «De multû timpû recunoscusemû eû într'ascunsû, cu câtû este islamismulû mai adevărată credință decâtû tóte cele-l-alte ; singura mea dorință ar fi să îmbrățișezû în publicû această sfință religiune și să mă prenumărû și eû între cei bine credincioși».

La aceste cuvinte principele scóse din sinulû séu unû micû coranû pe care 'l purta asupra sa cu scopulû acesta, 'l sărută cu cuvioșie și ceru să-și facă profesiunea sa de credință. O asemenea cerere nu se putea refusa.

Capigiulû îi lăsă totû timpulû trebuinciosû pentru a-și face rugăciunile, îngenunchierile și spălările după religiunea sea cea nouă și tocmai după ce își termină tótă ceremonia îi mărturisî satisfăcțiunea sa de a putea trâmite la cererî unû bine credinciosû adevăratû.

Ce mai putea face Mavrogheni atunci? Nu se afla de loc acolo la îndemână unû poporû fanaticû tot-dé-una gata de a lua sub protecțiunea sa pe neofitulû acela, a cărei etate ténără ar fi pututu da nascere unei compătimirî publice în favórea sa ; păcátosulû cu përlû albû nu avea dinaintea sa decâtû unû esecutorû cu sânge rece, carele nu se gândea la nimicû altû decâtû, a se achita de misiunea sa. Vëdëndû dar că orî-ce meșteșugire devenise netrebuinciosă, principele se armă în sfârșitû cu rezoluțiunea de a se supune destinulu séu. Nu se putu opri însă de a striga îngenunchiândû : «Aș fi meritatû o altă resplátire, celû puținû dela suveranulû meû. Măcarû să mai găsescă în totû imperiulû séu celû întinsû, unû singurû grecû, care să-î fie mai credinciosû decâtû mine!» După cuvintele acestea își goli capulû și lăsă să-î petrecă ștréngulû celû fatalû și cu chipulû acesta se rupse existența lui Mavrogheni.

(Românul din 1861 Ianuariu),

ANEXE LA PAG. 18

Unŭ strenepotŭ alŭ lui N. P. Mavrogheni, actualmente consulŭ generalŭ alŭ Turciei la Marsilia, publică o lucrare cu titlu : «*Les Mavroyéni*», la Firmin Didot din Paris. I-am comunicatŭ, la cerere, cŭlă după cŭlă, lucrarea mea și d-sa mi-a trămisŭ până acumŭ (Februar 1892) vre-o 5 corecturi pe colŭne după lucrarea sa. Estragemŭ aci, cele ce scrie despre originea lui N. P. Mavrogheni. Este multă *fantasie* în acestă parte a lucrărei d-lui Consulŭ generalŭ, darŭ nu mă îndoescŭ, că ea va fi citită cu profitŭ de istorici și că va servi la discernerea adevărului.

«... Voilà, en un mot, ce qu'est Paros, après tantôt soixante et dix ans de régénérescence.

C'est donc encore dans son passé qu'il faut rechercher les véritables éléments qui constituent la plus solide gloire de Paros.

Le dernier des hommes remarquables qu'elle ait produit est incontestablement Nicolas Mavroyéni, auquel les Pariens, entre parenthèses, auraient dû conserver un plus fidèle souvenir, une plus constante gratitude.

Les avis sont partagés au sujet de l'origine de cette famille. On pense communément qu'elle se rattache à celle du fameux conquérant vénitien, François Morosini, qui s'immortalisa par l'asservissement du Péloponnèse à sa patrie et en reçut, comme marque de reconnaissance, le titre de «Péloponnésien».

Ceux qui partagent cette croyance, se basent sur une similitude de nom, admissible par le séjour prolongé des Morosini dans le Levant et surtout en Eubée; sur la figuration du lion de Saint-Marc au pied du blason des Mavroyéni, sur les traditions orales conservées par ces derniers à cet égard, et enfin sur le témoignage de plusieurs historiens et généalogistes, comme Félix Sales, C. M. Couma, M. Persiani, Thomas Hope, etc.

En ce qui concerne les traditions existant dans la famille encore maintenant, nous renvoyons le lecteur à ce que nous disons au sujet de la perte des papiers du prince Pierre, dans la biographie que nous consacrons à ce personnage.

L'affinité des Mavroyéni avec les Morosini par la ressemblance orthographique et vocale des noms est trop bien expliquée dans les ouvrages de F. Sales, archéologue-paléographe de Vienne, en Autriche, pour que nous cherchions, ici, à ajouter quoique ce soit à l'interprétation de ce savant.

Quant au séjour des Morosini dans le Levant, les événements qui les y amenèrent ne sont pas d'une date fort reculée et sont, par cela même, faciles à raconter; c'est la simple histoire de la conquête vénitienne en Orient et principalement sur le sol des anciens Grecs, occupé et stérilisé durant des siècles par la domination inintelligente des Ottomans.

François Morosini, qui personnifie cette conquête, fut le plus illustre des membres de cette famille renommée et un des plus grands capitaines qu'ait eu la République de Venise. Né en 1618, il ne tint pendant de longues années qu'une place secondaire dans les fastes de son pays. Le véritable point de départ de sa glorieuse fortune ne commence guère que vers 1685, pour se maintenir jusqu'à sa mort.

Débarqué en Morée au mois de juin 1685 avec une armée de huit mille

hommes, effectif alors respectable contre une nation qui s'acheminait déjà vers la décadence, François Morosini acheva la prise de possession de la Chersonèse moraité par la bataille de Patras, le 23 juillet 1687. En décembre, une fois Athènes prise et abandonnée comme d'aucune utilité stratégique, restait encore Négrepont.

Bien que le doge Justiniani vint à décéder sur ces entrefaites et que le conseil des Dix l'élut à sa place, le 3 avril 1688, Morosini ne s'en rendit pas moins le 9 du même mois à Paros pour y organiser cette expédition. Les préparatifs achevés, il parut le 23 juillet devant Négrepont et la bloqua sans effet jusqu'au 21 octobre. Alors, il dut lever le siège, tellement ses troupes avaient été diminuées par des combats partiels; et très-fatigué lui même, il tomba malade et fut obligé de revenir à Venise en 1689.

Cependant, la guerre continuant toujours en Orient, on crut que la présence du doge y était nécessaire. On le nomma généralissime pour la quatrième fois, quoique âgé de soixante et quinze ans. Il partit donc en 1693. Arrivé à l'armée, il mit plusieurs fois en déroute la flotte turque et prit Malvoisie, ce qui assura la conquête définitive de la Morée. Enfin, accablé d'infirmités, il tomba malade et s'éteignit à Napoli de Romanie, le 6 janvier 1694, universellement regretté. La correspondance d'Anne Akerhjelm, dame de compagnie de la comtesse Kœnigsmark, témoin oculaire, nous montre que c'est dans l'île d'Eubée que le chef vénitien dépensa le plus de temps, d'efforts et de talents. Son corps fut rapporté à Venise, où le sénat lui fit élever un monument avec cette inscription :

FRANCISCO-MAVROCENO-PELOPONNESIACO

SENATVS

ANNO MDCVIC.

Bien que les dépouilles mortelles du doge aient été ramenées dans sa patrie, nous avons tout lieu de croire qu'un ou plusieurs des siens, de ses propres enfants peut-être, demeurèrent en Eubée après sa mort et y formèrent souche, à l'imitation de celui de ses parents qui, nommé duc Crète, succomba dans cette île au commencement du dix-septième siècle, comme l'indique cette épitaphe que nous devons à l'obligeance de l'archevêque orthodoxe de Candie :

D. M.

DONATO MAVROGETO CRETAE DVCI.

OMNI VIRTVM GENERE ADMIRA

TIONEM EXCVLTISSIMO.

MVLTIS EIV. AD COMMUNE BONVM

GESTIS CELEBERIMO.

ANO. SAL. MDCNIX.

ANGELO CRADONIC COSIL ET

THOMA CYRINOPROCSIL.

C'est de cette manière, c'est-à-dire par des Morosini restés dans le Péloponnèse, que les Mavroyéni se rattacheront au doge François.

«Les Mavroyéni, dit C. M. Couma, sont originaires du Péloponnèse. Ils sont

ainsi qu'eux-mêmes l'affirment, une branche des Morosini, qui ont commandé avec gloire sur Venise, et que des ouvrages latins nomment Mauroceno» (1).

M. Persiani est aussi explicite dans son *Tableau Synoptique* publié à Bucharest en 1789. Il affirme que cette descendance est incontestable, mais la citation que nous en ferions serait beaucoup trop longue; et nous préférons y renvoyer le lecteur.

Pourtant, si nous nous en référons aux autres versions publiées à ce sujet, leur origine serait beaucoup plus ancienne et remonterait au Bas-Empire, à une de ces familles chassées de Constantinople par Mahomet II. Cette filiation est indiquée par Pouqueville et a été copiée textuellement dans les œuvres de l'auteur du *Voyage en Grèce*, par tous les écrivains que la guerre de l'indépendance hellène poussa à prendre la plume en faveur d'un peuple esclave.

«Les Mavroyéni, écrit Pouqueville, sont issus d'une de ces maisons primitives qui conservèrent, après la prise de Constantinople, quelques lambeaux de leur illustration passée. Leurs aïeux possédèrent longtemps des fiefs dans l'île d'Eubée; et un de leurs ancêtres, après avoir perdu la ville de Carystos, passa au service de la Porte (2).

Outre cette diversité d'opinions qui, cependant, tendent à nous confirmer l'existence de la parenté qui unit les Mavroyéni aux Morosini, nous ajouterons que telle était la conviction du prince Nicolas Mavroyéni lui-même, qui, pour indiquer plus clairement son origine, signait tous les actes officiels de son gouvernement du nom de «Mauroceno». (? ?)

D'un autre côté, voulant élucider ce point, comme aussi reproduire ici, avec la plus scrupuleuse exactitude et avec toute l'authenticité voulue, les armes de la famille Mavroyéni, nous nous sommes adressés à des personnes dont la compétence, en la matière, est indiscutable et reconnue par les archivistes paléographes les plus autorisés de France et de l'étranger. Ces personnes sont: M. Louis Blancard, archiviste en chef du département des Bouches-du-Rhône, et M. de Grasset, dont les connaissances dans l'art héraldique ne le cèdent en rien à celles du savant directeur des archives de Marseille.

Consulté par nous sur le point de savoir son opinion sur la parenté des Mavroyéni avec la famille du doge Morosini, de Venise, M. L. Blancard, sur les attestations que nous lui avons fournies et après avoir pris l'avis de plusieurs de ses collègues et confrères, a exprimé un avis absolument favorable. En outre, M. L. Blancard, ayant bien voulu nous adresser à M. de Grasset pour l'examen du blason des Mavroyéni, nous avons présenté à ce savant une estampe de 1790. Au-dessous de cette estampe, grossièrement lithographiée, on lisait ces vers :

„Πάλιν ἐκτρέφειν ἤδη σὲ τίσε κέραξ ὄχ' ἄριστε,

ἤγεμόνων δακίης κοίρανε Νικόλαε.

„Ἐκκεκῆς ἀρετῆς: βροτὸν πάνθ', ὡς περ ὄπλοισι,

Γερμανοῦς ἤδη τῇ κυρίου χάριτι.

„Ἐἰς ἐτέων ἀμείλιε: θεὸς σῶσειν ἐλίξεις,

πῶλλας ἐνώκω εἰς τέλος ἰδρυμένον.

(1) „Οἱ Μαυρογέναι ἦσαν Πελοποννήσιοι. Τὸ γένος των, καθὼς βεβαιόουσιν οἱ αὐτοί, εἶνα κληῖδος τῶν εἰς τὴν Βενετίαν ἐνδόξως ἡγεμονουσάντων Μοροσινίων, οἱ ἕποιο: εἰς λατινικά συγγράμματα ὀνομάζονται Μαυρογέναι.“ — *Histoires des actions humaines* [Ἱστορίαι τῶν Ἀνθρωπίνων πράξεων]; O. M. Couma. Vienne, 1812, t. I, p. 388.

(2) *Histoire de la Régénération de la Grèce*; F.-C.-H.-L. Pouqueville. Paris, 1826, t. IV, p. 216. — *Les Iles de la Grèce*; L. Lacroix. Paris, 1853, p. 425. *Excursions en Roumélie et en Morée*; Dora d'Istria. Paris, 1863, t. II, p. 230.

«Le corbeau [symbole de la Valachie] a nourri Élie [le Prophète]; à toi Nicolas, le meilleur des princes et le souverain de la Dacie, il t'honorera et servira d'emblème

«Tu vaincs tout mortel par tes vertus, comme tes armes ont vaincu les Allemands par la grâce de Dieu.

«Sois persuadé que Dieu te conservera de nombreuses années sur le trône».

M. de Grasset, après une étude attentive de cette estampe, a eu la complaisance de blasonner et d'expliquer, comme suit, les armes de Mavroyéni dont nous offrons la reproductin et qui sont les seules véritables dont cette famille puisse faire usage.(?)

«Armes. — D'argent au corbeau de sable la tête contournée à dextre tenant en son bec un rencontre d'or, sommé d'une croix de sable, accosté à senestre d'un soleil à seize rais d'or, et posé sur tertre de sinople. L'écu bordé d'une guirlande de laurier de sinople orlée et liée d'or, environné d'un cartouche d'azur à lambrequins d'or et d'argent, posé sur une épée d'argent et un sceptre d'or en sautoir, supporté par deux bustes de héros, têtes et bras de carnation revêtus de tuniques de sinople sonnans des trompettes d'or, et soutenu par une tête de génie de carnation ailée d'or posant sur un lion ailé au repos aussi d'or. Le tout posé sur un manteau de gueules fourré d'hermine surmonté d'une couronne princière d'or formée de gueules».

C. M. Couma, M. Persiani, Pouqueville et autres se complètent mutuellement et nous donnent, pensons-nous, la clef de l'énigme non résolue, jusqu'à présent, sur l'origine des Mavroyéni.

Après la mort de François Morosini, la possession de l'Eubée, dont il avait assuré la conquête ainsi que celle de la Morée tout entière, fut confirmée aux Vénitiens par la traité de Carlowitz, le 26 janvier 1699. Mais la République italienne, malgré son habileté politique consommée et peu scrupuleuse, ne sut point conserver cet accroissement de territoire et se laissa reprendre par les Turcs, en 1715, ce qu'elle leur avait enlevé par la force de ses armes et la stratégie de son défunt généralissime. L'armée ottomane, commandée par le sultan Ahmed III et le grand vizir Damad-Ali-Pacha, débuta au mois de mai par la prise de l'île de Tinos dans l'Archipel. Elle entra ensuite dans la péninsule; Corinthe, Napoli de Romanie, Egine, Coron, Navarin, Modon, le Château de Morée, ouvrirent leurs portes. L'île de Cérigo, et, dans l'île de Candie, la Sude et Spinalunga tombèrent tour à tour. A la fin de novembre 1715, les Vénitiens ne possédaient plus rien dans la mer Ionienne, ni dans la Morée; les Maniotes retirés dans leurs montagnes, continuèrent à défendre leur indépendance, les armes à la main. La Grèce était redevenue ce qu'elle était au seizième siècle.

Or c'est probablement à l'issue des péripéties de cette lutte si meurtrière et si désastreuse pour Venise que nous pourrions faire remonter, — en nous autorisant de la version de Pouqueville, — la dépossession de la ville de Carystos au détriment des Mavroyéni, et leur retraite dans l'archipel de la Grèce, comme nous l'indiquerons plus bas d'après C. M. Couma. L'abandon de ce domaine dut leur être très sensible, car l'Eubée, à laquelle les Vénitiens donnèrent le nom de Négrepont, était renommée dès la plus haute antiquité pour sa richesse végétative(1). On citait son doux climat et on parlait de ses oliviers, de ses vi-

1) Les Vénitiens transformaient volontiers la plupart des appellations locales; c'est ainsi que le sief propre des Mavroyéni, Caristos, devint *Castel-Rosso*, à cause de la teinte des pierres dont il était bâti.

gnes, de ses céréales et de ses pâturages comme des meilleurs de la Grèce (1). La parenté qui existait entre les Mavroyéni et les Morosini fut peut-être le motif de la fuite de ceux-ci dans les Cyclades. Les Turcs, vainqueurs et intraitables comme on les connaissait, n'auraient certainement pas manqué de faire retomber leur courroux sur les vaincus et principalement sur la famille de l'illustre chef vénitien qui, tant de fois, leur avait livré les plus cruels combats. Pour éviter la vengeance des Ottomans, les Mavroyéni prirent la fuite. C. M. Couma, que nous citerons encore, écrit à ce propos :

« Il est incontestable que quand les Turcs conquièrent le Péloponnèse, en 1715, deux Mavroyéni, Pierre et Étienne, réunirent leur fortune mobilière et se transportèrent dans l'île de Paros où ils achetèrent des propriétés. Ils étaient très riches, car Pierre fit reconstruire à ses frais l'église de cette île, vouée à la Vierge-aux-Cent-Portes, ainsi que l'indique une inscription conservée jusqu'à ce jour. Quant à Étienne, il se rendit ensuite à Constantinople et parvint, grâce à son instruction, à la dignité d'interprète de la marine. Lorsqu'il mourut, en 1766, le prédicateur Cornélius (2) prononça son oraison funèbre, dans laquelle il exalta ses vertus ainsi que son amour de la science, qui le détermina à fonder une école grecque à Paros eu y adjoignant un maître, envoyé par lui de Constantinople. Pierre étant resté à Paros, y donna le jour à deux fils : Démétrius et Nicolas (3). »

A partir de cette époque, il est possible de suivre, pour ainsi dire pas à pas, l'histoire des Mavroyéni, grâce à des papiers du temps découverts tout dernièrement et que nous avons réunis et compulsés.

Pierre et Étienne ne vinrent pas seuls chercher un refuge dans les Cyclades, ils furent accompagnés ou suivis dans cette circonstance de leur père Démétrius, de leur mère, Maroussaki, de leur autre frère, Nicolas, et de leur sœur, Granétaki (4).

La fortune des Mavroyéni qui, d'après Couma, était considérable et leur permit d'acquérir des propriétés dans toutes les parties des Cyclades, les mit vite en évidence et chacun brigua leur alliance. Un contrat de vente, daté du 1-er janvier 1725, que nous reproduisons en regard, nous informe qu'à cette date, Maroussaki (5) était décédée, que Granétaki avait épousé un notable du pays, était décédée, et que Nicolas Mavroyéni, oncle de notre héros, propriétaire au village de Képhalo-Marmara, était consul d'une nation étrangère.

Etienne, que Couma nous montre revenu de ses terreurs, après avoir d'a-

(1) *La Grèce ou description topographique de la Livadie, de la Morée et de l'Archipel*, G. B. Depping. Paris, 1823, t. II, p. 112. — *Les Îles de la Grèce*; L. Lacroix. Paris, 1853, p. 410. — *Lettres sur la Grèce, l'Hellespont et Constantinople*; A. L. Castellan. Paris, 1811, p. 21.

(2) Cornélius, natif de Zanthé, fut un des nombreux élèves de Bulgaris de Corfou. Nommé prédicateur de la Grande-Eglise de Constantinople, il prononça plusieurs éloges et oraisons funèbres, publiés à Venise, en deux volumes, en 1788. Il mourut dans la ville qui avait été son berceau, vers la fin du dix-huitième siècle.

(3) Ἱστορία τῶν Ἀπορωπιῶν Παράξενω; C. M. Couma, t. X, p. 389.

(4) Ce nom de Granétaki est très répandu aux Cyclades. Il est dérivé, croit-on, du mot français *grenade* (en grec ρωδά) auquel on a ajouté la terminaison du diminutif *aki* que nous retrouverons dans une foule de noms contenus dans cet ouvrage. Granétaki signifie donc *petite grenade*.

(5) Maroussaki est un des diminutifs, fort nombreux, de Marie.

bord fui l'invasion turque avec les siens dans un lieu moins en évidence que l'Eu-bée, ne resta que peu de temps à Paros et passa, selon l'expression de Pouqueville, au service de la Porte. Cette dernière le choisit comme interprète de sa marine jusqu'en 1766, moment de sa mort, saisi par Cornélius pour nous exposer, dans un long discours, les qualités éminentes qui firent regretter sa mémoire. Malheureusement, ce n'est qu'incidemment que cete clésiastique mentionne sa femme et pas du tout ses enfants, s'il en eut. Etienne fut un homme d'une vertu exemplaire, prodigue de ses richesses, et d'un patriotisme éclairé. Il fonda, comme nous venons de le constater, une école grecque à Paros, sa patrie d'adoption, et y envoya de Constantinople un maître dont il paya les honoraires.

Pierre, auquel l'église de la Vierge-aux-Cent-Portes dut sa reconstruction, s'installa à Parikia ou plus exactement à Képhalo-Marmara où habitait également son frère Nicolas. Cet endroit était alors le centre le plus important de l'île de Paros à cause de sa proximité avec la forteresse vénitienne de Saint-Antoine, que le prince Vénieri défendit avec la plus grande intrepidité contre Barberousse, qu'il ne rendit que par famine, et dont on voit encore les débris, sur une haute colline, à côté de ceux du couvent du même nom. Le voisinage du port de Trio y provoquait aussi un certain mouvement de transit. Actuellement, Képhalo-Marmara n'est plus qu'un chétif petit village de la commune Marpissa qui, avec les deux hameaux de Dragoula et de Tzipido, porte la dénomination de *Villages inférieurs* [τὰ κάτω χωριά]. On y montre aujourd'hui les ruines des vastes édifices, témoins d'une certaine prospérité lointaine, ainsi que celles d'une construction plus modeste appelée par les paysans *Maison de Mavroyéni*.

Ce fut dans cette maison que Pierre Mavroyény et Kira Prégoulina (1) donnèrent le jour à plusieurs enfants : Démétrius (2), Irène, Cendilo et Nicolas, le futur hospodar de Valachie.

Nicolas, fils cadet de Pierre Mavroyéni, naquit donc à Marmara de Paros, jadis Port-Képhalo, et non à Mycône, ainsi que plusieurs auteurs l'ont avancé sans examen, parce que, sans doute, ils avaient connaissance que Pierre Mavroyéni, qui jouissait d'une très grande richesse et était vice-consul d'Autriche dans les Cyclades, possédait également une résidence à Mycône :

— Le « Musée de la Société historique et ethnologique de la Grèce », à Athènes, possède, en effet, en fauteuil, style Louis XIII, ayant appartenu à cette maison et au-dessus duquel on lit cette mention :

346. — ΕΔΡΑΝΟΝ ΑΝΗΚΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΝ ΜΥΚΟΝΩ ΟΙΚΙΑΝ ΤΟΥ ΠΙΕΤΡΟΥ ΜΑΥΡΟΓΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1735.—ΔΩΡΙΤΗΣ Α. ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΣ.

C'est-à-dire :

346. — *Ce fauteuil provient de la Maison de Pierre Mavroyéni à Mycône en 1735. — Offert par A. Méletopoulo (3).*

(1) C'est là évidemment un surnom comme on en donne tant en Grèce, mais dont la signification nous échappe. Nous le reproduisons tel que nous le trouvons dans le *Voyage au Levant* de C. S. Sonnini, t. I, p. 150.

(2) V. la biog. de D. Mavroyéni, gouverneur de Mycône.

(3) Le Musée de la Société historique et ethnologique de la Grèce [Μουσείον τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος], qui possède le fauteuil de Pierre Mavroyéni, est situé à l'École Polytechnique à Athènes. Son Catalogue, non encore publié, porte cette remarque :
 „346. — Ἡ ἔδρανον ἐκ ξύλου κεχωρηματισμένου ἐροῦροῦ μετὰ χρυσαῶν ποικιλιμάτων καὶ ὑφάσματος δα-

La distance qui sépare les deux îles de Paros et de Mycône est insignifiante, et Pierre Mavroyéni se rendait alternativement de l'une dans l'autre, selon les cas, et aussi parce que ses fonctions de vice-consul d'Autriche devaient nécessiter sa présence à Mycône comme à Paros et dans les îles circonvoisines à des intervalles inégaux.

Il est difficile de déterminer avec précision la date de la naissance de son fils, Nicolas Mavroyéni, faute de documents certains, mais on peut la croire voisine de l'an 1735, et plutôt antérieure que postérieure à cette époque.

Ses parents lui donnèrent au baptême le prénom de Nicolas, qui était celui de son oncle, et celui d'un saint dont la réputation est considérable en Orient, surtout chez les marins, qui en ont fait leur patron et se plaisent à environner sa mémoire d'une foule de légendes, dans lesquelles il est toujours questions de sauvetage en mer (1). Était-ce une prédestination de son existence à venir? — C'est bien possible. Quoi qu'il en soit, on raconte que, dans cette circonstance, un prêtre de Santorin, aux paroles duquel on croyait comme à autant de prédic-

μάσκου έρωθροδ, καλόπκοντος τέσσαρα προγενέστερα, ών τὸ παλαιότερον χρυσούφαντον, ἐκ τῆς ἐν Μυκόνῃ ἀριστοκρατικῆς οἰκίας τοῦ Πέτρου Μαυρογιένου κτισθείσης τῷ 1735." [346. — Fautueil de bois couleur acajou, avec filets dorés et étoffe recouvrait quatre fauteuils, dont le plus ancien était tissé d'or, provenant de l'aristocratique maison de Pierre Mavroyéni à Mycône, bâtie en 1735]. L'inscription rapportée plus haut se lit sur une petite pancarte suspendue au fauteuil lui-même. Il n'y a pas quatre fauteuils plus anciens, ainsi que semble dire le catalogue, mais un seul fauteuil, celui dont nous offrons une reproduction, et dont l'étoffe, usée par le temps, au lieu d'avoir été enlevée fut, chaque fois, reconverte d'une nouvelle étoffe, de manière qu'en relevant un des coins on peut voir les quatre Tissus différents. Tous sont rouges ou roses, et le plus ancien contient des fils d'or.

(1) Au temps des persécutions exercées par les empereurs Dioclétien et Maximilien, saint Nicolas fut jeté dans les cachots de Rome, comme beaucoup d'autres chrétiens, et n'en sortit qu'à l'avènement de Constantin, sous le règne duquel il assista au concil de Nicée en 235, convoqué par ce prince. Saint Nicolas, qui était archevêque de Myra, en Lycie, mourut dans un âge avancé, à Byzance, où sa mémoire fut des plus vénérées à cause des miracles qu'on lui attribuait. La légende, celle qui établit surtout sa réputation et le fit choisir comme le patron des marins par les Orthodoxes, est celle-ci :

Un individu, obligé de prendre la mer pour des affaires urgentes, se rendit à l'église de ce saint pour invoquer sa protection avant de s'embarquer... Le navire qui le portait était déjà loin du port, quand vers neuf heures du soir, les matelots se levèrent pour tourner les voilcs qui n'étaient plus sous le vent. Notre homme se leva également, parce qu'il avait soif, mais, comme il arrive souvent, en cherchant à se désaltérer, il gêna la manœuvre, fut bousculé et finalement précipité au beau milieu de la mer ainsi que Toussaint Lavenette dans „Robert-Robert". L'obscurité était si profonde et le vent soufflait avec tant de violence que les matelots, impuissants à le sauver, se plaignaient amèrement de la mort cruelle qu'ils croyaient réservée à leur passager... Quant à l'infortuné, ses vêtements s'emplirent d'eau, et il disparut dans les flots écumants, en s'écriant : „Saint Nicolas, sauvez-moi!" Mais les desseins de Dieu sont incompréhensibles! Cet homme qui criait et qui se croyait toujours au fond de la mer se trouva soudain transporté dans sa propre maison... Or, comme il continuait pour cette raison à se lamenter, les voisins, qui le croyaient absent, entendant ce vacarme, se levèrent, allumèrent des lumières et entrèrent chez lui. On doit penser quel fut leur étonnement quand ils le virent² ses vêtements dégouttants d'eau de mer et criant comme un possédé. Ils demeurè-

tions et d'oracles, s'écria, dès qu'il le vit, sur un ton d'inspiration : «Enfant, ta carrière sera brillante, mais puisse ta fin être heureuse!»(1)

Arrivée du grand amiral Djézaerli-Hassan-Pacha au port de Trio. Nicolas Mavroyéni, assuré de sa protection, part pour Constantinople. — Les moyens dont disposait la famille de Nicolas Mavroyéni lui permettant d'étudier les lettres, comme on dit en Grèce, il s'y livrait avec une ardeur extraordinaire lorsque, à ce qu'on raconte, le redoutable Djézaerli-Hassan-Pacha, atterrit, au sud-est de l'île de Paros, dans le Port de Trio, choisi par lui comme station d'été pendant l'évolution de la flotte turque dans la mer Egée et où, depuis, tous les-épitropes des Cyclades prirent l'habitude de venir annuellement verser les prestations de leur île respectives (2).

Djézaerli-Hassan-Pacha avait eu une existence très mouvementée avant d'arriver au plus haut grade de la marine ottomane. C'est ainsi que, né en Perse et vendu comme esclave, il devint amiral du port d'Alger, d'autres disent gouverneur d'une province de l'Odjac, qu'il dut quitter pour se réfugier en Espagne à cause du Dey qui jalousait ses richesses; motif des plus probables. Recommandé ensuite à Constantinople auprès de Raghîb-Pacha par le comte de Ludolf, il devint capoudan-pacha ou amiral en chef (3). Hassan-Pacha était de petite taille et, si nous en croyons les historiographes, il avait toujours auprès de lui un superbe lion privé au sujet duquel on raconte que, voulant éprouver le courage de M. de Choiseul Gouffier, ambassadeur de France, il fit un jour paraître tout à coup cet animal à ses côtés, tandis qu'il conversait avec celui-ci. L'ambassadeur français, sans donner le moindre signe de crainte, regarda froidement cette énorme bête, et dit à son hôte : «Vous avez là un bel animal!» Le pacha ne put s'empêcher de s'écrier : «Les Français sont braves» (4)! Ce lion, il le tua un jour de ses propres mains parce que dans un accès de jalousie, cette bête lui avait enfoncé ses griffes dans une cnisse. Hassan-Pacha, que les grecs sur-

rent émerveillés d'une telle aventure. Enfin le naufragé leur dit : — „Que se passe-t-il donc, mes frères, et comment se fait-il que vous ayant quitté, hier soir, à neuf heures, ayant navigué pendant un certain temps, étant tombé à la mer, puis englouti, en invoquant l'assistance de saint Nicolas, je me retrouve, comme vous le dites, parmi vous et dans un état anormal?„ Après avoir examiné attentivement ses vêtements trempés et écouté ses paroles, les voisins de cet homme comprirent que c'était là un miracle; et, pleurant de joie, ils récitèrent le *Kyrie éleison*. Ce fait, qui se passait à Constantinople, se répandit bientôt par toute la ville et parvint aux oreilles de l'empereur et du patriarche qui appelèrent cet individu pour leur narrer ce prodige. Quand il eut achevé son miraculeux récit, tous s'écrièrent à l'exemple de David : „Dieu est grand, et ses œuvres admirables!“

(*Officiel Orthodoxe du mois de Décembre. Venise, 1876.*)

(1) *Anastase ou Mémoires d'un Grec*; Thomas Hope. Paris, 1820, t. I p. 44.

(2) Le capoudan-pacha quitte tous les ans Constantinople, le 23 avril (v. s.), jour de la Saint-Georges, pour percevoir les impôts dans l'Archipel. Cette fête, comme celle de Saint-Démétrius, le 26 Octobre, sont chez les Grecs, ce que sont Pâques et la Saint-Michel dans le midi de la France. Les matelots de la flotte turque étaient engagés pour une campagne qui commençait à la Saint-Georges et finissait à la Saint-Démétrius.

(3) *La Turquie*; Juannin et Van Gaver. Paris, 1840, p. 363. — *Histoire Moderne de la Grèce* J. R. Néroulos. Genève, 1828, p. 91.

(4) *Lettres sur le Bosphore*; Locard. Paris, 1822, p. 27.

nommaient «Moustaka» à cause de sa grande moustache, portait toujours le costume des *Levend* ou soldats de marine(1).

Chaque fois que le grand amiral tenait la mer pour faire rentrer les impôts, il était de règle, dans ces circonstances, soit dans l'archipel, soit sur le littoral de la Grèce, d'héberger volontairement, ou le plus souvent contre son gré, le commandant en chef des forces maritimes de l'Empire ottoman, ainsi que sa suite. C'était là une marque de condescendance dont les insulaires se seraient bien passés, mais il fallait subir cet excès d'honneur, sous peine de subir des spoliations de tous genres aussi ingénieuses qu'arbitraires. Autre temps, autres mœurs; c'était admis et généralisé à la hauteur d'un principe, et le contraire eût semblé extraordinaire à l'oppressé comme à l'oppresseur.

Or l'amiral Hassan-Pacha, le jour qu'il aborda à Trio de Paros, fut invité à un banquet dans la maison du vice-consul d'Autriche, Pierre Mavroyéni, à l'instigation de Nicolas, son fils(2).

Nicolas, qu'un auteur nous dépeint comme un adolescent employant son avoir à des œuvres pies et comme un jeune homme plein de fougue qui, sans attendre qu'un léger duvet ombrageât ses lèvres, pourchassait déjà avec acharnement les corsaires, afin de préserver son pays de leurs fréquentes attaques et de leurs déprédations; Nicolas, disons-nous, le promoteur de cette invitation, souvent périlleuse avec un Turc de ce temps, tourmenté par une ambition bien rare pour son âge, trouva moyen de s'introduire si fréquemment en présence de l'amiral et lui fit une cour si assidue, qu'il en obtint la promesse de sa protection à Constantinople s'il consentait à se rendre dans cette ville pour y briguer un emploi. C'était précisément le rêve qu'il caressait en secret. Le jeune Mavroyéni, incapable de modérer les transports de sa joie, baisa avec une frénétique reconnaissance le pan de la robe d'Hassan-Pacha; et, acceptant avec empressement cette offre inattendue, partit bientôt pour le Bosphore, on devine aisément avec quelles espérances.

CHAPITRE III

Nicolas Mavroyéni à Constantinople. — Les différentes versions publiées sur son arrivée dans cette ville. — Il fraye avec les Fanariotes; Djézaerli-Hassan Pacha, le fait nommer interprète de la marine turque. — Son influence sur le grand-amiral.

Ce que nous avons dit à propos du départ de Nicolas Mavroyéni de Paros, et de son arrivée à Constantinople, est la version généralement adoptée, à tort ou à raison. Mais l'exactitude nous fait un devoir de transcrire les données contraires d'autres écrivains.

D'après C. M. Couma, «Nicolas Mavroyéni partit tout jeune de Paros pour Constantinople, où il apprit le turc, l'italien et le grec, langue dans laquelle il ne fit que de médiocres progrès. Sa bravoure et son intelligence l'élevèrent au poste de drogman de la marine. Il était très habile dans ses manières avec

(1) Sous le nom de *Levend*, les nations méditerranéennes désignaient les recrues de la marine turque provenant de l'Orient Levant) en général et de la Grèce en particulier. A la longue, ce nom est devenu synonyme de «brave».

(2) *Anastase ou Mémoires d'un Grec*; Th. Hope. Paris, 1820. t. I. p. 45—Νικόλαος Μαρ-ρογιάνης; Antonopoulo.

les Turcs, à tel point qu'il en fut aimé comme un coreligionnaire. Hassan-Pacha le prit bientôt à son service, le fit nommer interprète de la marine, et le choisit comme son conseiller privé et le guide de toutes ses actions (1).»

Selon Ahmed Djevdet, Abd'oul-Raman, Imbéry et Vassif-Effendi, «le prince Nicolas Mavroyéni vint dans sa jeunesse de l'île de Paros à Constantinople. Là, auprès de Hadji-Nicolaki, banquier de Djézaërli-Ghazy-Hassan-Pacha, il apprit la langue italienne, alors en grand usage, avec le fils de Nicolaki, Stavraki, qui devint interprète du Divan impérial. A la prière de Nicolaki, Mavroyéni fut nommé secrétaire de l'interprète de la marine. Sa facilité d'élocution et son intelligence native attirèrent sur lui l'attention d'Hasan-Pacha qui, à peine la place de drogman de la marine vacante, le fit nommer par un *iradé* ou ordonnance impériale. Les Fanariotes, bien qu'énormément vexés de voir un simple employé du banquier Nicolaki devenir interprète de la marine, n'osèrent rien dire, craignant le courroux d'Hasan-Pacha (2)».

Quel que soit, au juste, la façon dont Nicolas Mavroyéni se rendit à Constantinople, nous savons d'une manière positive qu'il se familiarisa vite avec son nouvel entourage, qu'il se jeta tête baissée dans les intrigues du Fanar et sut se servir avec tant d'adresse du haut appui d'Hasan-Pacha, qu'en l'espace de trois années, pendant lesquelles il subit vraisemblablement les métamorphoses indiquées par les chroniqueurs ci-dessus, il réussit, les uns disent à supplanter, les autres à remplacer après décès l'interprète de la flotte, Argyropoulo, homme d'une profonde érudition et d'une parfaite honnêteté.

La charge d'interprète de la flotte ou de la marine (*tersanéh terd jamani*) dont le titulaire, comme en général tous les drogman officiels, portait le titre de *tcharvouchir*, était dévolue principalement aux *bâch-capi-kehayas*; elle venait en troisième ligne, c'est-à-dire après l'hospodarat et l'emploi de drogman du Divan.

Jusqu'à la révolution hellène de 1821, les Grecs du Fanar conservèrent le privilège exclusif de fournir des interprètes de la marine et du Divan au gouvernement turc. Lorsqu'à cause de cette levée de boucliers, les Fanariotes ne possédèrent plus la confiance des Osmanlis, on ne put trouver dans l'Empire, comme l'eût souhaité le Grand-Seigneur, un seul Turc qui fût en état ou qui eût la bonne volonté de parler une langue étrangère. On fut obligé de conférer ces dignités, abolies depuis, à des Juifs ou à des Arméniens.

Le drogman de la marine avait un traitement, revenu ou bénéfice annuel de 300 bourses. Cette somme n'était, il est vrai, qu'éventuelle. mais, bon an mal an, elle surpassait toujours considérablement la rétribution allouée à l'interprète du Divan, qui ne touchait que 94 bourses.

Le drogman de la marine disposait en outre des places de *mousselims* ou de *mouhassils*, espèce de petits gouverneurs civils et militaires que la Sublime Porte répartissait dans certaines îles de l'Archipel comme sur le continent grec pour y exercer, en son nom, une sorte de contrôle et de surveillance. Il achetait ces charges et les revendait au plus offrant pour son compte particulier. L'appel des jugements rendus par les premiers juges, qui étaient ordinairement au nombre de trois ou quatre par île, était porté devant l'interprète de la flotte qui décidait en dernier ressort; les insulaires préféraient s'en tenir au verdict de leur compatriote plutôt que d'en appeler au grand amiral, dont l'intervention

(1) Ἱστορίαι τῶν Ἀνατολίων πράξεων, C. M. Couma, t. X, p. 390.

(2) Histoire de l'Empire ottoman, Ahmed Djevdet, t. X, p. 406.

eût été considérée comme la dernière des calamités. C'était lui également qui faisait passer les avis et ordres du gouvernement ottoman aux insulaires grecs et qui transmettait les réclamations, pétitions ou autres pièces de ce genre au Divan impérial par le canal du capoudan-pacha. — «Le premier secrétaire de la communauté d'Hydra, rapporte G. D. Criésis, fut J. Criésis, homme qui possédait le plus de connaissances de son temps ; rempli de sagesse et d'intelligence, il laissa des chroniques remarquables sur son époque, dans son premier mémoire adressé à l'interprète de la flotte, N. Mavroyéni. Chargé de protéger les droits de ses compatriotes, et envoyé deux fois à Constantinople, comme délégué, il y représenta son pays avec tant de sagesse et de dignité qu'il excita l'admiration de N. Mavroyéni (1).»

Le drogman de la marine percevait les dîmes des îles, quand, chaque année, il accompagnait le grand amiral dans la tournée qu'il faisait à cet effet dans l'Archipel. Le fac-simile suivant, revêtu de la signature de Nicolas Mavroyéni et dans lequel il atteste avoir reçu cet impôt des habitants de Naxos, en 1776, vient corroborer ce fait.

Actul ce noî nu dâm în fac-simile, ice :

«Nous déclarons par le présent que l'île de Naxos, autrement dit: Castro, Bourgo et Néochori ont seulement payé le dixième du bakié de l'année courante, 1776, au trésor de S. A. notre illustre seigneur, vizir et grand amiral, Ghazy-Hassan-Pacha. En foi de quoi nous avons délivré la présente attestation pour leur sauvegarde et pour valoir ce que de droit. — Le 22 Août 1776.

NICOLAS MAVROYÉNI, dragoman de la marine impériale.

La date précise de la nomination de Mavroyéni comme interprète de la flotte nous échape, attendu que si l'histoire des grands interprètes du Divan a été imparfaitement écrite, celle des drogmans de la marine reste encore à faire. Cependant, en nous basant sur les pièces officielles que nous avons reçues des Cyclades et de Constantinople, nous pouvons établir ainsi la chronologie des interprètes de la flotte immédiatement avant et après Nicolas Mavroyéni.

Document signé par Nicolas Mavroyéni, comme fondé de pouvoirs de la femme de l'interprète de la marine, Th. Dimaki.

1763 THOMAS DIMAKI

1766 ÉTIENNE MAUROYÉNI.

. . . . ARGYROPOULO.

1771 (?) NICOLAS MAVROYÉNI.

1786 ÉTIENNE MAVROYÉNI (neveu du précédent).

Une fois drogman, Mavroyéni donna à cette place une importance qu'elle n'avait jamais eue. «Ses prédécesseurs n'avaient jamais été que les interprètes des commandants, même les plus imbéciles et les plus stupides ; Mavroyéni devint l'ami et le conseiller du pacha le plus énergique et le plus clairvoyant qui eût jamais été à la tête de la marine turque. La lion, dont le rugissement faisait trembler le musulman, montrait la douceur d'un agneau avec le rusé Grec.

(1) *Histoire de l'île d'Hydra jusqu'à la révolution de 1821*; traduite du grec moderne par Théod. Blancard, Marseille, 1888, p. 84.

Si le bruit de quelque acte illégal commis par son drogman arrivait jusqu'à lui, le premier mouvement d'Hassan était la colère: il jurait qu'il ferait sauter la tête à l'insolent qui résistait à ses ordres; mais la vue de Mavroyéni suffisait pour désarmer son ressentiment, et il chargeait de nouvelles faveurs cette tête qu'il venait de jurer de faire tomber. Toutes les infractions du drogman aux lois et aux usages des Turcs, ne semblaient que lui assurer plus d'influence sur son protecteur, et les Grecs, aussi portés qu'autrefois à attribuer les effets, qui les surprenaient, à quelque cause surnaturelle, s'étonnèrent moins de la puissance de Mavroyéni, que de la vertu des ingrédients dont il avait dû se servir pour composer un philtre» (1).

Les historiens sont unanimes à constater l'influence considérable, sans bornes, dont Nicolas jouissait sur l'esprit de Djézaërli-Hasan-Pacha qui fut, certes, l'amiral le plus remarquable de la marine ottomane. Ce musulman avait été si charmé de l'esprit de son drogman et tellement captivé par ses manières, que jamais aucune intrigue, faite en vue de lui nuire, ne put ébranler un seul instant l'attachement que lui portait son maître. D'aucuns assurent qu'il poussait sa confiance en Mavroyéni jusqu'à lui permettre de le remplacer, mais sans officialité, dans ses fonctions. On a maintes fois cité le crédit dont avaient joui jadis Panayotaki et Nicolas Mavrocordato, mais tout cela n'était rien auprès de l'énorme ascendant de Nicolas Mavroyéni, non seulement sur le grand-amiral, mais aussi sur les membres composant le Divan impérial.

Emerson Tennent, un publiciste anglais de quelque valeur, nous laisse deviner la tactique mise en pratique par le drogman de la flotte pour arriver à posséder un si grand crédit: «L'audace et la présence d'esprit de Mavroyéni» écrit-il, l'adresse de sa conduite envers les Turcs, le zèle qu'il montrait pour la gloire de l'Islam, et les extases dans lesquelles il tombait souvent dans le Divan, en criant d'un air inspiré: «Allah! Allah!» le rendirent l'unique idole des Ottomans, aide de camp, interprète, conseiller et instrument de toutes les entreprises d'Hassan-Pacha (1).»

ANEXE LA PAG. 19

Nu numai de la ocaziunea solemnei intrări în Bucuresci a Domnitorului avem pitacuri organizându alaiuri. Mai dămă aci alaiulă cu care eșia Domnia, afară, la Isvorul-Tămăduirei și cu care eșia Domnia la Biniș.

În cod. XVII, fila 251 am mai aflată un alaiă, din 1787, fără indicare de ocaziunea la care avu locă. Îl reproducemă, fiind primulă în care găsim introdusă un tun cu tunariă lui și trei equipage domnescă: Careta Gospod, cu 6 telegari, Butca Gospod, cu doi telegari și — lucru estraordinar — o saniă domnescă înhămată cu cerbi.

Orînduiala alaiului de mănă (?) în ce chipă s'a orînduită.

Toți aprođii vătășesci, aprođii ceanșesci, copii din casă ai vătavului de visterie și paharniceii toți, cu ceaușii și stegarii loră, înarmați și călări, doi câte doi, după orînduială.

(1) *Anastase ou Mémoires d'un Grec*; Th. Hope, t. I, p. 45.

(1) Emerson Tennent, t. II, p. 279. — 'H 'Ηρωας της ελληνικης επαναστασεως, etc.; Stéphan. Th. Xénos. Londres, 1861, t. I, p. 74.

- Toți Portăreii ot vel Portar — asemenea
 6 Comișei călări cu haine roșii — asemenea,
 4 salahori ai grajdurilor Gospod. — asemenea,
 Cămărașii și lipcanii, asemenea călări și înarmați cu vâtaful de călărași și
 Odobașa de lipcani.
 Tagma logofeteilor cei mici de Vesterii.
 « « « « de Divanü.
 Hekeam Bașa cu iamaculü seü.
 Toți leventii ot vel ispravnic za curte călări și înarmați, câte doi.
 Ciohodarü gospod, toți înarmați și călări.
 6 Satiri, asemenea.
 6 Alaiü-Ceauși, din cari doi să ämble pentru mișcarea și îndreptarea ala-
 iului la mergere, cu bună orinduiälä.
 3 saraccii și unü mataragiü, asemenea călări și înarmați.
 2 Trâmbițași Gospod, călări.
 Iciagalele toți cu idecliüi, călări și înarmați, câte doi.
 4 Postelnici Capoceläi și înarmați.
 4 logofeți de tainä.
 4 logofeți za visterie, de cei ce äü îmbrăcat caftane.
 Al 3-lea Comis cu Caftangiu
 Al 2-lea Comis cu al 2-lea pitarü.
 Vâtaful de paharnicei, cu vâtaful de curte
 Vâtaful de aprođi, cu ceauș de aprođi,
 Al treilea vist. cu al 3-lea post.
 Al 3-lea logofët de sus, cu al 3-lea logofët de jos.
 Vel cupariü, cu devictarul.
 Patru trâmbițași gospod.
 Biv vel armaș muhurdar, cu Vel Post. Matheii.
 Vel Pitar Stavrache, cu Pitar Mänäilä.
 Serdar Gregorașco, cu Serdar Stanciu.
 Paharn. Călinescu, cu Pah. Nicolake.
 Paharn. Iancu, cu Pah. secretar.
 D-lü Vel Comis, cu D-lü biv vel clucer vechil Postelniciei.
 Tacämulü armășiei înainteä tunului.
 Armașiü cu pușcașiü călări și înarmați.
 Al 2-lea armaș, cu al 3-lea armaș.
 Pitar Șerban.
 Tunul cu doi topcii deasupra și toți cei-l-ați tunari călări împrejurulü tu-
 nului, cu fuștele în mână.
 Vel Armașü cu toți läutarii cäntändü și cu 4 trâmbițași.
 Cavasi doi înainteä cămarei și înarmați.
 Cämara Gospod cu 10 tufecii de oparte și 10 de altä parte, călări și
 înarmați.
 Vechilulü cämărășiei și cu Vel gramatic după cämara.
 Haznea Emini cu totü tacämulü lui, călări și înarmați.
 Ordu-Agasi cu totü tacämulü lui călări și armați.
 Careta Gospod. cu 6 telegari.
 Sania Gospod cu cerbiü.
 Butca Gospod cu doi telegari. (Cond. XVII, fila 251).

1787. Alaiū la Isvorul Tămăduirei.

«Alaiul prea iubitei Dómnai Domniei mele *afură*, la Isvorul Tămăduirei».

50 Seimeni polcovnicesci }
50 « bulucbăşesci } călări şi armaţi.

6 Postelnici toţi cu capoturi şi tacămū curaţi.

Ceaş spătăresc, cu ceaş agiescū.

Baş bulucbaş, cu polcov. de sermanî.

Vtorî Pit., cu polcov. de tērg.

Vornic dă harem, cu vel căpit. de dorobanţi.

50 nemţi din pórtă, pe josū.

12 fustaşi cu darde şi cu isbaşa lor.

8 Căpitanî ai seimenilor spătăresci şi 4 ai giudeşelorū înarmaţi cu zar-davelu în cap.

10 Ciohodari pe lingă careta gospodja şi cele-l-alte carete următóre.

Poruncim Domnia mea, Ceaş spătăresc, să fii zapciū, ca să gătesci acest alaiū joî, până în qiūă». (Condica No. 17, fila 177).

ANEXE LA PAG. 33.

Justiția sub Mavrogheni.

Din următórele acte se póte vedé, încă odată, că neintemeiată este afirma-
țiunea unora din scriitorî, că Mavrogheni judeca *turcesce* şi numai după voia lui.

Adevăratū că pedepsia greū abaterile dela datorii ale impiegaţilor justiției.
Aşia în 3 April 1787 a urmăritū pe Miculū zapciulū «să respundă, căci aū slobo-
dītū unū ucigaşū din puşcārie, luāndū ruşfetū». (Cod. XVII fila 166).

Amū arētatū că N. Mavrogheni n'a schimbatū dela o l-altă judecātorii de
la «departamenturî». În 5 Mai, 1878, a numitū pe nepotnū sfinției sēle părin-
telui Zihnea(?) la depart. de şēpte, în locul armaşului N. Cantacuzino. «Porun-
cimū d-lui Vel Vist să-lū aşēđi în catastihulū legilor între judecātorî. Aşişderea
poruncimū şi d-lui Vel log. de țēra de susū, să arēđi Domnesculū nostru pitacū
boerilor judecātorî dela acelū departamentū, ca să fie insciințați.» (Cod. XVII,
fila 174).

Amintinū acestū casū ca să se confirme aserțiunea nóstră, că nu s'aū des-
desfintātū de N. Mavr. «*Departamenturile*» şi că schimbările la ele nu erau atâtū
de dese şi de generale cumū s'ar fi pututū crede. Din pitaculū adusū se mai vede
şi aceea, că la orî ce numire în slujbă de judecātor trebuia să participe doi din
velii boeri ai Divanului: Visternicul, pentru regularea lefei numitului şi unulū
din logofeții mari, ca contrasemnator alū alegerei funcționarulni.

Acumū diversele acte mai susū promise.

Iată un casū fórte curiosū de abusū alū unui ispravnicū din Meedinți, care
în locū de a face dreptate la jalba unui mazilū, ilū bate la falangă şi ilū în-
chide. Aşia ceva nu făcea Mavrogheni, ci boerulū Clucerul Frusin!

*Carte la Caimacamu Craioveî, a lui Dumitrasco Anescul cu Costea Negușitorulū
pentru 6 oi.*

«Zemli Vlah... De vreme ce la Domnia mea aū datū jalbă Dumitrasco
Anescul mazilū din sud Mehedinți pentru Costea Negușitoru, cumcă la leat 1780

i-au dat ăse oî cu tocmelă și tot prelungindu-lă nevrîndă să i le plătescă aŭ mersă la dănsulă să-î cĂră banii la ăi ăntĂiă a lui Mai, iară numitulă Costea nu numai bani nu i-au dată, ci încă aŭ sĂrită la dănsulă de l'ău și bătută și cumcĂ mergĂndă la Clucerulă Frusinu Ispravnicu judefulă, ca să-î judece pentru acĂsta, numitulă cluceră, fĂră de a nu intra în nici o cercetare ca să vadă cine este vinovată, l'ău pusă la ăi de tĂrgă în falangă și i-au trasă 200 de toege la tĂlpi și după aceea l'ău băgată în pușcĂrie în butuci dimpreună cu tĂl-harii globindulă și cu taleri 146, fĂră de a nu i se da banii după oî. Pentru care, măcară cĂ aŭ dată zapisă de împăciuire la mĂna Costei, dar ăice cĂ acelu zapis l'ău dată de nevoie ca să scape dela închisore. Așisderea dimpreună cu dănsulă aŭ trimesă jalbă Domniei mele și tĂtă brĂsla mazililoră de acolo cerĂndă dreptate pentru acĂstă strașnică pedĂpsă ce aŭ fĂcută clucerulă Frusinu lui Dumitrascu, cu fĂlanga la ăi de tĂrgă și cu închisore la pușcĂrie, avĂndulă pe acesta ca pe ună pĂrinte în tarafulă loră. Decă vrĂndă Domnia mé ca să Ne pliroforisimă de adevĂră la aceste, iatĂ scriemă d-le cinstită și credinciosă boierulă domniei mele Alexandru Gherake biv. vel Post Caimacame Craiovei, ca d-ta împreună cu d-lor cei-l-ălți boieri de acolo, să faceți cercetare fĂrte cu de amĂnuntulă atĂtă pentru pricina gĂlcevei lui Dumitrascu cu Costea în ce chipă s'a întĂmplată și cine dintre amĂndoi aŭ dată ăntĂiă pricină de gĂlcĂvă și care este vinovată mai multă la acĂsta, cĂt și pentru pedĂpsă cu falanga și cu închisore ce se jĂluesce cĂ i-au fĂcută clucerulă Frusinu: de este adevĂrată și în ce chipă l'ău bătută? Care aceste să le cercetați prin ămenii ce se voră fi întĂmplată de fĂță, iar mai vĂrtosă pentru glĂba, care este cu totulă nesuferită Domniei mele, să cercetați cu ce cuvĂntă s'ău îndrĂznită clucerulă Frusin de aŭ fĂcută o urmare ca acĂsta, însă cercetarea să o faceți drĂptă în adevĂră, în frica lui D-ăeă, fĂr de a pĂrți la vre-o parte și ori în ce chipă veți dovedi, se însciințati Domniei mele, cu anafora. Pentru care orĂnduimă și Mumbașiră pe boierulă Domniei mele.... Post, să stĂe acolo pĂnă veți face cercetare și așteptĂnd respunsuri pĂnă îi va veni ală doilea poruncă dela Noî în ce chipă să urmeze și după cercetare, de va remĂnea clucerulă Frusinu vinovată la acĂsta, să iĂe Mumbașirulă trĂpădă dela numitulă cluceră taleri 30. Tolico pisah gsp. 1787 Apr.

1786 Aug. 19. — Judecata înaintea unui arbitru rĂndită de Vodă :

O livadă fĂcută pe moșie strĂină atĂtă o stĂpĂnesce celă care a fĂcuto și urmașii sĂi, cĂtă este trĂitoră pe moșie; iar decă lipsesce, o perde și revine proprietarului moșiei.

Judecata lui Nicola Gheorghiu moldovenă din HĂrlău cu Christodor Tolea din Bucuresci, cĂ i-au luată nevasta și din avere.

Domnitorul muntĂnă corespunde în privința acĂsta cu domnitorul moldovenă Alesandru Mavrocordat, care adevĂrĂndă dreptatea lui Gheorghiu, domnitorul muntĂnă aruncă la pușcĂrie pe vinovată și vinde nisce mori ale aceluia pentru îndestularea pĂgubașului. Cond. 17, fila 125.

O carte de Judecată a lui PĂtrașcu, pentru pricina ce are cu cumnatu-sĂi Radu, amĂndoi poterași.

«PĂtrașco Poterași dela StĂgulă d-lui polcovnică de poteră ot. satu Mărșa sud Vlașca, aŭ trasă la judecată înaintea Noștră pe cumnatu-seă Radu poterași

totu' dela stégu lui, arétând că estimpit, după doue zile trecute după ziua sfin-
tului Gheorghe, în marginea satului fiindu' unu' stârvu' de calu', s'au' dusu' séra
de s'au' urcatu' aprópe de acelu' mortu' calu', într'unu' copaciú, pázindú cu puşca,
ca viindú la stârvu' vre unu' lupu' să mánance, să dée într'insulú să-lú omóre şi
peste nópte mergéndú şi acestú Radu cu puşca, totú pentru a pázi la acelu'
stârvu', ca să ucigá vre unu' lupu'; după ce au' mersú acolo, vèdéndú că nu-í vine
bine să dée cu puşca, au' mersú de au' luatú stârvu' să-lú tragá la locu unde îi
venea lui cu îndemáná ca să póta da cu puşca şi acolea unde întindea stârvulú,
vèdéndú Petraşco mişcarea stârvului, întunicú fiindú şi ne bágândú sémá au'
datú cu puşca cu alice, şi au' împuşcatú pe cumnatu-seú Radu printr'o máná şi
pe la cóste, bágândú într'insulú 13 alice şi peste o septemáná puindu-se în carú,
au' venitú aici să jáluiască Márii Séle lui Vodá şi elú de frică au' pusú mijlo-
citorí şi au' făcutú pace şi i-au' datú tal. 26 şi acumú 'şi cere bani înapoi fiindú
că nu au' muritú şi este sănátosú; faţă fiindú şi Radu cumnatu-seú, luarea
banilorú n'au' tágăduitú, fără numai' díse, că elú s'au' dusú la stârvu' în picíore
şi cu puşca la spinare şi luándú coşulú calului' în máná să-lú tragá fiindú uşorú
s'au' pomenitú împuşcatú şi din copaciulú care au' datú cu puşca diestima locu-
lui páná la stârvu' este numai' de 5 paşi şi elú pentru că i-au' fostú cumnatú l'au'
ertatú şi au' făcutú pace pe aceşti bani, ne mergéndú nici la doftorú ca să-í scóţá
alicele dintr'insulú, pentru ca să nu-lú scóţá în cheltuiálá, iará de ár fi fostú
stráinú nici într'unu' chipú nu s'arú fi odihnitú, pentru că osebitú de cheltuiála
ce au' făcutú la căutatulú boleí, dar şi de bucatele ce au' avutú peste câmpú
semánate s'au' págubitú şi au' rámasú şi secátú de máná, încátú la lucru greú
nu póte munci; decí fiindú că şi de însuşi noi' césbrácându-se Radu se véqu
semnele alicelorú, care sunt şi páná acum în carnea lui' ne scóse, şi mai vértosú
că din copaciulú care au' datú cu puşca cunoscutú lucru se vede, că este şi mai
puţiná diestimá ca de 5 paşi, pentru că de susú dándú vine mai aprópe şi ve-
derea omului' stándú în picíore, nu face vre-o asemánare ca de lupu', fiindú ji-
gánia cu patru picíore, ci trebuie să se fi uitatú bine cu ochii' şi apoi' să dea
cu puşca, decí fiindú ca acéstá învoire au' făcut-o prin zapisú cu buná-voie şi
rugatú de cumnatu-seú Pátraşco, care zapisú se véqu şi de noi', cu cuprindere
întocmai, hotárimú că Radu să fie în pace şi nesupératú de acei' bani' de către
cumnatu-seú Pátraşco, pentru că nici' acumú nu este litrositú şi vindecátú, aflându-
se alicile în carnea lui', şi după vreme când se va întímpla a se deschide ránile
să aibá cu ce a se căuta; acéstá! 1786. Decem. 11. (Cod. 16, fila 13).

Vel. spát., Costandin Cocorúscu Pahur.

Altá judecatá:

Io. Nicolae Petre Mavrogheni V. V. i gpđ. Zem. Vlas.

S'au' înfáţisatú la Divanú înaintea Domniei mele améndoué părţile, şi fiindú
doveditú numitu' Gheorghe Grecu cum că au' fostú gazdá de hoţi, nu s'au' primitú
pára lui, ci hotárimú ca Costandin Polcovnicu să aibá pace, dándú-í acéstá Dom-
néscá nóstrá întárire la mâna lui' întrú apérare. — 1787. Mart. 3. (Cond. 16.
Fila 33, 34).

Vel. Logf.

pec.
gospod.

Pré Inălțate Dómnne.

După jalba ce aú datú Inălțimeí tale Gheorghe Grecu, din satul Bălănesci sud. Oltú, pentru dumnealui Constandin vel poleovnicú za dorobanți, arătându că fără vină l'aú prepusú de gazdă de hoți, și bătendu-lú cu 200 de bețe la falangă, i-aú luatú și totú ce-aú avutú după sufletulú lui, precumú mai josú anume se aréță și își cere dreptate cu împlinire, prin care jalbă ne poruncești Măria Ta să cercetămú și să înștiințămú Mării Tale; după luminată poruncă, aducându-se față Constandin polcovnicú pírátulú, s'aú întreatú ce are a răspunde? și díse, că aici în Bucuresci de însuși elú prinđendu-se trei hoți, anume: Dumitru, Velco și Hristea Sirbu, și la cercetarea ce s'aú făcutú de judecată în spătaria dumnélui biv vel spăt. Costache Mavrogheni aú arétatú, că în primăveră aflându-se în hoție, aú mai avutú tovarășú pe unú Mincul, care este impușcatú într'unú piciorú din bătălia ce aú făcutú dincolo de Dunăre cu potera siimenescă i pe unú Constandin ce aú fostú împreună cu dînșii aici în Bucuresci, când s'aú prinsú ei și aú scăpatú și pe acestú Gheorghe jăluitarú, numiții prinși hoți l'aú arétatú că-lú aú gazdă, la care aú și bani și arme lăsate la dînșulú și după acestú tacril a lor, cu volnicia dată în scrisú a d-lui biv. vel spăt. Mavrogheni, aú mersú și mai întéiu aflându pe acestú Mincu rănitú în satulú Cotenita dintracelú județú, care fusese prinsú de ispravnicí cu o septămână de díle mai nainte de prinderea acestorú hoți de aici din Bucuresci, și în díua ce aú ajunsú numitulú polcovnicú într'acestú satú, întru acea dí fusesă venitú și acestú Mincul dela ispravnicí la casa lui și prinđendulú aú mersú asupra satului Viișóra ce este din susulú Cotenetií diastima de locú de o jumătate de ciasú, unde se află șeđetoriu acesta arétatú atátú de gazdă Gheorghe jăluitarú și găsindulú și pe dînșulú, aú începutú a face cercetare, după porunca ce aú avutú, și intră cele-l-alte găsindú și pe unú Tudor sluga sa, aú arétatú, că anu în postulú san-Petrului, pe vremea prașilii de porumbú, simpindu-se de poteră că aú venitú după dînșii să-i prinđă, iar acestú Gheorghe împreună cu Mihail tovarășulú sêu pe venitulú moșiei Izvorăle și Cotenita îi puse pe toți acești hoți de săpa la porumbú și într'aceiașú chipú nu se putea dovedi hoții de poteră și într'o sâmbătă séra s'aú sculatú acestú Gheorghe dela Viișóra, luândú împreună și pe Tudor, sluga sa și mergéndú la satulú Cotenita aú intratú în grădina lui Velco, ce este unulú dintr'acei prinși hoți de atunci și luândú de subt pătululú lui cincí puscí i doue iatagane și patru pistóle, șeđéndú la cârciuma lui în satú, la unú Necola cârciumarú, fratele acestuia Tudor slugă, de acoloa aú încălecat Gheorghe și pe Tudor l'aú luatú totú pe josú, avéndú și unulú și altulú arme în spinare să le ducă la casa lui la Viișóra, și pre drumu mergéndú, aú dísu Gheorghe cătră Tudor sluga, să nu spue niménuí de rădicarea armelorú, că după ce le va vinde la Craiova îi va da și lui talerí 10 și ajungéndú a casă le-aú pusú în soba bordeiului, apoi a doua dí Duminică prinđenduse de polcovniculú județului, acestú Mincul rănitulú, totú într'acea dí despre sérá, aú díis Gheorghe cătră Tudor sluga, că elú merge la polcovnicú să scótă pe Mincul, și fiindú că elú rămâne singurú a casă l'aú întreatú pe stăpánulú sêu Gheorghe, decă va veni cinevași la dênșul peste nópte să deé pușca? și i-aú poruncitú să nu deé că-lú spânzură, și apoi după această vorbă ce-aú avut-o între dênșii, luândú armele de unde le avea puse întéiu, le-aú trecutú în pivnița bordeiului și le-aú pusú între nișce buți, și după ducerea lui, Gheorghe peste nópte cine va fi venitú nu șcie, că dreptú

unde au fostu armele au rădicatū douē scândurī ale bordeiului și au luatū armele, și la rădicarea lor au rămas unū piștolū, care l'au datū lui Tudor pentru făgăduiala de tal. 40; de care și însuși Nicula brat Tudor sluga, pentru rădicarea armelorū din grădina Velcului totū asemenea arētare i-au făcutū și polcovnicului, și după arētare acestora prindēndū și pe acelu Mihaiū tovarășulū lui Gheorghe, l'au certatū cu 6resce bătaie; și fiind-că elū au fostū și bolnavū de friguri, s'au arētatū de bolnavū f6rte rēū, și cu t6te ale lui mișcārū de scāpare ce-au făcutū nu s'au cređutū, și n6ptea cānd au rēmasū acolo, i-au pusū pe amēdoī în butuci și l'au culcatū cu acestū Gheorghe alătura, și amēdoī învālīți cu unū chiureliū, și peste n6pte adormindū și străjile, polcovniculū fiindū smācinatū de āmblarea drumurilor, de lāngā acestū Gheorghe s'au sculatū Mihaiū tovarășulū sēū și cu butuculū în piciorē au fugitū și nu l'au mai gāsītū, și pentru aceea și pentru ca sā spue armele, și i-au datū cāte-va toiage la falāngā după aducerea lor aici, infāțisindu-sē înaintea judecāței t6te părțile totū asemenea arētare au răcutū hoți, și încă au arētatū cā după ce s'au rānitū Mincul în țera turcēsā, și întorcēndu-se īnapoi, pe drumū au īntilnitū unū Turc și i-au luatū calulū și o pușcā și unū iataganū; și pe calū l'au pusū pe acelu Mincu rānitū, și trecēndū Dunārea au venitū la satulū lor, Cotenīța, s'au despārțitū și de al-doilea Dumitru Velco și Nandiciu, și cu unū Costea, și s'au dusū asupra Craiovei īn județulū Gorjilor pe Maradie și au lovitū pe unū omū ce-ī đice pe poreclā Spānu, și i-au luatū tal. 100 și au mai lovitū pre unū ciobanū, și i-au luatū tal. 40, și dela unū Romān tal. 20, și dela altū ciobanū tal. 15, și apoi lovindu-se cu poterile de peste Oltū, au peritū acelu Costea tovarășulū lor, care i s'au adusū și capulū la luminata p6rtā gospodū, cumū și acelu Tudor i brat Ego Nicula, slugile lui Gheorghe gazda, peste celē de mai susū arētare, au mai đis și acēsta, cā viindū pe drumū cu Gheorghe stāpānulū lor, s'au rugatū de dēnșil ca sā nu spue pentru pușci și de punerea lor la acelea locuri ce se arētā mai susū, cumū și de pistolulū ce l'au datū lui Tudor sluga și-le va da tal. 40, la care arētārī ale lor, nici Gheorghe jāluitoariulū, înaintea judecāții pentru acelea arme care le-au rădicatū dela Cotenīța și le-au dusū de le-au ascunsū la casa lui, cumū și de pistolulū celū rēmasū și l'au datū lui Tudor, sluga sa, pentru făgăduialā de tal. 10, n'au tǎgăduitū, atātā numai au rēspunsū pentru arme, cā nu șcie cine le-au luatū din pivnița bordeiului; deci darā cumū au fostū Gheorghe gazdā și ascunđet6rū de hoți, este doveditū īnsuși din tacirulū hoților, și din spusa slugilor lui, care atunci cāndū era cu toți de față au rēmas anapologhitos. iar pentru ceea ce arētā jāluitoariulū cā i-sau luatū, nici polcovniculū n'au tǎgăduitū, ce đisā, cā unile s'au luatū de īnsuși, și altele de poterași, după obiceiū, cāci obiceiulū vechiū este dela hoți și dela gazdele hoților, orī ce se vor gāsi, cei ce prindū iaū totū, și eșindū nescare pǎgubași mai īntēiū īmplinescū pǎguba, și apoi ceea ce rēmāne este al lor, cāci pentru aceea i-se pune viața īn primejdie; noi de cercetarea ce amū făcutū și atunci și acumū, după luminatā poruncā, īnșciințāmū, iar hotārīrea cea desāvārșitū sē va face de cātrā Inālțimea Ta. 1787, April 29.

Vel Post. — Costandin Cocorāscu, vel. palari.

Celē luate de Dumncalū Polcovniculū za Poterā.

1 Unū calū cu șea.

1 Ipāngea de aba albā.

- 1 Țolă de pěră.
- 1 Chiurciă postavă de țeră.
- 2 Antiree scurte de aslagé.
- 4 Cămășî româneșci vechi.
- 3 Părechî ismene.
- 3 Peșchire.
- 1 Basma albastră próstă.
- 1 Fesă.
- ½ Cotă postavă roșu.
- ¾ Coșî alagé.
- 3 Petice postavă verde.
- 1 Tuzluci.
- 1 Băsma de 12 parale.
- 1 Mîndiră pânză de Brașovă complectă cu paie.
- 1 Călimără de alamă.
- 1 Flintă.

tal. 16, bani 90 luați și dați la Iordoché biv vătavă spătărescă.

Celă luate de poterași.

- 1 Păreche desagi de pele.
- 1 Cojocă scurtă.
- 1 Fesă.
- 1 Ploscă.
- 1 Păreche suratrai vechi
- 1 Riémé de așă.
- 1 Cuțită de 25 parale.
- 1 Piperniță de osă.
- ¾ Oca bumbacă.
- 4 Oca lînă.
- 2 Oca de pěră. (Cond. 16, fil. 33, 34).

Curte de judecată a lui Ioan sin Lefter Chelariă M-riă Negoșci, care după înșciințarea D-loră Ispravniciloră ot sud Ilfovă, aă în ipopsie că ară fi săpată la o comoră.

«Fiindă că după înșciințarea dumneloră boeriloră ispravnică sud. Ilfovă ce ni-aă făcută, că în prėsma monăstiri Negoescă s'aă găsită o săpătură de grópă cu asemănare de comoră, și după cercetările ce aă făcută Dumneloră, qică că în pivnița monăstiri Negoșci s'aă găsită o cazma, și în gura acei cazmale fiindă rămasă nițelă pământă l-aă potrivită cu pământulă săpătură acei gropi, și nimică despărțire între dînsele n'aă avută, și aă bănuială, că ară fi fostă la acea săpătură de grópă un Ioan sin Lefter chelaru monăstirei, care chelariă aducându-se aici, după cercetările ce am făctă ne-am adevărită, că acea săpătură de grópă s'aă făcută Joi nópăea spre Vineri la 8 ale trecutului Aprilă, și chelariulă fusese trimisă de igumenu de la 1 Aprilă cu nișce zaherea la Olteniță, și aă venită la

15, tot a acelei luni, la monăstire, precum ne-amă încredințatū din însăși gura lui Iordache, ce aū fostū orânduitū zaheregiu domnescū, că numitulū chelarū a fostū nelipsitū dela Oltenița între aceste 15 zile, cum și numitulū egumenū, Joi, la 8 ale acelei următoare lui Aprilū, aū fostū aici în București, și a doua zi Vineri aū plecatū de aici la monăstire împreună cu d-lui paharnic Fierescu și cu d-lui Costache armășū; după această încredințări ce aū luatū judecata, cunoscutū lucru este, că rea a fostū arătarea dumnélorū ispravnicilorū, pentru că nici una n'aū eșitū adevărate, și rămâne Ioan chelariu a fi nesuperatū pentru această piră ce s'a făcutū asupra-i. — 1787. Iunie 17. (Cond. 16, fila 45).

Vel spătar. Costandin Cocorăscu, pahar.

Pré Înălțate Dómnne

«Jăluescū milostivirii Măriei tale pentru dumnélui polcovnicū din sud. Vlașca ce se află acum aici, că viindū cu slujitorii dumnélui la casa mé, m'aū luatū cu bănuială de hoție, dīcēndū că ași fi și eū amestecatū cu cei doi hoji ce s'aū prinsū și s'aū trimisū unuia capulū aici, și altulū viu, de care, milostive Dómnne, eū nu mé sciū cu nici unū felū de pricină de hoție, că suntū 6 ani de când ședū în satulū Gratia, și pe urma mea nu s'aū doveditū nici unū felū de hoție, care această mie imi este năpaste; mai vĕrtosū dumitale, Dómnne, am și cartea dumnélorū ispravnicilorū din sud. Vlașca, ce scrie către Măria Ta pentru mine și mé adevereză de omū dreptū și cu dajdie în visterie, câtū și adeverința satulūi o am, toji sătenii iscăliți; deosebitū de acestea, Luminatē Dómnne, când aū venitū polcovnicu a casă la mine de m'a luatū mai ântăiū ca pre un hojū, și m'a și globitū, de care mai în josū voiū arēta Măriei Tale, și acumū m'a dusū și m'a închisū la dumnélui vel. spătarū, luândū și cartea dumnélor ispravnicilorū, ce scrie către Măria Ta, pentru mine; cu lacrimi mé rogū Mării Tale, să amū dreptate, cât și celea ce m'a luatū polcovnicu să fie luminatā porunca Mării tale ca să-mi împlinescā, că va fi cu păcatū să rămānū păgubașū, și ce va fi mila Mării tale.

Robulū Măriei Tale.

Celea ce mi s'aū luatū de Polcovnicū

1 Căciulă drept. tal. 3.

1 Pușcă drept. tal. 8.

1 Păreche cizme tal. 3, câtū și altele.

Dumitru din satul Gratia,
ce mé aflū închisū la d-lū
vel. spătarū.

Resoluție:

Dumnéta vel spătarū, să arēji Domniei mele de pricina aceasta negreșitū.
1787. Octombre 30.

Raport.

«Măcarū că prin această jalbă ce aū datū Dumitru jăluitarulū, arētā că este năpăstuitū, și numai pentru o bănuială s'aū jăfuitū de către polcovnicū ot sud.

Vlașca, iar pentru că în tacirul dumnélor ispravnicilor acestui județ, ce s'au trimesu delă 25 ale trecutului Octombre dintr'acestă următoră ană, arătă că s'au adevărită din spusa lui Vasile pârcălabă ot cătună, cumă că Preda hoțulă Berién celui care s'au adusă mai în trecutele țile capulă la luminata Pórtă gospod, după ce s'au impușcată de poterași acolo, l'au adusă în casa lui de aă murit și la mórtea lui fiindă și preotulă satulă față aă arătă cumă că ună Nicola ce-aă ședută în gura Isvorului și aă avută hodae la Gusia și acumă șede în satulă Grătia lângă Tănase Trăistaru, toți dintr'acelă județ, și are trei copoi, doi roși și unulă negru, are și nevastă și ună copilă, și cumă că aă arătă că și acesta este ună hoț, și după acéstă arătare a hoțului, dăcă dumnélor ispravnicii, că cercetândă de acelă Nicola, s'au găsită acesta, adică Dumitru jăluitară sin Gheorghe, și șederea aă spusă și ei întocmai precumă se arătă mai sus, cumă că și tóte ceste-l-alte semne întocmai s'au găsită asupra lui, numai doară numele este schimbată, că Preda aă dăsu că-lă chiama Nicola, iar pe acesta-lă chiamă Dumitru, și pentru acéstă nedându-se creșeméntă jăluitarulă numai prin graiă, delă eșirea jălbiă s'au dată poruncă lui Gheorghe tata jăluitarulă, ca prin ómeni cară șciă, să incredințeze judecata de este jalba jăluitarulă adevărată, anume Radu Vânătorul sin Marin, omă ca de 60 de ană, i Ioan sin Călin, omă ca de 40 de ană, pe cară s'au întreată ce aretare șciă să facă pentru acéstă? și mai înteiă Radu aă dată mărturia, că astă-iană la Gusia, până la o vreme aă fostă și elă cu vite la fênă împreună cu jăluitarulă, nici de cumă n'au vędută pe Preda Berién viindă la dănsulă, nici pe tovarășulă lui, nici șcie pe acelă Preda Berién cine aă fostă, fiind-că nu l'au vędută nici odată, nici n'au simșită măcară să fi audită vre-odată séu mergendă la casa lui, séu măcară vorbă să fi făcută cu hoți undevași, ne cumă să fie la tovarășie cu dănsulă, pentru că de astă-vără după ce aă isprăvită fênulă ce aă avută, s'au mutată iarăși la casa lui în satulă Grătia, și n'au fostă strămutată delă casa lui măcară o dă, avendu-și hrana pământulă ad. porumbulă și fênulă împreună toți săteniă împrejurulă satulă, până acumă când s'au rădicată de polcovnică cu mijloculă ce se cuprinde în jalbă; așis-derea mărturie aă dată și Ioan, care pentru aceste arătate mai sus, după ce li s'au arătă cu deamăruntulă tóte răutățile ce curge asupra celor ce jură strimbă, s'au rînduită ca să facă și jurământă, și cu tótă voința s'au trasă a merge către jurământă; apoi vędendă că nu se îndoescă nimic. i-amă întorsă iarăși înapoi, și înainteă judecății făcendă-se jurământă pe casele și agonisita i pe copii și pe saffetele lor, că într'același chipă precumă se coprinde mai sus; decă de vreme ce după aceste mărturii ne-amă incredințată că jăluitarulă aă fostă nelipsită de la casa lui, și numai pentru o bănuială, căci s'au aflată acestă jăluitară cu șederea pe la locurile ce se arătă mai sus, saă jăfuită de numitulă polcovnică, delă judecată se găsesce cu cale, că atătă tóte acele jafuri să i se întorcă înapoi, câtă și de acumă înainte să rămăe numitulă Dumitru jăluitarulă nesupărată de acéstă bănuială. 1787, Noemvrie 24. (Cod. 16, fila 79, 80).

Vel spăt., — Costandin Cocorăscu vel pahar.

Anaforaua Anicăi fata lui Stanislav copilul din casă pentru pricina de judecată ce au avuțu cu tatălul său Stanislav.

Pré Înălțate Dómne.

«Nița fata lui Stanislav copilul din casă de Divan, încă dela 31 ale lui Ghenarie, arătă judecății, cumcă slujindul la reposata Anița Bănésa Filipésca, iară fi făcutul haine, după cumul în dosul arătă și după ce au muritul reposata Bănésă au mersul la Nicolae Ciubucciu să slujésca, ca sa nu i se prăpădescă haînile, dar tată-său Stanislavul au datul jalbă Mării Séle, mincinosă, dicendul, cumcă Nicolae Ciubucciu nu este însuratul și o ține țiitóre pe fia sa, care după porunca Mării Séle aducendul pe Nicolae amul cercetatul pricina și numitul Ciubucciu au arătatul judecății, cumcă elul este însuratul și pe Anița n'au luat' o pentru acéstă trebă, ci ca pe o slujnică și încă mai multul ca să o mărite și arătă cumcă au și găsitul pe unul Tudor căpitanul de au logodit-o și după spusa-i i-au făcutul și fóie de zestre, puindul în fóie pe aceste ce le au arătatul Anița, că le are dela stăpâna sa cea dintăiul, și le cere dela numitul Stanislavul ca să i le dée când se va cununa cu dînsulul, pe care apucandulul judecata în multe rânduril, s'au pusul soróce încă odată și zapisul au datul la canțelaria spătărescă cu sorocul de 10 zile și au trecutul și acestul sorocul și încă totul nu le-au datul tóte, ci au mai rămasul o giubé de Ghiermesit blănită cu nurcă, o tivilichie dezblănită și 15 coți pânză subțire; ci dară judecata găseșce cu cale, ca stanislavul să împlinescă tóte acestea, pentru căci unul părinte este datorul încă elul să inzestreze pe fia sa, iar să nu opréscă cele câștigate cu munca ei; noi de cercetarea ce amul făcutul arătamul Mării Tale, iar cea de săvârșitul hotărîre se va face de cătră Înălțimea ta. 1788, April 1. Cod. 16 fil. 99—100.

Vel. spăt. — Costandin Cocorăscul vel păhar.

*Anaforaua lui Costandin Logf. cu Maria soția lui.
Io N. Petru Mavrogheni gndr.*

«Pré sfinția ta Părinte Metropolitu, să teoriseșci acéstă și după porunca sfinteil bisericii și după pravilă urmândul, să faci hotărîrea cuviinciosă și să ne înșciințezi în scrisul prin anafora, pentru care poruncimul d-lui vel spăt. ca cu zapisul d-lui să-i înfățișezi înaintea pré sfinții séle părintelul Metropolitul. 1788, Noembrie 6.

Vel. Logf.

pecetea

Pré Inălțate Dómne.

Maria soția lui Constandin Logf. s'aũ arãtatũ cu jalbã la judecata acestuĩ departamentũ dícendũ cã sunt acumũ trei ani de când îndrãgindu-se cu o Lucsandrã femeie, aũ începutũ a i se sparge casa și cu tãte cã pentru acea faptã a lui s'aũ necinstitũ și strașnicũ s'aũ pedepsitũ de cãtrã Mãria Ta, darã iarãși n'aũ fãcutũ pãrãsire, ci și acumũ se aflã cu acea femeie, care atunci era fãcutã surghiunũ de cãtrã Mãria Ta la mãmãstirea Dintrunũ lemnũ; dupã a cãruia jalbã mai întãiũ amũ trimisũ de aũ rãdicatũ pe acea femeie de unde se afla, dela Gãeșci sud Vlașca și amũ trimis-o iarãși la numita mãmãstire, de unde ne-aũ venitũ și înșciințare cã s'aũ primitũ de starița mãmãstirii; dupã acãsta înfãțișãndũ și pe numitulũ Constandin cu Maria soția lui, n'aũ tãgãduitũ de acãsta, fãrã numai dĩașã, cã nevrãstnicũ fiindũ, fãrã de șcirea și voia pãrințilorũ lui, precumũ aũ gãsitũ: sãracã și fãr de zestre aũ luat-o intru cãsãtorie și cumcã de cândũ s'aũ împreunãtũ amẽdoĩ totũ ré vețuire aũ avutũ, atãtũ pe acelea vremi ne destoinicũ aflãndu-se la meșteșugulũ condeiuului și ne putãndũ a se chivernisi din destulũ, cumũ și mai în urmã slujindũ Divanuluĩ și pe la ispravnicĩ și începẽndũ a cãștiga mai cu adausũ și a o îmbrãca cu hãine scumpe și juvaericele pre cãtũ nu i se cãdea, aũ adãugatũ și mai multã nesupunere și împotivire, mergẽndũ și la mai rãu traiũ, necinstindulũ cu ocarã de pãrinți și cumũ cã nu-ĩ vrednicũ sã cãștige precumũ și alții, sã-ĩ facã case mari și rãdicãndũ și în multe rãnduri mãna asuprã-ĩ, și vãrsãndu-ĩ lãturi în capũ și alte multe asemenea, care aceste ne mai putẽdu-le suferi, și rãcindu-i-se inima despre dinsa, aștia aũ cãdũtũ la pãcatulũ curviei, darã cu tãte aceste dĩașe, cã de nu l'ar fi datũ în judecatã politicãșcã și în urgia Mãriei Tale de și strașnic s'aũ pedepsitũ, scosũ fiindũ și din chiverniselã, sãu dupã acãsta în urmã binișorũ sã fiãmblatũ, cã cu cuvẽntũ dulce și supunere sã-lũ fi apipãitũ, iarãși arũ fi fostũ cu dinsa, suferindũ cum arũ fi pututũ, dupã cum aũ suferitũ și mai nainte, iar de vreme ce și întãiũ l'aũ datũ sãboruluĩ, și aũ pãtimitũ atãta necinște și pedepsã, în pușcãrie și în butuci multã vreme și la *șid* cãrãndũ cu targa, și iarãși în urmã nu s'aũ arãtatũ cu cevaș plecãciune și pãrãsire de ocãrĩ, ci încã mai multã pornire fãcẽndũ, i-aũ stricatũ și multe lucruri ce le aũ gãsitũ pentru chivernisala vieți lui, care pentru acãsta cu totũ rãcindu-i-se inima nu pãte a se mai lipi de dẽnsa, încã nicĩ cu ochiũ a o vedea, darã iarãși ca sã nu o lase de totũ neajutoritã, i-aũ datũ casa ce aũ fãcut'o cu a lui strãdãnie, împreunã cu tãte ale casei, și tãte sculele și hãinele ce i le-aũ fãcutũ, care sunt la prețũ de tal. 1000, și cu dinsa sã nu mai fie, cum și o copilã ce o are iarãș elũ sã o înzestreze cu deosebitã cheltuialã; care la aceste dĩașe ale lui Costandin, fiindũ și însãși ea fațã și ascultãndu-le n'aũ pututũ tãgãdui, cã nu l'aũ ocãritũ, fãrã numai dĩașe, cã de nãcazulũ faptelorũ lui l'aũ necinstitũ, adevãratũ, precumũ aũ arãtatũ întocmai; dar judecata, dupã datorie, lãsãndũ netrebnicile lorũ cuvinte și fapte, și ca sã-ĩ facemũ iarãși a se uni unulũ cu altulũ, amũ arãtatũ mai întãiũ strașnica și lãfricoșata pedepsã a Mãriei Tale, care se întinde pãnã a-ĩ lua și viața, cã o va cerca) de nu se va uni iarãși cu dinsa și a o avea intru ale sale, precumũ și mai nainte; al doilea și rãspunsulũ ce va sã dãe în cealaltã viațã la nefãțarniculũ Imperatu; dupã care aceste viindu-și în socotelã niaũ dĩaș singurũ cã-și cunãșce greșala și sã va pocãi și va fi iarãși cu soția lui, și va avẽ-o ca și mai nainte, dãndu-ne și zapisũ, cumũ cã de nu va cãnta-o precumũ

aŭ căutat-o și mai nainte, atunci să-lă arătăm Mării Tale, ca să se pedepsescă cu mörte; numai cerënd să deé și ea zapisŭ la judecată, că nu-lŭ va mai ocări, séŭ va mai rădica mâna asupra-î, ci-lŭ va cunósce de bărbatŭ și stăpânŭ și va fi mulțămítă, după vremi, cumŭ îî va da mâna să o caute, pentru îmbrăcaminte, hrană și slugi în casă, și unde să va duce elŭ acolo să ședă, iar nu unde-î va fi voia, prin străine locuri, fiind-că elŭ o să se ducă afară pe la ispravnici după chiverniséla; care cuvëntŭ plăcutŭ fiindŭ judecății, după ce, cumŭ mai susŭ arătămŭ, aŭ datŭ zapisŭ subt a lui iscălitură, întărindu-se și cu alte vrednice de credință iscălituri, amŭ făcutŭ cercetare și de loculŭ, care are socotéla să o mute, și ne arétă că aŭ poftitŭ pe logf. acestui departamentŭ și aŭ primitŭ, și amŭ întreatŭ și noi pe logf. de-î este voie cu adevératŭ a o primi, și șicëndŭ că o primește, s'aŭ socotitŭ și de judecată că este bine despre amëndoué părțile a ședé la dënsulŭ, fiindŭ căsătoritŭ, cu casă de cinște după a sa potrivă și mai alesŭ omŭ alŭ judecății aflându-se, să facă și perierghie asupra vieții lor, să vadă mai întéiu de cheltuiala ce-î va trimite ei bărbatu-séŭ, ca să nu tăgaduiască în urmă că iarăși nu o caută, cumŭ și ea de-lŭ va mai catigorisi și-lŭ va mai ocări, printr'ensulŭ să se dovedéscă mai curatŭ, din care din amëndoi curge pricina, și arétându-ne, să șcimŭ pe care din amëndoi să însciințămŭ Mării Tale a se pedepsi; și de unadată aŭ primitŭ și ea a da acestŭ felŭ de zapisŭ, care puindu-se de s'aŭ făcutŭ cu ifosulŭ de mai susŭ arétatŭ și ducëndu-se la dënsa logf. departamentului, trimisŭ fiindŭ din partea judecății ca să-lŭ iscălescă, nu numai n'aŭ vrutŭ să-lŭ iscălescă, ci unde mai întéiu citindu-î zapisulŭ celŭ dela bărbatatu-séŭ, cu hrăpire i-l'aŭ luatŭ din mână și bagândulŭ în-sinŭ, ce l'aŭ făcutŭ nu se șcie, că nu l'aŭ mai datŭ, și așa nici zapisulŭ bărbatului, nu-lŭ dá, nici despre partea ei sinetŭ că nu-lŭ va mai ocări și până nici la loculŭ unde aŭ găsitŭ bărbatu-séŭ nu vru să se mute, ci încă și pe trimisulŭ logf. cu multe necuvióse vorbe l'aŭ obrăznicitŭ, și așa vëđëndŭ bărbatu-séŭ, că pieré fără de chiverniséla, s'aŭ dusŭ cu ispravnicii județului, lăsândŭ pentru îmbrăcăminte copiliŭ lui tal. 20 la logof. judecătoriei, ca să-i tîrguiască câte cevași pentru îmbrăcăminte, după care și urmândŭ aŭ trimisŭ unŭ negustoriŭ cu șam - alagele ca să alegă, și n'aŭ primitŭ, gonindŭ și pe negustorŭ. Decí la o nesupunere și neurmăre a ei, de ceea ce judecata găsise cu cale și o aședase pentru binele și folosulŭ ei, și cumŭ mai susŭ arătămŭ nici într'unŭ chipŭ mulțăminduse și primindŭ, neputëndu-se dela acestŭ departamentŭ să se facă hotărîre, însciințăm Mării Tale, ca orî să se orënduiască la judecata bisericéscă, séŭ după cum duhulŭ sfântŭ iva lumina pe Măria Ta cu cea desăvêșită hotărîre. 1788, Augustŭ 28. (Cod. 16, fila 138—139).

Constandin Cocorăscu pahar..

ANEXE LA PAG. 37

Maî dămŭ aci unŭ pitacŭ domnescŭ alŭ lui N. Mavrogheni, din 10 April, anulŭ 1787, către polcovnici și căpitaní de prin județe, relativŭ totŭ la stărpirea hoților.

«... Zemli Vlah.; Boerulŭ Domniei Mele polcovnice din județulŭ... i voué slugilor Mele căpitanilor dela acelŭ județŭ, măcarŭ că prin tóte Domnescile Nótrestre cărți, ce vi s'aŭ scrisŭ mai nainte v'amŭ poruncitŭ tot-déuna pentru hoți și pentru făcători de rele, ca să grijíți dimpreună cu slujitorii voștri pururea în tótă

vremea, dar fiind-că acum în vreme de primăveră scimă că obicinuescū cei ce au cugetū rău, de a se porni în hoții și fapte tâlhăresci; Iată de isnovă vē poruncimū, ca mai înainte, din vreme, să fiți toți cu privighere, străjuindū județul cum se cade, prin tôte locurile și cu mijloce printr'ascunsū să și cercetați, ca să aflați pe cei ce facū gătire de a se porni într'acestū felū de căi rele, să nu le dați vreme a se porni și a sevêși scoposulū lorū, ci mai înainte să aduceți pe fieșcare la grijă, cu paza cea multă, ca să vađă bună străjuirea vóstră, să se părăsescă de acestū felū de gânduri; iar pe carele s'ar ispiti și s'ar porni la fapte hoțesci și tâlhăresci și se va dovedi hoțū cu adevêratū, numai decătū să-ī prindeți și în scurtū: hoți și tâlhari să nu auđimū că se află în județul acela și nu i-ați prinsū, că să *sciți: pedépsa vóstră va fi mórtea și acolo, în loc, vom spânzura pe acelu polcovnicū sêu căpitanū* într'a căruia *poporū se va afla hoți*; ci dar fiți cu toți deștepti și gata la picior dimpreună cu toți ómenii vóstrii, străjuindū đioa și nóptea. 1787. Apr. 10».

Eacă și altă carte deschisă către ispravnicī, vestinduli-se pre cea de sus: «D-tre ispravnicilor ot sud... sănătate. Fiind-că acum în vreme de primăveră obicinuescū hoții și făcêtorii de rău a se porni la câte rele, iată de isnovă amū scrisū poruncile Domniei Mele la polcovnicī și la toți căpitanii de obște, ca mai nainte, din vreme, să străjuescă cu mijlocū de a nu se puté porni nici unulū în fapte hoțesci, sêu tâlhăresci, ci să întăriască paza județului prin tôte locurile, ca să se îngrijescă toți de paza cea bună și să părăsescă, să se lase de acele gânduri rele; iar pe carele s'ar ispiti a se porni în hoții și se va dovedi cu adevêratū, numai decătū să-ī prindă, să nu scape și în scurtū să nu auđimū că sunt hoți și nu i-au prinsū, că avemū otărire *cu mórte să-lū pedepsimū spânzurându-lū acolo în locū*. Dar și d-tre ispravnicilor să *sciți*, că vē vomū pune de veți împlini din casele vóstre tótă puguba câtă se va pricinui acelu prădatū și jăfuitū, sêu acelu ucisū de hoți și veți fi și în urgia Domniei Mele căduți, căci ómenī dindestui aveți cu cari puteți a face tótă cuviincioasa străjuire, a curăți locurile de unii ca aceia; și decī fiți la acéstă trebă deșteptați cu toții și vē siliți de a fi liniște și odihnă și de a nu se auđi nici a se simți măcarū de hoți în județul d-tre și să aveți a trimete deosebită porunca Nóstră la polcovniculū și la toți căpitanii dintr'acelu județū, dela cari să ne trămiteți și răspunsurile primirei». 1787, April 10.

ANEXE LA PAG. 48

Cumcă N. Mavrogheni era în adevêrū bunū creștinū, se vede nu numai din faptele aduse la paginile 40—48, dar și din faptulū că au ziditū însuși biserica, la loculū unde astăzi se đice la Șosea. A mai ajutat restaurarea și de alte biserici. Insuși Domnulū urmașū de la 1793 recunoscū acéstă prin actulū următorū:

Pré Înălțate Dómne.

«Jăluescū Mării Tale, că în sud Prahova se află o Mre ce se numescē Prahovița, hramulū Adormirei Născêtoarei de D-đeu, care fiindū zidită de anī 200 în đilele unui Alecsandru Vodă, și din începutū s'au închinatū Metoh la sf. Mre

la Ierusalim, iară după ce s'au ziditŭ aci in Bucuresci Sf. Gheorghe celŭ noŭ, au rēmasŭ numitŭ Mre Metoh la Sf. Gheorghe, a cāruia zidire fiindŭ la locŭ nestatornicŭ, mișcāndu-se pāmēntulŭ fōrte a crāpatŭ zidurile și s'au dārēmatŭ, încātŭ nimenea nu mai cuteza a intra intrīnsa, și vre o cincŭ, șēse anŭ creștinii locuitori de pre înprejurŭ rēmaseră fără de Biserică, ne mai fiindŭ alta aprōpe; iară la anulŭ 1786, în vremea Domnii sēle Domnului Mavrogheni însciințindu-se pentru surparea acei Bisericei, și cumŭ cā locuitorii n'au altă Biserică înprejurŭ, din poruncă amŭ fostŭ orānduitŭ epistat spre zidirea altei Biserici de isnōvă, și fiindŭ acēstă Biserică fōrte sēracă și scāpātātă, neavēnd nici unŭ felŭ de venitŭ de nicāirea, s'au fostŭ milostivitŭ, prin cartea Domnescă, și au datŭ Mōnăstirii cincŭ poslușnici cari ū-era de ajutorŭ, pānă cānd s'au începutŭ rāsmirița, iară de atunci încōce nu are; ci mē rogŭ Māriei Tale, ca să te milostivesci Māria Ta asupra Sfintei Mōnăstiri a o milui cu cāți poslușnici te va indura duhulŭ sf., și va fi pomenirea Mării Tale veșnică. 1793, Martie 16.

Robul Mării Tale, Mihălache Epistatŭ al sfintei Mōnăstiri Prahovița din sud Prahova.

Resoluțiunea domnescă.

D-ta vel log. de țera de josŭ teorisāndŭ jalba, să veți hrisōvele ce are și să arēți Domniei Mele.

L. S.

biv. vel Stolnic.

Io Alecsandru Costantin Vodă

Poruncimŭ Domnia Mea D-tale vel Vist să-ı faci cartea Domniei Mele de poruncă cātrē Ispravniciei județului, ca să aibă acēstă sf. Mre cincŭ omeni scutiți, pentru ajutorulŭ lipsei și scapătăciunei în care se află. 1793, Martie 26.

Vel Logof.

Prē Inălțate Dōmne.

După luminatŭ porunca Inălțimei Tale făcēndŭ teorie la jalba acēstă, nu are sf. Mre Prahovița și alte hrisōve, fără numai o carte a lui Mavrogheni de a ținea lude cincŭ scutelnici, care i-au și avutŭ de poslușanie și ajutoriulŭ Mrei, aflāndu-se fōrte scāpātātă, și fără de nici o altă milă deosebită, cumŭ cā este Mre sāracă și derāpānată, și fără de milŭ Domneșci, este lucru șciutŭ și adeveratŭ, dară la cererea ce face pentru scutelnici, indestularea razimă la creștinesca milostivire a Inălțimei Tale. 1793, Martie 20. (Cond. 24, fila 41)».

Al Mării Tale plecatŭ slugă, Vel Logof. Scarlat Ghica.

Sub domnia lui N. Mavrogheni, la 1788, întēplāndu-se *ipopsifiare* adică sacrare de mitropolitŭ, a lui Cosma, urmașulŭ mitropolitului Gregorie, celŭ care păstorise 28 anŭ iatŭ alaiulŭ cu care a fostŭ dusŭ la scaunu seŭ, noulŭ mitropolitŭ: (1)

(1) Veți și memoriulŭ, „*Pe file de Ceaslov*” celitŭ la Academia romānă în ședința din 11 Noembrie 1888.

Alaiulü ce s'aü orînduitü la eşirea din mitropolie a P. S. părintelui ipopsifos al S-tei Mitropolii.

D-lü vel aga cu zapciiî breslei d-sale și cu totü alaiulü celü obiciuuitü alü domuiei sale.

Seimeuiî spătărescî cu zapciiî breslei d-lui vel spătarü, adecă vel căpitan de lefegii. başbulucbaşü, polcovnicii și cei-l-alți cu ómeuiî lorü după orânduială.

D-lü vel portarü cu tótă bresla d-sale.

Tagma Divamulü

6 posteluicei, câte doi.

Treti log. ot depertameut, Iouiță, cu log. za taiuă Gheorghe

Vătav de păhăruiceî cu al 2-lea pitar.

« « Divau cu vătav de vist.

Trete post. cu ceauş de aprođi.

« vist. Halea cu biv trete vist. Alexandru și stolu. Dumitrache.

Biv vel armaşü Iorgache cu halea 3 log. Petrache.

Al 2-lea log. comisul cu vel pitar

Protopopiî pe josü cu câți-va preoți, înaiutea caretei și împrejur, iar cei mai mulți în urmă.

6 fustași ai Divauiului, cu darde iar 6 fustași cu darde.

5 ciohodari iar 5 ciohodari.

Logofeți ai Divauiului iar logofeți ai Divauiului

și preoți și preoți.

Careta gospod

Io N. P. Mavrogheui VV. i gsd. z Vlah.,

Poruucimü Domnia mé biv vel armaşü Iorgache, mâne dá diminueță să gătescî alaiulü acesta, la curtea vechie și să uu se facă cusurü. — 1787 Sept. 25. (Cod. 17, fila 235 vers).

In cod. XVII fila 252 (arh. statului) se pôte vedé și pompa deosebită cu care se serba țioa de Bobotéză.

ANEXE LA PAG. 56

Eacă încă câte-va acte relative la bresle, comerciü etc.

Cartea brăgarilor din Bucuresci.

«Brăgarii din Bucuresci au jăluitü Domniei Mele, cumü mai naiute tot-déuuu diu vechime și păuă la létulü 1780 au fostü slobođi și voluici fie-care a se hrăui cu acéstă muucă a brăgăriei, iar la acelu létü, pentru lipsa ce s'aü întimplatü de bucate în țără, s'aü opritü, ca să uu se cheltuiască zacheréua la lucru de brăgărie, păuă la leat 1783, când după cercetarea ce s'aü făcutü, vedându-se că uu

este vrednică acésta puțină muncă a lor a aduce lipsă țări, una pentru că totu lucrul lor este numai din meiu, alu doilea că nu ridică atâta sumă încâtu să cunoscă țera lipsă întru acésta, s'au sloboțitu a se lucra iar; însă fiindu numai țece prăvălii orânduite de a lucra, au remasū cei-l-alti, cari din începutu acésta le-au fostu hrana lor și a părinților lor, isterisiți de hrana acésta și au cerutu dela Domnia mea, ca după cumu din începutu, din vechime au fostu slobodu alisverisulū acesta, fără de a se pricinui din acésta vre-o lipsă țerii, să fie și acumū iarăși neopriți până la 20 de prăvălii, și pentru slobodenia acésta din care au câștigatū hrana vieți lor, cumū și ca pentru să nu fie slobodi alții mai mulți decâtu cei ce vorū intra la numărulū de 20 prăvălii, a lucra bragă aici în Bucuresci, s'au legatū a da la orfanotrofie pe an taleri 600, după care a lor cerere și după dreptate s'au făcutū rânduială încă dela lét 1784 Oct. prin cartea d-niei Sèle Mihaï Vodă Suțu cu ponturi întru acestū chipū:

1) Pentru ca să nu remăie nechivernisiți și cei ce s'au aflatū vechi bragii de se hrănea cu acésta muncă, să fie slobode până la 20 de prăvălii aicea în Bucuresci să se hrănescă neopriți.

2) Dintr'acești 20 de prăvăliași, cei mai de frunte să aibă a fi căsătoriți și așețați cu statornicia lor aci, cumū și cei-l-alti până la numărū de 20 de prăvălii iarăși să se facă știuți și cunoscuți și toți cu chezași.

3) Unulū dintre toți acești 20, alesū dintre dênșii, să fie vatavū de bragii, carele să fie datorū se respundă pentru toți cei-l-alti cumū și pentru a lucrulū brăgărilor, la întâmplare de trebuință să deé respunsulū.

4) Pentru slobodenia ce au câștigatū pentru hrana și chiverniséla ce do-bândescū din acésta și pentru oprirea a altora a nu lucra bragă nimenea, afară dintr'aceștia, s'au poruncitū, că dela tóte acestea prăvălii să se deé orfanotrofiel pe totū anulū câte taleri 600, adică taleri 300 la Sf. D-tru și taleri 300 la Sf. George, precumū ei înșiși s'au legatū.

5) Nimenea altulū afară de acelu care va intra la numărulū de 20 prăvălii să nu fie volnicū a vinde bragă.

6) Acestū rufetū, după obiceiulū ce au fostū din vechime și după cumū și tréba lor urméză, ca prăvăliași țirgoveți ce sunt, au a ști de zabetū alū rufetului lor, după cumū și la toți asemenea prăvăliași și rufeturi este zabetū d-lui vel Agă alū țirgului. De aceea darū, la d-lui vel Agă s'au căđutū să legămū acestū rufetū și prin d-lor s'au poruncitū să se facă căutarea și alegerea de acești 20, a fi ómeni știuți, cunoscuți, cu chezași, iar cei mai de frunte căsătoriți și statornici aicea, cumū și vátavu iarăși prin d-lui să se orânduescă pre celū ce va fi alesū de toți.

De aceea amū înoitū și Domnia mea rânduiala acésta cumū se cuprinde mai susū și d-ta vel Agă fiindū fóie de numele lor în condica agiei, cu chezașiile lor, să nu îngăduescă mai multū decâtū acești 20, nici cumū pe altulū nimenea a vinde bragă în Bucuresci, ce numai acestea 20 de prăvălii să aibă slobodenie. 1786 Oct. 13. (Cod. 17, fila 96 verso).

Copie scósă după pitaculū Mării Sèle Nicolae Vodă Mavrogheni.

Fiind-că cărămidariī care lucréză și vîndū cărămidă de obște, s'au nărăvitū a cere prețū peste orânduială și peste dreptū seumpū și norodulū, care au trebuință, siliți fiindū de nevoie, daū prețū ce cerū cărămidariī, care acésta fiindū

fără de cale ; iata cu hotărîre amŭ Domnia Mea neavendŭ cuvântŭ a se plînge cinevași, ci darŭ poruncimŭ d-luî vel spătarŭ i d-luî vel Agă, să arête hotărîrea Domnii Mele la toți cărămidarii de obște, ca să nu se cuteze a se lăcomi mai multŭ peste acestŭ prețŭ ce amŭ hotărîtŭ și cărămida să facă bună, lucrată bine și arsă bine, ferinduse de înșelăciune, apoi să publicuiți cu pristavŭ și la totŭ norodu de obște în Bucuresci ca să șcie fieșce cure nartu cărămidii, osebitŭ de acéstă, vedemŭ și la tôte celea-l-alte lucruri prețŭ fără orânduială, pentru care poruncimŭ d-luî vel Agă să arêți pitacu acesta al Domnii Mele d-lor veliilorŭ boerii, ca mâne stringêndu-se d-lor toți la unŭ locŭ unde aducêndŭ, d-lor și pe Epitropi, să socotescă d-lorŭ boeri prețŭlŭ atutor lucrurile câte sunt trebuincioase noroduluî de obște ce, sê vëndŭ în Bucuresci, atâtŭ ale mîncării, cât și ori-ce, și să se pue nartulŭ celŭ cuviinciosŭ la tôte, după care să se facă în scrisŭ arêtare, subt iscăliturile d-lor, ca să se întărêscă și de Domnia Mea. 1787, Iunie 20». (Cond. 16, fila 153).

vel log. vel log. vel log.

ANEXE LA PAG. 67

Menzilurile continuă sub Mavrogheni după regulamentulŭ luî Alex. Ipsilante. Iată unŭ ordinŭ relativŭ la transportarea prin poștă a unei *haznele* turcesci spre Bender :

«Cătră Ispravnicî și cătră căpitani dupe la menzelurî, pentru aznéoa ce merge la Benderŭ, să dé slujitorî dă pază.

. . . . *Zemli Vlah* . . . D-lorŭ ispravnicilorŭ de județe și voă căpitanilorŭ dupe la menzilurî, pe unde va veni acestŭ ogeac-tatar, carele merge cu haznea la Benderŭ, să aveți a-i da din căpităniă în căpităniă slujitorî din destulŭ de pază, ca să trecă cu *selamet*, să nu se întemple vre-o primejdie și renduitulŭ care merge cu numitulŭ tătarŭ să aibă a aduce de la ispravnicii Slamu Römniculuî rêspuusŭ către Domnia Mé, cum că aŭ trecutŭ cu selametŭ, fără de nici o potienclă. că dă se va întempla cevași din pricina neindestulărei slujitorilorŭ, voi veți avé a da sémă cu capetele vóstre. Toli. 1787. April 3. (cod. XVII fil. 167).

ANEXE LA PAG. 76

Maî eată douë acte date de N. Mavrogheni în favórea și pentru protegearea țéranilorŭ.

«17 cărți către arhimandriți, egumeuî, epitropi i către toți locuitorii de obște, cu povêturî :

. . . *Zemli Vlah*. Cuvioșilorŭ arhimandriți, egumeni și epitropi după la sfințele monăstiri, i moliftelorŭ vóstre protopopilorŭ, preoțilorŭ și diaconilorŭ, și d-tre boiarilorŭ, i boerinașilorŭ, breslașilorŭ și neguțătorilorŭ, și vouă părălabilorŭ, sindiilorŭ, și tuturorŭ locuitorilorŭ țéranî de prin tôte satele și orașele din tótă țera Domniei Mele ! măcarŭ că și în trecutele zile, prin domnescile nóstre cărți, ce v'amŭ trâmisiŭ, heretisindu-vé de S-ta înviere a Domnuluî D-đeu și mântuitoriuî nostru Isusŭ Hristosŭ, atâtŭ la partea bisericescă cât și la toți cei-l-alți supuși ai noștri, ce ne-aŭ încredințatŭ Dumneđeu, sub a nóstră oblă-

duire, parte mirenescă, trimitându-le Domnescile noastre blagoslovenii și rugându pre milostivul D-zeu, ca să ajungeți fieșcarele cu bucurie și îndestulați a pe-trece ȃilele sfintei Învieri și la anul și la mulți ani, amî scrisu și alte cuviin-cioșe învățături și porunci, ce sunt folosul caselor vóstre și alú sufletului vos-tru; dar eată, că osebitu și acum, după dragostea ce avemú asupra tuturorú supușilor noștri și pentru neadormita grijă ce avemú pentru dînșii, nu lipsimú a trimite și intradinsú pre credinciosu boeriú alú nostru pe d-lú Ianake Politi-mosú biv vel slugerú, cu acéstă domnescă carte vestitoare de bucurie și mângă-iere, spre a vă plisoforisi dá bunú cugetulú și scoposulú nostru ce avemú Domnia Mé asupra vóstră, precumú mai josú vă vomú aréta și coprinđetőre iarăși dá bune învățături pentru alú vostru sufletescú și trupescú folosú; prin care scriemú mai ántéiú cuvioșilorú vótre egumeni și epitropi dupe la mónăstiri și d-tre boiarilorú și boerinașilorú, cari aveți pe moșiile vóstre sate cu ómeni locuitori, *sú iubiți pá mai micí vóstri și pe cei proști, arétându-vé spre ei cu dragoste, cu dreptate și cu milostivire, ca către unii ce sunt zidirca lui D-zeu, ca și Noi; pentru că D-zeu doué lucruri cere de la voi, cari sunteți datori a le urma, adecă: dreptatea și milostivirea. Să-i îndemnați pe dênșii cu durere la cele dumneđesci, ca să petrecă fieșcarele cu fapte creștinesci și cu pază la sfintele biserici, fiindú că acésta este datoría fieșcáruia stápan către ómenii lui și aveți a da sémă pentru dînșii înaintea lui D-zeu, și să-i povétuiți spre cele bune, făcendu-vé însă mai ántéiú voi pildă cu urmări sufletesci, ca să vălú cei proști și să învețe să vé feriti de nedreptăți ceréndú dela dênșii numai ceea ce este dreptulú, iarú mai multú peste dreptate nu vé siliți a agonisi agonisială nedreptă, că aceea nu este de nici unú harú. Și când aceste le veți urma și vomú vedea Domnia Mé buna urmare a fieșcáruia, *cú iubiți pe mai micí vóstri*, cari sunt și aceia zidirea lui D-zeu, și-i îndemnați spre cele bune, și nu-i supérați peste dreptate, să sciți că și Domnia Mé vé vomú iubi din totú sufletulú Nostru și veți avea de la milostivulú D-zeu parte de sufletú bunú, iar dela Domnia Mé veți câștiga milă și blagoslovenie; iarú cândú acestea nu le veți urma, să sciți, că intru zadarú vé este mergerea la biserică și evlavia ce arétați, căci creștin făr de fapte nu este mîntuitú. *Așișderca și voi locuitorilorú țărani și toți cei-l-alți de obște*, urmándú domnescilorú noastre învățături și porunci, ce vé avemú date, să vé feriti de cele rcle, hránindu-vé cu muncă dréptă și să păziți s-ta biserică, să fiți curați, ca să câștigați dela milostivulú D-zeu cele bune și dá folosú și ca să fie rodurile vóstre cu îndestulare, să cinstiți pe mai marii vóstri, să-i ascultați la cele cu cale ca să cunóscă celú micú pre celú mai mare și să nu se împotrivescú cinevași la cele drepte. Iar câtú pentru odihna și buna petrecerea vóstră de cele împotriva, sú sciți că acésta este la Noi cca mai d'ántéiú purtare de grijă deapaurereu cu milă și cu temere de D-zeu, ca pentru unú norodú se ni s'a încredințatú sub a noástră chivernisire și oblăduire, precumú veți fi cunoscutú, ca să petreceți în ȃilele noastre odihniți, mulțamiți și apérați de orí-ce nedreptúți, jafuri și necazuri, neingáduimú pá nimeni a vé supéra cu câtú de puținú strîmbúitate împotriva poruncilorú Domniei Mele. Și pe lingă cele-l-alte diafenlipsis și ocrotire ce ne vomú trudi a avé, despre tóte altele să sciți și pentru rîndulú dájdiilorú visteriei și să fiți bine încredințati, că nu numai cu vro-o încercăturá nu veți fi încercați séu, supérați mai multú peste putința vóstră și peste banii cei drepti și obicîmiți, în ȃilele noastre, ci încă vé fúgúhimú că veți cunósce și milá dela Domnia Mé cu mijlocú de a simți și a cuósce usurínța și buna întemciare a caselor vóstre, după cumú ați și vedútu în faptă că amú mai făcutú, ca să fiți intru tóte mulțamiți și usurați și ca să ne pomeniți.*

Deci să fiți bine încredințați și nădăjduiți la acestea ale noastre bune făgădueli, că fără de îndoială le veți câștiga, le veți cunoște și veți vedea mila Domniei Mele în faptă. De care bucurându-ne, plioforisindu-vă mai înainte, să vă apucați cu nădejde bună, cu inimă veselă și cu silință să semănăturile câmpului de grădini și de munca voastră, acum în primăveră, când este vremea de acestea, lipsindu-vă toate grijile și să vă îndemnați a vă face arăturile cu îndestulare și fără de lenevire, ca să aveți și hrana caselor voastre ce de peste an și ca să vă și prisoșască să vă vinde pentru folosul și interesul câștigului vostru. Și de aveți vre ună păsă și nedreptate, să știți că ușa Divanului Domniei Mele este pururca deschisă și primimă pe fieșcare fără de supărare; ori când și în veri ce vreme să năzuiați cu îndrăznelă și veți afla totă îndreptarea dela Domnia Noastră, după cum și orînduitul boerilor arc porunca Domniei Mele dată, că ori-ce nedreptăți și supărări fără de cale, împotriva voinței Domniei Mele va vedea că au locuitorii de către cinevași, să le arête Domniei mele. Iată am poruncit și numitului boerilor ce l'am orînduit pentru acesta, ca să nu vă facă vre un fel de cheltuială sau cerere, ori cu ce fel de nume pentru osteneala sa, ci să fiți bine aperați. Acesta poruncim Domnia Mé și nu lipsiți după datorie a face tot-deuna doale și rugăciuni către milostivul D-șeu pentru scumpă viața pre puternicului împărat (a căruia stăpânire D-șeu să o lătească și să o facă mai biruitoare decât toate cele) și pentru bună starea și viața Domniei Mele. Tolico pistah Gosp. 1787, Aprile 5.» (Cod. XVII, fila 171).

17 Cărți către ispravnic și polcovnic și căpitan de margeni cu boierii orânduiți, cu povățuirii.

«Zemli Vlah. D-stră Ispravnicilor de prin județe și Polcovnicilor, și căpitanilor de pe margeni și ai scaunului și vouă zăpăcilor de prin plăși, iată am orînduit Domnia Mé de aici boerul nostru credincios într'adins pe d-lui ... cu cărțile Domniei Mele către egumeni, către boieri, către preoți, către breslași și neguțitori, către pircălabi și sindici și către toți locuitorii țerană din toate satele și orașele din totă țera Domniei Mele, coprindețore de multe porunci și învățături cuviincioase, aretându-le pe larg și în ce chip se cuvine a petrece, atât egumenii și boierii cu locuitorii și cu cei mai mici ai lor, cât și locuitorii și cei mai mici cum trebuie să se arête către mai marii lor și ce fel sunt datorii a vieții fieș-care creștin, cu fapte bune către D-șeu, feriți de toate răutățile și nelegiuirile, vestindu-le lângă acestea și deosebite milii ce avem Domnia Mea cugetă a arêta către locuitorii ce i-au încredințat D-șeu sub a noastră oblăduire, ca să petrecă în zilele Domniei Mele în toate mulțami și feriți de ori-ce nedreptăți, jafuri și supărări; care cărți cetindu-le și d-stră ispravnicilor, voi polcovnicilor și căpitanilor veți vedea totă coprinderea poruncilor Domniei Mele. Ce, dar după ce le veți înțelege toate acele câte am scris, să căutați și d-stră ispravnicilor și voi polcovnicilor și căpitanilor, să fiți întocmai următorii fără de cusur. Și mai întâiu vă poruncim, să vă feriți de ori-ce nedreptăți și urmări în potrița voinței Domniei Mele: a nu supăra pe locuitorii și a jăfui pe cinevași cu ceva. ce să âmbლაți printre dênșii cu bună orînduială și cu totă dreptatea să nu îngăduiați pe nimeni a face lor supărări, jafuri și nedreptăți în potrița voințelor și a poruncilor Domniei Mele, ci să-i diafendipsiți, să fiți cu temere de D-șeu și cu fapte bune sufletesci. Slujba Voastră să fie cu dreptă

credință către Domnia Mea, cu siliță și vrednicie; pe slujitorii toți să-i aveți, voi polcovnicilor i căpitanilor, la tréba domnescă pururea gata, ómeni harnici, cu arme bune și cu cai în slujbă, iar să nu vę cutezați ale lua bani și ale da drumulú, pentru că Domnia Mé numai și numai pentru acésta am ridicatú avaturile grele ce dați mai înainte, ca să nu aveți pricină de a mai lua bani dela dênșii, séu a jáfui pre cinevași. Pe toți ómenii voștrii să-i povățuiți, să-i învęțați și să-i siliți la céle dumnezeesci, a avé evlavie către cele sfinite, a fi temători de D-deú și a petrece în orînduiala creștinescá pentru binele și folosul lorú, iar să nu-i lásați în netrebnicii și fapte nelegiuite, pentru că aveți și voi a da o sémă înaintea lui D-deú, ca nisce zabiți ce vę aflați asupra lor. Și să vę faceți înși-vă pildă cu urmări de fapte bune sufletesci, ca să vađă cei mici ai voștri și să urmeze și ei. Nizamulú țerei și marginile să le păziți întocmai după poruncile Domniei Mele. Pentru hoți și făcătorii de rele să vę siliți peste tótă vremea dimpreună cu toți ómenii voștrii a-i prinde și a curăți locurile de a nu se simți nicăiri, mai vęrtosú acumú în vreme de primăveră, când obicinuescú de se pornescú la căi rele; să vę siliți cu mijlocú de față și priurascunsú, ca mai nainte să aflați cugetulú celor réi și gătirile lor spre căi rele, ca să nu le dați vreme de a face nici începere, nici urmare, și așa să fie liniște și odihnă despre partea hoților în tótă țera Domniei Mele. ca nu numai locuitorii să fie făr de grijă, ci și călătorii, ce mergú și vinú prin țera Domniei Mele să n'aibă nici unú felú de bântuială. Pentru că de aceea avemú orînduiți pretutindenea zabiți polcovnici și căpitanii cu ómenii îndestui și deosebiți odobași cu nefari rînduiți. Și când acestea le veți pázi și veți sluji Domniei Mele cu dréptă credință, cu vrednicie, cu temerea de D-deú și nu veți face nici unú cusurú, povętuindú și pe ómenii voștri la fapte bune creștinesci, să sciți că unulú ca acela ce va sluji bine, otărire avemú nu numai a nu'lú scóte și a nu'lú lipsi nici unulú din slujba Domniei Mele, ci încă să'lú și miluimú; cumú împotrívă: când vre unulú va vinováți, să scie că cu mórte ilú pedepsimú. Ci dar fiți următorii la tóte după cumú vę poruncimú și să nu îngăduiți d-tră ispravnicilor, cumú nici voi căpitanilor, pe nici unulú din locuitorii a face strămutări din locul lorú, trecendú în alte părți și să odihnescă fieșcare în loculú séu, petrecendú cu linisce și cu dreptate. Și nu lipsimú a face «doale» și rugățiuni către milostivulú D-deú, pentru scumpă viața pré puterniculú Nostru împérat (a căreia stăpânire D-deú s'o lătescă!) și pentru bună starea și viața Domniei Mele. Tolico pidah gpd. 1787,» April 5, (Cod. XVII, pag 767).

ANEXA LA PAG. 81

Tabelulú pe mușama în colorii, de care amú făcutú mențiune la pagina noastră 81 a acestui tom, represintă pre Mavrogheni pre Trouň, înconjuratú de Divaniți și împărșindú daruri la oștenii cari au adusú capete de nemți. La drépta și la stînga tronului sunt inscripțiuni în limba grecescă. Pictura, fórte naivă, dá însă destulú de bine portretulú lui N. Mavrogheni. Pánza e semnată de zugravulú Grigorie, la 1 Ianuar 1789.

Iată inscripțiunile în limba grecă și în traducerea ce nia făcutú activul Român Macedonian D. Murnu,

I

ἔλιπε τὸν ἥλιον ὁμοίως
 Τὰ ἐν αὐτοῖς διὰ βουλής τὰ πάντα θαυμασίως.
 Λαμωρόν φωστήρ ἃ (εἰ) πέθετο εἰς φῶς τὸ τῆς ἡμέρας,
 Σελήνην τε προσέθετο εἰς φῶς τὸ τῆς εσπέρας.
 Ὅπως ὁ μὲν θερμαίνειε καὶ λάμβειε γῆν πάσαν,
 Ἴδ' δὲ νυκτός σκότο γῆν ὅλην ἀπὸ πάσαν.

II.

Μαρία σὸν ἱκέτευε υἱὸν Σου Παναγία
 Τὴν Ἀυθέντην τὸν Νικόλαον τὸν ὄντα ἐν Δακίᾳ.
 Ὅπως ἰσχύον καὶ δύνωμι ἀπὸ τὸν ἐδώσῃ,
 Τὴν γὰρ φυλάξῃ τὸν ῥαγιᾶν καὶ Νέμτσους γὰρ τροπώσῃ
 Ὅσαν ὅπ' εἶν' ἐνάρετος βαθεῖα εὐλαβής,
 Καὶ φυλάξῃ τὸν πάντοτε γὰρ μένη ἀβλαβής.

III.

Χριστὸς τὴν πέτραν πίστεως τῷ Πέτρῳ στερεώσας,
 Ὁ ἄναξ Δακῶν σκῆπτρον τε Πιτριδῶν ἀφιερῶσας.
 Τῶν Ἀποστόλων πρῶτος ὁ Πέτρος ἀνεδείχθη,
 Τῶν ἡγεμόνων μέγιστος Πιτριδῆς ἐκηρύχθη.

IV.

Νικόλαος, Νικόλαος, ὁμώνυμος τὴν κλήσιν,
 Οὐδόλως δαφέροντες τὰ ἔργα καὶ τὴν φύσιν.
 Ἄμφότερ' ἡξιώθησαν τῆς χάριτος τῆς θείας,
 Ὁ μὲν εἰς μέρη τῆς Βλαχίας, ὁ δὲ εἰς τῆς Λυκίας.
 Νικόλαε, Νικόλαον περίσωξῃ μὲ τὸν λαόν,
 Ὅπου θεὸς καὶ βασιλεὺς τεολῆμι ἕκαμαν αὐτόν. ἀμήν.

V.

Χριστέ, θεέ, εὐλόγησον τὴν Δακίαν γῆς σφαῖραν,
 Καὶ τὸν Ἀυθέντην τὸν σεπτὸν μὲ δεξιᾶν τὴν χέραν.
 Σταυρὸς Χριστοῦ ὁ τιμῶν, τὸ ἄρμα οἰκονημένης,
 Μεθ' οὗ νικᾷ πολέμιον καὶ ἐχτροῦς ὁ Μαυρογένης.
 Παντὶ τούτῳ πιστεύοντι ἐξ ὅλης τῆς καρδίας,
 Βοηθῆσαν καὶ δύνωμι παρέγει σωτηρίας.

VI.

Δακίαν τὴν Μερόγειον ὁπωδ' ἰμιαῖζε σφαῖραν
 Θεὸς τὴν ἐνεχείρισε σ' τοῦ Μαυρογένη τὴν χέρα.
 Κατὰ σειρὰν δοθήσεται λαμπροῖς τούτου βλαστοῖς,
 Σαδικοῖς ἔργοις χράται γάρθεός καὶ ἄνακτ' ἀρεστοῖς.
 Δακίας γῶρος αἰκὸς οὐκ οἶβε πῶς θὰ γένη,
 Εἰς ἕλκ. γῶρας ἐμπλεως δάφορ' ἀπὸ γένη,
 Ἐν ᾧ θεὸς ἐνίδρυσσε λαμπρὸν ὑψηλὸν θρόνον,
 Γὶ Ἀυθέντην τὸν Νικόλαον καὶ Μαυρογένην μόνον.

Ὡς ἥλιον ἐπέθηκεν αὐτὸν ὕψηλῳ θρόνῳ,
 Ὡς λάμπει καὶ φωτίζει πάντας δικαίους πόνοι.
 Ἦλιος λαμπραῖς ἀκτίσι θερμαίνει πᾶσαν κτίσιν,
 Νικόλαος δικαιοσύνη βρότειον ἐκλάμπει φύσιν.
 Ἦλιος καθέλκει ἀναθυμιάσεων βέβυστα,
 Πετριδῆς τε προσέλκει τ' Ὀτμάνων τὰ στρατεύματα.
 Ὁ μὲν γάρ ἥλιος λαμπραῖς θερμαῖς ἀκτίσι,
 Ὁ δὲ Νικόλαος τὴν θαψιλῆι χρημάτων χρήσει.
 Ἄπ' τὸ πρῶτ' ἀνέτειλαν λάμψαι ἕως ἑπτάρας,
 Μετὰ καιροῦς δὲ δύσειαν σ' τὸ τέλος τῆς ἡμέρας.
 Ματαίως κοπιᾶζουσιν οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Ρῶσσοι,
 Πρὸς τούτοις ἄλλοι μύριοι καὶ ἀκόμη καὶ καμπόσοι.
 Οὐδ' ἄσπρον ἄλλον δύναται ἥλιῳ ἀντι τεῖνα',
 Οὐδὲ ριγᾶτον ἕτερον τῷ Βλάχ-μπέη ἀντιστῆναι.
 Δακῶν Τουρκῶν γάρ σύστημα καὶ κόσμος ἔτι ὄλος,
 Δουβᾶδες, πολυχρονισμοῦς, τελοῦσιν ὁμοφώνως.
 Τ' Αὐθέντη ὅπου φύλαξε τοὺς πάντας ἀβλαβεῖς,
 Ὡς νόρην ὀφθαλμοῦ, πρὸς ὃν (?) καὶ εὐλαβεῖς.
 Δός θεῆ πανευτυχεῖς τῷ ἡγεμόνι χρόνους,
 Τοῖς τοῦτου ἐναντίοις δὲ βάσανα, συνεχεῖς πόνοις.
 Θεῆ τὴν ὄλην στήριξον, βοήθησον τῷ Μαυρογένῃ,
 Κι ὄλον τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν, κονιορτός, σάκητ' ἐν γένη.

VII.

Ὡς ἡ ἔλαφος προθύμως σ' τὰς πηγὰς ὄρμη,
 Οὕτω Τουρκῶν τὸ στρατεύμα τ' Αὐθέντη καταντᾶ.
 Ἡ ἔλαφος κινεῖται σ' τοῦ ὕδατος τὴν πόσιν,
 Τὸ στρατεύμα προσιρέχει σ' τοῦ ξαχζερέ τὴν βρῶσιν.
 Νερόν πολὺ καὶ καθαρὸν τοῖς πίοσιν ὑγείαν,
 Ζαχζερές πολὺς καὶ μπόλικος τοῦ ὄλουφῆ θαψίλειαν.
 Τὸ στρατεύμα δυνάμωσον, θεῆ, τὸ τῶν ὀτμάνων,
 Διὰ τὴν σβήσση τὴν ἰσχὺν Αὐθέντης τῶν Δουσμάνων.

VIII.

Αὐθέντης στρατεύμα κινᾶ ἐν πάῃ σ' τοὺς Νέμισσοις ἐν νκᾶ,
 Ὁ Νέμισσος στρατεύμα' αὐθωρεῖ ἀφ' ἑνὸς καὶ φευγει ὅσ' ἠμπορεῖ.
 Γιουρῶσι οἱ Τούρκος κάμνουσιν μπροστά τ' ἀμπαράκια,
 Νέμισσοις νικοῦν καὶ φέρνουσι κεφάλια σ' τὰ μισοδράκια.
 Καπότια καὶ πενήσια, ζελέτια καὶ μπακτσίσια,
 Καὶ γοῦνες ὄλι περώνουσι ἀπ' τὸν Αὐθέντην ἴσια.

IX.

Ἦρωας τοὺς ἀπ' ἀρχῆς ἀπάσης σίκουμένης,
 Εἰς πάντα ὑπερέβηκε τῶν ὀτμάνων ὁ Μαυρογένης.

X.

Ἄλλα Γερμανῶν βουλεύματα, ἄλλα δὲ θεός κελεύει.

I.

. a creatū, și pe sórele asemenea,
 Și tóte dintr'însele prin voia lui în modū minnatū.
 Unū strălucitū lucéfērū a pusū spre a lumina ziua,
 Și a maī adausū și luna spre luminarea serei.
 Pentru ca unulū să încăldéscă și să lucéscă întregū pământulū,
 Iar cea-l-altă să alunge întuniculū din totū pământulū.

II.

O! Maria pré Sântă! rógă pe fiulū tēū,
 Pentru Domnitorulū Nicolae ce este în Dakia
 Ca să-ī deae forță și putere,
 Spre a apéra raiaua și pe Nemți a-ī birni de totū.
 Fiind-că este virtuosū și peste măsură piosū,
 Și păzesce-lū în tot-déuna ca să rămână (nevătēmatū).

III.

Hristū pe pétra credinței în Petru consolidând-o,
 Și împēratulū coróna Dakilor lui *Petride* consacrând-o,
 Petru s'a arētatū celū d'întēiū dintre Apostoli,
 Petride s'a proclamatū celū maī mare dintre Domnitori.

IV.

Nicolae, Nicolae, homonymi după nume,
 Intru nimica deosebindu-se după fapte și după natură.
 Amēndoi aū fostū cređuți demni de grația divină,
 Unulū în părțile Vlahiei, iar cea-l-altū în ale Lyciei.
 O! Nicolae, veghéză pe Nicolai și pe popululū sēū,
 Pe care D-đeū și imperatulū i l'a încredintat.

V.

Hristos, D-đeule, bine-cuvēntéză Dakia, unū globū de pământū,
 Și pe credinciosulū Domnitorū, cu mână Ta cea dréptă.
 Crucea lui Hristū cea Sântă, arma Universulū,
 Prin care Mavroghene invinge pe adversari și pe dușmani.
 Ori-cărui crede intr'însă din tótă inima,
 Î-dă ajutorū și putere de mântuire.

VI.

Pe Dakia, o parte a pământulū, care se asemēnă cu unū globū,
 D-đeū a incredințat-o în mâna lui Mavroghene,
 Pe cândū se va da vlăstarilorū străluciți ai acestuia.
 Căci D-đeū se servește în fapte drepte și plăcute de rege.
 A Dakiei câmpie cea nelocuită nu scie cumū va deveni,
 Plină de sate de diferite némuri,
 Unde D-đeū a așēdată unū tronū strălucitū și înaltū,
 Numai pentru Domnitorulū Mavroghene Nicolae.

Ca pe ună sóre l'a pusă pe ună tronă inaltă,
 Spre a luci și lumină pre toți dreptii prin munca sa.
 Sórele prin rațele-î strălucitoare încăldește tótă creațiunea,
 Nicolae prin dreptate luminează natura muritoare;
 Sórele atrage curentele de evaporațiuni,
 Iar Petride își atrage oștile otomane.
 Sórele priu rațele séle calde și strălucitoare,
 Și Nicolae prin usul banilor îmbogățesce;
 De dimineță aú resărită, ca să lucéscă până séra,
 Și după timpuri va apune pe la finitul dila.
 In deșertă se muncescă Nemții și Ruși,
 Și pe lângă aceștia și mulți alții și încă câți-va.
 Nicî uă altă stea nu se póte compara cu sórele,
 Nicî altă regatú nu póte resiste lui Vlah-Beî.
 Dakii, Turcii și chiar tótă lumea,
 Facú de acordú rugăciunî și urări de *mulți ani*.
 Domnitorului, care a veghetú pe toți nevătămați,
 Ca pe pupila ochiului și pe pioși.
 Dă, o! D-đeule! anî pre fericiți principelui,
 Iar adversarilorú acestuia, dureri și munci continue.
 D-đeule al tuturilor, susține și ajută pe Mavroghene,
 Și tótă mulțimea dușmanilorú să se facă pulbere și cenușă.

VII.

După cumú cerbulú cu ardóre se aruncă la fântâni,
 Toț așa óstea Turcilorú se supune Domnitorului.
 Cerbulú se pornesce către berea apeî,
 Oștirea alérgă către máncarea zahereleî.
 Apă multă și limpedă este sănătate pentru cei ce o-beaú,
 Zaheré multă și cu prisosú e înmulțire a lefeî.
 O! D-đeule! imputernicesce oștirea Otomanilorú,
 Pentru ca Domnitorulú se stingă forța dușmanilorú.

VIII.

Domnitorul pornesce óstea să mérgă a învinge pe Nemți,
 Nemțulú la momentú lasă oștirea și fuge câtú póte.
 Turcii facú návală înainte cu stindardele,
 Pe Nemți îi-îvingú și aducú capete pe sulite,
 Sărici și benisie, jiletce și baccise,
 Și blăni toți iaú în modú egalú de la Domnitorulú.

IX.

Pe eroi cei de la începutú, din întregulú Universú,
 In tóte, Mavroghene acuma i-a întrecutú.

X.

Alte sunt gândurile Nemțilorú,
 Și alte ordónă D-đeú,

In 1 Ianuarie 1789

de pictorulú *Grignie*.

PAG. 82

Slujba oieritului pe 1787 Oct. 1. coprinsă în Cod. 17, fila 228 o vom aduce mai departe, în comparare cu darea aceasta la alți ani. Asemenea și darea Tutunăritului (Cod. XVI fila 56 și 57) și cea a Vinăriciului pe anulul 1786. Cod. 17, fila 75 verso.

ANEXE LA PAG. 88 (și 68)

Atingându câte-va puncte despre vămi, la pagina 68, datorii suntem a aduce ca anexă la pag. 88, noua regulare ce Mavrogheni făcu afacerii ciobanilor Ardeleni, afacere atât de multă vânturată, cum vă vedurăm în trecuții ani, de agenții Austriaci, la Constantinopole și în țările române.

«Aședământul ce s'a făcut pentru Ardeleni, care aședământ s'a întărit și cu pre înalta împărătescă poruncă:

1) Ciobanii din Ardeal pentru oile ce voru pasce în pământul țerei românesce să aibă să plătescă oieritul câte 10 bani de oie numai și plocónele după obicei; asemenea și văcărutul străinilor să-l plătescă și Bârsanii și Tuțuenii totu cu unu preț, iar nu cu deosebire, unii într'unu fel și alții într'alt-fel, adică: de vită mare câte bani 33 și de vită mică pe jumătate.

2) Gelepii să nu se îndrăznescă a lua oi în silă dela aceștia, seú fără preț, în vreme ce cumpără și pentru trebuința Țarigradului, nici altă dată, ci să cumpere cu tocmelă și cu învoire și cu bani gata. Insa și numiții Bârsanii să nu se arête cu împotrivire la vîndarea oilor pentru trebuința Țarigradului, ci să vîndă cu prețul lor și cu învoire, ca să nu se pricinuescă lipsă nici la oile Țarigradului.

3) Pentru perdea să aibă să deé fieș-care câte tal. unulu și câte 1 melu la stăpâni moșiloru, seú când nu voru da mielu, să deé câte taleri doi, iar nu mai multu. Și pentru ca să nu fie pricină, perdéua să nu fie nici mai mare, nici mai mică de câte oi 700 și de fiesce ce 700 de oi să se deé unu mielu și unu leu la stăpâni moșiloru, iar nu mai multu. Iar de le va fi perdéua mai mică asemenea iarăși să urmeze fără de pricinuire.

4) Căpitani dupe la menzilhanelile țerei să nu iée de astă-qi înainte cu sila caii ciobanilor, seú măcaru și ai altora, iar care va îndrăzni să facă acestu felu de fapte necuviincioșe, numai decâtu ispravnicii județului pe acei căpitani să-i trimiță cătră d-lui vel Spătar, ca să-și iée căđuta pedepsă și să plătescă și paguba cailor.

5) Vătașii de plaiu să nu se îndrăznescă să iée cu vre unu felu de numire bani dela acești ciobani, nici la mergere, nici la întórcerea acestor ciobani.

6) Căpitani de margene să nu mai îndrăznescă să iée bani, seú altu cevași dela mai susu diși Bârsanii, cu nici unu felu de numire, că de se va îndrăzni cinevași, îi va plăti îndoiți și se va și pedepsi de cătră d-lui vel Spătar.

7) Pentru vitele mai susu dișiloru ungurenii, ce voru intra prin bucate și prin țarină, să se facă ispășire după dreptate și să plătescă paguba acei cu vitele și să grijescă d-lor ispravnicii, când voru jălui cinevași că s'a năpăstuitu, să-i înfățișeze cu vorniceii și ce voru fi luat mai multu din dreptate, să-i pue să plătescă îndărăt și să se pedepsescă.

8) Stăpânii moșiilor să aibă grijă a-și astupa gropile lor de bucate și veri-cine măcar, gropile séle, ca să nu se întempe să caadă vre-o vită într'o grópă, găsind-o destupată. Și d-vóstră ispravniciloră ai județului să cercetați cu amănuntul și ori când se va întempla să se răpue vre-o vită cu acestú mijlocú, cercetându de acea grópă a cui a fostú, pre acelú ce a avut-o, prin marafetulú judecâtei d-tre să-lú apucați să plătescă vita, care s'au răpusú. Iar când stăpânii gropei nu se va afla, atunci să fie totú satulú datorii să răspundă paguba, ca să grijască cu datorie pentru toți cei străini ce ară pe moșie să-și astupe gropile de bucate în tótă vremea.

9) Mai susú numiții ciobani să aibă voiă a cumpăra porumbú și a-lú aduce prin plaiuri pe la stâni, însa porumbu numai cât le va fi trebuinciosú pentru mâncarea și hrana lorú și acesta prin sciința vátavului de plaiú, pentru ca să privigheze vátavulú a nu trece cu acestú mijlocú ciobanii zaherea de porumbú de vëndare, de neguțatorie, căci atunci se va pedepsi vátavulú.

10) Mai susú șișii ciobani tunđându-și vitele lorú, lâna ce vorú lua dela dênsele să o trecă în lántru, ca unú lucru alú lorú, fără de a nu li se cere nimicú de avaețú, nici cu numele de vamă, însă și ciobanii să nu-și tunđă oile la baltă, ci să le tunđă după vechiulú obiceiú, lângă hotarú.

11) Mai susú numiții ciobani, munții și delnițiile și locurile ce le vorú trebui pentru pășiunea vitelorú lorú, să aibă a le tocni cu stăpânii acestora din prețú cu invoială și mulțămítă, tocmindu-se după dreptate, și pentru plată și chirie, în locú de bani de vorú da cașú, la cașulú ce-lú vorú da să nu se facă viclesugú la nici o parte, ci să se cântărescă cu dreptate, și d-tre ispravnicilorú fórte să grijii ca să nu se năpăstuască nici o parte măcarú câtú de puținú, ci la vremea cântăritulú să orânduții omú alú d-tre lângă cantaragiú, care să privigheze să nu se facă năpăstuire la nici o parte.

12) Pentru brânza ce din vechime este obiceiú a 'și face pentru trebuința lorú, după ce încetéză în luna lui Augustú a da cașú la cășărie, trecënd-o în lántru, să nu fie supérați de vamă, séu de alte cereri. Așisderea și pentru vama peilorú de oi mórte să nu se supere, cumú și lâna de la vitele lorú, când vorú tunde după obiceiú, oile lorú la hotarú, trecënd-o atunci, să nu fie supérați de vamă; iar când vorú tunde oile la vale și vorú da bănuială că cu lâna lorú d'impreună cumpără și altă lâná străină, pentru neguțatorie, atunci, prin marafetulú d-lui aghentulú, să se apuce ciobanii, ca să plătescă vama, să nu se păgubescă miria împératescă; însă pentru acei ce remânú la câmpú véra cu oile și nu la munte și ernéză, să le tunđă la vale; pentru lâna acestora așa să urmeze vameșii: să le céră răvașú de oeritú și vędëndú suma oilorú ce au plătitú, să cântărescă lâna și să fie în sémă din lâna țigale ocă una lâná de fiesce oie și de oia birsană doué, iar după această socotelă câtú vorú avé mai multă, să plătescă vama, după dreptate». — 1787, Febr. 20. (Cod. XVII, fila 168 etc.).

ANEXE LA PAG. 87

Diversele firmanuri ce amú menționatú la pag. 87, urmate de numirea ca Seraskier a lui Ali-Pașa peste o oștire de 100.000 oșteni, convinséră pre Enache Văcărescu, vistierulú lui N. Mavrogheni, că va fi răsboiú: «Indată se zugrăvi, dice însuși Enache Văcărescu, (1) răsboiulú în inima mea.»

(1) Tesaur de mon. de Papiú Ilarian. Tom. II pg. 239.

În mijlocul acestor pregătiri de război — care ocazional țerilor române grele angarale — N. Mavrogheni tot nu puté crede că Austria va intra în alianță efectivă cu Rusia. Enache Văcărescu ne spune această credință a lui Mavrogheni și cum el Văcărescu a combătut-o. (1) Dealmintrele, în febr. 1787 Herbert internunțiuilă Austriei la Constantinopole, încă tot protesta de simțirile pacifice și amicale ale Curței Vieneze. Choiseul, în raporturile dela 10 febr. 1787, către ministrul de externe francez, arétă că «*Le ministre (l'internonce) paraît bien convaincu que l'Empereur est plus intéressé qu'aucune puissance à la conservation des turcs, dont le voisinage peu inquiétant lui permet de porter ses forces sur ses autres frontières et dont l'anéantissement ne lui offrait d'ailleurs en compensation d'un avantage si réel que l'acquisition de quelques provinces pauvres et difficiles à réduire par leur étendue, leurs montagnes, la résistance des habitants....*»

ANEXA LA PAG. 88 (nota I)

Eată pitaculă lui N. Mavrogheni, din 30 febr. 1787, prin care ordonă aplicarea în țéră a «*ponturilor*» legate de Austria și Turcia, relative la sudiții austriaci :

«Cinstiți și credincioși boeri Domniei Mele, d-lor veliților boieri și d-ta Vel Spătare, și d-ta Vel Aga, și d-tre boierilor ispravnică după județe, Vătașilor de plai, căpitanilor, vornicilor, zapeilor de prin plăși, vă facem Domnia mé în scire, că pentru tóte pricinile a sudiților nemți, ce prin d-lui cinstitú aghentú ni s'au arétatú, fiindú-că s'au făcutú cercetare, după cererile Escelenței sele solului Kesaricescu, la prea înălțata Pórtă și cu pré înalt împérătescú firmanú ni se poruncesce că tóte aceste mai susú arétate prin *ponturi* întocmai să urmeze; Poruncimú Domnia Mé tuturorú d-tre și voué deobște, ca la tóte câte se coprinde mai susú, fiescecare în dregătoria ce vă aflați, să facă lucrare și să-vérșire fără de a mai aștepta altă poruncă a Domniei Mele.» (Cod. XVII, fila 169).

Procit. Vel Vist.

ANEXA LA PAG. 109

În 13 Aug. 1787 N. Mavrogheni dete circulări, seú cărți deschise, către căpitanii, după marginea Dunărei, să nu îngăduéscă trecerea a verii unui Turc fără de firman.

(1) „Insumă l'am vădútu să scrie un tacrir la Devlet prin care aréta, că Nemții nu numai n'au aleanție ca Rușii, ci și cîicé, că le sunt și vrăjmași; însuși el mi-a arétatú tacrirul acesta când îl scrié. L'auñ întreatú și ce vrăjmașie au? Mi-a răspunsú, că nu voiesc Nemții să dé titlu de imperatriță împérătesei Rusiei. Auđiți posná de răspunsú, cetitorilor ! Atunci ne mai đicéndú alt, i-am răspunsú, că aleanția Nemților cu Muscalii o scie Devletul dela 80 și dela tractatul de 84; însuși chesarul prin solul seú la Țarigrad au arétat-o pré Inaltei Porți acesta; estimp au mers chesarul iarășii la Crfm și poi să mai đicé, că n'au aleanție? La acestú tacrir n'are să'i facă alt răspunsú pré cinstitulú Devlet decât să'i ie capulú, cu pricinuire că'i ba'i jocú. — Nu șcú tu, mi-a đis: acesta e adevérulú. Și adevératú eú n'amú șciutú, că de unde socotiamú că voiú vedé răspunsulú ce amú đisú, amú vădútu că-i vincé răspunsú cu *aferimú* și cu: *slugă credincioasă*“, Tesaur II pg. 294.

Aceste acte, dovedescū cu câtă îngrijire era N. Mavrogheniū pentru paza liniștitei petreceri a locuitorilor țerei. (Cod. XVII, fila 216).

ANEXE LA PAG. 116 și 204

Amū donatū Academiei, în 1873 Iuliū 30, unū pitacū domnescū dela Nicolae Mavrogheni. Prin acesta, în Oct. 1788, Mavrogheni confiscă averea chiar și a unei boeróice, a Caliței Doiceasca, căci împreună cu părinții au fugitū din patrie «*trecēndū la vrājmași împērăției*». Averea confiscată o doneză Vodă la haznaoa apelor.

Io Nicolae Petru Mavrogheni VV. i gospodar zemli vlah.

De vreme ce Calița Doiceasca, fata lui Chiriță Doicescul, pământénă de aci, atât ea cât și părinții ei, locuitori din județul Ialomița, într'acéstă vreme de resmerițe s'au sculatū de au fugitū din patria ei, trecēndū la vrājmași împērăției, după a căruia fugă remāindū totū avutulū ei ce-lū are aice în pământulū țerei a fi domnesc, ca a unuia ce au pribegitū din patria ei; iată am otărīt, ca o moșie a numitei Calița Doiceasca, ce are aice în pământulū țerei, la jud. Ialomița.... (*sters.*) dimpreună cu toți țiganii ei, să fie aferomă la hazneaua apelorū ot Ζωοδοχο πηγή, de unde se adapă și se îndestuléză tótă obștea. Decī amū datū Domnia Mé acestū domnesculū nostru hrisovū ca de astăđi înainte acéstă mai susū numită moșia și cu țiganii căți vorū fi, să le stăpānescă hazneoa apelorū, și să aibă volnicie epitropiū ce sunt orānduiți de către Domnia Mé purtători de grijă veniturilorū ai zoodoculū pighi să facă zaptū atâtū moșia, câtū și țiganii, să le ié venitulū, care să se cheltuiască la trebuințele haznelei apelorū. Și am întărit hrisovul acesta cu domnescă nōstră iscălitură și pecete, care s'au scris la anulū 1788 Oct., aici în orașulū scaunulū Domniei mele Bucuresci

Semnătura lui *Io Nicolae Mavrogheni VV.*

Ioan Damari vel log. prociit. (1).

(1) Mormēntulū lui Damari este în biserică St. Ión de lângă Curtea cu jurați.

În Iunie 1788 s'aŭ fostŭ confiscatŭ de Mavrogheni averile Jianilor, ŝi ale lui Ŝerban Oteteliŝanu «*carŭ s'aŭ hainit*». Cu pitaculŭ din 27 Iunie 1788 spătarulŭ Geanoglu e însărcinat să administreze, ca epistat, tŭte moŝiile, viile etc. ale acelorŭ boeri ŝi venitulŭ să-lŭ dee la biserica lui Mavrogheni ŝi haznéoa apelorŭ, căroră le-aŭ afiorisit (1).

Dăm o stampă reprezentândŭ biserica lui Mavrogheni, aŝia cum se află restaurată astăđi, la ŝoseaua Kisseleff. E regretabil, că afară dŭră de două sfesnice mari de fer bătut, nu se mai conservă nimic din titoricescile odăjdiŭ. — Până ŝi inscripŝiunea bisericeŭ este falsificată, cu dată greŝită!...

Eacă ŝi diverse acte, dela Alex. Moruzi, prin care amintindu-se confiscări diverse făcute de Mavrogheni dela hainiŝi, s'aŭ restituitŭ la 1792 acele averi:

Anaforauă Serdariului Costandin, i slugeru Gheorghe frați Măgureni pentru moŝiile ce li s'aŭ luatŭ de Mavrogheni.

Io Alecsandru Costan. Moruzi Voevoda.

«De vreme ce prin amănuntă cercetare s'aŭ doveditŭ, că acestea moŝii, ŝi acareturi, nici vëndute aŭ fostŭ, nici amanetŭ, nici date pentru cinuri de boeriŭ, nici datori aŭ fostŭ visteriei țerii vre unŭ banŭ, ci numai pentru căci s'aŭ fostŭ trasŭ atunci din țeră din adevărată pricină a silniciilorŭ lui Mavrogheni, a căroră strămutare ŝi împraŝtiere, fiind-că prea puterniculŭ nostru Imperatŭ (Domnul D-đeu să-ŭ înmulțescă puterea ŝi biruința) din firească milostivire de obște la toți aŭ ertat, după care înaltă poruncă sunt ŝi boeriŭ Magureni ertați; eată dară, după puterea pré Inalteŭ porunci, care ni s'aŭ datŭ spre a cerceta celea adevărate pricinŭ ale acestorŭ felii de acareturi, ŝi spre a da Domneŝcile nostre întărirŭ celorŭ ce li se cuvinŭ de a li se întorce lucrurile ce li s'aŭ luatŭ, ca să ŝi le stăpănescă, întărimŭ Domnia mea stăpânirea dumnélorŭ boerilorŭ Măgureni asupra lucrurilorŭ ŝi acareturilorŭ acestora, ŝi poruncim dumnélui cinstitŭ ŝi credinciosŭ boerifulŭ Domnieŭ Mele vel. log. de țera de josŭ, să le faceți hrisovulŭ Domnii Mele de stăpânire, ca să se rŭgă pururea lui Dumneđeu pentru scumpă viața pré puterniculŭ nostru Imperatŭ, ŝi să păzescă ŝi de acum înainte dréptă credință ŝi supunere cătră stăpânirea Impărâției sale, în care Hrisovŭ să se numescă cu bună pliroforie adevăratele ŝi dreptele acareturi ale dumnélor. 1793, Augustŭ 22.

Pré Înălțote Dŭmne.

«Dumnélui Serdariulŭ Costandin, i dumnélui slugeriŭ Gheorghe, frați Măgureni, aŭ jăluitŭ Mărieŭ Tale, đicând că, în vremea acestii de acumŭ răzmiriŝi trecute, nici într'unŭ chipŭ ne mai putândŭ suferi grŭza tirănilorŭ ŝi a silniciilorŭ lui Mavrogheni, aŭ fostŭ siliŝi de acéstă nevoie a-ŝi părăsi patria dumnélor ŝi a se înstrăina în Moldova, iară celea de aici din pământulŭ țerii, moŝii ŝi acareturi ale dumnélor, nici le-aŭ vëndutŭ lui Mavrogheni, nici pentru care va einuri de boeriŭ le-aŭ datŭ lui, care instrăinare a dumnélor ce le-aŭ pricinuitŭ

(1) Cond. XVII, fila 309 vers.

numai singurŭ rŕutŕțile ŝi tirŕniile lui Mavrogheni, alcŕtuindu-o Mavrogheni pentru ponos de hŕnlic le-au fŕcutŭ zaptŭ tŕte moŝiile, ŝi veri-ce alte acareturŭ au avutŭ dumnŕlor aici, ŝi le-au afiorisitŭ la Biserica ot. ciŝmea ce se ŝice zoodohul-pighi, pe care dupŕ întorcerea dumnŕlor aici la patrie-ŝi, ca niŝce drepte milostivirŭ, ca sŕ li sŕ dea luminatŭ Hrisovŭ de intŕrirea drepteŭ stŕpŕnirŭ pe acestea acareturŭ ale dumnŕlor, care mai josŭ anume se vedŭ aretate, intru a cŕrora jalbŕ, cu zapciŭ vatavŭ de aproŝi, ni se poruncesce de Mŕriei Tale, ca sŕ cercetŕm, dupŕ porunca ce este datŕ, ŝi sŕ arŕtŕmŭ Mŕriei Tale prin Anafora; luminatŕi porunci intocmai fiindŭ urmatorŭ, dupŕ ce au infŕiŝatŭ zapciulŭ inaintea nŕstrŕ pe d-lui slugeriŭ Gheorghe Mŕgureanu, cu Dionise Epitropul Biserecei, unde Mavrogheni au fostŭ afiorisitŭ acestea moŝii, i-amŭ cerutŭ sŕ ne arŕte de are vre unŭ hrisovŭ a lui Mavroghene pentru afiorisala acestor acareturŭ ale numiŝilor boerŭ, ŝi ne arŕtŕ o carte a lui Mavrogheni scrisŕ cu lŕtŭ 1788, Febr. 18, care mŕcarŭ cŕ se vede a fi copie, darŕ o vŕzumŭ cŕ este cu peceteŕ lui Mavrogheni, ca cumŭ arŭ fi inŝŕŝi cartea cea din tŕiŭ, in care se coprinde, cŕ atunci in vremea rŕsmiriŝi hainindu-se D-lui Slugeriŭ Iordache Mŕgureanulŭ ŝi pribegindŭ in ŝŕra nemŝeŝcŕ, ŝi rŕmŕindu-le toate lucrurile ŝi averile a fi Domneŝci, le-au afiorisitŭ la ciŝmeua apelorŭ ot. Zoodohulŭ-pighi ŝi la Biserica ot. ciŝmeŕa de acolo, a-decŕ a tria parte din moŝia Mŕgureni ot. sad. Prahova, i din casele de acolo de piatrŕ, i jumŕtate din moŝia Floresci, i jumŕtate din moŝia Ghedera, i jumŕtate din moŝia care au luato dela Iordache Slatineanu cu judecatŕ, pŕrinteŝcŕ fiindŭ, i jumŕtate din muntele Tamaora, i jumŕtate din moŝia Buda, i douŕ moŝii la Bŕltaŝi, i o moarŕ cu douŕ roate in apa Prahovŭi, i cŕte suflete de ŝigani de vatrŕ va avea, i cincŭ sute stŕnjŕni din moŝie Sŕrata ot. sud. Buzeu, a-decŕ 15 pŕrinteŝci ŝi 15 cumpŕraŝi de dŭnsul, i moŝiile ce are in sud Slam-Rŕmnicŭ, i jumŕtate din moŝia Bragareasca ot. sud. Saac, ŝepte pogoane vie in Dealu Buzuenŭ sud. Saac, i a patra parte din moŝia Valea-lungŕ ot. sud. Dŕmboviŝa, i cŕŝi cai va avea, cŕte oi va avea, cŕŝi rŕmŕtorŭ va avea, cŕŝi stupŭ va avea, cŕte vacŭ va avea, ŝi doi vŕtŕŝei de ŝigani laeŝti, cŕte suflete vorŭ fi, toate acestea mai susŭ numite moŝii, morŭ, vite, acareturŭ, case, ŝigani ŝi dobitoace le dŕ in zaptul ŝi stŕpŕnirea Bisericeŭi dela ciŝmea, care aceasta carte ŝisŕ numitulŭ Dionisie, cŕ i s'au datŭ de Mavrogheni la mŕnile lui, ŝi cu aceasta au stŕpŕnitŭ pŕnŕ cŕndŭ au venitŭ D-lorŭ numiŝii boerŭ de unde se instrŕinaserŕ, iarŕ de atunci incoace, ŝi le-au luatŭ intru a lorŭ stŕpŕnire; decŭ dupŕ cercetarea ce fŕcurŕmŭ, arŕtamŭ Mŕriei Tale, cŕ instrŕinarea D-lorŭ numiŝilor boerŭ Mŕgureni, cumŭ ŝi altorŭ boerŭ ce au pribegitŭ atunci in ŝŕrŕ Nemŝeŝcŕ, au fostŭ numai singurŭ din pricina silnicilorŭ, zmŕcinŕturilorŭ, prŕŝilorŭ, ŝi a grozavelorŭ tirŕniŭ ce se urma de Mavrogheni atunci, aici intr'aceŝtŭ (memlechet) a prea puternicŭi Impŕrŕŝii, care acestea infocate urmŕri ale lui, fiinŝa lorŭ au fostŭ destoinicŕ sŕ le facŕ vŕdute ŝi cunoscute, nu numai aici in pŕmŕntulŭ ŝŕrii, ci ŝi in toate laturile, iarŕ dupŕ ce D-ŝeu celŭ atotŭ puternicŭ ni-au miluit cu inŝierea pŕciŭ, totŭ intru aceeaŝi vreme, ni-amŭ invrednicitŭ de amŭ cŕŝtigatŭ ne mŕrginitŕ ŝi fericitŕ milŕ, a prŕ puterniculŭ Impŕratŭ prin prŕ inaltulŭ Hatehumaium, spre a fi toŝi ertaŝi de veri-ce greŝalŕ impotrŭvŕ vorŭ fi fŕcutŭ in diastima rŕsboiului, ŝi toŝi aceia sa vie fieŝ-care la locurile ŝi la pŕmŕnturile sale; dupŕ aceasta darŕ nemŕrginitŕ milŕ sunt ŝi Dumnealorŭ numiŝii boerŭ Mŕgureni ertaŝi de greŝala ce au fŕcutŭ din pricina lui Mavrogheni, ŝi pentru moŝiile ŝi acareturile D-lorŭ se roagŕ Mŕriei Tale spre a cŕŝtiga luminatŭ Hrisovŭ dela Domneasca Mŕriei Tale oblŕduire, pentru inte-meierea stŕpŕnirŕi, ŝi nu lipsimŭ dupŕ luminatŕ poruncŕ a inŝciinŝa Inŕlŝimi tale.»

Moșiile ce arătă D-loru boeri Măgureni, că fiindu bune și drepte ale Dumnealorū, li saū fostū luatū de Mavrogheni.

A treia parte din moșia Măgureni ot. sud. Prahova. Jumătate din moșia Florești sud. Prahova.

Moșia Avara sud. Prahova.

Jumătate din moșia Dambū, ce-ī dice și Buda sud. Prahova.

O moară cu două roate în apa Prahovei.

Țigani de Vatră.

O mie stânj. moșie la Sărată ot. sud. Buzeū.

Trei-deci și trei pogoane vie cu casă în sud. Buzeū.

O moșie ce se numesce Marginea, însă de zestre a soției Dumnealūi Sărdariului Constantin.

Jumătate moșia Brăgăreasca ot. sud. Saac.

Șapte pogoane vie în Délul Buzeeni ot. sud. Saac.

Jumătate din moșia Valea lungă, ot. sud. Dâmbov. (Cond. 24, fil. 372.

*Filaret al Ungro-Vlahiei, Vel. Vornic Scarlat Grecen, Vel. Vornic...
Vel. Vornic..... Vel. Logf.....*

Slugerésa Maria Vergulésa cu Dionisie Egumenū ot. zoodoh-pighi pentru moșia ce-i s'aū luatū de Mavrogheni.

Io Alecs. Const. Moruzi Vvd.

«Infățșându-se la Divanū înaintea Domniei Mele Dionisie Egumenū cu Nicolae Vergul, unde după cercetarea ce amū făcutū și Domnia Mea, și din celea ce s'aū urmatū făcându-se cunoscutū și bine doveditū mizlocuī luării acești moșii dela Nicolae de cătră Mavrogheni, pentru pricină adevărată de boerie, numindu-o cumpărătoare, amū găsitū anaforaua pre sfinției sale părintelui Mitropolitū și a dumnelor boerilor bună, spre a face Nicolae Vergulū zaptū moșia, să o stăpânescă cu pace, plătindū numai Bisereci zoodoh-pighi tal. 150 pentru pomenirea lui. 1793, Septembrie 13. (Cod. 24, fia 432).

Pré Înălțate Donne,

«Slugerésa Maria Vergulésa din sud. Buzeū prin vechilul soțulu său Nicolae Vergulū aū jăluitū Măriei Tale dicendū, că cu nedreptate luându-se de Mavrogheni o moșie a sa Grabicina din sudū Buzeū, și dându-o la biserica ot. zoodoh-pighi o stăpânesce și acumū Egumenulū dela numita biserică, și cere ca pre cumū ale altora moșii, ce cu asemenea nedreptăți se luaseră de Mavrogheni, și le-aū luatū fieș-care în stăpânirea lor, asemenea să i-se dee și dumné-ei în stăpânire-și acésta moșie, care e bună și dréptă a sa; cu acărnia jalbă vătavulū de pahărnicei, din luminată porunca Măriei Tale înfățșindu-ī naintea noastră pe Nicolae soțulu slugeresei cu Dionisie Egumenū ot. zoodohul-pighi, l'amū întrebatū cu ce cuvântū stăpâneșce moșia acésta a jăluitoarei, și răspunsă, că o aū cumperatū cu însuși banii cuvioșiei séle, dela jăluitoarea și dela soțul ei, cu buna voința dumné-ei prin zapisū și cu dréptă tocmelă, cari bani toți dupa zapis i-aū și numé-

rată în mâna numitului soțului jăluitoarei, și a primită zapisă de vânzare iscălită de jăluitoarea i de soțul său, și încredințată cu vrednice mărturie, care zapisă cerându-i-l să mi-l arăte, respunsă că-lu are trimisă la Țarigrad, dară țice că este trecut în condicile Divanului și de acolo se va vedea, după al căruia răspuns cercetând condicile-lu vedomă scrisă cu let. 1788 Iulie 3, iscălită de jăluitoarea i de soțul său Nicolae și adevărită de pré sfinția lor părinții Archirei și de dumnelor veliții boeri, prin care vinde lui Dionisie Egumenă ot. Zoodohul-pighi și bisericeii de acolo moșia Grabicina ot sud Buzeu, stâneni opt-sute două-șeci și cinci, în tal. o mie șese sute șesă-șeci; în potriua căruia răspunsă Nicolae soțulu jăluitoarei, că pricina acestui zapisă este aștia: soția lui și el voindă a se cinsti cu cină de boerie, aș provalisită aici la Mavrogheni, că pentru cinul de boerie *serdară* primeșce să așerosască la schitul ot Poiana Mărului moșia Grabicina pentru chivernisala și mângăerea părinților călugărași ce locuesc acolo, și neprimindă atunci Mavrogheni, peste ună ană cândă aș adusă pe toți boerii, dela Buzeu cu urgie, s'aș pomenită atunci cu numitul Dionisie viind și țicându-i că pentru moșia ce voia în anul trecută să o dé la schitul Poiana Mărului să-i facă zapisă de vânzare pe numele biserecii ot Zoodohul-Pighi, precum i-aș făcută și zapisulă ce se arătă mai susă, dându-i și bani tal. doue mii, pe care bani, pe de o parte, i-aș dată Mavrogheni prin mâna numitului Dionisie, iar pe de alta parte aș trimisă pe ună Edecliă icioglană al său și luându-lă cu banii dimpreună, i-aș dată de i-aș numărată la cămară, și dreptă acei bani l'aș făcută *Serdariă*, care acăsta, țice, că este sciută și însuși lui Dionisie, iară Dionisie țăgădui țicându, că banii aș fostă chiară ai săi, luați împrumută de la negustori, iară nu aș fostă a lui Mavrogheni, căci banii după ce i-aș fostă luată Nicolae soțul jăluitoarei dela Cuvioșia sa, unde i-aș dată, și pentru ce i-aș dată? Cuvioșia sa țice, că nu scie; atăta șcie, că spuindu-i Nicolae atunci că acești bani este să-i dé lui Mavrogheni pentru cină de boerie, l'aș rugată ca să-i ducă Cuvioșia sa la Mavrogheni, după a căruia rugăciune Mavrogheni muștrândulă i-aș țisă, ca să ducă banii înapoi de unde i-aș luată, fiindă-că acela nu este datoră nimică, și aștia după poruncă aș și urmată de aș dusă banii înapoi la Nicolae, decă pentru acăstă provlimă a lui Dionisie, cum că banii aceștia ce i-aș dată atunci, pre cumpărătorea aceștii moșii aș fostă chiară ai săi împrumutați dela negustori, iară nu a lui Mavrogheni, judecata aș găsită cu cale, ca Dionisie să încredințeze cu jurământă, pentru care și făcusemă pitacă judecății către pré sfințitulă Metropolită, ca să încredințeze Dionisie cu jurământă, că acăstă provlimă este așia, care Pitacă cetinduse întră aușul lui Dionisie de față înaintea judecății, dete răspunsulă, că elă jurământă nu primesce, după care rămasă de față cunoscută, că banii aș fostă alui Mavrogheni dați cu iconomie, acăcă pre despre o parte s'aș făcută că-i dá prin Dionisie, ca cumă ară cumpăra moșia, și pe de altă parte, i-aș luată iarăși elă și l'aș făcută *Serdariă*, care se înțelege curată, că moșia i-aș luată-o pre cină de Boerie, și fiindă-că tôte cinurile boerilor lui Mavrogheni, cum și pecetea loră, prin prea înalta împărătescă poruncă și hotărire sunt anerisite și stricate, și Nicolae soțul jăluitoarei aș rămasă iarăși în starea ce aș fostă întâi, urmăză, după tătă dreptatea, ca jăluitoarea acăsta să-și ia moșia iarăși întră stăpânire-și, iară hotărirea cea desăvârșită rămăne la Măria ta.— 1793. Sept 2. (Cond. XXIV Fil. 433.)

Filaret Al Ungro-Vlahiei, Dumitrache Racoviță Vel. Ban, Ienache Morus Vel. Vorn., Manolache Vel. Vorn., Nicolae Filipescu Vel. Vornic, Vel. Logf. Ghica.

ANEXE LA PAG. 123

Cărți către arhimandriții și egamenii, epitropii dupe la toate mănăstirile, de paregorie.

Zemli vlah.... Prea cuvioșilor arhimandriți, egumeni și epitropi dupe la toate mănăstirile și metócele ot sud sănătate! De obștie vă facem în scire, că avem Domnia mea adevărată înștiințare cu pliroforie desevărgită, cum că unii din cei răi îndărătnici farmasoni nelegiuți și fără de temere de Dumneșeu și de stăpân, cari sunt vrăjmași patriei și împotrivorii la bună oblăduirea Domniei și la însuși bună-voința prea puternicului deoletului împărăției, ce are pentru bună odihna raelor țerei, după cel rău năravul lor, nu lipsesc a scorni de la sineși minciuni neadeverate, într'acastă vreme și a presăra vorbe în deșert la norod cutezându-se a și scrie afară în țeră la sătenii și ómenii lorú halturú și vestirú de neadeverate spre a aduce grijă și spaimă în inimile ómenilor, ca cu acestea turburându odihna și cădënd la desnădăjduire, să pricinuiască pagube de risipă la agonisele lorú și strămutarea caselorú lorú și odihnei lorú, spre a putea ei să-vărși cele diavolesci rele scoposurile și interesele lor și spre a-í vedea slăbiți și cu trebuință de dênșii, lucruri care nu le suferé nici Dumneșeu și care ne tulbură duhul; ci cât pentru a lor rêsplătire avem bună nădejde și suntem încredințați la dreptatea și judecata marelui Dumneșeu, că nu vor rămânea toți aceia căți urméză acest fel de netrebniciú spre turburarea neodihnei norodului obștei, fără de osinda și pedépsa aceea ce li se cade, după scoposurile inimei lor. Iar cuvioșia vóstră, ca parte bisericescă ce sunteți, să căutați fieșce-care după datoria ce aveți, să nu ascultați nici să vă amestecați la vorbe minciunóse ale nelegiuților, ce grijindú numai de cele sufletesci și de ale sfințelorú mănăstirú iconomiú și chiverniselú, să vă faceți fi bisericesci adevărați și credincioși către stăpâni; nici să credeți la havadișurú minciunóse, ce vă va serie, orí vre-unul din obrazele părții bisericesci, séú vre-unulú din obrazele părții mirenesci, pentru că Domnia Nóstră străjuimú ziua și nóptea paza și odihna cuvioșiei vóstre și a tuturor locuitorilor țerei Domniei Mele, de care aveți și pilde de față vedúte, că mai înainte nici de ce ómeni harnici nu se afla la Domnie de pază la vreme de trebuință, iar Domnia nóstră ținemú cu îndestulare atâția ostași numai și numai pentru paza și odihna țerei, cheltuindú și vërsândú haznalele óstre și osebit și însine ne trudemú și suntemú gata a ne porni fără de nici unú pregetú de va fi trebuință și în scurtú, capulú ne vomú pune și vomú jertfi pentru voi toți, ca un părinte, după cuvântulú evangheliei ce dice: «Păstorulú celú bunú sufletulú își pune pentru oi». Și nu vomú îngădui nici viața vóstră, nici averile vóstre a se sminti întru nimic! De aceea dar iarăși vă scriemú, să nu vă amăgiți după relele scoposurú ale voitorilor de răú patriei, care asemenea urmândú și în cea-l-altă rêsmeriță, aú vëndutú patria lorú și aú pricinuitú atâta stingere și rësvrătire țerei, cari și-aú luatú plata lorú de la Dumneșeu; ci făcendu-vé închinăciunile vóstre cu rugăciuni ferbinte către milostivulú Dumneșeu, să căutați cele sufletesci, care se cuvinú la datoria cinului vóstru. Și avemú nădejde, că prin ajutorulú dumneșeirei sale și prin multă trudă și ostենéla a Domniei mele, vomú petrece această vreme fără de nici o primejdie. Tólico pisah gpm. — 1788 Ianuarie 27 (1).

Din eróre aú rămasú neculese anexele promise la paginile 65, 77, 81, 83, 96, 98, 107, 127. Să se caute în *addenda* dela finea volumului.

ANEXA LA PAG. 143

La această pagină s'a promisă ca anexă documentele ce amă publicatū, în analele Academiei și deosebi, în 1889, sub titlu «*Memorii*». E de prisosū a mai publica tōte aceste documente, după ce amă datū în notă, la pagina 143 chiar și documentul citat la pag. 141.

ANEXA LA PAG. 146

Dimitrie Fotino publică unū firmanū alū Sultanelū Abdulū Hamidū către N. Mavrogheni pentru declararea rēsboiului cu Rusia și-l pune cu data 1787 Augustū 5. Acestū actū încă se cuvine să fie înregistratū, față cu proclamațiunea Ecaterinei II către Romāni, ce amă reprodușu la pagina acēsta 146.

Firmanulū lūi Sultanelū Abdulū-Hamidū către Nicolae Vodū Mavrogheni pentru declararea rēsboiului cu Rusia, din anulū 1787 Augustū 5.

Alesule dintre Domnii nēmului lūi Isusū, temelie celor mari din compania lūi Isusū, astă-đi Voevodū alū Țerei Romānești Nicolae Mavrogheni, pecetlu-escă-se sfārșiturile tale cu succesū! După ce va sosi acestū împărătescū semnū sciutū să-ți fie, că așia precumū Rușii nu s'au săturatū de folōsele și căștigurile ce au dobânditū în articoliī stipulați prin tratatulū de la Kainargi, și fiindū că după sfintele fetvale (capete de legi) trebuie să se facă după comună înțelegere expedițiune, este pregătire ca să iasă sangiac-șerifū, și chiarū vechilulū înaltū deplinū împuternicitū, marele consiliarū, cārmuitorū alū lumei, apărătorulū popōrelorū, Epitropulū meū Inusfū-Pașā (a căruia strălucire D-đeu s'o ție în mulți ani, și să mărescă puterea și fericirea lūi!) și toți Ogeaclii, rigealurile și alte ordine ale oștirilor noastre; și cu ajutorulū lūi D-đeu momentulū plecārei lorū se va arēta prin împărătesca mea rānduială. Așia dar, tu, carele esci Domnulū țerei Romānesci, vei înfățișa acēstă împrejurare boierilorū țerei ca să șcie cu incredințare toți, că nu se va face nici o lovire în drepturile lorū din partea înaltului meū Devletū (*Adunarea generală a turcilorū*) și prin urmare să fie toți statornici în centrulū supunerei, să nu aibă nici o grijă seū prepusū, și să se silēscă a îndeplini ordinele imperiale; și fie-cāruia să arēți că vorū fi cu siguranță și pace sub umbra milei mele împărătesci; și tu, Domnulū țerei Romānesci nu lipsi pe lângă aceste a te înțelege cu seraskierulū Ismailulū, deplinū împuternicitū și înaltū consiliarū și fostulū epitropū cārmuitorū Ali-Pașā, spre a urma întocmai după consiliulū și ordinulū seū. Prin urmare să dai și să primesci înștiințări despre mișcarea dușmanilor, purtāndu-te cu credință și lucrāndū după ordinele ce se vor da, raportāndū și la Înalta Pōrtă acele ce merită a fi înștiințate. Dreptū care s'a și datū acestū ordinū împărătescū alū meū.

ANEXA LA PAG. 167

Strilbiski a fostū, după intrarea Rușilor în țēră, un personagiū importantū. El a dobânditū titlulū de protoereū al Moldovei, Valahiei și alū Basarabiei. La pagina noastră 142 amă amintitū că Strilbiski arētă că a talmăcitū o corespondență din rusesc, «pe câtū a fostū puterea sciinței lūi de limbă moldovenescă». Acēstă necunoscință perfectă de limbă romānescă nu l'a împedicatū de a-și face o tipografie proprie la Movilău și de a tipări acolo câte-va cărți romānesci. Așia avemū de la el *Psalliria* tipărită «întru însuși a sa tipografie în tērgulū Movilăului, care este între hotarulū Rusiei și al Moldoviei, în anulū de la Hristosū 1786 în luna Iunie 28 în 4°. Cartea e dedicată împēratulū, împărătesei și familiei imperiale.

ANEXA LA PAG. 163

Dăm în alăturare, după Sultzer, planul Iașilor, la intrarea în el a Austriacilor. Asemenea planul Bucureștilor (1).

ANEXA LA PAG. 200

Amă arătată pregătirile de război făcute de N. Mavrogheni în primele luni din anul 1788. Dăm aci locu unei circulari, cu care mai mulți boieri ai lui credincioși fură însărcinați, în 12 Martie 1788, cu conăcirea și aprovizionarea oștirilor turco-române din unele județe.

Iată această carte :

«Fiindă-că pe d-lui cinstită și credinciosă boeră al D-niei mele. . . . l'amă orânduită atâtă purtătoră de grijă oștilor de la sud. . . . asupra cărora aș făcută D-nia mea Serascher și Bimbașa pe d-lui Hasechi Ibrahim Aga și oștilor de la sud. . . . cât și dinpreună silitoră și următoră pentru lovirea vrăjmașilor ce se voră arăta la părțile locului și deosebită am dată D-nia mea poruncă și povățuiră pentru locuitorii părții locului, ca pre cei strămutați să-î aducă la locurile lor și să le arăte tutulor de obște în ce chip trebuie să se porțe la această vreme, cum și pentru cei ce se voră adăpa în cugetele rele și gânduri deșerte să-î dovedescă, să-î prindă și să-î trimetă la D-nia noastră; iată dar i dăm această a noastră Domnescă carte, ca să aibă totă volnicia asupra ispravnicilor dela sud. . . . făcându-le mumbașirlicuri cu strîmtore pentru împlinirea zacherelor și celor trebuincioșe de conacele și tainurile ostașilor, după orânduelile ce sunt făcute de la Vistieria Domniei mele, ca să le împlinescă tôte la vreme, fără de cusur, cumă și pentru tôte cele ce este orânduită, să fie următoră ispravnică a da ascultare cu ajutorul ce va avea trebuință; de care poruncimă Domnia mea, a fi următoră, atâtă la împlinirea a tôte cele trebuincioșe, ca să nu fie vre o lipsă de conacele Ascherliilor câtă și oră câtă ajutoră va cere numitulă boeră ală Domniei mele, la trebile ce este orânduită, să aveți a'l asculta și a-î da, căci pe acela ce ni va arăta că nu aș fostă următoră și oră aș făcută vre un cusur la împlinirea celor trebuincioșe ale Ascherliilor, seș că n'aș dată ajutoră de omeni harnici, ce i va cere și ajutor la trebile ce este orânduită, unulă ca acela strașnică se va pedepsi de către Domnia mea. Așiderea i damă Domnia mea volnică, ca pre oră-care diu boerinașă județului i va fi trebuinciosă ală metachirisi la trebă și'l va cunoșce de vrednic, să aibă voie a'l orândui și acel boerinaș să fie supusă și următoră. Și celă ce va sluji cu credință va câștiga milă și cinste dela Domnia mea, iar pe cei ce nu voră asculta, are voie sa-î trimetă în fiare la Domnia mea.» 1788 Mart. 12. (Cod. XVII).

ANEXE LA PAG. 211

Ună altă apelă ală Domnitorului N. Mavrogheni către emigrați, să se reintorcă în patrie, promițându-le iertare și apărare, avemă, din 12 Iunie 1788.

Veți în Addenda anexele și pentru paginile din volumă : 187, 190, apoi 205,

Mavrogheni promite fugariloră despăgubire dela visterie, de tôte pagubele ce ar suferi, decât l'ar asculta să se reîntorcă în țeră.

Eacă actulă :

«Cuvioșiloră egumeni, molitveloră vóstre protopopi, preoți și diaconi, d-tre boeriloră i boerinașiloră, mazeliloră, breslașiloră, heguțătoriloră, orășaniloră, părăcálabiloră, sindiiloră și tutuloră locuitoriloră țerei, ce vă aflați bejănăriți, sănătate. De obște vă facemă Domnia Mea în scire, că voi vedeți în țeră câte silințe și strădanie punemă și câte cheltuieli vėrsămă pentru paza vóstră de ori-ce primejdie întâmplătoare ale acestei vremi, ca să nu pătimiți nimic și ca să puteți sta pe la locașurile vóstre nestrămutați. Apoi cu tôte aceste silințe și cheltuieli grele, ce facemă Domnia Mea pentru voi, aușim că încă până acumă nu v'ați întorsă pe la satele și orașele vóstre, după poruncile ce v'amă scrisă într'atitea rînduri mai nainte și stați risipiți și bejănăriți, acumă când este vremea a tótă strînsura vóstră: de cosit finurile, de strînsulă bucateloră... de care ne mirămă pentru ce le faceți aceste? în vreme când Domnia Mea și pentru rîndul dăjdiiloră v'amă făcută mila aceea ce s'aș căduț, cu îndestulare, dupe cumă ați vėduț din hrisovulă ce v'amă trimisă și după cum ați cunoscută și'n faptă că de atita vreme sunteți nedăjnici De altă parte iată și porunci strașnice amă dată oștiloră nóstre, ca să nu vă supere, seú să vă facă vre-un ră. Decă iată cu hotărîre vă scriem Domnia Mea acéstă a nóstră domnescă carte, ca în sorocă de 10 — 15 zile, mult până la sfîrșitulă acestei luni, toți să vă aflați pe la satele, orașele și locurile vóstre, ca să vă apucați de munca și hrana cea trebuincioasă caseloră vóstre, și de aveți vre-o temere la întórcerea vóstră despre niscai-va ostași, iată Domnia Mea intradinsă amă orânduită ună buluc-bașa, omă de ispravă, cu milă și cu durere de creștini, care iubesc pe raiale, cu 100 de neferi, ca să apere și să vă străjuiască, cu carele să vă ajungeți spre a vă da neferi trebuincioși de paza familieloră vóstre, pentru întórcere și venirea fără de grijă, ca să vă așeđați la locașurile, unde nu veți avea nici o bântuială, seú pagubă averilor vóstre. Iar de se va întâmpla a se păgubi cine-va de către ostași, Domnia Mea tótă paguba aceluia făgăduimă a o pune la loc și se va împlini până la una. De care să aveți a merge la dregătorie și la ispravnicii noștri, ca să arėtați paguba vóstră cu adevăr, cu fóiă anume și ispravnicii însciințându-ne, nu veți rămănea păgubași». — 1788 Iunie 12. (Cod. XVII, fila 367 verso).

ANEXA LA PAG. 220

Pe când N. Mavrogheni, în Iulie 1788, își îndrepta ataculă asupra pasului Buzăului, Austriacii și boerii haini isbutiaș să tragă în partea loră pre unii locuitori. În mai multe casuri găsimă țeranii arestați de ómenii lui Vodă, ca *spioni* austriaci. Dămă aci ună resumată de actă prin care Mavrogheni iertă nisce asemenea spioni țeranii, după rugămintea satului loră :

Sătenii din Sălătruc și din Berislăvesci trămită la Vodă pre unchiașulă Ianache Duhotarul din Sălătrucă, să se róge pentru liberarea dela închisóre, din Bucuresci, a lui Nițul Diacon ot Salatruc (Argeșu) și a lui Radu Lotreanu din Berislăvesci, prinși de ostași în plaiulă Loviste și bănuți de spioni. Vodă îi iertă la cererea țeranilor, pe chezășia sateloră. — 1788 Iulie 14. (Cod. 17, fila 312).

ANEXE LA PAG. 229.

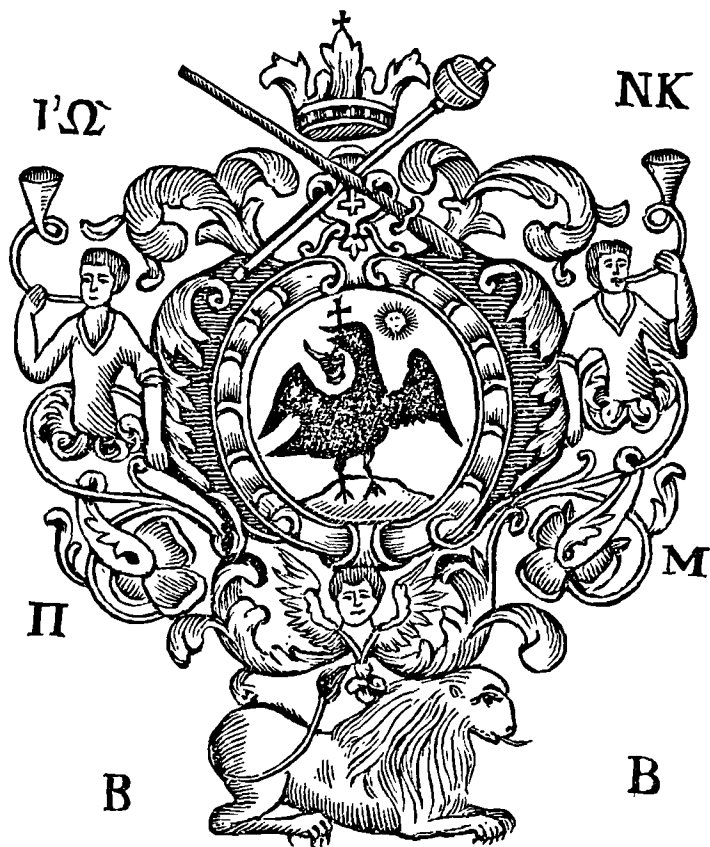
Nu numai pre Românii Ardeleni îi îndemnă N. Mavrogheni a i se supune, ci adresă proclamațiunii și către soldații austriaci, învățându-i a dezerta și a veni la el, unde vor avé cinste și câștig.

Asemenea proclamațiunii s'au trimisă și în 17 Sept. 1788, prin vâtașii de plaiuri din județele Dâmbovița și Argeș. (Cod. N. XVII, fila 324). Veđi în *Addenda*.

ANEXA LA PAG. 243

Scurtă dare de sémă a faptelor eroice a pré Înălțatului, piosului și victoriosului Domnitoru alu nostru și Principe alu întregu Ungro-Vlachiei, Domnului Ión Nicolae Petru Marrogheni Voivodă.

Compusă de pré nobilul și învățatul boer mare căminar, d-nu Manolache Persiani. Apoi versuri și cuvântări de laudă culese din alți învățați și imprimare în ordine în imprimeria cea din nou înființată sub patronagiul domnesc, lângă Isvorul tămăduirei, la cișmeoa din Bucuresci, de Nicolae și Ión Lazăr din Ianina și închinată de ei cu plecăciune pré ilustrului Domnitoru. În anul mântuirei 1789, luna Februarie. De Dimitrie tipografulu (1). (*Pagina I-a*).

(1) Cărticică în 80 de 56 pagine. Ni-amă servit cu esemplarul amicului nostru d-nu profesor Erbiceanu.

„*Ἡλίου ἐκτρέφειν ἠδὲ σὲ τίσει κόραξ ὄχ' ἄρισε,*
ἠγέμωνων δακίης κοίρανε Νικόλαε,
 „*Εἰν κᾶς ἀρετῆσι βροτὸν παυθ', ὥσπερ ὄπλοισι,*
γερμανὸς ἦδη τῆκνεῖς χάριτι.
 „*Εἰς ἐτέων ἀμέλεισε θεὸς σώσειεν ἐλίξεις,*
πολλὰς ἐν θώκῳ ἐς τέλος ἰδρυμένον.

O! Domnitorule Nicolae, celū mai bunū dintre Principiū Daciei, corbulū acesta hrânia pe profetulū Ilie și pe tine. Tu, prin virtuțile Tale, învingi pe totū muritorulū, precumū prin arme ai învinsū pe Nemți, cu grația Domnului de susū. Să nu-ți pese, că D-zeū te va mântui, și a-ī să trăesci ani îndelungați și vei rămânea până la fine statornicū pe scaunulū tēu. (*Marcă și versuri pag. 2-a*).

(*Pag. 4-a*) *Pré Inălțatului, pré piosului și pré dreptului stăpânū al nostru, Domnitorū a totū Ungro-Vlahia, domnului domnului Iôn Nicolae Mavrogheni Voevodū.*

Vădendū și noi acumū, o! pré *bunele Domnitorū*, zelulū căldurosū alū inimei pré nobilului și învețatului boerū: a marelui căminarū, d-nu Manolache Persiani, către Inălțimea Ta, care stă d'asupra ori-cărei laude, care este fală națiunei și subiectulū de convorbire alū principilorū, precumū și presenta: *povestire scurtă* a lui despre faptele Tale cu adevăratū eroice, în care le a istorisitū într'unū modū așa de deșlūșitū și adevăratū, încatū a așītatū și pe alți învețați ca să scrie, și ei fiindū nișce servi recunoscători ai Măriei Tale.

Pe lângă acestea vădendū, că mulți iubitorī de invetătură, atâtū dintre pământeni, câtū și dintre străinū de aici și din alte părți, dorescū să posedē susū și *scurtă povestire*, cu versurile și engomiile (laudele) dintr'insa, n'amū pregetatū a le editā în noua noastră imprimerie, cea înființată cu concursulū domnescū și strălucitū al Inălțimei Tale, la sf. și domnescă Monastire: *Isvorulū Tămăduirei*, care s'a clăditū mai nainte de Inălțimea Ta, cu bunū gustū și lucrosū. Multe ne aū îndemnatū la editarea acestei cărți: pentru ca faptele Tale eroice să se perpetueze, și pentru fala comună a nației. Décă dar, după înțeleptulū care a đisū: «surdū e bărbatulū, care ș'ar compara gura cu a lui Hercule», cu atâtă mai multū are să fie acuzatū și acela, care n'ar vesti în tôte părțile, cu voce puternică, faptele iubite de Dumneđeū ale Inălțimei Tale, zelulū Tēu arđetorū cătră cele divine, Marea Ta și domnescă milă cătră cei lipsiți, și într'unū cuvētū tôte vitejiile Inălțimei Tale, făcute în modū minunatū. Gloria Ta sburândū d'asupra întregēi Europe, a Asiei și Lybiei (Africei), a adjunsū până la limitele extreme ale pământului. Faīma obiciunesce a respândi pretutindenī faptele de obște folositoare ale eroilorū aleși, spre a fi admirate.

Grație lui D-zeū celui de susū, care a întăritū neputința noastră, și ne a pusū pe calea cea bună de a effectuā acēstă lucrare seriōsă și fōrte dorită de cătră toți.

Oferimū dar acēstă carte Alteței Tale, ca unū premiciū al imprimeriei nōstre înființate de curēndū prin protecțiunea domnescă și strălucitā a Alteței Tale, implorāndū a o primi cu obicinuita-ți bună-voință și a o privi cu ochiū veselū.

Iar Ochiulū acela care vede tóte, să acorde Înălțimeī Tale, aici pe pământū, o statornicie neclintită pe tronulū Tēū celū pré strălucitū, sănătate fericită și viață îndelungată, împreună cu tótă strălucita și domnéscă casă a Ta, păzindu-o în pace și în mare fericire; iar după ilustra Ta plecarea de pe acestū pământū, să-ți acorde Domnia de susū și fericirea ceea ce rămâne pentru totū-d'a-una. Amin.

Al Înălțimeī Tale pré plecați servitori

Nicolae și Ión Lazăr, din Ianina.

Către pré nobilulū mare căminarū, d-nu Manolache Persiani și către recunoscătorulū lectorū.

(Versuri pe pagina 5-a și 6-a)

Aceluia față de care sirenele lui Omer sunt slabe și musele lui Herodot tacū, fiind-că il invidiează, cumū ași puté să-ī împletescū versuri elegante de laudă, lipsitū fiindū de elocința lui Nestor și a lui Demostene? Mercuriū și Apolone trebuie să vină pe pământū și să-mī aducă fântāna Hipocrini, de unde se pot lua culori pentru a-lū admira, dar ca să scriū nu mē potū lāuda. Inșă scriū, și de își voiū micșora virtuțile în mod cutezătorū, o facū din înclinarea mea și să nu fiū incomodū. Alergați dar o! Muse din Elicon și încoronați eroicesce cu lauri pe acela care este icóna noblețiū, podóba secolului, pilda tinerilor, coróna medicilor; pe acela care este stīlpulū modestiei, colosulū înțelepciunei, oglinda celor însemnați și facla virtuței; pe acela care este regula amicitiei și deliciul vorbelor, și arătați, că nu m'amū înșelatū în acéstă a mea descriere. Iacā Saturn care alérgă cu figura escelentă a principelū Mavrogheni, și-lū face capū (superiorū tuturorū). Pentru mulțămire și acestuia nu-ī e lene ca să întoneze prin versuri și calitățile sufletului Lui, și neputendū alt-felū fi păstrate pentru venitorū, a vrutū să se imprime spre a vedé vitejiile lui Marte *Dacicul*, ale eroulū unicū: Nicolae Mavrogheni, Principiū și generalū secolului venitorū și căți sunt capil celor patru vânturi. Și se miră cumū de nu póte să cānte în imnuri mulțimea calităților Lui. Și ca o albină, înaintéază rāpede spre liveți și cu ochi de Lynx caută în păduri și culege câte flori suut de oferitū unū asemeuea principe. Acuma presenta carte a străluciteī epoce a lui Mavrogheni să se citéscă cu mare băgare de sémă. Decī celū ce va citi ceva greșeli tipografice, să nu credă că aū provenitū din ignoranță. După cumū nu se póte ca cerulū să fie în tot-déuna fără nori, totū așia de greū este a găsi și o carte fără greșeli. Prin urmare, o! lectorule, priimesce acéstă în modū veselū, și fiindū sănétosū, să o păstrezi cu mare bucurie.

Mateiū Myreon.

Ὁ σαυρὲ Χειρῶ σὺ βοήθειαν δίδῃς,
 Τῶ ὄσσεβᾶ Ἡγεμόνονι Νικολάω,
 Ὅπως διωκῆ πάντα ἀντικείμενον,
 Ἐμ γῆς Δακῶν πάσης τε καὶ Μολδαβίας,
 Ὡν σὺ σφραγίς σὺν ὀρνέωτε καὶ βοί,
 Μέσον Ἰωάννη τε καὶ Νικολάου.

Adecă :

O! Cruce a lui Christu! dă ajutorulŭ tēu piosulŭi Domnitorŭ Nicolae, ca să gonéscă orŭ-ce lucru rău din țera întregēi Daciŭ și a Moldovei! a căroră marcă esci tu, cu unŭ vulturŭ și unŭ capŭ de bou, între S-șii Ión și Nicolae. (*In versurŭ pe pag. 8-a, cu stampă*).

Precuvântare (1)

Câtă bucurie nu simte poetulŭ, când cu bună nemerire, mulțime de vorbe vinŭ împrejurulŭ fantasiei sēle, așa că fără osteneală pōte compune versurŭi metrice! câtŭ nu se înveselește laringele sēu, ca și cumŭ ar respira celŭ mai ușorŭ și elasticŭ aerŭ alŭ unei atmosfere fōrte limpede, când nu se împrumută cu strofe de vorbe și cu diferite și neînsemaate perifrasede nici din dicționare, nici din cărțile de laudă ale filologilor, ca să cânte virtuțile subiectului, despre care este vorba! Și câtŭ de iute nu-î merge condeiulŭ, când faptele eroice ale bărbatului istorisitŭ îi vinŭ una după alta în minte fără ca să întrebē pe contimpuranŭi, pe cei d'imprejurŭ și pe conviețuitorŭi, ca să i-le descrie una câte una, de ore-ce sunt mari și cunoscute tutulor, și proclamate de toți fără a fi întrebăți! Ce plăcere neîntrecută nu încântă pe lăudătorii Alexandrilor, Caesarilor, Carolilor, Petrilor, și alți atari scriitorŭi! Insu-și Omer scriindŭ despre bărbății viteji ai secolului sēu s'a arētatu așa de mare și de faimosŭ, încâtŭ trecerea atătorŭ secole n'a pututŭ nu numai să-î ștergă, dar nici chiarŭ să-î micșoreze renumele, ci din contră, i l'a măritŭ și-lŭ păstrează încă în flōre și în vigōre, Cu câtŭ mai mare renume n'ar fi dobânditŭ însuși acestŭ poetŭ, celŭ mai mare și mai vestitŭ dintre toți, decât subiectulŭ sēu ar fi fostŭ urmașulŭ celebrilor Mavrocheno. prea piosulŭ Domnitorŭ, celŭ mai curajosŭ erou alŭ secolului, fala contimpuranilor sēi Romei (*neo-grecŭ*), și părintele, și reazemulŭ națiunei? Cu câtŭ mai multŭ nu s'ar fi întinsŭ unŭ atare poetŭ, avēndŭ înaintea sa unŭ oceanŭ de viteji și de daruri agradabile lui D-șeu, ca să plutéscă în largŭ fantasia lui, și o câmpie de grații fōrte întinsă și în tot-dēuna înverșită, pentru ca condeiulŭ sēu să percurgă fără a fi atinsŭ de ceva? Atunci în adevērŭ, timpulŭ venitorŭ ar fi cunoscutŭ, până la ce gradŭ de glorie potŭ ajunge faptele cele mari și demne de laudă ale unui erou, și până la ce gradŭ elocința ingeréscă o pōte ajunge gura și condeiulŭ unui mare poetŭ. Eŭ într'adevērŭ n'ăși fi cutezatŭ să-mŭ udŭ condeiulŭ.

(1) Paginare nouă în cărticică cu No. 1, 2, 3.

nicî să-mî deschidû gura, ca să scriû şi să cântû vitejiile marelui Mavrogheni, ne putendû esiste nicî o comparaţiune între mărirea acestui bărbatû şi ne experienţa mea; de ôre-ce însă unû începutû necomplectû este trebuinciosû, şi ca să dîcû aşia neapăratû pentru orî-ce perfecţiune, amû hotărîtû ca să desemnezû, după putere, icóna vrednică de admiraţie a marelui Domnitorû alû Daciei, comparând-o cu marii şi renumiţii eroi ai secolelor trecute. Sperû că acéstă poemă deşi e fără artă, nu va fi criticată de lectorii iubitori de muse, nicî respinsă pentru lipsa de frase şi de figuri oratorice, precumû cei ce preţuescû multû ospêturile n'ar respinge unû fructû timpuriû, orî câtû de necoptû şi acru ar fi, ambiţiionându-se să-lû aibă pe masa lorû, ca *prémices*. Prin urmare aşia ceva fiindû acéstă poemă, ei, cu marea lor învăţatură şi cu eleganţa artistică, să o înfrumuseţeze să admire mărirea eroului, să-î divinizeze virtuţile, să-î laude înţelepciunea, să anunţe posterităţii superioritatea lui faţă de cei-l-alţi eroi, să-lû numescă şi ei *Mavrogheni Dacicul*, ca pe unulû din strămoşii sîi, vreaû să dîcû de veneţianulû Mavrokena, pe care alţi l'au numitû *Peloponesiacû*. Acesta cucerindû Peloponesulû, s'a făcutû demnû de acestû titlu după ce a ajutatû Marea Egee, după ce a cuceritû Manea (provincie în Peloponesû) cea vecinicû în revoltă, după ce a liberatû Morea (Peloponesul) de revoluţionarii Albanezi, iar acela (*Mavrogheni*) după ce a scăpatû Dacia, care este înainte ochilor nemţilor, călcândû trufia acestora, cum să nu se numescă *Dacicul* ?

Să-lû numescă dar cu acestû titlu, care cu dreptû se cuvine Alteţei Sêle şi cu modulû acesta să dobândescă renumele ce aû dobânditû atâţia alţi poeţi cari aû scrisû despre eroi. Iar mie ertându-mî acéstă lucrare imperfectă le urezû sănătate.

(Versuri pe pagina 4—14)

Ilustru şi faimosû era în Veneţia numele *Mavrokenilor*, pentru vitejia lor. Şi cu atâta întreceaû pe cei-l-alţi concetăţeni ai-lor, cu câtû sórele întrece pe cei-l-alţi planeţi. Toţi în Veneţia lui Mavrokeno îi-dasera şi prenumele de: *Peloponcsiacû*, pentru că cucerise Peloponesulû şi-lû smulsesa din jugulû sclaviei. Dêcă elû ar esiste acumû, privindû şi admirândû de departe una câte una calităţile atâtû de multe ale domnitorului Vlahiei, activitatea lui cea fără margine, veneraţiunea lui cătră cele divine, şi perfecta lui credinţă, *sadacatulû* cătră pré puterniculû Imperatulû al nostru, iubirea şi alipirea lui de *Devletul* Osmanliilor, ar sparge urnele şi ar rupe epigramele cu cari-lû împodobiseră Veneţianii; pentru că talentele lui aû fostû odată escelinte şi faptele-î ilustre. Acumû însă ce a resăritû în Grecia unû altû luceafêrû cu multû mai strălucitorû, şi mare în virtuţi, a întunecatû lumina aceluia (Peloponesiacului), şi a începutû să se stînjă, precumû lângă sóre se perde lumina lunii.

Indată ce s'a născutû Alecsandru cel nou, după figură şi semne părea curagiosû, şi de atunci rudele şi străinii pređiceaû mărirea şi virtutea noului Mavrokeno. Apoi în urma unei vedenii şi inspiraţiune divine, familiarii aû dîsû să se numescă: Nicolae, ca şi cumû ar fi prevêdutû victoriile ce le pregătia vitejia lui cea fără de margine. Cumû s'a făcutû de optû-spre-đece ani a începutû să urmărescă pe corsarii spre a preserva loculû de pirateriile lor.

Pe urmă făcându-se interpretul al flotei, cu dreptul cuvântul era lăudat de toată lumea. Și însuși gazi Hassan-Paşa vedându atâta credința, îl avé în mare favóre ca pe un fiu al lui său propriu. Dar ce n'a făcutul el în acelu ciasu, și câți nu proclamă icramul către ei!

Atâția romei (creștini) a scosul elu din gura lui Haron, luptându-se pentru ei cu sufletul și cu corpul. Fiind-că în rebelul contra Rusiei mulți romei au dat semne de necredință, s'a mâniat Sultanul și a hotărît să decapiteze pe toți câți apucaseră armele și mai cu sémă se jurase, ca să estermine de totu genul Psarianilor (*locuitorii din insula Psara*), și pe cei-l-alți necredincioși din alte localități, să-î pedepsescă aspru înaintea ómenilor, spre a se da pildă ca în viitoru nici unu raia să nu îndrănescă să se revolte cu armele în mână. Mavrogheni cumu află de hotărîrea Sultanului a alergat cu lacrimile în ochi, ca să opréscă acéstă prăpădenie a națiunei și vërsarea de sânge. «D-đeu să păstreze în veci pe puternicul stăpănu urmașului al-Osman, la greșiala raialelor sale să respundă cu amnistia, ca să-î proclame pretutindenea neresbunarea sa. Este de datoría unui rege, ca să facă dreptate amestecată cu milă. Așia, dela început și până acumul înaltul Devlet a arătat mare *adalet* față de supuși. Iar eu pentru rësplata unei așia de mare bine-facere, să fiu numit *sadicu* servul al împărăției, să-mi vërsu și sângele de va cere trebuință, să facu să se supună puternicul Devletu némur, cari n'au cunoscutu nici o dată *idaet*; mândrindu-se pentru locurile lor, ce cu greu pot fi călcate, și đicu că nici o dată unu străinu nu se póte apropia de ei».

Ascultându Sultanul aceste promisiuni, și cunoscându și bunele calități ale bărbatului, pe toți i-a iertat și i-a lăsat liber să se ducă glorificându pe Domnul. Pe urmă Mavrogheni pentru acéstă binefacere a servitului necontentu cu totă inima sa, făcându *hairatur* în fie-care memlechetu (provincie) și acéstă spre mulțămirea înaltului Devlet; și se onora ca părinte al némului, era lăudat și faima lui neștersă. Cu toată acestea era neliniștit, până când s'a presintat unu timpu fórté priinciosu pentru supunerea Manei (provincie în sudul Peloponesului) A trãmis daru scrisori ca să îndemne și să înduplece pe primații din Mania, că nu este dreptu ca ei să trăiască nesuperați; legea lui D-đeu ne aréță curat ca fie-care să plătescă tributul regelui său: «Dați lui Caesar ce e a lui Caesar, și lui D-đeu ce e a lui D-đeu» ne ordónă Christ. Ei au rëspsu: «Ce vrea să đică stăpănitul și ce caută el, pe câtu timpu nimenea până acum nu s'a urcat la noi? fiind-că castrele nostre sunt zidite de D-đeu și înconjurate de stânci ripoșe și de prăpăști adânci. Din cei ce de la început au căutat să ne biruiască câți au scăpatu dintr'ensii, ca să anunțe perirea lor? Să ne căutăm de trebă și să nu ne pese de nimic». Mavrogheni vedându că consiliile sale sună în pustiul, a început cu amenințările. Și în acelașu timpu îi încinge pe uscat și pe mare, și i bate necontentu, și mare mulțime dintre ei omórá. Locuitorii vedându că tunurile și împușcăturile cadu ca plóia, asta nu e glumă, au đis: «ha! să plătim și noi tributul, ca și cei-l-alți și să nu pășim desastre mai mari». Au alergat daru cu toții ca să se închine lui, promițendu cu jurământu, că nu se voru mai revolta; de óre-ce a putut să se urce cu ușurință la Mania, e semn că D-đeu îl înșoșese. Și cu toții, mici și mari, s'au prosternat cerendu iertare la cele ce au greșit, și că se voru face *sadichi* raiale precum sunt și cei-l-alți din cazalele (județele) din Morea (Peloponesul). După ce i-a consiliat ca să nu mai cuteze să se opună cu arme în contra regilor, la unul dintre primații lor a dat puterea, făcendu-lu Beiu în acelașu timp. În modul

acesta Maniații au cunoscut D-zeu și rege, și pe Mavrogheni 'lă priveau ca pe un alt erou Achille, care singur făcuse mai multe viteji în Troada de câtă toți cei-l-alți Greci cu totă armata. De aci înainte renumele celă mare a lui Mavrogheni se respândia dintr'o țără într'alta. Și toți în comun îi admiraă marea vitejie, înțelepciunea, prezența de spirită și mărinimia. Decă cu dreptă cuvântă se bucură de respectulă tutuloră; dar tôte acestea nu erau bine privite de către cei invidioși cari în tôte chipurile căutaă să-lă supere, însă n'au putută nici chiară să-lă atingă vr'odată. Tôtă speranța elă o consacrase providenței lui D-zeu și trăia fără grijă; el dicea: «Decă D-nul D-zeulă meu este cu mine, care dușmană vătămătoră va fi vr'o dată contra mea?».

Pré puterniculă și biritorulă Sultană Hamit-han, în care dreptatea e încarnată, cunoscândă că nisce dușmană ai imperăției îl persecută, îl face Domnu plenipotențiară al Vlahiei, sperândă că statulă sêu în credința bărbatului are să găsească ună mare sprijină. Decă în modă gloriosă fiindă proclamată Dnitoră al Vlahiei, a primită cu zelă frânele administrațiunei. Și toți admiraă marea lui înțelepciune, pietatea cătră D-zeu și nemărginită-i dreptate. Pe cei demni de milă, îi-miluia în abundență, iar pe fură și pe rebeli îi pedepsia aspru. Călătorii se bucură de mare libertate, și bunii locuitoră de mare liniște; așa că tôte mergeau în mare armonie și toți se felicitaă de atâtă fericire. Dar, după cum dice Solomon, din deochiare, sêu spre pedepsirea păcateloră, sêu după cum filosofă caută să ne convingă cu observațiunile loră: că oră-ce lucru din lume, cândă ajunge la culme, ne mai avindă unde să se urce, se prăvălesce îndată. Așa de odată a lucită o scânteie tristă, care s'a aprinsă în resbelă, și a arsă oră-se speranță că în venitoră să mai pôtă remănea cea d'intăi liniște, resbelulă fiindă de multă așitată de Rusia. Așa dar supușii, cari nu cunoșeau bine pe Mavrogheni, s'au întristată de acăsta, creșândă că Alteța Sa se va obosi de resbelă îndată ce va începe, și mai cu seamă prejudecata îi-făcea să credă, că dușmanii sunt tari și că vor învinge. Dicea: ună bucatără n'are frică de oi, și de locă nu se gândesce oră-cât de multe ar părea că sunt. Ca și cum ar fi Ierihó, care a fostă atacată și biruită de Evrei căntândă din trâmbițele lor. Că D-zeu se opune celor trufași. Care vre odată, străină sêu familiară, s'a gândită ca s'o dică acăsta? — Armatele inimice au năvălită cu cutezanță în interiorulă Vlahiei, dicândă: «Cine se voră opune și se voră bate cu noi, pe cândă noi îi-închidemă înainte de ce să înțelégă? și aruncândă manifeste oră-pe unde vomă trece, pe toți supușii lor îi întorcemă cu noi, și ast-felă fără pericolă vomă ajunge până la dușmanulă nostru principe, care ne urésce și ne vomă resbună.» Dar îndată au înțelesă, că adevărată e dicătóra: «alte sunt gândurile ómeniloră și alt-felă dispune D-zeu», căci au fostă prăpădiți cum au vrută să înainteze și să cuprindă Câmpu-Lungulă. A venită îndată scirea, împreună cu capetele și cu prisionerii nemți, cari tremuraă de frica ce au luată cândă se resboiaă, pentru că ei nici că se așteptaă că era să fie așa de cruntă bătăi. După aceste trofee s'au trămisă și altele mai multe de la Tergu-Jiă. Și pe urmă veniaă pe rândă din fie-care bogază (strimtóre), și le așteptaă la curte ca să facă hază. Necontentă aduceauă tunuri, tobe, stéguri, sclavi și nenumărate pușci; și dicândă că acestea sunt de la Focșani, acelea de la Văleni, cele-l-alte de la Câmpina și de la Căneni, le așeauă în rândă josă în meidană, și fie-care aștepta să ia icramulă. S'a respândită vestea la ordii humaian și fie-care doria să vedă trofeele lui Vlah-Bei. Și cândă vedeau de departe că aduceauă sclavi, îndată diceauă,

că sciū că sunt d'ai lui Vlah-Beī, pentru că se deprinsesera auđindū în fie-care ęi, că și astă-ęi au adusū sclavī și capete din Vlahia. Și ast-felū ī lăudaū marea vitejie și ī uraū din inimă ori-ce fericire. Afară de acęsta lăudaū *iltifatele* și mulęimea de *tainate* ce le au oștirile, și léfile se dau la fie-care regulatū și în abundenęă, așīă că niminea nu era lipsitū. Ostașii de huzurulū (traīū bunū) ce aveau, păreaū că se ducū să petrécă, și nu să se resboéască. De aceea ori-unde se ducū ī insoęesce victoria, pentru că și-au cele necesare și ast-felū nimeni nu fuge. Așīa vorbeau și felicitau pe eroulū neamului, și laudele treceaū de la unulū la altulū. Cum că la *ordie* cele d'ântēiū capete s'au trāmisū din Vlahia, toęi și aducū aminte de acęsta. Apoi bună-voinęa gloriosului Mavroghene se întinde și în alte păręi locuite de altū némū. Pe oștirea Nemęo-rușilorū, care din Bogdania spera să trecă fără pedică în Vlahia, fiindū că a gāsītū ușorā intrarea în Iași, se pregătia să trecă și dincóce, Mavroghene nu o-aștéptā să vinā până aici, ci cu armata lui o urmāresce cu impetuositate și o silece să ia fuga. Și și-īnavuęesce armata sa cea viteazā și victoriósā cu mulęime de prāđi și de prizonieri. Și elū remāne în Bogdania ca oblāditorū, unde a dobīndītū faīmā mare, și a orēnduitū unū Caīmacamū, până cândū *Devletulū* (guvernulū turcescū) a alesū unū Domnitorū, pe care l'a pusū sub protecęia lui. Și ast-felū s'a ștersū rușinea neamului prin serviciile credincióse ale Dacilorū lui Mavroghene.

Dar ce să nareze cine-va și ce să lase din faptele cu cari cāręi întregi ar trebui să se ĩmple, decă ar fi narate tóte una câte una multele isbānđi ce sunt cunoscutē în Rumelia și în Anatolia (Asia micā) până la Bagdat? și toęi ī admirā marele *sadzcat* (miluire). Se mirā de pré multele cheltueli ce le face și cumū unū singurū omū le previne tóte. Spiritulū lui celū neobositū, în același timpū și privigherea, toęi admirā și laudā unū așīa mare geniū. Și ĩnsuși marele Gazi-Sahip Devletū a venitū singurū să se facā lādatorū ocularū; și lāsāndū tótā armata în Ruscuiuk, a trecutū la Bucuresci cu unū micū *buluk* (trupā). Și vęđēndū regula ce domnia, a ęisū din tótā inima: *Alah perhudar eī leie* (D-ęeū sālū ducā la bine) pe Beilū Vlahiei! Cu ce regulā administrēzā una așīa de mare mulęime de askere (óste)! Oamenii āmblā în tótā libertatea și fie-care īși face în linisce *hiarul*. Provisiunile și tóte cele necesare sunt în abundenęă, de aceea este bine vęđutū de ĩmpēratū. În hatīșerifurī Mavrogheni este lādātū, și că nici odatā n'are să fie destituitū. Căci din timpulū lui Hazret-Suleiman (st. Suleima) și până acum nu s'a vęđutū unū asemenea erou în ĩmpērāęie. Decī ca unū servū fórte credinciosū al ĩmpērāęiei să se bucure, până când va trāi, de tronulū Vlahiei. Pe urmā ilū ĩmbrēcā cu gunā (blanā) și-lū ĩncinse și cu unū hangiarū ce le duse cu elū dela *ordie* (corpū de armatā) pentru acęstū scopū. Și pentru ĩbirea Domnitorulū, la ceī d'ĩntēiū arhonęi (primași) i-a ĩmbrēcātū cu *cavadie*; pe alęi i-a ĩmbrēcātū cu *benișe*, și le-a ĩmpāręitū bani, dāndū fie-cāruia și câte unū consiliū. Hangiarulū era ornatū cu petre preęioșe și-lū trāmisese pré puterniculū ĩmpēratū pentru serviciile séle în actuala ĩmprejurare; Beilū Vlachiei era cunoscutū în totū statulū sēu.

Dar trebuia o gurā poeticā ca a lui Omer, ca să descrie cu cadenęă tóte pe ĩntregū, unde fie-care să admire isbīnđile eroulū și în același timpū sālū divinizeze; să ĩnțelęgā deosebirea ce ar fi esistāndū ĩntre unū asemenea poemū și ĩntre Iliada și pomulū lui Voltaire ce se chiamā Henriada, și ĩntre tóte poemele ce numai elocinęa le-a făcutū să fie celebre fără vre-o causā mare. Atunci

décă s'ar fi sculatŭ vre-unulŭ din cei vechi, ca să se compare, n'ar fi pututŭ. Și însuși Peloponesiaculŭ celŭ de aceeași familie pare cu multŭ inferiorŭ lui Mavrogheni. Căci décă ca titlu i s'a datŭ Peloponesulŭ, și elŭ (Mavrogheni) a fostŭ mântuitorulŭ Vlahiei. Chiar și însuși Alexandru de ar fi trăitŭ, n'ar fi îndrăsnitŭ să se compare și elŭ acuma.

Mă rogŭ Alteței Séle ca să nu observe greșala mea că amŭ scrisŭ, și să mă erte. Dar n'amŭ făcutŭ acésta pentru alt-ceva, decâtŭ ca să dauŭ ocașiune altora ca să scrie o istorie elegantă. Precumŭ fructulŭ celŭ nouŭ, ori câtŭ de acru ar fi, fiind-că apare celŭ d'întêiu este nostimŭ la toți; ast-felŭ cu mare bunăvoință să primescă și aceste versuri, ca *prémices*, și să nu ne lipsescă de fa-vorulŭ seŭ pré strălucitŭ.

(FINE)

Tetrastihŭ de același

(*Versuri pe pag. 15*)

Se vede cumŭ natura când se zoresce nu pôte să ne aréte vre-unŭ prodigiŭ pe sfera pământului. Și cumŭ că acéstă regulă o păstrează neschimbată pentru fie-care secolŭ, acésta se scie bine de toți. Precumŭ în același timpŭ cu grozavulŭ Alexandru n'a scosŭ și pe vre-unŭ altulŭ așia de mare ca elŭ, totŭ ast-felŭ și acuma fama lui Mavrogheni, eroulŭ némului, a ajunsŭ departe și pe toți îi chiamă la laudă. Talentele și isbânșile lui sunt cunoscute și admirate de *Devetiŭ*. Prin urmare Prințulŭ curagiosŭ, Alexandru celŭ nouŭ, trebuie în comunŭ să fie numitŭ ca unŭ pedestalŭ solidŭ, ca fală, și ca singura speranță a tuturor principilor vechi și contimporani.

Altă alocuțiune a pré Sf. Episcopŭ a Rômnicului, Domnulŭ Filaret.

(*în versuri pe pag. 16—17*)

Mulți au scrisŭ vieșile și istoria eroilorŭ, dar posteriorilorŭ le au lăsatŭ bănuială: ore adevărate să fie cele ce au compusŭ, laudele și vitejiile ce le atribue lor? Fiindŭ-că au istorisitŭ lucruri ce le au auditŭ, dar pe cari nu le au văditŭ, nici cunoscutŭ; însă acéstă istorie a gloriosulŭ nostru Domnitorŭ Mavroghene, care este fala némului orthodoxŭ, deși este scurtă, abia atingându-se de faptele sale, dar este adevărată, pré populară și de toți cunoscută și dovedită prin multele trofee. Și poetulŭ recunoscătorŭ, ca martorŭ ocularŭ al lucrurilorŭ, face o descriere adevărată a faptelorŭ celor strălucite ale gloriosulŭ principe, ale eroulŭ acestui secolŭ, care a fostŭ predestinatŭ de susŭ, ca să fie Domnitorulŭ Vlahiei. Prin limbă nu se potŭ descrie strălucitele-î fapte; toți le proclamă, le adevărescŭ, le divinizéză și le pré laudă. Cu o singură gură comună îl botéză de eroŭ neînvinșŭ. Il strigă: părinte, îl numescŭ mântuitorŭ, căci faptele îl arétă așia ceva. In grozavulŭ focŭ al rebelului, elŭ a procuratŭ linisce pentru fie-care. Și bătendŭ cu bărbăție armia nemțescă, multă glorie și mare renume a adausŭ la tronulŭ Vlahiei, și prin serviciulŭ seŭ celŭ credinciosŭ și prin mare-î vitejie, o epocă seculară de superioritate a Bogdanilorŭ. Și multe alte fapte bune a făcutŭ elŭ în Vlahia, cari nu sunt scrise în acéstă istorie, unde abia sunt trecute una seŭ două; căci alt-felŭ ar trebui să se compună

cărți întregi. Poetul credă că e demn de laudă, și judecă ca un bun început poemul țerei; pe care 'lă oferă, ca cei doi bani ai văduvei, protectorului său și dătorului de grații. A scris-o pe scurtă ca să arăte preferință, iar nu eleganță de stil. Scurtă este poemul după cantitate; după calitate însă e prea mare. De aceea e demn pentru imprimare mai multă ca ori-care altul.

Alta, a prea nobilului arhonă fostă mare comisă d-nu Alexandru Calfoglu.

(în versuri pag. 18—21)

În oceanul lumii plutind gândul meu, e în pericol să se înnece, cum în actualul secol pământul a dat naștere unui principe, unui erou teribil? Un principe, care s'a făcută corónă și celor de acum și celor ce au fostă o dată, care e înzestrat cu mari talente, are credință și de virtuți e împodobit; care are un suflet curajos, e credincios împăratului, care 'lă stimă în tot-d'a-una; nu socotese întru nimeni viața și averea, nici altă-ceva asemenea și disprețuiesce morțea. El s'a născut în secolul din urmă numai și numai ca să se facă vârful eroilor celebri și viteji din vechime și din timpurile moderne. Așa pentru credința acesta a fostă orânduit de D-zeu, precum o dată alesul său David. Și inspirațiunea divină s'a strecurat în inima împăratului, care îndată l'a încoronat Principe al întregii Vlahie, predicator al adevărului și judecător forte just; și din înălțimea tronului său ne învață virtutea. În mijlocul fericirii în care trăiau cu toții, Rusia din răutatea ei, pornesce rebelă și se poartă dușmănească; în același timp și pe neașteptate și Nemții au deschis luptă fără să dea măcar de veste. De aceea justiția divină trebuia negreșită să-i lase să se umilească. Atunci Principele Vlahiei, ca un Rigă al Prusiei, a așezat oștirea în ordine de bătălie, și îndată, spre bucuria generală, înfrânge de tot pe Nemți; ori-unde au scos capul i-a apucat ametea și au fugit rău de tot. Se îngrozesc cum un Romeu, într'adevăr un nou Hercule, îi învinge eroicesc. El singur învingător pentru întreaga oră, a făcut mare șogmot, și renumele lui a ajuns să se audă în întreaga Turcie, în Anadolia și în Sambul. Nu a fostă de ajuns victoria, ce în puțin timp, și chiar la moment a câștigat-o în Vlahia, și pentru care lumea se miră, ci și în Bogdania a trimis un corp din oștirea biruitoare și strică șirurile alese ale Nemților, le i-au tunuri, mulțime de prizonieri, luptându-se cu peptul spre partea Ocnelor și au pus în desordine rânduiala inamicilor și norul cel des. Această viteză a lui într'un minut s'a răspândit pretutindenea. Că victoria nu aparține altuia ci numai marelui principe. Nu se mulțimesc cu atâta, ci trâmite și la Prut într'întâmpinarea Rușilor și le dăse: «nu mai departe! nu aproape de țera mea, căci nu vă pot suferi!» Și ast-fel au rămas pe loc și îndată au început să se retragă în Lehia. Nici unul n'a rămas, știind că Mavrogheni domnesc în Vlahia. Deci bătrâni și tineri, Musulmani și Romei, cu toții se miră, cum? prin ce economie fără vre-o tulburare, toate merg de minune? Nu vă vorbesc de Europa care se miră de acest principe. Cum stăpânesc el nisce mulțimi nesupuse, neobicinuite, și li se face conducător? Cum acest principat a pus în desordine două înfricoșate imperii? Cui să se atribue acesta? Nu este alt-ceva de câtă speranță în D-zeu. Toți Turcii îl glorifică și-lă chiamă mântuitor al lor, și dușmanii amar plâng. Ei dăc, că cine merge contră cu Mavrogheni, armele îi sunt neputincioase. De aceea întregă nemișcarea și împăratul otomanilor bine-cu-

vinteză din inimă pe Domnitorul Vlahiei și părintele comună al nostru. Tote acestea s'au făcutu răpede; dar decă lupta va continua, vedu cu ochii cumă are să cucerescă locuri, castre, țări și ómeni arétendu-se mântuitoru comunu. Chiaru în numele sėu (Nicolae) e cuprinsu înțelesul de: victoria poporului. Elu este sprinulă împărăției, alu ortodoxiei și al St. bisericei. Bravo o! principe curagióse și viteze, eroulu secolului nostru, că tu unu singuru esci fala nóstră a tutulor. Să trăesci în mulți secolu o! tu care esci demnu de corónă, Achile alu timpulu actualu. Cu bine-cuvéntarea căldurosă a divinului sf. de astă-qi Nicolae celu înspăimântătoru.

(FINE)

Altă alocațiune a pré nobilulu arhon fostu mare logofétu domnulu Ión Gianet

(Versuri pag. 22—27)

Când se adreséză o alocațiune principelu Mavrogheni, care este fala secolulu actualu, pentru eleganță cuvéntulu trebuie să aibă în proporțiune vocea omerică. Dar decă limba se îndoesce, găsesce în tot-déuna atâtea fapte peste măsură escelente, ca să laude după cum se cuvine și să facă o adevérată descriere. Pre-numele faimosu de Mavrogheni, care se trage din Veneția, sub Nicolae celu mai escelentu între principu, ajunge fórte ilustru. Acestu principe prin ordinu divinú și aprobarea împératulu domnesce acumu în modu slăvitú în Dacia. De bază are cultulu către D-đeu, speranța și credința solidă. De aceea biruesce pe inemicu și reusesce în tóte. Din copilărie a studiatu prudenta, dreptatea, curagiulu și temperanța, și pe aceste patru cualități le are din ceru ca unu dar alesu. Elu a fostu apărătoru alu patriei, și interpretu alu flotei; iar acumu în modu splendidu domnesce cu demnitate în principatulú Dacilor, până chiaru și în Moldova. Acesta este gura lui Christ cea nemincinosă; fiind-că are speranță în D-đeu, nu scie de totu ce vrea să đică umilința. Tóte le raportéză lui D-đeu și este credinciosu împératulu, ca unu bunu servitoru; și sacrifică și viața când regele ordonă și e pré zelosu pentru poruncile regelui, și fórte bunu comandantu alu atator oștiru. La cele d'întėiu serviciu se arétă semnulú lui D-đeu și martoru sunt popórele, marea Egee, șcólele și templele sacre; cișmelele, stabilimentele pentru săraci și cele-l-alte stabilimentele pentru orfanu și clădirile publice; plățile leflorú profesorilorú din casa lui proprie, precumu și ajutórele date școlarilorú; asemenea și țera Maniațilorú (în Peloponesulu de sudu) unde cu expedițiunea-í înspăimântátóre a pătrunsu în munții ceí prăpăstioși; încarcatu de prăđi, o subjugă de totu și înaintéză în interiorulu munțilorú; și acéstă țéră, ce nici o dată nu scie ce vrea să đică stăpânire și supunere, o alipesce la imperiú și'í impune să plătescă tributú. De aceea s'a numitu interpretu alu flotei, și elu celú d'ântėiu s'a numitu *principe* prin excelență, și este gloria împératulu. Adversariu lú sub-minéză, însă în deșertu se muncesc, căci voința împératulu este nestrămutată. Inamicu se mișcă, se tulbură; dar faptele lui strigă, D-đeu ilú chiamă. Și din iconomia lui D-đeu pentru acéstă anomalie noulú astru (stea) povestesc mântuirea și arétă datorile fie-căruia, ca unu lucéfěru comunu. Și într'o asemenea vijelie, furtună și prea mare tulburare, se trămite ca unu mântuitoru comunu. Și cu pedagogia, și învățatura lui cea înțelptă devine unu părinte comunu, și îndată insufă tutulorú frica de D-đeu; și au începutu să chiáme pe D-đeu, și să mérgă desu pe la bisericu și să fie ascultătoru. Și cu mare veghere și cu mare

răbdare de ostenele îngrijesce și și nopțe. Și a păzitu țera într'unu modu admirabilu, între doi inimiți, așa că poporulū, într'unu timpū așa de anormalu, o duce în mare liniște, ca și în timpū de pace. Și rușinea pricinuită nemului de către alții s'a ștersu de totu prin faptele ilustre ale lui Mavrogheni și ceea ce mai nainte nu există, în timpulu său a devenitu o mare minune. Pe nenumerați fugari și ostași desertori îi întorce regulatu. și toți fără ca să murmure, se supunū, se întornă și au frică de mânia lui și-și sacrifică viața pentru Mavrogheni, pe care 'lu diviniză mulțimea oștirilorū. Obiceiurile străine, glótele nesupuse, prin voința divină le ține împreună subjugate, și se opune cu mare bărbăție la ori și ce atacu. Intre doi mari adversari, Rușii și Nemții, principele Mavroghene cu puterea lui Dumnezeu escelează și covârșesce prin arme. Și pentru sângele ce vearsă, nu e responsabilu, nu este elū cauza pentru acesta; elū din datorie răspunde Nemțilorū, cari de la începutu au pornitu războiū; de aceea și justiția divină i-a datū lui victoria; și la Sinaia, și la Valeni, și la Câmpu-Lungū și la Căneii, pretutindenea i-a bătutu; și ca trofee a adusu prizonieri, desertori, tunuri și multe alte prăzi; numărulū sclavilorū și stégurilor luate de la Nemți este prea mare; și cine ar putea să 'i numere? cu grămada îi ducū în răsăritu și apusū; și pe lângă acestea la Focșani trâmite o mare óste în contra inamicilorū, și de douē ori îi pune pe fugă; alte părți ale Moldovei, lipsite de protecțiune, le liberază la timpū, și întinde până la Prutu armele biruitoare și câștigă pe deplinu victoria, și pretutindeni a devenitu faimosu pentru mulțimea prizonierilorū trâmisi de elū în tabăra imperială, pentru tunuri și puștile luate de la inimiți și altele. Pe lângă acestea a inspiratu zelū, vigóre și curagiū, tabărei otomanilorū, și oștirea merge spre elū, alergă pe întrecute în contra Rușilorū și Nemțilorū. Pentru tóte aceste alese și divine calițări ale minnatulū principe, și spre răsplata strălucită a acestu servu credinciosu, Impératulū celū bunū și celū mai puternicu dintre toți, al cărui statū va fi în secolū și pe care 'lu feresce celū de susu neîncetatū, care subjugă pe inimiți, pentru ca numai sub densusulū să fie națiuni, limbi și popóre, trâmite Hati-Humaiun și face cunoscute publiculū serviciile principelū Mavroghene.

*Epigramme de învățatulū d-nū Theodoru, profesorū la școla
Domnescă dela St. Sava, ierolegiū. și alte diferite, referitoare la gloriosii săi părinți
la patrie și la supuși.*

(Versurū la pag. 28—29)

Scólă-te, o! prea fericitulū Petre Mavroghene, ca să-ți veđi copilulū Domnū în Dacia. Și tu, insulă Paros, desfătează-te, fiindū patria ilustrulū Nicolae, Domnitorulū Ungrovlahilorū. Străini și boeri, indigeni și particulari, bucurați-vē fiindcă posedei unū asemenea Domnitorū.

Alla, de laudū.

Mausoleū și pyramide le-a făcutū Semiramis, și unū óre-care Dedalū a făcutū labirintulū; iar Nicolae a făcutū cișnele și a ridicatū acumū unū mare trofeū luptându-se contra Germaniei.

Alla

O! Tu, care esci podóba principilorū, să trăesci anū îndelungați și să dea Domnulū ca să prăpădesci orașele Nemției.

Alta

O! Dacie, acestu fruntașu a venitū la tine, fiindū trāmisū de D-đeū, ca sǎ facǎ sǎ disparǎ lucrurile necuviincioșe

Alte versurī carcinice

Ca din partea Țerei.

«Domnulū m'a salvatū prin înțelepciunea sa».

Din partea Domnului către Țerǎ:

«Intr'adevērū eū Ńi-amū fostū salvatorū».

Din partea pieșei (comerciului):

«Piașta ȃice: cǎ acestū Domnū mī-a fostū într'adevērū mântuitorū».

Alte versurī Iambice.

Acrostihū:

Acela care învinge pasiunile și are frică de D-đeū, care este dotatū cu voinșă tare și este judecǎtorū dreptū și pǎzitorū alū legilorū; acela care este prea înțeleptū și blāndū pentru toșii, a fostū socotitū de Domnulū celū de susū ca sǎ domnescǎ dupǎ cumū se cuvine asupra piosului poporū alū Ungro-Vlahilorū. Cumū se chiamǎ și cine este acela de care vorbescū? Acrostihulū de aci 'lū arētǎ deslușitū: *Nicolae*.

N
NON
NOAON
NOAΛAON
NOAΛOΛAON
NOAΛOKOΛAON
NOAΛOXIKOΛAON
NOAΛOXINIKOΛAON
NOAΛOXIKOΛAON
NOAOLKOΛAON
NOAΛOΛAON
NOAΛAON
NOAON
NON
N

Discursă de laudă compusă de învățatulă preotă și profesoră, d-nu Dimitrie Zissu din Arghirocastru (Albania) și pronunțată în ziua nașterii Domnului.

(în proză la pagina 30—34)

Ne a venită sêrbătoreă misterioasă, sêrbătore luminoasă și imbucurătore. Mulți înțelepți theologi, o! pré bune Domnitoră, găsindă multe exemple pentru dovedirea acestui pré mare și nepricepută misteră al întrupărei lui D-șeu, n'au putută însă de locă ca să deslușescă acéstă. Ună sofistă a șisă, că ferulă înșorită la focă, șeșă a luată din natura și însușirea focului, cu tôte acestea remăne ceea ce a fostă: feră nesucită și neschimbată; totă așia și natura omenescă fiindă înșeită prin foculă șeității, a remasă ceea ce a fostă: natura omenescă, fără să se schimbe în substanța șeității, precumă nici șeitatea nu s'a prefăcută în natură omenescă. Esemplulă e minnată, dar nu î-convingetoreă întru tôte, căci ferulă momentană fiindă asemenea focului, se răcesce iute, perșendu-șă căldura; pe cât timpă unirea misterioasă a D-șeu — omului Iisus n'a fostă nici că se va putea vre odată despărți în donă, de ore-ce amêndonă naturile aș fostă substanțe. Atâtă din acestă esemplă, câtă și din altele luândă în minte o obscură zugrăvire, noi credemă în adevără, că fiulă și cuvântulă lui D-șeu în timpurile cele din urmă, pentru marea lui iubire de omenă s'a făcută omă, luândă trupă șantă și fără șemință din pururea feciôră Maria, și ângeră laudându-lă aș strigată: «glorie lui D-șeu celni de susă și pe pământă pace, între omenă bună învoire». Cumă însă și în ce modă s'a născută, acêste numai Elă singură o șcie. Lăsândă acestă misteră, fiindă supra-naturală și nepricepută, ca să-l esplice aceia cară se ocupă cu cuvântulă, eă să numescă cu voce tare cele ce se vorbescă și se proclamă în gura mare de cătră toți, relativă la Alteța Vóstră. Dar mă găsescă strimtorată, neșciindă cu ce laude demne de Alteța Vóstră să începă. Tôte faptele Tale sunt într' adevără mară și eroice și demne să fie perpetuate în secolă. Cele-l-alte sunt supnse stricăciunei și nițării, neputendă de locă să se opună timpului care dobóră tôte. Unde sunt dar mură Semiramei? unde este Colosulă acela, șeu labyrintulă din Creta? Unde sunt orașe și case ștrălucite? Tôte acele aș dispărută și s'au acoperită cu uitarea. Cu virtutea însă nu merge așia: ea trăesce în toți secolă. Spre esemplu, isbândile Tale mară și în adevără eroice din Peloponesă, din Mania și din alte părți; aceste isbândă nu se laudă până acumă de cătră tôte orașele? nu se proclamă neincetată de toți omenă? Acelă numerosă poporă, după ce a fostă liberată din multe rele, nu-ți oferă miă de mulțămiri, ție, bine-țăcetorelui și mântuitorului lor? Dar pentru ce vorbescă de vechile Tale fapte minunate, pe cară toți le șciă, pe câtă timpă înaintea ochiloră mei am o așia de mare mulțime de vitejiă pe cară secolă nu le voră putea șterge? Tu, care ca ună altă Alexandru te ai aretată la noi, n'ai mântuită acumă Dacia de dușmană ei Nemți, pe cară i-ai prăpădită din tôte părțile, ca pe o țesetură de păienjenă, și pretutindene ai ridicată trofee în contra loră? (D-șeu te a favorizată ast-felă, ca să te facă să învingă în tôte părțile, fiindă adornată cu virtuți divine și cu adevărată princiare).

Acêste mară și eroice fapte ale Tale, cutreerândă tôte lumea, ca să șică așia, nu se laudă în totă-d'a-una? nu escă proclamată de mântuitoră și liberatoră de cătră toți pioșii de aici, atâtă de ceș ce aș în mână administrațiile biserisescă, câtă și de boeriă primați și de totă poporulă? căci care clerică, petrecendă liniștită într'ună asemenea timpă, nu se bucură aș de cea mai mare bucurie?

Care boieru nu se învelesce și elu împreună? care neguțătoru, seú cetățenu nu se învelesce și elu, căutându-și fără frică de negoțu și bucurându-se în libertate de câștigul seú? și cu unu cuvântu, trăindú o viață pré fericită și pacinică, găsindu-se sub ocrotirea acestu erou admirabilu? Fericitii sunt dar cei ce au avutú noroculú să trăescă sub Domnia Ta. Și intr' adevéru «Tu ca unu pastoru, care nu esci plătitu, n'ai datú somnú ochiloru Tei, și pirotială pleópelor tale, și repausú timpleloru tale, ca să vorbescú după David. conservéndú turma nebântuită și nevătămată de supérătorii Nemți, și conducéndu-o spre pășiunea mântuirei și apa veseliei. «Păstorulú celú bunú își sacrifică și sufletulú pentru oile sale» precumú a đisú însuși Domnulú nostru Iisus. Bucură-te tu dar o! Dacie, și învelesce-te în tot-d'a-una, pentru că ai fostú onorată de D-đu mai multú decât tóte țerile, găsindú pentru tronulú teú unu ast-felú de erou, căruia de aci înainte să-í dai titlulú de Dacicú, pe care l'a meritátu pentru faptele sale, și toți câți se îndeletnicescú cu acestea așa trebue să il numescă și ei și să-lú laude în scrierile lor. Și aici đicú, că din acestea a rezultatú câștigú pentru tine, nu o trupă de đece mií de cai, nici aurulú luí Dariú, nici pogóne de pământú, ci multimi nenumérate de bărbați pioși, cari își ridică mánile rugátore cătră stăpánulú, care astă-đi s'a născutú în peșteră, și se rógă împreună cu mine pentru binele Alteței Tale, pentru trofee și victorii neîntreprupte contra inimicilorú, pentru sănătatea-ți veselă, pentru glorie și statornicie pe tronulú celú înaltú al Ungro-Vlahiei, și pentru viață îndelungată. Iar eú mă voiú ruga luí D-đu și pentru altele mai multe: póte că este cine-va în acéstă viață, căruia după putință să-í vestescú curatú marea filantropie cătră mine a Alteței Tale. Iar acumú ce să đicú? O! Stăpáne, Regele tutulorú, pe pré înalțatulú și pré piosulú Domnitorú al nostru, Domnulú Ión Nicolae Mavroghene, pe voevodulú Daciei, pe fala națiunei, pe subiectulú convorvirilorú principilorú, întărește-l pe pré slăvitulú seú tronú. Imple-í sufletulú de róua divină. Súpune la piciórele sale orí-ce dușmanú și adversarú, și învrednicesce-l împreună cu pré-píosa și pré luminata nóstră Dómnă, și cu pré luminații și ilustrii Boizadele și cu Domnițele și cu P. S. S. Mitropolitulú și cu Episcopii și cu servii cei credincioși și cu tóta casa luí Domnescă, și cu renumita țeră, să sərbătorescă cu strălucire și cu glorie nascerea Ta cea mântuitoare a lumiei, și acumú și în anulú venitorú, și în mulți aní pré fericitii, și în període aducétore de bucurie. Amin.

Altă alocuțiune, trămisă pré nobilulú boerú și mare căminarú, d-nulú Manolachi, de către pré nobilulú boerú fostú mare postelnicú d-nu Eustađiu din Constantinopole.

(Prozú la pagina 35—37)

Servulú seú Eustatiade cutezéndú să se subscrie împreună servitor, cu curagiú oferă lucrarea sa de tinerú Înălțimei, care stă d'asupra orí-cărei laude, îndemnatú fiindú la acésta, atâtú din descrieri și tradiții vechi, câtú și din cele trămise de curéndú. Și să nu disprețnesci a arunca o căutătură veselă către unu amicú.

Și eú servulú și conservulú teú pironindu-mí mintea la laudele țesute pentru Alteța Sa, amú lăudatú zelulú celor ce le-au scrisú, dar amú înțelesú că fermecați fiindú — lucru naturalú — de faptele sele vitejesci, și îngrijindú multú

ca să apropie cuvintele de merit, a rămas mult îndărăt. Și nu-î ciudată lucru, pentru că faptele, pentru cari nu se găsește comparație, cum va putea vre odată cuvântul ca să descrie asemenea fapte într'unu mod cum se cade? Mare a fost Pompei, dar s'a învins de Cesare. Cesare a fost curajos și a mărit autoritatea găsită. Pyru a fost erou, dar de două ori fiind învins de Romani, n'a cutezat pentru a treia oră. Inspăimântător a fost Alexandru, dar el fiind Greu, cu Grecii a pornit în contra barbarilor. Pe când comandantul asemenea unui leu, eroul învingător: Domnitorul nostru, luând stăpânirea ca emulație a virtuții, a făcut-o mai ilustră, și n'a suferit să fie bătut de Cesar, ci el a pus pe fugă pe Cesar, încât l'a făcut să dea îndărăt în fața înălțimii seale, ca să-și încunună venerabilul cap cu acei lauri de biruință cu cari acela în atâția secolii se încununa. Și nu precum: fiul lui Filip în capul Grecilor a pornit în contra barbarilor, ci el (Mavrogheni) cu barbarii s'a resboit în contra barbarilor, și ceea ce e mai însemnat cu puțin din el a bătut mulțimi nenumerate, nu însă ca Pyrus de două ori, ci și de trei ori, și de multe ori a învins pe Cesari, îi învinge, și să dea D-zeu să-i învingă în totdeauna. Și nu este acesta ceva demn să o admire succesiv toți secolii? De aceea și națiunile Europei s'au lăsat de-a diviniza de aci înainte pe Cesar al lor, și au îndreptat și limba și condeiul și presa întru lauda celui din urmă după timp, dar celui d'înteu după vitejii dintre eroii Grecii, și ori cărei alte națiuni. După acesta a cunoscut că deși Grecii, prin invidia sorței au perdut imperiul, nu însă și virtutea și geniul. De aci Grecia cea bătrână reîntinerește bătrâneța. De aci, precum stelele și luna se întunecă de soarele ce stă d'asupra pământului, tot așa și laudele acelora mult se întunecă de acest vitez leu. Și aici lasă să dică alții căi foenicii de victorie a semănat în patria comună, Grecia, și cumă nici marea n'a rămas fără ca să i-a parte la acestea. Unde sunt acum mile de gni ale oratorilor eleganți, să culégă grădinile muselor spre a încununa pe Marțialul nostru laureat? Unde sunt limbile curgătoare ca un isvor, cari să imiteze și elanurile riului, spre a lauda chiar una singură din vitejiile Alteței Seale? Unde este melodia elocință a lui Nestor se al lui Antinor frygianul ca să laude puțin mulțimea de virtuți înăscute ale Alteței Seale? Și cred, că adevăr grăescă decă dică, că cuvântul meșteșugit este ca o umbră pe lângă faptele vitejesci ale ori-cărui alt erou; și ori-ce discurs oratoric și melodios este ca o umbră pe lângă umbra faptelor celui mai curajos erou al nostru. Și ori-care om cu minte nu se miră atâta cum de a întrecut pe nise așa de mari și așa de curajoși resboinici, după cum experiența și timpul o dovedesc, cât se miră decă vre-odată vre-unul din urmași va pute să se apropie de Alteța Sa. Și cele de dincolo de Gadera (Cadix) s'au vădit acum că pot fi trecute, pe cât timp faptele cele mari ale apărătorului nostru comun și respectabilului comandant în fie-care limbă rămân neplutite. Din acestea se întunecă mintea, se légă limba, amortește mâna, cade condeiul. De aceea ne rugăm numai, ca până în adânci bătrânețe să fie fericit și neclintit pe gloriosul se scaun domnesc.

Allă laudă a d-nului George, fiul prea nobilului boeră fost mare vornic, d-nu Slătineanu, în versuri iroclegiace. (în limba vechiă, pe pag. 38-39).

Utilitatea nămului nostru și fala tuturilor căi locuesc pe pământul fericit al Daciei, belicosule Domnitor Mavrogheni, oracolul celor pioși, ai

răsărită într'adevăr ca un sóre strălucitor lucindă prin razele inimii Tale generóse, prin probele prudenței Tale și prin faptele experienței Tale. Și reputația Ta cea multă lăudată ne spune de nobilitatea Ta, de virtuțile străbunilor Tăi și de înțelepciunea Ta, de pietatea, viața și de caracterul tău cel bun; pe aceste patru virtuți le face să fie vădute de toți; ne grăește de vitejiile și de atâtea fapte ale Tale minunate, și ai fericitătatea prin îmbelșugata ta cunoscință. Tu ai înființat pentru Muse locuințe mărețe și te-ai arătat așăzător al celor ce iubescă musele. Pentru această cauză Minerva te-a împodobit cu mare înțelepciune, Apolone cu domnia și Marte cu victoria. Și acuma Domnia, care face gloria bărbaților, și care într'adevăr este o probă pentru ómenii faimoși, te-a arătată superioră. Bărbăția ta arăta să fie mai forte de a lui Hercule și a lui Achille. Tu, prin elocuența și înțelepciunea ta, ești mai bună decât Nestor cel dulce vorbitor, seú decât Ulysse cel cu multă minte. Tu singură, pentru justii și inteligența Ta, ești fală tuturilor eroilor; care posezi stăpânirea Ungro-Vlahiei, diadema și sceptrul ei domnescă pe tronul Daciei. Stăpânul, — Dumnezeu — care domnesce tot-d'a-una, a insuflată fuga Nemților celor timidi ca nisce iepuri. Pe aceștia omoindu-i cu ferulă, și luându-le armele, ai ridicat un trofeu glorios în Vlahia. Impăratul otomanilor cum a audit de tóte faptele răsboinice, câte le-ai îndeplinit în mod glorios, cu sulița Ta, ca dovadă pentru favórea sa, ți-a trimisă daruri înveselitoare de inimă, promițându-ți pentru tot-d'a-una Domnia Daciei. Care dorindu-ți binele ți vorbesce cu vorbe înaltpate. Bravo ție, Mavroghene, pentru liniscea ce o ții; nu este altă bărbat, nici va fi, nici are să se mai nască; Tu într'adevăr ești cel mai mare între toți Domnitorii. Tu ai curățit tronul Daciei de cei răutăcioși. Fericit e scaunul care ți-a căzut: o! frunțașule, tu strălucescă și prin fapte și prin grai. Fericiti sunt prin urmare locnitorii căți sunt credincioși Altei Tale! Tu le vești adeseori din îmbelșugatele Tale bunuri. Fericit e prin urmare orașul, care este împodobit cu legi bune; cu lucrări sfinte, cu exemple de pietate, cu șipote ce vérsă apă rece, cu temple superbe, cu case bine construite. Pentru acesta, D-deú care vede inima și rinichi pământenilor, ți-a dat tóte câte sunt de dorit. Tu ești bun vorbitor, ageră la minte și prudentă, și într'adevăr ești Justiția încarnată. Să trăsescă dar, o! frunțașule prea faimosă, care ești gloria Daciei, ani îndelungați și fericit.

Altă alocuțiune a d-lui Scarlătú Slătineanu, frate cu susă úisulú George.

(în versuri politice pe pagina 40—43).

De unde să începă, ca să laudă și să divinizeză pe principele Daciei? Și câtă ași dori să mi se dăruiască aci o limbă poetică, oratorică, o limbă plină de intusiasmă, ca să laudă după cumă se cade calitățile demne de laudă ale acestui Domnitor înțelept, al lui Mavrogheni Nicolae, care este coróna principilor, gloria secolilor! Toți și-aducă aminte celebritatea străbunilor săi și talentele loră sunt lăudate în mod glorios. Elă în imperiú este ca o flóre odoriferantă, mare și ilustră nu numai în Dacia. Și un leú rugind de l'ar vedea, se va îmbândi; modestia lui pe toți îi îndreptă. Elefanți, pardosi și cele-l-alte fére de lú vor vedea, i se voră închina, și acesta e o minune. Pe acesta, care în imperiú a lucit ca aurul strălucitor și a luată premiú, némurile l'au admirat pentru marea lui înțelepciune, pentru curagiul și geniul seú, ca pe un principe excelent, și mi-

nunea tuturilor, ca unŭ stîlpŭ alŭ bisericeŭ și ca plagă celorŭ nedrepti, ca pe unŭ bărbatŭ cu minte multă, cum nu mai este altulŭ, care întrece pe toți, și mari și mici. Ascultați-mă dar o! popore, și toți auziți; judecători de pe marginile pămîntului, învățați și făceți-vă înțelepți. Pe eroulŭ Dăciei cu toți să-lŭ lăudați, și să vă minunați de isbîndile lui. Că este forțe dreptŭ și prodigiulŭ principilorŭ, unŭ părinte bine-voitorŭ și onorea romeilorŭ (grecilorŭ). Elŭ nu este înavuțitŭ cu laude simple, ci este împodobitŭ cu mulțime de virtuți. Elŭ a strălucitŭ ca unŭ stîlpŭ de focŭ în interiorulŭ Devletului, și tôte treburile și poporele l-aveau ca p'o oglindă; Elŭ care a întrecutŭ, prin dreptatea sa, pe toți principii din vechime și până ađi. Pe fanarioți i-a arătatŭ multŭ rușinați și micșorați întru câtŭ privește administrația sa; și acesta pentru că ei — fanarioți — aveau în tot-d'a-una conducători și sfetnici, cari îi consiliau ca pe nisce servitori; pe câtŭ timpŭ prea înălțatulŭ și curagiosulŭ nostru Domnitorŭ nu priimesce soți și este tot-d'a-una vigurosŭ. Pe acestŭ principe prea luminatŭ m'amŭ pusŭ eu ca să l istorisescŭ. Bucurie și frică în același timpŭ am în inima mea pentru că m'a nŭ învrednicitŭ să i narezŭ faptele; și cumŭ amŭ cutezatŭ eu ca să lŭ laudŭ, cu tôte că sciamŭ că nu voiŭ putea ajunge acolo, adecă să laudŭ precumŭ se ca le calitățile naturale ale unŭi principe înțeleptŭ, pe acela care convorbia adesea cu Sultanulŭ și cu marele vizirŭ. Nici unŭ altŭ domnitorŭ n'a ajunsŭ ca elŭ, pentru că nici unulŭ n'a avutŭ înțelepciunea lui. Harulŭ (darulŭ) Minervei (adecă înțelepciunea) este care statornicesce faima și ridică numele în modŭ glorioș. De aceea prea puternica împărăție Domnia Lui a onorat-o cu trei *tuuri*. Toți Domnitorii câți au fostŭ, pe Înălțimea Lui trebuie s'o declare cu multŭ superiōră lorŭ. De înălțimea Lui tremără și mici și mari, chiar și Turcii ilŭ respectă. Autoritatea lui se întinde peste țermurile Dunărei și în Vlaho-Bogdania. Mulți înțelepți l'au comparatŭ cu cei mai renumiți eroi vechi și moderni. Elŭ este protecțiunea supușilorŭ săi și ep.s'atulŭ celŭ mai bunŭ alŭ însemnatului statŭ alŭ Vlahiei. Înțelepții și omenii de sciință l'admiră și stau cu gurile căs-cate, și toți ilŭ numescŭ oceanŭ alŭ inteligenței. Nici unŭ altŭ consiliarŭ mai bunŭ decătŭ Elŭ nu s'a arătatŭ vre-odată la Divanŭ: Ascunde și întunecă pe toți cei-l-alți, precumŭ sórele cu lumina lui întrece pe stele. Elŭ ca rosa odoriferantă pe lângă cele-l-alte flori, împodobitŭ cu virtuți și fără pasiuni; cu prudență, cu înțelepciune, și cu inteligență. Ar fi trebuitŭ să trăiască Omer ca să ni-lŭ presinte și să ni-lŭ zugrăvescă cu tôte virtuțile séle. Puneți-vă dar în minte multe daruri ale acestui principe și eroi minnatŭ. Și cu toți să ne rugămŭ lui D-deu să i deé fericire, viață lungă și sănătate deplină. Elŭ a întrebuițatŭ darulŭ lui D-deu, adecă Domnia, la facere de judecări drepte. De aceea judecătorulŭ celŭ dreptŭ și stăpânulŭ tuturilor l'a făcutŭ să se aréte superior armelor nemțesci. Și inșiși Nemții ilŭ proclamă de învingător, și nu potŭ să nege acesta și se înspăimîntă de numele Lui. Védendŭ atâtea trofee, triumfuri, voinicii cu dreptŭ cuvîntŭ se miră de atâtea isbîndi. De sigurŭ, că faima ilustră a Lui a ajunsŭ până la Orient și în Apusŭ, și principele Vlahiei, Domnitorulŭ celŭ mai bunŭ, trebuie să fie admiratŭ în secolii venitori. Și-Lŭ rogŭ să-mi primescă acestŭ dar simplŭ, ca celŭ mai bine voitorŭ nouă din toți Domnitorii. Și unŭ Șahŭ alŭ Persiei, când i s'a oferitŭ apă nu primi numai simplŭ acéstă béntură, ci și ardorea cu care i-se oferí; și Domnulŭ nostru Crist să te învrednicescă să fii în tot-dé-una protector și liberator al nostru.

(FINE)

*Scrisoare a Mitropolitului Myrëon și versurile sale.**(în proză pe pagina 44—47)*

Pe d-văstră arhon căminarū, sărutându-vă cu dorū, în numele Sf. Spiritū vă bine-cuvăntezū. Sciindū că la ofrande și sacrificii să cercetéză inima, iar nu ceea ce se oferă, amū cutezatū să vă oferū versurile neesperienței mele, ca să le dați sufletū cu protecțiunea d-văstre, îndreptându greșelile mele, de o veți găsi de cuviință. Și sciindū d-văstră, că nu din toate vinele pământului ese aurū, nu vă veți supăra pentru uriciunea lorū; iar decă iarăși pentru bunul meu norocū, vă ar plăcea vre unū versū, totū vă voiū fi recunoscătorū ca și cumū mi-ați fi împrumutatū culorile versurilorū experienței d-văstre și trebuia ca rațele să se întorcă iarăși în propriul lor globū. Veți priimi dar cu sinceritate și cele de întēiū versuri ale mele și cele de a doua, informându-mă tot-de-odată cum aveți să împliniți lipsele. Decī neîndoiindu-mă că bunătatea d-văstre va priimi cu nobilitate cererea dorinței mele, rămānū,

Al d-văstre de totū supusū și căldurosū întru Christos bine-cuvăntatorū

Matheiu, Mitropolitulū Myrëon.

(versuri).

De ași avé pe Omer ca inimă a mea, pe Eurēpide ca mână, pe Pindar ca condeiu și pe Archimede ca minte, m'ași sfii ca să-mi mișcū buzele, și cu atâtū mai multū să pronunțe o compunere a mea. Intr'adevărū unū Alexandru trebuie Apolo și nimeni altulū să nu vorbescă chiar de ar fi Solon. Eū, care n'amū idee de practică și teorie și sunt de totū incapabilū pentru o simplă explicațiune, cumū vreaū să plutescū în Oceanū și să călătorescū pe josū în marea Caspică? Dar cu toate acestea, preferū să-mi dé titlulū de ignorantū mai bine, de câtū să trecū de nerecunoscătorū. Și vinū precumū odată copiii Ebreilor, și precumū iarăși copii Romanilor veniau la Titu, ca să oferū cei doi bani ai văduvei, salvatorului, protectorului și liberatorului Daciei, ca unū darū a umilitei mele minte, și ca un slabū semnū, acelaia, care este admirațiunea lumei. Surdū și nesimțitor trebuie să fie acela, care nu laudă pe câtū pôte pe Hercule seū pe Achile. În istorii vedemū, că Anibale și Scipione erau cei d'întēiū pentru stratagemele lor. Dar și ei de ar existe în secolulū curgătorū, ei înșiși era să-i pună corōna. Căci cine din generalii Greci și Romani, și din generalii Europeni, pôte să guverneze nēmuri nesupuse și să trāmită împēratulū nenumērați prizonieri? Cine pôte să guverneze atâtea oștiri și să vadă atâtea judecāți ce se ivescū? Care, cu toate că are atâtea griji de resbele și de guvernare, totuși caută și de biserică. Ar trebui ca Urania și Melpomene să scrie faptele eroice ale lui Mavrogheni, precumū și mărirea, progresulū, și credința Lui către D-đeu. Pentru că ce mai nainte? ce mai în urmă să începū? nu sciū, nici potū să laudū după cumū merită. Credința a dat-o lui D-đeu, iar supunerea sa a dat-o regelui (sultanului) cu totū sufletulū seū, și amēndoi i-au datū daruri. D-đeu i-a datū sănătate și copii buni, iar sultanulū: Domnia Dacilor. Europeniū fără să vrea ilū laudă și-lū admiră pentru *sadacatulū* lui. Și unū adversarū scie și nu ascunde virtutea, pe care admirāndū nu vrea să o acopere cu tăcerea. Amū auđitū că feldmareșalii Europei scriū în sigiliulū lorū în diferite moduri. Unul scrie că «virtutea singură este nobilitate»; și «nu numai cu arme», sigiléză cel-l-altū. Elū, fără ca să se laude, le scrisese de

multă în inima sa; cum să nu știu dar, când vedu mari mișcări eroice, strategii, victorii și altele? Lasă la o parte laudele musulmanilor, căci Lui le-aș aflată până chiar și nemurile Brahmanilor. Care din principii de acum și vechi avea intrarea neoprită (la sultan) afară de el singur? Într'adeveru prevedința divină îl păstrase și-lu predestinase pentru acesti timp. Să pornescă în rășboi, să învingă prin moduri ce nu se pot spune și în același timp să guverneze atâtea nemuri de omeni. Și decă cine-va se va gândi bine, acesta nu este putere omenescă, ci divină. Cine dar nu-lu numesce unu nou Perseu, și prevădător neadormitu, ca unu altu Ulvse? Și cine nu face versuri din totă inima lui, alu cărora echoș să-lu audă și cei din cel-l-altu semi-globu? Toți cu căldură se rógă celuia care a venit pentru noi, care s'a născutu în peșteră dela Betleem și a fostu înfășatu în iesle de caș, D-lu Iisus Christ, care apoi a fostu tăiatu împrejur, și pe urmă botezatú de Ión, și care pe omulú mortú l'a ridicatu susú: să trăiască în ani mulți, fericitu și norocosú, ca să caute de noi, ca unu părinte. Primiți sacrificiulú nesăngeratu alu sufletulu meu ca o ecatombă și dobândă a tăcerei mele. Să trăiți mulți ani în veselie și să sərbătóriți cu credința nascerea divină.

(FINE)

Laudă către înțelepta, puternica și Sublima Pórtă a Otomanilor

(în versuri sapfice pe paginile două ultime)

Pleoapele ochilorú Curței Otomanilor s'aú uitatú dreptú și neclipitu cândú a vrutú să resplătescă vitejiile, credința și faptele Domnitorulu nostru, pentru ca și alții să-lu imiteze. Dare-ar D-deu ca (Sublima Pórtă) să fie pentru tot-d'aua fórte puternică, neclintită și solidă, și în tot-d'aua răsplătindú înțelepșese pe toți virtuoshi!

Laudă și rugăciune către prea Înălțatulú nostru Domnitorú.

(în versuri iambice).

O! celú mai bunú diutre búrbați, Nicolae, principe alu Ungro-Vlahilor, și fala némulu grecescu, D-deu să te ție constantú în ani îndelungați, și să-ți întinđi mâna tutulor căți și-o vorú cere, fiindú ajutatorú statornicu al némulu nostru. Credința și virtutea ta, încredințeză pe Stăpâniú nostru (Turciú) despre credința neclintită a supușilor lor, consăngeniú cu tine. Lasú la uș parte binefacerile Tale întinse ca nisce rađe asupra națiunei nóstre și suntemú rugători către D-deu pentru fericirea Ta.

(FINE)

De Dionisie, Egumenulú St. și Domnescei Monastiri: Isvorul tămăduirei.

(Versuri)

Natura și Sórta aú pusú terminú pe orizontulú acestei sfere, și staú liniștite. N'aú să ne mai scótă vre-unu altu eroú atâtú de curajosú, de strategu și de vértosu. Și acumú ca și mai nainte nu vorú mai avea nici o filotimie. Mulți secolú nu vorú avea asemenea portrete și ast-felú de Iuminí. Și cine se îndoesce,

să vină singur și îndată se va încredința vădându zelul, ășperiența, prudenta, ordinea și bărbăția ce sunt în vigore numai la mavroghene, gloriosul mareșal al gintei romeilor (Grecilor), și are să admire pe marele Domn al Vlahiei, care este frica și spaima Germaniei. Pentru mulți secolî Elu va fi gloria națiunei și de principî va fi considerat ca un altu munte Atlas. Tu dar, o! faimă, proclamă-lu, și tu, o! invidie, laudă-lu și sfărâmă-ți sūgețile.

(FINE)

ANEXA LA PAG. 245

Mavrogheni pe de o parte stăruia și el la Choiseul pentru pace, cu scrisori, în ierna 1788/89, și pe de alta făcé tot ce puté să și împlinescă golurile în șirurile armatei și să reînsuflețescă partizanii ce mai afla în țeră. Anul 1789 ilu începu Mavrogheni cu exhibiunea unui tabelu cu colorî — lucratu de zugravul Gregorie, — în care tabloû artistul represintă pe Domnitoru salutatû de țeră, de poporû și de școlari. El împarte daruri la cei cari s'aû luptatû, séu sunt hotărîți a se lupta pentru țeră.

Dar nu tótă țera era de părerea pictorelui. Bandele de volutarî ante-turcesci se înmulțiau. În județulu Vâlcea a fostu chiaru bătaie contra unor asemenea bande :

Cinstiților D-ni Seraschierî & (formula),

«Iarși vă însciintăm, că vre-o 300 de voluntirî eșindû în județulu Vâlcea până la Olănesci, cu socotélă să lovescă Râmniculû, pe cari întempuiendûi ostășii noștri ce se aflaî în partea locului și scriindû ai noștri la Râmnicû de le-aû mai mers și alții îndată, aû lovit fórte rău pe acei voluntirî, pe cari înfrângendûi, mulți aû prinsû vii și aû omoritû, care se aducû aici la scaunulû Domniei mele. Pentru care nu lipsimû a vesti și D-tre & (formula). — 1789, Martie 7. (Cod. XVII, fila 346).

Cu sosirea primăverei răsboiulû avé să ié o înășpire mare. Austria și Rusia sunt decise a'lû activa energetic.

ANEXA LA PAG. 257

Planurile de resbelû ce anexămû sunt — cele mai multe — originale, manuscrise. O parte însemnată din ele le am aflatû în archiva Academiei române, iar câte-va sunt reproduse după stampe din cartea «Versuch einer Kriegs-Geschichte des Grafen Alex. Suworow Rimnikski» (Gotha 1795), din «Ausfürliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Turkey,» (Wien 1791), etc. Avemû de a mulțami Domnului generalû Fălcoyanu șefulû Statului Major român, pentru înlesnirea reproducerei acestor planuri, în atelierele armatei.

ANEXA LA PAG. 265

«Prinz Coburg erhielt das Grosskreuz des Maria-Theresien-Ordens, und Suworow ein sehr gnädiges Schreiben des Kaisers Joseph, mit einer reichen Dose begleitet, auf welcher des Kaisers Namenszug; der Brief, im Original deutsch, war folgenden Inhalts:

«Ich habe, Herr General en Chef! Ihr Schreiben, mit ausnehmendem Vergnügen empfangen, und den glorreichen Sieg, welchen die unter Ihrem Kommando stehenden Truppen Ihro Kaiserlichen Majestät, vereinigt mit den Meinigen unter dem Prinz Coburg, bey Foxhani erfochten haben, daraus ersehnen. Prinz Coburg kann Dero einsichtsvollen und tapfern Beystand, so wie jenen Ihres ganzen Korps nicht genug anrühmen, wofür ich Ihnen ganz besonders verbunden bin. Ich ersuche Sie auch dem kommandirenden General-Feldmarschall Fürsten Potemkin Tauritschewski, in meinem Namen für die Ihnen aufgetragene so eifrige Beytretung meine Dankbarkeit zu erkennen zu geben. Ich wünschte nur mehrere Gelegenheit, wo ich meine ausnehmende Bundesgenossen-Treue und werklhätige Unterstützung Ihrer Kaiserlichen Majestät beweisen könnte. Derweilen verbleiben Sie, Herr General en Chef, meiner vollkommenen Achtung, welche die von Ihnen schon mehreremals bewiesene Heldenthaten verdienen, ganz versichert.

Laxenburg, den 13. August 1799.

Joseph.» (1)

Folgendes sind die Schreiben Sr. Majestät des römischen Kaisers und der russischen Kaiserin an den Grafen; ersteres in deutscher Sprache, letzteres aus dem Russischen übersetzt:

«Herr General en Chef!

«Wie vergnüglich mir die Nachricht des am Rymnikflusse den 11/22. September über den Grossvezier erfochtenen Sieges war, werden Sie selbst leicht beurtheilen. Ich erkenne in voller Maasse, dass ich selben vorzüglich Ihrer so geschwinden Anschliessung an das Korps des Prinzen Coburg sowohl, als Ihrer persönlichen Tapferkeit und dem Heldenmuth der unter Ihrem Kommando stehenden Truppen Sr. Majestät zu verdanken habe.

Empfangen Sie also, zum öffentlichen Zeichen meiner Erkenntlichkeit, das hierbeyliegende Reichsgrafen-Diplom. Ich wünsche, dass Ihre Familie sich dadurch dieses glorreichen Tages auf beständige Zeiten erinnern möge, und ich zweifle nicht, dass Ibro Kaiserliche Majestät aus Freundschaft gegen mich, und aus billiger Wohlgewogenheit gegen Sie, Herr General en Chef, gestatten werde, dieses Diplom anzunehmen und davon Gebrauch machen zu dürfen. Seyn Sie übrigens versichert, dass ich mit aller Hochschätzung bin

Ihr wohlaffektionirter

Wien, den 9. Oktob. 1789.

Joseph.»

«Unserm General en Chef Grafen Suworow Rymniksky.

Ihr besonderer Eifer, den Sie in Ihrem vieljährigen Dienste bewiesen haben,

(1) Din „Versuch einer Kriegsgeschichte des Grafen Alex. Suworow“. Tom. II, pag. 105,

und die Sorgfalt und Pünktlichkeit in der Ausführung der Aufträge des Oberbefehlshabers, Ihr Fleiss, Kühnheit und ausserordentliche Geschicklichkeit, die Sie besonders beym Angriff der vom Grossvezier angeführten zahlreichen türkischen Armee den ¹¹/₂₂. Septemb. beym Flusse Rymnik gezeigt haben, wo Sie mit unsern Truppen und mit dem Korps unsers Bundesgenossen, Sr. Majestät des römischen Kaisers, unter dem Kommando des Prinzen von Sachsen-Coburg, einen völligen Sieg über die Feinde erhalten haben, machen Sie sich unserer besonderen Kaiserlichen Wohlgelegenheit würdig. Um dies zu erkennen zu geben, begnadigen und ernennen wir Sie nach der Einrichtung unsers Kriegsordens des heil. Georgs zum Ritter dieses Ordens vom grossen Kreuze der ersten Klasse, und befehlen Ihnen, die hier mitgeschickten Ordenszeichen anzulegen.

St.-Petersburg, den 18. Oktob. 1789.

Katharina.»

«Mein gnädiger Herr Graf Alexander Wasilowitsch,

Ihre Unerschrockenheit und Geschicklichkeit in Anführung der Armee, die Sie bey der Schlacht am Flusse Rymnik bewiesen haben, wo Sie einen vollen Sieg über den Grossvezier davon getragen, geben Ihnen das Recht zur Erlangung des Kriegsordens des heil. Georgs von der ersten Klasse.

Se. Kaiserliche Majestät hat geruht Ihrem Verdienst diese Gerechtigkeit wiederfahren zu lassen. Mit einem besondern Vergnügen übersende ich Ihnen den Gnadenbrief Sr. Kaiserlichen Majestät mit dem Ordenszeichen, und sehe den brennenden Eifer zum voraus, mit welchem Ewr. Erlauchten nach neuen Thaten im Dienst Sr. Kaiserlichen Majestät ringen werden. Seyn Sie von der wahren Hochachtung und aufrichtigen Ergebenheit überzeugt, mit welcher ich die Ehre habe zu seyn, Ewr. Erlauchten

ganz gehorsamer Diener

Fürst Potemkin Tauritschewsky.»

Im Lager bey Bender, den ³/₁₄. Novemb. 1789.

ANEXE LA PAG. 270

Scrisórea Imperătesei Ecaterina :

«So eben erhalt ich Euer Liebden Schreiben durch den Rittmeister Hartelmüller. Ich lasse Sie selbst beurtheilen, wie sehr diese so vortheilhafte als glorreiche noch mehr aber so ganz unerwartete Nachricht Mir Vergnügen verursacht hat, und kann ich Euer Liebden nicht genug Meine Erkenntlichkeit an Tag legen. Der glückliche Erfolg dieser muthvollen Unternehmung übersteigt fürwahr alles, was man sich hätte versprechen können; und ersuche Ich Euer Liebden, das hier beigeschlossene kleine Merkmal (das Feldmarschallspatent) Meiner innigsten Zufriedenheit, nach seinem wahren Werth aufzunehmen.»

Die russische Kaiserin schickte unserm Helden einen mit Diamanten besetzten goldenen Degen, dessen Werth auf 36,000 Rubel geschätzt wird, mit folgendem Handschreiben begleitet:

«Mein Hr. Feldmarschall Prinz von Sachsen-Koburg! Ich habe mit Vergnügen die ausgezeichnete Art vernommen, mit der Se. Majestät der Kaiser den

neuen Dienst belohnte, den Sie der gemeinschaftlichen Sache durch den wichtigen Sieg leisteten, welchen Sie, vereinigt mit meinem General Gr. von Souwarow Rimmiskoy, über das durch den Grosvezier selbst angeführte ottomanische Heer erfochten haben: Um ihnen Beweise meiner Theilnehmung zu geben, schicke ich Ihnen beiliegenden Degen, den ich als ein Zeichen meiner Achtung und meines Wohlwollens anzunehmen bitte. Möchte er in Ihren Händen immer als ein Werkzeug dienen, um auf der Bahn die Sie bisher mit so vielem Ruhme durchlaufen sind, neue Lorbeer zu pflücken! — Ich bitte Gott, dass er Sie Herr Feldmarschall Prinz von Koburg, in seinen heiligen Schutz nehme.»

Ihre wohl affektionirte

Katharina.

ANEXA LA PAG. 271

Den 16ten Iuly führte der Herr Vorpostenkommandant beym Røthenthurme: Passe, Oberstwachmeister Graf Wielhorsky von Toskana Husaren, einverständlich mit dem Hrn. Kommandanten des Volontärskorps, Oberstwachmeister von Klein, eine Patrouille in das feindliche Gebiet, in die sogenannte *Pripora*. Als sie sich dieser Gegend näherten, erhielten sie von einem Kundschafter die Nachricht, dass sich der Feind in Suits befinde. Sogleich entschlossen sie sich, den Feind zu überfallen, marschirten die ganze Nacht und langten mit Anbruch des Tags dort an. Bey der Kirche des Ortes stand eine feindliche Wache, auf die unsere Infanterie zuerst stiess. Die Wache wollte sich durch eine schleunige Flucht in die Kirche retten; aber auch dahin wurde sie von den Unsrigen verfolgt und todtgeschossen. Dadurch wurde der übrige feindliche Haufen, der im Dorfe lag, und über 200 Mann stark war, allarmirt. Muthig griffen ihn die Unsrigen an und zwangen ihn, nach einigem Widerstande, über Hals und Kopf die Flucht zu ergreifen. Die Kavallerie verfolgte die Flüchtigen, deren so viele, als erreicht werden konnten, theils niedergehauer, theils genommen wurden. Uiber 50 blieben auf dem Platze, und 21 fielen den Unsrigen als Gefangene in die Hände. Auch wurden zwey feindlich Fahnen erbeutet. Unser Verlust bestand von den regulären Truppen in 3 Todten und 3 Blessirten, und von den Freywilligen in 1 Vermissten, einem Todten und 1 blessirten Pferde. Unsere Mannschaft machte ansehnliche Beute, worunter sich, ausser verschiedenen Waffen, über 40 Pferde mit Sattelzeug und Bagage und 4 Ochsen befanden. Der Oberstwachmeister, Graf Wielhorsky, rühmte den Muth und die Entschlossenheit der ganzen anwesenden Mannschaft, vorzüglich aber des Rittmeisters Simoni, der Oberlieutenante Schelzinger und Botrazky von Toskana Husaren, des Oberlieutenants Vijenodt von Spleni, und der Kapitains Stojan und Laskari und der Offiziere Stephan und Juonitza von den Freywilligen.

Auf die sodann von mehreren Seiten dem F. M. L. Fürsten von Hohenlohe, zugekommenen Nachrichten, dass der Feind sich allenthalben in Valeni versammle, einen Hauptangriff auf den Pass bey Bocza vorhabe; und zu gleicher Zeit auch andere Pässe anzufallen Anstalten mache, traf der Herr Feld-Marschallientenant vorzüglich für Bocza, und dann auch an einem jeden andern Orte, wohin des Feindes Absicht gerichtet seyn konnte, die nöthigen Vorkehrungen.

Am 1 und 2ten August zeigte sich der Feind an allen Pässen, hauptsäch-

lich aber bei Tömösch und Bocza, am ersteren Orte mit beyläufig 4000, an letzteren aber mit 8 bis 9000 Mann, wovon die eine Hälfte aus Janitscharen, die andere aus Reuterey bestand, und die 6 Kanonen und 100 mit Ochsen bespannte Wägen bey sich hatten.

Da aus eben diesem die Absicht des Feindes so weit sich offenbarte, dass auf Bocza der Hauptangriff gerichtet sey die übrigen Vorrückungen aber bloss zur Täuschung, und um uns zweifelhaft zu lassen, geschehen, so schickte der Herr Feld-Marschalllieutenant die nöthige Verstärkung voraus, und ging selbst nach Bocza ab.

Da ein Wolkenbruch vor einigen Tagen die Verhaue im Buzauer Thale geöffnet, und alle Kommunikations-Brücken weggerissen hatte, wurden die Feldwachen verstärkt, und in der Eile zwey Kommunikations-Brücken hergestellt. Unterlieutenant Fuchs vom 2ten Szeklerregimente, und Oberlieutenant Vetsei von Oross trugen sich, jeder mit 100 Freywilligen zum Vorpostendienst an. Der erste wurde in die Waldungen rechts, der zweyte in die Waldungen links hinter die Reuter-Feldwachen detaschirt. Den 3. früh verliess Oberlieutenant Vetsei mit seiner Mannschaft den ihm angewiesenen Posten, und kam in das Thal zu den Feldwachen, vermuthlich in der Absicht gegen den Feind etwas zu unternehmen. Aber in eben demselben Augenblicke stürzte die ganze feindliche Kavallerie mit verhängten Zügeln auf unsere Feldwachen. Nur ein Theil der Freywilligen, die alle zu Fuss waren, konnten sich retten. Der Oberlieutenant Vetsei mit 50 Mann blieb auf dem Platze und der Rittmeister Imgarten von Szekler Husaren, wurde, weil er zweimal vom Pferde stürzte, gefangen.

Nun rückte die feindliche Kavallerie bis auf einen Kanonenschuss gegen unsere Verschanzungen vor; aber hier wurden sie durch unser lebhaftes Kanonenfeuer aufgehalten. Inzwischen zog sich die feindliche Infanterie rechts, und links in die Waldung, um auf die Flügel unserer Schanzung zu kommen.

Lieutenant Fuchs vom 2ten Szeklerregimente that dem Feinde in den Waldungen starken Abbruch, und retirirte sich ohne Verlust eines Mannes zum Hauptposten. Der Feind führte in der Mitte des Thales eine Batterie von 3 Kanonen auf, wovon eine auf den zweiten Schuss durch den Oberlieutenant Roussau des 1ten Artillerieregimentes, der bey dieser Gelegenheit durch einen feindlichen Schuss sein Pferd verlor, demontirt wurde. Die andern zwey Kanonen wurden von unseren Seitenbatterien ebenfalls bald zum Schweigen gebracht und von den Feinden zurückgeführt.

Da die feindliche Infanterie die Flanken des Postens, wegen der starken Verhaue, nicht gewinnen konnte, warf sie sich hinter die abgehauenen Bäume, und feuerte gegen unsere Verschanzungen, aber ohne aller Wirkung. Nur wenn sich irgend wo ein stärkerer Haufe blicken liess, wurde mit einigen Kanonenschüssen unter sie gefeuert.

Nachmittags um 5 Uhr sah man, dass der Feind, ungefähr eine starke Viertelstunde von den Verschanzungen, ein Zelt aufschlagen liess; woraus zu vermuthen war, dass der Hauptangriff den 4ten geschehen sollte, wie es auch in der Folge die Aussage der Gefangenen bestätigt hat. Gegen 6 Uhr bat der Herr Major Daniel von Szeklerhusaren den Fürsten Hohenlohe, den Feind mit der Kavallerie attaquiren zu dürfen. Der Fürst rekognoscirte die feindliche Stellung, fand die Infanterie gänzlich von der Kavallerie getrennt, und traf sogleich alle Anstalten zum Angriffe der feindlichen Kavallerie. Der Herr Major Borra von Szekler Husaren erhielt die Erlaubniss, die Avantgarde zu machen.

Sobald der Feind die Anstalten unserer Kavallerie zum Angriffe bemerkte, sammelte er sich in einen dichten Haufen, der zu 8 bis 9 Mann hintereinander, die Breite des Thals einnahm. Die Infanterie sammelte sich ebenfalls zu beiden Seiten des Thales auf den Höhen vor der Waldung. Drey Eskadronen Szekler Husaren, die durch eine Eskadron von Toskana unterstützt wurden, begannen den Angriff mit der grössten Lebhaftigkeit. Anfänglich wurde der linke Flügel des Feindes bedroht, der zwar eilig die Flucht ergriff, aber doch bey dem Verhaue eingeholt wurde, wo unsere Husaren eine grosse Niederlage unter den Feinden anrichteten. Ihrer 400 fand man auf dem Wahlplatze liegen.

Inzwischen wurden auch die zur Rechten des Thales gelagerte feindliche Infanterie durch unser heftiges Kanonenfeuer zum Weichen gebracht. Die Infanterie auf den Anhöhen zur Linken des Thales attaquirte der Oberlieutenant Pall mit einem Zuge von Szekler Husaren, und schon fieng sie an zu weichen, als 500 Janitscharen sich in ein mit Sträuchern bewachsenes Thal warfen, und heftig auf unsere Kavallerie feuerten. Der Oberlieutenant Pall liess den Zug Szekler Hussaren absitzen, und nun drangen diese wackern Männer mit dem Säbel in der Faust in das Thal und hieben den grössten Theil der Janitscharen zusammen. Nur wenige retteten sich durch die Waldungen. Indessen bestieg der Rittmeister Gagny mit einem Flügel von Toskana ebenfalls die Anhöhen auf der linken Flanke, und trieb, was sich von den Feinden noch hielt, in die Flucht. Der Herr Major Borra, die Rittmeister Damo und Ernst, und der Kadet Samuel Christoph mit 15 Szekler Husaren waren an der Spitze der attaquirenden Kavallerie, als sie einem Theil der feindlichen Infanterie in den Verhanen begegneten, wovon 45 zusammen gehauen wurden.

Wegen der einbrechenden Nacht, und des sehr üblen Terrains wurde der Feind nur bis zum dritten Verhaue verfolgt. Noch diese Nacht flüchtete er sich bis Tscherasch.

Unser Verlust bestand in 1 Vermüssten von Szekler Husaren Imgarten genant. An Todten Oberlieutenant Vetzei von Oross, 3 Korporals, 4 Gefreyte und 59 Gemeine, zusammen 67 von Oross. Von Szekler Husaren blieb 1 Korporal und 8 Gemeine todt und 10 Gemeine wurden blessirt, auch wurden 4 Pferde getödtet und 23 verwundet. Die Freywilligen von Oross nicht zu rechnen, welche das Opfer der Vermessenheit ihres Anführers wurden.

Der Verlust der Feinde muss sehr ansehnlich gewesen seyn; da ihrer gegen 600 auf dem Wahlplatze sind begraben worden, worunter sich auch Solyman Pascha von zwey Rossschweiften befand, welcher durch einen Ferman der Pforte die Vollmacht des Seraskiers hatte.

Wir haben nur 4 Gefangene gemacht; desto ansehnlicher war die Beute: 20 grosse Wagen mit Munizion, Zelten, Bagage und Proviant, 2 Fahnen, eine Kiste mit Ehrenzeichen (silbernen Federn, die unter diejenigen ausgetheilt werden, die sich bey einem Gefechte besonders auszeichnen) und 200 Pferde fielen den Unsrigen in die Hände.

Der Kommandirende en Chef war Zeuge der Tapferkeit unsrer Mannschaft; besonders wurde Major Daniel von den Szekler Husaren gerühmet, der sich durch das Anerbieten den Feind anzugreifen, und während des Gefechtes durch Geistesgegenwart und Anfeuerung der Mannschaft vorzüglich auszeichnete. Der Herr Major Borra und die beiden Rittmeister Damo und Ernst haben durch ihr Beispiel ihre ohnehin brave Truppe zu unwiderstehlicher Tapferkeit hingerissen. Rittmeister Gagny hat durch den tapfern Angriff der feindlichen Infanterie die

letzte Hoffnung des Feindes zernichtet. Oberlieutenant Roussau des 1ten Artillerieregimentes hat nicht nur unsere Artillerie mit dem besten Erfolge dirigirt, und eine feindliche Kanone selbst demontirt, sondern auch die Infanterie des Feindes, die auf den Höhen zur rechten Seite des Thales war, durch eine starke Kanonade zum Weichen gebracht. — Auch rühmte der Herr F. M. L. Fürst von Hohenlohe vorzüglich den Eifer und die guten Dispositionen des Herrn Postenkommandanten, Obersten von Schultz des Szekler Husarenregiments.

Der von dem Generalmajor Prugglach getroffenen Veranstaltung zu Folge, sind die zu einer Unternehmung auf Czapar bestimmten Truppen am 22. August in zwey Kolonnen über den Olt gegangen. Die eine, welche aus 2 Divisionen Infanterie von Oross und Spleny, einer Eskadron von Toskana Husaren, den wallachischen Freiwilligen zu Pferde, und 150 zu Fuss bestand, und eine dreipfündige Kanone mit sich führte, unter Anführung des seitdem obenangeführten Vorfalle bey Suits zum Obristlieutenant ernannten Grafen Wilhorsky, von Toskana Husaren, setzte bey Rakovicza über den Fluss. Die andere Kolonne, welche aus einer Division von Oross und Spleny und einer halben Eskadron von Toskana Husaren zusammengesetzt war, und unter den Befehlen des Majors Klein, vom Korps der wallachischen Freywilligen stand, passirte den Fluss bey Kineny.

Beyde Kolonnen trafen auf der Anhöhe von Titest zusammen, wo sie die Nacht hindurch stehen blieben.

Am 23. rückte der ganze Trupp bis in das Topologer Thal. Hier liess man in Quarreen gestellt, die Mannschaft bis Mitternacht ausruhen; hierauf aber wurde der Marsch weiter bis in die Ebene von Suits fortgesetzt, wo wieder Halt gemacht, und der Anbruch des Tages erwartet wurde.

Sobald der Tag graute, rückte der Trupp in grösster Stille gerade gegen Czapar vor, ein Flügel Husaren aber und die berittenen Freywilligen wurden rechts über die Topolog, so wie die unberittenen Freywilligen, linker Hand an das Gebirge hin abgesandt, um dem Feinde zu eben der Zeit, wenn der Haupttrupp angriffe, in die Flanken zu fallen, und demselben den Rückzug soviel möglich, zu erschwehren.

Die rechts abgeschickte Reuterey stiess zuerst auf einige feindliche Fouragierer, welche sogleich die Flucht ergriffen und die in Czapar liegende Mannschaft allarmirten.

Diese bestand in 2000 Mann zu Pferde unter dem Kommando des Osina, Bin-Bascha Seraskier, und Bostan Ulu, Bin-Bascha, ferner 300 sogenannten Poteraschen zu Fuss, unter den Befehlen des Dumitru Lamcsiu Armas.

Ungeachtet die Feinde sogleich gegen unsere Mannschaft zu kanoniren anfiengen, rückte diese entschlossen und in bester Ordnung bis in die Nähe des feindlichen Lagers. Hier liess der Oberstlieutenant Wilhorsky die Truppen aufmarschieren, und dann den Feind sogleich auf beyden Flanken angreifen; er selbst, weil er bemerkte, dass schon einige Fahnen wiechen, und einen Vorsprung zur Flucht zu gewinnen suchten, griff ohne Zeitverlust mit der Kavallerie von vorne an.

Nach einem kurzen Widerstande war der Feind ganz überwältiget, verliess eilig seine Schanze, und stürzte sich gegen den Wald bey Kurte Argys. Unsere Kavallerie setzte den Flüchtigen über drey Viertelstunden weit, bis an den engen Pass nach, welcher in den Wald führet.

Hier liess der Oberstlieutenant Wilhorsky die Verfolgung einstellen, setzte die Mannschaft wieder in Ordnung, und schickte dann ein Kommando gegen den

Wald, den Feind anzuspähen. Dieser hatte sich inzwischen ebenfalls wieder gesammelt, und rückte nun über 1000 Mann stark, vor, unsere Reuterey anzugreifen.

Da sich der Oberstlieutenant in Verfolgung des Feindes von der Infanterie abgesondert und entfernt hatte, die Pferde auch schon ziemlich abgemattet waren, so zog er sich der Uebermacht des Feindes ungeachtet, in bester Ordnung gegen die Infanterie zurück, welche indessen sich in ein länglichtes Viereck gestellt hatte.

Der Oberstlieutenant setzte sich mit der Reuterey an die rechte Flanke des Quarrees, und zur Deckung seines rechten Flügels liess er die Freywilligen von Oross und Spleny ebenfalls in ein Quarree stellen.

Der Feind besetzte seine verlassene Schanze wieder, und fieng an aus selbiger zu feuern.

Ohne ihm hierzu viele Zeit zu lassen, machten die Unsrigen den zweyten Angriff, indem sie mit beyden Quarrees und der Kavallerie in der Mitte, unter klingendem Spiele und anhaltender Kanonade, gegen die feindliche Schanze vorrückten.

Der Feind wurde durch den tapfern Angriff unserer Truppen sogleich wieder ausser Fassung gebracht, verliess so eilig als zuvor seine Schanze, und der Herr Oberstlieutenant verfolgte die Fliehenden mit der Kavallerie neuerdings bis über den oben erwähnten engen Pass in die Waldung, liess aber, um für alle Fälle im Rücken gedeckt zu seyn, die Freywilligen von der Infanterie ganz in der Nähe folgen.

Die Feinde verliefen sich nun gänzlich in dem dichten Walde. Da schon kein Mann mehr zu entdecken war, so versammelte der Oberstlieutenant seine Kavallerie, und zog sich wieder zu dem Quarree zurück.

Zur Erholung des ermüdeten Truppes und zugleich zu weiterer Erwartung des Feindes, blieben die Unsrigen hierauf noch gegen 2 Stunden bey Czapar stehen.

Während dieser Zeit wurde die eroberte siebenpfündige Kanone, und ein Pulverkarren, aus der feindlichen Schanze herbeygebracht.

Nebst dieser Kanone und dem Pulverkarren, hat der Feind 6 Fahnen, sein ganzes Lager mit allem Gepäcke, 96 Stück Schlachtvieh, und mehr als 100 Pferde verlohren, welche unserer Mannschaft sammt einer beträchtlichen Bente an Waffen, Kleidungsstücken und Geld von den geliebten Türken, in die Hände gefallen sind.

Es wurde auch einiger Vorrath von Brod, Gersten, Kukurutz, und andern Lebensmitteln gefunden, welche, da sie wegen Mangel an Wägen nicht fortgebracht werden konnten, der Truppe Preis gegeben wurden.

An Todten hat der Feind bis 200 auf dem Platze gelassen, und wahrscheinlich noch mehrere Verwundete gehabt, welche in den Sträuchern und in dem Walde ihre Rettung gefunden haben. Als Gefangene sind 19 Mann eingebracht worden. Unserer Seits war der Verlust an Todten in 2 Mann von Toskana Husaren, 1 von Oross Infanterie und 1 wallachischen Freywilligen, und an Verwundeten in 9 Mann, worunter sich der Oberlieutenant Maurer von Toskana Husaren befand, der eine leichte Quetschung am Arm erhielt, endlich in einem toden, in 4 verwundeten und einem vermissten Pferde.

Die sämtliche Infanterie hat sich bey diesem Vorfalle durch den bezeigten guten Willen auf dem langen und beschwehrlichen Marsche, wie auch dadurch ganz besonders ausgezeichnet, dass sie immer und selbst in der Nähe des von den Feinden verlassenen reichen Lagers, in der besten Ordnung beysammen

geblieben, und nicht ein Mann aus Reihe und Gliede getreten ist, um Beute zu machen, welches die gute Folge hatte, dass die Kavallerie, da sie nach dem ersten Angriffe, weil der Feind mit Uebermacht auf das Neue anrückte, sich zurückziehen musste, mit aller Sicherheit hat aufgenommen werden können.

Die Kavallerie hat beyde Mahle mit der rühmlichsten Entschlossenheit und mit solchem Nachdrucke angegriffen, dass ihr der ungleich überlegene Feind, obschon er eine Schanze zu seiner Deckung hatte, nur einen schwachen Widerstand leisten konnte, und sein Heil in der Flucht suchen musste. Bey der Einnahme der Schanze hat der obengedachte Oberlieutenant Maurer sich vorzüglich hervorgethan.

Besonders verdienen die beyden gemeinen Husaren Johann Balint und Johann Bojer von der zweyten Eskadron der ersten Majorsdivision, angerühmt zu werden, von welchen der eine zuerst sich in die feindliche Schanze warf, der andere aber den von 3 Feinden umringten Oberlieutenant Maurer gerettet hat.

Diese verschiedenen Niederlagen der Feinde machten, dass sie wieder eine zeitlang von ihren Angriffen nachliessen und der Monat September strich vorüber, ohne dass man etwas von kriegerischen Auftritten von einiger Bedeutung in diesen Gegenden gehört hätte.»

ANEXE LA PAG. 296

Zinkeisen în vol. VI alü *Istoriei Otomanilor* (pag. 673) arătă că Diez, ministrulü Prusiei la Constantinopole, la începutulü răsboiului, împinge pe Turcia spre pace. Ministrulü din Berlin Hertzberg apoi făcu planulü, ce comunică în secretü lui Diez, ca să îndemne pre Turcia a ceda Rusiei Crimeea, Georgia etc., și Austriei Principatele, contra intervenirei Prusiei și Franciei, ca să se garanteze integritatea restului Turciei, între Dunăre și Asia. Prusia își reserva din acéstü intervenire unele folöse bunicele, comerciale în Mediterana. Diez respinge planulü ministrului sëü din Berlin, dîcendü, că decă Reis Efendi l'ar primi ar fi rumptü în bucăți de Turci. Diez probéză lui Hertzberg, că peirea Turciei va puté fi fatală Prusiei; că va împinge «tôt ou tard la Prusse dans de grands malheurs».

Aceste se scrieü în X-bre anulü 1787. (1)

La începutü Hertzberg formulă planulü sëü alü politicei orientale, fără de a se întreba cu regele Wilhelm II. Impotrivirea la planü a lui Diez face, ca Hertzberg să aducă în 1788 și pre Regele a adopta vederile sële. Depeșa Regelui către Diez, din 9 Febr. 1788 nu mai lasă îndoială acestuia, despre nouele idei ale lui Wilhelm II, cât privesce politica Orientală. Hertzberg isbutescse să se trămiță la Constantinopole un bărbatü mai apropiatü de vederile sële, pe lângă Diez, pre Götze (2), căruia Hertzberg, în scrisorile cătră el se declara «Votre très affectionné ami». La pagina 680 et seq. (Tom. VI) Zinkeisen analiséză instrucțiunile către Diez trămise prin Götze în «*Sinne der Plane Hertzberg's*». Nu le vom reproduce aci, căci deja e pré mare acestü volumü. Se dispuné prin ele, că Prusia

(1) Veđi scrisorile lui Diez în Königl. Bibliothéque Berlin.

(2) Veđi în Arhival regal din Berlin „volumé touchant la mission du lieutenant colonel de Götze à Constantinopole“.

va face o diversiune armată, care va obliga pre Austria a nu apesa cu totă oștirea sea asupra Turciei și că Prusia va face alianță ofensivă și defensivă cu Turcia, de care amă amintitū la pagina la care aceste șiruri se referă. Până în fine «Diez geht so viel wie möglich auf Hertzberg's Ideen ein» în anulū 1788, dar isbutese a suggera modifițațiunii la planulū politiceii orientale a Prusieii, modifițațiunii ce amă arētati în lucrarea noastră, la capitoarele la care anexămū aceste ultime observațiunii. Numai puțin însă Diez provocă cu resistința sea la planurile lui Hertzberg, ore-care furtună asupra-și. Hertzberg la finea anulū 1789 cerea regelū rechiāmarea de la Constantinopole a lui Diez.

Regele îi rōspunde, că «il ne faut pas tarder de laver comme il le mérite la tête au S-r de Diez, mais aussi me proposer un successeur à lui envoyer, que j'attends de votre part». Cu tōte aceste tot Diez ținu cu Reisul Efendi confereințele în care, în Oct. 1789, se propuse alianța Prusieii cu Turcia pe bazele următore:

«In dem Vertragsentwurfe waren in vier Artikeln, zufolge der Instruction vom 23. Mai, nur die Hauptpunkte herausgehoben, welche wir bereits kennen:

1) Schutz und Sicherheit der preussischen Flagge gegen die Rāubereien der Barbaresken. 2) Aufnahme Preussens, Englands und Hollands in den Frieden, und Anordnung der Verhältnisse der Republik Polen, wie es ihre Sicherheit und ihre eigenen und Preussens Interessen erheischen (terminer tous les points qui concernent la sūreté et les intērêts de la Pologne et de la Prusse). 3) Unterstützung der Pforte durch Preussen mit allen seinen Streitkräften, sobald dieselbe über die Donau hinübergedrängt werden sollte, und zwar so lange, bis sie den ruhigen Besitz aller ihrer Länder diesseit dieses Flusses und des Kuban, die vollkommenste Sicherheit für Constantinopel vom Schwarzen Meere her, und einen festen und dauerhaften Frieden erlangt haben würde. Dagegen sollte sie sich nur verpflichten, Oestreich gegen die ihm zu überlassenden Eroberungen (die Moldau und Walachei) zur Zurückgabe von Galizien und der Länder an Polen zu bewegen, welche es bei der letzten Theilung erhalten habe. Zngleich werde sie es billig finden, dass Preussen, als aufrichtiger Freund und Verbündeter der Pforte, bei der Schlichtung der noch zwischen Oestreich, Russland und Polen schwebenden Streitigkeiten auf haltbare und vortheilhafte Weise (d'une manière solide et avantageuse) bedacht werde. 4) Nach dem Frieden Garantie aller Besitzungen der Pforte diesseit der Donau durch Preussen, England, Holland, Schweden und Polen, sowie alle übrigen Mächte, welche derselben beitreten wollen. Dann werde auch ein neuer Defensivvertrag mit der Pforte abgeschlossen werden, demgemäss sich die contrahirenden Mächte gegenseitig ihre Besitzungen garantiren und jeden Schutz und jede Hülfe gegen ihre Feinde zusagen. Sollte Russland, Oestreich oder eine andere Macht Preussen infolge dieses Vertrags schon vor seinem förmlichen Abschlusse den Krieg erklären, so verpflichtet sich die Pforte, es sofort mit allen ihren Streitkräften zu unterstützen und die Waffen nicht eher wieder niederzulegen, als bis man einen der Würde und den Interessen beider Mächte, der Hohen Pforte und des Hofes zu Berlin, vollkommen entsprechenden Frieden erlangt haben werde. (1)

(1) Nach der uns vorliegenden „Copie du Traité d'Alliance que le Sr. Diez, Envoyé de Prusse, a proposé à la Sublime Porte de la part de sa Cour, dans la Conférence qu'il a eu le 9 Octobre 1789 avec Mohammed Raschid etc.“, zugleich mit den dazu gehörigen Randbemerkungen des Cabinets von Berlin.—(Zinkeisen Tom. VI, pag. 737—738).

Resultatul final al negociațiilor Prusiei cu Turcia, l'am adus, într-o cântă a interesatului șirul evenimentelor din 1790 etc., cu referință la Principate; deci nu vom mai prelungi această anexă. A se vedea detaliile în Zinchenisen la vol. VI pag. 680—740.

ANEXA LA PAG. 299

Eată ce scrie Becattini despre tratatul Prusiei cu Polonia:

«Oltre a questo Trattato (*cela cu Turcia*) la Corte di Prussia ne concluse un altro simile colla Polonia, diviso in otto articoli in vigori de' quali impegnossi nel caso che fosse la Repubblica attaccata un soccorso di 14 mila uomini d'infanteria, e 4. mila di cavalleria accompagnati da un proporzionato treno d'artiglieria; e il Re, e Repubblica di Polonia in contraccambio un soccorso di 8. mila soldati a cavallo e 4. mila a piede al Re di Prussia, nel caso di guerra, e questo soccorso dovea esser somministrato nel termine di due mesi dalla data del giorno in cui ne verrà fatta la domanda dalla parte attaccata, e resterà a sua disposizione per tutta la durata della guerra. Se poi fosse preferito in veci di effettivi soldati il soccorso in danaro sarà questo valutato 20. mila zecchini di Olanda per mille uomini a piedi l'anno, e 27. mila per altrettanti di cavalleria, e quando tali ajuti non fossero a norma delle circostanze sufficienti, il Re di Prussia gli aumenterà fino a 30. mila combattenti, e la Polonia 20. mila. Di Più fu stipulato per togliere affatto la Repubblica da ogni emancipazione, que se qualunque estera potenza preteso avesse a titolo di Atti, e stipulazioni precedenti, attribuirsi il diritto di frammischiarsi negli affari interni del Governo e della Dieta Polacca, il Re di Prussia interporrà subito i suoi buoni uffizj presso la detta potenza per prevenire ogni rottura rapporto rapporto a una simile pretensione, ma se questi buoni uffizj non avessero, il loro effetto, e che per tal motivo risultassero delle ostilità contro la Polonia, S. M. Prussiana avrebbe subito assistito la Repubblica colle sue forze, a norma del concertato. Quest' ultimo articolo chiara cosa era esser diretto contro l'Imperatrice delle Russie, che da molti anni conservata avea una specie di ascendente e supremo predominio sopra le risoluzioni e gli affari domestici de' Polacchi. Ciò si conobbe dal pubblico maggiormente, allorchè si vide circolare per l'Europa la seguente notificazione trasmessa dal Ministero di Berlino a tutte l'estere potenze, e la risposta della Corte di Pietroburgo, ripiene entrambe di espressioni le più singolari, che vanno a formare due documenti assai rari nella moderna istoria.

«E' generalmente noto che tutti gli antecessori di S. M. Prusiana non hanno avuto altro in mira, che mantenere una buona e tranquilla vicinanza colla Serenissima Repubblica di Polonia, ed osservare intieramente in tutte le sue parti il Trattato di Oliva del 1660. Così pero non ha fatto la Corte di Russia essendo che fino dal 1704. restarono invasi da innumerabili eserciti Russi, i dominj Polacchi, ed intrigossi fin da quel tempo, ugualmente, che nel 1733. nella libera elezione de' suoi Re, con voler di più dare a sua nomina, e con violenza un Duca da essa scelto e nominato alla Curlandia Feudo fino da' più reconditi tempi spettante alla Corona di Polonia. Nella guerra di sette anni il gran Re Federigo Zio di S. M. ora Regnante vide ripiene di soldati Russi tutte le provincie con-

finanti a' suoi Stati, per invaderli come fecero, impadronendosi a forza aperta della Prussia, non meno, che di una parte della Pomerania, e della Marca Brandemburghese, ove commisero i maggiori eccessi di crudeltà inauditi tra popoli colti mettendo i Cosacchi Russi il tutto a ferro e fuoco senza risparmiare le capanne de' miseri abitatori delle campagne, aggravando i popoli di esorbitanti contribuzioni e trasportando le loro mogli e figli nella più orrida schiavitù. Avrebbe potuto quel guerriero Monarca, andare incontro à suoi nemici sino sul territorio Polaco, per dove si erano aperti il passo, ma si astenne dal farlo per non turbare la quiete, e volle più tosto restare esposto a' maggiori mali. Nell 1775., e negli anni antecedenti si accinse la Russia a costituire in Polonia quella forma di governo, che era più coerente alle sue mire, strappando dal seno della patria que' Senatori, che si opponevano a' suoi disegni, ed inviandoli in doloroso esilio sebbene nati liberi e non suoi sudditi, nelle nevoze foreste della Siberia. Nel 1784 furono forzati molti Polachi a popolare la Tartaria, e il Cuban: le infrazioni delle promesse furono allora i mezzi più dolci di cui si servì la Russia per desolare il paese, e appena dichiarata la guera attuale da Turchi, l'Armata Russa passando e ripassando il Bog ed il Nieper, erigendo in Podolia i suoi magazzini come nel proprio dominio, ed esigendo le derrate e i foraggi con violenza, ha fatto chiaramente comprendere all' Europa, che essa considera la Polonia come uno Stato a lei totalmente soggetto e un paese di conquista. Perciò adunatasi legittimamente la Dieta Generale di quel Regno i Nunzj hanno richiesta con reiterate istanze ed interposta la mediazione di S. M. Prussiana affine di liberarsi da una tale oppressione, e la M. S. come buon vicino commosso dalle continue doglianze che gli venivano esposte, giudicò di non poterla denegare, e fece de' replicati passi presso la Corte di Pietroburgo per tutto l' anno 1788 e anche nel 1789, acciò si degnasse l'Imperatrice di ordinare, che le sue milizie evacuassero le provincie della Polonia, acciò la Dieta come indipendente potesse prendere le misure che credeva opportune a riparare i mali interni della propria costituzione, usando di que' diritti che proprj sono di ogni libera Sovranità. Ma con suo dolore ha veduto il Re di Prussia, non aver finora le sue insinuazioni prodotto il desiato effetto nell' animo di S. M. l'Imperatrice delle Russie, onde sembra, che in tal caso non gli resti, che prendere quegli espedienti, che verranno stimati opportuni per allontanare dalle sue frontiere quell incendio che di bel nuovo pare che si avvicini rapidamente a di lui Stati, affine di preservarli de quelle calamità di cui sono minacciati. — Berlino 11 febbraio 1790.* — (*Becattini VIII pag. 82*).

La replica della Russia è di questo tenore:

«Non vi è cosa, che abbia ripieno l' animo di S. M. l' Imperatrice di tutte le Russie di stupore e meraviglia, quanto un certo scritto che si vuol far credere emanato dalla Corte di Berlino, in cui si fanno con singolare speciosità risaltare alcune anarezze di quella Potenza contro l' Impero di Russia. S. M. è si persuasa del giusto discernimento e saggia maniera di procedere di S. M. Prussiana, che non può mai figurarsi in mente, che un simile scritto abbia veduta la luce con approvazione di quel Sovrano, e piuttosto vuol supporlo opera di chi cerca suscitare il fuoco della discordia e della mala intelligenza tra S. M. Imperiale e la Casa di Brandemburgo. Troppo son note al mondo tutto le rette intenzioni della M. S. perchè si vagga in obbligo di potersi giustificare, ma a solo fine di disimpressionare alcune menti torbide e pregiudicate, non ha voluto traslasciare

di dare al pubblico alcuni schiarimenti della sua retta maniera di procedere. Se mai S. M. l'Imperatrice ha dimostrata in ogni tempo della propensione più per una, che per un'altra potenza, ciò è stato assolutamente verso la Corte di Prussia; nè vi è chi non sappia, che fino dal felice suo avvenimento al soglio confermò subito col defunto Re Federigo II. una pace forse artatamente e senza ponderazione conclusa, pace che fu la vera e total salute de' suoi sconvolti e quasi disperati interessi, e lasciò che egli potesse disimpegnarsi con decoro e senza perdita da una guerra, che avea avute per lui, e potea aver in appresso le più infauste conseguenze. Ristabilita la pace col Trattato di Hubestburgo del 1763., l'anno susseguente aderì l'Imperatrice alla richiesta di una rinnovazione di alleanza colla Casa di Prussia, e nella guerra, che l'Impero Russo ebbe poi a sostenere colla Porta Ottomanna, non fece S. M. passo alcuno se non di concerto con quel Monarca. Sconvolta, e messa sossopra la Polonia da' confederati di Bar, e assalito iniquamente nella stessa sua sacra persona il Re Stanislao ugualmente assistito nelle sue giuste pretensioni al trono provenienti da una libera elezione, dalla Prussia medesima non meno che dalla Russia; l'Imperatrice si fece un pregio di annuire a tutti i progetti che le furono trasmessi sotto gli occhi dal prelodato Re Federigo per ottenere l'intento di rimettere la quiete tra i Polacchi, e togliere loro il modo di straziarsi, e lacerarsi uno contro l'altro e turbare la tranquillità de' Principi vicini. Egli fu che per mezzo del Principe Enrico ancor vivente, spedito a bella posta a Pietroburgo, messe in campo il piano di una nuova costituzione di governo in Polonia, e quello di un consiglio permanente onde dare una maggiore attività alla suprema potestà legislativa, ed a tale oggetto offrì la propria garanzia, e ricercò con reiterate istanze S. M. l'Imperatrice a voler concorrere anch'essa colla sua influenza a un tale stabilimento creduto in quelle circostanze troppo necessario. Dall'istesso Re venne formato l'altro piano per la reintegrazione de' diritti della Casa d'Austria, della Russia, e della Prussia sopra alcune provincie possedute dalla Polonia, piano offerto all'Imperatore Giuseppe II. allorchè il Re Federigo portossi personalmente ad abboccarsi seco lui nel campo di Boemia nel 1770., e spedito contemporaneamente a Pietroburgo, e definitivamente poi effettuato nel 1773. Sopraggiunta nel 1778. la guerra per la successione di Baviera, S. M. l'Imperatrice, che trovavasi in stretta alleanza a uu tempo, e colla Corte di Vienna, e con quella di Berlino, interpose la sua mediazione per uu amichevole accomodamento avanti che le ostilità proseguissero con maggior furore. Si unì in tal mediazione col Re Cristianissimo, e quindi ne nacque il Trattato di Teschen, di cui ebbe il Re di Prussia non lieve motivo di restar soddisfatto mediante l'espressa condizione dell'adesione dell'Imperatrice Regina e de' suoi figli per la riunione a' suoi dominj de' Margraviati di Bareith, e Anspach, destinati a formare gli appanaggi della seconda e terzogenitura della Casa di Brandeburgo. Il Re non tralasciò di renderne grazie all'Imperatrice con sua lettera, nella quale la supplicò a volersi interporre ancora per quietare alcune vertenze insorte tra esso e la Città di Danzica, il che S. M. l'Imperatrice non sdegnò di fare per tre volte consecutive. Questi fatti sono generalmente a notizia di ciascheduno e troppo palesi all'Europa tutta, che vauo assunto sarebbe il negarli. Se poi S. M. l'Imperatrice assalita di nuovo ingiustamente dalla Porta Ottomanna, in sequela di qualche maligna istigazione, per difendere i suoi dominj, è stata obbligata a fer passare le sue truppe pel territorio Pollaco, si è servita come tante volte in addietro di quel diritto, che è in uso tra le potenze amiche e confinanti, ne ha richiesto il

passaggio al Re, e alla rappresentanza de la Repubblica, e quando ha saputo che le sue truppe hanno commessi de' danni, appena verificati e liberi da ogni esagerazione, senza perdita di tempo ha ordinato che sia dato il più pronto indennizzamento. S. M. Imperiale non ha mai inteso con ciò di opprimere la libertà e indipendenza della nazione Polacca, ma solo si riserva a prendere quelle misure che sono coerenti alla dignità di sua corona, quando essa venga formalmente richiesta a voler sostenere quella garanzia della costituzione Polacca, che ha prestata a suggestione ed unitamente e di concerto colla Corte di Prussia, ed in ogni e qualunque deliberazione che sopra questo articolo fosse per prendere non mancherà, come ha fatto finora, di comunicarla a S. M. Prussiana. Quando poi vi fosse chi sotto il pretesto politico d' intrigarsi in una guerra non appartenente che alle parti belligeranti, occultasse sagacemente il fine di alterare in qualche parte, o smembrare o per via della violenza, o surrettiziamente i dominj Pollachi in qualche minima parte, venendo così a rovesciare il Trattato di divisione del 1772., solennemente confermato nel 1775., S. M. l' Imperatrice si trova astretta a dichiarare in faccia a tutto il mondo, che da lei non si soffrirà giammai una simile alterazione, e che vi si opporrà validamente con tutti i mezzi che Dio le ha posti nelle mani, fino a che resterà un sol uomo nel suo Impero. -- Pietroburgo 15. Marzo 1789». — *Bestborosko*.

ANEXA LA PAG. 300 și 433

Amă promișă a publica toate corespondențele din «*Moniteur Universel*» alți Franciei, relative la evenimentele din Orient și din țerile noastre. Le vomă da la finea vol. IV, căci ele interesază și anii următori domniei lui Mavrogheni, de după pacea dela Șiștov și dela Iași 1791/2. Am reprodus însă chiar în notele dela volumul acesta unele pasagii din «*Moniteur*», cari nu se puteau amana de a fi cunoscute. (Veđi de esemplu la pag. 308—309).

ANEXA LA PAG. 311

Mavrogheni nu era urit și numai de boerime, ci mai ales de fanarioji. Dintră aceștia Ipsilantescii îi sunt cei mai înverșunați neamici. Să înregistrăm aci rândurile pline de venin, în care Ipsilante Atanasie Comnen narază domnia lui Mavrogheni în «*Εκκλησιαστικων και πολιτικων των εις Δοδεκα Βιβλιον Η, Θ' και Ι.*» (Constantinople 1870):

«Capetan-Pașa a cerut și Sultanului, ca să facă Domnă al Vlahiei pe dragomanul său Nicolae Mavrogheni, și a luat pentru acesta și *Hatti* imperială. ceea ce vedându Vizirul și Kehaia-Bei Nazif-Effendi n'au priimit să se dea domnia Valahiei dragomanului flotei, și au oprită esecutarea actului imperială, în luna lui Iunie. Vizirul a șișu Sultanului: «Intru ce Ți-au plăcut clădirile acelea, pe cari Hassan-Pașa le-a zidit din nedreptățile și suderile sêracilor? după ce a ruinat insulele din marea albă, acuma cere să facă Domnitoră pe dragomanul său, pentru ca printr'ensulă să ruineze iarăși și pe Valahia?»

Iar la anii 1786 Comnenii scrie :

«După ce Mavrogheni a sosit la București, în luna lui Mai, s'a ocupat să facă galionul (corabia) imperială, comandat încă în timpul predecesorului său Șuțu; nu ducă grijă de loc să plătească creditorilor săi, nici chiar brutarilor, neguțătorilor, găinarilor și măcelarilor (cărora le datora pentru measa-și zilnică, după ce s'a făcut Domn, până când a plecat din Constantinople,) în loc să le trimită lor câte ceva bani pentru aceste datorii, a construit un chirlaghiel (*felu de corabie*), pe care l'a încărcat cu 18 mii de chile de grâu și l'a trimis Sultanului, pe urmă a construit și un *perganti*, pe care l'a încărcat cu orđu de l'a trimis Sultanului. Apoi terminând galionul (corabia), l'a împlut cu 40 de mii de chile de mei și l'a pornit spre Constantinople. Nu s'a mulțămît numai cu atâta; ci fără ca să îi mai ceară ceva, scrie Vizirului cum că a început să construiască și un alt galion, pe care l va încărcă cu 40 de mii de chile de orđu și l va trimite la Constantinople... Dese ori trimitea florii (galbeni) Vizirului și femeilor Vizirului și a lui Capetan-Pașa; trimitea florii și haznadarului Vizirului. Lui Capetan-Pașa, în Misir (Egipt), îi trimise și florii și un costum de haine cu blană de samur. La Spătărie nara în fie-care și Arhiereilor și boierilor visele ce le vedea; de multe ori le dicea că pe zidul Spătăriei vede pe Vizir și pe Capetan Pașa, cari l'u îndemnă să omorâ pe trei boeri Vlahi. Înjură pe câte-și trei Domnitorii, predecesorii săi, numindu-i *cherata*, cu acest calificativ înjură și pe toți primații din Fanar, pe cari îi numia: *Padișah-hanuleri*. Cu fie-care călăraș scria Vizirului acuzându pe cei trei Domnitorii, predecesorii ai săi, ca fiindu prea iubitori de argint și că au hrăpitu multe și au ruinat Vilaetul Valahiei. Ori-ce judecată și hotărâre, făcută de cei trei predecesori ai săi, o anula la divanul său, preferându la adresa lor multe acușaiuni. Asemenea a anulat și unele hrisove ale Domnitorului Ipsilante-Voevodă, relative la buna administrare a țerei. În serbătorea Sf. Apostoli și a Sf. Feciore, a cutezată urgisitulu de D-deu să intre în Sf. Altar, și luându singur Sf. Potir s'a împărțitu. În acest interval de 7¹/₂ luni, noi capi-cheaiale la Capi-Conak în fie-care și eram supărați și rugați de creditorii, neguțătorii, și de sërăcii de brutari, de pescari, de găinari, cari cu lacrimi în ochi ne rugau pentru plata lor. Dar din nenorocire soțul nostru Nicolae Scanavi, fiul lui Dimitrie Scanavi, pe care Mavrogheni l-orânduise să aibă daraverile din Capu-Chehaialik, înșulta pe cei mai mulți omeni, cari îi-cereau parale, și nu asculta consiliul nostru, ca să le promită cum că n'au să-și perdă dreptul, ci înjurându-i și chiar bătându pe unii dintre ei, s'a făcută causă că Domnitorul Mavrogheni să fie vorbit de rău, și paralele, ce acesta dese-ori le trimitea să plătească pe creditorii săi, le dedea lor numai puține parale, iar pe cele mai multe le cheltuia ca să rezidescă din fundamente chioscul măreț și costisitor de lângă casa lui din Buiucderé, pentru grădină și alte trebuințe ale sale. Și scrie Domnitorului Mavrogheni tot-d'a-una minciuni și calomnii în contra arhonților (primați) și altor persoane, și acela (Mavrogheni), avându înclinăciune spre răutate, dădea creșmintu la aceste calomnii».

Comnenii mai scrie despre anul 1787:

«Mavrogheni acuzându și denigrându mai în tot-deuna pe predecesorii săi la marele Vizir, în cele din urmă i-a scris, cum că ei în fie-care an luau din Valahia 18 mii de pungă, și făceau foarte rău oprindu pentru sine aceste câștiguri.

«Vizirulŭ face mari și costisitoare pregătiri... În afară de pregătirile de pe uscatŭ gătesce și 40 de galone spre a le trâmite la Uzu și încă 40 de salupe, avândŭ fie-care pe prora sa un tunŭ care trage o ghiulea de unŭ cântarŭ. A datŭ ordinŭ și din insulele mării Mediterane și archipelagului să mai vină încă vre-o 300 sute de șalupe spre a le trâmite la Uzu și marea cea Neagră împreună cu galiónele. Pentru aceste pregătiri marele Vizirŭ dicea, că se facŭ după obiceiulŭ Europei, unde în tot-déuna oștirile staŭ gata, și a opritŭ de a se vorbi cumŭ că are să fie rebelŭ; scopulŭ lui era ca pornindŭ îndată răsboiŭ în contra Rușilor să-î supra-prindă nepregătiți. A înduplecatŭ și pe Sultanŭ, ca să consimtă și Elŭ pentru declararea răsboiului, dicându-î că-lŭ doresce poporulŭ; și ast-fel Sultanulŭ, de frica vre-unei revolte, a consimțitŭ. A scosŭ și *fetfa* Muftiulŭ. Acel carŭ aŭ îndemnatŭ pe Vizirŭ ca să declare răsboiŭ Rușilor aŭ fostŭ Reisul Feizi-Suleiman Efendi și ambasadorulŭ Angliei, dar mai multŭ decâtŭ toți Vlah-bei Mavrogheni, carele din rancună că ambasadorulŭ Rusiei Serghii l'acusase la Pórtă, nu înceta să scrie cu fie-care poștă marelui Vizirŭ raportându-î sciri mincinoase și calomnii în contra imperiului rusescŭ aștițându-lŭ în diferite moduri, ca să declare răsboiŭ Rușilor.

«Trâmite (Mavroghene) în ascunsŭ de noi capi-chehaialele, marelui Vizirŭ, cu Vel-Capan-tugiari Teodor Turnavit, 5 miŭ de florii (galbeni) și în acestŭ alŭ doilea anŭ, ca și cumŭ n'ar fi de ajunsŭ câte a trâmisiŭ în anulŭ d'întéiu, și cele 1000 de pungi pe cari le plătise, ca să-lŭ facă Domnŭ în Valahia. Marele Vizirŭ vędându ast-fel de mișcări și calomniile în contra *selefilor*, din tóte acestea a înțelesŭ, că țera aceea e cu dare de mână și e capabilă pentru asemenea dări, și că predecesorii lui Mavrogheni făceau rău de opeaŭ pentru sine aceste mari câștiguri, a orânduitŭ multe și nesuferite *havalé* în Vlaho-Bogdania, pentru hrana oștirilor din Ismail, sub comanda Serascherului Sahin Ali-pașa, și pentru ambarulŭ din Isaccea, și pentru Hotin, Bender, Uzu, Akerman și Belgrad....

«Mavrogheni temându-se, ca nu cum-va cu timpulŭ Constantinŭ Moruzi să domnescă în Valahia, a dat Vizirului 145 de pungi și l'a esilat la insula Tenedos, în luna lui Iunie. Sultanulŭ a dăruitŭ Domnitorului Moldovei Al. Ipsilante cele 40 de pungi, pe cari i le ceruse (Sultanulŭ) pentru dușumeaua noului seraiŭ imperialŭ ce-lŭ zidi la Ainali-Kavaki; Ipsilante a scris cu mână sa Sultanului starea de plinsŭ, în care se găsesce Moldova din cauza răsboiului, și îi cerea milă și hărizire a celorŭ 40 de pungi.... Ipsilante se purta bine și tóte afacerile domnesci le căuta cu înțelepciune; pe câtŭ timpŭ Nic. Mavrogheni se purta prostŭ și fără milă către creștinii Valahi; de cândŭ s'a făcutŭ Domnŭ nu s'a mulțămítŭ să dea turcilorŭ câtŭ 'i cereaŭ, (în locŭ ca să 'i róge să mai ierte ceva din cele multe ce cereaŭ), ci le dedea și le promitea să le trâmite lucruri ce nu 'i ceruseră.... așa în cursŭ de 5 luni din al doilea anŭ alŭ Domniei sale, a hărizitŭ Sultanului, pe lângă anualulŭ *miri* (tributulŭ) de 625 de pungi, încă 403 de pungi și 46 de groși (lei), ce a dat pentru făina, grăulŭ, orđulŭ, bulgurulŭ și untulŭ ce s'aŭ trimisiŭ la ambarulŭ din Isaccea, și pentru oile ce s'aŭ trimisiŭ la Ismail, și altele... Acestea tóte vędându-le Vizirulŭ, și apoi că a datŭ 145 de pungi spre a se trâmite în exilŭ Const. Moruzi voivodŭ și presupunându că în Valahia și Bogdania se póte câștiga multŭ și că e adevărată mărturia lui Mavrogheni, care 'i-a scrisŭ, că predecesorii lui luaŭ anualŭ 18.000 de pungi, l'a încercatŭ să plătescă 4439 de pungi. Așa dar din cauza lui, din Ungro-Valahia și Moldova se trâmiteaŭ mulți *aspri* (banii) și proviziuni și cherestele. Și a cutezatŭ să scrie asemenea lucruri vizirului, fără să se gândescă mai nainte

ca să plătescă pe aceia, cari l'au împrumutat în primul an al Domniei sale, și pe negușitorii, și pe alții mulți; tot le a mai plătit câte ceva, dar le datoresce încă aici la Constantinopole 1200 de pungii; și noi, capi-chehaialele sêle, mai în fie-care și suntem supărați la capi-conak și la casele noastre de rugămintele lor, ca să-i scriem ca să le trimită banii; și el în loc să le trimită banii ce le datoresce, în 30 August scrie Vizirului, că va construi 14 șalupe, pe cari le va trimite aici fără să i le cêră. Și în loc de a se ruga pentru vre-o mică ușurare, el caută să trimită și lucruri ce nu i se cer, așa că chehaia-bei Hasan-Efendi, citind la parte scrisorile lui, ne țice că omul acela trebuie să fie nebun, împreună cu Divan-Efendiul său Lutfi-Effendi, fost cadîu la Giurgiu.»

Estragem cele scrie despre 1788, de Atanasie Ipsilante Comnenu :

«Până acum Mavrogheni dădea vizirului și promitea să i dea lucruri ce nu i-le cerea, numai și numai spre a se recomanda; dar acum, cu venirea lui Capetan-Pașa în Constantinopole, a început în toată Valahia să facă hrăpiri și extracțiuni de bani și de lucruri, ceea-ce nici odată nu s'a făcut până atunci. Mavrogheni a calomniat pe Domnul Moldovei Alexandru Ypsilante la marele-vizir, căruia a scris, că Ypsilanti este un *hainu*, pentru-că s'a predat de bună voie Nemșilor și a predat și lași în mâinile generalului Nemșilor; prin urmare s'a numit *hainu* și de către marele-vizir, carele în adinsă a primit această calomnie a lui Mavrogheni ca o scire adevărată. Decî prin ordinul vizirului s'au sigilat toate casele lui, în 7 Maiu, și s'au aruncat într'una din închisorile cele mai grozave și mai periculoase, adecă în turnul lui Bostangi-Pașa, mai întâi fiul lui Ypsilanti, Constantin, și apoi ginerele său Alexandru Manu, care era mare logofet al Patriarhiei. A doua zi, 8 Maiu, Patriarhul Procopie a fost înscințat de către Stefan Mavrogheni, dragomanul flotei, să se ducă pe la el spre a-l întâlni. Patriarhul după st. liturghia s'a dus drept la casa omorîtului zarafu Petrache, unde locuiesc Dómna lui Mavrogheni, și s'a întâlnit cu Stefanu. Nu se scie absolut nimic despre ce s'a vorbit în această întâiere misterioasă; dar unii cred că s'a vorbit și de logofeție (Stefanu vrea să se facă mare logofet al Patriarhiei).

«Deși s'au sigilat toate casele lui Ipsilante și s'au închis în turnul lui Bostangi-Pașa sus numit, cu toate acestea nu s'a făcut *musaderé*, adecă hrăpirea lucrurilor găsite în acele case, precum obicinuia Pórta să facă îndată după sigilarea caselor; se vede că s'au gândit cum că Francii dela Stavrodrom vor fi sciind (după mărturia dată marelui Vizir Iusuf-Pașa de către serascherul din Ismail Sahin-Ali-Pașa), că Alex. Ipsilante fără voia sa a fost făcut prizonier de către Nemși. Prin urmare, ca pentru Francii să nu țică că Pórta, sciind pe Ipsilante peste măsură avut, l'a calomniat și i-a confiscat averea, au amănat *musaderela* și au început a cerceta lucrurile din afară din casele sale. După mai multe manopere, Stefan Mavrogheni s'a făcut mare logofet al Bisericeii. Domnitorul Nic. Mavrogheni, aflând la București înaintea nepotului său la Logofeție, a țis la Spătărie înaintea boerilor valahi: «Ce! un ténér, care cu doi-trei ani înainte purta scufie roșă, să se facă Logofet!» Și a scris totu așa și patriarhul Procopie; se vede că nu i-a plăcut că nepotul său a reușit să facă ceea ce el n'a putut, pe când și el a fost dragoman al lui Capetan-Pașa. Ștefanu, vedând scrisoarea unchiului său adresată Patriar-

hului, a ȃisă; «Glumesce Vodă».... Reisul n'a putută găsi înscrisurile pentru cele 7000 de pungi ale Al. Ipsilante, și a ȃisă lui Ștefană că unchiulă sėu N. Mavrogheni a mințită; — Ștefan 'i-a rėspuns, că Ipsilante încă de când era Vlah-Beî, a depusă banii sėi la Banca din Viena..... Demersuri se făceau ca să se libereze din închisore pe fiul și ginerele lui Al. Ipsilante. S'aă făcută garanți: Postelniculă Teodoră, Cluciarulă Racoviță, ginerele Hatmanului Alex. Șuțu, zarafulă Lazarache și eă (Athanasie Comnenă Ipsilante)....

«Domnulă N. Mavrogheni și nepotulă sėu Ștefană aă pusă totulă în mișcare pentru ca ceî închiși să fie omoriți, și punėu sub ochii turciloră calomnia, că Al. Ipsilante a depusă la Viena 7000 mîi de pungi... S'a cerută arheriloră ca să garanteze eî pentru persona garanților de măi susă... s'aă întrunită în consiliu și aă ȃisă: «măne să nu facemă garanții garanților» La observația arheriului din Kesaria: «Dēcă nu vomă garanta, fraților, ceî închiși voră fi omoriți și noi vomă fi causa acestuiă omoră», Arhier. din Kizică a rėspunsă: «ducă-se în urgia lui D-ȃeî». Număi arhierii din Nicodemia și din Arta se arėtau favorabili, ceî alți stău indiferenți, de frica celoră doî Mavrogheni... În cele din urmă aă garantată.. Tefterdarul, față cu Mehmet-Naif Efendi, a adusă din închisore pe Beizadea și pe Logofėtă, cărora le-a ȃisă să promită 1500 de pungi spre a fi puși în libertate și să-și scape viața... După multe esitațiuni, sciindă că n'aă de unde să plătescă atăția bană, aă promisă în fine, și aă dată Tefterdarului un înscrisă iscălită de eî amėndoi, că voră plăti în trei căsturi 1500 de pungi; pe urmă Dómna Ecaterina, și mama lui Ipsilante Alex. Smaragda, și fiica Domnitorului Al. Ipsilante Ralița și mama Logofėtului Alex. Manu, Zamfira, aă dată și ele ună înscrisă, garantănd că vor plăti cele 1500 de pungi; s'aă liberată din închisore Beizadea și Logofėtulă Al. Manu, nóptea la 31 Augustă; apoi s'aă disigilată și tóte casele loră... Beizadea și Logofėtulă aă vėndută totă ce avėu și aă plătută...

Manoli-Vodă a fostă făcută prisioneră la Galați. Mavrogheni a scrisă Patriarhului Procopie, ca să scótă din funcțiile sele pe Mitropolitulă Ungro-Vlahiei, ca unulă ce s'a supusă Rușiloră, și să scótă *ecdosis* spre a se hirotonisi ca Mitropolită ală Moldo-Vlahiei un altă, care să fie credinciosă Impėrației, și pe care lă va găsi elă. Și atătă prin scrisori cătă și prin graiă viă declară pe Manoli-Vodă de *haină*, cu tóte că a fostă făcută prisioneră fără voia sa. Vizirulă a primită și acėtă calomnie, cu tóte că scie că cele măi multe din căte îi scrie sunt minciuni și calomni. Mavrogheni, după ce a primită patriarhicescă *ecdosis* a îndemnată pe episcopulă Rómnicului și pe ală Buzėului, să primescă mitropolia Ungro-Vlahiei; aceștia n'aă vrută să primescă, și aă fostă lăsați liberi număi după ce i-aă dată: episcopulă Rómnicului 30 de pungi și celă ală Buzėului 20 de pungi.

Despre cele întemplate în 1789, măi scrie același autoră:

... «Mavrogheni, după ce a stinsă tóte obiceiurile, și orănduelile ce existău în Vlahia, a rėsturnată, a tulburată și a încurcată tóte *obiceiurile nației grecescă celei fórte vechi din Constantinopole*».

Despre domnia Mavrogheni amă aflată scrisă cu mână o mică însemnare, pe un ceaslovă, ce l'amă donată Academiei în 1888 N-mbre:

... «Intr'acești ană a făcută Domnulă Nicolae Mavrogheni vodă pe toți boerii

cei mari surghiun peste mări. Fostaă iarnă cu zăpadă de șapte palme. Muritaă cai și oi și ômeni păstorî (*nediscifrabilă*)... robî și nu se cunoscea unghia bouluî. Turcii mergea spre munte și venea. Vara aă robită Moldova tótă. Aă robită și țera Ungurésă până la Brașov.

«Robitaă și ôste nemțescă; trecutulea în țera turcésă și iaă vëndută multă norodă. Vêđendă Muscaliă acesta aă trimesă ajutor și aă gonită pe Turci.

«Milostiv Domnulă Mavrogheni aă păzită acestă țeră, nici ună sufletă n'aă perită.

... «Și întâiă măria sa aă fugită, apoi după elă toți Turciă. Venitaă Nemți forte mulți și aă șeđută aci 4 ani și aă făcută pace și s'aă dusă și aă venită și Boeriă cei surghiuniți și aă venită iar Mihaiă Vodă domnă... la létu 92».

ANEXA LA PAG. 319

«Nell' istesso tempo tolse (*Vizirul*) al Sig. Heidelberg Inviato Svedese a Costantinopoli la guardia d' onore, e il *Reis Effendi* gli negò per ben tre volte l' udienza nell' atto, che il popolaccio mostrava un fierissimo sdegno, e minacciava fino di andare a metter fuoco al palazzo dell' ambasciata. Spedito un corriere a Stoholm coll' avviso di quanto avveniva, giudicò il Re dover dare alla Porta non meno che a tutte le altre corti un discarico del suo operato, con una memoria circolare concepita in questi termini :

«Il Re di Svezia cercando sempre di conservare i preziosi vincoli esistenti tra la sua Corona, e la Porta Ottomanna, riunendo gl' interessi del Sultano con quelli del suo popolo e del suo Rego, non ha mancato mai agli impegni contratti combattendo validamente per tre intere campagne in mare e in terra per salvar l' Impero Turco, e impedendo alle forze marittime Russe di transferirsi dal Baltico nell' Arcipelago, il che se fosse avvenuto, l' Impero suddetto, circondato da tante disgrazie, sarebbesi veduto sull' orlo di sua rovina. La Porta perciò avrebbe dovuto vedere con soddisfazione, che il Re dopo essersi dichiarato in favore di lei, in un tempo in cui le due più formidabili potenze d' Europa congiuravano in suo danno, e non tendevano a meno che rovesciare il trono del gran Signore avea date nelle conferenze, che hanno preceduta la sua pace colla Russia le più significanti prove delle premure ed attaccamento, che nutre per la prosperità della medesima. Quando il Re di Spagna si intrometteva a riguardo delle proposizioni fatte dalla Corte di Pietroburgo a S. M. Svedese, e gli pose per condizioni preliminari I. che la Russia dovesse far la pace nel tempo medesimo tanto colla Svezia, quanto colla Porta. II. Che la Crimea fosse assolutamente restituita a quest' ultima per rimetterne in possesso come in addietro il Kam de' Tartari. La Russia rapresentò, che altre Corti, ed in ispecie quella di Berlino rendeano co' loro maneggi sempre più difficile l' effettuazione di un tale accomodamento, e che perciò avea essa incaricato il Principe di Potemkin d' intraprendere una negoziazione particolare colla Porta senza l' ammissione di verun mediatore. Non volendo il Re sentir parole di pace separata il ministro Russo fece sotto il dì 20 Luglio la dichiarazione al Plenipotenziario Svedese, che la Russia avrebbe restituite all' Impero Ottomanno tutte le conquiste eseguite dalle sue armi di là dal Niester conforme al Trattato di Kainardgi, e che la Piazza di Bender con altre fortezze intermedie sarebbero demolite. Frattanto il Re ebbe la

disgrazia di perdere nella ritirata della sua flotta da Viburgo nove Vascelli di linea, e le di lui avanzate operazioni fin presso Pietroburgo furono frastornate dagli elementi, e da una serie di contrarie combinazioni. Il Re di Prussia stava tutto occupato a maneggiare una pace particolare tra la Casa d' Austria, e la Porta, e le potenze Marittime offerivano de' buoni uffizj, ma non supplivano al bisogno urgente di denari, e di armate, e l' impotenza assoluta in cui si trovava la Svezia di continuare la guerra; ed i soccorsi tanto solennemente promessi, che tutti mancarono a un tratto giustificano bastantemente la risoluzione a cui ha dovuto apprendersi S. M. Svedese. La guerra importava alla Svezia l' esorbitante somma di settanta milioni di piastre, e nella marina non vi erano rimasti che soli quattordici Vascelli di linea, e ciò non ostante S. M. Malgrado il desiderio unanime della nazione ricusava di sottoscrivere la pace alla conclusione della quale erano stati tolti tutti gli ostacoli. Già i Ministri Russo e Svedese si erano separati, ed il Re insisteva tuttora sopra i due punti di essere egli il solo e unico mediatore tra la Russia, e la Porta, e che la Crimea fosse puramente e semplicemente restituita. Per mezzo di tre successivi corrieri l' Imperatrice rigettò questi due articoli, e in ispecial modo il secondo, e il di lei ministro assicurò il Plenipotenziario Svedese, che la sua Sovrana non avrebbe ricusata la mediazione del Re, ma solo allorchè fosse stata conclusa la pace tra la Russia e la Svezia, e che in quanto alla Crimea essendole stata ceduta solennemente nel 1784 dalla Porta, che in seguito essa non avea offesa nè dirittamente, nè indirettamente, anzi l' era stata da quella intimata la guerra, avendola validamente difesa contro ogni replicato attacco; avea determinato di azzardar tutto priachè spogliarsi del giusto possesso di detta Penisola. Cedendo il Re a tali dichiarazioni, che vennero inserite ne' pubblici atti della negoziazione, ordinò la sottoscrizione della pace, ed insistè specialmente sulla condizione, che la Russia non si mescolasse più sotto alcun pretesto o quesito colore nel governo della Svezia, e sulla promessa autentica, che l' Imperatrice assicurasse alla Porta una pace non svantaggiosa, e di più, volle che non si facesse nessuna menzione del Trattato di Abó del 1742, che avea turbato l' effetto dell' alleanza conclusa tra la Svezia e la Porta nell' anno 1739, per il che l' alleanza suddetta veniva sempre più ad acquistare una maggior solidità. Ragioni sì positive e incotrovertibili non possono fare a meno di non convincere anche gli animi i più prevenuti, e il mondo imparziale potrà facilmente discernere, che, se il Re di Svezia fosse a tempo restato soccorso, a norma delle replicate sue istanze, e gli fossero state mantenute le promesse fattigli fino dal primo anno di Vascelli, soldati, e denari, non si sarebbe trovato nella fatale e dolorosa alternativa o di soccombere a una forza superiore, o a deporre quelle armi, che avea impugnate non meno gloriosamente per se stesso, che utilmente per l' Impero Ottomanno. — Constantinopoli 18 Novembre 1790. — *Heidelstein*».

ANEXA LA PAG. 325 și 429

Publicămŭ aci, ca anexe la studiulŭ despre administrațiunea țreî Munte-
nesci sub Coburg, mai multe acte, orî estrase de acte, relative la administra-
țiune, orî la justiție, la mônastiri, la comerciŭ, bresle, etc.

Îată-le :

Către Divanul,

Jăluescū bunătății d-vóstră, că eū încă fiindū nevrăstnicū, răposase părinții mei și rămăsesemū sub stăpânirea mamei ceī vitrege, căreia, după fôia ce se vede, i-se împlinise tótă zestrea de unchiulū mēū Dumitru, în care fôia se cuprinde, că aū rămasū dietă dela părinții mei, măcarū și de o tăgăduescū, și reposândū și mamă mea cea vitregă, m'aū lăsatū la unū cumnatū alū mēū, Gheorghe Elefteriu, lăsându-ī și o vie cu rodū, căruia ce va agonisi să plătescă *la dascălū să învățū carte* și, învățândū numai unū an'ī, sciindū meșteșugulū cojocării, m'aū luatū dela carte să mă învețe cojocăria, și am slujitū fără de plată până am ajunsū în vėrstă, și până a nu veni armia chesaricescă, ca să'mi descoperū cele rămase dela reposații părinți m'amū dusū la Rusciuc, unde amū găsitū pe unchiu-mēū Dumitru, carele era brigligiū, și apucându'lū cu strînsore de rămasele tătine-mēū, elū, ca să nu rămăe de negustori, mergendū la Țari-gradū, mi-aū datū nesce zapise ale părinților mei, ca să stăpānescū lucruri de ale părinților mei, adecă o vie de la Gheorghe Elefteriū, care vie este a mumă-miī de zestre, împreună cu casele celē marī ot. mahalaua Lucaciū, i unū zapisū de tal. 1.377, bani 6, datorie bună, cu dobānda lor, după cum se va vedē și zapisele la ceretarea ce ne se va face, cum și pentru oca 700 cēră, iarāși o cerū dela Cārstea și de la Gheorghe, pentru care mē rogū cinstitulū Divanū să mi se facă dreptate cu împlinire, și ce va fi mila d-vóstră. — Pré plecatulū d-vóstră

Mihaiū sin răposatulū Craia Bogasier.

Dela Divanū,

Vatav. de păharniceī cu păriții dela care are a cere pereusia, să-ī înfățișeze la judecata departamentului, unde, de împreună cu ceī-l-alți boeri să fie și d-lui stolnicū Dumitrache. ca să cerceteze și să ne facă anafora. 1789, Decemvre 2. (Cod. XVIII, Fil. 1).

Către cinstitulū Divanū al principatului țērū Romānesci, dela departamentulū judecătii.

Prin mum-basirlicului măi susū numitulū zapciū, se înfațișară la judecată Mihaiū (ce până acum aū fostū nevrăstnicū), sin Craia Bogasier cu Gheorghe Lefteriu, cerēndu-ī o vie din Délul Negovanilor sud. Saac, care, după mórtea părinților lui, aū fostū primit' o Gheorghe prin zapisū ce se vedū, cu lét. 1778. Ghenarie 1. Datū la mâna lui Dumitru ot. Tetova, fratele mortului Craia și unchiu lui Michaiū, cu tocmēla ca să o lucreze în optū anī, și să iea rodulū, iar la sorocu să-ī o dé lucrată, vie roditore împreună cu tóte dichisele, și vasele viei câte pe anume sunt la zapisū scrise, și fiind-că după ace ū sorocū de anī optū aū trecutū până acum alți anī trei, i-ceru Mihaiū socotelă de cheltuială ce aū făcut' o și venitulū viei; așisderea cu altū zapisū dintr'același anū 1778, Decemv. 15, i-mai ceru lui Gheorghe Lefteriu bani părintesci tal. 1376.60, ce i-aū fostū primitū, iar prin mâna numitulū Dumitru, unchiu lui Mihaiū; între-bāndu-se și Gheorghe Elefteriu, nu tăgădui, nici datorია, nici aședēmētulū viei, arētāndu-se bucirosū, ca să facă teslim și să-și iēe și zapisele, încă și socotelă viei pe trei anī de cheltuială și venitū iarāși fu piimitoriū să-ī o dée, pentru

care și dela judecată așa să hotăresce, ca Gheorghe, Lefteriu după zapise să-și plinască tótă datoria, însă pentru vie la cei trei ani, fiindu Gheorghe sameșu să-și tragă cheltuială, după vremi, cu dobândă la deciuială și să se plătescă și haculū pentru ostenela lui, peste tóte și asupra lui Chiriță Cupețul care prin vechiulū, fiu sēu Costandin fu la judecată față, cerēndu'i Mihaiū casele tătăne-sēu ot. mahalaua Lucaciū, iar Vechilulū lui Chiriță arată zapisū cu létu 1774, Decemvre 3, iară a lui Dumitru Tetové, unchiu lui Mihaiū, vēndēndū acele case lui Chiriță în tal. 1100, de sunt ani 15, cu tóte acestea fiindū-că acum se află în vârsta cea după pravilă, are dreptate să-și caute părintesca moștenire, dar fiindū-că vēndētorulū, adecă Dumitru, unchiu lui Mihaiū, măcarū că locuesce la Tetova, dar înțelese judecata, ca alișverišulū este în țēră precum și în anulū trecutū, aū fostū aici negustorindu-se, iar de acēstă dată pentru ale rāsmirați întēmplări lipsesce, carele face trebuință a fi față ca să indestuleze judecata, cu ce volnicie aū vīndutū casele, ori după dietă saū invēțătura mortulū, sēu velnicitū de vre-o judecată? ci acēsta diafora a casei se va mai zābovi până va fi și unchiulū sēu față, și atunci se va face cea mai cu temeiū hotărēre a judecāței, iar de se va întēmpla unchiulū sēu sfārșitū acolo, atunci Mihaiū va aduce doveđi de mórtea unchiulū sēu, și iērāși, cu alta teorie a judecāții se va face izbrānire, iēr cea de sēvārșitū hotărēre pentru tóte rămāne a se face de către cinstitulū Divanū. — 1789, Decembrie, 2. (Cod. XVIII, Fil. 2—3).

Dela Divanulū Principatului țērī romānescī.

Cu acēstă anafora de judecată și hotărēre ce aū făcutū departamentulū judecāței, infāțișindu-se și la marele Divanū Mihaiū cu Gheorghe Elefteriu și cercetājdū și noi pricina de isnóvā cu amāruntulū. amū gāsitū drēptā și cu cale judecata departamentului și câtū pentru vie hotăresce Divanulū, să o facā zaptū Mihaiū, și să o stāpānescā ca a lui bunā chironomie dela părinți, urmāndū pentru socotēla rodului și a cheltuelei din trei ani, și ostenela lui Gheorghe precumū departamentulū aū gāsitū cu cale, și pentru ca să aibā Mihaiū îngāduială până va veni unchiulū sēu, și atunci teorisindu-se pricina casii se va hotărī, cum și pentru bani să dā și însu-și Gheorghe datorū, numai arētā, că din întēmplările acestor cunoscute vremi trecute de rēsmeriță, aū scāpātātū, aū pāgubitū, și aū perdutū, nu numai acești bani a acestui copilū, ci și ai altorū negustorī, care l'aū împrumutatū pe dēnsulū după vremi, pentru care la létulū 1786 s'aū făcutū cercetare din poruncā domnescā pentru acēsta, și arētā la Divanū anafora a judecātorilor de atunci, în care se coprinde datoria lui de tal. 6605, unde infāțișindu-se atunci și datornicii lui, și atātū din tacirulū însuși alū datornicilor, câtū și din cercetarea ce în multe chipuri și în multā vreme aū făcutū judecātorii, pliorforisindu-se că starea lui este fórte próstā și că mai multū nu póte da decātū tal. 500 pe anū la toți, aū făcutū judecata hotărēre, după pravilă, ca să nu-lū supere datornicii ce aū luatū dela dēnsulū mai multū, decātū a lua cu analoghie toți acei tal. 500 pe anū; decī cunoscutū fiindū, că Gheorghe nu are acești bani gata să-ī plătescă acum cu nici unū felū de chipū, aū hotărītū Divanulū că de va vrea Mihaiū a intra și elū la analoghia acelor tal. 500 pe anū împreună cu cei-l-alti datornici, să aibā zapciulū celū orānduitū a împlini pe totū anulū analogulū cei vine dintre cei tal. 500 la suma de tal. 1376 bani 60 ce are a lua cu dobānda lor, până i se va plăti toți banii, iar ne primindū să fie îngāduitōrū până va veni unchiulū sēu, carele aū avutū asuprāși acești bani ai lui Mihaiū dela

carele i se cade mai multă lui Mihaiu a'și căuta această pereusie, ca dela unul ce în mâna lui a' fostă și să-lu apuce pe unchiul său de dreptatea ce are, ca să-î plătescă toți banii deplinu, capetele câtă și dobânda și apoi unchiu-său își va căuta cu acestu Gheorghe Elefteriu la care elu i-a' dată. 1789, Decembrie 20. (Cod. XVIII, Fil. 4—5).

Dimitrache Ghica, Ban; Rad Slătinenu, Vornic; Manolache Grădiștenu, biv. vel. Vist; Marchelius, Ofichel împărătesc.

*

După jalba lui Gheorghe Manicat Safran vechilulă lui Ioan Cincu dela Sibiu, pentru datoria ce are a lua dela răposatulă serdar Zamfirache și după orderulă pré înaltuluă prințipă, îi cerea jăluitoaruă, s'a' trecută zapisulă înapoi la condică sub No. 5. Iar pentru avutulă numitulă răposată s'a' dată poruncă șetrariuluă Angheli, care are lucruri de ale aceluă răposată, cum și alți ce va fi mai avëndă să nu le deă nimenui, nici altor datornici să nu să plătescă până va lua isprăvire această datorie, care are a se căuta când va fi și fiulă, să-lă deă Zamfirache față, fiindă că acum lipsesce, de care lucruri ce suut la șetrariu Angheli, a' dată șetrariulă adeverință la Divană.

*

Stau Hergheligiu ot satulă Ciumași sud Ilfov cu sârdarulă Ioniță Sefendachi pentru o iapă cu tacămulă el, i două puști și ună brău, care s'a' hotărîtă a le plăti sârdarulă în sorocă de o lună.

*

S'a' dată porunca Divanuluă către Dumitru Slătinenu pentru o cutie cu scule a d-luă Ioniță Fălcoianu care se afla la dânsulă, să o deă. — 1790, Ianuarie, 21.

*

S'a' făcută volnicie la jalba lui Drăgau ot Neculesci sud. slam. Römnic. pentru 156 oi ce i-s'a' luată cu porunca spătaruluă Chiani (?) și la înfățișarea ce a' avută cu spătaru la d-luă vel. vist, a' arătată că plata aceluă oi este asupra lui Costandin Iarca i asupra păharniculuă Dedulescu, ce a' fostă ispravnică, să-î înfățișeze înainte ispravniciloră de acum, și de la cine va rămânea oră să împlinescă, seă să-î aducă pe toți la Divană. — 1790, Ianuarie, 21.

*

S'a' dată poruncă la d-luă vel. vist. ca să pue să se facă catastihă de rădicătură de oierită, că are nădejde Divanulă a se da poruncă dela pré Înaltulă Principă. — 1790, Ianuarie, 25.

*

S'a' dată poruncă la d-luă vel. agă pentru Zamfiră vëtafu de cărciumari, ce a' murită făr de a nu avea copii seă soție, ca împreună cu unulă din d-loră boerăi epitropă și cu starostea de negustori, să facă catagrafia de totă rămasu lui, însciințându și Divanuluă, și aceluă să stee spre a nu să hrăpi de ună alți. — 1790, Februarie, 7. (Cod. XVIII, Fil. 23).

*

Porunca care s'aă făcută către starostea de negustori în dosulă Jălbă și Anaforatâ departamentului, ca să se vëndă la mezată trei moșă din sud. Telcormană, anume Balacâ: i Gugulésca și Zimbrésca ale Dumné-că Catrina stolc. Bălúcencăi.

Veî vedea anaforaua ce aă făcută către Divană dumnéloră boeriă judecătóri aî departamentului, pentru care Divanu-șă poruncesce, să faci mezată acestoră moșă, după obiceiă, întru auđulă tuturoră, avëndă de scire și cei care li se cuvine a sci de vëndărea acestoră moșă; pentru care dintr'acestea nu va fi cunoscută suma stînjeniloră se va face alegere la tața locului, și pe acea sumă ce va eși va număra mușteriu și cusuru banilor, și dară sêvêrșindu-se mezatulă să arêșă Divanului pentru buna stăpânire, după obiceiu. — 1790 Febr. 9.

*

Pitac către pré sfinția sa părintele Mitropolită a trimite să aducă pe preoșă delă satu Luica din jud. Ilfovă, cari s'aă arêtată cu înpotrivire și nesupunere la porunca Divanului la cartea de blastemă, đicëndă și cuvinte de hulă.— 1790, Februarie, 9. (Cod. XVIII, Fil. 26).

*

S'aă făcută cartea Divanului către Dumnélui judecătóru ținutului Branului ce este subt comanda al Comitatului Haromsechiu, după jalba Bratului sin Caraiman, i Voicul Moja și cu alșă locuitoră delă satulă Talea din sud. Prahova pentru Bucur Cărbacea, i Coman Țișcă, i Radul și Ion sin Popa Țișcă, și alșă tovarășă aî loră delă Moeciú din hotarulă Branului, ținutulă Brașovului, cum că în anulă trecută le-aă luată delă o stână din muntele Dichiu 700 de oi, 1500 ocă brânză, 150 ocă sare, 100 ocă mălaiă și o căldare, Divanulă îlă poftesce a le căuta judecata. — 1790 Febr. 18.

*

După anaforaua starostiei pentru taleră 110 ce are a lua logofêtulă Dragomir delă cumnatu-sêșă Ionișă Polcovnicu, care lipsesce la Țarigrad, avëndă Polcovniculă o clironomie la starostie, după doveđile ce aă avută, că cu adevêrată are a lua, s'a dată poruncă starostiei de neguțătóri, ca să-i dea acestă bani din partea acelu Ionișă și banii să-șă dea de argintă. — 1790, Februarie, 18. (Cod. XVIII, Fil. 31).

*

S'aă făcută pitacă la boeriă epitropă, după arêtarea dumnélui vistierulă Grădiștenu, pentru ună *Ianache Dascălu*, ce aă murită fără de clironomi, ca să cerceteze de avutulă lui și să-lă ié la epitropie, dândă adeverință la mâna dumnélui vistieră, din care să se scótă cheltuiala îngropării, i pomemirile ce se vor fi făcută. 1790, Februarie 19. (Cod. XVIII, Fila 30—49).

*

S'aă făcută pitacă la pré Sfinția Sa părintele Mitropolită după orderulă pré Inaltului prințipă delă 27 ale lunei aceștia, pentru patru inele ce cunôșce Mihalache Medelniceru Dedulescu dintre lucrurile ce s'aă furată delă Slam Rômnic, care inele sunt în păstrare la dumnélui Staab Auditoră, să trimită cu vâtafulă

*

de Divanŭ numitulŭ Medelnicer, ca să primescă jurământŭ, că acele inele sunt ale lui, și să aibă răspunsŭ Divanulŭ, ca să răportuiască pré Inaltulŭ printîpŭ, ca după jurământŭ să i se deé inelele. 1790, Februarie 19. (Cod. XVIII. Fila 30--50).

*

Porunca ce s'aŭ făcutŭ din dosulŭ jălbŭ Vlădicăi Zehnos epitropulŭ mōnăstirŭ Colții pentru moșia Comarnic, la Ispravnicŭ Prahoviŭ, după ifosulŭ ce s'aŭ făcutŭ și la stolniculŭ Niculescu pentru moșia lui Alexandru Vodă Ipsilante.

Veți vedea jalba ce aŭ datŭ la Divanŭ Sfinția Sa părintele Zehnos epitropulŭ Colții, pentru care să poruncesce dumnévóstră, ca să dați în scire acelor păriți, să se scóle cu sineturile vechi ce aŭ đisŭ, că aŭ pentru acéstă moșie, și nu le-aŭ arétatŭ, ca să vie la Divanŭ să se judece și până a se judeca moșia să o aibă mōnăstirea întru stăpânirea sa precumŭ, aŭ stăpânit-o din vechime, care să facă zaptŭ acum cu ajutorulŭ dumnévóstră, să o ție și să-ı ié venitulŭ, și după ce vor veni și se vor judeca, Divanulŭ va hotări dreptatea cui se va cădé. 1790, Februarie, 19. (Cod. XVIII, Fila 33).

*

S'aŭ vėđutŭ la Divanŭ însciințarea ce faci, Pré Sfinția Ta, de pricina comisulŭ Bărcănescu cu Smaranda Manii soția sa, ci câtŭ pentru banii de zestre, veı sci Pré Sfinția Ta, că silindu-se comisulŭ Bărcănescu i-aŭ implinitŭ pe toți, dându-ı la mână de obrazŭ vrednicŭ de credință, asemenea și pentru banii ce aŭ fostŭ hotărîtŭ de Divanŭ ca să dea pe tótă điaua cheltuiala numitei soției séle, aŭ implinitŭ dintr'ınșii, și cusurulŭ ce va mai fi ilŭ va implini și pe acela, cum și pentru hainele și sculele zestreı, fiindŭ-că comisulŭ arétă, că le are la Brașovŭ, cu puțină îngăđuală le va aduce și elŭ va fi silitŭ a face isbranire pentru totŭ cusurulŭ zestreı, ce să face însciințare Pré Sfinției Tale pentru acésta, ca să fie sciutŭ, că de acuma înainte nu mai este comisulŭ Bărcănescu datorŭ a mai purta cheltuiala pe tótă điaua, ci rămâne ca de către rudele d-lui dinpreună cu d-eı să deé banii unde vor gási locŭ sigurŭ să ămble cu dobândă, ca dintr'acea dobândă să-ı scóță d-lui cheltuiala hranei și a trebuințelor ce va avea; iar pentru darurile dinaintea nunții, fiind-că comisulŭ face apelație, se va face cercetare; cu tóte acestea fiind-că tréba vedemŭ că s'aŭ înlesnitŭ până aici Divanulŭ cere dela Pré Sfinția Ta, să ni se trimită însăși cartea despărțirei, aici, la Divanŭ, ca și acesta să o dea la al 3-lea obrazŭ, până va implini Bărcănescu tóte cele drepte ale soției séle, să nu mai găsescă și cu acésta pricină de prelungire. 1790, Februarie 22. (Cod. XVIII, Fila 32).

*

După anaforaua dumnélui vel spăt. și al judecătorului spătării, pentru pricina judecătii, ce are Constantin Dedulescu postelniculŭ, i doi frați ai lui anume Stan i Nițul cu unŭ Gheorghe Opincă. ce aŭ fostŭ căpitanŭ, pentru unŭ frate al lor ce l'aŭ omoritŭ numitulŭ căpitanŭ cu slujitorii, și i-aŭ luatŭ armele i 500 galbeni ce-ı aŭ avutŭ în chimirŭ, după care ucidere fugindŭ la unŭ bim-bașa dela Curtea de Argeșŭ, cu mijloculŭ aceluı bim-bașa aŭ apucatŭ pe Constandin ca să-ı deé zapisŭ, că mórtea aŭ fostŭ din pricina lor, iar Gheorghe Opincă nu este vinovatŭ, și nevrėndŭ a da aceluı zapisŭ era să-și primejduiască și viața și aŭ datŭ lucruri de tal. 460 de și-aŭ scăpatŭ viața, de care acésta aŭ datŭ măr-

turie Dumitrache Hurmuzoglu, că prin mâna lui s'aŭ datŭ aceste de și-aŭ scăpatŭ viața, și s'aŭ găsitŭ cu cale a-i plăti Gheorghe acești bani, i armele să le dee, cum și pentru 500 galbeni, de vor puté face jurământŭ Constandin i Nițul frații mortului, că atunci la mortŭ aŭ fostŭ acei galbeni cu adevăratŭ, și nu i-aŭ luatŭ ei, și să-i plătescă Gheorghe Opincă cu slujitorii aceia, iar pentru ucidere pricinuidŭ Gheorghe că elŭ aŭ fostŭ trimisŭ cu poruncă să-i ridice și neavândŭ, supunere, înteiŭ mortulŭ aŭ datŭ întrênșii, și apoi aŭ datŭ ei de l'aŭ omoritŭ, fiind-că între ceta mortului aŭ fostŭ unŭ Nica Untarul, de va da mărturie acelŭ Nica, că înteiŭ mortulŭ și cu frate-séu aŭ slobođitŭ focuri în Gheorghe atunci se va micșora vina uciderii, iar când nu va mărturisi într'acestŭ chipŭ Nica Untarul, se vor pedepsi după pravilă; la care acésta se arétă în anafora, că aŭ rămasŭ améndoné părțile mulțamiți, după care s'aŭ făcutŭ și dela Divanŭ întărire, dândŭ dumnélui vel spătarŭ, și prin cuvântŭ la Divanŭ mărturie, că sunt mulțamiți, ca să se urmeze întru tóte asemenea, și să poruncesce dumnélui vel spătarŭ a implini tal. 460 și armele, iar pentru galbeni să ducă pe Nițul i Constandin frații mortului a săvêrși jurământŭ, și jurândŭ să implinescă și galbenii, iar neputéndŭ jura, să nu se supere, cum și pentru fapta uciderii să se aducă și acel Nica Untarul la jurământŭ și de va putea jura séu nu, să insciințeze, ca să se facă cea de săvêrsitŭ hotărîre a osindei pentru fapta uciderii, după pravilă. 1790, Februarie 22. (Cod. XVIII, Fila 36).

*

După jalba lui Procopie Esarhu pentru a scóte pe egumenu mônăstirii Cășciórele, s'aŭ orînduitŭ dela Divanŭ, că părinții Sfete Gorenii cari se aŭ aicî, ca una ce și acésta mônăstire este închinată acolo, să cerceteze pricina și să aréte Divanului de pricina acésta. 1790, Februarie 26.

*

Treci cărți la Sl. Rômnic, Buzéu, Ilfov, pentru lude 18, ce aŭ fugitŭ dela ocnele Moldovei.

Dumnévóstră Ispravnicilor ot sud sac sănătate, vė facemŭ în șcire că dela ocna ot Moldova, la 7 ale lunei aceștia aŭ fugitŭ acești mai josŭ numiți 18 fugari anume Nica, Stan, Ivan, Cicol, Dimitrie, Tiinova, Hristodor, Dimitrie, Ștefișoglu, Diamandi, Ionandi, Stancul Stoil, Atanasie Mitré, Mateiŭ Stoica, Vasile Dobre, Simion Sandul, Petru Novăștit, Constandin Stanciu, Slavul Tudor, Ștefan Ioan, Petre Constandin, Nicolae Catezioglu, pentru care Divanulŭ vė poruncesce strașnicŭ, să cercetați în totŭ județulŭ, de față și pe sub cumpétŭ, ca de se va fi întimplatŭ a veni aici în partea locului acești fugari și se vor fi aflândŭ tainuiți, ori toți, ori dintr'inșii, să aveți a-i dovedi, și prindéndŭ-i, să aveți a însciința Divanulŭ numai decâtŭ. 1790, Aprilie 8. (Cod. XVIII, Fila 85).

*

S'aŭ făcutŭ poruncă cu zapciŭ armășescŭ către cămărașŭ dela ocna Slănic, ca să pue pe unŭ Petre sin Popa Manea ot Baciŭ ce s'aŭ găsitŭ canon în ocna. 1790, Aprilie 12.

*

Anaforaua departamentului de Cremenalion pentru țiganiŭ Domnesci, cari se amestecă cu cununii unii fără de știrea stăpânului lor, alți cu sciința de boeriŭ

ce au țigani, și ceru la acesta cum să urmeze, ori după pravilnicésca condică séu după cum va porunci Divanul? s'au făcutu răspunsu dela Divan, că pravila are a se urma, însă acestu felu de pricină să aibă a le cerceta deosebitu și să le aréte Divanului, și pentru fieșcare se va face judecată și hotărîrea ei. 1790, Aprilie 12.

*

S'au datu poruncă la boerii epitropi pentru casa vistierului Racovița, fiindcă slugeriu Palada ce este epitropu fiindu economu rău, să se scotă și să i-se iée socotéla neîngăduindu-lu a se mai amesteca, la care luare de sémă să fie și să se dée de șcire și clucerului Racovița, la care să fie zapciu, vâtaful ei de paharnic. 1790, Aprilie 17.

*

După anafraua starosteii de negustori prin care cere și se rógă pentru obiceiul telalicului, ce este orânduitu pentru starostea și pentru telali, a nu se strica și a da poruncă cum să urmeze, că-lu apucă pe densusu telalii, pentru lucrurile ce au vëndutu ale casii vornicului Crețulescu, căci după jalba clucerului Istrate Crețulescu se poroncește a nu se scădea din bani nimic, s'au datu poruncă iarăși la starostea, că la tóte cele-l-alte are să se urmeze obiceiul, iar numai dela casa acestui boeru să nu iée nimic, căci se află în distihie, și să nu se facă nici o scădere banilor. 1790, Aprilie 17. (Cod. XVIII, Fila 102).

*

Hotărîrea ce s'au făcutu în dosul anaforalii departamentului la pricina mahalagiilor dela St. Gheorghe vechu cu Mitul Croitoru Dărstorén pentru o prăvălie ce au cumpărat-o între ei, și nu-lu primescú, și ceru a se da lu Stan Zăbunaru, după a lor cerere s'au hotărîtu a întorce banii Stan Zăbunaru Mitului și să rămăe prăvălia lu.

S'au judecatu și la marele Divan Mitul Croitoru cu Stan Zăbunaru pentru protimisis a acesteii prăvălii, unde față fiindu și preoții vecini și mahalagiile în Divan și întrebați fiindu, toți cu o gură respunseră, că pe Stan ilu voescu de cumpărătoru, fiindu crescutu întru această prăvălie, pământenu de aici, și însuși pricinitoru cu trudă și paza lu de au scăpatu numita prăvălie întru această trecută vreme din mânil Turcilor ne stricată, la care au și cheluitu de au făcutu câte un merimetu și au apărat-o de Turci, și au trasu tóte angariile ei, și deosebitu vędurămu și adevérința eclesiarhului bisericeii domneșci dela Aprilie 21, cum că mai multu primescú pe Stan Zăbunaru decâtu pe numitul Mitul; decí Divanul au hotărîtu Stan Zăbunaru să stăpănescă prăvălia cu pace, întorcéndu bani Mitului Croitoru, pentru care i s'au datu dela Divan această întărîre. 1790, Aprilie 24. (Cod. XVIII, Fila 116).

Gheneralu Entenberg Felmarșal lieutenant.

Racovița consilieru

Marchel ofițialu împărătescu.

Filaret Rómnicenu.

Dumitrache banu.

Radu Slătinenu.

Manolache Grădiștenu.

Constantin Știrbeiu.

Mateiu Fălcoianu.

Dumitrache logofétu.

*

Porunca ce s'a'ă făcută în dosul jălbii clirosului bisericilor domnesci.

Cu cale fiindă jalba și cererea clirosului bisericilor domnesci, poruncesce Divanul, ca datoră să fie ori-care chiriași ce are veri-ce namestie pe locul bisericilor, să aibă a da șcire bisericășilor ca să iscălască și bisericășii după obiceiul lor la facerea din nou, ori la prefacerea, ori la schimbă, ori la vândare, afară din mezată, la care acea potă avea bisericășii șcire din strigarea ce face telalulă întru anđulă tuturor, căci de nu va urma acestei datorii nu va fi temeinică vândarea, seú schimbulă ce vor face; dreptă acea datoră să fie și bisericășii a arăta acéstă poruncă la toți chiriașii, ca să aibă șcire mai nainte. 1790, Maiă 1. (Cod. XVIII, Fila 123).

Entenberg leitnant-feldmarschal, Rönnic-Filaret.

*

Primindă porunca Divanului, să aveți a orândui dumnévóstră ună boerinași cu pracsisă, și din poruncă, cu alți meșteri lemnaři să mérgă la moșia Ogzezei a Ecaterini Fălcoencei și prin carte de blăstemă să facă dréptă prețuire caselor ce sunt făcute pe numita moșie de șătrarin d. *Antonie Fotino* soțulă numitei Ecaterina, care sunt numai de lemnă clădite și învălitate iar nu și zidite, însă prețuirea se va face după starea în care se va fi aflândă acumă; și să fie și prin șciința aměndorora părților, și acea prețuire a orânduitulă de către dumnévóstră deîmpreună cu meșterii lemnaři cercetându-se și adevărindu-se cu iscăliturile dumnévóstră, să aveți a o trimite la Divană fără de zăbavă. 1790, Maiă 4. (Cod. XVIII, Fila 127).

*

Hotărăirea ce s'a'ă făcută în dosul anaforalii departamentului de Cremenalion la pricina lui Costandin pitariu cu Costandin Moldovenu pentrn nește chimiruri cu galbeni.

S'a'ă cetită la Divană anaforaua, și după atătea doveđi ce sunt arătate întru acéstă cercetare, nu rămâne înđoială cum că banii acelor chimiruri sunt luați de Costandin, pentru care nici este trebuință de a'l căzni, căci numai cu a mărturisi că i'ă luată elă, și a nu'i da, nu este păgubașilor acésta de nici ună folosă, în vreme ce cunoscută este una ca acesta, ce a'ă urmată atătea netrebniții, că tóte acestea le-a'ă pusă înainte și le-a'ă hotărítă a le suferi cândă a'ă făcută fapta acésta; Dreptă acea hotăréșce Divanul, ca totă avutulă lui ori bani, ori haine, ori alte lucruri, câte se voră dovedi, ori la dēnsulă, ori la acea précurvă, seú veri la ciue, să se ia-e până la una și să se dée spre împlinirea acestui furțișagă de bani la păgubași, afară de zestrea soțiii lui, Maria, care este hotărítă prin deosebita carte a pré sființii sale părintele Mitropolită; pentru care să poruncesce dumnévóstră judecătorilor departamentului, acésta să o cercetați cu totă felulă de mijlocă, atătă dumnévóstră despre partea judecății, câtă și păgubașii să facă totă felulă de cercetare, ca să afle să dovedéșcă, puindă și pre acea pré curvă la cercetare cu înfricoșare ca să mărturiséșcă adevărulă de avutulă lui Costandin, și așa dumnélni vel armaș să facă împlinire. 1790, Maiă 6. (Cod. XVIII, Fila 133—135).

*

Porunca către vel. agă pentru pricina a doi băcani ce a'ă reportuită Divanului și ună făinară, că i-a'ă trimisă la lagăru dela Herășci și la Ialomița;

după porunca Divanului i-său poruncitū, ca căți în voia lor nesiliți vorū a merge, să-i trimiță ântăiū la Ecselenția sa ghenăralulū, ca să aréte la ce lagărū mergū, și să li se dée cărțile Ecselenței séle la mâni, spre a nu se supéra de către nimenea. — 1790, Maiū, 8. (Cod. XVIII, Fil. 139).

*

Porunca cu mumbașir către cămărașu dela oca Teléga ca să pue pe Gheorghe Ploesténul și Ienache Delhiu, ucigașii lui Vasile Holteiu dela Ploesci, i pe Voinea sluga lui Tudor Pitén căpitanu, ucigașii lui Ioan, Barbatu Eftincăi ot. Mogoșoia, dândū adevărință mumbașirului. — 1790, Maiū, 17.

*

Volnicie cu mumbașir Armășescu, ca să pue în oca Slănic pre Ștefan Uugureanu, Străinu ce aū făcutū înșelăciuni unora și altora cu nume de datorii și i-aū mâncatū, atâtū la partea politicéscă câtū și la partea ostășéscă, și mumbașiru să aducă adevărință dela cămărașū de ocnă, că l'aū făcut teslim, carele făr' de alū doilea poruncă să nu se slobódă.

*

Dela Divanulū principatului țērū romănesci.

Porunca către Costandin Zisul.

La 15 ale lunei lui Maiū te-ai înfățișatu la Divanū cu Andreiū Rusul, și Divanulū te-aū îndatoratū, ca în sorocū de 15 zile, adecă până la sfîrșitulū lui Maiū, să aibă a găsi și a aduce aici la Divanū pe soția acestui Andreiū, după care hotărîre vedemū că soroculū aū trecutū și următorii n'ai fostū, pentru care Divanulū îți poruncesce ca negreșitū pe soția jăluitorului acestuia să o aibi a o da în mânilé lui și să iei adevărință iscălită cu martori cum-că ai făcut' o teslim, că într'altū chipū să scii că nu eșci mântuitū, și cândū nu vei fi următorū să scii că ți-se va trimite mumbașir de te va rădica din slujbă, și aducându-te aici, vei cădé în osindă, și după faptele tale cu care te-ai purtatū la acésta netrebnică faptă. — 1790, Iunie, 5. (Cod. XVIII, Fil. 180).

*

După raportulū d-lui vel. agă pentru pereusia lui Ștefan Ungureanu care s'aū hotărîtū de Divanū a se trimite la ocnă pentru înselătoriile ce aū făcutū unora altora, s'aū datū poruncă la vel. agă a se vinde lucrurile cu mezatū și banii să se împarță pe datornici. — 1790, Iunie, 6. (Cod. XVIII, Fil. 181).

Lucrurile anume :

Un bordeiū, de vale la sfeti Ioan, pe locu mânăstirescū, care póte să facă ca tal: 30.

Un pistolū ca de tal: 4.

Patru pei de vacă.

Trei pături noué, una câte tal: 2, și alte măruntăi próste ale casei.

*

*Divanul Principatului țării românești**Poruncă către boerii epitropi.*

Dragomir biv. 3-lea logofetă este dator cu capete tal. 120 afară din dobândă la Nicoli sărdar, pentru care datorie îi sunt casele amanetă, și la sorocul neplătind, sunt date spre vânzare. Decă fiind că Dragomir este la catastih de mila ce s'au rânduită a da dumnévoastră dela cutie tal. 10 pe lună, vă poruncesc Divanu, ca să dați acum tal. 90 pentru 9 luni, și cu tal. 30 ce au câștigat și el, care i-au și dată împlinind capetele să-î dați lui Nicoli sărdaru spre a-î scăpa casele, iar pentru dobândă va avea și sărdaru Nicoli îngăduială până la toamnă.—1790, August 13. (Cod. XVIII, Fila 246).

Entenberg, Cozma al Ungro Vlahiei, Rômnic Filaret, Ioan Logf, Manolache Grădișteanu, Costandin Știrbei, Mateiu Fălcoianu.

*

Porunca către ispravnică ot. sud. Saac. ca să orânduiească omă harnică la viile lui Ioniță Dan Brașoven, ce le are aicea la acel județ, ca să facă totu vinulă zaptă, și dândulă în sémă bună, să stea în păstrare până la a doua poruncă, pe care vină să-lă măsore și să trimită însciuțare la Divan, și să facă fără de zăbavă, până nu ridică vinurile, că nu se vor îndrepta, și fiind că și Ioniță Dan se află la vii, să aibă ală trimate și pe el, spre a se izbrani cu datornică cum și Stocăi polcovnicul să-î dea în scire a se scula, să vie și el aici. 1790, Octombrie 18.

*

*Dela Divanul Prințipatului țării românești.**Poruncă către ispravnică ot sud...*

Se face d-vostre în scire pentru un ucigaș, care la 24 ale lui Noembrie după ce 'și-au luat din orașu Prospulc un car cu chirie ca să meargă la Edimburg, mergendă pe drumă au omorită pe o slugă a unui cojocară anume Goli Vetzler ce era cărașul său; acest hoș este la stat scurt și gros, în vârstă de ani 25, la obraz cu semne multe de vârsat, buzat, pèrulă capulă murgă, céfa grósă și se aréță el că este strajămeister la volintiri; era îmbrăcată pe dènsulă un antiriș leșesc, scurt, soldățesc, albastru-cenușiu cu găitanuri pestrițe, nădragii asemenea, de postav, unguresci, cisme negre unguresci cu pintenă, avea un bastonaș scurt de trestie; când se afla la numitulă orașu Prospulc purta în capă pălărie ostășescă în trei cornuri și cu funta de mătase galbenă, și după ce au sèvèrșit uciderea l'au vèdută în orașul Palindorf cu o ipingea soldățescă cenușie și în cap cu o pălărie rotundă, vorbesce fórte bine nemșesce și 'și numesce numele său Cristof Weber; născută în orașul Rap; la șederea lui în orașul Prospulc avea prieteșugulă iarăși cu o slugă a unui cojocară, cu care împreună după ce au sèvèrșit acéstă faptă l'au vèdută în orașul Palindorf, carele acéstă slugă a cojocarulă este în vârstă de ani 24, la stat scurt și gros, are giubea galbină de postav de țără cu laibăr roșu, cu nădragi verđi, cismele nemșesci, pèrulă ridicată în sus; butca ce are este vâpsită verde, căptușită înăuntru cu postavă cenușiu și cu gură verđă împistrați cu alb, perdéua de pele; d'inaintea butcii două ferestre și în spatele butcii iarăși o ferestruce, cu doi telegari castanii 'nalți de

15 pumni, calul din dreapta de amândoi ochii este orb și spetit, calul cel din stânga este foarte mare la copite, amândoi cu hamuri nemșeci, în cap cu căpăstre de piele și la ochi capacele de piele de . . . de aici se poruncesce dv. cu deosebire ca să aveți a cerceta foarte cu deamărunt pe sub cumpăt în totu ținutul acelor județe, ca negreșit să se găsească acești hoți, și or cine îi va găsi, să îi aducă aici la mine, feldmareșal leitnant, și un băciș va căpăta. 1790, Decembrie 11. (Cod. XVIII, Fila 334—335).

Entenberg, feldmareșal leitnant, Râmnic Filaret, Ioan Logofătul, Manolache Grădiștenu, Costandin Știrbei, Marchelius.

*

S'au făcutu carte către magistratul Brașovului, ca să dea în scire lui Ioniță din Brașov, că i se strigă viile la mezat pentru datoria Stoicăi logofăt, i a comisariului rășboiului Clemais, ca ori să vie să răspundă la datorie, se de nu, să scie, că la sorocul mezatului este să se vîndă viile. (Cod. XVIII, Fila 27).

*

După însciințarea Divanului Craiovei pentru nisce țigani ce are aici în țără paharnicul Ioniță Gănescu, viind împreună cu omul paharnicul și armașii orânduții, s'au dat și cartea divanului, ca împreună cu armașul orânduț de aici, priu cercetare bună, câți țigani va găsi de ai paharnicului să-î iee, însă cu acei țigani să nu care-cum-va să iee niscare-va țigani de-ai prințipatului de aici. (Cod. XVIII, Fila 29).

*

Mormântul lui Damari.

Dintre boerii Divanului lui Sax-Coburg era și Damari. Amă aflat mormântul acestuia în biserica St. Iónu (lângă curtea cu jurați). Este în biserică, pe dreapta și în cuprinderea următoare :

Εὐθάρδε υἱοῦται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Ἰωάννης Δάμαρης, μέγας Βερνικος, ὅστις ἀνεπαύθη τοῦ 1798, σεπτεμβρίου 4. — Καὶ ὁ ἄρχων μέγας λογοθέτης Μανωλάκης Ὑψηλάντης μετὰ τῆς συζύγου του Μαριωάρας, διτινες ἀνεπαύθησαν : ἡ μὲν τοῦ 1788, Μαρτίου 8, ὁ δὲ τοῦ 1789, ὀκτωβρίου 9.

Adecă : Aci zace servul lui D-șeu Iónu Damari, mare vornic, care a repausat la anul 1798, Septembrie 4. Și boerul mare logofăt Manolache Ypsilante și soția sa Marióra, cari au repausat : Marióra la anul 1788, Martie 8 ; iar Manolache la 1789, Octombrie 9.

*

Dămă aci în anexă, ca tabel, cuprinsul unui pasport, cu care, după ocuparea Munteniei de Austriaci, se întorc în patrie emigrații din timpul lui Nicolae Mavrogheni.

ANEXA LA PAG. 420

Cu referință la calea din județul Argeșului, Divanul scrie ispravnicului, din porunca luminatului Princip, «vei lua d-ta pliroforie pentru cererea ce se

SACRATISSIMÆ CÆSAREO REGIÆ & APOSTOLICÆ
MAJESTATIS, ARHI DUCIS AUSTRIÆ, MAGNI PRINCIPIS TRANSYLVANIÆ, & SICULO-
RUM COMITIS &c. REGIUM IN MAGNO PRINCIPATU TRANSYLVANIÆ GUBERNIUM: Univer-
 fis, & singulis, cujusque Statu, Gradus, & Dignitatis, Oficiique, & Functionis Summefatæ Cæfareo Regiæ
 Majestatis Fidelibus, quorumcunque Circulorum, Civitatum, & Oppidorum Magistratibus, Præfidiorum Com-
 mendantibus, Passuum, Pontium, Vadorumque Custodibus, in hoc Magno Principatu, & I. Hungariæ Regno
 constitutis, & residentibus, Militaribus, Ecclesiasticis item, & Secularibus Præsentes visuris Salutem, & Offi-
 ciosam Nostri Commendationem. Postquam Præsentium Exhibitor *Györgytze Miroslóván Pollkovnik, ex Krajova*
in Valachia oriundus, & cum Uxore sua et tribus pedis.... in patriam suam retro) profecturus, semet Literis Pa....ali-*
 bus muniri petiisset, hocque fine reverenter nobis institisset; non modo pro libera eundi, ibidemque commo-
 randi, ac suo tempore redeundi facultate ipsi indulgenda, feld & debita, ubi necessitas tulerit, præbenda assistentia,
 Eidem præsentibus Nostras Salvi Conductus Literas duximus, & concedendas, Præsintibus prelectis, Exhibenti
 restitutis.

E Regio Magni Principatus Transylvaniæ. Gubernio Cibinii die 28 Mensis Xbris Anno Domini 1789.

Semnat: Comes Petrus de Reva

David Vajna

*) Vorbele în litere cursive sunt scrise cu mâna în acestu pașportu. Locurile cu puncte sunt rupte în originalu, care este în posesiunea mea.

face din județu Argeșului, pentru facerea și dregerea drumului ce duce la Căraiova, la care cerere, d-tale știută fiindu starea întru care se află acelu județu, și răspunderile podvódelorū cu care este încărcatū, și fiindu d-tale cunoscute asemenea, atâtū trebuința acelu drumū, cum și starea și răspunderea județului Vâlcei, pe cum veți găsi cu cale veți pune tréba în orânduială, și cea ce veți găsi cu cale veți orându la Vâlcea, și iarū cea ce veți găsi cu cale veți orându la județul Argeșului, și de starea în care veți pune acésta tréba, veți reporta și la Divanū, ca să scie ce să răspundă Măriei sale.» — 1790, Martie, 27. (Cod. XVIII, Fil. 76).

ANEXA LA PAG. 433

Estrasele din *Monitorulū francesū*, dintre 1789—1800, se vorū publica ca anexe la unū volumū următorū, căci ele privescū evenimentele coprinse în mai multe volume.

ANEXA LA PAG. 434

Anexa cu tratatulū dela Sistov se va pune la volumulū IV următorū, (alū II-lea alū seriei 1786—1792).

ANEXA LA PAG. 443

Eacă ce scrie Becattini (VIII, pag. 289) despre facerea pacei dela Iași:

«Tante affollate disgrazie, e i ragguagli giunti al gran Visir de 'maneggi sopradescritti de' ministri delle potenze alleate, e della loro determinazione di abbandonar la Porta a se stessa, se non accettava le condizioni di pace proposte all' Imperatrice, la strada aperta a' vincitori di avvicinarsi alla metropoli stessa dell' Impero, lo indussero a spedire al campo del Principe di Repnin dei plenipotenziarj, per implorare la predetta pace, e chiudere una sospensione di armi. Il Supremo Comandante Russo già munito delle sue istruzioni, replicò che si voleasi la pace da' Turchi colla Russia era d' uopo accettare senza riserva ed eccezione nessuna le seguenti condizioni.

I. Che non si parlasse in verun modo della Crimea e della piccola Tartaria, che sarebbero restate per sempre come lo erano, sotto la Sovranità dell' Impero di Russia, a norma della Convenzione del 20 Gennaro 1784, la quale sarebbe stata confermata in tutte le sue parti, e considerata nel suo pieno vigore.

II. Che sarebbe ceduta dalla Porta Ottomanna alla Russia la Città e fortezza di Oczakow con tutto il suo distretto per rimanerne essa in pieno possesso, e che in avvenire il fiume Niester avrebbe servito di confine a' due Imperj.

III. Che per tal motivo S. M. l'Imperatrice delle Russie, e per un effetto della sua moderazione avrebbe restituite alla Porta tutte le conquiste fatte dalle sue armi oltre il suddetto fiume, la cui navigazione sarebbe restata libera a' sudditi d' ambe le parti, e protetta dalle respective potenze contraenti.

IV. Che sarebbe stato rimesso in vigore il Trattato di Kainardgi del 1774. in tutti quelli articoli ne' quali ora non vi veniva derogato, relativamente alla libera navigazione della bandiera Russa, in tutti i fiumi e mari sottoposti alla

Porta Ottomanna, e specialmente nel mar Nero, non meno che tutte le convenzioni posteriori, principalmente quella del 1679.

V. Che sarebbe lecito alla Porta Ottomana il costruire ne' suoi dominj di frontiera, lungi però dal Niester per non turbarne la navigazione, quelle Fortezze che avesse credute a proposito, o restaurarne altre a suo piacimento.

VI. Che tutti i prigionieri sarebbero stati rimessi in libertà da una parte e l' altra senza pretensione di riscatto.

VII. Che non sarebbe lecito alla Porta il rimuovere in avvenire sotto pretesto di fellonia i due Ospodari di Valacchia, e Moldavia, nè alcun Turco avrebbe mai potuto in apresso aprir domicilio e stabilirsi in que' due Principati.

VIII. Che restava fissato un armistizio di otto mesi per convenire negli altri punti che restavano indecisi.

Questa pace fu segnata sul campo di battaglia medesimo, ove i Turchi sofferte aveano le due ultime sconfitte nel dì 11. di Agosto, e sembrò certamente al fiero Jusuff di avere ottenuto migliori condizioni che non vi era da sperare nello stato deplorabile in cui trovavasi.

A Jassi, di ritorno da Pietroburgo si è aperto il congresso tra i Plenipotenziarj Russi, e i Turchi in Husch, Villaggio non lontano al Pruth, affine di estendere il Trattato definitivo conforme agli enunciati preliminari che è stato poi sottoscritto alle medesime indicate condizioni nel dì 11. Gennaro 1792. avendo avuto l' Imperatrice la generosità di condonare alla Porta 12. milioni di piastri di cui andava creditrice per le spese. In tal maniera ha avuto termine la nuova guerra tiratasi addosso dagli Ottomanni sulla supposizione di poter ricuperare la Crimea, ma in vece hanno dovuto soffrire che resti in mano a' lor nemici Oczakow, che è la chiave del mar Nero col suo territorio, che si stende circa cento e venti miglia in lunghezza, e cento in larghezza tra il Niester e il Bog, due gran fiumi Navigabili, deserto è vero, ma di ottimo suolo, che può in breve divenire coltivato e fertile, mediante la vicinanza di Cherson. Non ostante l' assistenza delle Potenze protettrici, la Monarchia de' Sultani ha riportate, come si è veduto, nuove scosse ed urti terribili, e l' esser passata in potere de' suoi più formidabili ed invincibili avversarj la chiave suddetta, per cui una volta o l' altra non è per loro ardua cosa l' aprirsi l' adito sotto le mura del seraglio, può certamente affrettare l' ultima sua decadenza e rovina.

Tratatulă întregă ală păcei dela Iași se va reproduce între anexele tomului următorii, după *Martens* (V. p. 67) și cu aprecierile lui Koch și ale lui F. Schoell (*Histoire abrégée des traités de paix entre les puissances de l'Europe depuis la paix de Westphalie*. 4 vol. 4'. Bruxelles 1838, pg. 429).

ADDENDA ET CORRIGENDA

Din repeđiciunea culegerei au rămasă mai multe anexe, cari se dau aci, spre complectarea tomului. Lectorele va scuza mica desordine, care se va îndrepta la o nouă edițiune, — decât se va mai face când-va!

ANEXA LA PAG. 44

Carte de condicari de județi.

. . . . Zemle Vlah. Dat'amă cartea D-niei mele lui . . . pre carele l'amă orînduită a fi condicari la sud ca să aibă a ținea condica județului și a urma întocmai după coprinderea acestor porunci ce-i dăm:

Tóte domnescele nóstre porunci câte să trimită și s'au trimisă către ispravnică, seú către judecări, pentru chivernisirea locuitorilor, pentru paza județului și pentru orî-ce pricină de obște, seú povățuiră și învățatură, mai virtosă, cele ce sunt următore întră tótă vremea, și obicinuite, să aibă a le trece în condică tóte, de rândă, cu vremea lor, ca și schimbându-se ispravnică, seú judecării și viindă alții, să găsească acele porunci în condică, să le energhisască și să le păzască.

Și logofetului acesta să fie dator la schimbatul boerilor ispravnică, seú judecării, a aréta celor ce vină câte porunci sunt date mai dinainte, iar să nu fie uitată porunca ce se dă odată și să nu se ție de cel ce vine în urmă ispravnică, cu pricină că au rămasă cărțile de acele porunci la boerii ispravnică ce au fostă mai nainte.

Așiderea și urmarea ce face ispravnică după poruncile Nóstre și cărțile ce scrie în deobște, prin plăși, cum și listele de orî-ce trebuință vor face ispravnicilor, asemenea și acelea să fie tóte trecute tóte în condică. Să se păzască în mâinile orînduitului logofetă și pravilnică condică ce este trimesă la județe întră care este povățuirea pe largă, cum să urmeze ispravnică și judecării la pricinile de judecări, i de cele obicinuite ale moșilor și de multe cuviinciose povățuiră.

La judecările ce se vor căuta de judecării, seú de ispravnică, să se afe orînduitul logofetă de față, cetindă și ascultindă, ca să facă practică de pricină, întră care se scrie atâtă țisele unuia, câtă și răspunsul altuia și hotărirea

ce s'a'au făcutu și după aceea să facă apoi carte de judecată, se'au anafora. Cum și de nu se va urma pricina și va rămâne a se aduce marturi, se'au alte dovedî, iarăși să aibă a face practica și să o trecă în condică, ca să fie pururea sciutū ce a răspunsū fieșcarele din cei ce s'a'au judecatū? ce dovedî a'au arătatū și la ce a'au rămasū pricina? carele la acēsta să fie fōrte cu luare aminte ca să înțelégă și să facă zaptū cum se cade pricina, cercetarea și hotărîrea judecāței, spre a scrie însēși acele ce se vorbescū și se hotărēscū la judecată, iar nu altele. Și așia să se scrie în condică tōte pricinile de judecāți ale norodului, ce se caută de ispravnicî și de judecātorî, peste tōtă vremea, spre a se afla trecute cu tōlă orēnduiala lor, cu hotărîrea și împlinirea ce s'a'au făcutū și să adevereze în fieșcare carte se'au anafora, că sunt trecute în condică, după care dāndu-se celui ce a căștigatū judecata cartea, se'au anafora, să dé și la mână celui ce n'a'au rămasū odihnitū adeverința iscălită de ispravnicî, se'au judecātorî, prin care se arētă anume sorocū ce s'a'au pusū de față acelora, ca să vie la Divanū de a'și face *apelația* lor. Și să dé și cei cu pricina adeverința sub iscăliturile lor, întru care să arēte đioa ce ș'a'au pusū sorocū și pe hătărîrea de acolo. Iar pentru cei ce a'au rămasū odihniți și mulțămîți pe hotărîrea de acolo, să scrie însuși în carte că s'a'au mulțămîtu și s'a'au odihnitū.

Să aibă datorie orānduitulū logofētū, ca pe tōtă luna să trimiță prin d-lorū ispravnicîi, aici la logofeția Divanului Domniei Mele. condică de câte judecāți s'a'au căutatū de judecātorū și de ispravnicî, cu arētare în ce chipū s'a'au hotărît, se'au la ce a'au rămasū? De s'a'au mulțămîtu se'au nu? Ca, cāndū va veni cu apelație la Divanū vre-unul și va cere ca să aducă pe părîtu lui aice, să i se cēră adevērînța sorocului, să se caute în condică pricina aceluia ca să se vađă.

Lîngă acēsta, fiind-că s'a'au întēplatū și se întēplă necurmat gālcevurî și pricinî pentru zalogirî și vēndărî de moșii și de venituri și de orî-ce lucruri, că s'a'au făcutū printr'ascunsū i cu altă economie și s'a'au vēndutū la ómenî străini, cari sunt opriți a cumpēra, ca să lipsēscă dar acestea, să aibă a se trece în condica județului tōte vēndările de moșii, de locuitorî și de orî-ce, se'au zalogire de va fi, cu orānduiala făcută, după cercetarea ispravnicilorū și să se adevereze de dēnsulū, că este trecutū în condică, ca la orî-ce judecată să se cređă de adevēratū acestū zapisū, iar fără de a se trece în condică să nu aibă statornicie nici unū felū de vēndare, se'au zalogire. Care pentru acēsta să aibă datorie ispravnicîi mai āntēiū a da în scire la totū județulū, ca toți să scie a veni la condică. Așiderea și orî-ce alte așeđāmēnturi, ca să fie temeince și cu credința de adevērate, să aibă a se arēta și a se scrie în condica județului adevērindu-se logofētū, după cum pentru unele ca aceste se arētă și în *pravilnicēscă condică*.

Așiderea să se trecă în condica acēsta și exsamene de cercetārile a fieșcāria vinovatū și căđutū în hoție, ca să se afle trecute. Și cānd ar avē vre-o trebuința numitululū logof. de vre-o povētnire și invēțātură, să aibă prin dd. ispravnicî a însciința la d-lui vel logofētū și d-lor veliții logofeți să aibă a arēta Domniei mele și porunca ce va primi dela Noi, iarăși prin ispravnicî să o trāmită la orēnduitulū logofētū.

Și pentru slujba și ostenelele lui, i s'a'au orīnduitū de către Domnia mé lēfă pe lună câte tal. 20.

Așiderea să aibă a ține și trei lude scutelnicî pentru poslușania casei lui, ómenî streini și fără de pricină și fără de dajdie în visteria Domniei mele, căroră, după cercetarea ce li se va face de către ispravnicî, fiindū cu adevēratū fără de pricină, să aibă a li se da de la visteria Domniei mele pecetluiturî

domnesci, pe numele și chipurile lor, ca să fie apărați. Și lângă acesta să iée și havaetu de la cărțile de judecată, séu anafora ce vorú face ispravnicii și judecătorii, însă la pricină hotărîită de acolo, pentru scrisú și trecutulú în condică de la parale 20 până la parale 60. Și ispravnicii, séu judecătorii să aibă a însemna în carte acelú havaietú, ca să nu se îndrăznescă a lua mai multú. Așisderea să ié și de la revașele ce se face de soróce de către ispravnicii 1 de la parale 2 până la parale 4, iarú mai multú să nu se cuteze a lua, după cumú într'acestú chipú s'aú fostú făcutú hotărîre de către Domnia sa fratele nostru domnulu Alexandru Ipsilant voevodú, pentru havaeturi prin condica ce o vëdum, cu leat 1780, Februarie în 10. Iar de la vëndări, zálogiri de moșii, vii, țigani séu alte aședeminte, cumú și de la vëndări de venituri de moșii, care poruncimú mai susú, a merge cu zapisulú ca să se cerceteze de ispravnicii și să se trecă în condică, să ié, pentru scrisulú în condică, de moșie mare parale 30, de moșie mică 15; de vie mare parale 30; de vie mică parale 15, și de țigani la unú sufletú 15 bani, însemnându iarăși ispravnicii, séu judecătorii, acest havaetú într'acele aședeminturi. Poruncimú Domnia mé d-stră ispravnicilor ai județului, vëdëndú cartea Domniei mele, să aveți a'lú metahirisi la tréba acésta, dându-i condica județului asupra-i, ferindu-se de a nu face niscare-va jafuri celor ce vorú avé pricinii de judecăți, séu a cere rușfeturii și mită, că pentru aceea i s'aú orânduitú de către Domnia mé léfá îndestulá, ca să se mulțămescă, spre a se feri de nnele ca acele, nici să zábovescă cu scrisulú cărților, séu cu trecutulú în condică pe locnitorii ce vorú ave pricinii de judecată, ca să li se pricinuescă periciune cu perderea de vreme și cu cheltnéla, ci să le dé drumulú, pentru că de va face vre-unú cusrú la vre nna din câte îi poruncimú mai susú, nu numai va fi lipsitú, ci și altă dată nu se va mai învrednici la mila și slujba domnescă, ce'lú vomú și pedepsi. I saam réc. GPd. 1787, Februarie. (Cod. XVII fila 242—245).

Pitacú la Mitropolitú pentru unú preotú ce aú scrisú o diată și la condicu departamentului nu s'aú trecutú.

La Nicolae Petru Mavrogheni VV. i proci

«P. S. Ta părinte Mitropolitú, însciințămú pré Sfinției tale, că în urmă, după ce amú făcutú Domnia mé hotărîre, ca tóte dietele și alte aședeminturi ce se facú între norodú, de obște, să se trecă în domnesca condică, ce s'aú aședatú la departamentulú de șepte, unde aú a se cerceta de sunt adevérate și de sunt drepte și cu cale, iar într'altú chipú să nu se mai cuteze nimeni a face și după ce s'aú însciințatú acéstă hotărîre pe la tóte mahalale și s'aú cetitú prin tóte bisericile întrú auđulú tntulor preoților și alú norodulni de obște, vëdumú iarăși la Divanú astăđi o diată scrisă de unú popa Manole din mahalaua acum la luna ce aú trecutú a lui Martie, netrecutá la condică și fără de orénduiala aceea ce în Divanú s'aú hotărîtú; care acésta ne dete multă scârbă: de ce să nu fie următor acelú preotú poruncei și să facă de sineși diată, care este și fără de orénduiala dreptăței coprinderea ei, împotrivá fiindú la pravilii și la obiceiulú pămêntului. Decí pentru acéstă viná fiindú vrednicú de pedépsă acelú preotú, iată scriemú P. S. téle să trimiți să-lú aducă pe acelú preotú și să-lú ridici la închisóre strașnică, de unde să nu se slobódă nici de cum fără de scirea și porunca Domniei Mele, și să întăresci poruncile P. S. Tale de isnóvă la preoți. să nu se

cuteze altulū a face urmări ca acestea. Poruncimū Ńie zapeiule, ce esci orēnduitū, sǎ ieī pe numitulū preotū sǎ-lū duci cu acestū pitacū la P. S. Sa pǎrintele Mitropolitū.» 1787, Aprilie 19. (Cod. XVII, fila 176 verso).

17 CǎrŃi legate cǎtre ispravnicii judeŃelor pentru muieri sǎ nu le inchidǎ.

«D-vóstrǎ ispravnicilor od sud sǎnėtate. Find-cǎ este fǎrǎ orēnduiǎlǎ a se inchide la gros muiere împreunǎ cu ómeni, seú la casǎ de omū neínsuratū, iatǎ cǎ vė poruncimū, de acum înainte muierea ce se va intēpla sǎ aibǎ orī-ce pricinǎ Ńi vinǎ, sǎ nu fiŃi volnici a o inchide, nici la conaculū d-vóstrǎ, nici la grosulū ispravniciei, cum nici la altǎ casǎ de omū neínsuratū, ci la pǎrcǎlabulū satululū sǎ o daŃi ca sǎ o aibǎ în pazǎ, seú de nu va fi pǎrcǎlabulū însuratū, sǎ se dé la altū omū cu ispravǎ din fruntaŃii satulū, însuratū, cu casǎ Ńi de ispravǎ. Intr'acestū chipū sǎ urmaŃi de acum înainte la inchiderea muielor.» 1786, Iulie, 4. (Cod. XVII, fila 55 verso).

ANEXA LA PAG. 45

Pitacū cǎtre Pǎrintele Mitropolitulū a fi bisericile deschise pǎnǎ la unū ceasū din nópte Ńi candelile aprinse.

«Pré SfinŃia Ta, pǎrinte Mitropolitū, primindū domnesculū nostru pitacū, sǎ dai poruncǎ tuturor egumenilor, epitropilor dupǎ la monastiri Ńi preoŃilor dupǎ la bisericile mahalalelor, din totū oraŃulū BucureŃci, ca fieŃcare bisericǎ orī monastire seú de mahala sǎ fie tótǎ Ńioa deschisǎ dǎ diminēŃa pǎnǎ sérea la unū ceasū din nópte, ca sǎ gǎsēscǎ creŃtinii vreme, orī la ce vreme va puté a merge la sfǎnta bisericǎ sǎ-Ńi facǎ cuviinciósele inchinǎciuni Ńi rugǎciuni la loculū celū rinduitū de DumneŃeú, de unde nelipsitū sǎ fie unū preotū alū bisericeii, pǎzindū dǎ bisericǎ dǎ diminēŃa pǎnǎ la unū ceasū din nópte, arŃēndū Ńi candelile necontentitū la stǎpǎnescile sfinte icóne Ńi la sfǎntulū Pristolū; aŃiŃderea Ńi slujba utrenei, care o obicinuia a o face dǎminēŃa, fiind-cǎ nu potū creŃtinii sǎ proftac-sēscǎ Ńi rēmǎindū fǎrǎ de sljbǎ, sǎ poruncesci P. S. Ta, ca pe tóte Ńilele slujba utrenei sǎ se facǎ de cu sérǎ, iar nu de diminēŃǎ; pentru care a pururea peste tótǎ vremea sǎ porŃi Pré SfinŃia Ta grija de a se urma porunca acēsta, rǎnduindū Ńi cercetǎtori spre a se vedé dǎ se pǎzēscē acēstǎ orīnduiǎlǎ, fiindū spre multū folosū sufletescū. 1786, Iulie, 6. (Cod. XVII, fila 23).

ANEXA LA PAG. 62

Orī-care fie punctulū de vedere din care, nu numai Domniū romǎni, ci Ńi chiar Domniū fanarioŃi, aú conservatū organizarea corporaŃiunilorū (bresle, isnafuri), acestea încǎ aú fostū unū factorū importantū pentru propǎŃirea culturei naŃionale. Neínstreinarea comerŃiului Ńi industriei din mǎnile pǎmēnteniloru, a contribuilū multū la menŃinerea, în actele breslelor, a limbei romǎne. OrganisaŃiunea tare Ńi neínstreinată a corporaŃiunei, a fostū o cetate inconŃientǎ a limbei Ńi naŃionalitǎŃii romǎne. A pututū strēbate în cancelaria Divanurilorū limba grēcǎ, dar nǎ Ńi în cancelaria stǎroŃtiilorū de bresle. Dupǎ dreptulū acordatū breslei, fie-

care din ele era o școlă pentru meseria respectivă. Breslașul a simțit nevoe de a învăța pe lângă meserie și carte și acea carte a fostă aprópe tot-d'a-una românescă, fie la școle domnscî, fie la dascălii particulari.

Dintre corporațiunile, cari, în deosebî, a contribuită, la respândirea culturii, pe lângă corporațiunea tipografilorū în care intrau și xilagrafi, săpători de icóne pentru cărțile bisericesci, vomă cita corporațiunile nobile a zugravorilor și săpătorilor de pecefi.

Sfragistica română merită tótă atențiunea cunoscătorilorū Minunate sunt sigiliile Domnitorilor moldoveni, mai alesū în secolulū alū XVII-lea.

Nu putemă admite aserțiunea unora, că Domnitorii și autoritățile 'și făcēu sigiliile peste hotarū, de óre-ce avemū documente date numai douē, trei țile după intronarea unū Domnū, dela cari conservămū sigiliū fórte frumoșe, ce nu putēu să fie fostū comandate, fabricate și sosite din străinătate în douē seū trei țile.

Sigiliile documentelorū muntene sunt inferióre celorū moldovene. Vomă da asupra sigilografiei nóstre mai încolo unū studiū cât mai completū.

Deprinderea străvechiă a Românilorū de a zugrăvi chipul fundatorilor pe murii bisericilorū, a întrefinutū gustulū artei picturale în ambele principate.

La 1786 Suțu află monăstirile rēu ținute, așa în câtū «și chipurile (titorilorū) cele zugrăvite în biserică le-au lăsatū de s'au stricatū și unele de totū s'au ștersū altele cu ochii scoși din vremea rēsmiriței». Domnitorulū provócă restaurarea monăstirilor și trimete înadins pre zugravul Iordache pe la tóte monăstirile din județe, ca să restaure portretele titoricesci, dândū pentru acēsta următorulū pitacū : (Cod. XVI, Fila 72.

«Cuvioșilorū egumeni, epitropii, starițilorū de pe la tóte monăstirile mari și mici, din țera Domniei mele, vē facemū în scire, că între alte acatastasi și rea chivernisela ce vedemū asupra monăstirilorū din neeconomie și nepurtare de grijă a egumenilorū și epitropilorū, ne-amū insciințatū, că și pomenirea repausițilorū ctitorilorū, ce cu a lorū agonisita și strădenie au ziditū și au întemeiatū sfintele monăstiri, s'au datū la nebăgare de sémă, în câtū și chipurile lorū cele zugrăvite în biserică le-au lăsatū de s'au stricatū și unele de totū s'au ștersū, altele cu ochii scoși din vremea rēsmiriței, nu le-au mai dresū și sunt fără nici o cuviință, care acēsta este un mare cusurū și mare nemulțamită a Nóstră, de care vi se face și pedépsă: cum nu vē temeți de Dumneșeu? în vreme ce reposați acei ctitori 'și-au vērșatū sudórea și agonisita lorū de au ziditū sfintele case și le-au înzestratū cu atâtea acareturi, din cari vē hrăniți și vē îndestulați cu tóte cele trebuincioșe, și apoi, nu aveți nici o grijă pentru pomenirea lor! Decî, nefindū-ne acēsta nici într'unū chipū suferită, iate într'adinsū amū orânduitū Domnia Mea pe Iordache Vechier zugravulū, ca să vie pe la tóte monăstirile de obște din fie-care județū, unde să aibă a drege și a îndrepta chipurile ctitorilorū, pe unde vorū fi stricate, nu numai pentru podóba sfintelor bisericî, ci mai multū pentru neuitata pururea pomenire a ctitorilor; și dar la acestea să vē arétați dar cu tótă supunerea și protemia, și plata zugravului să o aveți a o răspunde și a'l mulțami cum se cade, ca pre unū trâmisiū al nostru». — 1786, August 22.

Asemenea protecțiune acordată de Domnitorū picturii, încuragiază pre zugravii, așa în câtū ei acumū solicită dreptulū de a se constitui în corporațiune. Mavrogheni, în 28 Noembre 1786, dă hrisovulū de constituire a corporațiunei

zugravorilor, și însărcinează pe Ioniță ca să constituie brésla, fiindu elu staroste, séu Cacașu-bașa.

Acestu importantu hrisovă cred emă utilă a'lu aduce aci întreg :

Cartea lui Cacașu-bașa de zugravă din 1786, Noembre 28.

«Finid-că Ioniță Meșteru Zugravu, s'a arătat cu silință și slujbă la lucrul curței gospodă și a poruncilor domnesci, iată daru ca să fie de acum înainte cu mai multă silință, l'am făcutu domnia Mea Cacașu-bașa peste toți meșterii zugravă, căruia 'i-am datu această Domnescă carte la mână, prin care poruncim, ca mai întâiu să cerceteze câți sunt zugravă și se hrănescu cu acestu meșteșugă, și pentru câți voru fi vrednică de meșteri, cu sciința meșteșugului deplin și intrați la vre-o orânduială de dajdie, să facă fôie ce numele loră și de mahalaua unde locuesc și la ce orânduială de dajdie sunt fieși-care așețați, ca să fie sciuti și ca să nu fie volnică altulu străin, fără scirea cacașu-bașii, până a nu intra la orânduiala breslei loră și la dajdie după putința lui, a matacherisi meșteșugulu acesta, iar carele din meșterii cei sciuti, cacași-bașei ce voru intra acumă la orânduiala breslei loră, se va întâmpla a strica lucrulă cuivași și va înșela pe unii alții, să aibă pentru unulă ca acela însuși cacașu-bașa și a lucra lucra la pagubă, fiind-că pentru aceea suntă opriti alții fără de scirea lui a matacherisi și meșteșugulu acesta. Să aibă orânduitală cacașu-bașa d'impreună cu toți meșterii zugravă, a face între dênșii alegere de 3—4 fruntași, cari voru fi mai procopsiti la sciința acestui meșteșugă, spre a se numi proestii breslei, cu care impreună să facă **longe**, de a judeca pre cei ce între dênșii de brésla acesta voru avea pricină pentru ale meșteșugului loră și pentru ucenică și călfi, pe care după obiceiulă meșteșugului acestuia și după dreptate să'i îndrepteze, cum și dintre dênșii cei cari voru face stricăciuni la meșteșugulu loră, să'i judece după vina loră, la care **longe** decă vre-unulă din zugravă nu se va supune de șineși a veni chiămatu fiindu, să aibă volnicie cacașu-bașa și cu cei-l-alți pre-estă a'lu aduce și fără de voia lui, cu céușulă loră. Așșderea să aibă și ei a ține cutie, după cum tôte alte bresle urmază, în care să fie datoră meșterii a da câte o para pe săptămână, să fie pentru milostenia celoră scăpătați, care bană cu scirea proestoșiloră să se cheltuiască când va fi trebuință, la lucru cuviincios, pentru ajutorulă vre-unuia din brésla loră vrednică de milă, iară să nu să risipescă în zadară.

«Pentru ucenică, să aibă a se urma după obiceiulă lor, cum este și la alte meșteșuguri, a nu primi ună meșteră uceniculă altuia, până nu'și va împlini soroculă lui. Și fiind-că după cum s'a țisă mai susă, când se va întâmpla vre-o înșelăciune ver cuivașă, casașu-bașa este dator a răspunde și a da sémă pentru una ca aceea, dar poruncimă ca tôte tocmelile de lucru zugrăviei la veri-ce felă de binale, să se facă prin scirea și marafetulă lui, și să aibă la cutia lor acelu meșteră a da din tocmela prețului, taleră 3 la sută. Dela uceniculă ce va eși călfă, adecă meșteră, să aibă casașu-bașa, când va eși călfă, a lua taleră 3, avaețulă lui, și așa să intre la orânduiala meșteșugurilor a lucra de sineși meșteșugulu acesta, după cum se urmază și la tôte rufeturile de alte meșteșuguri, de daă la starostii lor avaețu când esu călfă. Drept aceea, poruncimă vouă tutulor meșterilor zugravă, să aveți a'lu sci pe numitulă Ioniță de casașu-bașa căruia să'i aveți a'i da ascultare, la cele ce se cuvină ale breslei vóstre, după obiceiă și după orânduiala meșteșugului, cum și la vre-o trebă Domnescă, când vé va chiăma

numitulă casașu, să nu vë împotriviți, că pe unulă ca acela are voie a'lă duce și fără de voia lui» (1).

Constituțiunea acésta a breslei zugravilor sub maimăria meșterului Ioniță nemulțămese însă pre acei din zugravii, cari nu sunt numai cacașu, adecă zugravii de binale, ci zugravii de icône și chipuri, adecă ceea ce numim astăzi pictori-artiști. Aceștia reclamă lui Mavrogheni și ceră constituirea lor în bréslă deosebită. Mavrogheni, în 1 Februarie 1787, le acordă cerearea. Mai-marele, seú starostele se numese archi-zograu. Primulă archi-zograu e alesă de pictori în persoana lui George Venier. Ca să se pótă constitui o bréslă din pictori-artiști, având starostia și sfatulă seú de bătrâni, cine nu înțelege că acești pictori erau destulă de numeroși în Bucuresci?

Este deci necontestată progresă și în acésta artă frumósă pe la finele secolului al XVIII-lea.

Iată întregă actulă constitutivă ală logei; numele de *loja* e consacrată chiar în actele de constituire a corporațiunilor pictorilor români din 1787:

«Intre alte meștesuguri trebuincioșe obștei fiindă și unulă ală meșterilor zugravii și cacași, pe cari găsindu'i Domnia Mea fără nici ună felă de rânduială, din care pricină mulți din cei ce aveau trebuință a lucra acestă meștesugă se înșela, se păgubea și li se strica lucrulă de către cei ce numai cu numele era meșteri, și nu sciaă meștesugulă desevêșitū, vrint'amū Domnia Mea, că cum după tóte alte brésle, să se pună și acestă meștesugă în orêndnială, pentru folosă de obște, spre a lipsi acele înșelăciuni și dupe a cacașilor jălbi și cereri, amū fostă orânduită cacașu-bașa pre Ioniță atâtă peste cacași câtă și peste zugravii, dându'i cartea Domniei Mele cu ponturile și povățuire cuviincioșe.

«Dar după acésta, în urmă, meșterii ce snt zugravii, viindă cu jalbă înainte Domniei Mele și arêtându-ne, că meștesugulă lor este deosebită și că nu potă fi totă la o rânduială cu cacașii, cerêndă a li se orândui lor ună deosebită archi-zograu, amū cercetată Domnia Mea acésta și amū găsită cererea lor cu cale, pe cari deosebindu'i din cacași, înainte Domniei Mele își aleseră pe Gheorghe Venier, ca să fie archi-zograu peste meșterii zugravii, iar Ioniță cacașu-bașa să rămână peste cacași, fără de a nu avea a face cu zugravii. Pentru care îi dămă volnicie numitulă archi-zograuă, mai întâi să cerceteze câți vor fi vrednici de meșteri, cu sciința meștesugulă deplină și intrați la vre-o orênduială de dajdie, să facă fôie de numele lor și cu mahalaua unde locuesc..... *(restulă este aprópe idênticū cu Irisonulă datū lui Ioniță; decăt să adaoge, că calfa care deschide prăvălie să dea la cutia breslei câte 10 taleri. Să mai adoge încă obligațiunea, ca «atunci când vre-unulă din zugravii cei învêțați desevêșitū vor tocni unū lucru din cele mai mari, archi-zograuulă să aibă a rândui lângă acelu zugravū învêțatū și calfă, seú ucenici din cei mai proști, spre chivernisélă, a ajunge toți, «dupe cum și prin cwcêntū deosebitū amū poruncitū».* 1787, Februarie 1. (2)

În 1786, Maiă 21 s'a întâmplată ună procesă între doi zugravii și boerulă Constantin Nănciulescu, pentru zugrăvirea unei biserici.

Eată estrase din judecata Divanului și a lui Mavrogheni, din Cod. XVII, fila 136 verso:

(1) Cod. XVII, fila 117.

(2) Cod. XVII, fila 128 verso—130.

«... Zemli Vlah... la Divanul înaintea Domniei Mele, fiindu P. Sa părintele mitropolitu și d-lorū cinstiții și credincioșii boerii Divanului Domniei Mele, au eșitū pitarū Const. Nenciulescu jăluindū pentru Silvestru Monahu i Costantin zugrafi, cumcă în anulū trecutū prin zapisū au făcutū tocmelā cu dinșii ca să'i zugrăvescă o biserică la satulū...,, întocmai după proba ce le-au arētātū, și să le dé platā talerī 750 bani gata, 50 vedre vinū, 10 vedre rachiū, 1000 oca fainā bună, 1000 oca malaiū, 100 oca fasole și 50 oca pește săratū, din care tocmelā le-au și datū bani gata tal. 369 și totū vinulū i rachiulū și cele-l-alte, iarū ei nu numai lucrulū n'au isprăvitū, ci încă și ceea ce lucrară, lucrară prostū și nu după proba ce le-au datū și ceru la acēsta dreptate; față fiindū la Divanū și numiții zugrafi, cum că le-au fostū tocmela într'acestū chipū, ca să facā lucrulū după proba ce li-au arētātū pitarulū, și cumcă au primitū acei tal. 369, vinulū i rachiulū și cele-l-alte, nu tăgăduirā, fār de numai șiserā, că acelū lucru ce au lucratū arū fi după proba ce le-au arētātū pitarulū; dar împotrivā la acēsta ne arētā pitarulū, mai āntēiū o anaforā a departamentulū de nouā, cu leat 1785 Noembre, întāritā și de Domnia Sa fratele Mihaī Vodā Suțulū, în care găsese judecata cu cale ca să'și alēgā fiesce-care din partea sa câte unū meșterū zugravū și cu carte de blāstemū mergēndū acolo să cerceteze lucrulū ce au făcutū și de se va găsi întocmai după proba ce s'au tocmitū, nu numai să plătēscā pitarulū ce-l-alți bani, ci să pérđā și ostenēla trimișilorū zugravī i alte cheltueli ce se va întēpla și așia au alesū Silvestru Monah din partea sa pe Ștefan Iermonahū dela mitropolie, iar Constantin pe Simeon Zugravulū și pitarulū pe Trandafirū, cari zugravī s'au poruncitū să prețuiascā și lucrulū ce era făcutū, după orīnduiala meșteșugulū lorū. Așīderea ne arētā și anaforaoa tot acestui departament, cu létū 1786, în care serie, ca viindū numiții zugravī înaintea judecāții, prin carte de blāstemū au mărturisitū cumcă lucrulū ce au făcutū pāriții zugravī este multū mai josū decātū proba ce au fostū tocmitū și încă la unele locuri *sunt câte-va vāpseli netrebuinciose*, care de nevoie trebuie să se strice și să se zugrăvescă de isnovā și cumcă după proba ce au lucratū pāriții de arū fi fostū isprăvitā bisericā, plātē toțā ostenēla lorū talerī 500, dar nefiind isprăvitā, pentru cât au lucratū li se cuvine tal, 360 și cu 140 ce rōmānū, să gāsēscā pitarulū alți meșteri, ca să-i pue de a isprāvi lucrulū. După care mărturie ce au datū numiții zugravī, gāsescū judecātorī cu cale, ca Silvestru și Constantin să întōrcā cheltuiala ce au luatū mai multū peste ceea ce se cuvine după dreptate și talerī 52 cheltuiala ce s'au făcutū și pitarulū să pérđā vinulū i rachiulū și cele-l-alte ce le-au datū, spre a se desface. Așīderea arētā pitarulū și altā anaforā a d-lorū veliților boerī, cu létū 1786, întāritā iarāși de Domnia Sa fratele Mihaī V.V. Suțulū, în care serie, cumcă după apelația ce au făcutū Silvestru, cumcă nu este odihnitū la judecata departamentulū, au cercetatū și d-lorū pricina acēsta și au gāsītū judecata departamentulū cu cale și cu dreptate, iar elū de nu este odihnitū, strice cele ce au lucratū și să zugrăvescă bisericā de isnovā întocmai după proba ce s'au tocmitū ș'apoī să-i plătēscā pitarulū banī deplinū. După acēsta au întrebat Domnia Mé pe pāriții la ce nu se odihnescū și ce mai au a dice? Și măcar că pricinua cumcă numiții zugravī n'arū fi făcutū cercetare cu deamēnuntulū și i-au năpāstuitū, dar pricinuirea lorū amū vēđut-o Domnia Mé de totū fārā de cale și nepriimitā judecāței, de vreme ce inșiși ei i-au alesū și i-au cerutū, cari vedemū că prin carte de blāstemū au mărturisitū dreptū, adevēri înaintea judecāței. Decī aceste mai susū numite cercetāndū și hotārīrea de judecatā, ie-amū gāsītū Domnia Mé făcute cu bunā orānduială, drepte și cu cale,

după care datorii erau păriții să plătescă acești taleri 52 cheltuială și taleri 9 ce sunt asupra lor trecuți mai mult, Dar Domnia Mé milă făcându cu dinșii pentru sărăcia lor, am poruncit pitarului de le-aș iertat din cheltuială jumătate, adecă taleri 26, iar cei-l-alți tal. 26 și cei tal. 9 au hotărît ca să-i plătescă la pitarul, de care zapciul cel orînduit să facă mijlocirea și volnicu este pitarul să pue pe orî-care zugravu altu, ce va găsi, ca să și isprăvescă lucrul, fără de oprire, pentru care s'au dat la mânia sale acestă carte după hotărîrea ce s'au făcutu la Divan».—1786, Mai 20. (Cod. XVII, fila 136 vert).

Am arătat că și Mavrogheni s'a preocupat de sanitatea publică și că au rînduit doctori și au grijit de spitale. Amenințată țera de bóla ciumei, încă din 1784 (1), Mavrogheni a provocat și elu Divanul să facă un *nizam cu ponturi* pentru paza țerii de asemenea epidemie. Este póte cel mai vechiu *nizam* de așa natură, decî credem utilu a'lu publica pentru prima dată. Lectorul va observa naivitatea unor măsuri *profilactice*, ca aceea a *fiștaniei* și a *intervenirei mósțelor* și în genere a *credinței religioase*, dar lectorele să și amintescă, că astădi sunt doctrine admise, că influința *morală* nu jócă un micu rol în conducerea omului în ȕilele grele.

Iată *nizamul* în cestiune :

Ponturile nizamului care găsím cu cale să se dé pentru paza de bóla ciumei.

1) P. S. Părintele Mitropolitu să strîngă tóte mósțele câte se află aici în orașu Bucurescilor, la mitropolie, și împreună cu toți arhierii să facă *osfiștanie* și să dé poruncă la toți preoții pre la tóte mahalalele și pe la tóte monăștirile ca să vie toți la S-ta mitropolie în ȕiua aceea, care este să se facă *osfiștanie* și să ié toți preoții din s-ta aiazmă, ca să boteze tóte mahalalele fără de dare și să li se dée preoților deosebită poruncă strașnică, ca în tóte diminețile după s-ta liturghie, să citescă moliftele ce sunt pentru paza ciumei și ieră după vecernie să facă paraclisú. Din care aiazmă ce se face la mitropolie să trâmîțá prin vase mari la tóte județele, la protopopi cei rînduiți, ca și protopopi făcëndu osfiștanie spre a înmulți aiasma, să trâmîțá la tóte satele, dându poruncă prea sfinția sa părintele mitropolitul către toți egumenii, protopopi și preoții din tótă țera, ca după cum aice, așa și după afară așa să urmeze, cu rugăciuni, cu osfiștania tot-d'a-una la sfințele bisericí, adecă : după liturghie, moliftele și după vecernie, paraclise. Iar, ferescă Dumneđu ori aice la Bucuresci, la vre-o mahala, seú afară la vre-unu satú de se va întempla zmrduială de acestă bóla, acei preoți, ori ai mahalalei, seú ai satului, datorii să fie până la 6 sêptemâni să facă *osfiștanie* în tóte ȕilele dearîndul și să boteze în totu coprinsul enoriilor, pentru care să se facă lumnatele porunci ale Măriei Tale, atátu aici în Bucuresci către d-lu vel spăt, i către d-lu vel agă, câtu și afară către ispravnicii județelor, ca să indemneze pe egumeni, pe protopopi și preoți să săvêrșescă tóte precumú scriemaí susú.

2) Fie-care preotú din óri-ce mahala, să fie datorú ca ori când se va bolnăvi cineva veri de ce bóla numai decát să dé în scrisu la cercătorii cei orînduiți, cari vor ámbra prin mahalale. cari cercetătorii să fie datorú boerul celú orînduitu ai orîndui din seimenii orînduiți căți va fi trebuința și preoții dimpreună cu vătășeii mahalalelor să aibă purtare de grijă a arêta și a dovedi

(1) Veđi tomul nostru I, seria 1774 1786 pag, 393.

cine s'aŭ bolnăvitŭ? de când? și de ce bôlă? Și apoi acei seimeni orînduiți, să aibă datorie, ca în tôte diminețile să mērgă la boerulŭ celŭ orînduitŭ, să arēte de sănătate și de întēmplarea bôlei acesteia. Iar întēmplându-se vre-unŭ omŭ a muri, în grabă și fără de veste de ori-ce bôlă va fi, să și aibă voie preoții alți ridica și alŭ îngropa până nu vor da preoții și vătășeiŭ veste la boerulŭ celŭ rînduitŭ, și apoi boerulŭ orînduitŭ după ce va face cuviincioasa cercetare, de va fi de môrte bună, va da rēvașŭ de slobozenie, ca să-lŭ îngrope, iar fără de scirea și adevēriță înscrisŭ alŭ boerului ce se va orîndui, să nu cuteze alŭ îngropa, măcarŭ de ori-ce stare și trēptă va fi mortulŭ, ci care preotŭ și vătășeiŭ nu vor urma întocmai după aceste porunci, se vor pedepsi cu grē pedēpsă, pentru că atunci când nu vor urma acesteŭ porunci se vor asemăna întocmai ca nisce ucigași.

3) Să orēnduiască 2 căpitani cu 40 seimeni, ca să fie pentru paza lazareturilor și pentru cercetarea mahalalelor, cari acești căpitani și seimeni să fie sub ascultarea boerului celui orînduitŭ și să ou fie chiămați vre-odată nici la alaiŭ, nici orînduiți undevași, nici la ori-ce trēbă, nici în Bucuresci, ci să fie numai pentru acēstă trēbă, cum dīse mai susŭ, cari căpitani să aibă lēfă pe lună unulŭ po taleri 10, iar seimeni unulŭ po taleri 2.

4) La marginea orașului despre podulŭ tîrgului de afară, să se orînduēscă o gazdă, care gazdă să fie cu trei-patru case împrejurŭ, aprōpe una de alta și cu curte, ca să fie pentru zapciiŭ cei orînduiți i pentru ciocliiŭ cei curați, cari întră de rēndŭ și pentru cărușile și șederea lor, spre a fi tot-dēuna adunați la unŭ locŭ și să se scie, la vreme de trebuință, de unde să-i pôtă găsi boerulŭ celŭ orînduitŭ.

5) Să se facă 6 căruțe cu câte 2 boi, cu care căruțe să se ridice bolnavii ciumați și zmreduiți i lucrurile zmreduite, a se cara cei bolnavi la spitalŭ, iar pre cei sănătoși cu lucrurile lor zmreduite, la lazaretŭ, și deosebitŭ locŭ, care mai josŭ se arētă, nefindŭ cu cale a se pune bolnavii ciumați totŭ la unŭ locŭ cu sănătoșii, cari sunt numai zmreduiți, și care potŭ, când va fi mila lui Dumneșeu, a rēmănea neprimejduiți de nu se vor amesteca cu bolnavii.

6) Spitalulŭ celŭ orînduitŭ, dela Biserica St. Visarion, (1) să fie dator episcopulŭ S-tului Pantelimonŭ după hrisovulŭ reposatului Domnŭ citor alŭ găti, alŭ împlini, ca tot-dēuna în câtă vreme va fi trebuință, până va face D-șeu milă de a ridica bôla acēsta, cu totulŭ a nu se mai ļauđi, să fie căpuitŭ cu de tôte cele trebuincioase, adecă hodăi cu sobe, lemne pentru focŭ, lumînări, paturi mănecarea și bēutura, ceea ce este orînduită la patima acēsta, 4 muieri de poslușanie și de spălatŭ lucrurile lor și ori-ce, după obiceiulŭ ce aŭ fostŭ și alte ori, mai înainte să le împlinēscă episcopulŭ, dândŭ și de mănecare căpitanului și seimenilor paznici; care acele 4 muieri ce va fi de poslușania bolnavilor și spălatulŭ lucrurilor lor, să aibă pe lună una po taleri 2 pol. Așīderea să pôrte grijă episcopulŭ mōnăstirei a fi tot-dēuna la acēstŭ spitalŭ și unŭ preotŭ duhovnicŭ, omŭ cu temere de D-șeu, dāndu-i-se plată după orînduiēla hrisovului, carele să ispoveduēscă, să grijască și va îngropa pre cei ce vor muri, cu orînduiēla creștīnēscă, iar nu să se tārască de ciocli și să se arunce mortulŭ în grōpă, fiindŭ fără de omenire și nesuferitŭ lucrulŭ acēsta.

7) În pădurea St. Pantelimonŭ, deosebitŭ de spitalŭ să se facă o îngărădire largă, de gardŭ, în care să se facă surle din destulŭ și bordee, în cari surle și bordee să nu bage mai multŭ decâtŭ 3—4 ómeni într'una, ca să nu fie îmbulđire.

(1) Incă de sub Mihaiŭ Suțu,

Și într'această îngădire să se ducă cei zmreduiți sănătoși, cu lucrurile lor dimpreună, care această curte să se numescă lazaretul zmreduiților, făcându-se la acestu lazaretu și 2 coșare pentru lucrurile lor, ale zmreduiților, cari zmreduiți să fie păziți și apărați, ca nici cum să nu se amestece unii cu alții; asemenea și cei ce din bôlă se vor învârteji spre bine, să nu se cuteze a merge peste cei zmreduiți, ci să ședă într'acelu spitalu a lui Sfete Visarion până își vor împlini sorocul de zile 40 și atunci va răportui numitulă căpitanu către boerul celu orînduitu în scrisu numele acelu omu, și din ce mahala va fi? ca să caute în condică și de va fi așa, prin scirea orînduitulu boeru, primenindu-se în petice, curat și spălatu, să trecă în lazaretu zmreduiților, unde șeșându 10 zile de acolo să trecă întru alu treilea lazaretu alu curaților și mai șeșându acolo alte 10 zile, apoi se vor slobođi de vor merge la casele lor. Ci dar trebuință este ca între Sf. Pantelimonu și între Măstirea Mărcuței, să se facă alu treilea lazaretu, după cum a fostu și în anulul trecut, pentru cei curați, cari sunt vecinii ce se ridică duple în prejurulu casei cei ciumate și aș să ședă și ei într'acestu lazaretu 15 zile, mult douăzeci, și apoi să li se dea voie a merge la casele lor.

8) Cându se va auđi, la vre-o casă, că s'a întâmplatu bôlă, după ce se va face cercetarea cé cuvințiosă bolnavulu și se va găsi cu adevăratu *ciumă*, pre acelu bolnavu ridicându-lu cioclii spitalulu cu ale lui lucruri împreună, după ce se voru lua ântău aici în scrisu de logofetelulu boerulu celu orînduitu și se voru trece la condică, atâtu tôte lucrurile lui, cât și ȓioa în care l'au pornitu la spitalu; acolo la spitalu de se va învârteji bolnavulu spre bine și se va face sănătosu, are a se urma după coprinderea pontulu alu 7-lea, de mai sus arătat. Iar murindu ciumatulu aici în casa lui, în Bucuresci, însă-și într'aceasă casă a lui făcându-i cioclii dinpreună cu aș casei grôpă adâncă în pământu să 'lu în grôpe acolo și casei aceia, de nu va fi altă casă pre aprôpe prinprejur și va fi casă de cele prôste, de prețu puțin, să o arđă până în pământu dimpreună și cu nescaiva meruntae prôste, cum călți, cărpeturu vechi și alte ca aceste fără nici unu prețu. Séu fiind aprôpe alte case prinprejur și va fi lucruri, care să pricinuescă primejdie mahalalei și pagubă la vecini, să o surpe la pământu sfărâmându'o de totu și să se arunce peste dînsa vre-unu gardu de măracini, séu altele; séu fiindu casa bună și cu împrejmuire, de vre-unu prețu, boerulu celu orînduitu să dé în scire la domnie, arătându starea casei,.... și diastima celoru dinprejur și pre stăpănululu casei, de are clironomi séu nu, și după trebuință va lua porunca care se cade; iar pre cei zmreduiți sănătoși dintr'acé casă a ciumatulu, ridicându-i cu ale loru lucruri dinpreună, după ce se vor lua în scrisu de logofetelulu orînduitulu boeru aici, și trecute în condică, să-i ducă la mai susu numitulă lazaretu alu zmreduiților, ca să șadă zile 40 și în lazaretulu curaților să mai șadă 10 zile și apoi să aibă voie a veni la casele lor, ca viindu alți zmreduiți mai prôspeți. să intre în locul celu dintău, să nu se amestece cei de curându zmreduiți cu cei ce au apropiatu zilele 40 sănătoși. Iar când dintr'acei diu lazaret se vor bolnăvi, și după cercetare va fi cu adevăratu *ciumă*, să se ducă la spitalulu ot Sf. Visarion, iar ale lui lucruri să remăe în coșerile la lazaretulu zmreduiților.

9) Orînduiți ciocli, lingă paza ce voru face zmreduiților, să 'și silescă ași spăla hainile, lucrurile ale aerisi, adecă a le pune să le bată vântulu, a le curăți tot-déuna, unde să fie prinprejur, de departe și orînduiți seimeni, curați, cari acestia să pörte grija a aduce lor cele trebuințiose de mâncare și bătură dela Epitrop Măstirei S. Pantelimon, ca să nu fie lipsiți de hrana vieții încât vor

fi la lazaretul și să-și și păzescă pe zmreduiții sănătoși, ca nu cum-va să vie în Bucuresci, iar mai vârtos la spitalul ciumaților să nu-și lase să trecă nici de cum.

10) Când se va întempla vre-unul bolnav cu bănuială, necunoscându-l de are ciumă se ba, să să nu se ridice, spre alu aduce la spitalu îndată, până nu se va dovedi bine, că bóla lui este ciumă cu adevăratu, pentru că se întemplă de multe ori de se bolnăvesc de altă bóla și ducându-se la spitalu între ciumați cadu și ei într'aceeași bóla, care acésta este mare păcatu, pentru că se dá omul spre perđare. Pentru aceea dar orînduitul boeriu să nu dé numai decâtu, îndată, credința ciocului, care pentru lăcomia hrăpirei póte să-și prepue pe cinevași, că este ciumatú, nefindú, seú póte din necunoscința lui să greșescă, nici să cuteze cioculú, *după cum ne-amú adevăritú*, că cerú după la unii bolnavi de altă bóla, bani, ȓicându-le că de nu le va da cevași, il va vesti apoi că este ciumatú, seú fiindú ciumatú cu adevăratu, pentru dare de bani să-lú aréte că este de altă bóla și să-lú tăinuescă; pe unulú ca acela strașnicú se va pedepsi; orînduitul boierú să le vie de hac, să-și pedepsescă și să-și facă ca să lipsescă de a avé cioclii *sermaia*, căci pe lângă dînșii și însuși va fi vinovatú; căci acei ciocli numai căți vor fi amestecați cu bolnavii și cu smreduiții și vor fi intrați în spitalu, aceia numai să aibă fieșcare léfă pe lună po taleri 3 și să li se pue după obiceiú semnú roșú, gulerú mare la gátu atárnatú, cusutú pe peptú și pe spate ca să-și cunoscă norodu de departe și să se ferescă de dênșii, iar cei-l-ali ciocli cându vorú rămáne, aceia să nu se amestece nici de cum cu cei smreduiți, ci ca nisce curați, acésta tréba lor să fie numai când se va afla și se va întempla vre-unul bolnavu ca să-lú cerceteze, atunci să între ciocli din cei curați în casa bolnavului și decă bolnavul e de altă bóla, cioclu celú care va cerceta, va rămânea împreună cu cei curați; iar decă va fi bolnavu de ciumă, atunci împreună cu ciumatulú să mérgă și acelú cioclu la spitalu. Inșă fiindú că acei ciocli căți vorú fi curați, nu au a lua léfă, de aceea să fie numai apérați de sêptămănilé polcovnicului și ale zapciului.

11) De va fi vre-unul de neamú, seú de cinste, celú care l'au călcatú bóla acésta, să nu aibă voie să-lú ridice din casa lui, fără numai cu peruncă domnescă.

12) Tóte lucrurile bolnavilorú, cum amú ȓisú mai susú, să se scrie în condică de logofetelulú celú orînduitú cu léfă, purtândú grijă orînduitulú boerú să nu se facă hrăpire, seú jăfuire, căci pentru cele ce vorú lipsi, este orînduitu boerú datoriu a le pune la locú; și acelú bolnavu de se va însănatoși să-și ié lucrurile lui pe deplinú, iar de va muri să le ié rudele cele ce va fi avéndú, și de nu va fi avéndú rude, tóte lucrurile lui, cu catastihulú, să sté întru păstrare, până când va veni rudele lui să le ié, seú când nu va avé rude nici decum, acele lucruri ale lui să se dé la cutia de milostenii.

13) Toți, ori de ce tréptă și dregătorie va fi, să aibă a da scire la boerul celú orînduitú, când se va întempla la casa-și bóla acésta, fără de a o ascunde; iar dovedindu-se că au ascunsú, de va fi prostú să se pedepsescă cu ocna, seú cu altă pedepsă, iar de va fi de cinste, seú de némú, să se pedepsescă cu scăderea dregătoriei séle și să se globescă greu, care globă să se dé la lazaret.

14) Când vre-unul din cei zmreduiți va îndrăzni până a nu împlini rînduitulú sorocú alú curățirei de a intra în politie și se va cunósce, să se pedepsescă cu gré pedepsă. Așiderea și cioclii ai spitalului și ai lazaretului ce sunt zmreduiți, pentru ca nu care cumvași să se cuteze ori a eeva ȓioa, schimbați seú pe sub cumpétu nóptea, să vie în Bucuresci la casele lorú, seú la rudele

loră să se amestice, să aibă orînduitul boeră multă purtare de grijă după ce le va da straşnică poruncă lor, a nu se cuteza la o faptă ca acesta, apoi să pue să-i şi păzescă, cu mijlocu şi dovedindă, pe unulă ca acela, să se pedepsescă nunumai ei, ci şi aceia pe cari îi primescă, întocmai ca nisce ucigaşi de ómenî şi ca nisce pricinuitoři de a obşteî vătămăre.

15) Bolnavulă de va fi chivernisită, orî neguţătorul, orî slugă seú ȕiganul, aú vre unulă boeră, după ce va scăpa, să aibă a da talerî 5 la cutia cioclilorul.

16) Pentru că s'aú întâmplat multe nemilostimnice şi necuvióse fapte bolnaviloră de către ciocli, spre a hrăpi ale lor, în cât pe mulţi din bolnavi îi primejduescă de moră pe drumulă, până a nu ajunge la spitalulă, pentru acesta să fie tot-dă-una zapciu orînduită ca să mērgă cu bolnavulă, de departe, ca să nu aibă vreme cioclulă să-şi energhisescă acestă faptă şi răutate; iar de se va dovedi vre-unulă cioclu a se îndrăsnî a face acestă trebă şi faptă, să se pedepsescă cu cea dupe urmă cu mórte ca unulă ucigaşul.

17) Pentru ca să nu se cuteze vre-unulă din cei zmreduiţi nóptea să scape, să vie la lazaretulă seú la spital printr'ascunsulă, la casele rudeloră loră şi dintr'acéstă să se întēple necontenire zmreduirei, pentru acesta preoţiî şi vătăşei să aibă purtare de grijă, ca îndată ce vorulă simţi să arēte, la boerulă celulă orînduită, ca să se pedepsescă atât cei cari îndrăsnesc de vin, cât şi cei ce-i primescă. Iară când orînduitulă boiarulă va dovedi, încă până a nu-i arēta preoţiî şi vătăşei mahalalei, să se pedepsescă preoţiî împreună ca nisce lenevitori şi vēndători obştei, cu luarea seú scăderea darurilor; către care preoţi datorie are părintele mitropolitulă, să dea strajnice poruncî pentru acesta cum şi pre vătăşei datorie are d-lui vel spătar şi d-lui vel aga ca asemenea să le poruncescă.

18) Lucrurile zmreduite ale bolnaviloră, cari aú muritulă la spital, să aibă muerile dela spital a le spăla, a le pune în vēntulă şi le osebi în loculă curatulă, asupra căroră să fie orînduitulă mumbaşirulă, întēiulă ca să le spele, să le cureţe, a doua să nu le mai amestice cu cele zmreduite; pentru care lucru ale morţiiloră are a se urma cum scrie mai susulă.

19) După acestă boerulă lazaretului să aibă datorie a da socotelă de câţi banî se vorulă strînge dela bolnavi şi din glóbe, după cum mai susulă scrie, cari banî să se împarţă la toţi cei ce se află la acestă trebă.

20) Ştefan Hiot polcovniculă de ciocli să aibă léfă pe lună talerî 30 şi să iée pe toţi ciocli sub stăpănirea lui, dându-i-se ciocli deplină câţi se cuvine a avea acest stég, fiind-că are şi praxis la acestă slujbă şi este şi omulă cu frica lui D-deulă; căruia să i se facă şi 2 căpitanî de ciocli şi 2 zapciî mai micî, după obiceiulă, cari căpitanî să aibă leafă pe lună, unulă talerî 10 şi zapciulă unulă talerî 5; însă să li se urmeze léfa până se va ridica acestă bólă de asupra noastră.

21) Un logofētulă harniculă şi vredniculă de condeiulă să se orânduiască a fi nelipsitulă la acestă slujbă, carele să aibă léfă pe lună talerî 20, fiind-că are multă greutate şi este datorulă să ţie şi condică de tóte întēmplătórele.

22) D-lui medelnicerulă Enache Hiotulă să fie boerulă celulă orînduitulă la acestă trebă, carele să fie datorulă a urma şi a păzi tóte întocmai după cum se cuprinde pe largulă şi ca unulă ce este tótă trebă asupra-i dată, să aibă sub zaptulă seú pe polcovniculă de ciocli, pe mai susulă numiţiî căpitanî cu seimeniî cei orînduiţi şi pre toţi câţi sunt orînduiţi şi încărcăţi cu slujba acesteî trebî; cari boerulă pe tótă ziua să aibă a trimete veste la d-lui vel spătar, la d-lui vel aga şi la unululă din boerii cei mari, care se va socoti de Măria Ta a se orândui asupra acesteî trebî, deosebit de sănătate seú de întēmplărea bólei acesteia şi d-lor numiţiî

boeri voru aręta Inălþimeii Tale. Asemenea ŝi pentru ori-ce trebuinþă aru avea orinduitulu numitu boerũ, sã aibã a rãportui cu cerere cãtre d-lorũ numiþii trei boeri ŝi prin d-lorũ va lua rãspunsũ cu implinire la cererile ce va face.

23) Ferescã D-đeu de se va intęmpla pe afarã pe la judeþe a se zmredui de acestũ felũ de bõlã, gãsimũ cu cale, ca toþi ispravnicii din tõte judeþele, sã aibã în tõtã vremea gata cãte 2 cãruþe cu cãte doi boi, ŝi deosebitũ sã aibã cãte 4 ciocli, ca ori cãnd se va intęmpla, numai decãt dintr'acei ciocli sã intre acolo în casa cẽ zmreduitã sã-lũ ridice pre bolnavũ la o parte ŝi pre cei zmreduiþi la altã parte ŝi acei orinduiþi ciocli sã grijascã pentru cãutarea bolnavilor. Iar pentru paza atãtũ a bolnavilor, a nu se mai amesteca cu zmreduiþii, seũ zmreduiþii a nu veni în satũ peste cei curaþi ŝi cu acęsta sã se immulþescã zmreduiala, sã fie datorĩ d-lor ispravnicii ca din slujitorii isprãvnicesci, mai luãndũ în ajutorũ ŝi din slujitorii dupã la cãpitãniile dupã afarã, sã orinduiescã cãþi slujitorĩ vor socoti cã vor fi de ajunsũ, ca sã pãzescã în tõtã vremea strajã imprejurulũ bolnavilor ŝi a zmreduiþilor, spre a nu-i lãsa sã trecã dela unii la alþii ŝi spre a-i opri, ca nici decum sã nu vie la casele lor în satũ peste cei curaþi. Acei slujitorĩ cãþi se vor orindui, sã fie curaþi, iar sã nu se amestece cu bolnavii. seũ cu zmreduiþii, fãrã numai, cum đicemũ, cioclii sã se amestece, grijindũ slujitorii pentru cãutarea ŝi aducerea de cele trebuinciose ale bolnavilor ŝi ale zmreduiþilor».

Io N. P. Mavrogheni VV. etc.

«Intru tõte intãrimũ ŝi poruncimũ, cã atãtũ P. S. Sa pãrintele Mitropolitũ sã dẽ cuviinciosele porunci cãtre preoþi, sãvęrsindũ sfintele slujbe, cãtũ ŝi d-lũ vel vist ŝi d-lũ vel spãt. i d-lũ vel agã sã urmeze. 1786, Noembrie, 27».

Acęstã rezoluþiune domnescã e pusã pe urmãtõrea anafora:

«Prẽ Inălþate Dõmne,

«Urmãndũ lunatei porunci a Inălþii Tale, ce ni s'aũ datũ, ca adunãndu-ne cu toþii la unũ locũ, sã socotimũ ponturile ce sunt trebuinciose a se pune în orinduialã pentru nizamulũ pãzei de bõla ciumei, cele ce socotirãmũ a fi cu cale pentru nizamulũ de paza acestei nãprasnice bõle, arętamũ Inălþimeii Tale; însã fiind-cã acęsta este o faptã pricinuitoare de totũ binele ŝi folosulũ obþtei, sã bine voesci Inălþimea Ta de a orindui lefile acestor ce mai susũ arętamũ, ca sã li sã dẽ tot-dẽuna, cãt ŝi cheltuiala ce se va intęmpla a se face pentru acęstã trebuinþã din vistieria M. Tale, dupã cum ŝi însuþi M. T. ai bine primitũ; care urmãndu-se acestea tõte, avemũ nãdejde la D-đeu ŝi la bunũ ajutorulũ S-tului Cuviosului Dumitrie ŝi cu blagoslovenia Mãriei Tale cã se ca potoli acęstã nãprasnicã bõlã ŝi va rãmãne iarãþi norodulũ ŝi țera M. Tale în pace ŝi liniþte. Iar pentru cioclii, fiind-cã nu sunt puþi în numër, cãþi sunt sã aibã lęfã boerulũ cel orinduitũ asupra asestei trebi, sã fle datorũ ca din đioa ce va bãga pre unũ cioclu din cei curaþi în casa ciumatului, numai decãtũ sã însciinþeze la D-lor boerii cei orinduiþi, ca sã i se orinduescã lęfã pe luna po tal. 3. Iar otãrirea de-sãvırșitã rãmãne a se face de Inălþimea ta. 1786 Noembre 96.

Nicolae Dudescu vel banũ, Panã banũ, Nicolae Vist. Dumitrașcu vel dv. Ianake Vãcãrescu vel vorn. Scarlat logof., Grigore Bãlenu vel logof., Manolake log. (Cod. XVII, p. 111—116).

ANEXA LA PAG. 65

Eată raportul Epitropiei obstesci, din 1787 Iunie 26, cum și anafora a hoerilor însărcinați de a stabili nartul general, cât și pitacul lui N. P. Mavrogheni din 1787 Iulie 10.

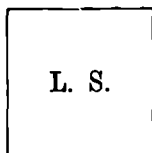
Raportul Epitropiei:

Pré cinstiți veliți boeri,

«După cinstitū pitaculū D-tre sēvârșindū rēnduiala narturilor, am făcutū și catastihū pe anume puindū prețū cum se vede mai josū, după cum ni s'au părutū a fi cu cale și cu dreptate, care se va *theorisi* și de către D-tre, însă *numai pă lucrurile ce esū din pământulū țerei, iar nu și pă cele ce vinū din streinătate* și încă și din cele ce esū din țeră, cum este *cascavalū*, sēu mierea și untū topitū, fiindū că în toți timpii, la vremea ce o ridică capanlăii acestā marfă, li se taie și *fiatul*, ce pentru acestea la vremea lor, precumū le va fi vēndarea, așa li se va orindui și nartulū, ca să vēndă în tîrgū; precumū și orī-ce marfă ce vine din streinătate, aici în țeră, d-lui vel aga să o închiđă pe la hanuri și să dé în scire, ca cu marafetulū Epitropiei, priu cercetare, precumū va fi vēndarea la orī-ce vreme, așa se va orindui și nartū în ce chipū să vēndă băcanii, fiind-că vēđumū multā *diafora* de anī până estimpū, că unile lucruri de sineși s'au estinitū și altele iarăși-ce s'au mai înălțatū; pentru acēsta însciințamū d-tre». Constantin clucerulū; Nicolae pah.; Răducan Filipescu stolnicū; Ioanin stolnicū. (nedeșifrabile).

Iu Nicolae P. Mavrogheni VV. i gosp.

«Zemli Vlahiskoe.... După cum au gāsitū cu cale și d-lor boerii epitropi, pentru nartulū acesta, întărimū și Domnia Mé și întocmai să se păzescă și să se urmeze la tōtā vēndarea după mai susū numitulū nartū. Pentru care porușcimū Domnia mea d-lor boerilor epitropi și d-le vel agă, să grijiiți în tōtā vremea, ca să se păzescă orēnduiala nartulū, întocmai.

L. S.

1787, Iulie, 10.

Vel logof.»

Acestā rezoluțiune a lui Vodă e pusă pe următōrea *anafora* a Divanului țerei

Prea Înălțate Dōmne,

«Prin luminatū pitaculū Înălț. Tēle, cu d-lui vel agă, ni se poruncesce ca să socotimpū prețū a tōte lucrurile căte sunt trebuincioșe norodului de obște, ce se vēndū în Bucuresci, cât și la orī-ce, să punemū nartulū celū cuviinciosū, la tōte, de care se și arētāmū Înălțimei Tale; adunāndu-ne cu toții la unū locū și fiindū trebuință a se face acestui nartū de d-lor boerii epitropi, ca unii ce dintru inceptū și altă dată iarăși de către d-lorū s'au făcutū narturile, cu pitacū din par-

tea noastră, amă orânduită pe d-loră, ca dimpreună și cu d-lui biv vel Stol. Dumitrache, să socotescă prețu alu fie-cărui lucru și în ce chipă vor găsi cu cale și în frica lui D-zeu, să facă arătare în scrisă, însă pe d-lui stolu. Dumitrache l'amă orânduită a fi dimpreună la facerea acestui nartă, ca unul ce a fostă între boerii epitropi pe vremea cândă s'aă mai făcută narturi și are și sciință de prețulu lucrurilor, atât cum se urmă mai nainte și cum se urmăză acum. După care vedem, că aă făcută d-loră acestă nartă coprinđătoră de tôte lucrurile câte sunt mai de trebuință la obște și citindu-le noi pe tôte, la fiecare madé, văđumă că bine și cu dreptate aă orânduită d-lor prețu a fieșcăruia lucru, care ca să se păzescă și să se urmeze întru tôte nestremutată, găsimă cu cale să se întărescă și cu luminata pecete a M. Tale, cu poruncă către d-loră boerii epitropi și către d-lui vel aga, ca să grijescă în tótă vremea, pentru a se păzi orândniala acestui nartă la tôte întocmai precum mai susă arétă. Iar hotărârea cé desevêrsită rămâne a se face de către Înălțimea Ta. — 1787, Iulie 5.

Vel Dvorn., vel Dvorn., vel logof., vel pah., vel comis.

În 1787 Iulie 10 s'a făcută pitacū către d. vel agă pentru măcelari să se vëndă oca de carne de ôie 3 parale și o lăscăie și carnea de vacă 2 parale și o lăscăe» (Cod. XVII, fila 202 v. 208).

Nartulă după cum s'aă aședatū a se vinde.

	Taleri	Bani
A. Arama lucrată aici în țeră, oca	1 pol	—
B. Buturul pastramă de capră	—	9
Bobul uscată oca	—	12
Braga oca	—	3
Brânza de oi în fôle, oca	—	18
V. Varul nestinsă cu adusul, din țeră — 1000 de oca	4	—
» » ce'lă vëndă matrapaziă oca	—	10
Varđă acră, căpățina cé mare	—	4
iar cé de a doua	—	3
iar mica	—	2
G. Găina bêtănă	—	15
Găscă	—	30
S. Săpunulă de țera românescă, oca	—	30
Semînța de in, oca	—	3
» de cânepă, oca	—	3
Scoicile cele mari suta	—	30
» » mai mică	—	15
Slănina de rîmător hrănit cu porumb, oca	—	24
iar hrănită cu ghindă saă cu jir, oca	—	18
Seulă prospătă dela măcelari, oca	—	21
Simitulă bună și albă	—	9
T. Tărițile de grău	—	3
I. Icrele de știucă, oca	pol. tal.	—
» » crapă seă de cosac, oca	—	24
iémul de orz, pe la hanuri, oca trei	—	9
iar pentru fină cu ți cu nôpte	—	6
iar pentru chiria odăei cum se va învoi cu hangiu	—	—

	Taleri	Bani
K. Caşul în saramură, oca	—	12
Carnea de ôie	Dela crăciun — Mai 25, cé de ôie po bani 12 şi cé de vacă bani 9. Iar dela Mai 25 până la lăsatul secului de postul crăciunului, cé de ôie po bani 9 şi cea de vacă po bani 6.	
» de vacă		
Carnea de rămătorî prospătă — oca	—	12
Curcanul de ună ană	—	48
» de estimpă	—	36
Curca	—	30
Caponul	—	30
Covrigi mărunţi, de café	—	12
Cărbunii de mangal, suta de oca	pol	30
iar cărbunii ȱgănesci — oca	—	10
Cosaşul, de unul pe ȱi	—	45
L. Lintea, oca.	—	6
M. Măntărci, oca	—	24
Mazerea, oca	—	9
Melci mari, sută	—	30
iar cei mai mici, suta	—	15
Mălaiul de porumb măcinat, oca	—	3
iar de mei, oca	—	2
N. Nucile, suta	—	6
Nisipul de grăpă cu hărdăul de vedre 5	—	3
O. Oţetul de vin, bun, oca	—	15
» de mied, oca	—	8
Oalele, 5	—	3
Opincile bune, părechea	—	30
iar de a 2-a mână	—	24
şi cele de a 3-a mână	—	18
P. Pastrama de vacă ce se face în ţeră, oca	—	18
Prazul, fire dece	—	3
Prunile opărite uscate la oale, oca	—	9
iar cele uscate pe lozniţa, oca	—	6
Păcură curată neamestecată, oca	—	18
Plea de bou mare	4 pol	—
iar cé de vacă mare	3 pol	—
şi cé de a treia mână	2 pol	—
şi cé de mânzat	1	30
Prescure	—	10
Puiul de găină	—	6
Pânea albă şi cóptă	Acele sunt lămurite şi date la departamentul agiei şi are zabetul să grijască numai de cumpărătorii şi acolo este arătat câte câte dramuri se cuvine la para, după analogon al cumpărăturei, al cheltuei şi câştigul brutarului.	
» cé de a 2-a mână		

	Taleri	Bani
Pesmedulă uscată oca	—	12
Plăcinta cu unt — oca	—	24
iar cu carne	—	24
și cé cu brânză	—	24
R. Raciî suta	—	15
iar cei de baltă, suta	—	18
Rața	—	18
F. Fasolea, oca	—	6
H. Halva ce se face în Bucuresci, oca	pol	—
C. Ceapa (oca)	—	2
U. Urda din iole, oca	—	18
iar cé prospătă, oca	—	7
Untulă prospătă pe iarnă, oca	—	30
iar véra, oca	—	18
Untulă topit, oca	—	39
Uleiulă curat, neamestecat, oca	—	54
Usturoi, oca	—	4

Imbrăcăminte pentru cei de obște.

Sarica mare, bună	3	—
» de a 2-a mână	2 pol	—
Plocadulă celū mare cu două fețe	3	—
iar celū cu o față	2 pol	—
Procoveța bună	1	30
iar cea de a 2-a mână	1	—
Zeghea bună, bătută, cotulū	—	21
iar cé de a 2-a mână	—	18

Cojocăria

Cojoculă de 8 pei	5	—
iar celū până la genuche	3	30
și celū scurt	2 pol	—
Cușma de frunte de pelcele negre	1 pol	30
iar cele de a 2-a mână	1 pol	—
Căciula cé négra cu fundū	1	30
iar cé de a doua mână	pol	15
Căciula albă fără de fundū	pol	6
» » cu fundū	—	48

Bărbieria

Omul mare cu barbă, să dé la rasū	—	6
iar copilulū la tunsū, fără de barbă	—	3

Dulgheria și zidăria

Dulgherulū pe ȕi	pol	
Zidarulū, pe ȕi	—	45

	Talari	Bani
<i>Lucrul de blănărie, afară din cheltuială.</i>		
Contoșul, seú coburul blănitú din nou.	1	—
Binișú iar cu blană nouă și cu făgaralele lui	pol	30
Blana gata ce o va schimba de la o haină la alta	pol	—
Giubéoa bărbătésacă cu blană nouă	pol	30
Tătarca voinicésacă	1	30
Giubéoa femeésacă	1	30
Tivilichia	—	45
iar tóte cele copilărescí, prețulú pe jumétate.		

<i>Lucrul de croitorie, afară de cheltuială.</i>		
Cusutulú unuí biniș de postav sadea	1	30
iar cele căptușite, ori de șah, seú de alt-fel	pol	30
Giubéua de postavú voinicésacă	1 pol	—
iar căptușită cu arțar, ori de șal, ori de alt-fel	pol	15
Antereú în sfóră ce se đice libadea	3	—
Tătarca de postavú	1	—
Saiaoa	1	—
Rochia de materie cu antereulú eí	1	30
» de bogasiú făr de antereú	pol	—
Giubéoa femeiască de materie cu șireturí	1	30
Tivilichia femeésacă	—	45
Antereulú de postavú	pol.	15
Nădragí de postavú	pol.	30
iar de bogasiú, căptușíți	pol.	—
Antereú voinicescú	pol.	30

<i>Lucru de islicărie, afară de cheltuială.</i>		
Ișlicú rumănescú, de făcutú	pol	—
celú leșescú	pol	—
și celú tatarescú	pol	—
iar cele de copii	—	30
Ișlicú femeescú, cu tótă cheltuiala lui	20	—

Papugeria.

Cismele liki (?) făcute aice în țéră, de frunte	3	—
iar cele de a 2a mână	2 pol	—
iar cele roșii de frunte	2 pol	—
» » de a 2a mână	2	30
» » » 3a	1 pol	—
Cismele negre de frunte	2 pol	—
iar cele de a IIa mână	2	—
și cele de a IIIa »	1 pol	—
Çismele galbene voinicescí	1 pol	30

	Taleri	Bani
Cismele femeesci bune	pol	45
iar surăturile bune, căptușite	1	—
și cele necăptușite	pol	30
Cismele de copii până la ani 15, însă roșii	pol	30
iar cele mai mici până la ani 8	pol	—
Cismele galbene de copii până la ani 12	pol	15
Papucii cu meși, buni, voinicesci	1	45
» voinicesci de a II mână	1	30
» cu meși, buni, de copii, până la ani de cece	pol	15
iar la cei mai mici	pol	—
» cu meși lungi femeesci	1	15
» femeesci, fără de meși, buni	—	39
Târlecei galbeni, voinicesci	—	21
Imenei <i>liki</i> (?) buni	1	—
Imenei roși seú negri, buni	pol	30
» buni <i>lichii</i> de copii până la 10 ani	pol	—
iar la cei mai mici	--	30

Conduratia.

Condurii bărbătesci cu plută bună și cu postavă	1	30
» femeesci cu meși lungi	1	30
» » cu târlici și cu țopi (?) buni	1	30
Papuci femeiesci cu plută și cu postavă	pol	30

. Șelăria

Șéoa, numai gețul de lemn gol, bună	—	45
Gețul de șé căptușit pe la oblică cu pele.		
și pojghiță de Marte cabună	1	30
Șéoa căptușită peste tot și umplută cu lână în loc de pene	1 pol	30
Trăgătorele de scări, ori albe, ori negre	—	45
Scările, bune, gróse, de fer	—	48
» de fer mai subțire	—	45
Frêul prostă, ori alb seú negru, fără zăbale	—	45
« alb, cu zăbale tătăresci mai próste	pol	15
Frânele cele cu căpețel îndoit și cu catarămi, fără zăbale	pol	30
Chingă de păr căptușită cu curé și cu catarămi	pol	—
Tafturile căptușite	pol	15
Pofilii proști, ori albi, seú negri	—	36
Dásagi de pele mari, căptușiți cu mușama	5	—
« de asemenea căptușiți cu panză	3 pol	—
« mai mici » « «	3	—

Traislăria

Tol de păr bun de capră, pentru cai	1 pol	—
Dásagi de păr mare mare, buni , . . , . ,	pol	15

	Taleri	Bani
Traistă mare, de calu	—	28
« mai mică de cenușară	—	12
Ghebréua	—	6
Chingă mare de pěr peste pănunură	—	12
Chingă (Chingă) mai mică pentru șé	—	9

Herăria.

Sapa, hârlețul, casmaoa și tîrnăcopulă	pol	—
Potcovitulă unui cală de câte patru picioarele cu potcove de țeră	pol	30
Lucrul țiganului, de her mai grosă	—	12
iar la mai subțire ocoa	—	15
Potcovitu la o păreche cisme mari	—	12
iar la cele mai mici, părechea	—	9

Olăria.

Vasele câte voră fi smalțuite, ori ce felă de vase voră fi, să se măsore cu apă și să plătescă ocoa	—	3
iar cele nesmalțuite — ocoa	—	1 și pol

Dogăria.

Hărdău de stejar a vedre cincă	—	45
Vadra de stejar pentru căratu nisipului	—	28
Buriu de stejar a vedre 10	pol	25
Cerculă de bute, mare	—	3
și meșteră să cumpere prăjina	—	3
Cercuri de butoae	—	10
Cofa mare de bradă	—	12
» mai mică	—	6
Lopată	—	4 pol
Albia mare	—	30
Copaie mai mică	—	9
» de mijlocă	—	15
Sacaoa de apă în tērgă	—	6
iar la mahalale	—	9
Lingurile (testéoa)	—	12
Rogojina mare	—	30
iar de a IIa mână	—	24
și cé de a III	—	18
Testéoa funii de teiă topită	—	12
» » » netopită	—	9

Cherestéoa.

Ulcele cele de palme 12, latul o schiópă, bune, suta	2	—
Ulcele cele de palme 10, latul asemenea, bune	1 pol	30
» » » » 8, » » »	10	—

	Taleri	Bani
Lații de anină buni, po stinji. trei unul	—	5
iar cei de a II-a mână unul	—	3
Lații de tei, buni, po stânjeni tei, unul	—	3
iar cei de a 2-a mână	—	1 pol
Grinda, latul 1 palmă, grosul o schiopă, stânjenul . .	—	21
Asemenea și căpriori	—	21
Grindele și căpriorii a II-a mână, adică latul o schiopă și grosul pe muche degete patru, stânjinul	—	9
Tălpile de uluci de palme una și $\frac{1}{2}$ late pe muche, degete 4, stânjenul	—	16
Scândurile de stejar late palme una și $\frac{1}{2}$, pe muche degete trei, stânjenul	—	12
Scândurile de tei cele bune pentru uși, una	—	6
Cele de a II-a mână, una	—	4
Scândura bună, de ulucă, una	—	15
Bălamaci, unul	—	12
Cu șacul pentru uluci, stânjenul	—	6
Talpa de casă, latul palme $1\frac{1}{2}$, grosime o schiopă, stânjenul	—	30
Parul despicaț, unul	—	3
Par obi, suta	pol	30
Nuelele curățate, mia	1	30
Carul de nuele, cu doi boi	pol	15
Șindrila de brad, mare, mia	1 pol	—
iar cea de a II-a mână, mia	1	45
Șindrila de stejar, mia	2 pol	—
Pod pentru tavan, de stejar seú de fag ulucită, mia .	4	—
Carul de lemne de foc, seú de cer, seú de gârnetă, gróse și încărcat bine	1	—
Cel de a a II-a mână tot cu acest fel de lemne	pol	30
Carul de lemne de crâng, gróse și încărcat bine	pol	15
Carul de a II-a mână	pol	—
și ciócla	—	45
Carul de rădăcini, încărcat bine	1	—
Ciócla de rădăcini	pol	—
Cel de a II-a mână, tot cu rădăcini	pol	30
Trunchiul de tei, uscat, în creștă 1 palmă — stânjinul	—	3
Carul de fenu, de măsură cu adusul din țeră	2 pol	—
cel de a II-a mână	1 pol	—
ciócla	pol	30
Carul de maldări buni, încărcat bine	pol	—
cel de a II-a mână	—	45
Carul nou de făcut, însă mare, cu rotele făr de héré . .	6	—
Căruța nouă bună, făr de fer	4	—
Rótele bune de car mare, o păreche	1 pol	—
iar cele de căruță, pereche	1	—

	Talari	Bani
<i>Chiria vinurilor ce se aducă din Dêlu.</i>		
Dela Focșani, vadra	—	12
— Râmnic, »	—	10
— Buzău, »	—	9
— Săcueni, »	—	6
— Târgoviște, »	—	6
— Pitești, »	—	6
— Sutesci ot Vâlcea, vadra	—	12
Din Vlașca, vadra	3	—

Pescăria.

Crapul și somnul sărat, de baltă — ocaoa	—	12
Șalău, ștucă, bibanul și altă asemenea, totu de baltă, iar sărat	—	9
și vëndetorii, adecă baltăreții cum și Bucureștenii, afară din vama domnescă, altă nime nimenui să nu mai de nimic, că acestea zaticuesc bișugul și hrana obștei,		

Să mai aducem aci, unu actă relativă la bresle sub N. Mavrogheni. Este o carte domnescă de *staroste de șelari*.

«Datamă carte Domniei mele lui, carele l'amă făcută staroste și purtător de grijă peste toți șelarii de aici din București, ca împreună cu 3—4 epitropi, mesteri ai breslei acesteia, mai bătrâni și mai de cinste ai lor, să păzescă orînduiala ce aș între ei, adecă toți câți lucrază meșteșugul acesta al șelăriei aici în București, ori pămîntenii, seú streini, să aibă a asculta de starostea și de acei epitropi la cele ce-i va povățui pentru ale meșteșugului. Pentru ucenici când vor vré să iésă după la meșteri, să fie datori a da de scire starostei și epitropilor, ca prin scirea și voia lor să se ié, iar dela sineși să nu fie volnic a eși, nici vre-unul din meșteri să nu îndrăznescă a lua uceniculă altuia. Când se va întembla ori greșală să facă vre-unu șelară de a nu lucra bine, seú judecată unuia cu altul pentru ale meșteșugului, să nu fie volnică nime a judeca, fără numai starostea dimpreună cu epitropii să-i judece și să îndrepteze după obicei și orînduiala lor, cercetându-i și dojanindu-i după vina lor. Așisderea să aibă a ține cutie de milostenie (după cum tóte rufeturile) în care cutie să se ié de totu meșterul, din Duminică în Duminică, câte bani trei, i de calfă câte bani doi, dându-i acști bani ori-cine ar lucra meșteșugul acesta și să-i stringă în cutie la staroste, care cutie să se fie pecetluită atât de staroste câtu și de epitropi cu pecețile lor și să se păzescă peste anu, ca dintr'acei bani să cheltuescă la mórtea vre-unui meșteră din bresla lor, care nu va avé cu ce să se facă trebuincioșă îngropare și ale pomenirei, dintr'acești bani să-i slujescă și să-i facă pomenirile lui, cum și de va rămâne vre-unu meșteră de ai lor la slăbiciune și la sărăcie, din bôlă seú din altă întemblare, iaiăși dintr'acei bani să-lu ajutoreze cu ceea ce va fi cu cale, după starea lui; pentru care aceste cheltueli, când se va întembla trebuință a se face, cu toții împreună să deschidă cutia și cu sfatu de obște alu epitropilor să cheltuescă și atât de banii ce vor stringe la cutie, câtu și de cheltuiiala ce se va face la acele mai sus arătate, în toți anii

să aibă starostea să de socotélă înaintea acelor epitropi. Câți streini șelari vor veni din streinătate în Bucuresci, să lucreze meșteșugul acesta, să aibă datorie a da în scire întâi starostiei și epitropilor, ca să se cerceteze de este cu sciința meșteșugului pe deplin, și așa cu scirea lor, să aibă voie a deschide prăvălie, dândă havaetă la cutie tal. 10 și starostei tal. 2 și bani 90. Și calfa când va eși și va vré să deschidă prăvălie, să aibă a da iarăși la cutie tal. 5 și havaetă starostiei, iar feciorul de șelară ce va rămâne în locul tătâni-său, acela să nu se supere a da nici la o parte, nici la alta, și să urmeze și el a pune paraua pe săptămână, cum a pus-o și tată-său. Pentru aceea poruncim Domnia mé tuturor șelarilor, să aveți ală-sci de staroste și să-i dați supunere și ascultare, căci celui împotrivoră are voie să-i facă certare după vina lui». 1787, Octomb. 9. (Cod. XVII, fila 239 și verso).

ANEXA LA PAG. 68

Un articolă proibitū de a se esporta peste Dunăre fu *tabaculă*, la cererea Turciei. Cu acéstă Turcia încălca asupra automiei nóstre vamale.

Eată una din 18 *cărți legate* și una la Caimacamul Craiovei pentru *tabaculă de țără*, de a nu trece peste Dunăre :

«D-vóstră ispravnicilor or sud săuătate, vă facemū Domnia Mé în scire, că ne aū venitū prea înaltă împărătéscă poruncă, ca de aice să nu fie slobodū a eși cât de puțin tabacū alū țerei peste Dunăre ; pentru care iată vă poruncimū să dați poruncă căpitanilor și vameșilor duple la mărgini, ca să fie cu purtare de grijă și cu privighere ziua și nóptea, a nu îngădui pe cinevași să trecă măcarū câtū de puțin tabacū de aice în țera turcéscă, nici pentru neguțitorie, nici cu pricină de trebuință a înuși aceluia, pentru că de se va dovedi că aū îndrăznitū veri-care din căpitanii său din vameși a slobodi pentru vre unū interesū măcar o oca, unulū ca acela se va pedepsi strașnicū, precumū și cel ce va cerca printr'ascunsū a scóte tabacū de aice, afară din țără, se va osândi la pagubă, dar și d-tră nu veți scăpa de urgia Domniei mele, cu pricină că din nepaza căpitanilor și a vameșilor s'aū făcutū vre unū cusurū, pentru că Domnia Mé dela d-vóstră ceremū și voimū a se urma și a se face pe deplin paza acéstă, după Pré înalta împărătéscă poruncă și pre înși-vé avemū a vă pedepsi când vomū auđi că s'aū făcutū urmare împotrivă. Ci dar să fiți cu purtare de grijă pntu acéstă, făcendū sciută și cunoscută acum porunca acéstă la toți de obște. ca să nu gă-séscă cinevași pricină că n'aū sciutū, iar dela țera turcéscă și dela alte părți este slobodū a veni tabacū aice în țără, ne popritū, și să avemū respunsū dela d-tre de primi și urmarea poruncei acesteia». 1787, Maiū 17. (Cod. XVII, fila 184 verso).

ANEXA LA PAG. 77

Zeml Vlah... Datamū Domnia mé acéstă domnéscă a noastră carte, cu hotărîre la mânilor sătenilor dela Săcucni sud Dâmbovița, ce șed pe moșia mitropoliei Târgoviștei, ca să li se păzescă obiceiul ce din vechime aū avutū, la rëndulū clăcei și la cele-l-alte ale moșiei, spre a nu se supéra mai multū de către Dichiu mitropoliei, pentru că eșindū la Divanū înaintea Domniei mele s'aū jăluitū, cum că din începutul lor, la toți cei mai dinainte dechii până în anul trecutū li s'aū păzitū dreptatea și obiceiul, de clăcuia într'unū an clacă de șese

șile. Iar d'unu anu în cōce pãritulũ Eremia aũ începutũ a-i supãra cu cerere a elãcui 12 șile pe anũ, fãcẽdu-le și la cele-l-alte încãrcãturĩ și nedreptate, pentru care i-aũ trasũ cu țigani pre ómeni bãtẽdu-i și cãsnĩdu-i fãrã de milã, și aũ cerutũ dreptatea lor dela Divanulũ Domniei mele, unde de fațã fiindũ și dichiu Eremia n'aũ avutũ nici unũ cuvẽntũ vrednicũ de respunsũ, ci cunoscẽdu-șĩ însușĩ elũ greșala ce aũ fãcutũ de s'aũ pornitũ cu acẽsta rã urmare și netrebnicã cerere asupra lor de a le strica obiceiulũ ce aũ avutũ, dișe cã și mitropolitulũ se mulțãmesce pe 6 șile și pe *obiceiturile* ce aũ avutũ sãtenii pãnã în anulũ trecutũ.

Deci fiind-cã din cercetarea ce amũ fãcutũ, se dovedi pornirea dichiuului rã, împotriva dreptãței și a voiei lui D-șeu și jalba sãtenilorũ adevãratã, cãsnĩndũ și necãjĩndũ pãrintele Dichiu pe sãraca raia împãrãtescã fãr de milã și fãr de nici o împotrivire și lãcomĩndũ ca cu totulũ sã sãrãcãscã și sã-i desbrace pãnã la trupũ, lãsãndu-i numai cu sufletulũ, vrednicũ era numitulũ Dichiu a i-se face cã mai grã pedepsã dupã pravilã, ca unũ cãznitorũ și tiranũ asupra sãrãcei rãele a prã puternicei împãrãții. Ci dar, am datũ acẽstã carte de apãrare la mãnile lorũ, ca mai multũ peste 6 șile pe anũ ce aũ avutũ obiceiũ, nici unũ felũ de supãrare sã nu li se fãcã, ci cele ce va fi luatũ peste 6 șile, poruncimũ, zapciule ce ești orĩnduitũ. sã-lũ apuci pe Dichiu, sã le implĩnescã. Așĩșderea și la cele-l-alte ale moșiei sã nu se cuteze Dichiuulũ a-i supãra mai multũ, ci dupã cum aũ avutũ obiceiũ și li s'aũ pãzitũ din vechime pãn în anulũ trecutũ la tóte întocmai așĩa sã li se urmeze și de acumũ înainte nestrãmutatũ.

— 1786, Iulie, 30. (Cod. XVII, fila 62).

Relativũ la colonisarea de sãrbi de la Cornãțelũ, actulũ din Cod. XVII (fila 130) ne arãtã, cã ei aũ reclamatũ Domnitorulũ prin vechiliĩ lor, cã «aședãndu-se (dupã ce aũ venitũ din strãinãtate) cu șederea pe moșia acẽsta (Cornãțelulũ de pe Baltã sud Ilhovũ) ce era atunci a clucerului Mihalache Roset, se învoiserã cu clucerulũ pentru rãndulũ *clãcã*, ca sã lucreze numai cãte 3 șile pe anũ. Așĩșderea și vinulũ ce le trebuie pentru nunte i pomeni avã voie de și-lũ cumpãra de unde gãsia eftinũ; Iar acumũ d-lui velũ logofetũ Scarlatũ Greceanu, ce aũ cumpãratũ moșia acẽsta în urmã, le cere șile de *clãcã* mai multe și vinũ pentru pomeni și nunte nu-i îngãduesce a cumpãra de la altã parte, ci le dișe ispravnicii ca sã cumpere din cãrciuma d-lui, cu prețũ cumũ lor nu li dã mãna.

Vodã aduce la Divanũ pre boierulũ proprietarũ.

Acesta arãtã, cã n'a reclamatũ dreptulũ ordinarũ alũ proprietãței de *clãcã* întregã, «dupã domnescele testamenturĩ» adecã 12 șile pe anũ, ci numai 4 șile le aũ cerutũ și cã și acẽsta sãrbiĩ refusã. Relativũ la vinũ, boierulũ arãtã cã țãrãniĩ sãrbi nu vorũ sã aibã el cãrciumã în satũ, ci fãcũ ei acẽstũ negoțũ. Apoi adaogã, cã ei nu punũ pãzitorĩ la vite, ci lasã de a umbla bivoliĩ slobodĩ de mãnã și stricã fãnulũ de pe moșie ale proprietãței și ale locuitorilor pãmãntenĩ, cum și holdele de grãũ și porumburile celor-l-alte douã sate ce sunt împãjurũ și nu se supunũ a plãți paguba și cu bivoliĩ lor intrã în baltã de stricã rețelele de prinsũ pesce. Sãrbiĩ nu potũ dovedi cu acte în scrisũ pretențiunile lor. Vodã îi obligã la claca de 4 șile pe anũ de fia-ce casnicũ, ceea ce primescũ în fine și sãrbiĩ. «Iar vãnđarea vinului și a rachiului, fiindũ cã este dupã obiceiul pãmãntului numai a stãpãnului moșiei, iar nu și a locuitorilor ce ședũ pe moșie, poruncimũ ca sã fie numiții sãrbiĩ opriții și nime sã nu fie volniciĩ a cumpãra din altã parte vinũ și rachiũ». Numãĩ adaogã, cã vinulũ pentru pomeni și nunți, sã

li-lă vëndă cârciuma proprietarului pe prețului de cumpăratură. La vite să pue sêrbii păzitori. Le mai refuză Vodă sêrbilor dreptulă de a sădi vie pe moșie. 1787. Fevr. 15.

ANEXE LA PAG. 81 și 105

Avemă a aduce în altă volumă, la ocasiunea istoriei culturale, prefața gramaticiei lui Enache Văcărescu. Aci ne mărginimă a estrage din lucrarea d-lui Odobescu din *Revista Română*, unele pasage cum și din auto-biografia lui En. Văcărescu și dămă și ună portretă ală sêu:

Enache Văcărescu

« Piósa reclamă a lui Ștefanŭ (Văcărescu) nu rămase fără răsplată, căci pe la 1740, (1) i se născuse unŭ fiŭ căruia îi era datŭ de sórtă a întrece în merite pe toți străbunii săi și a lăsa numele său lăudatŭ viitorimei: acesta fu Iănăkiță Văcăresculŭ, botezatŭ cu numele moșului său. El însuși, într'unŭ minutŭ de melancolică filosofie, astŭ-felŭ spune despre nascerea sa (2):

«În zilele acestui fericitŭ împăratŭ (Sultanŭ Mahmudŭ I, 1730—1754) «am vădutŭ și eu lumina lumei aceștia, plină de amarŭ chiarŭ la fericirile ei și plină de neastatornicie chiarŭ la cele ce se potŭ socoti mai statornice».

Educația lui fu de la începutŭ prea îngrijită. Neofit celŭ bătrânŭ Kausoca livitulŭ îlŭ inițiază la thesaurile limbei, retorice și istoriei helene; unŭ Germanŭ a nume Weber, îi esplică regulile limbei latine; alți profesori îlŭ învățară italiensesce, franțuzește și hogii turci îlŭ familiarisară cu limba și literatura otomană, pe care în urmă le cunoscea foarte bine. De ténărŭ încă elŭ fu nevoitŭ să se dea cu necazurile și să își formeze un sufletŭ tare și răbdătorŭ, spre a nu fi sdrobotitŭ și nimicitŭ, ca cei mai mulți, în necurmatele smăcinări ce turburau epoca de anarhie și de nelegiuiri în care sórta îlŭ menise să trăiască. Sufletele mari se plămădescŭ în valurile răstřiștei.

Pe la 1755 ferosulŭ Constantinŭ Gehanŭ Racoviță Voevodŭ, neputândŭ suferi spiritulŭ stăruitorŭ de naționalitate ce mâna pe unii din boeri și mai alesŭ pe Văcăresci, în purtarea lorŭ, cândŭ țera întregă tresăria sub asprulŭ lor jugŭ, cugetă să se scape de aceștia și exilă pe Ștefanŭ și pe fratele lui, Barbu, la insula Cypru (3); dar în Domnia următoare acești doi boeri își revădură patria și la 1760 sub Scarlatŭ Vodă Ghica, Ștefanŭ Văcăresculŭ era spătarŭ mare (4), în vreme ce fiulŭ său, încă de totŭ june și de atunci cămărașŭ, servia ca ispravnicŭ, său purtător de sémă la clădirea monastirei S-lui Spiridon celŭ nou, după ulița Șerban-Vodă; într'acea biserică întemeiată de Ghiculesci, până a nu se dărâma cea veche ca să se reclădescă după planulŭ fantasticŭ, ce 'i dă astă-dî înfățișarea unui templu de cofetărie, se vedea pe pereți portretulŭ lui Enăchiță Văcărescul; din norocire d. Ión Văcărescul avu de timpuriŭ fericita idee de a pune să-lŭ decopieze și după acea copie, putemŭ citi ađi în trăsurile feței lui Enăchiță, tóte naltele calități și tóte slăbiciunile caracterului său (5).

O față prelungă și camŭ palidă, cu fruntea lată, unŭ nasŭ dreptŭ și regulatŭ, cu nările foarte largi, o gură zîmbitoare pe a le cărei buze voluptóse abia

(1) Acéstă cifră e dedusă prin analogie.

(2) În scrierea intitulată: Istoria împărașilor Otomanî etc... Scrisă de d-lui *Ianache Văcărescul* etc.... Manuscriptŭ în posesia d-lui Ștefanŭ Grecenu, care a bine-voitŭ a ni-lŭ împărtăși. Cuvintele citate aci se află la sfârșitulŭ vieșei Sultanului Mahmudŭ I, pag. 140. Veđi *Tesaur II*.

(3) *Fotino*. tr. de G. Sion. t. I. p. 159. Elŭ vorbește numai de doi boeri Văcăresci fără de a'i numi.

(4) *Istor. împ. Otom. Ms.* p. 147.

(5) Veđi portretul lui Enache Văcărescu adusŭ susŭ. Ne unimŭ cu apreciarca d-lui Odobescu unde őice „că or ce Românŭ trebuie să privescă cu mâhnire perderea stilului de arhitectură byzantină naționalisatŭ la noi, și destrucția vechilorŭ portreturi și inscripții ce se facŭ pe tóitŭ őiua cu reclădirea bisericilorŭ. Trebuie să lăudămŭ și să recomandămŭ tuturilor spre imitație chipulŭ inteligentŭ cu care d-nii Creșulesci în restaurarea bisericei d-lorŭ, au păstratŭ cu pietate în interiorŭ stilulŭ vechiŭ și portretele titoricesci».

le ascunde o mustață subțire, ochi căprui cu o căutătură plină de dulcetta și de fineță, în sfârșit o barbă castanie, rară și transparentă, ce fălfăe ușor pe peptu: etă trăsurile acelei figuri ce insuflă îndată un simpatice respectu și pe care o susține cu oșeși ce mândrie, portulu dreptu alu trupulu și *gugiumanulu* de samuru aședatu cu semeție pe capu. Costumululu lui, imitatu după hainele seles favorite, e compusu, intr'acelu portretu, de unu *anteriu* de *sevaiu* ros-gălbui seú *chamois* și iucinsu la brău cu unu *giar* din care ese *hangerulu* cu mâneru de smaltu albastru și de petre scumpe; pe d'asupra portă unu *contosu* de colorea verde deschisă a *iezmulu* (iaspu albu), imblănitu cu samuri. In mână elu ține unu sulu de hărtii dsfășurate pe care se citescu acele cuvinte memorabile ale seles, acelu testamentu în versuri, celu mai nobilu legatu ce putea lăsa unu omu de geni posterităței seles:

«Urmașilor mei Văcăresci,
«Lasu voe moștenire:
«Crescerea limbei romănesci
«Ș'a patriei cinstire!»

Dacă dintr'aceste doue mărețe îndatoriri puse asupra viitorimeii, *crescerea limbei romănesci* era insuflată lui Enăchiță de geniulu seú propriu, *cinstirea patriei* totuși o moștenise și elu dela străbuni, dela tatălu seú, carele și densuslu muri jertă alu credinței seles către țeră. Acéstă morțe e o tragedie întunecósă demnă de mărșava viclenie a Fanarioților; intr'adeveru la 1763, Constandin Gehan Racoviță se întorse pe tronulu țerei romănesci și hotări ca celu puținu în rindulu acesta să se scape de Văcăresci mai cu siguranță decatu cu exilulu; puse intr'ascunsu de otrăvi pe Ștefan și pe Barbu, pe când ei se afla la via lor dela Valea Orlei în Săcueni. Becerulu adecă bucătarulu domnescu, care urqi acéstă cumplită uneltire, străbunu, se dice, alu unuia din ómenii politici și literați dela noi, primi o rēsplată providențială; nou Vatel istoricu, elu nu se ucise ca vestitulu bucătaru alu lui Ludovic XIV-lea în desperare pentru întârđierea pescelui la masa regală; ci intr'o đi când ei se ducea cu castronulu de ciorbă în mână ca să-lu pue pe masa domnescă, bolta clopolniței dela Mihaiu-Vodă, unde ședea pe atunci Domnulu, se cufundă asupra-i și-l sdrobi subt dărămăturile ei. Poporul superstițiosu vėđu intr'acéstă întēmplare o pedepsă cerescă pentru orima sėvėrșită de densus cu otrăvirea Văcăresciloru, și, în neindurata lui mânia, îi blesțemă nēmul.

După o așa gróznică perdere a părintelului seú, Ienăchiță Văcăresculu, se duse să caute în Constantinopol, seú rēsbunare, seú mângăere; dar în puțin timpu, dupe vre-o un-spre-dece luni de domnie, Constandin Racoviță muri pe tron, victimă a patimeii sale pentru melisă și bēnturile spirtose(1). Junele Văcărescul, al cărui spiritu activu și setosu de cunoscințe, scia să tragă unu folosu din tóte, profită de petrecerea sa în Constantinopol, și, legându-se în prietenie cu Halil Hamid, omu fórte învėțat și scriitor (*kiatib*) la *Kalemul* (secretarul) divanului împărătescu, atașat pe lângă Capi-Kehaielele țerei nóstre, învėță de la densus teoria gramaticală a limbei turcesci, ce se dice *Sarsu* (2); peste trei ani însă, la 1767, Alexandru Scarlat Vodă Ghica îl chimă la înalte dregătoria, încredințându-i vistieria (3).

(1) *Fotino*, tr. de G. Sion, t. II p. 161.

(2) *Ist. imp. Othom.*, Ms. p. 219.

(3) *Idem*.

Când dar, prin conglăsuirea Pârvului Cantacuzino, ce era spătar și visa să dobândescă domnia țării prin Ruși, o mică companie de volintiri cazaci, sub ordinea unui polcovnic rus, Nazarie Karamzin, călcă Bucurescii (7 Octombrie, 1769), prinse pe prințul Grigorie III Ghica, frate și urmaș al lui Alexandru, și-l trimise prizonier la Petersburg, boerii țerei, adunați la un loc cu mitropolitul Grigorie, se chibzuiră a trimite o deputație de doi dintre dânsii la feldmareșalul rusesc Rumianțoff ce se afla la Laticiof, pentru ca să ceară oște de paza țerei și acești deputați, aleși prin influența pârvului Cantacuzino, fură fratele său Mihail fostul vistier și Ienăkița Văcărescul vistierul actual, dintr'a cărui prietenie Pârvul socotea să tragă profit.

Dar să lăsăm cuvântul lui Ienăkița, spre a caracteriza mai bine spiritul și ambițiile ce ațâțău aceste mișcări (1) :

«Deci ne orânduim soli pentru această; în urmă se mai orândui și Nicolae Brâncovenul logofetului, la care vistierul Michail își ascundea chibzuirile. Pe cale mergându, își descoperi Michail chibzuirile către mine la o gazdă, într'o seră, când dormia Nicolae și mă ispiti, întrebându-mă așa: — Feldmarșalul, când ne va porunci să facem și alegere de un Domn în țera noastră dintre noi, pe cine găsecu eu cu cale, socotindu poți că voi răspunde: pe domnia lui spătarul, fratele d-tale. — Eu și i am răspuns, că nu găsecu altul măi cu cale decât pe mine; imi dise și: Acestu răspuns ilu pot face toti boerii. Și ce indoială ai d-ta? îi disei. — Imi dise: Decă ar fi sciutu frate-meu așa, măi bine ar fi fugitu la turci. — Ii raspunsei, că măi lesne s'ar fi făcutu de o cam-dată Domnă acolo, căci în Europa împărații, Domnă absolutu nu facu; și arătaiu pildă, Transilvania, Timișvarul și Podolia, Smolenskul și altele, și d'abia începu a mă crede și vedendu'lu întristatu, poftitorii dicându'i: Acestea stau în mână lui Dumnezeu.»

Puțina înclinare a autorului către Rusia și neîncrederea sa în fanfarouadele și în proiectele de neîndoișă biruință cu care Rușii au trâmbitat măi adesea sosirea lor în Principate, se învederează pretutindeni în spusese și faptele lui Ienăkița. Iată cu ce fină ironie descrie el impresia amăgitoare, produsă în țera de începutul expediției Rușilor de la 1769 (2) :

«Toți Creștinii ce n'a chibzuit cele după urmă, și care nu era adăpați de sciința politiceștilor ocârmuirii, socotia că Rusia a se ridice din lume, seu celu puțin din Europa, totă stăpânirea turcescă; unii pentru rêvna legei, alții pentru pohta slavei și alții pentru iubirea hrăpirei, se făcură ostași ruși și cei măi mulți și fără comandir; alții erau de frica Turcilor, fiindu-le credincioși, fugea de dânsii să nu piară.»

Dar să urmăim, spre măi bună convicție, faptele Vistierului Văcărescul. La Buzău soli se întâlnesc cu colonelul Nazarie, care i vestese, că oște multă rusescă îi sosese în urmă și îndemnă pe boeri a trâmite la Petersburg deputați, cari să ducă plângerile țerei în contra Porței și să ceară împăratului *privilegiul* d'a fi Principatele închinete Rusiei. Văcărescul pare a fi foarte puțin domiritu de făgăduelile Kazacului, și cugetându a scăpa din această cursă: el însuși, în taină de soții săi, se propune lui Nazarie, ca să meargă să adune la Bucuresci pe boerii fugiți cu familiile lor, la satul Cereshul din plaiul Săcuenii; îndată ce se

(1) idem, p. 157 et sq.

(2) Idem p. 167.

vede acolo, el își ia soția, fiică a tergitmanului (translator) Iacovake Rizu, și pe mamă sa și trece în pripă la Brașov prin lazaretul Buzăului (1).

Câtă ținu astă-dată ocuparea țerei de muscali, adecă până la 1774, Ienăkiță petrecu tot prin străinătate; chiămat într'un rând (1770) de vizirul Muhsur-Oglu la Craiova, unde Turcii se încercase să așeze Domnă pe Manole Rosset, el merge acolo cu unchiul său Radu Spătarul și cu alți două-șeci de boeri, intrându în țără prin plaiul Vulcanului, dar fură toți siliți îndată a se întorce la Brașov; mai târziu (2) când prin meșierea Austriei, puterile luptătoare începă a inclina la pace, dragomanul Porței Iacovake Rizu, îndemnă pe vizir să cheme la Focșani, unde e a se face congresul, pe ginerile său, Ienăkiță Văcărescu, care cunoscă afund toate interesele țerei; acesta, de și avea cu densus pașport austriac, e oprit opt-spre-șeci zile în corturile din tabăra rusescă, expus la arșița sôrelui și la temerea exilului, până când se hotăresce a scrie feldmareșalului Rumianțoff, următorea scrisore, plină de o viclână batjocură, pe care însuși ast-fel a traduce din limba italiană: (3).

«Eccelență, Domnule și patronul meu,

«De vreme ce norocul și întempleră a bine-voitū ca să facă prigionierū «pe mine, unū omū fără de arme și în vreme de armistițiu, la purtătorele de «biruință astă-dată armele rusesci, mai vartosū avându și pașoport cu protecție «chesaricescă, pentru vina căci îmi păzescū după datorie credința la stăpânii ce «Dumnezeu 'mi-aū orânduitū, sunt desevêșitū întemplerăi mulțamitū și noro- «cului, căci 'mi-aū făcutū acestă deosebită cinste unde nu facū altă rugăciune «Eccelenței tale, fără de numai, în vreme ce arderea sôrelui îmi pricinuesce «multă tirănie, aflându-mă într'unū câmpū, mă rogū Eccelenței tale, ca să fiū «trimisū cu unū ciasū mai nainte și eū la loculū unde se află și cei-l-alti pri- «gionieri Turci ce s'aū făcutū prigionieri în vreme de reshoiū și cu armele în «mână și voiū fi forte mulțamitū acesteī faceri de bine, rămăind etc...»

Acestă scrisore, atingându amorul propriu alū mareșalului, avu celū mai fericitū efectū: Văcăresculū fu îndată liberatū și însoți pe solii turcesci; dar congresulū se sparse într'astū rândū fără succesū, precumū în urmă și celū ce sta să se facă în Curtea domnescă dela Bucuresci. Văcăresculū într'astū timpū merse la Șumla unde presintă vizirului unū *mahzar* (jalbă, petiție) din partea boerilorū români emigrați la Brașov; la urmă purcegându din Șumla și trecându pe la Rusciuk, Nicopole, Vidin și Mehadia, se întorse iarăși în Brașovū (4). Aci elū avu pentru ântăia oră prilejulū a vedea și a fi preșuitū de imperatulū Ioseph II, acelu autocratū amicū alū ideilorū liberale și singurulū dintre Austriaci, protectorū alū nației române. Povestirea ce face Ienăkiță despre acea visită, e prea multū interesantă ca să o trecemū cu tăcere. . . . (5)

(1) idem p. 161.

(2) idem p. 168 - 171.

(3) idem p. 172 et 19. Aci vomū face observație asupra stilului usitatū de Ienăkiță Văcărescu într'acestă scriere și tu care se ivesce influența deosebilelorū limbī ce el cunoscen. Numirile de funcții și chiar unele șiceri usuale turcesci se găsescū alăturate cu cuvinte luate din limba italiană și scrise de autorū chiarū cumū se și pronunță într'acestă din urmă limbă

(4) Idem p. 179.

(5) Idem p. 181-184.

Maî departe scrie d. Odobescu despre Enăchiță Văcărescu :

«Intr'adevăr, Iănăchiță Văcăresculă avea tôte calitățile unui adâncă diplomat: învățat, fin și elocuent, elă scia să fie în totă felulă amabilă. Viéța sa privată ne-o dovedeșc și, fără de a arunca vre-ună prepusă asupra fericirei casnice a celorlă trei soții succesive ale sale, ni s'a spusă că adesea inima lui fluturatică se simția rănită de amorulă illicite; atunci imaginația lui poetică se aprindea și instrunându cörde românesc pe lira lui Anacreon, seă pe a lui Catul, elă își descria patima printr'o gluméță alegorie, precum:

«Intr'ună copaciă zarifioră
 «Ună șoimă prinsă în lăcișoră
 «Strigă amară, ciripindă,
 «Noroculă seă blăstemându :
 «Multe păseri am vênată
 «Și'mi diceă șoimă minunată!
 «Iară aici lațu fiindă întinsă,
 «Cumă amă dată pe locă m'amă prinsă,
 «De inimă, . . . nu de capă! . . .
 «N'amă nădejde să mai scapă!»

seă printr'o veselă comparație, dicându iubitei sale :

«Tu esci puișoră canară!
 «Nu te hrănesci cu zahară,
 «Nici măcar cu cânepioră,
 «Ci hrăpesci o inimioră
 «Ce ai făcut'o jertă ție! . . .
 «Ce-ai cu ea de gendă nu scie!»

Spătară, în ală doilea rând sub Nicolae Vodă Caragea, el gătesce Turciloră ună podă pe Dunăre la Brăila și le adună zacherea la Silistra (1); dar peste ună ană, (1783, Augustă) vine Domnă Mihail Suțu și, la 2 Iunie, 1784 acesta îl face vistier pentru a cincea oră și atunci încă el pregătesce provisii și face podă la Silistra pentru oștea otomană ce avea să începă răsboiul cu Austria (2).

La 1786, Pörtă după ună capriciă a lui Capudan-Pașă, intrerupe șirulă prințiloră aleși din Fanar și trimite Domnă țerei Românesc pe ună tălmaciă ce fusese simplu pescară în insula Paros, Nicolae Mavrogheni. Acéstă infracție la regulele urmate acumă de șapte-șeci de ani, produce o mare indignație printre boerii Români și cu tôte că Iănăke Văcărescul e numită îndată (1787, Ianuarie), din vistieră, dvornică, (3) elă însă nu pôte suferi pe acestă «omă prostă și la fire și la gândire și la simțire.» (4) Ura lui e așa de neîmpăcată în cătă cândă, în memorialulă seă.

(1) Ist. imp. Othom. p. 220.

(2) idem p. 223.

(3) idem p. 227.

(4) idem p. 226.

ANEXA LA PAG. 82

17 cărți de slujba *oeritului*, la mâna celor ce s'au orînduită ală căuta în credință pe anulă 1787. Oct. 10.

... Zemli Vlah.... ce s'au orînduită de către Domnia mé cu slujba oeritulă la sud... ca să fie volnică cu această carte a Dómniei mele, tóte oile câte vor găsi la acestă județă să dé révașă de numărătore și făcendă catastihă, să stringă și banii oeritulă, dândă révașă de plată cu suma oilor, cu suma vitelor, pe numele fiesce căruia, puindă porecla și satulă de unde este, însă după cum s'au luată în anulă trecută: dela oile țerei, adegă ale pămētenilor, să ié de óie câte bană și ploconulă după obiceiă, dela una până la dece câte ună bană de óie, iar dela 10 în susă de nume po bană 80. Așșderea și dela oile streine, bārsānescă și țuțuenescă, câte vor veni din țera unguréscă spre ernatecū aici în țéră, să dé de óie câte bană 10 și ploconulă de nume după obiceiă, și vācāritulă străinilor, de vită de cală câte bană 33, iar de mică pe jumētate, iar mai mult supērare să nu le facă. Iar dela oile ce vor veni de peste Dunăre, din țera turcéscă, să se ié oeritulă întocmai după cum se ié și dela pāmētenă, adegă de óie câte bană 12 și ploconulă, după obiceiă, iar altă nimicū supērare, séu cheltuială să nu aibă slujbașă a face locuitorilor și streinilor, nică altă silă cevașă, ci tóte câte le va trebui pentru demāncare, atâtă pentru înșși, câtă și pentru caii lor, să le cum-pere cu bană. Se poruncesce dar și vouă tutulor locuitorilor pāmētenă i streină, să vé arētași tóte vitele vóstre la slubașă ce-i orînduiți și să vé luași révași de numărătore, révașă de plată când veți plăti vitele și să nu vi le tainuiți, cu so-cotélă că scăpāndu-le nu le veți plăti, pentru că Domnia mé voimă să facemū pe urmă cercetare și pe carele ilū vomū dovedi, că aū dositū vitelele lui, cu ho-tărīre le veți plăti îndoițū. Poruncimū și d-lor ispravnicilor județulă, zabișilor, căpitanilor, fiind-că oeritulă se caută în credință, să dași totū felulă mână de ajutor, spre a puté orînduiți sévērși slujba fără de cusurū, a nu se întēpla ni-micū furțișagū, că orī-ce pagubă se va întēpla din pricina neajutorulă, dela d-vóstră se va împlini și la tóte să aibă a urma slujbașă după osebīte ponturi ce s'au datū în scrisū pecetluite. Tolico pis. Gsp. 1787, Oct. 1. (Cod. XVII, fila 228 și verso).

Urmézá apoi ponturile oeritulă pe létū 1787, Oct. 1. Find-că aceste sunt rarū de întālnitū în condicele domnescă, căci mai rare orī s'au căutatū *oeritulă* în *credință*, le facemū locū aci:

«1) Mitropolia; epitropiile și tóte mōnăstārile, d-lor veliți boeri și jupāne-sele véduve de orī ce tréptă va fi și fabrica de postavă, toți să plătescă *oeritū* după cum aū plătitū, și în anii trecuți, de óie po bană 12 și ploconū după obi-ceiū, până la dece po bană unulū, și dela dece în susă po bană 80 de nume. Iar cuī i se va face aridicātură, se va ține sémă cu pecetluitulă Dómniei mele, atâtū la boerime, câtū și la mōnāstirī și altū ce vor fi avēndū hrisóvele și cărțile Dóm-niei mele.

2) Toți cei-l-alți locuitori ai țerei și streină de peste Dunăre, ce vor veni aice în țéră cu oi, asemenea să plătescă oeritū cu țera, de óie câte bană 12 și

obiceiuitul ploconu și vâcăritul streinilor, de vită de calu câte bani 66, iar de mică pe jumătate.

3) Toți streinii din Ardel, Bârsanii, Tuțuenii, pentru oile ce vor avé în pământul țerei Domniei mele, să aidă a plăti oeritū câte 10 bani de oie numai și ploconul după obiceiū, de nume câte bani 80. Așisderea și vâcăritū să plătescă, atâtū Bârsanii câtū și Tuțuenii și cei-l-alți streinii din țera Ardelului și mai din lăuntru, de vită mare câte bani 33 și de vită mică pe jumătate.

4) Boerulū celū orînduitū cap slujbei, să aibă a orîndui pe slujbași prin plășile județului, după cum va socoti, pe fieșcare la loculū ce va cunosce că pôte să slujescă mai cu îndemănă.

5) Fieșcare slujbașū din cei orînduiți, îndată ce va intra în plasă să caute să numere oile fieșcecăruia și turme mari și mici și să dé revașele séle de numărătore, cu numele și porecla și satulū, trecēdu-le tôte, în tērfalogū, iar anume cu porecla, care tērfalogū până la 20 zile după ce vor fi intrați în județū să aibă a trāmite la capulū slujbei suma plășei, ca și boerulū să aibă a profitaci la visterie tōtă suma județului până la 20 ale acestei luni.

6) Slujbașiū după ce vor trāmite sumele, să pue silința și pentru luatulū banilor, cu sînguială, dāndū revașe curate de plată și făcēndū catastihū curatū asemenea cu revașele, după obiceiū și banii rînduri-rînduri sume bune și adesea să-i trāmiteti la capulū slujbei celū orînduitū, ca să-i trāmițā la visterie.

7) Slujbașiū și mari și mici, fiind-că aū a lua simbria, fōrte să se ferescă de vre-unū *sfeterismosū* și de lenevire, care este întocmai cu furțișagulū, fiindū iarāși pagubă slujbei, că unulū ca acela ce se va afla, séū la vremea *cercăturēi a oeritulū* ce vomū să facemū, în vină de furțișagū, séū acum în vină de lenevire, hotărītū să scie, că după ce va plăti îndoitū acēstā pagubă, se va și pedepsi cu grea pedepsă, și altă dată la slujbă și milă domnescă nu va mai încăpea. Și la acēsta fără de îndoială fieșcecărele, că fiindū slujbă domnescă, cu ușurința locuitorilor, și cu simbria îndestulū spre folosulū slujbașilor, nu vomū lāsa mijlocū necercatū de a dovedi urmarea fieșcecăruia, ca să fie cei vrednici și credincioși nelipsiți de mile și din slujbe domnesci, și împotrivă, cei leneși și cu netrebnicie, păgubiți și pedepsiți.

8) Toți locuitorii, ori din ce trēptā să aibă ași arēta tōte oile la boerii slujbași, fără a și le tainui, căci ori-carele se va dovedi, că a āmblatū ași ascunde și ași tainui oile, cu gândū a păgubi visteria, pe unulū ca acela nu numai că-lū vomū da de-și va plăti tōte oile îndoitū, ci încă îlū vomū și pedepsi, după trēpta ce va fi, ca pe unū nemulțāmitorū binelui și milei Domniei mele și fieșcare pārcālabū dela fieșcare satū să fie datorū a arēta slujbașului oile satelor, încă și streine, ce se vor afla în préjma satului, căci de se va găsi vre-unū pārcālabū, că aū sciutū oile cuivași și nu aū îndreptatū pe slujbași, ce de aū tainuitū, acēlū pārcālabū se va pedepsi și cu tîrgulū și cu ocna.

9) Boerulū, ce este capū slujbei să fie cu privighere la āmblatulū slujbașilor și pe care îlū va vedē āmblāndū rēū, numai decāt să-lū dé în scire Domniei mele, cu vina lui și în loculū lui să orînduescă pe altulū, care va socoti, spre folosulū slujbei, și însuși să āmble prin plăși, undē i se va părē, cercetāndū cu ori ce mijlocū apucăturile slujbașilor, avēndū în scire, că în vremea ce se va afla slujbașulū cu vină, nu va fi îndreptatū, ci împreună vinovatū, ca unulū ce i s'a i incredințatū județului a căuta și a cerceta cum va vrē.

10) Toți slujbașiū să aibă a se feri de a face vre-o pagubă locuitorilor, séū a lua cevași pentru hrana lor, séū a cailor, fără de a nu plăti, căci pe ori carele

ne vomă însuciuța că aū urmată împotriva poruncilor Domniei mele după ce îlă vomă pune de va plăti acestă pagubă, îlă vomă și pedepsi pentru uezupunere.

In Nicolae P. Mavrogheni W. S.

Poruncimă dar Domnia mé, d-vóstră boerilor tacsildari și slujbașilor, ca după cum mai susă se copriude, asemenea să urmați, fără de a uu se face cătu-și decât euzură la poruncile Domniei mele, ce printr'aceste ponturi vi s'aū dată. — (Cod. XVII, fila 229 și 230).

ANEXA LA PAG. 83

Ponturile vinăriciului pe anulă 1786 August 15.

1) Mitropolia, *amëndouč* episcopiile și mōnăstirile cele mari cu metócele lor, d-lor veliți voeri, séu ală doilea, séu ală treilea, până la boerimea cé diu urmă ce se face cu caftană și feciorii de boeri i jupănesele věduve, ce li vor fi stătată bărbății până la cé mai de pe urmă boerie cu caftană, viuăriciū să uu plătescă, precumă și némurile i boernașii mazilă și toți cei-l-alți ce vor avé cărțile Domniei de scutelă iarăși viuăriciū să uu plătescă, iar toți cei-l-alți să plătescă obiciunitulă viuăriciū, de vadră câte 5 bani.

2) Toți cei ce suut sub privileghiuri de a scuti viuăriciulă, fórte să se ferescă a uu cere să scutescă viuulă vre nuuia diu cei ce plătescă viuăriciū, nici să amestece cu vre-uuă meșteșugă viuulă acelora într'ală lor, pentru că oră care s'ar afla într'o faptă ca acésta, să-i se iée privileghiulă dela mână, cum și cei ce cu meșteșugă ca acesta vor āmbra a'și scuti viuulă, dovediudu-se de boerii viuăriceri, să-i apuce să plătescă iudoitū.

3) Boerulă tacsildariū orinduiudă pe fieșcare slujbașū la poporulă séu, să aibă datorie acelū slujbașū a mēsură vasele pe dreptate, vasulă fieșcecăruia, cu cotulă celū domnescū, ce li s'aū dată pecetluită dela visteria Domniei mele, ferindu-se neci să încarce cătū de puțiuū, dar nici să ié mită séu daruri, și să pue mai puțiuū, să păgubescă venitulă slujbei; a căruia mēsurătore de a se puté dovedi că aū fostă dréptă și întru adevērū, pe fieșcare séră să aducă, séu să trimiță terfelogulă scrisulă diutr'acé či, cu mēsurile fieșcecăruia vasū la boerulă tacsildariū și boerulă tacsidarulă după mēsură să aibă a socoti vedrele dela fieșcare vasū și după ce le trece la catastihulă séu, să dé fōe iscălită la mână scānuășului în care să aréte pe fieșcare omū pe anume și cu câte vase, arētāndū fieșcare rēvașū cu trāsura lor și cu suma vedrelor, ca să fie la dēusulă, să caute fieșcare să vadă pe cătū are să plătescă, care fōie nimeni să uu fie volnicū a o luā dela mână lui, fără de poruncă Domniei mele, adecă nici ispravnicii, uici tacsildarii, nici slujbașii, uici nimeni,... și apoi asemenea fōie ca aceea, iarăși cu numele omului, cu numērulă vaselor, cu mēsurile și cu suma fieșcāruia vasū făcēndū, să o trāmiță la orinduitulă slujbașū diu poporulă séu și slujbașulă după acé fōie să facă de fieșcare vasū câte uuă rēvașū, în care să aréte numele omului și câte vedre aū eșitū acelū vasū, care rēvașū datorū să fie acelū cu viuulă să-lū lipescă cu cocă în fundulă buței, séu pe dóga tocitórei și apoi la plata banilōr să-i dé uuă rēvașū de plată în care să aréte, că aū plătitū *cutare* omū viuăriciulă ce aū avutū într'atāte vase, vedre *atātea*, de vadră câte bani *atāția*, carī facū taleri

atâția, ca să fie de sémă și să-lŭ păstreze, ca la cercătura, ce se va face, să aibă a'și da séma, ca să o cunoscă și slujbașii de aŭ făcutŭ măsurătórea pe dreptate și fără de ficlesugŭ.

4) In tóte délurile și popórele de obște aŭ a ămbla singurŭ vinăricerŭi domnescŭ ca să mėsóre, să scrie și să stringă toți baniŭ, adecă câte 5 bani de vadră cum și *pîrpărulŭ* de *unulŭ* de vadră pe deplinŭ dela dajnicŭi ce plătescŭ vinariciŭ, fără de a se amesteca ómenŭi mónăstirescŭi și bisericescŭi cu pricinŭi de mile, orŭ la scrisŭ, seŭ la luare de bani, cari acei bani câte 5 bani de vadră cu *pîrpărulŭ* să-i trămită vinaricerŭi toți deplinŭ la visteria Domnieŭi mele, cu catastihŭ, care catastihŭ să aibă a aréta fieșcare poporŭ, cu numele lui deosebitŭ și cu suma vedrelor și a banilor aceluŭi poporŭ, ce aŭ prinsŭ, iar deosebitŭ și în urmă care mónăstire, seŭ biserică va avé milă de vinăriciŭ, va aréta Domnieŭi mele și căreia i se va cădé milă i se va da acé milă dela visteria Domnieŭi mele.

5) Pricinile și judecăriile ce se vor întempla între podgorenŭi în popórele lor, dela aceluŭi județŭ, să se caute de boerŭi tacsildarŭi, însă ferindu-se de a globi, seŭ a jafui pe cinevași, fără numai să le caute dreptăriile într'adevărŭ; iar slujbașii să nu se îndrăznescă, fără voia și scirea tacsildaruluŭi de a face rėvașŭ, cum și ispravnicŭi să nu se amestice la judecăriile podgorenilor, dar când tacsildarulŭ și slujbașii vor face năpástuirŭi și jafurŭi, atunci să fie datorŭi ispravnicŭi de a da scire Domnieŭi mele.

6) Scaunile de carne ce sunt pe la popóre, pe moșii boerescŭi și mónăstirescŭi, câte dintr'acele vor fi date cu cărțiile Domnieŭi mele, de a li se lua havaetŭ de stăpâniŭi moșiiilor, să aibă a'și lua pe deplinŭ, dar și vinăricerilor să aibă a li se da obiceinuita carne pentru măncaarea lor, după obiceiŭ, precumŭ s'aŭ datŭ și alte dări, iar câte din scaune nu vor fi date prin cărți, seŭ hrisóvele Domnieŭi mele, dela acelea totŭi havaetuluŭ pe deplinŭ să le iéé vinăricerŭi și să aréte cu catastihŭ la visterie.

7) Pentru măncaarea slujbașilor și pentru hrana cailor, orŭ ce le va trebui, să cumpere cu bani, fără a supéra pe cinevași măcarŭ cu câtŭ de puținŭ.

8) Paralele de cramă să lipsescă, să nu se ié, fără numai 2 parale să ié de nume pentru rėvașŭ de plată ce-lŭ va da pentru plata vinăriciuluŭi, iar de revașele care sunt să se lipescă la vase, dela acelea să nu se îndrăznescă a lua cevași că se va pedepsi.

9) Pázitorŭi ce vor fi orînduiți priu gurile văilor, ca după obiceiŭ să păzescă a nu eși vre-o bute fără scirea și rėvașulŭ tacsildaruluŭi, fórte să se ferescă a nu îndrăsnŭi să lase vre-o bute, seŭ să îndresnescă a cere să ié cevași dela vre-o bute, orŭ parale, orŭ vinŭ, și boerŭi tacsildarŭi să cerceteze adesea și dovedindŭ pe vre unŭi că aŭ slobođitŭ vre o bute fără revașulŭ seŭ, seŭ că aŭ cerutŭ parale seŭ vinŭ, ca cu obiceiŭ pentru trecétóre, să-i facă căđuta certare.

I. N. P. Mavrogheni V. V. etc.

«Orénduimŭ Domnia mé pe la județuluŭ tacsildarŭ pentru căutatuluŭ vinăriciuluŭ, carele după ce va ceti întâiŭ elŭ tóte aceste ponturŭi și povețuirŭi și le va înțelege, apoi să le citescă și celor orînduiți prin plăși, cărora să le dé și câte o copie asemenea, după care să aibă a urma, atâtŭ tacsildarulŭ câtŭ și cei-l-alți slujbași ai plășilor întocmai și atâtŭ dreptatea locnitorilor să o păzescă, spre a nu li se face vre unŭ jafŭ i cheltuelŭ, cât și pentru dreptuluŭ obiceinuitŭ venitŭ și interesŭ alŭ slujbef să se silescă ca să nu se facă vre-nunŭ

cusurū și vre-o scădere, seū cât de pucină pagubă, orī din lenevire și prōstă căutarea tacsidarului și a slujbașilor, orī de vre-unū furțișagū și sfeterismosū alū lorū, căci cel ce nu va căuta slujba cumū se cade și din prōsta lui căutare va curge pagubă visteriei, acela ca unū nevrednicū se va pedepsi, se va urgisi și nu va mai învrednici altă dată la nici o slujbă.

Așișderea și celū ce se va cuteza a face vre-unū furțișagū și din sfeterismosulū lor va curge pagubă visteriei, acela nu numai va plăti indoitū, ci încă ca un furū de venitulū dnmniei se va pedepsi după pravilă forțe strașnicū și va fi lipsitū de la orī-ce milă și cinste de la Domnia mea. Poruncimū și d-vōstre ispravnicilor ai aceluī județū, de vreme ce slujba se caută în credință, să aveți a da ajutorulū celū caviinciosū taxildarului, ca să lu curgă vre-o pagubă și scădere slujbei, căci pe lângă slujbașū veți fi și voi în vină și tōtă paguba să sciiți că de la voi se va împlini la visteria domnească. 1786 August 15.

«Inșă să aibă voie mōnastirile a 'și orīndui ómenī la popórele mōnăstiresci numai de a scrie împreună cu vinăricerī, iarū la banī să nu se amestece, ci să urmeze cum se cuprinde la alū patrulea pontū.» (Cod. XVII f. 75).

Ietă și o carte de *slujba tutunăritulū*, din 1786 :

«Zemli Vlah..... carele pe anulū acesta 1786, aū cumpăratū slujba tutunăritulū ot sud..... ca să aibă volnicie printr'acéstă carte a Domniei mele a căuta acéstă slujbă după obiceiū și de la toți acei ce vor avea pogóne de tutunū să mēsóre pogónele, dreptū, cu stānjenulū ce se dă pecetluitū de la visterie și pe câte pogóne va avea fieși carele, să plătescă de pogonū talerī patru vechi și ploconulū de nume banī optū-șeci și mai multū supărare să nu se facă, că se va pedepsi. Și slujbașii ce vor āmbra cu tutunăritulū, pentru māncarea lor și a cailor lor supărare, seū cheltuiala locuitorilor nici într'unū chipū să nu îndrăznescă a face, ci tóte orī-ce le va trebui, cu tocmelă și cu banī gata să plătescă, iar fără de plată să nu îndrăznescă a lua, că se va pedepsi». 1786 Iulie 9. (Cod. XVII fil. 57 v.).

Am mai putea aduce aci cărțile pentru dijmărit, care în 1786 s'aū căutat în credință. Acéstă dare era pe 'ceara produsă de stupi și se plătea de tótă litra banī 13 noi și ploconulū de nume de la cel ce avea de la șeece litre în sus banī 14. Se lua ca dijmă și pentru rēmătorī. Eraū scutiți mitropolitulū, boerī și mōnăstirile, afară de vitele ce acești privilegiați le avea de negoț. *Cercătura* stupilor se face numai până la Septembrie în șeece. (Veți cod. XVII fil. 56 și 57. Asemenea fil. 58→59).

ANEXA LA PAG. 88

Carte legată la vătavul Mihail din plaiulū Prahovei, sud Prahova, pentru bārsanii sudiți.

«Sluga Domniei mele Mihalachi vătajulū cu plaiulū Prahovei sud Prahova, amū vēđutū Domnia mea cele ce scrii domniei sele vel spātarului pentru bārsanii sudiți, cerēndū povățuire la aceste douē numite pricinī cum să se urmeze? Pentru care iată își poruncimū, să faci urmare la acestea întocmai după cum își arētāmū: întēiū, adecă pentru mālajulū care este să trecă la Transilvania sudiți ce

își aŭ oile lor în munții țării, cu mijlocŭ de înșelăciune, pricinuindŭ că ar fi pentru cea de tôte ȃilele măncaarea ciobanilor, vrândŭ să ducă sumă mai multă peste trebuința lor, aŭ fostŭ și sunt poruncile domneșci, ca zacherea să nu trecă nici decum la alte părți, după care nici bărsanii sudiți nu sunt volnici înlăuntru a duce, fără numai la stăbile lor, aici, în pământul țării, să aibă a aduce măncaarea ciobanilor. Iar când veî vedé că se împotrivesce la acésta, să aibă a te întâlni cu cela ce este aci la Prahova rinduitŭ purtătorŭ de grijă asupra sudiților, ca să-î înfrăneze și să-î supue a nu face urmări împotriva poruncilor domneșci și de nu se va părăsi nici de acésta, să însciințezi Domniei mele. Alŭ II-lea pentru unii din sudiți, cari scriŭ, că aŭ înunți ai lor clironomie vechiă din pământul țerei, în cari ținŭ oile în pășune, și câtŭ cașŭ facŭ nu-lŭ daŭ la neguțitorii pământeni și să-și ié prețulŭ, ce 'lŭ facŭ brânză în burdușe pentru trebuința lor, aŭ fostŭ porunci date, ca ori câtŭ cașŭ va eși dela tôte vitele ce se pascŭ în munți, să aibă a-lŭ duce la neguțitorii ce vor avé căsări, la munți, dela cari vor lua plata ce se cuvine, după prețulŭ celŭ hotărîtŭ, iar pentru trebuința caselor lor, să nu fie volnici a face brânză, câtă vreme va fi căsăriile pe munți, ci tocmai după ce își va strica căsăriile, spre sfârșitulŭ lui August, când vor fi să pogóre și ei cu vitele în pólele munților, atunci, după vechiulŭ obiceiŭ, să aibă voie a face brânză, din care iarăși numai câtŭ le va fi de trebuință măncaerei pentru casele lor, să fie slobodŭ a trece, iar de le va prisosi mai multŭ, aice în țéră să o vândă la neguțitorii, cu prețulŭ celŭ hotărîtŭ, de vreme ce totŭ așa s'a urmatŭ și obiceiulŭ, ca la sfârșitulŭ lui Augustŭ, după ridicarea căsăriilor, să se facă brânză pentru casele lor, ci dar, pentru brânză ast-felŭ să urmeze, întocmai după acéstă povățuitoare poruncă ce-ți dămŭ și împotrivă să nu făgăduiesci a face vre o mișcare și pornire mai multă. Iar pentru ceea ce scrii, că unii sudiți aŭ munți ai lor clironomie vechiă, Domnia nu scie a avé sudiții munți în pământul țerei, nici la visterie, séu la logofeția Divanului Domniei mele nu sunt cunoscuți. Ci iată îți poruncimŭ, să cercetezi: cine sunt acei sudiți anume? unde se află cu locuința? În ce locŭ li sunt munții? De când aŭ munții? și în ce chipŭ îi ținŭ cu stăpânirea: desevertitŭ? séu venitulŭ lor ilŭ cumpără cu bani dela stăpânulŭ munților și-î ținŭ de multă vreme; tôte aceste pe largŭ să însciințezi.» 1786, lunie, 6. (Cod. XVII, fila 24 verso).

17 cărți către arhimandriți, egumeni, epitropi, i către toți locuitorii de obște, cu povețuiră.

«Zemli Vlahiscoe . . . Cuvioșilor arhimandriți, egumeni, epitropi după la S-tele mănăstirii i molitfelor vóstre protopopilor, preoți și diaconilor, d-tre boerilor și boerinașilorŭ i breslașilor, și neguțitorilor i vouă parcălabilor, sândiilor și tuturor locuitorilor țărani duprin tôte satele și orașele, din tótă țéra Domniei mele, măcar că și în trecutele ȃile, prin domnescile nóstre cărți ce v'am trămisŭ heritissindu-vé de S-ta Înviere a Domnului Dumneđeu și Mintuitorului Nostru Is. Hs., atitŭ la partea bisericescă, cât și la toți cei-l'alți supuși ai noștri ce ni i-a încredințatŭ Dumneđeu sub a noastră oblăduire, parte mirenescă, trămițându-le Domnescile nóstre blagoslovenii și rugândŭ pe Milostivulŭ D-đeu ca să ajungeți fieș carele cu bucurie și îndestulați a petrecé ȃilele S-tăi Învieri și la anulŭ și la mulți ani, amŭ scrisŭ și alte cuviincioșe învățături și poruoci, ce sunt de folosulŭ caselor vóstre și alŭ sufletului vostrŭ, dar étă că osebitŭ și acumŭ, după dragostea ce avemŭ, asupra tuturor supușilor noștri și pentru neadormita grijă ce avemŭ pentru dînșii, nu lipsimŭ a trămișé și într'adinsŭ pe credinciosulŭ boe-

rulă nostru, pe d-lui Ianake Politimos bev-vel-slugeriū, cu acostă domnesca a noastră carte vestitoare de bucurie și mângăere, spre a vă plioforisi de bunū cugetulū și scoposulū nostru, ce avemū Domnia mé asupra vóstră, precumū mai josū vė vomū arėta și coprinđetóre iarășī de bune învățături pentru alū vostru sufletescū folosū ; prin care scriemū, mai ăntėiū cuvioșilor vóstre egumeni și epitropi de pe la mōnăstiri, i boerilor și boerinașilor, *carī aveți pe moșule vóstre sate cu ómenī locuitori, să iubiți pre mai micū voștri și pre cei proști arėtându-ve spre ei cu dragoste, cu dreptate și cu milostivire, ca către cei ce sunt zidirea lui D-đeu ca și noi, pentru-că D-đeu douē lucruri cere de la noi, care suntemū toți datori a le urma, adecă : dreptatea și milostivirea.* Să-i ăndemnați pre dínșii cu durere la cele dumneđesci, ca să petrecă fie-care cu fapte creștineșci și cu pază la S-tele Bisericii, fiindū-că acėsta este datoria fie-căruia stăpănū către ómenii lui și aveți a da sémă pentru dínșii inaintea lui Dumneđeu ; să-i povėtuiți spre cele bune, făcėndu-vė inși-vė mai ăntăiū voi pildă cu urmări sufletesci, ca să vadă cei proști și să învețe ; să vė feriți de nedreptăți, cerėndū de la dínșii numai ceea ce este dreptulū, iar mai multū peste dreptate ; nu vė siliți a agonisi agonisėlă nedreptă, că aceea nu este de nici unū harū ; și cândū aceștea le veți urma, să scitiți vedē Domnia mea buna urmare a fieșcăruia, că iubiți pre mai micii voștri, carī sunt și aceia zidirea lui D-đeu și ăndemnați spre cele bune și nu-i supėrați peste dreptate, să scitiți că și Domnia mé vė vomū iubi din totū sufletulū nostru și veți avea dela Milostivulū D-đeu parte de sufletū bunū, iar dela Domnia mea veți căștiga milă și blagoslovenie ; iar cândū aceștea nu le veți urma, să scitiți că *ĩntru zadar ve este mergerea la biserică și evlavia ce arėtați, căci creștin fără faptă nu este mintuitū.* Așiderea și voi, locuitori țėrani, și toți-cei-l-alti deobște urmăndū domnescilor noastre învățături și porunci ce avemū date, să vė feriți de cele rele, hrăniindu-vė cu muncă dreptă și să păziți S-ta biserică, să fiți curați, ca să căștigați de la milostivulū D-đeu cele bune și de folosū și ca să fie rodurile vóstre cu ăndestulare ; să cinstiți pe mai marii voștri, să-i ascultați la cele cu cale, ca să cunoscă celū micū pre celū mai mare și să nu se împotrivėscă cumvași la cele drepte ; iar cāt pentru odihna și buna petrecere a vóstră de cele împotrivă, să scitiți că *acėsta este la noi cea mai d'ăntėiū purtare de grijă, cu durerere, cu milă și cu temere de Dumneđeu, ca pentru unū norodū ce Ni s'a ăncredĩnțat sub a noastră chivernisėlă și oblăduire.* Pentru care nu lipsimū cu neadormită străjuire, precumū veți fi cunoscutū, *ca să petreceți ăn đilele Nóstre odihniți, multămiți și apėrați de ori-ce nedreptăți, jafuri și necazuri, neingăduindū prin nime a vė supăra, cu cāt de puțină strĩmbătate, împotriva poruncilor Domniei mele și, pe lângă cele-l-alte, diafendipsiți și ocrotiți,* ce ne vomū trudi a avē despre tóte altele să scitiți și pentru rĩndulū dăđiilor visteriei și să fiți bine ăncredĩnțati, că nu numai cu vre-o ăncărcătură nu veți fi ăncărcați, sėu supėrați mai multū peste puțința vóstră și peste banii cei drepti și obicĩnuiți, ăn đilele Nóstre, ci ăncă vė făgăduimū că veți cunósce și milă de la Domnia mé, cu mijlocū de a simți și a cunósce ușurință și buna ăntemeere a caselor vóstre, după cum ați și vedutū ăn faptă că amū mai făcutū, ca să fiți ăntru tóte multămiți și ușurați și ca să ne pomeniți. Deci, să fiți bine ăncredĩnțati și nădăđuiți la aceste a le noastre bune făgădueli, că fără de ăndoială le veți căștiga, le veți cunósce și veți vedē mila Domniei mele ăn faptă, de care bucurăndu-vė și plioforisindu-vė mai ănainte, să vė apucați cu nădejde bună, cu inimă veselă și cu silință de semănturilo cāmpulū, de grădini și de munca vóstră, acum ăn primăveră, când este vremea de aceștea, lip-sindu-vė tóte grijile și să vė ăndemnați a vė face arėturile cu ăndestulare și fără

de lenevire, ca să aveți și hrana caselor vóstre cé de peste an și ca să vă și prisosescă de a vinde pentru folosul și interesul câștigului vostru. Și de aveți vre un pêsú și nedreptate, să sciți că *ușa Divanului Domniei mele este pururea deschisă și primimă pe fieșcare fără de supărare, ori când și în vcri-ce vreme să năzuiviți cu îndrăsnélă și veți afla tótă îndreptarea dela Domnia Nóstră, după cum orînduitul boerú are porunca Domniei mele dată, ca ori-ce nedreptăți și supărări fără de cale, împotriva voinței Domniei mele va vedé că aú locuitorii de către cinevași, să le aréte Domniei mele. Iată amú poruncitú și numitulú boerú, ce l'amú orînduitú pentru acésta, ca să nu vă facă vre-unú felú de cheltuială, séú cerere, ori cu ce felú de nume, pentru ostenéla sa, ci să fiți bine apărați. Acésta poruncimú Domnia mea și nu lipsiți, după datorie, a face tot-déuna doale și rugăciuni către milostivulú Dumneđeú pentru scumpa viață pré puterniculú împératú (a căruia stăpânire D-đeú s'o lățescă și s'o facă mai biruitoare decât tóte altele) și pentru bună starea și viața Domniei mele. Tolico pisah Gsd. 1787, April, 5. (Cod. XVII, fila 171—173).*

Circulara către ispravnicii, polcovnicii i căpitani de margine; cu aceeași dată (15 April 1787) le recomandă pe Politimos și le ție să cetescă și ei povéțuirile de mai susú, să le înțelégă și să le urmeze «*fără de cusurú... și mai întéiu vă poruncimú să vă feriți de ori-ce nedreptăți și urmări împotriva voinței Domniei mele, a nu supéra pre locuitorii și a jăfui pe cinevași cu ceva, ci să ámbలాți pintre dênșii cu bună orînduială și cu tótă dreptatea; să nu îngăduiți pe nime a face lor supărări, jafuri și nedreptăți.... ci să-í diafendipsiți.... să fiți cu temere de D-đeú și cu fapte bune sufletesci. Slujba vóstră să fie cu dréptă credință către Domnia mé, cu silință și vrednicie; pe slujitorii toți să-í aveți, voi polcovnicilor, i căpitaniilor, la tréba domnescă pururea gata, ómenii harnici, cu arme bune și cu cai în slujbă, iar să nu vă cutezați a li le lua bani și a le da drumulú, pentru că Domnia mé numai și numai pentru acésta amú ridicatú avaturile grele ce dedeți mai înainte, ca să nu aveți pricină de a mai lua bani dela dênșii, séú a jătui pre cinevași. Pe toți ómenii vóștrii să-í povéțuiți, să-í invéțați, să-í ridicați la cele dumneđeesci, a avé evlavie către cele sfinte, a fi temétori de Dumneđeú și a petrece în orînduială creștinescă pentru binele și folosul lor, iar să nu-í lăsați în netrebnicii și în fapte nelegiuite, pentru că aveți și voi a da sémă inaintea lui Dumneđeú, ca nisce zabiți ce vă aflați asupra lor și să vă faceți inși-vé pildă cu urmări de fapte bune sufletesci, ca să vadă cei mici ai vóștri și să urmeze și ei. Nizamulú țerii și márginile să le păziți întocmai după poruncile Domniei mele. Pentru hoți și făcétori de rele să vă siliți peste tótă vremea împreună cu toți ómenii vóștrii a-í prinde și a curăți locurile, de a nu se simți nicăeri; mai vértosú acum în vreme de primăveră, când obicinuescú de se pornescú la căi rele, să vă siliți cu mijlocú de față și printr'ascunsú, ca mai nainte să aflați cugetulú celor răi și gătirile lor spre căi rele, ca să nu le dați vreme de a face nici începere, nici urmare și așa să fie liniște și odihnă despre partea hoților în țera Domniei mele, ca nu numai locuitorii, să fie fără de grijă ci și călétorii.... pentru că de aceea avemú orînduiți pretutindenea zabiți, polcovnicii și căpitani cu ómenii îndestui și deosebiți odobași cu neferi orînduiți.....» Vodă promite slujbașilor bunii să nu-í scótă din slujbă și să-í miluescă; cum, «în potrivă, când vre-unulú va vinováți să șcie că cu mórte ilú pedepsim....».*

Circulara se termiună cu porunca către ispravnicii și căpitani, să împedice pe

locuitorii a se strămuta din locul lor trecându în alte părți, ce: «să odihnescă fieșcare în locul lui, petrecându cu liniște și cu dreptate».

Așezământului ce s'a făcut pentru Ardeleni, care așezământul s'au întărit cu prea Inalta poruncă.

1) «Ciobanii din Ardél pentru oile ce vor pasce în pământul Țării Românesce să aibă să plătescă oeritul câte Țece (10) bani de oie numai și plocónele după obiceiú, asemenea și vácăritulú streinilor să le plătescă și bársanii și ȚuȚenii tot cu un preȚ, iar nu cu deosebire, unii într'un fel și alții într'altfel, adecă de vita mare câte bani 33 și de vita mică pe jumătate;

2) Gélépii să nu îndrăsnescă a lua oi în silă de la aceștia seú fără preȚú, în vreme ce cumpără oi pentru trebuinȚa Țarigradului, nici altă dată, ce se cumpere cu tocmelă și cu învoire, și cu bani gata; însă și numiȚii bársanii să nu se aréte cu înpotrivire la vânzarea oilor, în trebuinȚa Țarigradului, ce să vîndă cu preȚulú lor și cu învoire, ca să nu se pricinuescă lipsă nici la oile Țarigradului;

3) Pentru perdea să aibă să dea fie-care câte talerí unul și câte un .mel la stăpânií moșiilor, seú când nu vor da mel, să dea câte talerí doi, iar nu mai multú; și pentru ca să nu fie pricină, perdéua să nu fie nici mai mare, nici mai mică de cât de oi 700 și de fiesce șapte sute de oi să dea câte unú melú și câte unú banú la stăpânií moșiilor, iar de le va fi perdéua mică, asemenea iarăși să se urmeze fără pricinuire;

4) Căpitanií după la Menzilhanelele Țării să nu ia de astăđi înainte cu sila caii ciobanilor, seú măcar și ai altora. Iar care va îndrăzni să facă acest felú de faptă necuviósă, numai de cât ispravnicii judeȚului, pe acei căpitani să 'i triméȚă către D-lui Vel spat., ca să 'și ia căđuta pedepsă și să plătescă și preȚulú cailor;

5) Vătășeií de plaiú să nu îndrăsnescă să ia ceva cu vre-unú fel de numire de la acești ciobani, nici la mergere, nici la întórcerea lor;

6) Căpitanií de margine să nu mai îndrăsnescă să ia bani, seú alt-ceva de la .mai sus dișií bársanii, cu nici unú felú de numire, că de se va îndresni cinevași, 'i va plăti îndoiȚi și se va și pedepsi, de către D-lui Vel spatatar;

7) Pentru vitele mai sus dișilor ungurení, ce vor intra prin bucate și prin Țarini, să se facă ispășie după dreptate, și să plătescă paguba acei cu vitele, și să grijescă D-lor ispravnicii când vor jelui cine-va, că s'au năpástuitú, să 'i înfăȚișeze cu vorniceii și ce vor fi luatú mai multú din dreptate, să 'i pue să plătescă îndărăt și să se pedepsescă;

8) Stăpânií moșiilor să aibă grijă, a 'și astupa gropile lor de bucate, și verí cine măcar, gropile sale, ca să nu se întâmple să cađă vre-o vită în grópă găsind'o destupată și d-lor vóstre ispravnicilor ai judeȚului, să cercetaȚi cu deamăruntulú, și ori cândú se va întâmpla să se repue vre-o vită cu acest mijlocú, cercetându de acé grópă a cui a fostú, pe acelú ce a avut'o, prin marafetulú judecateií d-lor vóstre să 'lú apuceȚi să plătescă vita, care s'a repusú, iar cândú stăpânií gropii când'i nu se va afla, atunci totú satulú să respundă paguba, ca să grijescă cu datorie pentru toȚi cei streini ce ară pe moșie, să 'și astupe gropile de bucate în tótă vremea;

9) Mai sus numiȚii ciobani să aibă voie a cumpăra porumb și a-l duce priu plaiuri, pe la stâni, însă porumb nu mai cât le va fi trecuinciosú pentru

măncarea și hrana lor, și acesta prin știința Vătafului de plaiū, pentru ca să privegheze Vătafulū a nu trece cu acestū mijlocū ciobaniū, zaherea de porumbū de vëndare și negușitorie, căci atunci se va pedepsi și vătafulū;

10) Vitele lor, lâna ce vor lua-o de la dânsese să o trecă înăuntru ca un lucru al lor, fără a li se cere nimica, nici cu numire de Havaiet, nici cu numire de vamă, însă și ciobaniū să nu 'și tunđă oile lor la baltă, ce să le tunđă după obiceiū lângă hotar;

11) Mai sus numișii ciobani, munșii și delnișile ce le vor trebui, pentru pășunatulū vitelorū lor, să aibă a le tocmi cu stăpâniū acestora, din preșu cu învoiala și mulțamită, tocmindu-se după dreptate, și pentru plată și chirie, în locū de bani de vor da caș, la cașulū ce vor da să nu se facă vicleșugū la nici o parte, ci să se cântărescă cu dreptate, și d-vostră ispravnicilor fôrte să grijișii, ca să nu se năpăstuiască nici o parte, măcar cât de pușinū, și la vremea cântăritulū să orânduișii omū alū d-vostră lângă cântaragiū, care să vadă să nu se facă năpăstuire la nici o parte;

12) Pentru brânza ce este din vechime obiceiū a'și face pentru trebuința lor, după ce încetéză în luna lui August a da caș la cașărie, trecând'o în lăuntru să nu fie supărașii de vamă, seū de alte cereri; așșderea și peile de oi môrte să nu se supere, cum și lâna de la vitele lor, când vor tunde, după obiceiū, oile lor la hotar, trecend'o să nu fie supărașii de vamă, iar când vor tunde oile la vale și vor da bănuială, că cu lâna lor dimpreună cumpără și altă lâna streină, pentru negușitorie, atunci prin marafetulū d-lui aghentulū, să se apuce ciobaniū ca să plătescă vama, să nu se păgubescă miria Impărătescă; însă pentru acei ce rămânū la câmpū vara, și nu la munte, și iernéză acolo, să le tunđă la vale, pentru lâna acestora așșia să urmeze vameșii: să le cêră răvaș de oierit, și vêđendū suma oilor ce au plătitū, să cântărescă lâna, și să ție în sémă din lâna țigaie oca una de fieșii ce oie, și de oie bârsană 2, iar după această socotelă câtă vor avea mai multă, să plătescă vama după dreptate.» Anul 1787 Februarie 30. Urméză pitaculū Domnescū de aplicare a ponturilor de sus, contrasemnatū de marele vist. (Cod. XVII filă 167 verso).

ANEXA LA PAG. 96 și 98.

Eată manifestulū Porșei după *Becattini*, VII pag. 71:

«L'oggetto principale della pace stabilita nel 1774 tra la Sublime Porta, e la Corte di Russia era la quiete, e la tranquillità reciproca de' sudditi. Ma la Russia ha perpetuamente fatti nascere incessanti ostacoli alla continuazione di questa pace con pretese e domande onerose, ed opposte non solo alla buona intelligenza, ma direttamente ancora a' patti, e alle convenzioni. Essa improvvisamente ha invasa la Crimea la di cui indipendenza formava la base del Trattato di Kainardagi, e quantunque per mantenere la quiete, e allontanare ogni motivo di contrasto tra le due potenze fosse stato stipulato e ratificato in scritto a tenore delle capitolazioni, che ne in segreto, ne in palese si sarebbero azzardati fatti o passi di animosità da una parte, o l'altra, la Russia non ostante ha procurato, che il Kan di Tefis, o sia di Giorgia, il quale sebbene finora ricevuto avesse il nostro Diploma Imperiale d'investitura e fosse fin da più remoti tempi nostro vassallo, si sottraesse da ogni obbedienza della Sublime Porta, e in appresso ha

introdotte truppe Russe nella detta Città di Teflis e in tutta la Giorgia, e paesi annessi, intorno le quali cose essendo stato fatto sapere alla Corte di Pietroburgo, che se ne assenesse, essa lo ricusò risolutamente. Nelle convenzioni del Trattato suddetto era chiaramente, e positivamente inscritta l' extrazione del sale dalle Saline di Kilburn a favore degli abitanti di Oczakovv a' quali da lungo tempo dette Saline erano state assegnate, ma la Corte di Russia ha impedito agli abitanti di quelle frontiere di fare il trasporto di quel sale a forza di avanie e vessazioni, e quando fu significato alla Russia di adempire sopra questo articolo alle convenzioni del Trattato, similmente nego di annuire alle istanze fattele.

«La Russia per mezzo del suo Console residente in Jassi, ha sedotto il Principe Alessandro Maurocordato Hospodaro di Moldavia Vassallo del nostro Impero, ed allorchè dopo la fuga improvvisa entro il dominio Russo del predetto Principe diretta tutta e macchinata dal surriferito Console, fu richiesto all' Inviato dell' Imperatrice Residente a Costantinopoli di rendere alla Sublime Porta il fuggitivo Hospodaro, come reo di tradimento e ribellione verso il Gran Signore, replicò risolutamente, che la sua Corte non lo avrebbe giammai restituito. In tal maniera il predetto Ministro ha violate, e rese inutili, e invalide le convenzioni alle quali ha in ogni occasione data quell' interpretazione arbitraria che gli è piaciuta su questo articolo, ma sopra altri simili ancora, ed ha lasciate travedere le sue cattive intenzioni. Parimente il Gabinetto Russo nello stabilire de' Consoli in Valachia e Moldavia, non meno che nell' Isole dell' Arcipelago ed altri luoghi ancora senza averne bisogno, non ha avuto altro oggetto, che quello di danneggiare i Musulmani, e di sedurre quel maggior numero, che le fosse possibile di sudditi della Sublime Porta facendoli passare nelle proprie provincie, impiegandone alcuni nella Marina, altri in diversi posti destinati ad agire contro di Noi. Oltre di che la Russia ha preteso mischiarsi negli affari interni del nostro Impero, come se fossimo suoi dipendenti, avendo avuto il coraggio di chiederci la deposizione e il castigo particolare di certi Bassà, Giudici, Comandanti, e Ministri impiegati nelle Dogane e fino del Bassà di Aiska e di Gildir, ugualmente che de' Principi di Moldavia e Valachia da Noi investiti di que' Governi.

«A tutti è nota la condescendenza con cui la Sublime Porta ha permesso a' mercanti Russi un libero e sicuro esercizio del suo commercio in tutti gli Stati del dominio Otomano, lasciando loro la facoltà andare o partire da qualunque Piazza, o scala del nostro Impero. Sono cognite a tutto il mondo le stipulazioni concluse colla Russia, le quali portano che altrettanto potrebbero fare i negozianti sudditi della Sublime Porta negli Stati dell' Imperatrice, che ricevuta avrebbero la medesima accoglienza come è giusto, ma la suddetta Corte ad oggetto di tirare a se tutti i vantaggi del commercio, ha costretti i prefati sudditi di S. A. al pagamento di un imposizione più forte di quella, che pagano i sudditi di altre potenze, e allorchè i nostri mercanti sono nell' urgenza di esigere i loro crediti nelle città Russe, non viene loro permesso il transito per le provincie, e in tal guisa resta loro impedito il riscuotere le somme, che i loro debitori sono obbligati ad essi sborsare, talchè la maggior parte è costretta fornarsene indietro non solo senza esser pagata ma danneggiata molto ne' propri interessi, e ve ne sono stati fino di quolli, che è voce che siansi fatti passare in Siberia, oppure uccisi o svaligiati. Allorchè inoltre i bastimenti Mercantili con bandiera del Gran Signore sonosi trovati in necessità, o per tempeste, o altro accidente, o per bisogno di provvedere acqua, di approssimarsi a' porti del Dominio Russo, è stato ad essi negato l' accesso, e fatti allontanare a colpi di cannone a palla diretti contro gli

equipaggi, come accaduto a' nostri vascelli in tempo che facevano il viaggio da Condiukjak a Constantinopoli.

«Finalmente il Ministro di Russia fu il primo a sfidarci alla guerra insistendo pressa la Sublime Porta ministerialmente, che se non se gli fosse dato in scritto una renunzia espressa all' alto dominio nostro sulla Giorgia, Kartalinia ec.; il Generale Potemkin avea ordine dall' Imperatrice di avvicinarsi con un armata di 100. mila soldati alle nostre frontiere per forzarci ad accordare un tale articolo, e che l' Imperatrice stessa sarebbe venuta in persona alla testa delle sue truppe. Quindi è che in sequela di una tal notificazione, e stante l' ordine dato al Potemkin d' invadere le nostre provincie con si forte esercito, si prosegue dalla Russia a tenere la condotta medesima, che ebbe luogo per sua parte in tempo dell' ingiustissima occupazione della Crimea : quella stessa notificazione congiunta con altri passi precedenti contrari affatto alla buona amicizia ed armonia, ha svelato a noi palesemente esser tolta dal suo canto ogni sicurezza pel nostro Impero, ed ha rese certe ed innegabili i suoi perfidi disegni. E siccome la causa primaria di questi fondati timori si è l'ingiusto possesso della Crimea fraudolentemente ottenuto dalla Russia, così la Sublime Porta dichiarò al Ministro della Corte di Pietroburgo il desiderio, avrebbe avuto di consolidare la reciproca buona corrispondenza mediante un nuovo chiaro e preciso Trattato di aggiustamento, col quale si rimettesse la Crimea suddetta nello stato in cui era nel 1783; proposizione a cui fece similmente il Ministro Russo una risposta del tutto negativa, ed altera, aggiungendo, che egli non scriverebbe mai cosa alla sua Sovrana, e che quando ancora la scrivesse non avrebbe giammai verun esito, poichè la sua corte non avrebbe in modo alcuno abbandonata la Crimea, se non dopo averla difesa collo spargimento di fiumi di sangue, e fino a tanto che le fosse restato un sol uomo, e che mai avrebbe accettati quegli articoli su quali si era espressa S. M. di non volerne sentir parola. Per tutte le accennate ragioni, e altre innumerabili pubbliche e segrete, la guerra è divenuta per i buoni Musulmani un affare di legge e di religione, ed è questo il motivo per cui si è giudicato conveniente rimettere il presente manifesto a' rispettabili nostri antichi amici sovrani in Europa, per notificar loro questa nostra giusta, e ben ponderata risoluzione di dichiarare la guerra alla Russia, risoluzione, che si sottomette ale savie riflessioni delle persone imparziali, lusingandoci, che verrà riguardata con occhio di discrezione e di equità.

Dato a Costantinopoli 24 del mese Somada (o Agosto) l' anno dell' Egita 1201., e dell' Era de' Cristiani 1787».

ANEXA LA PAG. 98

Manifestulū împărătesei Ecaterinei după Becattini (*VII pag. 80*) este analizatū de ajunsū în textulū nostru și deci, pentru înlesnire a tipărirei nu-lū mai reproducemū.

ANEXA LA PAG. 103

Manifestulū lui Mavrogheni către țeră cu referință la rășboiulū dintre Turcia și Rusia este precedatū de acelu ce însuși a primitū dela Sultanulū Abdul Hamit, în acestū obiectū. Acelū firmanū-manifestū este adusū de Dionisie Fotino la tom. III, pag. 222 a trăducerei d-lui G. Sion. E scurtū și sună așa :

*Firmanul lui Sultanul Abdul-Hamid către Nicolae Vodă-Mavrogheni pentru
declararea resboiului cu Rusia, din anul 1788 August 5.*

Alesule dintre Domnii némului lui Isus, temelia celoru mari din compania lui Isus, astăzi Voevodu alu Țerei Românesce Nicolae Mavrogheni, pecetluescă-se sfârșiturile tale cu succesu! După ce va sosi acestu împărătescu semnă, sciutu să'ți fie, că așa precum Rușii nu s'au săturatu de folosele și câștigurile ce au dobânditu în articolii stipulați prin tratatul de la Kainargi, și fiindu-că după sfințele fetvale (capete de legi) trebuie să se facă după comuna înțelegere espedițiune, este pregătire ca să iasă sangiak-șerifū, și chiar vechilulu înaltu deplinu împuternicitu, marele consiliaru, cârmuitoru al lumei, apărătorulu popórelor, Epitropulu meu Iusuf Pașa (a căruia strălucire D-șeu s'o ție în mulți ani, și să mărescă puterea și fericirea lui!) și toți Ogeakliū, rigealurile și alte ordine ale oștirilor noastre; și cu ajutorulu lui D-șeu momentulu plecării lorū se va arăta prin împărătesca mea rânduială. Așa dară tu, carele esci Domnulu țerei Românesce, vei înfățișa acéstă împrejurare boeriloru țerei, ca să scie cu încredințare, toți, că nu se va face nici o lovire în drepturile lorū din partea înaltulu meu Devletū și prin urmare să fie dela o l'altă toți statornici în centrulu supunerii, să nu aibă nici o grijă seū prepusu, și să se silescă a îndeplini ordinele imperiale; și fie-căruia să arēți că vor fi cu siguranță și pace sub umbra milei mele împărătesce; și tu, Domnulu țerei Românesce, nu lipsi pe lângă aceste a te înțelege cu seraskierulu Ismailulu, deplinu împuternicitu și înaltu consiliaru și fostulu Epitropu cârmuitoru, Ali-Pașa, spre a urma întocmai după consiliulu și ordinulu seū. Prin urmare să dai și să primesci însciințări despre mișcarea dușmanilor, purtându-te cu credință și lucrându după ordinele ce se vor da, raportându și la Inalta Pórtă acele ce merită a fi însciințate. Dreptu care s'a și datu acestu ordinu împărătescu al meu.

ANEXA LA PAG. 105 și 107

Eacă ce scrie însuși Enache Văcărescu despre pregătirile de resboiū a lui Mavrogheni:

Eu vedēndu că s'au începutu unū resboiū ca acesta, și oblăduitoru țeri noastre este Mavrogheni, m'amū prostitū de dregătoria ce avēmū, pentru ca să nu fiū amestecatū în faptele mai susū numitului, fiindu de totū netrebnice. Au intratū într'o idee ca să se facă serascherū, și acēsta de a o catorthoși, au găsitū mijlocū, ca să stringă óste turcescă cu léfa. Douē interesuri socotia să aibă dintr'acēsta, unulū cinstea, ca să se ȃică că cu plată dela dēnsulu ține óste devletulu, și altulū ca subtū acéstă numire să prade și să jefuiescă țera, de vreme ce tóte óstea care ținē cu plată, nu era decātu cincī șese miū de ómeni, și atitū la devletū câtū și aici areta că are 20,000 de óste, și pe acéstă analogie facea luările și jafurile. Douē lucruri rele au pricinuitū devletulā, unulū: că propoveduindū în tóte țera turcescă, că elū plătesce câte ȃice lei la unū călărețiū pe lună, și câte șepte la unū pedestrașiū, Turciū ce datoria legii și fetfaoa 'i supunea ca cu cheltuiéla lor să mērgă la óste, auȃindū de léfa lui Mavrogheni, nu mergē la ordia împărătescă și la serhaturī, ci alerga aici; aici era numai numele de óste multă, iar plata era pe óste puțină; acēsta ca să nu dea falie, o otcârmuia cu acestū mijlocū: priimia pe căți Turci venia, și le orinduia tai-

nuri, căci nu le da cu vre o plată, ci cu jafuri, și urma acésta până era aprópe să se sfișescă luna, și atunci pe care vrea să isgonescă, 'i tăia tainulă ca să fugă și să nu aștepte vremea lefi), iar altul, că cu numirea leflorū, cumcă dă la 20,000 de óste din punga lui, și cu tainurile ce le hrăpia dela țéră cu jafū și nu cu plată, prăpădia memlechetulū imperatului. In multe rinduri am arētatū aceste stricăciuni, ce le pricinuia și la devletū, și la țéră, dar ce se dicū, și cui să dicū? Elū vėdēndū că vezirulū are rivnă să aridice resboiū, după tóte dreptatea, și nē mai socotindū cele ce se cuvine și cele de care era trebuință, și se află lipsite, facea tóte mișcările ca să grabescă pornirea resboiului. Zahererile și cherestelile ce se dedese într'acestū anū din țéră, care poruncise împērăția să le plătescă din haraciulū țeriū, elū le aū făcutū teberu, și aū đisū că le dărucesce împērăției, ca cumū împērăția cândū ar fi vrutū să le iea din țéră fără plată nu ar fi pututū, și ca cumū nu ar fi fostū țera a imperatului, dar elū arēta că le plătesce dāndū și dobāndā dintr'acestea. Insumi l'amū vėđutū, să scrie unū tacirū la devletū, prin care arēta, că Nemți nu numai n'aū aleanță cu Ruși, ci dicea că le sunt și vrājmași; însuși elū mi a arētatū tacirulū acesta cândū 'lū sciea. L'am întreatū, și ce vrājmașie aū? mi a răspuns că nu voescū Nemți să dea titlu de imperatrice împērătesei Rusiei. Auđiți poznă de răspunsū, cititorilorū! Atunci ne mai đicēndū altū, am răspunsū, că alianță Nemților cu Muscali o scie devletulū dela 80, și dela tractatulū din 84; însuși chesarulū prin solulū sēu la Țarigradū aū arētat-o pré-inaltei Porți acésta; estimpū aū mersū chesarulū iareși la Crimū, și poți să mai đici că n'aū alianță? La acestū tacirū n'are să-ți facă altū răspunsū pré-inaltulū devletū, decâtū să-ți ia capulū, cu pricinuire că-ți bați jocū. — Nu scii tu, mi a đisū, acesta este adevērulū. Și adevēratū, eū n'am sciutū, că de unde socotiamū că voiū vedē răspunsulū ce am đisū, am vėđutū că-i vine răspunsū cu aferimū și cu slugă credincioasă.

La Ghenarie a velētulū 88, aū ridicatū Nemți resboiū asupra Porței pentru Muscali, și generalū dela hotare, aū însuciņatū pe pași după la hotare pentru acésta, apoi solulū aū arētatū la Țarigradū, și lui Mavrogheni aū venitū carte dela generalulū Sibiiului, de propoveduirea resboiului; dar până a nu veni acésta carte 'i veni o caime dela Melechi-pașa ce era Vidin-valesi, prin care 'l însuciņta de resboiulū Nemților. La Februarie 2 era cândū m'aū chiāmatū pe mine și mi aū arētat'ō, mergēndū l'am gāsitū musicāndu-si barba, și 'mi đise: vėđut'aī, Nemți aū aridicatū resboiū? Bine 'mi điceaī tu; și acumū ce să facū? Am đisū: nu te teme, că împērăția de te ar fi cređutū, de atunci te omoria, cumū ț'am đisū eū, ci acésta o scie și cređēmētū nu'ți aū datū; numai dela Înălțimea ta, împērăția nu cere slujbă ca acésta, de cele gāndite, ci numai slujbă de cele vėđute; părăsesce-te însă de acestea și cere la devletū să trimită unū serascherū să păzescă țéră de vrājmași și noi să-lū hrānimū cu zaherele, după datorie, că așa se cuvine, și Înălțimea ta fii încārcatū cu slujbele devletului și cu trebile țeriū, iar trebile resboiului să fie asupra aceluī serascherū. Nu putea să-mi dea ascultare, că-ci cu acestū mijlocū i se aridica mijloculū jafurilorū din mână. Așa vėđēndū și neputēndū să-lū mai suferū, și mai vėrtosū temēndu-mē, ca să nu'mi arunce vi'o năpaste, precumū a aruncatū la mulți nevinovați ca să-i jefuiescā, și la mulți pe cari avea pizmă, căci 'i surgunia cu cartea lui la cetatea Giurgiuului, am arētatū că eū nu potū într'aceste vremi ca să șeđū aici in țéră, temēndu-me de cele in potrivă, și am cerutū ca să-mi dé voie să mergū la Țarigradū cu casa mea, mai vėrtosū că socia-meă era și țarigrādencă. Elū și pohtia să lipsescū de aici, dar nu voia să mergū la Țarigradū, unde 'mi făcu provlimă ca să mē

ducă peste Dunăre la unu serhatu de o cam dată (așia 'mî dicea), pentru ca să nu cêră și alți să mêrgă la Țarigradu veđendu-mê pe mine, și-mi făgădui că de acolo ori cându voiu vre să-mi trimiță casa la Țarigradu, o va trimite cu chel-tuiela lui, și eu să viu lângă dênsulu. Eu ce mē mulțamiamu să lipsescu odată de a-lu mai vede, și să mergu unde mē voiu duce, am alesu Nicopoa, numai căci sciam mintea și înțelepciunea lui Selimū-aga Varualī-zadē.

ANEXA LA PAG. 114

Este a se vede tot anexa dela pag. 105.

ANEXA LA PAG. 122

Cărțile deschise a le lui Mavrogheni către cleru din 27 Ian. 1788 sunt concepute, în primele șiruri ca și cele aduse de noi la pag. 121—122, din 25 Ianuarie 1788. Aducemū aci numai partea finală, care se deosebesce mai multu și anume de acolo de unde în actulu ce amū reprodușu la pag. noastră 122 se dice: «*Iar pre voi pre toți deobște vê incredințămū*» etc; de aci cartea circulara dela 27 Ianuarie 1788 sună ast-felū: «*Iar cuvioșia vōstră, ca parte bisericescă ce sunteți, să căutați fiesce carele după datoria ce aveți să nu ascultați nici să vê amestecați la vorbe mincinoșe ale nelegiuitorilor, ci grijindū numai de cele sufletesci și de ale sufletulu și de ale sfințelor mōnăstiri și chiverniselī, să vê faceți fii bisericesci adevērați și credincioși către stăpānū, nici să credeți la havadisuri mincinoșe, ce vê va scrie ori vre-unulū din obrazele părței bisericesci (1) seū vre-unulū din obrazele părței mirenesci, pentru că Domnia Nōstră străjuimū dioa și nōptea paza cuvioșiei vōstre și a tuturor locuitorilor țerei Domniei mele; de care aveți și pilde de față vēđute, că mai înainte nici dece omeni harnici nu se află la Domnie de pază la vreme de trebuință, iar Domnia Nōstră ținemū cu îndestulare atăția ostași numai și numai pentru paza și odihna țerei, cheltuindū și vērșāndū haznalele nōstre și osebitū și înșine ne truimū și suntem gata a ne porni fără de nici unū pregetū, de va fi trebuință și în scurtū capulū ne vomū pune și ne vom jārțvi pentru voi toți, ca unū pāinte, după cuvēntulū Evangeliei, ce dice: «*Păstorulū celū bunū sufletulū își pune pentru oi*» și nu vomū îngădui nici viața vōstră, nici averile vōstre a se sminti întru nimic. De aceea dar iarășī vê scriemū, să nu vê amăgireți după rele scoposuri ale voitorilor de rău patriei, care asemenea urmāndu și în cea-l-altă rezmeriță, aū vēndutū patria lor și aū pricinuitū atāta stīngere și resvrātire țerei, cari ș'aū luatū plata lor dela D-deū, ci făcēndu-vē închināciunile vōstre cu rugāciuni ferbinți către milostivulū D-deū, să căutați cele sufletesci, cari se cuvīnū la datoria cuvioșiei vōstre și avemū nădejde, că prin ajutorulū Dumneđeirei sele și prin multă trudă și osteneță a Domniei mele, veți petrece acēstă vreme fără de nici o primejdie. 1788, Ghenar, 27. (Cod. XVII, fila 256).*

1) Alusiune la propaganda clerulu ruseșcu în principate, în favōrea politicei muscăleșei

ANEXA LA PAG. 127

Eacă manifestulŭ lui Iosif împĕra'ulŭ Austriei :

«L'Europa tutta può fare testimonianza della buona fede con cui la Casa d'Austria ha per quasi mezzo secolo coltiva'a la pace coll' Impero Ottomanno, come pure delle sincere disposizioni, che in tutti gli incontri la medesima ha dimostrato con ufizj di buon vicino, e premure disinteressate ed instancabili sempre usate per allontanare tutto ciò, che rimuover potea la buona armonia tra le due Monarchie coll' essere ognor sollecita ad offrire le sue cure e la sua mediazione in tutte le occasioni quando con questa ha creduto di poter prevenire una qualche rottura tra la Porta e le vicine Potenze. Le di lei pacifiche intenzioni si sono di bel nuovo manifestate nell' incontro delle recenti discordie insorte tra la Corte Imperiale di Russia e la suddeta Porta Ottomanna. L'Imperatore associando il suo concorso a quello del Re di Francia suo stretto parente ed alleato, tutto ha tentato per conciliare all' amichevole ogni vertenza, e siccome le lagnanze e le proposizioni della Corte di Pietroburgo si limitavano chiaramente all' esecuzione de' suoi trattati colla Porta, ed ella dimostrava sempre le disposizioni le più favorevoli all' incamminamento di un accordo amichevole, S. M. si lusingava con tutta la cômpiacenza, che le sue premure unite a quelle della Corte di Versaglies, riuscirebbero ancora a prevenire la rottura e le conseguenze funeste che ne doveano ridondare.

«La condotta però della Porta non tardò granfatto a dare a conoscere la falsità di tali lusinghe, poichè ben lungi essa dal corrispondere alle intenzioni amichevoli delle Corti di Vienna e di Versaglies, rigettò i loro salutari consigli, chiuse l'orecchio alle loro rimostranze, ricusando di accordare all' Inviato Russo la dilazione necessaria per la spedizione di un corriere alla sua Corte, ed il ritorno del medesimo con nuove istruzioni: pretese quindi, che questo Ministro colla sua sottoscrizione firmasse un atto, che rievocava ed annullava tanto il Trattato di commercio conchiuso da pochi mesi tra la Porta e la Russia, quanto la Transazione conchiusa nel 1784, riguardo alla Crimea, e sopra il rifiuto del predetto Inviato di prestarsi a un passo, il quale indipendentemente dall' incompetenza della pretensione, sorpassava di molto la facoltà di un ministro, la Porta non ebbe riguardo di confinarlo nella prigione delle Sette Torri, in dispregio del diritto il più sacro delle genti, e nel tempo medesimo solennemente dichiarò la guerra alla Russia.

«Una condotta sì violente porto le cose alle più critiche estremità. S. M. non avea però totalmente ancora perduta la speranza, che le ostilità già incominciate, mediante le di lui conciliatorie insinuazioni, non potessero restar sospese. Si lusingò che il Divano cedendo alle rimostranze comuni della maggior parte degli Ambasciatori, e Ministri residenti in Costantinopoli si persuaderebbe a rimettere in libertà l' Inviato di S. M. l' Imperatrice delle Russie, e darebbe a quella Sovrana una soddisfazione proporzionata alla violenza usata contro di esso ad onta del diritto delle genti, togliendo in tal guisa l' impossibilità di nuovamente intraprendere negoziazioni di conciliazione. Ma la Porta dileguò ben tostò anche questo raggio di speranza; poichè ostinata a fronte di tante istanze riunite, niente è stato valevole a trattenerla dal proseguimento delle ostilità le più animose, ponendo in tal guisa la Corte di Pietroburga nell' indispensabile necessità di pren-

dere le armi per respingere la forza colla forza, e difendersi dalla più ingiusta aggressione. Sono generalmente notti a tutte le Corti ugualmente che alla Porta Ottomanna i vincoli di alleanza, che uniscono la Casa d' Austria, e l' Impero di Russi, vincoli non diretti mai ad offesa di veruna potenza, ma solamente per reciproca difesa nel caso di essere attaccate una delle due corti da qualche loro nemico, vincoli consolidati dal periodo di più di un secolo, e rinnovati più e più volte in faccia a tutta l' Europa. In ogni occasione la Porta ne è stata informata tanta con dichiarazioni verbali, che esposte in carta, specialmente in una memoria presentata verso la fine del decorso anno per parte delle due Corti. Non deve dunque il Ministero Ottomanno condannare, che se medesimo, se l' Imperatore dopo tanti anni impiegati a conservare da buon vicino la pace col Sultano, e dopo avere esaurite in ogni congiuntura le vie tutte di conciliazione e di mediazione amichevole per conservare la tranquillità, si trova oggi suo malgrado sforzato dalla condotta violenta ed arbitraria della Porta medesima, ad adempire nella loro più ampia estensione i doveri di amico, e di alleato fedele verso S. M. l' Imperatrice delle Russie, coll' agire nell' istessa maniera, che avrebbe essa agito quando la Casa d' Austria fosse stata attaccata. vale a dire col prender parte nella guerra in cui quella Sovrana è stata sì ingiustamente strascinata. L'amicizia, la buona fede, gli obblighi di fido alleato, la forza de' contratti impegni, la lealtà de' giuramenti, l' interesse di una comune difesa, e tutti gli altri esposti motivi autorizzano S. M. l' Imperatore e Re di Ungheria e Boemia, a lusingarsi colla più estesa fiducia, che tutte le Corti di Europa approveranno la sua condotta e le sue misure, ed uniranno i loro voti pel felice successo delle sue armi contro il comune nemico di tutta la Cristianità.

Dato della Nostra Residenza di Vienna il dì 9 Febbraro 1788. (Becattini VII pag. 100).

Eacă respunsulî Portei la acestû manifestû :

«Fin dal tempo che fu conchiusa la pace di Kainardgi fra la Sublime Porta' e la Corte di Russia, esigendo la dignità de' Sovrani, che sieno esattamente osservate le condizioni de' Trattati, e usando ogni diligenza per lo stabilimento della quiete, e reciproca tranquillità de' sudditi, per tener lungi ogni contravvenzione, e per la conservazione della buona amicizia e dell' equità, lascia il Sultano alla perspicacia delle corti nostre amiche il decidere se siasi giammai mancato dal canto nostro a' patti sì religiosamente e solennemente stabiliti. La Corte di Russia al contrario, in vece de' imitare dal canto suo la lodevole condotta della Sublime Porta e rispettare scambievolmente le leggi della buona corrispondenza, e della buona vicinanza, col guardarsi ed astenersi tanto in pubblico, che in privato dal prender vie opposte da quello che esige la buona scambievole armonia, principio fino dalla conclusione della pace ad agire in contrario, e principalmente essendo rimasta accordato per primaria condizione, che la Crimea e piccola Tartaria, come è noto alle potenze nostre amiche e al mondo tutto, dovesse in avvenire restar libera e indipendente, tanto dal nostro Impero, quanto da quello di Russia, talchè altri non dovesse ingerirsi in cose a quel paese appartenenti fuori che Dio; ciò non ostante essendosi proposta la Corte de' Pietroburgo di impadronirsi di quella penisola, messe mano a varj pubblici e segreti maneggi, e coll' appoggio delle truppe Russe, secondando Sahin Guerai, contro gl' articoli dell' indipendenza, costrinse gli abitanti, altri sforzando, ed altri ingannando ad accet-

tarlo per loro Kan, e propose poi all' eccelsa Porta di riconoscerlo come tale, minacciando in caso diverso fierissima guerra, contravvenendo in tal guisa apertamente à preliminari della pace, e a' diritti della buona amicizia. La Sublime Porta per risparmiare l' effusione del sangue de' sudditi innocenti, e mossa da compassione verso i medesimi, ebbe la moderazione e la sofferenza di annuire a si onerosa proposizione. Oltre di ciò sotto nome di Trattato di commercio inventandosi la Russia altri articoli e punti favorevoli, sebbene contrari affatto alle convenzioni di Kainardgì, si accinse a richiedere autorevolmente a questi l' assenso e verbal sottoscrizione parola per parola, - ne giovò il far comprendere al suo Ministro con prove convincenti essere i predetti articoli incompatibili alla reciproca calma, poichè esso con perseveranza non cessava mai d' insistere, dicendo non essere in suo potere l' alterare cosa alcuna, e che quando il Sultano non avesse prontamente condisceso, la di lui Sovrana avrebbe ciò imputato come un infrazione della pace. Quindi che la Porta secondando i dettami dell' innata sua generosità, si è prestata a prestarsi all' accettazione anche di questi. La Corte di Russia però non mai contenta, si rese padrona improvvisamente ad armata mano della Crimea, e inviando una forte armata depose il pria da lei protetto Sahin Gueray, e trasportollo ne' suoi Stati, togliendo in tal guisa lo scettro ad una famiglia illustre, che lo avea posseduto per più di trecenta anni, venendo con ciò sfacciatamente a infrangere i patti, poscia con un seguito di memoriali presentati al Gran Signore per mezzo del suo Ministro imitamente a quello dell' imperatore di Germania, significò formalmente al medesimo, che quando S. A. con rilasciasse autentico documento contenente l' annullazione e abolizione de' preliminari riguardanti l' indipendenza della Crimea suddeta si sarebbero immediatamente fatta ragione colle armi. L' eccelsa Porta, che preferiva la buona armonia, e la tranquillità alla carnificina e alla discordia, contro sua voglia consegnò la domandera nuova convenzione. E però palese a tutta la terra quant' esse venisse a soffrire in tal congiuntura. Oltre il fin qui detto sono senza numero le procedure de' Russi contrarie all' amicizia e buona corrispondenza, come sarebbe il far legare a un cannone i mercanti, e sudditi dell' eccelsa Porta, che si trasferivano nella Tartaria minore, ed in Russia, facendoli morire di patimenti e di stenti, l' esigere le gabele anche oltre il valore delle merci, che ivi trasportavano, il tenere lontani dalle sue spiagge a colpi di cannone i bastimenti con bandiera Ottomanna, e molestando apertamente e in segreto i popoli soggetti al Gran Signore, o maltrattandoli o allettandoli con maniere insidiose, cose tutte opposte direttamente allo spirito, e alla lealtà de' Trattati. In vista di tante e si replicate offese l' eccelsa Porta, non ostante religiosamente osservò i doveri della amicizia e della pace, lo chè è chiaro non esser provenuto ne per evitare la guerra ne per sua debolezza o impotenza. ma solemente per amore della tranquillità, e del pubblico bene, si fatto procedere fu attribuito in vece dalla Corte di Russia alla debolezza e impotenza suddetta, maggiormente si resse ardita, e alzò le sue mire, e sperando di effettuare quanto le fosse venuto in pensiero, non paga di tutto ciò, si cattivò l' animo con segreti maneggi del Principe Eraclio Kan di Giorgia, e senza aver riguardo alle sue capitolazioni, alle ricevute investiture, e giuramenti di vassallaggio prestati al Sultano e de' patti solennemente giurati nella sopra espressa pace, ne' quali promettesi positivamente, che da nessuna delle parti contraenti si sarebbero commesse in avvenire azioni ostili ne di scambievole pregiudizio, tanto in pubblico che privato, se lo tirò dal suo partito, lo dichiarò suddito de suo Impero, e poi pretese anche di farlo riconoscere come tale dall' eccelsa Porta

quindi si lagnò altamente del Bassà di Aischa, perchè dava mano alle ostilità de Tartari Lesghi contro i Giorgiani, e come se ne avesse il diritto, domandò la deposizione del medesimo, e dopo varie e noiose insistenze presso l' Ambasciatore di Francia, avendo insinuato che si fosse emanato un Firmano diretto al prefato Principe, coll' approvazione per parte di S. A. di quanto era stato fatto, l' eccelsa Porta usando sempre di tutti i riguardi per la mediazione della Corte Francese, si indusse a rilasciare il richiesto Firmano. Con tutto questo, nella conferenza tenuta col Ministro Russo, intavolata l' istessa materia, alzò le sue pretese, richiedendo che fossero inserite in quell' atto delle clausole non confacenti alla dignità del Gran Signore, cosa che non potea concedersi senza attirarsi la pubblica indignazione. Oltre il suddetto Firmano, essendo restato acordato specificatamente ed espressamente, che gli abitanti di Oczakovv possano a tempo debito, previa l' intelligenza de' rispettivi comandanti passare da quella piazza ad estrarre il sale, come era di antica consuetudine, dalle saline situate tra la fortezza di Kilburn e Hoicofi, senza che fosse recata loro alcuna molestia o impedimento, e senza che ne seguano risse e tumulti, ma il tutto con quiete e buon ordine, come conviene tra buoni vicini ed amici, una tal condizione fu per cinque o sei anni religiosamente osservata, ma dopo questo tempo incominciossi a pore degli ostacoli e degli impedimenti, che degenerarono in vessazioni. Comunicato ciò al Ministro Russo, rispose provenire forse l' inconveniente da un malo inteso de' comandanti de' confini, e che erano stati già trasmessi gli ordini opportuni in scritto, onde fossero puntualmente eseguiti, venendo in tal guisa a riconoscere i diritti incontrastabili della Porta. Tuttavia non cessando mai i predetti impedimenti, anzi aumentandosi, alle replicate istanze, e alla dimostrazione della manifesta contravvenzione, che veniva a farsi de' patti veglianti, il prefato Ministro si apprese al partito di tergiversare, ora scusandosi con dire non esser vero quanto esponevasi, ora di non aver ricevute istruzioni su questo articolo, ora allegando per pretesto degli sbagli commessi da' deputati nominati alla fissazione de' confini, ora con altri raggioni pieni di termini vaghi ed inconcludenti, procurando sempre di eludere sopra questa condizione il Trattato. Dopo qualche tempo di reo si fece attore in questo affare, chiamandosi, parte lesa, e lagnandosi degli abitanti di Oczakovv, che estraeano il sale dalle saline di Kilburn, come se mai fosse stata ad essi rilasciata una tal concessione.

Era stato in oltre stipulato, che ribellandosi qualche suddito di ambe le parti, o commettendo qualche delitto, o disobbedienza, non possa ricovrarsi in alcuno de' rispettivi dominj, eccettuati pero quelli che negli Stati del Gran Signore avessero abbracciato il Maomettismo, e quelli che in Russia si fossero fatti Cristiani, onde in nessun modo nessuno fosse accettato e protetto da nessuna delle predette parti, ma anzi subitamente restituito, o per lo meno espulso da' paesi di quello Stato, acciò simili malviventi non siano motivo di dissapori e della freddezza tra le due Corti, volendosi, che qualunque suddito tanto Turco quanto Cristiano, che per qualunque delitto passasse da un Impero all' altro, sia alla prima richiesta, senza dilazione, consegnato nelle forze di chi lo richiede; inconseguenza di che l' eccelsa Porta avendo fatta formale istanza per la restituzione del Principe Alessandro Mauro Cordato Hospodaro di Moldavia, il Ministro Russo allegando al solito diverse scuse e sotterfugi non coerenti mai al Trattato, si esprime che quando ancora la restituzione fosse indispensabile in vigore del Trattato medesimo, la sua Corte non sarabbesi mai prestata a un atto di tanta viltà. Disse poi, che il General Potemkin alla testa di 60. mila uomini sarebbe venuto a con-

fini delle due Monarchie per appianare tutte le insorte vertenze, sfidando in tal guisa la Porta a uscire in campo. La cortesia, e moderazione del Gran Signore fece viste din non avvedersi dell' affronto, ma solo prese le sue misure per informari di quanto accadeva e rilevò, che effettivamente il detto Principe si avvicinava con un grosso esercito alle frontiere, e che la Corte di Pietroburgo era sempre ferma nella detterminatione di non rilasciare il Principe di Moldavia fuggito ne' di lei Stati, ne usar veruna condiscendenza alle rimostranze della Porta relativamente alle materie del sale. In tal modo, conoscendo S. A. di esser come provocato a impugnar la spada, stantechè la marcia di tante truppe non potea non considerarsi come cosa contraria à diritti della buona vicinanza, all' nso praticato dalle Corti, e alla comune sicurezza si rigorosamente ricercata da tutte le potenze, e che perciò venivano a rompersi gli obblighi della pace; si credette anch' essa autorizzata a spedir delle milizie per difesa delle sue provincie ma non essendo mai aliena dall' ascoltare pacifiche propozioni, fece venire l' Inviato Russo per saper da lui se la sua Sovrana era intenzionata o no di mantenere l' osservanza de' giurati patti, de quali se gli rimessero sotto gli occhi gli articoli; al che avendo replicato come l'avanti e quasi confermando co' suoi detti l' infrazione de' Trattati, fu secondo l'antica consuetudine praticata dall' eccelsa Porta, trattenuto nel Castello delle sette Torri, affine di difenderlo dalla furia del popolo che fremeva in udira tante e si reiterate offese e contravvenzioni.

Tutte le Potenze amiche non possono ignorare, ché sebbene la Russia sia stata la prima ad infrangere le capitolazioni, e che la Porta siasi veduta in precisa necessità di intraprendre la guerra per esimersi una volta da tante umiliazioni e insulti; non ostante, nè in segreto nè in pubblico ha recato verun motivo di disgusto e di offesa alla Casa d' Austria sua confinante ed amica fino da cinquanta anni, e di coltivare come tutto il mondo ne è testimone, la reciproca buona corrispondenza e perfetta armonia tra le due parti, malgrado, che fosse bene a portata degli stretti vincoli e della grande unione, che esistono tra la Corte di Vienna, e quella di Pietroburgo, in prova di che si è prestata sempre in ogni occasione a non poche condiscendenze in suo favore, condiscendenze totalmente estranee a' Trattati, e primieramente avendo essa richiesto una non indifferente porzione di terreno della Moldavia, misurata l' estensione e fati piantare i segni de' confini, indi fatte marciar gran truppe minacciando delle fiere ostilità, se l' eccelsa Porta non gliene faceva un immediata cessione. Il Sultano avendo in vista l' antica amicizia, e la quiete comune de' popoli, in vece di restar irritato dal tuono imponente della domanda, volle usare la dolcezza, e spedì deputati in quelle parti, per stipulare con documento la cessione suddetta del predetto territorio senza alcuna ragione richiesto. Le Reggenze di Barberia non ostante, che sieno generalmente riconosciute libere e indipendenti da chicchessia, stipulando esse senza il concorso di alcuna potenza i loro Trattati di pace colle Corti Europee, cosa effettuata più volte coll' istessa Corte di Germania, a tempo de' precedenti Imperatori, e d'altronde nel Trattato di pace sussistente tra la Sublime Porta, e la Casa d' Austria non ritrovandosi articole alcuno indicante l' indennizzazione e risarcimento de' danni, che inferir potessero i Corsari delle predette Reggenze a' bastimenti mercantili Imperiali, nondimeno richiesta che con un pubblico atto si rendesse responsabile, e mallevadora delle suddette Reggenze a favore de' sudditi, e bastimenti Imperiali, essa si prestò di buona voglia alla richiesta quantunque estranea agli articoli della Capitulazione vegliante. Oltre a ciò la Corte di Vienna fece istanza per un libero commercio e navigazione nel mar Nero con tutte l' esen-

zioni e prerogative possibili, cosa diametralmente opposta a' Trattati anteriori, volendo di più un Documento autentico, diviso in otto punti essenziali, ognuno de' quali al sommo pregiudicevole all' Impero Ottomanno, sembrava non solamente indiscreto, ma ancora irremissibile, fondandosi sulla incontrovertibile ragione, che la Corte di Vienna per l' infrazione della pace di Passarovvitz- nell' 1170, dell' Egira, e per non essersi fatta menzione alcuna de' medisimi nel Trattato di Belgrado, anzi totalmente obliati in tal congiuntura non fosse in diritto di richiederne l'ammissione, ciò non ostante si piegò S. A. a rilasciare anche questo documento di commercio in tutto simile all' inconveniente domanda, ed acconsentì amichevolmente al libero passaggio e navigazione de' legni con bandiera Cesarea e Toscana in tutti i mari, e fiumi dell' eccelsa Porta senza restrizione veruna, e senza assoggettarli a veruna perquisizione o visita, come è solito farsi per certi dati scali, e Porti.

Non può mai allegarsi il minimo esempio negli anni trapassati, che per parte della Corte di Vienna risedesse Console veruno, ne' due Principati di Valacchia e Moldavia, ne trovasi orma alcuna di ciò nel tenore delle Capitulazioni, e Trattati; non ostante la suddetta Corte ha preteso d' installare un suo agente nelle menzionate Provincie e la Sublime Porta ponendo in non cale i discapiti, e pregiudizii provenienti da tante pretensioni, a solo oggetto di far sempre più fiorire la pace, e la quiete, coll' usata sofferenza si mosse ad accordare il predetto Agente, e per ciascheduna di queste materie, ognuna di tanta importanza, rilasciò atti autentici, afine di non alterare l' amista, e la buona vicinanza. E quantunque la Corte di Vienna sia stata sempre la fautrice delle richieste infrazioni ed invasioni eseguite dalla Corte di Russia dopo la pace di Kainardgi, con favorirla e secondarla, ad onta di ciò, la Sublime Porta non ha fatto mai verun risentimento, ne lagnanza alcuna. E cosa dunque notoria, e a tutta l' Europa palese, che la Sublime Porta sempre gelosa nell' osservanza de' suoi Trattati e de' sacri patti, non ha mai contravvenuto a suoi impegni, e che dopo ancora la dichiarazione di guerra alla Russia, non fece travedere veruna sinistra intenzione contro l' Imperatore de' Romani, anzi si è mostrata costante, e ferma nella lealtà, come ne assicurò l' Internunzio medesimo Barone di Herbert, al quale significò, che sperava un ugual corrispondenza di amicizia per parte del suo Sovrano; ma questo Principe messa in oblivione la costante amicizia di cinquanta anni e la puntuale e scrupolosa osservanza de' Trattati per parte dell' eccelsa Porta, la quale non può ignorarsi, che se ne' tempi critici e disastrosi per la Casa d' Austria avesse mostrata qualche piccola inclinazione contro di essa, e aperte le orecchie alle offerte e agli inviti de' di lei avversarj, non solo avrebbe ottenuto ogni suo intento, ma avrebbe di più ridotti a mal partito i di lei affari. Ciò non ostante non pretese il Divano di scostarsi in fatti mai dalla sua magnanimità e generosità di animo per prevalersi delle sciagure e debolezza de' suoi vicini. La sua retta maniera di operare non ha per altro ricevuta la dovuta gratitudine, e contraccambio, mentre la Corte di Vienna niente curando la generosità ed equità della Sublime Porta, spinta dal veemente desiderio d' ingrandirsi, e d' inflare a spese altrui i suoi troppo vasti dominj, presa la favorevole occasione della rottura avvenuta con la Russia, attribuendo a S. A. l' aggressione, si è unita e resa partitante ed ausiliaria della Russa Imperatrice, in conformità di che ha emanato un manifesto, ed ha ingiunto al suo Ministro di ritirarsi ne' suoi Stati, rompendo senza motivo veruno e senza alcuna offesa i sacri patti veglianti, ed annullando ogni Trattato, la Sublime Porta non facendo alcuna opposizione alla partenza

dell' Internunzio, gli ha accordata la permissione di ripatriarsi con tutti gli onori e prerogative, volendo anche in ciò secondare i moti di sua innata magnanimità, e nobiltà di pensare, quindi è che lo muni di un Firmano del Gran Signore per provvedere alla di lui siurezza e indennità acciò sano e salvo potesse approdare in Toscana, e di là restituirsi alla sua Corte, accettando similmente la raccomandazione dell' Ambasciatore di Francia per tutti i sudditi della Casa d' Austria, acciò sieno protesti ed assistiti sino al loro ingresso ne' propri confini, rimettendo tutto ciò al savio e discreto discernimento delle Potenze nostre amiche affinché restino persuase che l' eccelsa Porta, non ha mai offeso l' Imperatore di Germania, e che le cose sono nello stato in cui si sottopongono alle loro savie riflessioni.

Dato in Costantinopoli il giorno che corrisponde al dì 13. Marzo 1788.»

ANEXA LA PAG. 135

Carte ce s'a scrisū din partea pré Sfințiiilor Séle părinților Archierei și Domnilor Séle Veliților boeri către egumenulū și boerū din sud Muscel

«Pré cuvioșe Archimandritū, egumenū al sfintei mōnastiri Campulung și cuvioșilor egumeni dela cele-l-alte mōnastiri din sud Muscel și D. V. cinstiți boeri veliți și al doilea, după părintesca dragoste, moliftă și blagoslovenie vē trimitemū, iar noi cu fiască evlavie și cu frățescă dragostē ne închinămū cuvioșiiilor vōstre părinților și D. V. boerilor; vē insciințămū că Măria Sa pré Inaltulū și pré luminatulū nostru Domnū, după grija cu durere ce are pentru paza țerii despre vrājmașii pré puternicii împărății (a căreia stăpānire să-o întărăscă Dumneđeū în veci nestrāmutată), cu neadormiți ochi priveghindū pentru ocrotirea și străjuirea a tutulor părților pāmēntulū nostru, iată aū orinduitū și într'acestū județū boeri cu ostași domnesci întru a face paza cea cuviincioșă, cari ostași fiindū-că se cade a avea hrana și māncarea lor și a dailor lor ca să nu fie lipsiți, spre a putea sta la slujba și trēba ce se orinduescū, nemișcați, iată că vē scriemū tutulor de obște: fieșcare să vē arētați în adevērū și să vē dați de față zacherelele și bucatele ce aveți, fără a nu le tainui și a le ascunde, spre a se lua după poruncă și a se da la ostași. Pentru care cu acēstă trēbă s'aū încārcatū către Măria Sa Vodă cuviosulū archimandritū cāmpulungeanū, ca să cerceteze să afe și verī unde va găsi zacherea, s'aibă tōtă volnicia a o lua și să dea rāvașū pe cātă sumă și ce felū de zacherea, după care are a se plăti tōtă acea zacherea dela visterie cu prețū bunū. Ci dar, după cum vi se poruncesce de Măria Sa Vodă prin deosebită carte a Măriei Séle, fiindū-că la acēstă vreme, după datorzia legei și a credinței nōstre către pré puternica împărăție, suntemū datorī a ne arēta cu prothimie și cu silință la trebuințele și poruncile ce sunt, mai vērtosū că acēsta este pentru alū nostru bine și folosū a fi indestulați ostașii de cele trebuincioșe ca să pōtă păzi; de aceea vē sfātuimū și vē îndemnāmū űilor, fraților, la acēstă trebuință, cu toți să vē arētați gata cu inimă întinsă și voi și diu sine-vē spre a implini cele trebuincioșe ostașilor, cari sunt orinduiți acia, și să vē arētați în faptă supunerea și credința către devletulū pré puternicii împărății, sub a căreia umbră amū trăitū, ne-amū chivernisitū și ne-amū miluitū, noi și părinții și moșii noștri, într'atāta sumă de ani, stāpānindu-ne moșiile, acareturile și űomenii noștri nesupērați, pentru care aceste indestulate milī și privileghiuri ce amū avutū da-

punsu prin luminată carte a strălucirei tale din 28 a trecutei luni Mai, bucuria de care ne-am cuprinsu au stătu cu totul luminată, mai alesu într'o vreme când eram la cea mai de pe urmă grijă și frică pentru apropierea turcilor și a tătarilor ce ni se vestiră într'aceste zile. Decu am înălțatu mulțămitoare glasuri de laudă către dătorul a tôte bunătățile D-șeu, rugându'l dintru adincul inimii, ca să adaoe slava armelor Prăputernicei împărătescu mării cu necontentite biruințe asupra vrăjmașilor. Inșă măcaru că noi suntemu bine încredințați atătu la inaltele făgăduinți a Impărătescu mării, care prin luminatu manifestu ni se adevereză, cât și la a strelucirei Tale, prin scrisu, către noi, încredințate arătări pentru cea grabnică intrare a împărătescilor armii, spre mântuirea noastră, cu tôte aceste frica de care suntemu cuprinși, ca pentru vr'o năvălire a turcilor și a tătarilor, cari într'aceste zile împreună cu hanul și cu unu pașă au intratu la ținutulul Fălciului cătă-va sumă, ne dă îndemnare și îndrăsnă, că iarăși să facem rugăminte către strălucirea Vostă; peatru care și cădendu cu lacrimi ne rugămu, să faceți milă cu acestă ticălosă patrie, să grăbiți cătu s'a putea mai în grabă trecerea împărătescu armii, ca să ne izbăviți de primejdia pornirei de care suntemu îngroziți dupre sălbătăcia *Moametanilor*; pentru care facere de bine și milostivire, veți avea dela milostivulu D-șeu mare și vrednice răsplătiri. Pră înălțatul Domnu generalu feldu-marșalu între altele ce cuprinde prin luminata carte ce ne-au scrisu, poruncindu-ne și pentru gătire de vite și alte trebuincioșe spre hrana oștii împărătescu, noi cu tötă credincioșă supunere suntemu gata ascultători, inșă, după cum și către înălțimea sa amu înscințatu, prin răspunsulu ce amu făcutu, suntemu forte îngrijii, că strângendu-se așele vite, până a nu trece armia, de va lua înscințare hanul, pôte să trimită unu poghiazu de tătari să le ia; decu dar, pentru acestă și pentru ca să nu se primejduescă și țera despre *Moametenii*, ne rugămu ca să trecă căt mai în grabă măcaru o sumă de oșteni și suntemu bine încredințați, că numi din înscințarea ce vor lua turcii și tătarii, că au intratu în Moldova Muscalii, se vor depărta, și se va răsufla și partea de joș a țării de asuprelele și primjdiile în care au fostu până acumu, bucurându-se cu toți de împlinirea făgăduelilor ce se arăta prin împărătescu manifestu, care s'au trimisi pe la tôte ținăturile de s'au văluta de toți locuitorii. Pentru căpitanu Dimitrache Alexandrovici, pe care il recomanduesce Strălucirea Ta, ca să se rânduescă ispravnicu la ținutul Sorocăi, avemu cinste a înscința, că s'au orânduitu la ispravnicia acelu ținutu, ca unulu ce și la slujbele Strălucirei vostre s'au arătat cu osirdie și, prin acestă mijlocire, și patriei se le nu mai puțină slujbă au făcutu.» 1788, Iunie.

ANEXA LA PAG. 169

Carte deschisă dela Io N. P. Mavrogheni către Bărledenii și Vaslueni

«Pră sf. arhimandriți, egumeni, epitropi ai sfințelor mănăstiri i mitoce, molitvelor vostre protopopi, preoți și diaconi, pră cinstiți boieri, părcălabi și boierilor celor-l-alți fără de dregătorie, căpitanilor, vameșilor, breslașilor, neguțitorilor, orașenilor, vorniceilor din sate și tutor locuitorilor țerani din tôte satele și din orașul Bărlad și întregulu județu alu Bărladulu, săvătate.

Vă facem cunoscutu vouă tuturor, că aflându Domnia mé despre întâmplarea din Moldova (Bogdanii), adecă cumu ați rémas fără domnu, întocmai ca

nise oî fără păstor, mai ales acum în acestă timpă anormală și gândindu-ne pe de altă parte în câtă spaimă și grijă v'a adus această întâmplare, amă luatū parte la durerea vōstră. De aceea n'am uitat, ca prin presenta scrisōre domnescă să vē scriemū cu dinadinsul și să vē însciințăm pe voi toți. că noi nu vē deosebimū de cela-l-altū popor al țērii la paza și ocrotirea ce trebuie s'aveți într'acēstă vreme, ci ca un părinte obstescū și Domnū cu milă și durere pentru tōte raialele împērătesci, precum îngrijimū pentru locuitorii țērii nōstre, așa vomū îngriji și pentru voi și vomū întâmpina totul pentru apērarea vōstră, orinduindū destule oștiri pentru a sta în potriua dușmanilor. Așa în cât și noi înșine vomū veni p'acolo cu multă oștire, și viața nōstră o vomū primejdi și ne vomū jertfi pentru voi raialele împērătesci, după dīcerea Sf. Evanghelie «păstorulū celū bunū își dă sufletulū pentru oile sale» și nu vi se va întâmpla nici o nenorocire.

Ită că orânduimū și ispravnicū unulū din cei mai de apōrpe păzitori, spre ocrotire și pază și deosebit amū numitū în Bērlad comandantū pre onoratulū Āga Hagi Suitariul. Vor veni, precumū amū dīs mai susū, și alte puteri destule și oștiri împērătesci. Deci, după ce veți priimi presenta scrisōre de parigorie, diu partea Domniei nōstre, să părăsiți ori-ce frică și ezitațiune și cu curagiu să vē stringeți voi cei bejāniși și să vē întōrceți în locurile și în casele vōstre, îngrijindū fără frică de lucrulū pământulū, și de alișverșiurile, mesteșugurile și de chivernisēla vōstră, petrecēndū în casele vōstre fără să vē spāimāntați și fără să vē retrageți de oștirile a pré puterniculū Devletū otomanū și să nu vē temeți de ele, fiind-că aū porunci grele, nu numai să nu vē supere întru nimica, sēu să vē aducă vr'o năpăstuire, ci încă să ve mângāe, să vē trateze bine și, dēcă va fi trebuință, să și verse și sângele pentru voi. De aceea dar, nu trebuie să fugiți și să vē retrageți de asemenea ostași, cari mergū să se jertfēscă pentru voi, ci datorie aveți să-i ajutați fie-care cu ce pōte, la trebuințele lor. Pe lângă aceste vē sfātuimū părintesce și vē povēțuimū, ca pre unia fi iubiți, să nu se înșele vre unulū diure voi și în simplicitatea lui, să se abată dela buna crediūță, fiind ademenitū de niscari împrejurări, căci acestea sunt lucruri trecētore, după cari nu trebuie să vē luați, sēu prin îndemnarea și promisiunile miucinoșe ale dușmanilor să porniți iu contra oștirilor împērătesci ale pré puterniculū Devletū Ali Osman, sēi să urdiți spionage și *hainlăcuri*, servindū în secretū pre inamicū, căci nu vē veți folosi din acēsta în viitor. Căți veți da ascultare la îndemnarile inamicilor, peste capulū vostru vor cădē tōte nenorocirile și veți cunoșce rēulū și peirea vōstră și vē veți căi îndesertū pentru greșēla vōstră, precumū aveți pilda din trecutū: căți s'aū purtatū rēū hainindu-se iu contra buneī orāndueli, aceia nu s'aū alesū cu alta, fără numai cu pribegirea din țēra și patria lor, cu nenorocita și desāvērșită peire a avereī lor și aū fostū pricina nenorocireī atātor suflete de frați creștini, pentru care lucru aū rēmasū vinovați să dea cuvēnt inaiutea dreptulū Dumneđeū. Din tōte aceste deșerte cugete, cari aducū la primejdie de viață pre cei proști de minte, să vē feriți, ca raiale supuse prin voia lui D-đeū la puterea pré puterniculū Devletū osmanicescū, sub umbra căruia ați trāitū și ați fost ocārmuiți, voi, părinții și străbunii vōstri, atāta timpū, cu tōte privilegiile și milostivirea domnescă, stāpānuindū cu libertate țēra vōstră, moșiile vōstre, să vē arētați credincioși și supuși iu timpulū presentū iu datorita credință și precumū lāmaritū ordouă s-ta scripturā: «*Supuneți-vr' către cei cari vē conducū și ascultați-i căci ei vegheză pentru sufletele vōstre*». Nu vē abateți de la cele legiuite, sēu pentru vre-unū cuvēntū politicū, căci nici legea nu iuvēțā pre supuși să se opună la stāpāniū lor, pre cari D-đeū a bine-voitū a le da

asupra lor, nici cuvântul *politică* ertă acesta, ca fără arme și țeranî să întreprindă campanie contra domnitorilor și ocârmuitorilor lor, căci puternicul Devletü este în stare, cu ajutorul lui D-șeu, să distrugă și să bată pre inamicii săi și este în stare ca să libereze și să scape raialele împărătesci, trâmîțându destule puteri spre întâmpinarea și distrugerea inamicilor. Voi ca raiale credinciose ale puternicii împărății, sunteți datori, ca prin stăruința la muncă să stăruiti în datoria credincioșei vóstre supunerî și Noi ne îngrijimă pentru hrana și chivernisela vóstră. Să aveți bune speranțe în milostivul D-șeu și în armele pré puternicul Devletü, rugându-vé în tot-d'auna pentru isbânda lui în contra inamicilor, tóte aceste mișcări de resboiü fiindü trecétore, apoi va urma o pace și liniște desăvêșită și veți dobândi fórte multă cinste și voi și copiii voștri și întréga vóstră patrie, purtându-vé în timpulü de față credincioși și supuși, cu plecăciunea datorită și mai alesü decât vre-unulü dintre voi va face vre-unü serviciü, pentru zelulü și credința lui către împărăția Ali-Osman, se va bucura de mila și de cinstea pre care în alte timpuri nu va puté s'o dobândéscă. Aceste să sciți și fiți sănătoși.» 1788 luna Aprilie 19. (Cod. XVII fila 29 v. trad. din grecesce).

În josulü actulü sunt scrise județele țerei Moldovei :

Hotin, Soroca, Dorohoiü, Hărlău, Orheiü, Lăpușna, Némțu, Cărliga, (Cărligătura) Romanul, Iași, Vasluiü, Băcăü, Tutova, Fălciü, Putna, Tecuciü, Covurluiü.

ANEXA LA PAG. 181

Nu toți boerii părăsiră pe Mavrogheni din primulü momentü alü izbucnirii resboiului. La finele anului 1788, după ce Mavrogheni primi sciri mai cu sémă de victoriile Turcilor în Ardél și Banat, mulți boeri își mai potolescü supărarea pe Mavrogheni. Cândü în Septembrie Mavrogheni eși ca să mérgă asupra Brașovului, domnitorulü încredințéază paza curții selesé din Bucuresci chiar boerilor, dândü pitacü pentru organizarea gardei curții în fie-care și a septémânei cu anumiți boeri.

Iată pitaculü din 16 Septembrie relativü la acesta :

*Catastifü de boierii cari aü să păzescă în fie ce sëră în curtea noastră
Domnescă.*

Duminică sêra.

Boerul Banulü Ghica.

- » Logofétulü Ion Damari.
- » Clucerulü Istrati Crețulescu.
- » Paharniculü Hristea Cerb. (?)
- » Stolniculü C. Niculescu.
- » Slugerü Iorgache Palada.
- » Armașü Deșliu.

Lunë sêra.

Boerul Vorniculü Brâncoveanu,

- Boerul Logofătă Golesecu.
- » Căminarulă Hagi Moscu.
 - » Paharniculă Toma Călinescu.
 - » Stolniculă Radu Filipescu.
 - » » Nicolae a Stolnicului Gheorghe.
 - » Clucerulă za arie Ion Brezoianu.

Marți seara.

- Boerul Vistierniculă Grecianu.
- » Paharniculă Teodor Trajan.
 - » Stolniculă Enache Hiotu.
 - » Sărdarulă Ion Caramanliu.
 - » Medelnicerulă Stefan Vilara.
 - » Clucerulă za arie Al. Cocorescu.
 - » Vameșulă N. Eremia.

Miercuri seara.

- Boerul Visterniculă Grădișteanu.
- » Stolniculă Ion Știrbei.
 - » Sărdarulă Stef. Costescu.
 - » Medelnicerulă Gr. Brezoianu.
 - » Slugerulă Gr, Hasan.
 - » Șetrarulă Angheli.
 - » Clucerulă za arie D. Locusteanu.

Joi seara.

- Boerul Visterniculă Slătineanu.
- » Clucerulă Enache Mavrodi.
 - » » Drăghici Oteteleşanu.
 - » Paharniculă Constantin a lui Medelnicerului Mihalaki.
 - » Medelnicerulă C. Filipescu.
 - » Slugerulă Scarlat Varipatis (?)
 - » Pitarulă Stefan al Stolnicului Gheorghică.

Vineri seara.

- Boerul Vorniculă Barbu Știrbei.
- » Paharniculă Matei Fălcoianu.
 - » Clucerulă Ion Oteteleşanu.
 - » Medelnicerulă Drăghici Grecianu.
 - » Clucerulă Scarlat Rosetti.
 - » Pitarulă Const. ginere Stolnicului Ioniță.
 - » Armașulă Teodor Arcuda.

Sâmbătă seara.

- Boerul Logofătulă Const. Știrbei.
- » Clucerulă Ion Crețulescu.

- Boerul Serdarulū Arputis (?)
 » Medelnicerulū Enache Rasina (?)
 » » Dimitrie Inimari (?)
 » Pitarulū D. Polizu.

Io N. P. Mavrogheni W. etc... Poruncimū boerilor noștrii mai susū arētați să urmeze în acestū șirū, ca să păzescă fie-care, în séra otărită, acolo unde va fi rînduitū. Decī poruncimū, d-tale vel postelnice, să arēți în fie-care și către boeri, unde aū de a păzi în curtea Nōstră Domnescă. 1788, luna Septembrie, 16. (Cod. XVII, pag. 325, tradus din grecesce).

ANEXA LA PAG. 190

Nizamulū hanurilor din Bucuresci.

. . . «Dămū Domnia mé Volnicie printr'acestū pitacū ca să aibă *stăpânire* pe deplinū în totū hanulū lui și asupra tuturorū celor ce aū odăi în hanū și locuescū într'insele și pe veri-care dintr'aceia nu se va încrede că se va purta cu cinstea și cu , să aibă volnicia să 'lū scōtă din hanū, prin marafetulū d-lui vel aga și pe veri-care se va încrede de a ședē în hanū *numai a nu avē arme* i se dă volnicie să ia armele sub păstrarea sa, iar de nu se va supune să-lū isgonescă și pe acela din hanū. Dreptū aceea poruncimū d-lui vel agă, ca asupra acestui Nizam să-i dai totū felulū de mână de ajutorū numitului (*epitropū de mōnastire avēndū hanū, ori hangiului*) pentru ca să pōtă și elū răspunde la Domnia mé pentru hanului, după zapisulū și chezășia ce aū datū în Divanulū Domniei Mele. Intr'acestū chipū negreșitū să se urmeze. 1788, Febr. 28.»

S'aū luatū zapise și dela Egumenii mōnastirilor pentru hanurile lor, nu numai dela hangii. (Veți Cod. XVII pag. verso a filei 274).-

ANEXA LA PAG. 196

Scrisōrea ce a dat Divanulū Senior Marcheli pentru întōrcerea sa și a celor-alți supuși ai imperiului C. Regescū în patria lor.

«Conformū firmanulū emisū de Inalta Pōrtă, în urma cererei a Inălțimeii Sēle Domnului Ungro-Vlahiei Io N. P. Mavrogheni, mi s'a datū voie de Măria Sa să plecū spre Patria mé și iată plecū, luândū cu mine pe sudiții Curței C. Regesci, împreună cu averea lor și liberi de ori-ce daravere ce avēu pe câtū timpū stătură în țēra Valahiei, afară numai de ciobanii cu oile lor și de unele lucruri ale lor, conformū listei întărite cu sigiliū, ce mi s'a datū. Aceștia avēndū câte-va daraveri, atâtū de ale lor, câtū și de ale unor connaționali, cari sunt absentī, aū rămasū provizoriū în Valahia, și după ce fie-care își va termina afacerea, vor pleca și ei cu asemenea siguranță. Și decă le arū rămāne vr'o daravere neisprăvită, vor lua quitanță dela acela cu care ar avē interese și despre întōrcerea lor apoi decă s'ar fi găsitū și alți sudiți, connaționali de ai lor, vor fi trāmiși și aceștia cu aceeași siguranță ca cei de mai susū.

Semnatū *Marcheli*, 1783, Martie 11.

Quitanța dată diu partea Divanului pentru Seniorul Marcheli relativă la sudiți austriaci cari au rămasu aci provizoriu :

Din Mila lui D-geu Io N. P. Mavrogheni etc.

Acastă quitanță făcută de Divanul s'a întărit și de Noi.

Anul 1788, luna Martie 11.

L. S.
Domnescu

Sudiții cari au rămasu provizoriu aci.

Ión Dimitrie Panu, Vasile Dimitriu Vladu, Iane Crețoiul, Ión Radul, Manole Ion Panaiot.

«Acești susu însemnați neguțători sudiți Cesaro-Crăesci, au rămasu aci, la Bucuresci, ca să termine interesele lor remase neregulate precum și ale celor cari au apucat a pleca și cându susu arătații vor fi terminat afacerile lor, țera va trimite nu numai pe ei, dar și ori câți-alți sudiți se vor afla mai târziu, cu aceeași siguranță cu care au trimis pe toți acei care au plecat pentru Nemția. Iar decât din întâmplare le ar rămâne vre-unu interesu neterminat, vor primi o dovadă din partea feței cu care ar avé interesu, probându'i acesta, așa că țera să nu fie apucată de a răspunde vre-odinioră vre-o pagubă ori lipsă, până la o lăscăe. Spre tãrie s'a subscrisu acestu act și s'a sigilat cu sigilul Domnescu. 1788, Martie 11, (Cod. XVII, pagina 283 verso, tradus din grecesce).

ANEXA LA PAG. 205

Fată actul din 1717, prin care familia Cantacuzin, încă de atunci, este bine primită de Austria :

«Carolus Sextus divina favente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Slavoniæ etc. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ,..... iæ, Carinthiæ, Carnioliæ et Wirtembergæ, Comes Habsburgi, Flandriæ, Tyrolis, Goritæ et Gradiſcæ, Universis et singulis Regnorum provinciarumque nostrarum hæreditariarum statibus ecclesiasticis et sæcularibus, magistratibus, oppidis, subditis et communitatibus, nec non..... ricesimis, et transgresorum custodibus, præfectis, capitaneis, locumtenentibus, militiæ, tum equestri quam pedestri, Nostram Cæsaream R..... tem gratiam. Notificamus vobis hisce gratiosissime, exposuisse Nobis illustrem ac magnificum, nobis et imperio fidelem Comitum..... Dudesco Cantacuzenus demissimè, quatenus non tantum ad tractanda sua negotia, sed etiam ad promovendum interesse et servitia Nostra in regnum Nostrum Hungariæ et Transylvaniam aliasque Nostras provincias hæreditarias, pro negotiorum suorum exigentia proficisci intendat, annexis humillimis precibus, ut nos ei litteras passus Nostras eo tenore clementissime expedire dignemur, vi quarum ipsi una cum suis domesticis, et rebus ubique locorum. tum in prædicta regna et provincias cum pro-

tectione et manutione nostra libere vie et redire liceret, tum prompto animo, et rebus necessariis commorando, aut iter faciendo per terram seu per aquam erga condignam tamen rerum oblaarum solutionem in omni occasione assistere-
tur, uti et a nemine turbaretur aut impediretur. Cum igitur Nos petito huic clement^{mo} annuentes praeabentes lit^{as} passūs in haerendo prioribus a Dilecti Domini fratris nostri Cæsarea Mate ac dilectione piisimæ memoriæ sub dato 17mo Martii 1711 et a Nobismet ipsis sub 27mo Martii 1717 emanatis litteris passus clementissime expediverimus, volentes, ut prædictus Comes Constantinus Dudesco Cantacuzenus una cum suis, non tantum in itinere, sed ubi demum eum in præfatum finem commorari contigerit, firma protectione Nostra Cæsarea fruatur et gaudeat, idcirco praesens hoc gratiosissimum mandatum Nostrum suprafati omnes quo ad omnia debite exegui noverint.

Datum in civitate Nostra Viennæ, die decimo quarta mensis Iulii anno millesimo septingentesimo decimo septimo, regnorum Nostrorum Romani sexto, Hispanicorum decimo quarto, Hungarici et Bohemici vero septimo.

(Semnat) *Carolus*

L. S. în cêră tare roşie

Ad mandatum Sacræ Cæsareæ et Catholicæ Majestatis.

(Semnat) (*Nediscifabil*).

ANEXE LA PAG. 216

Maî étă şi alte apeluri adresate dezertorilor din ôstea austriacă :

Cărţi de vestire la soldaţi nemţi ca să vie aice şi vor avé mila Mărici Sêlc

. . . Zemli Vlah . . . Fiindă-că ne am însciinţatū Domnia mé dela fugarii soldaţi nemţi şi alţi mărginaşi din vecinătate, ce vinū din lăuntru, din hotarele vrăjmaşilor, aice sub mila Domniei mele, într'acéstă creştinescă oblăduire, cum că mulţi dintr'ăi lor, rîvnescū a se trage dela vrăjmaşi şi a veni cu supunere aice sub stăpânirea Domniei mele, dar temēdu-se de puterea oştirilor ce avemū orînduite asupra hotarelor, că-i vor lovi şi-i vor primejdui, nu îndrăsescū ; pentru care nu amū lipsitū a vesti printr'acéstă domnescă a noastră carte, tutulor acelor ce aū rămasū de sineşi a veni aice, că Domnia mé, după firescă iubire de ómenī ce avemū, pre căţi cu capete plecate, şi cu supunere vor veni spre închinăciune, nu numaī îi primimū cu braţe deschise, ci încă şi totū felulū de mângăere le vomū face, chivernisindū cu dreptate pre cei credincioşi şi supuşi la noi şi hărăzindū plată de léfă cu multă îndestulare celor ce vor sluji cu vrednicie şi cu dreptate, după cum mulţamiţi aū fostū şi sunt căţi aū năzuitū de aū venitū la Domnia mé, cari aū aflatū mângăere la necazulū lorū şi chivernisélă şi odihnă. Pentru care şi porunci avemū date la tóte margenile, către d-lor serascherii şi bimbaşii i zabiţi ostăşesci, ce sunt orînduiţi cu oştile asupra hotarelor, cum şi cătră vataşi de plaiū şi cătră toţi dregătorii noştri, ca să vé

primescă cu blândețe, fără de nici o vătămare și cu toate ale vóstre lucruri întregi și cu îndestulare de cele trebuincioase ale de mâncărei vóstre, să treceți cu pază bună la drum, aci, la scaunul Domniei mele. Ci dar să fiți bine îndreptățiți la acestea ce vă scriem și ori de ce treptă veți fi, câți aveți rîvna acésta să veniți cu îndrăsnelă și nu numai veți petrece nimic (rău) ci încă veți afla și mângăere.» 1788, Sept. 17.

S'aú scrisă cărți și la vătășii plaiurilor din județul Dâmboviței, cari cărți s'aú trimisă cu polcovnicul Tănase.

Mai în urmă și la vătășii plaiurilor Argeșului. (Cod. XVII fila 324 et verso).

Nu numai către agenții de pe margine ai țerei, s'aú scrisă în 1788 ca să îngăduescă pe desertorii nemți de a intra în Valachia, ci și direct s'aú trimisă manifeste, în Septembrie 21 și Oct. 1 acelaș an.

Etată: *carte de vestire către cei din tagma ostășescă i locitorii din țera vrăjmașului se vie aici.*

«Fiindcă ne amă înscințatú Domnia mé, cum că mulți din tagma ostășescă precum și din cei-l-alți locitori din țera vrăjmașului rîvnesc a se trage de sineși și a veni aici, ca să intre la slujba Domniei mele și ca să se facă raliale ale pré puternicului împératulú nostru, spre a locni într'acéstă creștinescă oblăduire a țerei românesci și, temându-se de puterea oștirilor nóstre și otomanescei ce avemú orînduite asupra hotarelor pe margine că-i vor lovi seú că nu vor fi aice primiți la slujba Domniei mele nu îndrăsnescú a veni; pentru care nu lipsimú Domnia mé, printr'acéstă a nóstră Domnescă carte, a vesti tuturor acelora ce aú rîvna acésta, ori din tagma ostășescă, veri de ce treptă vor fi, ori din cei-l-alți locitori, ca să fie bine îndreptățiți că Domnia nóstră, după firésca iubire de ómenii ce avemú spre toți câți cu capete plecate și cu supunere dréptă ar vrea a veni spre închinăciunea Domniei mele, nu numai primimú cu brațe deschise pre unii ca aceia, ci încă și totú felulú de mângăere le vomú face și pre cei din tagma ostășescă, ce vor vrea a sluji aședându-se în slujba Domniei mele, le vomú hărăzi plată cu îndestulare; dândú oficerilor léfă câte taleri cinci-zeci pe lună și soldaților câte taleri șeece, osebítú de imiciculu ce cu prisosú vor avea și îi vomú rădica și la alte cinste, dregătorii mari, cari vor fi întreitú și împătritú mai folosiți din ceea ce se află acum și cei ce vor sluji bine, a aceuia slujbă și vrednicie va avé se fie cunoscută la drépta acéstă oblăduire și stăpănire a nóstră, iar cei-l-alți locitori îi vomú mulțami cu tótú odihna și dreptatea lor dându-le și locuri cu îndestulare și bune de sălășuire și de hrana chiverniselilor și vor petrece fericiți sub stăpănirea devletului pré puternicului împératulú nostru, care din fire are îndestulare și milostivire asupra raelelor séle și sub creștinésca și drépta oblăduire a Domniei mele, iubindú pe supușii nóștrii cei credincioși, ca pre nisce fii; pentru care avemú și porunci date către dumnélor zabiții ostășesci, ce sunt orânduiți cu putere de oștiri pe margine asupra hotarelor cum și către zabiții și ostașii ce aú intratú pe alocorea acolo înăuntru în pământurile vrăjmașilor și către dregătorii nóștrii ca pe unii ca acea, cari vor avé rîvnă a veni sub a Nóstră stăpănire, veri de ce treptă ar fi, seú care vor vrea a se închina mai nainte până a nu întâmpiaa paterea oștirilor nóstre, nu numai să nu-i lovésce, nici să-i vatemé intru nimicú, ci încă cu totú felulú de mângăiere să-i primésce cu toate ale lor întregi, fără de a se clinti din averile lor nimicú și cu bună siguranță de paza lor la drum și cu îndestulare de cele trebuincioase ale mâncărei, să-i trimiță până aicea la scaunul Domniei mele,

unde veți lua mare bucurie de mila Domniei mele, și pe fieșcare după trépta sa și dupre orânduiala stărei lui ilū vomū mulțumi și-lū vomū odihni. Dreptū aceia fiți bine nădăjduiți la acésta ce vē scriemū Domnia mé și după cum aū urmatū și alții de ai voștrii de aū venitū și s'aū închinatū la noi, așa și voi căți aveți rîvna acésta, îndrăzuiți fără de nici o temere séu îndoelă.

Unū altū manifestū aprópe identicū mai este cu data din Octombre anulū 1788 la fila 331 verso, Cod. XVII.

ANEXA LA PAG. 254

Eacă din scrisorile Principelui de Ligne:

Au Prince de Kaunitz, au mois de Novembre 1788

A Iassy.

«J'ai reçu bien à propos, mon Prince, l'ordre que vous m'avez donné de me plaindre de la conduite des émissaires ou commissaires russes vis-à-vis des Monténégrins. On commençait à nous blâmer, avec raison; mais il y a toujours plus de finesse d'une part que de l'autre. Les Russes, que Pierre I, à force de barbarie, a voulu civiliser, et qu'il a fait battre et tuer pendant neuf ans pour leur apprendre à vaincre, ce qu'ils savaient avant lui, ces Russes sont tout aussi malins que jamais. Cette manière de dégoûter des Autrichiens, les Albanais et tous leurs voisins, est très-dangereuse; car de grecs en grecs on s'approche de la Hongrie.

Principele de Ligne

După „*Lettres et Pensées*“ publicată de de Stael Holstein. Viena 1818.

Un officier du génie, que je ne nommerai pas à V. A., chargé de sommer le bacha de Choczim, lui a dit devant sa garnison: *Méfiez-vous des Russes, ne vous rendez point à eux, et dépêchez-vous de vous rendre au prince de Cobourg; car les Russes ont dit qu'ils violeraient vos femmes et déchireraient vos entrailles.* J'ai bien juré que cela n'était pas vrai: voila le seul mensonge que je me suis permis. Car je sais que ce ne serait pas vous faire ma cour, mon Prince: votre grande politique est la vérité.

La mienne est de me livrer en enfant perdu, quitte à être abandonné. Par

exemple, j'ai dit au prince Potemkin, que s'il voulait marcher sur les bords de la mer Noire jusqu'au Danube, et faire marcher Romanzow à Bucharest, je réussirais à le faire hospodar de Moldavie et de Valachie. — «Je me moque bien de cela, m'a-t-il dit; je parie que je serais roi de Pologne si je le voulais; j'ai refusé d'être duc de Courlande; je suis bien plus que tout cela». — Au moins, ai-je répondu, rendez ces deux pays (la Moldavie et la Valachie) indépendans des Turcs à la paix. Faites qu'ils soient gouvernés par leurs boyards, sous la protection des deux Empires. Il m'a dit: *Nous verrons*.

V. A. verra plus aisément que qui que ce soit, par la morale de la fable de l'alouette avec ses petits, dont elle se souvient sûrement, qu'on ne peut s'en rapporter qu'à soi, et qu'on n'a des alliés que pour être sûr de n'avoir pas tout à fait des ennemis de plus.

Mon colosse Potemkin se renuera peut-être un jour: c'est l'emblème de l'empire. Il y a des mines d'or et des Steppes dans l'un et dans l'autre; mais ce colosse-ci est mieux nourri; l'autre s'amincit en grandissant. Dieu nous conserve l'immortelle Impératrice; mais, comme elle ne le sera que dans l'histoire, je crois qu'il faudrait extrêmement ménager le Grand-duc, qui, en réformant des millions d'abus, en créera d'autres: capable de travail, changeant trop souvent d'avis et d'amis pour avoir un favori, un conseiller, ou une maîtresse; prompt, ardent, inconséquent, il sera peut-être à craindre un jour, si c'est à lui que sa mère laisse l'empire; mais je crois que si elle en a le tems ce sera plutôt au petit Grand duc Alexandre, car elle éloigne autant son fils des affaires qu'elle en rapproche son petit-fils. Elle le forme elle-même au gouvernement, tout jeune qu'il est. Son père est dans ce moment-ci tout prussien; mais il ne l'est peut-être que comme Mr. le Dauphin était dévot, parce que Louis XV ne l'était pas.

Voici encore une addition à ce portrait: son esprit est faux, son coeur droit: son jugement est un coup du hasard; il est méfiant, susceptible, aimable en société, intraitable en affaires, passionné pour l'équité, mais emporté par sa fougue, qui ne lui permet pas de distinguer la vérité, faisant le frondeur, jouant le persécuté, quoique sa mère veuille qu'on lui fasse la cour, et qu'on lui facilite les moyens de s'amuser autant qu'il le veut. Malheur à ses amis, ses ennemis, ses alliés et ses sujets! D'ailleurs il est extrêmement mobile; mais pendant le peu de tems qu'il veut une chose dans son intérieur, ou qu'il aime, ou qu'il hait, c'est avec violence et entêtement. Il déteste sa nation, et m'en a dit une fois à Gatschina des choses que je ne puis répéter.

Je n'ai réussi qu'à trois choses: j'ai fait donner la flottille au prince de Nassau, qui a pris ou brûlé trente-six bâtimens, grands et petits; tué ou noyé cinq mille hommes, et pris cinq cent soixante-dix-huit pièces de canon; j'ai fait passer le Bog à un maréchal, et le Niester à l'autre.

Je puis mettre encore Choczim au rang de mes exploits politiques; puisque c'est à force de courriers que je l'ai fait attaquer; et au rang de mes exploits politiques; puisque j'ai obtenu de l'Impératrice qu'elle nous en assurât la possession, quelque paix que l'on fasse.

Je prie V. A. de me conserver toujours les bontés qui, depuis mon enfance, l'on engagée souvent à m'appeller son fils: j'aspire à ce titre par la tendresse et le respect que je lui ai voués.

Din epictola VIII della 1 Decembre 1788 « *Au camp devant Robaïai-Mohila (Movila Răbăiei) ou plutôt à Jassy, ou j'ai mon quartier* ».

... « Depuis mon départ d'Elisabeth-Gorod, je n'avais pas rencontré une maison, ni un arbre, excepté dans les jardins du Bacha, près du retranchement d'Oczakow: j'ai embrassé là quelques arbres sous le plus grand fen de la place, tant j'ai eu de plaisir à les revoir. J'y ai même cueilli et mangé d'excellens abricots.

Une eau verte comme les cadavres de 5000 Turcs tués, brûlés, noyés par le prince de Nassan, était la seule boisson que nous eussions eue pendant cinq mois: ou bien de l'eau de la mer Noire qui n'est pas aussi salée que celle des autres mers.

Vous faites-vous une idée de mon bonheur, de trouver une fontaine charmante, sur la hauteur, avant de descendre dans Jassy? J'ai baisé l'eau avant de la boire: et je l'ai dévorée des yeux avant d'en arroser mes lèvres, qui, depuis si long-temps, n'avaient été mouillées par rien d'agréable. Je suis logé dans un de ces superbes palais que les Boyards bâtissent dans un goût oriental, et dont plus de 150 s'élèvent au-dessus des autres édifices de la capitale de la Moldavie. Lisez-en la description dans mon *ouvrage sur les jardins*.

Des femmes charmantes, presque toutes de Constantinople, et d'anciennes familles grecques, sont assises négligemment sur leurs divans, la tête tout-à-fait en arrière, ou soutenue par un bras d'albâtre. Les hommes qui leur font des visites sont presque couchés à côté d'elles. Une jupe extrêmement légère courte et serrée, convre légèrement leurs charmantes formes, et une gaze dessinée à merveille les jolis contours de leur sein. Elles portent sur leur tête une étoffe noire, ou couleur de fen, éclatante par les diamans qui ornent cette espèce de turban, ou de bonnet. Les perles du plus beau blanc parent leur cou et leur bras; elles les entourent aussi quelquefois avec des réseaux de gaze, garnis de sequins, ou de demi-ducats: j'en ai vu jusqu'à 3000 sur le même habit. Le reste de leur vêtement oriental est d'étoffes brodées, ou travaillées en or et en argent, et bordé de pelisses précieuses, ainsi que l'habit des Boyards, qui ne diffère de celui des Turcs que par le bonnet qu'ils mettent au-dessus de leur calotte rouge, et qui ne ressemble pas à un turban.

Les femmes des Boyards ont sans cesse à la main, ainsi que les sultanes, une espèce de chapelet de diamans, de perles, de corail, de lapis-lazuli, d'agate, ou de bois rare, qui leur sert de maintien, comme l'éventail pour nos femmes. Elles jouent avec cela, entretiennent l'agilité de leur doigts, dont les ongles sont peints en carmin, comptent les grains, et s'en sont fait, à ce qu'on dit, un langage pour leurs amans. J'ai cru même surprendre quelques regards de maris, curieux de savoir peut-être si je ne connaissais pas déjà un peu ce joli alphabet de galanterie. Les heures d'un rendez-vous s'apprennent ainsi fort aisément. Mais comment peut-il y en avoir? Sept ou huit serviteurs des Boyards, et autant de jeunes filles qui servent leurs femmes; les uns et les autres, jeunes et d'une figure charmante, sont toujours dans les appartemens; leur costume ne diffère qu'en richesse de l'habillement des maîtres de la maison. Chacun et chacune a son département: l'un d'eux apporte, dès qu'on entre pour faire une visite, une et jusqu'à quatre pipes. L'une d'elles apporte une soucoupe, et une petite cuillère avec des confitures de rose. Un autre brûle des parfums, ou verse des essences qui embaument le salon. L'un deux apporte une tasse de café, l'une d'elles un verre d'eau; et cela se répète chez vingt Boyards, le même

jour, si l'on va les voir. Ce serait une grande malhonnêteté de se refuser à ces politesses.

On est bien couché ici, il y fait chaud. Je suis habillé comme les Boyards. Je vais souvent chez eux pour penser sans distraction, car je ne sais que quelques mots valaques, et point du tout le grec, que parlent ces dames; **elles méprisent la langue de leurs époux.** D'ailleurs les Boyards parlent peu. La crainte qu'ils ont des Turcs, l'habitude d'apprendre de mauvaises nouvelles, et l'empire qu'exercent sur eux le Divan de Constantinople et l'Hospodar, les ont accoutumés à une tristesse invincible. Cinquante personnes qui se rassemblent tous les jours dans une maison, ou dans l'autre, ont l'air d'attendre le fatal cordon; et on entend dire à tout moment: — Ici mon père fut massacré par ordre de la Porte, et ici ma soeur par ordre du prince.

Quand je dis que je vais chez les Boyards pour penser, j'y vais plutôt pour ne pas penser: car à la quatrième pipe, je deviens tout-à-fait Turc. Je suis nul, je n'ai plus d'idées; et s'est ce que je puis faire de mieux, étant loin de vous et de ce que j'aime.

J'estime assez l'air religieux avec lequel les jeunes gens, souvent des deux sexes, laissent leurs babouches au bas du premier gradin, pour ne pas gâter les beaux tapis, et souiller le sanctuaire où reposent leurs maîtres. Après avoir fait l'office de leur charge, ils s'en retournent à reculons reprendre leurs babouches et s'asseoir, dans un coin, sur leurs genoux. J'aime qu'on n'ait point à sonner ou à crier sans cesse après des valets. Si par hasard ils sont tous en commission, on les appelle, comme au sérail, en frappant des mains, en manière d'applaudissement.

Constantinople donne le ton à Jassy, comme Paris à la province, et les modes arrivent encore plus tôt. Le jaune était la couleur favorite des sultanes; elle est devenue à Jassy celle de toutes les femmes. Les grandes pipes bien longues, de bois de cerisier, avaient remplacé à Constantinople les pipes de bois de jasmin. Nous n'avons plus que des pipes de cerisier, nous autres Boyards. Ces messieurs ne vont jamais à pied. Ils sont tous paresseux comme les Turcs.

Les femmes pourraient se dispenser d'avoir autant de ventre. C'est si bien reconnu pour une beauté dans le pays, qu'une mère m'a demandé pardon de ce que sa fille n'en avait pas encore. *Mais cela viendra bientôt*, me dit-elle, *car à présent c'est une honte; elle est droite et mince comme un jonc.* Les costumes, les manières asiatiques rendent les jolies plus jolies encore, mais enlaidissent les laides, qui, à la vérité, sont très-rares dans ces pays-ci. Il m'est arrivé, à cause de la manière qu'ont les femmes de s'asseoir ou de se coucher en rond, de les prendre, lorsque l'appartement n'est pas bien éclairé, pour des pelisses qu'on avait oubliées sur le divan.

Les filles de Boyards sont enfermées comme les femmes turques, dans des harems grillés en bois, souvent doré; elles peuvent, au travers de ces grilles, regarder les hommes et se choisir un mari; mais ceux-ci ne les voient que pour passer la nuit avec elles, après la petite cérémonie de l'église grecque.

Je viens de donner une fête charmante qui a réussi à merveille. Cent Boyards et leurs femmes à souper, un bal où l'on a dansé la *pyrrhique* et d'autres danses grecques, moldaves, turques, valaques, et égyptiennes; on y voit l'origine d'un divertissement qui est si bête lorsqu'il n'a pas d'objet. Il ne pouvait avoir que deux motifs: les réjouissances après la victoire, ou la volupté dans des tems plus tranquilles. On est paisible à Jassy, malgré les alarmes de la guerre

dont cette ville est toujours le théâtre dès que l'étendard de Mahomet se déploie aux yeux du peuple ottoman.

On se tient par la main, pour ne plus se quitter ; on fait quelques pas en rond, mais beaucoup l'un vis-à-vis de l'autre. On se fait des mines, on se sépare presque, on se retient, on s'approche, je ne sais comment ; on se regarde, on s'entend, on se devine, on a l'air de s'aimer... Cette danse-là me paraît fort raisonnable.

Pour moi je me suis amusé à merveille, à rester sans rien dire à côté de quelques Boyardes. Après quelques tasses de confiture, quelques potions et libations de rose, et six pipes, pour le moins, je m'aperçois que j'étais tout seul.»

Rien ne ressemble à la situation de ces gens-ci. Soupçonnés par les Russes d'avoir de la préférence pour les Autrichiens, suspects à ceux-ci qui les croient attachés aux Turcs, ils désirent autant le départ des uns qu'ils craignent le retour des autres. O vous, arbitres des destins des pauvres mortels, à qui vous avez souvent mis les armes à la main, réparez les maux que vous faites à l'humanité ; vous en êtes plus responsables que nous, qui ne sommes que les exécuteurs de vos hautes-œuvres. Servez cette humanité, et en même tems la politique de plusieurs empires, en laissant en paix ces pauvres Moldaves : leur pays est si beau que toute l'Europe crierait si l'on voulait s'en emparer. Rendez-les indépendans des tyrans de l'Orient. Qu'ils se gouvernent eux-mêmes, et au lieu de leur Hospodar, qui est forcé d'être un despote et un fripon, pour faire sa cour à la Porte Ottomane, qu'on leur donne pour les diriger deux Boyards, amovibles tous les trois ans. Rentrant, au bout de ce tems-là, dans la classe commune, ils n'oseront pas abuser de leur autorité, car on le leur ferait payer bien cher ensuite.

Qu'à la paix les cours médiatrices s'amuse à leur faire un petit code de loi, bien simple, qui surtout ne soit pas tracé de la main de la philosophie, mais par quelques jurisconsultes bonnes gens, qui connaissent le climat, le caractère, la religion et les moeurs du pays, et qui donnent une autorité bien souveraine aux deux grands et puissans seigneurs chargés de l'administration.

Quelle carrière pour votre âme et votre esprit ! mais devenez *Montesquieu* et *Louvois* si vous pouvez, sans cesser d'être *Racine*, *Horace* et *La Fontaine*. Travaillez pour mes chers Moldaves, de quelque façon que ce soit. Ils me traitent si bien ! J'aime tout en eux, et surtout leur langage, qui rappelle qu'ils descendent des Romains. C'est un mélange harmonieux de Latin et d'Italien. On dit *szluga*, au lieu de *je vous souhaite le bon jour*. On dit *formos coconitza*, pour dire *une belle fille*. *Sera bona*, pour dire *bon soir* ; et *draga-mea*, pour dire *je vous aime*. Puis-je mieux finir ma lettre, que par cette vérité, que je saurais vous dire en douze langues au moins, et que vous me rendez, j'en suis sûr, en bon français.»

F I N E.

TABLA MATERIILOR

	<u>Pagina</u>
Prefața tomului III	I
Ochire retrospectivă	1
Isvóre	5
Opiniunea țerei despre noulă Domnă (Mavrogheni)	15
Originea lui. Sosirea în Bucuresci. Alaiuri	19
Arzulă Divanului, mulțămindă pentru Domnia lui Mavrogheni	25
Boerii Divanului lui Mavrogheni. Ispravnici	27
Hrisovulă Câmpulungenilor	28
Justiția sub Mavrogheni	33
Țăranulă sub Mavrogheni. Moșii. Foișoră la moși. Hoțiile stirpitate. Arestulă preventivă	34
Administrațiunea. Nizamulă spătarăscă	38
Justiție, Condicari. Tabula	42
Religiunea sub Mavrogheni	45
Potcapulă. Sobe în biserică. Biserici mercă deschise	46
Dajdi	49
Religiunea și țigani	50
Reviziunea actelor mănăstiresci	51
Socotela epitropiei m-rei Colța	51
Bresle — Industriă — Comerci	53
Nartă general	65
Cheltueli de lucă oprite	66
Menziluri	67
Importulă păcurei din Moldova	67
Vămile în credință	68
Orașulă Ploescă liberat	69
Edilitatea publică	69
Cișmele	71
Oprire de a slobođi arme în oraș	73
Regule pentru slugi	73
Măsură pentru ferire de incendiu	74
Regule la ămbarea cu trăsurile în oraș	74

	<u>Pagina</u>
Mavrogheni și țeranul. Claca	74
Cultura publica sub Mavrogheni	77
Musica vocală	80
Limba grăcă la cancelarii	81
Dările sub Mavrogheni: Oeritu. Vinariciu. Tutunaritu	82
Boerie cu deasila	85
Vizite la Bucuresci. Pregătiri de resbelu	86
Șahim Gherai și boerii munteni	89
Sudiții ruși. Oste românească. Paza hotarelor	90
Isbucnirea răsboiului. Manifestul Portei și alu Rusiei	93
Oceacovă. Mișcare în țera românească. Volney. Peyssonel	98
Proclamațiune de resbelu a lui Mavrogheni. Partidele vechi în țera	103
Enachiță Văcărescu. Pregătiri noue de resbelu	105
Manifestu de serbători	107
Proclamațiuni nouă. Garnizone	108
<i>Gaseturi</i>	109
Resbelulu și visteria. Satarale. Boerii	110
Ostirea română. Reorganizarea ei	117
Proclamațiuni nouă	121
Planulu de răsboiu defensivu alu lui Mavrogheni. Boerii chemați sub arme. Boerii fugari	124
Proclamațiuni austriace	130
Ordin de ți pe oste. Concentrări. Câmpulungu	132
Nouă proclamări. Disciplina în oste	135
Moldova. Ipsilante Voda	138
Correspondență inedită a mitropolitulu Moldovei	141
Responsulu nou alu Portei la manifestulu Austriei. Pregătirile Rusiei	152
Intrarea Austriacilor în Moldova. Ipsilante prinsu de Austriaci	157
Austriaci abondonă Iașii. Boerii chiamă pre Ruși	163
Manole Roset	165
Semnătura lui Manole Roset	167
Mavrogheni Domnu Moldo-Vlahiei. Proclamațiunea lui la Moldoveni. Averile lui Ipsilante confiscate	168
Domnia lui Manole Roset	172
Moldoveni volintiri. Mavrogheni le scrie să remână credincioși țerei și Portei. Căpitan Vițu. Batalia dela Vaslui. Choiseul despre acesta. Manole Vodă hainu	176
Guvernulu Austriacu în Moldova, la Roman	183
Campania din 1789 în Moldova. Hainirea lui Manole Roset. Proclamare nouă a lui Mavrogheni despre hainulu Roset	185
Atanasie Comnen Ipsilante despre Manole Vodă	187
Pregătiri de răsboiu. Măsurii administrative. Campania la Muntenia în 1788. Pribegerea sătenilor	188
Mavrogheni protege pre Ardeleni	195
Planulu de răsboiu alu Austriacilor. Mavrogheni împănază munții. Apelulu la arme. Austriaci la Jiulu de susu și Câmpulung	197
Pregătiri de intrare a lui Mavrogheni în Ardél. Manifestulu lui la Ardeleni	200

	<u>Pagina</u>
Mavrogheni lăudatŭ la Constantinopole. Darurile Sultanului: Baterie de tunurĭ. Facsimile după cod. XVII, unde amintesc de darulŭ bateriei de tunurĭ. Boerĭ trădătorĭ. Averile Cantacuzinilor și Jianilor etc., confiscate. Manifesturĭ Austriace către Craioveni. Sătenĭ ade-niți de Austriaci. Scrisorĭ deschise dela Mavrogheni către sătenĭ. Volintirĭ	202
Inercarea Austriacilor d'a sparge centrulŭ liniei de frontŭ a lui Vodă. Victoriĭ noue. Recompense la vitejĭ. Bătaia la părulŭ Rufeĭ și la Curtea de Argeș. Desertoriĭ Austriaci	213
Bătălia la Timeș. Mavrogheni în Ardél. Turnavitu Caimacan.	216
Atacŭ silmutaneŭ în Munți. Apelŭ la Vălenii de-Munte. Isbănda dela Porcenĭ. Noŭ atacŭ la pasulŭ Buzeului. Impresurarea Brașovului	219
Mersulŭ campaniei în Oltenia-Mare. Luarea Rușavei. Senlic la București	221
Mavrogheni în Ardél. Șapte sate i se supunŭ. Proclamațiuni diverse	229
Istoricĭi streinĭ despre bătăliile lui Mavrogheni. Bătaia dela Sinaia	231
Considerațiuni politice. Principele de Ligne în Moldova. Suedia față cu Rusia. Mavrogheni despre politica externă și despre resbelulŭ Ruso-Sued	234
Noue pregătiri de invaziune în Ardél. Apelŭ la Hainiți. Suitariulŭ trădătoriu. Intrigile boerescĭ	237
Campania din 1877 după colecția Hurmuzachi și după scriitorii națio-nali. Potemkin. Principele de Ligne despre Ruși. Luarea Hotinului	241
Noile dispozițiuni belice ale Austriei. Mavrogheni corespunde cu Choi-seul pentru pace. Incetarea resboiului în timpul iernei. Bătaia la Mănăstirea Adam. Muscalii la Iași	251
Mavrogheni se pregătesce pentru noua campanie din 1789. Victoria la Tabai. Turcii la Movila Robăei. Eróre din partea lui Mavrogheni la Focșani. Șuvaroff. Noulŭ planŭ de bătălie al Rușilor	253
Campania din 1789. Suvaroff își face juncțiunea cu Austriaci. Bătălii diverse. Bătaia de la Focșani	255
Mavrogheni în munți. Lucrarea ostirei române în munți	266
Atacŭ la Bêlad. Răsboiulŭ dela Râmnic. (Martinescĭ). Evenimentele din București	273
Bătălia dela Porcenĭ și Vlădenĭ. Oltenia ocupată de Austriaci	285
Quartiere de iernă. Belgradulŭ capitulatŭ. Succesele Rușilor. Mișcări politice. Apreciări despre răsboiulŭ dela Martinescĭ. Mavrogheni după bătălie	287
Muntenia sub Austriaci. Bucureștii în ierna 1789/90. Potemchin la Iași. Noulŭ vizirŭ și răsboiulŭ. Bătălia dela Calafat. Negociări de pace la Iași	292
Bătălia dela Giurgiu. Reichenbach. Purtarea Austriei. Ecaterina cere în-ființarea regatului Românilor. Joculŭ politicei prusescĭ. Ministrulŭ Pitt	296
Campania a 3-a din 1790. Mavrogheni la Calafat. Ordinŭ de ȃi aus-triacŭ după bătălie. Boerĭi pribegi. E. Văcărescu în favorea nou-lui vizirŭ. Capulŭ lui Mavrogheni	302
Hangerliu intrigă. Mavrogheni în fața morței. Apreciări despre acéstă ucidere	307

	<u>Pagina</u>
Turcia față cu Rusia în campania din 1790. Rcsbelu navalu. Nego-	
ciări de pace. Prusia aliată cu Turcia. Luarea Benderului de Po-	
temkin. Situațiune gre pentru Ruși. Rusia în răsboiul cu Suedia .	314
Congresul dela Șiștov	320
Luarea Ismailului	323
Administrațiunea țerei sub nemți	325
Boerii ceru reînfiintarea iobagiei	329
Edilitatea sub Coburg	405
Poștele. Ispravnicii de județe. Măsuri administrative. Cutia milosteniilor.	421
Rechiamarea bejănarilor. Musuri relative la agricultură	426
Licenciarea volentirilor. Noulu neamicu: Ciuma. La Șiștov. Muscalii	
victorioși în Besarabia și Dobrogea. Vizirulu strangulatū pentru că	
a ucisū pe Mavrogheni. Condițiuni de pace. Intervenirca Prusiei.	
Rescōla Șiștovenilor. Turcii cu Văcărescu vor să atace pre Ruși.	
Coburg face diversiune. Semnarea pazei dela Șiștovū. Analisa	
tratatalui	429
Deșertarea Munteniei de Austriaci. Actulū de predare a țerei în mâ-	
nile guvernului românescū	435
Rușii continuă răsboiulū. Bataia la Măcin. Incendii și tulburări la Con-	
stantinopole. Intervenirea ministrului englezū Pitt. Cererile Rusiei.	
Repinin. Negociări de pace la Galați cu Potemkin, apoi la Huși	
și Iași. Planurile lui Potemkin, Mórtea lui. Scriitorii români despre	
Potemkin. Inscriptiunea dela Golia Semnarea pazei de Iași . . .	437
Anexe la vol. III	446
Addenda	595
Errata corrige	667

PRINCIPALELE ERORI DE ÎNDREPTAT

Pag. 28. S'a făcutu rău pagina acésta, tăindu-se documentul din notă prin o altă notă. Cetitorul va înțelege cum trebuie făcută îndreptarea.

Pag. 56. Anexa promisă la nota din acésta pagină este publicată mai departe, la pagina 60.

Să se citescă nota a 2 : «22 *Dechembre*» în locu de «22 *Noembre*» 1876.

Pag. 74. Corige data «*Martie 6*» prin «*Martie 16*».

Vomú aduce întregu documentul citatú la acésta pagină la altă ocaziune.

Pag. 77. La nota 2 în locu de «130». Corige «*fila 67*».

Pag. 81. Anexa promisă la nota 2 se va citi în *Istoria școlilor*.

Pag. 88. Ponturile ciobanilor Ardeleni se potú citi în Cod. 17 la fila 167 verso, din 30 Februarie 1787. Corige vorbele din nota 2 : «*maț eată o poruncă*» prin : «*eată în scurtú o poruncă*» despre ciobani. Anexa 6 se va publica în volumulú următor.

Pag. 96. Corige cifra dela nota a 2-a în text și notă prin cifra 2.

Pag. 105. Șterge din rândulú alú 2-lea alú notei vorbele : «*în Tesauro II pag. 293*», căci e vorba de scrierea D-lui Odobescu despre Văcărescu din *Revista Română*.

Pag. 107. Anexa în chestiune din notă este aceeași din nota dela pag. 105.

Pag. 114. În nota a 4 a ne referimú totú la anexa citată la pag. 105.

Pag. 122. Adauge după vorba : «*osebită*» dela primulú rândú din textú vorbele : «*în 27 Ianuarie 1788*».

Pag. 123. Anexa de care e vorba în notă este la pag. 238.

Pag. 135. Nota 2 citește «*Cod. XVII*» în locu de «*Cod. XVI*».

Pag. 145. Citește la aliniatulú I-iú în locu de vorbele : «*Dămú în anexe și o*» vorbele «*maț este*».

Pag. 169. Aliniatulú 1-iú. Citește «13» în locu de «17».

Pag. 187. Nota 1-a corige cifra care indică fila, din 348 în 380.

Pah. 205. Nota 1-a rândulú 5 corige data 1737 în 1717 și vorba «*el*» de alătura înlocuesce-o cu vorbele : «*familia lui*», iar la rândulú următor vorba «*lui*» înlocuesce-o cu «*lor*».

Pag. 241. Puneți punctú după numele *Potemkin* din rândulú alú 2-lea alú titlului,

Pag. 254. Nota 1-a rândulú 2 citește : «*pogonăritú*».

Pap. 290. Alú 6-lea rândú înainte de finele textului, citește în locu de : «*sfintele rase de prin biserici și vasele călugărilor*» vorbele : «*sfintele vase... și rasele calugărilor*».

Pag. 328. Nota 1-a citește : «*Bălăcescu*» în locu de vorba «*Balsam*».

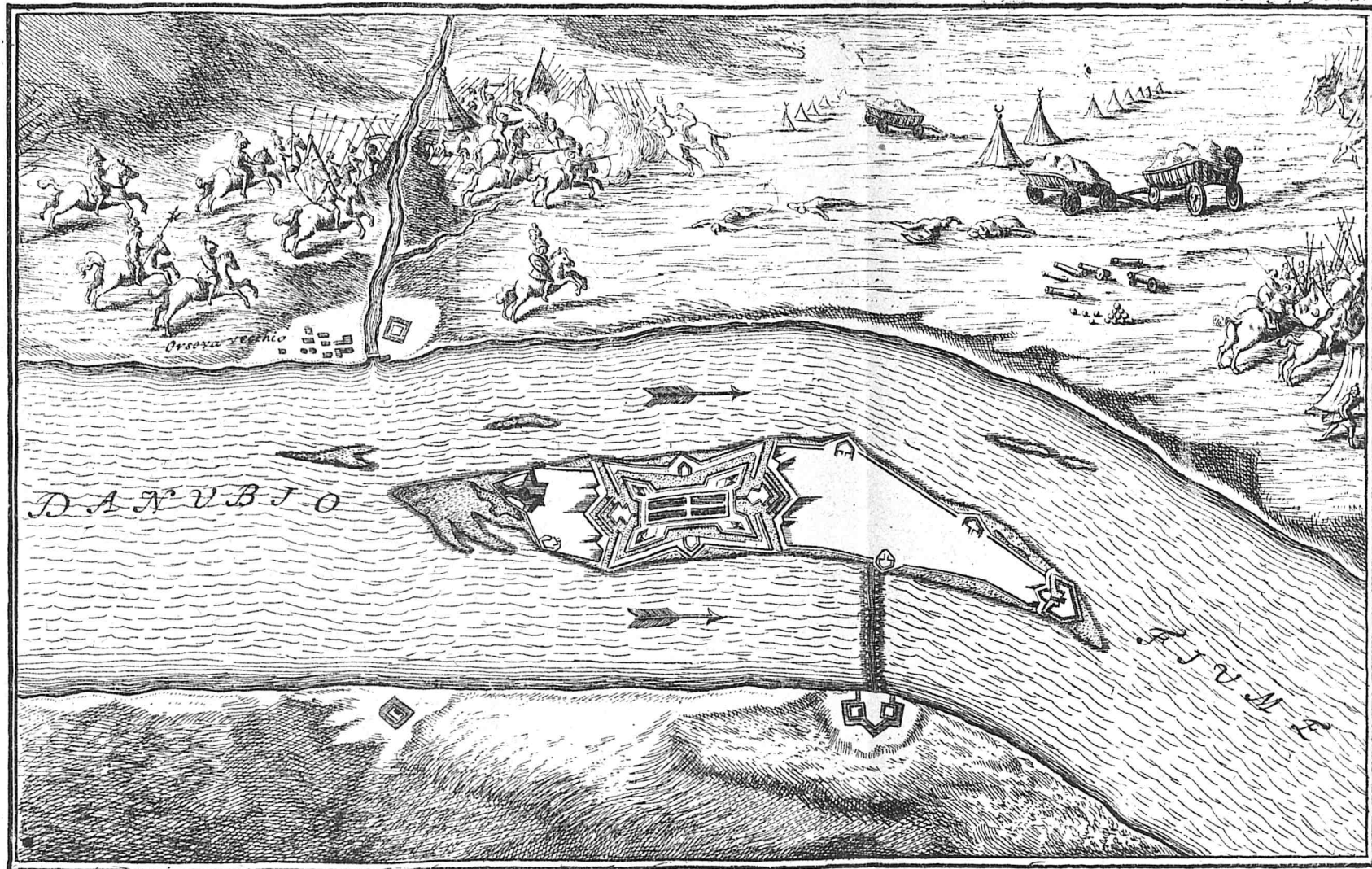
Pag. 365. Corige punerea în pagină pogorându josú nota, care taie textulú.

De sigur mai sunt și alte erori de îndreptatú ; comptămú pe indulgența și buna voință a lectorului pentru corigerea celor mai bătătoare la ochi.

Ist. Romănilor

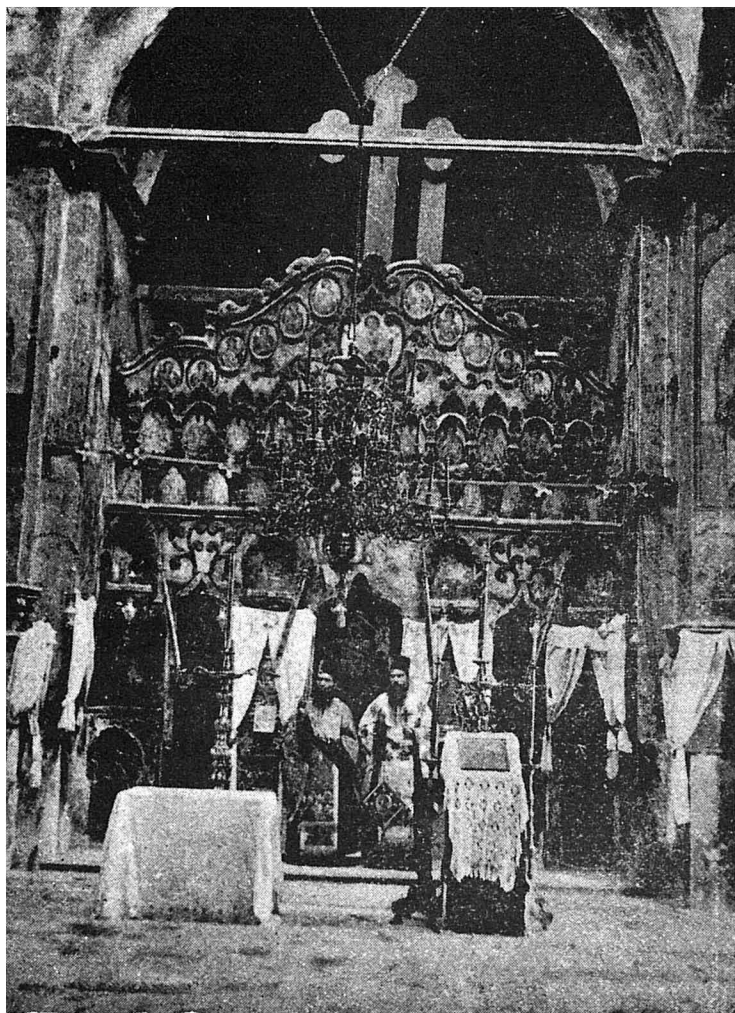
V. A. Urechia

ORSOVA FORTEZZA SOPRA D'UNA ISOLA DEL DANUBIO FRA L'ASPRIS.^{mo} MONTE HEMUS DUE MIGL. LONTANA DALLE PORTE FERRO.

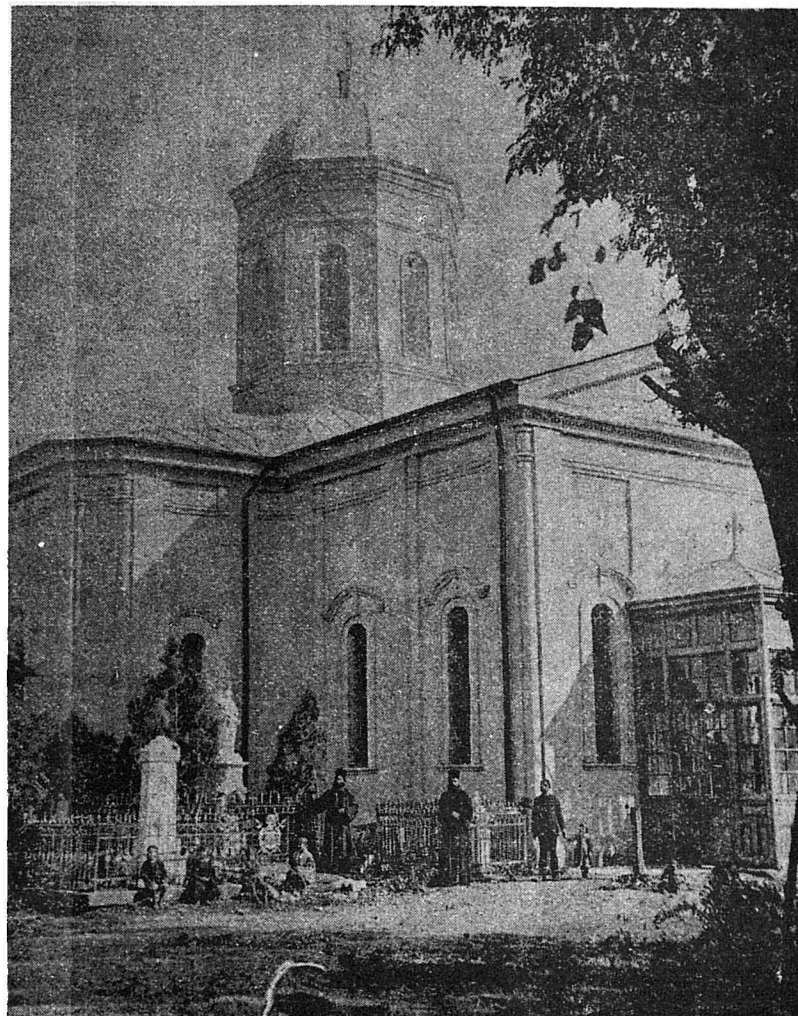
a. de Meijer Cap. d'Ingenier

G. Filosi sc.

Ist. Românilor

CATAPETÉZMA BISERICEI MAVROGHENI

V. A. Urechia

BISERICA MAVROGHENI (CUM SE AFLA ASTAZI)

L'istot (1) Sacha fume instrui l'avancement du Troupier, de S. St. empri de son le Commandant de Prince Friederic de sachsen Coburg, fut a l'onces de Rome une si grande peur que le jour (2) ils quita la Citadelle en grande des ordre, pour pouvoir s'echapper de leur Cote, aprit ven le 10 de Nov. 1789, toute l'afolien et la derobation, et lui sejoignant (3) de la Ville, jusque a une Eglise qui est l'ongner de la Ville (4) qu'ils vint au Prince a la venir, en grande Procession ou (5) il on Recit le Niance avec la plus grande devotion, et le Prince les Recit aussi de meime en grande Grace et aussi adaper.

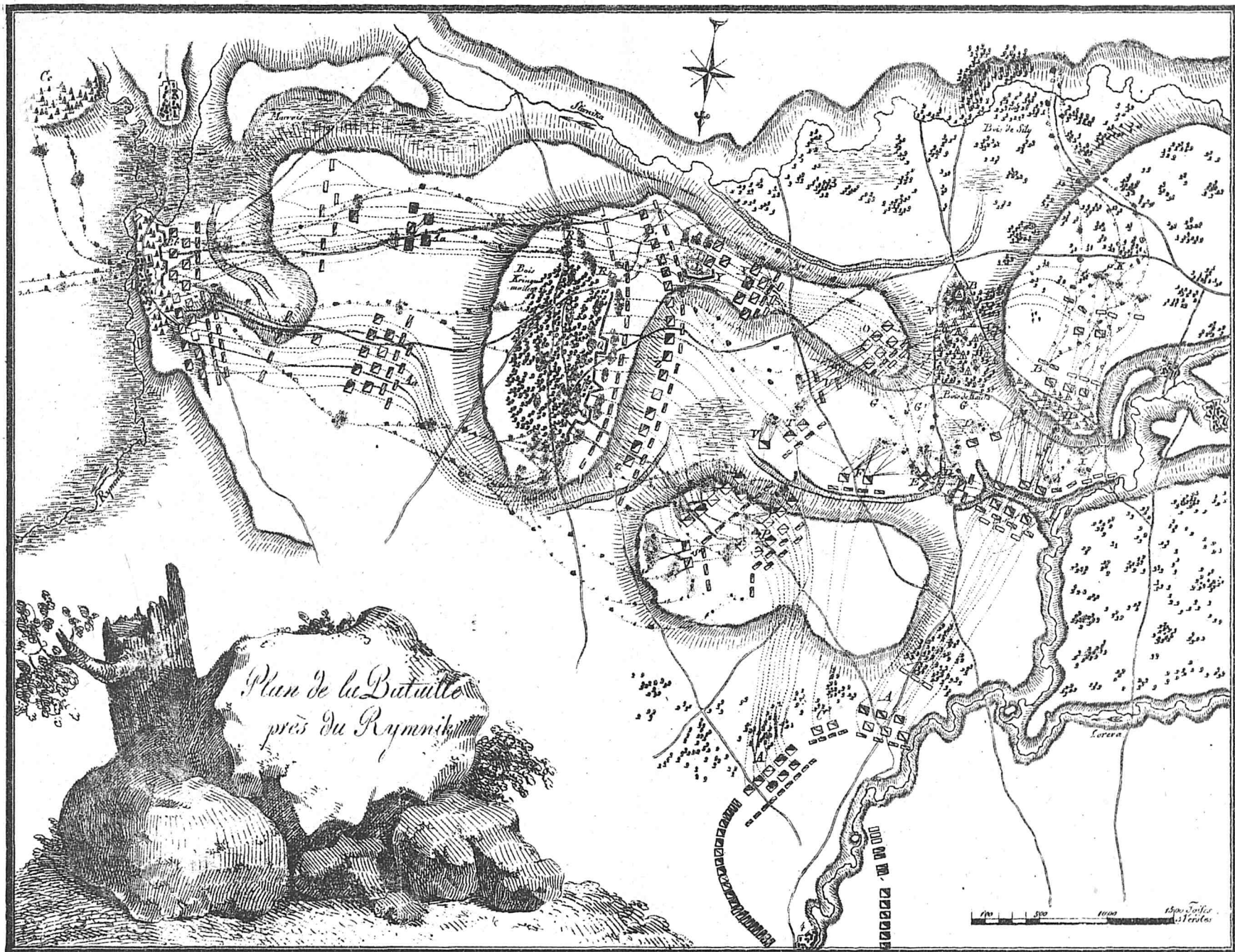

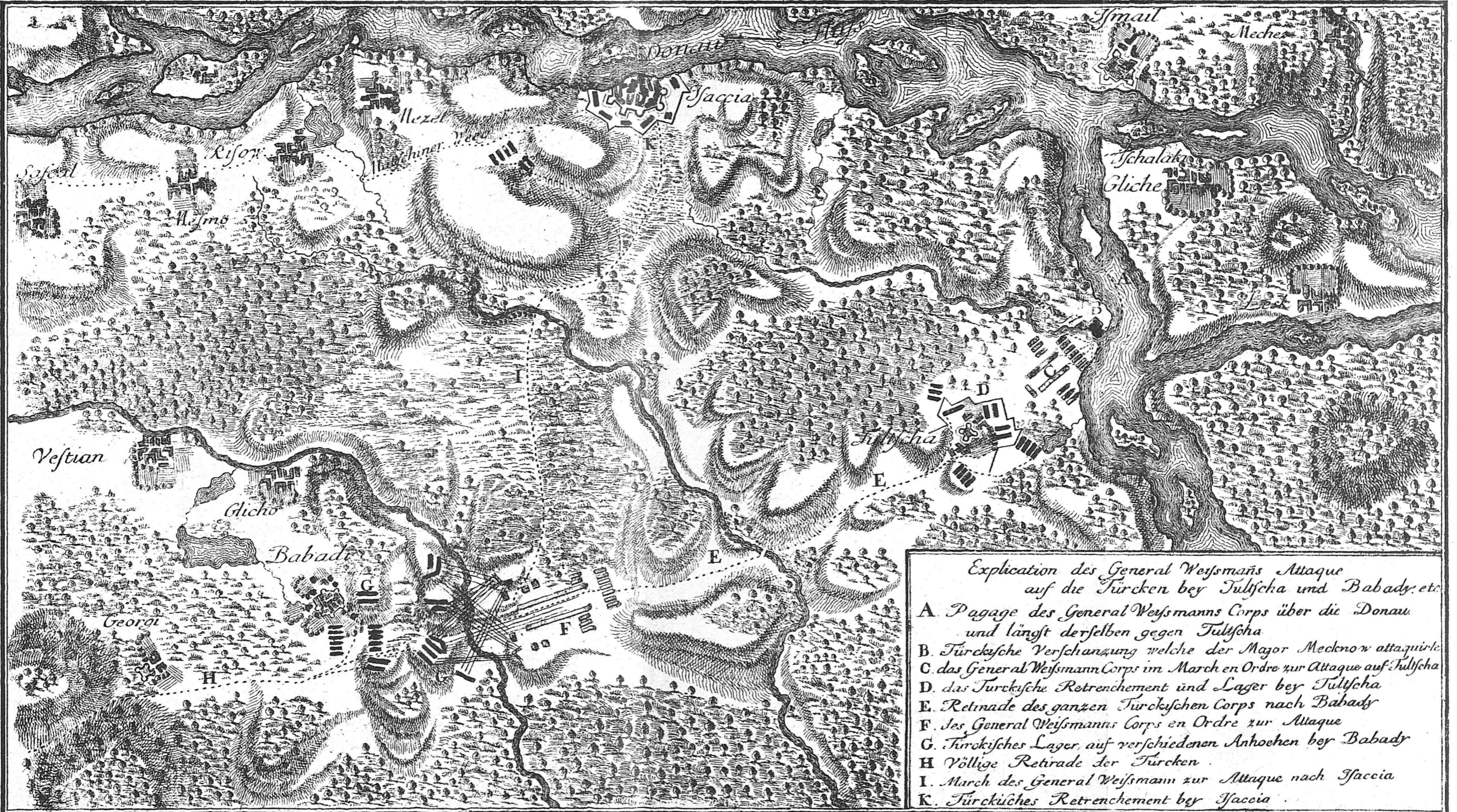
Abt 4. Raschen der Annarfol (1) Der K. K. Truppen unter Prinz Friederic von Sachsen Coburg angezeigt wurde, verfielen sie in solchen Schrecken, das sie den folgenden Tag in großer Unordnung (2) die Festung vorließen u: von der andren Seite die Flucht ergrieffen, hierrauf kamen den 10. Nov. 1789 den ganze Adel nobst der Geistlichkeit u. Kaufmanschaft (3) der Stadt bis zu einer außer der Stadt gelegnen Kirche (4) dem Prinzen entgegen in einer Procession, wo dem Prinzen (5) ein feierlicher Empfang gemacht wurde auch von dem Prinzen wurden sie auf der Hundreichste Empfangen, u: aufgenommen.

J. M. Will esc. A. K.

Ist. Românilor de V. A. URECHIA .

INTRAREA LUI SAXE COBURG IN BUCURESCI
la 10 Noembrie 1789 (stil nou)

Explication des General Weysmanns Attaque
 auf die Türcken bey Tulscha und Babady. etc.

A. Pagage des General Weysmanns Corps über die Donau
 und längt derselben gegen Tulscha

B. Türckische Verschanzung welche der Major Mecknow
 attaquirte

C. das General Weysmanns Corps im March en Ordre
 zur Attaque auf Tulscha

D. das Türckische Retrenchement und Lager bey
 Tulscha

E. Retirade des ganzen Türckischen Corps nach
 Babady

F. des General Weysmanns Corps en Ordre zur
 Attaque

G. Türckisches Lager, auf verschiedenen Anhoehen
 bey Babady

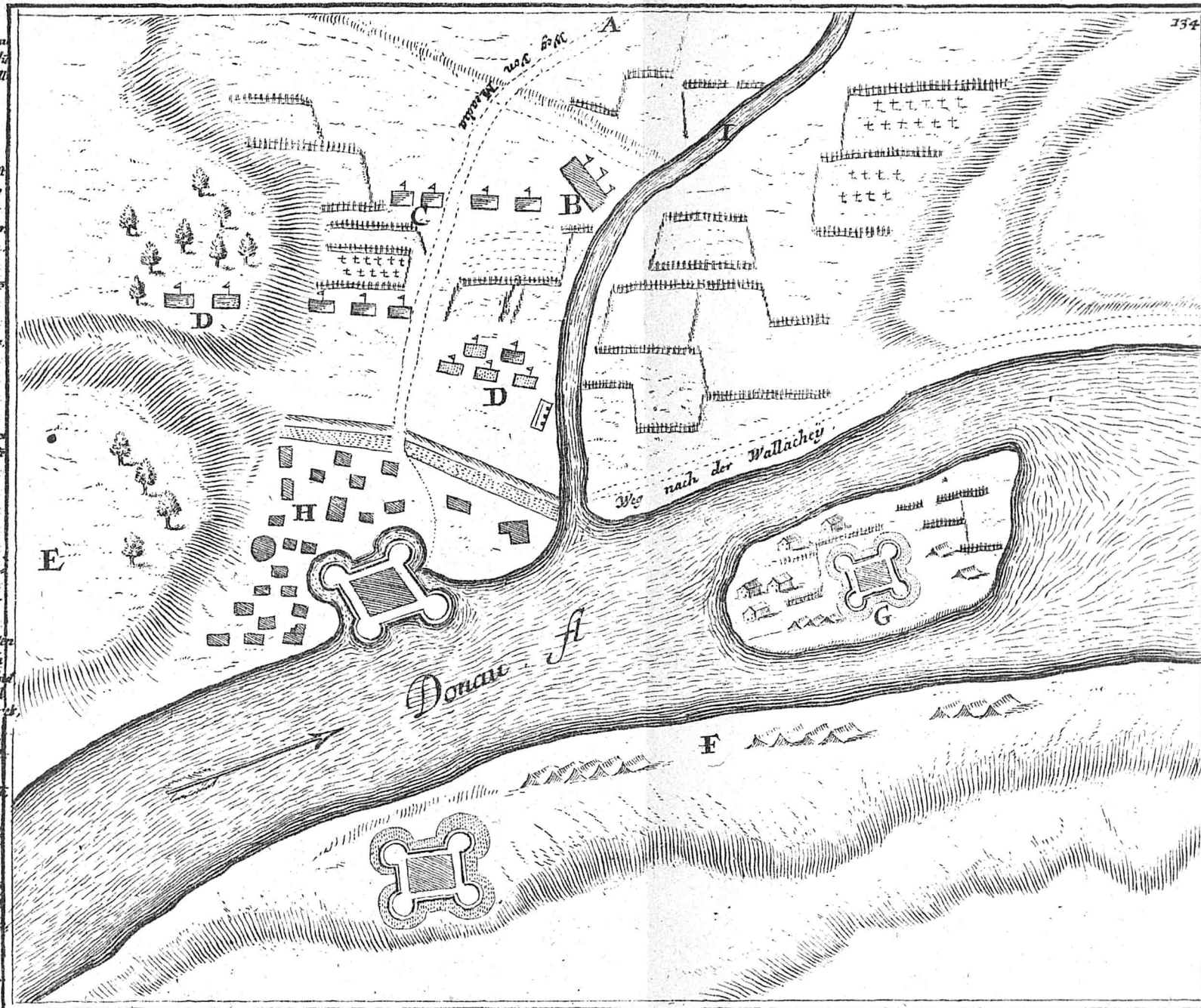
H. Völlige Retirade der Türcken

I. March des General Weysmann zur Attaque nach
 Saccia

K. Türckisches Retrenchement bey
 Saccia

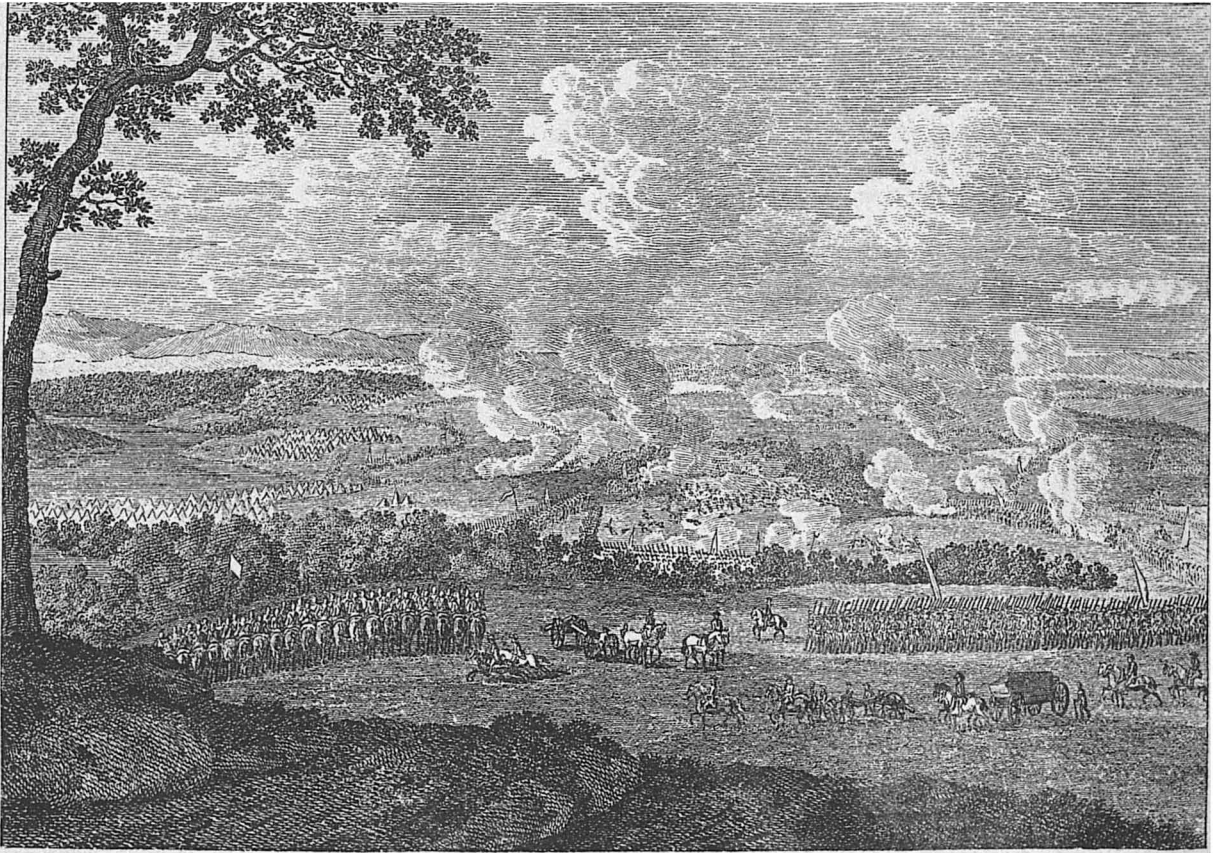
ORSOWA

Ist eine Festung an der donau
 an den Ungar: Wallachy
 usiben: Granzen, unterhalb
 Belgrad, bestehend aus 3
 Theilen, davon einer dist
 sichts der ander ierwärts der
 Donau ligt, u der dritte
 eine Insel in der Donau ist
 Carolina genant, Ao. 1699
 che noch Belgrad von den
 Christen erobert war, über
 siegre die Ruten u Wallachen,
 welche gegen die Türcken
 rebellirt Orsawa, u machte
 alles darinnen nieder. Im
 folgenden 1699. Jahr wurde
 diesen Ort wieder verlassen,
 u Tekely nahm solches in
 besitz. Doch besetzten die
 kaiserliche ihn wieder, u
 der Serackier attackierte
 ihn vergeblich. Ao. 1699. aber
 zu End des Jahres eroberte
 die Türcken diesen Platz
 mit Accord, in Krafft
 desselben zwar der allda
 gelegene Obrist Wacht,
 Meister vom Souchischen
 Regiment, mit seiner Mann-
 schafft frey abzichen u nach
 Sipalanka begleitet werden
 sollte, er haben aber die
 Türcken besagten Comandanten
 nicht allen den seinigen, so sich
 auff 300. Mann ohne Weib, Kind
 stark befanden, nach Belgrad
 so wieder Türckisch war, geführt,
 allwo sie insgesamt entwaffnet,
 paarweis ins blockhaus oekoh
 in band u Eisen gefesselt, u
 so übel mit ihnen verfahren wurde
 das die meiste Hungers, starben,
 die Ubrigen von dem jung Mann
 Volk mussten sich zu Türcke
 machen, die Weiber und
 Kinder aber verkauft, lag
 nachdem man ihnen alles ab
 genommen, Ao. 1699. bemachtig-
 ten sich die Hussaren der
 Insel Orsawa wieder,
 welche doch nachdem wieder
 verloren gieng.

1706. Nach Eroberung
 Teme war wolten zwar die
 Kayserl. diesen Platz, gleich
 wie Banowa u Sipalanka
 besetzen u avancierten da
 vor, wie dieser Kayserl. anzeigt,
 allein weil sich die Türcken
 stark zur Wehr setzten u
 keine Artillerie, zur hand
 war, musste die Attacke
 verschoben werden.

- Erklärung der Buchstaben
- A Eingang zu dem flachen Feld von Orsawa
 - B Porten von der Türckischen Reiterey, woraus dieselbe verjagt worden.
 - C Standt der kais. Reiterey.
 - D Standt des kais. Fußvolks.
 - E Große Höhe die Orsawa begränzt.
 - F Türckisches Lager jenseit der Donau.
 - G Schantz auf der Insel.
 - H Das Dorf Orsawa
 - I Techarner Fluß.

Ist. Românilor.

V. A. URECHIA

BATALIA DE LA ROMNIC Sept. 1789.